

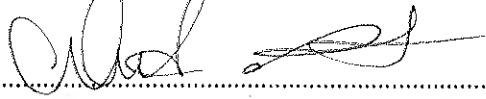
หัวข้อสัทธิณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัตรทางจิตวิญญาณมนุษย์

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาคตินวิทยา
เมษายน 2562
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์”
ของ นายปริวรรต ศิระเกียรติสกุล
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคหิตวิทยา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ดร.ภิญโญ รัตนพันธ์)

.....ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ดร.ภาคภูมิ สุขเจริญ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ดร.พรหมพิสิฐ พันธุ์จันทร์)

อนุมัติ

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล มณีสว่าง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

1 ๒๑ ๒๕๕๒

ประกาศคุณูปการ

บูชาท้าวเวสสุวรรณ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (3 จบ)

อิติปิ โส ภะคะวา ยมมะราชาโน ท้าวเวสสุวรรณโณ

มะระณัง สุขัง อะหัง สุคะโต นะโม พุทธายะ

ท้าวเวสสุวรรณโณ จาตุมะหาราชิกา ยักขะพันตาภทภูริโต

เวสสะ พุสะ พุทธัง อะระหัง พุทโธ ท้าวเวสสุวรรณโณ นะโม พุทธายะ.

ผู้วิจัยขอกราบท้าวเวสสุวรรณ "ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor)"
ครูผู้สั่งสอนในการบริวัตรทางจิตวิญญาณ พระองค์ท่านให้บททดสอบแห่งชีวิตและจิตวิญญาณ
อันนำพาให้ข้าพเจ้าได้พัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่ภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ ได้รู้คุณค่าและความหมาย
ของชีวิตผ่านการเรียนรู้และการยกระดับจิตใจจากสถาบันขององค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชแห่งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิงแก้ว อุตตการ ครูผู้ซึ่งนำพา
ข้าพเจ้าเข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ท่านได้แนะนำให้ข้าพเจ้าค้นหาหนทางที่มาจาก
ตนเอง จึงได้พัฒนาหัวข้อวิทยานิพนธ์ขึ้นตามเสียงเรียกของการออกเดินทางสายจิตวิญญาณครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ครูผู้ฝึกผู้สั่งสอนและสนับสนุนให้ข้าพเจ้าพัฒนาตนเอง ท่านเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาททั้งวิชาการและ
วิชาชีวิตเพื่อเผชิญกับบททดสอบทางจิตวิญญาณตลอดระยะเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถาบันแห่งนี้
ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง ดร.ภาควงมิ สุขเจริญ ดร.พรหมพิสิฐ
พันธ์จันทร์ และ ดร.กัญญา รัตนพันธุ์ คณะกรรมการสอบโครงร่างและสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้
คำแนะนำที่มีคุณค่า ตลอดกระทั่งวิทยากรทุกท่านที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูล และ
ประสบการณ์ทางจิตวิญญาณเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณอันสามารถทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้

ท้ายที่สุดผู้วิจัยคงไม่สามารถสำเร็จการศึกษาได้หากขาดครอบครัวศิระเกียรติสกุล
ตลอดจน รองศาสตราจารย์ ดร.วาสิตา บุญสาธิต นายแพทย์ปิยะ รุ่งทรัพย์ทวีคุณ คุณนาฏนัดดา
สมประสงค์ คุณโรจกร ฐปศรี คุณภาณุรัตน์ คุณลาม คุณฉัญญวีฐิตา สกิตไชยวิทย์ นายแพทย์
จักรกรินทร์ รัชวิจักรขันธ์ เพื่อนนิสิตสาขาจิตวิทยาและเพื่อนร่วมงานทุกท่าน กัลยาณมิตรที่คอย
สนับสนุนทั้งทุนทรัพย์ ให้กำลังใจและประคับประคองข้าพเจ้ากระทั่งประสบความสำเร็จในครั้งนี้

ปรีวัตร ศิระเกียรติสกุล

ชื่อเรื่อง	ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัต ทางจิตวิญญาณมนุษย์
ผู้วิจัย	ปริวัตร ศิระเกียรติสกุล
สถานที่ปรึกษา	ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สาขาวิชาคหิตขนิวิทยา, มหาวิทยาลัยยนเรศวร, 2561
คำสำคัญ	ท้าวเวสสุวรรณ เมินทอ์ บทบาทด้านการสั่งสอน การปริวัตทางจิตวิญญาณ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาตีความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู 2) ศึกษาตีความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย และ 3) ศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตทางจิตวิญญาณมนุษย์ ในการศึกษาใช้ระเบียบวิธีทั้งการศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนาม โดยกำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาเป็นสองระยะ ได้แก่ ระยะเวลาในการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2558 ถึง 31 มีนาคม 2559 และระยะเวลาในการศึกษาภาคสนาม ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2559 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2560 ทั้งนี้ ในการศึกษาภาคสนามเพื่อพิจารณาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (cultural diffusion) ได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ตามศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรโบราณ 3 แห่ง ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย และหริภุญชัย ซึ่งครอบคลุมอาณาเขตพื้นที่ 41 จังหวัดตามแผนที่ประเทศไทยปัจจุบัน นอกจากนี้ ในการศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตทางจิตวิญญาณมนุษย์ ยังใช้วิธีการศึกษาแบบการวิจัยศึกษาตนเอง (Self-study research) ควบคู่ไปกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความเป็นตนเองในทางที่ดีขึ้นจากประสบการณ์ของผู้วิจัยในฐานะที่เป็นทั้งผู้ศึกษาและถูกศึกษาในเวลาเดียวกัน

ผลการศึกษาค้นคว้าตีความเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและศาสนาฮินดูพบว่า ท้าวเวสสุวรรณ คือ เทพพระองค์เดียวกับท้าวฤเวรและท้าวไพศรพณ์ มีบทบาทหน้าที่และความสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) บทบาทในการเป็นจตุโลกบาล และ 3) บทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ ส่วนการศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรม

ไทย พบร่องรอยหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่ามีคตินิยมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณปรากฏกระจายตัวอยู่ในแหล่งอารยธรรมโบราณทั้งสามอาณาจักรที่เป็นขอบเขตของการวิจัย โดยพบว่าท้าวเวสสุวรรณจะปรากฏใน 3 รูปลักษณะ ได้แก่ รูปลักษณะเทพ รูปลักษณะยักษ์ และรูปลักษณะมนุษย์ และมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อมนุษย์ 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การให้ของขวัญ การสั่งสอน การสร้างความตระหนักในบุญบาป และการปลุกฝังมโนธรรม ซึ่งเป็นการขยายผลออกไปจากบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือตามที่ปรากฏจากการศึกษาเอกสาร

การวิเคราะห์และตีความเทพปกรณัมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณทั้งจากการศึกษาเอกสารและภาคสนามทำให้มองเห็นว่าบทบาทด้านการสั่งสอนมนุษย์เพื่อให้สามารถปรับตัวทางจิตวิญญาณหรือค้อย ๆ ไต่ระดับจิตไปสู่ภาวะอันประเสริฐสูงสุดได้นับว่าเป็นบทบาทสำคัญที่สุด ทั้งนี้ จากการศึกษาดังยววิธีการวิจัยศึกษาตนเองผ่านประสบการณ์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยพบว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทเป็นเมธีทางจิตวิญญาณที่ทำให้ผู้วิจัยได้ผ่านประสบการณ์การทดสอบทดลองหลายขั้นตอนจนกระทั่งสามารถเกิดการพัฒนาทางจิตวิญญาณ รวบรวมว่าได้ตายแล้วจากความเป็นเด็กและได้รับพรให้เกิดใหม่พร้อมกับบุคลิกภาวะของความเป็นผู้ใหญ่ทำให้สามารถประกอบภารกิจในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้ลุล่วงสำเร็จ ผู้วิจัยได้มองเห็นแบบอย่างและวิธีการในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ อันเป็นการไต่ระดับไปสู่ภาวะที่มีความประเสริฐสูงสุดจากการตีความอุปถัมภ์ในเทพปกรณัม และยังมองเห็นถึงความสัมพันธ์ของศาสตร์ด้านคตินิยมวิทยากับศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มีแนวคิดรากฐานทางวัฒนธรรมร่วมกันจาก "อาร์คีไทป์เมธี" ที่ปรากฏในเทพปกรณัมกรีก ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการถอดแบบบทบาทของท้าวเวสสุวรรณสู่ระบบพี่เลี้ยงในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งน่าจะสนับสนุนการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ได้ดีในองค์การแบบไทย

Title VESSAVANA: THE DIDACTIC ROLE IN HUMAN SPIRITUAL
TRANSFORMATION

Author Pariwat Sirakiatsakul

Advisor Onusa Suwanpratest, Ph.D.

Academic Paper Thesis Ph.D. in Folklore,
Naresuan University, 2018

Keywords Vessavana, Mentor, Didactic role, spiritual transformation,
Human resource development

ABSTRACT

This thesis aimed to study 1) the concept of Vessavana as perceived in the religious texts of Buddhism and Hinduism; 2) the concept of Vessavana in the context of the Thai society and culture; and 3) Vessavana's didactic role in human spiritual transformation. The study collected the data from both documents and field studies, which were divided into two phases: the documentary analysis phase from 1 August 2015 to 31 March 2016 and the field study phase from 1 August 2016 to 31 March 2017. The field studies were aimed to investigate cultural diffusion and covered the central locations of prosperity of three ancient kingdoms, namely Tawaravadee, Sriwichai, and Hariphunchai, or 41 Thai provinces according to the current official map of Thailand. Moreover, the investigation of Vessavana's didactic role in human spiritual transformation employed the self-study research methodology in parallel with the documentary research methodology to reveal factors influencing positive self-transformation based on the experience of the researcher who served as both the investigator and the subject of investigation.

The findings revealed that Vessavana in the religious texts of Buddhism and Hinduism was one and the same as Kubera and Phaisop, whose role could be described in 3 aspects: 1) as a protector of religion, 2) as the four keepers of the world, and 3) as a teacher and a facilitator. As for the cultural diffusion of the concept of Vessavana in the Thai society and culture, evidence pointed in favor of the belief in Vessavana in areas

that were once occupied by the three ancient kingdoms in the scope of this study. Vessavana was found to exist in three forms: as a god, as a demon, and as a human. In addition, Vessavana was revealed to play a significant role that influenced humans in 5 aspects: to inspire, to bestow gifts, to teach, to develop a moral awareness, and to instill conscience. These findings extended the role of Vessavana as a teacher and a facilitator as drawn from the documentary study.

The analysis and interpretation of the mythology of Vessavana based on both the documentary study and the field studies illustrated that Vessavana's most important role was to teach humans to enable them to achieve spiritual transformation or to gradually ascend to the highest level of spirituality. Based on the researcher's experience of self-study, it was found that Vessavana as a spiritual mentor had encouraged the researcher to overcome various tests along the path of spiritual development. The experience could be compared to the passing of childhood into the blessing and maturity of adulthood, which led to the completion of this thesis study. From the interpretation of the metaphor in the mythology, the researcher perceived in Vessavana a role model with practical methods to enhance the morality and spirituality of human resources as well as the relations between the field of folklore and that of human resource development, both of which took root in the cultural concept of the "Mentor Archetype" of the Greek mythology. This concept could be applied to create tools for human resource development by modelling the mentoring system based on the role of Vessavana, which could facilitate the learning atmosphere in Thai-style organizations.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษา	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	14
ขอบเขตของงานวิจัย	15
นิยามศัพท์เฉพาะ	17
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	18
วิธีดำเนินการวิจัย	18
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ (Vessavana)	25
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการสั่งสอน (Mentor)	91
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางจิตวิญญาณมนุษย์ (Individuation)	95
3 คติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู	127
พระนามต่าง ๆ และรูปลักษณะที่ปรากฏ	127
บทบาทหน้าที่และความสำคัญ	138
สรุปคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู	145
4 คติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย.....	153
อาณาจักรทวารวดี (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-16)	157
อาณาจักรศรีวิชัย (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-18)	226
อาณาจักรสุโขทัย (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-18)	239
สรุปคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย	255

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 บทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์ ...	277
การวิเคราะห์การปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามขั้นตอนการผจญภัย ของวีรบุรุษ.....	284
การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยกับการปริวรรต ทางจิตวิญญาณของผู้วิจัย.....	300
สรุปบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวรรต ทางจิตวิญญาณมนุษย์	307
6 บทสรุป	313
สรุปผลการศึกษา.....	313
อภิปรายผล	329
ข้อจำกัดของการศึกษา ประโยชน์ของการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย.....	342
บรรณานุกรม.....	345
เชิงอรรถ	358
ภาคผนวก.....	364
ประวัติผู้วิจัย.....	594

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	เทวดาผู้รักษาทิศในโลกลบาลยุคมหากาพย์.....	75
2	ผลการวิเคราะห์การปรากฏของพระนาม บทบาทหน้าที่ และความสำคัญในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและคัมภีร์ทางฮินดู.....	144
3	สรุปผลการศึกษาคติความคิดการปรากฏของพระนามในศาสนาพุทธและฮินดู	146
4	สรุปผลการศึกษาคติความคิดบทบาทหน้าที่และความสำคัญในศาสนาพุทธ และฮินดู.....	147
5	กุเวรและพระยม เทวดาผู้รักษาทิศในโลกลบาลยุคมหากาพย์	150
6	จำนวนผู้ให้ข้อมูลแยกตามขอบเขต 41 จังหวัด.....	155
7	การเทียบเคียงเมืองโบราณในสมัยทวารวดีกับจังหวัดต่าง ๆ ในแผนที่ประเทศไทยปัจจุบัน.....	164
8	แสดงสรุปผลการศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคม และวัฒนธรรมไทย	256
9	แสดงสรุปคติความคิดเกี่ยวกับรูปปลัดขันธ์ ตำแหน่งหน้าที่ และบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย	273
10	แสดงการเปรียบเทียบขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษตามขั้นตอน การผจญภัยของวีรบุรุษของแคมป์เบลล์กับไวทเลอร์	285
11	แสดงการวิเคราะห์การปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามขั้นตอน การผจญภัยของวีรบุรุษ.....	287
12	แสดงการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยกับการปริวรรตทางจิตวิญญาณ ของผู้วิจัยตามทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ 17 ขั้นตอน	302
13	แสดงการเปรียบเทียบ mentor functions in mythology ตามทฤษฎีของไวทเลอร์ กับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในฐานะเม็นทอร์ และเม็นทอร์ ในบริบทงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	336

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	18
2	พระฤๅว 50	50
3	พระโศภนเทพผู้พิทักษ์หลังบานประตูพระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม หน้าต่างบานที่ 20.....	50
4	พระโศภนหลังบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถวัดราชนาค หน้าต่างบานที่ 28	51
5	ทำวเจตสุวัณหน้าศาลหลักเมืองจังหวัดอุดรธานี.....	53
6	จารึกพลับพลาจัตุรมุขด้านที่ 1.....	54
7	แท่งหินทรายรูปทรงสี่เหลี่ยมสลักภาพจตุโลกบาล พบที่ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์.....	58
8	ทำวจตุโลกบาล หรือ ชื่อตำแหน่งหวง	62
9	ซุ้มแกะทำจากศิลาศิลปะอินเดียสมัยปาละพุทธศตวรรษที่ 15-16 ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.....	63
10	ซุ้มแกะทำจากสำริดศิลปะทวารวดีศิลปะทวารวดีที่ 23-24 ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.....	64
11	ได้ปูนทำจากนากศิลปะจีนสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ.1911-2187) สถาบันศิลปะในสหรัฐอเมริกา.....	65
12	พิศมณ เตน ทำจากไม้ วัดอัญชลี ศิลปะญี่ปุ่นสมัยนารา (พ.ศ. 1253-1337).....	66
13	ซุ้มแกะทำจากสำริดศิลปะชวาภาคกลางตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 15.....	67
14	พระโพธิสัตว์ซุ้มแกะทำจากสำริดพบที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลาศิลปะศรีวิชัย พุทธศตวรรษที่ 15 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดมณฑลมิฆวาต จังหวัดสงขลา	68
15	เครื่องบวงสรวงในประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่	70
16	ประเพณีลงเล.....	72
17	คชลักษณ์-ฤๅว	74
18	พิศมณ (Bishamon) ณ วัดพิศมณโด (Bishamon do Temple), Anshuinariyamacho, Yamashina Ward, Kyoto, Japan.....	84

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
19 ชัมภล (Yellow Dzambhala or Jambhala) ณ พิพิธภัณฑ์วัดพระเขี้ยวแก้ว (Buddha Tooth Relic Temple and Museum), Singapore	85
20 ทำวเวสสุวัณ ประติมากรรมประดับพระเมรุมาศในงานพระราชพิธีถวาย พระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช	129
21 ทำวเวสสุวัณหน้าศาลหลักเมืองจังหวัดอุดรธานี.....	130
22 ทำวเวสสุวัณที่ขุมเรือนแก้วของพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อ่างทองเมือง จังหวัดพิษณุโลก	130
23 ใต้ปูน ทำจากนาก ศิลปะจีนสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ.1911-2187) สถาบันศิลปะในสหรัฐอเมริกา.....	131
24 ทำวกุเวร	134
25 ทำวไพศรพนเทพผู้พิทักษ์หลังบานประตูพระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม หน้าต่างบานที่ 20	137
26 บทบาทของทำวเวสสุวัณด้านการสั่งสอนในการปริวรรตทางจิตวิญญาณ ของผู้วิจัยผ่านประสบการณ์ของวีรบุรุษ 17 ชั้นตอน ตามทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์	310
27 การประยุกต์บทบาทเม้นทอรีในเทพปกรณัมในการพัฒนาพี่เลี้ยง (mentor) ในระบบพี่เลี้ยง (mentoring system)	337
28 กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคตในการพัฒนาระบบพี่เลี้ยง (mentoring system).....	341
29 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคกลาง	536
30 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	537
31 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคเหนือ	538
32 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	539
33 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของศรีวิชัย	540
34 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของหริภุญชัย	541
35 ปูนปั้นรูปทำวกุเวรที่จุลประโทนเจดีย์สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-14)	542

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
36 พระอาจารย์บุญเสริม บุญยสิริ ร่างทรงท้าวเวสสุวรรณ ขณะเป็นฆราวาส กำลังตรวจรายชื่อ ในบัญชีบุญบาป (เสียชีวิตแล้ว)	542
37 ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดจุฬามณี ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	543
38 วัดศรีศรัทธาธรรม ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม	543
39 จุลประโทนเจดีย์ ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	544
40 วัดไผ่ล้อม ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	544
41 วัดหนองงูเหลือม ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	545
42 โถ๊ะหมูปูชาท้าวเวสสุวรรณ พร้อมด้วยภาพถ่ายพระอาจารย์บุญเสริม วัดกลางอ่าแก้ว และพระอาจารย์อิฏฐ์ วัดจุฬามณี	545
43 ศิลารีก คาทาเย ธมฺมา รวพุทธศตวรรษที่ 12-16.....	546
44 เหรียญเงินจารึกศรีทวารวดีศวรรษปุณยะ อีกด้านหนึ่งเป็นรูปสัตว์ และเป็นรูปหม้อปุณณะ.....	546
45 รูปปั้นพระพุทธรูปประทับเหนือพนังสดี.....	547
46 ท้าวจตุโลกบาล 4 พักตร์ และท้าวเวสสุวรรณ วัดหินแทนลำภาชี ตำบลหนองไผ่ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี	547
47 รูปปั้นยักษ์ เจดีย์พุทธคยา ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี	548
48 ท้าวเวสสุวรรณและพระอิศวรที่บานประตู และรูปปั้นยักษ์ที่บันได ขึ้นเจดีย์วัดถ้ำมนีนารถ ตำบลเกาะลำโรง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.....	548
49 อัฐแบบทวารวดีวางเรียงเป็นแนวยาวที่ฐานล่างสุดของพระปรางค์วัดมหาธาตุวรวิหาร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	549
50 ประติมากรรมรูปยักษ์ที่บริเวณยอดพระปรางค์ วัดมหาธาตุวรวิหาร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	549
51 ท้าวเวสสุวรรณซึ่งซูดค้นได้จากใต้หน้าต่างโบสถ์วัดบ้านทิง ตำบลกระเสี้ยว อำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี	550

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ		หน้า
52	พิธีกรรมสงฆ์น้ำท่วมเวสสุวัณที่บริเวณศาลท้าวเวสสุวัณวัดบ้านทึง ตำบลกระเสียว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี.....	550
53	ศาลท้าวเวสสุวัณมหาพุทธอุทยานเขาทำเทียม ตำบลอุ้มถอง อำเภออุ้มถอง จังหวัดสุพรรณบุรี.....	551
54	เหรียญเงินจารึกศรีทวารวดีศุภรปุณณะ อีกด้านหนึ่งเป็นรูปแม่โคกับลูกโค.....	551
55	ธรรมจักรศิลาพร้อมแท่นและเสาตั้ง.....	552
56	ท้าวเวสสุวัณพรหมาสูติเทพ วัดจุฬามณี อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	552
57	พิธีกรรมบ่าบวงท้าวเวสสุวัณ วัดโพธิ์ใหญ่ ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา	553
58	รูปปั้นท้าวเวสสุวัณมหาราช วัดปากน้ำโจ้โล้ ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	553
59	ประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์รักษาโดยรอบพระอุโบสถวัดปากน้ำโจ้โล้ ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	554
60	รูปปั้นท้าวฤๅมหาราชหรือท้าวเวสสุวัณพร้อมทั้งจตุโลกบาล วัดจีนประชาสโมสร ตำบลหน้าเมือง อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	554
61	เทพเจ้าไฉ่ซิงเอี้ยะวัดจีนประชาสโมสร ตำบลหน้าเมือง อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา	555
62	รูปหล่อเทพเจ้าแห่งโชคลาภไฉ่ซิงเอี้ยะปางมหาเศรษฐีขั้มภล พุทธสถานจีเด็กลิ้ม ตำบลศรีจุฬา อำเภอมือง จังหวัดนครนายก	555
63	ท้าวเวสสุวัณมหาราช พุทธสถานจีเด็กลิ้ม ตำบลศรีจุฬา อำเภอมือง จังหวัดนครนายก	556
64	เทพเจ้าแห่งโชคลาภไฉ่ซิงเอี้ยะปางมหาเศรษฐีขั้มภลแกะสลักจากหยกขาว พุทธสถานจีเด็กลิ้ม ตำบลศรีจุฬา อำเภอมือง จังหวัดนครนายก	556
65	ศาลท้าวเวสสุวัณ วัดลำบัวลอย ตำบลท่าเรือ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก	557

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ		หน้า
66	โบราณสถานสระแก้ว เมืองโบราณศรีมโหสถ ตำบลโคกปี่ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี	557
67	รอยพระพุทธรบาทที่โบราณสถานสระมรกต ตำบลโคกปี่ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี	558
68	ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดแจ้ง (เมืองเก่า) ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี	558
69	ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดประทุมบูชา ตำบลบ้านหมาก อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี	559
70	พระธาตุเมืองพระรถ ตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	559
71	หอพระพนัสนิคม ตำบลพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	560
72	ตําหนักท้าวเวสสุวรรณ หลวงปู่จืดมิ่งท้าวเวสสุวรรณโณ ตรงข้ามวัดเขาป่อวางทอง ตำบลป่อวางทอง อำเภอป่อทอง จังหวัดชลบุรี	560
73	คชลักษณ์-กุเวรมัยทวารวดีพบที่พิพิธภัณฑสถาน.....	561
74	การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ตําหนักท้าวเวสสุวรรณ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร.....	561
75	ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดสร้อยสุวรรณ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร	562
76	วัดวังพระธาตุ เมืองไตรตรึงษ์ ตำบลไตรตรึงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร	562
77	ท้าวเวสสุวรรณในรูปลักษณะเทพบุตร วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ ตำบลท่านม อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์	563
78	ท้าวเวสสุวรรณประตู่ทางเข้าหมู่บ้าน วัดหนองกระโดน ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์	563
79	ท้าวเวสสุวรรณประตู่ทางเข้าวัด วัดหนองกระโดน ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์	564
80	สังเกตแบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรมสวดภาณยักษ์วัดหนองกระโดน ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์	564

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
81	
ฝ้ายันต์ท้าวเวสสุวรรณ ด้ายสายสิญจน์ ข้าวเปลือก ถังงา แป้งกระแจะ ข้าวเปลือก ทรายเสก ในพิธีกรรมสวดภาณยักษ์	565
82	
ทำนองของเจ้าชายสิทธัตถะที่สวนศิลปะทวารวดี จากทำนั้ยมหาราชสีลา ท้าวภูเวร.....	565
83	
วิหารจตุโลกบาล วัดจันทารามท่าซุง ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี	566
84	
เขาคดงนอก ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	566
85	
แท่งหินทรงสี่เหลี่ยมสลักท้าวภูเวรทรงคชสีห์	567
86	
ศาลท้าวเวสสุวรรณตำหนักท้าวเวสสุวรรณมหาราชกลางดง ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.....	567
87	
รูปหล่อท้าวเวสสุวรรณโณมหาราช จากนิมิตพรหมพันกร เทพพระยามนธาตุ (ซ้าย) ท้าวภูเวรปางข้ามภมมหาเศรษฐี (ขวา)	568
88	
โต๊ะหมู่บูชา ตำหนักท้าวเวสสุวรรณมหาราชกลางดง ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา.....	568
89	
ศาลท้าวเวสสุวรรณ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	569
90	
ทับหลังสลักภาพเทวดาประทับนั่งภายในซุ้มเหนือหน้ากาล	569
91	
ภาพสลักรูปเทพ 9 องค์	570
92	
ทับหลังสลักภาพเทพประจำทิศ	570
93	
บรรพตแลง หรือกลีบขนุน [สันนิษฐานว่าเป็นท้าวภูเวร หรือทวารบาล เนื่องด้วยเป็นรูปคนถือกระบอง]	571
94	
ศาลหลักเมือง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	571
95	
รูปหล่อท้าวเวสสุวรรณที่ทางเข้าวิหารพระพุทธไสยาสน์โลกนาถศาสดามหามุนี วัดป่าภูก้อน ตำบลบ้านก้อ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี.....	572
96	
ทศคีรีรักรักษ์ (ซ้าย) และสหัสสะเดชะยักษ์ (ขวา) วัดมณีมวาส ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	572

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
97 ภาพแกะสลักหินรูปครุฑเวสสุวัณ รัศมีดำผาเด่น ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	573
98 ปูนปั้นรูปยักษ์กายสีเขียวยืนถือกระบอง และที่ส่วนฐานพบ รูปปั้นท้าวเวสสุวัณปางทิเบต ตำหนักท้าวเวสสุวัณผลบุญ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.....	573
99 รูปปั้นท้าวเวสสุวัณจากการสื่อสารผ่านทางจิตตำหนักท้าวเวสสุวัณผลบุญ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.....	574
100 วิธีการบนบานศาลกล่าวเกี่ยวกับความสำเร็จด้วยอาหาร เครื่องพลี และผ้าไตรจีวร ตำหนักท้าวเวสสุวัณผลบุญ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.....	574
101 คาถาบูชาท้าวเวสสุวัณจากคัมภีร์ "อุปปาตสันติ หรือมหาสันติงหลวง" ตำหนักท้าวเวสสุวัณผลบุญ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.....	575
102 เครื่องรางเบี่ยงแก้ผึ้งท้าวเวสสุวัณสำนักสงฆ์ป่าช้าโพนสิม ตำบลยางขึ้น อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี.....	575
103 ปูนปั้นท้าวเวสสุวัณ วัดศรีประจักษ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี.....	576
104 ภาพสลักปูนดำรูปเทพทวารบาลประดับภายในบานประตูไม้ทางเข้าโบสถ์ วัดป่าธรรมรังสี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ	576
105 จิตรกรรมหลังบานหน้าต่างวัดป่าธรรมรังสี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ.....	577
106 ตำหนักท้าวเวสสุวัณใกล้วัดป่าธรรมรังสี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ.....	577
107 ภาพเสด็จปู่ท้าวเวสสุวัณปางทรงศีล (ซ้าย) และท้าวเวสสุวัณปางประทานทรัพย์ (ขวา) วัดภูน้อย ตำบลนาหว้า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ	578

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
108 ตำนานักทำวเวสสุวัณ วัดภูน้อย ตำบลนาหว้า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ.....	578
109 ยักษ์แบกวิหาร วัดอินทราราม ตำบลโพหนอง อำเภอนางคนคม จังหวัดอำนาจเจริญ.....	579
110 ทับหลังบรรณาลัย ภาพเทพรักษาทิศ ปราสาทเมืองต่ำ ตำบลจระเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์.....	579
111 แท่งหินสลักทำวฤทธทรงคชสีห์ (จำลอง) เทพประจำทิศเหนือ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์.....	580
112 ศาลทำวเวสสุวัณ วัดโพธิาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	581
113 รูปปั้นทำวเวสสุวัณที่บริเวณขอบรั้วด้านหน้าของวัดบางเนียน ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเข็ยรีใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช	581
114 ทำวเวสสุวัณภายในพระวิหารมหาภิเนษกรมณ (วิหารพระทองม้า) (ขวา) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	582
115 รูปหล่อทำวเวสสุวัณที่ประตูทางทิศเหนือของศาลหลักเมือง ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช	582
116 ยักษ์อินทวิโรจน์ (ซ้าย) และยักษ์จันทราโก (ขวา) วัดโคกสมาณคุณ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	583
117 ศาลทำวเวสสุวัณ วัดโคกสมาณคุณ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	583
118 รูปปั้นทำวฤเทโรที่บนกำแพงรั้ววัดมัชฌิมวาสวรวิหาร ตำบลป่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	584
119 ศาลทำวฤทธมหาราชปางมหาเศรษฐีฆมณวัดมัชฌิมวาสวรวิหาร ตำบลป่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	584

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
120 รูปหล่อองค์ลอยรูปท้าวภูเวรปางมหาเศรษฐีสัมภพ พบที่อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา สมัยศรีวิชัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 14	585
121 รูปหล่อองค์ลอยพระโพธิสัตว์สัมภพ พบที่อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา สมัยศรีวิชัย ราวพุทธศตวรรษที่ 16	585
122 ท้าวภูเวรพิมพ์ดินเผา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สถาบันทักษิณคดีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	586
123 พระบฏน้ำอ้อย	587
124 พระตรีภัก	587
125 ศาลเจ้าพ่อมหาอัยการสามพันตนและท้าวเวสสุวรรณ วัดศรีล้อม ตำบลเคียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	588
126 ท้าวเวสสุวรรณสุสานไตรลักษณ์ ตำบลเคียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	588
127 ศาลท้าวเวสสุวรรณ รูปหล่อ และเหรียญ วัดดอนแก้ว ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	589
128 รูปปั้นท้าวจตุโลกบาล และยักษ์ รักษาพุทธสถานที่บริเวณโดยรอบ หน้าโบสถ์ และเจดีย์ วัดป่าดาราภิรมย์ ตำบลลริมใต้ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	589
129 ท้าวเวสสุวรรณไม้แกะสลัก วัดป่าดาราภิรมย์ ตำบลลริมใต้ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	590
130 ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดเจดีย์สถาน (วัดเหมืองฝ้า) ตำบลลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	590
131 ท้าวเวสสุวรรณที่ประตูทางเข้าศาลอินทิล วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	591
132 ศาลพญายักษ์กราช (ศาลใต้) (ซ้าย) ศาลอมรเทพ (ศาลเหนือ) (ขวา) วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	591
133 รูปปั้นยักษ์ปู้สี่ซี้หับ และยักษ์ปู้สมเฝ้าทรัพย์ วัดพระธาตุดอยคำ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	592

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
134	
อาศรมย์กัษผู้ดูแลพระธาตุปู่และย่าและรักษาเจดีย์ วัดพระธาตุดอยคำ	
ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	592
135	
รูปปั้นทำวรถสุวัตน์ภายในเสาขุ่มประตูทางเข้าวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร	
ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	593

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

คติชนวิทยา (folklore) เป็นสาขาวิชาที่ผู้วิจัยไม่เคยรู้จักมาก่อน ทั้งนี้เพราะในสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ที่ได้ศึกษามาแล้วทั้งในระดับปริญญาตรี และปริญญาโทไม่ได้บรรจุรายวิชาคติชนวิทยาไว้ในหลักสูตร อีกทั้งเป้าหมายในชีวิตก่อนที่ จะรู้จักคติชนวิทยาล้วนเป็นเป้าหมายในทางโลก การร่ำเรียนวิชาความรู้ล้วนอิงอยู่กับการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตตามวัฏจักรชีวิต ในทางโลก กล่าวคือ เรียนจบมาแล้วต้องมียานทำมีเงินเดือน มีความต้องการปัจจัยสี่ ต้องการความสำเร็จในช่วงปลายของชีวิต ผู้วิจัยก็เป็นมนุษย์ผู้หนึ่งที่อยู่ในวังวนของวัฏจักรนั้น หลังจากได้ศึกษาจบในระดับปริญญาตรี สาขารัฐศาสตร์ หลายครั้งที่พยายามจะประกอบอาชีพมีเงินเดือนแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ จึงตัดสินใจสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ การตัดสินใจในครั้งนี้เองทำให้มองเห็นภาพชีวิตของตนเองที่ปะติดปะต่อชัดเจนมากยิ่งขึ้น ความอยากจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ความอยากช่วยเหลือกลุ่มคนหรือองค์กรที่ไม่มีทุนทรัพย์มากพอในการจ้างที่ปรึกษาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหขององค์กรโดยที่องค์กรเองอาจไม่ทราบเลยว่าจะต้องทำอย่างไรจึงจะสามารถพัฒนาองค์กรของตนให้ผ่านพ้นอุปสรรคนั้นไปได้ นี่คือนิสัยที่อยู่ในใจของตนเองตลอดมา

ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงตัดสินใจไม่ทำวิทยานิพนธ์ในสนามของกลุ่มองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเช่นเดียวกับที่นักศึกษาท่านอื่นสนใจ หากแต่เลือกเข้าไปช่วยเหลือองค์กรชาวบ้านที่มีการรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการด้านการอนุรักษ์ป่า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ "ปกากะญอ" หรือเรียกอย่างไม่เป็นทางการว่า "กะเหรี่ยง" การเข้าไปศึกษาครั้งนี้เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในการวางแผนสืบทอดตำแหน่งผู้นำชุมชน (บริวัตร เปลียนศิริ, 2555) และแล้วสิ่งที่ได้กลับมาจากความสำเร็จในการช่วยเหลือชุมชนในการอนุรักษ์ป่าอย่างยั่งยืน การเรียนจบได้รับปริญญาโท การสร้างความรู้ภูมิใจให้แก่ครอบครัวและสถาบันแล้ว ยังนำความสุขใจมาให้ตนเองด้วย

สิ่งหนึ่งที่ยังคงเป็นคำถามติดอยู่ในความคิดของตนตลอดเวลาคือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสนามของการวิจัย พื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ ของผู้คนที่นี่ยังคงไว้ซึ่งความผูกพันกับธรรมชาติ มีความกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติ ในการตัดสินใจแรกของผู้วิจัยที่จะเข้าเหยียบลงบนผืนป่าของชุมชนบ้านแม่คองซ้าย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนุ่นพี่ท่านหนึ่งแนะนำว่า "ไปทำวิทยานิพนธ์ที่นี่ให้บอกกล่าวเจ้าป่าเจ้าเขา

รุกขเทวา ก่อนเข้าหมู่บ้านนะ แล้วในทุก ๆ วัน ให้สวดมนต์นั่งสมาธิ งานจะสำเร็จเร็วกว่าที่คิดไว้” แล้วก็ เป็นเช่นนั้นจริง ในทุก ๆ วันที่คิดว่าอยากพบบุคคลท่านนี้เพื่อสอบถามข้อมูล ผู้วิจัยก็ได้พบ หรือ กระทั่งเยาวชนในหมู่บ้านที่คอยแวะเวียนมาอยู่เป็นเพื่อน ก็ยังเป็นผู้นำพาข้อมูลต่าง ๆ มาให้ถึง ตรงหน้า จากที่วางแผนว่าจะใช้เวลาเก็บข้อมูลประมาณ 3 เดือน ก็ปรากฏว่าเพียง 1 เดือน ก็สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน

ข้างต้นนี้เป็นความลึกซึ้งแรกในชีวิตที่เกิดขึ้นกับตนเอง มีสิ่งหนึ่งที่บอกผู้วิจัยตลอดเวลา ว่า “ไม่มีเหตุบังเอิญในโลก” เต็มตลอดระยะเวลาที่อยู่ในสนามวิจัยนี้ ทุก ๆ วัน จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับ ประเพณีพิธีกรรมซึ่งเป็นความรู้ที่ไม่มีอยู่ในตำราเรียนด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ นั้นจึงเป็นคำถามที่ติดอยู่ในใจตลอดเวลาขณะอยู่ในชุมชนและหลังจากออกมาจากสนามวิจัยแล้ว ว่าผู้คนในชุมชนที่นั่นมีระบบความคิด พฤติกรรม การแสดงออก ตลอดจนการตัดสินใจในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน ที่ล้วนมาจากการส่งต่อความเชื่อ จารีต ขนบประเพณี วัฒนธรรม ชุมชนเป็น พื้นที่ทางจิตวิญญาณ ที่ล้วนสืบทอดเฉพาะในกลุ่มชนของตนเท่านั้น สมาชิกของชุมชนต่าง ประพฤติปฏิบัติในกรอบของขนบธรรมเนียม ศีลธรรม มีความเคารพบูชาต่อผีป่า ผีเขา ผีน้ำ ผีบรรพบุรุษ เหล่านี้เป็นที่มาของความสามานสามัคคีตลอดจนความสำเร็จของชุมชน

ความลึกซึ้งที่สองที่ผู้วิจัยพบคือ ความมีอิทธิพลของขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นพลัง ร้อยรัดความดำรงอยู่ของชุมชน เหตุใดปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จึงมีอิทธิพลต่อกลุ่มชนอย่าง มากมาย ความลึกซึ้งที่สองนี้มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มากกว่ากรอบของความรู้เดิมที่เป็นการหา ความรู้เชิงเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ (intellectual) ผู้วิจัยคิดว่า ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์น่าจะ ช่วยอธิบายความหมายและคุณค่าของระบอบจารีตประเพณีได้อย่างชัดเจนยิ่งกว่าวิชาที่มอง มนุษย์และสังคมแบบวิทยาศาสตร์

กอปรกับมุมมองของการวิจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (human resource research) ซึ่ง โกวิทท์ กังสนันท์ (2557, น. 120) กล่าวว่า บริบทของการวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ ในอดีตตั้งอยู่บนสมมุติฐานและข้อเสนองทางทฤษฎีที่มองในกรอบพฤติกรรมและมีเหตุผลของ ความคิดกระแสหลักที่เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเชื่อมโยงกับความสนใจและผลประโยชน์ของตนเอง การบริหารคนจึงเน้นการจัดระเบียบพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอก และการใช้หลักการและ ระเบียบวิธีการที่พัฒนามาจากระบบตรรกะเชิงเหตุผล (rational logic) แต่มองข้ามหรือไม่ให้ ความสำคัญเท่าที่ควรกับสิ่งที่อยู่ภายในตัวคนในมุมมองด้านศีลธรรม

ปัจจุบันการบริหารทรัพยากรมนุษย์เน้นการให้ความสนใจในปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรม และอารมณ์ความรู้สึกของคนมากขึ้น ดังนั้นหากจะศึกษาบทบาทของทรัพยากรมนุษย์ในบริบทศีลธรรมจึงควรให้ความสนใจกับการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับคนมากขึ้น รวมทั้งการใช้ฐานความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของคนเป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบและพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์ (โกวิทย์ กังสนันท์, 2557, น. 120)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งหมายมายังภาควิชาคตินิเทศวิทยา ปรัชญา และศาสนา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก เพื่อเปิดมุมมองด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยองค์ความรู้ทางคตินิเทศวิทยา อันประกอบด้วยเรื่องศีลธรรมและการพัฒนาทางจิตวิญญาณ โดยมีครูผู้นำทางสู่ชีวิตด้านในด้วยคตินิเทศวิทยาท่านแรกในประเทศไทย คือ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิ่งแก้ว อุตถากร

การเดินทางในครั้งนี้นอกจากผู้วิจัยได้พบกับครูของตนแล้ว ยังได้สัมผัสความรู้สึกอีกมากมายอย่างไม่เคยประสบมาก่อน หลักสูตรคตินิเทศวิทยาที่สถาบันแห่งนี้ เป็นการศึกษาในระดับดุขปฏิบัติที่มิเพียงแต่สอนวิชาความรู้เท่านั้น หากแต่ความแตกต่างคือการสอนให้เรียนรู้ชีวิต การเข้าใจความหมายของชีวิต การมองเข้าไปในตน การพัฒนาตนเอง ด้วยการเน้นความสนใจ "คตินิเทศ 3 มิติ" คือ 1) มิติของปัจเจกบุคคล – ศึกษาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจมนุษย์แต่ละคนตามเนื้อหาของข้อมูลคตินิเทศที่ รวบรวมมา เป็นการทำความเข้าใจองค์ประกอบทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจที่มองในเชิงจิตวิทยาจิตวิเคราะห์ และเชิงจิตวิญญาณ 2) มิติของสังคมวัฒนธรรม – ศึกษาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจคตินิเทศและประเพณีที่เป็นองค์ประกอบของสังคมซึ่งมีส่วนหล่อหลอมความเป็นตัวตนบุคคลของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เมื่อสมาชิกได้รับการหล่อหลอมและปฏิบัติตนไปในทิศทางเดียวกัน สังคมนั้นก็มีสมานฉันท์ และ 3) มิติแห่งเทพปรกณัม/ มิติเหนือโลก – เทพปรกณัมคือเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระมหาเทพ เทพเจ้า เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมทั้งบทบาทของพระองค์ในการสร้างโลก จักรวาล มนุษย์ สัตว์ พืชพรรณและสรรพสิ่ง บทบาทในการสร้างกฎเกณฑ์และธรรมบัญญัติ รางวัลและโทษของการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับกลไกโลก การทำความเข้าใจและการปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมบัญญัติ การปฏิบัติเพื่อแห่งทะเลลโลกยวิสัยขึ้นสู่สภาวะเหนือโลก (กิ่งแก้ว อุตถากร 2552, น. 3)

คตินิเทศวิทยาในแนวทางใหม่ได้เปิดโลก เปิดขอบฟ้าใหม่ของการพัฒนาทางจิตวิญญาณให้แก่ผู้วิจัย การเชื่อมโยงกับมิติเหนือโลกในความรู้สึกที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้วิจัยเริ่มปรากฏให้ได้สัมผัสมากขึ้นในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในสถาบันแห่งนี้ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ผู้วิจัยได้รับมอบหมายจากอาจารย์กิ่งแก้ว อุตถากร ให้เขียนความเรียงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาไตรภูมิภา

และพระพุทธรูปศาสนาสายเถรวาท ขณะนั้นไม่รู้จะเริ่มต้นอย่างไรดี สิ่งหนึ่งที่นิสิตสาขาจิตวิทยาปฏิบัติเป็นธรรมเนียมก่อนเขียนงานคือ การบูชาครู โดย ดร.อรุษา สุวรรณประเทศ (อาจารย์ที่ปรึกษาคุณุภินิพนธ์) ได้แนะนำการประกอบพิธีกรรม และการภาวนาสมาธิ เพื่อเปิดทางเชื่อมโยงสู่ความรู้จากครูบาอาจารย์ผู้อยู่เบื้องบนตามธรรมเนียม

การเชื่อมโยงในมิติเหนือโลก กึ่งแก้ว อัศจรรย์ (2552, น. 2-3) ได้กล่าวไว้ในพิธีกรรมคือการเชื่อมโยงว่า มิติเหนือโลก หมายถึง มิติในดินแดนของเทพเบื้องบนที่สถิตอยู่เหนือกาละเทศะนี้เป็นมิติของความเป็นทิพย์ ซึ่งจะเข้าถึงได้ก็ด้วยการ "แทงทะลุ" (transcend) โลกภูมิ โดยอาศัยการปฏิบัติทางจิตให้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ทั้งนี้มีเทพปรกณ์เป็นเครื่องสื่อ ซึ่ง โจเซฟ แคมพ์เบลล์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Power of Myth ว่า เทพปรกณ์มีโบราณวัตถุรังสรรค์ขึ้นมาเพื่อผสมผสานจิตและกาย จิตนั้นสามารถจะเดินทางเรื่อยเปื่อยไปทั่ว ในรูปแบบที่แปลกประหลาด และต้องการสิ่งที่กายไม่ต้องการ เทพปรกณ์และพิธีกรรมจึงเป็นเครื่องมือในการทำกายกับจิตให้สอดคล้องกัน และทำให้วิถีชีวิตมีความสอดคล้องกับวิถีที่ธรรมชาติบงการ สำหรับชีวิตที่อยู่บนโลกนี้ พิธีกรรมกับเทพปรกณ์จึงทำหน้าที่เป็น "เครื่องมือ" ที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติที่คล่องตัวขึ้น และเป็นตัวเชื่อมโยงกายภาพ รวมทั้งสำนึกงานรับรู้ให้เข้ากับ "จิต" ซึ่งเป็นองคภาวะที่เนื่องด้วยกายแต่ก็มีใช้กายนี้ และในสภาวะที่จิตเป็นใหญ่ จิตเป็นเอกภาพ จิตย่อมสามารถเชื่อมโยงหรือสัมผัสได้กับเบื้องบนและนี่คือประเด็นสูงสุดของความหมายของพิธีกรรม (แคมพ์เบลล์, 2551, น. 145-146)

หลังจากที่ได้ประกอบพิธีกรรมในการเชื่อมโยงความรู้จากครูบาอาจารย์ผู้อยู่เบื้องบนตามธรรมเนียมแล้ว ความรู้เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณก็ประดิ้งเข้ามาทุกทิศทางเหมือนเป็นสัญญาณบอกกล่าวให้แพร่ขยายสารที่ท่านต้องการสื่อถึงมนุษย์บนโลก ทั้งทางข้อมูลคติชนคติที่ปรากฏตามสถานที่ต่าง ๆ ตามความเชื่อในสังคมไทย และข้อมูลที่กัลยาณมิตรส่งมาให้ ได้แก่ ภาพถ่ายลายลักษณ์อักษรจากคัมภีร์ต่าง ๆ และแหล่งข้อมูลบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งในไตรภูมิกถาพบว่า ท่านเป็นหัวหน้าของจุฬโลกบาลเทพเทวาปกครองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา (ดูที่เชิงอรรถ 1) จึงทำให้นิรมานกายของท่านปรากฏให้พบเห็นได้ทั่วไปตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น บริเวณประตูทางเข้าวัด โบสถ์ วิหาร บางคราวเราอาจพบเห็นท่านในลักษณะรูปเคารพบูชาที่ตั้งอยู่ในเทวาลัย โดยรูปลักษณะของท่านมีทั้งในรูปของกายมนุษย์ รูปยักษ์ และรูปเทวบุตร ผู้วิจัยขอยกคติความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณมาพอเป็นสังเขป ดังนี้

ผ้ายันต์รูปยักษ์ – คนไทยโบราณนิยมนำผ้ายันต์รูปยักษ์ หรือทำเวสสุวรรณผูกไว้ที่หัวเตียงเด็ก เพื่อป้องกันวิญญาณชั่วร้ายไม่ให้มารังควาญแก่เด็ก

การสวดภาณยักษ์ – การถวายมนต์อาภานาภิยปริตร ตามเรื่องว่าสมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ แถบภูเขาศิขณภูฏ แคว้นราชคฤห์ ครั้งนั้นท้าวโลกบาลทั้ง 4 มีท้าวเวสสุวรรณเป็นประธาน พร้อมด้วยบริวารทั้งหลาย คือ เหล่ายักษ์ คนธรรพ์และนาค ได้พากันมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ในบรรดาบริวารเหล่านั้น บางพวกก็แสดงอาการนอบน้อมดี บางพวกก็ทำเฉย ๆ คล้ายกับว่าไม่สนใจ เมื่อนายมากี้มาด้วยอย่างนั้นเอง ท้าวเวสสุวรรณเมื่อถวายบังคมและประทับนั่งในที่สมควรแล้ว ได้กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า

...ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกยักษ์ที่ยังไม่เลื่อมใสในพระองค์มีมาก พวกที่ยังรักความเป็นทาสีล พอใจที่จะเบียดเบียนชีวิตและทรัพย์สินเขา ชอบที่จะกล่าวเท็จและติดใจในรสน้ำเมา พวกนี้ก็ไม่พอใจพระองค์ เพราะพระโอวาทขัดแย้งต่อความพอใจของเขา ข้าแต่พระองค์ สาวกของพระองค์ที่พอใจอยู่ในป่าที่สงัด อันเป็นที่อยู่ของพวกยักษ์เหล่านั้น ย่อมเป็นโอกาสให้ถูกเบียดเบียนจากยักษ์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้นข้าพระองค์ขอถวายมนต์อาภานาภิยปริตร ขอให้พระองค์ได้โปรดให้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสิกา อุบาสิกาบริษัทของพระองค์ ได้เรียนสวดไว้เพื่อป้องกันมิให้ยักษ์เหล่านั้นเบียดเบียน เมื่อยักษ์ทาสีลจำพวกนี้ได้ยินมนต์บทนี้แล้วจะหนีไปไม่มาเบียดเบียน เพราะเกรงเทวอาชญา

เมื่อท้าวเวสสุวรรณทรงทราบว่า พระพุทธองค์ทรงรับแล้ว จึงได้ถวายมนต์อาภานาภิยปริตรเป็นที่มาของการสวดภาณยักษ์เพื่อขับไล่วิญญาณร้าย สิ่งอัปมงคล (สมมติ พลายน้อย, 2555, น. 221)

ที่วัดจุฬามณี อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบข้อมูลว่า ท้าวเวสสุวรรณปรากฏในรูปลักษณะของยักษ์ยืนถือกระบองยาวหรือคทา (ไม้เท้าเป็นรูปกระบอง) แต่ในบางแห่งยังพบรูปเคารพของท่านในรูปของชายนั่งในท่ามหาราชาลีลา มีลักษณะโดดเด่น คือ พระอุทรพลู้ย กล่าวกันว่าผู้มีอาชีพอีสปหรือผู้มีอาชีพประหารชีวิตนักโทษมักพกพารูปท้าวเวสสุวรรณสำหรับคล้องคอเพื่อเป็นเครื่องรางของขลังป้องกันภัยจากวิญญาณร้ายที่จะเข้ามาเบียดเบียน

ท้าวเวสสุวรรณมีอีกพระนามหนึ่งว่า “กุเวร” (Kubera) ท้าวกุเวรปรากฏในรูปของชายพุงพลู้ยเป็นที่เคารพนับถือในความเชื่อว่าเป็นเทพแห่งความร่ำรวย แต่ในพระนามท้าวเวสสุวรรณซึ่งปรากฏในรูปยักษ์ เป็นที่เคารพนับถือว่าเป็นเครื่องรางของขลังป้องกันภูตผีปีศาจ

รูปเคารพท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏ ณ วัดจุฬามณี มีทั้งหมด 4 ปาง คือ

1. ท้าวเวสสุวรรณพรหมาสูติเทพ ชั้นพรหม มีรูปกายสีทอง ภูษาสีทอง
2. ท้าวเวสสุวรรณเทพบุตรสูติเทพ ชั้นดาวดึงส์ มีรูปกายสีทอง ภูษาสีแดง
3. ท้าวเวสสุวรรณจาตุมหาราช ชั้นจาตุมหาราชิกา มีรูปกายสีเขียวหรือดำ ภูษา สีเขียว
4. ท้าวเวสสุวรรณ ชั้นมนุษย์ มาในรูปแบบมนุษย์

(http://www.watjulamanee.com/viewpage.php?page_id=6)

ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกที่ขุมเรือนแก้วของพระพุทธชินราช พบรูปหล่อปิดทองด้านซ้ายของฐานองค์พระทำเป็นรูปท้าวเวสสุวรรณเพื่อคุ้มครองพระพุทธรูป ไม่ให้หมู่มารมารังควาญ รวมทั้งปกป้องคุ้มครองแก่ผู้นั่งสมาธิปฏิบัติพระกรรมฐานด้วย

รูปท้าวเวสสุวรรณ ปรากฏในอีกพระนามหนึ่งว่า พระไพศรพนธ์ หรือ ท้าวไพศรพนธ์ เป็นสัญลักษณ์ของอัยการ-ตามพระราชกฤษฎีกาเครื่องแบบข้าราชการอัยการและระเบียบการแต่งกาย พ.ศ. 2524 กำหนดเครื่องแบบข้าราชการอัยการซึ่งรวมถึงเครื่องหมายที่ประดับอินทรรณู ปรากฏ "รูปพระไพศรพนธ์" เป็นโลหะสีทอง ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 ได้มีกฎหมายออกมา กำหนดให้ข้าราชการอัยการใช้เครื่องหมายนี้มาประดับบนอินทรรณูเพื่อปองแสดงให้เห็นว่า ข้าราชการอัยการแตกต่างจากข้าราชการพลเรือน และต่อมาในปี พ.ศ. 2513 ก็ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนดให้ใช้รูปท้าวเวสสุวรรณ (หรือท้าวเวสสุวรรณ) เป็นเครื่องหมายราชการของกรมสารวัตรทหารบกซึ่งเป็นหน่วยงานรักษาความสงบเรียบร้อยของฝ่ายทหาร ส่วนพระไพศรพนธ์ ยังคงเป็นสัญลักษณ์ประดับบ่าเสื้อเครื่องแบบอัยการทั้งสองข้าง (<http://th.wikipedia.org/wiki/พระไพศรพนธ์>)

ที่หน้าศาลหลักเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และ ตราประจำจังหวัดอุดรธานี - พบรูปท้าวเวสสุวรรณ หรือท้าวเวสสุวรรณ ตั้งตระหง่านอยู่ที่หน้าศาลพระหลักเมืองหันหน้าไปทางทิศเหนือ เป็นรูปปั้นยักษ์ขนาดใหญ่สีขาว ทรงเครื่องเต็มยศ ประดับด้วยกระเบื้องสี พระหัตถ์ทั้งสองข้างกุมกระบองอยู่ในลักษณะของการปกป้อง ส่วนตราประจำจังหวัดอุดรธานี เป็นรูปตราเวสสุวรรณ อารักษ์ เนื่องจากท้าวเวสสุวรรณปกป้องทิศอุดร ซึ่งเขตจังหวัดอุดรนั้นเดิมเรียกว่าเขตมณฑลอุดร ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชบัญญัติจัดตั้ง มณฑลอุดร ณ เขตบ้านหมากแข้ง โดยให้ท้าวเวสสุวรรณเป็นตราประจำมณฑล ครั้งสืบต่อมายกเลิกระบบมณฑลแล้ว จังหวัดอุดรธานีจึงได้ใช้เป็นตราประจำจังหวัดดังปรากฏในปัจจุบัน (http://www.udclick.com/home1/index.php?option=com_sobi2 &sobi2Task=sobi2Details&catid=62&sobi2Id=2005&Itemid=300146)

นอกจากข้อมูลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่เข้ามาทุกทิศทางดังกล่าวข้างต้นแล้ว การพัฒนาทางจิตวิญญาณก็เป็นประสบการณ์ที่ได้รับอีกอย่างหนึ่งจากการได้มาศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้ เป็นการเรียนรู้ ซึ่งต่างจากการนั่งฟังบรรยายในห้องเรียน โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ในสนามของการทดสอบทดลอง ที่เจ็บปวดทรมานแสนสาหัสเพื่อยกระดับจิตใจของตน เรียนจากการเข้าในตน ช่วงเวลาหนึ่งผู้วิจัยเคย ละทิ้งการรับสารเหล่านี้และเกือบลาออกจากสถาบันแห่งนี้ไปเพราะด้วยความเหนื่อยหอกับอุปสรรคและบททดสอบต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต กระทั่งได้รับความรู้จากบทความ เทพปรกณัม: คติในโลกแห่งมายา ซึ่งแคมป์เบลล์ (2551, น. 48, อ้างถึงใน บารณี บุญทรง, 2556) กล่าวว่า เทพปรกณัม คือ อุปลักษณะของศักยภาพทางจิตวิญญาณในตัวมนุษย์ เป็นพลังเดียวกับที่ทำให้ชีวิตของเรามีการขับเคลื่อน ทำให้ชีวิตในโลกมีการขับเคลื่อน ในบทความยังกล่าวต่อไปอีกว่า Campbell (2004, pp. 6-9, อ้างถึงใน บารณี บุญทรง, 2556) ได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของเทพปรกณัมไว้ 4 ด้าน คือ 1) บทบาทด้านความลึกซึ้ง 2) บทบาทด้านจักรวาลวิทยา 3) บทบาทด้านสังคมวิทยา และ 4) บทบาทด้านจิตวิทยา หรือการสั่งสอน

จากอุปลักษณะในเทพปรกณัมและบทบาทหน้าที่ของเทพปรกณัมที่เชื่อมโยงกับมนุษย์ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจข้อมูลเกี่ยวกับเทพปรกณัมของไทยด้วยแนวทางการศึกษาเชิงอุปลักษณะและบทบาทหน้าที่ "ไตรภูมิภค" เป็นเทพปรกณัมที่สะท้อนชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมของสังคมไทย เป็นข้อมูลทางคติชนวิทยาที่สำคัญยิ่งในการขยายองค์ความรู้ต่าง ๆ ทั้งในศาสตร์ของศิลปกรรม วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา ฯลฯ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทางด้าน จิตวิญญาณอันเป็นสภาวะจากเทพปรกณัมไตรภูมิภคนี้ ตามความตอนที่พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกฯรับสั่งให้พระนางเจ้าอสนีมหาเทวีถวายผ้าไตรจีวรจำนวนหกหมื่นด้าย ดังความว่า

...เมื่อพระนางเจ้าอสนีมหาเทวี ทรงนำผ้าทิพย์จากผอบแก้วใบเดียว พระราชทานคนทั่วทั้งเมืองเป็นที่นำศักรย ด้วยผลบุญที่ได้กระทำไว้ในชาติก่อน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกฯทรงทอดพระเนตรเห็นของอันประหลาดไม่เคยมีมาเช่นนั้น ทรงอัศจรรย์ยิ่งนัก ทรงพระประสงค์ใคร่จะทรงทราบบุญของพระนางเจ้าอสนีมหาเทวีที่ได้กระทำมาแต่ปางก่อน พระนางเจ้าอสนีมหาเทวี ทรงแสดงบุญของพระนางที่ได้กระทำไว้ในปางก่อน จึงกราบทูลพระราชสวามีว่า เมื่อชาติก่อนนั้นข้าพระพุทธเจ้าได้ถวายผ้าเช็ดหน้าผืน 1 แต่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ซึ่งมีพระไพศรพณ์มหาธา [ท้าวเวสสุวรรณ] เป็นทิพย์ญาณแก่ข้าพระพุทธเจ้า ในวันที่พระองค์ทรงมีพระบัญชาให้ข้าพระพุทธเจ้านำเอา

ผ้าไตรจีวรหกหมื่นสำหรับ ถวายแก่พระสงฆ์ หกหมื่นรูปโดยเร็วพลันนั้น ยังไม่ได้ตามพระราชหฤทัยของพระองค์ ข้าพระบาทเป็นทุกข์โศกยิ่งนัก ขณะนั้นพระไพศรพนมหาราชเสด็จมาพร้อมกับยักษ์เสนาบดีทั้งหลายผ่านหน้าพระบัญชาพรสาตราขมนเทียรที่ข้าพระบาทนอน ทรงได้สดับเสียงของข้าพระบาทที่ถอนใจใหญ่ ใฝ่หาผ้าไตรจะได้ผ้าไตรจีวรอยู่เช่นนั้น พระไพศรพนมหาราชจึงลงจากยานแล้วก็ทรงนำผอบแก้วมาใบหนึ่งยื่นให้ในมือของ ข้าพระบาทแล้วตรัสดังนี้

"ถ้าเจ้าต้องการผ้า ให้ถือผอบแก้วไว้ด้วยมือข้างซ้าย เจ้าจงจับผ้าทิพย์ด้วยมือข้างขวาจงเอาผ้าทิพย์ในผอบนั้นเกิด"

พระนางเจ้าอสนิมิตตาทรงแสดงผลบุญที่ได้ทรงบำเพ็ญมาแต่อดีตชาติกราบทูลถวายแด่สมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชได้ทรงสดับแล้วถวายคติธรรมสืบต่อไปว่า

"ข้าแต่พระราชสมภารเจ้า เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายที่เกิดในโลกนี้จะได้พบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้นยากนัก ผู้ใดมีปัญญารู้หลักธรรมและชวนชววย ทำบุญกุศลธรรมก็จะได้รับบรรลุถึงนวลโลกุตระธรรม บรรลุพระนิพพาน...ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปขอพระองค์ผู้เป็นเจ้าของประกอบกรณียกิจในพระพุทธศาสนา ทรงเร่งสดับฟังพระธรรม ทรงจำศีล ทรงทำบุญให้ จงหนักในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่ข้าพระบาทและพระองค์เจ้าจะได้พบพระพุทธศาสนานี้ยากยิ่งนัก บุญและธรรมซึ่งได้กระทำในสำนักพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตปัจเจกทั้งหลาย เป็นบุญที่มากยิ่งขึ้น ด้วยประการฉะนี้ตั้งแต่นี้ต่อไปเบื้องหน้าขอพระองค์เจ้าจงโปรดหมั่นทำบุญ ทรงหมั่นบริจาคทาน ทรงหมั่นสดับฟังธรรม ทรงรักษาศีล ทรงหมั่นตรัสสอน พระหฤทัยโปรดอย่าทรงเฉียดแค้นชิงชัง ทรงคบหาแต่พระสหายที่ดี พระองค์เจ้าอย่าทรงมีความประมาทในพระธรรมเลย

(กรมศิลปากร, 2555, น. 156-157)

ข้างต้นเป็นบทบาทของเทพปรกณัมทางด้านจิตวิทยาหรือการสั่งสอน ที่แสดงให้เห็นบทบาทของ พระไพศรพนมหาราช [ท้าวเวสสุวรรณ] ในการสั่งสอนมนุษย์ (mentor) เรื่องการพัฒนาตนเองในขณะที่ดำรงอยู่ในโลกมนุษย์ และหากเป็นการตีความเทพปรกณัมในเชิงอุปลักษณ์ (metaphor) ตามทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ สามารถอธิบายได้ว่าพระนางเจ้าอสนิมิตตาได้รับการช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติจากท้าวเวสสุวรรณผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอน ที่ประทานผอบแก้วให้ แล้วพระนางจึงได้พบกับสิ่งล้ำค่าสูงสุดคือหลักในการดำรงชีวิตต่าง ๆ และได้นำมาเผยแพร่แก่สมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช

เมื่อเวลาผ่านไปผู้วิจัยจึงได้รับรู้ว่าการทดสอบทดลองต่าง ๆ ที่ผ่านพ้นมาได้ นั้น คือ การสอนจากครูบาอาจารย์ที่อยู่เหนือโลกเฉกเช่นเรื่องของพระนางเจ้าอสนีมหาธิดาข้างต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เราเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และเพื่อนำสารเหล่านี้ส่งต่อไปยังผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง เป็นการลดละอัตตาตัวตน ให้รู้จักความอ่อนน้อมถ่อมตน กระทั่งสามารถระลึกได้ว่าตนเองเป็นใคร รับรู้ถึงหน้าที่ของตนบนโลกนี้ ตระหนักถึงเหตุผลของการมีชีวิตว่าอยู่เพื่ออะไร เช่นนี้แล้ว ผู้วิจัยจึงกลับมาเปิดรับข้อมูลจากครูบาอาจารย์ (mentor) อีกครั้งหนึ่งอย่างไม่แคลงใจสงสัย

จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ที่เป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์โดยรวม และในจุดเน้นที่แตกต่างของสาขาจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยนครสวรรค์แห่งนี้ได้เป็นส่วน เต็มเต็มความรู้ด้านสังคมศาสตร์และด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ผู้วิจัยได้สั่งสมมา ด้วยการนำทางของครูบาอาจารย์ที่ส่งสารสารผ่านมายังผู้วิจัย สารสาระนั้นคือ *"การปฏิวัติทางจิตวิญญาณ – การพัฒนาตนเพื่อเข้าสู่สภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ"* หรือดังที่ คาร์ล ฟรีด กราฟ ดีร์คไฮม์ (Karlfried Graf Durckheim) นักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ได้กล่าววลีอมตะว่า "โปร่งใสเพื่อแห่งทะลุสู่สภาวะเหนือโลก (transparent to transcendence)" (บารนี บุญทรง, 2552, น. 45)

ความสนใจในมิติทางจิตวิญญาณในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นแนวทางใหม่สำหรับการบริหารคน ซึ่งประเวศ วะสี (2553, น. 99-100) ได้นิยาม จิตวิญญาณ (spirituality) ว่าหมายถึง มิติ หรือ ภาวะของการมีจิตใจสูง เป็นจิตที่เห็นแก่ตัวน้อย จิตที่สามารถเข้าถึงสิ่งสูงสุด โดยเฉพาะในทางพุทธศาสนา จิตวิญญาณ คือ ปัญญา เป็นมิติที่มีความดีประกอบอยู่ซึ่งทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ เป็นมนุษย์ที่มีจิตสูง ปราศจากความคับแคบและเห็นแก่ตัว เรื่องของจิตวิญญาณ หมายถึง มิติทางคุณค่าหรือสิ่งสูงสุดที่เป็นสากล อันหลุดพ้นจากความคับแคบ หรือเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง (self transcending) เป็นมิติที่เป็นแก่นกลางของความเป็นมนุษย์

มุมมองของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD: Human Resource Development) Kinjerski and Skrypnik (2006; 2008 อ้างถึงในมณฑล สรไกรกิติกุล และสุนันทา เสี่ยงไทย, 2556, น. 136) ได้อธิบายว่า การพัฒนามิติด้านจิตวิญญาณในการทำงานสามารถเกิดขึ้นได้จาก 4 ปัจจัย คือ 1) journeys of personal meaning – สามารถเกิดขึ้นได้เอง เนื่องจากการมีและดำรงอยู่แล้วของจิตวิญญาณซึ่งมักเป็นผลมาจากความสามารถในการตระหนักรู้ของแต่ละบุคคล และการเชื่อมโยงเรื่องของจิตวิญญาณเข้ามาอยู่ในวิถีปกติของการดำรงชีวิต เช่น การดำรงชีวิตอย่างมีสติและตระหนักรู้ตัวที่ทั่วพร้อม ความสามารถในการระบุถึงคุณค่าของการกระทำต่าง ๆ ของตนเองได้ 2) fulfillment – การมาบรรจบกันของปัจจัยต่าง ๆ โดยมักจะเกิดในช่วงกลางของชีวิต ที่คุณค่าส่วนตัว ความสามารถ แรงบันดาลใจ และประสบการณ์ชีวิตทั้งหมดถูกหลอมรวมเข้า

ด้วยกันทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องดังกล่าวขึ้น หรือมักเกิดจากการตั้งคำถามกับการใช้ชีวิต หรือการตรวจสอบความหมายของเป้าหมายชีวิต ทำให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าสูงสุดที่ตนเองยึดถือไว้ได้

3) well being – พบเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้คนเกิดความสนใจและหันมาให้คุณค่ากับตนเองมากขึ้น จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตวิญญาณต่อการดำรงชีวิตมากขึ้น ทั้งนี้เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้มีได้หลายลักษณะและขึ้นอยู่กับความแตกต่างของแต่ละคนที่จะมีการสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในท้ายที่สุดโดยมักเกิดจากการคิดทบทวนและใคร่ครวญถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบมาในชีวิตแล้ว เชื่อมโยงกลับมาที่คุณค่าที่ตนเองยึดถือไว้ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งในการเข้าถึงหรือตระหนักถึงจิตวิญญาณ และ 4) transcendence through work – บรรยากาศภายในองค์กร เช่น บัณฑิตหรือบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรก็สามารถทำให้คนเข้าใจและเห็นคุณค่าของจิตวิญญาณได้

ในการพัฒนาจิตวิญญาณ มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ 1) ศีลธรรม 2) การบำเพ็ญภาวนา และ 3) ปัญญา ในพระพุทธศาสนาเรียกสั้น ๆ ว่า ไตรสิกขา ในหนังสือปรัชญาอมตะ ของ แอลดัส ฮักซลีย์ (The Perennial Philosophy by Aldous Huxley) ฮักซลีย์ก็แจกเป็นองค์สามนี้เช่นกัน แต่มีความเห็นเพิ่มเติมว่า พระพุทธองค์ทรงเริ่มที่ฐาน คือ ศีล ชาวตะวันตกผู้นิยมการใคร่ครวญทางปรัชญาอาจเริ่มที่ปัญญา พิจารณาตามแนวของนักคิดต่าง ๆ ในประเด็นของเมตาฟิสิกส์ ศาสนวิทยา และทฤษฎีวิทยาศาสตร์ ส่วนนักปฏิบัติที่สามารถสัมผัสความจริงทางจิตวิญญาณ เรียกว่า เป็นผู้ประกาศศาสนาทางจิตวิญญาณ ดังที่ ฮักซลีย์ กล่าวไว้ว่า

...ในการศึกษาปรัชญาเพอเรนเนียล หรือปรัชญาอมตะ เราสามารถเริ่มจากล่างสุดก็ได้ คือเริ่มจากการลงมือปฏิบัติและศีลธรรม. หรือจะเริ่มจากบนสุดก็ได้ คือเริ่มจากการพิจารณาความจริงที่อยู่ในภาวะเหนือวัตถุ. หรือไม่ก็เริ่มจากตรงกลาง ณ จุดที่บรรจบกันของจิตและวัตถุ ของการปฏิบัติและความคิด นีมองในแง่ของจิตวิทยาว่าด้วยมนุษย์

ประตูที่อยู่ต่ำกว่ามักจะเป็นที่นิยมโดยเฉพาะของครูบาอาจารย์ ซึ่งมองที่การลงมือปฏิบัติจริง – ดังบุรุษ เช่น พระโคตมพุทธะ ผู้ไม่จำเป็นต้องใช้การใคร่ครวญ โดยที่วัตถุประสงค์อันดับแรกอยู่ที่การดับเพลิงแห่งความโลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นสิ่งน่าเกลียดน่ากลัวในหัวใจของมนุษย์. ประตูชั้นบนเป็นทางเดินของผู้มีอาชีพเป็นนักคิดและใคร่ครวญ

– พวกที่เกิดมาเป็นนักปรัชญาและเทววิทยา. ประตูกกลางเป็นทางเข้าสำหรับผู้ประกาศ
"ศาสนาแห่งจิตวิญญาณ" ("spiritual religion")

(แอลคัส ฮักสลีย์, 2556, น. 1)

และสำหรับการพัฒนาทางจิตวิญญาณไปสู่จุดหมายปลายทางของมนุษย์ ฮักสลีย์
ได้กล่าวต่อไปว่า

...จุดหมายปลายทางสุดท้ายของมนุษย์. เหตุผลอันสูงสุดของการดำรงอยู่ของ
มนุษย์ก็คือความรู้อันเป็นเอกภาพกับภพภูมิที่มาอันเป็นทิพ – ความรู้ซึ่งสามารถเกิดขึ้น
ได้เฉพาะกับบุคคลที่พร้อมที่จะ 'ตายจากตัวตน' และตั้งมั่นเปิดที่ว่างไว้ถวายพระผู้เป็น
เจ้า. ในแต่ละชั่วคนมีบุรุษสตรีน้อยนักที่บรรลุเป้าหมายสุดท้ายของชีวิต แต่โอกาสที่จะไป
ถึงความรู้ที่ก่อให้เกิดเอกภาพ ย่อมจะถูกนำมามอบให้ตลอดเวลา จนกว่าสัตว์ผู้มีความ
รู้สึกนึกคิดทั้งหลายจะประจักษ์แจ้งว่าจริง ๆ แล้ว เขาเป็นใคร

(แอลคัส ฮักสลีย์, 2556, น. 45)

ข้อความข้างต้นกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาทางจิตวิญญาณตามทฤษฎี Perennial
Philosophy ว่าการศึกษาปรัชญาอมตะสามารถเริ่มต้นการศึกษาและปฏิบัติเพื่อเรียนรู้
ประสบการณ์ด้วยตนเองนั้น สามารถเข้าถึงได้ 3 วิธี 1) เข้าทางประตูที่อยู่ต่ำกว่า เป็นการประพฤติ
ปฏิบัติทางศีลธรรม 2) เข้าทางประตูชั้นบน เป็นการพิจารณาความจริงในภาวะเหนือวัตถุ หรือ
อภิปรัชญา (metaphysics) 3) เข้าทางประตูชั้นกลาง คือ การปฏิบัติทางจิตเพื่อให้บรรจบกับ
สภาวะทางกายภาพที่เรากำลังดำรงอยู่

ดังที่ได้กล่าวมานี้ เห็นได้ว่าการพัฒนาทางจิตวิญญาณเพื่อเข้าถึงปรัชญาอมตะใน
มุมมองตะวันตกนั้นมีมุมมองของการพัฒนาในลักษณะแนวตั้งแบบแยกส่วน แต่หากพิจารณาใน
อีกมุมมองหนึ่งคือ การพัฒนาในลักษณะ "กงล้อทางจิตวิญญาณ" ที่หมุนไปพร้อมกันโดยมี
ศีลธรรมเป็นเครื่องรั้งในขณะที่ยกสูงพ้นจากแห่งทะเล (transcendence) ไปสู่ความรู้อันเป็นเอก
ภาพกับภพภูมิที่มาอันเป็นทิพ คือ สภาวะที่มนุษย์ได้ผ่านการปฏิบัติบำเพ็ญเพียรที่ถึงพร้อมทั้งใน
ด้านจริยศาสตร์ (ethics) – การถือปฏิบัติอย่างสูงสุดในสิ่งที่ควรปฏิบัติและในสิ่งที่ควรละเว้น
เมื่อปฏิบัติ ถึงพร้อมด้วยประการนี้ร่างกายจิตใจจึงอยู่ในสภาวะที่พร้อมรับกระแสจากเบื้องบน และ
นั่นคือความบริสุทธิ์ในหัวใจ สามารถเข้าถึงด้วยการภาวนา – มิได้หมายถึงการเข้าเงียบ หรือการ

บำเพ็ญ ทุกรกิริยาอย่างสุดโต่ง แต่เป็นสภาวะที่จิตปราศจากความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนซึ่งเป็นเครื่องกั้น “เธอ” จาก “นั่น” (“Tat” – สภาวะประเสริฐสูงสุดซึ่งมีอากล่าวานาม) เมื่อตายจากตัวตนเราก็จะมีพื้นที่ว่างสำหรับเชื่อมโยงกับกระแสของพระผู้เป็นเจ้า หรือเบื้องบน อันจะนำเราไปสู่ภพภูมิที่มา อันเป็นทิพ ซึ่งการปฏิบัติในการเชื่อมโยงนี้เราสามารถใช่วิธีการสื่อกับกระแสของพลังที่มีอยู่ในวัตถุหรือรูปูษาได้อีกทางหนึ่ง

กระนั้นความรักจึงนับเป็นบันไดในการไต่ระดับเพื่อนำผู้ปฏิบัติเข้าสู่การสลายอัตตาตัวตนแล้วเข้าถึงความรู้ของภพภูมิที่มาอันเป็นทิพ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของความเป็นอยู่แบบเรียบ ๆ เป็นความหลุดพ้นอย่างสิ้นเชิงและเป็นอมตะ – ความเป็นอมตะในที่นี้มิได้หมายถึงความไม่ตายที่ดำรงอยู่ในกาละ แต่มันคือความอยู่เหนือกาละเป็น อกาละ โดยที่เราสามารถรับรู้ถึงการเชื่อมโยงของกระแสภพภูมิที่มาอันเป็นทิพในระดับของจิตวิญญาณ เป็นเรื่องที่เราได้เฉพาะตน ไม่สามารถหาคำเปรียบใด ๆ มาอธิบายความรู้สึกของกระแสที่ได้ในกาละ หรือการใช้เหตุผลอธิบายเป็นสภาวะที่สุดจะพรรณนา การได้รวมเป็นเอกภาพกับภพภูมิที่มาอันเป็นทิพนั่นคือคำตอบของการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งน้อยคนนักที่จะบรรลุความเป็นเอกภาพนี้

ศีลธรรม ก็เป็นอีกหนึ่งหัวใจของการไต่ระดับทางจิตวิญญาณ แม้ในมุมมองของท่านไฮคราติส นักปรัชญาคนสำคัญของโลก ท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของศีลธรรม – ซึ่งเป็นเครื่องตัดสินภพภูมิที่ไปของวิญญาณหลังความตาย ไว้นิเฟโด (Phaedo) ว่า

...ผู้ที่ได้รับพิพากษาว่าได้ใช้ชีวิตบำเพ็ญกุศลอย่างยอดเยี่ยม – เขาเหล่านั้นจะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ ไม่ถูกจำขังอยู่ในแดนต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วในโลก เขาจะได้รับการส่งต่อขึ้นไปเบื้องบนสู่ที่พำนักอันบริสุทธิ์...

บุคคลที่ได้ผ่านการชำระล้างตนให้บริสุทธิ์เพียงพอด้วยปรัชญา ย่อมมีชีวิตอยู่ต่อจากนั้นในลักษณะที่ไม่มีร่างกาย และเข้าถึงที่พำนักที่สวยงามยิ่งขึ้น ซึ่งไม่ยุ่งยากที่จะพรรณนาให้เห็นภาพ – ทั้งไม่มีเวลาด้วยที่จะกระทำตอนนี้

แต่เหตุที่เราได้สาธยายมาแล้วน่าจะเป็นพื้นฐานที่เพียงพอให้คุณ ซิมมิอัส ได้รู้ว่าคุณเราไม่ควรทิ้งชีวิตให้ว่างเปล่า ควรบำเพ็ญตนให้เข้าถึงความดีงามและปัญญาสักระดับหนึ่งในขณะยังมีชีวิต เพราะผลรางวัลนั้นประเสริฐ รุ่งโรจน์ และให้ความหวังอันยิ่งใหญ่

ถ้า [มนุษย์] อูทิศตนเองให้กับความยินดีในการได้มาซึ่งความรู้ และดังนั้นแตกต่างวิญญาณของเขามีใช้ด้วยสิ่งสวย ๆ งาม ๆ ที่หยิบยืมมา หากแต่ด้วยตัวของมันเอง – ด้วย

การควบคุมตน ด้วยการสร้างสมความดี ความกล้าหาญ ความผ่อนปรน เสียสละ และ
 สัจจะความจริง ก็เท่ากับสร้างตนให้เหมาะสมและพร้อมสำหรับการเดินทางไปสู่โลกหน้า

(เพลโต, อีวर्थ เทรดเดนนิค, 2550, น. 239-240)

บริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้นความเชื่อเรื่องของศีลธรรม การทำความดีละเว้น
 ความชั่ว ซึ่งได้ถูกถ่ายทอดอย่างชัดเจนมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยผ่านเทพปกรณัม "ไตรภูมิิกถา"
 (ดูที่เชิงอรรถ 2) – เป็นวรรณคดีทางพุทธศาสนาอันเป็นมรดกทรงคุณค่ายิ่ง ไตรภูมิิกถานี้พระมหา
 ธรรมราชาลิไท ทรงรจนาเพื่อเทศนาโปรดพระมารดาให้เจริญพระอภิธรรม เนื้อหาพรรณนา
 เกี่ยวกับนรก สวรรค์ การเวียนว่ายตายเกิด ทวีปทั้ง 4 จักรวาลที่ประกอบด้วย 31 ภพภูมิ คือ
 กามภูมิ 11 รูปภูมิ 16 และอรูปภูมิ 4 รวมเรียกว่า ไตรภูมิ ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งสอนให้คนรู้จักการทำ
 ความดีเพื่อจะได้ขึ้นสวรรค์ หากแต่ใครทำชั่วประพฤติดนผิดศีลก็จะต้องตกนรก

ใน "ไตรภูมิิกถา" นั้น ท้าวเวสสุวรรณทรงทำหน้าที่เกี่ยวกับการตัดสินความดี ความชั่ว
 ซึ่งเป็นการสอนให้มนุษย์เกรงกลัวต่อการทำบาป ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการตายไม่ได้เป็นการสิ้นสุด
 ของชีวิต หากแต่เป็นการเริ่มต้นของการเดินทางครั้งใหม่ของวิญญาณ (soul) อันที่จริงเราคือ
 วิญญาณ ที่เป็นอมตะ จึงมีความจำเป็นที่เราต้องเตรียมความพร้อมสู่การเดินทางครั้งใหม่

ดังแนวคิดวิญญาณอมตะ ของ แอลด์ส ฮักสลีย์ ใน The Perennial Philosophy – หาก
 จิตวิญญาณของมนุษย์ดำรงอยู่ในสภาวะ "อมตะ" ความตายจากกายเนื้อมิได้หมายถึงจุดสุดท้าย
 ของมนุษย์ (the End) แต่เป็นการละทิ้งจากยานที่เราอาศัยเพียงชั่วคราวในโลกนี้ เพื่อพัฒนา
 จิตวิญญาณของตนเข้าสู่สภาวะใหม่ในการเดินทางสู่โลกหน้า (other world) โลกหน้าที่เราต้อง
 เผชิญหลังจากความตายเป็นเช่นไร ต้องพบเจอกับสิ่งใดบ้างในโลกหน้า อาทิ การตัดสินเรื่อง
 ศีลธรรม ความดี-ความชั่วในโลกหน้า ดังนี้แล้วเราควรเตรียมตัวอย่างไรในการเดินทางสู่โลกหน้า
 ประกอบกับแนวคิดประสบการณ์ใกล้ตาย (NDE: Near Death Experience) – ความลึกลับที่เป็น
 ข้อมูลสนับสนุนว่าโลกหน้ามีจริง อดีตชาติมีจริง เมื่อตายแล้วยังไม่ได้เป็นการสิ้นสุดของชีวิต มีการ
 เวียนเป็นวัฏจักร

ดังกล่าวนี้นี้การก้าวผ่านของประตู (threshold) ระหว่างโลกนี้โลกของวัตถุที่ถูกนิยาม
 หรืออธิบายด้วยเหตุผล กับโลกหน้าโลกที่อยู่เหนือเหตุผลในสภาวะเหนือโลก จึงต้องมีการเตรียม
 ความพร้อมของมนุษย์ในด้านการพัฒนาศีลธรรม จิตวิญญาณ เพื่อเดินทางสู่โลกหน้า

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงใคร่ใช้องค์ความรู้ทางคติชนวิทยา ด้วย “คติชนคดี 3 มิติ” คือ 1) มิติของปัจเจกบุคคล 2) มิติของสังคม วัฒนธรรม และ 3) มิติแห่งเทพปกรณัม/ มิติเหนือโลก เพื่อศึกษาและประมวลสารสาระต่าง ๆ เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่แพร่กระจายอยู่ในภพภูมิมนุษย์นี้ว่า ครูบาอาจารย์เบื้องบนท่านต้องการสอน หรือต้องการสื่อสารความรู้เรื่องใดมายังมนุษย์ กับทั้งท่านมีบทบาทที่สำคัญต่อมนุษย์อย่างไร ดังนั้นการศึกษา “ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์” จึงเป็นการวิจัยในกลุ่มคนที่มีความเชื่อและนับถือใน “ท้าวเวสสุวรรณ” โดยมุ่งศึกษารวมชาติและค้นหาความจริงเกี่ยวกับคนในบริบทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางศีลธรรมและทางจิตวิญญาณ ในมุมมองคติชนวิทยา (folklore) ด้วยข้อมูลทางคติชนคดี อันนำไปสู่การตระหนักคุณค่าของการเป็นมนุษย์ และเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู
2. เพื่อศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย
3. เพื่อศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีชุดความรู้ที่ครอบคลุมกระแสของคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาพุทธและฮินดูที่มีความเชื่อมโยงกับคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย
2. แสดงให้เห็นถึงการศึกษาคือครอบคลุมกระแสความเชื่อมโยงจากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) สู่วัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย
3. เป็นการอธิบายความเชื่อในสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วย การหาคำตอบแบบวิทยาศาสตร์ แต่สามารถหาคำตอบได้โดยวิธีการทางคติชนวิทยาด้วยารตีความเชิงอุปลักษณ์ (metaphor) ของเทพปกรณัม
4. มองเห็นแบบอย่างและวิธีการในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ อันเป็นการไต่ระดับไปสู่ภาวะที่มีความประเสริฐสูงสุดจากการตีความอุปลักษณ์ (metaphor) ในเทพปกรณัม
5. แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในแนวทางการศึกษาทางคติชนวิทยาของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากการศึกษาด้านคติชนวิทยา

ในอดีต ด้วยการนำเสนอแก่นของข้อมูลทางคติชนคดีที่นำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทาง
ศีลธรรมและจิตวิญญาณ อันเป็นการไต่ระดับไปสู่ภาวะแห่งความประเสริฐสูงสุด

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัตน์ทางจิตวิญญาณมนุษย์
ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู เป็น
การศึกษาเอกสาร (documentary analysis) เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธ
ศาสนา ได้แก่ 1) พระไตรปิฎก 2) ไตรภูมิภิกษา 3) ปฐมสมโพธิกถา คัมภีร์ทางฮินดู ได้แก่ 1) รามายณะ
2) มหาภารตะ

การศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย เป็น
การวิจัยภาคสนาม (field research)

การศึกษารูปแบบของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตน์ทางจิตวิญญาณ
มนุษย์ เป็นการวิเคราะห์ผลจากข้อมูลทางคติชนคดีที่เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ทั้งจากการศึกษา
เอกสาร (documentary analysis) และการวิจัยภาคสนาม (field research) ด้วยประเด็น “บทบาท
ของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตน์ทางจิตวิญญาณมนุษย์” ในขอบเขตการศึกษาคติชน
คดี 3 มิติ คือ 1) มิติของปัจเจกบุคคล 2) มิติของสังคม วัฒนธรรม และ 3) มิติแห่งเทพปรภรณ์/ มิติ
เหนือโลก

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิในขอบเขตสถานที่ซึ่งปรากฏเป็นสถานที่เคารพ
อันมีแท่นเคารพบูชาท้าวเวสสุวรรณในลักษณะเปิดให้ผู้ศรัทธาสามารถประกอบพิธีกรรมได้ หรือเป็น
พื้นที่ที่ปรากฏหลักฐานทางศิลปกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการเก็บข้อมูลภาคสนามในด้านพื้นที่จากการปรากฏ
หลักฐานทางศิลปกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณด้วยข้อมูลเชิงพื้นที่จากงานวิจัย 3 เรื่อง ได้แก่
การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและความเชื่อของศิลปกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับพระศรี-ลักษมี ที่พบใน
ประเทศไทย ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ของเนื้ออ่อน ขรวิทองเขียว (2550) พบว่า มีการค้นพบ
หลักฐานการบูชาคชลักษณ์-กุเวร และรูปท้าวเวสสุวรรณ เป็นความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ ปรากฏพบ
ที่ 1) เมืองนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม 2) เมืองชัยจำปา จังหวัดลพบุรี 3) เมืองจันเสน จังหวัด
นครสวรรค์ 4) อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ซึ่งนครไชยศรี ชัยจำปา และจันเสน เดิมเคยเป็นพื้นที่

ติดชายฝั่งทะเล มีการค้าขายกับอินเดียและชุมชนร่วมสมัยอยุธยาทะเล จึงได้รับอิทธิพลของความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาคชลักษณ์-กุเวร อีกทั้งสันนิษฐานว่าวัฒนธรรมสมัยทวารวดีมีคติบูชาท้าวกุเวรว่าเป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง ประกอบกับการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปเคารพในพุทธศาสนamahayana ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 พบที่เมืองสทิงพระ ขององอาจ ศรียะพันธ์ (2533) พบรูปเคารพเทพชั้นรองในพุทธศาสนamahayana ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นเทพอารักษ์ปกป้องภัยพิบัติต่าง ๆ และเทพแห่งโชคลาภ คามสมุทรสทิงพระเป็น เมืองท่าค้าขายจึงปรากฏความเชื่อและการเคารพนับถืออยู่มาก โดยรูปท้าวกุเวรที่พบอยู่ในรูปลักษณะของเทพขัณฑ์สทิงพระตามคติพุทธศาสนamahayana และในงานวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและคติการนับถือพระกุเวรในสมัยทวารวดี ของอุษา ไพธิกนิษฐ (2527) กล่าวว่า เทพกุเวรที่พบตามภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ได้แก่ 1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเทพรักษาทิศเหนือประดับหลังคาปราสาทหิน ศิลปะแบบลพบุรี สลักรวมอยู่ในแท่งหินเทพ 9 องค์ ทำตามรูปแบบศิลปะขอมหรือลพบุรี พบที่ ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา 2) ภาคกลาง ที่เมืองนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม และเมืองชัยจำปา จังหวัดลพบุรี พบหลักฐานคชลักษณ์-กุเวร และ (3) ภาคใต้ ที่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบรูปสำริดเทพขัณฑ์ เช่นเดียวกับงานของ เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว (2550) และองอาจ ศรียะพันธ์ (2533) ข้างต้น

จากงานวิจัยข้างต้นนี้ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าร่องรอยของอารยธรรมและคติการนับถือกุเวรนั้นปรากฏในพื้นที่ศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรโบราณ 3 แห่ง ซึ่งตามแผนที่ประเทศไทยปัจจุบันครอบคลุมอาณาเขตจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

อาณาจักรทวารวดี 30 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดกำแพงเพชร 2) จังหวัดนครสวรรค์ 3) จังหวัดอุทัยธานี 4) จังหวัดชัยนาท 5) จังหวัดเพชรบูรณ์ 6) จังหวัดสิงห์บุรี 7) จังหวัดลพบุรี 8) จังหวัดสระบุรี 9) จังหวัดสุพรรณบุรี 10) จังหวัดนครปฐม 11) จังหวัดสมุทรสาคร 12) จังหวัดสมุทรสงคราม 13) จังหวัดราชบุรี 14) จังหวัดกาญจนบุรี 15) จังหวัดเพชรบุรี 16) จังหวัดชลบุรี 17) จังหวัดฉะเชิงเทรา 18) จังหวัดปราจีนบุรี 19) จังหวัดสระแก้ว 20) จังหวัดนครราชสีมา 21) จังหวัดชัยภูมิ 22) จังหวัดบุรีรัมย์ 23) จังหวัดยโสธร 24) จังหวัดกาฬสินธุ์ 25) จังหวัดมหาสารคาม 26) จังหวัดหนองคาย 27) จังหวัดอุดรธานี 28) จังหวัดอุบลราชธานี 29) จังหวัดนครพนม 30) จังหวัดสกลนคร

อาณาจักรศรีวิชัย 3 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) จังหวัดสงขลา

อาณาจักรทริภุชชัย 4 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดลำพูน 2) จังหวัดลำปาง 3) จังหวัดเชียงใหม่ 4) จังหวัดสุโขทัย

ดังกล่าวมานี้ อาณาเขต 37 จังหวัด จึงเป็นขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัยครั้งนี้

3. ขอบเขตด้านเวลา

การทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเวลารวมทั้งสิ้น 36 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2558 ถึงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2561

ใช้ระยะเวลาในการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) 8 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2558 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2559

ใช้ระยะเวลาในการวิจัยสนาม (field research) 6 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2560

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ท้าวเวสสุวรรณ (Vessavana-God of Wealth) คือ ชื่อตำแหน่งของท้าวมหาราชประจำเทวโลกชั้นจาตุมหาราชิก้า ผู้เป็นโลกบาลปกครองด้านทิศอุดร บางตำราเรียก ท้าวไพศรพณ์มหาราช หรือ ไพศพ บางตำราเรียก ท้าวเวสสุวรรณ หรือพระภูเวร เป็นเจ้าแห่งยักษ์ทั้งหลายกับทั้งเทวดาเบื้องอุตตรทิศของภูเขาสีเนรุราช ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านอุตตรทิศ และเป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิก้า อีกทั้งเป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์ ความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ด้วย

2. โลกหน้า (Other world-the land of the dead and returns) คือ ดินแดนในโลกทิพที่ซึ่งเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความตาย การพิพากษานรกสวรรค์ ซึ่งปรากฏในคติชนคดีต่างวัฒนธรรม

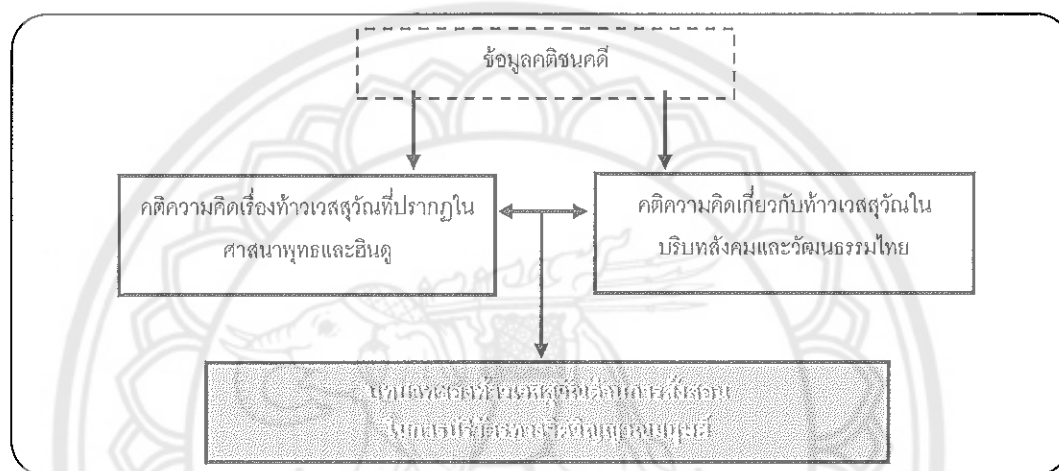
3. ผู้มีบทบาทด้านการสั่งสอน (Mentor) คือ ผู้ที่ช่วยเหลือหรือฝึกฝนวีรบุรุษ ทำหน้าที่สอนและปกป้องวีรบุรุษ รวมทั้งมอบของขวัญให้ เิงจิตวิเคราะห์ของมนุษย์ Mentor คือ สัญลักษณ์ของตัวตน – เทพเจ้าที่อยู่ด้านในตัวเรา แง่มุมของบุคลิกภาพที่เชื่อมโยงกับทุกสิ่ง ตัวตนที่สูงกว่า เป็นส่วนหนึ่งของตัวเราที่สุขุมกว่า มีคุณธรรมมากกว่า และมีความเหมือนเทพเจ้ามากกว่า ตัวตนนี้ทำหน้าที่เป็นจิตสำนึกคอยชี้นำเราบนเส้นทางแห่งชีวิต คอยปกป้องหรือคอยบอกเราว่าควรทำอย่างนี้ ๆ (Vogler, C., 2007, pp. 39-40)

4. การปริวรรตทางจิตวิญญาณ (Individuation) คือ การพัฒนาตนเพื่อเข้าสู่ภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ – เป็นการไต่ระดับเพื่อพบความจริงอันสูงสุด การบรรลุประจักษ์แจ้งในตัวตนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของตนเกี่ยวกับที่มาอันเป็นทิพ (คาร์ล กุสตาฟ ยุง, 2551, น. 485) เป็นการเปลี่ยนรูป

การเปลี่ยนแปลงสภาพ การเคลื่อนไปในระดับที่สูงขึ้นที่ขึ้นอยู่กับอันเนื่องมาจากการพัฒนาศักยภาพในตนเองทั้งด้านบุคลิกภาพ และจิตวิญญาณ (transformation)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู เพื่อศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย และเพื่อศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปรับวิถีทางจิตวิญญาณมนุษย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัย 7 หัวข้อ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย 3 กระบวนการ ดังนี้

1.1 การศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิโดยการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ เป็นการพรรณนาความ (descriptive) ที่มุ่งหาคำอธิบาย (explanatory) เพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 1 ในประเด็นคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู

1.2 การวิจัยภาคสนาม (field research) เป็นการเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 2 ในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ด้วยวิธีการศึกษา 2 แนวทาง ดังนี้

1.2.1 การศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (cultural diffusion) ด้วยการทำข้อมูลแผนที่การกระจายของวัฒนธรรมจากการระบุพิกัดของที่ตั้งด้วยอุปกรณ์ GPS: Global Positioning System แล้ววิเคราะห์อธิบาย (explanatory) ในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยเก็บข้อมูลจาก 2 แหล่งข้อมูล ดังนี้

1) สถานที่จากขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุม 37 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดกำแพงเพชร 2) จังหวัดนครสวรรค์ 3) จังหวัดอุทัยธานี 4) จังหวัดชัยนาท 5) จังหวัดเพชรบูรณ์ 6) จังหวัดสิงห์บุรี 7) จังหวัดลพบุรี 8) จังหวัดสระบุรี 9) จังหวัดสุพรรณบุรี 10) จังหวัดนครปฐม 11) จังหวัดสมุทรสาคร 12) จังหวัดสมุทรสงคราม 13) จังหวัดราชบุรี 14) จังหวัดกาญจนบุรี 15) จังหวัดเพชรบุรี 16) จังหวัดชลบุรี 17) จังหวัดฉะเชิงเทรา 18) จังหวัดปราจีนบุรี 19) จังหวัดสระแก้ว 20) จังหวัดนครราชสีมา 21) จังหวัดชัยภูมิ 22) จังหวัดบุรีรัมย์ 23) จังหวัดยโสธร 24) จังหวัดกาฬสินธุ์ 25) จังหวัดมหาสารคาม 26) จังหวัดหนองคาย 27) จังหวัดอุดรธานี 28) จังหวัดอุบลราชธานี 29) จังหวัดนครพนม 30) จังหวัดสกลนคร 31) จังหวัดสุราษฎร์ธานี 32) จังหวัดนครศรีธรรมราช 33) จังหวัดสงขลา 34) จังหวัดลำพูน 35) จังหวัดลำปาง 36) จังหวัดเชียงใหม่ 37) จังหวัดสุโขทัย

2) สถานที่ซึ่งปรากฏเป็นสถานที่เคารพอันมีแผ่นเคารพบูชาท้าวเวสสุวรรณในลักษณะเปิดให้ผู้ศรัทธาสามารถประกอบพิธีกรรมได้ หรือเป็นพื้นที่ซึ่งปรากฏหลักฐานทางศิลปกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ในขอบเขต 37 จังหวัด

1.2.2 การวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology research) ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเชิงอูตรวิสัย (Husserlian Transcendental Phenomenology) ของ Edmund Husserl (1859-1938) เพื่อมุ่งอธิบายกระบวนการที่ความหมายถูกสร้างขึ้นมาในจิตสำนึก (ชาย โพธิ์สิตา, 2552, น. 87-89) เป็นปรากฏการณ์วิทยาเชิงพรรณนา (descriptive phenomenology) ศึกษาโดยให้บุคคลอธิบายถึงเรื่องราวและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองประสบทางสัมผัสสัมผัสต่าง ๆ ฐานคติที่สำคัญประการที่หนึ่ง คือ มนุษย์เราจะรู้ดีในเรื่องที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน โดยการรับรู้และเข้าใจความหมายในขณะที่มีสัมผัสกับปัญหาอยู่ ประการที่สอง คือ การแบ่งปันความสำคัญของประสบการณ์ ด้วยการตรวจสอบความหมายโดย

การรับรู้ ถ่ายโอน ตรวจสอบกับบุคคลที่ผ่านประสบการณ์เช่นเดียวกันมาแล้ว (นิตา ชูโต, 2551, น. 39-42) โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล (key informant) 2 แหล่งข้อมูล ดังนี้

1) ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) ผู้วิจัยเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยด้วยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ 2 ใน 3 ข้อ ดังต่อไปนี้ ได้แก่ 1) เป็นผู้ดูแลสถานที่ซึ่งอยู่ในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ หรือ 2) เป็นผู้ศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ ในสถานที่ซึ่งเป็นขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ และ 3) เป็นผู้มีรูปเคารพ เครื่องราง ฯลฯ เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณซึ่งเป็นของส่วนตัวของผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างตามสะดวก (convenient sampling) แล้วจึงใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจงเพื่อคัดกรอง ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล จากการสนทนาแบบไม่เป็นทางการตามขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย 37 จังหวัด เลือกจังหวัดละ 10 คน รวม 370 คน หรือจนกว่าข้อมูลอิ่มตัว (data saturation)

2) ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (individual-depth interview) ผู้วิจัยเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยด้วยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ 2 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ และ 2) เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างตามสะดวก (convenient sampling) แล้วจึงใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจงเพื่อคัดกรอง ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัย 37 จังหวัด เลือกจังหวัดละ 1 คน รวม 37 คน หรือจนกว่าข้อมูลอิ่มตัว (data saturation)

1.3 การวิจัยศึกษาตนเอง (self-study research) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความเป็นตัวเราในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย เช่น สังคม วัฒนธรรม ค่านิยม จรรยาบรรณ คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งตัวเราเองไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ ในทางตรงกันข้ามเราเรียนรู้ตนเองจากการสร้างความหมาย การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคมภายนอก มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเชิงสังคม (social constructivism) (Saramas, & Freese, 2009 อ้างถึงใน ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2556, น. 102; ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2552 อ้างถึงใน ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2556, น. 102) โดยผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยเป็นคนเดียวกัน เป็นการมุ่งศึกษาว่ามนุษย์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและประสบการณ์ของตนเองว่าอย่างไร เป็นการสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น ทศนคติ ค่านิยม และการปฏิบัติของตนเอง เพื่อให้ได้องค์ความรู้แล้วนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเอง ใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือซึ่งจะทำให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่แท้จริงได้ มีปฏิสัมพันธ์และเข้าใจบริบท

ที่ศึกษาอย่างลึกซึ้งและครอบคลุม ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นไปที่การปฏิบัติและตัวผู้วิจัยที่เป็นทั้งผู้ศึกษาและผู้ถูกศึกษาในเวลาเดียวกัน รวมถึงความสัมพันธ์ของผู้ถูกศึกษากับบริบท หรือบุคคลในบริบทนั้น โดยมีการยืนยันข้อสรุปของการกระทำและความเข้าใจของตนเองให้ลึกซึ้งด้วย ภัลยาณมิตร (ชาติวี ฝ่ายคำตา, 2556, น. 104) เพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 3 ในประเด็นบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์

2. เครื่องมือ (tools)

ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 4 เครื่องมือ ดังนี้

2.1 แบบบันทึกภาคสนาม (field note) เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) การเข้าร่วมกิจกรรม การสังเกต ตลอดจนลักษณะทางกายภาพด้านสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี บริบทที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ในขณะที่ทำการศึกษา เป็นการช่วยจำและได้ข้อมูลที่เป็นคำตอบที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้น

2.2 แผนที่การกระจายของวัฒนธรรม (mapping) เป็นการใช้เทคโนโลยี GPS และ Google My Maps ระบุพิกัดที่ตั้งของสถานที่ตั้งซึ่งอยู่ในขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ในลักษณะการเชื่อมโยงความสัมพันธ์แบบการแพร่กระจายของวัฒนธรรม แสดงให้เห็นเส้นทางของวัฒนธรรม (journey) ที่เกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยยะสำคัญ ในประเด็นคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

2.3 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure) เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล (key informant) เครื่องมือนี้ผู้วิจัยสามารถกำหนดหัวข้อที่จะทำการศึกษาได้อย่างกว้าง ๆ เป็นการล่วงหน้า ในลักษณะคำถามปลายเปิด โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (individual-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลในระดับลึก การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์มีความครอบคลุมจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 2

2.4 แนวทางคำถามการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล (key informant) เครื่องมือนี้ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวทางของคำถามในการสนทนา เพื่อให้ประเด็นของการสนทนาอยู่ในขอบเขตของเนื้อหาครอบคลุมจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 2

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 วิธี คือ

3.1 การวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) เอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้นมีหลายรูปแบบ ได้แก่ เอกสารและงานวิจัย ภาพถ่าย ข้อมูลประวัติศาสตร์ เอกสาร

คำบอกเล่าของผู้รู้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงบรรทัดฐาน ค่านิยม การดำเนินชีวิตของกลุ่มสังคม ที่สะท้อนรูปลักษณ์และความสำคัญของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในวัฒนธรรมต่าง ๆ กับทั้งคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

3.2 การสังเกต (observation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ในการวิจัยภาคสนาม 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นการศึกษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ดังปรากฏตามสถานที่และผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลตามขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา และ 2) การวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษานุคลิกภาพ การปฏิบัติพันธกิจ บริบทสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ฯลฯ ของผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ และผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก การสังเกตนี้ก็เพื่อสะท้อนคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

3.3 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) ผู้วิจัยใช้การสนทนาดลักษณะที่ไม่เป็นทางการกับผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีการบันทึกเสียง ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลขณะสนทนา เป็นการพบปะพูดคุยกันธรรมดา นักวิจัยต้องให้ความสามารถในการจำแล้วรีบบันทึกทันทีหลังการสนทนาเสร็จสิ้น

3.4 การสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก (individual-depth interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ลักษณะที่เป็นทางการ (formal interview) กับผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก มีการกำหนดเวลาและสถานที่ และมีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้มีความคลาดเคลื่อนของข้อมูลน้อยที่สุด เพราะผู้ให้ข้อมูลมีเวลาเตรียมข้อมูล รวมทั้งมีความชำนาญในเรื่องที่จะให้ข้อมูล โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure) เพื่อสะท้อนคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

4. การบันทึกข้อมูล

ผู้ศึกษาวิจัยใช้การบันทึกข้อมูลในลักษณะ 5 ขั้นตอน คือ

4.1 การใช้ความจำ ในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) ใช้การพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นกันเอง ถ้าผู้วิจัยจดบันทึกข้อมูลได้ไปแล้วเกิดความคิดที่ขัดแย้งจากผู้สนทนาว่าทำไมต้องจดบันทึกด้วย ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีจดจำแล้วรีบมาบันทึกทันที

4.2 การจดบันทึกข้อความสำคัญ (short note) ในการพบปะพูดคุยกับผู้คนมากมายในสถานที่สาธารณะ ผู้วิจัยพยายามจดบันทึกข้อความสั้น ๆ เพื่อไม่ให้ลืมเหตุการณ์ สถานที่การณ์ที่ได้พบเห็น นำมาขยาย ตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลใช้ประโยชน์ต่อไป

4.3 การบันทึกเสียงและถอดเทปในการสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก (individual-depth interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเสียงเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ถูกต้อง และสมบูรณ์ที่สุด โดยจะแจ้งกับผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกทราบ และขออนุญาตก่อนที่จะดำเนินการเก็บข้อมูล หลังจากที่บ้านทักข้อมูลทั้งหมดแล้วจะนำมาให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบว่าข้อมูลใดบ้างที่ไม่ต้องการเปิดเผยต่อสาธารณะ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ด้วยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพต่อไป

4.4 การบันทึกภาพถ่าย ในการวิจัยภาคสนามใช้การบันทึกภาพถ่ายเพื่อเก็บข้อมูล การเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนลักษณะทางกายภาพด้านสภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรม คติความเชื่อ ก่อปรทั้งเหตุการณ์ สถานการณ์ที่ไดพบเห็น และบริบทที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ฯลฯ ในขณะที่ทำการศึกษา เป็นการช่วยจำ และได้ข้อมูลที่เป็นคำตอบที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้น

4.5 การบันทึกงานสนาม (field note) ทุกครั้งหลังการเก็บข้อมูลในสนามของการวิจัย ผู้วิจัยใช้เวลาจดบันทึกเหตุการณ์สิ่งที่ได้พบเห็นได้รับทราบ การสนทนา การสังเกต มีการบันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดทุกขั้นตอน รวมถึงเหตุการณ์ที่ได้ลืมนไป หรือตกบันทึกและนึกออกภายหลัง มีการจดบันทึกผลการวิเคราะห์เบื้องต้นจากสถานการณ์และเหตุการณ์นั้น ๆ โดยอธิบายถึงสาเหตุและผลลัพธ์ ทำให้รู้ว่าขาดข้อมูลส่วนใด และต้องเพิ่มเติมส่วนใด

5. การรักษาความลับ

ข้อมูลของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะถูกนำไปอ้างอิงทางวิชาการเท่านั้น และไม่มีกระบวนการชื่อนามสกุลของผู้ให้ข้อมูล เว้นแต่ว่าผู้ให้ข้อมูลได้ยินยอมเปิดเผยชื่อนามสกุลแล้วเท่านั้น การเก็บรักษาข้อมูลจากภาพถ่ายและการอัดเสียงของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีเพียงผู้วิจัยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ และจะทำลายเอกสารข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดหลังจากการวิจัยเสร็จสิ้นไปแล้ว 1 ปี ส่วนการบันทึกภาพถ่ายและการอัดเสียงเป็นการบันทึกเกี่ยวกับความเชื่อ การประกอบพิธีกรรม ผู้วิจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลลงนามในเอกสารยินยอมให้เผยแพร่ภาพถ่ายที่ปรากฏผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลก่อนทำการบันทึกภาพ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

6.1 การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนสำคัญในการทำวิจัยคือ การตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้คือการ

ตรวจสอบความเชื่อถือได้ (credibility) การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2540; Miles, & Huberman, 1994; Graneheim, 2004) และการตรวจสอบข้อสรุป ด้วยการยืนยันผล (confirmability) ดังนี้

6.1.1 การตรวจสอบความเชื่อถือได้ (credibility) คือ การที่ผู้วิจัยได้บันทึกเสียง การสัมภาษณ์ตลอดการรวบรวมข้อมูล และมีการใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลเพื่อยืนยันความจริงและความชัดเจน ในทุกประเด็นของการวิเคราะห์และการรายงานผล

6.1.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบบุคคล หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่ม และใช้การตรวจสอบสถานที่ หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลสถานที่ที่ต่างกัน

6.1.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) คือ การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนาแบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยัน

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังจากตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อันวิเคราะห์ตีความแบบอุปนัย (analytic induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น และตอบจุดมุ่งหมายของการวิจัย

7. การยืนยันความน่าเชื่อถือของงานวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างความเชื่อถือได้ของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (trustworthiness) ในครั้งนี้หลายวิธี ได้แก่ การใช้คำพูดของผู้ให้ข้อมูลเพื่อยืนยันความจริงและความชัดเจน (credibility) การตรวจสอบสามเส้าด้านบุคคลผู้ให้ข้อมูล (data triangulation) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูลแล้วนำข้อมูลมายืนยันกัน (method triangulation) ซึ่งเป็นการยืนยันข้อสรุปของผู้วิจัยจากข้อมูล ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี (confirmability)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์ มีจุดหมายเพื่อศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู เพื่อศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย และเพื่อศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ (Vessavana)
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการสั่งสอน (Mentor)
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์ (Individuation)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ (Vessavana)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวม ประกอบด้วย

- 1) เอกสารจากศาสนาสากลที่ปรากฏข้อมูล ได้แก่ 1.1) ศาสนาพุทธ และ 1.2) ศาสนาฮินดู
- 2) หลักฐานทางศิลปกรรม 3) พิธีกรรมและความเชื่อ และ 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธและฮินดู

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธ

ข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธ ผู้วิจัยพบว่า อุดม รุ่งเรืองศรี (2523, น. 34-37) ได้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณได้อย่างน่าสนใจ ในเทวดาพุทธเทพเจ้าในพระไตรปิฎกและไตรภูมิพระร่วง กล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณ หรือ เวสสุวรรณ หรือ กุเวร หรือ ไผศพ (ไพศรพน) เป็นราชาของยักษ์ทั้งหลาย ดูแลด้านทิศเหนือของเขาพระสุเมรุ ท่านเป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน พระเจ้าพิมพิสารเคยเสวยพระชาติเป็นเสนาบดีของท้าวมหาราชของคัมภีร์ครั้งที่พระโมคคัลลานะไปเยี่ยมไพชยนต์ตามหาปราสาทของพระอินทร์ ท้าวเวสสุวรรณก็ได้ร่วมต้อนรับด้วย ความเป็นท้าวเวสสุวรรณมีลักษณะเช่นเดียวกับพระอินทร์คือเป็นตำแหน่ง เมื่อท่านจุติไปพระอินทร์จะแต่งตั้งท้าวเวสสุวรรณองค์ใหม่เรื่อย ๆ

ท้าวมหาราชทั้งสี่จะสำรวจศีลาจารวัตรของเหล่าธรรมิกชน โดยให้เหล่าเสนาบดีมาในวันขึ้นแปดค่ำและแรมแปดค่ำ ส่วนวันขึ้นสิบห้าค่ำและแรมสิบห้าค่ำจะมาด้วยพระองค์เอง

เคยถวายอารักขาพระพุทธองค์ครั้งอยู่ในนครภักของพระมารดา เคยถวายบาตร แก้วครั้งพระพุทธองค์ทรงปริวิตกในการรับบาตรจากตปฺสสะและภัลลิกะ

การประชุมในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทำวเวสสุวัณพร้อมด้วยจตุโลกบาลจะประทับตามตำแหน่งทิศทุกครั้ง และทำหน้าที่บันทึกการประชุม พร้อมรายงานประจำวันเกี่ยวกับกิจกรรมบนโลกมนุษย์

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับทำวเวสสุวัณเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระจ่างชัด โดยศึกษาจากข้อมูลเกี่ยวกับทำวเวสสุวัณที่ปรากฏใน 1) พระไตรปิฎก 2) ไตรภูมิภิกขา 3) ปฐมสมโพธิกา และ 4) วรรณกรรม ดังนี้

1.1.1 ทำวเวสสุวัณที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

พระไตรปิฎก ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย (2552) พบว่า ในพระไตรปิฎก/พระสุตตันตปิฎก/ทีฆนิกาย/ปาฏิกวรรค/อาฎานาฎียสูตร กล่าวถึงเหตุที่เรียกทำวเวสสุวัณว่า ทำวเวสสุวัณ โดยมีเรื่องเล่าว่า เมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่อุบัติ ทำวเวสสุวัณนี้เป็นพรานหมณ์ ชื่อกูเวร ได้สร้างโรงหีบอ้อยประกอบเครื่องยนต์ 7 เครื่อง กูเวรพรานหมณ์ได้ให้ผลกำไรซึ่งเกิดขึ้นที่โรงเครื่องยนต์แห่งหนึ่งแก่มหาชนที่มาแล้วได้กระทำบุญ ผลกำไรที่มากกว่าได้ตั้งขึ้นในที่นั้นจากโรงที่เหลือ กูเวรพรานหมณ์เลื่อมใสด้วยบุญนั้นจึงถือเอาผลกำไรที่เกิดขึ้นแม้ในโรงที่เหลือให้ทานตลอดสองหมื่นปี เขาได้ถึงแก่กรรมไปเกิดเป็นเทพบุตรชื่อกูเวรในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ต่อมาได้ครองราชสมบัติในราชธานี ชื่อวิสาณะ ตั้งแต่นั้นจึงเรียกว่า ทำวเวสสุวัณ (มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2552, น. 135; แสงฉาย อนงคาราม, 2521, น. 124)

แสดงให้เห็นถึงบทบาทของทำวเวสสุวัณครั้งเป็นกูเวรพรานหมณ์ในการเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ ด้วยการเป็นตัวอย่างของผู้บำเพ็ญทานบารมีจากผลกำไรของโรงหีบอ้อย จึงได้ไปเกิดเป็นกูเวรเทพบุตรในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา

จากการศึกษาพระไตรปิฎก ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย (2552) พบว่า ในพระไตรปิฎก/พระสุตตันตปิฎก/ทีฆนิกาย/ปาฏิกวรรค/อาฎานาฎียสูตร บรรยายว่าพระนามทำวเวสสุวัณเป็น "ตำแหน่ง" ของเทพบุตรชื่อกูเวรในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งต่อมาได้ครองราชสมบัติในราชธานี ชื่อวิสาณะ มีห้วงน้ำชื่อธรณี มีสระโบกขรณีกว้าง 50 โยชน์ เป็นดินแดนที่เกิดของเมฆ ตั้งแต่นั้นจึงเรียกว่า ทำวเวสสุวัณ มีตำแหน่งในการดูแลสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาซึ่งอยู่ในความปกครองของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2552, น. 135; แสงฉาย อนงคาราม, 2521, น. 124)

ในอรรถกถาอาฏานาฎียสูตร ได้อธิบายขยายความเกี่ยวกับพาหนะของท่านท้าวเวสสุวรรณว่าเป็นคนผู้ชาย โดยส่วนมากจับคนป่าเถื่อนคนที่อยู่ตามชายแดนมาเทียมยาน ดังความว่า

...มีชาวชนบทคนใดคนหนึ่งในจำพวกนี้นั่งหลับใกล้พระเถระรูปหนึ่ง พระเถระถามว่า อุบาสกท่านหลับไปหรือ เขาตอบ ท่านขอรับวันนี้ผมเพลีย เพราะรับใช้ท้าวเวสสุวรรณตลอดคืน ขอรับ

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, น. 150)

พระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (2525 ข, น. 133) พบว่า ในพระไตรปิฎก/พระสุตตันตปิฎก/ทีฆนิกาย/ปาฏิกวรรค/อาฏานาฎียสูตร ได้กล่าวพรรณนาถึงท้าวเวสสุวรรณทำหน้าที่คุ้มครองดูแลพระพุทธเจ้าในขณะที่ทรงประทับ ณ เขาคิชฌกูฏ ว่า ท่านท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้คุ้มครองดูแลในที่ประทับของพระพุทธองค์ตลอดทางทิศเหนือ เวสสุวรรณเป็นท้าวมหาราชา ผู้เป็นใหญ่ในหมู่ยักษ์ทั้งหลาย มีโอรส 91 พระองค์ นามเดียวกันคืออินทะ ทั้งท้าวเวสสุวรรณและโอรสเมื่อได้เฝ้าพระพุทธองค์ต่างพากันถวายบังคมพระพุทธองค์ผู้รู้แจ้งแล้ว

เรื่องราวเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในการปฏิบัติหน้าที่ ณ ที่ประชุมสุธรรมสภา กับทั้งพระเจ้าพิมพิสารที่ได้เกิดเป็นชนวสกะยักษ์ผู้หวังบรรลุนิพพาน เป็นสหายของท้าวเวสสุวรรณ ปรากฏใน พระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (2525 ก, น. 529-536) ในพระสุตตันตปิฎก/ทีฆนิกาย/มหาวรรค/ชนวสกะสูตร กล่าวถึง ชนวสกะยักษ์ได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ยักษ์ผู้นี้เป็นพระเจ้าพิมพิสารได้กลับชาติมาเกิดเป็นชนวสกะยักษ์ สหายของท้าวเวสสุวรรณ เวียนว่ายตายเกิดมาเป็นสหายของท้าวเวสสุวรรณเป็นครั้งที่ 7 แล้ว ทั้งนี้ชนวสกะนั้นได้พัฒนาตนเองขึ้นเรื่อย ๆ หวังบรรลุนิพพาน พระสกทาคามี ดังความใน ชนวสกะสูตร ว่า

...ข้าพระพุทธเจ้าท่องเที่ยวจากเทวโลกนี้เจ็ดครั้ง จากมนุษยโลกนั้นเจ็ดครั้ง รวมสิบสี่ครั้ง ย่อมรู้จักภพที่ข้าพระพุทธเจ้าเคยอยู่อาศัยในกาลก่อน

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525 ก, น. 529)

อีกทั้งชนวสภะยักษ์ ยังได้สาธยายออกไปอีกว่า ตนถูกท้าวเวสสุวรรณ มหาราชส่งไปในสำนักของท้าววิรุฬหกเพื่อปฏิบัติภารกิจบางอย่าง ระหว่างทางได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จสู่พระตำหนักคิณชกาฬสเถ ทราบถึงการปรารภเกี่ยวกับภพหน้า จึงได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์และกราบทูลเรื่องนี้ ชนวสภะยักษ์ยังบรรยายถึงการประชุมที่ธรรมสภาในวันพระ 15 คำว่าที่แห่งนั้นมีเทวดามาประชุมพร้อมกันมากมาย ท้าวเวสสุวรรณพร้อมด้วยท้าวมหาราชทั้ง 4 ทิศก็อยู่ ณ ที่นั้นด้วย ชนวสภะยักษ์นั่งถัดออกมาจากอาสนะของท้าวมหาราชทั้งสี่ ผู้คนที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบรักษาศีลในพุทธศาสนาก็มาเกิดในชั้นดาวดึงส์นี้ด้วย เมื่อพระอินทร์ หรือท้าวสักกะจอมเทพ ทราบก็ชื่นชมยินดี ดังความในชนวสภสูตร ว่า

...ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย ทวยเทพชั้นดาวดึงส์พร้อมกับพระอินทร์ ถวาย นมัสการพระตถาคต และความที่พระธรรมเป็นธรรมดี เห็นทวยเทพใหม่ ๆ มีวรรณะ มียศ ประพฤติพรหมจรรย์ในพระสุคตมาประชุม ณ สุธรรมสภานี้ ย่อมบันเทิงหนอ

(มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2525 ก, น. 536)

จากเอกสารประไตรปิฎกแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของท้าวเวสสุวรรณในการเป็นหัวหน้าจุลโลกบาล และการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา ดังปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก/ทีฆนิกาย/ปาฏิกวรรค/อาฏานาฎียสูตร ว่าคืบหนึ่งขณะที่พระพุทธเจ้าประทับ ณ เขาคิชฌกูฏ ใกล้กรุงราชคฤห์ ท้าวมหาราชทั้งสี่ (จตุมหาราช) (คูที่เชิงอรธ 3) พร้อมด้วยเสนารักษ์ คนธรรพ์ (รุกขเทวดา) กุมภัณฑ์และนาค เมื่อท้าวมหาราชทั้งสี่ถวายบังคมแล้ว ท้าวเวสสุวรรณ (มีนามอย่างหนึ่งว่าท้าวกุเวร) กราบทูลว่ามียักษ์ชั้นผู้ใหญ่ชั้นกลางชั้นต่ำที่เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคก็มีไม่เลื่อมใสก็มี แต่ที่ไม่เลื่อมใสมีมาก เพราะพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม เพื่อเว้นจากฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดปด ตีฆ่ามารยาท พวกยักษ์เหล่านั้นไม่เว้นจากสิ่งเหล่านี้ โดยมากจึงไม่ชอบมีสาวกของพระผู้มีพระภาคเสพเสนาสนะอันสงัดในป่า ซึ่งพวกยักษ์ชั้นผู้ใหญ่ที่ไม่เลื่อมใสในพระธรรมวินัยของพระองค์อาศัยอยู่ เพื่อคุ้มครองรักษา เพื่อให้ไม่เหยียดเบียน เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ขอพระผู้มีพระภาคทรงเรียนการรักษานี้ ชื่ออาฏานาฎียา เพื่อทำยักษ์เหล่านั้นให้เลื่อมใส พระผู้มีพระภาคทรงรับโดยดุษณีภาพ (พินิตา อังจันทร์เพ็ญ, ม.ป.ป., น. 115-117; มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, น. 111-119)

1.1.2 ท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในไตรภูมิิกถา

ไตรภูมิิกถา ฉบับกรมศิลปากร (2555) ปรากฏพระนามท้าวไพศรพนธ์เทพผู้ทำหน้าที่เป็นท้าวจตุโลกบาลประจำทิศเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับ สมบัติ พลายน้อย (2555, น. 211) ที่กล่าวว่า ในหนังสือไตรภูมิเรียกท้าวภูเวรว่า "ท้าวไพศรพนธ์มหาราช" และได้พรรณนาถึงการแต่งตั้งที่แสดงว่าท้าวไพศรพนธ์ร่ำรวยมาก มีทองมากมายไม่รู้ว่ากี่ร้อยล้าน ทั้งนี้ไตรภูมิิกถาฉบับกรมศิลปากรได้บรรยายรูปลักษณะของท้าวไพศรพนธ์มหาราช ดังนี้

...ท้าวไพศรพนธ์มหาราช ผู้เป็นใหญ่ปกครองหมู่มัจฉะและเทวดาทั้งหลายทางทิศเหนือของกำแพงจักรวาล ทางทิศเหนือของเขาพระสุเมรุ เครื่องประดับกายของท้าวไพศรพนธ์และบริวารเป็นทองเนื้อสุกงาม หมู่มัจฉะทั้งหลายบ้างก็ถือค้อนถือสากและจามรีล้วนเป็นทองคำทั้งสิ้นไม่รู้ว่่ากี่ร้อยล้าน หมู่มัจฉะเหล่านี้มีหน้าตาน่ากลัว ท้าวไพศรพนธ์มหาราชทรงม้าสี่เหลื่องดังทอง ขับพลนำไปถึงกำแพงจักรวาลด้านทิศเหนือของเขาพระสุเมรุ เดินทางไปทางอากาศจนถึงเขายักษ์นครด้านทิศเหนือ

(กรมศิลปากร, 2555, น. 184)

ท้าวไพศรพนธ์มหาราชนี้เป็นผู้ปกครองทิพยนครทิศเหนือของจตุมหาราชิกา กล่าวคือสวรรค์ชั้นที่ 1 มีมหาราชปกครอง 4 องค์ ประจำทิศทั้ง 4 เรียกท้าวจตุมหาราชหรือท้าวจตุโลกบาล (ดูที่เชิงอรรถ 4) แปลว่า ผู้พิทักษ์รักษาโลก อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของท้าวสักกะ (พระอินทร์) มีหน้าที่รายงานสภาพความเป็นไปของสังคมนตรีแก่หมู่เทพชั้นดาวดึงส์ในสุธรรมสภา ถ้าทัพอสูรรุกผ่านด่านเบื้องต้นใกล้เข้ามา ท้าวมหาราชทั้ง 4 ทำหน้าที่ไปรายงานต่อพระอินทร์ (กรมศิลปากร, 2555, น. 179; พินิตา อังจันทร์เพ็ญ, ม.ป.ป., น. 115-117; Cotterell, A., & Strom, R., 2014, pp. 372-373)

การทำหน้าที่รายงานความเป็นไปในสังคมนตรีนั้น ในไตรภูมิิกถาบรรยายว่า ท้าวไพศรพนธ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับเทพองค์อื่น ๆ ในการบันทึก และการนำไปใช้ซึ่งบัญญัติและบัญญัติบาปกรรมของมนุษย์ทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพญายมราช ดังความว่า

...เมื่อพญามราชนั้นใหญ่นักแล อ้อมรอบประตูนรก (นั้น) ทั้ง 4 ประตูนรก (ถ้วน
 ทุกนรก) นั้นแล พญามราชนั้นทรงธรรมนักหนา พิจารณาถ้อยความอันใดใดแล บังคับ
 ใจพญแลจำเลยนั้นด้วยสัตย์ซื่อ แลชอบธรรมทุกอันทุกเมื่อ ผู้ใดตายยอมไปให้พญามราช
 ก่อน พญามราชจึงถามผู้นั้น (ว่า) ยังมิ่งได้กระทำบุญกระทำบาปอันใด แลมิ่งเร่งคำนึงดู
 แลมิ่งว่าโดยสัตย์โดยจริง เมื่อดังนั้น เทพดาทั้งหลาย 4 องค์ (ดูที่เชิงอรรถ 5) อันแต่งมาซึ่ง
 บัญชีบุญแลบาปแห่งคนทั้งหลาย (นั้น) ก็ได้ไปอยู่ในแห่งนั้นด้วย แลถือบัญชีอยู่แห่งนั้น
 ผู้ใดกระทำบุญอันใดไสร้ เทพดานั้นเขียนชื่อผู้นั้นใส่ในแผ่นทองสุก แล้วทูนใส่เหนือหัวไปถึง
 พญามราช พญามราชก็จับใส่หัว แล้วก็สาธุการอนุโมทนายินดี (ด้วย) แล้วก็วางไว้ (ใน)
 แท่นทองอันประดับด้วยแก้วสัตตพิศวัตนะแลมี (รัศมี) อันเรืองงาม แลผู้ใดอันกระทำบาป
 ไสร้ เทพดานั้นก็ตราบัญชีลงในแผ่นหนังหมา แลเอาไว้แห่งหนึ่ง เมื่อพญามราชถามดังนั้น
 ผู้ใดกระทำบุญ ด้วยอำนาจบุญผู้นั้นหากรำพึงรู้ทุกอันแลกล่าวแก่พญามราชว่า ข้าได้
 (กระ) ทำบุญ (กระทำ) ธรรมดังนั้น เทพดาถือบัญชื่อนั้นก็ (เอาบัญชื่อนั้นมาดูที่) หมายบัญชี่ใน
 แผ่นทองนั้น ก็ดูความอันเจ้าตัวกล่าวนั้น พญามราช ๓ ก็ชี้ให้ขึ้นไปสู่สวรรค์อันมีวิมาน
 ทอง อันประดับด้วยแก้ว 7 ประการ แลมีนางฟ้าเป็นบริวาร แลมีบริโศคเทียวย่อทิพย์ แลจะ
 กล่าวถึงความสุขนั้นปมิได้เลย มิแลผู้ใดกระทำบาปนั้น มันคำนึงดูตนเองนั้น แลมัน (ป)
 มิอาจออกบาป (นั้น) ได้เลย จึงเทพดานั้นเอาบัญชี่ในแผ่นหนังหมามาอ่านให้ฟัง มันจึง
 สารภาพว่า (มี) จริง พญามราชแลเทพดานั้นก็บังคับแก่ผู้ยมบาลให้เอามันไปโดย
 บาปกรรมมัน อันหนักบานนั้นแล้ว แลบังคับอันควรรในนรกอันหนักแลพานั้น แลความ
 ทุกขเวทนาแห่งพานั้นจะกล่าวปมิถ้วนได้เลย ผู้กระทำบุญก็ได้กระทำบาปก็ได้กระทำ เทพ
 ดานั้นจะชักบุญแลบาปนั้นมาดูทั้งสองฝ่าย ฝ่ายใดหนักก็ไปฝ่ายนั้น แล้วมั่นว่าผู้ทำบุญ
 หนักแล (ได้) ไปสวรรค์ก็ดี เมื่อภายหลังยังจะมาใช้บาปตนนั้นเล่า บมีย่าเลย (ส่วน) ผู้บาป
 หนักแลไปนรกก่อน แลเมื่อภายหลังนั้นจะได้ (มา) เสวยบุญแห่งตนนั้นบมีย่าแล อันว่าคน
 ผู้กระทำบุญกระทำบาปเสมอกันดังนั้นไสร้ พญามราชแลเทพดาถือบัญชี่นั้น บังคับให้เป็น
 ยมบาล 15 วัน มีสมบัติทิพย์ดุจเทพดา แลตกนรก 15 วันนั้นต่อสิ้นบาปมันนั้นแล

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2544, น. 24-26)

ทั้งนี้ยังพบท้าวไพศรพนปรากฏในการช่วยเหลือให้พรแก่พระนางเจ้าอสนีมหาสมิตตา
 ตามความตอนที่พระเจ้าศรีธรรมไตรราชรับสั่งให้พระนางเจ้าอสนีมหาสมิตตาถวายผ้าไตรจีวรจำนวน
 หกหมื่นสำหรับ ดังความว่า

...เมื่อพระนางเจ้าอสนีมหาสมบัติ ทรงนำผ้าทิพย์จากผอบแก้วใบเดียว พระราชทานคนทั่วทั้งเมืองเป็นที่น่าอัศจรรย์ ด้วยผลบุญที่ได้กระทำไว้ในชาติก่อน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชทรงทอดพระเนตรเห็นของอันประหลาดไม่เคยมีมาเช่นนั้น ทรงอัศจรรย์ยิ่งนัก ทรงพระประสงค์ใคร่จะทรงทราบบุญของพระนางเจ้าอสนีมหาสมบัติที่ได้กระทำมาแต่ปางก่อน พระนางเจ้าอสนีมหาสมบัติ ทรงแสดงบุญของพระนางที่ได้กระทำไว้ในปางก่อน จึงกราบทูลพระราชสวามีว่า เมื่อชาติก่อนโน้นข้าพระบาทได้ถวายผ้าเช็ดหน้าผืนหนึ่งแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ซึ่งมีพระไพศรพณ์มหาราชา [ท้าวมเวสสุวัณ] เป็นทิพย์ญาณ แก่ข้าพระบาท ในวันที่พระองค์ทรงมีพระบัญชาให้ข้าพระบาทนำเอาผ้าไตรจีวรห่มนุ่งสำหรับถวายแก่พระสงฆ์ห่มนุ่งรูปโดยเร็วพลันนั้น ยังไม่ได้ตามพระราชหฤทัยของพระองค์ ข้าพระบาทเป็นทุกข์โศกยิ่งนัก ขณะนั้นพระไพศรพณ์มหาราชาเสด็จมาพร้อมกับยักษ์เสนาบดีทั้งหลายผ่านหน้าพระบัญชาปราสาทราชมนเฑียรที่ข้าพระบาทนอน ทรงได้สดับเสียงของข้าพระบาทที่ถอนใจใหญ่ ใฝ่หาผ้าไตรจะได้ผ้าไตรจีวรอยู่เช่นนั้น พระไพศรพณ์มหาราชาจึงลงจากยานแล้วก็ทรงนำผอบแก้วมาใบหนึ่งยื่นให้ในมือของข้าพระบาทแล้วตรัสดังนี้

ถ้าเจ้าต้องการผ้า ให้ถือผอบแก้วไว้ด้วยมือข้างซ้าย เจ้าจงจับผ้าทิพย์ด้วยมือข้างขวา จงเอาผ้าทิพย์ในผอบนั้นเถิด

พระนางเจ้าอสนีมหาสมบัติ ทรงแสดงผลบุญที่ได้ทรงบำเพ็ญมาแต่อดีตชาติ กราบทูลถวายแด่สมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชได้ทรงสดับแล้วถวายคติธรรมสืบต่อไปว่า

ข้าแต่พระราชสมภารเจ้า เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายที่เกิดในโลกนี้จะได้พบพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้นยากนัก ผู้ใดมีปัญญารู้หลักธรรมและชวนชวาย ทำบุญกุศลธรรมก็จะได้บรรลุถึงนวลโลกุตระธรรม บรรลุพระนิพพาน...ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปขอพระองค์ผู้เป็นเจ้าจงประกอบกรณียกิจในพระพุทธศาสนา ทรงเร่งสดับฟังพระธรรม ทรงจำศีล ทรงทำบุญให้จงหนักในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่ข้าพระบาทและพระองค์เจ้าจะได้พบพระพุทธศาสนาที่ยากยิ่งนัก บุญและธรรมซึ่งได้กระทำในสำนักพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตชีนาสพทั้งหลาย เป็นบุญที่มากยิ่งด้วยประการฉะนี้ ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปเบื้องหน้าขอพระองค์เจ้าจงโปรดหมั่นทำบุญ ทรงหมั่นบริจาคทานทรงหมั่นสดับฟังธรรม ทรงรักษาศีล ทรงหมั่นตรัสสอน พระญาติมิตรไปรดอย่าทรงเด็ดแค้นชิงชัง ทรงคบหาแต่พระสหายที่ดี พระองค์เจ้าอย่าทรงมีความประมาทในพระธรรมเลย

(กรมศิลปากร, 2555, น. 156-157)

ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวไพศรพณ์มหาราชในการเป็นหัวหน้าจตุโลกบาล กล่าวคือ ท้าวจตุโลกบาลเสด็จตรวจตราทำความดีความชั่วทุกวันในโลกนี้ บางวันจะส่งเทพบุตรมาแทน เช่น วันพระ 8 ค่ำ ส่วนวันพระ 15 ค่ำ จะเสด็จด้วยพระองค์เอง โดยถือแผ่นทองสุกและดินสอดำด้วยหินแดงตระเวนดูมนุษย์ ถ้าเห็นผู้ใดทำบุญทำกรรมก็จะเขียนชื่อผู้นั้นลงในแผ่นทองว่าคนนี้อยู่บ้านนี้ได้กราบไหว้บูชาและปฏิบัติต่อพระศรีรัตนตรัย เลี้ยงดูบิดามารดา สดับฟังพระเทศนา มีศีลเมตตา ฯลฯ แล้วส่งให้ปัญจสิขรเทพบุตรเพื่อถวายแก่พระมาตุลีแล้วจึงนำไปถวายแก่พระอินทร์ เทวดาทั้งหลายจะมาอ่านดูในแผ่นทอง ถ้าเห็นว่ารายชื่อในแผ่นทองมีมาก ก็จะแซ่ซ้องสาธุการยินดี ด้วยเห็นว่ามนุษย์จะได้ขึ้นสวรรค์มาเป็นเพื่อนคนอีกมากมาย และจตุรบายก็จะว่างเปล่าลง ถ้าเทวดาเห็นรายชื่อในแผ่นทองนั้นน้อยก็จะเสียใจแล้วกล่าวว่า อนิจจามนุษย์โลกทำบุญกันน้อยนัก คงชวนกันทำบาปมาก คงจะพากันไปเกิดในจตุรบายเป็นจำนวนมาก ต่อไปเมืองสวรรค์ของเราคงว่างลงเป็นแน่ (กรมศิลปากร, 2555, น. 190-191; พนิดา อังจันทร์เพ็ญ, ม.ป.ป., น. 115-117; อรวรรณ ทรัพย์พลอย, 2536, น. 97-108)

อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวไพศรพณ์มหาราชในการสั่งสอนมนุษย์ และการเป็นผู้ช่วยเหลือให้ของวิเศษ โดยท่านได้ให้ของวิเศษและสั่งสอนเกี่ยวกับผลของการกระทำบุญกรรม การหมั่นสร้างบุญบารมีแก่พระนางอสนีมหิตตา

1.1.3 ท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในปฐมสมโพธิกถา

ปฐมสมโพธิกถา ฉบับ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส (2552) ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการเป็นจตุโลกบาล และการช่วยเหลือพระพุทธเจ้า ครั้งที่ "สันตุสิตเทพบุตร" จุตกลงมาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ว่า

...ในกาลเมื่อพระมหานบุรุษประสูติจากพระครรภ์ยังมีทันถึงพื้นปฐพี ท้าวสุทธาวาสมหาพรหมทั้ง 4 ก็รองรับพระกายด้วยช้ายทอง ในที่เฉพาะพระพักตร์พระราชเทวี แล้วกล่าวว่าพระแม่เจ้าจงโสมนัสเถิด พระราชโอรสที่ประสูตินี้มีมเหศักดิ์อาภาพยิ่งนัก...ลำดับนั้น ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ก็รับพระองค์ไปจากพระหัตถ์ท้าวมหาพรหม แลรองรับด้วยอชินจัมมาชาติ [แผ่นหนัง] อันเป็นสุขสัมผัสสมมุติว่าเป็นมงคลในโลก แลนางนมทั้งหลายจึงรองรับพระองค์ด้วยจอมผ้าทูลพัสดร์จากพระหัตถ์แห่งท้าวจตุโลกบาล

(ปรมานุชิตชิโนรส, กรมพระ, 2552, น. 46)

อีกทั้งยังได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการเป็นจตุโลกบาล และการช่วยเหลือพระพุทธเจ้าเพื่อบำเพ็ญเพียรสู่การหลุดพ้นครั้งสมัยพุทธกาล ว่าท้าวเวสสุวรรณได้ร่วมกับท้าวจตุโลกบาลนำบาตรศิลาอมฤตมาทั้ง 4 ทิศ แล้วเข้ากราบทูลถวายให้ทรงรับซึ่งข้าวสัตตด้วยบาตรทิพย์ทั้ง 4 จากนั้นพระพุทธองค์ทรงอธิษฐานผสานบาตรทั้ง 4 เข้าเป็นบาตรเดียวกัน แล้วทรงรับข้าวสัตตด้วยบาตรนั้น ดังความว่า

...พาดิขสงพี่น้องนามตปฺสสะ และภัลลิกะนำข้าวสัตตুক้อนสัตตุมถวาย บิณฑบาตแก่พระพุทธองค์ แลขณะนั้นพระพุทธองค์ทรงปริวิตกว่าบาตรของตถาคตก็มีได้ มี ณ กาลนั้นท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ทราบในพุทธอัธยาศัยก็นำเอาบาตรศิลาทั้ง 4 บาตร มาทั้ง 4 ทิศ ทิศละองค์ น้อมเข้ากราบทูลถวายให้ทรงรับซึ่งข้าวสัตตด้วยบาตรทิพย์ทั้ง 4 พระพุทธองค์ทรงรับทั้ง 4 บาตร เพื่อจะรักษาปสาทรักษาแห่งท้าวจตุมหาราช ไช้จะทรงรับด้วยมณีจกภาพเจตนา [ความมักมาก] จึงทรงอธิษฐานผสานบาตรทั้ง 4 เข้าเป็นบาตร เดียว แล้วทรงรับข้าวสัตตด้วยบาตรนั้น

(ปรมาณุชิตชิโนรส, กรมพระ, 2552, น. 175-176)

1.1.4 ท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในวรรณกรรม

1) บวงสรวงท้าวโลกบาล อันที่สังเวชพระมหาเสวตฉัตร พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระยาเดชาดิศรฯ เทพ: สัจจตุโลกบาล (ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ ท้าวกุเวร) แสดงให้เห็นว่าท้าวกุเวรเป็นเทพจตุโลกบาลปกครองทิศเหนือดูแลเหล่ายักษ์ทั้งหลาย ดังนี้

...ข้าจอมจรรโลงดิลกเทพ	ธตรฐบูรสถาน
คนธรรพเทพยบริวาร	พิทักษ์โลกทุกคืนวัน
ข้าอีกคือท้าววิรุฬหก	อธิปกแก่มุณเฑาะ
สำเริงสถานทักษิณบรร	พตเมรุมนทล
ข้าอีกหนึ่งนามะวิรูปัก	ษปัจจิมทิศถกล
ท่านให้สอนนิกรคุณ	อัครฤทธิภิตไทย
ข้าท้าวภิกษานกุวิรราชะ	บพิตรมหิทธิไกร
อูตรานุรักษิปีไทย	แต่ท่านพพณาสุร
สี่ท้าวคือจอมจตุรโลก	ยภิบาลบออาดูร

รับเครื่องสักการอนุกุล

ประกอบเพิ่มพระพรถวาย

(http://www.siamganesh.com/guru07.html)

2) จตุโลกบาล ในพระราชนิพนธ์เรื่องศกุนตลา กล่าวถึงกองทัพของท้าวกุเวรที่ประกอบด้วยเหล่าเสนายักษ์ทั้งหลาย ดังนี้

...งามทรงองค์ท้าวทฤษัณต์	เหมือนจอมเทวีฤ
ผู้ทรงมหิทธิฤทธา	
ทรงรถวิมานรัตนา	มาตุลีเทวา
ขึ้นขับล่อลิวปลิวไป	
ทัพหน้าคนธรรพ์ชาญชัย	ธตรัฐ ยศไกร
พระขรรค์ทะนงคองกร	
ปีกขวา วิรุฬหก	เริงรอน คุมหม่อมมร
ผู้ฤทธิรุทรภูทธนา	
ปีกซ้าย กุเวร ราชชา	คুমย์กษเสนา
กำแหงด้วยแรงเริงรณ	
วิรุปักษ์ ทัพหลังยังพล	นาคนาคานนต์
กระเหิมประมุขุทธราวี	

(http://www.siamganesh.com/guru05.html)

3) สยาม ภัทรานุประวัติ (2548, น. 98) ในนามานุกรมวรรณคดีไทย กล่าวถึงท้าวกุเปรัน ตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งแปลงมาจากท้าวกุเวรในรามายณะ ว่าเป็นพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันกับทศกัณฐ์ ปกครองเมืองกาลจักร มีนุชบกเป็นพาหนะ เป็นผู้ที่ตั้งมั่นในศีลธรรม และเป็นสหายพระอิศวรหรือพระศิวะ ดังนี้

...ท้าวกุเปรันเป็นโอรสท้าวลัสเตียน กับนางศรีสุนันทา มีศักดิ์เป็นเชษฐาของทศกัณฐ์ เมื่อเจริณวัย บิดาให้ไปครองเมืองกาลจักร พร้อมกับประทานนุชบกแก้วให้เป็นพาหนะ ท้าวกุเปรันเป็นยักษ์ที่รักความสงบและอยู่ในศีลธรรม หมั่นเข้าเฝ้าพระอิศวรที่เขาไกรลาส เมื่อทศกัณฐ์ทำพิธีถอดดวงใจสำเร็จก็ริษยาท้าวกุเปรัน จึงคิดจะแย่งนุชบกพิเศษ

ที่บิดาประทานให้เชษฐามาเป็นของตน เพราะคิดว่าตนมีฤทธิ์เดช ควรจะได้บุษบกเป็นพาหนะ

วันหนึ่งทศกัณฐ์ตามท้าวกุเปรีนมาที่เชิงเขาไกรลาสและบอกให้ท้าวกุเปรีนมอบบุษบกให้ตน แต่ท้าวกุเปรีนไม่ยอม ทศกัณฐ์จึงเข้าแย่งบุษบก ท้าวกุเปรีนสู้ทศกัณฐ์ไม่ได้ จึงหนีมาพึ่งพระอิศวร พระอิศวรสั่งสอนทศกัณฐ์โดยการถอดงาช้างปักอกทศกัณฐ์

4) สุกัญญา สุกงายา (2548, น. 1515-1516) ในนามานุกรมวรรณคดีไทย กล่าวถึงท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในวรรณคดีไทย เรื่อง สุบินคำกาพย์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุบินกุมารบุตรพรานป่าในเมืองสววัตถี บิดาชื่อขุนพุกงา มีหน้าที่ส่งส่วยเนื้อให้เจ้าเมือง มารดาชื่อสุภาคี สุบินกุมารเป็นผู้ฝึกฝนในศาสนาตั้งแต่เด็กจึงขอลามารดาออกบวช วันหนึ่งพระยมใช้ให้ท้าวจตุโลกบาลไปค้นหามนุษย์ในชมพูทวีปที่ประพฤตินอนอยู่ในศีลธรรมน่ายกย่องเพื่อจารึกชื่อไว้ในแผ่นทองคำ ส่วนคนใจบาปหยาบเข้าทั้งหลายก็ให้บันทึกชื่อด้วยเลือดลงในแผ่นหนังสุนัข ท้าวจตุโลกบาลพบนางสุภาคีผู้ไม่รู้จักบุญบาป จึงพามาเฝ้าพระยม สีเหลืองของไฟนรกทำให้นางนึกถึงจิตรของลูกและขอให้ลูกช่วย จากนั้นก็มีดอกบัวมุศมารับร่างของนาง และเกิดฝันสรวรรค์ตกลงในนรก ทำสัดวันนรกได้ทุเลาความร้อนด้วยบุญของเณรสุบิน พระยมจึงส่งนางกลับคืนสู่โลกมนุษย์ จากนั้นพรานผู้เป็นพ่อเมื่อตายไปเป็นเปรตก็ได้ขอร้องให้เณรสุบินช่วยให้พ้นจากสภาพเปรต เณรสุบินจึงปรึกษาพระอุปัชฌาย์ได้ความว่าผลบุญจากการบวชเณรจะตกแก่แม่ หากบวชเป็นพระภิกษุพ่อจะได้บุญด้วย เณรสุบินจึงตัดสินใจบวชพระ จากผลบุญส่งผลให้นายพรานพ้นทุกข์แล้วไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ส่วนภิกษุสุบินนั้นมุ่งสูนิพพาน ไม่กลับมาเกิดอีก

5) สุกิรา ศิริปัล (2548, น. 60) ในนามานุกรมวรรณคดีไทย กล่าวถึงท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในเรื่อง สรรพสิทธิ์คำฉันท์ ว่าตัวละครชื่อ กาลจักร เป็นยักษ์เจ้าเมืองกาฬัญญ วันหนึ่งกาฬจักรได้พบเห็นนางสุพรรณโศภาระหว่างทางกลับจากเฝ้ากูเวรราชา ณ วิสาณธานี เมืองของท้าวเวสสุวรรณ เกิดความหลงใหลในความงามของนางปรารถนาจะได้มาเป็นชายา จึงลักพานางไปเมืองของตน พยายามเกลี้ยกล่อมให้นางยินยอมพร้อมใจ แต่ก็ไม่ได้รับไมตรีจากนาง

6) สายวรุณ น้อยนิมิต, และวิพุธ โสภวงศ์ (2548, น. 1010-1011) ในนามานุกรมวรรณคดีไทย กล่าวถึงท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในท้าวธรรมชาดก ความว่า มีโอรสของพระเจ้าพรหมทัต 3 พระองค์ ได้แก่ มหิศาสมุทร จันทกุมาร และสุริยกุมาร ได้เดินทางเสด็จไปอยู่ในป่าหิมพานต์ ในป่านั้นมีผีเสื้อน้ำดูแลสระน้ำอยู่ ผีเสื้อตนนั้นได้รับพรจากท้าวเวสสุวรรณว่าจะได้กินคนที่ลงมาดื่มน้ำในสระน้ำนี้ แต่จะกินคนที่รู้เทวธรรมไม่ได้ ทั้งสุริยกุมารและจันทกุมารได้ดื่มน้ำใน

สระนั้นถูกถามทอธรรมและไม่สามารถตอบได้ มหิสาสกุมาวต้องการช่วยน้องทั้งสองจึงได้เทศนาธรรมแก่ผีเสื้อน้ำ ผีเสื้อน้ำฟังแล้วพอใจที่มหิสาสกุมาวทั้งรู้และประพฤติตามทอธรรมจึงปล่อยพระอนุชาทั้งสอง มหิสาสกุมาวตรัสแก่ผีเสื้อน้ำว่าบาปกรรมที่กินเลือดเนื้อคนในชาติปางก่อนจึงเกิดเป็นยักษ์ และก็ยังทำบาปเช่นเดิม ขอให้ละบาปและบำเพ็ญกุศลแทน

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณในศาสนาฮินดู

2.1 ท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในรามายณะ

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2556, น. 126) กล่าววาท้าวเวสสุวรรณปรากฏนามในรามายณะซึ่งพระพรหมประทานให้ เหตุเพราะว่าร่างกายไม่คงงามจึงมีฉายาว่า "กุเวร" แปลว่า ตัวขี้ริ้ว ซึ่งมีความสอดคล้องกับทวนิยายของสมบัติ พลายน้อย (2555, น. 211) ที่ออกเสียงพระนามของท้าวเวสสุวรรณครั้งนี้ครั้งเป็นมนุษย์ว่า *ไวศรวัน* คือนอกจากปลัสตยผู้เป็นปู่จะให้ชื่อว่า *ไวศรวัน* แล้ว ก็ยังมีชื่อว่า *กุเวร* อีกด้วย และต่อมาจึงได้รับพรจากพระพรหมให้เลื่อนขึ้นเป็นท้าวเวสสุวรรณดูแลโลกบาลทิศเหนือ ดังนี้

...วิศรพเป็นนามบิดา จึงออกนามา ว่าไวศรวันสรรพดี อีกตงปรากฏนามมี ท้วทั้งแดนตรี ชื่อว่ากุเวรเจนนธรรม

รามายณะฉบับ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2557) ได้บรรยายให้เห็นรูปลักษณะ และบุคลิกภาพของกุเวรด้วยความเปรียบกับรูปลักษณะและบุคลิกภาพของพระรามในพาลกัณฑ์ และอโยธยากัณฑ์ พรรณนาว่าพระรามบุรุษผู้ถือกำเนิดในวงศ์อักษวากู มีการแต่งกายทรงเครื่องอลังการประหนึ่งท้าวไวศรวันจะประทับบนบัลลังก์ทองซึ่งปูลาดด้วยผ้าชั้นเลิศ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 129) มีบุคลิกลักษณะของผู้ที่มีความเสียสละเสมอด้วยพระกุเวร (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 2-3) เป็นผู้มั่งมีทรัพย์มาก และตั้งมั่นในธรรมะ ดังพระกุเวร ตามความว่าดังนี้

...ในเมืองอโยธยาแห่งนั้น มีผู้ที่เป็นที่รักของชาวเมือง ผู้รู้พระเวท ผู้ทรงเดชะ ผู้ทรงเห็นการณไกล ผู้เป็นศูนย์รวมของคนทั้งปวง เป็นราชฤษีผู้เป็นประหนึ่งมหาฤษี เป็นผู้ชื่อเสียงลือในสามโลก เป็นผู้ปกครอง เป็นผู้มุงธรรมะ เป็นผู้ประกอบอภัยพิธิ เป็นนักรบผู้เลิศแห่งวงศ์อักษวากู เป็นอุปมาดังพระศักระและพระไวศรวันด้วยธนะและสมบัติอื่น ๆ เป็นผู้มั่งมีทรัพย์ชมแล้ว เป็นผู้มั่งมีมิตรมากมาย เป็นผู้ทรงพลังที่ศัตรูพินาศสิ้นแล้ว

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 14)

รามายณะฉบับ ราเมศ เมนอน (2551) ในอุตตรกัณฑ์ กล่าวถึงท้าวเวสสุวรรณ ในพระนามของ เวศรวณ [ไวศรวณะ] เป็นโอรสพระวิศรวะ [วิศรพ/วิศรวัส] เป็นผู้ที่ได้รับพรจาก พระพรหมให้มีตำแหน่งเป็นเทพโลกบาล (รามศ เมนอน, 2551, น. 664-667) ราวณะ ผู้เป็นเจ้าของแห่งรากษส เป็นอนุชาต่างมารดา กับ ไวศรวณะ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 36) อีกทั้งยังกล่าวถึงอีกพระนามของเวศรวณว่า ท้าวกุเวร โดยปรากฏในอุตตรกัณฑ์ (อุตตรกัณฑ์) ว่าเป็นตำแหน่งของเทพผู้เป็นหนึ่งในสี่ของจตุโลกบาล ในรามายณะบรรยายว่าครั้งเป็นมนุษย์ ท้าวกุเวรองค์นี้คือ "เวศรวณ" หรือ "ไวศรวณะ" ผู้ซึ่งได้รับพรจากพระพรหมให้เป็นโลกบาล ผู้เป็นใหญ่ในทรัพย์ มีวิมานคือบุษบกเป็นยานพาหนะ และวิศรวัสมีผู้เป็นบิดาได้ประทานเมืองลงกาให้ (รามศ เมนอน, 2551, น. 664-667; มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 764-765) มหาวิทยาลัยศิลปากร (2557, น. 764-765) ว่าดังนี้

...ไวศรวณะ ผู้ทรงเดชเมื่อเติบโตขึ้น ก็เข้าสู่ป่าอันศักดิ์สิทธิ์ ดุจไฟเข้าสู่เครื่องสังเวद्य ที่บวงสรวงแล้ว เมื่อไวศรวณะผู้มหาตมะยืนอยู่ ณ อาศรมบท ก็เกิดความรู้แจ้งว่า เราผู้มั่นคงจักประพาศิธรรม เพราะธรรมเป็นคติอันประเสริฐ เขาจึงบำเพ็ญตบะในป่าใหญ่เป็นเวลาหลายพันปี เมื่อครบทุกพันปีก็เปลี่ยนวิธีบำเพ็ญตบะ เขานอนในน้ำกินลม และอดอาหารอยู่ฉนั้นนั่นเที่ยง เวลาหลายพันปีที่ผ่านมาไปจึงเหมือนดังปีเดียว ฉะนั้น จากนั้นพระพรหมผู้ทรงเดชานุภาพ ทรงยินดี เสด็จสู่อาศรมบทพร้อมด้วยเหล่าเทวดาผู้เป็นใหญ่ แล้วตรัสถ้อยคำดังนี้

ดูก่อนเจ้าผู้มีพรตดี เราพอใจยิ่งนักด้วยการบำเพ็ญตนของเจ้าเช่นนี้ เจ้าผู้บูชาเราคือผู้สมควรได้รับพร จงเลือกพรอันประเสริฐแก่ตัวเจ้า

ครานั้นไวศรวณะจึงทูลพระพรหมไปตามหะผู้มาปรากฏพระองค์ว่า ข้าแต่พระภาคี ข้าปรารถนาจะเป็นโลกบาลผู้รักษาสมบัติ ลำดับนั้นพระพรหมพร้อมด้วยทวยเทพจึงตรัสแก่ไวศรวณะด้วยหทัยที่ปีติยินดีอย่างมีความสุขว่า จงเป็นเช่นนั้นเถิด เพราะเราตั้งใจที่จะสถาปนาตำแหน่งที่สี่แห่งโลกบาลซึ่งเจ้าปรารถนาขอปรด้วยตำแหน่งของพระยม พระอินทร์ และพระวรุณะ

ดูก่อนผู้รู้ธรรม จงไปทำหน้าที่นั้น จงได้รับความเป็นใหญ่ในทรัพย์ เพราะวันนี้เจ้าจะได้เป็นโลกบาลที่สี่ ในบรรดาโลกบาลคือพระยม พระอินทร์ และพระวรุณะ นั่นคือวิมานอันงามตั้งดวงอาทิตย์นามว่าบุษบก จงเอาไว้ใช้เป็นยานพาหนะ จงเว้นการทำตัวเทียบเทียมเทวดา เจ้าจึงมีความเจริญ พอเคย หลังจากให้พรอันยิ่งใหญ่แก่เจ้าแล้ว

เราทั้งหมดผู้ทำหน้าที่ก็จะกลับไปสู่ที่ที่เรา มา จากนั้นครั้งเมื่อทวยเทพผู้มีพระพรหมเป็น
ประธานเสด็จสู่สรวงสวรรค์แล้ว เขาผู้มีทรัพย์มากให้บิดาตามธรรมเนียม แล้วจึงกล่าว
วาจา

พระภควัต ลูกได้พรจากพระพรหมบัพทมโยนิ แต่พระประชาบดีนั้นมิได้ทรงสร้างที่
อยู่แก่ลูก ข้าแต่พระภควัตผู้เรืองอำนาจ ฉะนั้นขอท่านพอลงพิจารณาสถานที่สักแห่งหนึ่ง
เพื่อเป็นที่อยู่ของลูก ที่ซึ่งสิ่งมีชีวิตใด ๆ มาเบียดเบียนไม่ได้ เมื่อบุตรกล่าวเช่นนั้น วิศรวัส
มุนีผู้ประเสริฐผู้เที่ยงธรรมกล่าวถ้อยคำว่า ดูก่อนเจ้าผู้รู้ธรรม จงฟัง นครชื่อว่าลงกาเป็น
รมยสถานซึ่งพระวิศวกรรมได้เนรมิตไว้เพื่อเป็นที่อยู่ของพวกอักษร กามประหนึ่งนครอม
ราวตีของพรินทร์ เมื่อนั้นนารีในรมย์ มีหุ้มประตูดังประดับด้วยทองคำ และแก้วไพฑูรย์
เหล่าอักษรผู้ทุกข์ทรมานด้วยความกลัวพระวิษณุผู้ได้ตั้งเมืองไป เมื่อนั้นจึงสร้างผู้คน
ด้วยเหล่าอักษรไปยังดินแดนใต้พิภพสาตละหมดแล้ว ลูกจงทำความคิดของตนให้
พอใจเพื่อจะอยู่ในเมืองนั้นเถิด การที่เจ้าอยู่ในเมืองนั้นจักไม่เป็นการเบียดเบียนผู้ใด

หลังจากที่บุตรผู้ธรรมมาตมะได้ฟังคำที่ตั้งอยู่ในธรรมของบิดา จึงเข้าสู่นครลงกา
บนยอดเขาในกาลนั้น ไม่นานเมืองนั้นก็อุดมไปด้วยลูกหลานอักษรหลายพันตน ผู้รื่นเริง
บันเทิงใจในกาลทุกเมื่อเนื่องจากการปกครองของเขา ครั้งนั้นบุตรของวิศรวัสจอมอักษร
ผู้รู้ธรรมมาตมะยินดีแล้วอาศัยอยู่ในเมืองลงกาที่มีมหาสมุทรล้อมรอบ ไวศรณะผู้มี
อาตมน์ที่อบรมแล้ว ผู้มีทรัพย์มาก ก็ยินดีอย่างยิ่ง ไปเยี่ยมบิดาและมารดาด้วยนุษนบกอยู่
เสมอไวศรณะผู้ซึ่งทวยเทพ เหล่าคนธรรพ์ นักสิทธิ์ และเหล่านักขับแห่งสวรรค์พากันยก
ย่องสรรเสริญ ผู้แวดล้อมด้วยความรุ่งเรืองดุจสุรยเทพผู้แวดล้อมด้วยรัศมีอันเรืองรอง

อีกทั้งยังได้พรธรรมาที่ประทับของท้าวภูเวร ผ่านการประกอบพิธีกรรมขณะที่
พระมฤตีประกอบพิธีกรรมตั้งจิตอธิษฐานในการต้อนรับพระภคตะ และการชื่นชมแม่น้ำมัททาภินี้ ว่า

...ข้าขอบูชาพระวิศวกรรมและพระตวัษฏฤ ข้าประสงค์จะต้อนรับอาคันตุกะ
ดั่งนั้นขอให้ข้าจงสำเร็จด้วยเถิด ข้าขออัญเชิญเหล่าเทพคนธรรพ์ วิศราวสุคนธรรพ์
หหาคณธรรพ์ นุหุคณธรรพ์ ตลอดจนเหล่าอัปสรเทวี และนางคนธรรพ์ทั้งปวง นางสมฤดาจี
วิศวาจี มีศรเกมี อลัมพูสา ตลอดจนเหล่าบริจาริกาของพระอินทร์ พระพรหม ทั้งปวงนี้ข้า
ขออัญเชิญมากับ ตุมพुरुคณธรรพ์โดยมีเครื่องสังคีตพร้อม ขออัญเชิญสวนทิพย์แห่งท้าว

กูเวรจากอูตรกูรทวี่ป ซึ่งมีอาภรณ์เป็นใบไม้ และทิพยนารีผลอยู่เสมอนั้นลงมาที่นี้”
(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 216)

เจ้าแห่งแคว้นโกสธ เสด็จลงจากภูเขา ทรงชี้ชวนให้นางสีดาไม่ถลันนมแม่น้ำมณฑา
กีนีที่มีน้ำใส่นารีนมรมย์ เจ้าจงดูแม่น้ำมณฑากีนีที่น้ำรีนมรมย์นั้นซิ ชายหาดงามตา มีฝูงหงส์
และนกยางอยู่เต็ม มีต้นไม้ขนานาชนิดออกดอกออกผลขึ้นอยู่หนาแน่น ริมทางทุกหนแห่ง
งามชวนมองราวกับสระนลินีของท้าวกูเวรจอมราชัน

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 222)

ประจักษ์ ประภาพิตยากร (2529, น. 12-14) กล่าวว่า ในรามายณะท้าว
กูเวรเป็นโอรสของพระวิศรวัสุมณี กับนางอิทาวีทา ในมหาภารตะว่า เป็นโอรสของพระปุลัสตย์
ซึ่งเป็นบิดาของพระวิศรวัสอีกชั้นหนึ่ง กล่าวกันว่ามีเรื่องเป็นทำนองว่า ท้าวกูเวรใฝ่ใจกับท้าว
พรหมา เป็นเหตุให้บิดาโกรธ จึงได้แบ่งภาคเป็นพระวิศรวัส และพระวิศรวัสเกิดแต่ปุลัสตย์
จึงได้นามอีกว่า เปาลัสตย์ม ซึ่งรามเกียรติ์ไทยเรียกว่า ลัสเตียน ท้าวลัสเตียนได้กับนางนิกรานูตรี
ท้าวสุมาลีรากษสเป็นชญาเกิดโอรสด้วยกัน คือ ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ พิเภก และลัมมะนักษา ดังนั้น
ท้าวกูเวร ซึ่งในรามเกียรติ์ถือเป็นเทวดาองค์เดียวกับท้าวกูเปรัน (สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น. 153)
จึงเป็นลูกร่วมบิดาเดียวกันกับทศกัณฐ์ สอดคล้องกับรามายณะ ฉบับมหาวิทยาลัยศิลปากร
(2557) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของพี่น้องต่างมารดา ระหว่างไวศรณะ (ท้าวกูเวร ท้าวกูเปรัน)
กับทศครีวะ (ราวณะ ทศกัณฐ์) ว่าทศครีวะได้รับการขุยงจากนางไกกสีมารดาให้ยึดเมืองลงกาและ
บุษบกจาก ไวศรณะ จากนั้นไวศรณะได้ยกเมืองให้และย้ายไปอยู่ที่เขาสไกรลาสตามที่บิดาได้นอก
กล่าว และถูกชิงบุษบกไป ดังนี้

...กาลสมัยหนึ่ง ไวศรณะทเวผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเสด็จมาโดยบุษบกเพื่อ
เยี่ยมบิดาผู้รุ่งเรือง ไกกสีได้เห็นทเวผู้ประหนึ่งว่าสว่างไสวด้วยแสงในนั้น ก็เกิดความคิด
ชั่วร้าย จึงกล่าวแก่ทศครีวะว่า ในเมื่อลูกก็เป็นพี่น้องกับเขาเหมือนกัน จงดูตัวตัวเอง
ตอนนี้ และดูพี่ไวศรณะผู้กอบด้วยเดชสิ ทศครีวะผู้มีความกล้าอันวัดไม่ได้ ลูกจงทำ
ความเพียรอย่างไวศรณะให้ได้โดยเร็ว พอได้ฟังคำของแม่ ทศครีวะก็ร้อนใจ เป็นทุกข์
ใหญ่หลวง จึงกระทำสัตย์สาบานในกาลนั้น ข้าขอสาบานแก่แม่ด้วยคำสัตย์ว่า ไม่นาน
หรือช้าจะเป็นให้ได้เหมือนหรือยิ่งกว่าพี่ แม่อย่าร้อนใจไปเลย จากนั้นด้วยความโกรธ

นั้นนั่นเทียว ทศศรีจะคิดว่าข้าจะได้สิ่งที่ปรารถนาด้วยตบะ จึงตัดสินใจไปบำเพ็ญตบะ
แล้วไปสู่อาศรมอันเป็นมงคลบริเวณโคกวรรณะ พร้อมด้วยอนุชาเพื่อผลสัมฤทธิ์แก่ตนเอง
(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 775)

...วิศรวัสฺมนี พรหมฤๅษีผู้ประเสริฐ จึงกล่าวถ้อยคำแก่เทพผู้ประทานทรัพย์ว่า
ลูกฟังพ่อนะ ว่ากันว่าทศศรีจะทรงพลังเหมือนพ่อ แต่พ่อก็ว่ามันหลายครั้งว่า เจ้ามันโง่
เขลา ด้วยความโกรธพ่อก็ว่ามันบ่อย ๆ ว่า จงพินาศ ลูกเอ๋ย จงฟังคำที่กอปรด้วยความ
เจริญและธรรมะของพ่อนะ มันโง่เขลาในสิ่งที่ควรเคารพและไม่ควรเคารพ มัวเมาในพรที่
ได้ มันไม่รู้ธรรมชาติอันน่าสะพรึงกลัวของคำสาป ดูก่อนมหาพายุ จงไปเอาโกลาสอันทรง
ไว้ซึ่งแผ่นดิน ลูกพร้อมด้วยบริวารทั้งเมืองลงกาเสีย แล้วไปอาศัยอยู่ในที่นั่น ที่นั่น
แม่น้ำนั้นหากนี่ประเสริฐกว่าแม่น้ำทั้งหลาย น้ำรินรมย์ มีน้ำที่คาวด้วยดอกบัวทอง
เพียงดังดวงอาทิตย์ ผู้เฝ้าทรัพย์เอ๋ย เจ้าไม่สมควรจะไปเป็นศัตรูกับรากษสนั้น เพราะลูก
น่าจะรู้ว่า ลูกได้พรอันสูงสุดแล้ว

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 778)

...ทศศรีจะให้มายาแปลงร่างเป็นรากษสี กวาดแกว่งคทาอันใหญ่ตีเจ้าแห่งทรัพย์ที่
ศรีษะ ด้วยเหตุนั้นเจ้าแห่งทรัพย์ผู้ถูกทศศรีตีแล้วก็บาดเจ็บ มีเลือดไหลนอง ล้มลงดูจ
ต้นอโศกถูกโค่น บรรดาเทพแห่งชุมทรัพย์มีปัทมาเป็นต้นจึงพาเจ้าแห่งทรัพย์มาสู่บ้านท
นะ แล้วทำให้ฟื้นคืนสติ เมื่อพิชิตเจ้าแห่งทรัพย์ได้แล้ว จอมรากษสจึงยึดเอาบุษบกวิมาน
ที่เป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะ บุษบกนั้นแวดล้อมด้วยเสาทองคำ มีซุ้มประตูเป็นแก้ว
ไพฑูรย์ รายล้อมด้วยมุกหรือยเป็นตาข่าย เติมน้ำหนึ่งต้นกัลปพฤกษ์ ราชานั้นทรงชนะไว
ศรณะผู้พ่ายแพ้ต่อความกล้าหาญ ขึ้นบุษบกลงจากเขาโกลาส ดำเนินไปตามใจ
ปรารถนา

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 783)

รามายณะฉบับของ ราเมศ เมนอน (2551) และมหาวิทยาลัยศิลปากร
(2557, น. 764) ในอุตรกัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวฤเวรในการเป็นหนึ่งในสี่ของ
จตุโลกบาล และยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการสั่งสอนด้วยการเป็นแบบอย่างของผู้ที่ตั้งมั่นใน
การบำเพ็ญบารมี อีกทั้งตามการวิเคราะห์ความเชื่อในตำนานเกี่ยวกับโลกบาลในยุคมหากาพย์ โดย

ณัชพล ศิริสวัสดิ์ (2555, น. 104-105) กล่าวสอดคล้องว่า ท้าวภูเวงมีบทบาทเป็นโลกบาลรักษาประจำทิศเหนือ เป็นเทพแห่งทรัพย์สิน อันมีศักดิ์เท่าเทียมองค์อินทร์ วรอุทเทพและยมเทพ ตามรามายณะบรรยายว่าครั้งเป็นมนุษย์ท้าวภูเวงองค์นี้คือ เวศรวัดน์ หรือ ไวศรวณะ ผู้ทรงเดชเมื่อเติบโตขึ้นก็เข้าสู่ป่าอันศักดิ์สิทธิ์ดุจไฟเข้าสู่เครื่องสังเวทที่บวงสรวงแล้วบำเพ็ญตบะจนได้รับพรจากพระพรหมให้เป็นโลกบาล ในอุตรกัณฑ์ महाकाพย์รามายณะกล่าวถึงภูเวงที่ได้รับพรจากพระพรหมให้เป็นโลกบาลว่า

...เวศรวัดน์ [ไวศรวัดน์] เป็นโอรสพระวิศราวะ [วิศรพ] ได้ไปนั่งบำเพ็ญเพียร ณ กลางป่าแห่งหนึ่ง มันนั่งอยู่เช่นนั้นเนิ่นนานราวหนึ่งพันปีจนร่างกายคล้ายกลายเป็นเปลวเพลิงศักดิ์สิทธิ์เปลวหนึ่งก็ปาน มันดำรงชีพอยู่ด้วยน้ำและอากาศที่หายใจ จนกระทั่งถึงจุดหนึ่งที่มันไม่แม้กระทั่งหายใจอีก อันเป็นจุดสงบนิ่งอย่างสมบูรณ์หนึ่งพันปีจึงผ่านไปคล้ายเพียงหนึ่งปี เมื่อถึงปลายปีที่หนึ่งพัน พรหมเทพ องค์อินทร์และปวงเทวะจึงมาปรากฏกายต่อมัน

มหาบิดรกล่าว หลานรัก เจ้าบำเพ็ญเพียรด้วยความมุ่งมั่น จนสำเร็จ จงบอกปู่มาเถิด เจ้าปรารถนาสิ่งใด เจ้าจะได้ในทุกอย่าง

เวศรวัดน์ตอบ มหาบิดร โปรดให้ข้าได้เป็นโลกบาลผู้พิทักษ์ผืนโลก

พรหมเทพตอบ ปู่กำลังจะสร้างโลกบาลทั้งสี่ ก็พอดีกับเจ้ามาขอ เช่นนั้น ปู่ให้เจ้าเป็นโลกบาลตามใจ และยังให้เจ้าเป็นเทพแห่งทรัพย์สินอันมีศักดิ์เท่าเทียมองค์อินทร์ วรอุทเทพและยมเทพ

(รามเศ เมนอน, 2551, น. 664-667; มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 765)

ท้าวภูเวงได้รับพรจากพระพรหมให้เป็นอมฤต (ไม่ตาย) (พระยาสุจจาภิรมย์ฯ, และสรวง ศรีเพ็ญ, 2556, น. 47) พระภูเวงเป็นเทพเจ้าแห่งยักษภูมิปีศาจและความชั่วชอบแอบแฝงอยู่ในเงามืด ต่อมาจึงนับถือเป็นท้าวเวสสุวัตน์ โลกบาลประจำทิศเหนือของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ทรงมาสำรวจมนุษย์แล้วนำไปรายงานต่อพระอินทร์ในการประชุมเทวสภาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ทุกวันพระขึ้นหรือแรม 15 ค่ำ ท้าวโลกบาลทั้งสี่นั้นมีท้าวเวสสุวัตน์เป็นประธาน (รามเศ เมนอน 2551, น. 664-667; สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น. 147)

นอกจากนี้แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นผู้ตั้งมั่นในการบำเพ็ญบารมีของท้าวฤเวร ในขณะที่ได้บำเพ็ญตบะในความสงบนิ่งนั้นก็ได้พบกับพระศิวะและพระอุมาเทวี ท้าวฤเวรชำเลืองมองพระนางและนัยน์ตาข้างซ้ายก็ถูกเผาไหม้ด้วยตะลิ่งในความงามของพระนาง ปารวตี จากนั้นได้บำเพ็ญตบะต่อไปจนเป็นที่โปรดปราน และได้รับความเมตตาให้เป็นพระสหายกับพระศิวะ ดังนี้

...เมื่อบำเพ็ญพรตอย่างอุกฤษฏ์ก็สงบระงับอินทรีย์ไว้ได้แล้ว ณ ที่นั้น ข้าได้เห็นคิวเทพผู้ทรงเดชพร้อมด้วยอุมาเทวี และได้ชำเลืองมองพระเทวีด้วยตาข้างซ้าย พลังคิดว่านางเป็นใครหรือ ก็ตระหนักว่าความงามเช่นนี้ย่อมไม่มีในผู้อื่น เพราะหลังจากตกแต่งร่างกายให้งามอย่างหาที่เปรียบมิได้แล้ว พระนางปารวตีก็ทรงเปลือยนอนอยู่ที่นั่น จากนั้นนัยน์ตาข้างซ้ายของข้าถูกเผาไหม้ด้วยอำนาจของพระเทวี เหมือนกับดวงตะวันที่ไร้ฝุ่นละอองกลายเป็นสีน้ำตาลไหม้ไปแล้ว ครานั้นข้าก็เดินไปที่ไหล่เขาอีกด้านหนึ่งของภูเขา บำเพ็ญพรตเป็นเวลาแปดร้อยปีเต็ม ครั้นเมื่อการบำเพ็ญพรตนั้นสิ้นสุดลงพระมเหศวร ผู้ทรงมหิทธานุภาพก็พอพระทัย ตรัสวาจาด้วยหทัยที่ปีติยินดี ดูก่อนเจ้าแห่งทรัพย์ผู้รู้ธรรม ผู้มีพรต ข้าพอใจด้วยตบะของเจ้าและพรตที่เจ้าได้บำเพ็ญแล้ว ข้าก็เคยบำเพ็ญพรตอย่างแรงกล้าในกาลก่อน ไม่มีบุคคลที่สามนอกจากข้าและเจ้าที่จะบำเพ็ญพรตได้เช่นนี้ ดูก่อน กุพระธเนศวรผู้ปราศจากมลทิน มาเป็นเพื่อนกับข้าสิ เพราะคนอื่นเขาชนะเจ้าไม่ได้ด้วยตบะ เจ้าเป็นเพื่อนกับข้าเถิด ดวงตาข้างซ้ายที่ถูกเผาไปด้วยอำนาจแห่งพระเทวีทำให้ข้าได้ชื่อว่าเอกากษะปัจฉิมตลอดไป

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 780-781)

ท่านมีบทบาทเป็นเทพผู้ประทานพร จากการประทานบุษบกให้แก่พระราม และประทานพรให้ศากุณของพระองค์ไม่สามารถทำร้ายหนุมานได้ ดังนี้

...เมื่อพระรามรบชนะราวณะแล้ว ท้าวฤเพรเทพแห่งความมั่งคั่งประทานบุษบกทิพย์มาให้พระรามทรงบุษขานบุษบก และตรัสว่า ขอให้บุษบกกลับไปก่อน เมื่อพระองค์ประสงค์ประทับไปที่ใดจึงค่อยมา

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 815)

...พระพรหมตรีศกัเทวดาทั้งหลาย [พระจันทรื พระอัคนี พระวรุณะ ๓เนศวร และพระมเหศวร] ด้วยความรักและปรารธนาดีต่อเทพวายุ [หนุมาน] ว่า ปวงเทพผู้เ็นดูรักใครวายุบุตรจงประทานพรแก่เขาด้วย ดั่งนี้หนุมานจึงได้รับพรจากพระไวศรวณะผู้มีตาข้างหนึ่งสีเหลืองน้ำตาล ท่านประทานพรในกาลนั้นว่า คทาของข้านี้จักประหารเขาในสงครามไม่ได้

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 815)

2.2 ท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในมหากาธะ

ท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในมหากาธะ ฉบับ John D. Smith แปล (2009) และฉบับ กฤษณา กุศลาลัย, และเรื่องอุไร กุศลาลัย แปล (2555) พบว่ามีกรกล่าวถึงท้าวเวสสุวัณในพระนาม "กูเวร" ว่าเป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์สินเงินทอง อยู่บนภูเขาไกลาส มีสระโบกขรณี มีบัวอันหอมประหลาด มีบิวารได้แก่ เหล้ายักษ์และรากษสดูแลรักษาอย่างเข้มแข็ง (กฤษณา กุศลาลัย, และเรื่องอุไร กุศลาลัย, 2555, น. 108) โดยปรากฏใน อาทิบรพพ สภาบรพพ วนบรพพ ศานติบรพพ และอนุศาสนบรพพ ดังนี้

ท้าวกูเวรเป็นพี่ชายต่างมารดากับราวณะ ครองกรุงลงกา ว่าดั่งนี้

...The Raksasa Ravana is descended from Prajapati through Pulastya. Ravana has a brother, Kumbhakarna, two half-brothers, Vibhisana and Khana, and a half-sister, Surpanakha. The first three perform fierce austerities until Brahma grants each of them a boon. Ravana choose to be invincible to gods, demons, and other supernatural beings. Ravana now expels his older half-brother, Kubera, from Lanka; Vibhisana goes with him.

(John D. Smith, 2009, pp. 210-211)

แปล

...ราวณะ สืบเชื้อสายมาจากปุลสตัดย บำเพ็ญตบะจนได้รับพรจากพระพรหมให้ไม่มีเทวดา หรือ อมนุษย์ใดสามารถเอาชนะได้ กูเวรเป็นพี่ชายต่างมารดาของราวณะ และถูกราวณะขับไล่ออกจากกรุงลงกา

(John D. Smith, 2009, pp. 210-211)

ท้าวทวารเป็นผู้มีเมตตา มีบิรवार คือ ยักษ์และรากษส ว่าดังนี้

...Draupadi sees a beautiful, fragrant flower that has been carried in on the breeze, and she implores Bhima to go in search of more such flowers. ... Bhima reaches the place of fragrant flowers. Bhima approaches the pool where fragrant lotuses bloom. The Raksasas reply that the pool belong to Kebera, lord of the Yaksas; Bhima must seek his permission to enter. Bhima ignores them and continues towards the pool, and they attack him; but he overcomes them, killing many of their number. Bhima now drinks from the pool and plucks its fragrant flowers, while the Raksasas flee to Kubera and tell him what has happened. He laughs, and tells them that Bhima may take as many flowers as he wishes.

(John D. Smith, 2009, pp 193-194)

แปล

...วันหนึ่ง ณ อาศรมของกลุ่มปถุชน ทางเทวราชที่ออกไปเดินเล่น ก็ได้พบดอกบัวที่สวยงาม กลิ่นหอมเย้ายวนใจอย่างยิ่ง นางอยากได้ดอกบัวนั้นมาก ๆ เพื่อจะได้นำไปบูชาพระจึงร้องขอให้ภีมะเข้าไปดงลึกในป่าเพื่อหาดอกบัว ภีมะเสาะหาดอกบัวอันหอมประหลาดนั้นไปจนถึงเขาไกรลาส อันเป็นดินแดนของท้าวทวารเทพเจ้าแห่งทรัพย์และหมู่ม้า ยักษ์ ดอกบัวชนิดนั้นอยู่ในสระของท้าวทวาร แต่มีบิรวาร อันได้แก่ เหล่ายักษ์ และรากษส ดูแลรักษาอย่างเข้มแข็ง แต่ในที่สุดภีมะก็ได้ดอกบัวไปให้นางเทวราชที่ตามปรารถนา (John D. Smith, 2009, pp 193-194) สอดคล้องกับ กุรุณา กุศลาสัย, และเรื่องอุไร กุศลาสัย (2555, น. 108) ว่าเมืองของท้าวทวารนั้นอยู่ที่เขาไกรลาสและปรากฏมีสระดอกบัวซึ่งมีกลิ่นอันหอมประหลาด

ท้าวทวารเป็นเทพแห่งทรัพย์ ปรากฏในการเปรียบเทียบความงามของนางเทวราชที่ดังพระอูมาซึ่งมีแต่เทวดาหมายปอง และหนึ่งในนั้นที่ชื่นชมความงามของพระอูมาคือท้าวทวารเทพแห่งความมั่งคั่ง ว่าดังนี้

...The Ksatriyas assembled in the arena in hopes of winning Drupada's daughter were as splendid as the hosts of the gods when they assembled to contend for Uma, daughter of the mountain king. Their limbs were tormented with the love-god's arrows, and their hearts were given over to Draupadi; those lords of men stepped down into the arena to contend for Drupada's daughter, thinking now of even their friends as enemies. Now the host of the gods arrived in their flying chariots: the Rudras, the Adityas, the Vasus and the Asvins, together with the Sadhyas, and all the Maruts too, all headed by Yama and Kubera god of wealth.

(John D. Smith, 2009, p. 69)

แปล

...พี่น้องตระกูลปาณฑพได้เข้าร่วมพิธีสุมพรเจ้าหญิงกฤษณา หรือเทราปที ขณะที่เจ้าหญิงทรงปรากฏองค์ท่ามกลางสมโสมรสสันนิบาต ทรงแต่งพระวรกายสวยสดงดงามเป็นพิเศษ (กรรณา กุศลาสัย, และเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 60; John D. Smith, 2009, p. 69) ผู้ชนต่างหมายปอง ดุจเทพเทวาหมายปองพระอุมา ซึ่งเทพเทวาในที่ประชุมนั้นมีท้าวกุเวร (Kubera god of wealth) เทพแห่งความมั่งคั่งร่วมอยู่ด้วย

(John D. Smith, 2009, p. 69)

ท้าวกุเวรมีบทบาทเป็นจตุโลกบาลปกครองทิศเหนือ เป็นผู้ประพடுத்தกรรม และใช้หลักกรรมในการปกครอง ว่าดังนี้

...The great seer Narada now visit Yudhisthira, and proceeds to ask him a long series of questions about the manner of his rule over the kingdom. Yudhisthira promises to abide by the instruction implicit in Narada's words, then replies to him point by point. Next he ask Narada whether in his travels he was ever seen so fine a hall. Narada answers that no mortal's hall can compare with it; but he offers to tell of the halls of the world-guardian gods, an offer which is eagerly accepted. Narada describes Kubera's brilliant white hall floats in the air,

and is full of hosts of Apsarases and Gandharvas; Kubera's friend Siva too is there, with his consort Uma and his ghoulish attendants.

(John D. Smith, 2009, pp 86-87)

แปล

...กาลเวลาผ่านไป อำนาจเกียรติยศของนครอินทปรสต์ก็เพิ่มพูนมากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งกษัตริย์ผู้ปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ต่างมีชีวิตด้วยความผาสุกทั่วหน้า วันหนึ่งพระนารณมุนีจอมปราชญ์ของเทวดา และเป็นที่เคารพของกษัตริย์และประชาชนทั่วไป ได้จาริกมาเฝ้าท้าวฤทธิชฐิระ ผู้เชษฐภรรดาแห่งปาณฑพได้ทูลถามเกี่ยวกับคุณสมบัติและการบริหารบ้านเมืองของพระราชา พระนารณมุนีถามหลายข้อเพียงเพื่อให้ทรงระลึกถึงราชনীติธรรมอันมีมาในคัมภีร์แห่งโบราณให้ทรงทราบ (ภฤณา กุศลาสัย, และ เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 76-78; John D. Smith, 2009, pp. 86-87) ซึ่งมหาภารตะฉบับ John D. Smith (2009, pp. 86-87) ได้ขยายตอบคำถามเหล่านั้นเปรียบเทียบกับกรปกครองของเทพจุลโลกบาล อาทิ ที่เมืองของท้าวฤเวร เมืองอันแพรวพราวลอยอยู่ในอากาศ เต็มไปด้วยนางอัปสร คนธรรพ์ ยักษ์ คุยกะ รากษส และผู้รับใช้ดูแลพระองค์ ทั้งนี้ฤเวรเป็นพระสหายพระศิวะพร้อมด้วยศักดิ์ คือ พระอุมมา

ท้าวฤเวรมีบทบาทด้านการสั่งสอนเกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิตการพัฒนา และยกระดับจิตใจ ว่าดังนี้

...Yudhishthira requests Bhishma to expound to him the dharma of kings, and Bhishma begins his exposition. ... Bhishma adds that the country prospers where the subjects' invisible fears are allayed by the Brahmin and their visible fears by the king. He cites the dialogue of King Mucukunda with the god Kubera. Mucukunda had conquered the earth; now he attacked Kubera's realm of Alaka, but Kubera's Raksasa slaughtered his men. Mucukunda laid the blame on his household priest, Vasistha, who performed fierce austerities and slew the Raksasas. Kubera revealed himself to Mucukunda and challenged his reliance on Brahmanical power, but Mucukunda angrily retorted that kings are

supposed to make use of both Brahmin and Ksatriya powers to protect their subjects. He declined Kubera's offer to give him the earth to rule, preferring to win by force of arms.

(John D. Smith, 2009, pp. 606-610)

แปล

...ท้าวภิษมะได้ให้ข้อธรรมแก่ยุกิษฐิระ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจเตือนสติให้ตั้งมั่น อยู่ในทางที่ถูกที่ควร จะได้เกิดความร่วมมือเป็นสุขแก่ตนเองและแผ่นดิน ภีษมะจึงได้ให้ หลักธรรมต่าง ๆ แก่หลาน (กรรณา กุศลาสัย, และเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 211-212; John D. Smith, 2009, pp. 606-610) ซึ่งในมหาภารตะฉบับ John D. Smith (2009, pp. 606-610) ได้ขยายความว่าหนึ่งในข้อธรรมนั้นคือบทสนทนาระหว่างราชามุจกุต ทะ กับท้าวกุเวร ซึ่งท้าวกุเวรได้ให้หลักธรรมว่า 'พระราชาต้องมีชัยชนะไม่ใช่ด้วยสงคราม เพราะชัยชนะอันเกิดจากสงครามเป็นชัยชนะที่เลวร้ายที่สุด'

(กรรณา กุศลาสัย, และเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 211-212; John D. Smith, 2009, pp. 606-610)

ท้าวกุเวรมีบทบาทในการให้บททดสอบ การสั่งสอนเกี่ยวกับหลักในการดำเนิน ชีวิต การพัฒนาและยกระดับจิตใจ ว่าดังนี้

...Yudhisthira tells Bhisma that he is puzzled by the concept of shared dharma for married couple. Bhisma cites the story of ascetic Astavakra and Disa. Astavakra asked Vadanya for permission to marry his lovely daughter; Vadanya answered that he could do so once he had travelled north past the land of Kubera and paid reverence to an aged female ascetic he would find there. Astavakra agreed to this, and set off northwards. Kubera greeted him in person and entertained him with great honour. ... As the travelled he came upon a palace finer even than Kubera's; he was ushered in by girls of captivating loveliness and shown into the presence of an old woman. The girls left, and Astavakra and the old woman lay down on separate beds to sleep, but after time she came to his bed and tried to persuade him to make love to her,

telling him that woman take great pleasure in sexual enjoyment. Politely, Astavakra declined, but he agreed to remain as her guest. ... Astavakra was astonished that now the old woman, whose name was Disa appeared young and beautiful, but he maintained his resolve not to deviate from dharma. She now revealed that she was the lady of the North: she had tested his resolution and shown him the capricious nature of women at the behest of his future father-in-law. He now return home and told Vadanya everything that had occurred; Vadanya was delighted, and Astavakra was married to his daughter and lived happily with her in his hermitage.

(John D. Smith, 2009, pp. 673-674)

แปล

...ภีษมะแสดงคำสอนแก่ยุधिษฐิระ เกี่ยวกับการครองเรือนว่า จงอยู่อย่างเกี่ยวข้องกับภรรยาของชายอื่น (กฤษณา กุศลาสัย, และเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 218; John D. Smith, 2009, pp 673-674) โดยมีมหาภารตะฉบับ John D. Smith (2009, pp. 673-674) ได้อธิบายเพิ่มเติมโดยยกบททดสอบที่ท้าวกุเวรให้บททดสอบแก่ อัศวตะกะ ซึ่งกำลังหั่นหมายจะแต่งงานกับบุตรของกษัตริย์ โดยให้หญิงผู้ช่วยวนมาทดสอบธรรมะ ความอดทนอดกลั้นต่อการช่วยวนและการไปยุ่งเกี่ยวกับหญิงอื่นที่มีใภ้ภรรยาของตน

ท้าวกุเวรมีบทบาทในการประทานพร มอบของวิเศษและความสำเร็จ ว่าดังนี้

...Siva offers Arjuna a boon, and Arjuna chooses the Pasupata Weapon, known as the Weapon of Brahma's Head. Siva agrees, but warns him that, improperly used, the Weapon will destroy the entire world. After instructing Arjuna in its use, he returns to heaven. Now the world-guardian gods appear. Yama predicts that Arjuna will kill Karna, and gives him his staff; Varuna gives him his noose, and Kubera the Weapon of Disappearance. Indra tells Arjuna that he must visit him in heaven to receive further celestial weapons; he will send his own charioteer, Matali, to take him there.

(John D. Smith, 2009, pp. 169-170)

แปล

...ฤาษีวัยยาส ได้มอบมนต์ประติสมฤติ ด้วยอำนาจแห่งมนต์ทำให้อรชุนประสบความสำเร็จในการบำเพ็ญตบะเพื่อขอประทานอาวุธจากพระอินทร์และพระคิวะ โดยพระคิวะมอบอาวุธวิเศษ คือ ปาศุปัต (กรรณา กุศลาสัย และ เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 109-110; John D. Smith, 2009, pp 169-170) ในมหากาพย์ฉบับ John D. Smith (2009, pp 169-170) กล่าวอีกว่าขณะนั้นท้าวจตุโลกบาลก็ปรากฏ พระยมก็ทำนายว่าอรชุนจะฆ่าการณะ พระวรุณจึงมอบปวงบาท พระกุเวรให้อาวุธที่ทำให้หายตัวได้ จากนั้นอรชุนจึงไปเฝ้าพระอินทร์ยังนครอมราวดีและได้รับอาวุธวิเศษจากพระอินทร์

(กรรณา กุศลาสัย, และเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 109-110; John D. Smith, 2009, pp. 169-170)

2. หลักฐานทางศิลปกรรม

ท้าวเวสสุวัณมีสมญานามอีกหลายนาม เช่น กิตานู (Ki-tanu)-ผู้มีร่างอัปลักษณ์, ธเนศวร/ธนปติ (Dhana-pati)-ผู้เป็นเจ้าของแห่งสมบัติ, อุจฉาวสุ (Ichchhavasus)-ผู้ได้รับสมบัติทุกอย่างที่ต้องการ, ยักษ์ะราชา (Yaksha-raja)-ราชาแห่งยักษ์, รากษะเสนทรา (Rakshasendra)-หัวหน้าแห่งรากษส (พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2556, น. 125-130; สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น. 153)

รูปของท้าวเวสสุวัณเป็นชายมีกายพิการ ถือคทา (เป็นยอดคัสตราวุธอันน่าพิการทำลายโลก ให้เป็นจุนภายในพริบตา) หน้าเป็นยักษ์ มีขาสวมขา บางแห่งว่าขาพิการ มีพื้นแปดซี่ สีกายขาว มีอาการทรงมงกุฎอย่างงาม รูปเขียนเมื่อนั่งบนบุษบกมีสี่กร และมีม้าสีขาวเป็นพาหนะ (พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2556, น. 125-130; พระยาศัจจาภิรมย์ (สรวง ศรีเพ็ญ), 2556, น. 47; อรรถพร ททรัพย์พลอย, 2536, น. 97-108) บ้างว่าทรงโค แกะตัวผู้ หรือ ชีคอคคน ในไทยนั้นส่วนมากจะพบเห็นในรูปลักษณะของยักษ์ยืนถือกระบองยาวหรือคทา (สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น. 150-152) ดังภาพ

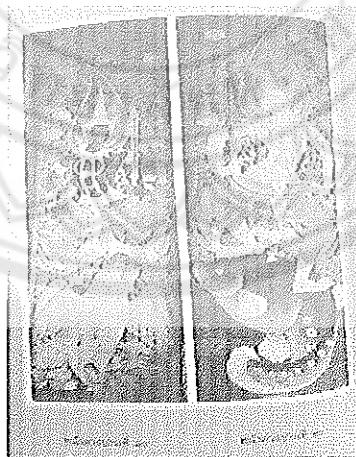

ภาพ 2 พระภูเวร

ที่มา: พระยาสังฆาภิรมย์ฯ (สรวง ศรีเพ็ญ), 2556, น. 46

2.1 เทพผู้พิทักษ์หลังบานประตูพระวิหารหลวงวัดสุทัศน์เทพวราราม

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี (2551, น. 103) กล่าวถึง เทพผู้พิทักษ์หลังบานประตูพระวิหารหลวงวัดสุทัศน์เทพวราราม หน้าต่างบานที่ 20 ดังภาพ

ภาพ 3 พระไพศัพเทพผู้พิทักษ์หลังบานประตูพระวิหารหลวงวัดสุทัศน์เทพวราราม หน้าต่างบานที่ 20

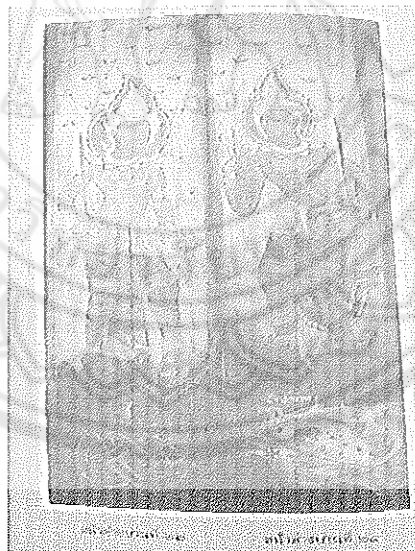
ที่มา: อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2551, น. 102

การวิเคราะห์ภาพ: ภาพเทพนุรุษผิวกายสีขาว ถือศาสตราวุธพระขรรค์ ทรงพาหนะปลากราย จากการเปรียบเทียบพบว่าอาวุธและพาหนะตรงกับ “พระไพศพ” หลังบานหน้าต่างพระอุโบสถวัดราชนิตดา แต่มีข้อแตกต่างกันอย่างหนึ่งคือ ภาพที่นี้ไม่ได้ถือรวงข้าว ภาพลักษณะนี้ในตำราภาพฯ หมายเลข 31 ให้ชื่อว่า “พระมหาไชไพธสภ” ส่วนตำราภาพฯ หมายเลข 33 และ 69 ให้ชื่อว่า “พระมหาไชย”

ส่วนความสำคัญของปลากรายนั้น ปัจจุบันยังไม่ทราบแน่ชัดถึงเหตุที่นำมาเป็นเทพพาหนะ อย่างไรก็ตามเรื่องปลากรายมีพบอยู่ในคัมภีร์นารายณ์สิบปางคัมภีร์โรงพิมพ์หลวง กล่าวไว้ในตอน “มัจฉาวตาร” ว่าพระนารายณ์ได้นิมิตกายมาในร่างของ “ปลากรายทอง” เพื่อปราบสังข์อสูร ทั้งนี้ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าความสำคัญของปลากรายจากเหตุการณ์นี้จะเป็นที่มาหรือเกี่ยวข้องกับการนำมาเป็นพาหนะของเทพหรือไม่อย่างไร

2.2 เทพผู้พิทักษ์หลังบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถวัดราชนิตดา

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี (2551, น. 65) เทพผู้พิทักษ์หลังบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถวัดราชนิตดา หน้าต่างบานที่ 28

ภาพ 4 พระไพศพหลังบานประตูหน้าต่างพระอุโบสถวัดราชนิตดา หน้าต่างบานที่ 28

ที่มา: อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2551, น. 64

การวิเคราะห์ภาพ: ภาพเทพบุรุษผิวกายสีเขียว ถือศาสตราวุธรวงข้าวและพระขรรค์ ทรงพาหนะปลา ที่ด้านล่างของภาพมีข้อความระบุว่า "พระไพศพ" จากการเปรียบเทียบกับตำราภาพ พบว่ามีความสับสนเกี่ยวกับชื่อเรียกและประติมาลักษณะอยู่บ้าง โดยตำราภาพ (คู่มือเชิงอรรถ 6) หมายเลข 30 ให้ชื่อภาพเทพที่ถือรวงข้าวกับพระขรรค์ และมีปลากลายเป็นพาหนะว่า "พระมหาไชยไพศพทรงปลากลายเป็นภานัน" ส่วนหมายเลข 33 69 และ 70 เรียกว่า "พระมหาไทรย" ภาพของ "พระไพศพ" ในตำราภาพ หมายเลข 33 และ 69 บางภาพมีลักษณะต่างออกไป คือเป็นเทพบุรุษถือพระขรรค์ประทับนั่งอยู่ในบุษบกที่ประดิษฐานบนหลังหงส์อีกทีหนึ่ง

ตำราอิโรรศาสตร์กล่าวว่าพระไพศพมีหงส์เป็นพาหนะ ถือเป็นเทวดารักษาทิศอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) (คู่มือเชิงอรรถ 7) ต้นเค้าของ "พระไพศพ" ยังมีความสับสนอยู่บ้าง บางท่านเชื่อว่า "ไพศพ" น่าจะเป็นอีกชื่อหนึ่งของท้าวภูเวรหรือเวสสุวรรณ ซึ่งเป็นเทวดารักษาทิศเหนือ (คู่มือเชิงอรรถ 8) อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากพาหนะที่เป็นปลากลาย ตลอดจนการถือรวงข้าว ซึ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ทำให้อาจโยงไปถึงคติ "แม่ไพศพ" ที่นับถือกันว่าเป็นเทพประจำข้าว ซึ่งพระนางทรงมีพาหนะคือปลากลายหรือปลาปู่ (คู่มือเชิงอรรถ 9) แต่ก็มีสิ่งหนึ่งที่สงสัยคือแม่ไพศพนั้นเป็นสตรี ส่วนพระไพศพ (ไพศพ) เป็นเทพบุรุษ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มต่อไป

คัมภีร์นารายณ์สิบปาง ฉบับคุณหญิงเลื่อนฤทธิ์ กล่าวว่าพระอิศวรทรงมอบหมายให้พระไพศพเอาโคเทียมรถคู่หนึ่งไปแจกให้มนุษย์ เพื่อใช้ลากเข็นในการทำการเกษตร

2.3 ประติมากรรมทางเข้าศาสนสถาน

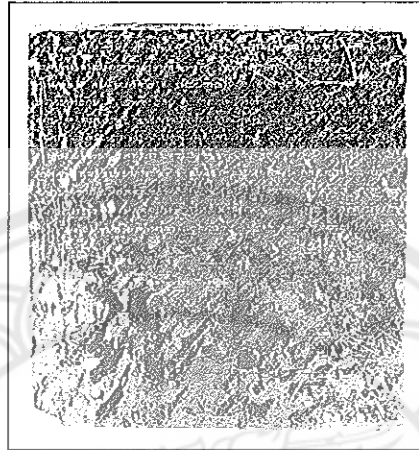
ท้าวเวสสุวรรณที่พบได้ทั่วไปตามประตูทางเข้าวัด โบสถ์ วิหาร มีลักษณะเป็นยักษ์ เพราะตามความเชื่อตามไตรภูมิภควทว่าท่านปกครองยักษ์ เป็นใหญ่ในหมู่ยักษ์และรากษส โดยภาพที่ยกตัวอย่างนี้ เป็นท้าวเวสสุวรรณ หรือท้าวภูเวร ตั้งตระหง่านอยู่ที่หน้าศาลพระหลักเมือง จังหวัดอุดรธานี หันหน้าไปทางทิศเหนือ เป็นรูปปั้นยักษ์ขนาดใหญ่สีขาว ทรงเครื่องเต็มยศ ประดับด้วยกระเบื้องสี พระหัตถ์ทั้งสองข้างกุมกระบองอยู่ในลักษณะของการปกป้อง ดังภาพ

ภาพ 5 ทำวเวสสุวัณหน้าศาลหลักเมืองจังหวัดอุดรธานี

2.3.1 จารึกพลับพลาจัตุรมุขด้านที่ 1 ส่วนข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

สงขลารึก	สังขลัน
๑. เจดีย์พระยา... ให้เจ้าบุญ... ราชวงษา... ราชวงศ์... และ... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๑. เจดีย์พระยา... ให้เจ้าบุญ... ราชวงษา... ราชวงศ์... และ... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๒. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๒. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๓. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๓. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๔. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๔. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๕. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๕. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๖. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๖. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๗. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๗. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๘. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๘. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๙. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๙. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๑๐. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๑๐. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...
๑๑. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...	๑๑. ... ราชวงศ์... ราชวงศ์... ราชวงศ์...

ภาพ 6 จารึกพลับพลาจัตุรมุขด้านที่ 1

ที่มา: http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_image_detail.php?id=671

อักษรที่มีในจารึก	ไทยอยุธยา
ศักราช	พุทธศักราช 2301
ภาษา	ไทย
วัตถุจารึก	หินชนวนสีเขี้ยว
ลักษณะวัตถุ	แผ่นรูปสี่เหลี่ยม
ด้าน/บรรทัด	จำนวนด้าน 1 ด้าน มี 11 บรรทัด
ขนาดวัตถุ	กว้าง 47 ซม. สูง 52 ซม.หนา 6 ซม.
บัญชี/ทะเบียนวัตถุ	1) กองหอสมุดแห่งชาติ กำหนดเป็น "อย. 8" 2) ในวารสาร ศิลปากร ปีที่ 7 ฉบับที่ 6 (มีนาคม 2507) กำหนดเป็น "จารึก อักษรไทยภาษาไทยสมัยอยุธยา ได้มาจากวังจันทร์เกษม จังหวัด พระนครศรีอยุธยา" 3) ในหนังสือ ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 4 กำหนดเป็น "หลักที่ 92 ศิลาจารึก อักษรและภาษาไทย"
ผู้อ่าน	ประสาร บุญประคอง (พ.ศ. 2507, 2513)
ผู้ตรวจ	คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2513)
เชิงอรรถอธิบาย	1 - 4. พันธุทิพย์ ธีระเนตร: "พฤษเทวดา" (รุกขเทวดา) คือเทวดาที่สถิตย์อยู่ ตามต้นไม้ มีอิทธิฤทธิ์และคอยช่วยเหลือมนุษย์ส่วน "ภูมิเทวดา" (อารักษ์เทวดา) เป็นเทวดาที่สถิตย์อยู่ตามที่ต่าง ๆ โดยปกติอยู่ตาม ภูเขา ทั้งพฤษเทวดาและภูมิเทวดาเป็นเทพชั้นต่ำ ไตรภูมิพระร่วงกล่าว ว่าท้าวจตุโลกบาลจะเป็นผู้มอบหมายให้เทพองค์อื่นมากำหนดสถานที่ อยู่ของพฤษเทวดาและภูมิเทวดา สำหรับ "อากาศเทวดา" หมายถึง เทวดาที่อยู่ในอากาศ 5. พันธุทิพย์ ธีระเนตร: "ท้าวเวสสุวรรณ" (ท้าวเวร) เป็นหนึ่งในท้าวจตุ โลกบาล (เทพผู้ปกป้องทิศทั้ง 4) ประทับอยู่บนเขาพระสุเมรุ ทรงเป็น เทพประจำทิศเหนือ มีหน้าที่ดูแลทางเข้าสวรรค์ พาหนะคือม้าสีเหลือง ทรงมีบริวารเป็นยักษ์ 1,000,000,000 ตน ท้าวเวสสุวรรณ เป็นชื่อ ตำแหน่งไม่ใช่ชื่อเฉพาะ เมื่อครบ 500 ปีทิพย์ (เท่ากับ 9,000,000 ปี ของมนุษย์) พระอินทร์แต่งตั้งองค์ใหม่ขึ้นมาแทน

6. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "ยักษ์" เป็นเทพชั้นต่ำ และเป็นบริวารของท้าวจตุโลกบาล (ท้าวกุเวร) บทบาทของยักษ์ตามความเชื่อในศาสนาพุทธ อยู่ในฐานะเทพารักษ์คือเป็นผู้คุ้มครองรักษาและค้าชูพุทธศาสนาดังที่มีการพบประติมากรรมรูป"ยักษ์แบก"ตามพุทธสถาน เช่น ฐานเจดีย์ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา เรื่อยมาถึงรัตนโกสินทร์
7. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "สาตาศรีย" เป็นชื่อภูเขาซึ่งในมหาสมัยสูตรระบุว่าเป็นที่อาศัยของยักษ์จำนวน 3,000 ตน
8. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "เหมันตายักษ์" หมายถึง ยักษ์ที่อาศัยอยู่บนเขาเหมวตา ในมหาสมัยสูตรกล่าวว่ามีจำนวน 6,000 ตน
9. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "จิตเสททยักษ์", จิตรเสนยักษ์ เป็นชื่อสารถีของท้าวจตุโลกบาล (ในมหาสมัยสูตรระบุว่าเป็นคนธรรพ์)
10. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "กามเสพิทยักษ์" น่าจะหมายถึงบริวารตนหนึ่งของจตุโลกบาลซึ่งในมหาสมัยสูตร เรียกว่า กามเสฏฐะ
11. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "คินนุบาทย์ักษ์" น่าจะหมายถึงบริวารตนหนึ่งของจตุโลกบาลซึ่งในมหาสมัยสูตร เรียกว่า กิณนุฆณฑุ
12. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "ฉ้อ" หมายถึง โกง
13. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "ข้าพระ" คือ บุคคลที่ถูกยกให้เป็นผู้ดูแลวัด และพระสงฆ์ (หากมีลูกหลานก็ต้องเป็นข้าพระสืบต่อไป)
14. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "กัลปนา" คือ การยกสิ่งของหรือที่ดินแก่วัด โดยนำผลประโยชน์ที่ได้มาบำรุงวัดและพระศาสนา
15. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "มหาวเจี" เป็นนรกขุมหนึ่งใน 8 ขุม ผู้ที่ทำบาปอันเป็นอนันตริยกรรม 5 (ดูข้อ 22) จะต้องไปตกนรกขุมดังกล่าวเป็นเวลาสิ้นกัลป์หนึ่ง
16. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "กัลป์" อายุของโลกตั้งแต่พระพรหมสร้างโลกจนถึงเวลาที่ไฟประลัยกัลป์ล้างโลก ซึ่งเท่ากับช่วงเวลากลางวัน 1 วันของพระพรหม คือ 1,000 มหายุค เท่ากับ 4,320,000,000 ปีของมนุษย์
17. ประสาร บุญประคอง: "ก้าม" หมายถึง กรรม
- 18-21. พันธุ์ทิพย์ ธีระเนตร: "อนันตริยกรรม 5" คือ กรรมหนัก 5 ประการที่

บาปที่สุด ซึ่งให้ผลทันที ได้แก่ (1) มาตุฆาต (ฆ่ามารดา) (2) ปิตุฆาต (ฆ่าบิดา) (3) อรหันตฆาต (ฆ่าพระอรหันต์) (4) โลหิตุปบาท (ทำร้ายพระพุทธรูปเจ้าจนหือพระโลหิต) (5) สังฆเภท (ทำให้สงฆ์แตกกัน) (ข้อที่ไม่ได้ถูกกล่าวถึงในจารีกนี้ คือ ข้อ (3) อรหันตฆาต)

22. พันธุทิพย์ ธีระเนตร: "เทวทัต" คือ พุทธสาวกองค์หนึ่งซึ่งเป็นเชื้อสายศากยะวงศ์เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า แต่เป็นผู้มีความอิจฉาริษยา ต้องการตั้งคณะสงฆ์ของตนเอง จึงทำการยุยงให้สงฆ์แตกกัน อีกทั้งพยายามทำร้ายพระพุทธรูปองค์ถึง 3 ครั้ง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ สุดท้ายถูกธรณีสูบและตกนรกอเวจี เนื่องจากทำบาปในอนันตริยกรรม ในข้อ 5 คือ สังฆเภท (ทำให้สงฆ์แตกกัน)
23. ประสาร บุญประคอง: "เทิด" หมายถึง เทิด
24. พันธุทิพย์ ธีระเนตร: "จุลศักราช 1120" ตรงกับ พ.ศ. 2301 (จุลศักราชเป็นศักราชที่รับมาจากพม่า มีการใช้อย่างแพร่หลายทั้งในล้านนา สุโขทัย และ อโยธยา อายุน้อยกว่าพุทธศักราช 1181 ปี ดังนั้นหากต้องการทำให้เป็นพุทธศักราช ให้นำเลขจุลศักราชบวกด้วย 1181)
25. พันธุทิพย์ ธีระเนตร: "สัมฤทธิ์ศก" หมายถึง ปีที่ลงท้ายด้วย 0 เช่น ในที่นี้คือ จุลศักราช 1120

(http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_image_detail.php?id=671)

2.3.2 แท่งหินทรายทรงสี่เหลี่ยมสลักภาพทำวฤเวรทรงสิงห์

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี (2551, น. 20-24) ภาพแท่งหินทรายทรงสี่เหลี่ยมสลักภาพทำวฤเวรทรงสิงห์ พบที่ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพ 7 แท่งหินทรายรูปทรงสี่เหลี่ยมสลักภาพจตุโลกบาล พบที่ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์

ที่มา: อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2551, น. 20

สำหรับในบริเวณเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะในดินแดนเขมรโบราณ พบศิลาจารึกหลายหลักที่ให้ความสำคัญต่อเทพผู้รักษาทิศ (ดูที่เชิงอรรถ 10) นอกจากนี้ยังพบภาพสลักนูนต่ำรูปเทพผู้รักษาทิศ 10 องค์ ที่ปราสาทนครวัดด้วย โดยแบ่งเป็นผู้รักษาทิศหลัก 4 ทิศ เทพผู้รักษาทิศแทรก 4 ทิศ รวมกับเทพผู้รักษาทิศเมืองบนและเมืองล่างอีก 2 ทิศ ประกอบด้วย

ทิศตะวันออก	พระอินทร์ทรงช้าง
ทิศตะวันตก	พระวรุณทรงหงส์
ทิศเหนือ	ทำวฤเวรทรงสิงห์
ทิศใต้	พระขันตุมารทรงนกยูง
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	พระจันทร์ทรงรถเทียมม้า
ทิศตะวันออกเฉียงใต้	พระอัคนีทรงแรดหรือระมาด
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	พระพายทรงม้า

ทิศตะวันตกเฉียงใต้	พระนิรุติทรงยักษ์ (รากษส)
ทิศเบื้องบน	พระอาทิตย์ทรงรถเทียมม้า
ทิศเบื้องล่าง	พระยมทรงโค (คูที่เชิงอรอด 11)

ภาพสลักดังกล่าวค่อนข้างสอดคล้องกับเนื้อหาในวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ของเขมร ที่กล่าวถึงเทพ 9 องค์ ที่ได้เสด็จจากสวรรค์ลงมาในการสยุมพรนางสีดา ซึ่งความจริงน่าจะเป็นเทพผู้รักษาทิศ 10 องค์ แต่มีเทพ 1 องค์ที่ไม่ได้เสด็จลงมาจกสวรรค์ เพราะเป็นเทพผู้รักษาทิศเบื้องล่างอยู่แล้ว เทพทั้ง 10 องค์นั้นประกอบไปด้วย

ทิศตะวันออก	พระอินทร์ทรงช้าง
ทิศตะวันตก	พระวรุณทรงนาค
ทิศเหนือ	ท้าวภูเวรทรงวิมาน
ทิศใต้	พระขันทกุมารทรงนกยูง
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	พระอิศานทรงโค
ทิศตะวันออกเฉียงใต้	พระอัคนีทรงแรด
ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	พระพายทรงม้า
ทิศตะวันตกเฉียงใต้	พระนิรุติทรงยักษ์ (รากษส)
ทิศเบื้องบน	พระพรหมทรงหงส์
ทิศเบื้องล่าง	พระยม (คูที่เชิงอรอด 12)

ประเทศไทยรับอิทธิพลทางศิลปะจากเขมรโบราณได้พบภาพสลักเทพประจำทิศอยู่พอสมควร ดังตัวอย่างจากแท่งหินสลักภาพเทพพระเคราะห์และเทพผู้รักษาทิศจากปราสาท บ้านเพ็ญ อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เทวสถานพระนารายณ์ จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทเบ็ยน้อย อำเภอเบ็ยน้อย จังหวัดขอนแก่น ปราสาทสระกำแพงใหญ่ อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ (คูที่เชิงอรอด 13) นอกจากนี้ยังพบภาพเทพรักษาทิศจำนวนมากที่สลักบนกลีบบนปราสาท ดังเช่น ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และปราสาทเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ (คูที่เชิงอรอด 14) เฉพาะที่ปราสาทเขาพนมรุ้งยังได้พบประติมากรรมเทพผู้รักษาทิศสลักจากศิลาทรายแดงเป็นรูปสี่เหลี่ยมอีก 6 ชิ้น โดยแต่ละชิ้นสลักภาพเทพผู้รักษาทิศ 1 องค์ ได้แก่ พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ พระอัคนีทรงแรด พระวรุณทรงนาคห้าเศียร ท้าวภูเวรทรงสิงห์ พระอิศานทรงโค และพระพรหมทรงหงส์ (คูที่เชิงอรอด 15)

นอกจากนี้ ศิลปินสมัยสุโขทัยบางหลัก เช่น ศิลปินปั้นปูนจิตขุนจ้อด ก็กล่าวถึงการอัญเชิญเทพต่าง ๆ มาร่วมในการทำสังคายนา คือ "... (เทพ)านพเคราะห์ ทวาทศรา(ศี) ...จตุโลกบาล ทศโลก ..." (คู่มือเชิงอรรถ 16) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคติความเชื่อเกี่ยวกับเทพผู้รักษาทิศและเทพนพเคราะห์ ก็คงเป็นที่รับรู้ในสังคมสมัยสุโขทัยเช่นกัน ส่วนในสมัยอยุธยาความเชื่อเกี่ยวกับเทพในศาสนาฮินดูน่าจะได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในราชสำนัก ดังเช่นในพิธีสืบศักราชสมัยพระเจ้าปราสาททอง พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้มีการจำลองจักรวาล และให้ "... ทวีตจารย์แต่งกายเป็นพระอิศวร พระพิฆณุ พระพายุ พระพิรุณ พระเพลิง พระยม พระไพศพ พระจันทร์ พระอาทิตย์ รูปเทพเจ้าทั้งสิบสองราศี แวดล้อมสมเด็จพระอมรินทราธิราช โดยอันดับศักดิ์เทวราช..." (คู่มือเชิงอรรถ 17)

ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับเทพผู้รักษาทิศทั้ง 8 ตามหลักไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ที่ปรากฏในจารึกวัดพระเชตุพนฯ มีคำเรียกเฉพาะว่า "อภิไทโกธิบาทว์" หรือ "เทวดาไพไทธิบาทว์" (ศาสนาฮินดูเรียก "อักษฎิกบาล") โดยเชื่อว่าเทวดาทั้งแปดนี้จะแสดงลักษณะอุบาทว์ต่าง ๆ ซึ่งหมายถึงเหตุการณ์ที่ผิดไปจากปกติวิสัย หรือเหตุที่ไม่น่าบังเกิดขึ้น เช่น ฟ้าผ่าประตูประราชวัง แสงอาทิตย์เย็นแต่แสงจันทร์กลับร้อน หรือกล้วยออกปลีกลางต้น เป็นต้น เพื่อให้ผู้คนรู้ว่าจะมีภัยบังเกิดขึ้นในทิศใด ในตำราจะกล่าวถึงลักษณะอุบาทว์ไว้หลายประการ เมื่อเกิดขึ้นก็จะแสดงให้เห็นว่าเป็นอุบาทว์แห่งเทวดาทิศใด จากนั้นต้องทำพิธีบูชาเทวดาผู้รักษาทิศนั้น ๆ (คู่มือเชิงอรรถ 18) ด้วยรูปต่าง ๆ ดังนี้

พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ 33 เคียว เป็นเทวดาผู้รักษาทิศบูรพา (ตะวันออก) ถ้าทำพิธีไสยศาสตร์เพื่อแก้อุบาทว์ก็จะใช้รูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ

พระเพลิงทรงระฆังแดง เป็นเทวดารักษาทิศภาคเนย์ (ตะวันตกเฉียงใต้) ถ้าทำพิธีแก้อุบาทว์ก็จะใช้รูปพระเพลิงทรงระฆัง

พระยมราชทรงนกแสก เป็นเทวดารักษาทิศทักษิณ (ใต้) ถ้าทำพิธีแก้อุบาทว์จะต้องทำเป็นรูปพระยมทรงกระบือ

พระนารายณ์ทรงครุฑ เป็นเทวดารักษาทิศหริ (ตะวันตกเฉียงใต้) ถ้าทำพิธีแก้อุบาทว์ จะต้องทำเป็นรูปนารายณ์ทรงครุฑ 4 ตัว

พระพิรุณทรงพญานาค เป็นเทวดารักษาทิศประจิม (ตะวันตก) ถ้าทำพิธีแก้อุบาทว์ต้องทำเป็นรูปพระพิรุณทรงนาค 5 ตัว

พระพายุ (วายุ) ทรงม้าถือพระขรรค์และวาลวิชนี เป็นเทวดารักษาทิศพายัพ (ตะวันตกเฉียงเหนือ) ถ้าทำพิธีแก้อุบาทว์จะต้องทำเป็นรูปพระพายุทรงม้า 6 ตัว

พระโสมะทรงม้า เป็นเทวดารักษาทิศอุดร (เหนือ) ถ้าทำพิธีแก้อุบาทว์ จะต้องปั้นเป็นรูปพระโสมะประทับในนุชบก

พระไพศรพณ์ (ไพศพ) ทรงหงส์ เป็นเทวดารักษาทิศอีสาน (ตะวันออกเฉียงเหนือ) ถ้าทำพิธีแก้อุบาทว์จะต้องทำเป็นรูปพระไพศรพณ์ทรงโค (ดูที่เชิงอรรถ 19)

ในพิธีบูชาและแก้อุบาทว์ดังกล่าว โหราจารย์จะบูชาเทวดารักษาทิศของค่านั้นด้วยแก้วแหวนเงินทอง ผ้าแพร ดอกไม้ธูปเทียน อาหารและผลไม้ พร้อมกล่าวคาถาบูชาตามลักษณะอุบาทว์ที่ปรากฏให้เห็น ซึ่งมีความหมายถึงเทวดารักษาทิศของค่านั้น ๆ (ดูที่เชิงอรรถ 20) โดยมุ่งหวังแก้อุบาทว์ร้ายให้กลายเป็นดี

ฝ่ายราชสำนักก็มีพิธีเกี่ยวข้องกับเทวดารักษาทิศเช่นกัน ดังในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกจะมีการอัญเชิญรูปเทวดารักษาทิศมาตั้งหรือเขียนภาพมาแขวนไว้ในปริมณฑล เช่น รอบมณฑปพระกระยาसनาน หรือรอบพระที่นั่งอัฐทิศในแต่ละทิศ (ดูที่เชิงอรรถ 21) ซึ่งคติดังกล่าวนี้อาจจะถ่ายทอดมาสู่การเขียนจิตรกรรมเทพรักษาทิศไว้ในพุทธสถานด้วยก็เป็นได้ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ช่วยดูแลและคุ้มครองเขตศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นนั่นเอง

2.3.3 ท้าวเวสสุวรรณในจตุโลกบาล (ชื่อต้าเทียนหวัง)

นวรัตน์ ภักดีคำ (2553, น. 119-121) กล่าวว่า ท้าวจตุโลกบาล หรือชื่อต้าเทียนหวัง หรือที่มักเรียกกันว่าจตุรโลหะ (ชื่อต้าจินกั๋ง) เป็นเทพเจ้าผู้คุ้มครองของพระพุทธศาสนา ตามพระไตรปิฎกกล่าวว่า ศูนย์กลางของโลกมนุษย์นั้นมีภูเขาพระสุเมรุ รอบด้านทั้งสี่ทิศมีมหาสมุทรล้อมรอบ แต่ละมหาสมุทรก็มีทวีปล้อมทั้งสี่ด้าน โดยแบ่งออกเป็น ตงเซ็งเฉินโจว (บุพพิเทหทวีป) หนานจันนู้โจว (ชมพูทวีป) ซีหนิวเฮ้อโจว (อมรโคจรยานทวีป) และ เปย์จวีหนุโจว (อุตรรุทวีป) ท้าวจตุโลกบาลแบ่งหน้าที่กันพิทักษ์ทวีปทั้งสี่

ท้าวจตุโลกบาลมีผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นแปดแม่ทัพคอยช่วยเหลือ โดยแบ่งกันดูแลเทพารักษ์เล็ก ๆ ที่อยู่ประจำตามแม่น้ำลำคลอง ป่าเขา รวมทั้งสถานที่ต่าง ๆ

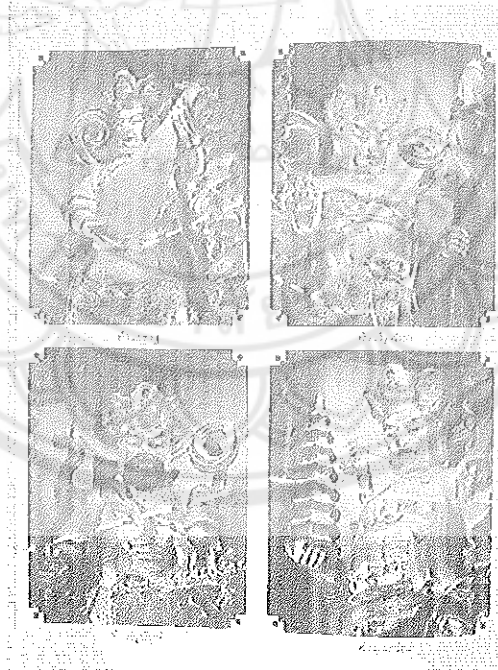
เทพที่ดูแลด้านบูรพาคือ ท้าวธตรฐ ภาษาจีนเรียกว่า ฉือกั้วเทียนหวัง นามผีเสื้อมีคุณธรรมและปีศาจเป็นบริวาร "ฉือกั้ว" ก็คือการดูแลรักษาบ้านเมือง ดูแลทุกข์สุขปวงประชานั่นเอง ฉือกั้วเทียนหวังมีชื่อว่าเท้าเอว มือซ้ายถือดาบ ยืนตัวตรง สองตาถึงกลมโต

เทพองค์ที่ดูแลด้านทักษิณ คือ ท้าววิรุฬหก ภาษาจีนเรียกว่า เจิงจ่างเทียนหวัง นามผีหิวหลี่ มีกุมภภัณฑ์เป็นบริวาร มือซ้ายถือหอกกวัดแกว่ง หน้าตาดุดัน เท้าทั้งสองยืนหยัด "เจิงจ่าง" ก็คือเรื่องดีเพิ่มพูน ความหมายคือ สามารถทำให้ปวงชนพากันทำเรื่องที่ดีงาม รักษาพุทธวินัย

เทพที่ดูแลด้านทิศประจิม คือ ท้าววิรูปักษ์ ภาษาจีนเรียกว่า กว่างมู่เทียนหวัง หรือผีหลิวปั่ว มีนาคเป็นบริวาร ท้าววิรูปักษ์ศรีระสวณมงกุหงส์ มือกุมด้ามขวาน ตาตั้งตรง ส่งเสียงคำราม "กว่างมู่" ก็คือหูตากว้างไกล หมายถึง สามารถใช้สายตาที่เป็นธรรมสอดส่องโลก ดูแลทุกข์สุขให้ปวงประชา

เทพที่ดูแลทิศเหนือ คือ ท้าวเวสสุวรรณ ภาษาจีนเรียกว่า ตัวเหวินเทียนหวัง หรือ ผีซาเหมิน มียักษ์เป็นบริวาร มือถือเจดีย์มีเมฆลอยรอบ ริมฝีปากยิ้มเล็กน้อย ดั่งจะกล่าวร้ายเวทมนตร์ "ตัวเหวิน" ก็คือรับฟังเรื่องราวทั้งมวลทางโลก เช่น ความสุข สิริมงคล และคุณธรรม

ท้าวจตุโลกบาลเบื้องล่างเหยียบยักษ์เอาไว้ ซึ่งยักษ์แต่ละตนแสดงกิริยาท่าทางความรู้สึกต่างกันไป ยิ่งทำให้ภาพของท้าวจตุโลกบาลดูซึ่งขึงยิ่งขึ้น ทว่ารูปปั้นของท้าวจตุโลกบาล ที่เรามักจะพบตามวัดจีนนั้น กลับมีรูปลักษณะที่ไม่ตรงกับภาพเดิมของท้าวจตุโลกบาลที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย สาเหตุเนื่องมาจากนวนิยายอิงพงศาวดารเรื่องห้องสิน

ภาพ 8 ท้าวจตุโลกบาล หรือ ชื่อต้าเทียนหวัง

2.3.4 ชัมภล ในอินเดีย เนปาล ทิเบต

มหายานในอินเดีย เนปาล ทิเบต นับถือทำวเวสสุวัณในระดับเทพชั้นรอง ในรูปของยิดัม (เทพผู้พิทักษ์) ธรรมบาล และโลกบาล จัดเป็นเทพสำคัญของชาวพุทธในเนปาล (ฉัตร สุมาลย์ กบิลสิงห์ ษ์ภูเสน, 2554, น. 154-155; ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 91) โดยมีนามเรียกที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในระดับเทพผู้พิทักษ์เรียก ชัมภล – มีวรรณะขาวหรือดำ สวมเครื่องทรงแบบโพธิสัตว์ มีเศียรเดียว 2 กร หัตถ์ขวาถือถ้วยกะโหลก หรือ จินตามณี หัตถ์ซ้ายถือพังพอน สวมเครื่องทรงแบบธรรมบาล (ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 91) ส่วนในระดับธรรมบาลเรียกทำว กุเวร – เป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง มีหน้าที่เป็นทั้งธรรมบาล โลกบาล (มีชื่อว่า ไวศรวัน) และยิดัม (มีชื่อว่า ชัมภล) มีวรรณะเหลือง ประทับนั่งบนหลังสิงห์ พระหัตถ์ขวาถือธง พระหัตถ์ซ้ายถือพังพอนซึ่งกำลังคายเพชรพลอย ทรงมงกุฎแบบโพธิสัตว์ แต่สวมเครื่องทรงแบบนักรบ บางครั้งถือถ้วยกะโหลกและพังพอน (ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 95) ในระดับโลกบาล หรือจตุโลกบาล ทำวเวสสุวัณ หรือ ไวศรวัน ท่านเป็นเทพอยู่บนเขาพระสุเมรุ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ดูแลทางเข้าสวรรค์ (ดินแดนสุขาวดี) สวมเครื่องทรงแบบนักรบ สวมมูท เครื่องประดับเพชร หรือ มงกุฎ ปกครองทางทิศเหนือ วรรณะเหลือง ถือธงและพังพอน เป็นกษัตริย์หรือหัวหน้าของพวกยักษ์ที่นำความเจ็บป่วยมาให้ (ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 96) ทิเบตนับถือทำวเวสสุวัณเป็นผู้ดูแลสรรพสัตว์ระดับกลาง ท่านมีความปรารถนาที่จะเป็นอิสระจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏและรักษาศิลโดยมั่นคง (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ษ์ภูเสน, 2554, น. 154-155) ดังภาพ

ภาพ 9 ชัมภลจะทำจากศิลาศิลปะอินเดียสมัยปาละพุทธศตวรรษที่ 15-16
ที่พิพิธภัณฑ์เมืองนาลันทา

ที่มา: ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 164

ภาพ 10 ชัมภละทำจากสำริดกะไหล่ทองศิลปะทวารวดีพุทธศตวรรษที่ 23-24
ที่พิพิธภัณฑสถานเอกชนนิวยอร์ก

ที่มา: ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 164

2.3.5 'ได๋นุ่น' ในจีน

มหายานในจีนนับถือท้าวเวสสุวรรณ หรืออูเวร เป็นเทพธรรมบาล ถ้าอยู่เป็นคู่เฝ้า ประตูวัดเรียก ทวารบาล อีกทั้งยังเป็นโลกบาล คือ จาตุมหาราชชา จีนเรียกท้าวเวสสุวรรณว่า ได๋นุ่น ประจำทิศเหนือ ประจำฤดูสารท (ใบไม้ร่วง) สีกายดำ ถือดวงแก้วและงู (ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 203; สมบัติ พลายน้อย, 2555, น. 217-221) แต่ใน สมบัติ พลายน้อย (2555, น. 217-221) เรียก "ได๋นุ่น" แปลว่า ได๋อินไปทั่ว มียักษ์เป็นบริวารเหมือนกัน เป็นเจ้าแห่งโภคทรัพย์ ดังภาพ

ภาพ 11 ไม้หุ่นทำจากนากศิลปะจีนสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ.1911-2187) สถาบันศิลปะ
ในสหรัฐอเมริกา

ที่มา: ผาสูช อินทราวุธ, 2543, น. 242

2.3.6 พิสมอน เตน ในญี่ปุ่น

มหายานในญี่ปุ่น นับถือท้าวจตุโลกบาล เป็นหนึ่งใน จูนิเตน (เทพเจ้าผู้รักษา
ทิศ 10 องค์) เรียกว่า พิสมอน เตน รักษาทิศเหนือ ซึ่งเป็นการผนวกเอาเทพเจ้าในศาสนาฮินดูมา
เป็นเทพเจ้าในศาสนาพุทธ อีกทั้งยังนับถือว่าเป็นหนึ่งใน Shi tenno-ชิ เตนโน (จตุโลกบาล) เรียกว่า
Tamon Ten – ตามอน เตน ดูแลทิศเหนือ มีลักษณะดูร้าย มือกำอาวุธแน่นดูเหมือนเตรียมพร้อมที่
จะทำลายมารศาสนา มีศักดิ์ คือ พระศรีมหาเทวี หรือ พระลักษมี เรียกว่า โคชิโจ เตน (ผาสูช
อินทราวุธ, 2543, น. 220-221) ข้อมูลที่สอดคล้องกันของ สมบัติ ปลายน้อย (2555, น. 217-221)
เรียกว่า “บิชะมอน หรือ พิสมอน” ตามรูปของญี่ปุ่นแต่งกายแบบนักรบ ถือทวนหรือขวาน บางแห่ง
ว่าถือแก้วมณีหรือธงด้วย บิชะมอนเป็นหนึ่งในสี่ที่รักษาพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา ดังภาพ

ภาพ 12 พิศมอน เตน ทำจากไม้ วัดอัมพวัน ศิลปะปะก๊วปุ่นสมัยนารา (พ.ศ. 1253-1337)

ที่มา: ผาสูข อินทราวูธ, 2543, น. 261

2.3.7 ชัมภละ

มหายานในอินโดนีเซีย นับถือชัมภละเป็นเทพผู้พิทักษ์ (ยิตัม) ชาวพุทธในชวานิยมนับถือมากว่าเป็นเทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งที่ประสาคความร่ำรวยให้แก่ผู้บูชาด้วยพบประติมากรรมสำริดรูปชัมภละเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่ทำเป็นรูปชายร่างอ้วนพุงพลุ้ย หัตถ์ขวาถือมะนาว หัตถ์ซ้ายถือฟังพอนซึ่งคายเพชรพลอยออกมา ประทับทำนั่งลิตาสนะห้อยพระขงษ์ (แข้ง) ขวาลง ได้พระบาทมีถุงเงินซึ่งมีเงินกำลังไหลเทออกมา (Kempers, A.J. Bernet, 1959 (คู่มือเชิงอรรถ 22), อ้างถึงใน ผาสูข อินทราวูธ, 2543, น. 272) นอกจากนี้ยังมีภาพสลักรูปเทพชัมภละอยู่เหนือประตูทางเข้าจันตีปะวน พุทธสถานขนาดเล็กที่อยู่ใกล้พุทธสถานบุโรพุทโธ นักวิชาการบางท่านสันนิษฐานว่าจันตีปะวนอาจสร้างเพื่ออุทิศให้เทพชัมภละ ดังปรากฏรูปคนแคระมีหนวดอยู่เหนือประตูทางเข้า และกำลังเทแก้วแหวนเงินทองออกจากถุง แต่บางท่านว่าเป็นพุทธสถานเช่นเดียวกับจันตีเมนดุต และคงเป็นประตูสู่บุโรพุทโธ (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2518 (คู่มือเชิงอรรถ 23) อ้างถึงใน ผาสูข อินทราวูธ, 2543, น. 272) ดังภาพ

ภาพ 13 ชัมภละทำจากสำริดศิลปะชวาภาคกลางตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 15

ที่มา: ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 312

ชัมภละในไทยปรากฏประติมากรรมในพุทธศาสนานิกายมหายานที่พบในภาคใต้ของไทย สร้างขึ้นตามคติความเชื่อมหายานตันตระที่เจริญรุ่งเรืองในอาณาจักรศรีวิชัย ครอบคลุมตั้งแต่คาบสมุทรมมาเลย์ลงไปถึงเกาะสุมาตราและเกาะชวาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-15 การค้นพบพระโพธิสัตว์ชัมภล ทั้งที่เป็นประติมากรรมลอยตัว หล่อด้วยสำริด และที่เป็นแม่พิมพ์สำริด พบที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา มีขนาดสูง 5.7 เซนติเมตร พระพิมพ์รูปโพธิสัตว์ชัมภลที่พิมพ์นี้พบในชวาภาคกลาง ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถาน โบราณคดี ในจ๊อกจากร์ตา (ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 295) ดังภาพ

ภาพ 14 พระโพธิสัตว์ซั่มภละท่าจากสำริดพบที่อำเภอสิงพระ จังหวัดสงขลา
ศิลปะศรีวิชัย พุทธศตวรรษที่ 15 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ วัดมัทธมิมวาส
จังหวัดสงขลา

ที่มา: ผาสุข อินทราวุธ, 2543, น. 340

3. พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ

3.1 การพระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ (2552, น. 100-143) ทรงพระราชนิพนธ์พิธีหลวงที่มีความเกี่ยวเนื่องกับท้าวเวสสุวรรณไว้ใน "พระราชพิธีสิบสองเดือน" ว่าในพระราชพิธีเดือน 4 จัดให้มีการสดอาฎานาฎียสูตรในวันตรุษสุคติ เป็นการสดซ้ำ ๆ ตลอดคืนกระทั่งเช้า เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายแก่พสกนิกรทั้งพระนคร แต่คนทั่วไปมักเข้าใจว่าการที่พระสงฆ์สดภาณยักษ์นั้นเพื่อป้องกันจากภูติผีปีศาจ อันที่จริงพระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์เป็นพิธีที่มุ่งเพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง โดยในระหว่างการประกอบพิธีนั้นพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในตลอดจนราษฎรนั้น จะสวมมงคลพิศมรและถือกระบองเพชร เพื่อความเป็นสิริมงคลและแสดงให้เห็นว่าผู้นั้นได้อยู่ในพระราชพิธี

การสดอาฎานาฎียสูตรในพิธีนี้ เนื้อความในสูตรว่าท้าวมหาธาตังสี่ลงมาเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลว่า เพราะพวกอมนุษย์เหล่านั้นเกลียดชังบัญญัติที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ประพฤติศีล เมื่อสาวกพระพุทธเจ้าไปอยู่ป่าที่เปลี่ยว พวกอมนุษย์จึงเบียดเบียน ท้าวมหาธาตัง

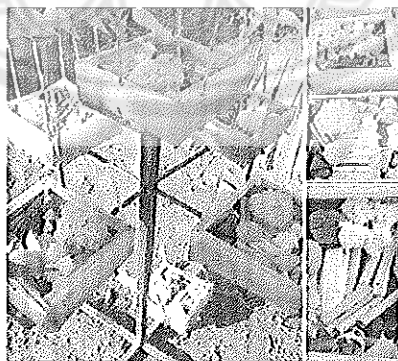
ทั้งสี่จึงขออนุญาตต่อพระพุทธเจ้า โปรดให้สาวกจำคาคานี้สวดนมัสการ พวกอมนุษย์ทั้งปวงจะกลัวเกรงและหลบหลีกไป พระพุทธองค์ทรงรับอาฏานาติยสูตร

เดิมนั้นในการพระราชพิธีสมโภชฉัตรินท ไม่มีเจ้านายเกศากันต์ นอกจากพระเจ้าลูกเธอโสกันต์ ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้หม่อมเจ้าหลานเธอ หม่อมเจ้าในกรมซึ่งคุ้นเคยมาเกศากันต์พร้อมกับพระเจ้าลูกเธอ และในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้หม่อมเจ้าในวังหลวงเข้ามาโสกันต์ได้ในวังทั้งสิ้น พิธีพราหมณ์ในการสมโภชฉัตรินทเป็นพิธีใหญ่ มีการจัดโรงพระราชพิธีกระทำตามตำราพราหมณ์ ส่วนพิธีสงฆ์จัดที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทวันแต่มีพระบรมศพหรือพระศพบนนั้นจึงย้ายไปที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีการบูชาเทพเจ้าทั้งหลายรวมทั้งเทพผู้รักษาทิศทั้ง 8 ทิศ มีการประกาศเทวดา ออกชื่อท้าวมหาราชทั้งสี่ และเทพยดา หมู่อัยักษ์ คนธรรพ์ ภูมภัณฑ์ นาค ขอให้มาประชุมกันในเวลาค่ำ เพื่อจะอนุโมทนาในส่วนพระราชกุศล ทรงแผ่ส่วนพระราชกุศลให้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ประเทศชาติ มีการสวดมนต์บทต่าง ๆ ไปตามลำดับ ได้แก่ พระปริตร ธรรมจักร มหาสมัยสูตร และอาฏานาติยสูตรภาณยักษ์ จากนั้นจึงประกาศเทวดาอีกครั้ง ออกชื่อเทพยดาซึ่งมาประชุมในสถานที่นั้น คือ ท้าวมหาราชทั้งสี่ เนื้อความในประกาศเทวดานั้นว่าขอให้ตั้งโศตลงสดับพระธรรมและขออานูภาพพระรัตนตรัย ให้สถิตในพระบรมธาตุ พระพุทธบุษยรัตน พระชัย พระห้ามสรรพอุปัทว พระแก้วเรือนทอง พระปฏิภาณธรรม ซึ่งเชิญมาไว้ในวิหารพระราชพิธี ขอให้เป็นศรีสวัสดิ์มงคลกันสรรพภัยทั่วพระราชอาณาเขต และขออำนาจทั่วโลกบาลทั้งสี่ และเทพยดาทั้งปวงจงบันดาลให้เครื่องราชูปโภค มงคลพิสมรน้ำพระพุทธมนต์ บรรดาที่ได้ตั้งไว้ในวิหารพระราชพิธีให้มีฤทธิ์อำนาจ บรรดามนุษย์และอมนุษย์ซึ่งเป็นราชบังจามิตรให้คิดครุ่นคร่ำขามหยาด และขอให้เนาพิพาวรีมาไปรยปรายในภาชนะที่เต็มไปด้วยน้ำพระพุทธมนต์ เมื่อประปรายต้องกายผู้ใด ก็ให้พ้นสรรพทุกข์โรคภัยทุกประการ ต่อจากนั้นเป็นคำประกาศว่าถ้าเทพยดาหมู่ใดนับถือสัมมาทิฐิ จงตั้งโศตลงสดับรับพระธรรมจักรกับปวัตนสูตร และมหาสมัยสูตรในคำวันนี้ แล้วจงพิทักษ์รักษาพระบรมราชาธิราช

เมื่อสวดภาณยักษ์จบแรกให้ยิงปืน 3 ครั้ง สวดครั้งต่อไปยิงสองครั้งตลอดไปทุกจบ สวดตลอดคืนยันรุ่งในสิบเอ็ดจบ ถ้าเสร็จออกหัวค่ำเป็นสิบสองจบบ้าง บางที่ยิงปืนอยู่ใน 23 คราวปืน แต่ถ้าเป็นสิบสองจบก็เป็น 25 คราวปืน มีการยิงปืนทั้งฝั่งตะวันตก ตะวันออก รุ่งขึ้นเป็นวันแรม 15 ค่ำ หลังจากพระสงฆ์หยุดสวดภาณยักษ์แล้ว จึงสวดทำน้มนต์ สวดคาถารัตนสูตร ประน้มนต์ ประน้ำไปรยทรายเข้าในพระบรมมหาราชวัง ในเวลาเย็นเจ้าพนักงานเวียนเทียนพระแท่นมณฑล สมโภชพระพุทธรูปและเครื่องราชูปโภค เป็นเสร็จการพระราชพิธี

3.2 เทวดารักษาทิศในพิธีกรรม สมบัติ พลายน้อย (2555, น. 311) กล่าวถึงท้าวโลกบาลตามลัทธิไสยศาสตร์และโหราศาสตร์ ว่าท้าวโลกบาลได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับความเชื่อถือและพิธีรีตองหลายอย่าง เช่น ในพิธีสารทในพระบรมมหาราชวังครั้งรัชกาลที่ 5 มีการกรวนข้าวทิพย์และกรวนกระยาสารท ในบริเวณพิธีก็แขวนรูปท้าววิรุฬหกกับท้าวภูเวงและเทวดาบริวาร ในพระราชพิธีพืชมงคลแบบโบราณก็ให้ปั้นรูปจตุโลกบาลทั้ง 4 องค์ไว้ทั้ง 4 ทิศ กำหนดให้ปั้นเอามือเท้าเอวมือหนึ่งชี้ขึ้นไปบนอากาศ นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นตามความประสงค์ของเจ้าลัทธิ อย่างเทวดารักษาทิศทั้ง 8 คือ อัมฤกษบาล ซึ่งตามชื่อโหราเรียกว่าเทวดาไฟโทริบาท หรืออิโทโพธิบาท (ดูที่เชิงอรรถ 24) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะอุบาทว์แห่งเทวดาทั้งแปดที่สำแดงเหตุแก่ชนทั้งหลาย ให้รู้ว่ภัยจะบังเกิดในทิศนั้น ๆ และวิธีแก้อุบาทว์เหล่านั้นให้กลายเป็นดี จึงได้คัดมาเฉพาะอุบาทว์พระไพลพ ว่าอุบาทว์พระไพลพ บางแห่งเขียนไพศรพณ์หรือไพลพก็มี (ชื่อนี้ทำให้คนเข้าใจผิดเป็นเทวดารักษาข้าวไปเสีย แท้ที่จริงหมายถึงพระภูเวง ซึ่งมีนามเรียกกันว่า ไวศรณะ ด้วยอ่านเพี้ยนไปจึงผิดความหมาย) อุบาทว์ได้แก่ หนูกัดผ้า ผ่าถูกไฟไหม้ ทำนาได้ข้าวมากเกินสมควร ทำน้ำมันได้มากเกินควร ต่ำข้าวได้มากเกินควร เงินตกหายในเรือน เต่าและตะพานน้ำเข้าได้ดูนเรือนและขึ้นบ้านหรือหมาตาย แมวออกลูกในที่นอน ข้าวสารแช่ไว้งอกใบ จะระเห้มาอยู่ในป้อ เส้าเรือนตกน้ำมัน บัวงอกที่ดอในในบ้าน เมื่อเกิดเหตุต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาข้างต้นนั้นแล้ว ตามลัทธิโหราจะมีการบูชาเทวดาประจำทิศนั้น ๆ ด้วยแก้วแหวนเงินทอง ผ้าแพร ดอกไม้ ธูปเทียน อาหาร และผลไม้ พร้อมกับกล่าวคำบูชาตามลักษณะอุบาทว์

3.3 ประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับท้าวจตุโลกบาลของคนไทยภาคเหนือ ในเอกสาร "พิธีกรรมและประเพณี" เรื่องพิธีกรรมและประเพณีที่สำคัญภาคเหนือ ดังภาพ

ภาพ 15 เครื่องบวงสรวงในประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่

เป็นการบวงสรวง เช่นสรวง เพื่ออัญเชิญให้คุ้มครองป้องกันเคหสถานบ้านใหม่ ทุก ๆ ปี โดยบวงสรวงวันปากปี คือวันที่ 16 เมษายนของทุกปี และมีความเชื่อว่าวันแรมหรือวันขึ้น 15 ค่ำ จตุราธิบดีจะเสด็จมาเอง การนับถือท้าวจตุโลกบาล ซึ่งนิยมเรียกกันว่าท้าวทั้งสี่ จะเชิญมา รักษางานต่าง ๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองวัด งานทำบุญกรรม การขอความคุ้มครองในวันปีใหม่ทุกปี เห็นได้ว่าไม่ถือพระภูมิ หรือพระชัยมงคล แบบภาคกลาง

เครื่องบวงสรวงและการทำสถานที่ โดยทำเครื่องเช่นด้วยกาบกล้วย เรียกว่า "สะตวง" คือกระทง จำนวน 6 อัน สำหรับใส่เครื่องเช่น อาหาร และผลไม้ เป็นเครื่องสี่ ประกอบด้วย 1) กระทงที่ 1 ข้าว 4 คำ 2) กระทงที่ 2 อาหาร 4 ชิ้น จะเป็นเนื้อหรือปลาก็ได้ 3) กระทงที่ 3 ข้าวเหนียวหรือข้าว 4 ถุง หรือ 4 คำ 4) กระทงที่ 4 แกงส้ม 4 ชุด 5) กระทงที่ 5 แกงหวาน 4 ชุด 6) กระทงที่ 6 หมากพลู บุหรี่ เมียง 4 ชุด กับทั้งเครื่องประกอบ ดอกไม้ ธูปเทียน 4 ชุด และเครื่องประกอบ เหลือง แดง ขาว เทียว 4 ชุด การเตรียมเครื่องเช่นไว้ 6 ชุด คือการสังเวท 6 องค์ ได้แก่ 1) พระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่กว่าท้าวจตุโลกบาล 2) ท้าวธตรฐ รักษาทิศตะวันออก 3) ท้าววิรุฬหก รักษาทิศใต้ 4) ท้าววิรูปักษ์ รักษาทิศตะวันตก 5) ท้าวเวสสุวรรณ รักษาทิศเหนือ 6) นางธรรณีเทวธิดา ผู้รักษาแผ่นดิน การสังเวทจึงต้องมีสะตวง 6 อัน ของพระอินทร์ตั้งตรงกลาง อยู่สูงกว่า สะตวงอื่น ๆ ของนางเทพธิดาธรรณีวางไว้ล่างใกล้กับแผ่นดิน ส่วนท้าวจตุโลกบาลตั้งตามทิศของท้าวจตุโลกบาล แต่ละองค์ เวลาทำการสังเวทนั้นหากจะมีงานในตอนเช้านิยมสังเวทตอนเย็นก่อนวันหนึ่ง หากจะทำพิธีตอนกลางวันนิยมสังเวทในตอนเช้า ความมุ่งหมายก็คือต้องการให้เทพทั้ง 6 มาทำการรักษางาน พิธี ผู้ที่เป็นเจ้าของงานจะทำการจุดเทียนจุดธูปบนสะตวงแล้ววางไว้ แล้วผู้อาวุโสมั่งคั่งกล่าวคำสังเวท (http://www.dra.go.th/module/attach_media/sheel8020091214030529.pdf)

3.4 ประเพณีลงเล เป็นประเพณีถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ โดยในงาน ประเพณีจะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เทวดาและโอปาติกะหรือวิญญาณทั้งหลาย ซึ่งมี ท้าวเวสสุวรรณเป็นประธาน โดยทำเป็นบ้านในลักษณะแพ เพื่อลอยสู่ทะเล ดังภาพ

ภาพ 16 ประเพณีลงเล

ที่มา: <http://download.clib.psu.ac.th/datawebclib/exhonline/longle/page4.html>

ประเพณีนี้มีความเชื่อว่าเป็นการนำความทุกข์หรือสิ่งไม่ดีลดยไปกับทะเลในอดีต การไปทำบุญต้องไปทำบุญบริเวณทะเลและมีการค้างคืนในบริเวณพิธี ชาวบ้านสร้างกระท่อมหรือ ชานาเล็ก ๆ สำหรับพักผ่อน ในเวลากลางคืนมีกิจกรรมรื่นเริงและร่วมกันรับประทานอาหารของ หวานต่าง ๆ ตลอดจนมีการละเล่นพื้นบ้านเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน เมื่อถึงเวลาที่กำหนด คือ เดือน 8 สมาชิกในชุมชนและญาติพี่น้องที่แยกย้ายถิ่นไปทำมาหากินที่อื่น ๆ จะพากันเดินทางกลับมา ยังถิ่นฐาน เพื่อประกอบพิธีนี้ โดยมีความเชื่อว่าเป็นการนำความทุกข์หรือสิ่งไม่ดีทั้งหลายลดยไปกับ ทะเล เป็นการปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้พ้นจากหมู่บ้าน ปลดปล่อยเคราะห์กรรมสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ให้ลดยไปกับทะเล ห่างไกลสิ่งไม่ดีทั้งหลาย ถ้าปีไหนไม่ได้ทำพิธีลงเล จะเกิดอาเพศในหมู่บ้าน หรือ คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ทำพิธี (ชายหาดซึ่งคนมุสลิมอาศัยอยู่) เช่น จะเห็นเหมือนเป็นวิญญาณ ร้องไห้หวน บางทีก็คนในหมู่บ้านจะเจ็บไข้ได้ป่วย ถือเป็นสัญญาณเตือน ต้องรีบทำพิธีลงเลเพื่อ แก้เคราะห์กรรมที่เกิดขึ้น เป็นพิธีกรรมของชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธ (<http://download.clib.psu.ac.th/datawebclib/exhonline/longle/page4.html>)

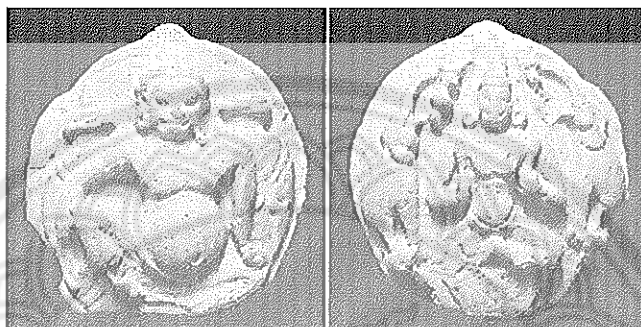
3.5 ความเชื่อเกี่ยวกับภูเวรเป็นเทพแห่งทรัพย์ ทำวภูเวรเป็นที่เคารพบูชาของพ่อค้า วาณิชชมพู่หีบที่เดินทางค้าขายมาทางทะเล รูปเคารพทำวภูเวรจึงแพร่หลายมาถึงสุวรรณภูมิด้วย กล่าว อีกนัย คือ ทำวภูเวรเป็นที่มาของรูปแบบ "ทำวจตุคามรามเทพ" ทำนังนั่นเอง ซึ่งในยุคโบราณมีการ บูชาทำวภูเวร แต่ในยุคปัจจุบันช่วงหนึ่งมีการบูชาจตุคามรามเทพ ทำนองเดียวกับจีนโบราณที่บูชา

ไฉเสิน – เทพแห่งทรัพย์ (โชติช่วง นาคอน, 2555, น. 13) ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องเทพแห่งทรัพย์นั้นมีการไหว้ซึ่งเอี้ยะ ซึ่งมีความนับถือว่าเป็นเทพองค์เดียวกับท้าวภูเวรหรือท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคติพุทธมหายาน เป็นการไหว้รับการเข้าสู่วันตรุษจีน กลางดึกของคืนสิ้นปีเข้าวันตรุษจีน เวลาประมาณ 01.00 น.-03.00 น. เครื่องเซ่นไหว้ คือ กิมฮวยอั้งตีวคูใหม่ ได้แก่ ดอกไม้ทอง ผ้าแพรแดง เป็นเครื่องประดับหมวกยศจอหงวนขุนนางผู้ใหญ่ ปัจจุบันใช้ประดับกระถางรูปเพื่อให้มีมงคล ไหว้ส้มสีทอง 1 จาน (4-5 ผล) ขนมจันอับหรือขนมแห้ง 5 อย่าง (ถั่วตัด งาตัด ถั่วเคลือบ ฟักเชื่อม ข้าวพอง) พร้อมขนมอี๋ และน้ำชา (3 หรือ 5 ที่) ถ้าจัด 5 ที่ มักหมายถึง การไหว้โหงวโหล่วไฉซึ่ง หรือ เทพเจ้าแห่งโชคลาภ 5 ทิศทาง ซึ่งเนื้อแท้หมายถึงธาตุทั้ง 5 ที่จะอำนวยชะตาให้ชีวิตราบรื่นก้าวหน้าไม่ขาดไม่เกิน (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2544, หน้า196)

3.6 ความเชื่อเกี่ยวกับคชลักษณ์-ภูเวร คุณทองแถม นาถจำนง ผู้เชี่ยวชาญเรื่องบรรพคดีศึกษาเล่าว่ารูปเคารพและลัทธิพิธีที่คล้าย ๆ ท้าวจตุคามรามเทพเชื่อว่าไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ อย่างน้อยเมืองจีนโบราณสมัยก่อนราชวงศ์ถังก็มีการนับถือท้าวเวสสุวรรณ หรือ ภูเวร (ซัมภล) ว่าเป็นเทพที่บันดาลความร่ำรวยให้แก่ผู้บูชา เคยมีการสร้างวิหารประดิษฐานรูปท้าวภูเวรองค์ใหญ่หมื่นมาอยู่ทั่วไป แต่คงถูกทำลายหมดแล้ว และที่ยังเหลือก็กลายเป็นเพียงทวารบาลผู้เฝ้าประตูทางเข้าศาสนสถาน อีกทั้งมีการบูชาคชลักษณ์-ภูเวร ลักษณะเป็นแผ่นดินเผากลมแบน ขนาดเล็กกว่าเหรียญท้าวจตุคามรามเทพนิดหน่อย ด้านหนึ่งเป็นรูปนูนต่ำของพระนางลักษมี (ศกติพระวิษณุ) ในท่าประทับถือดอกบัวตูมในพระหัตถ์ทั้งสอง ด้านบนมีข้าง 2 เชือก ชูวงพ่นน้ำลงมายังพระนาง อีกด้านหนึ่งเป็นรูปท้าวภูเวร บุรุษร่างอ้วนพุงพลุ้ย เปลือยพระองค์ท่อนบน ประทับในท่าชันพระชานุข้างหนึ่ง ข้าง ๆ พระบาทที่ห้อยอยู่นั้นเป็นถุงเงินที่เปิดปากไว้จนเหรียญทองคำในถุงไหลทะลักออกมาอยู่กับพื้น คชลักษณ์ - ภูเวร เป็นเครื่องรางที่พวกพ่อค้าอินเดียนำติดตัวมาในดินแดนอุษาคเนย์ ยุคแรกเริ่มเผยแพร่วัฒนธรรมและการค้ากับดินแดนโพ้นทะเล ราวพุทธศตวรรษที่ 7-8 เป็นต้นมา ดูจากรูปลักษณ์แล้วคงเป็นการให้ความหมายใหม่ (representation) แก่เทพและเทวีฮินดูเมื่อพันกว่าปีก่อน จนกระทั่งกลายเป็นของขลังพกพาประเภท "ทำมาค้าขึ้น" หรือ "มีภูไว้ไม่จน" ทำนองนั้น สามารถพบคชลักษณ์ - ภูเวร ได้ทั่วไปในเมืองสมัยทวารวดีทุกภาคของประเทศไทย (กฤษ เหลือลมัย, 2553, น. 131-134)

ทั้งนี้ ผาสุก อินทราวุธ (2543, น. 221) ได้อธิบายเกี่ยวกับรูปเคารพมหายานในญี่ปุ่น ว่าเทพเจ้าในศาสนาฮินดูได้ถูกผนวกเข้ามาในศาสนาพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับการบูชาคชลักษณ์ – ภูเวร ในสมัยทวารวดีดังกล่าวข้างต้นว่า ท้าวเวสสุวรรณ (ภูเวร) (ญี่ปุ่นเรียก Tamon Ten - ตามอน เตน) เป็นหนึ่งในจตุโลกบาลผู้ดูแลทิศเหนือ มีลักษณะดุร้ายถืออาวุธเตรียมพร้อมทำลาย

มารศาสนา มีศักดิ์ คือ พระศรีมหาเทวี หรือ พระลักษมี (ญี่ปุ่นเรียก โคชิโจ เทน) นับถือกันว่าเป็น
 เจ้าแม่แห่งความสมบูรณ์และโชคลาภ เชื่อกันว่าพระนางสามารถบันดาลให้ได้ผลผลิตที่อุดม
 สมบูรณ์และป้องกันโรคภัยไข้เจ็บได้ รูปเคารพได้รับการนับถือแพร่หลายตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13
 เป็นต้นมา ดังภาพ

ภาพ 17 คชลักษณ์มี-กูเวร

ที่มา: http://wessuwan16.blogspot.com/2014/07/2_16.html

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ

4.1 ณัชพล ศิริสวัสดิ์ (2555) ศึกษาเรื่องโลกบาลในวรรณคดีพุทธศาสนา วิทยานิพนธ์
 นี้มุ่งศึกษารวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับ "โลกบาล" ในวรรณคดีพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทบาลี (มูล) สรร
 วาสติวาทิน และมหาสังฆิกะ ในด้านลักษณะและบทบาทรวมถึงแนวคิดเรื่องโลกและทิศ อันเป็น
 แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับโลกบาล ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องเทวดาผู้เป็นใหญ่แห่งทิศ
 ปรากฏมาตั้งแต่สมัยพระเวท ในวรรณคดีสันสกฤตเรียกเทวดากลุ่มดังกล่าวว่า "ทิสามุปติ" หรือ "ทิศ
 ธิปติ" หรือ "โลกบาล" มีรายชื่อ จำนวน และบทบาทแตกต่างกันตามแต่ละสมัย ส่วนวรรณคดีพุทธ
 ศาสนาเรียกว่า "มหाराช" หรือ "โลกบาล" มีรายชื่อและจำนวนที่แน่นอน พุทธศาสนาอาจสืบทอด
 แนวคิดเรื่องเทวดาผู้เป็นใหญ่แห่งทิศที่มีอยู่เดิม แต่ได้ปรับเปลี่ยนและจัดระเบียบแนวคิดดังกล่าว
 ให้เข้ากับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะในเรื่องกฎแห่งกรรมวิบากและกฎแห่งไตรลักษณ์
 ทำให้โลกบาลมีลักษณะและบทบาทตามโลกทัศน์ของพุทธศาสนา ในด้านลักษณะโลกบาลใน
 วรรณคดีพุทธศาสนาประกอบด้วยเทวดา 4 องค์ ได้แก่ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรูปักษ์ และท้าว
 เวสสุวรรณหรือกูเวร อยู่บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ในกามสุคติภูมิ โลกบาลทรงปกครองทิศหลักทั้ง
 4 ของโลกในมิติแนวราบโดยมีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลาง และทรงเป็นใหญ่เหนือคนธรรพ์

กุมภกันต์ นาค และยักษ ซึ่งเป็นบริวารของโลกบาลโดยตรง โลกบาลมีลักษณะทางกายภาพที่ดีพิเศษกว่ามนุษย์ในทุกด้านซึ่งเกิดขึ้นด้วยอานิสงส์แห่งกุศลกรรม อย่างไรก็ตามโลกบาลยังตกอยู่ในอำนาจของไตรลักษณ์และยังเวียนว่ายตายเกิดเหมือนสัตว์โลกทั่วไป ในด้านบทบาท โลกบาลมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือสัตว์โลกที่มีคุณธรรมสูงส่งประกอบด้วย พระพุทธเจ้า พุทธบริษัท และท้าวสักกะ อีกทั้งยังปกป้องสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ซึ่งเป็นโลกในเชิงกายภาพ นอกจากนี้ยังมีบทบาทเป็นผู้ฟังธรรม ผู้ปฏิบัติธรรม และเป็นผู้แจ้งข่าวหรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในพุทธศาสนา โลกบาลจึงมีบทบาทเกี่ยวข้องกับทั้งโลกมนุษย์และเทวโลก

แนวคิดเรื่องโลกบาลในวรรณคดีพุทธศาสนาแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการรวมความเชื่อดั้งเดิมหรือชนพื้นเมืองดั้งเดิมซึ่งปรากฏมาแล้วตั้งแต่ก่อนหรือร่วมสมัยกับพุทธกาลให้เข้ามาอยู่ภายใต้พุทธศาสนาด้วยการกำหนดให้คนธรรพ์ กุมภกันต์ นาค และยักษ ซึ่งเป็นตัวแทนของความเชื่อดั้งเดิมและชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ยังคงมีความขัดแย้งกับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นบริวารของโลกบาลเพื่อเป็นการแสดงการยอมรับพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันพุทธศาสนาก็เป็นฝ่ายยอมรับความเชื่อดั้งเดิมหรือชนพื้นเมืองดั้งเดิม ดังจะเห็นจากรายนามของโลกบาลทั้ง 4 ที่อาจจะสะท้อนร่องรอยของความเชื่อดั้งเดิมและชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ได้เปลี่ยนฐานะให้กลายเป็นเทวดา ในความเชื่อทางพุทธศาสนา การรับพระปริตรของพระพุทธเจ้าจากโลกบาล และการกำหนดให้โลกบาลเป็นผู้ดูแลทิศทั้ง 4 เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นการแสดงให้เห็นว่าต่างฝ่ายต่างประนีประนอมยอมรับความสำคัญของกันและกัน

ทั้งนี้ ถวัลย์พล ศิริสวัสดิ์ (2555, น. 104-105) ได้สรุปไว้ในตารางเกี่ยวกับความเป็นโลกบาลประจำทิศไว้ ดังตารางนี้

ตาราง 1 เทวดาผู้รักษาทิศในโลกบาลยุคมหากาพย์

ทิศ	โลกบาล					
	มหาภารตะ				รามายณะ	
ตะวันออก	อัคนี	อัคนี	กุเวร	กุเวร	อินทร์	อินทร์
ใต้	ยม	ยม	ยม	ยม	ยม	ยม
ตะวันตก	วรุณ	วรุณ	วรุณ	วรุณ	วรุณ	วรุณ
เหนือ	ไสม	อินทร์	ไสม	อินทร์	กุเวร	กุเวร

จากตารางเห็นได้ว่าโลกบาลในวรรณคดีมหากาพย์ประกอบด้วยกลุ่มเทวดาจำนวน 4 องค์ ที่มีความสัมพันธ์กับทิศหลักทั้ง 4 มีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือ "พระเจ้าเป็นเจ้า" และ "มนุษย์" ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังมีบทบาทเป็นผู้ประทานรางวัลและเป็นผู้ทดสอบ (ถวัลย์ ศิริสวัสดิ์, 2555, น. 104-105)

ในวรรณคดีพุทธศาสนาความเป็นท้าวเทวราช (จตุโลกบาล) มีลักษณะเช่นเดียวกับท้าวสักกะ (ดูที่เชิงอรรถ 25) กล่าวคือ ถือเป็นชื่อตำแหน่งประจำเทวโลกชั้นจาตุมหาราชิกา มิใช่ชื่อเฉพาะ เทวดามหาราชผู้เป็นใหญ่ทั้ง 4 ก็ต้องจุติไปเพื่อถือปฏิสนธิในภพภูมิใหม่ตามกฎแห่งกรรมกันทุกองค์ ไม่มีใครครองความเป็นอมตะหรืออยู่ในตำแหน่งโลกบาลได้ตลอดไป เมื่อจุติแล้วไม่ต้องนำร่างออกไปไม่ต้องเผา ไม่ต้องทิ้ง ซากจะมอดไปเหมือนเปลวไฟดับไป ดังปรากฏว่าเมื่อใดที่ท้าวเวสสุวรรณผู้เป็นอธิบดีปกครองด้านทิศเหนือองค์เดิมหมดอายุขัยต้องจุติจากเทวภพนี้ไปดุจเดียวกับเทวดาอื่น ๆ หรือเมื่อตำแหน่งโลกบาลผู้รักษาทิศนั้น ๆ วางลงท้าวสักกะก็จะทรงแต่งตั้งเทวดาผู้มีบุญกุศลเพียงพอให้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ แทนต่อไป ดังข้อความในอรรถถาวรอุทธรธรรมชาดก ว่า

...ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี
ท้าวเวสสุวรรณมหาราชที่ทรงอุปติพระองค์แรกจุติ ท้าวสักกะทรงตั้งท้าวเวสสุวรรณองค์ใหม่

จะเห็นได้ว่าอำนาจในการตัดสินใจเลือกผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งโลกบาลขึ้นอยู่กับพระอินทร์ อย่างไรก็ตามผู้ที่สามารถขึ้นมาดำรงตำแหน่งนี้ได้ ต้องอาศัยความเพียรในการประกอบกุศลกรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้สามารถเข้าถึงความเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาหรือเป็นหัวหน้าของเหล่าเทวดาในสวรรค์ชั้นนี้ (ถวัลย์ ศิริสวัสดิ์, 2555, น. 123-124) ในกรณีของผู้ที่ปรารถนาจะเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณทั้งสี่ ก็ต้องบริจจาคทานและรักษาศีลให้มากกว่าเทวดาในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา จึงจะส่งผลให้ได้รับความสุข เสวยทิพยสมบัติที่ดีกว่า ดังพุทธพจน์ว่า

...ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย มหาราชทั้งสี่ ในชั้นนั้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานเป็นอติแรก ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอติแรก ย่อมก้าวล่วง เทวดาชั้นจาตุมหาราชโดยฐานะ 10 ประการ คือ อายุทิพย์ วรรณทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ อธิปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสี่ยงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ ไฉนรู้พหุทิพย์

(ถวัลย์ ศิริสวัสดิ์, 2555, น. 120)

4.2 เนื้ออ่อน ขร้าวทองเขียว (2550) ศึกษาเรื่อง รูปแบบและความเชื่อของงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศรี-ลักษมี ที่พบในประเทศไทยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 พบว่างานศิลปกรรมทั้งรูปแบบและความหมายมีความใกล้เคียงกับอินเดีย เมื่อศึกษาถึงรายละเอียดของงานศิลปกรรมแต่ละชิ้นพบว่ามีความแตกต่างออกไปจากต้นแบบและมีการประยุกต์ขึ้นเองของช่างท้องถิ่น มีการขยายรูปคชลักษณ์ให้ขนาดใหญ่บนงานประติมากรรมคนละด้านคู่กับท้าวภูเวร เป็นรูปแบบที่พบในประเทศไทยเท่านั้น รูปคชลักษณ์คู่กับท้าวภูเวรที่พบในเมืองโบราณสมัยทวารวดีของไทยน่าจะได้รับอิทธิพลทั้งคติความเชื่อและรูปแบบศิลปกรรมที่เป็นตราประทับหรือเหรียญตรา รูปคชลักษณ์ของอินเดียสมัยหลังคุปตะแต่มีความต่างออกไปคือการแยกท้าวภูเวรและคชลักษณ์ขยายให้ใหญ่ขึ้นเต็มเหรียญคนละด้านและเน้นรูปช้างคู่ให้ขนาดใหญ่มาก เป็นความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาภและความอุดมสมบูรณ์

ต้นแบบท้าวภูเวรที่ปรากฏบนประติมากรรมดินเผาพร้อมกับคชลักษณ์มีรูปแบบมาจากท้าวภูเวรสมัยคุปตะ มีลักษณะบุรุษอ้วนพุงพลุ้ย ทรงเครื่องประดับมากมาย ศิราภรณ์รวบเกล้าขึ้น และมีปอยผมหงอกมาเป็นหลอดแผ่ตกลงทางด้านข้าง และมีการเน้นให้เห็นถึงความร่ำรวยมากขึ้น คือมีงูเป็นแจกันหรือไหสมบัติอยู่ด้านข้าง บางครั้งแขนอยู่บนต้นกัลปพฤกษ์ มีทั้งแสดงท่านั่งประทับและยืน ท้าวภูเวรได้รับการบูชามากจากพ่อค้าที่หวังร่ำรวย มักพบหินสลักหรือดินเผาบริเวณเมืองมธูรา ศูนย์กลางทางการค้าของอินเดียเหนือ

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบคติการบูชาท้าวภูเวรหรือท้าวขัมภลเช่นกัน โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย ที่ภาพสลักบริเวณประตูทางเข้าศาสนสถานจันตีเมนดุต และงานประดับที่ด้ามคันฉ่องสำริด ในประเทศไทยโดยเฉพาะวัฒนธรรมทวารวดีพบประติมากรรมรูปบุคคลร่างอ้วนพุงพลุ้ยนั่งชันเข่าขึ้นข้างหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นท้าวภูเวรหรือท้าวขัมภลที่ประดับตามศาสนสถาน ปรากฏที่จุลประโทนเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ปรากฏเป็นตราประทับดินเผาด้านเดียวที่เมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ปรากฏเป็นประติมากรรมลอยตัวเพื่อการบูชาที่อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา สันนิษฐานว่าสมัยทวารวดีมีคติการบูชาท้าวภูเวรในฐานะเทพแห่งความมั่งคั่ง

เนื่องจากเมืองนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม เมืองชัยจำปา จังหวัดลพบุรี และเมือง จันเสน จังหวัดนครสวรรค์ เคยเป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลเดิม สามารถทำการค้ากับอินเดีย และชุมชนร่วมสมัยที่อยู่ริมทะเลได้ จึงมีการค้นพบประติมากรรมคชลักษณ์คู่กับท้าวภูเวรพบจำนวน 7 ชิ้น จากเมืองนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม พบ 3 ชิ้น เมืองชัยจำปา จังหวัดลพบุรี พบ 2 ชิ้น และเมืองจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ พบ 2 ชิ้น มีลักษณะร่วมกันคือ เป็นประติมากรรมดิน

เผาที่มีลักษณะ 2 ด้าน ด้านหนึ่งเป็นรูปคชลักษณ์ี และอีกด้านหนึ่งเป็นรูปบุรุษร่างอ้วนนั่งชันเข่าข้างหนึ่ง และมีการเจาะรูด้านบนของประติมากรรม

4.3 อุษา โปธิกนิษฐ (2527) ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบและคติการนับถือพระกุเวรในสมัยทวารวดี เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของการนับถือและรูปแบบของเทพกุเวรในศาสนาฮินดู พุทธ และเชน จากข้อมูลในตำราและเอกสารด้านศาสนา ประติมากรรมวิทยาและศิลปะ ประกอบกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลด้านวัตถุที่พบในไทย พบว่าเทพกุเวรเป็นเจ้าของแห่งยักษ์ในลัทธิบูชายักษ์ ต่อมาภายหลังให้เป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง และโลกบาล (เทพรักษาทิศ) ประจำทิศเหนือในศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา แต่พุทธศาสนาจัดให้เทพกุเวรเป็นบริวารของพระพุทธเจ้า เมื่อมีฐานะเป็นเทพแห่งความมั่งคั่งได้รับพระนามว่า เทพขัมภล ส่วนในศาสนาเชนนับถือเทพกุเวรเป็นบริวารของอรหันต์องค์ที่ 19 ชื่อว่า อวสุรปิณิ มีสาระสำคัญต่าง ๆ จากงานวิจัยนี้ ดังนี้

4.3.1 คติการนับถือและรูปแบบของเทพกุเวรจากข้อมูลด้านเอกสาร

การรวบรวมด้านเอกสารเกี่ยวกับคติการนับถือและรูปแบบของกุเวรนั้น อุษา โปธิกนิษฐ (2527, น. 19-54) ได้มีการวิจัยเอกสารเกี่ยวกับเทพกุเวรในศาสนาฮินดูและพุทธอย่างละเอียด ดังนี้

1) เทพกุเวรในศาสนาฮินดู

1.1) ประวัติ

ในอภยรรพเวท เรียกเทพกุเวรว่า นิธิปติ และธนปติมีฐานะเป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง แต่บางครั้งเรียกเจ้าแห่งสิ่งชั่วร้าย และภูติแห่งความมืด และในศตปุระพราหมณะเรียก เจ้าแห่งพวงขโมย และบรรดามัจฉาชีพ

ในมหาภารตะ เรียกเทพกุเวรว่า ควิบุตร-ไวศรุวัณ (Gaviputra-Vaisravana) เป็นบุตรที่เกิดจากใจของฤๅษีปลุสตี๋ย บางฉบับว่าเป็นหลานของฤๅษีปลุสตี๋ยได้บำเพ็ญเพียรถวายต่อพระพรหมเป็นเวลาพันปีจนได้รับพรให้เป็นเทพแห่งความมั่งคั่งและโลกบาลประจำทิศเหนือ พร้อมประทานความเป็นอมตะ นุษย์บก และเมืองลงกา ให้แก่เทพกุเวร ท่านมีพี่น้องต่างมารดาอีก คือ ราวณะ (หรือทศกัณฐ์) กุมภกรรณ วิภีษณะ (หรือพิเภกษณ์) ขระ และสุปรณชะ ราวณะได้บำเพ็ญเพียรครบพันปี และได้รับพรจากพระพรหมสามารถแปลงกายเป็นรูปใดก็ได้และไม่แพ้ผู้มีฤทธิ์อำนาจเหนือมนุษย์ ราวณะได้รับการยุยงจากมารดาซึ่งมีความอิจฉากุเวร จึงได้รบชิงเมืองลงกาและมนุษย์จากกุเวร ตั้งตนเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองลงกาอย่างทารุณจนฤๅษีที่อาศัยอยู่ในลงกาทนไม่ไหวจึงร้องทุกข์ต่อพระพรหม เนื่องจากราวณะอยู่ยงคงกะพันจึงไม่มีเทพหรืออสูรปราบได้นอกจากมนุษย์ พระวิษณุจึงอวตารลงมาเป็นมนุษย์เพื่อปราบราวณะ

ในคิระปุระณะพระพรหมเล่าถึงประวัติของเทพกุเวระว่าในปีมหกัลป์ พระองค์มีบุตรซึ่งเกิดจากใจ ชื่อปูลสตีย์ ครองเมืองอลกา พระปูลสตีย์ภักดีต่อพระคิระมาตลอด เมื่อเริ่มเมฆมาหะกัลป์ บุตรของปูลสตีย์ คือพระไวศรวันได้บำเพ็ญเพียรถวายพระคิระเป็นเวลาสองแสนปี พระคิระและพระอุม่าได้เสด็จประทานพรให้เป็นเจ้าแห่งยักษ์ กิณนร และทรัพย์สมบัติทั้งปวง

ในวราหะปุระณะ เรียกเทพกุเวระว่า ธนทะ คือ เมื่อพระพรหมคิดสร้างจักรวาล ได้เกิดพายุปั่นป่วน ก้อนหินจำนวนมากร่วงลงจากพิภพทั้งสี่ของพระองค์หลังพายุสงบพระพรหมได้สั่งให้ก้อนหินเหล่านั้นรวมเป็นเทพองค์หนึ่ง ชื่อ ธนทะ และตั้งให้เป็นเจ้าแห่งทรัพย์เป็นเทพผู้รักษาทรัพย์ของบรรดาเทพทั้งหลาย

1.2) รูปลักษณะ

“กุเวร” (Kubera) แปลตามศัพท์ว่า รูปอัปลักษณ์ สันนิษฐานว่าเนื่องจากกุเวรมีสามขา การที่กุเวรเป็นเจ้าแห่งยักษ์จึงควรมีรูปเป็นยักษ์ทั่วไป ตามคำบรรยายในคัมภีร์ต่าง ๆ คือ มีพุงพลุ้ย หน้าตาดูร้ายเพราะตีมสุรามาก มือถือถุงสมบัติ

ในอาคมกล่าวว่า มีวรรณะทองหรือแดงเข้ม อารมณ์ท่อนบนสีขาว ท่อนล่างสีแดง ตกแต่งกายด้วยเครื่องประดับทุกชนิด สวมกิริฎะหรือกรันทะมุกฏ กุณฑลและสร้อยพระศอกทำด้วยเหรียญทอง มีทั้งปางปกติและดูร้าย ถ้าเป็นรูปสองกร พระหัตถ์ขวาจะประทานพร หัตถ์ซ้ายถือคทา รูปสี่กรจะโอบกอดชายา คือ วิภวากับวฤทธิ หัตถ์ที่เหลือถือกระบองกับศักดิ์

ในวิษณุธรรมโมตตระ สวมอารมณ์แบบตะวันตกหรือชาวอุดรรัฐ คือสวมเกราะ เนตรซ้ายมีสี่เหลี่ยมป่นน้ำตาล มีหนวดเคราและเขี้ยวที่มุมปาก รูปร่างค่อนข้างใหญ่ พุงพลุ้ย ประทับบนปัทมะ-ปี่สูระ ขับรถเทียมด้วยคนหรือขี่คอคคน ถ้าเป็นรูปสี่กร หัตถ์ขวาถือคทา หัตถ์ซ้ายถือดอกเพชรพลอยและหม้อ บางทีมีชายาประทับบนพระเพลา

ในพฤษุสสังหิตา กล่าวว่า พาหนะของกุเวรคือแกะตัวผู้ บริวารคือสังขนิธิ กับปัทมนิธิ บางทีห้อมล้อมด้วยนิธิทั้งแปดกับยักษ์อีกหมู่หนึ่ง มีเทพวิภวากับวฤทธิ สวมกอดองค์เทพอยู่ หัตถ์อีกข้างของเทพถือวัธนะบาตร ถ้าเป็นรูปสองกรหัตถ์ขวาประทานพรหรืออภัย หัตถ์ซ้ายถือกระบอง

ในรูปมณฑลนะ กล่าวว่า มีพาหนะเป็นช้างสี่กร ถือคทาถุงใส่เงิน ผลทับทิม และหม้อบรรจุน้ำ บางทีถือมะนาวแทนผลทับทิม พาหนะมีช้างและคน ในสุปรณาทคม กล่าวถึงกุเวรปางดูร้ายว่ามีสองกร หัตถ์ข้างหนึ่งถือกระบอง

ในปุรวการณคม กล่าวว่า กุเวรถือกระบอง มีคนเป็นพาหนะบริวารคือสังข์กับปัทมะ

ในมัตสยะ-ปุราณะ กล่าวว่ กูเวรมีพุงพลุ้ย ซึ่คอคน และมีนิตั้ง
แปดล้อมรอบ

1.3) ชายาของกูเวร

เทพกูเวรมีชายา คือ ภทรา ฤทธิ และลักษมี เทพีเหล่านี้เป็นเทพีแห่งความรุ่งโรจน์ โชคลาภและความอุดมสมบูรณ์ แต่สำหรับเทพีลักษมีค่อนข้างสับสน เพราะมหากาพย์สมัยแรก ๆ มิได้กล่าวว่ เทพีลักษมีเป็นชายาของเทพกูเวร หรือไม่เพียงแต่กล่าวว่ เทพีมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเทพกูเวร คือ เทพีลักษมีประทับอยู่ในวังกับบนลกูเวร (Nalakubera) ซึ่งเป็นโอรสของเทพกูเวร แม้ว่วรรณกรรมบางฉบับกล่าวว่ เทพีลักษมีได้เข้าร่วม (unite) กับเทพกูเวรก็ตาม แต่มิได้หมายความว่า เป็นชายาขององค์เทพ ในรามายณะกล่าวว่ เทพีลักษมีประทับอยู่บนบกกับเทพกูเวร เทพีเพ็งได้รับจัดให้ เป็นชายาของเทพในสมัยหลัง

1.4) สหายของกูเวร

พระศิวะ (Siva) – ครั้งพระศิวะกับพระอุมาเสด็จไปยังเขาไกรลาส ทรงประทานพรให้กูเวร พระอุมาประทานชื่อ เอกพิงคละ (Ekapingala) เพราะกูเวรได้มองพระอุมาอย่างไม่สมควร จึงทำให้ตาซ้ายเป็นสีเหลือง จากนั้นพระศิวะในนามพระรุทร (Rudra) เสด็จมาเขาไกรลาสอีกครั้ง ให้พระวิศวกรรมสร้างที่ประทับของพระองค์ใกล้กับที่ประทับของกูเวร พระศิวะเคยประทานอาวูธิเศษที่ ทำให้สลบ (sleep making) ภายหลังกูเวรมอบอาวูธินี้ให้แก่อรชุนเพื่อสู้กับพวกเการพ ครั้งหนึ่งกูเวรเคยถูกปีศาจชื่อ อุศณะ (Usana) สะกดด้วยเวทมนต์และขโมยสมบัติไป จึงขอความช่วยเหลือจากพระศิวะ พระองค์ใช้หอกแทงอุศณะ แต่อุศณะ กระโดดไปซ่อนในพระศอกของพระศิวะ

จิตรรถ (Citraratha) – เป็นคนธรรพ์ระดับหัวหน้า เดิมชื่อ อังคารปรณะ (Angarparna) เป็นบุตรฤาษีกัศยปะกับนางมุณี เป็นผู้สร้างสวนจิตรรถในเมืองอลกาให้แก่กูเวร อยู่ในวังกับกูเวรที่เขาไกรลาสด้วย เคยรบแพ้อรชุน จึงได้สอนวิชาษุวิทยา (Caksusividya) ให้แก่อรชุน ผู้วิชานี้จะเป็นผู้มีหุทิพย์ดาทิพย์

พระอรชุน (Arjuna) – เป็นเจ้าชายฝ่ายปาณฑพ เคยได้รับอาวูธจากเทพโลกบาลต่อสู้กับเการพ ครั้งนั้นกูเวรได้รับอาวูธจากพระศิวะและประทานต่อให้พระอรชุน

พระยุดิษฐิระ (Yudhisthira) – เป็นโอรสองค์โตของพระเจ้าฤทธราชฎร์ เป็นผู้นำฝ่ายปาณฑพ พระกูเวรเคยประทานคำปรึกษาแก่พระองค์ พระยุดิษฐิระเคยเสด็จไปเยี่ยมพระกูเวรที่เมืองอลกา และได้รับของกำนัลเป็นเพชรพลอยจำนวนมาก

นอกจากนี้ยังมีฤๅษีอีก 7 ตน เป็นครู เป็นที่ปรึกษาของเทพกษัตริย์ ได้แก่ พระอัตรี พระวสิษฐ พระกัศยปะ พระวิศวามิตร พระโคตรมะ พระภรพวาท และ พระชมทักนิ กุเวรยังมีมิตร คือ นนทีศวร (Nandisvara) และนับถือโคนนทิในฐานะผู้อาวุโส

1.5) ที่ประทับของกุเวรเทพ

ในมหามารตะและรามายณะว่า ก่อนที่กุเวรได้รับการ ยกย่อง ให้เป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง พระองค์อาศัยที่เขามันทรทางทิศตะวันออกของเขาศุเมรุ ต่อมาพระพรหมประทานเมืองลงกาให้ ต่อมาสุเมธมารดาของราวณะ (พี่น้องต่างมารดาของกุเวร) ได้ยุยงให้ราวณะแย่งเมืองลงกาและสมบัติจากกุเวร ทำวปุลสตย์ผู้เป็นบิดาแนะนำให้กุเวรทิ้งเมืองลงกาไปสร้างเมืองใหม่ที่เขาไกรลาส ริมแม่น้ำมณฑากินี กุเวรจึงอพยพไปสร้างเมืองอลกา (Alaka)

ตามที่กล่าวในรามายณะ เมืองอลกาน่าจะอยู่ในอูตรกุรุเป็นดินแดนที่ชื่อว่ามั่งคั่งที่สุด เป็นที่อาศัยของบรรดาภินนร นาค มุณี คนธรรพ์ และรากษส กำแพงเมืองสูงประดับด้วยธงและพวงมาลัย บ้านเรือนสร้างด้วยทองคำและแก้วมณี เป็นเมืองที่สนุกสนานมีที่พักผ่อนและสวางาม

เมืองอลกา มีความสวยงามราวกับวิมานของพระอินทร์แต่ขนาดเล็กกว่า คือ ยาว 100 โยชน์ กว้าง 70 โยชน์ ส่วนที่กล่าวถึงบ่อยครั้งในเมืองนี้คือ สวนใจตรรกกับสวนนันทะ กับทั้งมีสระบัวอลกานลินี ใครก็ตามที่เข้าไปในสวนของเทพกษัตริย์จะมีความสุขไปนับหมื่นปี

นอกจากนี้แล้วที่ประทับของพระกุเวรยังมีที่เขาคันธมาลาร่วมกับพระอินทร์ อีกที่หนึ่งอยู่ที่เขาไกรลาสซึ่งมีมิตรและบริวาร ได้แก่ พระคิเว พระอุมา หัวหน้าหมู่คนธรรพ์ ภินนร รากษส เป็นต้น

1.6) พาหนะของเทพกษัตริย์

ในคัมภีร์ศีลปะ-รัตนะ คัมภีร์วิษณะธรรโมตตระ และคัมภีร์พฤตสมหิตา กล่าวสอดคล้องกันว่าท่านมีพาหนะเป็นคน ส่วนอังกุมพุกาทคมว่า เป็นแกะตัวผู้ ส่วนคัมภีร์รูปมณฑลว่า เป็นช้าง หรือทั้งช้างและคน ในส่วนของสมณานาม "นรวาหนะ" (Naravahana) แปลตามศัพท์ว่าไปโดยคนหรือโดยญาติ

เมื่อมีฐานะเป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง ท่านได้รับบุษบกจากพระพรหมเป็นยานวิเศษเทียมด้วยหงส์ 10 ตัว หรือคชยุักษ์ แต่ไม่เคยเทียมด้วยคน บุษบกสามารถแล่นไปในอากาศได้เร็วตามความประสงค์ ใหญ่ขนาดสามารถบรรจุเมืองทั้งเมืองได้ ขณะบุษบกแล่นไปจะมีฝนตกลงมาเป็นเพชรพลอย

เมื่อมีฐานะเป็นโลกบาลท่านทรงช้างชื่อสารวภามะ (Saravabhauma) ช้างของโลกบาลมีลักษณะผสมระหว่างช้างกับนก มีเขาแบบวัว มีแผงคอเหมือนม้ามีหูกับครีบแบบปลา

1.7) ฉายาของเทพกุเวร

ฉายาที่บอกถึงผู้ให้กำเนิด ได้แก่ ไวศรวณ-บุตรของวิศรวัสกับเทววรรณินี, ควิบุตร ไวศรวณ-บุตรของวิศรวัสกับแม่วัว, อิลวิละ-บุตรของอิราวิระ, เปาลัสตยะ-บุตรของเปาลัสย์

ฉายาที่บอกถึงรูปลักษณะ ได้แก่ กุเวร-ผิตรูป อัปลักษณ์, เอกพิงคละ เอกากษิพิงคละ-มีตาสี่เหลือง, กุตณู-รูปร่างน่าเกลียด, รัตนครรภา-มีเพชรเต็มท้อง, นรวาหนะ กุเวรนรวาหนะ-มี นระ (คน/ภูต) เป็นพาหนะ

ฉายาที่บอกถึงฐานะและหน้าที่ ได้แก่ 1) เจ้าแห่งปวงยักษ์ รากษส คุหยัก และกินนร ได้แก่ ยกุษปติ ยกุราช รากษสาธิปติ คุหยกธิปติ, มยุราช-เจ้าแห่งกินนร, อิชะลักชี-สหายของพระศิวะ 2) เจ้าแห่งทรัพย์ หรือเทพแห่งความมั่งคั่ง ได้แก่ ธนปติ ธนทะ ธเนศวร ธนบดี, อิจฉาวสุ-มั่งมีได้ตามใจชอบ

2) เทพกุเวรในศาสนาพุทธ

อุษา โภธิกนิษฐ (2527) ได้ศึกษาเทพกุเวรที่ปรากฏในเอกสารพุทธศาสนาพบว่ามีความเกี่ยวกับการนับถือเทพกุเวรเช่นเดียวกับฮินดู กล่าวคือ เป็นเทพแห่งความ มั่งคั่ง และเป็นโลกบาลประจำทิศเหนือ พบทั้งนามว่าท้าวกุเวร ท้าวเวสสุวรรณ และท้าวไพศรพณ์ ส่วนทางมหายานมีการนับถือว่าท่านเป็นเทพแห่งความมั่งคั่งในนามของเทพขัมภล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1) การนับถือในฐานะโลกบาล

ท้าวเวสสุวรรณเป็นโลกบาลประจำทิศเหนือ เป็นหนึ่งในสี่ของท้าวจตุโลกบาล ประทับอยู่ตรงเขาไกรลาสที่ประตูสวรรค์ของท้าวสักกะ พบในมหาสมัยสูตร อฏฏานาฎียสูตร อฏฏานาฎียปริตร คัมภีร์ลลิตวิสตระ และในปฐมสมโพธิกถา บทบาทของจตุโลกบาลพบตอนที่ใช้นั่งเสียดาวรองรับพระโพธิสัตว์ที่มาประสูติเป็นพระสิทธัตถะ เป็นผู้รองรับขาม้ากัณฐกะเมื่อพระสิทธัตถะเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ และเป็นผู้ถวายบาตรแก่พระพุทธองค์ อีกทั้งยังมาปรากฏในเวลาทีพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน

ท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับโลกมนุษย์และเทวดาพร้อม ๆ กัน ทั้งเสนาและโอรสช่วยทำงานสำรวจผู้ดำเนินอยู่ในศีลธรรมในวันขึ้นและแรมแปดค่ำส่วนโลกบาลทั้งสี่จะเสด็จมาเองในวันขึ้นและแรมสิบห้าค่ำ เมื่อมีหน้าที่เป็นโลกบาล ท่านมีนามว่าท้าวเวสสุวรรณ

หรือท้าวไพศรพนธ์ เป็นโลกบาลที่ได้รับการนับถือมากที่สุดเพราะในพระไตรปิฎกกล่าวถึงหลายตอน ชาวพุทธนิยมเรียกท้าวเวสสุวัณ ทั้งนี้เพราะอาณาจักรของพระองค์ชื่อ วิสาณะ ท้าวเวสสุวัณจะครองสมบัติเป็นเวลา 500 ปีทิพย์ มีชื่อเฉพาะแต่เป็นตำแหน่งเช่นเดียวกับพระอินทร์ เมื่อจติไปจากเทวภาพ พระอินทร์จะแต่งตั้งท้าวเวสสุวัณองค์ใหม่

มีพาทนะเป็นม้าสีเหลือง บ้างว่าเป็นนาฬิกาหยาบยาว 12 โยชน์ ถือกันว่าท่านเป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน เคยให้ความกระจ่างแก่จุลสุภทัชะในการปรากฏกายของพระพุทธองค์ พระเจ้าพิมพิสารเคยเกิดเป็นเสนาบดีของท้าวเวสสุวัณเจ็ดชาติ

การนับถือในทิเบต จีน และญี่ปุ่น ได้รับการนับถือมากในแถบเอเชียตอนกลาง ฐานะเทพโลกบาล พุทธศาสนิกายมหายานในทิเบตเรียกนามท่านว่า รนัม-โตส-สรสุ (rnam-t'os sras) หรือโอรสของรนัมโตส วรณะสีทอง หัตถ์ขวาถือตรีศูล หัตถ์ซ้ายถือพังพอน ในมองโกเลียเรียกท่านว่า พิสมัน (Bisman) จีนเรียกพระกู่เวรว่า ปิ-ซา-เมน (pi-sha-men) หรือไต-เชน (tai-shen) รูปลักษณะโดยทั่วไปถือหอกกับเจดีย์ สื่อถึงการเป็นผู้คุ้มครองดูแลพุทธศาสนา

เมื่อพระอโฆษวัชรพนาศติการนับถือเทพารักษ์ประจำดินแดนสวรรค์ทั้งสี่ภาค (Celestial Guardians of Four Quarter of the Heaven) เข้าไปเผยแพร่ในจีนเมื่อพุทธศตวรรษที่ 14 จีนจึงนิยมทำรูปโลกบาลทั้งสี่เป็นเทพารักษ์ตรงประตูทางเข้าศาสนสถาน เป็นสัญลักษณ์แทนฤดูทั้งสี่ โดยเทพกู่เวรแทนฤดูสารท (ใบไม้ร่วง) ดูแลทิศเหนือ เรียกว่า โต-เวน (To-wen) แต่งกายเป็นนักรบสีดำ วรณะเหลือง หัตถ์ขวาถือธง หัตถ์ซ้ายถือไข่มุกหรือสฤป หรือพังพอน กำลังกายเพชรพลอยออกจากปาก

ในญี่ปุ่นเรียก พิสมอน (Bishamon) ทำเป็นรูปนักรบสวมเกราะประดับด้วยสัตว์ธนะ (แก้วเจ็ดประการ) ยืนบนปิศาจหนึ่งหรือสองคน หัตถ์ซ้ายถือศาลเจ้าเล็ก ๆ หรือไข่มุกเพลิง หัตถ์ขวาถือหอกบนยอดประดับด้วยแก้วมณีหรือเพชรพลอยซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดี ญี่ปุ่นนับถือกู่เวรฐานะเทพเจ้าแห่งโชคลาภ จัดอยู่ในกลุ่มเทพแห่งโชคทั้งเจ็ด ชิชิ-ฟุกุ-จิน (Shichi-fuku-jin) เชื่อกันว่าท่านเคยปรากฏกายระหว่างสงครามในรูปชายแก่ชื่อ โชโตะกุ ไตชิ (Shotoku Taishi) และเชื่อกันว่าหมวกของ โชโตะกุ ไตชิ มีรูปโลกบาลอยู่ ญี่ปุ่นนับถือว่ากู่เวร หรือ พิสมอน เป็นเทพารักษ์ประจำทิศเหนือ มีเจดีย์ และหอกที่มียอดเป็นตรีศูลหรือธง เป็นสัญลักษณ์ ดังภาพ

ภาพ 18 พิชมอน (Bishamon) ณ วัดพิชมอนโด (Bishamon do Temple),
Anshuinariyamacho, Yamashina Ward, Kyoto, Japan

2.2) การนับถือในฐานะเทพแห่งความมั่งคั่ง

การนับถือเป็นเทพแห่งความมั่งคั่งในพระนามว่า ชัมภล (Jambala) เทพและเทพีในพุทธศาสนา มักถือกำเนิดมาจากธยานิพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งในธยานิพุทธเจ้าทั้งห้า ในศาสนาเถรวาทบางทล่าวว่า ชัมภลถือกำเนิดจากธยานิพุทธเจ้าทั้งห้าหรือของพระวัชรสัตว์ บางคราวก็มีข้อสันนิษฐานว่าการนับถือเทพชัมภลอาจมีมาก่อนการนับถือธยานิพุทธเจ้า

การจัดให้เทพชัมภลเกิดจากธยานิพุทธรัตนสังฆวะ อาจเพราะชัมภลเป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง บันดาลให้ผู้นับถือได้โชคลาภ ทรัพย์สมบัติ ซึ่งเข้ากันได้กับรัตนสังฆวะ แปลว่ากำเนิดเพชรพลอย รูปลักษณะคือ หัตถ์ซ้ายถือพิงพอน หัตถ์ขวาถือมะนาว เทพชัมภลมี 2 แบบ คือ 1) แบบเดี่ยวและยับยัม-มีสามพักตร์ หกกร มีรูปธยานิพุทธอักษะภยะอยู่บนมวยผม หัตถ์ขวาถือมะนาว ขอ และลูกศร หัตถ์ซ้ายถือพิงพอน เทพีปรัชญาปารมิตา ถือพิงพอนและลูกศร 2) เทพอุชชมะชัมภล-เป็นภาคดุร้าย มีพาหนะคือภูเวรกายเพชรพลอย มีรูปธยานิพุทธอักษะภยะอยู่บนมวยผม สำนะบรรยายว่าเป็นเด็กแคระอายุเพียง 5 ปี มีงูเป็นเครื่องประดับ เคี้ยวประดับเพชรพลอย ยืนท่าปรตยา พาหนะคือ ธนทะ(ภูเวร) ซึ่งมีวรรณะเหลือง เพชรพลอยไหลออกจากปาก เทพชัมภลยื่นเปลือยกายฟุ้งพลูย ดวงตาจ้องที่ขามะโกลกในหัตถ์ขวา หัตถ์ซ้ายถือพิงพอนกำลังกายเพชรพลอย มีกรรณใหญ่ บนมวยผมมีจันทร์เสี้ยวและรูปธยานิพุทธอักษะภยะ

ชายาของเทพชัมภล คือ เทพีวัสสุทธารา (Vasudhara) มีวรรณะ
เหลือง หัตถ์ขวาแสดงปางประทานพร สัญลักษณ์คือช่อรวงข้าวอ่อนหรือแจกัน

2.3) การนับถือในฐานะผู้คุ้มครองดูแลศาสนา

ในทิเบตยังมีการนับถือชัมภลการนับถือในฐานะยติมและเทพ
ธรรมบาลด้วย ในรูปของเทพธรรมบาลจะสวมเครื่องประดับศรีระแบบพระโพธิสัตว์เครื่องแต่งกาย
แบบนักรบ ในทำนองจะห้อยพระบาทขวาลงบนดอกบัว หรือสังข์ และอาจมีถือแจกันที่มีเพชรพลอย
ล้นออกมา ในท่าหมอบท่านจะสวมอาภรณ์รูปงู หัตถ์ขวาถือขามกะโหลก หัตถ์ซ้ายถือนกุล บาง
คราวพบท่านในรูปตามเคียรหกกร วรรณะแดง ถือของ้าว บ่วงบาสนกุลตรีศูล และแสดงปาง
ประทานพร ดังภาพ

ภาพ 19 ชัมภล (Yellow Dzambhala or Jambhala) ณ พิพิธภัณฑวัดพระเขี้ยวแก้ว
(Buddha Tooth Relic Temple and Museum), Singapore

ที่มา: <http://www.btrts.org.sg/temple-first-dzambhala/>

4.3.2 คติการนับถือและรูปแบบของเทพภูเวรจากข้อมูลด้านวัตถุในไทย

อุษา ไพธิกนิษฐ (2527) ได้ศึกษาคติการนับถือภูเวร สันนิษฐานว่าเข้ามาพร้อมกับอารยธรรมอินเดียที่แพร่เข้าสู่ดินแดนเอเชียอาคเนย์โดยพ่อค้าชาวอินเดีย พบว่ารูปเทพภูเวรที่สร้างขึ้นในไทยเป็นการนับถือตามคติ 2 แบบ คือ เป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง และเป็นเทพรักษาทิศ ดังนี้

1) รูปแบบเทพแห่งความมั่งคั่ง ปรากฏในภาคกลางและภาคใต้ ในภาคใต้เรียกขัมภล นิยมทำเป็นเหรียญดินเผาแสดงรูปเทพภูเวรองค์เดียว ในภาคใต้พบรูปเทพขัมภลเป็นประติมากรรมสำริดและแม่พิมพ์สำริดมีลักษณะคล้ายเทพขัมภลศิลปะชวาภาคกลาง (ราวพุทธศตวรรษที่ 15) แสดงให้เห็นถึงศิลปะอินเดียแบบปาละซึ่งเป็นต้นแบบ เทพขัมภลคือรูปแบบของเทพภูเวรในศาสนาพุทธนิกายมหายาน พบที่อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา จัดอยู่ในศิลปะแบบศรีวิชัย ส่วนในภาคกลางพบเหรียญดินเผาแสดงรูปเทพภูเวรองค์เดียว ที่ตำบลหนองโพ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และยังพบรูปเทพภูเวรด้านหนึ่งกับคชลักษณ์อีกด้านหนึ่ง ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม และที่เมืองโบราณขี้จำปา อำเภอ ชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งแบบหลังนี้ไม่พบในอินเดีย และพบเฉพาะในไทยเท่านั้น เหรียญดินเผานี้มีลักษณะเดียวกับศิลปะอินเดียหลังคุปตะ (ราวพุทธศตวรรษที่ 14)

2) รูปแบบเทพรักษาทิศ พบทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ประดับอยู่บนหลังคาปราสาทหินในศิลปะแบบลพบุรี และสลักรวมอยู่ในแท่งหินสลักรูปเทพ 9 องค์ แต่มีรูปแตกต่างจากเทพรักษาทิศในอินเดียอย่างสิ้นเชิง จัดได้ว่าทำตามรูปแบบศิลปะขอมหรือแบบลพบุรี (ราวพุทธศตวรรษที่ 16-18) พบที่ปราสาทหินพนมรุ้ง อำเภอนารอง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทหินพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา สถานพระนารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พิพิธภัณฑสถานมหาวิทยาลัยศรีนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

4.4 วรรณะ มูลขำ (2546) ศึกษาร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนาที่ยานที่มีต่อความเชื่อและพฤติกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ร่องรอยของคติพุทธศาสนามหายานน่าจะมีอิทธิพลจากพุทธศาสนามหายานสาย ต้นตรยาน มั่นตรยาน และกาลจักรยาน สันนิษฐานว่ารับมาจากทิเบตผ่านพม่า เข้ามาทางภาคเหนือตอนบน ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ คือ 1) พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ และ 2) คติการนับถือจตุโลกบาล ดังนี้

4.4.1 พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่

วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่จตุโลกบาล ขอความคุ้มครองให้ปลอดภัยจากอันตรายและอุปสรรคต่าง ๆ ความสุขความเจริญ และให้กิจกรรมที่ทำในวันนั้น ๆ ราบรื่น อุปกรณ์ ได้แก่ หอปราสาทเสาดียว ตะดวง 6 สะดวง เครื่องพลีกรรมและ ชื่อนำทานซึ่งแบ่งตามสีในแต่ละสะดวง อันประกอบด้วย 1) ท้าวธตรัฐ ทิศตะวันออก ช่อสีขาว 2) ท้าววิรุฬหก ทิศใต้ ช่อสีแดง 3) ท้าววิรุฬปักษ์ ทิศตะวันตก ช่อสีเหลือง 4) ท้าวกุเวร ทิศเหนือ ช่อสีดำ 5) พระอินทร์ ทิศเบื้องบน ช่อสีเขียว 6) พระแม่ธรณี ทิศเบื้องล่าง ช่อสีขาว

บทสวดที่ใช้ในพิธีกรรมได้แก่ คาถาชูมนุมเทวดา คำบูชาพระแม่ธรณี และ คำบูชาพระอินทร์และท้าวจตุโลกบาล

เป็นการสักการะจตุโลกบาล ตลอดจนพระอินทร์และพระแม่ธรณี ด้วยความเชื่อที่ว่าท่านดูแลโลกมนุษย์ เมื่อจะกระทำการใด ๆ ต้องบอกกล่าวเพื่อให้ท่านคุ้มครอง ให้งานสำเร็จลุล่วง ความเชื่อเกี่ยวกับจตุโลกบาลในพิธีกรรมดังกล่าวไม่ปรากฏหลักฐาน แต่สันนิษฐานว่าน่าจะมีตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 23-24

4.4.2 คติการนับถือจตุโลกบาล

ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีเทพประจำทิศต่าง ๆ 8 ทิศ แต่ละองค์มีพลังต่างกันไป ก่อนการทำกิจใด ๆ มีการบอกกล่าวก่อนเสมอ โดยพระกุเวรเป็นเทพประจำทิศเหนือ เป็นเทพแห่งภูตผีปีศาจ ความเชื่อนี้ปรากฏครั้งแรกในคัมภีร์พระเวท ต่อมาพราหมณ์ฮินดูได้รับอิทธิพลอีกที่

ในศาสนาพุทธมหายาน ปรากฏในพุทธประวัติว่า ท้าวจตุโลกบาลช่วยเหลือพระพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติ ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ โดยมีท้าวกุเวรเป็นโลกบาลประจำทิศเหนือ จตุโลกบาลมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยทั้ง 4 ทวีปของมนุษย์ อยู่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ยอดเขาคุณธร์ ถัดจากพระสุเมรุ มีหน้าที่ปกป้องดูแลพุทธศาสนา

ในอินเดีย ท้าวกุเวรนอกจากเป็นเทพผู้รักษาทิศและเป็นใหญ่ในหมู่ยักษ์แล้ว ท่านยังเป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง ปรากฏพบในแถบอินเดียเหนือ

ในจีน นอกจากเป็นจตุโลกบาลดูแลสวรรค์แล้ว ยังมีการนับถือเทพทั้งสี่ว่าเป็นสัญลักษณ์แทนฤดูทั้งสี่ด้วย โดยท้าวกุเวร (To-men) ดูแลทิศเหนือ สัญลักษณ์ของฤดูใบไม้ร่วง

ในทิเบต นับถือรวมอยู่ในมหาปรัชญาจราช มีหน้าที่ดูแลปกป้องวัด ศาสนสถานในพุทธศาสนา และบ้านเมือง เป็นผู้ดูแลทางขึ้นสวรรค์หรือแดนสุขาวดีของพุทธองค์ นับถือ

เป็นเทพประจำทิศเหนือ เป็นใหญ่ในหมู่นักษัตร สวมเครื่องทรงแบบกษัตริย์พร้อมด้วยเครื่องประดับต่าง ๆ ชาวทิเบตนับถืออย่างมาก พร้อมทั้งบูชาก่อนทำพิธีกรรมทางศาสนา

ในพม่า ปรากฏในความเชื่อด้านการสร้างศาสนสถานและบรมมหาราชวัง บัลลังก์ของกษัตริย์พม่ามีสัญลักษณ์ของจตุโลกบาล ศาสนสถานสร้างเป็นสี่เหลี่ยมมีทางเข้าสี่ทาง คล้ายประตูสวรรค์ทั้งสี่ทิศ มีจตุโลกบาลดูแล

4.5 ชัยวุฒิ พियะกุล (2551) จากบทความเรื่อง ทำวช้ตตุคามเทพ และทำวรามเทพ: จากทวารบาลสู่ทเวผู้คุ้มครองเมืองนครศรีธรรมราช พบว่าจากหลักฐานกลุ่มเทวดาภายในวิหารพระมหาภิเนษกรมณ อ้นประกอบด้วยพระพรหม พระอินทร์ ทำวจตุโลกบาล พระหลักเมือง พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง ทำวช้ตตุคามเทพ และทำวรามเทพ เทพเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นผู้คุ้มครองปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาและสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา [ธรรมบาล] ในที่นี้จึงหมายถึงการปกป้องคุ้มครองพระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งภายในบรรจุพระทันตธาตุหรือ พระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้า เทวดาเหล่านี้จึงเป็นทั้งเทพทวารบาลและธรรมบาล ดังนั้นวิหารพระมหาภิเนษกรมณจึงเทียบได้กับวิมานเทวดารอบเขาพระสุเมรุ เพราะพระบรมธาตุเจดีย์เทียบได้กับเขาพระสุเมรุ ศูนย์กลางแห่งจักรวาล

ในหนังสือกฎหมายตราสามดวงตอนที่ว่าด้วยกฎหมาย "พิธีสูทดำน้ำลุยไฟ" ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 1899 ได้ระบุไว้ในโครงการลุยเพลิงว่า "จตุโลกโลภีย์ อิกทั้งพระกาลพระกฐี พระช้ตตุคามี พระรามเทพชาญไทย พระสามลเทพราชฤทธิไกร ธรรมิคราชประภโ กุณเฑราชา วิรุฬปักวิรุฬหค มหาทรรูราชา แลกรุงภาลีฤทธิขยัน ฤยสิทธพิทยาธรรคนธรรก เทวาสพรพ พระองค์ตรัสฝากศาสนา บริรักษห้พรพระวะษา" (ดูที่เชิงอรรถ 26)

4.6 พระครูสิงห์แก้ว วชิรธมฺโม (2554) ศึกษาบทบาทผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา: ศึกษากรณีเฉพาะตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน ได้รวบรวมข้อมูลพิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ ว่าพิธีกรรมขึ้นท้าวทั้ง 4 ของผู้เฒ่าผู้แก่ชุมชนในภาคเหนือหรือท้องถิ่นล้านนาเป็นความเชื่อทางด้านจิตใจที่หากบ้านใดทำพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 แล้ว เชื่อว่าทำวจตุโลกบาลซึ่งเป็นเทพรักษาทิศทั้ง 4 ทิศ จะลงมาปกป้องรักษาให้เจ้าของบ้าน หรือเยาวชนไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เนื่องจากเกรงว่าหากไม่ปฏิบัติจะส่งผลเสียต่อตนเอง พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้ง 4 เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากบ้านใดจะประกอบพิธี เพื่อนบ้านก็จะมาช่วยจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี ที่มีทั้งอาหารคาวหวาน ผลไม้ ตุง ข้าวตอกดอกไม้ และอื่น ๆ แต่ละชนิดต้องมีครบ 4 อย่าง ประเพณีการขึ้นท้าวทั้ง 4 นั้น นับถือและนิยมกันมาแต่โบราณกาลแล้ว เป็นประเพณีอันดีงามอย่างหนึ่งที่ควรอนุรักษ์ ซึ่งชาวเหนือเมื่อจะทำการมงคลใด ๆ ก็จะมีประเพณีประกอบ

พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้ง 4 เช่น ฉลองวัดวาอาราม กินแขกแต่งงาน ปลูกสร้างบ้านใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ บวช พระเบิกขลุ่ย (ณรง) และงานประเพณีต่าง ๆ งานสงกรานต์ เปิดร้านค้าใหม่ เป็นต้น ก็มักจะขึ้นท้าว ทั้ง 4 เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันอาเพศเหตุร้ายอันที่จะเกิดขึ้นใน ระหว่างงาน แล้วยังให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงดังปรารถนา ท้าวทั้ง 4 จัดว่าเป็นเทวดาจำพวกหนึ่งที่ อารามมาปกป้องสิ่งอันเลวร้ายทั้งหลายและอันตราย ที่จะเกิดแก่มนุษยโลก คอยรักษาดูแลทุกข์ สุขของมนุษยโลกทั้ง 4 ทิศ

ท้าวทั้ง 4 หรือเรียกว่า ท้าวจตุโลกบาล เป็นเทวดาที่รักษาทุกข์สุขของ มนุษย์โลกไว้ทั้ง 4 ทิศ และทำหน้าที่ป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่มนุษยโลกทั้งหลาย ท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 องค์ประกอบด้วย

- 1) ท้าวกุเวร หรือบางคราวเรียกว่า ท้าวเวสสุวัณ มีหน้าที่รักษาอยู่ทางทิศ อุดร (เหนือ) มีพวักยักษ์เป็นบริวาร
- 2) ท้าวธตะวัฐฐ มีหน้าที่รักษาอยู่ทิศบูรพา (ตะวันออก) มีพวกคนธรรพ์เป็น บริวาร
- 3) ท้าววิรูปหก มีหน้าที่รักษาอยู่ทางทิศทักษิณ (ใต้) มีพวกอสูรเป็นบริวาร
- 4) ท้าววิรูปักษ์ มีหน้าที่รักษาอยู่ทางทิศประจิม (ตะวันตก) มีฝูงนาค เป็นบริวาร

ท้าวจตุโลกบาล หรือท้าวทั้ง 4 นี้ มีพระยาอินทราธิราชเป็นประธาน ใน การทำพิธี ขึ้นท้าวทั้ง 4 มีธรรมเนียมว่าเมื่อจะทำการมงคลต่าง ๆ เป็นต้นว่า ขึ้นเรือนใหม่ แต่งงาน บวชนาค งานทำบุญปอย และงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานพิธีสักการบูชาเสาชิงช้า และใน เทศกาล ตูษสงกรานต์ มักจะมีการทำพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและ ครอบครัว

เครื่องพิธีกรรม มีขนม ของหวานคาว บุหรี่ หมาก เมียง กัล้วย อ้อย ช่อตุง อย่างละ 4 รูปเทียน บรรจุลงในสะตวง (กระทง) ที่ทำด้วยหยวกกล้วย ขนาดกว้างประมาณ 1 คืบ นำเอาสะตวง ไปวางไว้บนเสาไม้ซึ่งสมมุติว่าเป็นปราสาทของเทวดาทั้ง 4 ตน ส่วนอันกลางจะสูง กว่าสมมุติว่า เป็นพระยาอินทราธิราชองค์ประมุข สะตวงนั้นจะต้องเตรียมไว้ 5 อัน สำหรับเทวดา และกระทงเล็ก อีกองค์หนึ่งวางไว้ที่ตีนเสาปราสาท สมมุติว่าเป็นแม่ธรณีเจ้าที่ซึ่งเป็นประจักษ์พยาน ในการมงคลที่จัดขึ้นโดยวางกระทงที่ปักช่อตุงสีแดงไว้ทางทิศตะวันออก ช่อตุงสีเหลืองไว้ทางทิศใต้ ช่อตุงสีขาวไว้ทางทิศตะวันตก ช่อสีดำไว้ทางทิศเหนือ ช่อปลายปราสาทของพระยาอินทราธิราช เป็นช่อตุงสีเขียว จากนั้นจึงจุดธูปเทียนกล่าวคำเชิญเทวดา

เมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ บริเวณในเทวดาทั้งสี่เป็นผู้ดูแลสรรพสัตว์มนุษย์โลกทั้งหลาย แต่ละที่แต่ละแห่ง ในวันพระวันศีลมีการสำรวจตรวจสอบในการกระทำความดีของคนทั้งหลายที่ประพฤติปฏิบัติจึงมีพิธีกรรมเช่นนี้เกิดขึ้นมา ถ้าเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา ท้าวจตุโลกบาลหรือ ท้าวทั้ง 4 ครั้งเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะไปแสดงธรรมเทศนาที่ไหน ท้าวทั้ง 4 หรือ ท้าวจตุโลกบาลนั้นจะต้องไปเป็นผู้ดูแลรักษา ไปเปเล่งรัศมีคือความแจ่มสว่างที่นั่น แม้กระทั่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สำเร็จเป็นสัมพันธัญญามีพรหมณเฑียรถวายข้าวมัสสุปายาท ท้าวทั้งสี่ก็จะได้มาถวายบาตรซึ่งเป็นแก้ว แต่ละองค์นำมาแต่ละทิศ ในเมื่อมาถึงแล้วพระพุทธเจ้าก็ไม่สามารถรับได้ต้องทำให้บาตรที่ได้รับจากเทวดาทั้งสี่เป็นใบเดียว รับอาหารข้าว คือ ข้าวสัตตตุงง ข้าวสัตตตูก่อนจากพาวินิชย์ นี่คือความเป็นไปเป็นมาในการทำพิธี จะมีอาจารย์ประจำหมู่บ้านมาเป็นผู้ทำพิธี มีการอัญเชิญเทวดาก่อน แล้วกล่าวคำโองาสเวทนากถวายแก่เทวดา ให้มารับของพลีกรรมนั้น ๆ แล้วเป็นเสร็จพิธี

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณข้างต้น ทำให้ทราบถึงพระนามที่เรียกต่างกันของท้าวเวสสุวรรณ ได้แก่ ท้าวภูเวระ ท้าวไพศรพนธ์ ท้าวขัมภล ไต้บัน พิสมอนเต็น อีกทั้งยังมีสมญานามต่าง ๆ ด้วย ส่วนรูปลักษณ์นั้นก็ปรากฏแตกต่างกัน ได้แก่ รูปพรหมณเฑียร รูปเทพบุตร รูปยักษ์ รูปชายหน้าตาดุร้าย รูปชายพุงพลุ้ยสวมเครื่องทรงอย่างนักบวชหรือพระโพธิสัตว์ อีกทั้งยังทรงพาหนะแตกต่างกันด้วย ท่านมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ได้แก่ เป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนาเป็นจตุโลกบาล และเป็นผู้สั่งสอนช่วยเหลือ มีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ได้แก่ การพระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ ประเพณีลงเล มีความเชื่อว่าท่านเป็นเทพแห่งความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ โดยปรากฏหลักฐานทั้งวัตถุมงคล ศิลปกรรม และโบราณสถานที่มีความเกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ ในเขตอาณาจักรโบราณของไทย ได้แก่ อาณาจักรทวารวดี อาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรหริภุญชัย

ข้อค้นพบจากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้เห็นมิติของการทำวิจัยที่แตกต่างออกไปจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณครั้งที่ผ่านมา โดยงานวิจัยที่พบนั้นเป็นการศึกษาท้าวเวสสุวรรณเชิงโบราณคดี วรรณคดี เป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้จากข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของท้าวเวสสุวรรณนั้นข้างต้นนอกจากทำให้ทราบว่าท้าวเวสสุวรรณท่านเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา และเป็นจตุโลกบาล แล้ว ยังมีอีกมุมที่น่าสนใจว่าท่านมีบทบาทในการสั่งสอนและช่วยเหลือ ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาท้าวเวสสุวรรณในบทบาทด้านการสั่งสอนและช่วยเหลือ เป็นการศึกษาบทบาทของเทพปรกณณ์ด้านจิตวิทยาหรือการสั่งสอน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการสั่งสอน (Mentor)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการสั่งสอนซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมประกอบด้วยเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทด้านการสั่งสอน และงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทด้านการสั่งสอน ดังนี้

1. เอกสารแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทด้านการสั่งสอน

1.1 อาร์คไทป์เมนทอร์ (Mentor Archetype)

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทด้านการสั่งสอนนั้นมีที่มาจาก Monomyth Theory ใน the Hero with a Thousand Faces ของ Joseph Campbell ตีพิมพ์เมื่อปี 1973 การวิเคราะห์เทพปกรณัมที่เชื่อมโยงกับสังคมปัจจุบัน ทำให้มีบทวิเคราะห์ภาพยนตร์จำนวนมากที่ได้รับอิทธิพลจากความคิดของแคมป์เบลล์ถูกผลิตออกมา โดยเฉพาะการอ้างอิงถึงข้อความจากหนังสือเล่มดังกล่าว ดังเช่นผลงานของ Vogler, C. (2007, pp 39-47) The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers (กฤตยา ณ หนองคาย, 2553, น. 185)

ผลงานของ Vogler, C. (2007, อ้างถึงใน บารนี บุญทรง, 2557) โดย บารนี บุญทรง ได้แปลและอธิบายในเอกสารประกอบการสอน เกี่ยวกับแนวคิดอาร์คไทป์เมนทอร์ (Mentor Archetype) ของ Vogler, C. (2007, pp. 39-47, อ้างถึงใน บารนี บุญทรง, 2557) ว่า

...Mentor, usually a positive figure who aids or trains the hero. Campbell's name for this force is the Wise Old Man or Wise Old Woman.

This archetype is expressed in all those characters who teach and protect heroes and give them gifts.

The word "Mentor" comes to us from The Odyssey. A Character named Mentor guides the young hero, Telemachus, on his Hero's Journey. In fact it's the goddess Athena who helps Telemachus, by assuming the form of Mentor

แปล

...เมนทอร์ โดยปกติเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเก่งบวก เป็นผู้ช่วยเหลือ หรือ ฝึกฝนวีรบุรุษ แคมป์เบลล์เรียกพลังนี้ว่า ชายชราผู้ฉลาดสุขุม หรือ หญิงชราผู้ฉลาดสุขุม

อาร์คไทป์นี้แสดงออกในตัวละครทั้งหมดที่ทำหน้าที่สอนและปกป้องวีรบุรุษรวมทั้งมอบของขวัญให้.

คำว่า "เมนทอร์" มาจากตัวละครในเรื่อง "ดิ โอดิสซีย์" ที่ชื่อว่าเมนทอร์ ซึ่งนำเทเลมาคัส วีรบุรุษหนุ่ม บนเส้นทางภารกิจของเขา อันที่จริงแล้วผู้ที่ช่วยเหลือเทเลมาคัส คือ เทพเทวีอธีน่า พระองค์ปรากฏกายในรูปของเมนทอร์

1.1.1 เมนทอร์กับการวิเคราะห์จิตมนุษย์ (Psychological Function)

...In the anatomy of the human psyche, Mentors represent the Self. The god within us, the aspect of personality that is connected with all things. This higher Self is the wiser, nobler, more godlike part of us.

The Self acts as a conscience to guide us on the road of life when no Blue Fairy of kindly Gepetto is there to protect us and tell us right from wrong

แปล

...ในการวิเคราะห์จิตมนุษย์ เมนทอร์ คือ สัญลักษณ์ของ "ตัวตน" เทพเจ้าที่อยู่ด้านในตัวเรา แง่มุมของบุคลิกภาพที่เชื่อมโยงกับทุกสิ่ง ตัวตนที่สูงกว่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของตัวเราที่สุขุมกว่า มีคุณธรรมมากกว่า และมีความเหมือนเทพเจ้ามากกว่า.

ตัวตนนี้ทำหน้าที่เป็นจิตสำนึก คอยชี้นำเราบนเส้นทางแห่งชีวิตเวลาที่ไม่มีเทพธิดาสีฟ้า หรือ เกเบ็ตโต้ ผู้ใจดีคอยปกป้อง หรือ คอยบอกเราว่าอะไรดีอะไรไม่ดี

1.1.2 บทบาทของเมนทอร์ (Dramatic Function)

...Teaching-Just as learning is an important function of the hero, teaching or training is a key function of the mentor.

แปล

...การสอน-การฝึกฝนเป็นบทบาทสำคัญของเมนทอร์ เช่นเดียวกับที่การเรียนรู้เป็นบทบาทสำคัญของวีรบุรุษ

...Gift Giving-Giving gift is also an important function of this archetype, In Vladimir Propp's analysis of Russian fairy tales, Morphology of the Folktales, he identifies this function as that of a "donor" or "provider". It maybe a magic

weapon, an important key or clue, some magical medicine or food, or a life-saving piece of advice

แปล

...การมอบของขวัญ-การมอบของขวัญเป็นบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของอาร์คีไทป์เมนเทอร์ ในหนังสือ Morphology of the Folktales ของวลาดีเมียร์พรอพพ์ ซึ่งวิเคราะห์เทพนิยายรัสเซีย พรอพพ์เชื่อมโยงบทบาทนี้กับ "ผู้บริจาค" หรือ "ผู้จัดหา". ของขวัญอาจเป็นอาวุธวิเศษ กุญแจ หรือ เื่อนงำที่สำคัญ อาหาร หรือ ยาวิเศษบางอย่าง หรือ คำแนะนำที่ช่วยให้ชีวิตรอด

... Motivation-Another important function of the Mentor archetype is to motivate the hero, and help her overcome fear. Sometimes the gift alone is sufficient reassurance and motivation. In other cases the Mentor shows the hero something or arrange things to motivate her to take action and commit to the adventure. In some cases a hero is so unwilling or fearful that he must be pushed into the adventure. A mentor may need to give a hero a swift kick in the pants in order to get the adventure rolling.

แปล

...แรงบันดาลใจ-บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของอาร์คีไทป์เมนเทอร์ คือ การสร้างแรงบันดาลใจให้วีรบุรุษ และช่วยให้วีรบุรุษเอาชนะความหวาดกลัว บางครั้งการมอบของขวัญให้ก็เพียงพอต่อการสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่น. แต่ในบางกรณีเมนเทอร์จะทำให้วีรบุรุษเห็นบางสิ่ง หรือ จัดการบางสิ่งเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้วีรบุรุษตัดสินใจ และอุทิศตนให้กับการผจญภัย

1.1.3 เมนเทอร์ที่อยู่ภายใน (Inner Mentors)

... In some Western of film noir stories the hero is an experienced, hardened character who has no need for Mentor or guide. He has internalized the archetype and it now lives within him as an inner code of behavior. A code of ethics may be a disembodied manifestation of the Mentor archetype guiding the hero's actions.

...ในภาพยนตร์แนวตะวันตกหรือฟิล์มนัวร์ วีรบุรุษจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เข้มแข็ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีเม็ดเงินหรือผู้นำทาง เขาหล่อหลอมบุคลิกภาพของเม็ดเงินไว้แล้ว ตอนนี้นั้นมีชีวิตอยู่ภายในตัวเขาในฐานะจริยธรรมที่อยู่ด้านใน. กฎทางจริยธรรมนี้อาจเป็นการสำแดงของอาร์คไทป์เม็ดเงินในรูปแบบที่ไร้รูป ที่ทำหน้าที่ชี้นำการกระทำของวีรบุรุษ

2. งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทด้านการสั่งสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทด้านการสั่งสอน สุกัญญาโสภี ใจกล้า (2559) ได้ศึกษาอาร์คไทป์ครูบาอาจารย์ (mentor archetype) ในระบอบประเพณีกรีก ฮินดู และพระพุทธศาสนา โดย สุกัญญาโสภี ใจกล้า และกิ่งแก้ว อัดถากร (2560, น. 88-94) พบว่าครูบาอาจารย์ (mentor) มีบทบาท 5 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทในการสั่งสอน เป็นการวางรากฐานที่เป็นคุณสมบัติด้านคุณธรรมของศิษย์ สอนด้วยวาจาและการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน สอนเรื่องหลักศีลธรรม ความรัก และความอ่อนน้อมถ่อมตน 2) บทบาทในการพิทักษ์คุ้มครอง เป็นการคุ้มครองเพื่อให้พ้นจากความตาย หรือการหมดอิสรภาพและปราศจากสันติภาพ ได้แก่ การทูลเอาโรครภัยไข้เจ็บหรือวิบากกรรม การชุบชีวิตให้ฟื้นคืน การคลายให้ผู้อื่นช่วยเหลือ การเป็นจิตสำนึกใฝ่ดี และการกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ขันเพื่อสร้างความผ่อนคลายจากอารมณ์เศร้า วิตกกังวล และความตึงเครียด 3) บทบาทในการทดสอบ เป็นการหล่อหลอมให้ศิษย์ได้พัฒนาจิตในทางที่ดีขึ้น เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทางจิตวิญญาณของศิษย์ ครูบาอาจารย์จะทดสอบตั้งแต่เริ่มฝากตัวเป็นศิษย์และต่อไปในระหว่างการสอน เพื่อตรวจสอบผลการปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางจิตของศิษย์ 4) บทบาทในการมอบของขวัญของวิเศษ เป็นการประสาทพรและเป็นการส่งกระแสไปยังจิตวิญญาณของศิษย์เพื่อให้พัฒนาจิตวิญญาณได้เร็วขึ้น และ 5) บทบาทในการเป็นศาสดาพยากรณ์ เป็นการทำหน้าที่เป็นสื่อของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของบน โดยเปิดเผยพระประสงค์ พระลักษณะที่แท้จริงอย่างใดอย่างหนึ่งของพระเจ้า เพื่อบอกกล่าวคำพยากรณ์อนาคตเพื่อเป็นประโยชน์แก่มนุษยชาติ

ทั้งนี้ครูบาอาจารย์มีพันธกิจในการสื่อสารความรู้อันเป็นปรมาตมส์จะจากเบื้องบนมาสู่โลกมนุษย์ และส่งต่อแนวทางการปฏิบัติเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต อันเป็นการแทงทะลุโลกีย์วิสัยสู่โลกุตวิสัย ครูบาอาจารย์ท่านเป็นแบบอย่างโดยได้ปฏิบัติรู้แจ้งเห็นธรรมในสากลโลกจากนั้นจึงสอนให้ศิษย์ปฏิบัติตามแบบ ครูบาอาจารย์ท่านสอนด้วยชีวิตของท่านเอง ชีวิตของท่านคือแบบอย่าง และเป็นแบบอย่างที่เรียกว่า อาร์คไทป์ คือ เป็นสิ่งที่ส่งมาจากเบื้องบน และ

สืบทอดต่อกันมาเป็นแบบฉบับอันเดียวกันจากกาลอันเป็นอนันต์กำหนดนับมิได้ (สุกัญญาโสภี ใจกล้า, 2559)

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการสั่งสอนพบว่าเม็นทอร์ คือบุคคลที่มีคุณสมบัติแบ่งอก เป็นผู้ช่วยเหลือ หรือ ฝึกฝนวีรบุรุษ และเป็นแบบอย่าง มีบทบาท 5 ด้าน ในการพัฒนาผู้เดินทางสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต ซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการศึกษา บทบาทเม็นทอร์ (mentor archetype) จากเทพปกรณัมที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ ครั้งนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์ (Individuation)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์ ผู้วิจัยได้รวบรวม ประกอบด้วยเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการ ปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปริวรรตทางจิตวิญญาณ มนุษย์ใน 2 ประเด็น ดังนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับโลกหน้า (other world) และ 2) แนวคิดการปริวรรต ทางจิตวิญญาณ (individuation) ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับโลกหน้า (other world)

โลกหน้า (other world-the land of the dead and returns) คือ ดินแดนในโลกทิพ ที่ซึ่งเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความตาย การพิพากษานรกสวรรค์ ซึ่งปรากฏใน คติชนคดีต่างวัฒนธรรม ดังนี้

1.1.1 นักปรัชญาเอกของโลก โสคราตีส ได้บรรยายเกี่ยวกับความรู้ในโลกหน้าไว้ใน เฟโด โดย กิ่งแก้ว ชัดถาวร (2553, น. 8) ได้สรุปความรู้ไว้ใน โสคราตีส: นักปรัชญาที่แท้ว่าเป็น เหตุการณ์ในคุกในวันสุดท้ายก่อนที่ท่านจะถูกประหารโดยการดื่มยาพิษในตอนค่ำ ท่านโสคราตีสอยู่ ในท่ามกลางศิษยานุศิษย์และตอบคำถามเกี่ยวกับทรรคนะต่าง ๆ ทางปรัชญาผู้ซักถามได้แก่ ซิม มิอัส และเซบีส ส่วนผู้ถ่ายทอดเหตุการณ์ ได้แก่ศิษย์ผู้มีชื่อว่า เฟโด โดยท่านโสคราตีสได้อธิบาย เกี่ยวกับโลกหน้าว่าการเดินทางเข้าสู่โลกหน้านั้นวิญญาณไม่สามารถนำเอาสิ่งใดติดตัวไปยังโลก หน้าได้นอกจากความรู้และการพัฒนาตนเองที่ได้รับในขณะที่ยังใช้ชีวิตบนโลก อีกทั้งยังกล่าวอีกว่า ในการเดินทางนั้นจะมีเทพผู้พิทักษ์นำทางเราไปสู่อีกโลกหนึ่ง ต้องพบการพิพากษาและต้องเดินทางผ่านเส้นทางที่แตกต่างกัน ดังความว่า

...คนเราไม่สามารถเอาอะไรไปยังโลกหน้าได้ นอกจากการศึกษาและการฝึกอบรม... เมื่อใครก็ตามถึงแก่ความตาย ภูตผู้พิทักษ์ของเขาผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้ดูแลเขาในระหว่างมีชีวิตร ักพยายามที่จะพาเขาไปยังสถานที่แห่งหนึ่งซึ่งทุกวิญญาณจะต้องไปชุมนุม และหลังจากยอมจำนนต่อการถูกพิพากษาในกระทงต่าง ๆ แล้ว ก็จะต้องออกเดินทางไปยังโลกถัดไปภายใต้การนำของผู้ซึ่งมีหน้าที่นำพาวิญญาณจากโลกนี้ไปสู่อีกโลกหนึ่ง เมื่อได้ผ่านประสบการณ์ที่จำเป็น และพักอยู่ยาวนานตามที่กำหนดแล้ว ก็จะมีภูตผู้พิทักษ์อีกคนหนึ่งนำกลับมาอีก ซึ่งจะนำไปหลังจากผ่านช่วงเวลาที่ยืดยาวเป็นกัปป์กัลป์ทีเดียว

(กิงแก้ว อุตถากร, 2553, น. 79-80)

ในเฟโด ได้พรรณนาถึงโลกหน้า อันเป็นโลกที่เรียกว่า สวรรค์ และนรก โดยสวรรค์นั้นได้อธิบายรายละเอียดไว้ว่าเป็นที่ซึ่งมีความสวยงาม ประกอบด้วยแสงสีต่าง ๆ ประกอบทั้งมีสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งไว้แสดงธรรมและเสวนาของเหล่าเทพยดา ดังนี้

...โลกอันแท้จริง เมื่อมองลงมาจากเบื้องบน จะมองเห็นเหมือนลูกบอลที่ทำด้วยหนังสีบสองชั้น เป็นลายสลัปลีและตัดขอบด้วยสีต่าง ๆ ในบรรดาสีเหล่านั้น มีอยู่ไม่กี่สีเท่านั้นที่เราจัก

แต่นั้นแหละ โลก [ที่แท้จริง] ทั้งโลกสร้างขึ้นด้วยสีแบบนั้น และด้วยสีอื่น ๆ ที่บรรเจิดกว่าและบริสุทธิ์กว่า ส่วนหนึ่งเป็นสีม่วงสวยมหัศจรรย์ อีกส่วนหนึ่งเป็นสีทองทั้งหมดที่เป็นสีขาวในนั้น มันทวยิ่งกว่าซอลึกหรือหิมะเสียอีก และที่เหลือก็ทำนองเดียวกัน คือ ประกอบกันขึ้นมาด้วยสีอื่น ๆ มากกว่าและน่ารักยิ่งกว่าสีทั้งหลายที่เราเคยเห็น..."

[โลกสวรรค์นั้น] ยังมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และโบสถ์วิหารซึ่งเป็นที่ประทับอันแท้จริงของเทพยดา และ [มี] การแสดงธรรมและเทพพยากรณ์และนิมิตหมายต่าง ๆ กับทั้งการสังเสวนาอื่น ๆ ทุกประเภทกับทั้งเทพยดาทั้งปวงก็จะปรากฏให้เห็นเฉพาะหน้า

(กิงแก้ว อุตถากร, 2553, น. 83 – 85)

ทั้งนี้ ในเฟโด ยังได้พรรณนาถึงสถานที่ในโลกหน้า ซึ่งเรียกว่า นรก ไว้ว่าเป็นสถานที่ที่ประกอบด้วยแม่น้ำหลายสาย ไฟลาวา และป่าที่น่าสะพรึงกลัว ดังนี้

...ในบรรดาลำธารทรงพลังมากมายหลายหลากเหล่านี้ มีอยู่สายที่พิเศษที่ยิ่งใหญ่ที่สุด สายที่วาดวงนอกสุดคือที่เรียกว่า โอเคอานอส ที่ตรงกันข้ามเลยกับสายนี้ และไหลไปในทิศทางตรงกันข้ามคือ อเซรอน ซึ่งไม่เพียงแต่ไหลผ่านภูมิภาคที่แห้งแล้งอื่นเท่านั้น ยังผ่านได้แผ่นดินและไปยังทะเลสาบอเซรูซีอา ที่ซึ่งวิญญาณของคนตายส่วนมากมาสู่ที่ทางระหว่างแม่น้ำสองสายนี้ เกิดแม่น้ำสายที่สาม...แม่น้ำนี้เรียกชื่อว่า ฟิริเฟลเยรอน...ใกล้ต้นน้ำมีสถานที่กว้างใหญ่ ลูกโพลงด้วยแผ่นไฟ แบบที่เป็นทะเลสาบเดือดพล่านด้วยน้ำโคลนมหึมายิ่งกว่าทะเลของเรา...มีน้ำเป็นไฟพ่นธารลาวาไปในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก มันไหลวนเป็นวงกลม... และในขณะที่มันวนไปโดยรอบ ณ ภายในแผ่นดินโลก มันจะในที่สุดมาถึงขอบของทะเลสาบอเซรูซีอา แต่ทว่าไม่ปนกับน้ำนี้ และหลังจากการวนเวียนอีกมากมายได้แผ่นดิน มันจะโจนลงสู่ทาร์ทารัส ตรงจุดที่ต่ำกว่าเพื่อน... ตรงกันพอดีกับแม่น้ำสายนี้ ผุดแม่น้ำสายที่สี่ ก็ีทั้งหลายนกล่าวว่าชื่อของมันคือ คอคิตอส แรกทีเดียวมันระเบิดไปสู่สถานที่แห่งหนึ่งที่เป็นป่า ๆ และน่าสะพรึงกลัวทั้งหมดเป็นสีเทาเข้มเหมือนสีตะกั่ว ซึ่งเรียกว่าเป็นแดนนรก และทะเลสาบซึ่งแม่น้ำนี้ก่อให้เกิดเป็นรูปร่างขึ้นตรงทางเข้า มีชื่อเรียกว่า สติคส์ ส่วนที่เรียกทาร์ทารัสนั้น แม่น้ำทุกสายไหลรวมลงสู่อ่าวนี้

(กิงแกว อัครถาวร, 2553, น. 87 – 89)

ในนรกนั้น เฟโด ได้กล่าวถึงการพิพากษาวิญญาณคนตายไว้ด้วยว่าผู้ที่ทำคุณกุศลต่างกัน ทำความผิดมากมายต่างกัน ก็จะเดินทางต่อไปในสถานที่แตกต่างกัน ดังนี้

...เมื่อคนตายใหม่ไปถึงสถานที่ที่แต่ละวิญญาณถูกผู้คุมนำพาไป แรกทีเดียวเขาเหล่านั้นจะต้องรับการพิพากษา ทั้งผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างดีมีกุศลและผู้ที่มีได้เป็นเช่นนั้น ผู้ซึ่งถูกพิพากษาว่าใช้ชีวิตแบบกลาง ๆ เดินทางต่อไปยังอเซรอน และลงเรือที่จอดรออยู่เพื่อไปยังทะเลสาบเขาฟ้านักอยู่ที่นั่น เมื่อผ่านการชำระล้างให้สะอาดบริสุทธิ์แล้ว เท่ากับเขาได้รับทั้งการชำระล้างโทษจากบาปทั้งปวงที่ได้เคยกระทำ ทั้งได้รับรางวัลสำหรับความดีที่ได้บำเพ็ญก็เป็นไปตามการตอบแทนที่ควรได้รับของแต่ละคน ผู้ที่ทำบาปใหญ่หลวงถูกพิพากษาว่าสุดที่จะแก้ไขเนื่องจากได้กระทำการอันเป็นโทษมหันต์โดยละเมิดศาสนา หรือทำฆาตกรรมที่โหดร้าย และทำผิดกฎหมายมากมายหลายประการ หรือทำ

อาชญากรรมอื่น ๆ ทำนองเดียวกัน พวกเหล่านี้จะถูกโยนลงในทาร์ทาร์ส ตามชะตากรรมที่เหมาะสม โดยจะไม่มีโอกาสฟื้นขึ้นมาอีก

(กิงแกว อัสตากร, 2553, น. 89 – 90)

1.1.2 วัฒนธรรมอียิปต์ ซลิตดา (2548) กล่าวไว้ในตำนานอียิปต์โบราณว่ามีตำนานเกี่ยวกับโลกหน้ากล่าวไว้ในเทพปกรณัมที่เกี่ยวกับเทพเจ้าโอซิริส กล่าวคือในดินแดน "มตภาพคู่อัด" (แดนมรณะ) มีเทพเจ้าโอซิริสเป็นกษัตริย์แห่งดินแดนมรณะ ทรงเป็นเทพเจ้าปกครองยมโลก ประทับอยู่บนบัลลังก์มีเทพีไอซิสและเทพีเนฟริสประทับอยู่ข้างกายทั้งสองด้าน ในตำนานเล่าขานว่าหากวิญญาณของผู้ตายผ่านการตัดสินแล้ว เทพโฮรุสจะพาไปเข้าเฝ้าเทพเจ้าโอซิริสผู้เป็นใหญ่ในแดนมรณะ "มตภาพคู่อัด" ทรงเป็นเทพเจ้าปกครองยมโลก ผู้ทรงประทับอยู่บนบัลลังก์มีเทพีไอซิสและเทพีเนฟริสประทับอยู่ข้างกายทั้งสองด้าน จากนั้นเทพโอซิริสจะพิพากษาวิญญาณผู้ตายนั้น (ซลิตดา, 2548, น. 113 - 114)

1.1.3 วัฒนธรรมกรีก – โรมัน แฮมิลตัน เอดิธ (2549) ได้พรรณนาเกี่ยวกับโลกหน้าไว้ใน ปกรณัมปรัมปรา ว่าในดินแดนใต้พิภพเป็นอาณาจักรของคนตายนั้นปกครองโดยเฮเดสหรือพลูโตซึ่งเป็นหนึ่งในมหาเทพทั้งสิบสอง ราชนีคือเพอร์เซโฟเน อาณาจักรนี้มักจะเรียกขานกันด้วยชื่อของเทพเจ้าผู้ครองคือฮาเดส อีเลียดระบุว่าดินแดนแห่งนี้อยู่ภายใต้สถานที่ลึกลับต่าง ๆ ในโลก ในโอดิสซีย์บอกระบุทางไปสู่ดินแห่งนี้ทอดเหนือขอบโลกข้ามโอเชอันไป กวีสมัยหลัง ๆ บอกว่ามีทางเข้าหลายทางจากพิภพผ่านทางโพรงถ้ำและข้างทะเลสาบลึก บางครั้งดินแดนยมโลกแบ่งออกเป็น 2 เขตแดน คือ ทาร์ทาร์สและเอเรบัส ทาร์ทาร์สอยู่ลึกกว่า เป็นที่คุมขังเหล่าโอรสแห่งแม่พระธรณี เอเรบัสเป็นที่ที่คนตายผ่านเข้าไปทันทีที่เสียชีวิต อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่ไม่มี ความแตกต่างระหว่างดินแดนทั้งสองแห่งนี้ และสองคำโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า ทาร์ทาร์สใช้เรียกอาณาจักรของยมโลกทั้งหมด (แฮมิลตัน เอดิธ, 2549, น. 56)

เทพเฮดิสยังเป็นผู้ครอบครองทาร์ทาร์ส (Tartarus) หรือหลุมลึกใต้บาดาล ภายในอาณาจักรนรกใต้บาดาล หรือแดนยมโลกของเทพเฮดิสมีแม่น้ำสีดำนืดและมีกลิ่นเหม็นสาบหนึ่งไหลไปรอบ ๆ ดินแดนแห่งความตาย คือแม่น้ำสติกซ์ (Styx) ณ ริมฝั่งแม่น้ำสายนี้ เฮอร์เมส (Hermes) หรือเมอร์คิวรี (Mercury) เทพเจ้าแห่งคนเดินทางและเทพสื่อสารของมหาเทพซุส มีหน้าที่นำวิญญาณของคนตายมาส่งให้กับแครอน (Charon) ผู้กรรเชียงเรือ แครอนจะมีหน้าที่กรรเชียงเรือนำดวงวิญญาณข้ามแม่น้ำสติกซ์ไปยังฝั่งนรก ประเพณีการนำเงินใส่ปากคนตายมี กำเนิดมาจากความเชื่อที่ว่าเพื่อวิญญาณจะได้นำเงินนี้ให้แครอนสำหรับเป็นค่าโดยสาร หากไม่มี

เงินดังกล่าว ดวงวิญญาณจะถูกปล่อยให้รอนเร่พเนจรไปจนกว่าจะได้พบกับเทพเฮดีส (แฮมิลตัน เอดิธ, 2549, น. 57)

เส้นทางสู่ยมโลก บางตำนานกล่าวว่ายูที่ขอบพิภพโดยต้องข้ามมหาสมุทร ไป แต่ทว่าบางท่านบอกว่ามีทางลงไปสู่นรกได้หลายทาง โดยทะลุถ้ำแถวทะเลสาบที่ลึกมาก ๆ ตามตำนานว่าถ้าเดินไปตามเส้นทางสายนี้จะพบกับ แอเคอรอน (Acheron) แม่น้ำแห่งความวิปโยคซึ่งจะไหลไปสู่แม่น้ำอีกสายหนึ่ง คือโคไซทัส (Cocytus) ถือเป็นเขตชั้นนอกของยมโลกเรียกว่า เอเรบัส (Erebus) จุดที่แม่น้ำแอเคอรอนกับโคไซทัสมาบรรจบกันนี้ แครอนจะนำเรือมารับดวงวิญญาณจากเทพเฮอริเมสเพื่อพาข้ามฟากไปยังแดนยมโลกโดยผ่านประตูที่แข็งแกร่งดั่งเหล็กเพชร และเป็นทางไปสู่อาณาเขตของเรือนจำที่อยู่ลึกลงไปเรียกว่า ทาร์ทาร์ส (Tartarus) อันเป็นเขตชั้นในของแดนยมโลก สติกซ์ (Styx) แม่น้ำสาบานของเหล่าเทพเจ้า เป็นหนึ่งในแม่น้ำสามสายที่คั่นระหว่างบาดาล หรือยมโลกไว้ต่างหากจากโลกพิภพเบื้องบนอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ แม่น้ำทั้งสามสายนั้นได้แก่ เฟลจีธอน (Phlegethon) หรือแม่น้ำไฟ สติกซ์ (Styx) แม่น้ำสาบานของเทพทั้งปวง และ ลีที (Lethe) แม่น้ำแห่งความลืมเลือนหรือแม่น้ำล้างความทรงจำในชาติก่อนให้หมดก่อนที่จะถูกส่งไปเกิดอีกครั้ง บางตำนานบอกว่าลีทีเป็นน้ำพุที่อยู่ใต้ต้นพอพลาร์ เมื่อดวงวิญญาณดื่มแล้วจะลืมเรื่องราวสมัยที่อยู่บนโลก และลืมเรื่องราวในนรกเมื่อตอนฟื้นโทษก่อนจะถูกส่งไปเกิดใหม่ (แฮมิลตัน เอดิธ, 2549, น. 58)

ตามที่กล่าวมานั้นบางตำนานบอกว่าแครอนพาเรือมารับดวงวิญญาณที่แม่น้ำแอเคอรอน แต่อีกตำนานว่าพามารับที่แม่น้ำสติกซ์ อันนี้ไม่มีข้อสรุปอาจจะแล้วแต่เหตุการณ์ว่าดวงวิญญาณของผู้ตายมีความสำคัญมากขนาดไหน หรือตัวแครอนเองเกิดนึกขยันทึกละเลยพาเรือมารับในที่ใกล้หน่อยเพราะญาติคนตายเอาเงินใส่ปากมาเยอะก็เป็นได้ เซอร์เบรัส (Cerberus) สุนัขขอสุรกาย 3 หัว ผู้เฝ้าประตูนรก เมื่อเข้าสู่อาณาจักรแห่งยมโลกแล้วดวงวิญญาณจะหมุนตัวตลอดเวลาคล้ายกับใบไม้แห้งต้องลมในฤดูใบไม้ร่วง และที่หน้าประตูทาร์ทาร์สมีสุนัขสามหัวและหางเป็นมังกรเฝ้าอยู่ที่ปากทางเข้าออกตัวหนึ่งชื่อว่าเซอร์เบรัส ซึ่งมันจะยอมให้ดวงวิญญาณผ่านประตูเข้าไปโดยดี แต่ไม่ยอมให้กลับออกมาอย่างเด็ดขาด (ธนาภิต, 2546, น. 60-67)

1.1.4 วัฒนธรรม ดิวตันนิค พณนิดา ภูมिवัฒน์ (2548) ได้พรรณนาเกี่ยวกับภูมิลักษณะโลกไว้ในพงศาวดารผู้นิราศ ตำนานเทพเจ้าเคลติกและดิวตันนิค ว่าโลกในตำนานไวคิงนั้นประกอบด้วย 3 ชั้น มีต้นไม้ใหญ่ชื่อต้นยิก ดราซิล (Yggdrasil) เป็นประธาน มีราก 3 ราก ยึดเอาดินแดนต่าง ๆ ในโลกให้อยู่คงที่ แต่ละรากจะอยู่ในแต่ละชั้นของโลก ชั้นบนสุดเป็นโลกของเทพเจ้าและเอลฟ์ มี 3 โลก เรียกว่า อัสดการ์ด (Asgard) วานาไฮม์ (Vanahaim) และอัลฟไฮม์ (Alfheim)

ชั้นกลางมี 4 โลก ประกอบด้วย มิตการ์ด (Midgard)-แดนมนุษย์ โยทุนไฮม์ (Jotunhiem)-แดนยักษ์ สวาร์ตอัลฟ์ไฮม์ (Svartalfhiem)-แดนเอลฟ์ดำ และนิดาเวลลีร์ (Nidavellir)-แดนคนแคระ มีมหาสมุทรใหญ่ล้อมรอบ กว้างขวางเกินมนุษย์จะข้ามได้ ในสมุทรมีมังกรยักษ์ชื่อโยร์มุนกันด์ (Jormundgand) อาศัยอยู่ มังกรมีลำตัวยาวมากจึงเอาตัวล้อมรอบโลกชั้นกลางไว้แล้วคาบหางตนเองอยู่ในปาก ส่วนโลกชั้นล่างสุดประกอบด้วย นิเฟลไฮม์ หรือเฮล (Hel)-นิเฟลไฮม์ดินแดนของคนตาย มีแต่หิมะและความหนาวเย็นชั่ววันรันด์ บางครั้งก็ถูกเรียกตามผู้ปกครองซึ่งเป็นราชินีชื่อเฮล คนที่ตายโดยป่วยหรือแก่ตายจะต้องมายังเฮล ส่วนคนที่ตายอย่างกล้าหาญในสนามรบจะได้อาศัยอยู่กับโอดินในวังวัลฮัลลา และใช้ชีวิตอย่างมีเกียรติ และมุสเปลไฮม์-เป็นถิ่นของยักษ์ไฟมีผู้ปกครองชื่อ ซูร์ต (Surt) ซึ่งมีดาบเพลิงเป็นอาวุธ (พจนานุกรม ภูมิวัฒนธรรม, 2548, น. 201)

1.1.5 ริวไฮ โอคาวา (2556 ก) กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับโลกหน้าไว้ในกฎแห่งวันรันด์ ว่ามีเพียงไม่กี่คนที่รับรู้ถึงการมีอยู่ของโลกหน้า ความสัมพันธ์ระหว่างโลกหน้ากับโลกปัจจุบันที่สอดคล้องกับการเตรียมความพร้อมในการใช้ชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองในโลกปัจจุบัน แล้วเดินทางสู่โลกหน้า ดังความว่า

...ถ้าหากเราทุกคนสามารถแบ่งปันประสบการณ์ทางจิตวิญญาณได้ คงไม่มีใครสงสัยว่าโลกหน้ามีอยู่จริงหรือเปล่า แต่น่าเสียดายที่ความสามารถนี้ถูกจำกัดอยู่กับมนุษย์พิเศษเพียงไม่กี่คน ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่รับรู้ถึงการมีอยู่ของโลกหน้า คนที่อยู่กับโลกแห่งความเป็นจริงก็ไม่อยากยอมรับการมีอยู่ของโลกหน้า หรือความสัมพันธ์ระหว่างโลกหน้ากับโลกปัจจุบันที่เราอยู่ มนุษย์เราครุ่นคิดถึงความหมายของชีวิตและเหตุผลในการมีชีวิตอยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด มันเป็นคำถามที่สำคัญยิ่งและไม่มีวันที่จะเข้าใจได้ จนกว่าเราจะรู้ว่าเราคือตัวแทนของการดำรงอยู่ประเภทใดในจักรวาลแสนกว้างใหญ่นี้ ถ้าเราเชื่อตามนักวัตถุนิยมว่าอยู่ ๆ ชีวิตก็เริ่มต้นขึ้นภายในครรภ์ของมารดา ดำเนินไปประมาณหกสิบหรือเจ็ดสิบปีก่อนสิ้นสุดลง จากนั้นร่างกายก็ถูกกำจัดที่เมรุ เราก็ควรใช้ชีวิตตามความเชื่อนั้น อย่างไรก็ตามถ้าเกิดมีอีกโลกหนึ่งตามที่มนุษย์ที่มีศาสนาเชื่อ ที่ซึ่งเหล่าวิญญาณจากมาเพื่อถือกำเนิดในโลกใบนี้ และใช้ชีวิตอยู่หลายสิบปีก่อนที่จะจบการศึกษา และกลับสู่โลกดังกล่าวเพื่อมุ่งมั่นพัฒนาตนเองต่อไป เราก็จำเป็นต้องมีทัศนคติการมองชีวิตอีกแบบหนึ่ง

(ริวไฮ โอคาวา, 2556 ก, น. 11)

ในการเดินทางจากโลกนี้ไปยังโลกหน้า วิโว โอคาวา กล่าวว่ เมื่อเรา ประสบกับภาวะใกล้ตายหรือความตายนั้น จะมีเทพผู้พิทักษ์คอยนำทางไปสู่โลกหน้า สำหรับผู้ที่ใช้ ชีวิตอยู่กับวัตถุ ไม่ตื่นรู้ในธรรมชาติของวิญญาณก็จะเดินทางไปยังดินแดนนรกและได้รับโทษอย่าง ทรมาน ส่วนผู้ที่สำนึกผิดอย่างแท้จริงจะถูกส่งไปยังอาณาจักรแห่งท้องฟ้า ดังนี้

...ถ้าเรามองจากอีกโลกหนึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ที่กำลังเข้าสู่ความตายนั้น มีเทพผู้ พิทักษ์และเทพผู้ชี้ทางรวมถึงเหล่าทูตสวรรค์ยืนอยู่ข้าง ๆ เตรียมพร้อมนำทางให้กับผู้ที่ ใกล้ตาย เมื่อปลายทางชีวิตมาถึงวิญญาณก็จะเคลื่อนออกจากร่าง แต่ตอนแรกคนผู้นั้น จะไม่รู้ตัวว่าเกิดอะไรขึ้น และรู้สึกว่ตัวเขาแบ่งออกเป็นสองร่าง ร่างหนึ่งนอนอยู่บนเตียง แต่อีกร่างหนึ่งเคลื่อนไหวอย่าง เป็นอิสระ เมื่อเห็นร่างกายของตนเองถูกนำไปที่เมรุเพื่อเผา ศพ วิญญาณจะคอยวนเวียนอยู่บริเวณใกล้ ๆ เพราะไม่รู้ว่จะต้องทำอย่างไรต่อ ไม่เคยมี ใครบอกเขาว่าชีวิตที่รออยู่ข้างหน้าเป็นอย่างไร เขาย่อมต้องทุกข์ใจมากเป็นธรรมดา ใน จุดนี้เทพผู้พิทักษ์จะปรากฏขึ้นและอธิบายให้เขาฟังว่มีสิ่งใดรออยู่ อย่างไรก็ตามการที่ วิญญาณนั้นอาศัยอยู่บนโลกนี้เป็นเวลาหลายสิบปีเขาจะรู้สึกว่คำอธิบายนั้นยากเกินจะ เข้าใจ ดวงวิญญาณจะได้รับคำชี้แนะจากเทพผู้พิทักษ์หรือเทพผู้ชี้ทางจนกว่าเขาจะ พร้อมกลับคืนสู่แดนสวรรค์

(วิโว โอคาวา, 2556 ก, น. 15-16)

...เมื่อถึงจุดหนึ่ง วิญญาณที่ร่อนเร่อยู่บนโลกที่เป็นปรากฏการณ์สามมิติจะถูกนำ ทางโดยวิญญาณของญาติมิตรที่ตายไปก่อนหน้า หรือไม่ก็โดยเทพผู้พิทักษ์ เพื่อไปยัง ศูนย์ต้อนรับ (Reception Center) ซึ่งอยู่ในมิติที่สี่ เพื่อให้พวกเขาพิจารณาตนเองถึงชีวิต ของพวกเขาบนโลกที่ผ่านมา หลักพื้นฐานของการพิจารณาตนเองคือ ความผิดพลาดที่ พวกเขาทำเมื่อมองผ่านมุมมองของจิตวิญญาณ กล่าวคือ ดวงวิญญาณนั้นจะไตร่ตรอง ว่ชีวิตของตนมุ่งเน้นไปทางวัตถุ แทนที่จะเป็นทางจิตวิญญาณมากนักไหนด ผลจาก การพิจารณาคือ ผู้ที่มุ่งเน้นด้านวัตถุโดยที่ไม่ตื่นรู้ถึงธรรมชาติความเป็นวิญญาณของตน นั้น จะต้องไปสู่ดินแดนที่เรียกว่า นรก ซึ่งอยู่ในดินแดนแห่งมิติที่สี่ พวกเขาจะได้รับโทษ ด้วยความทรมานอย่างสาหัส ในทางกลับกันพวกที่ไม่ได้ใช้ชีวิตในทางจิตวิญญาณแต่ สาราพความผิดพลาดนั้นอย่างจริงจังและสำนึกผิดอย่างแท้จริงจะถูกนำไปสู่อาณาจักร แห่งท้องฟ้า (Astral Realm) สถานที่ซึ่งวิญญาณมีความปรองดองอาศัยอยู่

(วิโว โอคาวา, 2556 ก, น. 18)

ริวโฮ โอคาวา ยังกล่าวต่อไปอีกว่า โลกหน้านั้นมีหลายระดับทั้งแนวนอน และแนวตั้ง แบ่งออกเป็นอาณาจักรต่าง ๆ อย่างมากมาย สำหรับผู้ที่มีการพัฒนาระดับ จิตวิญญาณในระดับที่สูงเรียกว่า อาณาจักรแห่งแสงสว่าง ผู้ที่อยู่ในโลกนี้คือกลุ่มของพระโพธิสัตว์ ผู้ปฏิบัติภารกิจช่วยเหลือดวงวิญญาณ เป็นผู้คอยชี้แนะสำหรับผู้ที่กำลังเดินทางจากโลกนี้สู่โลกหน้า โดย จิตวิญญาณจะปรากฏในรูปตามศรัทธาของผู้ที่กำลังเดินทางจากโลกนี้ ดังความว่า

...การมีลำดับชั้นของจิตวิญญาณในโลกหน้าเป็นความจริงที่ยอมรับกันใน ศาสนาพุทธ ลัทธิไสยศาสตร์ (Mysticism) และปรัชญาเทววิทยา อีกทั้งยังได้รับการ ยืนยันจากเอกสารโบราณหลายฉบับว่าจักรวาลแห่งจิตวิญญาณนั้นไม่ได้แบ่งออกเป็นแค่ สองซีก คือโลกนี้กับโลกหน้า แต่โลกหน้านั้นยังแบ่งออกเป็นอาณาจักรมากมาย ทั้งใน แนวนอนและแนวตั้ง ผู้มีพลังจิตชาวยุโรปในสมัยศตวรรษที่ 18 นามว่า เอ็มมานูเอล สวีเดนบอร์ก (Emmanuel Swedenborg) เคยไปเยี่ยมเยือนโลกวิญญาณหลายครั้ง และ จดบันทึกสิ่งที่เขาเห็นไว้ในบันทึก เล่าว่าเมื่อเงยหน้ามองจะคล้ายมีม่านที่มองไม่เห็นปก คลุมท้องฟ้า และสิ่งที่อยู่เหนือขึ้นไปนั้นดูเหมือนจะเป็นอีกโลกหนึ่ง ในความเป็นจริงไม่ได้ มีชั้นปกคลุมใด ๆ ที่มองเห็นได้ แต่มีโลกอื่น ๆ ดำรงอยู่จริง โดยซ้อนทับกันเป็นชั้น ๆ

(ริวโฮ โอคาวา, 2556 ก, น. 44)

จากคำกล่าวข้างต้น ริวโฮ โอคาวา ยังได้กล่าวถึงโลกหน้าว่าเป็นโลกในมิติ แห่งแสง แต่ไม่ได้เป็นแสงแบบที่เห็นได้ในโลกนี้ หากแต่เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ในโลกนี้เกี่ยวกับโลกหน้า และแสงสีต่าง ๆ ยังสื่อถึงความต่างของผู้ที่อาศัยอยู่มิติ ดังนี้

...เมื่อกล่าวถึงแสง ไม่ได้หมายถึงแสงที่บนโลกมนุษย์นึกถึงมันมีลักษณะเฉพาะ ตนและดูราวกับว่าเป็นกลุ่มลำแสงสีเหลือง ขาว แดง และเขียว แต่เป็นเพียงการใช้คำที่ คนบนโลกสามารถเข้าใจได้ แต่รูปลักษณะที่แท้จริงนั้นแตกต่างไปมาก ไม่มีสิ่งใดที่มีสีใน ตัวเอง เป็นเพียงอนุที่ก่อตัวเป็นวัตถุที่สะท้อนสีบางสีออกมาแล้วดูเหมือนว่ามีสี"

(ริวโฮ โอคาวา, 2556 ก, น. 172)

1.1.6 รัชชัชย วิสุทธิมรรค (2535) ได้พรรณนาไว้ใน ชีวิตหลังความตายว่าโลกนี้ เป็นโลกมายา และโลกหน้าคืออาณาจักรที่เป็นจริงเป็นอาณาจักรของชีวิตนิรันดร์ ดังความว่า

...โลกนี้เป็นเพียงการแสดง ไร้สาระและว่างเปล่า ไม่มีอะไร เป็นเพียงความ คล้ายคลึงของความเป็นจริง จงอย่าเสนาหาคือโลกนี้ อย่าสลายพันธะที่เชื่อมเจ้ากับพระ ผู้สร้างของเจ้า และอย่าเป็นพวกที่ผิดพลาดและหลงทางออกไปจากหนทางของพระองค์ แท้จริงแล้วเรากล่าวว่าโลกนี้เป็นเพียงไอระเหยในทะเลทรายซึ่งผู้กระหายฝันว่าเป็นน้ำ และพยายามไขว่คว้าด้วยอำนาจทั้งหมดของเขาจนกระทั่งเมื่อเขามาถึง จึงพบว่ามันเป็น เพียงภาพลวงตา เจ้าจงรู้ไว้ว่าอาณาจักรสวรรค์เป็นภพที่แท้จริง และโลกนี้เป็นเพียงเงา ของภาพสวรรค์ที่ยื่นออกมา เจ้าไม่มีชีวิตของตนเอง การดำรงอยู่ของมันเป็นเพียงความ เพื่อฝัน ไม่มีอะไรมากไปกว่านั้น มันเป็นเพียงภาพที่สะท้อนอยู่ในน้ำดูเหมือนว่าเป็น รูปภาพ

(ธวัชชัย วิสุทธิมรรค, 2535, น. 24)

ธวัชชัย วิสุทธิมรรค ยังได้พรรณนาถึงรายละเอียดของอาณาจักรในโลก หน้กับทั้งสิ่งที่มีร่วมกันระหว่างโลกนี้กับโลกหน้า คือ วิญญาณอันเป็นนิรันดร์ มิใช่ร่างกายมนุษย์ที่ ถูกจำกัดอยู่กับสถานที่หรือโลกนี้เท่านั้น ดังความว่า

...อาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้าไม่ใช่สถานที่ แต่บริสุทธิ์พ้นจากกาลเวลาและ สถานที่ที่เป็นภพของวิญญาณ เป็นภพของพระผู้เป็นเจ้าเป็นศูนย์กลางของอภิปไตยของ พระผู้เป็นเจ้า เป็นอิสระจากร่างกายบริสุทธิ์พ้นจากจินตนาการของมนุษย์ การถูกจำกัด อยู่กับสถานที่เป็นคุณสมบัติของร่างกายไม่ใช่วิญญาณ จงสังเกตดูว่าร่างกายของมนุษย์ ถูกจำกัดอยู่กับพื้นที่เล็กน้อย ร่างกายครอบคลุมเนื้อที่เพียงสองคืบ แต่วิญญาณและ ปัญญาของมนุษย์เดินทางไปทุกประเทศทุกดินแดน และไปแม้แต่อวกาศที่ไร้ขอบเขต ล้อมรอบ ทุกสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่ ทำการค้นพบในดวงดาวอันประเสริฐและระยะทางอันไม่ มีสิ้นสุด เป็นเพราะว่าวิญญาณไม่มีสถานที่ โลกและสวรรค์เป็นเสมือนหนึ่งเดียวกัน สำหรับวิญญาณ เพราะวิญญาณทำการค้นพบทั้งในโลกและสวรรค์ แต่ร่างกายถูกจำกัด อยู่กับสถานที่ และไม่รู้สิ่งที่อยู่เหนือไปจากนั้น ชีวิตของอาณาจักรสวรรค์คือชีวิตของ วิญญาณ คือชีวิตนิรันดร์

(ธวัชชัย วิสุทธิมรรค, 2535, น. 26)

อีกทั้งการเดินทางสู่โลกหน้านั้น รัวชัย วิสุทธิมรรค กล่าวว่าเป็นที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาจิตวิญญาณของตนให้สอดคล้องในสภาพเดียวกับการอยู่ในโลกหน้า ได้แก่ คุณธรรม ความศรัทธา ความมั่นใจ ความรู้และความรักของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ซึ่งต้องได้มาขณะอยู่ในโลกนี้ เพื่อพร้อมที่จะจากโลกนี้ขึ้นไปสู่อณาจักรสวรรค์ ดังความว่า

...ในโลกนี้เขาจำเป็นต้องได้มาซึ่งคุณลักษณะแห่งสวรรค์เหล่านี้ ในโลกหน้า จำเป็นต้องมีคุณธรรม ความศรัทธา ความมั่นใจ ความรู้และความรักของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า เขาจะต้องได้มาขณะอยู่ในโลกนี้เพื่อว่าภายหลังที่เขาจากโลกนี้ขึ้นไปสู่อณาจักรสวรรค์ เขาจะพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่จำเป็นสำหรับชีวิตนิรันดร์เตรียมไว้พร้อมสำหรับเขา โลกสวรรค์เป็นโลกแห่งแสงสว่าง ดังนั้นมนุษย์ต้องได้รับความสว่างในจิตใจที่โลกนี้ โลกหน้าเป็นโลกแห่งความรัก ความรักของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเป็นสิ่งจำเป็น โลกหน้าเป็นโลกแห่งความสมบูรณ์ ดังนั้นคุณความดีและความสมบูรณ์ต้องบรรลู่ให้ได้มา โลกหน้าเป็นอาณาจักรแห่งชีวิตนิรันดร์ ชีวิตนิรันดร์นั้นต้องบรรลู่ให้ถึงในระหว่างการดำรงอยู่อันชั่วแล่นนี้ มนุษย์จะได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ด้วยวิธีใด เขาจะได้รับพรสวรรค์และความสามารถเหล่านี้อย่างไร ประการแรกโดยความรู้ของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า สองโดยความรักของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า สามโดยความศรัทธา สี่โดยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ห้าโดยการเสียสละ หกโดยตัดความผูกพันกับโลกนี้ เจ็ดโดยความบริสุทธิ์ ถ้าเขาไม่บรรลู่ถึงพลังและเงื่อนไขเหล่านี้ เขาจะถูกพรากจากชีวิตนิรันดร์แน่นอน

(รัวชัย วิสุทธิมรรค, 2535, น. 39-40)

1.1.7 แนวคิดเกี่ยวกับโลกหน้าในมุมมองเชิงจิตวิทยาผ่านประสบการณ์ใกล้ตาย (Near Death Experience: NDE) ไบรอัน ไวส์ (2558) ได้กล่าวถึงโลกหน้าจากการเก็บข้อมูลการรักษาผู้ป่วย ในความหมายของการมีชีวิต แผลโดยมณฑาณี ดันติสุข จาก Messages from the Masters-Tapping into the Power of Love ว่า "The Masters หรือพระเบื้องบน" ที่ผู้เขียนกล่าวถึงใน Messages from the Masters มิได้หมายถึงพระเจ้า หรือผู้นำทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม หากแต่นั้นเป็นการกล่าวโดยนัย หมายถึงแหล่งดวงวิญญาณที่ไร้กายเนื้อ ที่วิวัฒนาการถึงระดับสูงส่งแล้ว พวกเขาถ่ายทอดเรื่องราวที่ทรงปัญญาและแสนงดงามมากมาย พระเบื้องบนเป็นผู้ส่งสารลงมายังโลกโดยมีมนุษย์เป็นสื่อกลาง

Brian Weiss ผู้แต่งหนังสือนี้เป็นจิตแพทย์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธาน กิตติคุณแห่งจิตเวชศาสตร์ที่ศูนย์การแพทย์เม้าไซไน ใช้วิธีการย้อนอดีตบำบัด (regression therapy) และใช้เทคนิคการบำบัดจิตโดยใช้ธรรมะในการรักษา (spiritual psychotherapy) ในการบำบัดด้วยวิธีการย้อนอดีตชาติของผู้แต่ง ทำให้ได้คำตอบเกี่ยวกับชีวิต และโลกหน้าหลังความตาย ทำให้เข้าใจความหมายและหน้าที่ของดวงวิญญาณ ดังปรากฏเป็นภาพของผู้ที่ดำรงอยู่ในอดีตชาติ แล้วได้กลับมาพบเจอในชาติปัจจุบัน หากแต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้คนรอบตัวเรานั้นยังคงเป็นเรื่องเดิม ๆ ที่เกิดซ้ำวนไปมา เช่น ในอดีตชาติเราเคยสูญเสียคนรักไป แต่ในทุกวันนี้เขายังอยู่เคียงข้างและกลับมาพบกันใหม่ในชาติปัจจุบัน และยังคงมีการพลัดพรากจากคนรัก ด้วยสถานการณ์เดิมหรือใกล้เคียง จึงทำให้เราทราบหน้าที่ของดวงวิญญาณว่าทำหน้าที่อย่างนี้ ความรัก การสูญเสีย และการกลับมาอยู่ร่วมกัน เป็นเช่นนี้เสมอ ทำให้เราเข้าใจชีวิตและปล่อยวางจากการพลัดพราก เพราะสุดท้ายเราจะกลับมาอยู่ร่วมกันเสมอ คนเราทุกคนล้วนมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกัน ต่างมีความรับผิดชอบต่อกันและกันทั้งหมดทั้งสิ้น

ไบรอัน ไวส์ กล่าวถึงการย้อนอดีตเข้าไปในอีกมิติทำให้ภาพการเดินทาง หลังความตายว่าเป็นการทบทวนครั้งยังอยู่ในโลกว่าผ่านการพัฒนาด้านใดมาบ้าง กับทั้งยังมีครู ผู้นำทางคอยชี้แนะช่วยเหลือในการเดินทางต่อในชาติต่อไป ดังความว่า

...การย้อนอดีตในช่วงวันสิ้นใจของอาเธอร์ เขาได้หลุดเข้าไปในอีกมิติ ได้พบกับคนที่เขารักมากมาย แต่รู้ว่ายังไปพบพวกเขาเหล่านั้นไม่ได้จนกว่าจะได้เจอวิญญาณที่มาบอกให้ทบทวนชาติภพที่ผ่านมา ต้องผ่านกระบวนการนี้ก่อนจึงจะผ่านต่อไปได้ กลุ่มวิญญาณขอให้เขาทบทวนชีวิตทั้งหมด และดูว่าในชีวิตที่ผ่านมาทำอะไรคือริ้ม หรือ แก่นแท้ของชีวิต เพื่อจะได้รู้ชัดว่าบทเรียนชีวิตของเขาในชาติที่พิจารณาอยู่คือบทเรียนอะไร เมื่อกลุ่มวิญญาณพอใจกับคำตอบ เขาจึงผ่านไปเจอบุคคลอันเป็นที่รักอีกครั้ง ... เรากำลังรอ เหมือนรอการตัดสินใจว่าเมื่อไหร่ถึงจะไปเกิดใหม่ และเมื่อไหร่จะกลับมาอีก ในที่นั้นมีวิญญาณชั้นครูหลายดวงอยู่ด้วย พวกเขาพากันช่วยวางแผนว่า จะต้องทำอะไรในชาติต่อไป ที่น่าสนใจมากคือ วิญญาณชั้นครูเหล่านี้จะออกความเห็นต่อเมื่อขอความช่วยเหลือเท่านั้น ไม่ก้าวก่ายแสดงตัวใด ๆ ทั้งสิ้น

(ไบรอัน ไวส์, 2558, น. 125-126)

ไบรอัน ไวส์ ยังกล่าวอีกว่าการวิจัยคนที่อยู่ในภาวะตายแล้วฟื้นนั้นสิ่งที่
ผู้คนเหล่านั้นประสบคือการได้พบกับแสงสว่าง ดังคำว่า

...ในการค้นคว้าวิจัยประสบการณ์ตายแล้วฟื้น (NDE) มีอยู่เรื่องหนึ่งที่มี
ประสบการณ์ตายแล้วฟื้นเจอบ้างมาตลอดและมากที่สุด คือ แสงสว่างที่แสงงดงามและแสน
สบาย เป็นการได้สัมผัสกับวบหนึ่งของภพเหนือโลก ญาติพี่น้องอันเป็นที่รักที่ตายไปก่อน
หน้าเรา หรือ อาจจะเป็นดวงวิญญาณอื่นมาปรากฏตัวขึ้นเพื่อช่วยชี้แนะเรา ให้ความรู้
และให้ความรักอันลึกซึ้งยิ่งใหญ่แก่เราในแสงนั้น แม้ว่ารายละเอียดของประสบการณ์
NDE ในแต่ละวัฒนธรรมอาจผิดแผกจากกันไปบ้าง แต่การได้พบแสงสว่างดูจะเป็น
ปรากฏการณ์สากล (Universal Phenomenon) ในอเมริกาคนที่อยู่ในภาวะ NDE มักจะ
เล่าว่าตนเองต้องผ่านไปในาอุโมงค์เพื่อไปหาแสงสว่าง ในญี่ปุ่นมักจะเจอการข้ามแม่น้ำ
เพื่อไปแสวงหาแสงสว่างเป็นประจำ แต่ไม่ว่าจะผ่านอุโมงค์เข้าไปหรือข้ามน้ำไป หรือ
เดินทางด้วยวิธีการแบบใดก็ตาม เป็นต้องพบแสงสว่างเสมอ และความรู้สึกที่ตามมา
แสงมักเป็นความรู้สึกที่สงบสุขและสบายยิ่งในแสงนั้น

(ไบรอัน ไวส์, 2558, น. 216-217)

1.2 แนวคิดการปริวัตรทางจิตวิญญาณ (individuation)

การปริวัตรทางจิตวิญญาณ (individuation) คือ การไต่ระดับเพื่อพบความจริง
อันสูงสุดการบรรลุประจักษ์แจ้งในตัวตนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของตน เกี่ยวกับที่มาอันเป็นทิพ – ภาวะ
อมตะ (คาร์ล กุสตาฟ ยุง, 2551, น. 485) เป็นการเปลี่ยนรูป การเปลี่ยนสภาพ การเคลื่อนไปใน
ระดับที่สูงขึ้นดีขึ้นอันเนื่องมาจากการพัฒนาศักยภาพในตนทั้งด้านบุคลิกภาพ และจิตวิญญาณ
ดังนี้

1.2.1 คาร์ล กุสตาฟ ยุง (2551) กล่าวถึง การปริวัตรทางจิตวิญญาณไว้ใน
ความทรงจำ ความฝัน ความคิดคำนึง แปลจาก MEMORIES, DREAMS, REFLECTIONS ว่า
Individuation คือ การตระหนักได้ว่า แม้จะมีความเป็นปัจเจก แต่ก็เข้าใจความเป็นปัจเจกนั้นว่า
เป็นภาวะที่ทุกคนมี เข้าใจในความเป็นปัจเจกของตนและผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกันเป็นปกติในสังคม
ได้ ดังนี้

...I use the term 'individuation' to denote the process by which a person become a psychological 'in-dividual', that is, a separate, indivisible unity or 'whole'.

Individuation means becoming a single, homogeneous being, and, in so far as 'individuality' embraces our innermost, last, and incomparable uniqueness, it also implies becoming one's own self. We could therefore translate individuation as 'coming to selfhood' or 'self-realization'.

Individuation does not shut one out from the world, but gathers the world to oneself.

แปล

...Individuation – อุตมภาวะ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลจะกลายเป็นปัจเจกบุคคล ('in-dividual') ในแง่ของจิตวิทยา กล่าวคือ เป็นองคภาวะที่แยกแตกต่าง, ที่แบ่งแยกมิได้ เท่ากับ เป็นองคภาวะที่บริบูรณ์สิ้นเชิง ('whole')

Individuation หมายถึง การบรรลุอุตมภาวะ ('coming to selfhood') หรือ 'ความรู้แจ้งใน อุตมภาวะ' ('self-realization') [ตรงนี้ต้องเข้าใจว่า อุตมภาวะ มีความหมายยิ่งกว่า ego – ตัวตน; มันรวมทั้งตัวตนของตน และตัวตนของคนอื่นด้วย]

Individuation มิได้ปิดตัวเองจากโลก มันรวบรวมโลกเข้ามาสู่ตนด้วยซ้ำ

(Carl G. Jung, 1989, p.395, อ้างถึงใน กิ่งแก้ว อัครดาการ แปล, 2557, น. 18)

ในกระบวนการปริวัตรทางจิตวิญญาณ (Individuation) นั้น Jeffrey, S. (n.d.) ได้เสนอบทวิเคราะห์จากแนวคิดการปริวัตรทางจิตวิญญาณของยูง เกี่ยวกับเส้นทางของการปริวัตรทางจิตวิญญาณที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ซึ่งยูงได้เน้นเกี่ยวกับเรื่องของแบบ (archetype) และลำดับขั้นของการปริวัตรทางจิตวิญญาณที่สอดคล้องกับการพัฒนาทางจิตว่าประกอบด้วย 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับเงาแฝง (The Shadow) หมายถึง ทุกลักษณะส่วนบุคคลที่เราได้ละเลยหรือปฏิเสธออกจากตัวเราเอง โดยในระดับนี้บุคคลจะมีการรับรู้และบูรณาการด้านมืดของตน อาทิ การแสดงออกทางบุคลิกภาพที่ชั่วร้าย ก้าวร้าว ปาเถื่อน ความขัดแย้งกับกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของสังคม ด้านมืดที่ถูกละเลยหรือปฏิเสธเหล่านั้นได้ถูกถ่ายโอนเป็นบุคลิกภาพส่วนบุคคล 2) ระดับแอนิมา แอนิมัส (The Anima/ Animus) หมายถึง การที่เพศ

ชายมีความนุ่มนวลอ่อนโยนซึ่งเป็นลักษณะของเพศหญิงอยู่ในตัว เรียก แอนิม่า และการที่เพศหญิงมีความเข้มแข็ง กล้าหาญ และเด็ดขาดซึ่งเป็นลักษณะเพศชายซ่อนเร้นอยู่ในตัว เรียก แอนิมัส ซึ่งลักษณะของทั้ง 2 เพศที่ซ่อนเร้นอยู่นี้ทำให้ผู้ชายเข้าใจธรรมชาติของผู้หญิง และผู้หญิงก็เข้าใจธรรมชาติของผู้ชายด้วยตนเอง เกี่ยวข้องกับตัวแบบของจิตไร้สำนึกร่วมที่สะสมมาแต่อดีตกาล (Collective Unconscious) อันเป็นผลจากประสบการณ์ทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์มนุษย์ระหว่างชายกับหญิงซึ่งมีชีวิตและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันมา และ 3) ระดับตน (The Self) หมายถึง "Self" ที่เป็นตัวแบบของความเป็นทั้งหมด และการแทงทะลุเหนือโลก (self-transcendence) โดยมีครูบาอาจารย์ (mentor: wise old man/woman) เป็นผู้สื่อสารหรือเป็นผู้แสดงภาพลักษณ์อันเป็นสากลนี้บุคคลจะแสวงหาวิธีการเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้ถึงจุดสูงสุดเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนจากการรับรู้ตนเอง (Ego) มุ่งสู่ความเข้าใจตนเอง (Self-realization)

ทั้งนี้เครื่องมือที่ช่วยในการปฏิวัติทางจิตวิญญาณนั้น ได้แก่ 1) ความฝัน (Dream Work) เป็นประตูสู่จิตไร้สำนึก โดยครูบาอาจารย์ หรือ ตน (The Self) ที่อยู่ภายในเราจะรู้ถึงสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเราด้วยการสื่อสารผ่านสัญลักษณ์และภาพในความฝันในทุก ๆ คืน และ 2) จินตนาการที่กระตือรือร้น (Active Imagination) เป็นกระบวนการเข้าถึงข้อมูลในจิตไร้สำนึกขณะที่เรากำลังอยู่ ใช้สภาวะที่จิตนิ่งถ่ายทอดภาพที่เกิดจากการสื่อสารกับจิตไร้สำนึกออกมา

1.2.2 โสคราติส นักปรัชญาคนสำคัญของโลกได้บรรยายเกี่ยวกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่โลกหน้าไว้ใน เฟโด ซึ่ง กิ่งแก้ว อัครดารา (2553, น. 90 - 92) ได้รวบรวมวาทะของท่านโสคราติสไว้ใน โสคราติส: นักปรัชญาที่แท้ โดยกล่าวถึงคุณค่าของการมีชีวิต สิ่งที่ยังกระทำขณะยังมีชีวิตอยู่ในกายเนื้อ และผลจากการฝึกพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาณเมื่อวิญญาณได้ออกจากกายเนื้อซึ่งเป็นเหตุผลที่ไม่ควรทิ้งชีวิตไว้ว่างเปล่า เพื่อเตรียมตัวในการออกเดินทางสู่โลกหน้า ทั้งนี้เพราะวิญญาณมีความเป็นอมตะ ว่า

...ผู้ที่ได้รับพิพากษาว่าได้ใช้ชีวิตบำเพ็ญกุศลอย่างยอดเยี่ยม - เขาเหล่านั้นจะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ ไม่ถูกจำขังอยู่ในแดนต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วในโลก เขาจะได้รับการส่งต่อขึ้นไปเบื้องบนสู่ที่พำนักอันบริสุทธิ์

บุคคลที่ได้ผ่านการชำระล้างตนให้บริสุทธิ์เพียงพอด้วยปรัชญา ย่อมมีชีวิตอยู่ต่อจากนั้นในลักษณะที่ไม่มีร่างกาย และเข้าถึงที่พำนักที่สวองามยิ่งนัก ซึ่งไม่ง่ายเลยที่จะพรรณนาให้เห็นภาพ - ทั้งไม่มีเวลาด้วยที่จะกระทำตอนนี้

แต่เหตุผลที่เราได้สาธยายมาแล้วจะน่าจะเป็นพื้นฐานที่เพียงพอให้คุณชิม
มิซัสได้รู้ว่าเราไม่ควรทิ้งชีวิตให้ว่างเปล่า ควรบำเพ็ญตนให้เข้าถึงความดีงามและปัญญา
สักระดับหนึ่งในขณะยังมีชีวิต เพราะผลรางวัลนั้นประเสริฐ รุ่งโรจน์ และให้ความหวังอัน
ยิ่งใหญ่ยิ่งนัก

ถ้า [มนุษย์] อุทิศตนเองให้กับความยินดีในการได้มาซึ่งความรู้ และตั้งมั่นตกแต่ง
วิญญาณของเขามีใช้ด้วยสิ่งสวย ๆ งาม ๆ ที่หยิบยืมมา หากแต่ด้วยตัวของมันเอง – ด้วย
การควบคุมตน ด้วยการสร้างสมความดี ความกล้าหาญ ความอ่อนประน เสียสละและ
สัจจะความจริง ก็เท่ากับสร้างตนให้เหมาะสมและพร้อมสำหรับการเดินทางไปสู่โลกหน้า
กิ่งแก้ว อตถกถ (2553, น. 90 - 92)

1.2.3 ทิโมธี ฟรีค และ ปีเตอร์ แกนต์, กิ่งแก้ว อตถกถ แปล (2551) กล่าวไว้ใน
คัมภีร์เฮอรัสมิทิดาว่า การพัฒนาทางจิตวิญญาณ คือ การพัฒนาจิตเราเพื่อให้มีสภาวะเดียวกับจิต
ใหญ่ อยู่เหนือกาละ และมีความเป็นนิรันดร์ จากนั้นจิตเราก็รวมเข้ากับจิตใหญ่ คือ พระมหาเทพ
ดังนี้

...วิญญาณซึ่งเข้าถึงพระมหาเทพในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ในโลกพิภพ จะเข้าไป
รวมอยู่กับพระจิตใหญ่ เมื่อมันละลายเนื้อ มันจะกลายเป็นร่างที่เป็นแสงสว่าง และเป็น
อิสระจากข้อจำกัดทั้งปวง วิญญาณที่สว่างไสวรู้แจ้งย่อมตระหนักรู้ว่าธรรมชาติที่เป็นแก่น
สารนั้นเหมือนเทพเทวะ และเมื่อตายลง มันจะไปอยู่ในกระแสดของพระมหาเทพ กล่าวคือ
ผ่านจบสิ้นการจรยุทธเพื่อความบริสุทธิ์ และบัดนี้จิตหลุดพ้นและเป็นทิพ วิญญาณ
ดังกล่าวได้กลายเป็นเทพ

(ทิโมธี ฟรีค และ ปีเตอร์ แกนต์, 2551, น. 94)

...ขอเพียงมีความปรารถนาที่จะเข้าถึงพระมหาเทพเท่านั้นแหละ เราก็จะเข้าสู่
หนทางที่จะนำไปสู่ความรู้แจ้ง หนทางสำหรับจิตวิญญาณไม่ใช่เรื่องยาก เพราะเมื่อใดเรา
ตื่นจากความโง่เขลาของเรา พระมหาเทพก็จะเสด็จมาสู่เรา ณ เวลาและสถานที่ที่เรา
แทบไม่คาดคิด – ในบัดดลเราอาจได้มารับรู้ว่าพระมหาเทพเสด็จมาอยู่กับเรา ที่สุดของ
การเดินทางของจิตวิญญาณคือการตระหนักรู้ว่าพระองค์ประทับอยู่ทุกแห่งหนและเป็น
ทุกสิ่งทุกอย่าง

(ทิโมธี ฟรีค และ ปีเตอร์ แกนต์, 2551, น. 102)

...การหยั่งรู้ที่เร้นลับแบบของผู้มีปัญญาที่ส่องเข้าไปที่ธรรมชาติอันเป็นมายาของ เวลานั้น เป็นวิธีที่จะได้เห็นแวบหนึ่งของความเป็นหนึ่งเดียวของพระมหาเทพ ผู้ซึ่งดำรงอยู่เหนือกาละ สำหรับพระมหาเทพ ไม่มีอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีแต่เพียงนิรันดร การปลดปล่อยตัวเราจากมายาของกาละเป็นอีกวิธีหนึ่งที่เราสามารถสัมผัสพระมหาเทพ (ทิโมธี ฟรีค และ ปีเตอร์ แคนดี้, 2551, น. 40)

1.2.4 ฮักสลีย์, กิงแก้ว ชัตถการ แปล (2556) ได้อธิบายถึงการพัฒนาทางจิตวิญญาณไว้ในปรัชญอมตะว่ามีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ 1) ศีลธรรม 2) การบำเพ็ญภาวนา และ 3) ปัญญา ในพระพุทธรศาสนาเรียกสั้น ๆ ว่า ไตรสิกขา ซึ่งในหนังสือปรัชญอมตะ (The Perennial Philosophy by Aldous Huxley) ฮักสลีย์ก็แจกเป็นองค์สามนี้เช่นกัน แต่มีความเห็นเพิ่มเติมว่า พระพุทธองค์ทรงเริ่มที่ฐาน คือ ศีล ชาวตะวันตกผู้นิยมการใคร่ครวญทางปรัชญาก็อาจเริ่มที่ปัญญา พิจารณาตามแนวของนักคิดต่าง ๆ ในประเด็นของเมตาฟิสิกส์ ศาสนาวิทยา และเทววิทยา ส่วนนักปฏิบัติที่สามารถสัมผัสความจริงทางจิตวิญญาณ เรียกว่า เป็นผู้ประกาศศาสนาทางจิตวิญญาณ ดังความว่า

...ในการศึกษาปรัชญาเพอเรนเนียล หรือปรัชญอมตะ เราสามารถเริ่มจากล่างสุดก็ได้ คือเริ่มจากการลงมือปฏิบัติและศีลธรรม. หรือจะเริ่มจากบนสุดก็ได้ คือเริ่มจากการพิจารณาความจริงที่อยู่ในภาวะเหนือวัตถุ. หรือไม่ก็เริ่มจากตรงกลาง ณ จุดที่บรรจบกันของจิตและวัตถุ ของการปฏิบัติและความคิด นีมองในแง่ของจิตวิทยาว่าด้วยมนุษย์. ประเด็นที่อยู่ต่ำกว่ามักจะเป็นที่นิยมโดยเฉพาะของครูบาอาจารย์ ซึ่งมองที่การลงมือปฏิบัติจริง – ดังบุรุษ เช่น พระโคตมะพุทธะ ผู้ไม่จำเป็นต้องใช้การใคร่ครวญ โดยที่วัตถุประสงค์อันดับแรกอยู่ที่การดับเพลิงแห่งความโลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นสิ่งน่าเกลียดน่ากลัวในหัวใจของมนุษย์. ประเด็นบนเป็นทางเดินของผู้มีอาชีพเป็นนักคิดและใคร่ครวญ – พวกที่เกิดขึ้นเป็นนักปรัชญาและเทววิทยา. ประเด็นกลางเป็นทางเข้าสำหรับผู้ประกาศ "ศาสนาแห่งจิตวิญญาณ" ("spiritual religion")

(แอลดัส ฮักสลีย์, 2556, น. 1)

สำหรับการพัฒนาทางจิตวิญญาณของมนุษย์ในความเป็นเอกภาพกับภพภูมิที่มานั้นเป็นทิพ ฮักสลีย์ได้กล่าวต่อไปว่ามีคนน้อยมากที่จะบรรลุถึงเป้าหมายสุดท้ายของชีวิต ดังนี้

...จุดหมายปลายทางสุดท้ายของมนุษย์. เหตุผลอันสูงสุดของการดำรงอยู่ของมนุษย์ก็คือความรู้อันเป็นเอกภาพกับภพภูมิที่มาอันเป็นทิพ – ความรู้ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้เฉพาะกับบุคคลที่พร้อมที่จะ 'ตายจากตัวตน' และดังนั้นเปิดที่ว่างไว้ถวายพระผู้เป็นเจ้า. ในแต่ละชั่วคน มีบุรุษสตรีน้อยนักที่บรรลุเป้าหมายสุดท้ายของชีวิต แต่โอกาสที่จะไปถึงความรู้ที่ก่อให้เกิดเอกภาพ ย่อมจะถูกนำมามอบให้ตลอดเวลา จนกว่าสัตว์ผู้มีความรู้สึกนึกคิดทั้งหลายจะประจักษ์แจ้งว่าจริง ๆ แล้ว เขาเป็นใคร

(แอลดัส ฮักสลีย์, 2556, น. 45)

...ธรรมชาติของความหลุดพ้นของแต่ละบุคคลหลังจากความตายนั้น ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยสามประการ คือ 1) ระดับของความสูงส่งทางจิตวิญญาณที่เขาสำเร็จในขณะที่ยังอยู่ในร่าง 2) ลักษณะเฉพาะของความเป็นจริงอันเป็นทิพที่เขาถวายความจงรักภักดีเป็นอันดับแรก 3) หนทางเฉพาะที่เขาจะเลือกเดิน

(แอลดัส ฮักสลีย์, 2556, น. 460)

ข้อความข้างต้นกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาทางจิตวิญญาณตามทฤษฎี Perennial Philosophy ว่าการศึกษาปรัชญามตะสามารถเริ่มต้นการศึกษาและปฏิบัติเพื่อเรียนรู้ประสบการณ์ได้ด้วยตนเองนั้น สามารถเข้าถึงได้ 3 วิธี 1) เข้าทางประตูที่อยู่ต่ำกว่า เป็นการประพฤติปฏิบัติทางศีลธรรม 2) เข้าทางประตูชั้นบน เป็นการพิจารณาความจริงในภาวะเหนือวัตถุ หรืออภิปรัชญา (metaphysics) 3) เข้าทางประตูชั้นกลาง คือ การปฏิบัติทางจิตเพื่อให้บรรจบกับสถานะทางกายภาพที่เรากำลังดำรงอยู่

เห็นได้ว่าการพัฒนาทางจิตวิญญาณเพื่อเข้าถึงปรัชญามตะในมุมมองตะวันตกนั้นมีมุมมองของการพัฒนาในลักษณะแนวตั้งแบบแยกส่วน แต่หากพิจารณาในอีกมุมมองหนึ่งคือ การพัฒนาในลักษณะ "กงล้อทางจิตวิญญาณ" ที่หมุนไปพร้อมกันโดยมีศีลธรรมเป็นเครื่องรั้งในขณะที่ยกพ้นพ้นจาก (transcendence) ไปสู่ความรู้อันเป็นเอกภาพกับภพภูมิที่มาอันเป็นทิพ คือสถานะที่มนุษย์ได้ผ่านการปฏิบัติบำเพ็ญเพียรที่ถึงพร้อมทั้งในด้านจริยศาสตร์ (ethics) – การถือปฏิบัติอย่างสูงสุดในสิ่งที่ควรปฏิบัติและในสิ่งที่ควรละเว้น เมื่อปฏิบัติถึงพร้อมด้วยประการนี้ร่างกายจิตใจจึงอยู่ในสถานะที่พร้อมรับกระแสจากเบื้องบน และนั่นคือความบริสุทธิ์ในหัวใจ สามารถเข้าถึงด้วยการภาวนา – มิได้หมายถึงการเข้าเฝ้ายาบ หรือการบำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างสุดโต่ง แต่เป็นสถานะที่จิตปราศจากความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนซึ่งเป็นเครื่องกั้น

“เธอ” จาก “นั่น” (“Tai” – สภาวะประเสริฐสูงสุดซึ่งมีจากกล่าวนาม) เมื่อตายจากตัวตน เราก็จะมีพื้นที่ว่างสำหรับเชื่อมโยงกับกระแสของพระผู้เป็นเจ้า หรือเบื้องบน อันจะนำเราไปสู่ภพภูมิที่มาอันเป็นทิพ ซึ่งการปฏิบัติในการเชื่อมโยงนี้เราสามารถใช่วิธีการสื่อกับกระแสของพลังที่มีอยู่ในวัตถุหรือรูปนุชาได้อีกทางหนึ่ง

กระนั้นความรักก็เป็นบันไดในการไต่ระดับเพื่อนำผู้ปฏิบัติเข้าสู่การสลายอัตตาตัวตน แล้วเข้าถึงความรู้ของภพภูมิที่มาอันเป็นทิพ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของความเป็นอยู่แบบเรียบ ๆ เป็นความหลุดพ้นอย่างสิ้นเชิงและเป็นอมตะ – ความเป็นอมตะในที่นี้ไม่ได้หมายถึงความไม่ตายที่ดำรงอยู่ในกาละ แต่มันคือความอยู่เหนือกาละเป็น อกาละ โดยที่เราสามารถรับรู้ถึงการเชื่อมโยงของกระแสภพภูมิที่มาอันเป็นทิพในระดับของจิตวิญญาณ เป็นเรื่องที่เราได้เฉพาะตนไม่สามารถหาคำเปรียบใด ๆ มาอธิบายความรู้สึกของกระแสนั้นได้ในกาละ หรือการใช้เหตุผลอธิบายเป็นสภาวะที่สวดจะพรรณนา การได้รวมเป็นเอกภาพกับภพภูมิที่มาอันเป็นทิพนั้นคือคำตอบของการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งน้อยคนนักที่จะบรรลุความเป็นเอกภาพนี้

1.2.5 ริวไฮ โอคาวา (2556 ข) กล่าวในกฎแห่งสุริยะว่า จิตวิญญาณของมนุษย์ทั้งหลายล้วนเป็นส่วนหนึ่งของจิตใหญ่ในมิติที่สูง ความเป็นนิรันดร เราพัฒนาตนเองเพื่อเข้าไปรวมกับจิตใหญ่ การมาเกิดบนโลกก็เพื่อการพัฒนาตนเอง โดยมีเทพผู้พิทักษ์หรือจิตวิญญาณอารักขาคอยชี้แนะทางขณะดำรงอยู่บนโลก ขณะที่ฝึกฝนพัฒนาตนอยู่ในสนามของการทดสอบทดลองที่แสนสาหัสนี้ ทั้งนี้เพราะแก่นที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์คือจิตวิญญาณที่เราต้องขัดเกลาและพัฒนาเพื่อเป็นการสั่งสมความรู้แล้วกลับไปรวมกับจิตใหญ่ ดังนี้

...โลกเป็นเสมือนสนามฝึกสำหรับจิตวิญญาณที่ใช้ชีวิตอย่างอิสระในสวรรค์ภูมิ การเกิดมาในเนื้อหนังนับเป็นบททดสอบที่หนักหนาสาครจรทางจิตวิญญาณ และธรรมชาติแห่งพระพุทธรูปของพวกเขา โลกสามมิติเป็นสถานที่ที่เอื้อให้พวกเขาสามารถสำรวจการตื่นรู้ทางจิตวิญญาณของตนอย่างถี่ถ้วน เมื่อสามารถผ่านการสำรวจตรวจสอบอย่างพิถีพิถันแล้วเท่านั้น จึงสามารถก้าวหน้าไปสู่มิติที่สูงกว่ามิติที่ตนเองอยู่ก่อนมาเกิด

(ริวไฮ โอคาวา, 2556 ข, น. 143-144)

...แก่นของความเป็นมนุษย์นั้นอยู่ในจิตและวิญญาณ พอเราตายสิ่งเดียวที่จะนำกลับไปยังอีกโลกหนึ่งได้คือจิตของเรา จิตคือทุกสิ่ง เมื่อคนเราตระหนักว่านี่คือทั้งหมดที่จะนำติดตัวไปได้ พวกเขาจึงจะสามารถเริ่มใช้ชีวิตด้วยปัญญาแน่วแน่ยิ่งขึ้น หากสิ่งเดียวที่จะนำติดตัวไปได้คือจิต เราย่อมต้องการให้จิตของเรางดงามมากที่สุดเท่าที่ทำได้ แล้วจิตที่งดงามเป็นอย่างไร จิตที่งดงามคือจิตที่สามารถทำให้พระพุทธะทรงสรรเสริญ เป็นจิตที่เต็มไปด้วยความรัก กล่าวอีกอย่างคือ เป็นหัวใจที่มีแต่ให้ หัวใจที่หล่อเลี้ยงดูแลหัวใจที่ให้อภัย หัวใจที่ไม่นานาคอน ในการจะสร้างจิตที่มีหัวใจเช่นนี้เพื่อนำติดตัวไปด้วย ในการจะขัดเกลาจิตใจของตน ในการจะยกระดับจิตใจของตน เราต้องทอแสงสีแฉ่งเพลิง เช่นเหล็กหลอม

(ริวโฮ โอคาวา, 2556 ข, น. 226)

1.2.6 ธวัชชัย วิสุทธีมรรค (2535) กล่าวถึงลักษณะและความสำคัญของวิญญาณ การพัฒนาทางจิตวิญญาณ เพื่อเตรียมพร้อมจิตวิญญาณในการเดินทางสู่โลกหน้าในหนังสือชีวิตหลังความตาย Life after Death ว่า

...ร่างกายของมนุษย์เป็นเพียงพาหนะชั่วคราวของวิญญาณ เพราะในที่สุดร่างกายต้องตาย เสื่อมสลายสิ้นสุดการดำรงอยู่ สิ่งที่ยังคงอยู่คือวิญญาณ ผู้ที่ไม่เชื่อว่ามนุษย์มีวิญญาณก็เท่ากับว่ายอมรับว่ามนุษย์ไม่มีชีวิตหลังความตาย จุดประสงค์ของการเกิดมาซึ่งชีวิตอยู่บนโลกก็เพียงดีนรณเอาตัวรอดไปวัน ๆ จนหมดลมหายใจ เช่นเดียวกับสัตว์ทั่ว ๆ ไป หากมนุษย์ไม่พัฒนาจิตวิญญาณของตน ดำรงชีวิตอยู่โดยอาศัยสัญชาตญาณ มนุษย์ก็จะกลายเป็นคนป่าเถื่อน หมกมุ่นอยู่กับทางโลก ด้วยเหตุนี้พระศาสดาจึงถูกส่งมาแต่ละยุค

เพื่อช่วยพัฒนาวิญญาณของมนุษย์ขึ้นมาสู่ฐานะอันประเสริฐที่คู่ควรกับความเป็นมนุษย์

(ธวัชชัย วิสุทธีมรรค, 2535)

...วิญญาณมิใช่เป็นการรวมตัวขององค์ประกอบต่าง ๆ วิญญาณมิได้ประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ วิญญาณเป็นหนึ่งซึ่งแบ่งแยกไม่ได้ และเป็นอมตะ วิญญาณอยู่นอกเหนือระบบของโลกทางกายภาพ วิญญาณไม่มีการตาย ปรัชญาทางวิทยาศาสตร์ได้

พิสูจน์ว่าธาตุเป็นสิ่งที่ไม่ถูกทำลายและคงอยู่ตลอด วิญญาณมิได้ประกอบจากธาตุต่าง ๆ แต่เป็นประจุธาตุเอง ดังนั้นจึงไม่มีการสูญสลาย ดวงวิญญาณเป็นสิ่งที่แบ่งแยกไม่ได้จึงไม่มีการแตกสลายหรือถูกทำลาย

(ถวัชชัย วิสุทธิมรรค, 2535, น. 16)

...เจ้าจงรู้ไว้ว่า หากวิญญาณของมนุษย์เดินในหนทางของพระผู้เป็นเจ้า วิญญาณจะกลับไปรวมอยู่ในความรุ่งโรจน์ของพระผู้เป็นที่รัก วิญญาณจะบรรลุสถานะที่ 'ไม่มีปากกาตำมิใครพรรณนาได้ ไม่มีวจีใดอธิบายได้' วิญญาณที่ซื่อสัตย์ต่อศาสนาของพระผู้เป็นเจ้าและมันคงอยู่ในหนทางของพระองค์ ภายหลังจากที่แยกจากร่างกาย ดวงวิญญาณนั้น จะครอบครองพลังที่ทุกภพของผู้ทรงมหิทธานุภาพจะได้รับประโยชน์จากเขา โดยบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า ดวงวิญญาณนั้นจะจรจรโลงโลกแห่งการดำรงอยู่และเสริมพลังทำให้ศิลปะและความพิศวงในโลกปรากฏขึ้น

(ถวัชชัย วิสุทธิมรรค, 2535, น. 22)

1.2.7 ทะไลลามะ (2553) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณ ที่ปรากฏขึ้นในช่วงขณะสุดท้ายของชีวิต ไว้ใน ช่วงขณะสุดท้ายแห่งชีวิต แปลโดย ธาวา รินศานต์ จาก Advice On Dying And A Better Life ว่า

...โคลกบที่สี่บสอง- ขอให้แสงกระจ่างแม่กับลูกได้มาบรรจบพบกัน เมื่อสภาวะใกล้บรรลุได้หลอมละลาย เข้าสู่ความว่างเปล่าอย่างที่สุด เมื่อความคิดฟุ้งซ่านทั้งหลายดับลง และปรากฏประสบการณ์คล้ายท้องฟ้าในยามฤดูใบไม้ร่วงที่ไร้มลทินบดบัง' ขึ้นตอนสุดท้ายของกระบวนการตายเกิดขึ้นเมื่อจิตเดิมแท้แห่งแสงกระจ่างปรากฏ มันเป็นจิตที่คงอยู่มาแต่ปางบรรพ์และจะคงอยู่ตลอดไปชั่วนิรันดร์ เมื่อบรรลุสู่พุทธภูมิเราจะสามารถคงอยู่ในจิตแห่งแสงกระจ่าง โดยไม่ประสบกับกระบวนการที่ย้อนกลับไปสู่จิตระดับหยาบ และจะไม่มีการสังกรรมอีกต่อไป สำหรับคนทั่วไปที่ไม่ได้ปฏิบัติธรรม ปรากฏการณ์อย่างหยาบจะหายไปตอนตาย แต่สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมขั้นสูงจะพยายามใช้จิตนี้เพื่อเข้าถึงสังกรรม ซึ่งก็คือความว่างเปล่าของสรรพสิ่ง โดยอาศัยพลังแห่งความคุ้นเคยจากการเพ่งพิจารณาสุญญตา จิตแห่งแสงกระจ่างทั่ว ๆ ไปที่ปรากฏในขั้นตอนสุดท้ายของการตาย เรียกว่าแสงกระจ่างแม่ ส่วนแสงกระจ่างที่เกิดจากพลังแห่งการบำเพ็ญเพียร

เรียกว่าแสงกระจ่างลูก เมื่อแสงกระจ่างแม่ในขณะที่สว่างลับซึ่งปรากฏขึ้นเนื่องจากกรรม เปลี่ยนไปเป็นจิตที่หยั่งรู้ถึงความว่างหรือแสงกระจ่างลูก เราจะเรียกการเปลี่ยนแปลงนี้ว่า การพบกันของแสงกระจ่างแม่กับลูก

(ทะเลลามาะ, 2553, น. 97-104)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงสภาวะของจิตว่าจิตที่ได้ผ่านการ พัฒนาแล้ว ในขณะที่สุดท้ายของชีวิตจิตเล็กและจิตใหญ่ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นแสงจะเข้าร่วมเป็นหนึ่ง เดียวกัน ฉะนั้นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติขณะอยู่ในกายมนุษย์คือการพัฒนาจิตเล็กที่อยู่ในกายเราให้มี คุณสมบัติเช่นเดียวกับจิตใหญ่ซึ่งอยู่อีกโลกหนึ่งหลังความตาย

1.2.8 ไบรอัน ไวส์ (2558) กล่าวถึงคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์การมีชีวิต ในช่วงเป็นมนุษย์บนโลกว่าเป็นการดำรงอยู่เพื่อการพัฒนาทางจิตวิญญาณ อีกทั้งยังกล่าวถึงการ พัฒนาวิญญาณอมตะที่แตกต่างกันของแต่ละศาสนา ไว้ใน ความหมายของการมีชีวิต แปลโดย มณฑาณี ตันติสุข จาก Messages from the Masters-Tapping into the Power of Love ซึ่งไบรอัน ไวส์ กล่าวว่าคุณค่าในการเกิดของมนุษย์คือการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังนี้

...หลายครั้งที่ดวงวิญญาณเลือกเกิดในชีวิตที่ต้องเจอเรื่องหนักหนามากเพื่อเร่ง พัฒนาดวงจิตเร็ว ๆ หรือเลือกทางที่จะต้องยื่นมือไปรักไปช่วยเหลือ ไปนำทางหรือไปดูแล ผู้อื่นที่ผ่านชีวิตทุกข์ยากคล้าย ๆ กัน ชีวิตที่ทุกข์เหลือเกินไม่ใช่การลงโทษ แต่เป็นโอกาส มนุษย์ที่เลือกเกิดมาสลับเชื้อชาติ ศาสนา เพศฐานะเงินทองก็เพราะต้องเรียนรู้ให้ทั่วทุก ด้าน เราเกิดบนโลกเพื่อเรียนรู้ไม่ใช่ทรมาน

(ไบรอัน ไวส์, 2558, น. 92-93)

...การเรียนรู้มีหลายระดับ เราต้องเรียนบางระดับในสภาวะกายเนื้อ ต้องรู้สึกถึงความเจ็บปวดด้วย เมื่อเป็นวิญญาณเราจะไม่รู้สึกเจ็บปวด ยามที่อยู่ในสภาวะรูปสังขาร จึงรู้สึกเจ็บปวดได้ แต่ในรูปจิตวิญญาณรู้สึกไม่ได้ มีแต่ความสุขเท่านั้น คือภาวะชุ่มชื่น สมบูรณ์ในรูปกายสังขารเราสามารถมีประสบการณ์ความสัมผัสได้ ถ้าไม่มีความสัมผัสเราก็จะไม่มีวันได้รู้ ไม่มีวันทดสอบความก้าวหน้าของตนได้เลย ชีวิตที่ต้อง เจอกับความรักความสัมผัสที่ทุกข์ยาก มีแต่อุปสรรคและความสูญเสีย นั่น แท้จริงแล้ว กลับให้โอกาสเราได้เติบโตทางจิตวิญญาณ เราอาจเป็นคน que เลือกชีวิตที่ลำบากยากแค้น

กว่าคนอื่นเพราะอยากเร่งพัฒนาจิตวิญญาณเร็วกว่าเดิม บางครั้งเหตุการณ์ร้าย ๆ อย่างเช่นต้องตกงาน อาจเป็นเสมือนมือที่ช่วยเปิดประตูสู่อโอกาสที่ดีกว่าให้คุณก็ได้ ไม่ควรซึ่งโศกเศร้าเสียใจไปล่วงหน้า เพราะชะตาชีวิตอาจต้องการเวลามากกว่านี้อีกนิดในการถักทอฝันชีวิตแสนวิจิตรประณีตให้

(ไบรอัน ไวส์, 2558, น. 98-99)

...การจำได้ว่าเราคือดวงวิญญาณที่เป็นอมตะไม่มีวันตาย และดำรงอยู่ท่ามกลางห้วงมหรรณพแห่งพลังงานอันยิ่งใหญ่ไพศาล คือกฎแห่งความสุขและความปีติเปี่ยมล้นโดยแท้ เหล่าดวงวิญญาณที่คอยช่วยเหลือเราด้วยการผลักดันให้เราก้าวเดินไปบนมรรคาแห่งชะตาชีวิตตลอดเส้นทาง มรรคานี้คือการออกเดินทางสู่การวิวัฒน์ตัวเองให้ไปถึง จิตแห่งพระเจ้า ดวงวิญญาณที่ก้าวหน้ามากกว่าหรือวิวัฒน์สูงกว่าคนอื่นจะหันกลับมาช่วยเพื่อนที่รั้งท้ายอยู่ด้วยความรักและเมตตา ยิ่ง วิญญาณดวงสุดท้ายที่ไปถึงเส้นชัยของการเดินทางไม่ได้มีคุณค่าน้อยไปกว่าคนที่ตะเตสเส้นชัยเป็นคนแรกเลย ปัญหาเดียวที่เราต้องเจอเมื่ออยู่ในโรงเรียนที่มีชื่อว่าโลกมนุษย์นี้ คือ พออยู่บนโลกแล้วมันยากเย็นเหลือเกินกว่าจะจำได้ว่าเราคือดวงวิญญาณไม่ใช่แค่สังขารกายเนื้อ เราโดนภาพลวงตาและการหลอกตัวเองของโลก 3 มิติ บังตาจนหมดสิ้น แท้จริงเราคือ ผู้เป็นอมตะ เป็นผู้ที่ไม่มีวันตายและไม่มีวันถูกพรากจากคนที่เรารักเลย เราต่างมีคู่แท้และครอบครัวร่วมดวงวิญญาณตลอด ชั่วกัลป์าวสานกันทุกคน เรามีดวงวิญญาณผู้พิทักษ์คอยรักเราและชี้ทางให้เราตลอดนิรันดรกาล เราไม่ได้เดียวดายบนโลกนี้

(ไบรอัน ไวส์, 2558, น. 164-165)

...อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เคยย้ำว่า มนุษย์ คือ ส่วนหนึ่งของสิ่งที่เราเรียกว่าจักรวาล เป็นส่วนที่ถูกจำกัดด้วยพื้นที่และเวลา (time & space) คนคนหนึ่งคิดว่า... รู้สึกว่า... และมีประสบการณ์ว่า... ตัวของเขาแยกขาดออกจากสรรพสิ่ง การเห็นอย่างนี้เกิดจากจิตสำนึกที่มันพรางตา หรือ ลวงตาเราให้เห็นผิดจากความเป็นจริง (optical illusion) ภาพลวงตาจนเห็นผิดนี้เองคือคุกที่ขังเรา เป็นคุกที่คอยตีกรอบให้รู้จักแต่ความปรารถนาส่วนตน และให้ความรักความชอบใจแก่คนเพียงไม่กี่คนที่อยู่ใกล้ตัวเท่านั้น ภารกิจของมนุษย์ คือ การปลดปล่อยตัวเองออกจากคุกไปสู่อิสรภาพ แผ่ขยายวัฏจักรแห่งความรัก

และเมตตาให้กว้างไกล แล้วโอบกอดสรรพสิ่งอันมีชีวิตทั้งหลาย กอดธรรมชาติทั้งหมดไว้ในอ้อมแขนโดยแท้จริง

(ไบรอัน ไวส์, 2558, น. 199)

...คุณกับคณะของคุณ ซึ่งกอบปรีย์ด้วยวิญญาณชี้นำที่เปี่ยมด้วยความรัก ทูตสวรรค์ และพระเบื้องบน รวมทั้งวิญญาณอื่นที่คอยช่วยเหลือคุณมาตลอดข้ามชาติภพข้ามกาลเวลาจะช่วยคุณวางแผนชีวิตชาติต่อไป เพื่อคุณจะได้แก้ไขความผิดพลาดที่คุณเคยกระทำพลาดมา เมื่อเราได้เรียนรู้บทเรียนทุกบทแล้ว สะสางหนี้ติดค้างจนหมดสิ้นแล้ว เราก็จะได้รับโอกาสเลือก คือเลือกขออาสากลับมาเกิดเพื่อช่วยเหลือมวลมนุษยชาติ ด้วยการอุทิศตนด้วยความรัก หรือจะขออยู่ในอีกฝั่งภพคอยช่วยเหลือจากสภาวะนั้นแทน

(ไบรอัน ไวส์, 2558, น. 228)

...โลกเราไม่ได้มีอยู่โลกเดียว ดวงวิญญาณดำรงอยู่ในหลากหลายมิติ เหล่าดวงวิญญาณดั้งเดิมมาเกิดในโลกนี้มากขึ้น ๆ ก็เพราะโลกเป็นหนึ่งในจำนวนหลายโรงเรียน เป็นโรงเรียนที่โดดเด่นมากที่มีอะไรให้เรียนรู้ได้เยอะ โลกเรานี้เป็นดังโรงเรียนมัธยม ไม่ใช่ระดับต่ำสุด แต่ก็ไม่ใช่สูงสุด ทว่ากลับเป็นโรงเรียนที่มีผู้อยากมาเรียนมากจริง ๆ พอเราเรียนจบเมื่อไหร่ก็ย้ายไปที่อื่น

(ไบรอัน ไวส์, 2558, น. 229)

1.2.9 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณของ ประเวศ วะสี

1) ประเวศ วะสี (2553) กล่าวถึงการพัฒนาทางจิตวิญญาณเพื่อการ

เข้าถึงความจริงของสรรพสิ่ง ไว้ใน ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด ว่าจิตที่ไม่บรรลु หมายถึงจิตที่ยังติดกับตนเอง (self) หรือที่เห็นแก่ตัวจัด จิตที่บรรลุ หมายถึง จิตที่ข้ามพรมแดนทางตัวตน (self-transcending) ไม่ยึดมั่นในตัวตน เห็นแก่คนอื่นและสิ่งอื่น สำหรับมนุษย์ยังมีมิติที่เรียกว่า จิตวิญญาณ (spirituality) หมายถึง คุณค่า หรือสิ่งสูงสุดอันเป็นมิติของความเป็นมนุษย์ที่รู้บาปบุญคุณโทษ การบรรลุอิสระภาพจากความเห็นแก่ตัว ทุกศาสนาล้วนมุ่งการลดความเห็นแก่ตัวด้วยภาษาที่ต่างกัน การเอาจิตใจไปไว้กับพระเจ้าก็เพื่อออกจากความคับแคบในตนเอง ความดีหรือคุณค่า มิติทางจิตวิญญาณเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ในตนเอง อิมเมม ปีติ ถ้าขาดไปจะทำให้มนุษย์มีอาการพร่อง ต้องหาอะไรมาเติม อาทิ ยาเสพติด

ความฟุ่มเฟือย ความรุนแรง ซึ่งทดแทนมิติทางจิตวิญญาณไม่ได้ (ประเวศ วะสี, 2553, น. 18-19) ทั้งนี้สมบัติอย่างหนึ่งของธรรมชาติ คือ มิติทางจิตวิญญาณ (spiritual) หรือคุณค่า เมื่อมนุษย์อยู่กับธรรมชาติจะสัมผัสความศักดิ์สิทธิ์ เช่น เกิดความคิดว่าในแผ่นดินมีพระแม่ธรณี (Mother Earth) ในแม่น้ำมีพระแม่คงคา ในต้นไม้มีรุกขเทวดา ล้วนเป็นคำที่ออกมาจากการที่มนุษย์ได้สัมผัสความศักดิ์สิทธิ์ หรือคุณค่าสูงส่ง หรือมิติทางจิตวิญญาณ อันเป็นนามธรรมที่เหนือวัตถุ เป็นความสัมพันธ์ด้วยคุณค่าและความเคารพ แต่เมื่อเอาวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์สิ่งเหล่านี้กลับพบแต่ไนโตรเจน ออกซิเจน ฟอสฟอรัส ไม่เห็นมีพระแม่ธรณี พระแม่คงคา หรือรุกขเทวดาแต่อย่างใด เมื่อไม่มีก็ไม่ต้องเคารพ ทำลายได้ ครั้งหนึ่งเมื่อมนุษย์อวกาศชื่อ เอ็ดการ์ มิทเชลล์ (Edgar Mitchel) ขึ้นไปอยู่บนดวงจันทร์ มองมาเห็นโลกทั้งใบลอยอยู่ในอวกาศ การเห็นโลกทั้งใบทำให้จิตใจของเขาเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ตอนอยู่บนโลก เราเห็นและรู้สึกแยกเป็นส่วน ๆ แต่เมื่อเห็นโลกทั้งหมดเกิดความตระหนักถึงความ เป็นหนึ่งเดียวกัน (The Same Oneness) จิตใจจึงเปลี่ยนไป เกิดโมติวิจิตอันไพศาลต่อมนุษย์และธรรมชาติทั้งหมด ในความเป็นจริงมนุษย์และธรรมชาติทั้งหมดมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน แต่เพราะความไม่รู้ มนุษย์คิดแบบแยกส่วน เอาตัวตนเป็นศูนย์กลาง ยึดมั่นในตัวตน จึงคับแคบและขัดแย้ง ถ้าเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันก็จะหลุดออกจากความคับแคบในตนเอง เป็นอิสระ มีความรักอันไพศาล (ประเวศ วะสี, 2553, น. 23-24) ดังนั้นเมื่อไม่มีตัวตน ทุกอย่างจึงสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกันอย่างเป็นพลวัต (dynamic interconnectedness) ตลอดทั่วทั้งสากลจักรวาล และเลยจักรวาลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพราะความไม่รู้ หรือถูกมายาคติครอบงำ ทำให้มนุษย์เห็นสิ่งต่าง ๆ แยกเป็นส่วน ๆ ตายตัว ซึ่งไม่ตรงต่อความเป็นจริงที่เป็นกระแสคลื่นเชื่อมโยงถึงกัน และกระเพื่อมไหวเปลี่ยนแปลงโดยทั่วตลอด ไม่มีอะไรไม่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน (ประเวศ วะสี, 2553, น. 44)

โดยประเวศ วะสี ได้ให้คำจำกัดความว่าจิตวิญญาณ หมายถึงมิติที่สูงส่งของจิต การมีจิตใจสูง ความดี กุศล บุญ คุณค่า หรือจิตที่เจริญ จิตที่หลุดพ้น จิตที่เห็นแก่ตัวน้อย จิตเข้าถึงสิ่งสูงสุด ในทางพุทธจิตวิญญาณ คือ ปัญญา จิตวิญญาณเป็นมิติที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ แม้ความเห็นแก่ตัวจะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของคน แต่ไม่ใช่ธรรมชาติอย่างเดียว มนุษย์ไม่ได้เห็นแก่ตัวตลอดเวลา และสามารถพัฒนาจิตให้สูงจนหลุดพ้นความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง สามารถออกจากความคับแคบในตนเอง (self-transcending) เป็นจิตที่เลยตนเองออกไป ระดับของความเป็นมนุษย์ขึ้นอยู่กับระดับทางจิตวิญญาณ (ประเวศ วะสี, 2553, น. 102) สำหรับวิธีพัฒนาทางจิตวิญญาณ ศาสนาใหญ่ ๆ ฮินดู พุทธ คริสต์ อิสลาม ได้ค้นพบวิธีพัฒนาทางจิตวิญญาณทำนองคล้าย ๆ กัน ซึ่งล้วนมุ่งการลดความมีตัวตนหรือความเห็นแก่ตัว กล่าวคือ

1) การอยู่ร่วมกันที่ดี – การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน การไม่เบียดเบียนกัน 2) การทำจิตใจให้สงบ– เป็นทางเข้าถึงปัญญาด้วยการ อยู่ในที่สงบ การฟังเทศน์ สวดมนต์ ทำสมาธิ 3) ปัญญา–การเข้าถึงความจริงของธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุด พระเจ้าคือธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุด จิตจักรวาลผู้สร้างธรรมชาติทั้งหมด การยกระดับวิญญาณไปสู่สิ่งสูงสุด การทำให้หลุดพ้นจากการยึดมั่นในตัวตน การเข้าถึงความว่างซึ่งเป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณสูงสุด (ประเวศ วะสี, 2553, น. 102-103) ซึ่งทางที่จะนำพาชีวิตไปอยู่เหนือสิ่งที่เรียกว่า “ความเห็นแก่ตัว” ทำให้มีสุขภาพจิตดี (healthy) มีรากศัพท์เป็นคำเดียวกับเอกภาพ (wholeness) และความศักดิ์สิทธิ์ (holy) สิ่งที่เป็นความสุขสูงสุด คือ เป็นหนึ่งเดียวสูงสุด ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด เข้าถึงได้เมื่ออยู่เหนือความเห็นแก่ตัว บางคนยังมองชีวิตโดยเน้นแห่งมิติของเวลา กล่าวคือ สิ่งนี้จะเข้าถึงได้ในอีกหลายวัน หลายปี หรือหลายชาติข้างหน้า แต่มีอีกแนวทางหนึ่งที่เป็นมุมมองเหนือเวลาโดยไม่ถูกครอบงำโดยกาลและเทศะ (time and space) โดยวิธีนี้จะเห็นว่าจิตที่สะอาด บริสุทธิ์ สงบสุข อาจผุดบังเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ ทันทีที่จิตละทิ้งความเห็นแก่ตัว โดยปฏิบัติ 3 แนวทาง 1) การให้ หรือการเสียสละ – ยิ่งเสียสละมากเท่าใด ยิ่งเป็นการชนะความเห็นแก่ตัวมากเท่านั้น 2) การแสวงหาความหมาย หรือคุณค่า – เป็นการแสวงหาในระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ไม่ว่าเราจะอยู่ในระดับใดของชีวิต มักจะมีความหมายหรือคุณค่าบางอย่างที่เรา นับถืออยู่ ทั้งในวัยรุ่น วัยทำงาน วัยสร้างครอบครัว ความหมายหรือคุณค่าของชีวิตมนุษย์ยังมีอีกหลายชั้น จนถึงคุณค่าสูงสุด หรือความหมายอันแท้จริงของชีวิต 3) การพ้นไป – เป็นการตั้งคำถามในสิ่งที่ตนยังไม่ได้พบเห็น แล้วในที่สุดจึงเข้าถึงสิ่งที่ไม่เคยประสบมาก่อน การทำเช่นนี้ได้ต้องอาศัยคำแนะนำจากผู้อื่น ดังที่พระพุทธเจ้าเรียกว่า “ปรโตโมชะ” (เสียงจากผู้อื่น) เป็นการก้าวให้พ้นจากจุดที่เรายืนอยู่ ไปสู่จุดใหม่ (ประเวศ วะสี, 2553, น. 114-115)

2) ประเวศ วะสี (2545) กล่าวถึงการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ไว้ในวิถีมุขยในศตวรรษที่ 21 สู่ภพภูมิใหม่แห่งการพัฒนา ว่ากฎแห่งสันติภาพอยู่ที่การเห็นทั้งหมดความเป็นโลกเดียวกัน เอ็ดการ์ มิทเชลล์ กล่าว “I came back to Earth a totally changed man” – ฉันกลับมายังโลก เป็นคนที่เปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง คือ เกิดจิตสำนึกโลกที่ผ่านเลยการยึดมั่นในตัวตน (ประเวศ วะสี, 2545, น. 12) เมื่อจิตของบุคคลได้เชื่อมโยงกับความดีหรือสิ่งที่มีค่าสูงส่ง ก็จะมีความเป็นอิสระ มีความสุขอันลึกซึ้ง ละเอียดประณีต ที่เรียกความสุขอันเป็นทิพย์ ความสุขทางจิตวิญญาณ คนที่ไม่พบความสุขทางจิตวิญญาณจะไม่พบความสุขที่แท้จริง และต้องแสวงหาเรื่อยไป มนุษย์จะต้องหาสิ่งอื่นมาเติม เช่น ยาเสพติด ความฟุ้งเฟ้อ ความตื่นเต้นเร้าใจ ความรุนแรง เพื่อความสมบูรณ์ในตนเอง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การพัฒนาทางจิตวิญญาณเป็นสิ่งจำเป็น (ประเวศ วะสี, 2545, น. 90-91)

สำหรับบทเรียนแห่งการพัฒนาทางจิตวิญญาณในวิถีชีวิต คือ การใช้เรื่องต่าง ๆ ในชีวิต มายกระดับจิตวิญญาณของเราให้สูงขึ้น ด้วย 12 แนวทาง ดังนี้

- 1) ประสบการณ์ธรรมชาติกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – มนุษย์ปัจจุบันสูญเสียการตระหนักรู้ธรรมชาติ ขาดการสัมผัสธรรมชาติ เพราะเข้าไปอยู่ในโลกประดิษฐ์และโลกความคิดมากเกินไป เกิดความแปลกแยกจากธรรมชาติ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ นับแต่โบราณมีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ เมื่อมนุษย์ได้สัมผัสความใหญ่ ความลึกลับ ความศักดิ์สิทธิ์ จิตจึงหลุดออกจากความคับแคบในตนเองไปอยู่กับธรรมชาติ เกิดมีปัญญาว่าธรรมชาตินั้นเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกับจักรวาล ตระหนักรู้ว่าเราไม่ได้เป็นศูนย์กลางของจักรวาล ทำให้คลายจากความยึดมั่นในตนลง
- 2) ความงามกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – การรู้ว่าในธรรมชาติของสรรพสิ่งมีความงาม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ยิ่งเราเรียนรู้เข้าถึงปัญญา คือ การลดละความยึดมั่นในตนลง การเกี่ยวข้องกับความงามจึงเป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณ
- 3) การเรียนรู้และความรู้กับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – หลักสำคัญของการเรียนรู้ คือ อย่าให้การเรียนรู้แยกขาดหรือเป็นคนละเรื่องกับชีวิต แต่ทำให้เป็นเรื่องเดียวกัน การพัฒนาทางจิตวิญญาณเป็นเรื่องของชีวิต ข้อสำคัญของการเรียนรู้อยู่ที่การเชื่อมโยง มีปัญญาธรรมชาติของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว และละลายจากความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน มีอิสรภาพ ความสุข มิตรภาพอันไพศาล
- 4) การทำงานกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – มนุษย์ควรใช้การทำงานทุกชนิดเพื่อให้ตนเจริญขึ้น นั่นคือ ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ หวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ การทำงานที่จะทำให้จิตวิญญาณสูงขึ้น ต้องทำแล้วลดความโลภ ความโกรธ ความหลง
- 5) การออกกำลังกายกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – เมื่อบรรลุความสุขจากการออกกำลังกาย จิตจะสงบ สุขสบาย ปลอดโปร่ง ที่จริงเป็นการบรรลุธรรมอย่างหนึ่ง เพราะความสุขนั้นไม่ได้เกิดจากความโลภ แต่เกิดจากวิริยะ ไภยธรรมจึงคิดเรื่องโยคะ ไทเก๊ก ที่เป็นทั้งการบริหารกายและบริหารจิตไปพร้อมกัน คือ สติรู้อยู่กับกายที่เคลื่อนไหวรู้อยู่กับลมหายใจเข้าออก
- 6) การสร้างความเป็นชุมชนกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – ในศตวรรษที่ 21 วิถีของมนุษย์จึงควรสร้างความเป็นชุมชนให้มากที่สุด แต่มนุษย์ได้สูญเสียจิตสำนึกและทักษะในการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำไปแล้วในยุคแห่งปัจเจกนิยมสุดโต่ง ควรเป็นสังคมที่ผู้คนคิดถึงคนอื่น เชื้ออาหารต่อกัน รวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ลดความเห็นแก่ตัวและแทนที่ด้วยความเห็นแก่ส่วนรวม ซึ่งเป็นทางที่จะบรรลุความดีสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป
- 7) การเจริญเมตตากับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – ความเมตตา (compassion or love) เป็นสภาพจิตอันสูงส่งที่พ้นความเห็นแก่ตัว มีความเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่นมีความเป็นมิตร อยากให้เขาพ้นทุกข์
- 8) การเสียสละเพื่อส่วนรวมกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ –

ฝึกการให้และการเสียสละจนเป็นพื้นฐานของชีวิต เปลี่ยนจากการคิดแต่จะเอา เป็นชีวิตที่มีแต่การให้ ความรู้สึกนึกคิดของเราจะเปลี่ยนเป็นความเมตตา มีความปีติ และความสุขแท้ แทนความเครียด เป็นฐานพัฒนาไปสู่ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป 9) การเจริญกรรมฐานกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – การทำให้จิตสงบโดยสิ่งแวดล้อม การสวดมนต์ การเจริญสติ การเจริญสมาธิยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นด้วยปัญญา จนหลุดพ้นจากความบีบคั้นด้วยความเห็นแก่ตัว 10) อารมณ์ทางเพศ ความรัก และการแต่งงาน กับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – กามรมณ์และเพศสัมพันธ์เป็นธรรมชาติของสัตว์ แต่มนุษย์มีจิตใจสูง ต้องมีปัญญารู้เท่าทันไม่ตกเป็นเหยื่อของกามรมณ์ ต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะใช้กามรมณ์มาเป็นเครื่องเรียนรู้ให้เราเป็นคนฉลาดขึ้น และเป็นคนที่ขึ้นใจ เป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณ 11) การเลี้ยงดูกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – คนส่วนใหญ่มีลูก และต้องการเลี้ยงดูลูก ถ้าการเลี้ยงดูจะทำให้พ่อแม่ฉลาดขึ้น และเป็นคนที่ขึ้นใจ ก็จะเป็นพัฒนาการทางจิตวิญญาณในวิถีชีวิตธรรมดาได้อย่างหนึ่ง 12) ความแก่ ความเจ็บ และความตาย กับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ – ความเจ็บ ความตาย เป็นสิ่งที่ชีวิตเลี่ยงไม่ได้ การให้เป็นโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตให้สูงขึ้น หรือพัฒนาทางจิตวิญญาณด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเอามาตรึงครองทางสติปัญญาให้เห็นธรรมชาติของความเป็นจริงของชีวิต จนละลายความยึดมั่นในตัวตนลง แล้วประสพอิสรภาพมีความสุข มีความเมตตาอันไพศาล นับเป็นวิถีทางชีวิตอันอารยะ (ประเวศ วะสี, 2545, น. 123-172) ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นวิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 คือ วิถีแห่งพัฒนาการทางจิตวิญญาณ หรือ การปฏิบัติทางจิตวิญญาณ โดยลี้ลับไปถึงมิติแห่งความเป็นมนุษย์ และมนุษย์เท่านั้นที่มีมิตินี้ นั่นคือ ความสามารถที่จะยกระดับขึ้นเหนือความเห็นแก่ตัว หรือความมีตัวตน (self-transcending) เมื่อธรรมชาติได้ให้จิตวิญญาณแก่มนุษย์ แล้วทำไมมนุษย์จึงไม่ใช้ความพิเศษในความเป็นมนุษย์นี้ให้เต็มที่ トラบาโตที่มนุษย์ไม่พัฒนาธรรมชาติอีกด้านหนึ่ง คือด้านจิตวิญญาณ ก็จะไม่มีความสมบูรณ์ในตนเอง เป็นโรคพร่อง (deficiency disease) อยู่เรื่อยไป ต้องหาอะไรมาเติมเต็ม เช่น ยาเสพติด และความรุนแรง ซึ่งไม่สามารถทดแทนมิติทางจิตวิญญาณได้ (ประเวศ วะสี, 2545, น. 178)

3) ประเวศ วะสี (2550) กล่าวถึงการพัฒนาทางจิตวิญญาณ เพื่อเข้าถึงความจริงสูงสุด ไว้ใน ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึงสิ่งสูงสุด ความจริง ความงาม ความดี ว่าเมื่อเราเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับทั้งหมด จะรู้สึกว่าเรากับจักรวาลเป็นหนึ่งเดียวกัน เราหายใจเข้า จักรวาลทั้งหมดที่เข้ามาเชื่อมกับตัวเรา เราหายใจออก ตัวเราก็ไปเชื่อมกับจักรวาลทั้งหมด เกิดเป็นความรู้สึกนึกคิดใหม่อย่างแปลกประหลาดที่เรียกว่าจิตเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง บางคนก็เรียกว่ามีความรู้สึกอันเป็นทิพย์ บางคนก็เรียกว่าเกิดจิตสำนึกใหม่ (new consciousness) มีความสุขอย่าง

ล้ำลึก มีพลัง ตีแผ่กับความงามในสรรพสิ่ง และมีความรักอันไพศาล (ประเวศ วะสี, 2550, น. 35-36) เป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) การเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม เป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง บางครั้งเรียกการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานนี้ว่าจิตตปัญญาศึกษา (contemplative education) – เป็นการศึกษาที่ดูจิตของตนเองจนเกิดปัญญา เน้นการปฏิบัติ การทำงาน การออกกำลัง การทำงานศิลปะ การสนทนา การทำงานชุมชน การปลื้กวิเวก การปฏิบัติกรรมฐาน โยงไปสู่การรู้จิตของตนเอง และการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม (ประเวศ วะสี, 2550, น. 58-64)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์ จากการศึกษางานวิจัยพบว่ามี การศึกษาในประเด็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณ แต่ยังไม่พบการวิจัยในประเด็นบทบาทของ เทพปรภมม์ด้านการส่งเสริมในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์ ดังนี้แล้วผู้วิจัยจึงขอเสนอ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปริวัตตทางจิตวิญญาณ ดังนี้

1. วรวิวัฒน์ วิทธานกรณ์ (2556) ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงของจิตสำนึกกับงาน จิตวิทยาเท่าทันตัวตน พบว่า ผู้สนใจในการพัฒนาการตระหนักรู้ของตนเอง สามารถพัฒนาตนผ่าน แนวคิดของงาน Voice Dialogue และผ่านเครื่องมือสัมภาษณ์ตัวตน (Voice Dialogue Facilitation) ใช้วิธีการศึกษาด้วยการค้นคว้าเอกสารและประสบการณ์ตรง ผ่านการศึกษาอย่างมี ส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เข้าใจหลักการพื้นฐานของมุมมองการเปลี่ยนแปลงของ จิตสำนึกและหลักการพื้นฐานของเครื่องมือ Voice Dialogue ที่เรียกว่า “การสัมภาษณ์ตัวตน” ใช้การเล่าเรื่องและยกตัวอย่างประสบการณ์ตรงของตนเอง ผลของการวิจัยพบว่า แม้ว่าการ Voice Dialogue ได้รับการพัฒนามาจากงานด้านจิตวิทยา แต่เป็นงานที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการ เปลี่ยนแปลงของจิตสำนึกเป็นหลัก โดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์ตัวตน เพื่อนำพาผู้ได้รับการ สัมภาษณ์ไปสู่ประสบการณ์ตรงของกระบวนการเท่าทันตัวตน เมื่อบุคคลได้รับการฝึกฝนอย่าง ต่อเนื่อง เสียงดัดสันตนเองและดัดสันผู้อื่นจะลดลง มีความเปิดกว้างต่อกระบวนการชีวิตมากขึ้น สามารถเรียนรู้ตนเองผ่านความสัมพันธ์ มีอิสระภาพในการเลือก (freewill) ลดการยึดติดในอัตตา ตัวตน และสามารถเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของจิตสำนึกตามแนวคิดของ คาร์ล กุสตาฟ ยุง จิตแพทย์ชาวสวิส ที่มีอิทธิพลต่อนักคิดและนักวิชาการช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ถึงปัจจุบัน โดยอ้างอิงจากงานของ เมอร์เรย์ สไตน์ นักจิตวิเคราะห์สายยุงที่ว่าด้วย The Principle of Individuation: Toward the Development of Human Consciousness ใจความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึก มีคำเฉพาะที่ยุงบัญญัติขึ้น คือ “Individuation” คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงของจิตสำนึก

โดยการทำงานผ่านการตระหนักรู้ (becoming conscious) และการพัฒนาจิตสำนึก (developing conscious) แนวคิดจิตวิทยาสายนี้ ทำหน้าที่หลักใหญ่ 2 ประการ คือ 1) ให้วิธีทำความเข้าใจและอธิบายการเปลี่ยนแปลงของจิตปัจเจก (Individual psyche) และจิตร่วม (Collective psyche) 2) เสนอเครื่องมือสำหรับการพัฒนาศักยภาพในการตระหนักรู้ของมนุษย์

แนวคิดระดับ (Dynamic Force) คำว่า Individuation หมายถึง แนวโน้มที่มีมาโดยกำเนิด (innate tendency) อาจเรียกว่าแรงดลใจภายใน หรือสิ่งที่ต้องเป็นไปเช่นนั้นเอง มนุษย์สามารถกลับมาตระหนักรู้ถึงแนวโน้มที่มีมาแต่โดยกำเนิดนั้น ๆ อย่างรู้เท่าทันและเป็นอิสระจากพันธนาการและอิทธิพลของพฤติกรรมที่มาจากการเลี้ยงดูและการหลอหลอมทางสังคมและวัฒนธรรมสู่ความสมบูรณ์ในแบบเฉพาะตน ดังนั้นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกจึงซับซ้อนและเป็นพลวัตตลอดชีวิตมนุษย์ เป้าหมายสูงสุดคือมีสติตระหนักรู้ (awareness) อันเกิดจากการหลอมรวม กาย ใจ และจิตวิญญาณ ทั้งในระดับปัจเจก และระดับร่วม รวมถึงการปลดปล่อยจากพันธนาการที่เป็นแบบแผนซ้ำ ๆ เป็นการเปลี่ยนสู่สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีอยู่มาก่อน แต่นั่นก็เป็นสิ่งที่มีอยู่เดิมตั้งแต่แรกเริ่มของแต่ละบุคคลอยู่แล้ว

2. อวยพร สุธนัญญากร (2556) ในบทความเรื่อง วิถีสตรีนิยมจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง ความเชื่อมโยงของวิถีสตรีนิยมกับการเติบโตด้านใน การศึกษาเชิงอัตชาติพันธุ์วรรณนา ศึกษาในบริบทของผู้วิจัยโดยใช้แนวคิดและวิถีปฏิบัติของสตรีนิยมแนวจิตวิญญาณเป็นหลักในการโคจรควมชีวิตตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน จากการศึกษาเอกสารพบว่า สตรีนิยมแนวจิตวิญญาณให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงตนเองและสังคมไปพร้อม ๆ กัน เป้าหมายสูงสุดไม่เพียงแต่ต้องการเห็นความเป็นอยู่ของผู้หญิงดีขึ้น แต่ยังตระหนักด้วยว่าผู้ชายจำนวนมากก็ได้รับผลกระทบจากระบบเพศ เราทุกคนจึงจำเป็นต้องปรับทัศนคติความคิดความเชื่อเรื่องระบบเพศ และให้คุณค่าความหมายที่ครั้งหนึ่งเคยถูกมองข้ามไปเสียใหม่ โดยเฉพาะอำนาจภายใน

วิถีปฏิบัติของนักสตรีนิยมแนวจิตวิญญาณให้ความสำคัญกับการกลับมาหาเนื้อแท้ของตนเองไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย ผู้ปฏิบัติต้องฝึกการมีสติรู้เนื้อรู้ตัว การตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพชีวิต ที่สำคัญนักสตรีนิยมแนวจิตวิญญาณเสนอว่า การสร้างความเปลี่ยนแปลงเพื่อสันติภาพและความเป็นธรรมต้องขับเคลื่อนด้วยพลังทางจิตวิญญาณ

3. มณฑล สรไกรกิติภูล และสุนันทา เสียงไทย (2556) ศึกษาจิตวิญญาณในการทำงาน (Workplace Spirituality): ความท้าทายในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่ง Kinjerski, & Skrypnek (2006 (ดูที่เชิงอรรถ 27) อ้างถึงใน มณฑล สรไกรกิติภูล, และสุนันทา เสียงไทย, 2556) ได้อธิบายว่า วิญญาณในที่ทำงาน เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่อไปนี้คือ 1) ความรู้สึกผูกพันต่องาน

(engaging work) อันสัมผัสได้ถึงสภาพแห่งความสุขจากการทำงาน เชื่อว่ามนุษย์ผูกพันกับการทำงานเพราะตระหนักถึงความสำคัญของงานที่ทำ มีความรู้สึกถึงความเชื่อมโยงอย่างแท้จริงระหว่างคุณค่าของตนเองและคุณค่าของงาน 2) ความเชื่อมโยงในมิติทางจิตวิญญาณ (a spiritual connection) คือความรู้สึกถึงการเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีคุณค่าเหนือกว่าตัวตนของตนเอง 3) สำนึกร่วมแห่งความเป็นชุมชน (sense of community) คือความรู้สึกถึงความเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับผู้อื่นรอบข้าง และจุดมุ่งหมายหรือคุณค่าที่มีร่วมกัน 4) พลังดึงดูดหรือประสบการณ์เฉพาะ (a mystical experience) สภาวะที่มีการรับรู้ได้ถึงพลังของชีวิต ความอิมเมม การข้ามพ้นจากความคับแคบในตนเอง และประสบการณ์แห่งความสนุกและเป็นสุข

การพัฒนาจิตด้านจิตวิญญาณในการทำงานสามารถเกิดขึ้นได้จาก 4 ปัจจัย คือ

- 1) journeys of personal meaning – สามารถเกิดขึ้นได้เอง เนื่องจากการมีและดำรงอยู่แล้วของจิตวิญญาณซึ่งมักเป็นผลมาจากความสามารถในการตระหนักรู้ของแต่ละบุคคล และการเชื่อมโยงเรื่องของจิตวิญญาณเข้ามาอยู่ในวิถีปกติของการดำรงชีวิต เช่น การดำรงชีวิตอย่างมีสติและตระหนักรู้ตัวที่หัวพร้อม ความสามารถในการระบุถึงคุณค่าของการกระทำต่าง ๆ ของตนเองได้
- 2) fulfillment – การมาบรรจบกันของปัจจัยต่าง ๆ โดยมักจะเกิดในช่วงกลางของชีวิต ที่คุณค่าส่วนตัว ความสามารถ แรงบันดาลใจ และประสบการณ์ชีวิตทั้งหมดถูกหลอมรวมเข้าด้วยกันทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องดังกล่าวขึ้น หรือมักเกิดจากการตั้งคำถามกับการใช้ชีวิต หรือการตรวจสอบความหมายของเป้าหมายชีวิต ทำให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าสูงสุดที่ตนเองยึดถือไว้ได้
- 3) well being – พบเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้คนเกิดความสนใจและหันมาให้คุณค่ากับตนเองมากขึ้นจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจถึงความสำคัญของจิตวิญญาณต่อการดำรงชีวิตมากขึ้น ทั้งนี้เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้มีได้หลายลักษณะและขึ้นอยู่กับความแตกต่างของแต่ละคน ที่จะมีการสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในท้ายที่สุดโดยมักเกิดจากการคิดทบทวนและใคร่ครวญถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประสบมาในชีวิตแล้ว เชื่อมโยงกลับมาที่คุณค่าที่ตนเองยึดถือไว้ ซึ่งเป็นอีกวิถีในการเข้าถึงหรือตระหนักถึงจิตวิญญาณ 4) transcendence through work – บรรยากาศภายในองค์กร เช่น ปัจจัยหรือบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรก็สามารถทำให้คนเข้าใจและเห็นคุณค่าของจิตวิญญาณได้ (Kinjerski, & Skrypnek, 2006; 2008 (ดูที่เชิงอรรถ 28) อ้างถึงใน มณฑลสรไกรทิฏกุล, และสุนันทา เสียงไทย, 2556)

4. พัทธนี สมกำลัง (2552) ศึกษาเรื่อง ความผาสุกทางจิตวิญญาณของฟลอเรนซ์ ในดิงเกล: การตีความหมายชีวประวัติ วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่ออธิบายลักษณะความผาสุกทางจิตวิญญาณ พัฒนาการทางจิตวิญญาณ ผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้รับบริการและวิชาชีพการพยาบาล ที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิตด้านความผาสุกทางจิตวิญญาณของฟลอเรนซ์ ในดิงเกล พบว่า พัฒนาการทางจิตวิญญาณประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นรับข้อมูลด้านจิตวิญญาณเกี่ยวกับสิ่งที่เชื่อ ยึดเหนี่ยว ศรัทธา 2) ขั้นมีประสบการณ์การเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณ ประกอบด้วย 2.1) ระยะเวลาที่รู้จักตัวตนภายในของตนเอง – รู้สึกได้หรือสัมผัสได้ถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเชื่อ ยึดเหนี่ยวศรัทธา เกิดความมั่นใจว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์อยู่จริง 2.2) ระยะเวลาหาพระประสงค์ของสิ่งที่เชื่อ ยึดเหนี่ยวศรัทธา – ค้นหาแนวทางดำเนินชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่เชื่อ ยึดเหนี่ยวศรัทธา นำมาซึ่งความขัดแย้งกับแนวทางดำเนินชีวิตของคนทั่วไป ทำให้ชีวิตสับสน เป็นทุกข์ 2.3) ระยะเวลาสัมผัสหลังจากจิตวิญญาณบริสุทธิ์ – สัมผัสพลังบางอย่างจากสิ่งที่เชื่อ ยึดเหนี่ยวศรัทธา เข้าถึงและสัมผัสได้ถึงจิตบริสุทธิ์ เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในสิ่งที่ตนต้องทำ มีพลัง ความกล้า และปัญญา มั่นใจในการเผชิญกับทุกสิ่งข้างหน้าด้วยความสงบและมั่นคง มีพลังสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ตลอด 2.4) ระยะเวลาที่มอดมน – ถูกตัดขาดจากความช่วยเหลือทุกทาง ต้องเผชิญ ทุกสิ่งตามลำพัง เกิดการเรียนรู้เพื่ออุทิศตนสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต โดยพึ่งพามิติความเชื่อมั่น ศรัทธาและวางใจในสิ่งที่ตนเชื่อ ยึดเหนี่ยว เพียงอย่างเดียว 2.5) ระยะเวลาหนึ่งเดียว – จิตวิญญาณ มีการพัฒนาสู่ภาวะรู้แจ้ง สมบูรณ์พร้อมในตนเอง เบิกบาน มีสันติสุข สงบ เปี่ยมด้วยพลังความรัก ต่อเพื่อนมนุษย์ เกิดไมตรีจิตมิตรภาพอย่างไพศาล เข้าถึงความงามของสรรพสิ่ง มีความหวัง ผ่อนคลาย จิตใจเต็มไปด้วยความชื่นชมยินดี เปี่ยมด้วยความหวังในชีวิตหลังความตาย ผ่านพ้นจากทุกข์ ความมืดหวัง ความเสียใจทั้งหลาย สัมผัสการได้รับพรและความสำเร็จ

จากพัฒนาการข้างต้นทำให้ฟลอเรนซ์ ในดิงเกล มีลักษณะของผู้ที่ผาสุกทางจิตวิญญาณดังนี้ 1) พบเป้าหมายและดำเนินชีวิตอย่างมีความหมาย 2) มีความกล้าหาญตัดสินใจด้วยตนเองอย่างอิสระและพร้อมเผชิญกับชีวิตเบื้องหน้าอย่างมั่นใจ 3) มีพลังอำนาจและสงบเยือกเย็นแข็งแกร่งจากภายใน 4) มีปัญญา หยั่งรู้ เจลี่ยวลลาด และมีพลังสร้างสรรค์ 5) มีความสัมพันธ์กับสิ่งที่เชื่อยึดเหนี่ยวศรัทธา 6) นอบน้อมและมีแรงบันดาลใจอันบริสุทธิ์ 7) ตระหนักรู้ในตนเอง 8) ชื่นชมยินดีในชีวิต มีสันติสุขภายใน และมีความหวังในชีวิตหลังความตาย 9) มีความรัก การให้อภัย ให้เกียรติ ใจดีมีเมตตาต่อผู้อื่น 10) มีภาวะเหนือตนเองและอดทนทำงานยากได้สำเร็จ 11) ใกล้ชิดธรรมชาติและความรู้สึกถึงความวิเศษของสิ่งแวดล้อม

เมื่อพิจารณาความผาสุกทางจิตวิญญาณข้างต้นแล้วพบว่า เหตุการณ์ที่ได้รับ การตรัสเรียกจากพระเจ้าเป็นจุดเปลี่ยนและส่งผลต่อทุกเหตุการณ์ในชีวิต พระเจ้าคือสิ่งที่เรา ยึดเหนี่ยว ฝังแน่น เป็นศูนย์กลางและต้นกำเนิดของความคิด ปรัชญาในการดำเนินชีวิต มีผลต่อ ความรู้สึก และสะท้อนแนวทางในการกระทำของฟลอเรนซ์ ในติงเกล ลักษณะความผาสุกทาง จิตวิญญาณเหล่านี้กลายเป็นคุณสมบัติส่วนบุคคลที่ส่งผลให้ฟลอเรนซ์ ในติงเกล ประสบผลสำเร็จ ในการเป็นผู้นำการปฏิรูปทางการแพทย์ การบริหารจัดการโรงพยาบาล การริเริ่มงานสงเคราะห์ บริการทุกรูปแบบ การปฏิรูประบบสุขภาพของกองทัพและในสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปริวัตน์ทางจิตวิญญาณมนุษย์ พบว่าเรามีความรู้เกี่ยวกับโลกหน้า ดินแดนในโลกทิพย์ ที่ซึ่งเกี่ยวกับวิญญาณของมนุษย์ เกี่ยวกับ โลกหลังความตาย การพิพากษานรกสวรรค์ คุณสมบัติต่าง ๆ ของโลกหน้าที่เป็นโลกแห่งแสง ทำให้ เราตระหนักถึงคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ว่าเราเป็นวิญญาณ เป็นแสงเล็ก ที่ต้องได้รับการ พัฒนาสู่สภาวะความอุดมสมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ (a spiritual absolute) สามารถเข้าถึงได้ด้วย การพัฒนาทางจิตวิญญาณกระทั่งอยู่ในสภาวะเหนือกาลและเทศะ ซึ่งมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ 1) ศีลธรรม 2) ภาวนา และ 3) ปัญญา ทั้งนี้เพื่อเตรียมพร้อมสู่การเดินทางไปรวมเข้า เป็นหนึ่งเดียวกับแสงใหญ่ซึ่งอยู่ในโลกหน้า จากการค้นคว้าเอกสารยังไม่พบการศึกษาในประเด็น บทบาทของเทพปรณัมด้านการสั่งสอนในการปริวัตน์ทางจิตวิญญาณมนุษย์

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ท้าวเวสสุวรรณ (Vessavana) 2) บทบาทด้านการสั่งสอน (mentor) และ 3) การปริวัตน์ทางจิตวิญญาณมนุษย์ (individuation) ในการวิจัยเรื่อง "ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัตน์ทาง จิตวิญญาณมนุษย์" ครั้งนี้ เป็นการศึกษาผ่านข้อมูลทางคติชนคดี ทั้งข้อมูลด้านเอกสาร และข้อมูล ภาคนาม จากนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ร่วมกันในประเด็นบทบาทของเทพปรณัมด้านการสั่งสอน ในการปริวัตน์ทางจิตวิญญาณมนุษย์ ซึ่งจะได้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ทั้ง 3 ข้อ ในบทต่อไป

คติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู ในบทนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ มีการวิเคราะห์เอกสารแล้วพรรณนาความ (descriptive) ที่มุ่งหาคำอธิบาย (explanatory) ในการตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 1 ของการวิจัย ดังนี้

การศึกษาค้นคว้าคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดูครั้งนี้เป็นการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ได้แก่ 1) พระไตรปิฎก 2) ไตรภูมิภิกษา 3) ปฐมสมโพธิกถา และคัมภีร์ทางฮินดู ได้แก่ 1) รามายณะ 2) มหาภารตะ ผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงการปรากฏของพระนาม บทบาทหน้าที่และความสำคัญ ของท้าวเวสสุวรรณในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและฮินดู เป็นการอภิปรายเชิงเปรียบเทียบการปรากฏของพระนาม บทบาทหน้าที่และความสำคัญ ของท้าวเวสสุวรรณในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและฮินดู

การนำเสนอผลการศึกษาเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยขอนำเสนอใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) พระนามต่าง ๆ และรูปลักษณ์ที่ปรากฏ และ 2) บทบาทหน้าที่และความสำคัญ เป็นการศึกษาให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในสังคมไทยตามที่ปรากฏหลักฐานในเอกสาร ทั้งนี้ในเอกสารดังกล่าวยังปรากฏพระนามของเทพผู้ทำหน้าที่คล้ายท้าวเวสสุวรรณจนบางครั้งการรับรู้ของคนในสังคมไทยยังค่อนข้างสับสนว่าท่านเป็นองค์เดียวกับท้าวเวสสุวรรณ ได้แก่ พญายมราช และมีการรับรู้ในอีกมุมหนึ่งเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณทางพุทธศาสนานิกายมหายาน โดยมีความเชื่อว่าเป็นเทพองค์เดียวกับท้าวเวสสุวรรณ ได้แก่ ไช้ชิงเคี้ยว ผู้วิจัยจึงขอนำเอกสารอื่น ๆ มาประกอบการอภิปรายผลเกี่ยวกับ พญายมราช และไช้ชิงเคี้ยว ผลการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

พระนามต่าง ๆ และรูปลักษณ์ที่ปรากฏ

พระนามต่าง ๆ ของท้าวเวสสุวรรณ และรูปลักษณ์ที่ปรากฏ มีเอกสารที่ผู้วิจัยพบในปัจจุบัน ได้ปรากฏเรียกสมญานามของท่านไว้หลากหลาย เช่น กิตานู (Ki-tanu)-ผู้มีร่างอัมปลักษณ์, ธนศวร/ธนปติ (Dhana-pati)-ผู้เป็นเจ้าของแห่งสมบัติ, อัจฉวาสู (Ichchhavasus)-ผู้ได้รับสมบัติทุกอย่างที่ต้องการ, ยักษ์ระราชา (Yaksha-rajya)-ราชาแห่งยักษ์, รากษะเสนทรา (Rakshasendra)-หัวหน้า

แห่งรากษส, รัตนครน-พุงแก้ว, อีศะสซี-เพื่อนพระศิระ (พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2556, น. 125-130; สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น. 153)

จากการศึกษาพระนามของท้าวเวสสุวรรณที่เรียกอย่างเป็นทางการตามเอกสารคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และคัมภีร์ทางฮินดู ผู้วิจัยได้พบว่ามีพระนามของท้าวเวสสุวรรณ 3 พระนาม ได้แก่ 1) ท้าวเวสวัณ 2) ท้าวกุเวร และ 3) ท้าวไพศรพณ์ พระนามและรูปลักษณะที่ปรากฏของท้าวเวสวัณ ท้าวกุเวร และท้าวไพศรพณ์ จากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และฮินดู มีรายละเอียดดังนี้

1. ท้าวเวสวัณ

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาปรากฏพระนามท้าวเวสสุวรรณว่า "ท้าวเวสวัณ" โดยพระไตรปิฎก ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย (2552) ในพระสูตรตันตปิฎก ที่มณีกาย ปาฎิกวรรค ตอนว่าด้วยอภยานาฎียสูตร ปรากฏพระนามท้าวเวสวัณว่าเป็น "ตำแหน่ง" ของเทพบุตรชื่อกุเวรในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งต่อมาได้ครองราชย์สมบัติในราชธานีชื่อวิสาณะ ตั้งแต่นั้นจึงเรียกว่า ท้าวเวสวัณมีตำแหน่งในการดูแลสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาซึ่งอยู่ในความปกครองของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2552, น. 132, 135) โดยในพระไตรปิฎกภาษาบาลี อักษรไทยฉบับสยามรัฐ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย (2556) ในพระสูตรตันตปิฎก ที่มณีกาย ปาฎิกวรรค ตอนว่าด้วยอภยานาฎียสูตร (บาลี) ได้แสดงไว้ว่า

...กุเวรสฺส โข ปน มาริส มหาราชสฺส วิสาณา นาม ราชธานี ตสฺมา กุเวโร มหาราชเวสฺสวโนติ ปุรุจฺจติฯ

(มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2556, น. 214)

และในพระสูตรตันตปิฎก ที่มณีกาย ปาฎิกวรรค ตอนว่าด้วยอภยานาฎียสูตร ได้แสดงไว้ว่า

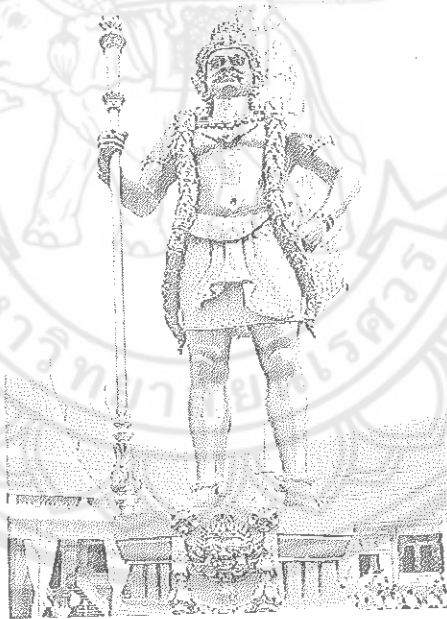
...ข้าแต่พระองค์ผู้วิรุทุกข์ ก็ราชธานีของท้าวกุเวรมหาราช ชื่อวิสาณะ ฉะนั้น

มหาชนจึงเรียกท้าวกุเวรมหาราชว่า ท้าวเวสวัณ

(มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2552, น. 132)

ส่วนคัมภีร์ทางฮินดูปรากฏในรามายณะฉบับ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2557) ในอุตรกัณฑ์ กล่าวถึงท้าวเวสสุวรรณในพระนามของ เวศรวัณ [ไวศรวัณ] เป็นโอรสพระวิศราวะ [วิศรพ] ผู้ที่ได้รับพรจากพระพรหมให้มีตำแหน่งเทพเป็นโลกบาล (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 764-765; งามศ เมนน, 2551, น. 664-667)

ในไทย สันนิษฐานว่าเพราะนับถือท่านเป็นเทพแห่งทรัพย์ ทรัพย์มีค่าก็คือทอง ดังนั้นพระนามของท่านจึงเพี้ยนจาก "ท้าวเวสวัณ" เป็น "ท้าวเวสสุวรรณ หรือ ท้าวเวสสุวรรณ" ในพระนาม ซึ่งเป็นที่นิยมเรียกว่าท้าวเวสสุวรรณนั้นปรากฏรูปลักษณะที่พบได้ทั่วไปตามประตูทางเข้าวัด โบสถ์ วิหาร ท่านมีลักษณะเป็นยักษ์เพราะตามพระไตรปิฎกว่าท่านปกครองยักษ์ เป็นใหญ่ในหมู่ยักษ์และ รากษส โดยภาพที่ยกตัวอย่างนี้ เป็นท้าวเวสสุวรรณ ประติมากรรมประดับพระเมรุมาศในงานพระราช พิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีรูปลักษณะกาย สีทองคล้ายคลึงมนุษย์ เป็นเทวดาที่คอยรักษาทุกข์สุขของมนุษย์และปกป้องคุ้มครองมนุษย์โลก ภาพต่อมาคือท้าวเวสสุวรรณที่ตั้งตระหง่านอยู่ที่หน้าศาลหลักเมือง จังหวัดอุดรธานี หันหน้าไปทาง ทิศเหนือ เป็นรูปปั้นยักษ์ขนาดใหญ่สีขาว ทรงเครื่องเต็มยศ ประดับด้วยกระเบื้องสี พระหัตถ์ทั้งสอง ข้างกุมกระบองอยู่ในลักษณะของการปกป้อง และอีกภาพเป็นท้าวเวสสุวรรณในลักษณะปกป้องอยู่ที่ ชุ่มเรือนแก้วของพระพุทธชินราช ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อ่างทองเมือง จังหวัดพิษณุโลก ดังภาพ

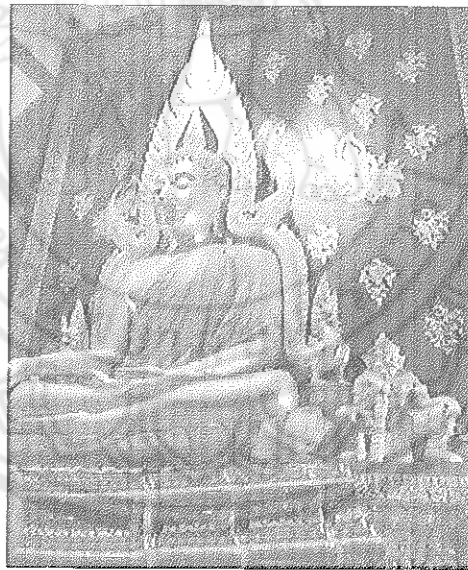

ภาพ 20 ท้าวเวสสุวรรณ ประติมากรรมประดับพระเมรุมาศในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ที่มา: <http://www.thaipost.net/sites/default/files/20171102po202jpg.jpg>

ภาพ 21 ท้าวเวสสุวัณหน้าศาลหลักเมืองจังหวัดอุดรธานี

ภาพ 22 ท้าวเวสสุวัณที่หุ้มเรือนแก้วของพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ภาพถ่ายโดย: ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ, 18 มกราคม 2558

วัดมหายานจีนเรียกท้าวเวสสุวรรณว่า ไต้ปุ่น ประจำทิศเหนือ ประจำฤดูสารท (ใบไม้ร่วง) สีกายดำ ถือดวงแก้วและงู (ผาสุข อินทรารุช, 2543, น. 203) แต่ใน สมบัติ พลายน้อย (2555, น. 217-221) เรียก ไต้ปุ่น แปลว่า ได้ยินไปทั่ว มียักษ์เป็นบริวารเหมือนกัน ดังภาพ

ภาพ 23 ไต้ปุ่น ทำจากนาก ศิลปะจีนสมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ.1911-2187)
สถาบันศิลปะในสหรัฐอเมริกา

ที่มา: ผาสุข อินทรารุช, 2543, น. 242

ดังนั้นในพระนามท้าวเวสสุวรรณจึงมีที่มาจากคำบาลี "เวสสุวรรณ" ตามคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและคำ "เวศรวณ หรือ 'ไวศรวณ'" ตามคัมภีร์ทางฮินดู ในพระนามซึ่งไทยนิยมเรียก "ท้าวเวสสุวรรณ หรือ ท้าวเวสสุวรรณ" ปรากฏอุปลักษณะพบได้ทั่วไปตามประตูทางเข้าวัด โบสถ์วิหาร มีลักษณะเป็นยักษ์เพราะตามพระไตรปิฎกของท่านปกครองยักษ์ เป็นใหญ่ในหมู่ยักษ์และรากษส

2. ท้าวภูเวร

คัมภีร์ทางพุทธศาสนา ในพระไตรปิฎกฉบับ มหามกุฏราชวิทยาลัย (2552) กล่าวถึงพระนามท้าวภูเวร ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ที่มณีกาย ปาฎิกวรรค ตอนว่าด้วยอภินิหารวิเศษ ได้บรรยายกำเนิดของท้าวภูเวรว่าเมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่อุบัติมีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อภูเวรพราหมณ์ทำไร่หีบอ้อยขาย ได้สร้างโรงหีบอ้อย ประกอบเครื่องยนต์ 7 เครื่อง ภูเวรพราหมณ์ได้ให้ผลกำไรซึ่งเกิดขึ้นที่โรงเครื่องยนต์แห่งหนึ่งแก่มหาชนที่มาแล้วได้กระทำบุญ ผลกำไรที่มากกว่าได้ตั้งขึ้นในที่นั้นจากโรงที่เหลือ ภูเวรพราหมณ์เลื่อมใสด้วยบุญนั้นจึงถือเอาผลกำไรที่เกิดขึ้นแม้ในโรงที่เหลือให้

ทานตลอดสองหมื่นปี เขาได้ถึงแก่กรรมไปเกิดเป็นเทพบุตรชื่อกุเวรในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา (มหา มกุฏราชวิทยาลัย, 2552, น. 135)

คัมภีร์ทางฮินดู ในรามายณะฉบับ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2557) กล่าวถึงพระนาม ท้าวกุเวร ซึ่งปรากฏในอุตรกัณฑ์ ว่าเป็นตำแหน่งของเทพผู้เป็นหนึ่งในสี่ของจตุโลกบาล ในรามายณะบรรยายว่าครั้งยังเป็นมนุษย์ ท้าวกุเวรองค์นี้คือ เวศรวณ ได้รับพรจากพระพรหมให้เป็นโลกบาล ผู้เป็นใหญ่ในทรัพย์ มีวิมานคือบุษบกเป็นยานพาหนะ และ วิศรวัสมีผู้เป็นบิดาได้ประทานเมืองลงกาให้ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 764-765; ราเมศ เมนอน, 2551, น. 664-667) ส่วนรูปลักษณะและบุคลิกลักษณะของท้าวกุเวรนั้น ในพาลกัณฑ์ และอโยธยากัณฑ์ได้พรรณนาความเปรียบรูปลักษณะและบุคลิกลักษณะของพระรามกับท้าวกุเวรว่า พระรามนุรุษผู้ถือกำเนิดในวงศ์ อิกษวากุ มีการแต่งกายทรงเครื่องอลังการประหนึ่งท้าวไวศรณะประทับบนบัลลังก์ทองซึ่งปูลาดด้วยผ้าชั้นเลิศ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 129) พระรามยังเป็นผู้มีทรัพย์มาก และตั้งมั่นในธรรมะ ดังพระกุเวร (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 14) มีบุคลิกลักษณะของผู้ที่มีความเสียสละเสมอด้วยพระกุเวร (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 2-3) สะท้อนให้เห็นสอดคล้องในมหากาพย์จากการที่กุเวรซึ่งเป็นพี่ชายต่างมารดาของราวณะ และถูกราวณะขับไล่ออกจากกรุงลงกา ยอมยกลงกาให้น้องชายของตน (John D. Smith, 2009, pp. 210-211)

ตามการวิเคราะห์ความเชื่อในตำนานเกี่ยวกับโลกบาลในยุคมหากาพย์ โดย ณิชพล ศิริสวัสดิ์ (2555, น. 104-105) กล่าวว่าท่านมีบทบาทเป็นโลกบาลรักษาประจำทิศเหนือ เป็นเทพแห่งทรัพย์สินอันมีศักดิ์เท่าเทียมองค์อินทร์ วรุณเทพ และยมเทพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับเทวนิยายของสมบัติ พลายน้อย (2555, น. 211) ที่ออกเสียงพระนามของท้าวกุเวรองค์นี้ครั้งเป็นมนุษย์ว่า ไวศรวณ คือ นอกจากปูลัสตย์ผู้เป็นปู่จะให้ชื่อว่า ไวศรวณ แล้ว ก็ยังมีชื่อว่า กุเวร อีกด้วย และต่อมาจึงได้รับพรจากพระพรหมให้เลื่อนขึ้นเป็นท้าวกุเวรดูแลโลกบาลทิศเหนือ ว่าดังนี้

...วิศรพเป็นนามบิดา จึงออกนามา ว่าไวศรวณสรรพดี อีกตงปรากฏนามมี ท้วทั้ง
แดนตรี ชื่อว่ากุเวรเจนนธรรม

(สมบัติ พลายน้อย, 2555, น. 211)

ประจักษ์ ประภาพิทยากร (2529, น. 12-14) ยังกล่าวเพิ่มเติมไว้เช่นกันว่า ในรามายณะนั้นท้าวกุเวรเป็นโอรสของพระวิศรวัสมี กับนางอิทาวิทา ในมหากาพย์ว่าเป็นโอรสของพระปูลัสตย์ ซึ่งเป็นบิดาของพระวิศรวัสอีกชั้นหนึ่ง กล่าวกันว่ามีเรื่องเป็นทำนองว่าท้าวกุเวรใฝ่ใจ

กับท้าวพรหมา เป็นเหตุให้บิดาโกรธ จึงได้แบ่งภาคเป็นพระวิศรวัต และพระวิศรวัตเกิดแต่ปลัดสัตย์ จึงได้นามอีกว่า เปาลัดสัตย์ม ซึ่งรามเกียรติ์ของไทยเรียกว่า ลัสเตียน ท้าวลัสเตียนได้กับนางนิกษา ซึ่งเป็นบุตรีท้าวสุมาลีรากษสเป็นชายาแล้วเกิดโอรสด้วยกัน คือ ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ พิเภก และ ล้ามะนิกษา ดังกล่าวมานี้ สุรศักดิ์ ทอง (2553, น. 153) ได้ให้ข้อสรุปว่าท้าวภูเวร ซึ่งในรามเกียรติ์ ถือเป็นเทวดาองค์เดียวกับท้าวภูเปร้น จึงเป็นลูกร่วมบิดาเดียวกันกับทศกัณฐ์

อีกทั้งคัมภีร์ทางฮินดู ในมหาภารตะยังกล่าวของท่านเป็นเทพแห่งทรัพย์ ปรากฏในการเปรียบเทียบความงามของนางเทราปีที่ตั้งพระอูมาซึ่งมีแต่เทวดาหมายปอง และหนึ่งในนั้นที่ชื่นชมความงามของพระอูมาคือท้าวภูเวรเทพแห่งความมั่งคั่ง "Kubera god of wealth" (กฤษณา กุศลาสัย และเรื่องอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 60; John D. Smith, 2009, p. 69)

มหาภารตะ ฉบับแปลโดย กฤษณา กุศลาสัย และเรื่องอุไร กุศลาสัย (2555, น. 108) และ ฉบับ John D. Smith (2009, pp. 193-194) ปรากฏพระนามท้าวภูเวร ในวนบรพ โดยบรรยายถึงดินแดนของท้าวภูเวรว่า ดินแดนของท้าวภูเวรผู้เป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์สินเงินทอง อยู่บนภูเขาโกลาส มีสระโบกขรณี มีบัวอันหอมประหลาด มีบิรवारได้แก่ เหล้ายักษ์และรากษสดูแลรักษา อย่างเข้มแข็ง สอดคล้องกับรามายณะ ฉบับมหาวิทยาลัยศิลปากร (2557) ว่า สวณทิพย์แห่งท้าวภูเวรอุตรภูทวิปมีอาภรณ์เป็นใบไม้ และทิพยนารีผลอยู่เสมอ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 216) มีการพรรณนาเปรียบเทียบให้เห็นถึงสระนลินีของท้าวภูเวร ว่าดังนี้

...เจ้าแห่งแคว้นโกศล เสด็จลงจากภูเขา ทรงชี้ชวนให้นางสีดาไม่ถิสีชมแม่น้ำมันทากินีที่มีน้ำใส่นารีนมย์ เจ้าจงดูแม่น้ำมันทากินีที่น้ำรีนมย์นั้นซิ ชายหาดงามตา มีฝูงหงส์และนกยางอยู่เต็ม มีต้นไม้นานาชนิดออกดอกออกผลขึ้นอยู่หนาแน่น ริมทางทุกหนแห่งงามชวนมองราวกับสระนลินีของท้าวภูเวรจอมราชัน

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 222)

อีกทั้งยังปรากฏพระนามท้าวภูเวรว่าเป็นท้าวจตุโลกบาล ในตำนานทางฮินดูบรรยายว่าท้าวภูเวรเคยเป็นขโมยมาก่อน คือมีเรื่องเล่าว่าตอนที่ เป็นมนุษย์นั้น คั้นหนึ่งได้เข้าไปขโมยของในวิหารพระศิวะ ไล่ตะเกียงภายในวิหารได้หมดลง ต้องจุดใหม่ถึงสิบครั้ง ด้วยการจุดไฟนี้ถือว่าเป็นความดี (เหมือนจุดบูชาพระศิวะ) เลยได้ไปเกิดเป็นท้าวภูเวร พระศิวะก็จะโปรดคนประเภทนี้อยู่มาก (สมบัติ พลายน้อย, 2555, น. 217-221; Sanyal, S., 2004)

ท้าวภูเวงนี้ชาวบ้านเรียกกันว่าเวสสุวรรณ คนแต่ก่อนมักแขวนรูปเขียนเป็นพระยาักษ์ ซึ่งก็คือท้าวภูเวงหรือเวสสุวรรณนั่นเอง ทั้งนี้เพื่อป้องกันอันตรายจากผีหรือยักษ์ เพราะเวสสุวรรณเป็นใหญ่ในหมู่ยักษ์ รากษส และผี เพื่อป้องกันดูแลเด็ก (ประจักษ์ ปรากฏพิทยากร, 2529, น. 12-14) และรูปลักษณะของท้าวภูเวงมีทั้งลักษณะเป็นยักษ์ และลักษณะเป็นชายพิการมีสามขา บ้างว่าทรงม้า บ้างว่าทรงคนเป็นพาหะ คนจึงเป็นบริวารของท้าวภูเวงด้วย (ประจักษ์ ปรากฏพิทยากร, 2529, น. 12-14; พระยา สัจจาภิรมย์ฯ สรวง ศรีเพ็ญ, 2556, น. 46) ดังภาพ

ภาพ 24 ท้าวภูเวง

ที่มา: พระยา สัจจาภิรมย์ฯ (สรวง ศรีเพ็ญ), 2556, น. 46

ดังนั้นพระนามท้าวภูเวงจึงเป็นพระนามในขณะที่ท่านยังดำรงอยู่ในโลกครั้งเป็นมนุษย์ กล่าวคือเป็นพระนามในขณะที่ท่านเป็นกุเวรพราหมณ์ อีกทั้งยังเป็นพระนามของท้าวภูเวงในขณะที่เป็นเทพแห่งทรัพย์และเป็นจตุโลกบาลรักษาประจำทิศเหนือ

3. ท้าวไพศรพณ์

พระนาม “ท้าวไพศรพณ์” ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลี สันสกฤต และฮินดี ได้กล่าวเปรียบเทียบพระนามว่า ไพศรพณ์ เวสสุวรรณ และโพลพ ล้วนมีที่มาจากรากศัพท์ คำเดียวกัน กล่าวคือ แม่โพสพของไทย คือ ท้าวภูเวงหรือท้าวเวสสุวรรณ มีที่มาจากภาษาบาลี คือ “เวสสุวรรณ (Vessavana)” ภาษาสันสกฤต คือ “ไวศรพณะ (Vaisravana)” ชื่อในภาษา

สันสกฤตนี้ พอเป็นไทย ตัวอักษร ว เป็นตัว พ นั่นก็คือ "ไพศรพณะ" และแปลงเป็น โปศพ จนเป็น โปสพ สำหรับท้าวภูเวรนั้นมีคตินับถือว่าเป็นเจ้าแห่งทรัพย์สมบัติ ในไทยท่านจึงเป็นเจ้าแม่ประจำไร่นา เพราะ ไร่ นา ข้าว คือทรัพย์สินสำคัญของโลกโบราณ คนไทยไหว้แม่โปสพเพราะต้องการให้มีทรัพย์สินมีข้าวมั่งคั่งไหลมาเทมา (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2559, น. 162-163) ซึ่ง นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว ได้สนับสนุนการวิเคราะห์ดังกล่าวว่า อำเภอเปลื้อง ณ นคร ก็ได้กล่าวสอดคล้องกันโดยปรากฏในหลักฐาน พจนะ-สารานุกรม ฉบับทันสมัย เล่ม 1 ว่า "โปสพ [โพ-สบ] น.ข้าว, เทวดารักษาข้าว (ดู โปศรพณ์)" "ไพศรพณ์ [ไพ-สบ] (สก. ไวศรวรณ) น. ท้าวภูเวร คือ ท้าวเวสวัณ ผู้เป็นโลกบาลประจำทิศอุดร และเป็นพระเจ้าแห่งทรัพย์ โบราณนับว่าข้าวเป็นทรัพย์สำคัญ เพราะฉะนั้นคำ โปศรพณ์ นี้จึงหมายถึง ข้าว ก็มี ประสงค์เอาเทพธิดารักษาข้าว เรียก แม่โปสพ หรือโปสพ ก็มีเรียก โศซึ่งเป็นสัตว์สำคัญในการทำนาว่า โปศรพณ์ราช ก็มี" (เปลื้อง ณ นคร, 2525 อ้างถึงใน นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2559, น. 163)

คติความเชื่อเรื่องเทพดูแลทุ่งข้าวของคนไทยจึงศรัทธานับถือทั้งแม่โปสพและพ่อโปสพ เพราะรากฐานที่มาของแม่โปสพ คือ ท้าวภูเวร ท้าวเวสวัณ และท้าวไพศรพณ์ ซึ่งเป็นเพศชาย แล้วแปลงมาเป็นเพศหญิงทั้งตามรูปลักษณะ และตามความเชื่อผู้หญิงเป็นใหญ่ของชาวบ้านไทยโบราณดั้งเดิม (ดูที่เชิงอรรถ 29) (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2559, น. 162-163)

จากบทวิเคราะห์เกี่ยวกับพระนามท้าวไพศรพณ์ข้างต้น พบข้อมูลในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวว่าแม่โปสพนั้นมีความเชื่อมโยงกับท้าวเวสวัณ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นนางกาลสิยักษิณีซึ่งเป็นบริวารของท้าวเวสวัณ แต่ไม่ใช่ท้าวเวสวัณโดยตรงทีเดียว ด้วยในพระไตรปิฎก ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย (2552 ข, น. 68-77) พระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ตอนว่าด้วยเรื่องความเกิดขึ้นของนางกาลสิยักษิณี แสดงไว้ในขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่พระเชตวัน ทรงตรัสพระธรรมเทศนาว่า

...น หิ เวเรน เวรานิ สมุมนุติธ กุทาจนํ อเวเรน จ สมุมนุติ เอส ธมฺโม สมนฺตโน -
ในกาลไหน ๆ เวนทั้งหลายในโลกนี้ ย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย ก็แต่ย่อมระงับได้ด้วยความไม่มีเวร, ธรรมนี้เป็นของเก่า

(มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2552 ข, น. 73)

สรุปความได้ว่า หญิง 2 คนได้จองเวรจองกรรมด้วยการผลัดกันทำลายลูกของอีกฝ่าย และด้วยอำนาจของการผูกเวรกระทิงชาติหนึ่ง หญิงคนหนึ่งได้ไปเกิดเป็นยักษ์ณี และได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าจึงได้เลิกจองเวรด้วยการทำลายลูกของหญิงอีกฝ่าย พระพุทธองค์ให้หญิงนั้นพา

นางยักษ์ณีไปเลี้ยงดูในเรือนและดูแลด้วยข้าวต้มและข้าวสวยอย่างดี เมื่อได้รับการอุปการะอย่างดี ดังนี้แล้วนางยักษ์ณีผู้รู้ฝนมากฝนน้อย จึงได้ทดแทนบุญคุณแก่หญิงสหายนั้นด้วยบอกว่า "ในปีนี้จักมีฝนดี ท่านจงทำข้าวกล้าในที่ดอนเถิด ในปีนี้ฝนจักแล้ง ท่านจงทำข้าวกล้าในที่ลุ่มเถิด ข้าวกล้าอันพวกชนที่ทำเหลือแล้ว ย่อมเสียหายด้วยน้ำมากเกินไปบ้าง ด้วยน้ำน้อยบ้าง ส่วนข้าวกล้าของนางกุลธิดานั้นย่อมสมบูรณ์เหลือเกิน" จึงเป็นที่มาของชนชาวเมืองนั้นในการเริ่มถวายเป็นสลากภัตด้วยโภชนาอันมีข้าวต้มและข้าวสวยอย่างดีแก่นางยักษ์ณี ตามที่สหายของนางยักษ์ณีปฏิบัติอยู่เป็นประจำ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552 ข, น. 68-77)

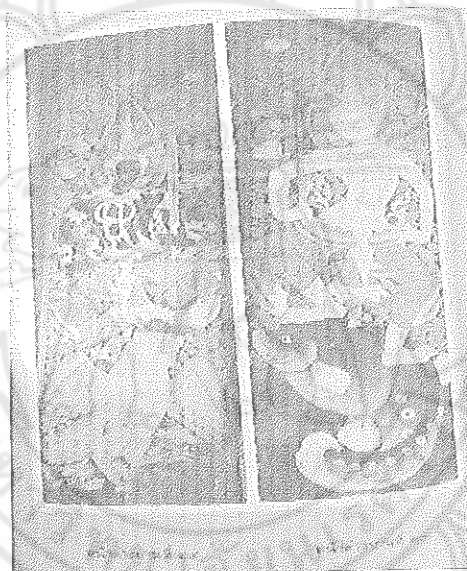
จากความในพระไตรปิฎก ตอนว่าด้วยเรื่องความเกิดขึ้นของนางกาลสิริกษัตริย์ ดังกล่าวมานี้ น่าจะสนับสนุนความเชื่อเรื่องการประกอบพิธีกรรมถวายเป็นสลากภัตแก่แม่โพสพเทพดูแลทุ่งข้าวของคนไทยว่าแม่โพสพนั้นคือนางกาลสิริกษัตริย์บิหารของท้าวเวสวัณ

ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ไตรภูมิภิกขา ฉบับกรมศิลปากร (2555) ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ได้รับอิทธิพลจากฮินดูด้วยสะท้อนผ่านภาษาสันสกฤตจากการปรากฏพระนามท้าวไพศรพณ์ ตามพระนามในภาษาสันสกฤตว่า ไวศุรวณ (Vaisravana) ท่านเป็นเทพผู้ทำหน้าที่ท้าวจตุโลกบาลประจำทิศเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับ สมบัติ พลายน้อย (2555, น. 211) ที่กล่าวว่าในหนังสือไตรภูมิเรียกท้าวเวสวัณว่า "ท้าวไพศรพณ์มหาราช" และได้พรรณนาถึงการแต่งองค์ที่แสดงว่าท้าวไพศรพณ์รำรวยมาก มีทองมากมายไม่รู้จักที่ร้อยล้าน โดยในไตรภูมิภิกขา ฉบับกรมศิลปากร (2555, น. 184) บรรยายรูปลักษณะของท้าวไพศรพณ์มหาราช ดังนี้

ท้าวไพศรพณ์มหาราช ผู้เป็นใหญ่ปกครองหมู่ยักษ์และเทวดาทั้งหลายทางทิศเหนือของกำแพงจักรวาล ทางทิศเหนือของเขาพระสุเมรุ เครื่องประดับกายของท้าวไพศรพณ์และบิหารเป็นทองเนื้อสุกงาม หมู่ยักษ์ทั้งหลายบ้างก็ถือค้อนถือสากและจามรีล้านเป็นทองคำทั้งสิ้นไม่รู้วาก็ร้อยล้าน หมู่ยักษ์เหล่านี้มีหน้าตาแปลก ท้าวไพศรพณ์มหาราชทรงม้าสี่เหล็องดังทอง ขับพลนำไปถึงกำแพงจักรวาลด้านทิศเหนือของเขา พระสุเมรุ เดินทางไปทางอากาศจนถึงเขายุคันธรด้านทิศเหนือ

ท้าวไพศรพณ์มหาราชนี้เป็นผู้ปกครองทิพยนครทิศเหนือของจตุรมหาราชิกา กล่าวคือสวรรค์ชั้นที่ 1 มีมหาราชปกครอง 4 องค์ ประจำทิศทั้ง 4 เรียกท้าวจตุรมหาราช หรือท้าวจตุโลกบาล (ดูที่เชิงอรรถ 30) แปลว่า ผู้พิทักษ์รักษาโลก อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของท้าวสักกะ (พระอินทร์) (Cotterell, A. & Strom, R., 2014, pp.372-373) มีหน้าที่รายงานสภาพความเป็นไปของสังคมมนุษย์แก่หมู่เทพชั้นดาวดึงส์ในสุทธรมสภา ถ้าทัพอสูรรุกผ่านด่านเบื้องต้นใกล้เข้ามา ท้าวมหาราชทั้ง 4 ทำหน้าที่ไปรายงานต่อพระอินทร์ (กรมศิลปากร, 2555, น. 179)

ในรายละเอียดของรูปลักษณะนั้นมีการบรรยายถึงรูปลักษณะของท้าวไพศรพนธ์ผ่าน ศิลปะหลังบานประตูพระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม บนหน้าต่างบานที่ 20 ว่าเป็นเทพบุรุษ ผิวกายสีขาว ถือพระขรรค์ ทรงปลากราย ส่วนความสำคัญของปลากรายนั้น ปัจจุบันยังไม่ทราบแน่ชัด ถึงเหตุที่นำมาเป็นเทพพาหนะ อย่างไรก็ตามเรื่องปลากรายมีพบอยู่ในคัมภีร์นารายณ์สิบปางฉบับ โรงพิมพ์หลวงกล่าวไว้ในตอน "มัจฉาจารย์" ว่าพระนารายณ์ได้เนรมิตกายมาในร่างของ "ปลากรายทอง" เพื่อปราบสังข์อสูร ทั้งนี้ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าความสำคัญของปลากรายจากเหตุการณ์นี้จะเป็น ที่มาหรือเกี่ยวข้องกับกรนำมาเป็นพาหนะของเทพหรือไม่อย่างไร (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2551, น. 102) ดังภาพ

ภาพ 25 ท้าวไพศรพนธ์เทพผู้พิทักษ์หลังบานประตูพระวิหารหลวงวัดสุทัศนเทพวราราม หน้าต่างบานที่ 20

ที่มา: อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2551, น. 102

ดังนั้นพระนามท้าวไพศรพนธ์จึงปรากฏเฉพาะในคัมภีร์ไตรภูมิอภินิหารเท่านั้น มีรูปลักษณะเป็นเทพบุรุษสวมเครื่องประดับและมีบริวารเป็นทองสุก เป็นเทพจตุโลกบาลรักษาทิศเหนือเช่นเดียวกับพระนามท้าวเวสวัตน์และท้าวภูเวง

บทบาทหน้าที่และความสำคัญ

บทบาทหน้าที่และความสำคัญของท้าวเวสสุวรรณจากการศึกษาเอกสารคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และคัมภีร์ทางฮินดู ผู้วิจัยได้พบว่าในพระนามของท้าวเวสวัณ ท้าวเวสวัณ และท้าวไพศรพณ์ มีบทบาทหน้าที่และความสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) บทบาทในการเป็นจตุโลกบาล และ 3) บทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ โดยผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาในประเด็นบทบาทหน้าที่และความสำคัญตามพระนามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนา ดังนี้

1. ท้าวเวสวัณ

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย (2552) ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของท้าวเวสวัณในการเป็นจตุโลกบาล และการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา ดังปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ตอนว่าด้วยอภินาฎิสสูตร ทรูปได้ว่า คือนหนึ่งขณะที่พระพุทธเจ้าประทับ ณ เขาคิชฌกูฏ ใกล้กรุงราชคฤห์ ท้าวมหาราชทั้งสี่ (จตุมหหาราช) (ดูที่เชิงอรรถ 31) พร้อมด้วยเสนารักษ์ คนธรรพ์ (รุกขเทวดา) กุมภัณฑ์และนาค เมื่อท้าวมหาราชทั้งสี่ถวายบังคมแล้ว ท้าวเวสวัณ (มีนามอีกอย่างหนึ่งว่าท้าวเวสวัณ) กราบทูลว่ามียักษ์ชั้นผู้ใหญ่ชั้นกลางชั้นต่ำที่เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคก็มี ไม่เลื่อมใสก็มี แต่ที่ไม่เลื่อมใสมีมาก เพราะพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม เพื่อเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม หูตปดตีมสุราเมรัย พวกยักษ์เหล่านั้นไม่เว้นจากสิ่งเหล่านี้โดยมากจึงไม่ชอบมีสาวกของพระผู้มีพระภาค เสนาสนะอันสังคโตเนป้า ซึ่งพวกยักษ์ชั้นผู้ใหญ่ที่ไม่เลื่อมใสในพระธรรมวินัยของพระองค์อาศัยอยู่ เพื่อคุ้มครองรักษา เพื่อไม่ให้เบียดเบียน เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ขอพระผู้มีพระภาคทรงเรียนการรักษาสื่ออภินาฎิยาเพื่อทำยักษ์เหล่านั้นให้เลื่อมใส พระผู้มีพระภาคทรงรับโดยดุชณีภาพ (มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2552, น. 111-119)

ปฐมสมโพธิกถาฉบับกรมพระปรมาธิบดีชิโนรส (2555) เป็นอีกหนึ่งคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ที่ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสวัณในการเป็นจตุโลกบาลเช่นเดียวกัน และการช่วยเหลือพระพุทธเจ้าเพื่อบำเพ็ญเพียรสู่การหลุดพ้นครั้งสมัยพุทธกาล ว่าท้าวเวสวัณได้ร่วมกับท้าวจตุโลกบาลนำบาตรศิลาอมฤตมาทั้ง 4 ทิศ แล้วเข้ากราบทูลถวายให้ทรงรับซึ่งข้าวสัตตุดด้วยบาตรทิพย์ทั้ง 4 จากนั้นพระพุทธองค์ทรงอธิษฐานผสานบาตรทั้ง 4 เข้าเป็นบาตรเดียวกัน แล้วทรงรับข้าวสัตตุดด้วยบาตรนั้น ดังความว่า

...พาดินสองพี่น้องนามตปัสสะ และภัสลิกะนำข้าวสัตตุดุก่อนสัตตุดงถวาย
 บิณฑบาตแก่พระพุทธองค์ และขณะนั้นพระพุทธองค์ทรงปริวิตกว่าบาตรของตปัสสะก็มีได้
 มี ณ กาลนั้นท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ทราบในพุทธอัธยาศัยก็นำเอาบาตรศิลาทั้ง 4 บาตร
 มาทั้ง 4 ทิศ ทิศละองค์ น้อมเข้ากราบทูลถวายให้ทรงรับซึ่งข้าวสัตตุดด้วยบาตรทิพย์ทั้ง 4
 พระพุทธองค์ทรงรับทั้ง 4 บาตร เพื่อจะรักษาปสาทรศรัทธาแห่งท้าวจตุมหาราช ไซ้จะทรง
 รับด้วยมหิจฉภาพเจตนา [ความมักมาก] จึงทรงอธิษฐานผลานบาตรทั้ง 4 เข้าเป็นบาตร
 เดียว แล้วทรงรับข้าวสัตตุดด้วยบาตรนั้น

(ปรมาณูชิตชีโนรส, กรมพระ, 2555, น. 175-176)

อีกทั้งตามความเชื่อของผู้นับถือศาสนาพุทธมหายานในจีน มีการนับถือท้าวเวสวัณใน
 บทบาทของเทพธรรมบาล ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา ถ้าอยู่เป็นคู่เฝ้าประตูวัดเรียกว่าทวารบาล และท่าน
 ยังเป็นโลกบาล คือ จาตุมหาราช ซึ่งจีนเรียกนามท่านว่า ไต้บุน (ผาสุข อินทรารุ, 2543, น. 203)
 แต่ใน สมบัติ พลายน้อย (2555, น. 217-221) เรียก "ไต้บุน" นับถือเป็นเทพเจ้าแห่งโรคทรัพย์

ดังนั้นในพระนามของท้าวเวสวัณที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและปฐมสมโพธิกถา แสดง
 ให้เห็นว่าท่านมีบทบาทหน้าที่เป็นจตุโลกบาลในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และยังมีบทบาทหน้าที่
 ในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนาด้วย

2. ท้าวเวสวัณ

คัมภีร์ทางพุทธศาสนา พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (2552)
 ในพระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ตอนว่าด้วยอภิญญาวิสุทธิ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของ
 ท้าวเวสวัณครั้งเป็นนุเวรพราหมณ์ในการเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ ด้วยการเป็นตัวอย่าง
 ของผู้นำเพ็ญทานบารมีจากผลกำไรของโรงหีบอ้อย จึงได้ไปเกิดเป็นนุเวรเทพบุตรในสวรรค์ชั้น
 จาตุมหาราชิกา อันแสดงถึงบทบาทของท้าวเวสวัณในการเป็นจตุโลกบาลอีกด้วย (มหามกุฏราช
 วิทยาลัย, 2552, น. 135)

ส่วนคัมภีร์ทางฮินดู ในรามายณะฉบับของ ราเมศ เมนอน (2551, น. 664-667)
 และมหาวิทยาลัยศิลปากร (2557, น. 764) ใน อุดรกัณฑ์ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสวัณใน
 การเป็นหนึ่งในสี่ของจตุโลกบาล และยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการสั่งสอนด้วยการเป็น
 แบบอย่างของผู้ที่ตั้งมั่นในการบำเพ็ญบารมี ซึ่งสอดคล้องกับมหาภารตะ ฉบับ John D. Smith
 (2009) ว่าท้าวเวสวัณมีบทบาทเป็นจตุโลกบาลปกครองทิศเหนือ เป็นผู้ประพฤติธรรม และใช้
 หลักธรรมในการปกครอง สะท้อนให้เห็นจากวันหนึ่งพระนารณณ์เฝ้าจอมปราณณ์ของเทวดา และเป็นที่
 เคารพของกษัตริย์และประชาชนทั่วไป ได้จาริกมาเฝ้าท้าวฤทธิษฐิระ ผู้เซษฐภรรดาแห่งป่าณฑพได้

ทูลถามเกี่ยวกับคุณสมบัติและการบริหารบ้านเมืองของพระราชา แล้วจึงได้สาธยายเปรียบเทียบการปกครองของเทพจุโลกบาล อาทิ ที่เมืองของท้าวภูเวร เมืองอันแพรวพราวลอยอยู่ในอากาศ เต็มไปด้วยนางอัปสร คนธรรพ์ ยักษ์ คุยกะ รากษส และผู้รับใช้ดูแลพระองค์ เพียงเพื่อให้ทรงระลึกถึงราชনীติธรรมอันมีมาในคัมภีร์แห่งโบราณให้ทรงทราบ (John D. Smith, 2009, pp. 86-87) กับทั้งในบทสนทนาระหว่างราชามุจกุนทะ กับท้าวภูเวร ซึ่งท้าวภูเวรได้ให้หลักธรรมว่า 'พระราชาต้องมีชัยชนะไม่ใช่ด้วยสงคราม เพราะชัยชนะอันเกิดจากสงครามเป็นชัยชนะที่เลวร้ายที่สุด' (กรรณา กุศลาลัย, และเรื่องอุไร กุศลาลัย, 2555, น. 211-212; John D. Smith, 2009, pp 606-610)

อีกทั้งตามการวิเคราะห์ความเชื่อในตำนานเกี่ยวกับโลกบาลในยุคมหากาพย์ โดย ณัฏพล ศิริสวัสดิ์ (2555, น. 104-105) กล่าวสอดคล้องว่า ท้าวภูเวรมีบทบาทเป็นโลกบาลรักษาประจำทิศเหนือ เป็นเทพแห่งทรัพย์สิน อันมีศักดิ์เท่าเทียมองค์อินทร์ วรเทพและยมเทพ ตามรามายณะบรรยายว่าครั้งเป็นมนุษย์ท้าวภูเวรองค์นี้คือ เวศรวณ บำเพ็ญตบะจนได้รับพรจากพระพรหมให้เป็นโลกบาล ตามความว่า

...เวศรวณ [เวศรวณ] เป็นโอรสพระวิศราวะ [วิศรพ] ได้ไปนั่งบำเพ็ญเพียร ณ กลางป่าแห่งหนึ่ง มันนั่งอยู่เช่นนั้นเนิ่นนานราวหนึ่งพันปีจนร่างกายคล้ายกลายเป็นเปลวเพลิงศักดิ์สิทธิ์เปลวหนึ่งก็ปาน มันดำรงชีพอยู่ด้วยน้ำและอากาศที่หายใจ จนกระทั่งถึงจุดหนึ่งที่มันไม่แม้กระทั่งหายใจอีก อันเป็นจุดสงบนิ่งอย่างสมบูรณ์หนึ่งพันปีจึงผ่านไปคล้ายเพียงหนึ่งปี เมื่อถึงปลายปีที่หนึ่งพัน พรหมเทพ องค์อินทร์และปวงเทวะจึงมาปรากฏกายต่อมัน

มหาบิดรกล่าว หลานรัก เจ้าบำเพ็ญเพียรด้วยความมุ่งมั่น จนสำเร็จ จงบอกปู่ มาเถิด เจ้าปรารถนาสิ่งใด เจ้าจะได้ในทุกสิ่ง

เวศรวณตอบ มหาบิดร โปรดให้ข้าได้เป็นโลกบาลผู้พิทักษ์ผืนโลก

พรหมเทพตอบ 'ปู่กำลังจะสร้างโลกบาลทั้งสี่ ก็พอดีกับเจ้ามาขอ เช่นนั้น ปู่ให้เจ้า เป็นโลกบาลตามใจ และยังให้เจ้าเป็นเทพแห่งทรัพย์สินอันมีศักดิ์เท่าเทียมองค์อินทร์ วรเทพและยมเทพ'

(ราเมศ เมฆอน, 2551, น. 664-667; มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 765)

ในมหาภารตะฉบับ John D. Smith (2009) และรามายณะ ฉบับมหาวิทยาลัย ศิลปากร (2557) ว่า ท้าวฤเวระเป็นสหายของพระศิวะ (John D. Smith, 2009, pp. 86-87) ได้เห็น ถึงการเป็น ผู้ตั้งมั่นในการบำเพ็ญบารมี จากเหตุการณ์ที่ ไวศรพระนางได้บำเพ็ญตบะในความสงบนิ่ง นั้นก็ได้พบกับพระศิวะและพระอุมาเทวี ท้าวฤเวระชำเลืองมองพระนางและนัยน์ตาข้างซ้ายก็ถูกเผา ไหม้ด้วยตะลิ่งในความงามของพระนางปารวตี จากนั้นได้บำเพ็ญตบะต่อไปจนเป็นที่โปรดปราน และได้รับความเมตตาให้เป็นพระสหายกับพระศิวะ ว่าดังนี้

...ครั้นเมื่อการบำเพ็ญพรตนั้นสิ้นสุดลง พระมเหศวรผู้ทรงมหิทธานุภาพก็พอ พระทัย ตรัสวาจาด้วยหทัยที่ปีติยินดี ดูก่อนเจ้าแห่งทรัพย์ผู้รู้ธรรม ผู้มีพรต ข้าพพอใจด้วย ตบะของเจ้าและพรตที่เจ้าได้บำเพ็ญแล้ว ข้าก็เคยบำเพ็ญพรตอย่างแรงกล้าในกาลก่อน ไม่มีบุคคลที่สามนอกจากข้าและเจ้าที่จะบำเพ็ญพรตได้เช่นนี้ ดูก่อนฤพระธเนศวร ผู้ ปรากฏจากมลทิน มาเป็นเพื่อนกับข้าสิ เพราะคนอื่นเอาชนะเจ้าไม่ได้ด้วยตบะ เจ้าเป็น เพื่อนกับข้าเกิด ดวงตาข้างซ้ายที่ถูกเผาไปด้วยอำนาจแห่งพระเทวีทำให้ข้าได้ชื่อว่า เอ กากษปิงคละตลอดไป

(มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 780-781)

จากความข้างต้นเห็นได้ว่าท้าวฤเวระบำเพ็ญตบะหลายพันปี และเป็นที่โปรดปรานของ ท้าวพรหมาและพระศิวะ เหตุที่ท้าวฤเวระมีใจฝึกฝนกับท่านท้าวพรหมานั้นเป็นเพราะท้าวฤเวระ ต้องการบำเพ็ญตบะบารมี หรือสร้างสมความดีด้วยการเข้าฌานและบำเพ็ญทุกรกิริยานานนับพัน ปี จนท่านท้าวพรหมาโปรดปรานประทานบุษบกให้ ใน The Encyclopedia of World Mythology บรรยายว่า บุษบกนี้หากใครได้ขึ้นไปแล้วสามารถล่องลอยไปไหนมาไหนได้ตามต้องการ หลังจาก นั้นทศกัณฐ์ก็แย่งบุษบกของท้าวฤเวระไป ทั้งนี้ท้าวฤเวระยังได้รับประทานพรให้เป็นอมฤต (ไม่มีตาย) กับทั้งให้เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดแห่งโลกบาลและเป็นเจ้าแห่งทรัพย์ ด้วยอำนาจนั้นจึงได้เป็นผู้ รักษาทิศ และได้เป็นเจ้าของทองและเงินแก้วต่าง ๆ และทรัพย์แผ่นดินทั่วไป (Cotterell, A., & Strom, R., 2014, pp. 372-373)

นอกจากนี้แล้วในมหาภารตะฉบับ John D. Smith (2009) และรามายณะ ฉบับ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2557) ท้าวฤเวระ ท่านยังมีบทบาทเป็นผู้ให้บททดสอบและเป็นผู้มอบของ วิเศษ โดยท่านให้บททดสอบจากที่เกษมะแสดงคำสอนแก่ยุธิษฐิระ เกี่ยวกับการครองเรือนว่า จงอย่ายุ่งเกี่ยวกับภรรยาของชายอื่น โดยยกบททดสอบที่ท้าวฤเวระให้บททดสอบแก่อัศวะกระ

ซึ่งกำลังหมั่นหมายจะแต่งงานกับบุตรีของวทัญญะ โดยให้หญิงผู้ช่วยวนมาทดสอบธรรมะ ความอดทนอดกลั้นต่อการช่วยวนและการไปยุ่งเกี่ยวกับหญิงอื่นที่มีใภรรยาของตน (กฤษณา กุศลาสัย และ เรืองอุไร กุศลาสัย, 2555, น. 218; John D. Smith, 2009, pp. 673-674) ท่านมอบของวิเศษด้วยประทานบุษบกให้แก่พระราม และประทานพรให้คทาของพระองค์ไม่สามารถทำร้ายหนุมานได้ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 815) เมื่ออรชุนประสบความสำเร็จในการบำเพ็ญตบะ ท้าวฤเวทจึงให้พรเป็นอาวูฐที่ทำให้หายตัวได้ (John D. Smith, 2009, pp. 169-170)

ดังนั้นในพระนามของท้าวฤเวทที่ปรากฏในพระไตรปิฎก รามายณะ และมหาภารตะ แสดงให้เห็นว่าท่านมีบทบาทเป็นจตุโลกบาล และยังได้เป็นเจ้าของทรัพย์ มีความมั่งคั่ง อีกทั้งยังมีบทบาทเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือด้วยการเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติบำเพ็ญบารมี และการเป็นผู้ให้บททดสอบและให้รางวัลอีกด้วย

3. ท้าวไพศรพนธ์

คัมภีร์ทางพุทธศาสนา ไตรภูมิภคฉบบักรมศิลปากร (2555) แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวไพศรพนธ์มหाराชในการเป็นจตุโลกบาล กล่าวคือ ท้าวจตุโลกบาลเสด็จตรวจตราผู้ทำความดีความชั่วในโลกนี้ทุกวัน บางวันจะส่งเทวบุตรมาแทน เช่น วันพระ 8 ค่ำ ส่วนวันพระ 15 ค่ำ จะเสด็จด้วยพระองค์เอง โดยถือแผ่นทองสุกและดินสอดทำด้วยหินแดงตระเวนดูมนุษย์ ถ้าเห็นผู้ใดทำบุญ ทำกรรมก็จะเขียนชื่อผู้นั้นลงในแผ่นทอง ว่าคนนี้อยู่บ้านนี้ได้กราบไหว้บูชาและปฏิบัติต่อพระศรีรัตนตรัย เลี้ยงดูบิดามารดา สดับฟังพระเทศนา มีศีลเมตตา ฯลฯ แล้วส่งให้ปัญจสิขรเทพบุตรเพื่อถวายแก่พระมาตุลีแล้วจึงนำไปถวายแก่พระอินทร์ เทวดาทั้งหลายจะมาอ่านดูในแผ่นทอง ถ้าเห็นว่ารายชื่อในแผ่นทองมีมากก็จะแช่ช่องสารุกการยินดี ด้วยเห็นว่ามนุษย์จะได้ขึ้นสวรรค์มาเป็นเพื่อนตนอีกมากมาย และจตุรบายก็จะว่างเปล่าลง ถ้าเทวดาเห็นรายชื่อในแผ่นทองนั้นน้อยก็จะเสียใจแล้วกล่าวว่า อนิจจามนุษย์โลกทำบุญกันน้อยนัก คงชวนกันทำบาปมาก คงจะพากันไปเกิดในจตุรบายเป็นจำนวนมาก ต่อไปเมืองสวรรค์ของเราคงว่างลงเป็นแน่ (กรมศิลปากร, 2555, น. 190-191)

นอกจากนั้นบทบาทของท้าวไพศรพนธ์มหाराชในการสั่งสอนมนุษย์ และการเป็นผู้ช่วยเหลือให้ของวิเศษ ยังได้กล่าวไว้ในไตรภูมิภคฉบบักรมศิลปากร (2555) โดยท่านได้ให้ของวิเศษและสั่งสอนเกี่ยวกับผลของการกระทำบุญกรรม การหมั่นสร้างบุญบารมี ตามความตอนที่พระเจ้าศรีธรรมมาโศกราชรับสั่งให้พระนางเจ้าอสนีธมิตตาถวายผ้าไตรจีวรจำนวนหกหมื่นสำหรับตั้งความว่า

...เมื่อพระนางเจ้าอสนิมิตตา ทรงนำผ้าทิพย์จากผอบแก้วใบเดียว พระราชทาน คนทั่วทั้งเมืองเป็นที่น่าอัศจรรย์ ด้วยผลบุญที่ได้กระทำไว้ในชาติก่อน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชทรงทอดพระเนตรเห็นของอันประหลาดไม่เคยมีมาเช่นนั้น ทรงอัศจรรย์ยิ่งนัก ทรงพระประสงค์ใคร่จะทรงทราบบุญของพระนางเจ้าอสนิมิตตาที่ได้กระทำมาแต่ปางก่อน พระนางเจ้าอสนิมิตตา ทรงแสดงบุญของพระนางที่ได้กระทำไว้ในปางก่อน จึงกราบทูลพระราชสวามีว่า เมื่อชาติก่อนโน้นข้าพระบาทได้ถวาย ผ้าเช็ดหน้าผืนหนึ่งแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ซึ่งมีพระไพศรพณ์มหาราช [ทำว เวสสุวรรณ] เป็นทิพย์ญาณ แก่ข้าพระบาท ในวันที่พระองค์ทรงมีพระบัญชาให้ ข้าพระบาทให้นำเอาผ้าไตรจีวรหกหมื่นลำรับ ถวายแด่พระสงฆ์หกหมื่นรูปโดยเร็วพลัน นั้น ยังไม่ได้ตามพระราชหฤทัยของพระองค์ ข้าพระบาทเป็นทุกข์โศกยิ่งนัก ขณะนั้นพระไพศรพณ์มหาราชเสด็จมาพร้อมกับยักษ์เสนาบดีทั้งหลายผ่านหน้าพระบัญชาปราสาทราชมนเทียรที่ข้าพระบาทนอน ทรงได้สดับเสียงของข้าพระบาทที่ถอนใจใหญ่ ใฝ่หาผ้า ใครจะได้ผ้าไตรจีวรอยู่เช่นนั้น พระไพศรพณ์มหาราชจึงลงจากยานแล้วก็ทรงนำ ผอบแก้วมาใบหนึ่งยื่นให้ในมือของข้าพระบาทแล้วตรัสดังนี้

ถ้าเจ้าต้องการผ้า ให้ถือผอบแก้วไว้ด้วยมือข้างซ้าย เจ้าจงจับผ้าทิพย์ด้วยมือ ข้างขวา จงเอาผ้าทิพย์ในผอบนั้นเถิด

พระนางเจ้าอสนิมิตตาทรงแสดงผลบุญที่ได้ทรงบำเพ็ญมาแต่อดีตชาติ กราบ ทูลถวายแด่สมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชได้ทรงสดับ แล้วถวายคติธรรมสืบต่อไปว่า

'ข้าแต่พระราชสมภารเจ้า เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายที่เกิดในโลกนี้จะได้พบ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้นยากนัก ผู้ใดมีปัญญารู้หลักธรรมและชวนชวาย ทำบุญ กุศลธรรมก็จะได้บรรลุถึงนวลโลกุตระธรรม บรรลุพระนิพพาน...ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ขอพระองค์ผู้เป็นเจ้าของประกอบกรณียกิจในพระพุทธศาสนา ทรงเร่งสดับฟังพระธรรม ทรงจำศีล ทรงทำบุญให้จงหนักในพระพุทธศาสนา ด้วยเหตุที่ข้าพระบาทและพระองค์ เจ้าจะได้พบพระพุทธานุชาตินี้ยากยิ่งนัก บุญและธรรมซึ่งได้กระทำในสำนักพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตชีณาสพทั้งหลาย เป็นบุญที่มากยิ่งขึ้น ด้วยประการฉะนี้ ตั้งแต่นี้ต่อไปเบื้องหน้าขอพระองค์เจ้าจงโปรดหมั่นทำบุญ ทรงหมั่นบริจาคทาน ทรงหมั่น สดับฟังธรรม ทรงรักษาศีล ทรงหมั่นตรัสสอน พระหฤทัยโปรดอย่าทรงเด็ดแค้นชิงชัง ทรงคบหาแต่พระสหายที่ดี พระองค์เจ้าอย่าทรงมีความประมาทในพระธรรมเลย'

(กรมศิลปากร, 2555, น. 156-157)

ดังนั้นในพระนามของท้าวไพศรพณ์ที่ปรากฏในไตรภูมิภคา แสดงให้เห็นว่าท่านมีบทบาทเป็นจุดโลกบาล ตรวจตราการทำความดีความชั่วในโลก และมีบทบาทในการสั่งสอนมนุษย์เกี่ยวกับผลของบุญกรรมที่แต่ละคนพึงได้รับจากการกระทำของตนในอดีตผ่านการเป็นผู้ช่วยเหลือและให้ของวิเศษ ซึ่งไม่ใช่เป็นการช่วยเหลือโดยตรงแต่เป็นเพราะผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือนั้นต้องมีบุญบารมีของตนเองมาก่อน เช่น พระนางเจ้าอสนิมิตตาได้ทรงบำเพ็ญบุญบารมีมาแต่อดีตชาติด้วยการถวายผ้าเช็ดหน้าผืนหนึ่งแด่พระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง จึงได้รับการช่วยเหลือจากท้าวไพศรพณ์ และได้เรียนรู้เรื่องผลของบุญกรรมจากเหตุการณ์นี้ กระทั่งได้ทูลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชสร้างบุญบารมีต่อไป

การศึกษาเพื่อตอบจุดมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้ว่าคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดูเป็นอย่างไร ใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) พระนามต่าง ๆ และรูปลักษณะที่ปรากฏ และ 2) บทบาทหน้าที่และความสำคัญ เป็นการศึกษาให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในสังคมไทยตามที่ปรากฏหลักฐานคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และฮินดู สามารถแสดงผลดังตารางนี้

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์การปรากฏของพระนาม บทบาทหน้าที่และความสำคัญในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและคัมภีร์ทางฮินดู

พระนาม	บทบาทหน้าที่และความสำคัญ	คัมภีร์ทางพุทธศาสนา			คัมภีร์ทางฮินดู	
		พระไตรปิฎก	ไตรภูมิภคา	ปฐมสมโพธิภคา	รามายณะ	มหาภารตะ
ท้าวเวสวัณ	ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา	✓				
	ผู้เป็นจุดโลกบาล	✓		✓	✓	
	ผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ			✓	✓	
ท้าวกุเวร	ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา					
	ผู้เป็นจุดโลกบาล	✓			✓	✓
	ผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ	✓			✓	✓
ท้าวไพศรพณ์	ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา					
	ผู้เป็นจุดโลกบาล		✓			
	ผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ		✓			

สรุปคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาพระนามและรูปลักษณ์ พบว่า ท้าวเวสสุวรรณคือองค์เดียวกับ ท้าวเวสวัณ ท้าวกุเวร และท้าวไพศรพณ์ กล่าวคือ พระนามท้าวเวสวัณมีที่มาจากคำบาลี "เวสสุวรรณ" ตามคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เป็น "ตำแหน่ง" ของเทพบุตรชื่อกุเวรในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งต่อมาได้ครองราชย์สมบัติในราชธานีชื่อวิสาณะ ตั้งแต่นั้นจึงเรียกว่า ท้าวเวสวัณ มีตำแหน่งในการดูแลสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาซึ่งอยู่ในความปกครองของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552, น. 132, 135; มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556, น. 214) และคำ "เวศรวณ หรือ ไวศรวณ" มีที่มาจากคัมภีร์ทางฮินดู (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 764-765; ราเมศ เมนอน, 2551, น. 664-667) ส่วนไทยนิยมเรียกพระนามท่านว่า "ท้าวเวสสุวรรณ หรือ ท้าวเวสสุวรรณ"

พระนามกุเวร ในคัมภีร์ฮินดูว่าท่านเป็นเทพแห่งทรัพย์ (กฤษณา กุศลาลัย และ เรื่องอุไร กุศลาลัย, 2555, น. 60; John D. Smith, 2009, p 69) ท่านเป็นหนึ่งในสี่ของเทพจตุโลกบาล (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557, น. 764-765; ราเมศ เมนอน, 2551, น. 664-667)

ส่วนท้าวไพศรพณ์ คือท้าวจตุโลกบาลผู้ตรวจความดีความชั่วในโลก ปรากฏเฉพาะคัมภีร์ทางพุทธศาสนาไตรปิฎกเท่านั้น (กรมศิลปากร, 2555, น. 190-191)

โดยจิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ว่าท้าวกุเวรหรือท้าวเวสสุวรรณ มีที่มาจากภาษาบาลี คือ "เวสสุวรรณ (Vessavana)" ภาษาสันสกฤต คือ "ไวศรวณะ (Vaisravana)" ชื่อในภาษาสันสกฤตนี้ พอเป็นไทย ตัวอักษร ว เป็นตัว พ นั่นก็คือ "ไพศรพณะ" (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2559, น. 162) เปลื้อง ณ นคร กล่าวในพจนานุกรม ฉบับทันสมัย เล่ม 1 ว่า "ไพสพ [ไพ-สบ] น. ชาว, เทวดารักษา ชาว (ดู ไพศรพณ์)" "ไพศรพณ์ [ไพ-สบ] (สก. ไวศรวรณ) น. ท้าวกุเวร คือ ท้าวเวสวัณ ผู้เป็นโลกบาลประจำทิศอุดร และเป็นพระเจ้าแห่งทรัพย์ โบราณนับว่าชาวเป็นทรัพย์สำคัญ เพราะฉะนั้น คำ ไพศรพณ์ นี้จึงหมายถึง ชาว ก็มี ประสงค์เอาเทพธิดารักษาชาว เรียก แม่ไพสพ หรือไพสพ ก็มี เรียกโคซึ่งเป็นสัตว์สำคัญในการทำนาว่า ไพศรพณ์ราช ก็มี" (เปลื้อง ณ นคร, 2525 อ้างถึงใน นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2559, น. 163) ทั้งนี้ข้อมูลในพระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (2552 ข, น. 68-77) ได้แสดงให้เห็นความสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวว่าแม่ไพสพนั้นมีความเชื่อมโยงกับ ท้าวเวสวัณ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นนางกาสีภิกษิณีซึ่งเป็นบริวารของท้าวเวสวัณ แต่ไม่ใช่ท้าวเวสวัณโดยตรงทีเดียว

คัมภีร์ทางพุทธศาสนานับที่ถือว่าเป็นเทพที่อยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาภายใต้การแต่งตั้งของท้าวสักกะเทวราช หรือพระอินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ในทางฮินดูว่า ท้าวเวสสุวรรณคือองค์เดียวกับท้าวกุเวร เป็นจตุโลกบาล มีศักดิ์เท่าเทียมองค์อินทร์ วรรณเทพ และ

ยมเทพ ภายใต้การแต่งตั้งของพระพรหม โดยสามารถสรุปให้เห็นว่าทั้งในคติพุทธและฮินดูท่านคือองค์เดียวกัน ดังตาราง

ตาราง 3 สรุปผลการศึกษาคติความคิดการปรากฏของพระนามในศาสนาพุทธและฮินดู

ทิศ	โลกบาล	
	ศาสนาพุทธ	ศาสนาฮินดู
ตะวันออก	ธตรัฐ/ธตวรรษ	อินทร์
ใต้	วิรุฬหก/วิรุฬหะ	ยม
ตะวันตก	วิรูปักษ์/วิรูปักษ์	วรุณ
เหนือ	ไพศรพนธ์/เวสสวัณ/กุเวร	กุเวร

รูปที่ปรากฏของท้าวกุเวรเป็นรูปคนมีกายพิการ ถีอคทา (เป็นยอดคัสตราวุธอานุภาพทำลายโลกให้เป็นจุณภายในพริบตา) หน้าเป็นยักษ์ มีขาสามขา บางแห่งว่าขาพิการ มีพื้นแปดซี่ สีกายขาวมีอาภรณ์ทรงมงกุฎอย่างงาม รูปเขียนเมื่อนั่งบนบุษบกมีสี่กร และมีม้าสีขาวเป็นพาหนะ (พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2556, น. 125-130; อรรถวราภรณ์, 2536, น. 97-108) บ้างว่าทรงโค เกะตัวผู้ หรือขี่คอคคน ในสังคมไทยนั้นรูปของท้าวเวสสุวรรณหรือท้าวกุเวรส่วนมากพบเห็นในรูปลักษณะของยักษ์ยืนถือกระบองยาวหรือคทา (สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น. 150-152) ส่วนท้าวไพศรพนธ์มีรูปลักษณะเป็นเทพบุรุษกายสีขาว ถีอพระขรรค์ ทรงปลากราย (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี 2551, น. 102)

แม้มีพระนามปรากฏเรียกต่าง ๆ กัน แต่ไม่ว่าจะเป็นพระนามใดทั้งศาสนาพุทธและฮินดูท่านมีบทบาทหน้าที่เดียวกัน แต่ก็มีส่วนที่แตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ จากการศึกษาบทบาทหน้าที่และความสำคัญของท้าวเวสสุวรรณ พบว่า ทั้งในพระนามท้าวเวสวัณ ท้าวกุเวร และท้าวไพศรพนธ์ ล้วนมีบทบาทและความสำคัญในศาสนาพุทธและฮินดูในการเป็นเทพจตุโลกบาล กับทั้งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอนและช่วยเหลือ ดังตาราง

ตาราง 4 สรุปผลการศึกษาคติความคิดบทบาทหน้าที่และความสำคัญในศาสนาพุทธ
และฮินดู

พระนาม	ศาสนาพุทธ	ศาสนาฮินดู
	ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา	-
	ผู้เป็นจตุโลกบาล	ผู้เป็นจตุโลกบาล
	ผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ	ผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ
ท้าวเวสวัณ	❖ ท่านสอนในคัมภีร์ -สอนและช่วยเหลือ อัสสัมมิตตา- การนมน้ำพิญบาารมี	❖ ท่านสอนผู้อ่านคัมภีร์ -แบบของการบำเพ็ญตบะบารมี- เวศรวัณหรือกุเวรนั่งสมาธิและได้รับพรจาก พระพรหม
ท้าวกุเวร	การสั่งสอนและช่วยเหลือผู้อื่นต่อ	ท้าวกุเวรสอนหลักกรรมต่าง ๆ ในการดำเนิน ชีวิต
ท้าวไพศรพณ์	-ช่วยเหลือ พระพุทธเจ้า- ขณะปริวิตกรับบาตรจากหาณิช 2 ที่ห้อง ❖ ท่านสอนผู้อ่านคัมภีร์ -แบบของการบำเพ็ญทานบารมี- กุเวรพรหมณ์บริจาคผลกำไรโรงหนีบถ้อย ไปเกิดในจตุมาหาราชิกา	-การให้บททดสอบและมอบของวิเศษ- ท้าวกุเวรให้บททดสอบธรรมะและมอบของ วิเศษให้แก่ผู้ประพฤติธรรม

จากตารางเห็นได้ว่า นอกจากบทบาทหน้าที่และความสำคัญของท้าวเวสวัณ ท้าวกุเวร และท้าวไพศรพณ์ ที่เป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา เป็นเทพจตุโลกบาล ตามที่ปรากฏตามคัมภีร์แล้ว การศึกษาในครั้งนี้ยังพบข้อมูลอีกว่าท่านมีบทบาทหน้าที่และความสำคัญในการสั่งสอนและช่วยเหลือ ทั้งที่เป็นการสั่งสอนและช่วยเหลือตามลายลักษณ์ปรากฏในคัมภีร์ และเป็นการสั่งสอนและช่วยเหลือในฐานะ "ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ" ด้วย ทั้งนี้ในความสอดคล้องกัน ฌษพล ศิริสวัสดิ์ (2555, น. 104-105) ยังกล่าวเพิ่มเติมถึงบทบาทหน้าที่ของโลกบาลอีกว่า โลกบาลในวรรณคดีมหากาพย์ มีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือ "พระผู้เป็นเจ้า" และ "มนุษย์" ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ และยังมีบทบาทเป็นผู้ประทานรางวัลและเป็นผู้ทดสอบด้วย

ในความเป็นท้าวเทวราช (โลกบาล) ถือเป็นตำแหน่งเท่านั้น เมื่อใดที่สิ้นบุญกรรมต้องจุติจากเทพพิภพไป ท้าวสักกะเทวราช (พระอินทร์) ก็จะต้องแต่งตั้งหรือรอการมาอุบัติของท้าวเทวราชองค์ใหม่อีกต่อ ๆ ไป (สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น. 147) มีลักษณะเช่นเดียวกับท้าวสักกะ (ดูที่เชิงอรรถ 32) กล่าวคือ ถือเป็นชื่อตำแหน่งประจำเทวโลกชั้นจตุมาหาราชิกา มิใช่ชื่อเฉพาะ เทวดามหาราชผู้เป็นใหญ่ทั้ง 4 ก็ต้องจุติไปเพื่อถือปฏิสนธิในภพภูมิใหม่ตามกฎหมายแห่งกรรมกันทุกองค์ ไม่มีใครครอง

ความเป็นอมตะหรืออยู่ในตำแหน่งโลกบาลได้ตลอดไป ดังข้อความในอรรถกถารุกขธรรมชาดกว่า "ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี ท้าวเวสสุวรรณมหาราชที่ทรงอุบัติพระองค์แรกจตุติ ท้าวสักกะทรงตั้งท้าวเวสสุวรรณองค์ใหม่" (ดูที่เชิงอรรถ 33) อีกทั้งในพระนามของท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้นท่านยังมีบทบาทที่สำคัญคือการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา ส่วนพระนามของท้าวเวสสุวรรณในศาสนาฮินดูที่ปรากฏในรามายณะและมหากาฬะนั้น ปรากฏว่าพระองค์เป็น จตุโลกบาล เป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ ท่านให้บททดสอบและของวิเศษแก่ผู้ประพฤติธรรม

จากการบำเพ็ญทานบารมีและตบะบารมีอันเป็นทิพยบุคคลต้นแบบของบทบาทในการสั่งสอนและช่วยเหลือจนท่านได้รับพรให้เป็นเทพแห่งทรัพย์และเป็นจตุโลกบาล คนจึงนับถือท่านว่าเป็นเทพแห่งทรัพย์ประทานความร่ำรวย หากแต่ศึกษาในเชิงลึกในทางพุทธศาสนาผู้วิจัยจึงได้เห็นภาพของแบบอย่างในการบำเพ็ญบารมี การคุ้มครองดูแลศาสนา จากนั้นท่านจึงได้รับพรเรื่องทรัพย์ และได้เป็นจตุโลกบาล ผู้วิจัยเห็นว่าทรัพย์ดังที่ปรากฏตามเอกสารนั้นมีได้หมายถึงทรัพย์ทางโลก แต่เป็นอริยทรัพย์ (ดูที่เชิงอรรถ 34) เพื่อการมุ่งบำเพ็ญเพียรสู่ความหลุดพ้น ด้วยการมีท้าวเวสสุวรรณ ท้าวเวสสุวรรณ และท้าวไพศรพณ์ เป็นต้นแบบของการปฏิบัติ ในทางฮินดูก็เช่นเดียวกันท่านเป็นทิพยบุคคลต้นแบบของการปฏิบัติบำเพ็ญเพียร แม้ว่าท่านจะได้รับพรให้เป็นเทพโลกบาลมีทรัพย์มากมาย แต่ท่านก็ยังคงมีทรัพย์นั้นเพียงช่วงกาละเทศะหนึ่งจากนั้นก็หมดวาระจากตำแหน่งเทพจตุโลกบาล เป็นการแสดงให้เห็นว่าแม้จะเป็นเทพเสพสุขกับการมีทรัพย์ก็หมดทรัพย์ได้เช่นกัน ดังนั้นจึงควร ตั้งมั่นสู่ปรมาตมัน ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดให้เป็นทุกข์อีกต่อไป

พญายมราช หรือพระยม พระนามของเทพผู้ทำหน้าที่คล้ายท้าวเวสสุวรรณจนบางครั้งการรับรู้ของคนในสังคมไทยยังคงค่อนข้างสับสนว่าท่านเป็นองค์เดียวกับท้าวเวสสุวรรณหรือไม่ จากการศึกษาเอกสารเพิ่มเติมพบว่า พญายมราชมิได้เป็นองค์เดียวกับท้าวเวสสุวรรณ ท้าวเวสสุวรรณ และท้าวไพศรพณ์ กล่าวคือ รูปลักษณะของพระยมนั้นมีความคล้ายคลึงกับท้าวเวสสุวรรณ โดยมีรูปร่างใหญ่โตหน้าเป็นคนดูร้าย สีกายเลื่อมประภัสสร (สีเหมือนพระอาทิตย์แรกขึ้น) ใสอย่างแก้ว หรือนัยหนึ่งว่า สีเขียว นัยนิตาวาว ทรงมงกุฏ นุ่งห่มสีแดงเลือด มือถือบังวงยมบาศ และถือไม้ยมทนต์ วิมานเป็นทองและเหล็ก มีมิงสา (ควายป่า) เป็นพาหนะ และมักเขียนรูปเป็นสีกร (พระยาธัจจาภิรมย์ สรวง ศรีเพ็ญ, 2556, หน้า37-41; พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2556, น. 122) มีนัยนิตาเป็นอาวุธ (ดูที่เชิงอรรถ 35) และเป็นชายชาพิการ (สุรศักดิ์ ทอง, 2553, น. 140) หน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณที่เป็นผู้ถือบัญญัติบุญกรรมของคนบนโลก คล้ายกันกับความเชื่อเรื่องพระยมนว่าเป็นเทวราชอีกองค์หนึ่งซึ่งเป็นผู้ขังบุญบาปแห่งวิญญาณของมนุษย์ที่ตายไป (พระยาธัจจาภิรมย์ สรวง

ศรีเพ็ญ, 2556, น. 37) และเจ้าหน้าที่ลำดับรองลงไปก็มีสุวรรณ – มีหน้าที่ตรวจบัญญัติที่ทำจากแผ่นทองคำ และสุวรรณ – มีหน้าที่ตรวจบัญญัติที่ทำจากหนังสือด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าทำให้มีความคลาดเคลื่อนนำท้าวเวสสุวรรณไปรวมเป็นองค์เดียวกับสุวรรณและสุวรรณในยมโลก และรวมเอาท้าวเวสสุวรรณว่าเป็นองค์เดียวกับพญายม ดังนี้แล้วผู้วิจัยจึงได้อ้างอิงเอกสารมาพอสังเขปเพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ว่าแท้จริงท้าวเวสสุวรรณกับพญายมราชท่านมิได้เป็นองค์เดียวกัน ดังนี้

ไตรภูมิ กถา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2544) ในปฐมกัณฑ์/นรกภูมิ กล่าวถึงเทพผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับบัญญัติบัญญัติว่า

...เมื่อพระญายมราชนั้นใหญ่นักแล อ้อมรอบประตูนรก (นั่น) ทั้ง 4 ประตูนรก (ถ้วนทุกนรก) นั้นแล พระญายมราชนั้นทรงธรรมนักหนา พิจารณาถ้อยความอันใดใดแล บังคับโทษแลจำเลยนั้นด้วยสัตย์ชื่อ แลชอบธรรมทุกอันทุกเมื่อ ผู้ใดตายยอมไปไหว้พระญายมราชก่อน พระญายมราชจึงถามผู้นั้น (ว่า) ยังมิ่งได้กระทำบุญกระทำบาปอันใด แลมิ่งเร่งคำนึงดู แลมิ่งว่าโดยสัตย์โดยจริง เมื่อตั้งนั้น เทพดาทั้งหลาย 4 องค์ (ดูที่เชิงอรรถ 36) อันแต่มาซึ่งบัญญัติบัญญัติบาปแห่งคนทั้งหลาย (นั่น) ก็ได้ไปอยู่ในแห่งนั้นด้วย แลถือบัญญัติอยู่แห่งนั้น ผู้ใดกระทำบุญอันใดไว้ เทพดานั้นเขียนชื่อผู้นั้นใส่ในแผ่นทองสุก แล้วทูนใส่เหนือหัวไปถึงพระญายมราช พระญายมราชก็จับใส่หัว แล้วก็สาธุการอนุโมทนายินดี (ด้วย) แล้วก็วางไว้ (ใน) แทนทองอันประดับด้วยแก้วสัตตพิภรณะแลมี (รัศมี) อันเรืองงาม แลผู้ใดอันกระทำบาปไว้ เทพดานั้นก็ตรับบัญญัติลงในแผ่นหนึ่งหมาแลเอาไว้แห่งหนึ่ง เมื่อพระญายมราชถามตั้งนั้น ผู้ใดกระทำบุญ ด้วยอำนาจบุญผู้นั้นหากว่าพึงรู้ทุกอันแลกล่าวแก่พญายมราชว่า ข้าได้ (กระ) ทำบุญ (กระทำ) ธรรมตั้งนั้น เทพดาถือบัญชียุทธ์ (เอาบัญญัตินั้นมาดูที่) หมายบัญญัติในแผ่นทองนั้น ก็ดูความอันเจ้าตัวกล่าวนั้น พระญายมราช ๕ ก็ชี้ให้ขึ้นไปสู่สวรรค์อันมีวิมานทองอันประดับด้วยแก้ว 7 ประการ แลมีนางฟ้าเป็นบริวาร แลมีบริโศกเทียรย่อทิพย์ แลจะกล่าวถึงความสุขนั้นปมิได้เลย ผิแลผู้ใดกระทำบาปนั้น มันคำนึงดูตนมันเองนั้น แลมัน (ป) มีอาจออกบาป (นั่น) ได้เลย จึงเทพดานั้นเอาบัญชียุทธ์ในแผ่นหนึ่งหมามาอ่านให้ฟัง มันจึงสารภาพว่า (มี) จริง พระญายมราชแลเทพดานั้นก็บังคับแก่ผู้ยมบาลให้เอามันไปโดยบาปกรรมมัน อันหนักเบา นั้นแล้ว แลบังคับอันควรโทษหนักอันหนักแลเบา นั้น

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2544, น. 24-26)

โลกบาลในยุคมหากาพย์ (มหาภารตะ และรามายณะ) จากการศึกษาโลกบาลในวรรณคดีพุทธศาสนา โดย ณิชพล ศิริสวัสดิ์ (2555, น. 104-105) ได้สรุปความเชื่อเกี่ยวกับโลกบาลที่ประจำทิศต่าง ๆ จากวรรณคดีในยุคมหากาพย์ ทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่าท้าวเวสสุวัณหรือกุเวร กับพญายมราชหรือพระยม นั้นมีได้เป็นองค์เดียวกัน ดังตารางนี้

ตาราง 5 กุเวรและพระยม เทวดาผู้รักษาทิศในโลกบาลยุคมหากาพย์

ทิศ	โลกบาล					
			มหาภารตะ		รามายณะ	
ตะวันออก	อัคนี	อัคนี	กุเวร	กุเวร	อินทร์	อินทร์
ใต้	ยม	ยม	ยม	ยม	ยม	ยม
ตะวันตก	วรุณ	วรุณ	วรุณ	วรุณ	วรุณ	วรุณ
เหนือ	โลม	อินทร์	โลม	อินทร์	กุเวร	กุเวร

ที่มา: ณิชพล ศิริสวัสดิ์, 2555, น. 104-105

จากตารางเห็นได้ว่ากุเวรและพระยมต่างก็เป็นเทพดาร์กชาติศ ทำหน้าที่เป็นโลกบาลเช่นเดียวกัน มีการบรรยายถึงกำเนิดกุเวรไว้อย่างชัดเจนในรามายณะ-อุคร์กัณฑ์ ส่วนพระยมนั้นเป็นเทพดาประจำทิศได้ทั้งในมหาภารตะและรามายณะ กระทั่งในยุคปัจจุบันคัมภีร์ไตรภูมิภคายังกล่าวถึงโลกบาลประจำทิศได้คือ ท้าววิรุฬหก มีความเชื่อว่าท่านเป็นองค์เดียวกันกับพระยมซึ่งอยู่ในกาละเดียวกันแต่ทำหน้าที่ทั้งเป็นโลกบาลและพญายมราช

ในความดำรงอยู่ที่ต่างกาละและเทศะ ท่านท้าวเวสสุวัณและพญายมราชจึงมีได้เป็นองค์เดียวกัน แต่ทำหน้าที่ร่วมกัน หากใช้มุมมองจากอาร์คิไทป์อวตาร (Avatar Archetype) ปรัชญาการณ์ทางเทพปกรณัมในศาสนาฮินดูและพระพุทธศาสนา (แคทรียา ชังทองกำเนิด, 2557) อาจกล่าวได้ว่าพญายมราชเป็นการแบ่งภาคหรือการอวตารของท้าวเวสสุวัณเพียงแต่อยู่ต่างกาละและเทศะและอาจสรุปได้ว่าทั้งสองเป็นองค์เดียวกัน ทั้งนี้ต้องมีการศึกษาในเชิงลึกต่อไป

ไซซึ่งเอี้ยะ หรือเทพเจ้าแห่งทรัพย์ ตามความเชื่อทางพุทธศาสนามหายานกล่าวว่าท่านเป็นเทพองค์เดียวกับท้าวเวสสุวัณ ซึ่งมีความสอดคล้องตามความเชื่อในสังคมไทยกับข้อมูลในคัมภีร์ว่าท่านได้รับพรจากการบำเพ็ญบารมีให้เป็นเทพแห่งทรัพย์ กอปรทั้ง ไซซึ่งเอี้ยะ ยังมีที่มาจาก

ตำนานหลากหลายเช่นเดียวกับผลการศึกษาพระนามและรูปลักษณะ กับบทบาทและความสำคัญ
ของท้าวเวสสุวรรณข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้อ้างอิงข้อมูลพอสังเขป ดังนี้

ท้าวเวสสุวรรณทางมหายาน มีการนับถือว่าเป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์ “ไชซึ่งเอี้ย” (จิตรา
ก่อนันทเกียรติ, 2544, น. 192; ไชติช่วง นาดอน, 2555, น. 13; นวรัตน์ ภัคดีคำ, 2553, น. 65)
วัดจีนสวนใหญ่มีเทพไฉเสิน (แต่จิวว่า ไชซึ่ง) ให้ชาวบ้านกราบไหว้เคารพบูชา เทพไฉเสิน แปลว่า
ทรัพย์เทพ หรือเทพแห่งทรัพย์ ซึ่งในตำนานของจีนกล่าวว่าท่านคือ “ขุนพลหลี่จิ้ง” พ่อของนาจา
ที่ได้เป็น “เทพถือเจดีย์” เป็นท้าวภูเวร ผู้เป็นหนึ่งในจตุโลกบาล (ไชติช่วง นาดอน, 2555, น. 9-11)
อีกทั้ง นวรัตน์ ภัคดีคำ (2553, น. 119-121) ยังได้กล่าวสอดคล้องกันว่า เทพที่ดูแลทิศเหนือ คือ
ท้าวเวสสุวรรณ ในภาษาจีนเรียกว่า ตัวเหวินเทียนหวัง หรือ ผีซาเหมิน มียักษ์เป็นบริวาร มือถือเจดีย์มี
เมฆลอยรอบ ริมฝีปากยิ้มเล็กน้อย ดังจะกล่าวไว้ว่าเวทมนตร์ “ตัวเหวิน” ก็คือรับฟังเรื่องราวทั้งหมด
ทางโลก เช่น ความสุข สิริมงคล และคุณธรรม

จากข้อมูลของความเชื่ออีกด้านหนึ่งกล่าวว่า ไชซึ่งเอี้ยมีทั้งฝ่ายนุ่นและฝ่ายบู๊ โดยฝ่ายนุ่น
เรียก เหวินไฉเสิน (ปีกาน) ฝ่ายบู๊เรียกอุไฉเสิน (จ้าวกงหมิง) (ดูที่เชิงอรรถ 37) (จิตรา ก่อนันทเกียรติ
, 2544, หน้า 192; ไชติช่วง นาดอน, 2555, น. 13; นวรัตน์ ภัคดีคำ, 2553, น. 65) อีกทั้ง สมบัติ
พลายน้อย (2555, น. 310) ยังได้กล่าวถึงท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏตามตำนานจีนซึ่งเป็นนิยายแบบ
เกร็ดพงศาวดารจีน โดยนวรัตน์ ภัคดีคำ (2553, น. 119-121) กล่าวสอดคล้องกันว่าเป็นนวนิยาย
อิงพงศาวดารเรื่อง “ฮ่องสิน” เดิมทีนั้นจากตุมหาราชโลกบาลทั้งสี่เกิดเป็นพี่น้อง 4 คน ในตระกูลแหม่อ
พีใหญ่ คือ มอลิซิง มีทวนกายสิทธิ์ ถ้าแกว่งขึ้นก็เกิดพายุพัดสิ่งต่าง ๆ พังพินาศ คนที่สองชื่อ มอลิ
ฮัง มีร่มกายสิทธิ์ประดับด้วยแก้ววิเศษและไข่มุก เมื่อแกว่งขึ้นจะทำให้มีดฟ้า ม้วนดิน ถ้าเขยาก็จะทำ
ให้เกิดแผ่นดินไหว คนที่สามชื่อ มอลิโฮ ถือทวนและกระบี่ปี ถ้าดีดสายหนึ่งจะเกิดพายุ คนที่สี่ชื่อ
มอลิซิว ถือแล่กายสิทธิ์และถุงวิเศษ ทั้งสี่ได้รับอาสาพระเจ้าดิวงอ่องไปรบกับเกียงจูแหย และเสียที่
ถูกกลอุบายลักเอาของวิเศษไปหมด และถูกฆ่าตายทั้ง 4 คน เกียงจูแหยได้ตั้งให้เป็นเทียนอ่อง
ตามลำดับ ดังนี้

1. มอลิซิง เป็นเตียงเซียงเทียนอ่อง (วิรุพหก) ถือกระบี่กายสิทธิ์ปกครองลม
2. มอลิโฮ เป็นกวางม๊กเทียนอ่อง (วิรุปักษ์) ใช้พิณทำให้เกิดพายุ หรือห้ามพายุ
3. มอลิฮัง เป็นไต้ปุ่นเทียนอ่อง (เวสสุวรรณ) ใช้ร่มกายสิทธิ์ทำให้เกิดฟ้าร้องและฝนตก
4. มอลิซิว เป็นทีกักเทียนอ่อง (ฉัตรฐ) เป็นผู้แจกจ่ายฝนแก่มนุษย์ และปกครองมังกรทอง

จากข้อมูลข้างต้นจึงสันนิษฐานได้ว่า ท้าวเวสสุวรรณ ในกาละและเทศะที่เป็นจตุโลกบาลทางมหายานเรียกพระนามท่านว่า “ไต้บุน” และมีการนับถือท่านว่าเป็นเจ้าแห่งโภคทรัพย์ เทพผู้ประทานทรัพย์ “ไซซิงเอี้ย” และจากข้อมูลแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องโดยผู้วิจัยเห็นว่าทั้งขุนพลสี่จิ้งที่เป็นเทพถือเจดีย์ ปีกานที่นับถือเป็นไซซิงเอี้ยฝ่ายบุน จ้าววงหมิงที่นับถือเป็นไซซิงเอี้ยฝ่ายบู๊ และมอลิฮังที่นับถือเป็นไต้บุนเทียบอ่อง ต่างประกอบคุณความดีเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ แล้วจึงได้รับพรให้เป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์ กระทั่งมีการนับถือสืบต่อกันมา ทั้งนี้ทรัพย์ในอีกความหมายหนึ่งที่มีไซทรัพย์ทางโลก แต่เป็นอริยทรัพย์ที่น่าสู่ทางหลุดพ้น เช่นเดียวกับที่ได้สรุปไว้ข้างต้น

แต่ในอีกมุมมอง ผู้วิจัยมีความคิดเห็นจากข้อมูลตำนานต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถอธิบายความเชื่อมโยงนามของบุคคลในตำนานอันเป็นที่มาของการนับถือว่าเป็นท้าวเวสสุวรรณได้ แต่ทั้งนี้ในส่วนของการนับถือท้าวเวสสุวรรณว่าเป็นองค์เดียวกับ ไซซิงเอี้ย นั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการผสมผสานความเชื่อของท้าวเวสสุวรรณหรือท้าวเวสสุวรรณตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ว่าท่านได้รับพรให้มีทรัพย์มาก นับถือเป็นเทพแห่งทรัพย์ และในทางพุทธมหายานของจีนก็มีการนับถือเทพเจ้าแห่งทรัพย์ ไซซิงเอี้ย จึงได้มีการเคลื่อนไหลของความเชื่อตามคติความเชื่อของจีนรวมเข้ากับบริบทสังคมไทยว่าท้าวเวสสุวรรณ คือ ไซซิงเอี้ย

ดังนั้นแล้วการศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู โดยการอภิปรายเปรียบเทียบพระนามและรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณ ท้าวเวสสุวรรณ ท้าวไพศรพณ์ ทั้งในพุทธศาสนาและฮินดูทำให้เห็นภาพท่านดำรงอยู่ในตำแหน่งเทพจตุโลกบาลที่สามารถหมดบุญได้ เช่นเดียวกับท้าวสักกะเทวราช ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่และความสำคัญทำให้เห็นภาพว่าท่านได้บำเพ็ญบารมีจึงได้รับพรให้เป็นจตุโลกบาล ท่านจึงเป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญบารมี ประกอบกับความเป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์นั้น ทรัพย์มิได้หมายถึงทรัพย์สินเงินทอง หากแต่ในทางพุทธศาสนาคือการสอนให้ตั้งมั่นอยู่ในอริยทรัพย์ มุ่งบำเพ็ญเพียรสู่ความหลุดพ้น ในทางฮินดูความเป็นเทพแห่งทรัพย์ที่ไม่ยั่งยืนได้สะท้อนให้เห็นแบบอย่างของการตั้งมั่นสู่ปรมาตมมัน ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดให้เป็นทุกข์อีกต่อไป ทั้งนี้แล้วการที่จะอธิบายเพื่อหาความกระจ่างชัดในคติความคิดดังกล่าวว่าเป็นไปตามข้อสันนิษฐานของผู้วิจัยหรือไม่นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะได้สืบค้นข้อมูลด้วยการวิจัยภาคสนามในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย จะได้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาพุทธและฮินดูที่มีความเชื่อมโยงกับคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ความเชื่อมโยงจากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) สู่วัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ซึ่งจะได้แสดงผลการศึกษาในบทที่ 4 ในลำดับต่อไป

บทที่ 4

คติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ในบทนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาการวิจัยภาคสนาม (field research) เป็นการเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 2 ของการวิจัย ดังนี้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าร่องรอยของอารยธรรมและคติการนับถือภูเขว หรือท้าวเวสสุวรรณนั้นปรากฏในพื้นที่ศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรโบราณ 3 แห่ง ซึ่งตามแผนที่ประเทศไทยปัจจุบันครอบคลุมอาณาเขต 37 จังหวัด ดังนี้

อาณาจักรทวารวดี 30 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดกำแพงเพชร 2) จังหวัดนครสวรรค์ 3) จังหวัดอุทัยธานี 4) จังหวัดชัยนาท 5) จังหวัดเพชรบูรณ์ 6) จังหวัดสิงห์บุรี 7) จังหวัดลพบุรี 8) จังหวัดสระบุรี 9) จังหวัดสุพรรณบุรี 10) จังหวัดนครปฐม 11) จังหวัดสมุทรสาคร 12) จังหวัดสมุทรสงคราม 13) จังหวัดราชบุรี 14) จังหวัดกาญจนบุรี 15) จังหวัดเพชรบุรี 16) จังหวัดชลบุรี 17) จังหวัดฉะเชิงเทรา 18) จังหวัดปราจีนบุรี 19) จังหวัดสระแก้ว 20) จังหวัดนครราชสีมา 21) จังหวัดชัยภูมิ 22) จังหวัดบุรีรัมย์ 23) จังหวัดยโสธร 24) จังหวัดกาฬสินธุ์ 25) จังหวัดมหาสารคาม 26) จังหวัดหนองคาย 27) จังหวัดอุดรธานี 28) จังหวัดอุบลราชธานี 29) จังหวัดนครพนม 30) จังหวัดสกลนคร

อาณาจักรศรีวิชัย 3 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) จังหวัดสงขลา

อาณาจักรทวารวดี 4 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดลำพูน 2) จังหวัดลำปาง 3) จังหวัดเชียงใหม่ 4) จังหวัดสุโขทัย

ในการเข้าสู่สนามการวิจัยของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ นอกจากตัวผู้วิจัยแล้วยังใช้ผู้ช่วยวิจัยอีก 1 ท่าน คือ นายแพทย์ปิยะ รุ่งทรัพย์ทวีคุณ ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และสังเกตการณ์ขณะเก็บข้อมูล เป็นการสนับสนุนให้การเก็บข้อมูลภาคสนามมีความสมบูรณ์ครบถ้วน จากเดิมที่เคยวางแผนใช้ระยะเวลาในการวิจัยสนาม (field research) 6 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2560 แต่ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนจึงได้ขยายเวลาออกไป ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2560 รวมระยะเวลาในการวิจัยสนาม 8 เดือน อีกทั้งยังพบขอบเขตด้านพื้นที่เพิ่มจากขอบเขตจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงจากเดิมที่วางแผนไว้ 37 จังหวัด เป็น 41 จังหวัด ดังนี้

อาณาจักรทวารวดี 34 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดกำแพงเพชร 2) จังหวัดนครสวรรค์ 3) จังหวัดพิจิตร 4) จังหวัดอุทัยธานี 5) จังหวัดชัยนาท 6) จังหวัดเพชรบูรณ์ 7) จังหวัดสิงห์บุรี 8) จังหวัดลพบุรี 9) จังหวัดสระบุรี 10) จังหวัดสุพรรณบุรี 11) จังหวัดนครปฐม 12) จังหวัดสมุทรสาคร 13) จังหวัดสมุทรสงคราม 14) จังหวัดราชบุรี 15) จังหวัดกาญจนบุรี 16) จังหวัดเพชรบุรี 17) จังหวัดชลบุรี 18) จังหวัดฉะเชิงเทรา 19) จังหวัดนครนายก 20) จังหวัดปราจีนบุรี 21) จังหวัดสระแก้ว 22) จังหวัดนครราชสีมา 23) จังหวัดชัยภูมิ 24) จังหวัดบุรีรัมย์ 25) จังหวัดยโสธร 26) จังหวัดกาฬสินธุ์ 27) จังหวัดมหาสารคาม 28) จังหวัดหนองคาย 29) จังหวัดอุดรธานี 30) จังหวัดอุบลราชธานี 31) จังหวัดนครพนม 32) จังหวัดสกลนคร 33) จังหวัดศรีสะเกษ 34) จังหวัดอำนาจเจริญ

อาณาจักรศรีวิชัย 3 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) จังหวัดสงขลา

อาณาจักรทริภุชชัย 4 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดลำพูน 2) จังหวัดลำปาง 3) จังหวัดเชียงใหม่ 4) จังหวัดสุโขทัย

จากการวิจัยภาคสนามผู้วิจัยประสบปัญหาด้านผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลโดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่แวะเวียนผ่านไปมาและกราบไหว้ตามความเชื่อซึ่งเป็นทั้งผู้ที่ไม่สะดวกให้ข้อมูลและเป็นผู้ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ ดังนั้นกระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนามมีความคลาดเคลื่อนจากระเบียบวิธีวิจัยที่ได้วางแผนไว้ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจใช้การสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก (individual-depth interview) เพียงวิธีเดียวซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและลึกกว่าการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยด้วยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ 2 ข้อ ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ และ 2) เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างตามสะดวก (convenient sampling) แล้วจึงใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจงเพื่อคัดกรองผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก ตามขอบเขตด้านพื้นที่การวิจัยจากเดิมที่ได้วางแผนไว้ 37 จังหวัด เลือกจังหวัดละ 1 คน รวม 37 คน หรือจนกว่าข้อมูลอิ่มตัว (data saturation) ขยายขอบเขตพื้นที่เป็น 41 จังหวัด เลือกจังหวัดละ 1 คน รวม 41 คน หรือจนกว่าข้อมูลอิ่มตัว (data saturation) ทั้งนี้จากการเข้าสนามเพื่อเก็บข้อมูลปรากฏว่าในขอบเขตบางจังหวัดไม่พบสถานที่เคารพอันมีแท่นเคารพบูชาท้าวเวสสุวรรณในลักษณะเปิดให้ผู้ศรัทธาสมากรประกอบพิธีกรรมได้ หรือเป็นพื้นที่ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานทางศิลปกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่อยู่ในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ ประกอบกับในขอบเขตบางจังหวัดมีผู้ให้ข้อมูลจากการ

สัมภาษณ์เชิงลึกมากกว่า 1 คนขึ้นไป ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงได้ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 84 ราย โดยแบ่งเป็น อาณาจักรทวารวดี จำนวน 59 ราย อาณาจักรศรีวิชัย จำนวน 9 ราย และอาณาจักรหริภุญชัย จำนวน 16 ราย ดังรายชื่อใน (ภาคผนวก ข) สามารถสรุปจำนวนผู้ให้ข้อมูลแยกตามขอบเขต 41 จังหวัดได้ดังนี้

ตาราง 6 จำนวนผู้ให้ข้อมูลแยกตามขอบเขต 41 จังหวัด

อาณาจักร	จังหวัด	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (ราย)
ทวารวดี	กำแพงเพชร	1
	นครสวรรค์	6
	พิจิตร	1
	อุทัยธานี	1
	ชัยนาท	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	เพชรบูรณ์	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	สิงห์บุรี	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	ลพบุรี	3
	สระบุรี	1
	สุพรรณบุรี	2
	นครปฐม	4
	สมุทรสาคร	2
	สมุทรสงคราม	7
	ราชบุรี	1
	กาญจนบุรี	2
	เพชรบุรี	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	ชลบุรี	4
	ฉะเชิงเทรา	3
	นครนายก	1
	ปราจีนบุรี	2
	สระแก้ว	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	นครราชสีมา	5
	ชัยภูมิ	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	บุรีรัมย์	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	ยโสธร	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล

ตาราง 6 (ต่อ)

อาณาจักร	จังหวัด	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (ราย)
	กาฬสินธุ์	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	มหาสารคาม	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	หนองคาย	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	อุดรธานี	3
	อุบลราชธานี	4
	นครพนม	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	สกลนคร	1
	ศรีสะเกษ	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	อำนาจเจริญ	5
	รวม	59
ศรีวิชัย	สุราษฎร์ธานี	5
	นครศรีธรรมราช	2
	สงขลา	2
	รวม	9
หริภุญชัย	ลำพูน	1
	ลำปาง	5
	เชียงใหม่	10
	สุโขทัย	ไม่พบผู้ให้ข้อมูล
	รวม	16
รวมทั้งสิ้น		84

ดังตาราง 6 ข้างต้นเห็นได้ว่าจากเดิมที่ได้ทบทวนวรรณกรรมและกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยจากข้อมูลด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรโบราณนั้น เมื่อเข้าสู่สนามการวิจัยบางสถานที่ไม่พบผู้ที่สามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกได้ และในพื้นที่ส่วนใหญ่พบผู้ให้ข้อมูลมากกว่า 1 คน ซึ่งเมื่อสัมภาษณ์เชิงลึกวิทยากรผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 84 คน พบว่าข้อมูลอิ่มตัว (data saturation) และเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ผลการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้แล้ว

เพื่อความเข้าใจและสามารถเห็นภาพได้อย่างชัดเจน ด้วยจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริเวณ และช่วงเวลาของยุคอาณาจักรโบราณผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าร่องรอยของอารยธรรมที่ถูกส่งผ่านมาถึงปัจจุบันน่าจะมี ความแตกต่างกันในเชิงบริบทของแต่ละพื้นที่ ผู้วิจัยจึงขอเสนอผลการวิจัยภาคสนามตาม สถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่โดยแสดงรายละเอียดแยกตามขอบเขตพื้นที่ 3 อาณาจักร ได้แก่ 1) อาณาจักรทวารวดี 2) อาณาจักรศรีวิชัย และ 3) อาณาจักรหริภุญชัย ดังนี้

อาณาจักรทวารวดี (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-16)

ทวารวดีเป็นมหาอาณาจักรตั้งอยู่ท่ามกลางพม่ากับขอม มีศูนย์กลางอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้ แผ่เขตขึ้นไปตลอดภาคอีสานและทางใต้ถึงเมืองนครศรีธรรมราช ประชาชนในอาณาจักรนี้เป็นพวกมอญ จากการพบโบราณสถานโบราณวัตถุหลักฐานทางโบราณคดีที่มีลักษณะทางพุทธศิลป์สมัยทวารวดีพบที่บริเวณเมืองเก่าอุทอง นครปฐม นครชัยศรี ราชบุรี ซึ่งนอกจากการขุดค้นพบที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ทางเหนือได้แผ่ขึ้นไปถึงเมืองลำพูน ทางอีสานแผ่ไปถึงเมืองฟ้าแดดสงยางซึ่งพบเสมาธรรมจักรทำด้วยศิลาที่เมืองนี้ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2540, น. 96-97) แสดงให้เห็นถึงการนับถือพระพุทธศาสนาสายเถรวาทซึ่งสัมพันธ์กับอินเดีย กล่าวคือ ประมาณปี พ.ศ. 900 -1,600 อินเดียในยุคราชวงศ์คุปตะ บัลลวะ และโจฬะ ได้เข้าสู่ "ยุคทองของวัฒนธรรมอินเดีย" ศาสนาฮินดูได้ปรับประสานศาสนาพุทธและพราหมณ์เข้าด้วยกัน โดยนำความเชื่อลัทธิพระเวทหรือลัทธิพราหมณ์ประสานเข้ากับคำสอนของพุทธและกลืนเอาความ เป็นพุทธเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพราหมณ์ โดยอ้างว่า "พระพุทธเจ้าคือองค์อวตารที่สำคัญยิ่งของ พระวิษณุ" (ยุค ศรีอาริยะ, 2555, น. 86-87; เสถียร โพธิ์นันทะ, 2540, น. 96) ดังปรากฏหลักฐาน การประสานพุทธ-พราหมณ์-ฮินดู เข้าด้วยกัน คือ พระพุทธรูปประทับเหนือพนัสบดี พบที่เมือง นครปฐมและเมืองพระรถ มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งหรือยืนเหนือ "พนัสบดี" เป็นภาค รวมของสัตว์พาหนะของเทพเจ้าในศาสนาฮินดู มีปากเป็นครุฑ คือ พาหนะของพระนารายณ์ มีหูและเขาอย่างโค คือ พาหนะของพระอิศวร และปีกแบบหงส์ คือ พาหนะของพระพรหม (กรมศิลปากร, 2542, น. 60; กรมศิลปากร, 2548, น. 57-63)

ศิลปะสมัยทวารวดีที่สำคัญซึ่งพบเห็นได้ในปัจจุบันที่พระปฐมเจดีย์องค์ข้างใน และสถูป วัดพระประโทน จังหวัดนครปฐม อีกทั้งในศตวรรษที่ 12 เจ้าหญิงแห่งทวารวดีทรงพระนามว่าพระนางจามเทวี ได้เสด็จขึ้นไปครองเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) พระนางได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ 500 รูป พร้อมด้วย ศิลปินแขนงต่าง ๆ ขึ้นไปด้วย เป็นการแผ่อารยธรรมทวารวดีในลุ่มแม่น้ำปิง (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2540, น. 96-100) ต่อมาพระนางได้ขยายอาณาเขตไปสร้างเมืองใหม่ตอนใต้ ได้แก่ เขตางนคร

(ลำปาง) ทั้ง 2 เมืองนี้จึงเป็นรากฐานแห่งอารยธรรมอณูแบบทวารวดี (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2540, น. 117) จากการศึกษาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมระหว่างอินเดียนับกับอินโดจีนแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงด้วยในยุคที่อาณาจักรปัลลวะและคุปตะรุ่งเรืองก็เป็นยุคที่อาณาจักรศรีวิชัยและทวารวดีซึ่งนับถือศาสนาพุทธและฮินดูแบบอาณาจักรปัลลวะและคุปตะมีความรุ่งเรืองเช่นเดียวกัน (ยุค ศรีอาริยะ, 2555, น. 101-102) สันนิษฐานได้ว่าพระพุทธศาสนาในทวารวดีนั้นมีทั้งเถรวาทและมหายาน แต่เถรวาทรุ่งเรืองกว่า (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2540, น. 99) จากการขุดแต่งเจดีย์จุลประโทน ชื่อ บวสเชอลิเยร์ (Boisselier) กล่าวว่า ปูนปั้นส่วนใหญ่เป็นภาพชาดกในลัทธิเถรวาท แต่ก็มีรูปพระโพธิสัตว์มหายาน กับทั้งภาพปูนปั้นรูปท้าวภูเวระด้วย (คู่มือเชิงอรรถ 38) (ภาคผนวก ก ภาพ 35) เข้าใจว่าพุทธศานามหายานน่าจะเป็นอิทธิพลจากดินแดนทางภาคใต้ที่แพร่หลายขึ้นมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 และได้กำหนดอายุเจดีย์จุลประโทนอย่างคร่าว ๆ ว่ามีการก่อสร้างอย่างน้อย 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 สร้างเจดีย์พร้อมลานทักษิณ มีบันไดขึ้นลง 4 ด้าน ลวดลายประดับทำด้วยดินเผา ราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเถรวาท ครั้งที่ 2 ปรับเปลี่ยนให้ลานทักษิณหายไปและเพิ่มลวดลายประดับปูนปั้น ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 ได้รับอิทธิพลของพุทธศานามหายานจากศรีวิชัย และครั้งที่ 3 ระยะเวลาสันนิษฐานว่ากลับไปนับถือพุทธศาสนาเถรวาท จึงมีการก่อฐานขึ้นใหม่ซึ่งปิดทับปูนปั้นของเดิม มีการวางอิฐฤกษ์ จากลวดลายที่แกะสลักบนอิฐฤกษ์สามารถกำหนดอายุราวต้นหรือกลางพุทธศตวรรษที่ 15 (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2540, น. 80-82 อ้างถึงใน สฤณีพงศ์ ชุนทรง, 2559, น. 79-80) ดังนี้แล้วทวารวดีน่าจะเป็นแคว้นแคว้นที่เชื่อมเป็นหนึ่งเดียวกับอาณาจักรศรีวิชัยเพราะนับถือพุทธมหายานและฮินดูอยู่ในสายวัฒนธรรมเดียวกัน อีกทั้งยุคที่ทวารวดีรุ่งเรืองก็เป็นช่วงที่อาณาจักรศรีวิชัยรุ่งเรืองเช่นเดียวกัน ซึ่งนักวิชาการประวัติศาสตร์ไทยส่วนหนึ่งมักเชื่อว่าสายวัฒนธรรมทวารวดีน่าจะเป็นวัฒนธรรมพุทธแบบเถรวาทดั้งเดิม เพราะเชื่อว่ามีที่มาจากวัฒนธรรมขุดเดิมซึ่งมีจุดเริ่มแรกที่เมืองนครปฐม อุทอง และสุพรรณบุรีเป็นสำคัญ ยุค ศรีอาริยะ (2555, น. 146-148) เชื่อว่าอุทอง นครปฐม และสุพรรณบุรี น่าจะเรียกว่า "ยุคสุวรรณภูมิ" หรือยุคก่อนทวารวดี ซึ่งก่อตัวและรุ่งเรืองประมาณช่วง พ.ศ. 600-1,000 สอดคล้องกับทัศนะของมานิต วัลลิโกดม และศรีศักร วัลลิโกดม เพราะมีการขุดค้นพบโครงกระดูกตั้งแต่ยุคหินเก่า ต่อมาในยุคที่อาณาจักรทวารวดีเจริญรุ่งเรือง วัฒนธรรมสายนี้ได้แผ่ขยายไปเมืองอุทองและเมืองโบราณศรีมโหสถด้วย อาจกล่าวได้ว่ายุคทวารวดีได้แผ่ครอบคลุมบริเวณเมืองท่าแถบอ่าวไทยทั้งหมด และมีอิทธิพลแทนที่วัฒนธรรมสุวรรณภูมิเดิม

การศึกษาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมทวารวดีซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอาณาจักรทวารวดีนั้นมีความครอบคลุมบริเวณเมืองท่าสำคัญในสมัยนั้น ได้แก่ 1) เมืองโบราณนครปฐม จังหวัดนครปฐม 2) เมืองคูทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 3) บ้านคูเมือง จังหวัดสิงห์บุรี 4) บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี 5) เมืองดงคอนและเมืองอู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท ด้วยมีการค้นพบเหรียญเงินด้านหนึ่งมีจารึกส่วนอีกด้านหนึ่งมีทั้งเป็นรูปสัตว์และเป็นรูปหม้อปูลงชฎะ ด้านที่มีจารึกเป็นอักษรปัลลวะภาษาสันสกฤต ยอร์ช เซเดย์ อ่านได้ความว่า "ศรีทวาร วดีศุวรปุณยะ" แปลว่า "บุญคุณของพระราชแห่งศรีทวารวดี" หรือ "พระเจ้าศรีทวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ" กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 (ชะเอม แก้วคล้าย 2534, น. 59 อ้างถึงใน สฤษดีพงษ์ ขุนทรง, 2559, น. 74-75; สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2535, น. 26 อ้างถึงใน สฤษดีพงษ์ ขุนทรง, 2559, น. 74-75) กับทั้งหลักฐานประเภทธรรมจักร ซึ่ง ผาสูช อินทราวุธ เสนอว่าเป็นเครื่องมือในการขยายพระราชอำนาจของกษัตริย์ยังดินแดนต่าง ๆ ดังมีการค้นพบหลายเมือง อาทิ 1) คูบัว จังหวัดราชบุรี 2) ศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี 3) ชับจำปา จังหวัดลพบุรี 4) อู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท 5) ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ 6) เสมมา จังหวัดนครราชสีมา และ 7) หริภุญชัย จังหวัดลำพูน แต่มิได้หมายความว่าดินแดนอันกว้างใหญ่จะอยู่ภายใต้การปกครองที่มีศูนย์กลางเพียงแห่งเดียว เพราะการขยายอำนาจของกษัตริย์ช่วงนั้นมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักของนโยบาย (ผาสูช อินทราวุธ, 2551, น. 78-79 อ้างถึงใน สฤษดีพงษ์ ขุนทรง, 2559, น. 182-183)

เมืองโบราณคูทอง ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นอีกเมืองหนึ่งที่มีความสำคัญในสมัยทวารวดี ด้วยเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญและพระพุทธศาสนาของทวารวดีก่อนแพร่กระจายความเจริญไปสู่ชุมชนโบราณร่วมสมัยอื่น ๆ อายุราวประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-16 พบศาสนสถานและสิ่งก่อสร้างในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ลัทธิไสวณิกาย (กรมศิลปากร, 2550, น. 26-27; ผาสูช อินทราวุธ, 2556, น. 18-19) ชาวทวารวดีที่เมืองคูทองนิยมการสร้างสัญลักษณ์ที่สำคัญตามคติความเชื่อของชาวพุทธนิกายเถรวาท คือ ธรรมจักรและกวางหมอบ สื่อความหมายตอนปฐมเทศนาในป่ากวางที่เมืองสารนาถใกล้เมืองพาราณสี และธรรมจักรประดิษฐานบนเสาศื่อความหมายว่าพระพุทธเจ้าเสมือนพระอาทิตย์ที่เหนือพระอาทิตย์ ด้วยการตั้งที่ยิ่งใหญ่ การตรัสรู้ธรรมอันประเสริฐ และเปรียบได้กับต้นไม้แห่งชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็นิยมสร้างพระพุทธรูปตามคติความเชื่อของพุทธมหายาน การสร้างเจดีย์และมหาเจดีย์ พบได้ทั้งที่ คูทอง และคูบัว จังหวัดราชบุรี (ผาสูช อินทราวุธ, 2556, น. 21) โบราณวัตถุชิ้นสำคัญ ที่พบเช่น 1) เครื่องประดับลูกปัดทองคำพร้อมจี้ทองคำฝังพลอย ราวพุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งเครื่องประดับลูกปัดที่พบมากในคูทองส่วนมากอยู่ในวัฒนธรรมทวารวดี 2) ธรรมจักรพร้อมแท่น

และเสา รวาทศตวรรษที่ 12-13 3) ตราสัญลักษณ์ทางศาสนาประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14 เป็น ตราดินเผา ทรงกลมมีภาพวัว ตรีศูล และครุฑ และอักษรอินเดียแบบปัลลวะภาษาสันสกฤตหมายถึง เทพตรีมูรติ คือ พระศิวะ พระพรหม และพระวิษณุ 4) โบราณวัตถุที่สะท้อนการได้รับอิทธิพลจากศรีวิชัยการนับถือพุทธมหายาน อาทิ รูปหล่อสำริดพระโพธิสัตว์ปัทมปาณี หรือพระอวโลกิเตศวร อายุราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 (กรมศิลปากร, 2550, น. 41-55) และ 5) จารึกบนพระพิมพ์ดินเผาที่ ด้านหน้าเป็นภาพเรื่องมหาปฎิหาริย์ ที่เมืองสวตตีส่วนด้านหลังจารคาถาเย ธมฺมาฯ ความเต็มของ คาถานี้คือ “เย ธมฺมา เหตุตฺปปกฺวา เยสฺ เหตุง ตถาคโต อาห เตสฺญจ โย นิโรโธ จ เอวํ วาที มหาสมณฺเณ แปลว่า ธรรมเหล่าใด เกิดแต่เหตุ พระตถาคต กล่าวเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับของ ธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณจะมีวาตะอย่างนี้” ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-14 (กรมศิลปากร, 2550, น. 63,93; ภูธร ภูมะธน, 2556, น. 96) นอกจากการเป็นศูนย์กลางทางการค้าและศาสนาแล้วยังสันนิษฐานว่าคู່ทองมีบทบาทเป็นเมืองหลวงรุ่งแรกของทวารวดี ซึ่งจากหลักฐานด้าน ประวัติศาสตร์ศิลปะ ด้านโบราณคดี (รวมด้านจารึก) จึงนำไปสู่ข้อสันนิษฐานที่นักวิชาการส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าเมืองหลวงของทวารวดีน่าจะอยู่ที่นครปฐม หรือที่คู່ทอง ดังปรากฏหลักฐาน การติดต่อค้าขายกับอินเดียตั้งแต่สมัยยุคเหล็กตอนปลายของอินเดีย (พุทธศตวรรษที่ 3-5) และเด่นชัดมากในสมัยอินโด-โรมัน ของอินเดีย (พุทธศตวรรษที่ 6-9) อีกทั้งได้นำเอาพุทธศาสนาจาก เมืองอมราวดีมาเผยแพร่ในคู່ทอง ดังที่ได้พบประติมากรรมดินเผารูปพุทธสาวก 3 องค์ที่อบาตร ห่มจีวรห่มคลุมตามแบบนิยมของศิลปะอมราวดี และพระพุทธรูปนาคปรกศิลปะอมราวดี ดังนั้นคู່ทอง จึงจัดเป็นเมืองท่าโบราณที่เจริญรุ่งเรืองสืบต่อจนเป็นเมืองท่าสำคัญของอาณาจักร และเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของทวารวดี (ผาสุข อินทราวุธ, 2556, น. 21-23) ในขณะที่คู່ทองได้พัฒนาขึ้นเป็นเมืองท่าในยุคเหล็กหรือสุวรรณภูมิที่มีการสืบเนื่องลงมาจนถึงสมัยพูนัน คือถึง ราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 แล้วจึงเสื่อมลง เพราะมีเมืองท่าเกิดขึ้นใหม่ที่เมืองนครชัยศรี และเมืองคูบัวในลุ่มแม่น้ำแม่กลองในเขต จังหวัดราชบุรี แทน (ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ, 2556, น. 45)

ทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับถือทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ ผสมผสานกับ คตินิยมในท้องถิ่น พื้นที่อิสานแบ่งเป็น 2 ส่วน โดยใช้ลำน้ำมูลเป็นเส้นแบ่ง คือ อิสานตอนบนหรืออิสานเหนือ บริเวณนี้เป็นชุมชนของผู้คนในยุคต้น ๆ จนถึงสมัยทวารวดี ส่วนบริเวณที่อยู่ทางตอนใต้ของแม่น้ำมูล คืออิสานตอนล่างหรืออิสานใต้ บริเวณนี้เป็นชุมชนที่รับวัฒนธรรมจากขอมในการตั้งชุมชนทั้งรูปแบบของผังเมือง การสร้างศาสนสถาน และสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค ส่วนใหญ่ชุมชนดังกล่าวมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-17 (วิยะดา ทองมิตร, 2558, น. 12) ทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือทวารวดีภาคอิสาน โดยทั่วไปหมายถึงศิลปะและวัฒนธรรม

กลุ่มหนึ่งที่พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 มีรูปแบบและคติความเชื่อคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมทวารวดีภาคกลาง และมีความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมเขมรที่แผ่ขยายอำนาจทางการเมืองและทางวัฒนธรรมอยู่ในภาคอีสานสมัยนั้น (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 3) จากหลักฐานงานศิลปกรรม พบว่า ศิลปะทวารวดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมิได้เป็นแบบแผนเดียวกัน แต่ละพื้นที่แต่ละลุ่มน้ำมีลักษณะเฉพาะบางประการของตน สันนิษฐานว่าศูนย์กลางทางวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง อาจจะมีหลายแห่ง แต่ละแห่งอาจมีความเกี่ยวข้องกันในบางวัฒนธรรม (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 11-12) หากแบ่งตามวัฒนธรรม 3 ลุ่มน้ำ แต่ละลุ่มน้ำมีเมืองในวัฒนธรรมทวารวดีกระจายตัวดังนี้ ลุ่มน้ำชีหรือตอนกลางของภาคและส่วนคาบเกี่ยวระหว่างลุ่มน้ำชีตอนปลายกับลุ่มน้ำมูลตอนปลายในบริเวณ จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ และตอนบนของจังหวัดอุบลราชธานี พบหลักฐานหนาแน่น ส่วนลุ่มน้ำโขงและลุ่มน้ำมูลตอนล่างใกล้ประเทศกัมพูชาบริเวณ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และตอนล่างของ จังหวัดอุบลราชธานี มีความหนาแน่นรองลงไป (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 16) ซึ่ง รุ่งโรจน์ ได้บรรยายไว้ดังนี้ 1) เมืองเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 ปรากฏหลักฐานวัฒนธรรมทวารวดีและเขมรควบคู่กัน เช่น พระพุทธไสยาสน์และธรรมจักรจากวัดธรรมจักรเสมาราม 2) เมืองฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ (เดิมอยู่ภายใน อำเภอลำปลายมาศ) พบพระพุทธรูปนาคปรก และพระโพธิสัตว์สำริด (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 72; ศรีศักร วัลลิโภดม, 2558, น. 49) 3) เมืองดงเมืองเตย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร พบจารึกอายุราวพุทธศตวรรษที่ 12 พบใบเสมา 4) เมืองโบราณบ้านตาตอง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบใบเสมาในวัฒนธรรมทวารวดีในภาคอีสานไม่ต่ำกว่า 200 ใบ 5) เมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบใบเสมานับร้อยแผ่น หลายใบที่มีภาพสลักสวยงาม สะท้อนให้เห็นถึงฝีมือช่างชั้นสูง สันนิษฐานได้ว่าเมืองแห่งนี้เป็นศูนย์กลางสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของวัฒนธรรมทวารวดีประจำลุ่มน้ำชี พบโบราณสถานทั้งสถูปเจดีย์ อาคารหลังคาคลุมจำนวนกว่า 10 แห่ง ราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 ชุมชนแห่งนี้มีการอยู่อาศัยหนาแน่นมากที่สุด มีการสร้างศาสนสถานและ ศาสนวัตถุในพุทธศาสนาที่คล้ายกับภาคกลางจำนวนมาก 6) เมืองกันทรวิชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบอุโมงค์ วัดสุวรรณवास และวัดพระพุทธรมงคล เป็นโบราณสถานฝังสี่เหลี่ยมผืนผ้า อาคารนี้อาจจะเป็นอุโบสถ เพราะพบใบเสมาปักอยู่ที่มุมทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พบเงินดินนูน จำนวน 66 แผ่น บรรจุอยู่ในภาชนะดินเผาซึ่งฝังอยู่ใต้ฐานชุกชีพระพุทธรูป 7) เมืองนครจำปาศรี อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ราวพุทธศตวรรษที่ 14-16 วัฒนธรรมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาทวารวดีแพร่หลายมาอย่างต่อเนื่อง พบเครื่องปั้นดินเผาคล้ายกับที่พบในภาคกลาง พบพระพิมพ์ดินเผาสกุลช่างเกี่ยวข้องกับ

ศิลปะทวารวดีภาคกลาง เป็นพระพิมพ์เล่าเรื่องพุทธประวัติตอนแสดงยมกปาฏิหาริย์ปราบเหล่าเดียรฉัตรโดยมีต้นมะม่วงเป็นองค์ประกอบสำคัญ ทำให้เห็นถึงกระแสพุทธศาสนาเถรวาทจากภาคกลางที่แผ่มายังชุมชนแห่งนี้ แต่ขณะเดียวกันก็ได้พบรูปที่อาจเป็นพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรตามคติพุทธศานามหายานด้วย 8) ฎพระบาท อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี พบใบเสมาปักล้อมโหนดหินบนยอดฎพระบาท เป็นเครื่องหมายบอกขอบเขตอันศักดิ์สิทธิ์ (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 18-36) คติความคิดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปและความเชื่อในทวารวดีอีสานสะท้อนผ่านใบเสมาที่กระจายอยู่ในบริเวณเมืองโบราณ ซึ่งรุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง ได้กล่าวเกี่ยวกับเครื่องบวงสรวงบนใบเสมาทวารวดีอีสาน ว่าภาพสลักรูปหม้อต่อด้วยกรวยประดับอยู่เป็นรูปสถูปทรงหม้อน้ำ หรือหม้อ ปูรณฆฏะ อาจเป็นรูปของเครื่องสังเวทหรือเครื่องบูชา เปรียบได้กับบายศรีในปัจจุบัน (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2552 อ้างถึงใน รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 57) พระพุทธรูปและพระพิมพ์เนื่องในคติเถรวาท อาทิ พระพิมพ์ดินเผาเล่าเรื่องพุทธประวัติตอนแสดงยมกปาฏิหาริย์ปราบเหล่าเดียรฉัตร ส่วนในคติมหายานนั้น ศูนย์กลางพบในกลุ่ม จังหวัดนครราชสีมา และ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทวารวดีพอ ๆ กับวัฒนธรรมเขมร เพราะพระพุทธรูปที่พบเป็นศิลปะทวารวดี แต่พระโพธิสัตว์เป็นศิลปะเขมรสมัยก่อนเมืองพระนคร อาจสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธรูปศานามหายานที่นับถือในอีสานสมัยนั้นรับผ่านจากกัมพูชา (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 67-76) เช่น เศียรพระโพธิสัตว์จากเมืองโบราณเสมา ปราสาทเมืองแขก ปราสาทโนนกุ่ม อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 140) ทั้งนี้การรับวัฒนธรรมขอมพบที่ศาสนสถาน ปราสาทพิมาย เมืองพิมาย จังหวัดนครราชสีมา และที่ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยปราสาทพิมายสร้างขึ้นเพื่อถวายแด่พระอาทิตย์ผู้เป็นเจ้าของเมืองพิมายนับถือพุทธศานามหายาน ส่วนปราสาทพนมรุ้งนั้นถูกสร้างเพื่อเป็นเทวาลัยของพระศิวะในคติฮินดูด้วยเมืองพนมรุ้งนับถือฮินดูที่ได้พัฒนาขึ้นมาในสมัยพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 2 (วิยะดา ทองมิตร, 2558, น. 12-13) โดยพบศิลปวัตถุได้แก่ 1) ปราสาทพนมรุ้ง-สลักทับหลังปราสาทพนมรุ้ง จากมหาเทพยมหาราช ตอสนสุมพรนางเทราปตี แห่งหินทรงสี่เหลี่ยมสลักทำวฏเวรทรงคชสีห์ ด้านบนเป็นดอกบัวแปดกลีบ (ภาคผนวก ง ภาพ 85) 2) ปราสาทพิมาย-สลักทับหลังปราสาทพิมายจาก มหาเทพยมหาราช เช่น พิธีอัศวเมธ กองทัพยักษ์และลิง (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2555, น. 62, 66, 119, 176) ส่วนการผสมผสานคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์กับพุทธศาสนา พบจากใบเสมาสลักภาพคชลักษณ์ ที่เมืองฟ้าแดดสงยาง อันหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ เทพีแห่งโชคลาภในศาสนาพราหมณ์ (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558, น. 79-81)

ในความเกี่ยวเนื่องกับทวารวดีอีสาน ศรีศักร วัลลิโภดม (2558, น. 49) เสนอว่าเมืองศรีเทพเป็นศูนย์กลางการแผ่พุทธศาสนamahayanจากลุ่มน้ำป่าสักมาอยู่ที่ราบสูงโคราชในบริเวณตอนต้นของลุ่มน้ำมูลโดยผ่านขึ้นมาตามต้นน้ำมูล 2 สาย คือ ลำตะคองที่ผ่านเมืองเสมาและลำเชียงไกรที่ผ่าน อำเภอด่านขุนทด อำเภอโนนไทย และ อำเภอโนนสูง รวมกับลำน้ำลำตะคองลำน้ำมูล และลำน้ำจักราช ผ่านบ้านพนมวันและบ้านโตนดไปยังเมืองพิมาย ซึ่งในสมัยเมืองพระนครคือพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นศูนย์กลางการนับถือพุทธศาสนamahayanในดินแดนกัมพูชา จากนั้นก็แพร่เข้าสู่ลุ่มน้ำลำปลายมาศจนถึงภูพระอังคารอันเป็นภูเขาไฟที่ใกล้ภูพนมรุ้ง และภูปลายบัด ทั้งนี้ วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ ได้เสนอในอีกมุมว่า "ศรีเทพ" ได้รับความเจริญทั้งทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรม เช่น ศาสนา คติความเชื่อ ที่แพร่มาจากภาคกลาง และที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งศรีเทพน่าจะอยู่ในเส้นทางผ่านของวัฒนธรรมทั้งสองแห่ง คือวัฒนธรรมทวารวดีที่นับถือพุทธศาสนาแบบ เถรวาท และวัฒนธรรมของผู้คนที่ใช้ภาษาเขมรและนับถือศาสนาพุทธแบบมหายานและศาสนาฮินดู (วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ, 2542 อ้างถึงใน สถาพร เทียงธรรม, 2554, น. 4) ศาสนสถานศิลปทวารวดีได้แก่ โบราณสถานเขาค้างใน เขาค้างนอก และที่โบราณสถานถ้ำเขามอรัตนซึ่งพบภาพสลักพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์บนผนังหิน เป็นศิลปทวารวดีซึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดีย จากนั้นราวพุทธศตวรรษที่ 16 ศรีเทพได้รับเอาวัฒนธรรมเขมรเข้ามาแทนที่ ซึ่งศาสนสถานศิลปะเขมรโบราณหรือลพบุรีที่พบ ได้แก่ โบราณสถานปรางค์สองพี่น้อง ปรางค์ฤๅษี และปรางค์ศรีเทพซึ่งพบประติมากรรมหินทรายรูปเทพซิมลละหรือกูเวร เทพแห่งความมั่งคั่ง ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ราวพุทธศตวรรษที่ 18 (สถาพร เทียงธรรม, 2554, น. 11-12, 50, 63) ซึ่งในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16 วัฒนธรรมทวารวดีจากภาคกลางของไทยได้แพร่ไปยังภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ธิดา สาระยา ให้ความเห็นว่าอิทธิพลวัฒนธรรมทวารวดีจากลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่แพร่ไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น น่าจะเป็นการแพร่ผ่านลุ่มน้ำป่าสักก่อนเข้าสู่ภูมิภาคดังกล่าว ซึ่งศรีเทพเป็นเมืองหนึ่งในเส้นทางเช่นเดียวกับ เมืองพรหมหิน อำเภอโคกสำโรง และเมืองชัยจำปา อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี (ดูที่เชิงอรท 39) (ธิดา สาระยา, 2537, น. 145 อ้างถึงใน สถาพร เทียงธรรม, 2554, น. 42) การแพร่ของวัฒนธรรมทวารวดีผ่านลุ่มน้ำป่าสักนั้นนอกจากลพบุรีแล้ว ยังพบที่เมืองโบราณจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นเมืองที่มีความสำคัญในยุคก่อนประวัติศาสตร์ร่วมสมัยกับเมืองอู่ทอง ราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 ก่อนที่จะร้างไปต้นสมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12 ทั้งนี้พบศิลปวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ 1) ตราประทับดินเผา รูปวัวหมอบ หงส์ ตรีศูล จักร ซึ่งจารึกอักษรปัลลวะว่า พระศิวะ พระพรหม พระวิษณุ 2) ดินเผาदानหนึ่งเป็นรูป คชลักษณ์มี อีกด้านหนึ่งเป็นรูปกูเวร สันนิษฐานว่าเป็นเครื่องรางแห่ง

โชคลาภและความอุดมสมบูรณ์ (ภาคผนวก ก ภาพ 73) 3) พระพิมพ์พระพุทธรูปปางวิตรรกะ ศิลปะอินเดียสมัยคุปตะ (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ และ มงคล เปลี่ยนบางช้าง, 2540, น. 13,19, 26-27)

ดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าในพุทธศตวรรษที่ 11-12 พุทธศาสนาเถรวาทแพร่หลายในภาคกลางโดยเฉพาะที่เมืองอู่ทอง และนครปฐม เป็นพระพุทธรูปที่มีการใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นภาษาอันศักดิ์สิทธิ์ ราวพุทธศตวรรษที่ 13 จากนั้นเมื่อสหพันธรัฐศรีวิชัยในหมู่เกาะมลายู แหลงมลายู และเกาะชวาที่มีความรุ่งเรืองทางการค้าข้ามประเทศมีอำนาจทางทะเลและควบคุมเส้นทางการค้าทั้งในหมู่เกาะและพื้นแผ่นดินเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พุทธศาสนamahayan ก็แผ่ขึ้นมาตามเส้นทางการค้าจากภาคกลาง จากนครปฐม คูบัว เข้ามาดินแดนภายในคือเมืองลพบุรีและเมืองศรีเทพ ที่ส่งต่ออารยธรรมตามเส้นทางการค้ามายังบรรดาบ้านเมืองในภาคอีสาน ทั้งลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำชี (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2558, น. 49) ทวารวดีดำรงอยู่จนถึงศตวรรษที่ 15 จากนั้นขอมและศรีวิชัยแผ่อำนาจ จึงสิ้นสุดสมัยอาณาจักรทวารวดี (เสถียร โภธินันท์, 2540, น. 100)

การนำเสนอผลการศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับทิวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย เนื่องด้วยพื้นที่ในการศึกษาภาคสนามของอาณาจักรทวารวดีครอบคลุม 34 จังหวัด ซึ่งตามแผนที่เปรียบเทียบอาณาจักรทวารวดีกับประเทศไทยในปัจจุบันของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์พบว่าสามารถเทียบเคียงกับเมืองต่าง ๆ ที่สำคัญ ในสมัยทวารวดีได้ดังนี้

ตาราง 7 การเทียบเคียงเมืองโบราณในสมัยทวารวดีกับจังหวัดต่าง ๆ ในแผนที่ประเทศไทย
ปัจจุบัน

ที่	เมืองโบราณ	ปัจจุบัน
1	หริภุญชัย	จังหวัดลำพูน
2	จันเสน	จังหวัดนครสวรรค์
3	อู่ตะเภา	จังหวัดชัยนาท
4	คูเมือง	จังหวัดสิงห์บุรี
5	อู่ทอง	จังหวัดสุพรรณบุรี
6	นครปฐม	จังหวัดนครปฐม
7	คูบัว	จังหวัดราชบุรี
8	ชัยจำปา	จังหวัดลพบุรี
9	พระรถ	จังหวัดชลบุรี
10	ศรีมโหสถ	จังหวัดปราจีนบุรี
11	ดงละคร	จังหวัดนครนายก

ตาราง 7 (ต่อ)

ที่	เมืองโบราณ	ปัจจุบัน
12	เสมาธรรมจักร	จังหวัดนครราชสีมา
13	จำปาศรี	จังหวัดมหาสารคาม
14	ฟ้าแดดสงยาง	จังหวัดกาฬสินธุ์
15	ชัยวาน	จังหวัดขอนแก่น
16	ศรีเทพ	จังหวัดเพชรบูรณ์
17	ยะรัง	จังหวัดปัตตานี

ที่มา: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์, 2560

ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอข้อมูลในเชิงพื้นที่ที่มีการแพร่ของข้อมูลทางวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน โดยแบ่งออกเป็น 4 อาณาเขต ดังนี้

ทวารวดีภาคกลาง ประกอบด้วย 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี

ทวารวดีภาคตะวันออก ประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดชลบุรี

ทวารวดีภาคเหนือ ประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิจิตร จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดชัยนาท จังหวัดเพชรบูรณ์

ทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 13 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดยโสธร จังหวัดมหาสารคาม

ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

1. ทวารวดีภาคกลาง

แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคกลาง (ภาคผนวก ง ภาพ 29)

1.1 จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่

1.1.1 ตำหนักท้าวเวสสุวรรณ หมู่บ้านพระปิ่น 10 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร (พิกัด $13^{\circ}35'57''\text{N}$ $100^{\circ}15'32.55''\text{E}$) พบตำหนักและร่างทรงท้าวเวสสุวรรณอยู่ในหมู่บ้าน โดยมีศาลท้าวเวสสุวรรณตั้งอยู่ในรั้วบ้านบริเวณประตูทางเข้าอาคาร จุดที่สังเกตได้ชัดคือ การประดับด้วยฉัตรเก้าชั้นที่หน้าบ้าน

1.1.2 วัดกลางอ่างแก้ว ตำบลท่าจีน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร (พิกัด $13^{\circ}32'41''\text{N}$ $100^{\circ}14'48''\text{E}$) พบศาลท้าวเวสสุวรรณตั้งอยู่ในบริเวณวัด เป็นศาลซึ่งเคยใช้ประกอบพิธีกรรมของร่างทรงหรือผู้สื่อสารท้าวเวสสุวรรณ จากนั้นท่านได้บวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดนี้รู้จักในนามพระอาจารย์บุญเสริม ซึ่งปัจจุบันได้มรณภาพแล้ว พระอาจารย์บุญเสริมผู้สื่อสารท้าวเวสสุวรรณที่วัดกลางอ่างแก้วนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนับถือท้าวเวสสุวรรณในยุคปัจจุบันก่อนที่จะแผ่ขยายไปที่วัดจุฬามณี จังหวัดสมุทรสงคราม และในภูมิภาคอื่น ๆ (ภาคผนวก ง ภาพ 36)

1.2 จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่

1.2.1 วัดจุฬามณี ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (พิกัด $13^{\circ}25'36''\text{N}$ $99^{\circ}57'55''\text{E}$) พบศาลท้าวเวสสุวรรณตั้งอยู่ในบริเวณวัด โดยมีองค์ท้าวเวสสุวรรณที่มีรูปลักษณะแตกต่างกันทั้งรูปยักษ์ เทพบุตรและพรหมมาสูติเทพ และพระครูโสภิตวิริยาภรณ์ ฉิฐฐิ ภาททจจาโร เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ท่านเป็นผู้ศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณที่มีประสบการณ์ร่วมในช่วงเวลาเดียวกันกับพระอาจารย์บุญเสริมตั้งแต่ท่านเป็นฆราวาส ก่อนที่จะบวช ณ วัดกลางอ่างแก้ว (ภาคผนวก ง ภาพ 37)

1.2.2 วัดบางแคใหญ่ ตำบลแคอ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (พิกัด $13^{\circ}25'59''\text{N}$ $99^{\circ}56'53''\text{E}$) พบท้าวเวสสุวรรณพร้อมด้วยจตุโลกบาลผู้ดูแลทิศตั้งอยู่โดยรอบของเขาพระสุเมรุในบริเวณวัด

1.2.3 วัดบางแคน้อย ตำบลแคอ้อม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม (พิกัด $13^{\circ}25'47''\text{N}$ $99^{\circ}56'47''\text{E}$) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณองค์สีเขียวและสีแดงตั้งอยู่บริเวณหน้าศาลา วัดทั้งซ้ายและขวา

1.2.4 วัดนางตะเคียน ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม (พิกัด $13^{\circ}26'1''\text{N}$ $100^{\circ}0'21''\text{E}$) พบลานบูชาท้าวเวสสุวรรณรูปลักษณะยักษ์ เทพ และพรหม พร้อมด้วยท้าวอำมาตย์บริพัตร และพระนางสุพรรณอัปสรจอมเทวี (แม่ใหญ่) ตั้งอยู่ริมน้ำในบริเวณวัด อีกทั้งยังพบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณกายสีน้ำเงินตั้งอยู่หน้าโบสถ์ด้วย

1.2.5 วัดศรีศรัทธาธรรม ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม (พิกัด $13^{\circ}27'10''\text{N}$ $99^{\circ}59'55''\text{E}$) พบยักษ์มีสี่กร ถือกระบอง ร่ม และมังกร มีสามขา ขาหนึ่งเหยียบ

นรก ขาหนึ่งเหยียบสวรรค์ ขาหนึ่งเหยียบโลก มีทั้งรูปสีเขียวและสีแดงตั้งตระหง่านที่ประตูทางเข้า
วัด (ภาคผนวก ง ภาพ 38)

1.3 จังหวัดสิงห์บุรี ไม่พบข้อมูล

1.4 จังหวัดลพบุรี ได้แก่

1.4.1 ตำหนักท้าวเวสสุวรรณ ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี (พิกัด
14°47'39"N 100°37'47"E) พบตำหนักท้าวเวสสุวรรณ และผู้สื่อสารทางจิตวิญญาณที่คอยช่วยเหลือ
ชี้แนะแก่ผู้ที่ใกล้หมดอายุขัย ผู้เจ็บป่วย โดยการบอกกล่าววิธีการต่าง ๆ ที่ได้รับสารผ่านทางภาพ
และเสียงที่ผุดพรายขึ้นมาทางประสาทสัมผัส เช่น การปฏิบัติสมาธิและพัฒนาทางจิตวิญญาณ การ
รักษาโรคด้วยสมุนไพร การทำทานด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อต่ออายุขัย การทำทานเพื่อเตรียมเสบียง
สำหรับการเดินทางสู่โลกหน้า การเปิดทางเพื่อรับพรรับทรัพย์

1.4.2 วัดเกริ่นกฐิน ตำบลบ้านชี อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี (พิกัด 14°59'7"N
100°31'47"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน บริเวณหุ้มประตูเข้าโบสถ์ และมีการแจกเครื่องรางผ้ายันต์ท้าว
เวสสุวรรณแก่ผู้มีจิตศรัทธาทำบุญและถวายสังฆทาน ถวายปัจจัยบำรุงวัด

1.4.3 วัดเชิงท่า ตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี (พิกัด 14°47'55"N
100°36'27"E) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณ 2 ตน และคาถาบูชาท้าวเวสสุวรรณที่บริเวณทำน้ำ จากการ
สอบถามทำให้ทราบว่า มีผู้ที่ได้รับทรัพย์จากการบูชาท้าวเวสสุวรรณได้มาสร้างไว้ด้วยจิตศรัทธา

1.4.4 วัดโคกหม้อ ตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี (พิกัด 14°47'4"N
100°36'2"E) พบผู้ศรัทธาท้าวเวสสุวรรณที่รักษาอาการเจ็บป่วยด้วยวิธีปราชญ์ชาวบ้าน

1.4.5 วัดตองปุ ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี (พิกัด 14°48'24"N
100°36'55"E) พบผู้ศรัทธาท้าวเวสสุวรรณที่เป็นคนจัดการสร้างท้าวเวสสุวรรณ และรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณ
บริเวณริมรั้ววัด ภายสีเขียว เครื่องทรงสีทอง ถือกะบอง และมีท้าวเวสสุวรรณที่โต๊ะหมู่บูชาในกุฏิ

1.5 จังหวัดสระบุรี ได้แก่

1.5.1 วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร ตำบลขุนโขลน อำเภอพระพุทธบาท จังหวัด
สระบุรี (พิกัด 14°43'8"N 100°47'19"E) บริเวณบันไดทางขึ้นประตูเข้าวัด พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ตน
หนึ่งมีกายสีเขียว เครื่องทรงสีเขียวและแดง อีกตนหนึ่งมีกายสีขาว เครื่องทรงสีเขียวและแดง ถือกะ
บอง สร้างขึ้นตั้งปี พ.ศ. 2493

1.5.2 วัดคู้งเขาเขียว ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี
(พิกัด 14°42'7"N 100°51'47"E) พบท้าวเวสสุวรรณเป็นยักษ์กายสีทอง ถือกะบอง เครื่องทรงสีแดงทอง
ตั้งอยู่ที่ศาลท้าวเวสสุวรรณในบริเวณวัด ลักษณะเป็นศาลาไม้สีเขียวขาว และมคณายกผู้ที่อยู่ใน

เหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการบนบานศาลกล่าวจากผู้ศรัทธาที่มาขอความช่วยเหลือจากท้าวเวสสุวรรณ

1.6 จังหวัดเพชรบุรี ไม่พบข้อมูล

1.7 จังหวัดนครปฐม ได้แก่

1.7.1 จุลประโทนเจดีย์ ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (พิกัด $13^{\circ}48'56''\text{N } 100^{\circ}6'2''\text{E}$) พบจุลประโทนเจดีย์ โบราณสถานสมัยทวารวดี (ภาคผนวก ง ภาพ 39) ที่บริเวณฐานโดยรอบเจดีย์มีร่องรอยของช่องอิฐซึ่งเคยเป็นช่องบรรจุประติมากรรมภาพนูนต่ำท้าว กุเวร (ภาคผนวก ง ภาพ 35) และในปัจจุบันได้ถูกนำไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ ซึ่งข้อมูลจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ บรรยายว่าภาพดังกล่าวเป็น ท้าวกุเวรเทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งป็นัน เดิมประดับที่ฐานลานประทักษิณด้านทิศใต้ของเจดีย์จุล ประโทน ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี เมื่อ พ.ศ. 2511 เป็นศิลปะสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-14) เป็นรูปนูนสูงประทับนั่ง พระอุทร(พุง) ใหญ่พลุ้ย ทรงเครื่องประดับ ในศาสนาพุทธนั้นท้าวกุเวร รู้จักในนามท้าวชุมพลหรือขัมภล ถือว่าเป็นพระโพธิสัตว์องค์หนึ่งที่มีหน้าที่ประทานความมั่งคั่งและ ความโชคดี

1.7.2 วัดไผ่ล้อม ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (พิกัด $13^{\circ}49'7''\text{N } 100^{\circ}4'5''\text{E}$) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณตั้งอยู่ที่ประตูทางเข้าโบสถ์ทั้ง 4 ประตู ด้านละ 2 ตน รวม 8 ตน และพบศาลท้าวเวสสุวรรณ ท้าวกุเวรมหาราช บริเวณหน้าศาลาการเปรียญ โดยมีรูปปั้นท้าว เวสสุวรรณ เป็นยักษ์กายสีดำ เครื่องทรงสีทอง ถือกระบอง และรูปปั้นท้าวกุเวร เป็นเทพนุรุษกายสีดำ เครื่องทรงสีทองถือกระบอง ตั้งอยู่คู่กัน (ภาคผนวก ง ภาพ 40)

1.7.3 วัดสามง่าม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม (พิกัด $13^{\circ}58'1''\text{N } 100^{\circ}5'3''\text{E}$) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณรูปยักษ์ กายสีเขียวเครื่องทรงสีทองถือกระบอง และ ท้าวอาฬวกยักษ์ กายสีแดงเครื่องทรงสีทองถือกระบอง บริเวณบันไดทางขึ้นเจดีย์

1.7.4 วัดหนองงูเหลือม ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (พิกัด $13^{\circ}54'59''\text{N } 99^{\circ}56'36''\text{E}$) พบศาลท้าวเวสสุวรรณ มีรูปปั้นยักษ์กายและเครื่องทรงสีขาว บริเวณ ศาลาวัดพบโต๊ะหมู่บูชาท้าวเวสสุวรรณ พร้อมด้วยภาพถ่ายพระอาจารย์บุญเสริม วัดกลางอ่าแก้ว และพระอาจารย์อิฐ วัตรจุฬามณี (ภาคผนวก ง ภาพ 41-42)

1.7.5 วัดเสนาหา ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (พิกัด $13^{\circ}49'29''\text{N } 100^{\circ}2'52''\text{E}$) พบศาลท้าวเวสสุวรรณเป็นเรือนไม้สีแดงตั้งอยู่บริเวณด้านข้างศาลาวัด ซึ่งสร้างโดยช่างผู้ก่อสร้างท้าวเวสสุวรรณ และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมก่อนเริ่มงานพิธีกรรมต่าง ๆ ของวัด

1.7.6 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (พิกัด $13^{\circ}49'6''\text{N } 100^{\circ}3'39''\text{E}$) พบท้าวฤเวทเทพเจ้าแห่งความมั่งคั่ง ปุณปั้น เดิมประดับที่ฐานลานประทักษิณด้านทิศใต้ของเจดีย์จุลประโทน ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี เมื่อ พ.ศ. 2511 เป็นศิลปะสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-14) อีกทั้งยังพบข้อมูลร่องรอยของอารยธรรมสมัยทวารวดีที่ปรากฏบริเวณภาคกลาง เช่น การเป็นศูนย์กลางการติดต่อระหว่างชุมชน ท้องถิ่นกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบตราประทับดินเผารูปเรือ ศิลปินกรีก คาถาเย ธมฺมา (ภาคผนวก ง ภาพ 43) เหรียญจารึกศรีทวารวดีศุภรปุณยะ (ภาคผนวก ง ภาพ 44) รูปปั้นพระพุทธรูปประทับเหนือพนัสบดี (ภาคผนวก ง ภาพ 45) เป็นต้น

1.8 จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่

1.8.1 วัดหินแท่นลำภาชี ตำบลหนองไผ่ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี (พิกัด $13^{\circ}46'50''\text{N } 99^{\circ}25'12''\text{E}$) พบรูปปั้นท้าวจตุโลกบาล 4 พักตร์ กายสีทอง และกายสีแดง ยืนถือกระบองอยู่คู่กับท้าวธตรฐ บริเวณหลังอุโบสถ และพบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณด้านหน้าอุโบสถ (ภาคผนวก ง ภาพ 46)

1.8.2 วัดหนองปลวก ตำบลหนองกุ่ม อำเภอปอพลอย จังหวัดกาญจนบุรี (พิกัด $14^{\circ}8'16''\text{N } 99^{\circ}29'18''\text{E}$) พบผู้ศรัทธาท้าวเวสสุวรรณที่ประกอบพิธีกรรมรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยวิธีปราชญ์ชาวบ้าน

1.8.3 วัดวังกระแจะ ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี (พิกัด $14^{\circ}13'43''\text{N } 99^{\circ}1'47''\text{E}$) พบรูปหล่อโลหะท้าวเวสสุวรรณจตุโลกบาล 2 ตน ตั้งอยู่บริเวณบันไดขึ้นเจดีย์ และภาพวาดฝาผนังรูปท้าวเวสสุวรรณกายสีเขียว เครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบอง ที่ผนังระหว่างประตูทางเข้าอุโบสถ

1.8.4 โบราณสถานพงตึก ตำบลพงตึก อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี (พิกัด $13^{\circ}58'44''\text{N } 99^{\circ}40'39''\text{E}$) พบร่องรอยโบราณสถานสมัยทวารวดี ที่ป้ายของกรมศิลปากรบรรยายว่าเมืองโบราณนี้ได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียแบบคุปตะ ชาวเมืองนับถือศาสนาพุทธและพราหมณ์ ตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมจากอินเดียสู่ดินแดนตะวันออกเฉียงใต้ของพม่าเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี

1.8.5 ปราสาทเมืองสิงห์ ตำบลสิงห์ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี (พิกัด $14^{\circ}2'21''N$ $99^{\circ}14'34''E$) พบร่องรอยโบราณสถานสมัยทวารวดี ศิลปะขอม คาดว่าสร้างขึ้นในศตวรรษที่ 18 รัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ของกัมพูชา (เป็นกษัตริย์ที่เปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนา มหายานแทนพราหมณ์-ฮินดู) มีการนับถือพราหมณ์-ฮินดูจากการพบฐานศิวลึงค์ภายในอาคารที่ตั้งอยู่บนฐานสูงที่มีซุ้มประตูล้อมรอบทั้ง 4 ทิศ มีลานประกอบพิธีกรรมโดยรอบปรากฏประธานอีกทั้งยังพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ที่แสดงการนับถือพุทธศานามหายาน เช่น 1) รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร - เป็นรูปปูนคัลยีน 4 กร เป็นศิลปะขอมแบบบายน 2) นางปรัชญาปารมิตาหรือนางปรัชญาบารมี - เป็นเทพธิดาแห่งความเฉลียวฉลาดในศาสนาพุทธนิกายมหายาน จากคัมภีร์ปรัชญาปารมิตาสูตร และ 3) พระพุทธรูปปางนาคปรก พระพิมพ์ดินเผาและรูปปั้นสลักชายหญิง เทวดา ยักษ์ สวมเครื่องประดับกระบังหน้า

จากข้อมูลที่ปราสาทเมืองสิงห์พบนามท้าวเวสสุวรรณโณซึ่งพ้องกับพระนามท้าวเวสสุวรรณเทพแห่งทรัพย์ผู้ปกครองจุติโลกบาลทิศเหนือ ตามตำนานกล่าวว่า มีภริยาอาศัยอยู่ทางทิศเหนือของนครศรีธรรมราช มีลูกศิษย์ 2 คน คือท้าวอุทอง และท้าวเวสสุวรรณโณ หลังอาศรมมีปอน้ำ 3 ปอน คือ ปอนเงิน ปอนทอง และปอนน้ำกรด อาจารย์สั่งไว้ว่าห้ามลงไปเล่น ในวันที่ท่านไม่อยู่ ลูกศิษย์ทั้งสองตกลงกันว่าคนที่อยู่ข้างบนปอนต้องจุดธูปขึ้นมา ครั้นท้าวอุทองลงไปปอนเงินและปอนทองน้ำก็เหือดแห้ง เมื่อท้าวเวสสุวรรณโณลงไปปอนกรวด ร่างก็ถูกน้ำกรวดกัด แต่ท้าวอุทองไม่ยอมจุดธูปขึ้นมาและหนีไป กระทั่งร่างละลาย เมื่ออาจารย์กลับมาจึงได้ชุบชีวิตท้าวเวสสุวรรณโณขึ้นมาใหม่ ท้าวเวสสุวรรณโณตามล้างแค้นตั้งแต่เมืองครุฑ เมืองกลอนไต่ เมืองสิงห์ซึ่งเป็นเมืองที่แข็งแรงไม่สามารถเข้าเมืองได้ ท้าวเวสสุวรรณโณจึงแปลงเป็นจิ้งจอก ท้าวอุทองจึงถูกท้าวเวสสุวรรณโณจับกินจากตำนานเป็นการเล่าถึงเมืองต่าง ๆ และอธิบายโบราณสถานจากแนวคิดของคนกับสิ่งที่พบเห็น

1.8.6 เจดีย์พุทธคยา ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี (พิกัด $15^{\circ}7'41''N$ $98^{\circ}27'1''E$) พบรูปปั้นยักษ์กายสีทอง เครื่องทรงสีเขียว ถือกริช 2 ตน ยืนรักษาพุทธสถานอยู่บริเวณทางเข้าด้านหนึ่งของเจดีย์พุทธคยา ส่วนทางเข้าอีกด้านหนึ่งของเจดีย์ พบรูปปั้นยักษ์กายสีทอง เครื่องทรงสีแดง ถือกระบอง 2 ตน แต่มีลักษณะพิเศษที่ต่างออกไป กล่าวคือ มีลักษณะคล้ายเงาะถอดรูปในพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทอง โดยภายในเศียรรูปยักษ์ที่ถอดออกมานั้นภายในจากที่สังเกตได้ เป็นรูปลักษณะมนุษย์หรือเทพบุตร ที่ถูกรอบด้วยเศียรยักษ์อีกชั้นหนึ่ง หากนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลด้านเอกสาร สามารถอธิบายได้ถึงรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณที่เป็นทั้ง เทพบุตร ยักษ์ และมนุษย์ (ภาคผนวก ง ภาพ 47)

1.8.7 วัดถ้ำมูนิบาด ตำบลเกาะสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี (พิกัด 13°57'39"N 99°31'35"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ยืนรักษาพุทธสถานอยู่บริเวณบันไดขึ้นเจดีย์ โดยตนหนึ่งมีกายสีเขียวเครื่องทรง สีทอง ถือกระบอง อีกตนหนึ่งมีกายสีแดงเครื่องทรงสีทอง ถือกระบอง อีกทั้งที่ประตูทางเข้าด้านในของฐานเจดีย์ ยังพบศิลปกรรมบานประตูลงรักปิดทอง ด้านซ้ายเป็น ท้าวเวสสุวรรณ (ท้าวเวสสุวรรณ) 3 ขา 4 กร มือหนึ่งถือกระบอง ส่วนด้านขวาเป็นพระคิเว (พระอิศวร) 4 กร ถืออาวุธครมมือ มียักษ์บริวารที่ฐานของทั้ง 2 ภาพ (ภาคผนวก ง ภาพ 48)

1.9 จังหวัดราชบุรี ได้แก่

1.9.1 วัดหนองหอย ตำบลเขาแร้ง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (พิกัด 13°36'35"N 99°45'53"E) พบศาลท้าวเวสสุวรรณ มีรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณรูปยักษ์อยู่ในท่านั่งยกขาขึ้นข้างหนึ่ง มือขวาถือดอกบัว มือซ้ายถือกระบอง และพบรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณหาราชรูปลักษณะแบบจีน ยืนถือเจดีย์ ป้ายติดไว้ว่า "เป็นเจ้าของพญายักษ์" ตั้งอยู่บริเวณจุดสักการะพระโพธิสัตว์กวนอิม เนื่องด้วยศาสนิกชนที่มาวัดนี้ศรัทธาในพระโพธิสัตว์กวนอิม ท้าวเวสสุวรรณจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการสักการะเทพเจ้าในพุทธศาสนา

1.9.2 วัดลาดบัวขาว ตำบลลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (พิกัด 13°51'1"N 99°50'20"E) พบศาลท้าวเวสสุวรรณรูปยักษ์ปูนปั้นตกแต่งลวดลายหลากสีตั้งตระหง่านบริเวณหน้าโบสถ์ทำหน้าที่รักษาพุทธสถาน

1.9.3 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (พิกัด 13°32'28"N 99°49'3"E) จากข้อมูลพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี พบร่องรอยอาณาจักรทวารวดีใน จังหวัดราชบุรี จากหลักฐานที่แสดงถึงพัฒนาการสู่สังคมทวารวดีซึ่งมีเมืองโบราณคูบัว ที่วัดโขลงสุวรรณ เป็นศูนย์กลาง รวพุทธศตวรรษที่ 11-15 เห็นได้ชัดจากการจัดผังเมืองโดยมีการรวมตัวอยู่อาศัยเป็นชุมชนที่มีขอบเขตแน่ชัดด้วยคูน้ำ คันดินล้อมรอบ มีการจัดระบบการปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี การศาสนา วัฒนธรรมและศิลปกรรมของตนเองภายใต้แม่แบบอารยธรรมอินเดีย จากนั้นราวพุทธศตวรรษที่ 16-18 วัฒนธรรมเขมรจากเมืองพระนครในประเทศไทยข้ามพรมแดนเข้ามา มีอิทธิพลแทนที่วัฒนธรรมทวารวดีจึงเสื่อมลง โดยมีเมือง "ชยราชบุรี" อันมีวัดมหาธาตุราชบุรีเป็นปูชนียสถานที่สำคัญ พบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยทวารวดีที่สำคัญ เช่น ที่คูบัว เขาชวาง และบ้านหนองจวดำ พบกลองมโหระทึก อายุประมาณ 1,800-2,500 ปี บนเทือกเขา พบภาพสลักหินและภาพปูนปั้นภายในถ้ำฤๅษี ถ้ำจีน ถ้ำจาม และถ้ำฝ่าโถ ที่เขาวังสะตั้งพบประติมากรรมหินรูป ศลลักษณะมีเทพแห่งความอุดมสมบูรณ์และโชคลาภ พ่อค้ำนิยมนำรูปพระนางไว้เคารพบูชา ลักษณะคล้ายกับที่พบในเมืองโบราณนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม และ

เมืองอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่วัดเขาเหลือ พบเทวรูปพระศิวะ นอกจากนี้คติความเชื่อมีความปะปนกันทั้งพุทธศาสนา พราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อดั้งเดิมก่อนรับอารยธรรมอินเดีย ศาสนาที่นิยมนับถืออย่างมากคือ พระพุทธศาสนาลัทธิหินยาน หรือ เถรวาท

1.9.4 เมืองโบราณคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (พิกัด 13°29'12"N 99°50'8"E) ข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี ว่าเป็นเมืองในวัฒนธรรมทวารวดีขนาดใหญ่รองจากเมืองนครปฐมโบราณ มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ ประกอบด้วยที่ราบลุ่มขนาดใหญ่เหมาะแก่การเกษตร เป็นเมืองท่าศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนขนถ่ายสินค้า

1.9.5 วัดมหาธาตุวรวิหาร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (พิกัด 13°32'48"N 99°48'56"E) ข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรีว่า พบร่องรอยวัฒนธรรมทวารวดีปรากฏที่ฐานล่างสุดของพระปรางค์ประธานของวัด มีการใช้รูปแบบทวารวดีวางเรียงเป็นแนวยาว (ภาคผนวก ง ภาพ 49) ที่ระเบียงคดพบชิ้นส่วนพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ลักษณะพุทธศิลป์แบบทวารวดี สลักจากหินสีเทาและสีดำประดิษฐานอยู่ องค์ที่สำคัญคือ พระพุทธรูปประทับยืนแสดงธรรมทั้งสองพระหัตถ์ เรียก "ปางเสด็จจากดาวดึงส์" อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 และพบพระพุทธรูปหินประดิษฐานภายในโบสถ์เบื้องพระปฤษฎางค์มีจารึกอักษรปัลลวะภาษาบาลีว่า "เย ธมฺมา" ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา พบประติมากรรมรูปยักษ์ที่บริเวณยอดพระปรางค์ (ภาคผนวก ง ภาพ 50)

1.10 จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่

1.10.1 วัดบ้านทึง ตำบลกระเสี้ยว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี (พิกัด 14°47'02"N 100°05'12"E) พบศาลท้าวเวสสุวรรณตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าวัด มีลักษณะเป็นปูนปั้นรูปลักษณะยักษ์ถือกระบอง กายสีเขียว ซึ่งจุดค้นได้จากใต้น้ำด้านหลังโบสถ์ ผู้มีจิตศรัทธาได้มาร่วมกันบูรณะและตั้งเป็นศาล โดยมีป้ายระบุว่า "ท้าวไกรนิลราช" "ท้าวไกรเพชรรัตน์" (ภาคผนวก ง ภาพ 51) อีกทั้งมีการประกอบพิธีกรรมสงฆ์น้ำท้าวเวสสุวรรณที่บริเวณศาลท้าวเวสสุวรรณกลางแจ้งเพื่อขอพรโดยผู้ดูแลศาลเป็นวิทยากรนำประกอบพิธีกรรม (ภาคผนวก ง ภาพ 52)

1.10.2 วัดชัยเกียรย์ (บ้านไช้) ตำบลพลับพลาไชย อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี (พิกัด 14°31'22"N 99°54'42"E) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณ กายยักษ์สีขาว ถือกระบอง เครื่องทรงสีน้ำเงิน แดง ทอง ตั้งอยู่บริเวณซุ้มประตูทางเข้าวัด และภายในวัดพบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณสีทอง ยืนถือกระบอง รักษาโบราณสถานอยู่บริเวณบันไดทางขึ้นเจดีย์

1.10.3 วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร (พิกัด 14°28'29"N 100°05'38"E) ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี และมหาพุทธอุทยานเขาทำเทียม (พิกัด 14°22'20"N 99°52'22"E) ตำบลอุ้มง อำเภออุ้มง จังหวัดสุพรรณบุรี พบศาลทำวเวสสุวัณที่ทางเข้ามหาพุทธอุทยานเขาทำเทียม รูปลักษณะยักษ์ ถือกระบอง 7 องค์ มีป้ายระบุแต่ละองค์ว่า "เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าทุ่ง เจ้าท่า เจ้าป่า เจ้าเขา" กายสีเขียว แดง น้ำเงิน ดำ ชมพู และขาว ส่วนองค์ที่ตั้งอยู่ตรงกลางคือ "ทำวเวสสุวัณ" กายสีทอง (ภาคผนวก ง ภาพ 53) เป็นความเชื่อเรื่องเวทดาผู้ปกครองสถานที่ และผู้ที่อยู่ในสถานที่นั้น ๆ มาก่อนที่เราจะเข้าไปใช้ประโยชน์ เป็นที่สักการบูชาเพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิต และเผยแพร่ให้คนรู้จักท่านจากรูปลักษณะ

1.10.4 เมืองโบราณอุ้มง ตำบลอุ้มง อำเภออุ้มง จังหวัดสุพรรณบุรี (พิกัด 14°22'40"N 99°54'07"E) พบโบราณสถานร่องรอยของการนับถือพระพุทธศาสนาและอารยธรรมสมัยทวารวดี ได้แก่ 1) เจดีย์หมายเลข 11 พบธรรมจักรพร้อมเสาศาและแท่นรองรับ พระพุทธรูปสำริดปางแสดงธรรม อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 2) เจดีย์หมายเลข 2 พบชิ้นส่วนธรรมจักรศิลา พระพิมพ์ดินเผา พระพุทธรูปหินประทับยืน เศียรพระพุทธรูปทองคำ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 3) เจดีย์หมายเลข 9 พบพระพิมพ์ประทับยืนยกพระหัตถ์ทั้ง 2 ข้างเสมอพระอุระ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 4) เจดีย์เขาพระ ตั้งอยู่ยอดวัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม พบพระพุทธรูปไสยาสน์เทวรูปจักรนารายณ์เนื้อหิน อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 รอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ซึ่งได้รับอิทธิพลศิลปะขอม อายุราวพุทธศตวรรษที่ 16-17

1.10.5 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุ้มง ตำบลอุ้มง อำเภออุ้มง จังหวัดสุพรรณบุรี (พิกัด 14°22'23"N 99°53'29"E) ข้อมูลจากพิพิธภัณฑสถานได้สันนิษฐานว่าเมืองอุ้มงเคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญทางการค้าสมัยสุวรรณภูมิ (คูที่เชิงอรรถ 40) ต่อมาจึงพัฒนาเข้าสู่ศูนย์กลางสำคัญยุคแรกของอาณาจักรทวารวดี สันนิษฐานว่าเป็นเมืองหลวงรุ่นแรกของรัฐทวารวดีเนื่องจากมีร่องรอยความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมก่อนทวารวดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทการเป็นเมืองท่าที่สำคัญในสมัยอินโด-โรมัน ราวพุทธศตวรรษที่ 5-9 สืบต่อมาเป็นเมืองท่าสำคัญของรัฐทวารวดี ส่วนเมืองนครปฐมอาจเป็นเมืองหลวงช่วงใดช่วงหนึ่ง หลังเมืองอุ้มง ทั้งนี้พบหลักฐานทางโบราณคดีและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงถึงการนับถือพระพุทธศาสนา และอารยธรรมสมัยทวารวดี ได้แก่ 1) ลูกปัดโบราณ เช่น ลูกปัดแก้ว ลูกปัดหิน สควอร์ท 2) เครื่องราง และเครื่องใช้ในพิธีกรรม เช่น เหรียญเงินมีจารึกคำว่า "ศรีทวารวดี สุวบุญ" แปลได้ความว่า "การบุญแห่งพระเจ้าศรีทวารวดี" (ภาคผนวก ง ภาพ 54) สันนิษฐานว่าใช้ในการประกอบพิธีกรรมของชนชั้นปกครอง รวมถึงลูกเต่าที่มีรูปทรงเป็นแท่งยาวตามแบบอินเดีย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-14 ใช้ใน "พิธีราช

สุยะ" เป็นการแผ่พระราชอำนาจและการแบ่งปันผลผลิตแก่ประชาชน 3) ตราบประทับที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย 4) ธรรมจักรและกวางหมอบ พระพุทธรูป อีกทั้งธรรมจักรศิลาพร้อมแท่นและเสาดั่งซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นสัญลักษณ์การขยายอาณาเขตของจักรพรรดิ(จักรวาทีน) ของอาณาจักรทวารวดีให้แผ่ขยายออกไปโดยใช้ธรรม (ภาคผนวก ง ภาพ 55) 5) เศียรยักษ์ปูนปั้น เศียรเทวดาปูนปั้น 6) 6 ชิ้นส่วนจารึกคำว่า "ปุษยคีรี" พบบริเวณวัดเขาทำเทียม ซึ่งเป็นชื่อสถานที่สำคัญสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

นอกจากนี้แล้ว แม้ว่าชาวอุทกส่วนใหญ่เป็นพุทธมามกะแต่มีหลักฐานว่าศาสนาพราหมณ์ได้เจริญรุ่งเรืองอยู่ด้วยเนื่องจากกษัตริย์ต้องมีพราหมณ์เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในราชสำนัก โดยพบมุขลิ่งค์ ที่โบราณสถานคอกช้างดินและเมืองโบราณอุทก

คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณ์และตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคกลาง

คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณ์ของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรทวารวดีภาคกลางได้แสดงให้เห็นถึงรูปลักษณ์ของท้าวเวสสุวรรณ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) รูปลักษณ์เทพ 2) รูปลักษณ์ยักษ์ และ 3) รูปลักษณ์มนุษย์ และแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) จตุโลกบาล ดังนี้

1. รูปลักษณ์

1.1 รูปลักษณ์เทพ

ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ตามตำราปรากฏว่า เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ท่านเป็นพ่อค้าและได้สร้างบุญบารมีประกอบกรรมดีจึงได้รับพรจากพระอิศวรและทำมหาพรหมไปเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณเป็นหัวหน้าเทพจตุโลกบาลผู้ปกครองดูแลทิศเหนือในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ดูแลทรัพย์ของโลกในสวนพระนามของท่านไม่ควรเป็น "เวสสุวรรณ หรือเวสสุวรรณ หรือเวสสุวรรณโณ: เวส-สุ-วัน" แต่ต้องออกเสียงเป็น "เวสวัน: เวส-สะ-วัน" เวสสะ แปลว่า พ่อค้า เป็นเทพเกี่ยวกับการค้าขาย และในรูปลักษณ์เทพยังปรากฏพระนามท้าวเวสสุวรรณ และท้าวเวสสุวรรณพรหมาสูติเทพ โดยมีความเชื่อว่าเหตุที่เรียกพระนามของท้าวเวสสุวรรณแตกต่างกันออกไปก็ด้วยแนวคิดการแบ่งภาคการอวดตารออกไปปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ กันของเทพฮินดูที่เมื่อท่านปรากฏต่างสถานที่กัน ก็จะมีพระนามแตกต่างกันออกไป แต่ท่านคือเทพองค์เดียวกัน ในรูปลักษณ์เทพทั้งที่เป็นเทพบุตร เทวดา และพรหม ตามความเชื่อของผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณมีทั้งที่เป็นอมตะเป็นหัวหน้าปกครองดูแล และท้าวเวสสุวรรณที่เป็นบริวารผู้ทำหน้าที่บนโลกมนุษย์ รูปลักษณ์เทวดานั้นท่านมีทั้งกาย สีทอง สีแดง สีเขียว และอีกรูปลักษณ์เป็นอย่างพรหมเทพ โดยทำหน้าที่สอนสั่งเรื่องบาปบุญคุณโทษ ดูแลพระพุทธเจ้า ดูแลพรหมเทพ ปกป้องรักษาและดูแลโลกมนุษย์ ในอีก

ความเชื่อกล่าวว่าคุณเป็นเทพเกี่ยวกับโชคร้ายองค์เดียวกันกับไอซิ่งเอี้ยเทพเจ้าแห่งโชคลาภของจีน และหลี่จิ้งเทพถือเจดีย์ที่ดูแลวิญญาณไม่ดี

อีกทั้งยังพบความเชื่อที่ว่าท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะพรหมเป็นรูปลักษณะที่ปรากฏให้เห็น ณ วัดจุฬามณี อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เพียงแห่งเดียวในทวารวดีภาคกลาง เรียกพระนามว่า ท้าวเวสสุวรรณพรหมาสูติเทพ ลักษณะคล้ายพระพรหมที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปแต่มีเขี้ยว กายสีเขียว (ภาคผนวก ง ภาพ 56) โดยมีความเชื่อว่าคุณเคยดำรงอยู่ในสวรรค์ ชั้นจาตุมหาราชิกาท่านปฏิบัติสั่งสมบารมีจนต่อมาได้เลื่อนระดับไปดำรงอยู่ในชั้นพรหมปกครองดูแลพรหมที่ไม่ดี ส่วนท้าวเวสสุวรรณที่เป็นจตุโลกบาลเป็นการแบ่งภาคออกมาทำหน้าที่ตรงนั้น รายละเอียดใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ท่านมีพระนามเกี่ยวกับรูปลักษณะเทพ ว่า ท้าวเวสวัณ (B2321/16-23) ท้าวภูเวร (B2011/73-82) ท้าวเวสสุวรรณพรหมาสูติเทพ (B0211/28-32) (B0211/33-38) (B0214/250-264)

ท่านเป็นเทพผู้ปกป้องรักษา (B0131/214-220) (B0211/112-117) (B2011/47-52)

ท่านเป็นเทพเกี่ยวกับโชคร้าย (B0111/550) (B0731/159-161)

การดำรงอยู่และบุญบารมีให้ไปเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณ (B0111/421-429) (B0731/31-37) (B2021-2/4-6) (B2021-2/26-30)

1.2 รูปลักษณะยักษ์

การรับรู้จากข้อมูลตามตำราว่าท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะเป็นยักษ์มีเขี้ยว ถือกระบอง และคู่มืออำนาจ บ้างว่าเป็นยักษ์มีสี่กร ถือกระบอง รั่ม และมังกร มีสามขา ขาหนึ่งเหยียบนรก ขาหนึ่งเหยียบสวรรค์ ขาหนึ่งเหยียบโลก (ภาคผนวก ง ภาพ 38) ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับท่านกล่าวว่า มีทั้งรูปสีเขียวและสีแดงเป็นการเปลี่ยนเครื่องทรง ซึ่งอาจมี นัยยะสำคัญทางความเชื่อหรืออาจเป็นเพราะท่านมีหน้าที่ดูแลสถานที่สำคัญทางศาสนา ดังนั้นบริเวณประตูทางเข้าจึงพบรูปท่านยืนรักษาในลักษณะเป็นคู่ จึงสร้างสรรคงานศิลปะออกมาให้แตกต่างกันแลดูสวยงามเท่าที่วิมานลั่นดังทอง ซึ่งปกติท่านมีรูปลักษณะงามแบบเทพบุตร ที่ท่านเป็นยักษ์เนื่องด้วยการแปลงกายจากรูปลักษณะเทพให้เป็นที่เกรงขามเพราะท่านมีบทบาทหนึ่งเป็นเจ้าแห่งยักษ์และภูตผี มีหน้าที่ดูแลภูตผีปีศาจ ขจัดสิ่งอัปมงคล ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B2211/3-7) (B0731/27-31) (B2311/183-194) (B2011/68-73) (B0261/9-11)

1.3 รูปลักษณะมนุษย์

ท้าวเวสสุวรรณในอดีตชาติก่อนมาดำรงตำแหน่งท้าวเวสสุวรรณ ท่านเคยเป็นมนุษย์ที่ประกอบอาชีพหีบอ้อย ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่าสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณในความฝันแบบกึ่ง

หลับกิ่งต้น ท่านใส่ชุดขาวแบบผู้ทรงศีลพาไปสวดมนต์ในถ้ำ หรือบางครั้งท่านก็แฝงมาในร่างของ มนุษย์ในลักษณะร่างทรง ท่านมาเพื่อให้ความช่วยเหลือเพื่อสอนคนบนโลกให้หลุดพ้นจากทุกข์ เป็นการสร้างบุญบารมีร่วมกันกับเจ้าของร่างนั้น ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0221/11) (B0711/16-21) (B0212/112-115) (B2021-2/90-102)

1.3.1 ตำแหน่งหน้าที่

1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา

ท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้ที่มีบทบาทในการคุ้มครองดูแลศาสนา โดยท่าน ให้ความเคารพพระภิกษุสงฆ์ในขณะที่แฝงอยู่ในร่างของมนุษย์ระหว่างการประกอบพิธีกรรมในการ เชื่อมโยงและร่วมอยู่ในประชุมของสงฆ์ด้วย ตามการรับรู้จากพระไตรปิฎกทำให้ทราบว่าท่านเป็นผู้ ที่กล่าวกับพระพุทธเจ้าว่าจะเป็นผู้ที่ดูแลและสืบทอดพระพุทธศาสนาหลังจากที่พระพุทธเจ้า ปรีณิพพานแล้ว ครั้งพุทธกาลท่านได้ถวายบทอาฎานาฎิยปริตร หรือภาณยักษ์ เพื่อคุ้มครองผู้ปฏิบัติ ธรรมจากอมนุษย์และยักษ์ที่ปฏิบัติไม่ดี ถวายบทนมัสการพระพุทธเจ้าขณะที่ทรงแสดงธัมมจัก กัปปวัตตนสูตรโปรดปัญจวัคคีย์ 'นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ' โดย สาตาศิริย์กษัตริย์เสนาบดีของท้าวเวสสุวรรณนมัสการ 'นะโม' ส่วนท้าวเวสสุวรรณพร้อมด้วยจตุโลกบาล นมัสการ 'ภะคะวะโต' ท่านแฝงมาในร่างมนุษย์เพื่อช่วยเหลือมนุษย์และสร้างศรัทธาให้มนุษย์มา ทำนุบำรุงและสืบต่อพระพุทธศาสนา อีกทั้งด้วยความเชื่อของท่านเป็นผู้คุ้มครองและพิจารณา ความดีความชั่ว จึงพบรูปท้าวเวสสุวรรณบริเวณศาสนสถานเพื่อปกป้องดูแลรักษาพระพุทธเจ้าและ พระพุทธศาสนา ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การคุ้มครองดูแลศาสนาเพื่อให้มีคนนับถือและสืบทอด (B0131/65-67) (B0211/103-106)

การถวายบทอาฎานาฎิยปริตร และบทนมัสการพระพุทธเจ้า (B0741/6-8) (B2021-2/240-250) (B2121/75-94)

การช่วยเหลือมนุษย์เพื่อรักษาศรัทธาและทำนุบำรุงสืบต่อ พระพุทธศาสนา (B0131/55-62) (B0212/24-26) (B2111/103-107) (B0212/56-62)

การเป็นผู้พิทักษ์รักษาดูแลศาสนสถาน (B2111/4-7)

2) จตุโลกบาล

ท้าวเวสสุวรรณ หรือเวสสุวรรณ ตามที่ปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่อง รามเกียรติ์ คือ องค์เดียวกับกุเฬริน กุเปริน หรือกุเวร พี่น้องต่างมารดากับทศกัณฐ์ ท่านได้รับพรจาก พระพรหม และมีผู้ให้ข้อมูลบางท่านกล่าวว่าตามคติพุทธและพราหมณ์นั้นท่านได้รับพรจากทั้ง

พระพรหมและพระอิสวรให้เป็นจตุโลกบาลปกครองดูแลทิศเหนือ อีกทั้งยังมีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นตำแหน่งที่มีผู้บังคับบัญชาคือท้าวเวสสุวรรณองค์ใหญ่ที่สุดลดหลั่นกันลงมาตามระดับ แต่ก็เรียกท้าวเวสสุวรรณเช่นเดียวกันทั้งหมด กอปรทั้งจตุโลกบาลทั้งสี่ทิศก็เป็นการแบ่งภาคของท้าวเวสสุวรรณออกไปทำหน้าที่ โดยมีหน้าที่ดูแลทรัพย์ของโลก ควบคุมดูแลยักษ์ ควบคุมภูตผีปีศาจไม่ให้มายุ่งเกี่ยวกับมนุษย์ จึงทำให้มีการรับรู้บุคลิกภาพของท่านว่าต้องเป็นเทวดาที่ดู บ้างว่าท่านเป็นเทวดารูปงามแต่ต้องแปลงกายเป็นรูปยักษ์จึงสามารถดูแลเหล่ายักษ์ได้ และตามตำราว่าท่านได้อยู่ในสถานที่ที่พระพุทธเจ้าแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรด้วย จากการรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ในการเป็นจตุโลกบาลของท้าวเวสสุวรรณจึงเป็นที่มาของความเชื่อและการนับถือของท่านเป็นเทพแห่งทรัพย์และป้องกันภูตผีปีศาจด้วย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การรับพรจากพระพรหมและพระอิสวรให้เป็นจตุโลกบาล
(B2121/17-25) (B0111/398-406) (B2021-2/26-30)

หน้าที่ของจตุโลกบาล (B2321/34-39) (B0731/22-26)

1.3.2 คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคกลาง

คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรทวารวดีภาคกลางได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลุกฝังมโนธรรม ดังนี้

1) การสร้างแรงบันดาลใจ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคกลาง พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ 5 ด้าน คือ 1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม 2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต 3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สงวิญญาน 4) การเป็น เทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี 5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1.1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการรักษาศรัทธาผ่านการประกอบพิธีกรรมซึ่งเป็นจุดเริ่มของการเชื่อมโยงผู้ที่มีความเชื่อในท้าวเวสสุวรรณเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณ ซึ่งพิธีกรรมจากคำบอกกล่าวของวิทยากร ได้แก่ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการบวงสรวง

เพื่อบอกกล่าวก่อนเริ่มงานมงคลต่าง ๆ พิธีกรรมการบนบานศาลกล่าวเพื่อขอให้ท่านช่วยเหลือ โดยผู้ที่ประกอบพิธีกรรมในการเชื่อมโยงต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคงปฏิบัติด้วยสมาธิ ทั้งนี้จากความเชื่อของท่านเป็นเทวดาที่รักษาศีลปฏิบัติธรรมดั่งนั้นเครื่องสักการะในการประกอบพิธีกรรมเชื่อมโยงกับองค์ท่านจึงประกอบด้วย รูป 9 ดอก 16 ดอก หรือ 36 ดอก ผลไม้ ดอกไม้สีแดง บายศรี ในบางพื้นที่ก็มีความเชื่อท่านเป็นยักษ์ จึงต้องแก้บนด้วยอาหารคาวหวาน ก็จะเพิ่มเติม สุรา เนื้อสัตว์ และประทัด ในส่วนของพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการรักษาอาการเจ็บป่วย ผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารกับท่าน (ร่างทรง) จะประกอบพิธีกรรมตามที่ท่านได้สื่อสารผ่านร่างทรงด้วยการใช้ใบพูกวาดสิ่งอัปมงคลออกจากตัวผู้ป่วย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การบอกกล่าวแสดงความเคารพบูชา (B2111/17-26)
(B0811/23-29) (B0214/141-147)

การนำดวงแก้บน (B2311/144-148) (B0261/37-40)

การรักษาความเจ็บป่วย (B0131/55-62)

1.2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสาร
ทางกายและจิต

ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการสื่อสารทางกายและจิตซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเพื่อนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณ โดยวิทยากรกล่าวว่า ร่างทรงท้าวเวสสุวรรณมีอาการอาเจียนก่อนลงทรง พุดคุยเสียงดัง สื่อสารเป็นภาษาบาลี หากเรามีจิตใจที่มั่นคงแล้วจุดธูปบอกกล่าวก็สามารถสื่อสารกับองค์ท่านได้ ความศรัทธาด้วยจิตที่มั่นคงจึงเป็นการเปิดทางเพื่อเชื่อมตนเองกับท้าวเวสสุวรรณ จากนั้นท่านจึงนำพาเราเข้าสู่เส้นทางของการทดสอบทดลองทางจิตวิญญาณต่อไป ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้
(B0131/138-146) (B0131/153-158) (B2021-2/108-114)

1.3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณส่งวิญญาณ

การป้องกันจากภูตผีวิญญาณส่งวิญญาณ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้มนุษย์ประกอบกรรมดีจากความเชื่อท้าวเวสสุวรรณเป็นเทพที่ปกป้องคุ้มครองผู้ที่ประพฤติดีจากภูตผีวิญญาณที่ไม่ดีที่มาเกี่ยวข้องกับมนุษย์

โดยมีความเชื่อท้าวเวสสุวรรณและพญายมราชคือเทพองค์เดียวกันแต่แบ่งภาคมาทำหน้าที่ต่างกัน แต่ส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ด้วยความเชื่อท้าวเวสสุวรรณเป็นหัวหน้าของวิญญาณทั้งหลายจึงมีการนำรูปหล่อและผ้ายันต์ท้าวเวสสุวรรณติดตัวเพื่อป้องกันภูตผีวิญญาณกับสิ่งอัปมงคลทั้งหลาย ทำให้เด็กไม่ร้องใน

เวลากลางคืน มีการัญเชิญท้าวเวสสุวรรณให้มาคุ้มครองรักษาพิธีงานมงคลต่าง ๆ โดยมีความเชื่อว่าท่านช่วยป้องกันดวงวิญญาณที่ไม่ดีทั้งหลายมาทำลายพิธีกรรมนั้น ๆ สำหรับการส่งวิญญาณนั้นเป็นการประกอบพิธีกรรมของท้าวเวสสุวรรณผ่านผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยทางร่างกายและสันนิษฐานว่าเป็นผลจากการกระทำของวิญญาณที่ไม่ดีตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ทำหน้าเกี่ยวกับวิญญาณ และป้องกันจากภูติผี

วิญญาณ (B2121/199-204) (B0731/44-48) (B2111/8-26)

การส่งวิญญาณ (B0131/49-62) (B0214/97-105)

1.4) การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี

ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการ

การเป็นแบบของการบำเพ็ญบารมี กล่าวคือ ตามตำราและความเชื่อของท่านเคยเป็นมนุษย์มีการปฏิบัติพัฒนาตนเอง สร้างบุญบารมีแล้วจึงได้รับพรจากท้าวสักกะและพระพรหมได้เลื่อนระดับขึ้นเป็น ท้าวเวสสุวรรณ บ้างว่าจากบุญบารมีที่ท่านสร้างเมื่อสิ้นอายุขัยจึงได้ไปเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณซึ่งทุกคนสามารถพัฒนาตนเองสร้างบุญบารมีให้เสมอเหมือนท่านก็สามารถไปเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณหรือเกิดในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาเป็นบริวารของท่านได้ แม้ว่าท้าวเวสสุวรรณจะได้รับพรให้เป็นจตุโลกบาลให้มีทรัพย์มากเป็นเทพแห่งทรัพย์แต่ท่านก็ยังพัฒนาตนเองตลอดเพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์ วิทยากรผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นตำแหน่งที่มีการหมุนเวียนผู้มาดำรงตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ เมื่อหมดอายุขัยก็ต้องหมดวาระ มีท้าวเวสสุวรรณองค์ใหม่มาทำหน้าที่แทนและยังมีท้าวเวสสุวรรณองค์ที่พัฒนาตนเองอยู่ในระดับสูงขึ้นไปและอยู่ในภาวะอมตะเหนือกาลและเทศะด้วย ตามคติความเชื่อปรากฏว่ามีการนับถือท้าวเวสสุวรรณที่เป็นรูปลักษณะเทพชั้นพรหม เรียก "ท้าวเวสสุวรรณพรหมมาสูติเทพ" เมื่อพิจารณาเห็นภาพของการพัฒนาตนเอง การประพฤติดีอยู่ในศีลธรรมของท้าวเวสสุวรรณจึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่าท่านเป็นเทวานุสติให้ระลึกถึงแบบของการบำเพ็ญบารมีเพื่อได้ไปเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณเพื่อไต่ระดับทางจิตวิญญาณสู่ความหลุดพ้นตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การพัฒนาตนเองเลื่อนระดับ (B2311/180-181)

(B0731/6-22) (B0211/33-38)

การเป็นเทวานุสติ (B0731/51-63) (B0731/181-187)

(B2111/122-127)

1.5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง

ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจที่เชื่อมโยงจากความเชื่อความศรัทธาสู่การนำไปปฏิบัติใช้จริงในการดำเนินชีวิต เป็นการที่ผู้มีความเชื่อในท้าวเวสสุวรรณได้ยินได้ฟังมาก เรียนรู้มาก แล้วได้นำไปปฏิบัติกระทั่งมีประสบการณ์มาก กล่าวคือ วิทยาการผู้ให้ข้อมูลตลอดจนผู้ที่มีความศรัทธาท้าวเวสสุวรรณ มีจุดเริ่มต้นของความเชื่อคือ ต้องการความช่วยเหลือจากท่านในด้านต่าง ๆ แต่ในความเชื่อความศรัทธานั้นไม่ได้เป็นเพียงการเชื่อที่ยึดถือต่อ ๆ กันมาอย่างมมาย แต่นัยยะสำคัญของความศรัทธาและการเคารพบูชาที่มีต่อท้าวเวสสุวรรณ คือ การนับถือท้าวเวสสุวรรณนั้นเพื่อเป็นกำลังใจเป็นที่ยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิต ทำายที่สุดแล้วมนุษย์ต้องมีการพึ่งตนเอง มีการวางแผนดำเนินชีวิตการครองชีพ มีความขยัน มีความซื่อสัตย์ มีความอดทน มีสัจจะ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม เป็นไปเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ไม่ใช่รอความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์เพียงอย่างเดียว ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B2011/58-64) (B2031/75-82) (B0731/190-209)

2) การมอบของขวัญ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคกลาง พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้บททดสอบ โชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ ดังนี้

2.1) การให้บททดสอบ โชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ

คติความคิดเกี่ยวกับการให้โชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ คือ หลังจากการบนบานศาลกล่าว และได้รับบททดสอบ จึงได้รับโชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ เพื่อนำไปใช้เกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนาทางจิตวิญญาณต่อไป

โดยมีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณได้รับพรจากพระอินทร์ พระพรหม ท่านมีฤทธิ์มากสามารถดลบันดาลโชคทรัพย์และความสำเร็จให้แก่มนุษย์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความศรัทธาและบุญกุศลที่ผู้ขอพรหรือบนบานศาลกล่าวได้สั่งสมไว้ด้วย คล้ายกับเป็นการเบิกทรัพย์เบิกบุญของตนจากท้าวเวสสุวรรณผู้ดูแลทรัพย์ของโลกออกมาใช้ และท่านยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B2311/180-181) (B2321/101-105) (B0212/18-20) (B0213/6-7) (B2021-2/140-148) (B2311/140-142)

3) การสั่งสอน

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคกลาง พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอน 5 ด้าน คือ

1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri-โศตตปปะ 2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา 3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล
4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ 5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา ดังนี้

3.1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri-โศตตปปะ

ท้าวเวสสุวรรณ มีบทบาทเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri -
โศตตปปะ โดยมีคิดว่าท่านเป็นเทวานุสติให้ผู้ซึ่งศรัทธาได้เกิดความละเอียดต่อการประพฤติไม่ดี
เนื่องด้วยเชื่อว่าท่านเป็นเทพที่จับบันทึกรูปาปคุณมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย จึงทำให้มนุษย์มี
ความเกรงกลัวต่อบาป ต่อโทษทัณฑ์ ที่จะได้รับเมื่อประพฤติไม่ดีหลังจากตายไปแล้ว ท่านเป็นคติ
ธรรมให้ระลึกถึงกรรมดีและกรรมชั่วจากรูปลักษณะที่ท่านกำกระบองด้านบนหมายถึงกรรมดี กำ
กระบองด้านล่างหมายถึงกรรมชั่ว ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

เทวานุสติให้มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป

(B0731/58-63) (B0211/110-111) (B0214/229-234)

คติธรรมให้ระลึกถึงกรรมดีกรรมชั่ว (B2111/88-95)

3.2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา

ท้าวเวสสุวรรณท่านมีบทบาทในการสั่งสอนด้านศรัทธา
ผ่านการได้รับรางวัลเกี่ยวกับโชครทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าผู้ที่จิต
มีความศรัทธาที่มั่นคง มีความเชื่อว่าท่านสามารถดลบันดาลด้านต่าง ๆ ได้ ความศรัทธานั้นก็จะทำ
ให้เกิดเหตุการณ์ตามที่เรามุ่งหมายให้เกิดขึ้น

โดยความศรัทธาของมนุษย์นั้นสามารถวิเคราะห์
ออกมาได้เป็นหลายระดับ จึงมีการรักษาศรัทธาจากมนุษย์เพื่อนำทางเข้าสู่แก่นที่แท้จริงของการสั่ง
สอนในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งมีระดับของความศรัทธาดังนี้ 1) ระดับพื้นฐานเปลือกวัตถุ คือ ความ
ศรัทธาในรูปลักษณะ วัตถุที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ ศรัทธาในอิทธิปาฏิหาริย์ ศรัทธาจากการ
ได้รับความช่วยเหลือตอบสนองด้านปัจจัยสี่ 2) ระดับปฏิบัติพัฒนาตน คือ เมื่อมีความศรัทธาแล้ว
ต้องมีความมุ่งมั่น มีการพัฒนาตนเองด้วยการรักษาศีลปฏิบัติธรรม ความศรัทธานั้นจึงสัมฤทธิ์ผล
ตามความปรารถนาต่าง ๆ ของผู้ที่ศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณ 3) ระดับถึงพร้อมด้วยปัญญา คือ
ความศรัทธาที่ไม่มากเกินไปจนกลายเป็นความมกมาย ต้องมีสติรู้หน้าที่ของตน ต้องประกอบด้วย
เหตุผลไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ความศรัทธาที่มั่นคงย่อมส่งผลตามปรารถนา

(B0213/145-150) (B0214/141-147)

ศรัทธาระดับพื้นฐานในเปลือกวัตถุ (B0261/42-44)

(B0212/28-31) (B2021-2/256-261)

ศรัทธาระดับปฏิบัติพัฒนาตน (B0731/173-177)

(B0731/66-75)

ศรัทธาระดับถึงพร้อมด้วยปัญญา (B2011/207-210)

(B0131/ 188-198) (B2031/62-68)

3.3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

ท้าวเวสสุวรรณท่านมีบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล โดยมีคติว่าถ้านับถือศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณท่านโปรดผู้อยู่ในศีลธรรม ดังนั้นจึงต้องปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม ท่านเป็นเทวานุสติที่มนุษย์ได้เห็นถึงการประพฤติรักษาศีลของท้าวเวสสุวรรณ ผู้ที่ปฏิบัติคืออยู่ในศีลธรรมดังท้าวเวสสุวรรณ ท่านสอนธรรมะที่นำไปใช้ในการดำรงชีวิต เช่น การเลี้ยงชีพ การครองเรือน การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น อีกทั้งการขอพรเพื่อให้ท้าวเวสสุวรรณช่วยเหลือเมื่อประสบผลสำเร็จตามมุ่งหมายแล้วสิ่งที่ต้องปฏิบัติหลังจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าต้องดำรงตนอยู่ในศีลในธรรม และถือสังฆะจจะวาจาว่าบนบานศาลกล่าวสิ่งใดไว้ต้องปฏิบัติตามในสิ่งที่ให้คำมั่นสัญญานั้นด้วย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ผู้ศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณ ต้องตั้งมั่นในศีลธรรม

(B0731/51-57) (B0711/215-223)

หลักธรรมในการดำรงชีวิต (B0111/245-254) (B0211/9-

11) (B0214/188-189)

การรักษาสังฆะจจะวาจา (B0212/50-54) (B0811/54-58)

(B2021-2/77-81)

3.4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ

ท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ หรือการให้ทาน โดยท่านสอนผ่านวิทยากรผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้ ท่านได้สอนวิธีการจาคะว่าการถวายสิ่งของในการทำบุญ ให้ถวายสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้เลย การทำทานในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เชื่อว่าเป็นการเตรียมเสบียงไว้สำหรับการเดินทางสู่โลกหน้า เพราะเมื่อเราตายไปก็จะไม่ใช่ของที่ เราได้ทำบุญไป และเมื่อทำบุญแล้วต้องกรวดน้ำอุทิศบุญกุศลด้วยจึงจะสามารถเบิกบุญตรงนั้นมาใช้ได้ โดยมีความเชื่อว่าจะสามารถเบิกบุญเก่าที่สั่งสมไว้มาต่ออายุขัยได้ การจาคะนอกจากการทำบุญด้วยข้าวปลาอาหาร และสิ่งของเครื่องใช้แล้ว ทั้งนี้อนิสงส์จากจาคะ คือ การได้กำลังใจ

การมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ การเชื่อว่าจะได้รับพรได้รับการช่วยเหลือในการดำรงชีวิตจากการบริจาค ทรัพย์ บำรุงพุทธศาสนา การได้รับความสุขใจสบายใจเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น โดยวิทยากรผู้สื่อสารกับ ท้าวเวสสุวรรณได้ให้สัจจะอธิษฐานว่าจะปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมเมื่อช่วยผู้อื่นสำเร็จ ด้วยวิธีสื่อสาร คำสอนจากต่างมิติสู่ผู้ที่มาขอรับคำแนะนำและการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การจาคะด้วยการทำวัตถุทาน (B0211/22-27)

(B0212/21-23) (B0711/79-87)

อานิสงส์ของการจาคะ (B2011/139-149) (B0111/266-

278) (B0212/50-54) (B0214/180-186)

3.5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา โดย ก่อนที่จะเกิดการเวียนรู้มีปัญญานั้น เริ่มจากการที่มนุษย์มีความกลัวเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดทุกข์ กลัว ความเจ็บความตาย จึงเสียดหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ บูชาท้าวเวสสุวรรณ บูชาวัตุมงคล เข้าวัดทำบุญ โดยมีท้าวเวสสุวรรณเชื่อมโยงให้ได้มาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้ เกิดสติ มีการปฏิบัติพัฒนาตน มีศีล มีปัญญาในการคิดวิเคราะห์แยกแยะในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตได้ จากความกลัว หายที่ยึดเหนี่ยว ได้รับการสอนสั่งผ่านสื่อต่าง ๆ ในระดับต่อไป ท่านจะสอนให้ไม่ยึดติดในรูปลักษณ์สังขารที่แตกต่างกันออกไปในการปรากฏของท้าวเวสสุวรรณ แต่สิ่งที่พึงระลึกถึงคือท่านเป็นเสมือนตัวแทนของความสุข การสืบทอดพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ท่านเป็นผู้ที่สถิตอยู่ในทุกที่ทุกหนทุกแห่ง อายึดติดที่ตัวบุคคล แต่ให้ยึดคุณธรรม ยึดธรรมะ และ ปฏิบัติตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กอปรทั้ง การที่ท่านอาศัยกายเนื้อของ มนุษย์เพื่อสื่อสารต่างมิติก็เป็นการอาศัยชั่วคราว เมื่อกายสังขารหมดอายุขัย แม้ว่าท่านเป็นเทวดา ก็จำต้องละกายสังขารนั้น มนุษย์ก็เช่นเดียวกันอย่าได้ยึดเอากายนี้เป็น ของตนจนเกิดเป็นกลัวใน ความเจ็บความตายในวัฏสงสารนี้ ท่านสอนหลักเหตุผลว่าผู้ที่ทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้รับผล กรรมจากที่ตนได้กระทำ และการดำเนินชีวิตของมนุษย์เมื่อได้ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ให้มองอย่าง เข้าใจว่านั่นคือบททดสอบจิตใจ เป็นยกกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ปัญญาเกิดจากความกลัว (B2011/178-203)

การไม่ยึดติดในรูปลักษณ์สังขาร (B0731/181-187)

(B0212/ 119-122)

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (B0212/108-112)

การยกระดับจิตใจ (B0212/9-12)

4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป

จากการศึกษาคติความคตินบพาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคกลาง พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างความตระหนักในบุญบาปด้วยการสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ ดังนี้

4.1) การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

คติความคิดเกี่ยวกับการสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ กล่าวคือ เป็นการสร้างความตระหนักในบุญบาปว่าท้าวเวสสุวรรณท่านดำรงอยู่ในตำแหน่งจุฬโลกบาล เป็นเทพที่ทำหน้าที่รักษาสถานที่สำคัญทางศาสนา ดูแลความเป็นไปของมนุษย์ ท่านดูแลผู้ประพฤติดีด้วยการปกป้องรักษามนุษย์ให้ปลอดภัยจากสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ เป็นศาสดาพยากรณ์ ที่ทำให้เห็นว่ามีโลกหน้า สื่อสารเกี่ยวกับผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ให้มนุษย์ได้เตรียมตัวก่อนเดินทางสู่โลกหน้า เกิดการสร้างความตระหนักว่าไม่มีใครหนีความตายได้ และสิ่งที่พึงกระทำก่อนตายคือการทำความดีละเว้นกรรมชั่ว

โดยมีการสร้างรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณไว้ตามประตูทางเข้าพุทธสถาน โบสถ์ เจดีย์ ท่านเป็นเทพผู้รักษาพิธีกรรมต่าง ๆ โดยก่อนที่จะเริ่มสร้างสิ่งปลูกสร้าง วัตถุมงคล หรืองานขึ้นบ้านใหม่ กระทั่งการอุปนักษ ก็จะมีการบวงสรวงหรือสวดเชิญท้าวเวสสุวรรณพร้อมด้วยจุฬโลกบาลมาเป็นผู้รักษาพิธีด้วย จากประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณของผู้ให้ข้อมูลเล่าสอดคล้องกันว่า คุณบุญเสริม เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้ ท่านได้ช่วยเหลือมนุษย์ด้วยการบอกกล่าวเหตุการณ์ล่วงหน้า เป็นศาสดาพยากรณ์สื่อสารความเป็นไปความต้องการของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว สื่อสารให้เตรียมตัวก่อนตายโดยให้ทำบุญอุทิศแก่เจ้ากรรมนายเวรก่อนตาย ทำให้เกิดการรักษาศรัทธาความเชื่อในท้าวเวสสุวรรณ และเป็นการวางแผนเตรียมจัดการกับสถานการณ์นั้นล่วงหน้าให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ท่านช่วยเหลือด้วยการต่ออายุขัยของผู้เจ็บป่วยซึ่งเป็นตามความเชื่อในการบนบานศาลกล่าวขอให้ท่านช่วยเหลือต่ออายุขัย แต่สุดท้ายมนุษย์ทุกคนก็ไม่สามารถหนีความตายได้ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การปกป้องรักษามนุษย์ สถานที่สำคัญทางศาสนา และพิธีกรรม (B2321/114-117) (B0212/32-42) (B2011/19-23) (B2031/47-51) (B2121/231-235)

การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ (B0211/12-16) (B0214/51-59) (B2021-2/55-77) (B0214/147-151) (B0711/89-93) (B0711/135-144)

การต่ออายุฯ (B0 2 1 1/6-8) (B0211/57-64)

(B0212/47-49) (B0811/23-29)

5) การปลูกฝังมโนธรรม

จากการศึกษาทัศนคติคตบทาพของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคกลาง พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการปลูกฝังมโนธรรม ความรู้สึก ผิดชอบชั่วดีอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในเส้นทางของการไต่ระดับทางจิตวิญญาณ ด้วยวิถีของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังนี้

5.1) การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการปลูกฝังมโนธรรมนั้น เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณมีการพัฒนาตนเองและไต่ระดับทางจิตวิญญาณ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการมีความเชื่อและนับถือท้าวเวสสุวรรณ

ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์วิทยากร พบว่า ในการพัฒนาทางจิตวิญญาณสามารถแบ่งได้ตามความสามารถในการเรียนรู้ของคน 4 ประเภท คือ 1) ระดับอุดมภูติปัญญา ผู้ที่มีปัญญาเฉลียวฉลาด เมื่อฟังธรรมสามารถเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว 2) ระดับวิปจิตปัญญา ผู้ที่มีสติปัญญาปานกลาง เมื่อฟังธรรมแล้วพิจารณาฝึกฝนอบรม สามารถเรียนรู้และเข้าใจในเวลาไม่ช้า ต้องให้เหตุผลประกอบจึงเข้าใจ 3) ระดับเนยยะ ผู้ที่มีสติปัญญาน้อย ต้องมีความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อ ใช้การเปรียบเทียบจึงเข้าใจ 4) ระดับปทปรมะ ผู้ไร้สติปัญญา ไม่สามารถเข้าใจความหมายหรือธรรมได้ จึงมีแนวทางการพัฒนาทางจิตวิญญาณที่แตกต่างกันตามประเภทของคนและความสามารถในการเรียนรู้

ทั้งนี้ระดับของการพัฒนาทางจิตวิญญาณนั้นเปรียบตั้งฐานเจตีย์ที่มีความลดหลั่นกันออกไปในระดับที่แตกต่างกัน บางคนอาจมีการพัฒนาทางจิตวิญญาณอยู่ที่ระดับฐาน บางคนอยู่ที่ระดับกลางเจตีย์ แต่สุดท้ายแล้วเป้าหมายของการเรียนรู้พัฒนาทางจิตวิญญาณก็คือเจตีย์ยอดเดียวกัน คือการปฏิบัติตนตามแนวทางที่พระพุทธองค์ สู่การหาทางพ้นทุกข์ กล่าวคือ เริ่มจากความเชื่อในเรื่องบนบานศาลกล่าวขอความช่วยเหลือ จากนั้นเมื่อได้รับความสำเร็จแล้วจึงมีการถือสัจจะ ปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น เข้าวัดบำรุ่งพุทธศาสนา ทำบุญ รักษาศีล จากนั้นก็เริ่มนำความรู้ข้อธรรมต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผ่านการเรียนรู้และประสบการณ์จริง มีการบอกต่อเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น แล้วเกิดปัญญาที่เข้าใจถึงกฎธรรมชาติของชีวิต อันเป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การพัฒนาจิตวิญญาณ 4 ระดับ (B2321/3-15)
(B0741/15-20) (B0731/108-135)

ความกลัวเป็นจุดเริ่มของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ
(B2321/ 79-82) (B2321/137-147)

ทำเวสสุวัณผู้เชื่อมโยงความกลัวกับการพัฒนาทาง
จิตวิญญาณ (B2111/122-127)

การได้เรียนรู้ธรรมะในการครองชีพ (B0212/76-84)
(B0214/ 195-199) (B0214/203-217) (B2321/156-163)

การบำเพ็ญทานบารมีด้วยการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไป
ช่วยเหลือผู้อื่น (B0212/128-134) (B0711/149-152)

มีความเข้าใจถึงกฎธรรมชาติของชีวิต (B0711/193-
201) (B2321/116-124) (B2321/185-202)

2. ทวารวดีภาคตะวันออก

แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคตะวันออก (ภาคผนวก
ภาพ 30)

จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่

1. วัดโพธิ์ใหญ่ ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา (พิกัด
13°43'49"N 101°19'22"E) ประวัติการตั้งหมู่บ้านว่าดั้งเดิมชาวบ้านอพยพมาจากเวียงจันทน์ ถูก
กวาดต้อนมาเป็นเชลยสงครามตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 บรรพบุรุษอยู่ที่เชียงขวาง ประเทศลาว เรียก
ลาวพวน ตั้งหมู่บ้านที่วัดโพธิ์ใหญ่ ตั้งชื่อให้สอดคล้องกับวัดโพธิ์ใหญ่จากประเทศลาว ลาวพวนเชื่อ
ว่าทำเวสสุวัณเป็นเทวดายักษ์ตนหนึ่งซึ่งสามารถจับคุณไสยและภูตผี เจ้าอาวาสจึงสร้าง
ทำเวสสุวัณ (ภาคผนวก ง ภาพ 57) โดยนำหนังสือโบราณและอักขระขอมโบราณผสมปูนปั้นขึ้น
ตั้งไว้บริเวณป่าช้าเพื่อกำราบภูตผีปีศาจ ศาลทำเวสสุวัณปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณศาลาวัดซึ่งมี รูป
ปั้นทำเวสสุวัณอายุกว่า 100 ปี รูปลักษณะยักษ์ยืนถือกระบอง มีทองคำเปลวบริเวณเศียรและ
ลำตัว ที่ศาลแห่งนี้มีการประกอบพิธีกรรมโดยจุดธูป 9 ดอก กุหลาบ 9 ดอก บายศรี และผูกผ้าแดง
ที่เขียนชื่อนามสกุลของผู้สักการะขอพร อีกทั้งรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ยืนถือกระบองรักษาบริเวณซุ้ม
ประตูทางเข้าวัด โดยตนหนึ่งกายสีขาวเครื่องทรงสีทอง อีกตนหนึ่งกาย สีเขียวเครื่องทรงสีทอง

2. วัดบางสมัคร ตำบลบางสมัคร อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา (พิกัด
13°32'34"N 101°56'39"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน รักษาประตูทางเข้าเจดีย์ และการประกอบ

พิธีกรรมสวดภาณยักษ์ โดยบริเวณพิธีกรรมมีการติดยันต์ห้าวงเวสสุวรรณร้อยเป็นตาข่ายเหนือศรีษะ มีการอาบน้ำมนต์เพื่อขจัดสิ่งอัปมงคล

3. วัดปากน้ำโจ้โจ้ ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา (พิกัด 13°41'57"N 101°5'23"E) พบรูปปั้นห้าวงเวสสุวรรณมหาราช ผู้ปกครองทิศเหนือ รูปลักษณะเทวดานุราช ถือกระบองในลักษณะตั้งขึ้น กายและเครื่องทรงสีทอง ยืนรักษาพุทธสถานหน้าอุโบสถสีทอง พร้อมด้วยเทพจตุโลกบาล กับทั้งประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์รักษาโดยรอบพระอุโบสถ (ภาคผนวก ง ภาพ 58 - 59)

4. วัดจีนประชาสโมสร (เล่งฮกยี่) ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (พิกัด 13°41'59"N 101°5'28"E) เป็นวัดพุทธนิกายมหายาน ศิลปกรรมแบบจีน บริเวณทางเข้าวิหาร มีรูปปั้นห้าวงจตุโลกบาลองค์ใหญ่ตามความเชื่อการปกป้องรักษาโลกในทิศทั้ง 4 หนึ่งในนั้นคือห้าวงเวสสุวรรณหรือห้าวงเวสสุวรรณ เป็นเทพที่มีรูปลักษณะหน้าตาดุร้าย ถือเจดีย์ (ภาคผนวก ง ภาพ 60) อีกทั้งจุดไหว้จุดที่ 20 ของวัด เป็นที่สักการะเทพเจ้าโจ้โจ้เอี้ยะ (ภาคผนวก ง ภาพ 61) เทพเจ้าแห่งโชคลาภ โดยการนำกระเป่าเงินเปิดรองรับทรัพย์ที่ปากฟุ้งพอนแล้วดูจากหางมาถึงปากฟุ้งพอน โดยเชื่อว่าฟุ้งพอนจะคายทรัพย์ และประทานโชคลาภให้แก่ผู้ศรัทธา

จังหวัดนครนายก ได้แก่

1. พุทธสถานจีเติกฉิม ตำบลศรีจุฬา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก (พิกัด 14°4'53"N 101°15'4"E) เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อเทพเจ้าแห่งโชคลาภโจ้โจ้เอี้ยะปางมหาเศรษฐีชัมภล (ภาคผนวก ง ภาพ 62) ตั้งอยู่ด้านหน้าวิหาร พร้อมด้วยจตุโลกบาล โดยห้าวงเวสสุวรรณมหาราช ปกครองทิศเหนือ รูปลักษณะเทพถือฉัตร (ภาคผนวก ง ภาพ 63) มีการประกอบพิธีกรรมรับพลังหยินหยางบริเวณลานด้านหน้าวิหาร ส่วนภายในวิหารพบเทพเจ้าแห่งโชคลาภโจ้โจ้เอี้ยะปางมหาเศรษฐีชัมภล แกะสลักจากหยกขาว (ภาคผนวก ง ภาพ 64) มีการประกอบพิธีกรรมขอพรด้านโชคร่ำรวยด้วยการนำกระเป่าเงินรองที่ปากฟุ้งพอน อธิษฐานลูบหลังฟุ้งพอนจรดหัว 8 ครั้ง พร้อมสวดคาถาหัวใจ "โอม ชัมภลา จาเลน ไนเยน สวาหะ" คาถาดังกล่าววนนอกจากขอพรในเรื่องโชคลาภและความร่ำรวยแล้วยังมีอานุภาพในการปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินให้ปลอดภัย รวมถึงบรรดาญาติพี่นาคจำนวนจั่วราย ทั้งนี้จากข้อมูลเกี่ยวกับประวัติห้าวงเวสสุวรรณและชัมภลที่ปรากฏในวิหาร กล่าว ว่า จากคาถาบูชาเทพเจ้าแห่งโชคลาภของพุทธตันตระฝ่ายมหายาน "ชัมภลา" ก็คือชัมภล และในภาษาอังกฤษเรียกรูปเคารพห้าวงเวสสุวรรณหรือห้าวงเวสสุวรรณว่า "JAMBHALA" รูปสมมุติที่ปรากฏคือ มือหนึ่งถือฟุ้งพอน อีกด้านหนึ่งถือลูกแก้ว หรือฉัตร มีหน้าตาดุร้ายเข้มขลัง เพราะท่านคือเจ้าแห่งยักษ์ จีน

ยุคหลังเรียกท่านว่าไฉ่ซิงเอี้ย ตามสำเนียงและภาษาของแต่ละพื้นที่ พร้อมกับนิทานขุนนางจีนมาประกอบ

2. วัดลำบัวลอย ตำบลท่าเรือ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก (พิกัด 14°2'48"N 101°15'24"E) พบปูนปั้นรูปยักษ์ถือกระบองที่ช่องในเสาซุ้มประตูวัดทั้งด้านซ้ายและขวาด้านละ 1 ตน และภายในวัด มีลานพระปางเปิดโลก พบศาลาจัตุโลกบาลตั้งอยู่ทั้ง 4 ทิศ โดยด้านทิศเหนือเป็นองค์ท้าวเวสสุวรรณรูปยักษ์สีทองยื่นถือกระบอง (ภาคผนวก ง ภาพ 65) รูปหล่อท้าวเวสสุวรรณสำริดในพิพิธภัณฑ์ของวัด ซึ่งได้จัดสร้างตั้งแต่เจ้าอาวาสองค์ก่อน ส่วนการสักการะให้จุดธูป 9 ดอก ถวายดอกกุหลาบหรือดอกไม้ที่เป็นสีแดง ผ้าแดง ผลไม้มังคุด และบายศรี

จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่

1. เมืองโบราณศรีมโหสถ ตำบลโคกปี่ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี (พิกัด 13°53'16"N 101°24'38"E) จากข้อมูลกรมศิลปากร สันนิษฐานว่าเมืองศรีมโหสถเป็นเมืองสมัยทวารวดีราวพุทธศตวรรษที่ 12-18 สัมพันธ์กับวัฒนธรรมแบบทวารวดีและแบบเขมร โดยก่อนสร้างเมืองมีการอาศัยแบบหมู่บ้าน พบวัฒนธรรมปูนปั้นและอินเดียแบบอมราวดี กำหนดอายุก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 ต่อมามีการสร้างเมือง ที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ รั้วอิทธิพลอินเดียแบบคุปตะ และวัฒนธรรมเขมรก่อนเมืองพระนคร ที่โบราณสถานหมายเลข 22 พบกลุ่มอาคารสร้างด้วยอิฐและศิลาแดงจำนวน 10 หลัง มีบ่อน้ำซึ่งอาจใช้ในการประกอบพิธีกรรม พบประติมากรรมในศาสนาฮินดู ได้แก่ พระนารายณ์ทรงครุฑ และพระคเณศ ที่โบราณสถานสระแก้ว ลักษณะเป็นสระน้ำโบราณขุดลงไปในพื้นที่ศิลาแลงธรรมชาติรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส บริเวณขอบสระแกะสลักรูปนูนต่ำรูปช้าง มังกร สิงห์ หมู ู หม้อน้ำ และกินรี รวม 46 รูป เป็นสัตว์มงคลอันเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ในศาสนาฮินดู เชื่อว่าเป็นสระน้ำศักดิ์สิทธิ์อายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 (ภาคผนวก ง ภาพ 66)

2. โบราณสถานสระมรกต ตำบลโคกปี่ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี (พิกัด 13°51'48"N 101°25'35"E) จากข้อมูลกรมศิลปากรที่โบราณสถานพบรอยพระพุทธรูปที่สลักลงไปในพื้นที่ศิลาแลงธรรมชาติลักษณะเหมือนจริง เป็นรอยพระพุทธรูปเก่าแก่ที่สุดในเมืองไทย (ภาคผนวก ง ภาพ 67) อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-13 และกลุ่มอาคารพุทธศาสนามหายานมีแผนผังแบบเดียวกับโรคยาศาลาในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สร้างขึ้นทับของเดิมราวพุทธศตวรรษที่ 17-18

3. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี (พิกัด 14°02'51"N 101°22'26"E) พบข้อมูลและหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญที่

เชื่อมโยงถึงอารยธรรมและการนับถือศาสนาในสมัยทวารวดี อาทิ (1) พระนารายณ์ 4 กร (วิษณุ จตุร मुख) ประติมากรรมเทวรูปโบราณประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 12 พบที่โบราณสถานเมือง ศรีมโหสถ (2) พระโพธิสัตว์วัชรปาณี ศิลปะเขมรแบบบายน พบที่สระมรกต (3) ประติมากรรมรูปตรีศูล สัญลักษณ์ของศาสนาพราหมณ์ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 พบที่เมืองศรีมโหสถ และ (4) ศิว ลิงค์ ศิลปะเขมร ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-16 พบที่ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

4. วัดแจ้ง (เมืองเก่า) ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี (พิกัด 14°3'42"N 101°31'19"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน กายและเครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบองรักษา บริเวณซุ้มประตูเข้าวัด ภายในบริเวณวัดพบศาลท้าวเวสสุวรรณ กายสีทอง เครื่องทรงสีแดง ยืนถือ กระบอง (ภาคผนวก ง ภาพ 68) การประกอบพิธีกรรมให้จุดธูป 9 ดอก ดอกกุหลาบ 9 ดอก และ กล่าว คำบูชา โดยมีข้อมูลแจ้งไว้บริเวณศาลว่า "เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2559 เวลา 23.45 น. ท้าวเวสสุวรรณพร้อมบริวารในแดนจักรวาลมารับองค์ มวลประชาชนทั่วจตุรทิศ 692 ดวง จิต นำผลไม้ เครื่องสักการะมาต้อนรับ" บริเวณศาลมีการบูชาด้วยบายศรี ดอกไม้ ธูป เทียน และน้ำ แดง

5. วัดประทุมบูชา ตำบลบ้านทาม อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี (พิกัด 13°58'28"N 101°30'46"E) พบศาลท้าวเวสสุวรรณบริเวณประตูทางเข้าวัด โดยรูปลักษณะกายสีทอง เครื่องทรงน้ำเงินลวดลายประดับด้วยกระจกสี (ภาคผนวก ง ภาพ 69) การสักการบูชา ณ ศาล แห่งนี้เชื่อว่าท่านถือศีล 8 จึงไม่ถวายของคาวและของมีเนเมา

จังหวัดสระแก้ว ได้แก่

1. วัดป่าหนองหล่ม ตำบลโนนหมากเค็ง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว (พิกัด 13°46'14"N 102°20'32"E) พบรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณที่โต๊ะหมู่บูชาในบริเวณศาลาวัด

2. วัดอนุบรรพต (วัดเขาน้อย) ตำบลบ้านใหม่หนองไทร อำเภออรัญประเทศ จังหวัด สระแก้ว (พิกัด 13°42'4"N 102°30'23"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน รูปลักษณะกายสีเขียว เครื่องทรงสี แดง ถือกระบองยืนรักษาบริเวณซุ้มประตูทางเข้าวัด

3. วัดวังศรีทอง ตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว (พิกัด 13°28'17"N 102°12'02"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ตนหนึ่งรูปลักษณะกายและเครื่องทรงสีเขียว อีกตนหนึ่งรูปลักษณะ และเครื่องทรงสีแดง ถือกระบองยืนรักษาบริเวณซุ้มประตูทางเข้าวัด

4. ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว (พิกัด 13°42'41"N 102°28'44"E) เป็นปราสาทศิลปะขอมสมัยก่อนเมืองพระนคร ปราสาทอิฐ 3 หลังเรียงรายกัน จากข้อมูลพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี พบว่าโบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่

ปราสาทแห่งนี้ คือ ทับหลังศิลปะเขมรสมัยก่อนเมืองพระนครแบบไพรกเมง พุทธศตวรรษที่ 12-13 และอีกชิ้น คือ ทับหลังศิลปะแบบสมโบร์ไพรกุก ตอนปลายร่วมสมัยต้นศิลปะไพรกเมง ปลายพุทธศตวรรษที่ 12 พบศิลปะชิ้นนี้เป็นสัญลักษณ์แทนพระศิวะและฐานโยนีจำนวนมากหลายชิ้น ชัดแย้งกับข้อความในจารึกที่มีการกล่าวสรรเสริญพระวิษณุ ทำให้สันนิษฐานว่าปราสาทเขาน้อยน่าจะเป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์ที่มีการนับถือลัทธิไศวนิกายและไวษณพนิกายควบคู่กันไป

5. ปราสาทสตึกก๊กอกรม ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว (พิกัด 13°53'30"N 102°22'43"E) เป็นศาสนสถานฮินดู สร้างขึ้นตามศิลปะเขมรแบบคลังต่อบาปวน ช่วงพุทธศตวรรษที่ 15-16 พบศิลาจารึก 2 หลัก คือ จารึกสตึกก๊กอกรม จากข้อความในจารึกกล่าวว่าปราสาทนี้เป็นศาสนสถานสำหรับบูชาเทวรูป ศิวลึงค์และรูปเคารพในเทวสถานแห่งนี้เท่านั้น และยังได้บรรยายประวัติอารยธรรมทางด้านศาสนาว่ากษัตริย์แห่งอาณาจักรกัมพูชาอุปถัมภ์ศาสนา โดยมีพราหมณ์ปุโรหิตเป็นที่ปรึกษาแนะนำเป็นสื่อกลางระหว่างเทพเจ้าและกษัตริย์

จังหวัดชลบุรี ได้แก่

1. พระธาตุเมืองพระรถ ตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (พิกัด 13°28'4"N 101°9'32"E) พระธาตุเมืองพระรถ (ภาคผนวก ง ภาพ 70) ร่องรอยของอารยธรรมทวารวดี เป็นเจดีย์โบราณก่อด้วยอิฐแดงถือปูนซึ่งได้รับการบูรณะสมัยอยุธยา จากหลักฐานโบราณคดีและผังเมืองโบราณสันนิษฐานว่าอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16

2. หอพระพนัสบดี ตำบลพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (พิกัด 13°27'5"N 101°10'37"E) พระพนัสบดี (ภาคผนวก ง ภาพ 71) เป็นหลักฐานทางโบราณคดีในวัฒนธรรมทวารวดี ลักษณะเป็นพระพุทธรูปศิลาปางประทับยืนเหนือตัวพนัสบดี (เป็นสัตว์ที่มีส่วนผสมของ ครุฑ หงส์ และโค คือ ปากครุฑ เขาโค และปีกหงส์ รวมพาหนะของเทพเจ้าทั้งสามในศาสนาพราหมณ์)

3. วัดแสนสุขสุทริวาราม ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (พิกัด 13°17'48"N 100°54'45"E) ที่สวนพุทธธรรมเมืองสวรรค์แดนนรกในบริเวณวัด พบศาลทำวเสสุวัณตั้งอยู่ข้างศาลาจัตุรปลักษณ์ยักษ์ ทั้งกายสีเขียวและแดง ยืนถือกระบอง มีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมว่าถ้าองค์สีแดงท่านช่วยเรื่องการแก้คุณไสย สิ่งอัปมงคล และโชคร้าย โดยให้ถวายของคาว หมู เห็ด เบ็ด ไก่ เหล้า ส่วนองค์สีเขียวเชื่อว่าท่านช่วยเรื่องหน้าที่การงาน ความรักและความสำเร็จ โดยให้ถวายผลไม้

4. ตำหนักทำวเสสุวัณ หลวงปู่จិនรีทำวเสสุวรรณโณ ตรงข้ามวัดเขาปอกวางทอง ตำบลปอกวางทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี (พิกัด 13°16'55"N 101°19'1"E) เดิมเคยเป็นตำหนักทำวเสสุวัณที่มีผู้สื่อสารทางจิตวิญญาณหรือร่างทรงคอยช่วยเหลือผู้ที่ศรัทธาในทำว

เวสสุวัณและผู้ที่เดือดร้อน ทั้งโรคภัยไข้เจ็บ โศกทรัพย์ และการแก้คุณไสย แต่ปัจจุบันร่างทรงได้เสียชีวิตไปแล้ว ท้าวเวสสุวัณปูนปั้น ณ ตำแหน่งท้าวเวสสุวัณแห่งนี้ เป็นองค์ที่ใหญ่สุดในการเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งนี้ (ภาคผนวก ง ภาพ 72) โดยสูงประมาณอาคาร 3 ชั้น รูปลักษณะยักษ์กายสีเขียว เครื่องทรงสีทอง ประทับยืนถือกระบอง อยู่ด้านหลังพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ด้านบนหลังคาของอาคารที่ใช้เป็นตำแหน่งท้าวเวสสุวัณ สื่อถึงการ ทำหน้าที่ปกป้องรักษาพระพุทธรูปศาสนา ส่วนภายในตัวอาคารที่เคยใช้เป็นสถานที่ในการช่วยเหลือและประกอบพิธีกรรมยังได้พบศาลท้าวเวสสุวัณที่ยังมีผู้ที่ศรัทธาสักการะบูชากระทั่งปัจจุบัน โดยท้าวเวสสุวัณเป็นองค์ปูนปั้นสีทอง

5. ตำแหน่งท้าวเวสสุวัณ ซ.ชุมชนหนองปรือ 2 ตำบลบึง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี (พิกัด 13°5'14"N 101°59'54"E) ตำแหน่งทรงตั้งอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร ไม่มีการตั้งโต๊ะหมู่บูชาหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ที่สื่อว่าเป็นตำแหน่งทรงหรือสถานที่ประกอบพิธีกรรม รูปลักษณะท้าวเวสสุวัณที่เป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม เป็นรูปปั้นยักษ์ที่ส่วนของเศียรมีพญานาคเชือกกันว่าเป็นปางหนึ่งของท้าวเวสสุวัณ ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม ณ ตำแหน่งทรงแห่งนี้ด้วย

2.1 คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะและตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวัณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออก

คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะของท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกได้แสดงให้เห็นถึงรูปลักษณะของท้าวเวสสุวัณ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) รูปลักษณะเทพ 2) รูปลักษณะยักษ์ และ 3) รูปลักษณะมนุษย์ และแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวัณ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) จตุโลกบาล ดังนี้

2.1.1 รูปลักษณะ

1) รูปลักษณะเทพ

วิทยากร กล่าวว่า ท้าวเวสสุวัณเป็นเทพประจำทิศเหนือของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีวิมานตั้งทองเรืองรองด้วยแก้วรัตนะแพรวพราว บรรลุลุธรรมชั้นโศดาบัน เหตุที่มีการสร้างรูปท่านเป็นหน้ายักษ์เพียงเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของเทพผู้ปกครองที่นาเกรงขาม ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0411/5-7) (B0411/36-39) (B1721/280-286)

2) รูปลักษณะยักษ์ จากการสังเกตของผู้วิจัยพบที่มีการสร้างรูปเหมือนท้าวเวสสุวัณเป็นรูปลักษณะยักษ์นิยมสร้างไว้เป็นคู่เพื่อคุ้มครองดูแลไว้ที่ประตูทางเข้าพุทธสถาน บางแห่งสร้างไว้เป็นองค์เดียวมีขนาดใหญ่ตามที่ได้พรรณนาไว้ข้างต้น

3) รูปลักษณะมนุษย์

วิทยากร กล่าวว่ จากการบอกเล่าตามประสบการณ์ของผู้นับถือท้าวเวสสุวรรณว่าท่านมีรูปลักษณ์มนุษย์ในลักษณะนุ่งขาวห่มขาวเรียบง่าย ผอมยาว รูปร่างไม่ใหญ่ ใจดี ความจำเป็นเลิศ ตาวางมองทะลุปรุโปร่ง ถ้าอยู่ในมิติมนุษย์ท่านก็จะปรากฏให้เห็นในรูปลักษณ์มนุษย์ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0411/55-57) (B1711/170-182)

2.1.2 ตำแหน่งหน้าที่

1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา

ท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา วิทยากรผู้มีประสบการณ์สามารถสื่อสารต่างมิติกับท้าวเวสสุวรรณได้ให้ข้อมูลว่า การที่ท่านช่วยเหลือมนุษย์ การให้คนทำดี เป้าหมายสูงสุดก็เพื่อการบำรุงพระพุทธศาสนา ท้าวเวสสุวรรณท่านให้ความเคารพนอบน้อมต่อพระพุทธองค์ ซึ่งสังเกตได้จากการปฏิบัติตนขณะที่เฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อฟังธรรมและดูแลพระพุทธเจ้า อีกทั้งตามพุทธประวัติก็ได้มีการจารึกไว้ว่าท่านได้ใช้ตาข่ายมารองรับเจ้าชายสิทธัตถะ (พระพุทธเจ้า) ครั้นประสูติ ท่านถวายบทอาถรรพ์ปริตรแก่พระพุทธเจ้า เพื่อให้ไว้คุ้มครองผู้ปฏิบัติธรรมจากยักษ์เงรและภูตผีปีศาจ ท่านเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธองค์จนบรรลุขั้นอริยบุคคล เป็นหนึ่งในหมู่เทวดาที่ร่วมอนุโมทนาครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ในทางสังคมท่านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต จึงทำให้ผู้คนเข้าวัดมาทำบุญทำนุบำรุงดูแลศาสนา และเป็นสะพานบุญเชื่อมให้ผู้มาทำบุญได้รับฟังธรรมะคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การมีเป้าหมายสูงสุดคือการดูแลพระพุทธศาสนาและสอนให้ ทำดี (B0312-2/37-40) (B0312-2/137-139)

การดูแลพระพุทธเจ้า (B0411/8-26) (B1711/50-70)

การเชื่อมโยงคนมาทำนุบำรุงวัด และปฏิบัติธรรมสืบต่อศาสนา (B0311/97-103) (B1721/297-307) (B1721/234-249)

2) จตุโลกบาล

การเป็นจตุโลกบาล ข้อมูลจากผู้สื่อสารต่างมิติกับท้าวเวสสุวรรณและวิทยากรทำให้ทราบว่าตามที่มีการรับรู้ว่าเป็นจตุโลกบาลที่มีรูปลักษณ์ น่าเกรงขามจึงทำให้สร้างรูปเหมือนของท่านเป็นยักษ์ แต่อันที่จริงท่านไม่ได้เป็นยักษ์นั้นเพียงเพราะท่านมีบริวารเป็นยักษ์ ท่านทำหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลโลก กรรมดีชั่วของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย สร้างคนดี ตรวจจตรากการประพฤติดีของมนุษย์ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

บริวารของท้าวเวสสุวรรณ (B1711/50-53)

การสร้างคนดี ตรวจตราการประพฤติดีของมนุษย์และดูแลโลก
(B0312-2/33-36) (B0411/40-41) (B1711/133-151)

2.2 คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออก

คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลูกฝังมโนธรรม ดังนี้

2.2.1 การสร้างแรงบันดาลใจ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออก พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ 5 ด้าน คือ 1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม 2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต 3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สงวิญญาน 4) การเป็นเทวทูตแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี 5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนี้

1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณเป็นการเชื่อมโยงผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเชื่อความศรัทธาผ่านการประกอบพิธีกรรม โดยผู้วิจัยได้ประกอบพิธีกรรมโดยการขอพรให้ท้าวเวสสุวรรณเปิดทางนำพาผู้ให้ข้อมูล ขอให้การทำงานต่าง ๆ ราบรื่น มีความสำเร็จ จึงทำให้ได้พบผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้ ได้พบผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ จึงทำให้เกิดความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณและนับเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณ สอดคล้องกับวิทยากรท่านหนึ่งที่มีการเรียนรู้จากผลของความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน กลับกลายเป็นผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธา มีความอ่อนน้อมถ่อมตนจากการประกอบพิธีกรรม สำหรับเครื่องบวงสรวงในการประกอบพิธีกรรมนั้นมีความเชื่อว่าท่านถือศีลปฏิบัติธรรม ฉะนั้นจะต้องไม่ถวายอาหารประเภทเนื้อสัตว์ สุรา และอาหารคาว ส่วนการถวายน้ำมะพร้าวแล้วนำมารับประทานนั้นมีความเชื่อว่าเป็นน้ำมะพร้าวเป็นน้ำสะอาดเมื่อผ่านการบวงสรวงและนำมารับประทานแล้วจะขจัดสิ่งสกปรก อับมงคลออกจากร่างกายได้ อีกทั้งยังมีการบวงสรวงด้วยการรำรำโดยเชื่อว่าเป็นการเชื่อมโยงกับท้าวเวสสุวรรณในการแก้กรรม การผ่อนหนักให้ เป็นเบา ตลอดจนการขอพรเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การประกอบพิธีกรรมในการเชื่อมโยงความเชื่อความศรัทธา (B0312-2/4-25) (B1721/200-224)

การบวงสรวงสักการะ (B1721/20-23) (B1931/50-53)

การรำยรำบวงสรวงเพื่อแก้กรรม (B1911/17-23)

2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต

การสื่อสารทางกายและจิตเป็นการนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณ โดยวิทยากรให้ข้อมูลว่า ท้าวเวสสุวรรณท่านสื่อสารทั้งทางความฝัน ทางเสียง ทางภาพ ที่ผู้ศรัทธาขึ้นมา และทางร่างกาย เพื่อบอกกล่าวที่ท่านอยู่กับวิทยากรผู้ที่สามารถสื่อสารกับท่านได้ เพื่อเตือนให้วิทยากรท่านนั้นปฏิบัติพันธกิจในการช่วยเหลือคน ซึ่งการช่วยเหลือคนนั้นเป็นทางหนึ่ง ที่วิทยากรได้พัฒนาทางจิตวิญญาณ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0312-2/56-68) (B0312-2/175-176) (B0312-2/193-198)

3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สงวิญญาน

การสร้างแรงบันดาลใจด้วยการป้องกันจากภูตผีวิญญาณสงวิญญาน วิทยากรได้ให้ข้อมูลว่าเป็นความเชื่อจากการรับรู้จากคำภีร์ว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้ที่ดูแลรักษารกฏผีและเหล่าโอปะปาติกะ จึงได้ถวายบทภาณยักษ์แก่พระพุทธรูปเจ้าเพื่อใช้ในการคุ้มครองดูแลผู้ปฏิบัติธรรม จึงเกิดเป็นความเชื่อที่ท่านป้องกันภูตผีวิญญาณ อีกทั้งเป็นการสร้างแรงบันดาลใจจากการช่วยเหลือให้ผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณว่าท่านเป็นเทวดาที่มีรูปลักษณะยักษ์ ที่ป้องกันคุณไสยและสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ ได้มีความศรัทธามากขึ้น สอนการสงวิญญานเป็นการประกอบพิธีกรรมในการสงวิญญานผ่านผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1711/65-69) (B0311/9-14) (B1721/6-9) (B1922/27-36)

4) การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี

การเป็นเทวานุสติของท้าวเวสสุวรรณนั้นมีที่มาจากความเชื่อตามคำภีร์ที่เล่าต่อ ๆ กันมาว่าท่านเป็นเทวดายักษ์ประจำทิศเหนือของเขาพระสุเมรุบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกากล่าวกันว่าในขณะที่ท่านเป็นมนุษย์ท่านบำเพ็ญบารมีและได้บรรลุธรรม จึงได้ไปเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณ ดังนั้นท่านจึงเป็นที่ระลึกถึงยึดเหนี่ยวเมื่อต้องการการปกป้องรักษาปกป้องคุ้มครอง เป็นที่ระลึกถึงของการทำบุญถวายทานการสร้างบุญบารมี เป็นที่ระลึกถึงคุณความดีของเทวดาขณะปฏิบัติสมาธิตลอดจนการปฏิบัติรักษาศีลโดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบอย่าง ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การบำเพ็ญบารมีของท้าวเวสสุวรรณ (B0311/15-17) (B0411/5-7)

การเป็นเทวนุสติให้ระลึกถึงความดีและธรรมของท้าวเวสสุวรรณ
(B0411/73-76) (B0411/94-103)

การปฏิบัติตนโดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบอย่าง (B1721/288-293)

5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง

บทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติด้วยตนเอง วิทยากรผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า เป็นการที่ได้อ่านได้ศึกษาความรู้เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ เมื่ออ่านมากจึงเกิดสติปัญญาในการพิจารณาเกี่ยวกับความเชื่อและประสบการณ์ต่าง ๆ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณว่าความเชื่อและการนับถือเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความรู้เกี่ยวกับประวัติของท่าน ความจริงที่เกี่ยวข้องและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต และหลักธรรมทางศาสนา เมื่อได้ฟังมากรู้มากแล้วต้องมีการนำความรู้นั้นไปปฏิบัติด้วย อาทิ เมื่อท่านสอนผ่านผู้ที่เป็นสื่อ หรือเมื่อรู้ว่าท่านเป็นเทวดาที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับทรัพย์และความสำเร็จ แล้วเกิดความศรัทธา จากนั้นเราต้องมีการปฏิบัติด้วยตนเองมีความมุ่งมั่นใส่ใจในการดำรงชีพในการดำเนินชีวิตด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ในการดำรงชีพและความสำเร็จในการดำเนินชีวิตนั้น ๆ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1922/195-206) (B1721/270-276) (B1921/62-65)

2.2.2 การมอบของขวัญ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออก พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้บททดสอบ โชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ ดังนี้

1) การให้บททดสอบ โชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ

ท้าวเวสสุวรรณท่านมีบทบาทในการมอบของขวัญ โดยท่านเป็นผู้ให้บททดสอบเกี่ยวกับการมีสัจจะวาจาและความมุ่งมั่น จากนั้นท่านจึงมอบของขวัญซึ่งเป็นโชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ มีความเป็นอยู่ของชีวิตที่ดีขึ้น จากนั้นผู้ศรัทธาได้นำของขวัญที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาทางจิตวิญญาณได้เร็วขึ้น กล่าวคือ เมื่อผู้ศรัทธาตั้งสัจจะอธิษฐานบนบานศาลกล่าวต่อท้าวเวสสุวรรณแล้ว จากนั้นเขาได้รับโชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จตามที่ขอ จึงมีการบริจาคทรัพย์บำรุงศาสนาบ้าง มีการถือศีลปฏิบัติธรรมบ้าง หรือการบอกกล่าวช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการพยากรณ์ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การให้บททดสอบ (B1721/42-52) (B1931/125-129)

การให้โชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ (B1721/142-145)

(B1921/67-71)

2.2.3 การสั่งสอน

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียง พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอน 5 ด้าน คือ 1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri-โธตตปปะ 2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา 3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล 4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ 5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา ดังนี้

1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri-โธตตปปะ

บทบาทการสั่งสอนด้านhiri-โธตตปปะ วิทยากรที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้ให้ข้อมูลขณะที่ท่านประทับร่างทรงว่า ท้าวเวสสุวรรณท่านยังรู้เกี่ยวกับบุญกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ท่านเป็นผู้ตัดสินความดีชั่วของมนุษย์ ให้ทุกคนรีบสร้างความดี หากประพฤติชั่วจะต้องได้รับผลกรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิทยากรอีกท่านว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการเป็นเสมือนธรรมะในการสอนมนุษย์ ผู้ที่ศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณมีความเชื่อว่าถ้าเรามีการประพฤติผิดศีลก็จะได้รับผลของกรรมนั้นทันที เช่น อาจมีอาการเจ็บป่วยซึ่งเชื่อว่าเป็นเหตุจากการได้รับโทษทัณฑ์จากท้าวเวสสุวรรณ จึงทำให้คนเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป ดังนั้นแล้วเมื่อคนในสังคมต่างมีความละอายและเกรงกลัวต่อผลของกรรม จึงทำให้คนไม่ปฏิบัติผิดศีลธรรมเกิดสังคมที่ดีตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0312-2/33-36) (B0311/86-95) (B0311/115-120)

2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา

วิทยากรให้ข้อมูลว่า ท้าวเวสสุวรรณท่านสั่งสอนด้านศรัทธาผ่านการปกปักรักษา การบนบานศาลกล่าวขอพรในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องประกอบด้วยศรัทธาที่มีใจที่มุ่งมั่น ซึ่งอันที่จริงแล้วสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบนบานศาลกล่าวนั้นล้วนเกิดจากความศรัทธาที่มุ่งมั่นของเรา วิทยากรอีกท่านหนึ่งกล่าวว่าในอีกมุมความศรัทธานั้นต้องประกอบด้วยปัญญา ซึ่งบางครั้งก็มีผู้ที่อ้างตนว่าสามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้และพยายามสร้างศรัทธาด้วยการเป็นศาสดาพยากรณ์ ตั้งสำนักทรงและประกอบพิธีกรรมเพื่อแก้กรรมช่วยเหลือคน ทั้งนี้ความศรัทธาจึงต้องอยู่บนฐานของปัญญาด้วย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1922/16-25) (B1911/74-77) (B1911/111-114)

3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

บทบาทการเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล วิทยากรกล่าวว่า ท่านสั่งสอนให้ประพฤติตนในศีล 5 ให้มั่นสร้างคุณและบำรุงพระพุทธศาสนา แต่ทั้งนี้การประพฤติตนในศีลนั้นจะเคร่งครัดอย่างเดียวไม่ได้ โดยให้อ้างอิงกับการใช้ชีวิตจริง เช่น การพูดปดก็ต้องอยู่ในระดับที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ท่านเน้นการให้สัจจะวาจา การพูดแล้วประพฤติปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา เชื่อ

ว่าหากไม่ปฏิบัติตามคำพูดท่านจะสอนด้วยการลงโทษ หรืออาจมีเหตุการณ์ที่ทำให้ระลึกถึง คำสัญญาที่ให้ไว้ในกรณบณานศาลกล่าว ส่วนวิทยากรอีกท่านกล่าวว่าท่านสอนในเรื่องศีลผ่าน ความศรัทธา เนื่องด้วยเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้มีศีลปฏิบัติธรรม การที่จะบณานศาลกล่าวหรือ อธิษฐานขอพรจากท่าน บุคคลนั้นต้องเป็นผู้มีศีลด้วยจึงจะประสบความสำเร็จดังหวัง ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1721/151-157) (B0312-2/234-244) (B1721/288-293)

4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ

วิทยากรผู้สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณ กล่าวว่า ท่านสอนให้เป็นผู้เสียสละ โดยการเป็นร่างทรงท้าวเวสสุวรรณแล้วให้เวลากับการช่วยเหลือคน ช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ วิทยากรอีก 2 ท่านกล่าวว่า การที่ผู้ศรัทธาได้รับโชครทรัพย์และความสำเร็จแล้วนั้นเชื่อว่าท่านได้ดลจิตดลใจให้ผู้ นั้นบริจาครทรัพย์เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา การให้ทรัพย์แก่บุพการีก็เป็นการสอนด้านจาคะอีก ทางหนึ่ง ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0312-2/96-97) (B1721/42-52) (B1931/103-106)

5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

วิทยากรผู้สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณ กล่าวว่า ท่านสอนให้ปล่อยวาง ไม่ยึดติดในวัตถุ ในร่างกาย เพราะมนุษย์ทุกคนต้องตายเหมือนกันทั้งหมดและไม่สามารถนำสิ่งใด ติดตัวไปได้ เหลือทิ้งไว้เพียงความดีชั่วเท่านั้น อีกท่านกล่าวว่าท่านสอนการนั่งสมาธิโดยพาไปให้ เห็นผ่านนิมิตว่าแบบไหนคือสมาธิจริงแบบไหนคือสมาธิปลอม ท่านสอนให้ใช้ปัญญาในการ ไตร่ตรองแยกแยะโดยการพาไปดูพระจริงกับพระปลอม ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0312-2/246-251) (B1711/222-231)

2.2.4 การสร้างความตระหนักในบุญบาป

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่ อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออก พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างความตระหนักในบุญบาป ด้วยการสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ ดังนี้

1) การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

การสร้างความตระหนักในบุญบาปด้วยการสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ โดยท่านสื่อสารเป็นภาพกับวิทยากรว่าจะมีผู้ใกล้ชิดกับวิทยากรเสียชีวิตจะมีการ เกิดอุบัติเหตุ หรือจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้น อันเป็นผลจากการที่มีเจ้ากรรมนายเวรอาฆาต แสดงให้เห็นว่า บุญบาปมีจริง ผลกรรมของแต่ละคนที่เคยทำไว้ในอดีตได้ส่งผลถึงปัจจุบัน ท่านสื่อเหตุการณ์ ล่วงหน้าเพื่อให้ระวัง เพื่อเป็นการช่วยเหลือและสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตว่าความตายอยู่

ใกล้ตัวเรา ดังนั้นต้องหมั่นสร้างบุญ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0312-2/162-173)
(B0312-2/184-190)

2.2.5 การปลูกฝังมโนธรรม

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่
อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการปลูกฝังมโนธรรม ความรู้สึก
ผิดชอบชั่วดีอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในเส้นทางของการไต่ระดับทางจิตวิญญาณ ด้วยวิถี
ของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังนี้

1) การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

วิธีการพัฒนาทางจิตวิญญาณ เริ่มจากท้าวเวสสุวรรณเป็นสื่อในการ
เชื่อมคนให้เข้าวัดทำบุญ จากนั้นพระสงฆ์ได้โอกาสสอนข้อธรรมต่าง ๆ แก่ผู้ที่มากราบไหว้ทำ
เวสสุวรรณและมาทำบุญที่วัด ซึ่งการสอนนั้นเป็นไปตามแนวทางของพระพุทธเจ้าเป็นการสอนตาม
ความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละคนที่ต่างกัน จากง่ายไปยาก ตั้งแต่ระดับ ทาน ศีล กระทั่งถึง
นิพพาน อาจต้องมีการสอนเรื่องสวรรค์เพื่อสร้างกำลังใจในการปฏิบัติ

สำหรับการพัฒนาทางจิตวิญญาณนั้น ได้แก่ 1) การมีความอดทน คือ
การรู้จักข่มใจตนเอง ควบคุมอารมณ์ อดทนต่อการดำเนินชีวิต การไม่สมหวัง 2) การมีสติ คือ
การรู้จักขังคิด การรู้ว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ มีการทบทวนตนเองถึงสิ่งที่ผ่านมาและมีสติในการ
ดำเนินชีวิตมากขึ้น มีสติในการสื่อสารเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นว่าเรื่องใดควรพูดหรือไม่ควรพูด ซึ่งทางออก
ให้ผู้อื่นมีสติมากขึ้น 3) การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน คือ การลดความเป็นตัวตนความยึดมั่นถือมั่น
มีความเคารพต่อครูบาอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย 4) การมีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต
คือ ไม่ตึงเกินไปหรือหย่อนเกินไป ไม่ตัดสินว่าสิ่งใดผิดหรือถูกแค่สองมุมมองแต่อาจมีมุมมองที่อยู่
ตรงกลางเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างราบรื่น 5) การตั้งมั่นในการปฏิบัติธรรม คือ การที่
ท้าวเวสสุวรรณท่านสื่อสารให้เห็นภาพนิมิตว่านรกมีจริงสวรรค์มีจริง จึงให้เกิดความตั้งมั่นในการ
ปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธองค์ 6) การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน คือ ทั้งคนรวยยาก
ดีมีจนทุกคนเท่าเทียมกันหมดโดยไม่อาจหนีจากความตายได้ สิ่งที่เหลือไว้มีเพียงความดีชั่วที่ทำไว้
เท่านั้น ดังนั้นจึงต้องหมั่นสร้างความดี ทำนุบำรุงพุทธศาสนา คิดดีทำดี ไม่เบียดเบียน ตามความใน
(ภาคผนวก ค) ดังนี้

วิธีการพัฒนาทางจิตวิญญาณ (B0411/94-103)

การมีความอดทน (B1922/144-152) (B1931/171-184)

การมีสติ (B0312-2/256-270)

การมีความอ่อนนุ่มต่อมตน (B1721/200-224) (B1721/234-249)

การมีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต (B1922/129-142)

การตั้งมั่นในการปฏิบัติธรรม (B1711/258-263)

การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (B0312-2/234-251)

3. ทวารวดีภาคเหนือ

แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคเหนือ (ภาคผนวก ง ภาพ 31)

จังหวัดพิจิตร ได้แก่

1. ตำบลท่าเวสสุวรรณ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร (พิกัด $16^{\circ}31'06''\text{N } 100^{\circ}12'14''\text{E}$) พบตำหนักทองท่าเวสสุวรรณและพ่อพญายม มีโติະหมูปูชาที่มีองค์ท่าเวสสุวรรณด้วย ผู้วิจัยได้สังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมเปิดทางและขอพรให้งานสำเร็จ สักการะด้วยพวงมาลัย 7 สี รูป 16 ดอก ปฏิบัติสมาธิ และกล่าวคำสรรเสริญองค์เทพเทวาให้อำนวยชัยสู่ความสำเร็จ (ภาคผนวก ง ภาพ 74)

จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่

1. วัดสร้อยสุวรรณ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร (พิกัด $16^{\circ}25'11''\text{N } 99^{\circ}21'55''\text{E}$) พบศาลท่าเวสสุวรรณ รูปสักขณณ์ยักษ์กายสีทอง เครื่องทรงสีเขียว ประทับในทำนงสมาธิ (ภาคผนวก ง ภาพ 75) ด้านประกอบพิธีกรรม และพิธีกรรมอาบนํ้ามนต์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อเกี่ยวกับท่าเวสสุวรรณว่าท่านช่วยขจัดสิ่งอัปมงคลและคุณไสยต่าง ๆ ซึ่งผู้ศรัทธาจะสักการะท่าเวสสุวรรณ ขอพรแล้วจึงอาบนํ้ามนต์

2. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำแพงเพชร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร (พิกัด $16^{\circ}29'19''\text{N } 99^{\circ}31'21''\text{E}$) พบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมอาณาจักรโบราณสมัยทวารวดีที่ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัด กำแพงเพชร จากข้อมูลของกรมศิลปากร กล่าวว่าจากการขุดค้นทางโบราณคดีที่เดิมเชื่อว่าทวารวดีแพร่กระจายสูงสุดอยู่ที่ จังหวัด นครสวรรค์ เท่านั้น กลับพบการแพร่กระจายต่อจากแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นมาตามลำน้ำปิงถึง จังหวัด กำแพงเพชร ที่เมืองไตรตรึงษ์ โดยกำแพงเพชรปรากฏชุมชนโบราณที่มีการสร้างคูน้ำคันดินและโบราณวัตถุ พบที่เมืองไตรตรึงษ์และที่เมืองโบราณบ้านคลองเมือง

3. เมืองไตรตรึงษ์ ตำบลไตรตรึงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร (พิกัด $16^{\circ}22'23''\text{N } 99^{\circ}34'1''\text{E}$) เป็นชุมชนโบราณริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ล้อมรอบด้วยคูน้ำคันดิน 3 ชั้น จากการขุดค้นพบตะกรันจากการถลุงโลหะ ลูกปัด ตะเกียงดินเผา ฯลฯ พบโบราณสถานที่สำคัญ คือ วัดวังพระธาตุ เจดีย์ประธานของวัดเป็นเจดีย์ทรงดอกบัวตูม หรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์แบบ ศิลปะ สุโขทัย (ภาคผนวก ง ภาพ 76) เจดีย์เจ็ดยอด เป็นกลุ่มเจดีย์อิฐ ประกอบด้วยเจดีย์ประธาน

ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ส่วนยอดพังทลาย และเจดีย์บริวารโดยรอบ กับทั้งเจดีย์ทรงระฆังก่ออิฐ ซึ่งอยู่ห่างจากเจดีย์เจ็ดยอดไปทางทิศตะวันตกประมาณ 200 เมตร

4. วัดเทพโมฬี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร (พิกัด 16°28'42"N 99°31'35"E) พบรูปปั้นยักษ์ตนหนึ่งกายสีแดงเครื่องทรงสีเขียว ส่วนอีกตนหนึ่งกายสีเขียวเครื่องทรงสีแดงประดับด้วยกระจก ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานอยู่ทางด้านซ้ายและขวาของประตูทางเข้าวัด

5. วัดบาง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร (พิกัด 16°28'23"N 99°31'43"E) พบรูปปั้นยักษ์ตนหนึ่งกายสีแดงเครื่องทรงสีทอง ส่วนอีกตนหนึ่งกายสีเขียวเครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานอยู่ทางด้านซ้ายและขวาของประตูทางเข้าวัด

จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่

1. วัดหาดเสลา ตำบลห้วยคต อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ (พิกัด 15°51'6"N 100°3'13"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน มีกายสีเขียวเครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานอยู่บริเวณกลางลานวัด

2. วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ ตำบลท่าบ่อ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ (พิกัด 15°35'35"N 100°30'21"E) เป็นวัดในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนริวราชชนกศรีนครินทร์ พบรูปหล่อ ทำวเวสสุวรรณในรูปลักษณะเทพบุตร กายและเครื่องทรงสีทอง 2 องค์ ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานบริเวณทางเข้าเจดีย์ (ภาคผนวก ง ภาพ 77)

3. วัดสังฆมงคล ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ (พิกัด 15°39'13"N 100°11'22"E) พบรูปปั้นยักษ์ ตนหนึ่งกายสีแดงเครื่องทรงสีทอง ส่วนอีกตนหนึ่งกายสีเขียวเครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานอยู่ทางด้านซ้ายและขวาของประตูทางเข้าโบสถ์

4. วัดหนองกระโดน ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ (พิกัด 15°48'33"N 99°59'0"E) เป็นวัดที่เป็นศูนย์รวมใจชาวบ้านหนองกระโดนด้วยความเชื่อเกี่ยวกับการปกป้องรักษาของทำวเวสสุวรรณที่มีรูปเคารพปูนปั้นรูปยักษ์ 2 ตน ยืนรักษาขุมประตูทางเข้าวัด (ภาคผนวก ง ภาพ 78 - 79) ซึ่งเป็นทางเข้าหมู่บ้าน โดยตนหนึ่งกายสีเขียวอีกตนหนึ่งกายสีเหลือง สวมเครื่องทรงสีเบญจรงค์ ยืนถือกระบอง มีพวงมาลัยและน้ำแดงสักการะ ภายในวัดบริเวณขุมประตูวัดพบยักษ์อีก 2 ตนซึ่งมีลักษณะแบบเดียวกันแต่เก๋กว่า ณ วัดแห่งนี้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรมสวดภาณยักษ์ (สัมพัจฉรฉินท์พิธี) ในช่วงวันขึ้นปีใหม่ไทยหรือวันสงกรานต์ เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยจัดขึ้นในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2560 ตั้งมณฑลพิธีขุมนมเทวดา และสวดอาถรรพณ์ปริตร (ภาคผนวก ง ภาพ 80)

5. พิศิษย์ฐานที่วัดจันเสน ตำบลจันเสน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ (พิกัด $15^{\circ}7'9''\text{N } 100^{\circ}27'25''\text{E}$) ตั้งอยู่ภายในวัดจันเสน เป็นแหล่งรวบรวมหลักฐานทางโบราณคดีที่ถูกขุดค้นพบ ในบริเวณเมืองโบราณจันเสนซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเมืองในสมัยทวารวดีมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าเจริญรุ่งเรืองในช่วงราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 เมืองจันเสนนับถือพระพุทธศาสนา โดยได้รับอิทธิพลศิลปะคุปตะและหลังคุปตะจากอินเดียจากหลักฐาน เช่น พระพิมพ์ดินเผา ฐานพระพุทธรูปกสิปและเกษตรบัวดินเผา นอกจากนี้ยังพบหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ 1) แผ่นดินเผาเคลือบสีกรมี่-กูเวร สัญลักษณ์แห่งโชครทรัพย์ (ภาคผนวก ก ภาพ 73) 2) ตุ๊กตาดินเผาสวมเครื่องประดับและทรงผมที่หลากหลายสะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนในยุคก่อน อีกทั้งจิตรกรรมฝาผนังภายในพิพิธภัณฑสถานซึ่งวาดโดยจิตรกร อาจารย์สุตสาคร ชายเสม เป็นการเชื่อมโยงพุทธประวัติกับศิลปะสมัยทวารวดี อาทิ รูปคชลักษณ์-กูเวร โดยนำท่อนั่งของท้าวกูเวรอันเป็นท่อนั่งของผู้มีบุญบารมี เทพผู้ปกป้องโลกมาเป็นท่อนั่งของเจ้าชายสิทธัตถะ (ภาคผนวก ก ภาพ 82) รูปพระนางพิมพากับราหุลตอนพระพุทธเจ้าลงมาโปรดได้แรงบันดาลใจจากเสมาหินที่เมืองฟ้าแดดสงยาง เป็นต้น

6. วัดไพร่ใต้ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ (พิกัด $15^{\circ}43'14''\text{N } 100^{\circ}8'17''\text{E}$) พบรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณและเทพจตุโลกบาล รูปลักษณะเทพ กายสีเขียว เครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบองในท่านาฏยลีลา ที่บริเวณด้านข้างพระประธานในโบสถ์

จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่

1. วัดจันทารามท่าซุง ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี (พิกัด $15^{\circ}19'43''\text{N } 100^{\circ}4'23''\text{E}$) พบท้าวเวสสุวรรณพร้อมด้วยจตุโลกบาล ที่วิหารจตุโลกบาล (ภาคผนวก ก ภาพ 83) เป็นรูปหล่อเทพ ยืนถือกระบอง กายสีทองเครื่องทรงประดับด้วยกระจก สร้างขึ้นตามความเชื่อเกี่ยวกับเทพจตุโลกบาลตามคำบอกเล่าที่ผ่านการสื่อสารทางจิตวิญญาณของ พระราชพรหมยาน (วีระ ถาวโร) หรือ หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ ท่านเจ้าอาวาสองค์ก่อน ซึ่งมรณภาพแล้ว

2. โรงงานองค์ปฐม ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี (พิกัด $15^{\circ}20'30''\text{N } 100^{\circ}3'53''\text{E}$) พบรูปหล่อปูนท้าวเวสสุวรรณ กายสีขาว เครื่องทรงสีเบญจรงค์ ตั้งอยู่หน้าโรงงาน ซึ่งโรงงานแห่งนี้เป็นโรงงานที่หล่อท้าวเวสสุวรรณและยักษ์ทุกคนที่ปรากฏในท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ

จังหวัดชัยนาท ไม่พบข้อมูล

จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่

1. พิพิธภัณฑ์ศรีเทพ และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ (พิกัด 15°28'03"N 101°08'09"E) ศรีเทพเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองภายใต้วัฒนธรรมทวารวดีและเขมรโบราณ มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เมืองในและเมืองนอก โบราณสถานที่สำคัญ ได้แก่ 1) เขาค้างใน เป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา 2) เขาค้างนอก เป็นฐานอาคารขนาดใหญ่ ก่อด้วยศิลาแลง พบโบราณวัตถุชิ้นสำคัญคือพระพุทธรูปประทับยืน แสดงธรรม ศิลปะทวารวดี (ภาคผนวก ก ภาพ 84) 3) ปราสาทศรีเทพ เป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ปราสาทประธานเป็นสถาปัตยกรรมศิลปะเขมร พบทางเดินรูปกากบาทหรือสะพานนาครีเชื่อมระหว่างโคปุระกับแนวทางเดินศิลาแลง และฐานอาคารสำหรับประกอบพิธีกรรมหลายหลังพบชิ้นส่วนทวารบาลหินทรายแบบบายน 4) ปราสาทสองพี่น้อง ปราสาทประธานก่อด้วยอิฐแบบศิลปะเขมร และอาคารขนาดเล็กสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พบประติมากรรมรูปสุรียเทพ ศิวลึงค์ ฐานโยนี โคนนที และทับหลังจำหลักรูป "อุ मामเหศวร" สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นเทวาลัยในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย ต่อมาอาจถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นพุทธสถานแบบมหายาน

3.1 คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะและตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคเหนือ

คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรทวารวดีภาคเหนือได้แสดงให้เห็นถึงรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณ 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) รูปลักษณะเทพ (2) รูปลักษณะยักษ์ และ (3) รูปลักษณะมนุษย์ และแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณ 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา (2) จตุโลกบาล ดังนี้

3.1.1 รูปลักษณะ

1) รูปลักษณะเทพ

วิทยากรมีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะเทพ โดยกล่าวว่าท่านเป็นหนึ่งในเทพสี่องค์ที่ประจำอยู่สวรรค์ชั้นจตุรหมหาราชิกาหรือที่เรียกว่าจตุโลกบาล มีลักษณะพุงพวย มีทรัพย์มาก ในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีแถบเมืองโบราณจันเสนเรียกพระนามท้าวเวสสุวรรณซึ่งปรากฏในรูปลักษณะเทพว่า "กุเวร" ซึ่งเป็นการเรียกพระนามของท่านตามหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ดังมีรูปลักษณะปรากฏบนแผ่นดินเผาชลักษ์มี-กุเวร (ภาคผนวก ก ภาพ 73) เป็นรูปเทพพุงพวยประทับนั่งชันเข่าในท่ามหาราชาลีลาบนฐานสิงห์ สองข้างที่ประทับเป็นโถงหรือโหนกรจุทรัพย์สมบัติ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ท่านเป็นเทพจตุโลกบาล (B1611/28-33) (B1611/37-39)

ท้าวเวสสุวรรณในสมัยทวารวดี (B1621/27-30) (B1622/3-6) (B1623-2/237-240)

2) รูปลักษณะยักษ์

วิทยากร กล่าวว่าท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะยักษ์ ท่านเป็นพญายักษ์ ซึ่งเป็นการแปลงกายจากรูปลักษณะเทพบุตรเป็นรูปลักษณะยักษ์ให้ดูน่าเกรงขาม หรือเรียกว่ายักษ์ หน้าแปลง ตามวรรณคดีว่าท่านมีกายสีเขียว แต่บางครั้งก็พบเห็นเป็นกายสีแดงบ้างสีขาวบ้าง หากเป็นงานปั้นตามแบบที่ครูบาอาจารย์ได้สอนมา ยอดชฎาบนสุดจะเป็นยอดหน้าเทพ ลดหลั่นลงมา เป็นหน้ายักษ์อีกสีหน้า แต่โดยส่วนมากปั้นเป็นยอดหน้าเต้า เหตุที่ท่านต้องจำแลงแปลงกายเป็นรูปยักษ์ เพราะท่านมีหน้าที่ปกครองวิญญานและอมนุษย์ทั้งหลาย รูปลักษณะท่านจึงต้องมีบุคลิกที่ดุร้าย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B2411/4-12) (B2411/114-118) (B1611/33-35)

3) รูปลักษณะมนุษย์

วิทยากรกล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะมนุษย์ ซึ่งเป็นการแปลงกาย อีกรูปลักษณะหนึ่งนอกจากรูปลักษณะเทพและยักษ์ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B2411/4-12)

3.1.2 ตำแหน่งหน้าที่

1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา

ท้าวเวสสุวรรณมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา โดยวิทยากร กล่าวว่า เป้าหมายสูงสุดของท่านคือการสั่งสอนมนุษย์ให้ทำความดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นหน้าที่ ในการคุ้มครองดูแลศาสนาของท่าน ท่านได้ถวายบทอาถรรพณ์วิปริตเมื่อครั้งพุทธกาลขณะที่ พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เขาคิชฌกูฏ โดยมนต์บทนี้เป็นเสมือนกฎหรือคำสั่งของท้าวเวสสุวรรณในการ ควบคุมบริหารของท่าน ซึ่งจะคุ้มครองผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายจากวิญญาน และภูติผีปีศาจที่เป็น บริวารของท้าวเวสสุวรรณ ในมุมมองงานด้านศิลปะมีการผสมผสานรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏ ในโบราณวัตถุสมัยทวารวดีเข้าไปในภาพพุทธประวัติที่พิพิธภัณฑ์จันเสน สะท้อนให้เห็นถึงการ ปรากฏของท้าวเวสสุวรรณที่อยู่เคียงคู่บารมีกับพระพุทธเจ้า (ภาคผนวก ง ภาพ82) ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0511/42-45) (B1611/40-57) (B1622/15-27)

2) จตุโลกบาล

ท้าวเวสสุวรรณมีตำแหน่งหน้าที่เป็นจตุโลกบาล วิทยากรกล่าวว่า จตุโลกบาลทั้งสี่เป็นเทพองค์เดียวกัน แต่มีหน้าที่ต่างกัน ตามความเชื่อแบบจีนท่านคือเทพไฉ่ซิงเอี้ย ถ้าเปรียบกับเทพของไทยก็คือท้าวเวสสุวรรณ มีการแบ่งภาคเป็นเทพถือเจดีย์ ถ้าตามความเชื่อแบบ ไทยก็คือการแบ่งภาคเป็นจตุโลกบาล ท่านมีหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองโลก การที่ท่านเป็นจตุ

โลกบาลเป็นนายแห่งภูติผี จึงมีความเชื่อว่าหากพบภาพเครื่องรางเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณติดตัวจะ ช่วยป้องกันสิ่งชั่วร้ายอัปมงคล ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0511/13-37) (B1511/90-93) (B1621/27-30)

3.2 คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและ วัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคเหนือ

คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษา อาณาจักรทวารวดีภาคเหนือได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้าง แรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน และ 4) การปลุกฝังมโนธรรม ดังนี้

3.2.1 การสร้างแรงบันดาลใจ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่ อาณาจักรทวารวดีภาคเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ 5 ด้าน คือ 1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม 2) การนำเข้าสู่การเดินทาง ของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต 3) การป้องกันจากภูติผีวิญญาณ ส่งวิญญาณ 4) การเป็นเทวทูตแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี และ 5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วย ตนเอง ดังนี้

1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรมไหว้ครู เป็นการนำเข้าสู่การเดินทางของ จิตวิญญาณผ่านการตั้งจิตอธิษฐานสวดภาวนาด้วยมนต์สาธยายซึ่งนั่นก็คือการปฏิบัติสมาธิด้วย พิธีกรรม การไหว้ครูนั้นเป็นการแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนในการเคารพครูบาอาจารย์ การบอกกล่าวถึงสิ่งที่กำลังดำเนินการ และขอพรให้เกิดความสำเร็จ แต่เมื่อไหว้ครูขอพรแล้วก็ต้องมี ความพยายาม ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร การเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเองในการสร้าง ความสำเร็จประกอบกันด้วย เครื่องบูชาในการไหว้ครูประกอบด้วยพวงมาลัย 7 สี และธูป 16 ดอก ถ้าเป็นพิธีใหญ่ก็ประกอบพิธีกรรมแบบพราหมณ์ มีการอ่านโองการ และเครื่องพลีต่าง ๆ

การประกอบพิธีกรรมบนบานศาลกล่าวเป็นการนำเข้าสู่การเดินทาง ของจิตโดยที่ผู้ศรัทธามีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณท่านดลบันดาลโชครุทธิ์ความสำเร็จ จากนั้นจึง นำเครื่องพลีกรรมมาถวาย ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความศรัทธาของผู้นับถือเข้ามาสู่เส้นทางของ พระพุทธศาสนาผ่านพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ได้แก่ การรักษาสัจจะวาจา การตั้งมั่นในศีล 5 โดยเครื่องพลีในการประกอบพิธีกรรมประกอบด้วย นม น้ำแดง พวงมาลัย ผลไม้

พิธีกรรมสวดภาณยักษ์ (สัมพัจฉรฉินท์พิธี) เป็นพิธีกรรมใน พระราชพิธีสิบสองเดือนในช่วงตรุษสงกรานต์หรือปีใหม่ไทย เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการบดเป่าสิ่งไม่ดี อปมงคลเพื่อเริ่มต้นชีวิตที่ดีในวาระขึ้นปีใหม่ ซึ่งในพิธีนี้มีการสวดภาณยักษ์ เป็นการสวดมนต์บทอาถรรพณ์ปริตร มีการบูชาขันธ์ครู ในนั้นจะมีฝ้ายันต์ทำวเสสุวัณ แล้วก็มีด้ายสายสิญจน์ ข้าวเปลือก ถั่วงา แป้งกระแจะ ข้าวเปลือก ทวายเสก (ภาคผนวก ง ภาพ 81) การสวดภาณยักษ์มีการประกอบพิธีกรรมในบริเวณวัด พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้สวด นับเป็นโอกาสในการนำพาผู้ศรัทธาทำวเสสุวัณเข้าวัดทำบุญ บริจาคทานเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนา และสร้างบุญกุศลต่อไป ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

พิธีกรรมไหว้ครู (B0511/103-117) (B2411/14-23) (B2411/36-44)

พิธีกรรมบนบานศาลกล่าว (B1612/19-26) (B1511/27-30)

พิธีกรรมสวดภาณยักษ์ (พระราชพิธีสิบสองเดือน-สัมพัจฉรฉินท์พิธี)
(B1611/2-5) (B1611/173-175) (B1611/22-27) (B1611/76-91) (B1611/128-139)

2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต

การสื่อสารทางกายและจิต เป็นการนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณ โดยวิทยากรผู้สื่อสารกับทำวเสสุวัณ กล่าวว่า การสื่อสารทางกายและจิตกับทำวเสสุวัณนั้นเกิดจากการที่ท่านเลือกบุคคลที่จะติดต่อสื่อสารบนโลกมนุษย์ หรืออาจเป็นการเลือกเส้นทางสายจิตวิญญาณอยู่แล้วก่อนมาเกิด ท่านนำเข้าสู่เส้นทางของจิตวิญญาณด้วยพันธกิจการช่วยเหลือผู้อื่น โดยผู้สื่อสารต้องรักษาศีล กินเจ หรือเบียดเบียนสัตว์น้อยที่สุด มีจิตใจดี ยึดมั่นในความดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งบางคนอาจปฏิเสธการเดินทางสายจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารนี้ แต่ท่านก็จะนำเข้าสู่สถานการณ์ให้ระลึกได้ด้วยการสื่อสารทั้งทางภาพนิมิตและการเห็นด้วยใจด้วยจิตวิญญาณ เพื่อให้เห็นความสำคัญของพันธกิจช่วยเหลือคน จึงทำให้ผู้สื่อสารต้องตัดสินใจปฏิบัติพันธกิจในการเป็นผู้สื่อสารช่วยเหลือคน ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0511/55-60) (B0511/63-69) (B0511/171-178)

3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณส่งวิญญาณ

บทบาทการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการป้องกันจากภูตผีวิญญาณส่งวิญญาณ เป็นความเชื่อว่าทำวเสสุวัณท่านมีคุณด้านป้องกันจากภูตผีวิญญาณ ส่งวิญญาณ โดยผู้สื่อสารกับทำวเสสุวัณเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในการช่วยเหลือผู้ที่มีอาการเจ็บป่วย หรือมีอาการคล้ายผีเข้า ท่านจะประกอบพิธีกรรมในการส่งวิญญาณเหล่านั้น และเมื่อหายจากอาการ

เจ็บป่วยจึงมีความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ ผู้สื่อสารจึงเป็นสะพานเชื่อมให้ผู้มาขอความช่วยเหลือมีความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1511/90-93) (B1621/75-76) (B0511/302-305) (B1511/83-84)

4) การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี

บทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี วิทยากรกล่าวว่าหากนึกถึงท้าวเวสสุวรรณ ท่านนั้นเป็นตัวอย่างของพุทธสาวกในการบำเพ็ญบารมี ท่านเป็นผู้มีศีลมีเมตตา เป็นผู้ปฏิบัติธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นการบำเพ็ญบารมีของเทวดาที่คนธรรมดาก็สามารถปฏิบัติตามได้ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0511/124-125) (B1611/142-143)

5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง

บทบาทการสร้างแรงบันดาลใจจากการได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติด้วยตนเอง วิทยากรกล่าวว่า การที่มีศาลท้าวเวสสุวรรณอยู่ในบริเวณวัดให้คนมากราบไหว้ขอพรนั้น เป็นโอกาสในการที่พระจะได้เทศนาสอนก่อนที่จะไปกราบไหว้ท้าวเวสสุวรรณ กล่าวคือ ก่อนการขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะให้โยมบูชาพระรัตนตรัยรับศีลก่อนแล้วสอนให้โยมเชื่อในตนเอง ฟังตนเอง และสร้างความคิดก่อนที่จะเชื่อกรรม จากนั้นจึงค่อยไปไหว้ที่ศาลท้าวเวสสุวรรณ ดังนั้นจริง ๆ แล้วจุดเริ่มที่คนเข้าวัดส่วนหนึ่งก็เริ่มมาจากความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณ ท่านเป็นสื่อกลางให้คนเข้าวัด และพระภิกษุสงฆ์จึงได้มีโอกาสในการสอน เมื่อผู้ศรัทธาได้ฟังบ่อย ๆ จึงเกิดความรู้ และมีการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันควบคู่กับความเชื่อความศรัทธาที่มี วิทยากรอีกท่านกล่าวอย่างสอดคล้องว่าเป็นเพราะมีท้าวเวสสุวรรณอยู่ในใจ เป็นที่พึ่งทางใจ ทุกวันนี้เขาจึงประพฤติดีประกอบอาชีพสุจริต และครอบครัวก็มีความสุข อีกท่านก็เชื่อว่าได้รับพรด้านทรัพย์จากเหรียญท้าวเวสสุวรรณ เขาไม่ได้มุ่งเพียงขอพร แต่เขานำทรัพย์นั้นมาต่อทุนสร้างอาชีพ จึงมีชีวิตที่ดีกระทั่งทุกวันนี้ โดยมีเหรียญท้าวเวสสุวรรณเป็นที่ระลึกเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิต ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1611/215-222) (B1612/112-119) (B1623-2/313-320) (B1623/421-428)

3.2.2 การมอบของขวัญ

จากการศึกษาความคิดเห็นบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการมอบของขวัญ โดยการให้บททดสอบ ไชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ ดังนี้

1) การให้บททดสอบ ไชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ

ท้าวเวสสุวรรณท่านให้บททดสอบความศรัทธากับผู้ที่ครอบครองเหรียญ
ท้าวเวสสุวรรณ เมื่อผ่านบททดสอบความศรัทธาแล้วจึงเชื่อว่าโชคทรัพย์ความสำเร็จต่าง ๆ ที่ตนได้
รับมานั้นเป็นผลจากเหรียญท้าวเวสสุวรรณที่ตนบูชา ท่านให้บททดสอบศีลธรรมกับผู้ศรัทธาผ่าน
การบนบานศาลกล่าวที่ให้สัญญว่าจะประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม มีความมุ่งมั่นคิดดี
ทำดีทั้งที่ปฏิบัติตนเช่นนั้นอยู่แล้ว หรือการให้คำสัญญาว่าจะปฏิบัติศีลเมื่อเขาได้รับพรเกี่ยวกับโชค
ทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จแล้ว ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1623-2/10-40)
(B1623-2/298-299) (B1612/74-84)

3.2.3 การสั่งสอน

จากการศึกษาคติความคตินบพาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่
อาณาจักรทวารวดีภาคเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอน 4 ด้าน คือ 1) การเป็นผู้สั่งสอน
ด้านหิริ-โอตตปปะ 2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา 3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล 4) การเป็นผู้สั่งสอน
ด้านปัญญา ดังนี้

1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านหิริ-โอตตปปะ

ท่านสั่งสอนให้มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาปผ่านการสื่อสารให้
เห็นภาพเหตุการณ์ล่วงหน้าเห็นการตายล่วงหน้าเพื่อให้เร่งสั่งสมความดี ท่านสอนผ่านเหตุการณ์ที่
เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นการเตือนสติให้ระลึกถึงบุญบาปและผลจากการกระทำในอดีตของ
ตนที่ส่งผลถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้นั้นเกิดความละอายต่อการกระทำของตน เกิดความ เกรงกลัวต่อ
บาป ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0511/182-186) (B0511/401-419) (B2411/48-51)

2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา

บทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา วิทยากรกล่าวว่าการศรัทธา
นั้นคือการที่จิตมีสมาธิ มีการระลึกถึงท่านแม้ว่าจะไม่ได้พบพาเครื่องรางท้าวเวสสุวรรณ ติดตัว
เกี่ยวข้องกับที่ตั้งจิตอธิษฐานเรื่องการดำเนินชีวิตประจำวันและความสำเร็จ ท่านเป็นจุดเชื่อม
ความศรัทธาไปสู่การสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้
(B0511/152) (B1623-2/185-193) (B1622/58-60)

3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

บทบาทการเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล โดยมีความเชื่อว่าท่านปรากฏใน
รูปลักษณะที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละศาสนาแต่ละสถานที่ แต่ท่านสั่งสอนในเรื่องเดียวกันคือ
การทำความดี พิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมโยงผู้ศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณเข้ามาสู่ศาสนา
จากนั้นผู้ที่เป็นสื่อกลางไม่ว่าพระภิกษุสงฆ์หรือผู้สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณจะเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

ธรรมะ และการปฏิบัติภาวนา ไปยังบุคคลเหล่านั้นในลักษณะการสอนผ่านประสบการณ์ของ พระภิกษุสงฆ์ หรือ การสอนด้วยการผ่านกระแสจิตจากท้าวเวสสุวรรณ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0511/72-74) (B1511/104-111)

4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

บทบาทการเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา คือ เมื่อมีการเรียนรู้ผ่านการ ดำเนินชีวิต การปฏิบัติรักษาศีล จากนั้นจึงมีการภาวนาและเกิดปัญญาเรียนรู้เข้าใจตนเองผ่าน ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ว่าเป็นไปเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจชีวิต เข้าถึงจิตที่อาศัยอยู่ ในกายเนื้อของตน รู้ว่าตนเป็นใคร รู้ถึงหน้าที่ของตนในโลกนี้ ทุกอย่างเรากำหนดเองตั้งแต่ก่อน มาเกิดและเราสามารถเลือกกำหนดเปลี่ยนวิถีดำเนินชีวิตของเราได้ การเรียนรู้ผ่านการสั่งสอนให้ เกิดปัญญานี้ก็เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเดินทางไปโลกหน้า ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0511/85-93) (B0511/189-202)

3.2.4 การปลูกฝังมโนธรรม

จากการศึกษาความคิดเห็นบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่ อาณาจักรทวารวดีภาคเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการปลูกฝังมโนธรรม ความรู้สึกผิดชอบ ชั่วดีอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในเส้นทางของการไต่ระดับทางจิตวิญญาณ ด้วยวิถีของการ พัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังนี้

1) การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

บทบาทด้านการปลูกฝังมโนธรรมด้วยการพัฒนาทางจิตวิญญาณ วิทยากร ผู้สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณ กล่าวในขณะกำลังเป็นสื่อกลางในการสื่อสารว่า เพราะจิตวิญญาณของ มนุษย์มีหลายระดับท่านจึงต้องการให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองไต่ระดับเป็นมนุษย์ที่แท้ ด้วยการ ทำความดีละเว้นความชั่วไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนวิทยากรอีกท่านกล่าวสอดคล้องกันว่าการ พัฒนาทางจิตวิญญาณของแต่ละคนนั้นมีการพัฒนาแตกต่างกันหลายระดับ ต้องเลือกวิธีการและ เนื้อหาในการสอนให้สอดคล้องกับการรับรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน จากจึงค่อย ๆ ไต่ระดับ จากเปลือก กระทบ ไปสู่แก่นของความรู้ เช่น การสอนผู้มาบวชบาลกล่าว การสอนผู้ประกอบ พิธีกรรม การสอนผู้ปฏิบัติรักษาศีล ก็มีกุศโลบายในการสอนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณ ที่แตกต่างกัน

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ คือ การที่มนุษย์มีความกลัว กลัวการมีความทุกข์ ดังนั้นจึงต้องหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ว่าจะเป็นทั้งทางวัตถุการประกอบ พิธีกรรม หรือการบวชบาลกล่าวให้ท้าวเวสสุวรรณช่วยเหลือ และด้วยความเชื่อว่าท่านจะ

ช่วยเหลือผู้ที่ประพฤติดี ผู้ที่รักษาศีล และด้วยศาลท้าวเวสสุวรรณส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณวัด จึงทำให้บุคคลเหล่านั้นได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ การบริจาคทาน การฟังเทศน์และสนทนาธรรม จากนั้นจึงปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในลำดับขั้นต่อไป เมื่อผู้ที่พัฒนาทางจิตวิญญาณได้ผ่านการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ในระดับที่มากพอ จึงนำความรู้เหล่านั้นไปบอกกล่าวช่วยเหลือผู้อื่นให้สามารถแก้ไขปัญหาหรือความทุกข์ต่าง ๆ นั้นได้ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ระดับของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ (B0511/47-52) (B1611/109-124)

ขั้นการมีความกลัว (B1511/73-80)

ขั้นการขจัดความกลัวด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมะ (B1511/104-111)

ขั้นการมีจิตใจอยากช่วยเหลือผู้อื่น (B0511/315-321)

4. ทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคผนวก ง ภาพ 32)

จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่

1. ตำบลท้าวเวสสุวรรณมหาราชกลางดง ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (พิกัด $14^{\circ}38'33''\text{N}$ $101^{\circ}17'21''\text{E}$) พบตำหนักทรงท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งบริเวณประตูทางเข้าด้านหน้าของตำหนักติดกับถนนมิตรภาพ (กรุงเทพฯ-นครราชสีมา) มีศาลท้าวเวสสุวรรณตั้งอยู่ ลักษณะเป็นท้าวเวสสุวรรณรูปยักษ์ปูนปั้นสีทอง เครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบอง ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบอย่างปราณีต (ภาคผนวก ง ภาพ 86) บูชาด้วยรูป 16 ดอก กุหลาบแดง 9 ดอก และบทสวดบูชา ทั้งนี้ในบริเวณเดียวกันยังพบรูปหล่อท้าวจตุโลกบาลซึ่งท้าวเวสสุวรรณเป็นรูปลักษณะเทพบุตร ภายในตำหนักทรงพบโต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป และองค์เทพ พบรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณโณมหาราช มีรูปลักษณะเทพมือนึงถือกระบอง อีกมือนึงถือคันทอง มีรัศมี (สร้างจากนิมิตพรหมพันกรเทพพระยาบนธาตุ) ซึ่งปางนี้มีลักษณะคล้ายกับท้าวเวสสุวรรณพรหมมาสูติเทพ ที่วัดจุฬามณี จังหวัดสมุทรสงคราม และพบท้าวภูเวรปางซั่มภลมหาเศรษฐี พร้อมด้วยรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณและท้าวจตุโลกบาลอีกหลายองค์ (ภาคผนวก ง ภาพ 87-88) อีกทั้งผู้สื่อข่าวต่างมิติที่คอยบอกกล่าวชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ผู้ศรัทธา

2. ศาลท้าวเวสสุวรรณ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา (พิกัด $14^{\circ}59'06''\text{N}$ $102^{\circ}06'12''\text{E}$) พบศาลท้าวเวสสุวรรณ มีลักษณะคล้ายศาลพระภูมิแต่ภายในเป็นรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณ ตั้งอยู่บริเวณศาลฟ้าของอาคาร (ภาคผนวก ง ภาพ 89) มีเครื่องสักการบูชาดอกไม้ ธูป เทียน นมและน้ำ ให้บูชาด้วยรูป 9 ดอก และดอกกุหลาบแดง

9 ดอก ทั้งนี้ประตูดาดฟ้าจะเปิดให้ผู้บริหารมากราบสักการะในวันที่มารับตำแหน่งใหม่ การทำบุญประจำปีและวันสำคัญต่าง ๆ โดยมีความเชื่อว่าท่านจะคอยปกป้องรักษาผู้ที่อยู่ในอาณาเขตของโรงพยาบาล

3. วัดถนนโค้ง ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (พิกัด 14°38'13"N 101°13'11"E) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณกายสีเขียวและสีแดงตั้งด้านซ้ายและขวาของซุ้มประตูเข้าวัด และตั้งอยู่ด้านซ้ายและขวาของพระพุทธรูปภายในวัด

4. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา (พิกัด 15°13'25"N 102°29'41"E) พบข้อมูลเกี่ยวกับเมืองและชุมชนทวารวดีในอิสานซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล มีลักษณะที่ตั้งอยู่บนเนินดิน มีคูน้ำคันดินล้อมรอบเป็นรูปทรงรีหรือทรงกลม ศิลปกรรมทำขึ้นเนื่องในพระพุทธศาสนาทั้งนิกายหินยานและมหายาน ปรากฏชัดเจนราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 เมื่อวัฒนธรรมทวารวดีจากภาคกลางและวัฒนธรรมเขมรจากกัมพูชาแผ่ขยายเข้ามา และเสื่อมลงราวพุทธศตวรรษที่ 15 เมื่อวัฒนธรรมเขมรแผ่อิทธิพลเข้ามา พบโบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่สะท้อนถึงการนับถือพระพุทธศาสนาและอารยธรรมของชาวทวารวดี ได้แก่

1) สุวานัฏฐสถานพระพุทธรูปประทับยืน มีจารึกที่ฐานบัว อักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต
 2) ชิ้นส่วนธรรมจักร ที่เมืองโบราณเสมา อำเภอสูงเนิน 3) พระพุทธรูปยืนเหนือพนังสบดี พบที่ปราสาทพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา 4) ทับหลังสลักภาพเทวดาประทับนั่งชันเข่าและมีมือหนึ่งถือกระบอง อยู่ภายในซุ้มเหนือหน้ากาล [ลักษณะคล้ายท้าวภูเวกร เทพผู้รักษาทิศ] ศิลปะเขมรแบบนครวัด อายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 พบที่ปราสาททูกสวนแดง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ (ภาคผนวก ง ภาพ 90) (5) ภาพสลักรูปเทพ 9 องค์ สลักจากซ้ายไปขวาคือ องค์ที่ 1 พระอาทิตย์ องค์ที่ 2 พระจันทร์ องค์ที่ 5 พระอินทร์ องค์ที่ 8 ราชู องค์ที่ 9 พระเกตุ องค์ที่ 6 คาดว่าเป็นพระภูเวกร ส่วนองค์ที่ 3 4 และ 7 ไม่สามารถระบุได้อย่างแน่นอน อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 พบที่สถาน พระนารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา (ภาคผนวก ง ภาพ 91) 6) ทับหลังสลักภาพเทพประจำทิศ ศิลปะแบบเขมรนครวัด อายุราวพุทธศตวรรษที่ 17 พบที่ปราสาทพิมาย (ภาคผนวก ง ภาพ 92) 7) แท่งหินทรายทรงสี่เหลี่ยมสลักภาพท้าวภูเวกรทรงคชสีห์ เทพประจำทิศเหนือ (ภาคผนวก ง ภาพ 85) พร้อมทั้งพระอิสานทรงโค เทพประจำทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พระอัคนีทรงระมาด เทพประจำทิศตะวันออกเฉียงใต้ พระพรหมทรงหงส์ เทพประจำทิศเบื้องบน พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ เทพประจำทิศตะวันตก และพระวรุณทรงนาค เทพประจำทิศตะวันตก ศิลปะเขมรนครวัด ราวพุทธศตวรรษที่ 17 พบที่ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ 8) บรรพธู หรือกลีบขนุน สลักรูปนาค ครุฑ และบุคคล [สันนิษฐานว่าเป็นท้าวภูเวกร หรือทวารบาล เนื่องด้วยเป็นรูป

คนถือกระบอง] (ภาคผนวก ง ภาพ 93) ได้จากปราสาทพิมาย จังหวัดนครราชสีมา 9) ทับหลังสลักภาพพระวัชรยาน พบที่ปราสาทพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา วัชรยานเป็นนิายหนึ่งของพระพุทธรูปนามหายาน รูปเคารพที่สำคัญคือ พระวัชรสัตว์ มีลักษณะเป็นพระพุทธรูปทรงเครื่อง พระหัตถ์ขวาถือวัชระ พระหัตถ์ซ้ายถือกระบอง อาจกล่าวได้ว่าพิมายเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนamahayanในอดีต

5. ปราสาทพิมาย ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา (พิกัด $15^{\circ}13'17''\text{N}$ $102^{\circ}29'37''\text{E}$) จากข้อมูลของกรมศิลปากร ปราสาทพิมาย เป็นพุทธศาสนสถานนิกายมหายานที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดจากศรัทธาความเชื่อเรื่องการจำลองจักรวาลลงบนพื้นโลก จากสถาปัตยกรรมและหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในปราสาทพิมาย แสดงให้เห็นว่าศาสนาพุทธแบบมหายานได้รับความนิยมเรื่อยมา พบหลักฐาน ได้แก่ 1) ประติมากรรมพระวัชรสัตว์ 2) ศิลปจารึกระบุดักราชตรงกับ พ.ศ. 1579 และพ.ศ. 1589 มีข้อความสรรเสริญพระพุทธเจ้าและพระราชานาม "ศรีสุริยวรมะ" (พระเจ้าสุริยวรมันที่ 1) ผู้นำนิกายศาสนาพุทธมหายาน 3) พระพุทธรูปยืนเนื้อพินสีบตี ซึ่งเป็นลัทธิพาหนะของเทพในศาสนาฮินดู ทั้ง 3 องค์รวมกัน ราวพุทธศตวรรษที่ 13-14

จังหวัดชัยภูมิ ไม่พบข้อมูล

จังหวัดอุดรธานี ได้แก่

1. ศาลหลักเมือง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (พิกัด $17^{\circ}24'49''\text{N}$ $102^{\circ}47'15''\text{E}$) พบศาลท้าวเวสสุวรรณเทพผู้รักษาทิศอุดร (ภาคผนวก ง ภาพ 94) ชาว จังหวัดอุดรธานี มีความศรัทธาด้วยว่าท่านเป็นเทพผู้ปกป้องรักษา จังหวัดอุดรธานี รูปลักษณะขององค์ท่านเป็นยักษ์ กายสีเขียว เครื่องทรงสีเขียวจรงค์ ยืนถือกระบองอยู่หน้าศาลหลักเมือง จังหวัดอุดรธานี ให้สักการะด้วยรูป 9 ดอก กุหลาบแดง 9 ดอก

2. วัดป่าภูก้อน ตำบลบ้านก้อง อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี (พิกัด $17^{\circ}55'34''\text{N}$ $102^{\circ}7'3''\text{E}$) พบรูปหล่อ ท้าวเวสสุวรรณที่ทางเข้าวิหารพระพุทธไสยาสน์โลกนาถศาสดามหามุนี (ภาคผนวก ง ภาพ 95) มูลเหตุในการสร้างโดยคืนเดือนเพ็ญวันพระใหญ่ ซึ่งเป็นวันครบวันพฤหัสบดีที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2557 อุบาสิกาปิยวรรณ วีวรรณ อยู่ที่วัดป่าภูก้อน ได้สวดมนต์ภาวนาอันเป็นกิจประจำวันเกิดนิมิตมงคลคลลใจให้สร้างองค์ท้าวเวสสุวรรณอันเป็นเทพเจ้าประจำทิศเหนือ รูปหล่อท้าวเวสสุวรรณองค์นี้มีรูปลักษณะยักษ์ มีรัศมี ยืนถือกระบอง ด้านหน้าขงามกุฎหรือยอดน้ำเต้ามีรูปพระอมิตาภะ (พระพุทธรูปปางสมาธิ)

3. วัดมณีมวาส ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (พิกัด 17°24'56"N 102°47'28"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ยืนรักษาพุทธสถานอยู่ที่บริเวณประตูทางเข้าวัด โดยตนหนึ่งนามว่า ทศศีรธัยักษ์ มีกายสีเขียว เครื่องทรงสีแดง มีลักษณะที่แตกต่างจากยักษ์ที่พบทั่วไปคือมีจุกที่ยื่นยาวคล้ายวงช้าง อีกตนหนึ่งนามว่า สหัสสะเดชะยักษ์ มีกายสีเขียว เครื่องทรงสีเขียว ยักษ์ทั้ง 2 ตน ปรากฏในรามเกียรติ์ (ภาคผนวก ง ภาพ 96)

จังหวัดหนองคาย ไม่พบข้อมูล

จังหวัดนครพนม ไม่พบข้อมูล

จังหวัดสกลนคร ได้แก่

1. วัดถ้ำผาแต่น ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (พิกัด 17°1'52"N 104°4'17"E) พบภาพแกะสลักหินรูปครุฑเวสสุวรรณ (ภาคผนวก ง ภาพ 97) มีลักษณะเป็นภาพแกะสลักปูนดำรูปครุฑผสมกับท้าวเวสสุวรรณ ที่สื่อถึงคติธรรม ครุฑ หมายถึงอำนาจ ท้าวเวสสุวรรณ หมายถึง ทรัพย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ยึดติดในอำนาจและทรัพย์ จึงทำให้ไม่สามารถเข้าสู่นิพพานได้

จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่

1. เมืองฟ้าแดดสงยาง ตำบลหนองแปน อำเภอภมลาวไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ (พิกัด 16°19'08"N 103°31'15"E) พบร่องรอยของเมืองเก่าทวารวดีที่ พระธาตุยาคู หรือธาตุใหญ่ เป็นเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดในเมืองฟ้าแดดสงยาง เป็นเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมก่อด้วยอิฐ ส่วนฐานสร้างในสมัยทวารวดี ถัดขึ้นมาเป็นฐานที่ซ้อนทับฐานเดิมเป็นรูปแบบเจดีย์สมัยอยุธยา องค์ระฆังและส่วนยอดสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ รอบพระธาตุพบใบเสมาและภาพสลักปูนดำเรื่องพุทธประวัติ (ปัจจุบันถูกเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น)

จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่

1. ตำหนักท้าวเวสสุวรรณ ผลบุญ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี (พิกัด 15°7'3"N 104°43'19"E) พบตำหนักผู้สื่อสารท้าวเวสสุวรรณ ที่ประตูทางเข้าพบยักษ์ 2 ตน นั่งในท่าเทพบุตรรักษาสถานที่ บริเวณหน้าตำหนักมีศาลท้าวเวสสุวรรณ ปูนปั้นรูปยักษ์ กายสีเขียวยืนถือกระบอง และที่ส่วนฐานพบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณหรือท้าวภูเวรปางธิเบต หรือซุ้มภาลา มือหนึ่งถือพิฆณ และเหยียบบนดวงเงิน เชื่อกันว่าเป็นท้าวเวสสุวรรณปางที่เก่าแก่ที่สุด (ภาคผนวก ง ภาพ 98) ในศาลาพบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณสีทองรูปลักษณะเทวดาในท่ายืน มือหนึ่งถือกระบอง มือหนึ่งถือจักร ยืนเหยียบบนศีรษะมนุษย์ ซึ่งเป็นพาหนะของท้าวเวสสุวรรณ (ภาคผนวก ง ภาพ 99) ทั้งนี้เป็นการปั้นตามภาพที่ได้รับการสื่อสารผ่านทางจิต พบวิธีการบนบานศาลกล่าวเกี่ยวกับความสำเร็จด้วยอาหาร เครื่องพลี และผ้าไตรจีวร (ภาคผนวก ง ภาพ 100) พบแผ่นหิน

สลักคาถาบูชาบูชาท้าวเวสสุวรรณซึ่งมีคาถาที่ต่างจากคาถาบูชาในศาลอื่น ๆ เป็นคาถาที่ปรากฏใน คัมภีร์ล้านนา “อุปปาตสันติ หรือมหาสันติงหลวง” ว่าดังนี้

“นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ (3 จบ)

อุตตะรัญจะ ทิสัง ราชา กุเวโร ตัง ปะสาสะติ

ยักขานัญจะ อะริปะติ มะหาราชา ยะสัสสิโส

ปุตตาปี ตัสสะ พะนะโว อินทะนามา มะหัพพะลา

กุเวโร สะหะ ปุตเตหิ สะทา ไสตถิง กะโรตุ โน” (ภาคผนวก ง ภาพ 101)

2. วัดบ้านเยี่ยม ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี (พิกัด $15^{\circ}7'36''\text{N } 104^{\circ}43'0''\text{E}$) พบรูปปั้นยักษ์ 1 ตน กายสีเขียว นั่งในท่าเทพบุตรถือกระบอง รักษาพุทธสถานอยู่ที่บริเวณฐานเจดีย์

3. สำนักสงฆ์ป่าช้าโพธิสม ตำบลยางซึ้ง อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี (พิกัด $15^{\circ}27'46''\text{N } 104^{\circ}29'0''\text{E}$) พบเครื่องรางเบียดแก้มทำเวสสุวรรณ ของหลวงปู่เขียน ปุณฺณกาโม (ภาคผนวก ง ภาพ 102) และรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณสำหรับห้อยคอ

4. วัดปัจฉิมมณีวัน ตำบลนาสะไม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี (พิกัด $15^{\circ}38'44''\text{N } 104^{\circ}56'17''\text{E}$) พบรูปปั้นยักษ์กายสีเขียว เครื่องทรงสีแดง ยืนถือกระบอง และรูปปั้นยักษ์ยืนถือกระบอง รักษาพุทธสถานบริเวณหน้าศาลาการเปรียญ

5. วัดศรีประตู่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (พิกัด $15^{\circ}14'10''\text{N } 104^{\circ}52'28''\text{E}$) เป็นวัดที่สถาบันศาสตร์คินดวงมาประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ เพื่อช่วยเหลือผู้ศรัทธาในเรื่องต่าง ๆ โดยทำบุญตักบาตร รักษาศีลปฏิบัติสมาธิ และสักการะท้าวเวสสุวรรณ พบรูปปูนปั้น ท้าวเวสสุวรรณ รูปลักษณะยักษ์ จำนวน 2 ตน กายสีเขียว เครื่องทรงสีแดง ยืนถือกระบอง รักษาพุทธสถานทั้งด้านซ้ายและขวาของโบสถ์ (ภาคผนวก ง ภาพ 103) โดยกระถางสำหรับปักธูปสักการะ มีร่องรอย การถวายพวงมาลัยดาวเรืองและพวงมาลัยเจ็ดสี การสักการะใช้ธูป 9 ดอก กุหลาบ 9 ดอก และสวดบทบูชาท้าวเวสสุวรรณ โดยให้บูชาองค์ซ้าย (สร้างเสร็จในเวลากลางคืนแทนความมืด) ก่อนขึ้นโบสถ์เพราะเชื่อว่าคนที่มาประกอบพิธีกรรมต้องผ่านความมืด แล้วหลังจากเสร็จพิธีกรรมในโบสถ์ออกมาแล้วจึงบูชาองค์ขวา (สร้างเสร็จในเวลากลางวันแทนความสว่าง) อีกทั้ง ในบริเวณใกล้กันนั้นยังพบศาลท้าวเวสสุวรรณซึ่งปลูกสร้างโดยช่างทรงท่านหนึ่ง ลักษณะเป็นศาลไม้เรือนไทย มีรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณตั้งอยู่ภายในศาล ผูกผ้าสามสี และพวงมาลัยดาวเรือง

6. สถาบันศาสตร์คินดวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (พิกัด $15^{\circ}13'56''\text{N } 104^{\circ}50'7''\text{E}$) เป็นสถานที่รวมโหราตรวจดวงชะตาด้วยวิธีศาสตร์คินดวง ซึ่งส่วนหนึ่งคือ การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ การปฏิบัติ ทาน ศีล ภาวนา ภายในสถาบันพบรูปปั้น ยักษ์ 2 ตน กายสีเขียวและสีแดง รูปหล่อท้าวเวสสุวรรณสำหรับแขวนบูชาระบุข้อความ "เสง เสง เสง มหาลาภ" บ้ายแสดงขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมในโบสถ์ ในพานขันครุมีรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณองค์ บูชาพร้อมด้วยดอกไม้ธูปเทียน รายการผลไม้บวงสรวงท้าวเวสสุวรรณ

จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่

1. วัดบ้านจาน ตำบลบ้านจาน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ (พิกัด $15^{\circ}0'26''\text{N } 104^{\circ}29'56''\text{E}$) หรือ วัดหลวงปู่หมื่น ฐิตสีโล เกจิอาจารย์ปลุกเสกท้าวเวสสุวรรณ (มรดกภาพ) ปัจจุบันที่วัด ยังคงมีร้านพระเครื่องที่สะสมเครื่องรางท้าวเวสสุวรรณที่ท่านเคยปลุกเสก

2. วัดมหาพุทธาราม ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ (พิกัด $15^{\circ}7'3''\text{N } 104^{\circ}19'44''\text{E}$) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณรูปยักษ์ กายสีเนื้อ เครื่องทรงสีเบญจรงค์ ยืนถือกระบองรักษา พุทธสถานบริเวณทางเข้าโบสถ์ คู่กับรูปปั้นพระอินทร์ พร้อมทั้งมีกระถางสำหรับปักธูปสักการบูชา แผ่นหินสลักคาถาบูชาท้าวเวสสุวรรณซึ่งต่างจากแหล่งข้อมูลอื่น ว่า

"เวสสุวรรณโณ มหาราชชา โลกปาโล มหาเตโช ไสยิ อัมเห อะนุรักขะตุ อาริยะเยนะ สุเขนะ ฯ ฯ"

จังหวัดอำนาจเจริญ ได้แก่

1. วัดป่าธรรมรังสี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ (พิกัด $16^{\circ}4'51''\text{N } 104^{\circ}37'56''\text{E}$) พบผ้ายันต์ท้าวเวสสุวรรณ รูปปั้นท้าวเวสสุวรรณสำหรับบูชา ภาพสลักกนูนต่ำ รูปเทพทวารบาลประดับภายในบานประตูไม้ทางเข้าโบสถ์ (ภาคผนวก ง ภาพ 104) เป็นรูปยักษ์ยืน ถือกระบอง สันนิษฐานว่าเป็นท้าวเวสสุวรรณหรือยักษ์ทวารบาล ส่วนด้านหลังบานหน้าต่างปรากฏ เป็นภาพจิตรกรรมหลังบานหน้าต่าง จำนวน 4 บาน มีข้อความว่า "พระกุเวร" "พระพิรุณ" "พระอินทร์" และ "พระยม" (ภาคผนวก ง ภาพ 105)

2. ตำหนักท้าวเวสสุวรรณใกล้วัดป่าธรรมรังสี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ (พิกัด $16^{\circ}5'3''\text{N } 104^{\circ}37'38''\text{E}$) ภายในตำหนักทรงพบผ้ายันต์ท้าวเวสสุวรรณ องค์ท้าวเวสสุวรรณกายสีเขียวตั้งอยู่ที่พื้นเรือนพร้อมด้วยกระถางธูปที่บริเวณชั้น 2 ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม ช่วยเหลือ ผู้ศรัทธาและผู้ปฏิบัติสมาธิ อีกทั้งมีบายศรีลาวจำนวนหนึ่งซึ่งในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ (ภาคผนวก ง ภาพ 106)

3. วัดกลางรุ่งอรุณ (บ้านหนองโน) ตำบลโพนทอง อำเภอเสนางคณิศร จังหวัดอำนาจเจริญ (พิกัด $16^{\circ}1'50''\text{N } 104^{\circ}43'47''\text{E}$) ที่ซุ้มประตูทางเข้าวัดพบพระพรหมทรงหงส์ พระนารายณ์ทรงครุฑ พร้อมด้วยเทพจตุโลกบาล อยู่เหนือซุ้มประตูเข้าวัด ภายในวัดพบโต๊ะหมู่บูชา มีพระพุทธรูปและท้าวเวสสุวรรณ

4. วัดภูน้อย ตำบลนาหว้า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ (พิกัด $15^{\circ}55'17''\text{N } 104^{\circ}56'8''\text{E}$) พบตำหนักท้าวเวสสุวรรณ มีภาพเสด็จปู่ท้าวเวสสุวรรณปางทรงศีล เป็นรูปชายผมยาวมีเขี้ยวห่มผ้าอย่างผู้ทรงศีลอยู่ในท่านั่งสมาธิ ส่วนปางประทานทรัพย์ท่านั่งชันเข่ามือขวาหงายฝ่ามือประทานทรัพย์ มือซ้ายถือกระบอง (ภาคผนวก ง ภาพ 107) ส่วนที่โต๊ะหมู่บูชา มีรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณ และองค์ท้าวเวสสุวรรณไม้แกะสลักรูปลักษณะมนุษย์ผู้ทรงศีล รูปลักษณะยักษ์ และรูปลักษณะเทพ อีกทั้งมีหุ่นจำลองเจ้ากรรมนายเวรสำหรับการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ (ภาคผนวก ง ภาพ 108) ภายในศาลาการเปรียญพบจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาพครอบครัวท้าวเวสสุวรรณซึ่งวาดจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์ทางจิต

5. วัดอินทราราม ตำบลโพนทอง อำเภอเสนางคณิศร จังหวัดอำนาจเจริญ (พิกัด $16^{\circ}0'52''\text{N } 104^{\circ}44'38''\text{E}$) พบยักษ์ 2 ตน มือหนึ่งถือกระบอง อีกมือหนึ่งแบกวิหาร โดยตนหนึ่งกายสีเขียวเครื่องทรงสีทอง อีกตนหนึ่งกายสีเขียวเครื่องทรงสีเงิน (ภาคผนวก ง ภาพ 109)

จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

1. ปราสาทเมืองต่ำ ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ (พิกัด $14^{\circ}29'53''\text{N } 102^{\circ}58'59''\text{E}$) สร้างขึ้นราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 สันนิษฐานว่าเป็นศาสนสถานในศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย เนื่องจากขุดค้นพบศิลาจารึกสลักด้วยอักษรเทวนาครีที่เขียนด้วยอักษรขอมโบราณบริเวณปราสาทประธาน ส่วนพระวิษณุได้รับการนับถือในฐานะเทพเจ้าชั้นรอง โบราณวัตถุชิ้นสำคัญ ได้แก่ 1) ทับหลังบรรณาลัย ภาพเทพรักษาทิศ ที่กึ่งกลางทับหลังสลักภาพบุคคลนั่งท่ามหาราชลีลา มือถือดอกบัวเหนือหน้ากาล สันนิษฐานว่าหมายถึงเทพรักษาทิศ ทิศตะวันออก คือ พระอินทร์ ทิศตะวันตก คือ พระวรุณ ทิศเหนือ คือ พระกุเวร ทิศใต้ คือ พระยม (ภาคผนวก ง ภาพ 110) 2) ทับหลังอุมาเมศวร เป็นภาพพระศิวะและพระนางอุมาประทับบนหลังโคนนทิต 3) ศิวะลึงค์ตรีมูรติ หมายถึง เทพเจ้าสูงสุด 3 องค์ ของศาสนาฮินดู ส่วนฐานล่างสุดทรงสี่เหลี่ยม เรียก "พรหมภาค" หมายถึง พระพรหมผู้สร้าง ถัดขึ้นมาเป็นส่วนแปดเหลี่ยม เรียก "วิษณุภาค" หมายถึง พระวิษณุผู้รักษา และส่วนบนสุดทรงกระบอกกลม เรียก "อุทธรภาค" หมายถึง พระศิวะผู้ทำลาย

2. อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ (พิกัด $14^{\circ}32'4''\text{N } 102^{\circ}56'43''\text{E}$) ศาสนสถานนี้อายุราวพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งปรากฏหลักฐานในศิลา

จารึก 4 หลัก ว่าสร้างขึ้นตามความเชื่อของศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย นิกายปศุปะตะ นับถือพระศิวะเป็นเทพสูงสุด การสร้างปราสาทพนมรุ้งบนยอดเขาเปรียบเสมือนการสร้างวิมานของพระศิวะที่ตั้งอยู่บนเขาไกรลาส โบราณวัตถุชิ้นสำคัญได้แก่ 1) แท่งหินสลักทำวฤเวททรงคชสีห์ (จำลอง) เทพประจำทิศเหนือ (ภาคผนวก ก ภาพ 111) 2) ภาพสลักหน้าบัน ศีกุมภกรรณ ในมหากาพย์รามายณะ 3) ภาพสลักทับหลัง พิธีสยุมพรนางเทวปตี ในมหากาพย์มหาภารตะ และ 4) ภาพสลักทับหลัง นารายณ์บรรทมสินธุ์

3. วัดโคกกลาง ตำบลหนองบัว อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ (พิกัด 14°25'47"N 102°40'11"E) พบรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณยืนรักษาพุทธสถานอยู่ที่บริเวณนอกรั้วของโบสถ์

จังหวัดยโสธร ไม่พบข้อมูล

จังหวัดมหาสารคาม ไม่พบข้อมูล

4.1 คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะและตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แสดงให้เห็นถึงรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) รูปลักษณะเทพ 2) รูปลักษณะยักษ์ และ 3) รูปลักษณะมนุษย์ และแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) จตุโลกบาล ดังนี้

4.1.1 รูปลักษณะ

1) รูปลักษณะเทพ

ท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะเทพ วิทยากรกล่าวไว้ว่า ท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะเป็นเทพที่มีลักษณะแตกต่างออกไปดังเช่นความเชื่อเรื่องการแบ่งภาคเป็นปางต่าง ๆ ตามศาสนาฮินดู โดยมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ 1) เทพธิดา เรียกว่า ชัมภาลา มือข้างหนึ่งถือพวงมณี เข้าข้างหนึ่งเหยียบบงไสเงิน มีความเชื่อว่าเป็นท้าวเวสสุวรรณปางที่เก่าแก่ที่สุดในโลก 2) รูปพรหม เรียกว่า ท้าวเวสสุวรรณพรหมมาสูติเทพ เป็นปางที่มีความเชื่อว่าเป็นบรรลุธรรมาชั้นพรหม 3) รูปเทพบุตรมีกายสีทอง ไม่ได้สวมเครื่องทรงอย่างเทวดา มีความเชื่อว่าเป็นท้าวเวสสุวรรณเป็นเทพที่อยู่คู่กับพระพุทธศาสนา คู่แลพระพุทธศาสนา ในวันพระ 15 ค่ำ ท่านอยู่ในรูปกายตรีพระเพลลา (3 ขา) ในขณะที่ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าที่จุฬามณี อีกทั้งยังเชื่อว่าเป็นเทพที่อยู่เหนือกาลและการเวียนว่ายตายเกิด ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1211/356-358) (B 0911/185-189) (B1211/338-348) (B 0911/516-520) (B1441/342-347)

2) รูปลักษณะยักษ์

ท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะยักษ์ กล่าวคือ 1) การรับรู้ของท่านอยู่ในภพภูมิอื่น จึงเชื่อว่าท่านมีลักษณะที่แตกต่างจากมนุษย์ มีเขี้ยวยาว ผมยาว 2) การรับรู้ทางสื่อโทรทัศน์ละครพิภพมัจจุราช จึงเชื่อว่าท่านมีรูปลักษณะที่สง่างาม 3) การรับรูผ่านผู้สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณที่ได้สะท้อนบุคลิกภาพขณะที่ลงทรงท้าวเวสสุวรรณพญายักษ์ว่าท่านสูบบุหรี่ด้วย 4) การรับรู้ผ่านการสื่อสารทางกายและจิต เห็นว่าท่านเป็นยักษ์ เป็นพี่น้องกับทศกัณฐ์ท้าวทศกัณฐ์ท้าวทศกัณฐ์และพญาจักรไตรภพอณาสุร ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B 0631/189-196) (B1411/108-111) (B1441/39-46)

3) รูปลักษณะมนุษย์

ท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะมนุษย์ จากการรับรู้ผ่านประสบการณ์การสื่อสารผ่านกายและจิตของวิทยากร กล่าวว่า ท่านเป็นบุรุษใส่ชุดขาว รูปร่างสูงใหญ่ ผิวดำ รูปร่างมีเมตตา ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1211/352-354) (B1271/4-5) (B1281/226-227)

4.1.2 ตำแหน่งหน้าที่

1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา

ตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา วิทยากรกล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณท่านมีความเคารพ อ่อนน้อมต่อมตนต่อพระพุทธเจ้า ท่านปวารณาตนเป็นผู้ดูแลพระพุทธศาสนาให้ถึงห้าพันปีหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน จึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เชื่อมโยงให้คนทำนุบำรุงศาสนา โดยประสงค์ให้มนุษย์ปฏิบัติตนอยู่ในศีล เป็นคนดี เพื่อให้มีเทวดาบนสวรรค์มากขึ้น ท่านจึงมาดูแลผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนา อีกทั้งท่านยังเป็นผู้ดูแลรักษาแก้วมณีโชติซึ่งเป็นสมบัติของพระศรีอาริยมะไตรที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B 0921-2/153-155) (B1281/399-402) (B1441/260-263) (B1281/387-393) (B 0611/50-59) (B1411/268-273) (B1441/48-62)

2) จตุโลกบาล

ตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณในการเป็นจตุโลกบาล วิทยากรกล่าวว่าหน้าที่ของจตุโลกบาลมีดังนี้ 1) ผู้ปกป้องรักษาพระพุทธเจ้า เรื่องราวเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณถูกเรียบเรียงอยู่ในไตรภูมิพระร่วง ท้าวเวสสุวรรณเป็นหนึ่งในท้าวจตุโลกบาลซึ่งปกป้องรักษาพระพุทธเจ้าทั้งองค์ปัจจุบันและองค์ที่ 5 2) ผู้ดูแลรักษาทิศ สะท้อนผ่านความเชื่อเกี่ยวกับศาลหลักเมืองมีการอัญเชิญท้าวจตุโลกบาลมาสถิตย์ที่เสาหลักเมืองดูแลทิศทั้งสี่ 3) ผู้ดูแลทรัพย์ของโลก 4) หัวหน้าแห่งภูตผีวิญญาณ 5) ผู้จัดบันทึกบัญชีดูแลความเป็นไปการประพฤติดีชั่วบุญกรรมของมนุษย์ ตาม

ความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1441/72-78) (B1441/358-360) (B1011/61-64) (B1411/113-130) (B 0631/2-14)

4.2 คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลูกฝังมโนธรรม ดังนี้

4.2.1 การสร้างแรงบันดาลใจ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ 5 ด้าน คือ 1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม 2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต 3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณสังวิญญาณ 4) การเป็นเทวทูตแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี 5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม กล่าวคือ 1) การบวงสรวงสักการะบูชาการประกอบพิธีกรรมบนบานศาลกล่าว การบวงสรวงท้าวเวสสุวรรณเป็นการเชื่อมโยง ผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณให้เข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณ ซึ่งกระทำโดยการอัญเชิญรูปท้าวเวสสุวรรณไว้ที่สูง บูชาด้วยเครื่องสักการะประกอบด้วย รูป 9 ดอก กุหลาบสีแดง 9 ดอก (ตามตำราว่าเป็นดอกไม้สีแดงมีหนาม เชื่อว่าเป็นสีแห่งอำนาจบารมี ความรักความเมตตา เป็นสีประจำองค์ท้าวเวสสุวรรณ ส่วนหนามหากคิดเป็นปริศนาธรรม อาจเปรียบได้กับความแหลมคม มีปัญญาเฉียบแหลม) ของหวาน ผลไม้ ไม่นิยมของคาว บายศรีพรหม โดยมีทศวดนุชาท้าวเวสสุวรรณเป็นคาถาโบราณจากด้านนาซึ่งอยู่ใน "อุปปาตะสันติ มหาสันติงหลวง" สวดว่า "อุตตะรัญจะ ทิสัง ราชา กุเวโร ตัง ปะสาสะติ ยักขานัญจะ อะธิปะติ มะหารราชา ยะลัสสิ โส. (แปล ท้าวมหาราชพระนามว่า กุเวร ปกครองอยู่ในทิศอุดร เป็นอธิบดีของพวกยักษ์ ท้าวเธอมีบริวารมาก) ปุตตาปี ตัสสะ พะนะโว อินทะนมา มะหัพพะลา กุเวโร สะหะ ปุตเตหิ สะทา โสตถิง กะโรตุ โน. (แปล แม้บุตรของท้าวเธอก็มีมาก นามว่า อินทะ มีกำลังมาก ขอท้าวกุเวรกับบุตรทั้งหลายจงประทานความสวัสดิ์แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดไป)" และมีทศวดที่นิยมทั่วไปว่า "อิติปิโสภะคะวา ยะมะราชาโน ท้าวเวสสุวรรณโณ

มะระถั่งสุ้ง อะหังสุคะโต นะโมพุททาเย ท้าวเวส สุวรรณโณ จาตุมะหาราชิกา ยักกะพันตาภัทฐริ
โต เวสสะ พุสะ พุทัง อะระหัง พุทโธ ท้าวเวสสุวรรณโณ นะโม พุททาเย” 2) พิธีกรรมต่ออายุและ
ตัดกรรม เป็นการเชื่อมโยงผู้ศรัทธาเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณ
ท่านช่วยเหลือในการต่ออายุด้วยพิธีกรรม มีเครื่องพลีประกอบด้วย บายศรีลาว ผลไม้ ไข่ต้ม และ
ปัจจัย โดยขึ้นอยู่กับวันเดือนปีเกิดและอายุของแต่ละคน ส่วนพิธีตัดกรรม มีเครื่องพลีประกอบด้วย
สะตวง หนูนพเคราะห์ หนูนเจ้ากรรมนายเวร มีการตั้งจิตอธิษฐานให้เจ้ากรรมนายเวรโหสิกรรม โดย
มีท้าวเวสสุวรรณเป็นประธาน เป็นประจักษ์พยานระหว่างผู้ประกอบการพิธีกรรมกับเจ้ากรรมนายเวร
3) พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ เป็นการบอกกล่าวต่อท้าวเวสสุวรรณและจตุโลกบาลก่อนที่จะเริ่มพิธีกรรม
งานมงคลต่าง ๆ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้จะเป็นสื่อกลางในการนำผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาไปสู่การ
ปฏิบัติรักษาศีล ประพฤติตนเป็นคนดีต่อไป ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การบวงสรวงสักการะบูชา (B0631/64-72) (B0911/10-19) (B1431/47-54)
(B1211/132-145)

พิธีกรรมต่ออายุและตัดกรรม (B142-2/243-263) (B1441/211-231)

พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ (B1411/154-159)

การรักษาศีลประพฤดีดี (B0911/392-395)

2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการนำเข้าสู่
การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต วิทยากรกล่าวว่า เป็นการสื่อสารให้
ปฏิบัติสวดมนต์นั่งสมาธิ สอนวิธีการช่วยเหลือผู้อื่นทั้งการบอกกล่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ การประกอบ
พิธีกรรมด้วยเครื่องบวงสรวงและบทสวด การปรุ้งยาสมุนไพรมต่าง ๆ กับทั้งสื่อสารให้เห็นภาพนรก
สวรรค์และการรับผลกรรมกฎแห่งกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงผู้ที่ปฏิบัติรักษาศีล ปฏิบัติ
สมาธิ หรือผู้ที่มีจิตใจดีช่วยเหลือผู้อื่นให้มีการพัฒนาทางจิตใจที่ละเอียดขึ้น เข้าใจชีวิตผ่านพันธกิจ
ต่าง ๆ ที่ท่านสื่อสารมา เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่หลากหลาย
เมื่อมีการปฏิบัติดี ท้าวเวสสุวรรณท่านจึงได้สื่อสารอนุโมทนาบุญร่วมกันกับผู้ปฏิบัติธรรมด้วย ตาม
ความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0621/259-275) (B0622-2/21-26) (B1211/1-20) (B142-2/88-
109)

3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สงวิญญาณ

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการป้องกัน
จากภูตผีวิญญาณสงวิญญาณ วิทยากรกล่าวว่า เชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณท่านป้องกันไม่ให้ภูตผี

วิญญาณร้ายมารบกวนผู้คน เมื่อได้รับการช่วยเหลือ ได้รับการสื่อสารวิธีการป้องกันจากวิญญาณร้ายที่ต้องปฏิบัติด้วยการสวดมนต์ไหว้พระ ภาวนารักษาศีล จึงเกิดจุดเปลี่ยนของชีวิตที่เข้ามาในเส้นทางของการพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาณ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B1211/223-230) (B0631/9-14) (B 0911/110-121)

4) การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี

บทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจด้วยการเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี วิทยากรกล่าวว่า 1) ท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบของความยุติธรรม ท่านเป็นผู้ที่มีความยุติธรรมในการตัดสินความดีชั่ว ผู้ที่ประพฤติดีจิตใจดีย่อมได้รับการตัดสินเกี่ยวกับบุญกรรมและได้ไปสู่ภพภูมิที่ดี หากประพฤติไม่ดีก็ย่อมจะไปสู่การเกิดในภพภูมิที่ไม่ดี ดังนี้แล้วจึงนำสู่การเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตประจำวัน อาทิ การทำงานที่เกี่ยวกับการให้คุณให้โทษแก่ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องมีหลักความยุติธรรม 2) แบบของการมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ "ทานบารมี" ซึ่งก่อนที่จะเป็น ท้าวเวสสุวรรณนั้นท่านเคยเป็นพ่อค้าขายน้ำอ้อยมาก่อน ท่านขยันจนร่ำรวยและมีเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น บุญที่สั่งสมนี้จึงได้รับพรให้ไปเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณและมีทรัพย์มาก 3) การมีสัจจะ การให้คำมั่นสัญญาใด ๆ กับท้าวเวสสุวรรณแล้ว เมื่อได้รับในสิ่งที่ตนปรารถนา และเชื่อว่าเป็นผลจากการช่วยเหลือ ให้พรของท้าวเวสสุวรรณ จึงต้องมีการแลกเปลี่ยนการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อท้าวเวสสุวรรณ ส่งผลให้ผู้นั้นเป็นผู้ถือสัจจะโดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจในการแสดงพฤติกรรม 4) แบบของความอดทน จากการแกะสลักหินเป็นรูปท้าวเวสสุวรรณต้องใช้ความอดทน ต้องใช้เวลา อีกทั้งยังตั้งท่านไว้กลางแจ้งโดนแดดโดนฝน นั่นคือปริศนาธรรมให้ผู้เข้าชมภาพสลักหินได้เห็นท่านเป็นแบบอย่างของความอดทน ฉะนั้นการดำเนินชีวิตประจำวันของเราไม่ว่าจะเผชิญเรื่องใด ๆ ก็ต้องมีความอดทน อดกลั้น เป้าหมายคือการสั่งสมบารมี การพัฒนาตนเองสู่นิพพาน ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0631/137-141) (B0631/145-158) (B0611/10-18) (B1011/318-335)

5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง

บทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ จากการได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง เป็นการสร้างแรงบันดาลใจผ่านผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ทั้งด้วยการนำสิ่งที่ได้จากการฟังมาก รู้มาก แล้วไปปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง ด้วยการเทศนาผู้มากรอบไหว้ท้าวเวสสุวรรณ และผู้มาทำบุญในวัดที่มีศาลท้าวเวสสุวรรณ หรือการมอบเครื่องรางเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณแล้วจึงนำเรื่องราวข้อธรรมต่าง ๆ และประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมาบอกต่อมาสร้างแรงบันดาลใจสร้างความศรัทธาอันเป็นกุศโลบายให้เข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ซึ่งอันที่จริงแล้วนอกจากความเชื่อ

ความศรัทธาที่เกิดจากการได้ฟังมากู้มาก เมื่อมีการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติด้วยตนเองด้วยการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงได้เรียนรู้ว่าการมีความเชื่อความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ ต้องควบคู่กับการมีสติปัญญาและการปฏิบัติด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงการรอให้เกิดปฏิหาริย์จากการขอพรบนบานศาลกล่าวเท่านั้น แล้วผู้ปฏิบัติเท่านั้นจึงจะได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยตนเองที่เกิดจากความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณที่ไม่ใช่มาจากการการฟังผู้อื่นเล่าต่อ ๆ กันมา จึงเป็นแรงบันดาลใจในการเข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การได้ฟังมาก (B0611/38-47) (B0611/50-59) (B1011/192-201)

การได้รู้มาก (B1011/203-207) (B1011/256-263)

การได้ปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง (B0611/96-106) (B0911/319-328)
(B1211/191-200)

4.2.2 การมอบของขวัญ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการมอบของขวัญ โดยการให้บททดสอบ โศครุฑพยับอำนาจบารมีและความสำเร็จ ดังนี้

1) การให้บททดสอบ โศครุฑพยับอำนาจบารมีและความสำเร็จ

การให้บททดสอบ วิทยากรกล่าวว่าท้าวเวสสุวรรณให้บททดสอบ 1) บททดสอบศีล โดยวิทยากรให้ข้อมูลว่าท่านให้บททดสอบเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยของร่างกาย เพื่อให้ตนมุ่งปฏิบัติภาวนาศีลด้วยเชื่อว่าจะสามารถบรรเทาอาการเจ็บป่วยเหล่านั้นได้ และเขาก็ได้รับของขวัญจากการปฏิบัติด้วยการหายจากอาการเจ็บป่วย ส่วนวิทยากรอีกท่านให้ข้อมูลว่าเป็นการทดสอบผ่านการสื่อสารทางความฝันว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้มีศีลหรือไม่ จากการนิมิตให้เห็นปลาสดที่พูดว่าจะเอาไปให้ใครมา จากนั้นปลาก็กลายเป็นยักษ์ เมื่อผ่านบททดสอบจึงได้รับรางวัลเป็นการย้ำเตือนว่าวิทยากรเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ให้รักษาความดีนี้ไว้ และมีท้าวเวสสุวรรณเป็นจุดเชื่อมโยงนำเข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ 2) บททดสอบความมุ่งมั่นอดทนเป็นการทดสอบความมุ่งมั่นอดทนในเส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ของขวัญที่ได้รับคือการเข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ หลังจากที่ผ่านมาบททดสอบศีล ศรัทธา และความมุ่งมั่นอดทนแล้วจึงได้รับโศครุฑพยับอำนาจบารมีและความสำเร็จเป็นรางวัล ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การทดสอบศีล (B1271/288-242) (B0921-2/98-119) (B0921-2/121-141)

การทดสอบความมุ่งมั่นอดทน (B0911/152-154) (B0911/159-163)
(B1282/112-117)

การให้โชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ (B0611/38-47)
(B1011/267-274) (B1211/76-88) (B1281/227-229) (B1282/4-12)

4.2.3 การสั่งสอน

จากการศึกษาทัศนคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่
อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอน 5 ด้าน คือ
1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านหิริ-โอตตปปะ 2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา 3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล
4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ 5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา ดังนี้

1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านหิริ-โอตตปปะ

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการสั่งสอนด้านหิริ-โอตตปปะ ความ
ละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป วิทยากรกล่าววว่า ท่านสอนผ่านการสื่อสารทางความฝัน การนิมิตให้
เห็นภาพว่ามนุษย์เกิดมาตามวิบากกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ท่านเป็นผู้ที่ให้คุณให้โทษตามกรรม
ของแต่ละบุคคล มีการบอกกล่าวล่วงหน้าถึงผลของกรรมที่จะเกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล ส่วนวิทยากร
ท่านอื่น ๆ กล่าวสอดคล้องกันว่าท่านเป็นผู้มีความยุติธรรม เป็นพยานที่เที่ยงตรงในการให้คุณให้
โทษผู้กระทำความดีและไม่ดี การที่มีความเชื่อและศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณก็เพื่อที่จะได้ระลึกถึงการ
กระทำของตน มีความมั่นคงในจิตใจไม่หลงไปกับกิเลสตัณหาอบายมุขต่าง ๆ ตามความใน
(ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0622-2/21-26) (B1411/66-77) (B1411/92-102) (B0631/179-183) (B0921-
2/82-88)

2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธาท่านสอนการ
รักษาความศรัทธาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจจากผู้ที่ยับถ้อท้าวเวสสุวรรณด้วยการให้ความช่วยเหลือ
โดยผู้ศรัทธาเชื่อว่าการที่ตนมีงานมีเงินและชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการที่ตนมีความ
เชื่อมีความศรัทธาและมีการประพฤติดี ดังนั้นตนจึงได้รับการช่วยเหลือจากท้าวเวสสุวรรณ ทั้งนี้ผู้
ศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณที่ได้รับความช่วยเหลือนั้นต้องมีความมุ่งมั่นศรัทธาอย่างสม่ำเสมอและ
ประพฤติตนดี หากเป็นการนำแนวคิดเรื่องความศรัทธาไปใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ การเริ่มต้นใน
การประกอบกิจการงานใด ๆ ก็ตามนั้นต้องเริ่มจากการที่เรามีความเชื่อมีความศรัทธาต่อสิ่งนั้น ๆ
นอกจากตั้งใจจริงอย่างสม่ำเสมอแล้วต้องมีการปฏิบัติขวนขวายของตนเองร่วมด้วย ความศรัทธา

จึงสัมฤทธิ์ผล ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0622-2/28-38) (B0911/302-316) (B1011/235-238) (B1271/5-10) (B1431/ 101-108)

3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล วิทยากรผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ กล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณเป็นเทพที่ถือศีลจะ ดังนั้นจึงมีความเชื่อว่าผู้ที่นับถือท้าวเวสสุวรรณต้องเป็นผู้ที่รักษาศีลแล้วท่านจึงจะให้ความช่วยเหลือ ท้าวเวสสุวรรณท่านช่วยเหลือคนดีมีศีลธรรม ดังนั้นผู้นับถือท้าวเวสสุวรรณจึงเป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การรักษาศีลจะ (B0611/20-31) (B1211/191-200) (B1441/128-133)

การใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิต (B0631/89-92) (B0911/360-365) (B1411/263-268) (B142-2/79-85)

4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ

บทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ วิทยากรผู้สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณกล่าวว่า ท่านสอนให้สร้างทานบารมีด้วยการเสียสละเวลาส่วนตนในการให้คำแนะนำ แนวทางการดำเนินชีวิตช่วยเหลือให้ธรรมะให้สติผู้อื่นด้วยหลักที่ใช้ในการช่วยเหลือนั้นเป็นการอ้างอิงความเชื่อร่วมกับการแนะนำให้ปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธศาสนาตามหลักเหตุผลแล้วลงมือปฏิบัติแก้ไขด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาตนเองด้วยการปฏิบัติสมาธิทางหนึ่ง กล่าวคือ วิทยากรต้องปฏิบัติสมาธิก่อนที่จะรับฟังเรื่องราวของผู้มาขอความช่วยเหลือ ต้องใช้สมาธิในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่หลากหลายในการรับฟังเรื่องราวของผู้อื่น และคิดหาทางแนะนำช่วยเหลือในแนวทางที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกจิตฝึกทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับคนที่หลากหลาย และได้เข้าใจชีวิตจากการศึกษาผ่านชีวิตผู้อื่น ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (B0621/71-73) (B0621/161-169) (B0621/172-188) (B0911/328-334) (B1211/233-239) (B1441/3-9)

5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา วิทยากรกล่าวว่า การสั่งสอนด้านปัญญานั้นเกิดจากท้าวเวสสุวรรณเป็นจุดเชื่อมโยงในการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่มีความทุกข์ เมื่อมาราบไหว้บูชาท้าวเวสสุวรรณและได้รับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ตามความเชื่อแล้ว วิทยากรจึงได้ใช้โอกาสในการสอนเพื่อให้เกิดปัญญาโดย 1) การสอนโดยใช้หลักเหตุผลตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) การสอนคติธรรมผ่านวัตถุสัญลักษณ์ เกี่ยวกับการยึดมั่นถือ

มันในอำนาจและเงินตรา 3) การสอนเกี่ยวกับความยุติธรรมของกฎแห่งกรรม ผู้ที่ประพฤติดีย่อมได้
ไปสู่ภพภูมิที่ดี ซึ่งต้องประพฤติทาน ศีล ภาวนา ส่วนผู้ประพฤติไม่ดีแม้จะมียศถาบรรดาศักดิ์ ก็ย่อม
ไปสู่ภพภูมิที่ไม่ดี 4) การสอนให้ปฏิบัติทางสายกลาง ต้องใช้สติในการพิจารณาครุฑา ศีล ปัญญา
ให้มีไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การสอนโดยใช้หลักเหตุผล (B1441/189-195) (B0621/79-82)
(B0621/86-94)

การสอนโดยคติธรรมผ่านวัตถุรูปลักษณ์ (B1011/24-35)

การสอนเกี่ยวกับความยุติธรรมของกฎแห่งกรรม (B0631/137-141)
(B0911/367-375) (B0911/472-482)

การปฏิบัติทางสายกลาง (B1011/239-247)

4.2.4 การสร้างความตระหนักในบุญบาป

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่
อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างความตระหนัก
ในบุญบาปด้วยการสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ ดังนี้

1) การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

วิทยากรกล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการสร้างความตระหนักใน
บุญบาปโดย 1) การปกป้องรักษา เป็นการสอนโดยวิทยากรผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่
คอยบอกกล่าวผู้ที่มีความเชื่อว่าจะได้รับการช่วยเหลือปกป้องรักษาจากท้าวเวสสุวรรณ โดยสารที่สื่อ
ออกไปทำนองว่า ท้าวเวสสุวรรณท่านช่วยเหลือคนดี คุณต้องทำบุญทำความดีท่านจึง ปกป้องรักษา
2) การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้า เป็นการบรรเทาเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นผ่อนหนักให้เป็นเบาโดยมีความ
เชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณท่านสื่อสารเหตุการณ์ล่วงหน้าเพื่อคุ้มครองคนดีผู้ประพฤติดี ให้อยู่รอด
ปลอดภัย 3) การต่ออายุ เป็นความเชื่อที่ท้าวเวสสุวรรณท่านมีคุณด้านต่ออายุผ่านการประกอบ
พิธีกรรมต่าง ๆ เมื่อได้รับการช่วยเหลือต่ออายุแล้ว ก็จะทราบว่าสามารถใช้ชีวิตต่อไปได้อีก
ประมาณกี่ปี จากนั้นผู้ที่ได้รับการต่ออายุมีความตระหนักในการต้องประพฤติปฏิบัติดี รักษาศีล หรือ
อาจบวช แต่หากใช้มุมมองหลักเหตุผล อาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่ได้รับการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์
หรือต่ออายุอาจมีกำลังใจที่ดีขึ้น มีสติในการดำเนินชีวิต อยากทำความดีจึงส่งผลให้ชีวิตดีขึ้น ทำสิ่ง
ใดก็ประสบความสำเร็จ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การปกป้องรักษา (B1281/229-236)

การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้า (B0631/103-118)

การต่ออายุ (B0621/120-136) (B0911/508-511) (B142-2/60-71)

4.2.5 การปลูกฝังมโนธรรม

จากการศึกษาความคิดเห็นบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการปลูกฝังมโนธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในเส้นทางของการไต่ระดับทางจิตวิญญาณ ด้วยวิถีของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังนี้

1) การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการปลูกฝังมโนธรรมด้วยพัฒนาทางจิตวิญญาณ วิทยากรกล่าวว่า ในการพัฒนานั้นผู้สอนต้องแบ่งระดับของผู้เรียนตามความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ โดยเริ่มจากการสอนผ่านความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในระดับวัตถุเพื่อให้ได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต แล้วจึงพัฒนาการสอนในระดับที่สูงขึ้น มีการพัฒนาเป็นลำดับไปสู่เรื่องที่จะละเอียดมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การแกะสลักภาพครุฑเวสสุวรรณบนหินก็เพื่อสื่อสารว่าผู้คิดสลักภาพบนหินได้ผ่านการพัฒนาจิตในระดับหนึ่งและต้องการสื่อสารคติธรรมผ่านภาพสลักนั้นสำหรับการสอนกับคนในกลุ่มที่มีความแตกต่างหลายระดับ หากเป็นการสอนผ่านตัวอักษรจะทำให้คนบางกลุ่มไม่อาจเข้าถึงเนื้อหานั้นได้ และในส่วนของ การพัฒนาไต่ระดับนั้น หากเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนดังความว่า "เมื่อสองมือมีเงินเต็มมือ แต่ข้างหน้ามีทองคำ เราก็ต้องทิ้งเงินใช่ไหม พอไปเจอ ข้างหน้ามีเพชร เราก็ทิ้งทองคำไปเอาเพชร เปรียบได้กับกลุ่มที่มีความรู้ความเข้าใจประสบการณ์น้อยก็ต้องผ่านการเรียนรู้ไปตามลำดับขั้นโดยไม่ข้ามขั้น"

ทั้งนี้การพัฒนาทางจิตวิญญาณมีการพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

1) การมีความเชื่อความศรัทธา คือ การมีความเชื่อความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณแล้วจึงนำตนเองเข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ 2) การมีศีลธรรม คือ การปฏิบัติตนเป็นคนดียึดมั่นในการรักษาศีล ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต มีศีลจะ ยึดหลักคุณธรรม 3) การปฏิบัติสมาธิภาวนา คือ การมีความเชื่อความศรัทธาจากการได้รับความช่วยเหลือจากท้าวเวสสุวรรณแล้วจึงประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม จากนั้นได้ขัดเกลาจิตใจด้วยการปฏิบัติสมาธิ 4) การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน คือ การที่จิตได้เรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติทั้งศีลธรรมและการภาวนา จึงทำให้มีสติมีจิตใจที่อ่อนโยน ดังนั้นจึงมีสติในการแสดงพฤติกรรมอากัปกริยาต่าง ๆ ออกมาอย่างอ่อนโยน มีความเมตตา ลดความเย่อหยิ่งในตนเอง 5) การมีความอดทน คือ การได้เรียนรู้และมีความเข้าใจในสถานการณ์ที่ตนเผชิญอยู่ว่าต้องใช้ความอดทนและใช้เวลาในการจัดการสถานการณ์นั้นให้คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น "เปรียบดั่งมะม่วงที่ยังไม่สุก ไม่ต้องไปป่ม ปล่อยให้ค่อยเป็นค่อยไป จึงจะได้ลิ้มรสชาติ"

หวาน ๆ ของมันเอง" คือเราเร่งรีบไปก็จะมีไม่รู้รสชาติของชีวิตที่ตกผลึกตรงนั้น แล้วก็จะไม่ได้รับรู้ถึงประสบการณ์ของชีวิตที่สุขงอมว่าเป็นอย่างไร 6) การสร้างทานบารมี คือ การนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้จากการผ่านบททดสอบและการพัฒนาทางจิตวิญญาณในการเดินทางสายจิตวิญญาณมาบอกต่อแนะนำช่วยเหลือผู้อื่น 7) การมีความเข้าใจและปล่อยวาง คือ การมีความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ สามารถจัดการกับอารมณ์และปล่อยวางได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณผ่านการสร้างทานบารมีช่วยเหลือผู้อื่น ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ระดับขั้นของการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณ (B1011/159-170)

(B1011/298-299) (B1011/276-291)

การมีความเชื่อความศรัทธา (B142-2/175-177)

การมีศีลธรรม (B0611/136-141) (B0631/198-201)

การปฏิบัติสมาธิภาวนา (B142-2/266-271)

การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน (B0911/402-425)

การมีความอดทน (B1441/272-278)

การสร้างทานบารมี (B0621/161-169) (B0921-2/202-207) (B1282/203-212)

การมีความเข้าใจและปล่อยวาง (B0621/192-196) (B1281/323-339)

อาณาจักรศรีวิชัย (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-18)

อาณาจักรศรีวิชัย ตามที่พระสงฆ์อี้จิง (I-Tsing) ได้เขียนบันทึกช่วงสมัยศรีวิชัยเรืองอำนาจขณะที่ท่านจิริกไปอินเดียและเข้าศึกษาและแปลพระไตรปิฎกทั้งภาษาสันสกฤตและบาลี (พ.ศ.1214-1238) บันทึกของอี้จิงเล่าว่า กษัตริย์และหัวหน้าเผ่าของหมู่เกาะในทะเลใต้เน้นนิยมชมชอบในพระพุทธศาสนาและพยายามประพฤติดี ในเมืองศรีวิชัยซึ่งเป็นเมืองป้อม มีลักษณะเป็นเกาะอยู่ในทะเลใต้ มีสงฆ์ในพุทธศาสนามากกว่า 1,000 รูป ศึกษาเล่าเรียนอยู่ตามแบบอย่างของมัยยะเทศะ คือ สงฆ์จีนที่ต้องการไปอินเดียกลางควรศึกษากฎระเบียบวินัยจากที่นี่ก่อนอย่างน้อย 1-2 ปี (ธิดา สาระยา, 2554, น. 481-483) อาณาจักรศรีวิชัยเป็นดินแดนแห่งความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-19 ซึ่งมาจากนโยบายของผู้ปกครองและประชาชนชาวศรีวิชัยที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา (ธิดา สาระยา, 2554, น. 509; อมรา ศรีสุชาติ, 2557, น. 193-195) ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียมีความรุ่งเรืองเคียงคู่กัน มีการใช้นโยบายผสมผสานทั้งสองเข้าด้วยกันโดยรับเอาแนวคิดของศาสนาฮินดูเข้ามาด้วยปรับเปลี่ยนพราหมณ์ ผู้ประกอบพิธีให้มาเป็น พราหมณ์อาจารย์ผู้กระทำพิธีเกี่ยวกับอำนาจทางการปกครอง

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 จากหลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นชุมชนชาวอินดูที่หนาแน่นในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งจารึกหุบเขาช่องคอย (คูที่เชิงอรรถ 41) ย้ำให้เห็นว่าศาสนาอินดูที่นับถือนั้นเป็นลัทธิไศวนิกายนับถือพระศิวะเป็นเจ้าสูงสุด จากหลักฐานรูปเคารพต่าง ๆ ศิวลึงค์ และโบราณสถานสะท้อนว่ามีการนับถืออยู่ 3 นิกาย ได้แก่ 1) ไศวนิกาย-นับถือพระศิวะเป็นเจ้าสูงสุด 2) ไชยณพินิกาย-นับถือพระวิษณุเป็นเจ้าสูงสุด 3) คามปัตยะ-บูชาพระคณศ (อมรา ศรีสุชาติ, 2557, น. 193-195)

เมื่อพระราชาศรีวิชัยประกาศสถาปนาวัดพระพุทธศาสนา ศรีวิชัยเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธนิกายมหายาน (ธิดา สาระยา, 2554, น. 509) ให้พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเป็นศาสนาประจำสมณราชสำนักศรีวิชัยบนคาบสมุทรมลายู อินดูถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ปรับบทบาทของพราหมณ์ผู้สั่งสอนและเผยแพร่ศาสนาอินดูมาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในราชสำนักและกำหนดแนวทางเพื่อให้เกิดอำนาจทางโลกของผู้ปกครองรัฐต่าง ๆ ของศรีวิชัย ยังผลให้ศาสนาอินดูคงอยู่โดยลดบทบาทด้านศาสนาลง แต่ความเชื่อและคตินิยมยังแทรกอยู่ในพิธีกรรม ความเชื่อของพุทธศาสนิกชนศรีวิชัยและส่งผลต่อการเชื่อมโยงให้เกิดการรับคตินิยม วัฒนธรรมต้นตระกูลที่มีความเจริญรุ่งเรืองในสมณราชสำนักศรีวิชัยเป็นเวลานาน (อมรา ศรีสุชาติ, 2557, น. 201) ศรีวิชัยเป็นที่รู้จักในประเทศเนปาลว่าเป็นแหล่งภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา มหายาน และพุทธศิลป์ที่สำคัญ ซึ่งได้มีการบันทึกถึงรูปภาพพระโลกนาถหรือพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสีกรที่ประทับยืนบนช้างด้วยพระนางศยามตาราและพระหทัยศิวะ มีข้อความว่า "สุวรรณภูมปุเร ศรีวิชัยปุเร โลกนาถะ" แปลว่า "พระโลกนาถอยู่ในเมืองศรีวิชัยที่เป็นเมืองทอง" (อมรา ศรีสุชาติ, 2557, น. 221)

จารึกกรุงศรีวิชัย มหาศักราช 699 (พ.ศ. 1318) พบที่วัดเวียงไชยา เป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันศรีวิชัยที่ขยายตัวจากสุมาตราเข้าสู่คาบสมุทรมลายูตอนบนและตอนกลางจากนครศรีธรรมราช ไชยา (สุราษฎร์ธานี) เคคะห์ (ไทรบุรี) บัตตานี (ลังกาสุกะ) ขึ้นถึงคอคออดกระสาระสำคัญของจารึก คือ พระเจ้ากรุงศรีวิชัย "ศรีวิชัยนทรราชาศรีวิชัยนฤปติ" ให้สร้างปราสาทอิฐสามปราสาทเป็นที่บูชาพระโพธิสัตว์ปัทมปาณี พระผู้ผจญพระยามาร และพระโพธิสัตว์วัชรปาณี (ธิดา สาระยา ให้ข้อสังเกตว่าเป็นชื่อที่พ้องกับศาสนสถานจันตนิเมนตุทในเกาะชวา) ซึ่งนักโบราณคดีเสนอว่าปราสาทอิฐทั้งสามหลังอยู่ในจังหวัด สุราษฎร์ธานี ปัจจุบัน ได้แก่ 1) ปราสาทอิฐวัดเวียง ตรงที่ตั้งวิหารวัดเวียง ประดิษฐานปัทมปาณี 2) ปราสาทอิฐวัดหลง อยู่ทางทิศใต้ ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย และมีรากฐานของพระเจดีย์ในศิลปะศรีวิชัย และ 3) ปราสาทอิฐวัดแก้ว ประดิษฐานวัชรปาณี และมีซุ้มประตูซึ่งข้างในซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปสมัยศรีวิชัย นักโบราณคดี

ยืนยันว่าศิลปะการก่อสร้างเจดีย์วัดแก้วเหมือนกับเจดีย์กาลาสันทางเกาะชวา ทั้งสามปราสาทอยู่ในแนวเดียวกัน แต่ละปราสาทมีฐานสี่เหลี่ยมด้านละ 30 เมตร (ธิดา สาระยา, 2554, น. 569-572, 605)

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมศรีวิชัยที่มีการนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และถูกผนวกเข้าด้วยความรุ่งเรืองของพุทธศาสนา มหายานในแถบคาบสมุทรมลายู ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่ามีการนับถือทำวัตรในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในบริบทของเทพโลกบาลผู้รักษาทิศ สู่การนับถือเทพขัมภลในพุทธศาสนามหายานในบริบทของเทพแห่งความมั่งคั่งและโชครทรัพย์ กระทั่งในปัจจุบันเป็นการนับถือทำวัตรสุวัณในพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งเป็นนิยามที่ปรากฏในทั่วทุกภูมิภาคของไทยรวมทั้งบริเวณคาบสมุทรมลายูด้วย ดังนี้แล้วในขอบเขตพื้นที่วิจัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และ จังหวัดสงขลา จึงปรากฏข้อมูลจากการวิจัยภาคสนามที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับรากของวัฒนธรรมในอาณาจักรโบราณศรีวิชัย ดังนี้

แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของศรีวิชัย (ภาคผนวก ง ภาพ 33)

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่

1. วัดโพธาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พิกัด 9°7'49"N 99°19'3"E) พบศาลทำวัตรสุวัณตั้งอยู่ภายในศาลาเอนกประสงค์ สร้างโดยสมมาคมพระเครื่องจังหวัดสุราษฎร์ธานี รูปปั้นทำวัตรสุวัณมีรูปลักษณะยักษ์สีขาว เครื่องทรงสีเบญจรงค์ ยืนถือกระบอง แก้มด้วยลิงด้วยความเชื่อว่าลิงเป็นบริวารของทำวัตรสุวัณ (ภาคผนวก ง ภาพ 112)
2. วัดน้ำรอบ ตำบลน้ำรอบ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พิกัด 9°4'17"N 99°7'16"E) พบผู้สื่อสารทางจิตวิญญาณกับทำวัตรสุวัณ ทำหน้าที่ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยวิธีปราชญ์ชาวบ้าน
3. วัดบางพลา ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พิกัด 9°11'21"N 99°15'47"E) พบผู้สื่อสารทางจิตวิญญาณกับทำวัตรสุวัณ ทำหน้าที่ช่วยเหลือชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและรักษาโรคภัยไข้เจ็บด้วยวิธีปราชญ์ชาวบ้าน
4. สำนักสงฆ์ถ้ำศิลางาม ตำบลท่าอุแท อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พิกัด 9°7'19"N 99°37'50"E) พบผู้สื่อสารทางจิตวิญญาณกับทำวัตรสุวัณ ทำหน้าที่สอนสมาธิและช่วยเหลือชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต

จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่

1. พุทธสถานถ้ำตาลอด ตำบลชะมาย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช (พิกัด $8^{\circ}9'33''\text{N } 99^{\circ}40'40''\text{E}$) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ตนหนึ่งกายสีแดง อีกตนหนึ่งกายสีน้ำเงิน สวมเครื่องทรงสีเขียว ยืนถือกระบองอยู่รักษาพุทธสถานบริเวณหน้าถ้ำตาลอด

2. วัดบางเนียน ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช (พิกัด $8^{\circ}3'30''\text{N } 100^{\circ}5'56''\text{E}$) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณ มีรูปลักษณะยักษ์ กายสีเขียว เครื่องทรงสีทองและน้ำเงิน นั่งท่าเทพบุตรถือกระบองที่บริเวณขอบรั้วด้านหน้าของวัดทำหน้าที่รักษาพุทธสถาน (ภาคผนวก ง ภาพ 113) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณ 2 ตน ตนหนึ่งกายสีเขียว อีกตนหนึ่งกายสีแดง สวมเครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานบริเวณเจดีย์ อีกทั้งที่ร้านเช่าบูชาพระเครื่องยังพบรูปหล่อ ท้าวเวสสุวรรณปลุกเสกโดยพ่อท่านเอี่ยม กตปุญโญ (มรณภาพแล้ว)

3. วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช (พิกัด $8^{\circ}24'44''\text{N } 99^{\circ}57'58''\text{E}$) ภายในพระวิหารมหาภิเนษกรมณ (วิหารพระทรงม้า) พบรูปปั้นท้าวจตุโลกบาลรักษาพุทธสถานอยู่ที่หัวบันไดวิหาร ตนหนึ่งทางด้านขวา คือ ท้าวเวสสุวรรณ รูปลักษณะยักษ์ มีกายสีเขียว ยืนถือกระบอง (ภาคผนวก ง ภาพ 114)

4. ศาลหลักเมือง ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช (พิกัด $8^{\circ}25'50''\text{N } 99^{\circ}57'43''\text{E}$) พบรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณที่ประตูทางทิศเหนือของศาลหลักเมือง (ภาคผนวก ง ภาพ 115)

5. วัดมเหยงคณ์ ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช (พิกัด $8^{\circ}26'1''\text{N } 99^{\circ}57'45''\text{E}$) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ตนหนึ่งกายสีขาว เครื่องทรงสีเขียว ตนหนึ่งกายสีขาวเครื่องทรงสีแดง ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานบริเวณรั้วด้านหน้าวัด

6. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช (พิกัด $8^{\circ}24'2''\text{N } 99^{\circ}58'10''\text{E}$) พบข้อมูลของวัฒนธรรมสมัยศรีวิชัย และการนับถือศาสนา โดยราวพุทธศตวรรษที่ 10 ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จากประเทศอินเดียได้แผ่ขยายสู่คาบสมุทรมลายูของไทย ร่องรอยเทวสถานศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และรูปเคารพทั้งไวษณพนิกาย และไศวนิกาย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-14 เจริญรุ่งเรืองถึงพุทธศตวรรษที่ 18-23 อีกทั้งยังปรากฏหลักฐานการนับถือพระพุทธรูปนามหายานลัทธิวัชรยานหรือตันตระ ช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ ได้แก่ 1) ศิวลึงค์ พบที่หอพระอิศวร อำเภอเมือง และที่วัดนาขอม อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช สัญลักษณ์ของลัทธิไศวนิกาย นับถือพระอิศวรเป็นเทพเจ้าสูงสุด 2) ศิวนาฏราชสำริด ได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียใต้ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 พบที่เทวสถาน

โบสถ์พราหมณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 3) พระวิษณุ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 พบที่หอพระนารายณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 4) พระหริหระ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 พบที่ ตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 5) พระพุทธรูปหินปางสมาธิ ศิลปะศรีวิชัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 พบที่วัดพระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จังหวัดสงขลา ได้แก่

1. วัดโคกสมาณคุณ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (พิกัด $7^{\circ}0'32''\text{N}$ $100^{\circ}27'48''\text{E}$) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานที่บริเวณโบสถ์ คนหนึ่งชื่ออินทวิโรจน์ อีกคนหนึ่งชื่อจันทลาลาโก (ภาคผนวก ง ภาพ 116) ภายในโบสถ์พบโต๊ะมีป้ายว่า "ตำหนักท้าวเวสสุวรรณ แม่นิกายร์ 1 มกราคม 2530" และด้านหน้าอาคารเอนกประสงค์พบศาลท้าวเวสสุวรรณ ภายสีเขียว เครื่องทรงสีแดง สีกร ถือลูกแก้ว ตริศูล จักร และกระบอง (ภาคผนวก ง ภาพ 117) สักการะด้วยรูป 9 ดอก กุหลาบแดง 9 ดอก และคาถาบูชา ในส่วนฐานมีป้ายว่า "ท่านพ่อจตุโลกบาลเวสสุวรรณ ตำหนักท้าวเวสสุวรรณสร้างถวาย" (ปัจจุบันร่างทรงแม่นิกายร์เสียชีวิตแล้ว)

2. วัดมัทธิมวาสวรวิหาร และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมัทธิมวาส ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (พิกัด $7^{\circ}11'41''\text{N}$ $100^{\circ}35'31''\text{E}$) พบรูปปั้นท้าวภูเวโร รูปลักษณะยักษ์ ภายสีเขียว สวมเครื่องทรงสีเขียว นั่งคุกเข่า ถือกระบอง รักษาพุทธสถานที่บนกำแพงรั้ววัด (ภาคผนวก ง ภาพ 118) ภายในวัดพบศาลท้าวภูเวโรมหาราช รูปลักษณะเทพบุรุษพุงพลั้ยปางมหาเศรษฐีสู้ขั้มภล เทพแห่งโชคทรัพย์ (ภาคผนวก ง ภาพ 119) พร้อมด้วยบทสวดบูชา "โอม ขั้มปาล่าจาเรนต์ตา เยโฮสา" บูชาด้วยน้ำแดง พบเหรียญดินเผารูปท้าวภูเวโรปางขั้มภลให้เข้าบูชา ภายในพิพิธภัณฑสถานพบโบราณวัตถุชิ้นสำคัญได้แก่ 1) รูปหล่อองค์ลอยรูปท้าวภูเวโรปางมหาเศรษฐีสู้ขั้มภล หรือท้าวชุมพล เทพแห่งความมั่งคั่ง ประทับนั่งในท่าลลิตาสนะบนบัลลังก์ที่มีหม้อสมบัติวางเรียงอยู่ 9 ใบ พระหัตถ์ขวาทรงถือมะนาว พระหัตถ์ซ้ายบีบคองพองนให้คายมาลัยเพชรพลอย พบที่อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา สมัยศรีวิชัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 14 (ภาคผนวก ง ภาพ 120)

2) พระพิมพ์สมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12-13

3. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (พิกัด $7^{\circ}12'9''\text{N}$ $100^{\circ}35'19''\text{E}$) พบโบราณวัตถุรูปหล่อองค์ลอยพระโพธิสัตว์ขั้มภล (ท้าวภูเวโร) ประทับนั่งในท่าลลิตาสนะบนบัลลังก์ พระหัตถ์ขวาทรงถือมะนาว พระหัตถ์ซ้ายจับพองน พบที่อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา สมัยศรีวิชัย ราวพุทธศตวรรษที่ 16 (ภาคผนวก ง ภาพ 121)

4. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สถาบันทักษิณคดีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (พิกัด $7^{\circ}11'15''\text{N}$ $100^{\circ}32'47''\text{E}$) พบทำวเวรพิมพ์ดินเผาลักษณะเดียวกับวัดมัชฌิมาวาสวิหาร (ภาคผนวก ก ภาพ 122)

5. วัดคลองแห ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (พิกัด $7^{\circ}2'41''\text{N}$ $100^{\circ}28'28''\text{E}$) พบรูปปั้นยักษ์ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานอยู่ที่หน้าโบสถ์ และหลังคาโบสถ์

1. **คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะและตำแหน่งหน้าที่ของทำวเวรสู้ว์ณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัย**

คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะของทำวเวรสู้ว์ณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรศรีวิชัยได้แสดงให้เห็นถึงรูปลักษณะของทำวเวรสู้ว์ณ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) รูปลักษณะเทพ 2) รูปลักษณะยักษ์ และ 3) รูปลักษณะมนุษย์ และแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ของทำวเวรสู้ว์ณ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) จตุโลกบาล ดังนี้

1.1 รูปลักษณะ

1.1.1 รูปลักษณะเทพ

วิทยากรได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าทำวเวรสู้ว์ณมีรูปลักษณะเป็นเทพ มีความเชื่อว่าท่านเป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์และความสำเร็จ ปรากฏในอีกพระนามว่า "ทำวเวร" ตามคติจีนท่านมีพระนามว่า "ไอชิงเอี้ย" ความเชื่อที่มีการรับรู้ตามตำราว่าท่านพิการ และมีความเกี่ยวเนื่องเป็นพี่น้องต่างมารดา กับเทพองค์อื่น ๆ ได้แก่ พญานาค ครุฑ พระพิรุณ ท่านมีหน้าที่ในการช่วยเหลือมนุษย์ เป็นเทวดาในชั้นพรหมที่มีเมตตาธรรมสูง ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0111/7) (A0321/30-32) (A0131-2/11-15) (A0142/33) (A0231/37-39)

1.1.2 รูปลักษณะยักษ์

วิทยากรให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า ทำวเวรสู้ว์ณตามคติพราหมณ์โบราณมีรูปลักษณะเป็นยักษ์ โดยทั่วไปแล้วมีความเชื่อว่าท่านเป็นยักษ์ผู้ดูแลที่หน้าประตู อีกทั้งยังกล่าวว่า ทำวเวรสู้ว์ณมีหลายองค์ และปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับชั้นลดหลั่นกันไป ส่วนทำวเวรสู้ว์ณองค์ที่อยู่ในระดับสูงสุดมีหน้าที่คอยสั่งการกำกับดูแล ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0142/29) (A0131-2/40) (A0231/41-44)

1.1.3 รูปลักษณะมนุษย์

จากการสัมภาษณ์ วิทยากรได้ให้ข้อมูลว่า อติตของทำวเวรสู้ว์ณนั้นเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีความศรัทธา แต่เป็นพ่อค้าที่ตระหนี่ ไม่ค่อยทำบุญ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0131-2/10) (A0131-2/42-43)

1.2 ตำแหน่งหน้าที่

1.2.1 ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา

วิทยาการผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณท่านมีหน้าที่เป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนาโดยการดูแลวัด พระธาตุ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และพระพุทธศาสนา ท่านได้ถวายมณฑปาฏานาภิยาปริตรแก่พระพุทธเจ้าเพื่อป้องกันยักษ์และมารขณะปฏิบัติธรรม อีกทั้งวิทยาการท่านหนึ่งยังได้กล่าวถึงการประสาทพรผู้ที่เข้าวัดมาทำบุญ การตั้งจิตอธิษฐานต่อพระธาตุและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น ความขลังล้วนเกิดจากเทวดาและบริวารในสถานที่นั้น ๆ เป็นผู้ดลบันดาล เป็นการรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0131-2/40-42) (A0131-2/64-66) (A0231/45-48) (A0231/77-79)

1.2.2 จตุโลกบาล

วิทยาการผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณเป็นเทวดาจตุโลกบาลที่ดูแลภาคพื้นดิน ผู้ทำหน้าที่เฝ้าประตูเทวโลก ป้องกันสิ่งชั่วร้ายจากดินแดนนรก ท่านเป็นผู้ที่รู้ถึงบุญกรรมของมนุษย์ และมีหน้าที่คัดกรองหลังความตายว่าให้วิญญาณนั้น ๆ ไปนรกหรือสวรรค์ ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับยมบาลตามลำดับชั้นตามตำแหน่งหน้าที่ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0131-2/44-45) (A0231/12-16) (A0231/21-26)

2. คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัย

คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรศรีวิชัยได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลูกฝังมโนธรรม ดังนี้

2.1 การสร้างแรงบันดาลใจ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัย พบว่าท่านมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ 5 ด้าน คือ 1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม 2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต 3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณส่งวิญญาณ 4) การได้ฟังมากู้มาและปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

2.1.1 การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม

การสัมภาษณ์วิทยาการในประเด็นพิธีกรรมและการบำบวงนั้น พบว่าการประกอบพิธีกรรมนั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ ในมุมมองเชิงสังคมและ

วัฒนธรรมทำให้ได้เห็นถึงวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ ทั้งนี้จากข้อมูลสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณเป็นการเชื่อมโยงต่างมิติเพื่อสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือ การสั่งสอนมนุษย์ ด้วยวิธีการดังนี้ 1) การสวดมนต์บทชุมนุมเทวดาเพื่ออัญเชิญท้าวเวสสุวรรณและเหล่าเทวดามาปกป้องรักษา ก่อนเริ่มทำพิธีกรรมต่าง ๆ 2) การประกอบพิธีกรรมแบบพราหมณ์และสวดมนต์คาถาบทอาฎานาฎิยาปริตร 3) การประกอบพิธีกรรมด้วยบทสวดบูชาท้าวเวสสุวรรณ มีการใช้ธูป 9 ดอก เทียน 1 เล่ม และตั้งจิตอธิษฐานผ่านเทวรูป 4) การทำพิธีรดอง หมาก พลู เครื่องบวงสรวง 5) การทำบุญตักบาตรด้วยอาหารคาวหวาน 6) การแก้บนด้วยเนื้อหมูสด ไช้ต้ม ไช้สด ตักตาลิ่ง (เฉพาะท้าวเวสสุวรรณรูปยักษ์) 7) การประกอบพิธีกรรมที่ขึ้นอยู่กับกรรมของแต่ละบุคคล จึงมีวิธีการแก้ไขด้วยพิธีกรรมตามกรรมเฉพาะบุคคลนั้น ๆ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0311/81-86) (A0111/32-36) (A0111/36-41) (A0111/53-56) (A0121/11-14) (A0121/25-26) (A0131-2/56-58) (A0231/32-34) (A0231/46-52) (A0121/72-73)

2.1.2 การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต

การสัมภาษณ์วิทยากรในประเด็นพิธีกรรมและการบำบวงนั้น ช่างต้นทำให้ทราบว่าเป็นการประกอบพิธีกรรมในการเชื่อมโยง การสื่อสารต่างมิติ ทั้งนี้ยังพบว่า ระหว่างการประกอบพิธีกรรมยังมีสื่อสารต่างมิติทั้งทางร่างกายและทางจิต ดังนี้ 1) ในการช่วยเหลือชี้แนะ แนวทางแก้ไขเรื่องกรรมของแต่ละบุคคล ถ้าผู้ที่มาขอความช่วยเหลือไม่ได้ตั้งจิตมั่นทำตามคำแนะนำอย่างจริงจัง เชื่อว่าผลกรรมนั้น ๆ จะมาตักกับร่างกายของผู้ที่บอกกล่าวสารชี้แนะ เช่น เดินไม่ได้ อาเจียนเป็นเลือด ในแบบที่หาสาเหตุของโรคไม่ได้ 2) เป็นการประกอบพิธีกรรม ปฏิบัติสมาธิ แล้วจึงสื่อสารทางจิต 3) เป็นการสื่อสารทางนิมิต บอกกล่าวให้ปฏิบัติภารกิจบางอย่างบอกกล่าวให้ไปช่วยเหลือคนตามสถานที่ต่าง ๆ มีการสื่อสารถึงกรรมที่เขาเหล่านั้นได้กระทำความผลของกรรมนั้น พร้อมด้วยบอกวิธีช่วยเหลือและแก้ไข 4) ผู้ที่สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณ "ร่างทรง" จากแม่ชี พอผ่านการประกอบพิธีกรรม นั่งสมาธิ แล้วมีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไป คล้ายเป็นพญายักษ์ แล้วจึงสอบถามถึงเรื่องที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0131-2/34-37) (A0142/34-35) (A0221/7) (A0221/23) (A0221/49-52) (A0121/36-45) (A0121/62-66) (A0311/42-47)

2.1.3 การป้องกันจากภูตผีวิญญาณสงวิญญาณ

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า มีความเชื่อว่าท่านเป็นเทพ เป็นหัวหน้าของภูตผี ดังนั้นท่านจึงมีบทบาทในการช่วยเหลือด้านป้องกันจากภูตผีวิญญาณ โดยจากเหตุการณ์ที่มีผู้เจ็บป่วยแล้วเชื่อว่ามีสาเหตุมาจากการถูกทำคุณไสย ถูกวิญญาณเข้าสิง ถ้าแขวนหรือบูชาท้าวเวสสุวรรณแล้วท่านจะช่วยเหลือป้องกันได้ หรือการช่วยเหลือจากผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าว

เวสสุวัณได้ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ กระทั่งการมีรูปปั้นของท่านในบริเวณวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ท่านก็ช่วยเหลือป้องกันทั้งจากคนไม่ดีและจากภูตผีวิญญานนั้น ๆ

ท้าวเวสสุวัณมีบทบาทในการช่วยเหลือด้านสงวิญญาน โดยท่านได้ช่วยเหลือผู้คนผ่านผู้ที่สามารถสื่อสารกับท่านผ่านทางจิตได้ ตัวอย่าง ผู้ที่เคยทำแท้ง ท่านจะบอกกล่าวให้ประกอบพิธีกรรม โดยพิธีกรรมต้องทำในวันโกน ใช้ธูป เทียน กุหลาบแดง น้ำมะพร้าว มีการบอกกล่าวขอให้ท่านนำพาวิญญานเหล่านั้นกลับไป หรือที่เรียกว่า "การสงวิญญาน" ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การป้องกันจากภูตผีวิญญาน (A0111/8) (A0121/6-8) (A0221/52-58)
(A0211/20-21)

การสงวิญญาน (A0111/9-19) (A0111/24-31) (A0121/11-12)

2.1.4 การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า วิทยากรได้เรียนรู้ในเรื่องพหุสัจจะ ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก เรียนรู้มาก มีประสบการณ์มาก กล่าวคือ การที่คนมีความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวัณเพราะต้องการความช่วยเหลือจากท่านในด้านต่าง ๆ นั้นเป็นพันธกิจที่ท่านรักษาไว้ซึ่งความศรัทธาเพื่อการสืบทอดหลักคำสอนในพุทธศาสนา ใช้แนวทางการแสวงหาความรู้ให้เกิดปัญญาด้วยเหตุและผล "อริยสัจ 4" ในความสอดคล้องกับวิทยากรอีกท่าน คือการได้รับการช่วยเหลือในเรื่องทรัพย์สินที่เป็นความรู้ "ทรัพย์สินทางปัญญา" ที่ผ่านการตั้งจิตอธิษฐานตามความเชื่อ ความศรัทธาของแต่ละบุคคลที่มีต่อท้าวเวสสุวัณ ต้องเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งเกิดจากจิตตั้งมั่นของบุคคลนั้น ๆ แล้วมีการเรียนรู้ฝึกฝนและพัฒนากระทั่งมีประสบการณ์จากการปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งนี้แล้วการช่วยเหลือของท้าวเวสสุวัณตามความเชื่อความศรัทธาในแนวทางนี้นั้น อันที่จริงท้าวเวสสุวัณนั้นคือจิตที่ตั้งมั่นของผู้ที่มีการเรียนรู้ฝึกฝนตนเอง จึงได้มาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญา เป็นการสั่งสอนด้านพหุสัจจะ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0311/147-150) (A0311/167-173) (A0321/7-12) (A0321/44-50) (A0321/53-58) (A0321/109-114)

2.2 การมอบของขวัญ

จากการศึกษาคติความศรัทธาของท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการมอบของขวัญ โดยการให้บททดสอบ ไชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ ดังนี้

2.2.1 การให้บททดสอบ ไชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ

วิทยากรกล่าวถึงการให้บททดสอบ โศกทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จว่า ท่านให้บททดสอบความศรัทธา หมายถึง การที่คนมีความเชื่อความสำเร็จ แล้วได้ बनบานศาลกล่าว อธิษฐานขอพรให้ท่านช่วยเหลือด้านโศกทรัพย์แล้วได้รับพรตามที่ขอ แต่ในอีกมุมมองหนึ่งคือได้เห็นถึงความโลภ หากผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้ยังคงมีกิเลสก็จะมุ่งหาผลประโยชน์จากความเชื่อความศรัทธาของคนด้วยเช่นกัน

ท่านให้โศกทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จแก่ผู้ศรัทธา กล่าวคือ การมีความเชื่อความสำเร็จ เชื่อว่าท่านเป็นเทพที่ดลบันดาลความสำเร็จ เชื่อว่าท่านเป็นยักษ์เป็นผู้มีเดชอำนาจบารมี เชื่อว่าท่านเป็นเทวดาระดับพรหมชั้นสูงที่ได้บำเพ็ญเพียรเพื่อให้อกิเลสเบาบางจากความเชื่อความศรัทธาดังกล่าวจึงได้อธิษฐานขอพรแล้วเชื่อว่าอำนาจบารมีและความสำเร็จที่ตนได้รับมานั้นเกิดจากท่านก็ได้ประทานพรให้ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การให้บททดสอบความศรัทธา (A0111/43-49) (A0111/53-56) (A0311/145-146)

การให้โศกทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จแก่ผู้ศรัทธา (A0321/30-32) (A0231/29-32) (A0231/36-37)

2.2.2 การสั่งสอน

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักร ศรีวิชัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอน 5 ด้าน คือ 1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านหิริ-โอตตปปะ 2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา 3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล 4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ 5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา ดังนี้

1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านหิริ-โอตตปปะ

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการสั่งสอนด้านหิริ - โอตตปปะ ความละอายและกลัวต่อบาป ด้วยการที่ท่านช่วยเหลือบุคคลโดยวิธีการต่าง ๆ กันนั้น ได้แสดงให้เห็นว่าความเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตล้วนมีเหตุจากการกระทำของตนในอดีตที่แตกต่างกัน การที่ท่านได้สื่อสารบอกกล่าวและช่วยเหลือก็เพื่อเป็นการสอนสั่งให้ ไม่ประพฤติดนเียงนั้นอีก ทั้งนี้แล้วทุกคนมีกรรมเป็นของตน ท่านสามารถช่วยบอกวิธีบรรเทาได้เท่านั้น มนุษย์จะมีความละอายและกลัวต่อบาปจากการเรียนรู้ในผลของการกระทำของตนตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0121/62-66) (A0131-2/70-74) (A0131-2/21-26)

2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธาผ่านความเชื่อความศรัทธาของผู้คนที่เป็นประสบการณ์ของแต่ละบุคคลจึงทำให้มีการรับรู้แตกต่างกันไปเฉพาะบุคคลว่าท่านคือใคร มีรูปลักษณะ มีบทบาทหน้าที่ความสำคัญอย่างไร โดยเริ่มจากเชื่อและศรัทธาในรูปลักษณะของท่าน จากนั้นมีการตั้งจิตอธิษฐานผ่านพิธีกรรมในสิ่งที่ปรารถนา หรือผ่านผู้สื่อสารทางจิต (ร่างทรง) แต่ทั้งหมดนี้คือการสอนสั่งในการตั้งมั่นทางจิตจิตที่มีสติมีสมาธิแล้วมีการประพฤติปฏิบัติที่ประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่เรื่องของความเชื่อความศรัทธาแบบงมงาย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0321/13-21) (A0321/60-64) (A0321/96-97) (A0321/115-121) (A0311/75-80)

3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า วิทยากรได้เรียนรู้การสั่งสอนด้านศีล ผ่านการประกอบพิธีกรรมในการช่วยเหลือคน ซึ่งทำให้เห็นว่าผู้คนที่มาขอความช่วยเหลือนั้นขาดสติจะไม่ได้อึดมั่นทางจิตในการมีจิตใจไม่ดีเป็นกุศลและปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้ไว้ว่าหลังจากที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วต้องประพฤติปฏิบัติตนอย่างไรบ้างตามคำแนะนำของวิทยากรผู้สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณ อีกทั้งการที่ท่านให้การช่วยเหลือด้านโรคภัยนั้นยังเป็นการสอนสั่งให้คน ไม่ประพฤติผิดศีลในการไปฆ่าผู้อื่น ไปลักทรัพย์ผู้อื่น ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0131-2/75-76) (A0131-2/16-18) (A0321/100-102)

4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ โดยเกิดจากความเชื่อความศรัทธาของแต่ละบุคคลที่ได้รับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จากการอธิษฐานขอพร บนบานศาลกล่าวจากท้าวเวสสุวรรณ การขอความช่วยเหลือผ่านผู้สื่อสารทางจิตแล้วจึงกลายเป็นกุศลโลบายในการสอนสั่งให้ลดความตระหนี่ สดกิลเลส ด้วยข้าวปลาอาหารที่นำมาบวงสรวง นำมาแก้มบน นำมาใส่บาตร การถวายสิ่งของบำรุงวัดบำรุงศาสนา เป็นต้น ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0131-2/56-58) (A0131-2/76-78) (A0231/32-34) (A0311/40-42)

5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา กล่าวคือ สุขหรือทุกข์ล้วนเป็นผลจากตัวจิตที่นำไปสู่การกระทำที่เรียกว่า "กรรม" วิทยากรเปรียบอุปลักษณ์ว่า "ท้าวเวสสุวรรณเป็นจิตของคน" มีทั้ง "จิตใจฝ่ายสูง" คือจิตที่

คอยควบคุมให้เราประกอบกรรมดี มีศีล สมาธิ ปัญญา และ “จิตใจฝ่ายต่ำ” คือ การไม่ควบคุมจิตใจของตนให้ประกอบกรรมดี

นอกจากนี้ยังพบอีกว่าท่านคือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ท่านสอนให้เห็น “สมภาพ - ความเป็นคู่ ๆ” มีได้ก็สูญได้ มีลาภยศสรรเสริญก็สามารถเสื่อมลงได้เช่นกัน ตัวอย่างจากความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณ ช่วงแรก ๆ ศรัทธานั้นประกอบด้วยศีลก็เกิดความรุ่งเรือง มีแต่สิ่งดีงาม พอนานไปคนบางกลุ่มเล็งเห็นผลประโยชน์จากความศรัทธานั้น ๆ จึงกลายเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยความโลภ กลายเป็นความศรัทธาที่ขาดซึ่งปัญญา แล้วความเสื่อมจึงเกิดขึ้น ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

ท้าวเวสสุวรรณคืออุปลักษณะของจิตใจของคน (A0321/123-125)
(A0311/ 96-102) (A0142/36-44)

ท้าวเวสสุวรรณคือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า (A0311/157-165)
(A0311/125-130) (A0221/25-41)

2.4 การสร้างความตระหนักในบุญบาป

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างความตระหนักในบุญบาปด้วยการสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ ดังนี้

2.4.1 การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

วิทยากรกล่าวถึงบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการสร้างความตระหนักในบุญบาป ด้วยสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ว่าท่านได้ปกป้องรักษามนุษย์ โดยในคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณนั้นควรวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ของท่าน และเป้าหมายของการสื่อสารมายังมนุษย์ วิทยากรได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ บนโลกนี้กับท้าวเวสสุวรรณที่มีบทบาทในการปกป้องรักษามนุษย์ และจากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้นั้นทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างคนที่มาขอความช่วยเหลือกับท่าน ท้าวเวสสุวรรณ ด้วยการบอกกล่าวเกี่ยวกับกรรมที่เคยกระทำไว้และวิธีการแก้ไข

ท่านสื่อสารเหตุการณ์ล่วงหน้าในความเป็นไปของมนุษย์โดยท่านท้าวเวสสุวรรณได้สื่อสารถึงเหตุการณ์ความเป็นไปบนโลก หรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับผู้ใกล้ชิดกับผู้ที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้ เช่น รู้เหตุการณ์ล่วงหน้าว่าใครจะเสียชีวิต หรือ การสื่อสารทางนิมิตบอกกล่าวให้ไปช่วยเหลือบุคคลตามสถานที่ต่าง ๆ โดยท่านได้สื่อสารถึงสาเหตุของผลกรรมที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้น ๆ แล้วจึงบอกวิธีการแก้ไข

ท่านต่ออายุชีพ หมายถึงการที่ผู้ปฏิบัติทางจิตมีความสามารถในการสื่อสารผ่านทางกายทิพย์กับท้าวเวสสุวรรณและขอพาดวงจิตผู้ที่ยังไม่สิ้นอายุชีพกลับเข้ากายเนื้อให้พื้นมีลมหายใจอีกครั้งหรือที่เรียกว่า "ตายแล้วฟื้น" ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ผู้ตายแล้วฟื้น กลับมีบุคลิกภาพเปลี่ยนไป มีความสามารถในการช่วยเหลือคนด้วยวิธีการต่าง ๆ และผันตนเองเข้าสู่ทางธรรม บวชเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การปกปักรักษามนุษย์ (A0311/108-116) (A0311/27-29) (A0311/49-51)

การสื่อเหตุการณ์ให้ทราบล่วงหน้า (A0211/19-21) (A0121/62-66)

การต่ออายุชีพ (A0121/17-22) (A0221/8-14)

2.4.1 การปลุกฝังมโนธรรม

จากการศึกษาความคิดเห็นบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการปลุกฝังมโนธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอันเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตในเส้นทางของการไต่ระดับทางจิตวิญญาณ ด้วยวิถีของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังนี้

1) การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

จากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เห็นว่าท่านมีบทบาทด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นภาพรวมของพันธกิจทั้งหมดนี้ว่า ล้วนนำไปสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณ โดยอาศัยหลักการสอนตามแนวทางของพระพุทธองค์ เรื่อง "บัวสี่เหล่า" จากข้อมูลสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ 1) กรณีผู้ที่ยังมีความต้องการด้านปัจจัยสี่ มีความต้องการทางโลก ท่านได้รักษาศรัทธาจากคนกลุ่มนี้ ให้เป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา เมื่อเขาได้รับการตอบสนองความต้องการด้านปัจจัยสี่แล้ว ก็เริ่มนำตนเองเข้าสู่วัด ศาสนา แล้วจึงไต่ระดับเรียนรู้หลักธรรมที่เป็นหลักยึดเหนี่ยว เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต และไต่ระดับทางจิตวิญญาณต่อไป 2) ผู้ที่เป็นคนกลาง ในการสื่อสารระหว่างท้าวเวสสุวรรณกับคนที่มาขอความช่วยเหลือ เขาได้เห็นภาพของคนที่ยังขาดศีล สมาธิ ปัญญา เห็นภาพของกรรม และผลของกรรมที่เกิดขึ้นกับบุคคลต่าง ๆ เมื่อเวลาผ่านไปจากประสบการณ์ของภารกิจช่วยเหลือคนจึงได้ตกผลึกทางความคิด จากเหตุการณ์ที่มีคนมาขอความช่วยเหลือวนเวียนซ้ำไปมา จึงมีการพัฒนายกระดับจิตใจกระทั่งสามารถชี้แนะสอนสั่งกอบปร้ทั้งการสั่งสอนข้อธรรมที่ได้รับการสื่อสารจากท้าวเวสสุวรรณกลับไปยังบุคคลเหล่านั้นได้ 3) ผู้ที่ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ มีการไตร่ตรองด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา จึงสามารถวิเคราะห์หาความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อท้าวเวสสุวรรณได้ 2 แบบ คือ 3.1) แบบที่เป็นรูปธรรม ที่เชื่อว่าท่านมีรูปลักษณะต่าง ๆ ตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การช่วยเหลือด้าน

ต่าง ๆ และ 3.2) แบบที่เป็นนามธรรม ที่เชื่อว่าท่านเป็นอุปลักษณะของจิตที่อยู่ข้างในของแต่ละบุคคล ผลที่เกิดขึ้นต่าง ๆ นั้น ล้วนเกิดจากจิตที่มีทั้งจิตใจฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดีได้ทำกรรมไว้แล้วจึงได้รับผลตามกรรมนั้น ท่านเป็นเทวดานุสติ คือ การระลึกถึงแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติของเทวดาตามที่ปรากฏในเทพปกรณ์ นำไปสู่หลักอริยสัจสี่ เมื่อทุกข์เกิด ใช้หลักเหตุผลว่าทำอย่างไรให้พ้นทุกข์ นั่นคือการพัฒนาจิตวิญญาณ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (A0111/62-63) (A0111/72-78) (A0131-2/27-34) (A0121/48-57) (A0121/74-76) (A0311/53-58) (A0311/147-150) (A0142/47-48)

อาณาจักรหริภุญชัย (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-18)

"หริภุญชัย" เป็นชื่อแคว้นโบราณตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบนกับแม่น้ำวัง อยู่ในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13-18 (ถึงประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 19) มีราชธานีอยู่ที่เมืองหริภุญชัย หรือ จังหวัดลำพูน ในปัจจุบัน (สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 4) จากหลักฐานโบราณสถานและวัตถุ ศิลปจารึก และตำนานพงศาวดาร แสดงให้เห็นถึงเขตแดนของหริภุญชัยที่กระจายครอบคลุมบริเวณตอนล่างของที่ราบลุ่มเชียงใหม่เหนือเขตเมืองลำพูนขึ้นมา กับทั้งบริเวณลุ่มแม่น้ำวังของลำปาง ตั้งอยู่ระหว่างลำน้ำกกและลำน้ำปิงเก่า (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2540, น. 63) ร่องรอยของชุมชนโบราณหริภุญชัยมีลักษณะเป็นคูน้ำคันดิน ได้แก่ ศูนย์กลางของหริภุญชัยที่เวียงหริภุญชัยอยู่บริเวณแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน และเมืองต่าง ๆ โดยรอบ ได้แก่ เวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เวียงเกาะ ตำบลสองแคว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เวียงมโน ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง ใกล้เคียงลำน้ำปิงเก่า จังหวัดเชียงใหม่ และที่เวียงฮอด ตำบลหางดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2540, น. 63; สวัสดิ์ อ่องสกุล, 2543, น. 50; สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 46) การระบุดักราชในการสร้างเมืองนั้น ตำนานต่าง ๆ ระบุดักราชในการสร้างเมือง ไม่ตรงกัน ประเสริฐ ฐน นคร วิเคราะห์ว่าควรเป็น พ.ศ. 1310-1311 ตามความเห็นของยอร์ช เซเดย์ โดยใช้หลักฐานตำนานเมืองลำพูน การสร้างเมืองควรเป็นราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 (สวัสดิ์ อ่องสกุล, 2543, น. 37) ทั้งนี้จากเอกสารชินกาลมาลีปกรณ์ และจามเทวีวงศ์ บรรยายว่าเมื่อปี พ.ศ. 1204 ฤๅษีตนหนึ่งชื่อวาสุเทพ (ดูที่เชิงอรรถ 42) ได้สร้างเมืองหริภุญชัย (นครลำพูน) หลังจากนั้น 2 ปี พระเจ้าจักรพรรดิแห่งลพบุรี ทรงส่งพระนางจามเทวีมาครองราชย์เมืองหริภุญชัย พระนางพร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่จำพวกละ 500 คน กับพระมหาเถรทรงไตรปิฎก 500 องค์ ล่องเรือมาตามแม่น้ำปิงค์ (ปิง) 7 เดือน พระนางประสูติพระโอรส 2 พระองค์ องค์แรกพระนามว่า มหายศ หรือ มหันตยศ ต่อมาได้ราชาภิเษกในราชสมบัติ องค์ที่สองพระนามว่า อินทวร หรือ อนันตยศ ต่อมาได้ครองเขลางค์นคร (ลำปาง) (พระรัตน

ปัญญาเถระ, 2501 อ้างถึงใน สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 19,27-28; พระโพธิ์รังสี, 2510, น. 31-35; สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543, น. 41, 50) ในขณะนั้น ราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ในเขตภาคกลางเริ่มก่อรูปเป็นรัฐทวารวดี และมีพัฒนาการสืบเนื่องมาถึงราวพุทธศตวรรษที่ 16 ได้แก่ อุ้มทอง นครปฐม คูบัว คูเมือง อุตะเภา จันเสน ลพบุรี เป็นต้น ตั้งอยู่ชายฝั่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับการค้าทางทะเล การเติบโตทางการค้าของเมืองท่าชายฝั่งได้ขยายสู่ดินแดนตอนในของคาบสมุทร เกิดการขยายตัวจากวัฒนธรรมทวารวดีภาคกลางมาสู่ภาคเหนือ (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543, น. 40) สะท้อนถึงการเคลื่อนตัวของกลุ่มชนในเขตภาคกลางแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาจากเมืองละโว้หรือลพบุรี สู่ดินแดนแถบนี้ ซึ่งให้เห็นถึงการเผยแพร่วัฒนธรรมและวิทยาการด้านต่าง ๆ ทั้งการศาสนา การปกครอง และด้านสังคมมาสู่ดินแดนเขตภาคเหนือตอนบน จากการขุดค้นทางโบราณคดีพบหลักฐานที่มีความคล้ายคลึงกับศิลปกรรมทวารวดีแถบภาคกลาง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-17 ทั้งนี้ ฝาสุข อินทราวุธ และคณะได้ศึกษาร่องรอยอารยธรรมโบราณจากหลักฐานโบราณคดีในเขต จังหวัดลำพูนก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ได้ให้ข้อสรุปว่า เมืองหริภุญชัยนั้นมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารตำนานต่าง ๆ รวมทั้งยืนยันถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างเมืองหริภุญชัยกับชุมชนโบราณต่าง ๆ (สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 19-21)

สถาบันกษัตริย์อาศัยความเชื่อในพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างวัฒนธรรมหริภุญชัยร่วมกัน การมีความคิดความเชื่อและรูปแบบวัฒนธรรมเดียวกันย่อมลดความหลากหลายต่าง ๆ ลง ทำให้เกิดการบูรณาการทางวัฒนธรรม กษัตริย์ทุกพระองค์เป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก ทำหน้าที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543, น. 81-82) พระพุทธศาสนาในแคว้นหริภุญชัยเริ่มมีความเจริญเป็นปึกแผ่นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา โดยสมัยพระยาอหิตตราช ไปรดให้สร้าง "พระธาตุหริภุญชัย" เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ อีกทั้งพระยารวมมิกราช พระโอรสที่ครองราชย์สืบต่อมาได้สร้างพระพุทธรูปยืนองค์หนึ่งสูง 18 ศอก เรียก "พระอัษฎารส" ปัจจุบันอยู่ที่วัดพระยืนนอกเมืองหริภุญชัยด้านทิศตะวันออก (สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 32) พระพุทธศาสนาในเมืองหริภุญชัยช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 คาดว่าจะเป็นพุทธศาสนาแบบหินยานที่พระนางจามเทวีได้นำขึ้นมาจากเมืองลพบุรีที่ผสมผสานกับพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาซึ่งผ่านมาทางเมืองสุธรรมนครของมอญและเมืองพุกามของพม่า ทั้งนี้มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนของเมืองเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ดังปรากฏปลายพุทธศตวรรษที่ 15 เกิดโรคระบาดที่นครหริภุญชัย พลเมืองจึงอพยพไปอยู่เมืองสุธรรมนคร (สะเทิม) และที่เมืองหงสาวดี (พะโค) ช่วงดังกล่าวหริภุญชัยมีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในดินแดนแถบนี้ด้วย (พระโพธิ์รังสี, 2510 อ้างถึงใน สุรพล ดำริห์กุล,

2547, น. 34-35; สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543, น. 42) และพบร่องรอยของการนับถือพุทธศาสนา มหายาน สันนิษฐานว่ารับมาจากทิเบตผ่านพม่าอีกทีหนึ่ง โดยสะท้อนผ่านพิธีกรรมและความเชื่อ ต่าง ๆ อาทิ ประเพณีทานตุง ประเพณีใส่บาตรเพ็งพุด พิธีกรรมเลี้ยงผีปู่และย่าและ ประเพณีสืบชะตา ประเพณีบูชาเสาอินทขิล และประเพณีขึ้นทำางทั้งสี่ ซึ่งจากการศึกษารายละเอียดของพิธีกรรม เปรียบเทียบกับบทความความคิดในพุทธศาสนามหายาน สันนิษฐานได้ว่าได้รับอิทธิพลเข้ามาราวพุทธ ศตวรรษที่ 16-18 ผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่น (วรรณะ มูลขำ, 2545, น. 62-112)

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจากการขยายตัวของวัฒนธรรมทวารวดีเมืองละโว้ คือความ เจริญทางพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและการวางรากฐานพระพุทธศาสนาในแอ่งที่ราบ เชียงใหม่-ลำพูน (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543, น. 44) พบพระพิมพ์ดินเผา เศียรพระพุทธรูปและเทวดา และโบราณสถานที่สำคัญ ได้แก่ 1) เจดีย์กู่กุด หรือเจดีย์สุวรรณจังโกฏี และเจดีย์แปดเหลี่ยม หรือ รัตนเจดีย์ ที่วัดจามเทวี ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 17 ในสมัยพระยาอา ทิตตราช (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543, น. 35; สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 54) 2) พระธาตุหริภุญชัย ที่วัด พระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร สร้างขึ้นใน พ.ศ.1607 3) วัดกู่ละมั่ง หรือวัดมณีนิยาราม เป็นวัดที่พระ นางจามเทวีโปรดให้สร้างขึ้นจากการที่ให้นายธนูศิลป์คนหนึ่งยิงธนูเสียดวงเพื่อหาสถานที่มงคล สำหรับสร้างมหาเจดีย์ 4) วัดพระยืน ได้รับการสถาปนาสมัยพระยาธรรมิกราช ต้นพุทธศตวรรษที่ 18 (สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 54-83) สำหรับที่เขลางค์นครพบ 5) วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม 6) วัดบันเจิงร้าง (สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 110-116) อีกทั้งยังพบหลักฐานที่แสดงถึงความ เชื่อมโยงและการแผ่อาณาจักรทวารวดีมาที่หริภุญชัยจาก 1) พระพิมพ์ศิลปะอินเดียน คือ พระงบ น้ำอ้อย เป็นพระพิมพ์รูปกลมคล้ายน้ำตาลอ้อยที่ทำเป็นแว่นกลม ๆ ด้านล่างมีคาถา "เขมฺมา" ด้วยอักษรเทวนาครี ภาษาสันสกฤต ศิลปะอินเดียนหลังคุปตะ รอบองค์พระล้อมด้วยรูป 7 องค์เป็น สัญลักษณ์ว่าพระพุทธรูปที่ปรากฏคือ พระศรีอารียเมตไตรย (ภาคผนวก ง ภาพ 123) และ พระพิมพ์ขุ่มพุทธคยา ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 แพร่หลายที่เมืองพุกามและพะโค และในช่วง รุ่งเรืองของทวารวดีพบที่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และ ที่เมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) พระพิมพ์ศิลปะทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 13-14 3) พระพิมพ์ศิลปะ ลพบุรี คือ พระตรีกาย เป็นศิลปะเนื่องในพระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน (ภาคผนวก ง ภาพ 124) 4) ภาพดินเผาแบบทวารวดีภาคกลาง ราวพุทธศตวรรษที่ 11-18 (สุรพล ดำริห์กุล, 2547, น. 160-183; สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543, น. 36, 69-72) หริภุญชัยล่มสลายและเป็นส่วนหนึ่งของ อาณาจักรล้านนาราวต้นพุทธศตวรรษที่ 19 (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2543, น. 44) ปรากฏข้อมูลจากการ วิจัยภาคสนามที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับรากของวัฒนธรรมในอาณาจักรโบราณหริภุญชัย ดังนี้

แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของหริภุญชัย (ภาคผนวก ง ภาพ 34)

จังหวัดลำพูน ได้แก่

วัดป่ายาง (สันพระเจ้าแดง) ตำบลห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน (พิกัด 18°40'7"N 99°8'9"E) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ตนหนึ่งกายสีเขียวนามว่าท้าวไธโรย ตนหนึ่งกายสีแดงนามว่าท้าวสโรดม สวมเครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบองรักษาพุทธสถานที่ประตูทางเข้าโบสถ์

จังหวัดลำปาง ได้แก่

1. วัดศรีด้อม ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (พิกัด 18°17'45"N 99°30'13"E) พบศาลเจ้าพ่อมหายักษ์สามพันตน เป็นศาลเพียงตาสีแดงอยู่ใต้ต้นโพธิ์ และบริเวณใกล้กันนั้นพบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณรูปลักษณะยักษ์กายสีเขียวยืนถือกระบอง (ภาคผนวก ง ภาพ 125) มีป้ายชี้แจงสะท้อนความเชื่อที่ท้าวเวสสุวรรณท่านถืออุโบสถศีล ห้ามเก็บตั้งแต่เวลา 13.00 น. เป็นต้นไป และพบรูปปั้นยักษ์กายสีแดงสวมเครื่องทรงสีเขียว ยืนถือกระบองที่ด้านหน้าโบสถ์

2. สุสานไตรลักษณ์ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (พิกัด 18°18'28"N 99°30'51"E) พบการหล่อท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งช่วงที่เก็บข้อมูล (19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559) ได้ทำการหล่อหัวใจท้าวเวสสุวรรณเรียบร้อยแล้ว โดยรูปลักษณะต้นแบบเป็นรูปลักษณะยักษ์ผอมยาวแบบอินเดีย (ภาคผนวก ง ภาพ 126)

จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

1. วัดต้นแก้ว (วัดรัตนาราม) ตำบลริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด 18°55'8"N 98°56'43"E) พบไม้แกะสลักรูปยักษ์ 2 ตน ตนหนึ่งสีทอง ตนหนึ่งสีดำ ยืนถือกระบองรักษาสถานที่บริเวณหน้ากุฏิ

2. วัดดอนแก้ว ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด 18°52'46"N 98°58'19"E) พบศาลท้าวเวสสุวรรณเป็นศาลไม้สีแดงอยู่หน้าศาลาการเปรียญ ภายในพบท้าวเวสสุวรรณทำจากไม้แกะสลัก รูปลักษณะยักษ์ยืนถือกระบอง บูชาด้วยรูป 9 ดอก กุหลาบแดง 9 ดอก แล้วสวดคาถาท้าวเวสสุวรรณ ภายในศาลาพบรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณ และเหรียญท้าวเวสสุวรรณสำหรับเช่าบูชา (ภาคผนวก ง ภาพ 127) ซึ่งศาลท้าวเวสสุวรรณนี้เป็นศูนย์รวมศรัทธาในการเชื่อมโยงพุทธศาสนิกชนมาบำรงดูแลพระพุทธศาสนา และศาสนสถาน

3. วัดป่าดาราภิรมย์ ตำบลริมใต้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด 18°57'5"N 98°55'39"E) พบรูปปั้นท้าวจุลโลกบาล และยักษ์ รักษาพุทธสถานที่บริเวณโดยรอบ หน้าโบสถ์ และเจดีย์ (ภาคผนวก ง ภาพ 128) ภายในวิหารมีรูปหล่อองค์ลอยและเหรียญท้าวเวสสุวรรณสำหรับเช่า

บูชา พบท้าวเวสสุวรรณท่าจากไม้แกะสลักเตรียมนำไปตั้งศาลให้ผู้ศรัทธาได้สักการะบูชา (ภาคผนวก ง ภาพ 129)

4. วัดเจติยสถาน (วัดเหมืองผ่า) ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด $18^{\circ}55'59''\text{N } 98^{\circ}56'15''\text{E}$) ในอดีตเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านการสร้างและปลูกเสกท้าวเวสสุวรรณ เป็นต้นกำเนิดของการนับถือท้าวเวสสุวรรณใน จังหวัดเชียงใหม่ โดยหลวงพ่อกษม เกตุธมฺโม พบศาลท้าวเวสสุวรรณ ภายในมีรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณสำริด (ภาคผนวก ง ภาพ 130) โดยรอบโบสถ์และวิหารพบรูปปั้นยักษ์รักษาพุทธสถาน

5. วัดศรีมุงเมือง ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด $18^{\circ}52'46''\text{N } 99^{\circ}7'29''\text{E}$) พบรูปปั้นเทวบุตรนั่งถือ IPAD อยู่ที่ด้านซ้ายและขวาของประตูเข้าโบสถ์ มีป้ายว่า "ต้นจัญญูจ่าบาบ" (แปล ผู้จัดบันทึกบัญชีบุญ-บาป) สื่อถึงบริวารของท้าวเวสสุวรรณผู้ทำหน้าที่บันทึกบุญบาป พบรูปปั้นยักษ์ถือกระบองที่บันไดทางเข้าโบสถ์ และรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณพิมพ์เดียวกับวัดป่าดาราภิรมย์ที่โต๊ะหมู่บูชาภายในโบสถ์

6. วัดสันป่าข่อย ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด $18^{\circ}47'9''\text{N } 99^{\circ}0'30''\text{E}$) พบรูปหล่อท้าวเวสสุวรรณที่โต๊ะหมู่บูชาภายในวัด และเหรียญท้าวเวสสุวรรณสำหรับเช่าบูชา

7. ตำนันท้าวเวสสุวรรณ ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด $18^{\circ}39'46''\text{N } 98^{\circ}54'32''\text{E}$) ปัจจุบันเป็นร้านเหล็กตัดซึ่งอดีตเคยเป็นตำหนักทรงท้าวเวสสุวรรณ มีร่างทรงคอยสื่อสารข้อมูลเพื่อ สั่งสอนชี้แนะการดำเนินชีวิต ช่วยเหลือเกี่ยวกับโชคร้ายและความสำเร็จ

8. วัดโลกโมฬี ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด $18^{\circ}47'51''\text{N } 98^{\circ}59'8''\text{E}$) พบรูปปั้นยักษ์ 2 ตน ตนหนึ่งกายสีเขียว ตนหนึ่งกายสีแดง สวมเครื่องทรงสีทอง ยืนถือกระบองอยู่ที่ด้านซ้ายและขวาของซุ้มประตูทางเข้าวัด

9. วัดเจติยหลวงวรวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด $18^{\circ}47'12''\text{N } 98^{\circ}59'11''\text{E}$) พบรูปหล่อท้าวจตุโลกบาลที่ประตูทางเข้าศาลอินทิล โดยท้าวเวสสุวรรณมีรูปลักษณะเทพนั่งในท่า ลลิตาสนะ หนัตถ์ขวาถือกระบอง หนัตถ์ซ้ายถือเจดีย์ ที่ฐานมียักษ์ณี (ภาคผนวก ง ภาพ 131) พบศาลพญายักษ์ราช (ศาลใต้) ศาลอมรเทพ (ศาลเหนือ) โดยเมื่อ พ.ศ. 2343 พระเจ้ากาวิละให้สร้างกุ่มภัณฑ์ 2 ตน ไว้คอยพิทักษ์เสาศาลอินทิลหลักเมืองเชียงใหม่ (ภาคผนวก ง ภาพ 132) และยักษ์กายสีเขียวยืนเฝ้าอยู่ที่ประตูทางเข้าวัด

10. วัดพระธาตุดอยคำ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด 18°45'35"N 98°55'7"E) ที่ป้ายชื่อวัดพบรูปปั้นยักษ์ปฐพีสีหัลบมีกายสีแดง และยักษ์ปฐพีสมเฝ้าทรัพย์มีกายสีเขียว (ภาคผนวก ง ภาพ 133) รอบเจดีย์พบอาคารมัยกษผู้ดูแลพระธาตุปู่สะย่าสะ (ภาคผนวก ง ภาพ 134) พบรูปปั้นยักษ์รอบ ๆ องค์เจดีย์และข้างพระพุทธรูป

11. วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ (พิกัด 18°48'18"N 98°55'18"E) พบรูปปั้นท้าวเวสสุวรรณรูปลักษณะยักษ์กายสีเขียว เครื่องทรงสีน้ำเงินแดง อยู่ภายในเสาเข็มประตูทางเข้าวัด ตนที่อยู่ด้านซ้าย มือหนึ่งถือขวาน ส่วนอีกตนที่อยู่ด้านขวา มือถือกระบองอย่างท้าวเวสสุวรรณที่พบโดยทั่วไป (ภาคผนวก ง ภาพ 135)

1. คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะและตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรหริภุญชัย

คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรหริภุญชัยได้แสดงให้เห็นถึงรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) รูปลักษณะเทพ 2) รูปลักษณะยักษ์ และ 3) รูปลักษณะมนุษย์ และแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) จตุโลกบาล ดังนี้

1.1 รูปลักษณะ

1.1.1 รูปลักษณะเทพ

วิทยากรผู้ให้ข้อมูลได้ให้สัมภาษณ์ว่า ท้าวเวสสุวรรณตามหลักฐานที่มีการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกท่านเป็นเทพประจำทิศเหนือที่สถิตยบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ตามความคิดเห็นของวิทยากรกล่าวว่าท่านมีวรรณะหรือกายเป็นสีทอง อาจจะด้วยตามพระนามของท่านที่มักสะกดเป็น "ท้าวเวสสุวรรณ" ขณะที่ท่านดำรงอยู่ในรูปลักษณะเทพ ท่านประกอบด้วยวรรณะที่ผ่องใส สง่างาม โดยมีการดำรงอยู่ที่แตกต่างกันในกาละ-เทศะ ของระดับชั้นสวรรค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ท่านเป็นหัวหน้าเทวดาและหมู่ยักษ์ทั้งหลายในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นเทวดาที่มีคุณด้านป้องกันภูตผีปีศาจและสิ่งอัปมงคลทั้งหลาย ท่านมีรูปลักษณะเทวดาไม่ได้เป็นยักษ์ ทั้งนี้ด้วยเพราะเหตุจากที่ท่านเป็นนายในหมู่ยักษ์จึงได้มีการหล่อรูปปั้นตามจินตนาการของช่างหล่อ ท่านมีกายเป็นสีทองในขณะที่ดำรงอยู่ในสวรรค์ชั้นสุทธาวาส และมีกายเป็นสีขาว มีความเมตตา ปฏิบัติสมาธิเพียงอย่างเดียว ในขณะที่ท่านดำรงอยู่ในสวรรค์ชั้นพรหม และยังมีความเชื่อจากผู้ที่มีประสบการณ์และสามารถสื่อสารทางจิตได้ว่าท่านเป็นเทวดาที่คอยรับเรื่องราวต่าง ๆ จากมนุษย์ที่ตั้งจิตอธิษฐานประกอบพิธีกรรมผ่านการนำดอกไม้สีขาวจำนวน 9 ดอก มาถวาย จากนั้นท้าวเวสสุวรรณจึงนำความถึงพระศิวะโดยตรง ในทางธรรมเชื่อว่าท่านสำเร็จธรรมชั้นโสดาบัน

วิทยากรให้สัมภาษณ์ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0121/5-6) (C0121/25-29) (C0121/30-33) (C0131-3/4-8) (C0132/55-56) (C0171/4-6)

1.1.2 รูปลักษณะยักษ์

วิทยากรผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า รูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณอีกรูปลักษณะหนึ่งคือ รูปลักษณะยักษ์ โดยเป็นกายเนรมิตที่ท่านสร้างขึ้น ทั้งนี้ตามความเชื่อและการรับรู้ของท่านเป็นนายแห่งภูตผีปีศาจและหมูยักษ์ ท่านจึงต้องมีเขี้ยว มีดวงตาแดงกล้าดูดัน มีหน้าตาค่อนข้างดุ สีกายของท่านผสมกันระหว่าง เขียว ทอง และแดง ยืนถือกระบอง ซึ่งเป็นจินตนาการของประติมากรที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีไทยเรื่อง "รามเกียรติ์" โดยตามเรื่องว่าท้าวเวสสุวรรณ ท้าวภูเวระ [ท้าวภูเปรัน] เป็นพี่น้องต่างมารดากับทศกัณฐ์ เป็นยักษ์ที่พิการมี 3 ขา เป็นที่คุ้นชินปรากฏให้เห็นทั่วไปตามวัด โบสถ์ วิหาร โดยมีความเชื่อว่าเป็นยักษ์ที่ดูแลทรัพย์สินสมบัติของพระพุทธศาสนา ปกป้องรักษา ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางใจ ในขอบเขตการวิจัยพื้นที่อาณาจักรโบราณหริภุญชัย ผู้ให้ข้อมูลเชื่อว่าท่านเป็นอธิบดีหรือเป็นนายแห่งยักษ์ต่าง ๆ ที่เฝ้าอยู่ตามโบสถ์ เจดีย์ วิหาร อาทิ เจ้ายักษ์สามพันตน เป็นต้น อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์และสามารถสื่อสารทางจิตกับท้าวเวสสุวรรณได้ กล่าวเพิ่มเติมว่าภูเวสที่ปรากฏตามวัดต่าง ๆ นั้น ดำรงอยู่ต่างกาลละ-เทศะ กับท้าวเวสสุวรรณที่ท่านดำรงอยู่ในระดับที่สูงกว่า และส่วนบนของเศียรท่านประกอบด้วยหลายเศียรตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0121/20-21) (C0121/23-27) (C0163/80-83) (C0171/73-80)

1.1.3 รูปลักษณะมนุษย์

วิทยากรผู้ให้ข้อมูล กล่าวถึงรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณว่ายังมีอีกรูปลักษณะหนึ่งคือ รูปลักษณะมนุษย์ แม้ท้าวเวสสุวรรณจะเป็นเทพแต่ก็ยังไม่หลุดพ้นจากวิภวสงสาร ยังมีอายุขัย เมื่อหมดบุญก็ต้องจุติไปเกิด ฉะนั้นท่านจึงต้องอาศัยมนุษย์ที่สามารถสื่อสารทางกายและจิตกับท่านได้ในกรสร้างบุญบารมี หรืออีกทางหนึ่งคือท่านมาเกิดเป็นมนุษย์แล้วสร้างบุญบารมี โดยเป็นผู้ที่มุ่งชาวหม่มขาว รักษาอุโบสถศีล เป็นผู้ที่มีสัมผัสน์ 6 สามารถสื่อสารทางกายและจิตได้ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0121/15-18) (C0132/49-54)

1.2 ตำแหน่งหน้าที่

1.2.1 ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา

วิทยากรผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณเป็นเทวดาที่ทำหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลพระพุทธศาสนา ปกป้องรักษาผู้ที่ประพฤติดีประพฤติชอบ โดยท่านได้แสดงบทบาท 2 แนวทาง คือ 1) ถวายบทอาถรรพณ์ปริตรแด่พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งสมัยพุทธกาลเพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันผู้ปฏิบัติธรรมจากเหล่ายักษ์มารที่รบกวนผู้ปฏิบัติธรรม 2) ทูลขอพระพุทธองค์ว่าให้

พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองถึง 5000 ปี ฉะนั้นแล้วทำวเวสสุวรรณจึงตั้งสัจจะอธิษฐานว่าจะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองดูแลศาสนาต่อหลังพระพุทธศาสนารุ่งเรืองไปแล้ว 2500 ปี ปรากฏให้เห็นจากการมีความเชื่อว่าท่านเป็นผู้ปกป้องรักษาพุทธสถานและทรัพย์สินสมบัติของพุทธศาสนา จากการมีผู้ที่บูชาวัตถุมงคลด้วยความศรัทธาและเป็นทีระลึกในการสร้างคุณงามความดีทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ประกอบกับมีความเชื่อว่าทำวเวสสุวรรณได้ช่วยเหลือนมนุษย์ที่ประพฤติดีประพฤติชอบ และการได้รับการช่วยเหลือจากการที่บนบานศาลกล่าว จนกระทั่งท่านได้เป็นศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้เข้ามาทะนุบำรุงพุทธศาสนาและสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ จากนั้นผู้คนจึงได้มีโอกาสเข้าวัดทำบุญ ฟังเทศน์ฟังธรรมแล้วประพฤติดีประพฤติชอบ อันเป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0131-3/76-78) (C0131-3/10-13) (C0132/164-168) (C0121/161-164) (C0121/ 176-179) (C0314/3-7) (C0131-3/22-25)

1.2.2 จตุโลกบาล

จากการสัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ทำวเวสสุวรรณหรืออีกพระนาม คือ ทำวเวสสุวรรณ ท่านมีตำแหน่งเป็นจตุโลกบาลและเป็นผู้ดูแลทรัพย์สินของโลกจากหลักฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎก บทสวดอาถรรพ์ปริตร บทสวดรัตนสูตร ท่านเป็นเทวดาที่บรรลุนิพพานระดับโสดาบัน ดูแลประจำทิศเหนือของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และเป็นหัวหน้าหมู่ยักษ์เทวดาและภูตผีปีศาจทั้งหลาย ตามความเชื่อในขอบเขตพื้นที่ศึกษาอาณาจักรโบราณหรือภูมิจัย ทำวเวสสุวรรณพร้อมทั้งพระอินทร์และพระแม่ธรณีจะเข้ามาเกี่ยวข้องในประเพณีขึ้นทำวทั้งสี่ อีกทั้งวิทยากรท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่าตามคำบอกเล่าของครูบาอาจารย์ท่านแล้วว่าทำวเวสสุวรรณเป็นสหายกับพระอินทร์ โดยทำหน้าที่ตรวจดูความประพฤติของหมู่เทวดาตั้งแต่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกากระทั่งสวรรค์ชั้นดุสิต ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0131-3/4-8) (C0132/7-9) (C0161/4-7) (C0132/36-39) (C0121/53-57)

2. คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของทำวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในพื้นที่อาณาจักรหรือภูมิจัย

คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของทำวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาอาณาจักรหรือ ภูมิจัย ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของทำวเวสสุวรรณ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลุกฝังในธรรม ดังนี้

2.1 การสร้างแรงบันดาลใจ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของทำวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรหรือ ภูมิจัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ 5 ด้าน คือ 1) การนำเข้าสู่การ

เดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม 2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต 3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สงวิญญาน 4) การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี 5) การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

2.1.1 การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม

การสัมภาษณ์วิทยากรในประเด็นพิธีกรรมและการบำบวงนั้น พบว่าการประกอบพิธีกรรมนั้นมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ ในมุมมองเชิงสังคมและวัฒนธรรมทำให้ได้เห็นถึงวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ ทั้งนี้จากข้อมูลสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณเป็นการเชื่อมโยงต่างมิติเพื่อสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือ การสั่งสอนมนุษย์ ด้วยวิธีการดังนี้ 1) การสักการะบูชาครุประจำปี 2) การจุดธูปตั้งจิตอธิษฐานขอพรผ่านเทวรูป และผ่านใบโพธิ์ที่ศาลท้าวเวสสุวรรณ 3) การประกอบพิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ เพื่อเชิญท้าวเวสสุวรรณพร้อมด้วยจตุโลกบาลมารักษางานพิธีมงคลต่าง ๆ 4) การทำพิธีรีตอง หมาก พลุ เครื่องบวงสรวง จุดธูปสิบหกดอก ในวันพระให้มีดอกบัวสีขาวเก้าดอก 5) การประกอบพิธีกรรมที่ขึ้นอยู่กับกรรมของแต่ละบุคคล จึงมีวิธีการแก้ไขด้วยพิธีกรรมตามกรรมเฉพาะบุคคลนั้น ๆ 6) การแก้บนด้วยเนื้อหมูสด หัวหมู เหล้าขาว ผลไม้ และจุดธูปเก้าดอก สามารถประกอบพิธีกรรมในเวลาไม่เกิน 12.00 น. ทุกวันยกเว้นวันพระ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0121/285-289) (C0314/23-28) (C0161/9-19) (C0171/212-216) (C0211/1-5) (C0171/169-177) (C0312/13-16) (C0314/51-58)

2.1.2 การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต

การสัมภาษณ์วิทยากรในประเด็นพิธีกรรมและการบำบวงนั้น ข้างต้นทำให้ทราบว่า เป็นการประกอบพิธีกรรมในการเชื่อมโยง การสื่อสารต่างมิติ เป็นการนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณทั้งนี้ยังพบว่า ระหว่างการประกอบพิธีกรรมยังมีสื่อสารต่างมิติทั้งทางร่างกายและทางจิต ดังนี้ 1) ผู้ที่สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณ (ร่างทรง) จากบุคคลปกติ เมื่อผ่านการประกอบพิธีกรรมแล้วมีความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย มีของเหลว(เหงื่อ) ไหลออกจากร่างกายจำนวนมาก มีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไป 2) ผู้ที่สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณต้องมีการพัฒนาตนเองทางกายและจิต ประกอบด้วยศีลธรรมเพื่อเป็นฐานในการสื่อเพื่อรับสารจากท้าวเวสสุวรรณ 3) เป็นการสื่อสารราวกับมีผู้บอกกล่าวให้ปฏิบัติภารกิจบางอย่างในการช่วยเหลือผู้อื่นว่าทำอย่างไร ๆ ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0171/14-18) (C0171/129-136) (C0171/187-190)

2.1.3 การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สงวิญญาณ

วิทยากรได้ให้ข้อมูลว่ามีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณท่านป้องกันจากภูตผี วิญญาณ และสงวิญญาณ โดยเป็นความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมาจากการเล็งดู เชื่อว่าท่านเป็นหัวหน้า ภูตผีวิญญาณ ใช้กระบองและไฟนัยน์ตาเป็นอาวุธในการควบคุมภูตผีวิญญาณ ช่วยป้องกันดวง วิญญาณที่มารบกวนทารก ในกรณีที่มีการทำคุณไสยใส่กันก็มีความเชื่อว่าหากพกเครื่องรางที่ เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณหรือตั้งจิตอธิษฐานขอให้ท่านช่วยก็จะสามารถป้องกันภัยร้ายอาการเจ็บป่วย ต่าง ๆ ที่เชื่อว่าเป็นเหตุมาจากวิญญาณที่ไม่ดีได้ และจากนั้นท่านก็จะสงวิญญาณเหล่านั้นไปตาม กรรมของพวกเขา ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0121/59-63) (C0132/12-15) (C0162-2/49- 69) (C0131-3/29-39)

2.1.4 การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่าท้าวเวสสุวรรณท่านเป็นแบบอย่างของการ บำเพ็ญบารมี สามารถพิจารณาได้จากการสร้างวัดมิ่งมงคล “ชื่อท้าวเวสสุวรรณ” ที่มีลักษณะเป็นช่อ ประดับด้วยท้าวเวสสุวรรณ 14 องค์ ส่วนยอดบนสุดของช่อเป็นพระพุทธรูป เป็นการจำลองเทวสุ ธรรมศาลาในวันธรรมสวนะที่ท้าวสักกะท้าวเวสสุวรรณพร้อมด้วยบริวารได้เฝ้าพระพุทธรูปที่เทวสุ ธรรมศาลาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อฟังธรรมจากพระพุทธรูป แสดงให้เห็นถึงท้าวเวสสุวรรณ ผู้เป็น จตุโลกบาลที่อยู่ในพระบรมโพธิสมภาร

โดยมีแบบของการบำเพ็ญบารมี 3 ด้าน คือ 1) ท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบของ การบำเพ็ญบารมีตามหลักคำสอนของพระพุทธรูป กล่าวคือ ตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์บันทึก ว่าท้าวเวสสุวรรณได้บำเพ็ญบารมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ตั้งมั่นใน ศีลธรรม ปฏิบัติสมาธิและภาวนาด้วยหลักอานาปานสติ ท่านสำเร็จโสดาบัน และเชื่อว่าในปัจจุบัน ท่านสำเร็จมรรคผลและเลื่อนระดับภพภูมิขึ้นไปอยู่ชั้นพรหม ผู้ที่ศึกษาประวัติของท้าวเวสสุวรรณ พบว่าท่านมีการพัฒนาตนเองตั้งแต่เป็นมนุษย์แล้วไปเกิดในชั้นจตุมหาราชิกา กระทั่งได้เลื่อน ระดับไปเกิดในชั้นพรหม เมื่อมีความรู้เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณดังนี้แล้วจึงถือเอาเป็นเทวานุสติโดยมี ท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมีว่าถ้าตนประพฤติปฏิบัติตามแบบท้าวเวสสุวรรณ แล้วจะนำไปสู่การบรรลุมรรคผลเช่นเดียวกับท่าน หรือกระทำการตั้งจิตอธิษฐานเพื่อไปเกิดเป็นท้าว เวสสุวรรณก็เช่นเดียวกัน 2) ท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบของการเป็นผู้นำที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อบทบาท และหน้าที่ของตนเอง กล่าวคือ คนที่เป็นผู้นำที่ดีต้องมีจิตใจเมตตา ต้องมีจิตสำนึกรู้ในหน้าที่ รับผิดชอบของตนเองก่อนที่จะหาความสุขส่วนตน แม้ผู้ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้นำจะ ประพฤติผิดออกนอกกฎทางไปบ้าง ก็จำเป็นต้องลงโทษด้วยการสอนสั่งแต่ทั้งนี้ให้อยู่บนฐานของ

ความเมตตาแบบท้าวเวสสุวรรณเพื่อให้เป็นการพัฒนาในตนของผู้นั้น (3) ท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบของการเป็นผู้ถือสังข์จะค้ำมั่นสัญญา กล่าวคือ ผู้ที่เชื่อและศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณเชื่อว่าท่านเป็นผู้ที่มีสังข์จะ ในการบนบานศาลกล่าวแล้วท่านช่วยเหลือตามที่ขอ ผู้ศรัทธาจึงยึดมั่นในสังข์จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังเช่นการนำเครื่องสักการะมาถวายตามที่ได้บอกกล่าวไว้ โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวกับผู้วิจัยว่านั่นเป็นการถือสังข์จะโดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบอย่าง ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0132/132-139) (C0132/41-44) (C0132/16-23) (C0132/60-76)

2.1.5 การได้ฟังมากรู้มากและปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่าสิ่งที่วิทยากรได้เรียนรู้คือความเป็นผู้ได้ยิน ได้ฟังมาก เรียนรู้มาก มีประสบการณ์มาก กล่าวคือ การที่คนมีความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ เพราะต้องการความช่วยเหลือจากท่านในด้านต่าง ๆ แต่ในความเชื่อความศรัทธานั้นไม่ได้เป็นเพียงการเชื่อถือต่อ ๆ กันมาอย่างงมงาย แต่อยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้จากการรับฟัง การรับรู้ข้อมูลจากตำรา แล้วมีการไตร่ตรองจึงเกิดเป็นความเชื่อความศรัทธา แต่นัยยะสำคัญของความศรัทธา การเคารพบูชาที่มีต่อท้าวเวสสุวรรณ คือการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ด้วยการประกอบคุณงามความดี คิดดีทำดี คิดเชิงบวก แล้วจึงได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นผลจากการได้ยินรู้ นั่นแสดงถึงการเรียนรู้ที่เกิดจากการเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก เรียนรู้มาก การได้ลงมือทำปฏิบัติจริง และเมื่อได้ปฏิบัติแล้วจึงเป็นผู้มีประสบการณ์มาก ไม่ใช่เป็นเพียงการขอพร หรือบนบานศาลกล่าวแล้วนั่งรอให้ปาฏิหาริย์เกิดขึ้น ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0121/105-111) (C0311-2/127-131) (C0312/28-36) (C0313/39-50)

2.2 การมอบของขวัญ

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรศรีบุญชัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการมอบของขวัญ โดยการให้บททดสอบ โชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ ดังนี้

2.2.1 การให้บททดสอบ โชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ

วิทยากรผู้ให้ข้อมูลได้เล่าความเชื่อและประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในประเด็นนี้ว่า ด้วยบริบทและสภาพแวดล้อมของมนุษย์ที่ต้องดำรงชีพ จึงทำให้มนุษย์ ยังมีความต้องการ อยากมี อยากได้ อยากเป็น โดยมีความเชื่อว่าท่านได้ให้บททดสอบเกี่ยวกับการประพฤติดี และบททดสอบความมีศรัทธามุ่งมั่น จากนั้นท่านจึงช่วยเหลือผู้ที่คิดดีทำดีมีความเชื่อความศรัทธา โดยการให้โชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ กล่าวคือ 1) ด้านโชคทรัพย์ โดยเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์ เป็นผู้ดูแลทรัพย์ ท่านจึงเป็นผู้ประทานพรด้านโชคทรัพย์ อีกทั้งผู้ที่

ประกอบอาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจ ก็ได้รับการช่วยเหลือในด้านนี้ด้วย 2) อำนาจบารมีและความสำเร็จ เป็นความเชื่อที่ท่านให้การช่วยเหลือในเรื่องการเรียน การประกอบสัมมาอาชีพ และการทำธุรกรรมที่ติดขัดให้ประสบความสำเร็จได้ ผลดีที่เกิดขึ้นตามมาจากการที่กลุ่มคนที่ผ่านบททดสอบเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดีและมีความเชื่อความศรัทธาต่อ ท้าวเวสสุวรรณที่ได้ขอพรและบนบานศาลกล่าว เมื่อเขาได้รับการช่วยเหลือในเรื่องโชครทรัพย์มีอำนาจบารมีและประสบความสำเร็จจากนั้นคนเหล่านี้จึงได้มีโอกาสเข้าวัดและใช้ของขวัญที่ได้รับมาทำบุญบำรุงศาสนาต่อไป ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0161/85-88) (C0171/68-72) (C0312/5-13) (C0121/156-160) (C0121/181-187)

2.3 การสั่งสอน

จากการศึกษาคติความคิดบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรทริภุญชัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอน 5 ด้าน คือ 1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านทริ-โศตตปปะ 2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา 3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล 4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ 5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา ดังนี้

2.3.1 การเป็นผู้สั่งสอนด้านทริ-โศตตปปะ

จากการสัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้ข้อมูล พบว่า ท้าวเวสสุวรรณท่านมีบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้าน ทริ-โศตตปปะ กล่าวคือ การทำกรรมดีและกรรมไม่ดีต่าง ๆ นั้น มีความเชื่อว่าแม้จะไม่มีใครเห็นแต่เทวดารับรู้ จึงเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป อีกทั้งยังมีผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งที่สามารถสื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้ และทำหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางในการช่วยเหลือมนุษย์จึงต้องมีการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมตามที่ท่านสั่งสอนผ่านทางจิต แต่บางครั้งก็ต้องทำผิดข้อศีลบ้างเพื่อการดำรงชีพ ยังต้องมีการขอขมาลาโทษด้วยความเกรงกลัวต่อบาป ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0311-2/136-138) (C0171/274-284)

2.3.2 การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา

วิทยากรได้ให้ข้อมูลว่าท้าวเวสสุวรรณท่านมีบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา โดยการรักษาศรัทธา กล่าวคือการที่จะสามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบุคคลต่าง ๆ นั้น เริ่มจากข้อวัตรปฏิบัติของตน การบำเพ็ญบารมี การเป็นแบบอย่างในการประพฤติ ตั้งมั่นในศีลในธรรม รวมทั้งตำแหน่งหน้าที่ในการเป็นเทพผู้ดูแลทรัพย์ การทำตามสั่งจะอธิษฐานในการคุ้มครองดูแลสืบต่อพระพุทธศาสนา การเป็นเจ้านายแห่งภูตผีวิญญาณทั้งหลาย จากเรื่องราวและการรับรู้เกี่ยวกับประวัติของท้าวเวสสุวรรณจึงส่งผลให้มีผู้คนนับถือและศรัทธาในท่าน โดยที่การศรัทธานั้นต้องมีจิตใจที่ศรัทธาอย่างมุ่งมั่น ตัวอย่างเช่น แม้แต่เพียงการหยิบใบโพธิ์ที่ร่วงหล่นในบริเวณศาล

ทำเวสสุวัณนำไปบูชา เพื่อเป็นการระลึกถึงท่านโดยไม่ต้องมีรูปเคารพ หรือการประกอบกิจการงานใด ๆ ก็ให้มีจิตที่ศรัทธาระลึกถึงท่านเป็นเนืองนิตย์ ผลของความศรัทธานั้นเมื่อ ผู้ที่ศรัทธาประสบความสำเร็จหรือได้รับสัมฤทธิ์ผลในด้านต่าง ๆ ตามที่มุ่งหวังตั้งใจ จึงเกิดเป็นความเชื่อและความศรัทธาว่าท่านเป็นผู้ประสิทธิประสาทพรให้ความช่วยเหลือในเรื่องนั้น ๆ

แต่ทั้งนี้แล้วจิตที่มุ่งมั่นศรัทธาเป็นเพียงปัจจัยด้านหนึ่งเท่านั้น ในอีกมุมหนึ่งยังมีวิทยากรให้ข้อมูลว่า ตัวเราเองต้องยึดข้อวัตรของท่านเป็นแบบอย่าง เพราะท่านจะช่วยเหลือและให้พรแก่ผู้ที่ศรัทธาและประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีอยู่ในศีลธรรมด้วย ส่วนนัยยะของการสร้างวัตถุมงคลที่เกี่ยวกับทำเวสสุวัณ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้คนที่ศรัทธาได้ระลึกถึงแบบอย่างในการบำเพ็ญบารมีของท่านกับทั้งเพื่อเป็นการระลึกถึงการทำความดีของผู้มีจิตศรัทธาที่ร่วมบุญร่วมกับทำเวสสุวัณ ในการคุ้มครองและสืบต่อพระพุทธศาสนา จึงเกิดเป็นแบบของการรักษาศรัทธา ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0132/145-146) (C0163/53-64) (C0311-2/80-84) (C0313/100-102) (C0121/35-44) (C0121/217-220) (C0121/181-187) (C0311-2/13-17)

2.3.3 การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

จากการสัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้ข้อมูล พบว่า ทำเวสสุวัณเป็นผู้มีบทบาทในการสั่งสอนด้านศีล โดยการขอพร ขอความช่วยเหลือ และการยึดมั่นทำเวสสุวัณในการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นมีความเชื่อว่ นอกจากการเป็นผู้ที่มีศรัทธาต่อทำเวสสุวัณอย่างมุ่งมั่นแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่รักษาศีลจะด้วย ดังนี้แล้วการตั้งจิตอธิษฐานขอพรหรือการบนบานศาลกล่าวต่าง ๆ จึงสัมฤทธิ์ผล กล่าวคือทำเวสสุวัณท่านเป็นเทพผู้ดูแลทรัพย์สินจึงให้เบิกทรัพย์ที่เราสั่งสมออกมาใช้ตามที่เราได้สั่งสมไว้เปรียบเสมือนการที่เราไปกู้เงิน ถ้าธนาคารตรวจสอบภาระหนี้สินที่ไม่ได้ชำระ โอกาสที่จะได้กู้ครั้งใหม่ก็อาจจะไม่มี บุญความดีที่สั่งสมไปเท่าไรก็ยอมออกดอกออกผลตามกรรมที่เราทำไปเท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่รักษาศีล ไม่ปฏิบัติธรรม ก็มีความเชื่อว่าท่านได้ให้บทเรียนแก่บุคคลไปตามกรรมของคนนั้น ๆ ตามความ ใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0314/63-68) (C0161/65-73) (C0313/64-77) (C0171/58-66) (C0314/14-18) (C0171/113-116)

2.3.4 การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ

จากการสัมภาษณ์วิทยากร พบว่า ทำเวสสุวัณเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอนด้านจาคะ โดยนัยยะจากการทำวัตถุมงคลที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยคนให้มีที่พึ่งทางใจนั้น หากทำด้วยการไม่หวังผลตอบแทน สิ่งที่ได้กลับมาก็คือการได้พัฒนาจิตตนเองให้เป็นผู้ที่มีจิตชอบช่วยเหลือ เป็นผู้เสียสละ และไม่ยึดติดในวัตถุไม่ยึดติดในทรัพย์ เชื่อว่าการที่เราให้ผู้อื่นเป็นทาน

เราก็ได้บุญด้วย ทั้งนี้การช่วยเหลือผู้อื่นนั้นเป็นการปฏิบัติตามแนวทางของท้าวเวสสุวรรณที่ท่านบำเพ็ญบารมีด้วยการช่วยเหลือมนุษย์ โดยมีความเชื่อว่าหากเราช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว ท้าวเวสสุวรรณท่านเป็นเทพท่านย่อมเห็นความดีที่เราปฏิบัติ จากนั้นท่านก็จะให้ความช่วยเหลือเรา สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าเมื่อศรัทธาแล้วต้องคิดดีทำดี ตั้งมั่นในศีลธรรม ท่านท้าวเวสสุวรรณจึงให้ความช่วยเหลือตามสิ่งที่ปรารถนา ดังนี้แล้วจึงส่งผลให้ยกระดับจิตใจจากที่เชื่อว่าตนได้รับการช่วยเหลือจากพลังเหนือโลกสู่การที่ตนเองมีจิตใจเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้การช่วยเหลือต่อเพื่อนมนุษย์โลกด้วยกันต่อไปอีก ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0161/118-132) (C0312/40-46) (C0312/100-108)

2.3.5 การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

การสัมภาษณวิทียากร พบว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญาในการเรียนรู้จากความเชื่อความศรัทธาสู่การเชื่อมโยงหลักเหตุผล โดยขั้นต้นของระดับการเรียนรู้เกิดจากความเชื่อความศรัทธาที่ต้องประกอบด้วย การตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม คิดดีทำดี จึงส่งผลให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางนี้ได้ตกผลึกว่า สิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องของเหตุและผล การที่ตนปฏิบัติดีย่อมเป็นเหตุที่ส่งผลให้ตนได้ประสบแต่สิ่งดี ๆ ดังที่วิทียากรท่านหนึ่งกล่าวว่าการที่ตนเป็นผู้มีศีลจะวาจา อุตสาหะในการประกอบสัมมาอาชีพ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ชอบช่วยเหลือผู้อื่น จึงส่งผลให้ชีวิตประสบความสำเร็จและมีความสุขในช่วงปลายของชีวิต ส่วนผู้ให้ข้อมูลอีกท่านกล่าวว่าเมื่อตนเป็นที่พึงแห่งตนผนวกกับความเชื่อความศรัทธาและการคิดดีทำดีแล้ว จึงได้เรียนรู้ว่าการทำดีแล้วได้ดีตามหลักของเหตุและผลเป็นสิ่งที่ดีสำหรับแนวทางการดำเนินชีวิต ผลที่ตามมาคือการส่งต่อความเชื่อเผื่อแผ่สิ่งที่ได้เรียนรู้ต่อไปยังผู้อื่นโดยให้เริ่มจากความเชื่อและศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณก่อนไปตามลำดับขั้นของการเรียนรู้ที่ตนประสบมา ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้ (C0313/64-77) (C0311-2/115-120)

2.4 การสร้างความตระหนักในบุญบาป

จากการศึกษาคติความคติบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรศรีบุญชัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างความตระหนักในบุญบาปด้วยการสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ ดังนี้

2.4.1 การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

วิทียากรผู้ให้ข้อมูลได้เล่าความเชื่อและประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณว่าท่านได้สร้างความตระหนักว่าบุญมีจริง บาปมีจริง ใครที่สร้างบุญท่านก็จะคุ้มครองดูแลด้วยการปกป้องรักษา ท่านสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้า ท่านคุ้มครองให้หายจากการเจ็บป่วยด้วยการต่ออายุ

กล่าวคือ 1) การปกป้องรักษามนุษย์ ตามความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือท้าวเวสสุวรรณ ในชุมชนตั้งแต่บรรพบุรุษนั้นเป็นการกราบไหว้เพื่อขอพรให้ท่านปกป้องรักษาคุ้มครองบ้านในชุมชนให้มีความเป็นอยู่อย่างปลอดภัยและมีความสุข โดยผู้มีประสบการณ์หลายท่านเชื่อว่ากรณีที่เขาแคล้วคลาดปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ มาได้นั้นเป็นเพราะบารมีและการช่วยเหลือจากท้าวเวสสุวรรณที่ศรัทธาและเคารพบูชา เช่น เหตุการณ์ที่ท่านมาเยือนขวางไม่ให้ขับริดข้ามสะพานที่ชำรุด หรือเหตุการณ์ที่ประสบอุบัติเหตุรถคว่ำแล้วมีเสียงพูดว่ามีท้าวเวสสุวรรณอยู่ไม่เป็นไรหรอก แล้วเขาก็ปลอดภัยจากอุบัติเหตุครั้งนั้น และเหตุการณ์ที่คุณป้าซึ่งคล้องท้าวเวสสุวรรณถูกผลัดออกมาจากบริเวณที่ตนยืนอยู่ซึ่งกำลังจะถูกรถพุ่งเข้าชนตนในขณะนั้น 2) การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความ เป็นไปของมนุษย์ โดยจากประสบการณ์ของวิทยากรท่านหนึ่งเล่าว่ามีคนมาเตือนว่าจะเกิดภัยอันตรายขึ้นแล้วมอบท้าวเวสสุวรรณให้ เขาจึงแคล้วคลาดจากเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทในที่ทำงานมา ได้ 3) การต่ออายุขัย เป็นประสบการณ์จากการบูชาท้าวเวสสุวรรณรุ่นต่ออายุ และจากการที่ตนเป็นผู้ประพฤติดี ทำความดี แล้วจึงบนบานศาลกล่าวขอให้คุ้มครองดูแลให้หายจากอาการเจ็บป่วย เป็นความเชื่อว่าคุณของท้าวเวสสุวรรณด้านหนึ่งคือการต่ออายุขัยผู้ที่เจ็บป่วยรวมถึงผู้ชราภาพด้วย ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

การปกป้องรักษามนุษย์ (C0311-2/54-61) (C0314/69-73) (C0162-2/18-23)
(C0121/198-212)

การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้า (C0132/80-83)

การต่ออายุขัย (C0163/25-27) (C0313/120-139)

2.5 การปลุกฝังมโนธรรม

จากการศึกษาคติความคติบทบาทของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัย พบว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการปลุกฝังมโนธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในเส้นทางของการไต่ระดับทางจิตวิญญาณ ด้วยวิถีของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังนี้

2.5.1 การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าท่านมีตำแหน่งหน้าที่ในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา เป็นจุดโลกบาล ท่านมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ ให้บททดสอบและมอบของขวัญ เป็นผู้สั่งสอน เป็นผู้สร้างความตระหนักในบุญบาป ดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นภาพรวมของพันธกิจทั้งหมดนี้ว่า เป็นการปลุกฝังมโนธรรมด้วยการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ

มนุษย์หรือทำเวสสุวัณล้วนปฏิบัติพันธกิจเป็นไปเพื่อการสร้างฐานบุญของตนเพื่อนำตนไปสู่ทางของการพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาณเพื่อการหลุดพ้น

การพัฒนาทางจิตวิญญาณ เป็นไปตามแนวทางการสอนของพระพุทธองค์ เรื่อง "บัวสี่เหล่า" จากข้อมูลสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ 1) กรณีผู้ที่ยังมีความต้องการด้านปัจจัยสี่ มีความต้องการทางโลก ท่านได้รักษาศรัทธาจากคนกลุ่มนี้ให้เป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา มีการแสวงหาความรู้แล้วนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เมื่อเขาได้รับการตอบสนองของความต้องการด้านปัจจัยสี่แล้ว ก็เริ่มนำตนเองเข้าสู่วัด ศาสนา แล้วจึงไต่ระดับเรียนรู้หลักธรรมที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต เช่น การประพฤติดี คิดดีทำดี ตั้งมั่นในศีลในธรรม และได้ระดับทางจิตวิญญาณต่อไป 2) ผู้ที่เป็นคนกลางในการสื่อสารระหว่างทำเวสสุวัณกับคนที่มาขอความช่วยเหลือ คนกลุ่มนี้ได้รับการสอนสั่งให้รักษาศีลและปฏิบัติธรรม ได้เรียนรู้เรื่องความยึดหยุ่นในการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองในการเป็นฐานสื่อกลางรับข้อมูลจากต่างมิติ แล้วจึงนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมานั้นบอกกล่าวช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ ต่อไป และ 3) ผู้ที่ศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ มีการไต่ตรองความรู้ต่าง ๆ ด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา แล้วปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังมีทำเวสสุวัณเป็นแบบของการพัฒนาตนเองจากความรู้เกี่ยวกับข้อธรรม 7 ประการที่ทำให้ไปเกิดเป็นทำเวสสุวัณ จากการได้รับประสบการณ์ในแต่ละแนวทางจึงได้พัฒนาทางจิตวิญญาณ ได้แก่ การได้รู้คุณค่าในตน การนำปัญหาที่ตนมีช่วยเหลือผู้อื่น การปล่อยวางในวัตถุไม่ยึดมั่นว่าเป็นของตน ตามความใน (ภาคผนวก ค) ดังนี้

หลักการสอนตามแนวทางบัวสี่เหล่า (C0121/121-126)

การพัฒนาทางจิตวิญญาณในผู้ต้องการปัจจัยสี่ (C0132/159-162)
(C0121/222-235) (C0163/53-64) (C0132/104-110) (C0171/58-66)

การไต่ระดับเรียนรู้หลักธรรมที่เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต (C0312/72-74) (C0131-3/82-85) (C0314/63-68)

การพัฒนาทางจิตวิญญาณของผู้สื่อสารกับทำเวสสุวัณ (C0171/113-116) (C0171/129-136) (C0171/274-284)

การพัฒนาทางจิตวิญญาณในผู้ปฏิบัติธรรม (C0121/257-260)
(C0132/25-34) (C0161/112-140)

สรุปคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

การศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยภาคสนามจากการติดตามร่องรอยของอารยธรรมและคติการนับถือท้าวเวสสุวรรณ หรือท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในพื้นที่ศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรโบราณ 3 แห่ง ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย และหริภุญชัย ซึ่งตามแผนที่ประเทศไทยปัจจุบันครอบคลุมอาณาเขต 41 จังหวัด มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 84 ราย สามารถสรุปผลการศึกษาได้ตามตาราง ดังนี้

ตาราง 8 แสดงสรุปผลการศึกษาคิดความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

คิตความคิด	ทวารวดี			ศรีวิชัย	ทริภุชชัย
	กลาง	ตะวันออก	เหนือ		
1. ภูลักษณะ	เทพ
	ยักษ์
	มนุษย์
2. ตำแหน่งหน้าที่	ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา
	จตุโลกบาล
	การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม
การสร้างแรงบันดาลใจ	การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต
	การป้องกันจากภูตวิญญาณ สงวิญญาน
	การเป็น เทวาสูติแบบอย่างของภิกษุที่เป็นปริภคว์
	การได้ฟังมาก ู้มาก และปฏิบัติด้วยตนเอง
	การให้บททดสอบ ไซคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ
	การเป็น ผู้สั่งสอนด้านหริ-โอดตีปะ
การสั่งสอน	การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา
	การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล
	การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ
	การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา
การสร้างความรู้ความตระหนักในบุญบาป	การต่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์
	การปลูกฝังมโนธรรม
	การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

จากตาราง 8 สามารถสรุปคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยได้ดังนี้

1. สรุปคติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะและตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

1.1 รูปลักษณะ

1.1.1 รูปลักษณะเทพ

ท้าวเวสสุวรรณเป็นพระนามของเทพจตุโลกบาลปกครองทิศเหนือของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา บรรลุธรรมชั้นโสดาบัน พระนาม "เวสวัณ: เวส-สะ-วัน" เวสสะ แปลว่า พ่อค้า เป็นเทพเกี่ยวกับการค้าขาย รูปลักษณะเป็นเทพบุตร เทวดา และพรหม มีทั้งกายสีทอง สีแดง สีเขียว มีวิมานดั่งทองเรืองรองด้วยแก้วรัตนะแพรวพราว อาจะด้วยตามพระนามของท่านที่มักสะกดเป็น "ท้าวเวสสุวรรณ" เป็นเทพที่อยู่คู่กับพระพุทธศาสนา ดูแลพระพุทธศาสนา ในวันพระ 15 ค่ำ ขณะฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าที่จุฬามณีจะอยู่ในรูปกายตรีพระเพลลา (3 ขา) บางตำราว่าท่านพิการ และมีความเกี่ยวเนื่องเป็นพี่น้องต่างมารดา กับเทพองค์อื่น ๆ ได้แก่ พญานาค ครุฑ พระพิรุณ เชื่อว่าท่านเป็นผู้นำความจากการอธิษฐานถึงพระศิวะโดยตรง เชื่อว่าท่านเป็นเทพที่อยู่เหนือกาลและการเวียนว่ายตายเกิด เป็นเทวดาที่มีคุณด้านป้องกันภูตผีปีศาจและสิ่งอัปมงคลทั้งหลาย เป็นเทพแห่งทรัพย์และความสำเร็จ

พระนามท้าวเวสสุวรรณพรหมาสูติเทพ รูปลักษณะเป็นอย่างพรหมเทพ เชื่อว่าท่านเคยดำรงอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ท่านปฏิบัติจนต่อมาได้เลื่อนระดับไปดำรงอยู่ในชั้นพรหมปกครองดูแลพรหมที่ไม่ดีจึงเรียกท้าวเวสสุวรรณพรหมาสูติเทพ กายสีทองดำรงอยู่ในสวรรค์ชั้นสุทธาวาส กายเป็นสีขาวมีความเมตตา ปฏิบัติสมาธิเพียงอย่างเดียว

พระนามท้าวเวสสุวรรณพรหมาสูติเทพ เมืองโบราณจันเสนเรียกพระนามท้าวเวสสุวรรณว่า "กุเวร" ซึ่งเป็นพระนามตั้งแต่สมัยทวารวดี มีลักษณะพุงพลุ้ย มีทรัพย์มาก ประทับนั่งชันเข่า ในท่ามหาราชลีลาบนฐานสิงห์ สองข้างที่ประทับเป็นโถงหรือไหบรรจทรัพย์สมบัติ เป็นเทพแห่งทรัพย์และความสำเร็จ

ขัมภาลา เป็นพระนามตามความเชื่อเทพธิดา รูปลักษณะมือข้างหนึ่งถือ พังพอน เท้าข้างหนึ่งเหยียบดวงเสฉิน เชื่อว่าเป็นปางที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ไฉชิงเอี้ย เป็นพระนามตามคติจีน เป็นเทพแห่งทรัพย์และความสำเร็จ

1.1.2 รูปลักษณะยักษ์

ท่านมีรูปลักษณะสง่างาม ผอมยาว มีเขี้ยว ถือกระบอง มีสีกร ถือร่มและ มังกร เป็นยักษ์พิการมีสามขา คู่มืออำนาจ มีดวงตาแดงกล้าดุขัน มีหน้าตาค่อนข้างดุ มีทั้งรูปสีเขียว

สีแดง และขาว บ้างว่าสีกายของท่านผสมกันระหว่าง เขียว ทอง และแดง เป็นการเปลี่ยนเครื่องทรง ซึ่งเป็นการแปลงกายจากรูปลักษณะเทพให้เป็นยักษ์น่าเกรงขาม หรือเรียกว่ายักษ์หน้าแดง เพราะท่านมีบทบาทเป็นเจ้าของยักษ์และภูตผี ขจัดสิ่งอัปมงคล จึงต้องคุณัน ท่านดูแลทรัพย์สินสมบัติของ พุทธศาสนา ปกป้องรักษา ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางใจ โดยลักษณะทางประติมากรรมยอดชฎาบนสุด จะเป็นยอดหน้าเทพ ลดหลั่นลงมาเป็นหน้ายักษ์อีกสี่หน้า แต่โดยส่วนมากเป็นยอดน้ำเต้า เป็นจินตนาการของประติมากรที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีไทย เรื่อง "รามเกียรติ์" การรับรู้ผ่านการสื่อสารทางกายและจิต และสะท้อนบุคลิกภาพขณะที่ลงทรงทำวเวสสุวัณพญายักษ์ เห็นว่าท่านเป็นยักษ์ ทำวเวสสุวัณมีหลายองค์ และปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับชั้นลดหลั่นกันไป ส่วนทำวเวสสุวัณองค์ที่อยู่ในระดับสูงสุดมีหน้าที่คอยสั่งการกำกับดูแล

1.1.3 รูปลักษณะมนุษย์

อดีตชาติก่อนมาดำรงตำแหน่งทำวเวสสุวัณ ท่านเคยเป็นมนุษย์ที่ประกอบอาชีพหีบอ้อย บ้างว่าเป็นผู้ที่มีความศรัทธา แต่เป็นพ่อค้าที่ตระหนี่ ไม่ค่อยทำบุญ เป็นการแปลงกายอีกรูปลักษณะหนึ่งใส่ชุดขาวแบบผู้ทรงศีลเรียบง่าย ผิวดำ รูปร่างไม่ใหญ่ ใจดี มีเมตตา งดงาม ความจำเป็นเลิศ ตาวาวมอ่งทะเลบุรูโปร่ง ในมิติมนุษย์ท่านก็จะปรากฏให้เห็นในรูปลักษณะมนุษย์หรือแฝงมาในร่างของมนุษย์ในลักษณะร่างทรง ทั้งนี้ด้วยท่านยังไม่หลุดพ้นจากวัฏสงสาร ยังมีอายุขัย เมื่อหมดบุญก็ต้องจุติไปเกิด ฉะนั้นท่านจึงต้องอาศัยมนุษย์ที่สามารถสื่อสารทางกายและจิตกับท่านได้ในการสร้างบุญบารมี หรืออีกทางหนึ่งคือท่านมาเกิดเป็นมนุษย์แล้วสร้างบุญบารมี โดยเป็นผู้ที่นุ่งขาวห่มขาว รักษาอุโบสถศีล เป็นผู้ที่มีศีลมีศที่ 6 สามารถสื่อสารทางกายและจิตได้

1.2 ตำแหน่งหน้าที่

1.2.1 ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา

ในพุทธประวัติ ท่านใช้ตาข่ายมารองรับเจ้าชายสิทธัตถะ (พระพุทธเจ้า) ครั้งประสูติ มีความเคารพอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระพุทธเจ้า ท่านบวชบรรพชาเป็นผู้ดูแลพระพุทธศาสนาให้ถึง 5,000 ปีหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน ท่านจึงตั้งสัจจะอธิษฐานว่าจะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองดูแลศาสนาต่อหลังจากที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองไปแล้ว 2,500 ปี อีกทั้งดูแลรักษาแก้วมณีโชติซึ่งเป็นสมบัติของพระศรีอาริยมตไตรที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 5

ท่านถวายบท "อาฏานาฏิยปริตร" หรือ "ภาณยักษ์" เพื่อคุ้มครองผู้ปฏิบัติธรรมจากอมนุษย์และยักษ์ที่ปฏิบัติไม่ดี เป็นหนึ่งในหมู่เทวดาที่ร่วมอนุโมทนาครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และถวายบทนมัสการพระพุทธเจ้าขณะที่ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรดปัญจวัคคีย์

มักพบรูปท้าวเวสสุวรรณบริเวณศาสนสถานด้วยความเชื่อว่าท่านปกป้องดูแลรักษาพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา อีกทั้งจิตรกรรมฝาผนังที่พิพิธภัณฑ์จีนเสนยังได้ผสมผสานรูปลักษณะของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในโบราณวัตถุสมัยทวารวดีเข้าไปในภาพพุทธประวัติ สะท้อนให้เห็นถึงการปรากฏของท้าวเวสสุวรรณที่อยู่เคียงคู่บารมีกับพระพุทธเจ้า

ท่านแฝงมาในร่างมนุษย์เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ เพื่อสร้างศรัทธาและสั่งสอนมนุษย์ให้ทำความดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ท่านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตจึงทำให้ผู้คนเข้าวัดมาทำบุญทำนุบำรุงดูแลศาสนา และเป็นสะพานบุญเชื่อมให้ผู้ที่มาทำบุญได้รับฟังธรรมะคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วย โดยเป้าหมายสูงสุดก็เพื่อมาทำนุบำรุงและสืบต่อพระพุทธศาสนา เชื่อว่าท่านปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธองค์จนบรรลุขั้นอริยบุคคล

1.2.2 จตุโลกบาล

ท่านได้รับพรจากทั้งพระพรหมและพระอิศวรให้เป็นจตุโลกบาลปกครองดูแลทิศเหนือของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นตำแหน่งที่มีผู้บังคับบัญชาคือ ท้าวเวสสุวรรณองค์ใหญ่ที่สุดลดหลั่นกันลงมาตามระดับแต่ก็เรียกท้าวเวสสุวรรณเช่นเดียวกันทั้งหมด ท่านเป็นสหayaกับพระอินทร์ โดยทำหน้าที่ตรวจดูความประพฤติของหมู่เทวดาตั้งแต่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกากระทั่งสวรรค์ชั้นดุสิต ท่านทำหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลโลก ตรวจตราบันทึกบัญชีการประพฤติดีชั่วกรรมดีชั่วของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย มีหน้าที่คัดกรองหลังความตายว่าให้วิญญาณนั้น ๆ ไปนรกหรือสวรรค์ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับยมบาลตามลำดับชั้น ท่านสร้างคนดี ดูแลทรัพย์ของโลก ฝ้าประตูเทวโลกป้องกันสิ่งชั่วร้ายจากดินแดนนรก ท่านควบคุมดูแลยักษ์และภูตผีปีศาจไม่ให้มายุ่งเกี่ยวกับมนุษย์ จึงทำให้สร้างรูปเหมือนของท่านเป็นยักษ์ แต่อันที่จริงท่านไม่ได้เป็นยักษ์นั้นเพียงเพราะท่านมีบริวารเป็นยักษ์

จตุโลกบาลเป็นเทพองค์เดียวกัน ความเชื่อแบบจีนท่านคือเทพโง่ซึ้งเฉี้ยที่มี การแบ่งภาคเป็นเทพถือเจดีย์

ด้วยท่านเป็นหัวหน้าดูแลภูตผีปีศาจจึงมีความเชื่อว่าหากพกพาเครื่องรางเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณติดตัวจะช่วยป้องกันสิ่งชั่วร้ายอัปมงคล อีกทั้งด้วยท่านเป็นเทพผู้ดูแลรักษาทิศ จึงมีการอัญเชิญท้าวจตุโลกบาลมาสถิตย์ที่เสาหลักเมืองดูแลทิศทั้งสี่

2. สรุปคติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

2.1 การสร้างแรงบันดาลใจ

2.1.1 การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรม เป็นสื่อกลางในการนำผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาไปสู่การปฏิบัติ รักษาศีล ประพฤติตนเป็นคนดีต่อไป เป็นการเชื่อมโยงผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณโดยผู้ประกอบพิธีกรรมต้องปฏิบัติธรรมเพื่อสื่อสารเชื่อมโยงทางจิตกับ ท้าวเวสสุวรรณ เกิดการเรียนรู้จากผลของความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน กลับกลายเป็นผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธา มีความอ่อนน้อมถ่อมตนจากการประกอบพิธีกรรม เป็นการเชื่อมโยงต่างมิติเพื่อสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือและการสั่งสอนมนุษย์

พิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ การสวดมนต์บทชุมนุมเทวดาเพื่อ อัญเชิญท้าวเวสสุวรรณและเหล่าเทวดามาให้ท่านปกป้องรักษา บอกกถาต่อท้าวเวสสุวรรณและ จตุโลกบาลก่อนที่จะเริ่มพิธีกรรมงานมงคลต่าง ๆ การต่ออายุด้วยพิธีกรรมการใช้ใบโพธิ์ขจัดสิ่ง อัปมงคล การบวงสรวงด้วยธูปเทียน ดอกไม้ บายศรี ขนมหวาน ผลไม้ หมากพลู การแก้บนด้วย เนื้อหมูสด ไก่ต้ม ไช้สด ตูกตาลึง เฉพาะท้าวเวสสุวรรณรูปยักษ์ให้มีของคววและเนื้อสัตว์ ผู้ให้ข้อมูล บางท่านเชื่อว่าท่านถือศีลปฏิบัติธรรม ฉะนั้นจะต้องไม่ถวายอาหารประเภทเนื้อสัตว์ สุรา และ อาหารควว โดยมีความเชื่อว่า 1) น้ำมะพร้าวเป็นน้ำสะอาดเมื่อผ่านการบวงสรวงและนำมา รับประทานแล้วจะขจัดสิ่งสกปรกอัปมงคลออกจากร่างกายได้ 2) การบวงสรวงด้วยการรำรำนั้น เป็นการเชื่อมโยงกับท้าวเวสสุวรรณในการแก้กรรม การผ่อนหนักเป็นเบา ตลอดจนเป็นการขอพร เพื่อให้ประสบความสำเร็จ 3) พิธีกรรมไหว้ครูเป็นการตั้งจิตอธิษฐานสวดภาวนาด้วยมนต์สาธยายที่ แสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อครูบาอาจารย์ เมื่อไหว้ครูขอพรแล้วก็ต้องมีความพยายาม ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร การเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเองในการสร้างความสำเร็จให้ เกิดขึ้น 4) การรักษาศีลจะวาจาการตั้งมั่นในศีล 5 ผ่านการบนบานศาลกล่าวในพิธีกรรม 5) พิธีกรรมสวดภาณยักษ์ มีการสวดมนต์บทอาฎานาฎิยปริตร เป็นโอกาสในการนำพาผู้ศรัทธา ท้าวเวสสุวรรณเข้าวัดทำบุญบริจาคทานสืบต่อพุทธศาสนา 6) การประกอบพิธีกรรมที่ขึ้นอยู่กับกรรม ของแต่ละบุคคล จึงมีวิธีการแก้ไขด้วยพิธีกรรมตามกรรมเฉพาะบุคคลนั้น ๆ

2.1.2 การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต

ท่านเลือกบุคคลที่จะติดต่อสื่อสารบนโลกมนุษย์ หรืออาจเป็นการที่เรา เลือกเส้นทางสายจิตวิญญาณอยู่แล้วก่อนมาเกิด หรือหากมีศรัทธาและจิตที่มั่นคงก็จะสามารถ สื่อสารข้อมูลต่าง ๆ จากท่านได้ การประกอบพิธีกรรมปฏิบัติสมาธิเป็นการเชื่อมโยงต่างมิติแล้ว จึงสื่อสารทางกายด้วยมีบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไปคล้ายเป็นพญายักษ์ สื่อสารด้วยความฝัน ด้วยเสียง และภาพที่ผุดพรายขึ้นมา และสื่อสารทางจิตวิญญาณ ทั้งนี้การสื่อสารทางกายและจิตเป็นการบอก กล่าวว่าคุณอยู่กับผู้ที่เป็นสื่อกลาง เพื่อเตือนให้ผู้ที่เป็นสื่อกลางปฏิบัติพันธกิจในการช่วยเหลือคน

สื่อสารให้เห็นความสำคัญของพันธกิจช่วยเหลือคน จึงทำให้ผู้นั้นตัดสินใจปฏิบัติพันธกิจ เพื่อสอนวิธีการช่วยเหลือผู้อื่นทั้งการบอกกล่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ การสื่อสารให้เห็นภาพนรกสวรรค์และการรับผลกรรม และสื่อสารอนุโมทนาบุญร่วมกันกับผู้ปฏิบัติธรรมนั้นด้วย อีกทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงนำเข้าสู่เส้นทางของจิตวิญญาณด้วยพันธกิจช่วยเหลือคน โดยผู้ที่เป็นสื่อกลางต้องสวดมนต์นั่งสมาธิ รักษาศีลกินเจหรือเปียดเบียนสัตว์น้อยที่สุด มีจิตใจดียึดมั่นในความดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อเป็นฐานในการสื่อสารจากท้าวเวสสุวรรณ โดยการสื่อสารทางกายและจิตเพื่อช่วยเหลือคนนั้นเป็นทางหนึ่งที่ได้พัฒนาทางจิตวิญญาณทั้งผ่านการปฏิบัติด้วยตนเองและการเข้าใจชีวิตผ่านพันธกิจต่าง ๆ ที่ท่านสื่อสารมาในการช่วยเหลือซึ่งแนะแนวทางแก้ไขเรื่องกรรมของแต่ละบุคคล ได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จากการปฏิสัมพันธ์กับคนที่หลากหลาย ซึ่งหากผู้ที่มาขอความช่วยเหลือไม่ได้ตั้งใจมั่นทำตามคำแนะนำอย่างจริงจัง มีความเชื่อว่าผลกรรมนั้น ๆ จะมาตกกับร่างกายของผู้ที่เป็นสื่อกลางในการบอกกล่าวชี้แนะ

2.1.3 การป้องกันจากภูตผีวิญญาณสงวิญญาน

ท้าวเวสสุวรรณถวายบทภาณยักษ์หรืออาฎานาฎิสูตแก่พระพุทธเจ้าเพื่อใช้ในการคุ้มครองดูแลผู้ปฏิบัติธรรม ท่านเป็นหัวหน้าของภูตผี จึงเกิดเป็นความเชื่อของท่านป้องกันภูตผีวิญญาณ ป้องกันดวงวิญญาณที่มารบกวนทารก ปกป้องคุ้มครองผู้ที่ประพฤติดีจากภูตผีวิญญาณที่ไม่ดี ป้องกันดวงวิญญาณที่ไม่ดีทั้งหลายมาทำลายพิธีกรรม ส่วนการสงวิญญานเป็นการช่วยเหลือผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยทางร่างกายที่สันนิษฐานว่าเป็นผลจากการกระทำของวิญญาณที่ไม่ดี จากความเชื่อเรื่องการป้องกันจากภูตผีวิญญาณและสงวิญญานดังกล่าวเป็นแรงบันดาลใจและก่อศรัทธาแก่ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือ ดังนี้ 1) การประกอบพิธีกรรมสงวิญญานในการช่วยเหลือผู้ที่มีอาการเจ็บป่วย หรือมีอาการคล้ายถูกผีเข้า หรือมีดวงวิญญาณติดตามผู้ทำแท้ง และเมื่อหายจากอาการเจ็บป่วยจึงมีความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ 2) การที่ผู้สื่อสารเป็นสะพานเชื่อมในการสอนผู้ที่มาขอความช่วยเหลือ จากนั้นผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือจึงมีความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ และ 3) เมื่อได้รับการช่วยเหลือป้องกันจากภูตผีวิญญาณ จะได้รับการสื่อสารให้ สวดมนต์ไหว้พระภาวนารักษาศีล จึงเกิดจุดเปลี่ยนของชีวิตที่เข้ามาในเส้นทางของการพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาณ

2.1.4 การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี

ท่านสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองโดย 1) แบบอย่างการพัฒนาตนเองซึ่งมีความเชื่อตามคัมภีร์ว่าเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ท่านบำเพ็ญบารมีและได้บรรลุดุธรรมจนได้ไปเกิดหรือได้รับพรให้เลื่อนระดับเป็นท้าวเวสสุวรรณชั้นจาตุมหาราชิกา บ้างว่าชั้นพรหมท่านมุ่งสู่ความ

หลุดพ้นจากทุกข์และการเวียนว่ายตายเกิด 2) แบบของผู้เฒ่าและความยุติธรรม โดยนำท่านไปเป็นแบบอย่างในชีวิตประจำวัน อาทิ การทำงานที่เกี่ยวกับการให้คุณให้โทษแก่ผู้ปฏิบัติงานต้องมีหลักความยุติธรรม 3) แบบของการมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทานบารมี 4) แบบของความอดทนจากภาพสลักหินเป็นปริศนาธรรมให้ผู้เข้าชมได้เห็นท่านเป็นแบบอย่างของความอดทน ฉะนั้นการดำเนินชีวิตประจำวันของเราไม่ว่าจะเผชิญเรื่องใด ๆ ก็ต้องมีความอดทนอดกลั้น 5) แบบของการมีสัจจะ ด้วยการปฏิบัติตามคำสัญญาเมื่อได้รับในสิ่งที่ตนปรารถนา โดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจในการแสดงพฤติกรรมของการถือสัจจะ

ท่านเป็นที่ระลึกถึงโดย 1) ที่ยึดเหนี่ยวเมื่อต้องการการปกป้องรักษาปกป้องคุ้มครอง 2) ที่ระลึกถึงของการทำบุญถวายทานการสร้างบุญบารมี 3) ที่ระลึกถึงคุณความดีของเทวดาขณะปฏิบัติสมาธิ ตลอดจนการปฏิบัติรักษาศีลโดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบอย่าง

แรงบันดาลใจจากต้นแบบทำให้เชื่อว่าทุกคนสามารถปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมพัฒนาตนเองให้เสมอเหมือนท้าวเวสสุวรรณได้ ถ้าตนประพฤติปฏิบัติตามแบบท้าวเวสสุวรรณแล้วจะนำไปสู่การบรรลุผลเช่นเดียวกับพระองค์ท่าน

2.1.5 การได้ฟังมากู้มากและปฏิบัติด้วยตนเอง

การได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ เมื่ออ่านข้อมูลจากตำรา มีการรับรู้รับฟังมาก มีการไตร่ตรองจึงมีความเชื่อความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ ทั้งนี้ต้องควบคู่กับการมีสติและการปฏิบัติด้วยตนเอง จึงเกิดปัญญาในการพิจารณาเกี่ยวกับความเชื่อและประสบการณ์ต่าง ๆ ส่วนการปฏิบัติทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าความเชื่อและการนับถือนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของความรู้เกี่ยวกับข้อมูลของท่านรวมถึงหลักธรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้ฟังมากู้มากแล้วต้องมีการนำความรู้นั้นไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงการรอให้เกิดปฏิหาริย์จากการขอพรบนบานศาลกล่าวเท่านั้น แล้วผู้ปฏิบัติท่านนั้นจึงจะได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยตนเองไม่ได้มาจากการการฟังผู้อื่นเล่าต่อ ๆ กัน ดังนี้ 1) ความศรัทธาต้องเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งเกิดจากจิตตั้งมั่นของบุคคลนั้น ๆ แล้วมีการเรียนรู้ฝึกฝนและพัฒนากระทั่งมีประสบการณ์จากการปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งนี้แล้วการช่วยเหลือของท้าวเวสสุวรรณตามความเชื่อความศรัทธาในแนวทางนี้นั้น อันที่จริงท้าวเวสสุวรรณนั้นคือจิตที่ตั้งมั่นของผู้ที่มีการเรียนรู้ฝึกฝนตนเอง กล่าวคือมีความศรัทธาและยึดเหนี่ยวท่านในการดำเนินชีวิต แต่ยังคงมีการพึ่งตนเอง มีการวางแผนดำเนินชีวิตการครองชีพ มีความขยัน มีความซื่อสัตย์ มีความอดทน มีสัจจะ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม เป็นไปเพื่อความอยู่รอดของชีวิต จากนั้นจึงได้มาซึ่งทรัพย์ทางปัญญาในการดำเนินชีวิต และ 2) ท่านเชื่อมโยงความศรัทธา ซึ่งคนเข้าวัดส่วนหนึ่งเริ่มมาจากความศรัทธาในท้าว

เวสสุวัณจากนั้นพระภิกษุสงฆ์จึงได้มีโอกาสในการสอน โดยการนำเรื่องราวข้อธรรมต่าง ๆ และประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมาบอกต่อ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและศรัทธา โดยนัยยะสำคัญของความศรัทธาต่อท้าวเวสสุวัณ คือการทำความดี คิดดี ทำดี คิดเชิงบวก เป็นกุศโลบายให้ผู้ศรัทธาเข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ผู้ศรัทธาได้ฟังคำสอนบ่อย ๆ จึงเกิดความรู้ และมีการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ควบคู่กับความเชื่อความศรัทธาที่มี

2.2 การมอบของขวัญ

2.2.1 การให้บททดสอบ โชคทรัพย์ อำนาจบารมี และความสำเริง

ท้าวเวสสุวัณให้บททดสอบการมีศีลธรรมมีสัจจะวาจาผ่านการบนบานศาลกล่าว ให้บททดสอบความมุ่งมั่นศรัทธากับผู้ที่ศรัทธาหรือผู้ที่ครอบครองเครื่องรางท้าวเวสสุวัณ ให้บททดสอบความมุ่งมั่นอดทนในเส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ เช่น การให้บททดสอบเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยของร่างกายเพื่อให้มุ่งปฏิบัติภาวนารักษาศีลด้วยเชื่อว่าจะสามารถบรรเทาอาการเจ็บป่วยเหล่านั้นได้ การทดสอบผ่านความฝันลงใจว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้มีศีลหรือไม่ การทดสอบความต้องการความอยากมีอยากได้อยากเป็นว่าบุคคลที่มุ่งหาผลประโยชน์จากความเชื่อความศรัทธาของผู้อื่นหรือไม่

จากการบนบานศาลกล่าวและได้รับบททดสอบ จึงได้รับของขวัญด้านโชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเริงเพื่อนำไปใช้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นำไปใช้ในการเรียนรู้และพัฒนาทางจิตวิญญาณ เช่น จากการที่ได้ปฏิบัติตามสัจจะวาจาและการรักษาศีลปฏิบัติธรรมแล้วได้รับโชคทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเริงจากนั้นจึงได้บอกกล่าวช่วยเหลือผู้อื่นต่อตามวิถีที่ตนได้รับประสบการณ์ บ้างก็นำทรัพย์ที่ได้ไปบำรุงศาสนา บางครั้งของขวัญจากการผ่านบททดสอบก็เป็นการย้ำเตือนว่าผู้ถูกทดสอบนั้นเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ให้รักษาความดีนี้ไว้แล้วจากนั้นท้าวเวสสุวัณจึงนำเข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณต่อไป

2.3 การสั่งสอน

2.3.1 การเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri – โอตตัปปะ

ท่านสั่งสอนให้มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปโดย 1) การเชื่อว่าท่านเป็นเทพที่จดบันทึกบุญบาปคุณมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ท่านหยั่งรู้เกี่ยวกับบุญกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ท่านเป็นผู้ตัดสินความดีชั่วของมนุษย์ จึงทำให้คนรีบสร้างคุณดีและมีความเกรงกลัวต่อบาปต่อโทษทัณฑ์ที่จะได้รับหลังความตายหากได้ประพฤติดนไม่ดี 2) ท่านเป็นคติธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ระลึกถึงกรรมดีและกรรมชั่วจากรูปลักษณ์ที่ท่านกำกระบองด้านบนหมายถึง

กรรมดี กำภาระทางด้านล่างหมายถึงกรรมชั่ว 3) ท่านสื่อสารให้เห็นภาพเหตุการณ์ล่วงหน้า เห็นการตายล่วงหน้า ให้เห็นภาพว่ามนุษย์เกิดมาตามวิบากกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และท่านก็เป็นผู้ให้คุณให้โทษตามกรรมของแต่ละบุคคลทั้งนี้เพื่อให้เร่่งสั่งสมความดี 4) ท่านสอนผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นการเตือนสติให้ระลึกถึงบุญบาปและผลจากการกระทำในอดีตของตนที่ส่งผลถึงปัจจุบัน 5) ผู้สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณและเป็นสื่อกลางในการช่วยเหลือมนุษย์ต้องมีการประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมตามที่ท่านสั่งสอนผ่านทางจิต แต่บางครั้งก็จำเป็นต้องทำผิดข้อศีลบ้างเพื่อการดำรงชีพ จึงมีการขอขมาลาโทษด้วยความเกรงกลัวต่อบาป

การมีความละเอียดและกลัวต่อบาปเกิดจากการเรียนรู้ในผลของการกระทำของตน ผ่านความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณท่านให้คุณและโทษที่แตกต่างกันจากการกระทำหรือกรรมของแต่ละคนที่ต่างกัน

2.3.2 การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา

การรักษาศรัทธาด้วยการให้รางวัลเมื่อผ่านบททดสอบเป็นการนำเข้าสู่การสอนในด้านอื่น ๆ โดยท่านเป็นจุดเชื่อมความศรัทธาไปสู่การสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ท่านได้สั่งสอนเกี่ยวกับความศรัทธา สรุปได้ว่ามี 3 ระดับ คือ 1) ระดับพื้นฐานเปลือกวัตถุ เป็นการเชื่อและศรัทธาในรูปลักษณะของท่าน การรับรู้เกี่ยวกับประวัติของท้าวเวสสุวรรณ จึงส่งผลให้มีผู้คนนับถือและศรัทธา การสร้างวัดมุงคคที่เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณเพื่อให้ระลึกถึงแบบอย่างในการบำเพ็ญบารมีและการทำความดี ผู้มีจิตศรัทธาที่ร่วมบุญกับท้าวเวสสุวรรณก็ได้สืบต่อพระพุทธศาสนาต่อไป 2) ระดับปฏิบัติพัฒนาตน เป็นการตั้งจิตอธิษฐานอย่างมุ่งมั่น มีสติสมาธิ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอผ่านพิธีกรรมหรือโดยมีผู้สื่อสารทางจิต (ร่างทรง) เป็นพยาน ทั้งนี้เป้าหมายเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนา และ 3) ระดับถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นการสั่งสอนผ่านการบนบานศาลกล่าวขอพรในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องประกอบด้วยความศรัทธาที่มีจิตมุ่งมั่น มีสมาธิ ซึ่งอันที่จริงแล้วสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบนบานศาลกล่าวนั้นล้วนเกิดจากมุ่งมั่นให้เกิด ดังนี้แล้วจึงได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง

การนำแนวคิดเรื่องความศรัทธาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้ 1) การเริ่มต้นในการประกอบกิจการงานใด ๆ ก็ตามนั้นต้องเริ่มจากการที่เรามีความเชื่อมีความศรัทธาต่อสิ่งนั้น ๆ นอกจากตั้งใจจริงอย่างสม่ำเสมอแล้วต้องมีการปฏิบัติขวนขวายของตนเองร่วมด้วยความศรัทธาจึงสัมฤทธิ์ผล และ 2) การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น ๆ รอบตัวในสังคมนั้น เริ่มจากข้อวัตรปฏิบัติของตน การบำเพ็ญบารมี การเป็นแบบอย่างในการประพฤติ และตั้งมั่นในศีลในธรรมของตนเอง

2.3.3 การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

เชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณท่านเมตตาผู้อยู่ในศีลธรรมดังนั้นจึงต้องปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม โดย 1) ท่านสอนผ่านการบิณฑบาตแล้วเมื่อได้รับพรหรือรางวัล จึงมีการปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม รักษาสังขะวาจา ทั้งก่อนและหลังการบิณฑบาต กล่าว อีกทั้งท่านให้การช่วยเหลือด้านโชคทรัพย์นั้นเป็นการสอนสั่งให้คนไม่ประพฤติดศีลในการไปฆ่าผู้อื่น ไปลักทรัพย์ผู้อื่น 2) ท่านสอนผ่านการเป็นเทวานุสติให้คนประพฤติดีตามที่ท้าวเวสสุวรรณปฏิบัติ 3) ท่านสอนผ่านผู้สื่อสารทางจิตกับท้าวเวสสุวรรณทั้งร่างทรงและนักบวชที่เป็นสื่อกลางในการส่งสารเกี่ยวกับการรักษาศีลปฏิบัติธรรมไปยังผู้ที่ศรัทธาในลักษณะการสอนผ่านประสบการณ์ของพระภิกษุสงฆ์หรือการสอนด้วยการผ่านกระแสจิตจากท้าวเวสสุวรรณ และ 4) ท่านสอนผ่านการประกอบพิธีกรรมในการช่วยเหลือคน ซึ่งทำให้เห็นว่าผู้ที่มาขอความช่วยเหลือนั้นขาดสังขะ ไม่ได้ตั้งมั่นทางจิตในการมีจิตใจใฝ่ดีเป็นกุศลตลอดจนการปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้ไว้เมื่อได้รับการช่วยเหลือแล้ว

ประเด็นในการสอน ได้แก่ 1) สอนธรรมะให้ประพฤติตนในศีล 5 แต่ต้องเป็นการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างยืดหยุ่นและเข้าใจไม่ใช่การนำไปใช้แบบตรงๆ อีกทั้งเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณท่านช่วยเหลือคนดีมีศีลธรรม ดังนั้นผู้นับถือท้าวเวสสุวรรณจึงเป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมและให้หลักธรรมะของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ส่วนการที่จะบิณฑบาตหรืออธิษฐานขอพรจากท่าน บุคคลนั้นต้องเป็นผู้มีศีลด้วยจึงจะประสบความสำเร็จ และ 2) สอนการมีสังขะวาจา โดยมีความเชื่อว่าผู้ที่นับถือท้าวเวสสุวรรณต้องเป็นผู้ที่รักษาสังขะแล้วท่านจึงจะให้ความช่วยเหลือ เชื่อว่าหากไม่ปฏิบัติตามคำพูดท่านจะสอนโดยการลงโทษหรืออาจมีเหตุการณ์ที่ทำให้ระลึกถึงคำสัญญาที่ให้ไว้ในกรบบิณฑบาตแล้วต้องนำตนเข้าสู่เส้นทางของการปฏิบัติตามสัญญา

2.3.4 การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ

การจาคะหรือทำทานสามารถทำได้โดย 1) การเสียสละเวลาส่วนตนในการให้เวลากับการช่วยเหลือคน ช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ ช่วยเหลือให้คำแนะนำผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ให้คำแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ผู้อื่นทั้งด้วยวิธีสื่อสารคำสอนจากต่างมิติมาสู่ผู้ที่ขอรับคำแนะนำและการใช้ความเชื่อร่วมกับศาสนาเพื่อให้ผู้นั้นสามารถคิดได้ตามหลักเหตุผลและลงมือปฏิบัติแก้ไขด้วยตนเอง 2) ท่านดลจิตดลใจผู้ศรัทธาที่ได้รับโชคทรัพย์และความสำเร็จให้ผู้นั้นบริจาคทรัพย์เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้ทรัพย์แก่บุพการี และ 3) การให้วัตถุมงคลท้าวเวสสุวรรณเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตแก่ผู้ที่ศรัทธา

ประเด็นในการสอน ได้แก่ 1) การทำงานในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เชื่อว่าเป็น การเตรียมเสบียงไว้สำหรับการเดินทางสู่โลกหน้า 2) อานิสงส์จากจาคะ คือ การได้กำลังใจการมีที่ ยึดเหนี่ยวจิตใจ เชื่อว่าหากเราช่วยเหลือผู้อื่นแล้วทำเวสสุวัณทำนเป็นเทพท่านย่อมเห็นความดีที่ เราปฏิบัติจากนั้นท่านก็จะให้ความช่วยเหลือเรา เชื่อว่าจะได้รับพรได้รับการช่วยเหลือในการ ดำรงชีวิตจากการบริจาคทรัพย์บำรุงพุทธศาสนา 3) การทำวัตรมงคลที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้คนมี ที่พึ่งทางใจนั้น หากทำด้วยการไม่หวังผลตอบแทน สิ่งที่ได้กลับมาคือการได้พัฒนาจิตตนเองให้เป็น ผู้ที่มีจิตชอบช่วยเหลือเป็นผู้เสียสละและไม่ยึดติดในวัตถุไม่ยึดติดในทรัพย์ 4) เป็นกุศโลบายในการ สอนจาคะด้วยการลดความตระหนี่ ลดกิเลส จากการถวายเครื่องบวงสรวงที่นำมาเก็บน การใส่ บาตร การถวายสิ่งของบำรุงวัดบำรุงศาสนา 5) เป็นการพัฒนาดนเองด้วยการฝึกจิตฝึกทักษะใน การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นที่หลากหลาย และได้เข้าใจชีวิตจากการศึกษาผ่านชีวิตผู้อื่น และ 6) เป็น การยกระดับจิตใจ จากที่เชื่อว่าตนได้รับการช่วยเหลือจากพลังเหนือโลกสู่การที่ตนเองมีจิตใจ เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้การช่วยเหลือต่อเพื่อนมนุษย์โลกด้วยกันต่อไปอีก

2.3.5 การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

ความกลัวเป็นเหตุแห่งปัญญา มนุษย์มีความกลัวเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิด ทุกข์จึงเลือกหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความเชื่อความศรัทธาจึงบูชาทำเวสสุวัณ บูชาวัตรมงคล เข้าวัดทำบุญโดยมีทำเวสสุวัณเชื่อมโยง จากนั้นวิทยากรทั้งผู้สื่อสารและนักบวชจึงได้ใช้โอกาส ในการสอนเพื่อให้เกิดปัญญา ให้ได้มาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต จากนั้นผู้ที่ศรัทธาจึงมีการปฏิบัติพัฒนาดน มีศีล มีปัญญาในการคิดวิเคราะห์แยกแยะในการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตได้ เข้าใจชีวิตตามหลักเหตุและผล และเตรียมความพร้อมสู่การ เดินทางไปโลกหน้า

ประเด็นในการสอน ได้แก่ 1) สอนคติธรรมผ่านวัตรอุปลักษณ์เกี่ยวกับการ ยึดมั่นถือมั่นในอำนาจและเงินตรา 2) หลักเหตุผลและความยุติธรรมของกฎแห่งกรรมตาม แนวทางพระพุทธศาสนา โดยผู้ที่ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้รับผลกระทบจากที่ตนได้กระทำ ผู้ที่ ประพฤติดีย่อมได้ไปสู่ภพภูมิที่ดี ซึ่งต้องประพฤติทาน ศีล ภาวนา ส่วนผู้ประพฤติไม่ดี แม้จะมี ยศถาบรรดาศักดิ์ก็ย่อมไปสู่ภพภูมิที่ไม่ดี 3) บททดสอบใจ การดำเนินชีวิตของมนุษย์เมื่อได้ประสบ กับปัญหาต่าง ๆ ให้มองอย่างเข้าใจว่านั่นคือบททดสอบจิตใจ เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น 4) ปลอ่ยวางไม่ยึดติดในวัตรูปกาย เพราะมนุษย์ทุกคนต้องตายเหมือนกันทั้งหมดและไม่สามารถ นำสิ่งใดติดตัวไปได้ เหลือทิ้งไว้เพียงความดีชั่วเท่านั้น 5) คติวิเคราะห์แยกแยะ ท่านสอนการนั่ง สมาธิโดยพาไปให้เห็นผ่านนิมิตว่าแบบไหนคือสมาธิจริงแบบไหนคือสมาธิปลอม เป็นการสอนให้ใช้

ปัญหาในการไตร่ตรองแยกแยะ 6) เรียนรู้และเข้าใจชีวิต ด้วยการดำเนินชีวิตการปฏิบัติรักษาศีล จากนั้นจึงมีการภาวนาและเกิดปัญญาเรียนรู้เข้าใจตนเองผ่านประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ว่าเป็นไปเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจชีวิต กระทั่งการเข้าถึงจิตที่อาศัยอยู่ในกายเนื้อของตนรู้ว่าตนเป็นใคร รู้ถึงหน้าที่ของตนในโลกนี้ ทุกอย่างเรากำหนดเองตั้งแต่ก่อนมาเกิดและเราสามารถเลือกกำหนดเปลี่ยนวิถีดำเนินชีวิตของเราได้ 7) ทางสายกลาง ต้องใช้สติในการพิจารณาไตร่ตรอง ปัญญา เมื่อนำไปปฏิบัติต้องให้มีไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป และ 8) เปรียบอุปลักษณะว่า ท้าวเวสสุวัณเป็นจิตของคน มีทั้งจิตใจฝ่ายสูง คือจิตที่คอยควบคุมให้เราประกอบกรรมดี มีศีลสมาธิ ปัญญา และจิตใจฝ่ายต่ำ คือ การไม่ควบคุมจิตใจของตนให้ประกอบกรรมดี และท่านเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ท่านสอนให้เห็น "สมภาพ" มีได้ก็สูญเสียได้ มีลาภยศสรรเสริญก็สามารถเสื่อมลงได้เช่นกัน

2.4 การสร้างความตระหนักในบุญบาป

2.4.1 การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

ตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวัณเกี่ยวข้องกับความเป็นไปของมนุษย์ โดยท่านดำรงอยู่ในตำแหน่งจุลโลกบาลดูแลผู้ประพฤติดีด้วยปกปักรักษาให้ปลอดภัยจากสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ ท่านได้สื่อสารผ่านผู้ที่เป็นสื่อหรือร่างทรงเกี่ยวกับผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วทำให้เห็นว่ามีโลกหน้า สื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าจะมีผู้ใกล้ขีดเสียชีวิต หรือมีเหตุร้ายเกิดขึ้นอันเป็นผลจากการที่มีเจ้ากรรมนายเวรอาฆาต ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุญบาปมีจริง ผลกรรมของแต่ละคนที่เคยทำไว้ในอดีตได้ส่งผลถึงปัจจุบัน เป็นการสร้างความตระหนักถึงการทำความดีละเว้นกรรมชั่ว เพื่อเตรียมตัวก่อนเดินทางสู่โลกหน้า

ผู้ที่ได้รับการต่ออายุมีความตระหนักในการต้องประพฤติปฏิบัติ รักษาศีลหรืออาจบวช แต่หากใช้มุมมองหลักเหตุผลอาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่ได้รับการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์หรือต่ออายุอาจมีกำลังใจที่ดีขึ้น มีสติในการดำเนินชีวิต อยากทำความดีจึงส่งผลให้ชีวิตดีขึ้น ทำสิ่งใดก็ประสบความสำเร็จ

2.5 การปลูกฝังมโนธรรม

2.5.1 การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

การพัฒนาทางจิตวิญญาณเป็นการไต่ระดับจากเปลือก กระพี้ ไปสู่แก่นของความรู้ กล่าวคือ ความกลัวเป็นเหตุทำให้ต้องมาพึ่งท้าวเวสสุวัณ จากนั้นเชื่อว่าท่านจึงสอนผู้มาบนบานศาลกล่าว สอนผู้ประกอบพิธีกรรม สอนผู้ปฏิบัติรักษาศีล โดยมีกุศโลบายในการสอน

เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณที่แตกต่างกันเป้าหมายของการพัฒนาจิตวิญญาณก็เพื่อ
การหลุดพ้นจากความทุกข์

การพัฒนาทางจิตวิญญาณต้องเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล
ต้องพัฒนาตามระดับความสามารถในการเรียนรู้ของคน ต้องเลือกวิธีการและเนื้อหาในการสอน
ให้สอดคล้องกับการรับรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งเปรียบได้กับบัว 4 เหล่า ได้แก่ 1) ระดับ
อุคฆฏัตถุญ ผู้ที่มีปัญญาเฉลียวฉลาด 2) ระดับวิปจิตถุญ ผู้ที่มีสติปัญญาปานกลาง 3) ระดับเนย
ยะ ผู้ที่มีสติปัญญาน้อย และ 4) ระดับปทปรมะ ผู้ไร้สติปัญญา

การพัฒนาทางจิตวิญญาณในบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ที่ยังมีความ
ต้องการด้านปัจจัยสี่มีความต้องการทางโลก ท่านได้รักษาศรัทธาจากคนกลุ่มนี้ให้เป็นศรัทธาที่
ประกอบด้วยปัญญา เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการด้านปัจจัยสี่แล้ว ก็เริ่มนำตนเองเข้าสู่
วัด ศาสนา แล้วจึงไต่ระดับเรียนรู้หลักธรรมที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต
2) ผู้ที่เป็นคนกลาง ได้พัฒนาตนเองในการเป็นฐานสื่อกลางรับข้อมูลจากต่างมิติ กล่าวคือผู้ที่เป็น
คนกลางในการสื่อสารระหว่างท้าวเวสสุวัณกับคนที่มาขอความช่วยเหลือได้รับการสอนสั่งให้รักษา
ศีลและปฏิบัติธรรม ซึ่งเขาเหล่านั้นได้เรียนรู้เรื่องความยึดมั่นในการดำรงชีวิต เมื่อตกผลึกแล้ว
จึงนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมานั้นบอกกล่าวช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ การช่วยเหลือแต่ละครั้ง ๆ นั้นเขา
ได้เห็นภาพของคนที่ยังขาดศีล สมาธิ ปัญญา เห็นภาพของกรรม และผลของกรรมที่เกิดขึ้นกับ
บุคคลต่าง ๆ ภารกิจการช่วยเหลือคนได้ตกผลึกจากเหตุการณ์ที่วนเวียนซ้ำไปมา มีการพัฒนา
ยกระดับจิตใจกระทั่งสามารถชี้แนะสอนสั่งกลับไปยังบุคคลเหล่านั้นได้ และ 3) ผู้ที่ศึกษาหลักธรรม
หรือนักบวช มีการไตร่ตรองด้วยศีล สมาธิ ปัญญา จึงสามารถวิเคราะห์ความเชื่อความศรัทธาที่มี
ต่อท้าวเวสสุวัณได้ 2 แบบ คือ 3.1) แบบที่เป็นรูปธรรม ที่เชื่อว่าท่านมีรูปลักษณะต่าง ๆ ตาม
ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ได้รับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ และ 3.2) แบบที่เป็นนามธรรมที่เชื่อ
ว่าท่านเป็นอุปลักษณะของจิตที่อยู่ข้างในของแต่ละบุคคล ผลที่เกิดขึ้นต่าง ๆ นั้น ล้วนเกิดจากจิตที่มี
ทั้งจิตใจฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดีได้ทำกรรมไว้ แล้วจึงได้รับผลตามกรรมนั้น นำไปสู่หลักอริยสัจสี่ เมื่อ
ทุกข์เกิดจึงใช้หลักเหตุผลว่าทำอะไรให้พ้นทุกข์ นั่นคือการพัฒนาจิตวิญญาณโดยมีท้าวเวสสุวัณ
เป็นแบบของการพัฒนาตนเองจากความรู้เกี่ยวกับข้อธรรม 7 ประการที่ทำให้ไปเกิดเป็นท้าว
เวสสุวัณ

การพัฒนาทางจิตวิญญาณเป็นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) การมี
ความเชื่อความศรัทธา 2) การรักษาศีล 3) การปฏิบัติธรรม 4) การมีความอดทนอดกลั้น 5) การ

ปรับตัวและยืดหยุ่น 6) การมีจิตใจมั่นคง 7) การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน 8) การสร้างทานบารมี 9) การเรียนรู้เข้าใจในธรรมชาติของชีวิต และ 10) การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 2 ของการวิจัย แสดงให้เห็นถึงคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่มีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอยู่ในขอบเขตอาณาจักรโบราณภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย แม้ว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และขอบเขตภูมิประเทศของระบบของโลกที่ได้เปลี่ยนไปตามกาลเวลา อย่างไรก็ตามแก่นของวัฒนธรรมก็ยังคงได้รับการถ่ายทอดเรื่อยมาท่ามกลางกาลและเทศะที่เปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัยตั้งแต่ยุคอาณาจักรโบราณกระทั่งเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน กล่าวคือ จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ผู้วิจัยได้พบเอกสารที่มีการค้นคว้าเกี่ยวกับความเชื่อและการนับถือ ท้าวเวร ท้าวเวสสุวรรณ ปรากฏอยู่ในพื้นที่อาณาจักรโบราณ ได้แก่ 1) เมืองนครไชยศรี จังหวัด นครปฐม 2) เมืองชัยจำปา จังหวัดลพบุรี 3) เมืองจันทเสน จังหวัดนครสวรรค์ 4) อำเภอสงทิงพระ จังหวัดสงขลา 5) ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ 6) ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ดังกล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าน่าจะพบร่องรอยของวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในพื้นที่อาณาจักรโบราณซึ่งปรากฏร่วมสมัยในยุคและเวลาที่ใกล้เคียงกัน คือ อาณาจักร ทวารวดี อาณาจักรศรีวิชัย และอาณาจักรหริภุญชัย ผลจากการวิจัยภาคสนามพบว่าการนับถือ ท้าวเวร และท้าวเวสสุวรรณปรากฏในพื้นที่อาณาจักรโบราณทั้ง 3 แห่ง โดยส่วนใหญ่เป็นความเชื่อ และการนับถือที่ปรากฏร่วมสมัยในปัจจุบัน แต่ในบางพื้นที่ยังคงมีความเชื่อและการนับถือที่ทับซ้อนกับความเชื่อในยุคอาณาจักรโบราณและสามารถเชื่อมโยงได้ถึงคติโบราณของอาณาจักรนั้น ๆ ได้แก่ 1) ภาพปูนปั้นนูนต่ำรูปท้าวเวรที่จุลประโทนเจดีย์ จังหวัดนครปฐม 2) ศลัภษมี-กูเวร ที่จันทเสน จังหวัดนครสวรรค์ 3) แท่งหินทรงสี่เหลี่ยมสลักรูปท้าวเวรทรงคชสีห์ ที่ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ 4) ภาพสลักรูปเทพ 9 องค์ ที่สถาน พระนารายณ์ จังหวัดนครราชสีมา 5) ท้าวเวร มหาราชปางมหาเศรษฐีขัณฑ์ ที่วัดมณีนิมิตวาสุวิหาร จังหวัดสงขลา และ 6) ยักษ์โดยรอบพุทธสถาน และการนับถือปู่แสะย่าแสะ ที่วัดพระธาตุคอกย่ำ จังหวัดเชียงใหม่ หากใช้มุมมองเชิงพื้นที่ จากการวิจัยภาคสนามครั้งนี้ (ภาคผนวก ง ภาพ 29-34) ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงการกระจายของความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ กล่าวคือ บริเวณทวารวดีภาคกลางพบการนับถือท้าวเวสสุวรรณมีความหนาแน่นมากกว่าในพื้นที่อื่น ๆ สันนิษฐานว่า เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดีภาคกลางที่พบในเอกสารต่าง ๆ นั้นนักวิชาการต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอารยธรรมทวารวดี เจริญรุ่งเรืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศาสนาและแผ่ขยายมาจาก จังหวัดนครปฐม เป็นความรุ่งเรืองของศาสนาที่ผสมผสานกันระหว่าง พุทธ พราหมณ์ ฮินดู ที่ยังคงสืบทอดการนับถือศาสนา

มาถึงปัจจุบัน จึงทำให้คติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา พุทธยังคงปรากฏการนับถือในบริเวณดังกล่าว ความเชื่อนี้ยังปรากฏแบบเดียวกันในพื้นที่ทวารวดี ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก แต่ในความเหมือนคล้ายนั้นก็มีความแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ กล่าวคือ ในบริเวณทวารวดีภาคเหนือยังพบคติความเชื่อเกี่ยวกับท้าว กุเวระที่เชื่อมโยงกับศาสนาฮินดูในยุคอาณาจักรทวารวดี เป็นความเชื่อเกี่ยวโชคร้ายและความสำเร็จของคนในชุมชนजनเสนที่บูชาเหรียญดินเผาชลัษมี-กุเวระ โบราณวัตถุที่พบมากในเมืองโบราณजनเสนซึ่งเป็นเมืองที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบตามแบบฉบับของเมืองโบราณทวารวดี ในพื้นที่ทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่นอกจากพบการนับถือ ท้าวเวสสุวรรณในพุทธศาสนา เช่นเดียวกับที่ปรากฏโดยทั่วไปแล้วยังพบความเชื่อเกี่ยวกับท้าวกุเวระผ่านภาพสลักหินที่ โบราณสถานตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ฮินดู เป็นการผสมผสานคติความคิดผ่านศาสนาที่ ส่วนหนึ่งเป็นศาสนาพุทธเถรวาทแบบเดียวกับภาคกลาง ร่วมกับศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และพุทธ มหายานซึ่งได้รับมาจากขอม เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเทพผู้ปกป้องรักษาและช่วยเหลือ ส่วนในบริเวณ ทวารวดีภาคตะวันออกพบการนับถือท้าวเวสสุวรรณในลักษณะเครื่องรางของขลังที่ได้รับความเชื่อ ผ่านพระเกจิด้านปลุกเสกที่มีวิชาอาคมซึ่งได้รับการสั่งสอนสืบทอดมาจากครูบาอาจารย์ของ กัมพูชาทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างจากข้อมูลภาคสนามที่พบในพื้นที่อื่น ๆ นอกจากนี้แล้วในพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัยยังพบความเชื่อและการนับถือท้าวกุเวรมหาราชปาง มหาเศรษฐีขัมภล ซึ่งเป็นความเชื่อที่ทับซ้อนกับคติดั้งเดิมในยุคศรีวิชัย โดยจากการศึกษาข้อมูลด้านเอกสารนักวิชาการ ได้สันนิษฐานว่ามีการนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดียผ่านการค้าขายและ ถูกผนวกเข้าด้วยความรุ่งเรืองของพุทธศาสนามหายานในแถบคาบสมุทรมลายู ดังนั้นในบริเวณพื้นที่ ดังกล่าวจึงมีการนับถือท้าวกุเวระในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในบริบทของเทพโลกบาลผู้รักษาทิศ และ ในช่วงหลังจึงนับถือเป็นเทพกุเวระหรือขัมภลในพุทธศาสนามหายานในบริบทของเทพแห่งความมั่งคั่ง และโชคร้ายดังปรากฏกระทั่งปัจจุบัน สุดท้ายการนับถือท้าวเวสสุวรรณบริเวณอาณาจักรศรีวิชัย มีการนับถือท้าวเวสสุวรรณที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลางในยุคปัจจุบัน แต่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ด้วยการนับถือควบคู่กับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการนับถือยักษ์ตามตำนานภูสะยาสะที่ยักษ์ถูก ผนวกเข้ากับพระพุทธรูปตั้งแต่สร้างเมืองศรีวิชัย ร่วมกับความเชื่อตามคัมภีร์ว่ายักษ์เป็น บริวารของท้าวเวสสุวรรณ จึงปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือยักษ์ที่ชัดเจนในพื้นที่นี้

จากหลักฐานทางวัตถุที่ปรากฏตั้งแต่ยุคอาณาจักรโบราณผนวกกับร่องรอยทาง วัฒนธรรมและความเชื่อที่พบในปัจจุบัน สะท้อนความเชื่อของท่านเป็นเทพโลกบาลผู้รักษาทิศและดูแล รักษา ศาสนสถาน เป็นผู้ประทานโชคร้ายและความสำเร็จ อีกทั้งจากข้อมูลเอกสารคัมภีร์ที่

ปรากฏ เทพปรณัมท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธได้แก่ พระไตรปิฎก ไตรภูมิภิกขา และปฐมสมโพธิภิกขา ในฮินดู ได้แก่ รามายณะและมหาภารตะ พบว่า ท่านเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา เป็นจุดโลกบาลและหัวหน้าเหล่ายักษ์ทั้งหลาย และเป็นผู้สั่งสอนช่วยเหลือ อีกทั้งจากการวิจัยภาคสนามทั้ง 41 จังหวัด ยังพบว่าในปัจจุบันยังคงมีคติความเชื่อและการนับถือเช่นเดียวกับการศึกษาด้านวัตถุและคัมภีร์ที่กล่าวมาข้างต้นในอาณานิคมที่ทับซ้อนกับพื้นที่ซึ่งเดิมเคยเป็นอาณาจักรโบราณร่วมสมัยกันในยุคนั้น โดยจากการวิจัยภาคสนามพบคติเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่สอดคล้องกับการศึกษาเอกสาร สามารถสรุปได้ดังนี้

1. คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณ์และตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ท่านปรากฏทั้งรูปลักษณ์เทพ ยักษ์ และมนุษย์ โดยท่านมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา และจุดโลกบาล

2. คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ พบว่า

2.1 ท่านมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ โดย 1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม 2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต 3) การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สิ่งวิญญูณ 4) การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี และ 5) การได้ฟังมากู้มากและปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง

2.2 ท่านมีบทบาทในการมอบของขวัญ โดยการให้บททดสอบ โชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ

2.3 ท่านมีบทบาทในการสั่งสอน โดย 1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านทิริ – ไรต์ตัมปะ 2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา 3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล 4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ 5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

2.4 ท่านมีบทบาทในการสร้างความตระหนักในบุญบาป โดยการสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

2.5 ท่านมีบทบาทในการปลุกฝังมโนธรรม โดยการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังกล่าวข้างต้นนี้จึงทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงกระแสของคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาพุทธและฮินดูที่มีความเชื่อมโยงกับคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย กล่าวคือวิทยาการผู้ให้ข้อมูลมีความเชื่อศรัทธาเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ท้าวเวสสุวรรณ ว่าท่านเป็นเทพผู้บันดาลทรัพย์ ผู้ประทานพรแห่งความสำเร็จ เป็นผู้ช่วยเหลือแก่คนที่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและปฏิบัติสมาธิ เป็นแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี และมีบทบาทด้านต่าง ๆ ที่นำไปสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังกล่าวมาแล้ว

โดยเป็นการรับรู้ผ่านการสังสมข้อมูลจากคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องทางศาสนาพุทธและฮินดูทั้งจากการอ่านและการเล่าต่อ ๆ กันมา ได้แก่ ไตรภูมิกถา พระไตรปิฎก ปฐมสมโพธิกถา และรามเกียรติ์ [วรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากมหากาพย์ และรามายณะ] กับทั้งเป็นการรับรู้ด้วยการผ่านกระแสท้าวเวสสุวรรณโดยการสื่อสารทางกายและจิตของผู้ที่เป็นคนกลางในการสื่อสารทางจิต หรือผู้ที่เป็นร่างทรง (medium) ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงกระแสความเชื่อมโยงจากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) สู่วัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยจากคติความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนา สู่อิทธิพลและการนับถือของผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมไทย เห็นได้ชัดเจนจากพระราชพิธีสมโภชจรินท์พิธี สู่อิทธิกรรมสวดภาณยักษ์ในปัจจุบัน ดังนี้แล้วจากการวิจัยภาคสนามจึงได้สะท้อนให้เห็นถึงการแพร่กระจายในวงกว้างของคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรมไทยอันเชื่อมโยงจากยุคอาณาจักรโบราณที่ยังคงอยู่กับสังคมไทยกระทั่งปัจจุบัน ตราบใดที่คติความคิดนี้ยังคงมีอิทธิพลในการดำรงชีพของผู้คนในสังคม ผู้วิจัยเชื่อว่าคติความคิดอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณนี้ก็จะยังคงแพร่กระจายในวงกว้างต่อไป

การศึกษาเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 2 ของการวิจัย สามารถสรุปคติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะ ตำแหน่งหน้าที่ และบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยตามตาราง 9 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 9 แสดงสรุปความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะ ตำแหน่งหน้าที่ และบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

ความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ (Vogler's Mentor Functions in Mythology)		ความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณะและตำแหน่งหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย	
รูปลักษณะ		ตำแหน่งหน้าที่	
-รูปลักษณะเทพ	-รูปลักษณะยักษ์	-รูปลักษณะมนุษย์	-ผู้คุ้มครองศาสนา
<p>Motivating</p> <p>-Motivate hero and help her overcome fear.</p> <p>Mentors shows the hero something or arranges things to motivate her to take action and commit to the adventure.</p> <p>แปล</p> <p>การสร้างแรงบันดาลใจ</p> <p>- เป็นการกระตุ้นวีรบุรุษ และช่วยให้วีรบุรุษเอาชนะความหวาดกลัว บางครั้งการมอบของขวัญให้กับเพียงพอต่อการสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่น แต่ในบางกรณี เมื่อน導師จะทำให้วีรบุรุษเห็นบางสิ่ง หรือ จัดการบางสิ่งเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้วีรบุรุษตัดสินใจ และอุทิศตนให้กับการเผชิญภัย</p>	<p>Gift Giving</p> <p>-Provider: who temporarily aids the hero usually by giving some gift.(magic weapon, an important key or clue, some magical medicine or food, life-saving piece of advice)</p> <p>แปล</p> <p>การมอบของขวัญ</p> <p>- เป็นอาวุธวิเศษ ภูษาแจ หรือ เสื้อผ้าที่ล้ำค่า อาหาร หรือ ยากวิเศษบางอย่าง หรือ คำแนะนำที่ช่วยให้รอด</p>	<p>Teaching</p> <p>-Training sergeants, drill instructors, professors, trial bosses, parents, grandparents, crusty old boxing coaches, and all those who teach a hero the ropes.</p> <p>แปล</p> <p>การสั่งสอน</p> <p>- เป็นผู้ฝึก ผู้สอน ผู้บังคับบัญชาให้แก่วีรบุรุษ</p>	<p>Planting</p> <p>-To plant information or a prop that will become important later. To note but forget plant until the climactic moment where the gadget become a lifesaver. Show that some point everything we've learned from our Mentors come in handy.</p> <p>แปล</p> <p>การปลูกฝังโมฆธรรม</p> <p>- เป็นการเตือนวีรบุรุษที่หลงทางไม่ประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรม</p>
<p>แนวความคิด導師ในเทพปกรณัมของโวกเลอร์ (Vogler's Mentor Functions in Mythology)</p>			

ตาราง 9 (ต่อ)

รูปลักษณะ	รูปลักษณะ	รูปลักษณะ	ตำแหน่งหน้าที่
-รูปลักษณะเทพ	-รูปลักษณะยักษ์	-รูปลักษณะมนุษย์	-จุดโลกบาล
Motivating	บทบาทเป็นพรหมของท้าวมหาลสูวณ (Vessavana's Role as a Mentor)		
- Motivate a desire to live a life of dharma as suitable to each individual's level.	Gift Giving - Give a reward when a test has been achieved.	Teaching - Teach how to observe the precepts. - Teach dharma to understand life and the world.	Instilling conscience in the hero - Instill conscience in conducting life and an awareness of spiritual development
แปล	แปล	แปล	แปล
การสร้างแรงบันดาลใจ	การมอบของขวัญ	การสั่งสอน	การปลูกฝังธรรม
- เป็นแรงจูงใจนำไปสู่วิถีแห่งธรรมะ การพัฒนาทางจิตวิญญาณที่เหมาะสมกับแต่ละระดับบุคคล	- เป็นการให้รางวัลเมื่อผ่าน บททดสอบ	- เป็นการสอนในเรื่องของการรักษาศีล สอนที่ธรรมะเพื่อให้เข้าใจชีวิตและโลก	- เป็นการให้สติในการใช้ชีวิตและให้ตระหนักในการพัฒนาจิตวิญญาณ
การสร้างแรงบันดาลใจ	การมอบของขวัญ	การสั่งสอน	การปลูกฝังมโนธรรม
- การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม	- การให้บททดสอบ ในศักราชที่ 4000 บารมีและความกล้าเร็ว	การเป็นผู้สั่งสอน	- การพัฒนาทางจิตวิญญาณ
- การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านภาณสิทธิ์ทางกายและจิต		การเป็นผู้สั่งสอนด้าน	
- การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สว่างวิญญาณ		อิศตปิยะ	
- การเป็นทวนสุดแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี		- การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา	
- การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติด้วยตนเอง		- การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล	
		- การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ	
		- การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา	

คติความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณ์ ตำแหน่งหน้าที่ และบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ตามตาราง 9 ข้างต้น จากการวิเคราะห์คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของ ท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยตามแนวคิดเม็นทอร์ในเทพปกรณัมของโวกเลอร์ (Vogler's Mentor Functions in Mythology) ทำให้เห็นแบบของเม็นทอร์ (mentor archetype) แนวคิดอุปลักษณ์ในเทพปกรณัม (metaphor) ของโจเซฟ แคมป์เบลล์จาก Monomyth Theory ใน the Hero with a Thousand Faces กล่าวคือ เม็นทอร์ โดยปกติเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติแสบวอก เป็นผู้ช่วยเหลือ หรือ ผีกฝนวีรบุรุษ แคมป์เบลล์เรียกพลังนี้ว่า ชายชราผู้ฉลาด สุขุม หรือ หญิงชราผู้ฉลาด สุขุม โดยอาร์คีไทป์นี้แสดงออกในตัวละครทั้งหมดที่ทำหน้าที่สอนและปกป้องวีรบุรุษ รวมทั้งมอบของขวัญให้ ทั้งนี้ในเชิงจิตวิเคราะห์ เม็นทอร์ คือ สัญลักษณ์ของ "ตัวตน" เทพเจ้าที่อยู่ด้านในตัวเรา แง่มุมของบุคลิกภาพที่เชื่อมโยงกับทุกสิ่ง ตัวตนที่สูงกว่าเป็นส่วนหนึ่งของตัวเราที่สุขุมกว่า มีคุณธรรมมากกว่า และมีความเหมือนเทพเจ้ามากกว่า เป็นจิตสำนึกคอยชี้แนะเราว่าอะไรดีอะไรไม่ดี เป็นเม็นทอร์ที่ไร้รูปในฐานะจริยธรรมที่อยู่ด้านในของเรา (Vogler, C., 2007, pp. 39-47, บารณี บุญทรง, ผู้แปล) จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยภาคสนามครั้งนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทด้านการสั่งสอนด้วยการเป็น "ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor)" และผู้วิจัยก็เป็นบุคคลหนึ่งที่สักการบูชา ท้าวเวสสุวรรณในฐานะครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณที่คอยหล่อหลอมให้ผู้วิจัยดำรงชีวิตอยู่ในกรอบศีลธรรม จริยธรรม ตั้งแต่ได้เริ่มเข้าศึกษาในหลักสูตรครุศึกษานิติศาสตร์ ณ สถาบันแห่งนี้ หากพิจารณาวิเคราะห์ ทั้งมุมมองของคนนอก (exoteric) และมุมมองของคนใน (esoteric) เพื่อทำความเข้าใจ ทั้ง 1) มิติของ Intellectual โดยใช้มุมมองแบบวัตถวิสัย แบบคนนอกมอง และ 2) มิติของความลึกลับเหนือโลก (Mystic/ Mythological Dimension) โดยใช้มุมมองแบบอัตวิสัย แบบคนในมอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจนาระเบียบวิธีวิจัยการศึกษาวิจัยในตนเอง (Self-study research) มาเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในตน ความเปลี่ยนแปลงความเป็นตัวเรา ในทางที่ดีขึ้น (Saramas and Freese, 2009 อ้างถึงใน ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2556, น. 102; ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2552 อ้างถึงใน ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2556, น. 102) เป็นการอธิบายความเชื่อในสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยการหาคำตอบแบบวิทยาศาสตร์ทั้งหมด แต่สามารถหาคำตอบได้โดยวิธีการทางครุศึกษานิติศาสตร์มาเพิ่มเติมด้วยการตีความเชิงอุปลักษณ์ (metaphor) ของเทพปกรณัมซึ่งจะได้แสดงผลการศึกษาในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้เพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 3 บทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาด้วยมุมมอง "คติชนคดี 3 มิติ" คือ 1) มิติของปัจเจกบุคคล – ศึกษาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจมนุษย์แต่ละคนตามเนื้อหาของข้อมูลคติชนคดีที่รวบรวมมา เป็นการทำความเข้าใจองค์ประกอบทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจที่มองในเชิงจิตวิทยา จิตวิเคราะห์ และเชิงจิตวิญญาณ 2) มิติของสังคม วัฒนธรรม – ศึกษาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจ คติชนคดีและประเพณีที่เป็นองค์ประกอบของสังคม ซึ่งมีส่วนหล่อหลอมความเป็นตัวตนบุคคลของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เมื่อสมาชิกได้รับการหล่อหลอมและปฏิบัติตนไปในทิศทางเดียวกัน สังคมนั้นก็มีสมาพันธ์ และ 3) มิติแห่งเทพปรภรณ์/ มิติเหนือโลก-เทพปรภรณ์ คือเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระมหาเทพ เทพเจ้า เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมทั้งบทบาทของพระองค์ในการสร้างโลก จักรวาล มนุษย์ สัตว์ พืชพรรณและสรรพสิ่ง บทบาทในการสร้างกฎเกณฑ์และธรรมเนียมปฏิบัติ ราชวัลและโทษของการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับกลไกโลก การทำความเข้าใจและการปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ การปฏิบัติเพื่อแห่งทะเลโลกวิสัย ขึ้นสู่สภาวะเหนือโลก (กิ่งแก้ว อุตตการ 2552, น. 3)

โดยจากการศึกษาเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษา ข้อที่ 1 คติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู และข้อที่ 2 คติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ดังได้แสดงผลการศึกษาในบทที่ 3 และ 4 มาแล้วนั้นทำให้ทราบว่า "เม็นทอร์" นอกจากทำหน้าที่สอนและปกป้องวีรบุรุษ รวมทั้งมอบของขวัญให้แล้ว ทั้งนี้ในเชิงจิตวิเคราะห์ เม็นทอร์ คือ สัญลักษณ์ของ "ตัวตน" เทพเจ้าที่อยู่ด้านในตัวเรา แง่มุมของบุคลิกภาพที่เชื่อมโยงกับทุกสิ่ง ตัวตนที่สูงกว่า เป็นส่วนหนึ่งของตัวเราที่สุขุมกว่า มีคุณธรรมมากกว่า และมีความเหมือนเทพเจ้ามากกว่า เป็นจิตสำนึกคอยชี้แนะเราว่าอะไรดีอะไรไม่ดี เป็นเม็นทอร์ที่ไร้รูปในฐานะจริยธรรมที่อยู่ด้านในของเรา (Vogler, C., 2007, บารนี บุญทรง แปล, pp. 39-47) จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ในมิติที่ 1 มิติของปัจเจกบุคคล จากการวิเคราะห์เอกสารพบว่า ท่านมีบทบาทหน้าที่และความสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) บทบาทในการเป็นจุดโลกบาล และ 3) บทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ ในเชิงอุปลักษณ์ของเทพปรภรณ์ ท่านมีบทบาทด้านจิตวิทยาหรือการสั่งสอนโดยเป็น "ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual

Mentor)" – แบบอย่างการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่มุ่งบำเพ็ญเพียรสู่ความหลุดพ้นมุ่งสู่ปรมาตมัน ส่วนในเชิงจิตวิเคราะห์ท่านเปรียบเป็น Super Ego ที่ควบคุม Ego ให้หาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการ – เป็นจิตที่สนับสนุนให้แสดงพฤติกรรมดี ในมิติที่ 2 มิติของสังคมวัฒนธรรม จากการวิจัยภาคสนามในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยพบว่า ท่านมีบุคลิกขณิกษ์ เทพ และมนุษย์ มีตำแหน่งผู้คุ้มครองดูแลศาสนา และหัวหน้าจุดโลกบาล ท่านมีบทบาทในการสอนสั่งชี้แนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางกายภาพและจิตวิญญาณให้แก่ผู้เดินทางบนถนนแห่งการทดสอบทดลองของวีรบุรุษ

ในบทนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาวิจัยโดยการเชื่อมโยงคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในมิติที่ 1 และ มิติที่ 2 ดึงนำเสนอลงในบทที่ 3 และ บทที่ 4 กับความรู้และประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้รับผ่านการทำดุชะฎินพจน์ในฐานะของผู้ที่ถูกฝึกโดยครูบาอาจารย์ ท้าวเวสสุวรรณ "ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor)" เป็นการศึกษาและนำเสนอในมิติที่ 3 มิติแห่งเทพปรกณ์/ มิติเหนือโลก กล่าวคือ จากคติความคิดในวัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ที่เชื่อมโยงมาจากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) ซึ่งปรากฏในงานภาคสนามว่า วิทยาการมีการรับรู้เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณผ่านคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและศาสนาฮินดู และมีความเชื่อสืบต่อกันมากระทั่งปัจจุบัน ทั้งนี้พบว่าท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทด้านการสั่งสอน (mentor archetype) ด้วยการเป็นทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ โดยท่านมีบทบาท 5 ด้าน (ดูเพิ่มเติมในตาราง 8) ดังนี้

1. การสร้างแรงบันดาลใจ (Motivating) ได้แก่
 - 1.1 การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม
 - 1.2 การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต
 - 1.3 การป้องกันจากภูตผีวิญญาณ สงวิญญาน
 - 1.4 การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี
 - 1.5 การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติด้วยตนเอง
2. การมอบของขวัญ (Gift Giving) - การให้บททดสอบ ไชศทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ
3. การสั่งสอน (Teaching) ได้แก่
 - 3.1 การเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri - โอตตปปะ
 - 3.2 การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา
 - 3.3 การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล
 - 3.4 การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ

3.5 การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

4. การสร้างความตระหนักในบุญบาป (Planting) - การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

5. การปลูกฝังมโนธรรม (Instilling conscience in the hero) - การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

จากผลการศึกษาข้างต้นเห็นได้ว่าการตีความในเชิงอุปลักษณ์ของเทพปกรณัมจากข้อมูลคติชนคดีทำให้เห็นถึงบทบาทของท้าวเวสสุวัณ (mentor archetype) ที่สะท้อนผ่าน มิติที่ 1 มิติของปัจเจกบุคคล และมิติที่ 2 มิติสังคม วัฒนธรรม ทำให้เห็นกระแสความเชื่อมโยงจากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) สู่วัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ของคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาพุทธและฮินดูที่มีความเชื่อมโยงกับคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณที่ปรากฏในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยจึงได้นำผลการศึกษาดังกล่าวมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับ “การปริวัตน์ทางจิตวิญญาณ – การพัฒนาตนเพื่อเข้าสู่สภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ (Individuation)” ในตัวผู้วิจัย หรือดังที่ คาร์ลฟรีด กราฟ ดีร์คไฮม์ (Karlfried Graf Durckheim) นักจิตวิทยาชาวเยอรมันได้กล่าวลือมตะว่า “โปร่งใสเพื่อแทงทะลุสู่สภาวะเหนือโลก (transparent to transcendence)” (บารนี บุญทรง, 2552, น. 45) เป็นการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับประสบการณ์ทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตลอดระยะเวลา 5 ปี กับบทบาทด้านการสั่งสอนของท้าวเวสสุวัณ ครูทางจิตวิญญาณผู้นำทางในเส้นทางเดินของการไต่ระดับทางจิตวิญญาณให้แก่ผู้วิจัย

การศึกษาเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 3 บทบาทของท้าวเวสสุวัณด้านการสั่งสอนในการปริวัตน์ทางจิตวิญญาณมนุษย์ ครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology research) ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเชิงอูร์วิสัย (Husserlian Transcendental Phenomenology) ของ Edmund Husserl (1859-1938) เพื่อมุ่งอธิบายกระบวนการที่ความหมายถูกสร้างขึ้นมาในจิตสำนึก (ชาย โพธิ์สิตา, 2552, 87-89) เป็นปรากฏการณ์วิทยาเชิงพรรณนา (descriptive phenomenology) ศึกษาโดยผู้วิจัยอธิบายถึงเรื่องราวและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองประสบทางสัดสัมผัสต่าง ๆ (นิตา ชูโต, 2551, น. 39-42) ผสมกับการวิจัยศึกษาตนเอง (self-study research) เพื่อทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความเป็นตัวเราในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย เช่น สังคม วัฒนธรรม ค่านิยม จรรยาบรรณ คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งตัวเราเองไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ ในทางตรงกันข้ามเราเรียนรู้ตนเองจากการสร้างความหมาย การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคมภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเชิงสังคม (social

constructivism) (Saramas and Freese, 2009 อ้างถึงใน ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2556,102; ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2552 อ้างถึงใน ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2556, น. 102) โดยผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยเป็นคนเดียวกัน เป็นการมุ่งศึกษาว่ามนุษย์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและประสบการณ์ของตนเองว่าอย่างไร เป็นการสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น ทศนคติ ค่านิยม และการปฏิบัติของตนเอง เพื่อให้ได้องค์ความรู้แล้วนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเอง ใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือซึ่งจะทำให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่แท้จริงได้ มีปฏิสัมพันธ์และเข้าใจบริบทที่ศึกษาอย่างลึกซึ้งและครอบคลุม ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นไปที่การปฏิบัติและตัวผู้วิจัยที่เป็นทั้งผู้ศึกษาและผู้ถูกศึกษาในเวลาเดียวกัน รวมถึงความสัมพันธ์ของผู้ถูกศึกษากับบริบทหรือบุคคลในบริบทนั้น โดยมีการยืนยันข้อสรุปของการกระทำและความเข้าใจของตนเองให้ลึกซึ้งด้วยกัลยาณมิตร (ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2556, น. 104)

กึ่งแก้ว อุตถากร (2558, น. 23-37) ได้กล่าวไว้ใน "การตื่นตัวสู่มิติแห่งความลึกซึ้งทางจิตและทางเทพปรณัมด้วยวิถีการค้นคว้าด้วยปัญญาวิเคราะห์" ว่าการรับรู้เกี่ยวกับเทพเทวามีจริงหรือไม่นั้นมีวิธีรับรู้ 2 วิธี คือ 1) แบบ Mystic คือ แบบผู้ทรงฌานทรงอภิปัญญา และ 2) แบบ Intellectual คือ อาศัยการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมรวมไปถึงแง่คิดต่าง ๆ ของผู้มีประสบการณ์ คือ สืบสาวด้วยเหตุผลแล้วสรุปถึงความน่าจะเป็น ซึ่งไม่มีทางเลือกอื่นสำหรับการเข้าสู่ the Mystic/ Mythological Dimension – มิติแห่งความลึกซึ้งเหนือโลกหรือมิติแห่งเทพปรณัม ซึ่งต้องเป็นเรื่องส่วนบุคคลหรืออัตวิสัย ดังที่พระพุทธรองค์ตรัสไว้ในบทธรรมมานุสติว่าเป็นเรื่องของ ปัจเจกัตถ์ – ผู้รู้ย่อมรู้ได้เฉพาะตน ไม่ใช่การนำเครื่องมือทางวัตถุมาใช้วัดเหมือนกับเขาปรอทมาวัดคุณงามิของร่างกาย ตัวเราต้องเป็นผู้รู้ เหมือนดังที่โปรตาโกอราส (Protagoras, 485-410 B.C.) นักปรัชญากรีก กล่าวว่า "Man is the measure of all things.– มนุษย์คือผู้วัดทุกสิ่ง" ฉะนั้นการที่ได้เข้าสู่มิติแห่งความลึกซึ้ง คือ การที่คนเราสามารถเข้าใจสาระของวัฒนธรรม และในการอธิบายสาระของวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยหรือผู้ศึกษาต้องใช้การพิจารณาวิเคราะห์ด้วย intellect ซึ่งเป็นเครื่องมือให้เราสามารถสื่อประสบการณ์ที่ลึกลับภายในจิตใจของเราเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้ด้วย ทั้งนี้ ผู้วิจัยต้องให้ทั้งมุมมองของคนนอก (exoteric) และมุมมองของคนใน (esoteric) สลับกันไปมาเพื่อเป็นการวิเคราะห์และทำความเข้าใจทั้ง 1) มิติของ Intellectual โดยใช้มุมมองแบบวัตถุวิสัย แบบคนนอกมอง เป็นการนำเสนอโดยใช้หลักพรรณนาวิเคราะห์ คือ ชี้แจงเหตุผลตามกระบวนการของตรรกและวาทศิลป์ และ 2) มิติของความลึกซึ้งเหนือโลก (Mystic/ Mythological Dimension) โดยใช้มุมมองแบบอัตวิสัย แบบคนในมอง เป็นการทำความเข้าใจระบบสัญลักษณ์ อุปลักษณ์ และรหัสลับ แล้วออกเดินทางโดยตรงด้วยจิต ผ่านโลก เทงทะเลโลก

เพื่อเข้าสู่แดนเหนือโลกวิสัย จิตนี้ต้องเป็นจิตที่โปร่งใส จะได้สามารถสัมผัสผัสสะที่ละเอียด ประณีตของทิพยอำนาจได้

ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นความรู้เฉพาะตนที่ก่อให้เกิดการแปรเปลี่ยนของ กระแสจิตและอุปนิสัยใจคอ เป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังที่แอลดัส ฮักสลีย์ กล่าวไว้ใน The Perennial Philosophy ว่า “สัญญาณ - Intuition” เป็นการหยั่งรู้แบบฉับพลันที่ไม่ต้องอาศัยการใช้ เหตุผล (แอลดัส ฮักสลีย์, 2556, กิ่งแก้ว อุตถากร แปล, น. 17) เป็นการเจาะทะลุจากแนว “เหตุผล” ไปยัง “ปัญญา” (intellect) ที่มาจากสัญญาณ (intuitive) ซึ่งมีความสามารถที่จะเกิดญาณหยั่งรู้ที่ แท้จริง ในอันที่จะประจักษ์ภพภูมิที่มาอันเป็นที่พของสรรพชีวิต ฮักสลีย์กล่าวว่า ระเบียบวิธีการนี้ ออกจะดูประหลาดและผิดปกติสำหรับเรา แต่ความจริงก็คือว่ามันได้ผลโดยที่สามารถก่อให้เกิด ความแปรเปลี่ยนกระแสจิตและอุปนิสัยใจคอ (metanoia) ขึ้นในผู้คนมากมายทีเดียว (แอลดัส ฮักสลีย์, 2556, กิ่งแก้ว อุตถากร แปล, น. 275)

ผู้วิจัยจึงได้ใช้กระบวนการดังกล่าวข้างต้นที่ศึกษาทั้งมุมมองของคนนอกและมุมมองของ คนในสำหรับการวิเคราะห์เอกสาร การศึกษาภาคสนาม และการวิจัยตนเอง มาเป็นเครื่องมือใน การอธิบายความรู้และประสบการณ์ที่ตนได้รับตลอดระยะเวลากว่า 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2556- 2560) มุ่งอธิบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางจิตวิญญาณในความแปรเปลี่ยนของกระแสจิตและ อุปนิสัยใจคอด้วยมุมมองทางคติชนวิทยา โดยหลังจากที่ผู้วิจัยได้ตัดสินใจเปลี่ยนสายการเรียน ในศาสตร์ความรู้ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ มาสนใจความรู้ทางคติชนวิทยา ซึ่งผู้วิจัยไม่เคยรู้จักศาสตร์นี้มาก่อน คติชนวิทยาได้สอนตัวผู้วิจัยให้ได้รับความรู้ที่ประกอบไปด้วย ความซาบซึ้งทั้งน้ำตา “จากความไม่รู้อะไร ความไม่มีอะไร ไปสู่ความไม่มีอะไร” ดังวลีอมตะของโส คราตีส Socrates (470-399 BC) ว่า “One thing only I know, and that is that I know nothing - สิ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้คือข้าพเจ้าไม่รู้อะไรเลย”

กล่าวคือ ตามทฤษฎี Monomyth ของ โจเซฟ แคมป์เบลล์ (Joseph Campbell) ที่เสนอ แนวคิดการผจญภัย 17 ขั้นตอนของวีรบุรุษ จากตำนาน เรื่องเล่าโบราณ และเทพปกรณัม ทฤษฎี ดังกล่าวได้สร้างคุณูปการต่อวงการภาพยนตร์อย่างมากมาหลังจากที่ ไวกเลอร์ (Christopher Vogler) ได้ประยุกต์ใช้ในการเขียนเค้าโครงภาพยนตร์ ไม่เพียงเท่านั้นทฤษฎี Monomyth ยังได้ถูก นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาทางคติชนวิทยาที่มหาวิทยาลัยนเรศวรแห่งนี้ โดยมีอาจารย์ ผู้สอนในหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคติชนวิทยา ครูผู้ซึ่งเป็นเมนเทอร์(mentor) ที่ได้วางแผนในการพัฒนาบัณฑิตทั้งด้านกายภาพ ความรู้เชี่ยวชาญ ความสามารถ ที่พร้อมด้วย การพัฒนาด้านศีลธรรมและจิตวิญญาณผ่านศาสตร์ด้านคติชนวิทยา ซึ่งนอกจากได้นำทฤษฎี

Monomyth มาใช้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทางคติชนคดี เช่น เทพปกรณัม ตำนาน นิทาน ฯลฯ แล้วใน *พลาณภาพแห่งเทพปกรณัม* แปลโดย บารนี่ บัญทง จาก *The Power of Myth* ของ Campbell, J. (2551) ยังได้แสดงให้เห็นถึงพลาณภาพของเทพปกรณัมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วยเทพปกรณัมคือความคิดที่มีร่วมกันทั่วโลกหรือที่เรียกว่า อาร์คีไทป์ (archetype) ดังนี้สาขาคติชนวิทยาจึงได้ใช้ทฤษฎีดังกล่าวเป็นแนวทางในการพัฒนาตัวผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญา ศีลธรรม และจิตวิญญาณ กระทั่งนำไปสู่การเข้าใจชีวิต ดังกล่าวมาว่าการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีลักษณะร่วมกันที่เรียกว่า อาร์คีไทป์ ดังนั้นผู้ที่จะเป็นวีรบุรุษทั้งกายภาพและจิตวิญญาณตามทฤษฎี Monomyth จึงต้องได้รับการพัฒนาและมีพัฒนาการผ่านวงจรนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามันเป็นวิถีแห่งการปริวรรตทางจิตวิญญาณ (individuation) ที่มีมนุษย์ทุกคนต่างพัฒนาตนได้ตามวงจรนี้แต่อาจจะได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไปว่าแต่ละคนจะพัฒนาถึงขั้นตอนใดจากทั้งหมด 17 ขั้นตอนนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีของแคมป์เบลล์มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาตนเองตามเส้นทางเดินของวีรบุรุษ (Hero's Journey) ด้วยการตัดสินใจเลือกเดินเข้าประตู (Crossing the First Threshold) และก้าวสู่ถนนแห่งบททดสอบทดลอง (The Road of Trials) จากความไม่มีอะไรคือ ความไม่รู้อะไรเลยเกี่ยวกับคติชนวิทยา มีแต่เพียงความใคร่รู้ที่พยายามมุ่งมั่นในการค้นหาคำตอบของคุณค่าในชีวิต ว่าในการเกิดมาเป็นมนุษย์ครั้งหนึ่งนั้นควรจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งใดบ้าง ทั้งนี้ตนได้เริ่มจากการค้นหาคำตอบด้วยการออกเดินทางด้วยในระหว่างการเดินทางนั้นมีครูเป็นเม็นทอร์สั่งสอนชี้แนะ ที่ได้ติดเครื่องมือ ติดอาวุธ นั่นคือความรู้ต่าง ๆ ทางคติชนวิทยา ผ่านการเรียนการสอนในรายวิชาของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ แห่งนี้ ได้แก่ รายวิชา โจเซฟแคมป์เบลล์และทฤษฎีเชิงเทพปกรณัม ไตรภูมิภคและพระพุทธรูปศาสนาสายเถรวาท ปรัชญาเพอเรนเนียล คาร์ลยุงและทฤษฎีเชิงจิตวิเคราะห์ และคติชนวิทยาเปรียบเทียบ ซึ่งนอกจากความรู้ทางวิชาการแล้ว ในบทบาทของครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาในสถาบันแห่งนี้ยังเป็นผู้คอยชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิต สอนให้ศิษย์ได้รู้จักการนำพาชีวิตให้รอดทั้งในสนามของการเรียนและการครองชีพ อีกทั้งยังสอนในสนามรบเกี่ยวกับการพัฒนาจิตของตนในขณะที่ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในทุก ๆ วัน

ในบทสนทนาระหว่างแคมป์เบลล์ (Joseph Campbell) กับ มอยเยอร์ส (Bill Moyers) ในพลาณภาพแห่งเทพปกรณัม แปลจาก *The Power of Myth* โดย บารนี่ บัญทง แคมป์เบลล์ได้กล่าวไว้ในการผจญภัยของวีรบุรุษว่า วีรบุรุษมีภารกิจอยู่สองประเภท ประเภทหนึ่งคือภารกิจทางกาย โดยวีรบุรุษได้แสดงพฤติกรรมอันกล้าหาญในการประจัญบานหรือในการช่วยชีวิตใครสักคน อีกประเภทหนึ่งคือภารกิจทางจิตวิญญาณ ซึ่งวีรบุรุษเรียนรู้ที่จะสัมผัสชีวิตทางจิตวิญญาณของ

มนุษย์ในระดับเหนือปกติ แล้วกลับมาพร้อมกับสารสภาวะ (Campbell, J., บารนี บุญทรง แปล, 2551, น. 255) เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางจิตวิญญาณที่ตายจากบุคลิกภาพและจิตวิญญาณที่เหมือนเด็กทารก เข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ จากสภาวะของการพึ่งพิงภายใต้การปกป้องเป็นเวลาถึง 21 ปี และในผู้ที่ศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก การพึ่งพิงนี้อาจดำเนินต่อไปถึงอายุ 35 ปี ทั้งนี้แล้วการพัฒนาไปสู่ความกล้าที่จะรับผิดชอบตนเองและมีความเชื่อมั่นนั้น จำเป็นต้องมีการตายและการฟื้นคืนชีพ-อนุภาคพื้นฐานของการเดินทางของวีรบุรุษ เป็นการละทิ้งสภาวะหนึ่งและค้นพบแหล่งชีวิตที่จะนำคุณไปสู่สภาวะที่มีคุณค่ายิ่งกว่า หรือ "สภาวะแห่งวุฒิภาวะ" (Campbell, J., บารนี บุญทรง ผู้แปล, 2551, น. 256-257)

ในการพัฒนาตนเองตามทฤษฎี Monomyth ที่ผู้วิจัยได้นำมามีเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตนี้ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเรื่องราวและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนได้ประสบมานั้นมีความสัมพันธ์กับการเผชิญบททดสอบต่าง ๆ ด้วยมีจากการสอนการที่แนะนำของครูทางจิตวิทยา คือ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กึ่งแก้ว อุตถากร และ ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ กับทั้งความศรัทธาที่มีต่อครูทางจิตวิญญาณ คือ "ท้าวเวสสุวรรณ" ที่คอยบอกคอยเตือนชี้แนะทั้งทางประสาทสัมผัส และการสื่อสารทางจิตกับตัวผู้วิจัยและกระทั่งส่งกระแสผ่านมายังกัลยาณมิตรเพื่อส่งสารให้แก่ผู้วิจัย โดยมุ่งหมายให้สามารถเรียนรู้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการเปลี่ยนผ่านไปอีกสู่อีกสภาวะหนึ่งของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาทางจิตวิญญาณได้ ดังที่พระมหาเทวีธินาบอกกับเทเลมาคัส บุตรชายของโอดิสเซอุสว่า "จงไปตามหาบิดาของเจ้า" ซึ่งการเดินทางตามหาบิดา คือ การผจญภัยเพื่อค้นหาว่าอาชีพการงานของคุณคืออะไร ธรรมชาติของคุณเป็นอย่างไร กำเนิดของคุณเป็นอย่างไร คุณรับภาระนั้นด้วยความตั้งใจ คุณได้ผ่านการตายและการฟื้นคืนชีวิต และคุณคือสิ่งมีชีวิตอีกแบบหนึ่ง (Campbell, J., บารนี บุญทรง, ผู้แปล, 2551, น. 266)

การเรียนรู้และพัฒนาจิตวิญญาณที่ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์จากการเดินทางตามหาบิดานั้นคือ การพัฒนาไปสู่ความไม่มีอะไร เป็นการลดอัตตาความเป็นตัวตนของตนเองผ่านบททดสอบต่าง ๆ ที่เข้ามาทดสอบจิตใจในช่วงเปลี่ยนผ่าน (transition) ของชีวิตจากวัยเรียน สู่วัยของการทำงาน การลงหลักปักฐานในการดำเนินชีวิต บททดสอบที่ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองเหล่านั้น ได้แก่ 1) การมีความเชื่อความศรัทธา 2) การรักษาศีล 3) การปฏิบัติธรรม 4) ความรัก 5) การมีความอดทนอดกลั้น 6) การปรับตัวและยืดหยุ่น 7) การมีจิตใจมั่นคง 8) การมีความอ่อนน้อมต่อมตน 9) การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง 10) การสร้างทานบารมี 11) การเรียนรู้และเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล 12) การเรียนรู้เข้าใจในธรรมชาติของชีวิต 13) การรู้

คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น ซึ่งมีสอดคล้องกับ “ปรัชญาอมตะ” (The Perennial Philosophy) ในประเด็น “ตบะ” และ “ภพภูมิที่มาอันเป็นทิพย์” ว่า

...นี่คือความลับอันสูงสุด เป็นเครื่องหมายของความหลุดพ้น. โดยผ่านความไร้
 อหังการหรือไร้ตัวตนนี้ เขาไม่มีส่วนในความยินดีหรือยินร้าย (พูดอีกนัยหนึ่ง เขาเข้าสู่
 สภาวะที่ไร้ความยึดติดคือมีความวางเฉยอันศักดิ์สิทธิ์) แต่บรรลุความสมบูรณ์สูงสุด. ...
 เมื่อตบะมีความสมบูรณ์ครบครัน ผลลัพธ์ของมันคือความเรียบง่าย

(แอลด์ส ฮักสลีย์, กิงแก้ว อุตถากร, ผู้แปล, 2556 น. 241)

ดังจะได้นำเสนอรายละเอียดของผลการวิจัยเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 3
 บทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปรีวัตทางจิตวิญญาณมนุษย์ ในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์การปรีวัตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษ

ในการวิเคราะห์การเดินทางของวีรบุรุษซึ่งสามารถนำมาใช้ในการศึกษาการเรียนรู้และ
 การพัฒนาทางจิตวิญญาณของผู้วิจัย มีผู้ศึกษาแนวคิดนี้ที่สำคัญ 2 ท่าน คือ 1) แคมป์เบลล์
 (Joseph Campbell) เสนอแนวคิดการผจญภัยของวีรบุรุษจากตำนาน เรื่องเล่าโบราณ และเทพ
 ปกรณัม ในหนังสือ The Hero with a Thousand Faces และ 2) ไวกลเลอร์ (Christopher Vogler)
 ได้ประยุกต์จากแนวคิดการผจญภัยของวีรบุรุษของแคมป์เบลล์ ใช้สำหรับการเขียนเค้าโครง
 ภาพยนตร์ โดยแบ่งออกเป็น 12 ขั้นตอน และ 3 องค์ โดยผู้วิจัยปรับจาก ปัทมศรีอร ธรรมกวินทิพย์
 (2556, น. 28) ที่ได้เสนอตารางเปรียบเทียบการเดินทางของวีรบุรุษทั้ง 2 แนวคิด ดังนี้

ตาราง 10 แสดงการเปรียบเทียบขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษตามขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษของแคมป์เบลล์กับโจกเลอร์

ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษของ โจเซฟ แคมป์เบลล์	ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษของ คริสโตเฟอร์ โจกเลอร์
<u>การออกเดินทาง</u> (Departure)	<u>องก์ที่ 1</u> (Act 1)
โลกปกติ (The Ordinary World)	1. โลกปกติ (The Ordinary World)
1. เสียงเรียกสู่การผจญภัย (The Call to Adventure)	2. เสียงเรียกสู่การผจญภัย (The Call to Adventure)
2. การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the Call)	3. การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the Call)
3. ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid)	4. การพบกับผู้ให้คำปรึกษา (Meeting with the Mentor)
4. การข้ามธรณีประตูแรก (Crossing the First Threshold)	5. การข้ามธรณีประตูแรก (Crossing the First Threshold)
5. การติดอยู่ในท้องปลาวาฬ (The Belly of the Whale)	
<u>การครอบครอง</u> (Initiation)	<u>องก์ที่ 2</u> (Act 2)
6. ถนนแห่งการทดสอบทดลอง (The Road of Trials)	6. การทดสอบ มิตร และศัตรู (Tests, Allies, Enemies)
	7. การเดินทางสู่ด้านในสุดของถ้ำ (Approach to the Inmost Cave)
7. การพบกับองค์เทพี (The Meeting with the Goddess)	8. การทดสอบอันสาหัสสากรรจ์ (The Ordeal)
8. หญิงในฐานะผู้ยั่วยวน (Woman as the Temptress)	
9. การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา (Atonement with the Father)	
10. การเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้า (Apotheosis)	
11. ความดีงามสูงสุด (The Ultimate Boon)	9. รางวัลตอบแทน (Reward)

ตาราง 10 (ต่อ)

ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษของ โจเซฟ แคมพ์เบลล์	ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษของ คริสโตเฟอร์ โวกเลอร์
การเดินทางกลับ (Return)	องค์ที่ 3 (Act 3)
12. การปฏิเสธที่จะเดินทางกลับ (Refusal of the Return)	10. ถนนแห่งการเดินทางกลับ (The Road Back)
13. การหลบหนีโดยใช้เวทมนตร์ (The Magic Flight)	
14. ความช่วยเหลือจากด้านใน (Rescue from Without)	
15. การข้ามธรณีประตูของการเดินทางกลับ (The Crossing of the Return Threshold)	
16. เจ้าแห่งสองโลก (The Master of the Two Worlds)	11. การฟื้นคืนชีพ (The Resurrection)
17. อิสระแห่งการดำรงอยู่ (Freedom of Live)	12. การเดินทางกลับพร้อมน้ำอมฤต (Return with the Elixir)

ที่มา: ปรับจาก ปัทกัตร์ออร์ ธรรมกวินทิพย์, 2556, น. 28

ผู้วิจัยขอเสนอการปริวรรตทางจิตวิญญาณของตนเองที่มีทำเวสต์สัจด์ผู้เป็นครูทางจิตวิญญาณตลอดระยะเวลา 5 ปีของการผจญภัยครั้งนี้ผ่านตารางการวิเคราะห์ตามทฤษฎี Monomyth ของ โจเซฟ แคมพ์เบลล์ ดังนี้

ตาราง 11 แสดงการวิเคราะห์การปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามขั้นตอนการผจญภัย
ของวีรบุรุษ

ลำดับที่	ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษ	การวิเคราะห์
ขั้นตอนการออกเดินทาง (Departure)		
1	เสียงเรียกสู่การผจญภัย (The Call to Adventure)	การละความรู้ในศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ชั่วคราว และเปิดใจรับความรู้ในศาสตร์ด้านจิตวิทยา
	เสียงเรียกสู่การผจญภัย (The Call to Adventure)	
2	การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the Call)	ความไม่สนใจเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ มีความเหนื่อยหอบและจะกลับไปศึกษาในศาสตร์เดิมที่ตนถนัด
	การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the Call)	
3	ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid)	การได้พบกับ ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ เม็นทอร์ (mentor) อาจารย์ที่ปรึกษาคุณุญนิพนธ์ได้ให้ข้อคิดว่า "ต้องผ่านบททดสอบความตั้งใจเลือก ๆ นี้ก่อน ถึงจะทำงานใหญ่ได้" และได้พบข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ (Spiritual Mentor) ที่สร้างแรงบันดาลใจในการตัดสินใจทำคุณุญนิพนธ์นี้
	การพบกับผู้ให้คำปรึกษา (Meeting with the Mentor)	
4	การข้ามธรณีประตูแรก (The Crossing of the First Threshold)	ประกอบพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงท้าวเวสสุวัณ เป็นประตูแรกของการเข้าสู่สนามของการเก็บข้อมูลวิจัย และการเดินทางของจิตวิญญาณ หลังจากได้ก้าวผ่านความกลัวภาษาอังกฤษ และสอบผ่านโครงร่างคุณุญนิพนธ์แล้ว
	การข้ามธรณีประตูแรก (Crossing the First Threshold)	
5	การติดอยู่ในท้องปลาวาฬ (The Belly of the Whale)	ความรู้สึกต่อต้านกับสภาพแวดล้อมใหม่ในการทำงานที่ขัดกับจริตของตน การเผชิญกับสภาวะความกระอักกระอ่วน มีความกลัว และวิตกกังวล จนเกิดอาการป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้เปลี่ยนมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ต้องมีความยืดหยุ่น มีเป้าหมายชัดเจนและมุ่งมั่นในการฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น ๆ
	การข้ามธรณีประตูแรก (Crossing the First Threshold)	
ขั้นตอนการครอบครอง (Initiation)		
(แทรก)	ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid)	ในช่วงที่ละทิ้งการปฏิบัติเป็นครั้งคราวเนื่องจากความเหนื่อยล้าจากการทำงานและการเที่ยวเล่นสนุกสนาน ได้มีการสื่อสารจากครุมาอาจารย์ทางจิตวิญญาณผ่านมารดาและกัลยาณมิตรผู้ที่สามารถสื่อสารทางจิตได้ โดยให้ผู้วิจัย สวดมนต์ไหว้พระรักษาสิลปฏิบัติธรรมเพื่อจะได้รับสารและปฏิบัติทันอกิจต่าง ๆ ให้บรรลุสำเร็จได้
	การพบกับผู้ให้คำปรึกษา (Meeting with the Mentor)	

ตาราง 11 (ต่อ)

ลำดับที่	ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษ	การวิเคราะห์
6	ถนนแห่งการทดสอบทดลอง (The Road of Trials) การทดสอบ มิตร และศัตรู (Tests, Allies, Enemies) การเดินทางสู่ด้านในสุดของถ้ำ (Approach to the Inmost Cave)	ได้รับบททดสอบเกี่ยวกับสภาวะความตรึงกันข้ามกับตัวตน การยอมรับ สภาวะที่ตรึงกันข้ามกับตัวตนซึ่งเป็นการค้นพบตัวตนในแง่ที่ไม่เคยรู้มา ก่อนได้แก่ 6.1) การมีความละเอียดและกลัวต่อบาป 6.2) การมีความเชื่อความศรัทธา 6.3) การรักษาศีล 6.4) การปฏิบัติธรรม 6.5) การสร้างทานบารมี 6.6) การมีความอดทนอดกลั้น 6.7) การปรับตัวและยืดหยุ่น 6.8) การมีจิตใจมั่นคง 6.9) การมีความอ่อนน้อมต่อมตน
(แทรก)	ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid) การพบกับผู้ให้คำปรึกษา (Meeting with the Mentor) ถนนแห่งการทดสอบทดลอง (The Road of Trials) การทดสอบ มิตร และศัตรู (Tests, Allies, Enemies) การเดินทางสู่ด้านในสุดของถ้ำ (Approach to the Inmost Cave)	ได้รับความช่วยเหลือจากเม็นทอร์ ในลักษณะของอาจารย์ ที่เลี้ยงที่คอย ให้คำปรึกษาทั้งในการทำงานและการใช้ชีวิต ได้แก่ อาจารย์สุวลักษณ์ ช้วนสอาด อาจารย์ธัญญ์ริตา สติงไชยวิทย์ และอาจารย์ประทานพร ทองเขียว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 6.10) การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง
7	การพบกับองค์เทพี (The Meeting with the Goddess) การทดสอบอันสาหัสสากรรจ์ (The Ordeal)	การปรับตนเองในเรื่องความคาดหวังต่อความรัก รักในปรัชญาการ ดำเนินชีวิตที่มีร่วมกันของทั้งสองฝ่ายมากกว่าความเพลิดเพลินความ ใคร่เล่นหาในรูปแบบลักษณะ
8	หญิงในฐานะผู้ช่วยวน (Woman as the Temptress) การทดสอบอันสาหัสสากรรจ์ (The Ordeal)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-

ตาราง 11 (ต่อ)

ลำดับที่	ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษ	การวิเคราะห์
9	การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา (Atonement with the Father) การทดสอบอันสาหัสสากรรจ์ (The Ordeal)	ในขั้นตอนนี้เป็นการตกผลึกจากประสบการณ์ในสนามของการวิจัย และได้ยกระดับจิตใจของตนเองโดยมีความเข้าใจในธรรมชาติของคน และสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว มีวุฒิภาวะสูงขึ้น ดังนี้ 9.1) การเรียนรู้และเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล 9.2) การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น 9.3) การเรียนรู้เข้าใจในธรรมชาติของชีวิต
10	การเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้า (Apotheosis) การทดสอบอันสาหัสสากรรจ์ (The Ordeal)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
11	ความดีงามสูงสุด (The Ultimate Boon) รางวัลตอบแทน (Reward)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
ขั้นตอนการเดินทางกลับ (Return)		
12	การปฏิเสธที่จะเดินทางกลับ (Refusal of the Return) ถนนแห่งการเดินทางกลับ (The Road Back)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
13	การหลบหนีโดยใช้เวทมนตร์ (The Magic Flight) ถนนแห่งการเดินทางกลับ (The Road Back)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
14	การช่วยเหลือจากด้านนอก (Rescue from Without) ถนนแห่งการเดินทางกลับ (The Road Back)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
15	การข้ามธรณีประตูของการกลับคืน (The Crossing of the Return Threshold) ถนนแห่งการเดินทางกลับ (The Road Back)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
16	เจ้าแห่งสองโลก (The Master of the Two Worlds) การฟื้นคืนชีพ (The Resurrection)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-

ตาราง 11 (ต่อ)

ลำดับที่	ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษ	การวิเคราะห์
17	อิสระแห่งการดำรงอยู่ (Freedom of Live) การเดินทางกลับพร้อมน้ำอมฤต (Return with the Elixir)	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-

จากตาราง 11 การวิเคราะห์การปริวัตตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามขั้นตอนการ ผจญภัยของวีรบุรุษ ข้างต้นสามารถอธิบายการวิเคราะห์การปริวัตตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ 17 ขั้นตอน ได้ดังนี้

ขั้นตอนการออกเดินทาง (Departure)

1. เสียงเรียกสู่การผจญภัย (The Call to Adventure)

การละความรู้ในศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ชั่วคราว และเปิดใจรับความรู้ในศาสตร์ด้านจิตวิทยา กล่าวคือ ผู้วิจัยได้พัฒนาโครงการวิจัยเพื่อต่อยอดความรู้ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การที่ได้ศึกษาระดับปริญญาโท แต่ก็ได้ตัดสินใจถอนโครงการวิจัยฉบับนั้นออกไป หลังจากที่ได้ประกอบพิธีกรรมในการเชื่อมโยงความรู้จากครูบาอาจารย์ผู้อยู่เบื้องบนตามธรรมเนียมปฏิบัติแล้ว ความรู้เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณก็ประดังเข้ามาทุกทิศทางเหมือนเป็นสัญญาณบอกกล่าวให้แพร่ขยายสารที่ท่านต้องการสื่อถึงมนุษย์บนโลก ทั้งทางข้อมูลจิตชนคดีที่ปรากฏตามสถานที่ต่าง ๆ ตามความเชื่อในสังคมไทย และข้อมูลที่กัลยาณมิตรส่งมาให้ ได้แก่ ภาพถ่าย ลายลักษณ์อักษรจากคัมภีร์ต่าง ๆ และแหล่งข้อมูลบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ

2. การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the Call)

การขาดความสนใจและใส่ใจเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ มีความเหนื่อยห่อ และ จะกลับไปศึกษาในศาสตร์เดิมที่ตนถนัด กล่าวคือ ช่วงเวลาหนึ่งผู้วิจัยได้ละทิ้งการเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ เพราะสนใจในหัวข้ออื่นมากกว่า และมองไม่เห็นแนวทางว่าจะศึกษาในประเด็นใดไปมากเกินกว่าการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ได้สืบค้นมา จากนั้นก็มีปัจจัยเรื่องเกณฑ์ภาษาอังกฤษที่เป็นคุณสมบัติของนิสิตปริญญาเอก ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถสอบผ่านได้ในปีแรก จึงต้องหยุดเรียนไป 1 ปีการศึกษาเพื่อพัฒนาภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยตั้งใจจะลาออกจากการเรียนเพราะด้วยความเหนื่อยห่อและคิดว่าตนเองไม่เหมาะกับการเรียนในสาขานี้

3. ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid)

การได้พบกับ ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ ผู้เป็นเมนทอร์ (mentor) และอาจารย์ที่ปรึกษาคุณุญนิพนธ์ ท่านได้ให้ข้อคิดว่า "ต้องผ่านบททดสอบความตั้งใจเล็ก ๆ นี้อ่อน ถึงจะทำงานใหญ่ได้" จากนั้นก็ได้พบข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ที่สร้างแรงบันดาลใจในการตัดสินใจทำคุณุญนิพนธ์นี้ ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ ท่านคือเมนทอร์ที่คอยให้กำลังใจให้แนวทาง และสื่อสารกับผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่เว้นว่างจากการเรียน 1 ปี ว่า "ให้ก้าวข้ามความกลัวภาษาอังกฤษและการคิดว่าทำไม่ได้ เธอเป็นคนที่ครูบาอาจารย์เบียดเบียนท่านเลือกแล้ว เธอมาพร้อมกับพันธกิจ ไม่ใช่ใครก็ได้ที่จะมาทำหัวข้อเกี่ยวกับท่านท้าวเวสสุวรรณ ต้องผ่านบททดสอบความตั้งใจเล็ก ๆ นี้อ่อน ถึงจะทำงานใหญ่ได้" โดยในระหว่างที่ตนพัฒนาภาษาอังกฤษตลอดระยะเวลา 1 ปี ก็ได้รับความช่วยเหลือจากกัลยาณมิตรที่ทำให้ผู้วิจัยได้กลับมาทำพันธกิจนี้ต่ออีกครั้ง โดยตนเองได้รับการติดต่อจาก รองศาสตราจารย์ ดร. วาสิตา บุญสาธ (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ปริญญาโท) และรองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย อุตสาหจิต (ขณะนั้นดำรงตำแหน่งคณบดี คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) ให้ลองมาสมัครงานตำแหน่งนักวิชาการศึกษา ทำหน้าที่ประสานงานหลักสูตรปริญญาเอกนานาชาติ มีการสอบสัมภาษณ์งานเป็นภาษาอังกฤษ ประสานงานทุกอย่างเป็นภาษาอังกฤษ ทั้ง ๆ ที่อาจารย์ทั้ง 2 ท่าน ต่างทราบดีว่าผู้วิจัยไม่เก่งภาษาอังกฤษแต่ก็ยังมั่นใจว่าเราทำได้และให้โอกาสนั้นมา ตอนนั้นคิดว่าอาจเป็นการที่ตนขาดการสื่อสารกับอาจารย์แต่ละท่านดังกล่าวท่านจึงได้ติดต่อมาเพื่อถามชีวิตความเป็นอยู่ หรืออาจเป็นการช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติที่จะทำให้ตนได้ไปต่อในการเรียนและปฏิบัติพันธกิจนี้ด้วยการสื่อสารจากพลังเหนือธรรมชาติตัดสินใจให้อาจารย์แต่ละท่านรับผู้วิจัยเข้าไปปฏิบัติงานในตำแหน่งดังกล่าว อันเป็นการวางเส้นทางในการพัฒนาภาษาอังกฤษของตน เพราะในขณะที่ปฏิบัติงานอยู่ ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ไม่นานหลังจากนั้นก็ผู้ช่วยเหลือ โดยคุณนาฏนิตดา สมประสงค์ พี่ที่เคารพรัก ได้ให้ทุนการศึกษาไปพัฒนาภาษาอังกฤษที่สถาบันกวดวิชา แล้วก็ได้รับการช่วยเหลือจากคุณธัญญฐิตา สติระไชยวิทย์ นักศึกษาปริญญาเอกที่ผู้วิจัยต้องประสาน เธอเป็นทั้งเพื่อนร่วมงานและกัลยาณมิตรที่ดีที่ช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษระหว่างปฏิบัติงานอยู่ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กระทั่งสอบผ่านภาษาอังกฤษตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดได้กลับมาศึกษาต่อและพัฒนาหัวข้อคุณุญนิพนธ์ต่อไป

ทั้งนี้ในระหว่างปฏิบัติงานที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์นั้นผู้วิจัยก็พัฒนาหัวข้อคุณุญนิพนธ์ จนกระทั่งได้รับความรู้จากบทความ "เทพปรกณัม: คติในโลกแห่งมายา" ซึ่งแคมป์เบลล์ (2551, น. 48, อ้างถึงใน บารณี บุญทรง, 2556) กล่าวว่า เทพปรกณัม คือ อุปลักษณะของศักยภาพ

ทางจิตวิญญาณในตัวมนุษย์ เป็นพลังเดียวกับที่ทำให้ชีวิตของเรามีการขับเคลื่อน ทำให้ชีวิตในโลกมีการขับเคลื่อน จากอุปถัมภ์ในเทพปรณัมและบทบาทหน้าที่ของเทพปรณัมที่เชื่อมโยงกับมนุษย์ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจข้อมูลเกี่ยวกับเทพปรณัมของไทยด้วยแนวทางการศึกษาเชิงอุปถัมภ์และบทบาทหน้าที่ ผูกกับการได้พบข้อมูลที่เป็นจุดเปลี่ยนให้ตนกลับมาศึกษาหัวข้อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณอีกครั้ง ด้วยพบข้อความตอนหนึ่งในคัมภีร์ "ไตรภูมิกถา" สามารถตีความได้ว่าท่านมีบทบาทเป็นเมธีหรือผู้สั่งสอนในการพัฒนาทางจิตวิญญาณ

ตามความในไตรภูมิกถาฉบับกรมศิลปากร (2555) ว่า พระไพศรพณ์มหาราช [ในไตรภูมิ กถาเรียกท้าวเวสสุวรรณ ในพระนามพระไพศรพณ์มหาราช] ได้ให้ของวิเศษและสั่งสอนเกี่ยวกับผลของการกระทำบุญกรรม การหมั่นสร้างบุญบารมี ตามความตอนที่พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชรับสั่งให้พระนางเจ้าอสนีมหาเทวีท้าวเวสสุวรรณผู้ครองเมืองจำนงค์นพมาศรับสั่ง พระไพศรพณ์มหาราชได้มอบของวิเศษที่สามารถชักผ้าออกมาได้ตามที่ต้องการให้แก่พระนาง ทั้งนี้เพราะเมื่อชาติก่อนพระนางได้ถวายผ้าเช็ดหน้าผืนหนึ่งแด่พระเจ้าเจกพุกทเจ้า จากเหตุการณ์ที่พระนางได้พบพระไพศรพณ์ทำให้ได้เรียนรู้จากนั้นพระนางจึงถวายคติธรรมแก่พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชว่าให้หมั่นสร้างความดี ละเว้นความชั่ว และตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท

4. การข้ามธรณีประตูแรก (Crossing the First Threshold)

ผู้วิจัยประกอบพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงท้าวเวสสุวรรณ องค์เทพที่ผู้วิจัยเคารพบูชาเป็นครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณ หรือเมธีหรือทางจิตวิญญาณ ณ ศาลท้าวเวสสุวรรณวัดโพธิ์ใหญ่ ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นประตูแรกของการเข้าสู่สนามของการเก็บข้อมูลวิจัย และการเดินทางของจิตวิญญาณ หลังจากที่ได้ก้าวผ่านความกลัวภาษาอังกฤษ ในที่สุดก็สามารถสอบผ่านได้ในการสอบครั้งที่ 16 ในระยะ 2 ปีการศึกษาแรก ซึ่งเป็นบททดสอบในการข้ามธรณีประตูแรก จากนั้นได้พัฒนาหัวข้อวิทยานิพนธ์และสอบโครงร่างผ่าน โดยหัวข้อที่ศึกษานี้ นอกจากการเขียนรายงานการวิจัยโดยทั่วไปแล้ว ยังใช้ระเบียบวิธีวิจัยศึกษาตนเอง (self-study research) เพื่อทำความเข้าใจการพัฒนาจิตวิญญาณของตน ดังนี้แล้วจึงต้องเตรียมรับมือกับบททดสอบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต โดยมีวงจรของวีรบุรุษตามทฤษฎี Monomyth เป็นแนวทาง

5. การติดอยู่ในท้องปลาวาฬ (The Belly of the Whale)

ผู้วิจัยเข้าสู่สนามของการเก็บข้อมูลวิจัยซึ่งในการเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยต้องตัดสินใจทำงานประจำซึ่งได้สอบขึ้นบัญชีไว้ตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษาในระดับปริญญาเอก เข้ารับการบรรจุเป็นข้าราชการสังกัดกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ทั้งนี้ด้วยต้องการทำให้บิดามารดาที่มีความ

ภาคภูมิใจและเพื่อความสะดวกในการเข้าสู่สนามของข้อมูล แต่ในขณะที่ทำงานนั้นตนเองมีความรู้สึกต่อต้านตลอดเวลาเนื่องด้วยเนื้องานและสภาพแวดล้อมในการทำงานขัดกับจริตของตน แต่เลือกไม่ได้จึงต้องอดทนทำงานเพื่อใช้ช่วงเวลานี้เก็บข้อมูลภาคสนามให้แล้วเสร็จ ขณะนั้นต้องเผชิญกับสภาวะความกระอักกระอ่วน มีความกลัว และวิตกกังวล ไม่อยากไปทำงาน เป็นโรคเครียดนอนไม่หลับ อาเจียนทุก ๆ เช้าก่อนไปทำงาน อาการป่วยอยู่ในขั้นที่จะพัฒนาเป็นโรคซึมเศร้า กระทั่งต้องพบจิตแพทย์และทานยาตลอดระยะเวลา 5 เดือน ทั้ง ๆ ที่ตนเองพยายามปรับสภาพจิตใจเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ แต่ท้ายที่สุดเมื่อเก็บข้อมูลภาคสนามเสร็จนำความคาดหวังของครอบครัวออกจากใจในการตัดสินใจในการทำงานแล้วจึงได้ตัดสินใจลาออกจากงานนั้น อาการเจ็บป่วยนั้นก็หายเป็นปกติทิ้ง มีความรู้สึกเหมือนตายแล้วเกิดใหม่

จากเหตุการณ์นี้ทำให้ได้เรียนรู้ว่าการที่เราทำอะไรตามแต่ใจของตนเอง ใช้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ไม่มีใจที่อยากจะปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ก็จะทำให้เราเป็นทุกข์ เกิดทุกข์ภายในจิตใจและแสดงออกผ่านอาการเจ็บป่วยของร่างกาย ทำให้เรียนรู้ตนเองและทราบถึงปัจจัยในการเลือกการประกอบอาชีพการงาน และกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตว่าตนมีใจรักและมุ่งมั่นต่อการทำงานประเภทใดในสภาพแวดล้อมการทำงานแบบใด เนื้องานแบบใด และใช้การตัดสินใจต่อเรื่องต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตด้วยหลักของเหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์และความรู้สึกกับทั้งการอ้างอิงกับความคาดหวังของคนรอบข้าง ทำให้เปลี่ยนมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ต้องมีเป้าหมายชัดเจนและมุ่งมั่นในการฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย อีกทั้งมุมมองการทำงานจากการคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานการมองโลกว่าไม่ได้มีแค่ด้านสีขาว สีดำ หรือ สีชมพูเท่านั้น แต่เราต้องมีความยืดหยุ่นอยู่กับโลกด้านสีเทา ๆ เราว่ามันมีอยู่ แต่ไม่จำเป็นต้องเอาตัวเราเข้าไปอยู่ในโลกด้านสีเทา ๆ นั้น เพียงแค่มองและเรียนรู้ที่อยู่กับมัน กระทั่งสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างไม่เป็นทุกข์ และไม่สร้างความเดือดร้อนเบียดเบียนใคร

ขั้นตอนการครอบครุ (Initiation)

(แทรก) ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid)

ช่วงก่อนที่จะเข้าสู่การเก็บข้อมูลในสนามวิจัย และการนำตัวผู้วิจัยเข้าสู่ถนนแห่งการทดสอบทดลอง ตนเองได้รับการสื่อสารจากครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณ โดยกัลยาณมิตรได้มอบองค์ท้าวเวสสุวรรณให้และกล่าวว่า "ท่านสื่อสารมาให้พี่น้องฉันซึ่งเป็นองค์ที่พี่รักมากนำมาให้เป็นเครื่องคุ้มครอง เพราะจะมีดวงจิตที่มาขัดขวางการเปิดเผยข้อมูล และมาขอส่วนบุญจากพี่น้องฉันครั้งนี้ การเดินทางที่จะเกิดขึ้นต่อจากนี้จะต้องบุกป่าฝ่าดง ท่านให้มาคุ้มครอง" อีกทั้งยังมีการสื่อสารผ่านมารดาและกัลยาณมิตรผู้ที่สามารถสื่อสารทางจิตได้ โดยบอกกล่าวให้ผู้วิจัยสวดมนต์ไหว้พระรักษาศีลปฏิบัติธรรมเพื่อจะได้เปิดรับสาร และปฏิบัติพันธกิจต่าง ๆ ให้บรรลุสำเร็จได้ อีกทั้ง

ในช่วงที่ผู้วิจัยละทิ้งการปฏิบัติธรรมเป็นครั้งคราวเนื่องจากความเหนื่อยล้าจากการทำงานและการเที่ยวเล่นสนุกสนาน ก็จะมีการสื่อสารเตือนผู้วิจัยผ่านมาทางกัลยาณมิตรเป็นครั้งคราวว่าถ้าไม่ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของการรักษาศีลและปฏิบัติธรรมแล้วจะไม่สามารถรวบรวมสมาธิและใช้สติปัญญาในการเผชิญและผ่านบททดสอบต่าง ๆ ได้ และอาจจะต้องใช้เวลามากขึ้นในการปฏิบัติ พันธกิจครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้

6. ถนนแห่งการทดสอบทดลอง (The Road of Trials)

6.1 การมีความละเอียดและกลัวต่อบาป – เป็นการได้รับความรู้จากการศึกษาข้อมูลทางคติชนคดี และการเก็บข้อมูลภาคสนาม จึงทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าการที่วิทยากรผู้ให้ข้อมูลมีความละเอียดและกลัวต่อบาปนั้นเนื่องด้วยการได้รับข้อมูลทั้งจากการบอกเล่าและการอ่าน จึงได้รู้ว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นเทพที่อยู่ทางทิศเหนือ เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองดูแลพระพุทธศาสนา เป็นผู้ตัดสินทั้งให้โทษทรัพย์อำนาจบารมีละความสำเร็จแก่ผู้ประพฤติดี และให้โทษแก่ผู้ทำบาป ซึ่งจากประสบการณ์ของวิทยากรผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านสามารถสรุปได้ว่ามลบุญกรรมที่แต่ละคนที่ปฏิบัติ นั้นท้าวเวสสุวรรณเป็นส่วนหนึ่งในการสะท้อนผลให้เห็นทันทีในชาตินี้ จากประสบการณ์นี้จึงส่งผลให้ผู้วิจัยเริ่มนำตนเข้าสู่การประพฤติดีมากขึ้น กับทั้งมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป

6.2 การมีความเชื่อความศรัทธา – เป็นการทดสอบความมุ่งมั่นและความเสมอต้นเสมอปลายในความเชื่อความศรัทธาทั้งที่มีต่อท้าวเวสสุวรรณ การประกอบอาชีพการงาน และการดำเนินชีวิต จากที่ตนได้ตัดสินใจว่าจะทำคุณฐิณิพนธ์หัวข้อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณและเป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และนำความรู้ประสบการณ์ของตนมาใช้ในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสังคม ทำให้ได้รับประสบการณ์ว่าเมื่อมีความเชื่อและศรัทธาต่อสิ่งนั้น ๆ แล้วไม่ว่าจะมีสิ่งอื่นใดมากระทบใจ ก็จะไม่ลังเลคิดในเชิงบวกและมีการแสดงออกของพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความเชื่อและศรัทธานั้น อีกทั้งการที่มีความเชื่อและศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณว่าท่านเป็นเทวานุสติ แบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี การเชื่อว่าบุญบาปมีจริง กระทำสิ่งใดไว้ก็จักมี ท้าวเวสสุวรรณเป็นพยานบันทึกลงบัญชีบุญ-บาป ดังนั้นแล้วจึงทำให้ตนรักษาศรัทธา ถือศีลปฏิบัติธรรม และขัดเกลาพัฒนาจิตวิญญาณให้โปร่งใสขึ้น

6.3 การรักษาศีล – เป็นการรักษาศีล 5 แบบที่ไม่ตึงเกินไป 'ไม่หย่อนเกินไป เพียงให้เข้าใจว่าแก่นของการปฏิบัติในศีลคือการประพฤติปฏิบัติตนที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ประกอบกับการใช้หลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้จากหลักต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเชื่อและศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณด้วยผู้วิจัยได้นำมาปฏิบัติจริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน

6.4 การปฏิบัติธรรม – โดยผู้วิจัยได้สวดมนต์และนั่งสมาธิเป็นประจำเกือบทุกวัน จะมีบ้างที่ไม่ได้ปฏิบัติเนื่องจากความเหนื่อยล้าจากการทำงานประจำ ได้ไปฝึกปฏิบัติทางจิตที่สถานปฏิบัติธรรมเป็นครั้งคราวจึงได้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติที่เข้ากับจริตของตนโดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นแบบอย่างของการพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นการปฏิบัติสมาธิพัฒนาจิตของตนให้มีสติสมาธิในการรับมือเพื่อจัดการกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน กับทั้งเป็นการพัฒนาตนให้โปร่งใสเพื่อที่จะสามารถสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติรอบตัวได้ สามารถตีความจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และสกัดข้อมูลที่อยู่ในสนามการวิจัยและในสนามของการทดสอบทดลองออกมาใช้ประโยชน์ในลำดับต่อไปได้

6.5 การสร้างทานบารมี – เป็นการสร้างทานบารมีทั้งทางวัตถุทาน การช่วยเหลือ และการให้ปัญญา โดยตลอดระยะเวลาที่พัฒนาตนทางจิตวิญญาณ ได้มีการสื่อสารจากเม็นทอร์ทางจิตวิญญาณผ่านมายังกัลยาณมิตร ที่คอยชี้แนะผู้วิจัยว่าต้องสร้างทานบารมีควบคู่ไปด้วย ผู้วิจัยเห็นว่านั่นเป็นการสั่งสมบุญบารมีตามแบบอย่างท้าวเวสสุวรรณในขณะที่ท่านเป็นมนุษย์ มีความสอดคล้องตามข้อมูลทางคติชนคติที่ได้รวบรวมมา ซึ่งนอกจากการที่ผู้วิจัยได้ถวายปัจจัยบำรุงพระพุทธศาสนาตามแนวทางที่ท่านท้าวเวสสุวรรณได้เป็นสะพานบุญเชื่อมและชี้ให้เห็นว่าบุญบาปมีจริงให้เร่งสั่งสมบุญแล้ว ยังได้ใช้ความรู้ด้านคติชนวิทยาและจากการเก็บข้อมูลในสนามวิจัยมาประยุกต์ในการให้คำปรึกษาช่วยเหลือผู้อื่นในเรื่องความรัก การดำเนินชีวิต และความเข้าใจโลกเข้าใจชีวิต อีกทั้งการที่ผู้วิจัยประกอบอาชีพอาจารย์ก็เป็นการสร้างทานบารมีให้คนเกิดปัญญาด้วยอีกทางหนึ่ง

6.6 การมีความอดทนอดกลั้น – เป็นการฝึกความอดทนอดกลั้นในขณะที่ต้องอยู่ในสถานการณ์ สภาพแวดล้อม หรือท่ามกลางบุคคลที่ตนไม่ชอบ ซึ่งก่อนหน้านั้นตนเป็นคนที่ยอมหัก ไม่ยอมงอ ถ้าไม่พอใจอะไรก็จะแสดงออกทั้งพฤติกรรมและอารมณ์ เรียกได้ว่าค่อนข้างก้าวร้าว ตนเองเคยมีปากเสียงกับอาจารย์ผู้สอนกระทั่งถูกเชิญให้ออกจากห้องเรียน มีการถกเถียงกันกับผู้บังคับบัญชาจนไม่สามารถกลับไปทำงานร่วมกันได้อีก ตนไม่สามารถทนได้และหนีจากสภาพแวดล้อมที่ทำให้รู้สึกอึดอัด โดยไม่สนใจที่จะมองเข้าไปในตนและพัฒนาตนให้ดีขึ้นจากเหตุการณ์ครั้งนั้น ๆ คิดเพียงแต่ว่าตนไม่ผิด ตัวอย่างเช่น ความรู้สึกกดดันจากการทำงาน จากคนรอบข้าง การถูกสั่งให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ตนไม่เคยเปิดใจรับบททดสอบเรื่องต่าง ๆ ที่เข้ามาแต่ละครั้งในชีวิตเลย ไม่เคยได้ชื่นชมและลิ้มรสความหอมหวานจากการผ่านบททดสอบเรื่องเหล่านั้น จนกระทั่งได้กลับมาเป็นอาจารย์อีกครั้ง ซึ่งเป็นงานที่ตนรักและตั้งเป้าหมายว่าจะใช้ชีวิตบนเส้นทางนี้แล้ว จึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญกับบททดสอบความอดทนอดกลั้นอีกครั้ง เมื่อมีเหตุการณ์ที่

ผู้วิจัยต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมองค์กร การถูกตำหนิตักเตือนในสิ่งที่คิดว่าตนไม่ได้ทำอะไรผิด ความรู้สึกอึดอัดใจกับสภาพแวดล้อมของการทำงาน แต่ในครั้งนี้นั้นสามารถคุมจิตใจและอารมณ์ได้อย่างมีภูมิคุ้มกันที่ดีขึ้นในการเผชิญกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่ตนไม่ชอบ ทำให้ตนมีที่ยืนได้ในสังคมของการทำงานอย่างสง่างาม

6.7 การปรับตัวและยืดหยุ่น – ได้เรียนรู้จากบททดสอบในการปรับตัวและยืดหยุ่น จากการทำงานที่ตนไม่ชอบ ถึงแม้ว่าใจไม่อยากอยู่ในสภาพแวดล้อมและงานนั้นแต่ก็มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในที่ทำงานและปฏิบัติงานได้ดีจนเป็นที่ยอมรับจากหัวหน้าและเพื่อนร่วมงาน ได้รับความไว้วางใจให้รับผิดชอบในงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ตนมีความยืดหยุ่นในการมองโลกมากขึ้น สามารถแยกแยะเรื่องส่วนตัวของเพื่อนร่วมงานที่ไม่ตรงกับจริตของตนเองออกจากเรื่องความสามารถและศักยภาพในการทำงาน อีกทั้งการคิดและการตัดสินใจจากที่คิดว่าสิ่งที่ถูกต้องจะต้องเป็นสีขาวเท่านั้น และจะไม่ยอมทำอะไรที่เป็นสีดำเพราะคิดว่านั้นคือสิ่งที่ผิดและไม่ควรทำ แต่หากเรายังดำเนินชีวิตอยู่ในสนามของการทดสอบทดลองในโลกมนุษย์ยอมเสี่ยงไม่ได้กับสถานการณ์หรือในสังคมที่ชาวบางคำบ้าง เราเชื่อมั่นมืออยู่แต่มองและเรียนรู้อย่างเข้าใจและให้ใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและก้าวต่อไปในการดำเนินชีวิตและการทำงานในระดับที่ไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นเดือดร้อน

6.8 การมีจิตใจมั่นคง – เป็นบททดสอบในลักษณะที่มี ทริคสเตอร์ (Trickster) เข้ามาทดสอบใจในขณะที่ตนมีความลังเล มีความกระอักกระอ่วนและเริ่มมีอาการป่วยทางร่างกายที่เป็นผลสะท้อนจากอาการป่วยภายในจิตใจของตน เหตุการณ์เดิม ๆ ในช่วงของบททดสอบใจก็วนกลับมาอีกครั้งหนึ่ง โดยตนอยากหนีปัญหาและอุปสรรคทั้งในชีวิตและการทำงาน หลังจากที่เคยหนีมาตลอด ซึ่งส่งผลให้ตนไม่เคยปฏิบัติงานประจำที่ใดเกิน 1 ปี ตั้งแต่การเป็นอาจารย์ที่วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นักวิชาการศึกษาที่คณะพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษยศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการที่กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง และการตัดสินใจกลับมาเป็นอาจารย์อีกครั้งที่คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นการตัดสินใจเลือกที่ผ่านการกลั่นกรองด้วยปัจจัยในศักยภาพและข้อจำกัดของตนเอง และการมีใจรักและมุ่งมั่นในเป้าหมายของชีวิตและการทำงาน จนกระทั่งในวันที่ตนลังเลใจ อ่อนแอ ก็มีโทรศัพท์ติดต่อจากที่ทำงานเดิมที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ว่าเรียนจบปริญญาเอกแล้วถ้าสนใจกลับมาที่กลับมา และกรมธนารักษ์ ว่าถ้าไม่ไหวก็กลับมา และตนก็ได้กลับไปทบทวนถึงการตัดสินใจเลือกมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประกอบกับบุคลิกภาวะที่สูงขึ้น จึงตัดสินใจเดินทางไปเพื่อรับบททดสอบใหม่ ๆ ต่อไป

6.9 การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน – เป็นการลดอัตตาความเป็นตัวตนของตนเองและการยึดมั่นถือมั่นเอาความคิดของตนเป็นที่ตั้ง กระทั่งในวันที่ต้องปรับตัวและเรียนรู้การดำรงชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัวจึงจะสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ ดังนั้นแล้วความอ่อนน้อมถ่อมตนและการลดความอหังการในตัวตนจึงเป็นวิธีการที่ยกระดับจิตใจของผู้วิจัยให้มีความโปร่งใสมากขึ้นใกล้เคียงกับธรรมชาติ โดยได้เรียนรู้จากเหตุการณ์ที่ตนยกพานครูเข้าไปกราบขอขมาลาโทษจากครูผู้สอนของตน การกลับไปยกมือไหว้สวัสดีผู้บังคับบัญชาด้วยความเข้าใจและอ่อนน้อม การขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่หวังดีกับตนซึ่งก่อนหน้านี้ก็มีปากเสียงกันด้วยความรำคาญใจที่ไม่ชอบให้ใครเข้ามาก้าวร้าวทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว แต่สุดท้ายจึงเข้าใจว่าการที่เขายอมเสียเวลาเข้ามาเตือนชี้แนะนั้นคือความหวังดี ไม่อยากให้เราเดินตกเหวและมุ่งหมายให้เราเติบโตก้าวเดินต่อไปได้

(แทรก) ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid)

ผู้วิจัยเชื่อว่าสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเวียงใหม่นั้นนอกจากเป็นการตัดสินใจในการเลือกมาปฏิบัติงานที่นี้ด้วยตนเองแล้ว ยังเป็นความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติที่ครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณได้นำพาให้ตนมาอยู่ในสถานการณ์ที่ได้พัฒนาทางจิตวิญญาณได้เร็วขึ้นด้วยบททดสอบจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น ณ องค์การแห่งนี้ ตนได้พบกับอาจารย์สุวลักษณ์ อ้วนสอาด อาจารย์ธัญญ์วิฐิตา สกิริไชยวิทย์ และอาจารย์ประทานพรทองเขียว ผู้ที่เป็นเม้นทอร์ในลักษณะของอาจารย์ที่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษาเรื่องงาน การปรับตัวทัศนคติ การเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กร และการสมดุลชีวิตทั้งด้านการดำรงสาระทางจิตวิญญาณควบคู่กับการทำหน้าที่ทางโลก ทำให้ตนได้เห็นเม้นทอร์ อันมีที่มาจากแบบของอาร์ตีไทป์เม้นทอร์ในเทพปกรณัม ทำให้ตนมีความเข้าใจถึงบทบาทของเม้นทอร์อันเป็นแนวคิดหลักของการทำดุชฎินิพนธ์นี้ผ่านเพื่อนร่วมงานทั้ง 3 ท่านที่เป็นเม้นทอร์ให้แก่ผู้วิจัยสามารถพัฒนาตนเองจากการทำงานนี้

6.10 การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง – การมุ่งเป้าหมายและความสำเร็จเฉพาะเรื่องของตนเอง โดยไม่ได้ใส่ใจสภาพแวดล้อมและกาลเวลามิตรที่คอยช่วยเหลือ ที่อยู่รอบกาย เป็นเพราะในชีวิตนี้ของผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสี่ปี สิ่งที่ทำได้ดีประสบความสำเร็จและนำความภาคภูมิใจมาสู่ตนเองคือ "การเรียน" ฉะนั้นสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ที่ทำให้การเรียนประสบความสำเร็จก็จะต้องมีความทุ่มเทมาก ทั้งปัจจัยด้านทุนงบประมาณ เวลา และการทิ้งหน้าที่การงาน โดยครั้งหนึ่งระหว่างการเรียนปริญญาเอกชั้นปีที่ 3 ตนได้ตัดสินใจลาออกจากการศึกษาเพียงเพราะรู้สึกว่าการประจำทำให้เบียดบังเวลาในการทำดุชฎินิพนธ์ เราจะต้องเลือกเรียนหรือรับเรียนให้จบและทิ้งงานนั้นไปก่อน สุดท้ายก็ยังคงต้องเลยเวลามาถึงปีที่ 5 ที่มีความตั้งใจจะ

ลาออกไปทำเรื่องเรียนเพียงอย่างเดียวอีกครั้ง แต่ครั้งนี้ตนได้พบกับอาจารย์สุวลักษณ์ อ้วนสอาด อาจารย์ธัญญ์ฐิตา สติโรไชยวิทย์ และอาจารย์ประทานพร ทองเขียว ผู้ที่เป็นเมนทอร์ ในลักษณะของอาจารย์ พี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษาเรื่องงาน การปรับตัว ทักษะคิด การเรียนรู้ วัฒนธรรมองค์กร และการสมดุลชีวิตทั้งด้านการดำรงสาระทางจิตวิญญาณควบคู่กับการทำหน้าที่ทางโลก จากเหตุการณ์ครั้งนี้นับได้ว่าเป็นกระจกสะท้อนความเป็นตัวตนในด้านที่ผู้วิจัย ปฏิเสธไม่ยอมรับ ไม่เคยสนใจ และกตมันไว้ เพราะไม่เคยเก็บมาคิดใส่ใจว่ามันจะทำให้เกิดความ รำคาญใจหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น แต่ในวันที่มีกระจกหลายบานได้สะท้อน มุมเดียวกัน จึงเริ่มคิดว่าความไม่ใส่ใจความรู้สึกของบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัว มุ่งแต่เป้าหมายของ ตนเองนั้นเริ่มเป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตที่เราต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และเป็นอุปสรรค สำหรับมุมมองในกระบวนการคิดและตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของชีวิต (mindset) จึงยอมรับว่า ตนเป็นตามที่ตั้งใจได้สะท้อนมาจริง และยอมปรับปรุงตนเองด้วยการสมดุลเป้าหมายและการ ดำเนินชีวิตอย่างเข้าใจว่าเราไม่สามารถได้ทุกอย่างในชีวิตโดยไม่แลกหรือยอมสละสิ่งใดเลย ตนให้ เวลามากขึ้นสำหรับการเรียน ตนได้เรียนรู้และพัฒนาจิตของตนผ่านการเรียน และให้เวลามากขึ้น สำหรับการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพตนในการทำงาน ดังที่วีรบุรุษได้พัฒนาตนเองทั้งด้าน ศักยภาพในตนและด้านจิตวิญญาณไปพร้อม ๆ กัน

7. การพบกับองค์เทวี (The Meeting with the Goddess)

ได้เรียนรู้ความรักจากการที่ได้พบคนที่ตนยอมรับปรับตนเองในเรื่องความคาดหวังที่ ต้องการได้รับความรักแบบนั้นแบบนี้ การผลิตผลิตในเรื่องกามฉันทะ มาเป็นการรักแบบที่อยาก เห็นคนที่ตนรักมีความสุข การยอมรับความเจ็บปวดและความทุกข์ใจในการปรับตัวและความไม่ เข้าใจกันในบางครั้ง การไม่คาดหวังว่าจะต้องให้คนรักของตนทำแบบนั้นทำแบบนี้ การไม่เป็น เจ้าของและครอบครองอย่างเป็นทุกข์ การรู้จักให้อภัยทั้งคนที่ตนรักและให้อภัยตนเอง การรัก ตนเองให้มากขึ้น การที่ตนสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีภูมิคุ้มกัน การไต่ระดับทางจิต วิญญาณจากการได้เรียนรู้ความทุกข์ทรมานอันเกิดจากความรัก พัฒนาขึ้นเป็นความรักทางจิต วิญญาณรักในตัวตนของอีกฝ่าย รักในปรัชญาการดำเนินชีวิตที่มีร่วมกันของทั้งสองฝ่ายมากกว่า ความผลิตผลิตความใคร่เสนาหาในรูปลักษณะ ดังนั้นบทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างรักกับการเรียนรู้ ในความรักจึงเป็นบทสนทนาเกี่ยวกับปรัชญา การวางแผนในการดำรงชีวิต และการพัฒนาทาง จิตวิญญาณ

8. หญิงในฐานะผู้ยั่ววน (Woman as the Temptress)

-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-

9. การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา (Atonement with the Father)

9.1 การเรียนรู้และเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล – ในระหว่างที่ต้องทำงานที่กรมธนารักษ์ กระทั่งเป็นอาจารย์สอนนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ทำให้ได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่หลากหลายทั้งในที่ทำงาน นักศึกษา และผู้ให้ข้อมูลในสนามการวิจัย พบว่าตนได้เรียนรู้และเข้าใจทั้งความคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกของแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน เราจะให้ตนเองเป็นศูนย์กลางและให้ทุกคนเป็นเหมือนเราหรือเป็นอย่างที่เราพึงพอใจทุกอย่างคงเป็นไปได้ เราจะทุกข์กับความคาดหวังที่มีต่อผู้อื่น โดยจากการเก็บข้อมูลในสนามวิจัยและการสอนนักศึกษาทำให้เห็นถึงความแตกต่างในความสามารถการเรียนรู้ของแต่ละคนซึ่งเปรียบได้กับ บัวสี่เหล่าตามคำสอนของพระพุทธองค์ ดังนั้นเราต้องทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล จึงทำให้ตนมีความเข้าใจและไม่เป็นทุกข์จากการไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

9.2 การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น – ตลอดระยะเวลา 5 ปี ที่อยู่ในสนามการวิจัย มีความเหนียวแน่นกับความรู้สึกล้มใจไม่ชอบตนเอง เนื่องด้วยการนำตนไปเทียบกับคนอื่น ๆ ว่าในขณะที่เรารู้สึกว่าเสียเวลาไปกับการเรียนและการงานก็ไม่ก้าวหน้า มองตนเองว่าเปลี่ยนงานบ่อยเพราะเราไม่มีความสามารถ แต่ในขณะที่เพื่อนคนอื่น ๆ ก้าวไปไกลแล้ว แต่เราก็ยังเรียนไม่จบสักที อีกทั้งยังเป็นการเรียนในระดับที่ตนรู้สึกว่ายากต้องใช้เวลาและความอดทนความพยายาม ในขณะที่ทำดุชฎินิพนธ์เคยเครียดและทำใจมากถึงขนาดเคยคิดจะฆ่าตัวตายถึง 3 ครั้ง แต่แล้วความรู้เกี่ยวกับคติชนวิทยาและท้าวเวสสุวรรณที่ได้รับมาก็ทำให้ได้สติว่าถ้าตายตอนนี้ก็คงตายอยู่ในสมรภูมิจึง ไม่ได้เป็นวีรบุรุษตามทฤษฎี Monomyth จากเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้ผู้วิจัยหันกลับมา มองเข้าไปในตนมาก ๆ มองถึงสิ่งที่เรามีมากกว่าสิ่งที่เราขาด มองถึงคุณค่าของงานที่ทำใน แต่ละวัน ประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากวิจัยนี้และจากกระบวนการคิดที่หันกลับมาเห็นคุณค่าในตนเองนี้ จึงสะท้อนถึงการที่ตนมองคนอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวด้วย โดยทำให้ได้เปลี่ยนมุมมองขณะที่เราอยู่ในสังคม จากการมองเพียงสิ่งที่เขาเป็นในระดับเปลือกที่ใช้สายตามอง มาเป็นการใช้ใจมองในคุณค่าของสิ่งที่เขาทำในแต่ละวัน ว่านั่นคือคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคนที่แตกต่างกัน และต่างคนต่างมีคุณค่าในตนเอง

9.3 การเรียนรู้เข้าใจในธรรมชาติของชีวิต – ได้เรียนรู้ถึงตรรกะ ความเป็นเหตุเป็นผล โดยจากการเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ได้เห็นภาพของผลจากการทำความดีและบาปบุญว่าได้ส่งผลถึงตัวผู้กระทำให้เห็นทันทีในชาตินี้ ทั้งนี้เพราะจากการมีความเชื่อที่ท้าวเวสสุวรรณท่านถือ บัญชีบุญ บุญชี้บาป ใครกระทำสิ่งใดท่านรู้เห็นหมด และแต่ละคนก็จะได้รับผลกรรมนั้น ๆ แต่หาก

มองตามหลักพระพุทธศาสนาหรือตามหลักเหตุผลนั้นก็คือผลจากการกระทำของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังเข้าใจถึงธรรมชาติของคนที่ยังมีกรรมบาปศาลกล่าวขอโทษทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จนั้นคือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต แต่บางคนที่มีในส่วนนี้พร้อมแล้วเขาก็จะสนใจในลำดับอื่น ๆ โดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นจุดเชื่อมของผู้คนที่หลากหลายเพื่อนำสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณ แสงหาทางพันทุกซ์ ทำให้เข้าใจความเสมอภาคเท่าเทียมกันของแต่ละคนว่าทุกคนเท่ากันหมด มาตัวเปล่า มีความตายเท่ากันและกลับไปตัวเปล่า ต่างกันตรงที่คุณได้เรียนรู้อะไรในสนามแห่งการทดสอบบนโลกนี้บ้าง

10. การเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้า (Apotheosis)
-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
 11. ความดีงามสูงสุด (The Ultimate Boon)
-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
 12. การปฏิเสธที่จะเดินทางกลับ (Refusal of the Return)
-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
 13. การหลบหนีโดยใช้เวทมนตร์ (The Magic Flight)
-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
 14. ความช่วยเหลือจากด้านใน (Rescue from Without)
-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
 15. การข้ามธรณีประตูของการเดินทางกลับ (The Crossing of the Return Threshold)
-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
- ขั้นตอนการเดินทางกลับ (Return)
16. เจ้าแห่งสองโลก (The Master of the Two Worlds)
-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
 17. อิสระแห่งการดำรงอยู่ (Freedom of Live)
-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-

การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยกับการปรีชาทางจิตวิญญาณของผู้วิจัย

การนำทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ 17 ขั้นตอนมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปรีชาทางจิตวิญญาณ การปฏิบัติพัฒนาตนเองทั้งศักยภาพทางกาย ศีลธรรมและจิตวิญญาณนั้น โดยจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 1

คติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู พบว่า ท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทหน้าที่และความสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ (1) บทบาทในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา (2) บทบาทในการเป็นจตุโลกบาล และ (3) บทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ ในเชิงอุปถัมภ์ของเทพปกครองนั้นท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทด้านจิตวิทยาปรากฏในลักษณะการสั่งสอนโดยเป็น "ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor)" – แบบอย่างการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่มุ่งบำเพ็ญเพียรสู่ความหลุดพ้น มุ่งสู่ปรมาตม และเมื่อได้ทำการศึกษาวิจัยภาคสนามเพื่อตอบจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 2 คติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ผลจากการวิจัยภาคสนามพบว่ามีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์เอกสาร กล่าวคือ โดยจากการสัมภาษณ์วิทยากรผู้ให้ข้อมูลทั้ง 84 ราย เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณตามแนวคิดเม็นทอร์ในเทพปกรณัมของไวท์เลอร์ (Vogler's Mentor Functions in Mythology) ทำให้เห็นแบบของเม็นทอร์ (mentor archetype) ว่าท่านคอยสอนสั่งชี้แนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางกายภาพและจิตวิญญาณมนุษย์ ด้วยมีบทบาท 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลุกฝังมโนธรรม ผู้วิจัยเป็นบุคคลหนึ่งที่ดำเนินชีวิตอยู่ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยและมีความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณว่าท่านเป็นครูบาอาจารย์ที่คอยสั่งสอนช่วยเหลือในการดำเนินชีวิต กระทั่งได้มาได้มาศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพระองค์ท่านในหัวข้อ "ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปรีวัตทางจิตวิญญาณมนุษย์" ครั้งนี้จึงทำให้เข้าใจว่าท่านมีบทบาทเป็นเม็นทอร์ ท่านเป็นครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณที่คอยหล่อหลอมให้ผู้วิจัยได้พัฒนาตนเองและเติบโตทางจิตวิญญาณ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอการวิเคราะห์เชื่อมโยงบทบาท 5 ด้านของท้าวเวสสุวรรณที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม ว่าท่านมีบทบาทในช่วงต่าง ๆ ของเรื่องราวและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของผู้วิจัยที่ได้ประสบมาจากการพัฒนาตนเองตามทฤษฎี Monomyth ที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อันแสดงให้เห็นถึงอาร์คไทป์เม็นทอร์ของท้าวเวสสุวรรณในการปรีวัตทางจิตวิญญาณมนุษย์ที่ปรากฏบทบาท 5 ด้าน ซึ่งได้แสดงให้เห็นทั้งจากการศึกษาภาคสนามและการนำมาวิเคราะห์ด้วยการวิจัยศึกษาตนเองว่าท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในแต่ละขั้นตอนในการปรีวัตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยที่สอดคล้องกับการศึกษาภาคสนาม รายละเอียดตามตาราง 12 ดังนี้

ตาราง 12 แสดงการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างบทบาทของหัวข้อเวสสุวัณในบริบท
สังคมและวัฒนธรรมไทยกับการปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามทฤษฎี
Monomyth ของแคมป์เบลล์ 17 ขั้นตอน

บทบาทของหัวข้อเวสสุวัณในบริบท สังคมและวัฒนธรรมไทย	การปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ 17 ขั้นตอน
การสร้างแรงบันดาลใจ (Motivating)	
การนำเข้าสู่การเดินทางของจิต	<u>เสียงเรียกสู่การผจญภัย</u>
วิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม	ประกอบพิธีกรรม ณ บ้านของผู้วิจัยในการเชื่อมโยงความรู้จากครูบาอาจารย์ผู้อยู่เบื้อง บนตามธรรมเนียมปฏิบัติ
	<u>การข้ามธรณีประตูแรก</u>
	ประกอบพิธีกรรมเพื่อบำรุงหัวข้อเวสสุวัณ ณ ศาลหัวข้อเวสสุวัณ วัดโพธิ์ใหญ่ ก่อนเก็บ ข้อมูล
การนำเข้าสู่การเดินทางของจิต	<u>เสียงเรียกสู่การผจญภัย</u>
วิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและ จิต	ความรู้เกี่ยวกับหัวข้อเวสสุวัณเข้ามาทุกทิศทางเหมือนเป็นสัญญาณบอกกล่าวให้แพร่ ขยายสารที่ท่านต้องการสื่อถึงมนุษยบนโลก
การป้องกันจากภูตผีวิญญาณส่ง วิญญาณ	<u>ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ</u> กัลยาณมิตรได้รับการสื่อสารว่าให้มอบองค์หัวข้อเวสสุวัณแก่ผู้วิจัยเพื่อคุ้มครองตลอด การทำวิจัย
การเป็นทวนสติแบบอย่างของการ บำเพ็ญบารมี	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> การได้ศึกษาข้อมูลทางคติชนคดี จึงมีหัวข้อเวสสุวัณเป็นแบบอย่างในการรักษาศีล ปฏิบัติธรรม และสร้างทานบารมี
การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติด้วย ตนเอง	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเชื่อและศรัทธาในหัวข้อเวสสุวัณ ผู้วิจัยจึงนำความรู้ที่ได้รับ มาปฏิบัติทั้งในระหว่างการทำวิจัยและในการดำเนินชีวิตประจำวัน
การมอบของขวัญ (Gift Giving)	
การให้บททดสอบโชคร้าย อำนาจ บารมีและความสำเร็จ	<u>ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ</u> การได้รับความช่วยเหลือในการก้าวข้ามความกลัวภาษาอังกฤษหลังจากการใช้ความ พยายามสอบ 2 ปี และการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อเวสสุวัณซึ่งสร้างแรงบันดาลใจในการทำวิจัยนี้
	<u>การติดอยู่ในห้องปลาวาฬ</u>
	การได้รับบทเรียนเบื้องต้นในการพัฒนาตนเองซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการฟันฝ่าบท ทดสอบที่ยากขึ้นไป
	<u>ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ</u>
	การรักษาศีล ปฏิบัติธรรม และสร้างทานบารมี ตามการบอกกล่าวจากผู้สื่อสารกับหัวข้อ เวสสุวัณ ทำให้งานวิจัยมีความก้าวหน้า

ตาราง 12 (ต่อ)

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย	การปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ 17 ขั้นตอน
การสั่งสอน (Teaching)	
การเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri - โอตตปปะ	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> การได้รับข้อมูลทางคติชนคดีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของท้าวเวสสุวรรณทั้งจากการอ่านและประสบการณ์ภาคสนามส่งผลให้ผู้วิจัยเริ่มนำตนเข้าสู่การประเพณีที่ดีมากขึ้น
การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> ความมุ่งมั่นและเสมอต้นเสมอปลายในความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อท้าวเวสสุวรรณ การประกอบอาชีพการงาน และการดำเนินชีวิต
การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> การรักษาศีล 5 แบบที่ไม่ตั้งเกินไป ไม่หย่อนเกินไป การประพฤติดนไม่เบียดเบียนผู้อื่น
การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> สร้างทานบารมีทั้งทางวัตถุทาน การช่วยเหลือ และการให้ปัญญา
การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
การสร้างความตระหนักในบุญบาป (Planting)	
การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์	-ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้-
การปลูกฝังมโนธรรม (Instilling conscience in the hero)	
การทำคามติละเว้นความชั่วไม่เบียดเบียน	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> การรักษาศีล 5 ที่ไม่ตั้งเกินไป ไม่หย่อนเกินไป ประพฤติดนไม่เบียดเบียนผู้อื่น ยึดหลักกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา
การมีสติ	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> การปฏิบัติสมาธิพัฒนาจิตของตน ให้มีสติสมาธิ ในการรับมือเพื่อจัดการกับเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน กับทั้งเป็นการพัฒนาตนให้โปร่งใสเพื่อที่จะสามารถตีความจากสถานการณ์ และสกัดข้อมูลที่อยู่ในสนามการวิจัยได้
การมีความอดทน	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> ฝึกความอดทนอดกลั้นในขณะที่ต้องอยู่ในสถานการณ์ สภาพแวดล้อม หรือคนที่ตนไม่ชอบ สามารถคุมจิตใจและอารมณ์ได้อย่างมีภูมิคุ้มกันที่ดีขึ้นในการเผชิญกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่ตนไม่ชอบ
การมีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> สามารถแยกเรื่องส่วนตัวของเพื่อนร่วมงานที่ ไม่ตรงกับจริตของตนเองออกจากเรื่องความ สามารถและศักยภาพในการทำงาน มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และเนื้องานในการทำงานที่ตนไม่ชอบ และปฏิบัติงานได้ดีจนเป็นที่ยอมรับ

ตาราง 12 (ต่อ)

บทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย	การปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยตามทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ 17 ขั้นตอน
การมีความเชื่อศรัทธาจิตใจมั่นคง	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> พัฒนาจากผู้ที่มีความลังเล หนีปัญหาและอุปสรรคทั้งในชีวิตและการทำงาน เป็นการตัดสินใจที่ผ่านการถ่วงถ่วงด้วยปัจจัยในศักยภาพหรือจำกัดของตนเอง และมีใจรักและมุ่งมั่นในเป้าหมายของชีวิตและการทำงาน
การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> ความอ่อนน้อมถ่อมตนและการลดความหึงการในตัวตนเป็นวิธีการที่ยกระดับจิตใจของผู้วิจัยให้มีความโปร่งใสมากขึ้นในการปรับตัวและเรียนรู้การดำรงชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติที่อยู่รอบตัวและสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้
-ไม่พบในข้อมูลภาคสนาม- การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง	<u>ถนนแห่งการทดสอบทดลอง</u> พัฒนาจากผู้ที่มีเป้าหมายและความสำเร็จเฉพาะเรื่องของตนเองเป็นผู้มีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง
-ไม่พบในข้อมูลภาคสนาม- การได้เรียนรู้ความรัก	<u>การพบกับองค์ที่</u> การได้เรียนรู้ความทุกข์ทรมานอันเกิดจากความรัก พัฒนาขึ้นเป็นความรักทางจิตวิญญาณ รักในตัวตนของอีกฝ่าย รักในปรัชญาการดำเนินชีวิตที่มีร่วมกันของทั้งสองฝ่ายมากกว่าความเพลิดเพลินความใคร่เสนาหาในรูปลักษณะ
การสอนตามความสามารถในการเรียนรู้	<u>การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา</u> ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ปรับวิธีการสอนนักศึกษาให้สอดคล้องกับความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล จึงทำให้ตนมีความเข้าใจและไม่เป็นทุกข์จากการไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง
-ไม่พบในข้อมูลภาคสนาม- การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น	<u>การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา</u> การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น ด้วยการมองเห็นคุณค่าในตนเองมาก ๆ มองถึงสิ่งที่เรามีมากกว่าสิ่งที่เราขาด ได้เห็นถึงคุณค่าของงานที่ทำในแต่ละวัน เปลี่ยนมุมมองจากระดับเลือกเป็นการใช้ใจมองคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคนที่แตกต่างกัน
การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน	<u>การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา</u>
การมีความเข้าใจและปล่อยวาง	การเรียนรู้เข้าใจในธรรมชาติของชีวิต ได้เรียนรู้ถึงตระการของเหตุเป็นผลจากการกระทำ เข้าใจถึงความไม่มีอะไรจากการที่แต่ละคนมาตัวเปล่า มีความตายเท่ากันและกลับไปตัวเปล่า แต่ต่างกันตรงที่แต่ละคนได้เรียนรู้อะไรในบนโลกนี้ นั่นคือการพัฒนาทางจิตวิญญาณเพื่อแสวงหาทางหันทุกข์

จากตาราง 11 แสดงให้เห็นว่าการนำทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ มาเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาตนเองตามเส้นทางเดินของวีรบุรุษ (Hero's Journey) ในการดำเนินชีวิต และได้รับประสบการณ์ในการปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยที่สอดคล้องกับการศึกษาภาคสนามว่าท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทด้านการสั่งสอน 5 ด้าน ดังปรากฏในแต่ละขั้นตอนตามทฤษฎี Monomyth

ของแคมป์เบลล์ จากการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏว่าผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ทั้งหมดรวม 8 ขั้นตอน โดยได้รับประสบการณ์ตั้งแต่เสียงเรียกสู่การผจญภัย กระทั่งการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา โดยไม่พบหญิงในฐานะผู้ช่วยวน และยังไม่ได้รับประสบการณ์ตั้งแต่การเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้า กระทั่งอิสระแห่งการดำรงอยู่ รวม 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนการออกเดินทาง

1. เสียงเรียกสู่การผจญภัย
2. การปฏิเสธเสียงเรียก
3. ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ
4. การข้ามธรณีประตูแรก
5. การติดอยู่ในห้องปลาวาฬ

ขั้นตอนการครอบครอง

6. ถนนแห่งการทดสอบทดลองข
7. การพบกับองค์เทวี
8. หญิงในฐานะผู้ช่วยวน (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)
9. การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา
10. การเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้า (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)
11. ความดีงามสูงสุด (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)

ขั้นตอนการเดินทางกลับ

12. การปฏิเสธที่จะเดินทางกลับ (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)
13. การหลบหนีโดยใช้เวทมนตร์ (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)
14. การช่วยเหลือจากด้านนอก (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)
15. การข้ามธรณีประตูของการกลับคืน (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)
16. เจ้าแห่งสองโลก (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)
17. อิสระแห่งการดำรงอยู่ (ยังไม่ได้รับประสบการณ์นี้)

จากนั้นจึงนำประสบการณ์ทั้ง 8 ขั้นตอนของการปริวรรตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยดังปรากฏในตาราง 11 มาวิเคราะห์ว่าผู้วิจัยได้รับประสบการณ์จากการสอนสั่งและความช่วยเหลือจากท้าวเวสสุวัณที่ความสอดคล้องกับคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยว่าท้าวเวสสุวัณท่านมีบทบาทในการเป็น ติพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor) ที่คอยสอนสั่งชี้แนะในการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์ โดยแสดงบทบาท 5 ด้าน

ดังกล่าวมาแล้วนั้น จากตาราง 12 แสดงให้เห็นว่าท่านมีบทบาทในการปฏิวัติทางจิตวิญญาณ ดังนี้

บทบาทการสร้างแรงบันดาลใจ

1. การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม ปรากฏในขั้นตอนเสียงเรียกสู่การผจญภัย และการข้ามธรณีประตูแรก
2. การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต ปรากฏในขั้นตอนเสียงเรียกสู่การผจญภัย
3. การป้องกันจากภูตผีวิญญาณส่งวิญญาณ ปรากฏในขั้นตอนความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ
4. การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
5. การได้ฟังมาก รู้มาก และปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

บทบาทการมอบของขวัญ

การให้บททดสอบโชคร้าย อำนาจบารมีและความสำเร็จ ปรากฏในขั้นตอนความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ และการติดอยู่ในห้องปลาวาฬ

บทบาทการสั่งสอน

1. การเป็นผู้สั่งสอนด้านหิริ – โอตตัปปะ ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
2. การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
3. การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
4. การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
5. การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา (ไม่ปรากฏ)

บทบาทการสร้างความตระหนักในบุญบาป

การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ (ไม่ปรากฏ)

บทบาทการปลูกฝังมโนธรรม

1. การทำความดีละเว้นความชั่วไม่เบียดเบียน ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
2. การมีสติ ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
3. การตั้งมั่นในการปฏิบัติธรรม ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
4. การมีความอดทน ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

5. การมีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
6. การมีความเชื่อศรัทธาจิตใจมั่นคง ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
7. การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
8. การสอนตามความสามารถในการเรียนรู้ ปรากฏในขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับ

พระบิดา

9. การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ปรากฏในขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา
10. การมีความเข้าใจและปล่อยวาง ปรากฏในขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา

ทั้งนี้มีการพบบทบาทการปลูกฝังมโนธรรมที่ไม่ได้พบจากผลการวิจัยภาคสนามในการศึกษาความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย แต่พบจากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้จากการทำดุष्ฎีนิพนธ์นี้ ดังนี้

11. การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
12. การได้เรียนรู้ความรัก ปรากฏในขั้นตอนการพบกับองค์เทวี
13. การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น ปรากฏในขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา

สรุปบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์

การศึกษารoles บทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์ โดยการวิเคราะห์เชื่อมโยงองค์ความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู ที่ได้นำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 3 ความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ได้นำเสนอผลการศึกษาในบทที่ 4 กับความรู้และประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้รับผ่านการทำดุष्ฎีนิพนธ์นี้ ด้วยการใช้มุมมอง "คติชนคดี 3 มิติ" (กิ่งแก้ว อัครถาวร 2552, น. 3) ในการทำวิจัยครั้งนี้สามารถแสดงให้เห็นถึงข้อมูลทางคติชนคดีว่าเทพปรกรณัม คือ อุลักษณ์ของศักยภาพทางจิตวิญญาณในตัวมนุษย์ เป็นพลังเดียวกับที่ทำให้ชีวิตของเรามีการขับเคลื่อน ทำให้ชีวิตในโลกมีการขับเคลื่อน (แคมป์เบลล์, 2551, น. 48 อ้างถึงใน บารนี บุญทรง, 2556) และยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของเทพปรกรณัมด้านจิตวิทยาปรากฏในลักษณะการสั่งสอน (Campbell, 2004, pp.6-9, อ้างถึงใน บารนี บุญทรง, 2556) ดังนี้

1. มิติของปัจเจกบุคคล – ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิทยากร ประกอบกับข้อมูลทางคติชนคดีตามขอบเขตการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการอธิบายความเชื่อในสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยวิธีการหาคำตอบแบบวิทยาศาสตร์ทั้งหมด แต่สามารถหา

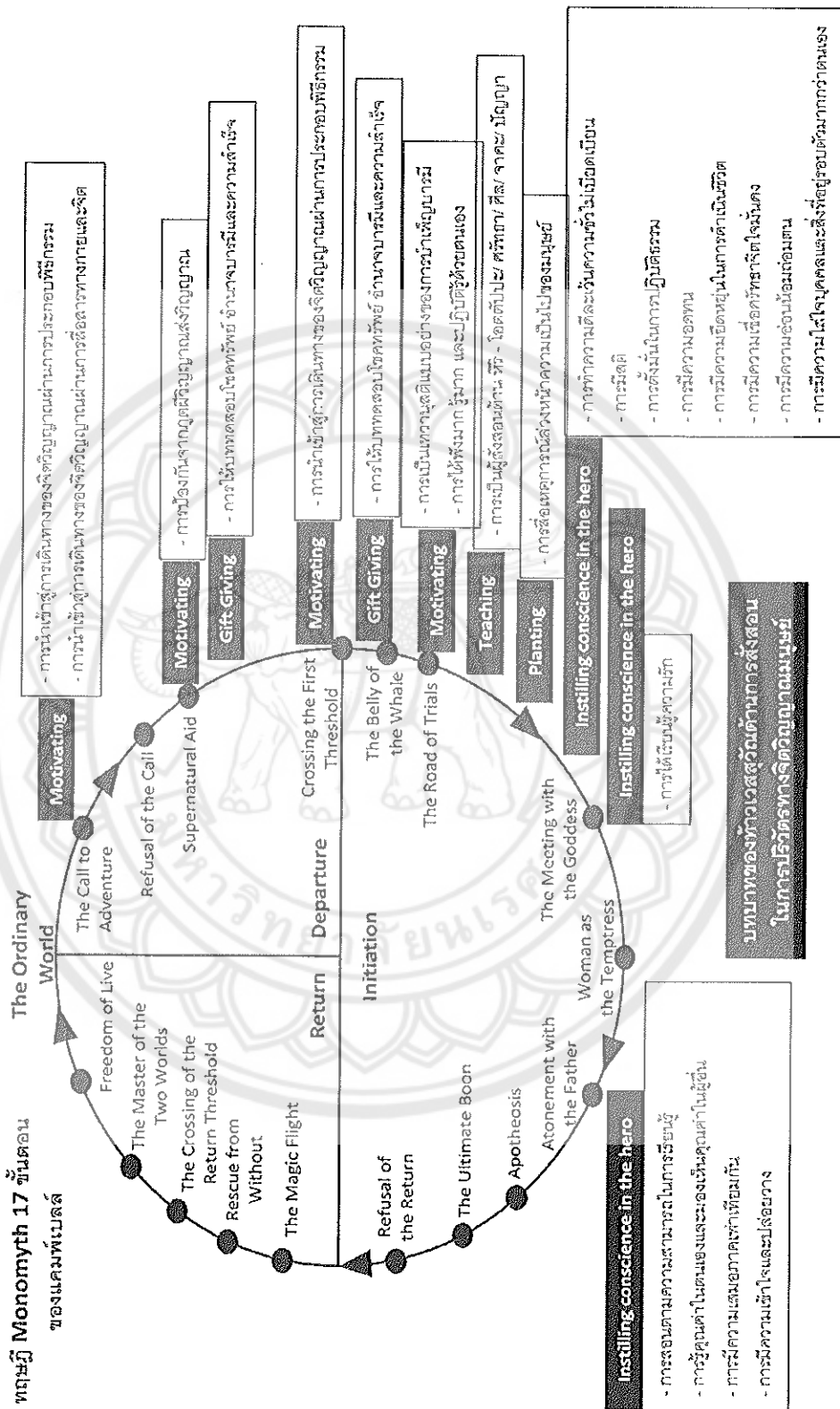
คำตอบได้โดยวิธีการทางคติชนวิทยามาเพิ่มเติมด้วยการตีความเชิงอุปลักษณ์ (metaphor) ของเทพปรกรณ์ โดยการศึกษาวิจัยและสรุปความรู้เกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์และตีความในเชิงอุปลักษณ์เชิงจิตวิเคราะห์ พบว่าท้าวเวสสุวรรณท่านเปรียบเป็น Super Ego ตามแนวคิดของซิกมัน ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่ว่า Super Ego ควบคุม Ego ให้หาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการ คือ ต้องอยู่ในกรอบของสังคม คำนี้ถึงความ ถูกต้อง รู้ผิดชอบชั่วดี คอยเตือนให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ยับยั้งไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีออกมา เป็นจิตที่สนับสนุนให้แสดงพฤติกรรมดี ๆ (นิติพล ภูตะโชติ, 2559, น. 22)

2. มิติของสังคม วัฒนธรรม – ผู้วิจัยได้ศึกษาความเชื่อมโยงของกระแสทางวัฒนธรรม จากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) โดยการศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู สู่วัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยการศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย เป็นการศึกษาในบริบทของความแตกต่างของบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่ม การเก็บข้อมูลสถานที่ที่ต่างกัน (data triangulation) การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่างกัน (methodological triangulation) เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยัน ด้วยการวิเคราะห์ความแตกต่างในความเหมือนคล้ายจากวัฒนธรรมหลวงสู่วัฒนธรรมย่อยในแต่ละบริบทพื้นที่ เพื่อทำความเข้าใจคติชนคดีและประเพณีเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่เป็นองค์ประกอบของสังคม ซึ่งมีส่วนหล่อหลอมความเป็นตัวตนบุคคลของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เมื่อสมาชิกได้รับการหล่อหลอมและปฏิบัติตนไปในทิศทางเดียวกันจึงเกิดความสมานฉันท์

3. มิติแห่งเทพปรกรณ์/ มิติเหนือโลก – ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตตทางจิตวิญญาณมนุษย์ จากการศึกษาเทพปรกรณ์ที่เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู ด้วยแนวคิดบทบาทหน้าที่ของเทพปรกรณ์ (Campbell, 2004, pp.6-9, อ้างถึงใน บารณี บุญทอง, 2556) พบว่าท่านมีบทบาทด้านจิตวิทยาหรือการสั่งสอนจากนั้นจึงทำการศึกษาถึงบทบาทดังกล่าวด้วยการขยายภาพในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย พบว่าท่านมีบทบาทในการเป็นทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติในการปริวัตตทางจิตวิญญาณ (Spiritual Mentor) ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลุกฝังมโนธรรม จากนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ตนเองด้วยการวิจัยในตนเอง (self-study research) เพื่อเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ที่ตนได้รับการหล่อหลอมจากท้าวเวสสุวรรณ อันเป็นประสบการณ์ที่มีความสอดคล้องกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ 5 ด้านที่ผู้วิจัย

ศึกษาพบจากการศึกษาภาคสนามในครั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้ทำให้ภาพของอาร์คีไทป์เม็นทอร์จากอุปลักษณะณ์ในเทพปกรณัมท้าวเวสสุวรรณในการปริวัตินทางจิตวิญญาณมนุษย์ที่ปรากฏให้เห็นในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนกระทั่งผู้วิจัยเองซึ่งศรัทธาท้าวเวสสุวรรณว่าท่านเป็นครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณก็ได้ประสบการณ์ด้านการสั่งสอนจากท้าวเวสสุวรรณทั้ง 5 ด้าน ในการสอนสั่งชี้แนะเพื่อปริวัตินทางจิตวิญญาณด้วย ว่าจากการทำคฤณีนิพนธ์นี้ตลอดระยะเวลา 5 ปี ผู้วิจัยได้เรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างไรบ้าง ได้รับการสอนสั่งจากท้าวเวสสุวรรณอย่างไรบ้าง พบว่าตามทฤษฎี Monomyth ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษ 17 ขั้นตอน ของแคมป์เบลล์ ผู้วิจัยได้ประสบการณ์ทั้งหมด 8 ขั้นตอน จากทั้งหมด 17 ขั้นตอน โดยมีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณท่านได้แสดงบทบาทผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนได้รับ กระทั่งตนได้พัฒนาทางจิตวิญญาณ รวากับว่าตนได้ตายจากความ เป็นเด็กแล้วเกิดใหม่ด้วยวุฒิภาวะของความเป็นผู้ใหญ่ ด้วยการไต่ระดับทางจิตวิญญาณไปตามลำดับขั้นผ่านขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง และขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา ได้แก่ 1) การทำความดีละเว้นความชั่วไม่เบียดเบียน 2) การมีสติ 3) การตั้งมั่นในการปฏิบัติธรรม 4) การมีความอดทน 5) การมีความยึดหยุ่นในการดำเนินชีวิต 6) การมีความเชื่อศรัทธาจิตใจมั่นคง 7) การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน 8) การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง 9) การได้เรียนรู้ความรัก 10) การสอนตามความสามารถในการเรียนรู้ 11) การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น 12) การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และ 13) การมีความเข้าใจและปล่อยวาง

ดังกล่าวมานี้เห็นได้ว่าประสบการณ์ในการปริวัตินทางจิตวิญญาณที่ผู้วิจัยได้รับการศึกษาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับประสบการณ์ที่วิทยากรผู้ให้ข้อมูลได้รับ เป็นคติความคิดว่าท้าวเวสสุวรรณท่านมีบทบาท 5 ด้านข้างต้น ทั้งนี้ในรายละเอียดบทบาทการปลูกฝังมโนธรรม นอกจากผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวิทยากรผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 10 ข้อแล้ว ยังพบว่าตนได้รับประสบการณ์ที่เพิ่มเติมจากวิทยากรผู้ให้ข้อมูลอีก 3 ข้อ ได้แก่ 1) การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง 2) การได้เรียนรู้ความรัก และ 3) การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น โดยมีท้าวเวสสุวรรณเป็นเม็นทอร์ที่คอยสั่งสอนให้บททดสอบและประสบการณ์แก่ผู้เดินทางสายจิตวิญญาณ เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนตามทฤษฎี Monomyth ของแคมป์เบลล์ 17 ขั้นตอน สามารถแสดงได้ ดังภาพ

ภาพ 26 บทบาทของท้าวเวสสุวัณด้านการสั่งสอนในการปฏิบัติธรรมทางจิตวิญญาณของผู้วิเศษผ่านประสบการณ์ของวีรบุรุษ 17 ขั้นตอน ตามทฤษฎี Monomyth ของแคมพ์เบลล์

จากภาพ 26 เห็นได้ว่าท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจ (Motivating) จากการที่มีคติความเชื่อและนับถือว่าท่านเป็นเทพผู้ป้องกันจากภูติผีวิญญาณ สงวิญญาณ มีการประกอบพิธีกรรมเพื่อสักการบูชา และได้รับกระแสจากการสื่อสารทางกายและจิต ก็เพื่อนำผู้วิจัยเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณ ท่านมีบทบาทในการมอบของขวัญ (Gift Giving) จากการที่มีคติความเชื่อว่าคุณเป็นผู้ประทานโชครทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ ก็เพื่อให้ผู้วิจัยได้นำโชครทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จไปใช้สำหรับการพัฒนาตนเองบนเส้นทางของจิตวิญญาณ หลังจากที่ได้ก้าวผ่านธรณีประตูแรก (Crossing the First Threshold) และเผชิญกับการเรียนรู้และบททดสอบต่าง ๆ ตลอดขั้นตอนการครอบครุ (Initiation) ในขั้นตอนนี้ท่านได้สร้างแรงบันดาลใจเพื่อเสริมแรงให้ผู้วิจัยได้มีพัฒนาการ ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองด้วยการที่มีท้าวเวสสุวรรณเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี และผู้วิจัยต้องมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง จากนั้นท่านจึงให้การสั่งสอน (Teaching) การสร้างความตระหนักในบุญบาป (Planting) และการปลูกฝังมโนธรรม (Instilling conscience in the hero) ตามลำดับ

สามารถกล่าวได้ว่าผู้ที่ยังไม่ได้ก้าวข้ามธรณีประตูแรกในเส้นทางจิตวิญญาณยังมีความต้องการในลาภ ยศ สรรเสริญ ก็ยังคงมีคติความคิดว่าท้าวเวสสุวรรณท่านเป็น "เทพแห่งความบริบูรณ์ในมิติทางโลก" กระทั่งเมื่อผู้เรียนได้ก้าวข้ามธรณีประตูแรกและใช้โชครทรัพย์อำนาจบารมีความสำเร็จเพื่อการพัฒนาจิตวิญญาณจึงจะได้สัมผัสกับท้าวเวสสุวรรณในอีกคติความคิดว่าท่านเป็น "เทพแห่งความบริบูรณ์ในมิติทางจิตวิญญาณ" ผู้ชี้แนะสั่งสอนเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต ปรมาตมน์ และความหลุดพ้น ในเชิงอุปลักษณ์ของเทพปรกณัมท่านมีบทบาทด้านจิตวิทยาหรือการสั่งสอน โดยเป็น "ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor)" – แบบอย่างการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มุ่งบำเพ็ญเพียรสู่ความหลุดพ้น มุ่งสู่ปรมาตมน์ ส่วนในเชิงจิตวิเคราะห์ท่านเปรียบเป็น Super Ego จิตฝ่ายดี ที่ควบคุม Ego ให้หาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการ – เป็นจิตที่สนับสนุนให้แสดงพฤติกรรมดี อยู่ในกรอบของสังคม คำนึงถึงความถูกต้องรู้ผิดชอบชั่วดี คอยเตือนให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ยับยั้งไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีออกมา

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้บทบาทของเทพปรกณัมท้าวเวสสุวรรณ ที่มีความสำคัญในการสร้างกฎเกณฑ์และธรรมเนียมปฏิบัติ รางวัลและโทษของการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับกลไกโลก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตนเองเพื่อทำความเข้าใจและการปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมบัญญัติ อันเป็นการปฏิบัติปรีชาธรรมทางจิตวิญญาณเพื่อแทงทะลุโลกยวิสัย มุ่งพัฒนาในตนขึ้นสู่สภาวะเหนือโลก ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นแบบอย่างและวิธีการในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์ทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ อันเป็นการไต่ระดับไปสู่ภาวะที่มีความประเสริฐสูงสุดจาก
การตีความอุปมาอุปไมย (metaphor) ในเทพปกรณัม

บทที่ 6

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการส่งเสริมในการปฏิวัติทางจิตวิญญาณมนุษย์ มีจุดหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็นเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย และเพื่อศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการส่งเสริมในการปฏิวัติทางจิตวิญญาณมนุษย์

ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า และทำการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ทั้ง 3 ข้อ ตามที่ได้นำเสนอผลการศึกษามาแล้วในบทที่ 3 บทที่ 4 และ บทที่ 5 ในบทนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอ การสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้ง การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่บูรณาการศาสตร์ด้านคติชนวิทยา (Folklore) และศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD: Human Resource Development) โดยปัจจุบันบริบทของการวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ให้ความสนใจในปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรม และอารมณ์ความรู้สึกของคนมากขึ้น การศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ในบริบทศีลธรรมจึงเป็นการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคนมากขึ้น โดยใช้ฐานความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของคนเป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบและพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์ (โกวิทย์ กังสนันท์, 2557, น. 120) ซึ่งคติชนวิทยาได้เปิดมุมมองสำหรับการวิจัยโดยใช้ฐานความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของคนเป็นพื้นฐานสำหรับการออกแบบและพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าว โดยคติชนวิทยาสอนให้เรียนรู้ชีวิต การเข้าใจความหมายของชีวิต การมองเข้าไปในตน และการพัฒนาตนเอง ด้วยการเน้นความสนใจ "คติชนคดี 3 มิติ" คือ 1) มิติของปัจเจกบุคคล – ศึกษาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจมนุษย์แต่ละคนตามเนื้อหาของข้อมูลคติชนคดีที่รวบรวมมา เป็นการทำความเข้าใจองค์ประกอบทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจที่มองในเชิงจิตวิทยา จิตวิเคราะห์ และเชิงจิตวิญญาณ 2) มิติของสังคม วัฒนธรรม – ศึกษาข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจคติชนคดีและประเพณีที่เป็นองค์ประกอบของสังคม ซึ่งมีส่วนหล่อหลอมความเป็นตัวตนบุคคลของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เมื่อสมาชิกได้รับการหล่อหลอมและปฏิบัติตนไปในทิศทางเดียวกัน สังคมนั้นก็มีสมานฉันท์ และ

3) มิติแห่งเทพปรกณัม/ มิติเหนือโลก – เทพปรกณัมคือเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระมหาเทพ เทพเจ้า เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมทั้งบทบาทของพระองค์ในการสร้างโลก จักรวาล มนุษย์ สัตว์ พืชพรรณและสรรพสิ่ง บทบาทในการสร้างกฎเกณฑ์และธรรมเนียมปฏิบัติ ราชวัลและโทษของการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับกลไกโลก การทำความเข้าใจและการปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ การปฏิบัติเพื่อแห่งทะเลลโลกวิสัย ขึ้นสู่สภาวะเหนือโลก (กิ่งแก้ว อุตถากร, 2552, น. 3)

การบูรณาการทั้ง 2 ศาสตร์ดังกล่าวและด้วยการชี้แนะจากครูผู้เป็นเมนทอร์ (Mentor) ทั้ง 2 ท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. กิ่งแก้ว อุตถากร เมนทอร์ผู้ที่เปิดขอบฟ้าใหม่ของการวิจัย ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางจิตวิญญาณ และ ดร.อรอุษา สุวรรณประเทศ เมนทอร์ผู้ที่คอย ชี้แนะทางและฝึกฝนให้ผู้วิจัยได้พัฒนาตนเองทั้งด้านกายภาพ คือ การค้นหาพัฒนาศักยภาพ ในตน และด้านคุณธรรมจริยธรรม คือการพัฒนาจิตวิญญาณของตนเอง ตลอดการเดินทางบน เส้นทางในการทดสอบทดลองของวีรบุรุษ (Hero's Journey) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากฐานความรู้ความ เข้าใจในธรรมชาติของคนเป็นพื้นฐาน โดยศึกษาจากรากของวัฒนธรรมในบริบททางสังคมและ วัฒนธรรมเชิงพื้นที่อันเป็นที่มาของคตินิยมความคิดของคนในสังคมนั้น ๆ เพื่อออกแบบการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ (HRD) ที่สอดคล้องกับคนในสังคมและวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ดังกล่าว โดยมีมุ่งเน้น ศึกษา "การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางจิตวิญญาณ" ด้วยองค์ความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ที่เป็น การศึกษาเพื่อเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์โดยรวม ทั้งนี้จุดเน้นที่แตกต่างของสาขาจิตวิทยาที่ มหาวิทยาลัยรัตนนครแห่งนี้ได้เป็นส่วนเติมเต็มความรู้ด้านสังคมศาสตร์และด้านการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ กล่าวคือ

1. มิติของปัจเจกบุคคล ผู้วิจัยได้ศึกษาอุปถัมภ์ (metaphor) ของเทพปรกณัม พบว่า ท่านมีบทบาทด้านจิตวิทยาหรือการสั่งสอน โดยเป็นทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor) เป็นการศึกษาผ่านเทพปรกณัมเกี่ยวกับหัวข้อเวสสุวัณในศาสนาพุทธและฮินดู ด้วยการ วิเคราะห์เอกสาร (document analysis) โดยศึกษาคัมภีร์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบ วัตถุประสงค์การศึกษาข้อ 1 คตินิยมความคิดเรื่องหัวข้อเวสสุวัณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู

2. มิติของสังคม วัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบาทของหัวข้อเวสสุวัณ ด้วยการวิจัย ภาคสนาม (field research) โดยศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา การนับถือหัวข้อเวสสุวัณ และบทบาทของหัวข้อเวสสุวัณ ที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรโบราณ ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย และหริภุญชัย ทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษาข้อ 2 คติ ความคิดเกี่ยวกับหัวข้อเวสสุวัณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

3. มิติแห่งเทพปรภรณ์/ มิติเหนือโลก ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาในมิติปัจเจกบุคคล และ มิติของสังคม วัฒนธรรม มาศึกษาวิเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อให้เห็นแบบของอาร์คไทป์เม็นทอรีใน อุปลักษณะของเทพปรภรณ์ท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏแก่ประสบการณ์ของวิทยากรผู้ให้ข้อมูลในการ สัมภาษณ์ทั้ง 84 ราย และปรากฏแก่ประสบการณ์ของผู้วิจัยเอง ด้วยการวิจัยศึกษาตนเอง (self-study research) โดยศึกษาจากประสบการณ์ภาคสนามของผู้วิจัย ใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและประสบการณ์ของตนเอง เป็นการสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น ทศนคติ ค่านิยม และการปฏิบัติของตนเอง เพื่อให้ได้องค์ความรู้แล้วนำไปสู่การพัฒนาตนเพื่อ เข้าสู่สภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ "Individuation – การปริวรรตทางจิตวิญญาณ" เป็นการทำความเข้าใจและปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมบัญญัติ เป็นการปฏิบัติเพื่อแห่งทะเลลภโดยวิสัยขั้นสู่สภาวะเหนือโลก เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษาข้อ 3 บทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการ ปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์

การศึกษา "ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์" สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 1 เพื่อศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ได้แก่ 1) พระไตรปิฎก 2) ไตรภูมิภิกษา 3) ปฐมสมโพธิกถา และคัมภีร์ทางฮินดู ได้แก่ 1) รามายณะ 2) มหาภารตะ ผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงการปรากฏของพระนาม บทบาทหน้าที่และความสำคัญ ของท้าวเวสสุวรรณ ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและฮินดู เป็นการอภิปรายเชิงเปรียบเทียบการปรากฏของพระนาม บทบาทหน้าที่และความสำคัญ ของท้าวเวสสุวรรณในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและฮินดู ดังนี้

1.1 พระนามต่าง ๆ และรูปลักษณะที่ปรากฏ

การศึกษาพระนามและรูปลักษณะ พบว่า ท้าวเวสสุวรรณคือองค์เดียวกับ ท้าวเวสวัณท้าวภูเวระและท้าวไพศรพณ์ กล่าวคือ คัมภีร์ทางพุทธศาสนาบันทึกว่าเป็นเทพที่อยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกายใต้การแต่งตั้งของท้าวสักกะเทวราช หรือพระอินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ในทางฮินดูว่าท้าวเวสสุวรรณคือองค์เดียวกับท้าวภูเวระ เป็นจตุโลกบาล มีศักดิ์เท่าเทียมองค์อินทร์ วรรณเทพและยมเทพ ภายใต้การแต่งตั้งของพระพรหม (ตาราง 3) ส่วนรูปลักษณะมีทั้งรูปลักษณะมนุษย์ ยักษ์ และเป็นเทพ

พระนามท้าวเวสวัณ ในพระไตรปิฎกเป็น "ตำแหน่ง" ของเทพบุตรชื่อภูเวระในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งต่อมาได้ครองราชย์สมบัติในราชธานี ชื่อวิสาณะ ตั้งแต่นั้นจึงเรียกว่า ท้าวเวสวัณ มีตำแหน่งในการดูแลสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาซึ่งอยู่ในความปกครองของสวรรค์ชั้น

ดาวตีส ในรามายณะทำวเสสสุวรรณปรากฏในพระนามของ เวศรวณ [ไวศรวณ] เป็นโอรสพระวิศรวะ [วิศรพ] ผู้ที่ได้รับพรจากพระพรหมให้มีตำแหน่งเทพเป็นโลกบาล ส่วนวัดมหายานจีนเรียกทำวเสสสุวรรณว่า ไต้บุน หรือไต้บุน ประจำทิศเหนือ ประจำฤดูสารท (ใบไม้ร่วง) สีกายดำ ถือดวงแก้ว และงู ดังนั้นจึงปรากฏรูปลักษณะพบได้ทั่วไปตามประตูทางเข้าวัด โบสถ์ วิหาร มีลักษณะเป็นยักษ์ เพราะตามพระไตรปิฎกว่าท่านปกครองยักษ์ เป็นใหญ่ในหมู่ยักษ์และรากษส

พระนามทำวฤเวร เป็นพระนามในขณะที่ท่านยังดำรงอยู่ในโลกครั้งเป็นมนุษย์ ในพระไตรปิฎกว่าเป็นพราหมณ์ครั้งพระพุทธเจ้ายังไม่อุบัติชื่อฤเวรพราหมณ์ ทำไร้หีบอ้อยขาย ได้ให้ผลกำไรซึ่งเกิดขึ้นที่โรงเครื่องยนต์แห่งหนึ่งแก่มหาชน เมื่อเขาได้ถึงแก่กรรมไปเกิดเป็นเทพบุตรชื่อฤเวรในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ในรามายณะว่าครั้งยังเป็นมนุษย์ ทำวฤเวรองค์นี้คือ เวศรวณ ผู้ซึ่งได้รับพรจากพระพรหมให้เป็นโลกบาลประจำทิศเหนือ ในมหากาฬะมีการบรรยายถึงดินแดนของทำวฤเวร ท่านตั้งมั่นในธรรม มีความเสียสละ มีทรัพย์มาก อีกทั้งยังเป็นพระนามของเทพแห่งทรัพย์ด้วย

พระนามทำวไพศรพณ์ ปรากฏในไตรภูมิภควทว่าเป็นเทพผู้ทำหน้าที่จตุโลกบาล ประจำทิศเหนือ มีรูปลักษณะเป็นเทพบุรุษสวมเครื่องประดับและมีบริวารเป็นทองสุกร้ารวมมาก มีทองมากมายไม่รู้ว่ก่าก็ร้อยล้าน เป็นเจ้าแห่งทรัพย์ ข้อสันนิษฐานของนักวิชาการว่าท่านเป็นเทพองค์เดียวกับโพสพ เนื่องด้วยโบราณนับว่าข้าวเป็นทรัพย์สำคัญ เพราะฉะนั้นคำ "ไพศรพณ์ เทพแห่งทรัพย์" นี้จึงหมายถึง "ข้าว" ทั้งนี้พบข้อมูลในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวว่าแม่โพสพนั้นมีความเชื่อมโยงกับทำวเสสสุวรรณ โดยจากข้อมูลในพระไตรปิฎกสามารถสันนิษฐานได้ว่าแม่โพสพน่าจะเป็นนางกาลสิขยิณีซึ่งเป็นบริวารของทำวเสสสุวรรณ แต่ไม่ใช่ทำวเสสสุวรรณโดยตรงทีเดียว

1.2 บทบาทหน้าที่และความสำคัญ

บทบาทหน้าที่และความสำคัญของทำวเสสสุวรรณจากการศึกษาเอกสารคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และคัมภีร์ทางฮินดู ผู้วิจัยได้พบว่าในพระนามของทำวเสสวัณ ทำวฤเวร และทำวไพศรพณ์ มีบทบาทหน้าที่และความสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา 2) บทบาทในการเป็นจตุโลกบาล และ 3) บทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือ (ตาราง 2)

พระนามทำวเสสวัณ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและปฐมสมโพธิภควท แสดงให้เห็นว่าท่านมีบทบาทหน้าที่เป็นจตุโลกบาลในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา และยังมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนาด้วย

พระนามท้าวฤเวศ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก รามายณะ และมหาภารตะ แสดงให้เห็นว่าท่านมีบทบาทเป็นจตุโลกบาล และยังได้เป็นเจ้าแห่งทรัพย์มีความมั่งคั่ง อีกทั้งยังมีบทบาทเป็นผู้สั่งสอนและช่วยเหลือด้วยการเป็นแบบอย่างของการปฏิบัติบำเพ็ญบารมีด้วย

พระนามท้าวไพศรพณ์ ที่ปรากฏในไตรภูมิภูคา แสดงให้เห็นว่าท่านมีบทบาทเป็นจตุโลกบาล ตระวศรการทำความดีความชั่วในโลก และมีบทบาทในการสั่งสอนมนุษย์ เป็นผู้ช่วยเหลือและให้ของวิเศษ

แม้มีพระนามปรากฏเรียกต่าง ๆ กัน แต่ไม่ว่าจะเป็นพระนามใดทั้งศาสนาพุทธและฮินดู ท่านมีบทบาทหน้าที่เดียวกัน แต่ก็มีส่วนที่แตกต่างกันอยู่บ้าง กล่าวคือ จากการศึกษาบทบาทหน้าที่และความสำคัญ พบว่าทั้งในพระนามท้าวเวสวัณ ท้าวฤเวศ และท้าวไพศรพณ์ ล้วนมีบทบาทและความสำคัญในศาสนาพุทธและฮินดูในการเป็นเทพจตุโลกบาล กับทั้งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสั่งสอนและช่วยเหลือ (ตาราง 4) การศึกษาในครั้งนี้ยังพบข้อมูลอีกว่าท่านมีบทบาทหน้าที่และความสำคัญในการสั่งสอนและช่วยเหลือ ทั้งที่เป็นการสั่งสอนและช่วยเหลือตามลายลักษณ์ปรากฏในคัมภีร์ และเป็นการสั่งสอนและช่วยเหลือในฐานะทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติด้วย ทั้งนี้ในความสอดคล้องกัน ณัชพล ศิริสวัสดิ์ (2555, น. 104-105) ยังกล่าวเพิ่มเติมถึงบทบาทหน้าที่ของจตุโลกบาลอีกว่า จตุโลกบาลในวรรณคดีมหากาพย์ มีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือ “พระผู้เป็นเจ้า” และ “มนุษย์” ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ และยังมีบทบาทเป็นผู้ประทานรางวัลและผู้ทดสอบด้วย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาคติความคิดเรื่องท้าวเวสวัณที่ปรากฏในศาสนาพุทธและฮินดู โดยการอภิปรายเปรียบเทียบพระนามและรูปลักษณะของท้าวเวสวัณ ท้าวฤเวศ ท้าวไพศรพณ์ ทั้งในพุทธศาสนาและฮินดูทำให้เห็นภาพท่านดำรงอยู่ในตำแหน่งเทพจตุโลกบาลที่สามารถหมดบุญได้ เช่นเดียวกับท้าวสักกะเทวราช ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่และความสำคัญทำให้เห็นภาพว่าท่านได้บำเพ็ญบารมีจึงได้รับพรให้เป็นจตุโลกบาล ท่านจึงเป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติบำเพ็ญบารมี ประกอบกับความเป็นเทพเจ้าแห่งทรัพย์นั้น ทรัพย์มิได้หมายถึงทรัพย์สินเงินทอง หากแต่ในทางพุทธศาสนาคือการสอนให้ตั้งมั่นอยู่ในอริยทรัพย์ มุ่งบำเพ็ญเพียรสู่ความหลุดพ้นในทางฮินดูความเป็นเทพแห่งทรัพย์ที่ไม่ยั่งยืนได้สะท้อนให้เห็นแบบอย่างของการตั้งมั่นสู่ปรมาตมมัน ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดให้เป็นทุกข์อีกต่อไป

2. จุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 2 เพื่อศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าร่องรอยของอารยธรรมและคติการนับถือภูเวรหรือท้าวเวสสุวรรณนั้นปรากฏในพื้นที่ศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรโบราณ 3 แห่ง ได้แก่ ทวารวดี ศรีวิชัย และหริภุญชัย เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนามเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ครอบคลุมอาณาเขต 41 จังหวัด มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 84 ราย พบว่าคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยจากการศึกษาปรากฏทั้ง 3 อาณาจักร สามารถสรุปข้อค้นพบ ดังนี้

2.1 รูปลักษณะ

ท้าวเวสสุวรรณปรากฏคติความคิด 3 รูปลักษณะ ได้แก่ รูปลักษณะเทพ รูปลักษณะยักษ์ และรูปลักษณะมนุษย์ ดังนี้

2.1.1 รูปลักษณะเทพ เป็นพระนามของเทพจตุโลกบาลปกครองทิศเหนือของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา บรรพบุรุษชั้นโศดาบัน พระนาม "เวสวัณ: เวส-สะ-วัน" เวสสะ แปลว่า พ่อค้า เป็นเทพเกี่ยวกับการค้าขาย รูปลักษณะเป็นเทพบุตร เทวดา และพรหม มีทั้งกาย สีทอง สีแดง สีเขียว มีวิมานดังทองเรื่องรองด้วยแก้วรัตนะแพรวพราว อาจจะช่วยตามพระนามของท่านที่มักสะกดเป็น "ท้าวเวสสุวรรณ" ท่านเป็นเทพที่อยู่คู่กับพระพุทธศาสนา ดูแลพระพุทธศาสนา พระนามท้าวเวสสุวรรณพรหมาสติเทพ มีรูปลักษณะเป็นอย่างพรหมเทพ พระนามท้าวเวสสุวรรณพรหม เป็นพระนามปรากฏตั้งแต่สมัยทวารวดี มีรูปลักษณะพุงผ้อย ประทับนั่งชันเข่าในท่ามหาราชลีลาบนฐานสิงห์ สองข้างที่ประทับเป็นโถงหรือโอบรรจุทรัพย์สมบัติ นับถือเป็นเทพแห่งทรัพย์และความสำเร็จ ส่วนขัณฑสีมาหรือขัณฑสีมาเป็นพระนามตามความเชื่อเทพิเบต รูปลักษณะคล้ายภูเวรในสมัยทวารวดี มือข้างหนึ่งถือพิงพอน เท้าข้างหนึ่งเหยียบถุงใส่เงิน เชื่อว่าเป็นปางที่เก่าแก่ที่สุดในโลก ส่วนในคติมหายานเทพโศชิงเอี้ย เป็นพระนามเทพแห่งทรัพย์และความสำเร็จ

2.1.2 รูปลักษณะยักษ์ มีรูปลักษณะที่สง่างาม ผอมยาว มีเขี้ยว ถือกระบอง มีสี่กร ถือร่ม และมังกร เป็นยักษ์พิการมีสามขา คู่มืออำนาจ มีดวงตาแดงกล้าดุคั่น มีหน้าตาค่อนข้างดุ มีทั้งรูปสีเขียว สีแดง และขาว บ้างว่าสีกายของท่านผสมกันระหว่าง เขียว ทอง และแดง เป็นการเปลี่ยนเครื่องทรงซึ่งเป็นการแปลงกายจากรูปลักษณะเทพเป็นยักษ์ให้เกรงขาม หรือเรียกว่ายักษ์หน้าแปลง เพราะท่านมีบทบาทหนึ่งเป็นเจ้าของยักษ์และภูตผี ฆจัดสิ่งอัปมงคล จึงต้องดุคั่น ท่านดูแลทรัพย์สมบัติของพุทธศาสนา ปกป้องรักษา ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางใจ

2.1.3 รูปลักษณะมนุษย์ อดีตชาติก่อนมาดำรงตำแหน่งท้าวเวสสุวรรณ ท่านเคยเป็นมนุษย์ที่ประกอบอาชีพหีบอ้อย เป็นการแปลงกายอีกรูปลักษณะหนึ่งใส่ชุดชาวแบบผู้ทรงศีลใน

มิติมนุษย์ท่านปรากฏให้เห็นในรูปลักษณะมนุษย์หรือแฝงมาในร่างของมนุษย์ในลักษณะร่างทรง หรืออีกทางหนึ่งคือท่านมาเกิดเป็นมนุษย์แล้วสร้างบุญบารมี โดยเป็นผู้ที่มุ่งชาวหนุ่มชาว รักษาอุโบสถศีล เป็นผู้ที่มีสัมผัสที่ 6 สามารถสื่อสารทางกายและจิตได้

2.2 ตำแหน่งหน้าที่

ท้าวเวสสุวรรณปรากฏตำแหน่งหน้าที่ 2 ด้าน ได้แก่ ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา และ จตุโลกบาล ดังนี้

2.2.1 ผู้คุ้มครองดูแลศาสนา ในพุทธประวัติ ท่านใช้ตาข่ายมารองรับเจ้าชาย สิทธัตถะ (พระพุทธเจ้า) ครั้งประสูติ ท่านตั้งสัจจะอธิษฐานว่าจะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองดูแลศาสนา ต่อหลังพระพุทธศาสนารุ่งเรืองไปแล้ว 2,500 ปี อีกทั้งดูแลรักษาแก้วมณีโชติซึ่งเป็นสมบัติของพระ ศรีอาริยมตไตรที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 ท่านถวายบทอาภาวนาภิยปริตร หรือภาณ ยักษ์ เพื่อคุ้มครองผู้ปฏิบัติธรรมจากอมนุษย์และยักษ์ที่ปฏิบัติไม่ดี เป็นหนึ่งในหมู่เทวดาที่ร่วม อานุโมทนาครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และถวายบทนมัสการพระพุทธเจ้าขณะที่ทรงแสดงธัมมจัก กัปปวัตตนสูตรโปรดปัญจวัคคีย์ มักพบรูปท้าวเวสสุวรรณบริเวณศาสนาสถาน ด้วยความเชื่อว่าท่าน ปกป้องดูแลรักษาพระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนา อีกทั้งจิตรกรรมฝาผนังที่พิพิธภัณฑ์จันเสนยังได้ ผสมผสานรูปลักษณะของท่านที่ปรากฏในโบราณวัตถุสมัยทวารวดีเข้าไปในภาพพุทธประวัติ สะท้อนให้เห็นถึงการปรากฏของท้าวเวสสุวรรณที่อยู่เคียงคู่บารมีกับพระพุทธเจ้า ท่านแฝงมาในร่าง มนุษย์เพื่อช่วยเหลือมนุษย์และสร้างศรัทธาและสั่งสอนมนุษย์ให้ทำความดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ท่านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิตจึงทำให้ผู้คนเข้าวัดมาทำบุญทำนบารุงดูแล ศาสนา และเป็นสะพานบุญเชื่อมให้ผู้มาทำบุญได้รับฟังธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วย โดยเป้าหมายสูงสุดก็เพื่อมาทำนบารุงและสืบต่อพระพุทธศาสนา

2.2.2 จตุโลกบาล ท่านได้รับพรจากทั้งพระพรหมและพระอิศวรให้เป็นจตุโลกบาล ปกครองดูแลทิศเหนือของสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ทำหน้าที่ตรวจดูความประพฤติของหมู่เทวดา ตั้งแต่สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกากระทั่งสวรรค์ชั้นดุสิต ท่านทำหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลโลก ตรวจตรา บันทึกบัญชีการประพฤติดีชั่วของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย มีหน้าที่คัดกรองหลังความตาย ว่าให้วิญญาณนั้น ๆ ไปนรกหรือสวรรค์ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับยมบาลตามลำดับชั้น ควบคุมดูแลยักษ์ และภูตผีปีศาจไม่ให้มายุ่งเกี่ยวกับมนุษย์ จึงสร้างรูปเหมือนของท่านเป็นยักษ์ แต่อันที่จริงท่าน ไม่ได้เป็นยักษ์นั้นเพียงเพราะท่านมีบริวารเป็นยักษ์ ด้วยท่านเป็นหัวหน้าดูแลภูตผีปีศาจจึงมีความ เชื่อว่าหากพบพาเครื่องรางเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณติดตัวจะช่วยป้องกันสิ่งชั่วร้ายอัปมงคล ด้วยท่าน เป็นเทพผู้ดูแลรักษาทิศจึงมีการอัญเชิญท้าวจตุโลกบาลมาสถิตยตามศาสนสถานต่าง ๆ

2.3 บทบาท

ท้าวเวสสุวรรณปรากฏบทบาท 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลูกฝังมโนธรรม ดังนี้

2.3.1 การสร้างแรงบันดาลใจ

1) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม

พิธีกรรมเป็นสื่อกลางในการนำผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาไปสู่การปฏิบัติรักษาศีล ประพฤติตนเป็นคนดีต่อไป เป็นการเชื่อมโยงผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธาเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณโดยผู้ประกอบพิธีกรรมต้องปฏิบัติธรรมเพื่อสื่อสารเชื่อมโยงทางจิตกับท้าวเวสสุวรรณ เกิดการเรียนรู้จากผลของความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน กลับกลายเป็นผู้ที่มีความเชื่อความศรัทธา มีความอ่อนน้อมถ่อมตนจากการประกอบพิธีกรรม และพิธีกรรมก็เป็นการเชื่อมโยงต่างมิติเพื่อสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือและการสั่งสอนมนุษย์ โดยมีการประกอบพิธีกรรมได้แก่ พิธีกรรมสวดภาณยักษ์ สวดมนต์คาถาบทอาฎานาฎิยปริตร พิธีกรรมไหว้ครู พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ การสวดมนต์บทชุมนุมเวทดาเพื่ออัญเชิญท้าวเวสสุวรรณและเหล่าเทวดามาปกป้องรักษาการบอกกล่าวต่อท้าวเวสสุวรรณและจุติโลกบาลก่อนที่จะเริ่มพิธีกรรมงานมงคลต่าง ๆ การต่ออายุด้วยพิธีกรรม การใช้ใบพู่กันจัดสิ่งอัมงคล การบวงสรวงด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ การรำยา การบนบานศาลกล่าว

2) การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต

เป็นความเชื่อที่ว่าท่านเลือกบุคคลที่จะติดต่อสื่อสารบนโลกมนุษย์ หรือบุคคลนั้นอาจเลือกเส้นทางสายจิตวิญญาณอยู่แล้วก่อนมาเกิด หรือหากมีศรัทธาและจิตที่มั่นคงก็จะสามารถสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ จากท่านได้ เป็นการเชื่อมโยงต่างมิติผ่านการประกอบพิธีกรรม การปฏิบัติสมาธิ โดยได้รับข้อมูลผ่านกายและจิต ด้วยความฝัน เสียง ภาพที่ผุดพรายขึ้นมา เพื่อบอกกล่าวที่ท่านอยู่กับผู้ที่สามารถสื่อสารกับท่านได้ เพื่อเตือนให้เห็นความสำคัญของพันธกิจช่วยเหลือคน เพื่อสอนวิธีการช่วยเหลือผู้อื่นทั้งการบอกกล่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ การประกอบพิธีกรรม การปรุขยาสมุนไพรร่างต่าง ๆ เพื่อสื่อสารให้เห็นภาพนรกสวรรค์และการรับผลกรรม เพื่อสื่อสารอนุโมทนาบุญร่วมกันกับผู้ปฏิบัติธรรมนั้นด้วย ทั้งนี้เป็นการเชื่อมโยงเข้าสู่เส้นทางของจิตวิญญาณด้วยพันธกิจช่วยเหลือคน โดยผู้สื่อสารต้องสวดมนต์นั่งสมาธิ รักษาศีล มีจิตใจดียึดมั่นในความดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อเป็นฐานในการสื่อสารรับสารจากท้าวเวสสุวรรณ เป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณผ่านการ

ปฏิบัติด้วยตนเองและการเข้าใจชีวิตผ่านพันธกิจต่าง ๆ ที่ท่านสื่อสารมา เป็นการช่วยเหลือชี้แนะแนวทางแก้ไขเรื่องกรรมของแต่ละบุคคลซึ่งทำให้ได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จากการปฏิบัติสัมพันธ์กับคนที่หลากหลาย

3) การป้องกันจากภุมิติวิญญานสงวิญญาน

ทำเวสสุวัณถวายบทภาณยักษ์แก่พระพุทธเจ้าเพื่อใช้ในการคุ้มครองดูแลผู้ปฏิบัติธรรม ท่านเป็นหัวหน้าของภุมิติ จึงเกิดเป็นความเชื่อของท่านป้องกันภุมิติวิญญานปกป้องคุ้มครองผู้ที่ประพฤติดีจากภุมิติวิญญานที่ไม่ดี ส่วนการสงวิญญานเป็นการช่วยเหลือมนุษย์ผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยทางร่างกายและสันนิษฐานว่าเป็นผลจากการกระทำของวิญญานที่ไม่ดี หลังจากได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ แล้วจึงเกิดความศรัทธาต่อทำเวสสุวัณเกิดจุดเปลี่ยนของชีวิตที่เข้ามาในเส้นทางของการพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาน

4) การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี

ทำเวสสุวัณเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองด้วยเป็นแบบอย่างการพัฒนาตนเองโดยท่านบำเพ็ญบารมีและได้บรรลุธรรมจนได้ไปเกิดเป็นทำเวสสุวัณ เป็นแบบอย่างของผู้ที่มีความยุติธรรม นำไปสู่การเป็นแบบอย่างในชีวิตประจำวัน อาทิ การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการให้คุณให้โทษแก่ผู้ปฏิบัติงานต้องมีหลักความยุติธรรม เป็นแบบของการมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทานบารมีภาพสลักหินเป็นปริศนาธรรมให้ผู้เข้าชมได้เห็นท่านเป็นแบบอย่างของความอดทน ฉะนั้นการดำเนินชีวิตประจำวันของเราไม่ว่าจะเผชิญเรื่องใด ๆ ก็ต้องมีความอดทน อดกลั้น เป็นแบบของการมีสัจจะ การปฏิบัติตามคำสัญญาเมื่อได้รับในสิ่งที่ตนปรารถนา ท่านเป็นที่ยึดเหนี่ยวเมื่อต้องการการปกป้องรักษาปกป้องคุ้มครอง แรงบันดาลใจจากต้นแบบทำให้เชื่อว่า ทุกคนสามารถปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมพัฒนาตนเองให้เสมอเหมือนทำเวสสุวัณได้ ถ้าตนประพฤติปฏิบัติตามแบบทำเวสสุวัณแล้วจะนำไปสู่การบรรลุผลเช่นเดียวกับท่าน

5) การได้ฟังมากู้มากและปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง

การมีความรู้จากการอ่านข้อมูลจากตำรา การฟังที่มีการไตร่ตรองจึงมีความเชื่อความศรัทธาต่อทำเวสสุวัณ ทั้งนี้ต้องควบคู่กับสติปัญญาในการพิจารณาเกี่ยวกับความเชื่อและประสบการณ์ต่าง ๆ เมื่อได้ฟังมากู้มากแล้วต้องมีการนำความรู้นั้นไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงการรอให้เกิดปาฏิหาริย์จากการขอพรบนบานศาลกล่าวเท่านั้น แล้วผู้ปฏิบัติเท่านั้นจึงจะได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ไม่ได้มาจากการฟังผู้อื่นเล่าต่อ ๆ กัน

2.3.2 การมอบของขวัญ

การให้บททดสอบ โศกทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ

ท้าวเวสสุวรรณให้บททดสอบการมีศีลธรรมมีศีลจะวาจาผ่านการบนบานศาลกล่าว ให้บททดสอบความมุ่งมั่นศรัทธากับผู้ที่ศรัทธาหรือผู้ที่ครอบครองเครื่องราง ท้าวเวสสุวรรณ ให้บททดสอบความมุ่งมั่นอดทนในเส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณ เช่น การให้บททดสอบเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยของร่างกายเพื่อให้มุ่งปฏิบัติภาวนารักษาศีล ด้วยเชื่อว่าจะสามารถบรรเทาอาการเจ็บป่วยเหล่านั้นได้ การทดสอบผ่านความฝันว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้มีศีลหรือไม่ การทดสอบความต้องการอยากมีอยากได้อยากเป็นว่าบุคคลจะมุ่งหาผลประโยชน์จากความเชื่อความศรัทธาของคนหรือไม่ ทั้งนี้จากการบนบานศาลกล่าวและได้รับบททดสอบ จึงได้รับของขวัญด้านโศกทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จเพื่อนำไปใช้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแล้วมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นำไปใช้ในการเรียนรู้และพัฒนาทางจิตวิญญาณ เช่น จากการที่ได้ปฏิบัติตามศีลจะวาจาและการรักษาศีลปฏิบัติธรรมแล้วได้รับโศกทรัพย์อำนาจบารมีและความสำเร็จ จากนั้นจึงได้บอกกล่าวช่วยเหลือผู้อื่นต่อตามวิถีที่ตนได้รับประสบการณ์ บ้างก็นำทรัพย์ที่ได้ไปบารุงศาสนา บางครั้งของขวัญจากการผ่านบททดสอบก็เป็นการย้ำเตือนว่าผู้ถูกทดสอบนั้นเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ให้รักษาความดีนี้ไว้แล้วจากนั้นท้าวเวสสุวรรณจึงนำเข้าสู่เส้นทางของการพัฒนาทางจิตวิญญาณต่อไป

2.3.3 การสั่งสอน

1) การเป็นผู้สั่งสอนด้านhiri - โอตตปปะ

ท่านสั่งสอนให้มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปโดย ท่านเป็นเทพที่จดบันทึกบุญบาปคุณเล่ห์มนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ท่านหยั่งรู้เกี่ยวกับบุญกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ท่านสื่อสารให้เห็นภาพเหตุการณ์ล่วงหน้าเห็นการตายล่วงหน้า ให้เห็นภาพว่ามนุษย์เกิดมาตามวิบากกรรม ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ท่านเป็นผู้ตัดสินความดีชั่วของมนุษย์ จึงทำให้คนรีบสร้างคุณดีและมีความเกรงกลัวต่อบาปต่อโทษทัณฑ์ที่จะได้รับเมื่อประพฤติน่าผิดหลังจากตายไปแล้ว เป็นการเรียนรู้ในผลของการกระทำของตนผ่านความเชื่อที่ท้าวเวสสุวรรณท่านให้คุณและโทษที่แตกต่างกันจากการกระทำ หรือกรรมของแต่ละคนที่ต่างกัน

2) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา

ท้าวเวสสุวรรณเป็นจุดเชื่อมความศรัทธาไปสู่การสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ท่านได้สั่งสอนเกี่ยวกับการศรัทธาดังนี้ ความศรัทธามี 3 ระดับ คือ

- 1) ระดับพื้นฐานแปลือกวตถุ เป็นการเชื่อและศรัทธาในรูปลักษณะของท่าน การรับรู้เกี่ยวกับประวัติของท้าวเวสสุวรรณจึงส่งผลให้มีผู้คนนับถือและศรัทธา การสร้างวัตถุมงคลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ

เพื่อให้ระลึกถึงแบบอย่างในการบำเพ็ญบารมีและการทำความดี ผู้มีจิตศรัทธาที่ร่วมบุญร่วมกับ ท้าวเวสสุวรรณก็ได้สืบต่อพระพุทธศาสนาต่อไป 2) ระดับปฏิบัติพัฒนาตน เป็นการตั้งจิตอธิษฐาน เพื่อให้ได้สิ่งที่ปรารถนาอย่างมุ่งมั่น มีสติสมาธิ จึงประพัติตนคืออยู่ในศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยกระทำผ่านพิธีกรรมหรือผ่านผู้สื่อสารทางจิต และ 3) ระดับถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นการสั่งสอน การบนบานศาลกล่าวขอพรในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องประกอบด้วยความรู้ศรัทธาที่มีจิตมุ่งมั่น มีสมาธิ ซึ่งอันที่จริงแล้วสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบนบานศาลกล่าวนั้นล้วนเกิดจากมุ่งมั่นให้เกิด จึงได้ ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทั้งนี้สามารถนำแนวคิดเรื่องความศรัทธาไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ดังนี้

1) การเริ่มต้นในการประกอบกิจการงานใด ๆ ก็ตามนั้นต้องเริ่มจากการที่เรามีความเชื่อมีความศรัทธาต่อสิ่งนั้น ๆ นอกจากตั้งใจจริงอย่างสม่ำเสมอแล้วต้องมีการปฏิบัติคุณความดีของตนเอง

ร่วมด้วย ความศรัทธาจึงสัมฤทธิ์ผล และ 2) การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคมนั้น เริ่มจากข้อวัตรปฏิบัติของตน การบำเพ็ญบารมี การเป็นแบบอย่างในการประพัติตน และตั้งมั่นในศีลในธรรม

3) การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล

เป็นการสอนธรรมะให้ประพัติตนในศีล 5 แต่ต้องเป็นการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตที่มีความยืดหยุ่นไม่ใช่เป็นความเข้าใจและนำไปใช้แบบเดรตรง เชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณช่วยเหลือคนดีมีศีลธรรมดังนั้นผู้นับถือท้าวเวสสุวรรณจึงเป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมใช้หลักธรรมะของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต การที่จะบนบานศาลกล่าวหรืออธิษฐานขอพรจากท่าน บุคคลนั้นต้องเป็นผู้มีศีลด้วยจึงจะประสบความสำเร็จ เป็นการสอนสั่งจะวาจา เชื่อว่าผู้ที่นับถือท้าวเวสสุวรรณต้องเป็นผู้ที่รักษาสัจจะแล้วท่านจึงจะให้ความช่วยเหลือ หากไม่ปฏิบัติตามคำพูดเชื่อว่าท่านจะสอนโดยการลงโทษหรืออาจมีเหตุการณ์ที่ทำให้ระลึกถึงคำสัญญาที่ให้ไว้ใน การบนบานศาลกล่าว

4) การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ

เป็นการทำทานในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เชื่อว่าเป็นการเตรียมเสบียงไว้สำหรับการเดินทางสู่โลกหน้า โดยอานิสงส์จากจาคะ คือ การได้กำลังใจ การมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เชื่อว่าหากเราช่วยเหลือผู้อื่นแล้วท้าวเวสสุวรรณท่านเป็นเทพท่านย่อมเห็นความดีที่เราปฏิบัติจากนั้นท่านก็จะให้ความช่วยเหลือเรา ส่วนการทำวัตถุมงคลที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยคนให้มีที่พึ่งทางใจนั้น หากทำด้วยการไม่หวังผลตอบแทน สิ่งที่ได้กลับมาคือการได้พัฒนาจิตตนเองให้เป็นผู้ที่มีจิตชอบช่วยเหลือ เป็นผู้เสียสละ และไม่ยึดติดในวัตถุไม่ยึดติดในทรัพย์ เป็นการสอนให้ลดความตระหนี่ลดกิเลสจากการถวายเครื่องบวงสรวงที่นำมาแก่นบน การใส่บาตร การถวายสิ่งของบำรุงวัดบำรุง

ศาสนา เป็นการเสียสละเวลาส่วนตนในการให้เวลากับการช่วยเหลือคน ช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ ช่วยเหลือให้คำแนะนำผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ให้คำแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ผู้อื่นทั้งด้วยวิธีสื่อสารคำสอนจากต่างมิติมาสู่ผู้ที่ขอรับคำแนะนำประกอบกับการใช้ความเชื่อร่วมกับศาสนาเพื่อให้ผู้นั้นสามารถคิดได้ตามหลักเหตุผล แล้วจึงลงมือปฏิบัติแก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนเป็นการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกจิตฝึกทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับคนที่หลากหลาย และได้เข้าใจชีวิตจากการศึกษาผ่านชีวิตผู้อื่น

5) การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา

ท้าวเวสสุวรรณสอนคติธรรมผ่านวัตถุรูปลักษณะ เกี่ยวกับการยึดมั่นถือมั่นในอำนาจและเงินตรา สอนหลักเหตุผลและความยุติธรรมของกฎแห่งกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยผู้ที่ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้รับผลกรรมจากที่ตนได้กระทำ สอนให้ปล่อยวาง ไม่ยึดติดในวัตถุในรูปกาย เพราะมนุษย์ทุกคนต้องตายเหมือนกันทั้งหมดและไม่สามารถนำสิ่งใดติดตัวไปได้ เหลือทิ้งไว้เพียงความดีชั่วเท่านั้น ท่านให้บททดสอบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ผ่านการแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นด้วยการใช้ปัญญาในการไตร่ตรองแยกแยะผ่านประสบการณ์ว่าเป็นไปเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจชีวิต ต้องใช้สติในการพิจารณาครัดคร่า คีล ปัญญาว่าเมื่อนำไปปฏิบัติต้องให้มีไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ในมุมมองอุปลักษณะเปรียบเทียบว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นจิตของคน มีทั้งจิตใจฝ่ายสูง คือจิตที่คอยควบคุมให้เราประกอบกรรมดี มีศีลสมาธิ ปัญญา และจิตใจฝ่ายต่ำ คือ การไม่ควบคุมจิตใจของตนให้ประกอบกรรมดี และท้าวเวสสุวรรณเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ท่านสอนให้เห็น "สมภาพ" มีได้ก็สูญเสียได้ มีลาภยศสรรเสริญก็สามารถเสื่อมลงได้เช่นกัน

2.3.4 การสร้างความตระหนักในบุญบาป

การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์

ท้าวเวสสุวรรณสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าผ่านผู้สื่อสารทางจิตวิญญาณ เพื่อแสดงให้เห็นว่าบุญบาปมีจริง ผลกรรมของแต่ละคนที่เคยทำไว้ในอดีตได้ส่งผลถึงปัจจุบันเป็นการสร้างความตระหนักถึงการทำความดีละเว้นกรรมชั่ว เพื่อเตรียมตัวก่อนเดินทางสู่โลกหน้า

2.3.5 การปลูกฝังมโนธรรม

การพัฒนาทางจิตวิญญาณ

การพัฒนาทางจิตวิญญาณต้องเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล ต้องพัฒนาตามระดับความสามารถในการเรียนรู้ของคน ต้องเลือกวิธีการและเนื้อหาในการสอนให้สอดคล้องกับการรับรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งเปรียบได้กับบัว 4 เหล่า ได้แก่ 1) ระดับ

อุคฆฏิตัญญู ผู้ที่มีปัญญาเฉลียวฉลาด 2) ระดับวิปจิตัญญู ผู้ที่มีสติปัญญาปานกลาง 3) ระดับเนยยะ ผู้ที่มีสติปัญญาน้อย และ 4) ระดับปทปรมะ ผู้ไร้สติปัญญา นอกจากระดับการเรียนรู้แล้ว กลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันก็มีการพัฒนาต่างกันในกลุ่ม 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ที่ยังมีความต้องการด้านปัจจัยสี่มีความต้องการทางโลก ท้าวเวสสุวรรณได้รักษาศรัทธาจากคนกลุ่มนี้ให้เป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา เมื่อได้รับการตอบสนองของความต้องการด้านปัจจัยสี่แล้ว ก็เริ่มนำตนเองเข้าสู่ วัด ศาสนา แล้วจึงไต่ระดับเรียนรู้หลักธรรมที่เป็นหลักยึดเหนี่ยว เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต 2) ผู้ที่เป็นคนกลางในการสื่อสารระหว่างท้าวเวสสุวรรณกับคนที่มาขอความช่วยเหลือ ซึ่งได้รับการสอนสั่งให้รักษาศีลและปฏิบัติธรรม ได้เรียนรู้เรื่องความยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาตนเองในการเป็นฐานสื่อกลางรับข้อมูลจากต่างมิติ แล้วจึงนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมานั้น บอกกล่าวช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ การช่วยเหลือแต่ละครั้ง ๆ นั้นเขาได้เห็นภาพของคนที่ยังขาดศีลสมาธิ ปัญญา เห็นภาพของกรรม และผลของกรรมที่เกิดขึ้นกับบุคคลต่าง ๆ ภารกิจการช่วยเหลือคนได้ตกผลึกจากเหตุการณ์ที่วนเวียนซ้ำไปมา มีการพัฒนายกระดับจิตใจกระทั่งสามารถชี้แนะสอนสั่งกลับไปยังบุคคลเหล่านั้นได้ และ 3) ผู้ที่ศึกษาหลักธรรม หรือนักบวช มีการไตร่ตรองด้วยศีลสมาธิ ปัญญา จึงสามารถวิเคราะห์ความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อท้าวเวสสุวรรณได้ 2 แบบ คือ แบบที่เป็นรูปธรรม ที่เชื่อว่าท่านมีรูปลักษณะต่าง ๆ ตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคลจากการได้รับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ และ แบบที่เป็นนามธรรม ที่เชื่อว่าท่านเป็นอุปลักษณะของจิตที่อยู่ข้างในของแต่ละบุคคล ผลที่เกิดขึ้นต่าง ๆ นั้น ล้วนเกิดจากจิตที่มีทั้งจิตใจฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดีได้ทำกรรมไว้แล้วจึงได้รับผลตามกรรมนั้น ไต่ระดับสู่การเรียนรู้หลักอริยสัจสี่ว่าเมื่อทุกข์เกิดให้ใช้หลักเหตุผลว่าทำอย่างไรให้พ้นทุกข์ นั่นคือการพัฒนาจิตวิญญาณ

โดยจิตวิญญาณได้รับการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) การมีความเชื่อความศรัทธา 2) การรักษาศีล 3) การปฏิบัติธรรม 4) การมีความอดทนอดกลั้น 5) การปรับตัวและยึดเหนี่ยว 6) การมีจิตใจมั่นคง 7) การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน 8) การสร้างทานบารมี 9) การเรียนรู้เข้าใจในธรรมชาติของชีวิต และ 10) การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป สามารถกล่าวได้ว่าท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทด้านการสั่งสอนด้วยการเป็น “ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor)” พบคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณมีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอยู่ในขอบเขตอาณาจักรโบราณภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ซึ่งถึงแม้ว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และขอบเขตภูมิประเทศของระบบของโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาอย่างไร แต่แก่นของวัฒนธรรมก็ยังคงได้รับการถ่ายทอดเรื่อยมาท่ามกลางกาลและเทศะที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยตั้งแต่ยุคอาณาจักร

โบราณกรรมทั้งเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน โดยจากการวิจัยภาคสนามทั้ง 41 จังหวัดในอาณาบริเวณที่ทับซ้อนกับพื้นที่ซึ่งเดิมเคยเป็นอาณาจักรโบราณร่วมสมัยกันในยุคหนึ่ง พบว่าในปัจจุบันยังคงมีคติความเชื่อและการนับถือสอดคล้องกับการศึกษาด้านวัตถุและคัมภีร์ เป็นการรับรู้ผ่านการสังสมข้อมูลจากคัมภีร์ ที่เกี่ยวข้องทางศาสนาพุทธและฮินดู ทั้งจากการอ่านและการเล่าต่อ ๆ กันมา ได้แก่ ไตรภูมิภคตา พระไตรปิฎก ปฐมสมโพธิภคตา และรามเกียรติ์ [วรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากมหากาพย์ และรามายณะ] กับทั้งเป็นการรับรู้ด้วยการผ่านกระแสท้าวเวสสุวรรณโดยการสื่อสารทางกายและจิตของผู้ที่เป็นคนกลางในการสื่อสารทางจิต หรือผู้ที่เป็นร่างทรง (medium) ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงกระแสความเชื่อมโยงจากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) สู่วัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย จากคติความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาสู่ความเชื่อและการนับถือของผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมไทย

3. จุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 3 เพื่อศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์

จากการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองที่สอดคล้องกับผลการศึกษภาคสนาม โดยได้ปริวรรตทางจิตวิญญาณของตนท่ามกลางการเผชิญบททดสอบต่าง ๆ โดยมีท้าวเวสสุวรรณผู้เป็นครูทางจิตวิญญาณตลอดระยะเวลา 5 ปีของการผจญภัยครั้งนี้ ซึ่งจากการวิเคราะห์ตามทฤษฎี Monomyth ของ โจเซฟ แคมพ์เบลล์ นั้น ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีลักษณะร่วมกันที่เรียกว่า อาร์คไทป์ ดังนั้นผู้ที่จะเป็นวีรบุรุษทั้งกายภาพและจิตวิญญาณตามทฤษฎี Monomyth จึงต้องได้รับการพัฒนาและมีพัฒนาการผ่านวงจรนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นวิถีแห่งการปริวรรตทางจิตวิญญาณ (individuation) ที่มีมนุษย์ทุกคนต่างพัฒนาตนได้ตามวงจรนี้ จึงได้นำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ในการพัฒนาตนทั้งศักยภาพทางกายและทางจิตวิญญาณ ทำให้เห็นแบบของเมนเทอร์ (mentor archetype) ในอุปนิสัยของเทพปรณัมท้าวเวสสุวรรณที่มีบทบาทในการสั่งสอนชี้แนะเพื่อการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์ที่สอดคล้องกันทั้งผลจากการศึกษาภาคสนามและการวิจัยในตนเองของตัวผู้วิจัย สามารถสรุปได้ว่า ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ทั้งหมดรวม 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) เสียงเรียกสู่การผจญภัย 2) การปฏิเสธเสียงเรียก 3) ความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ 4) การข้ามธรณีประตูแรก 5) การติดอยู่ในห้องปลาวาฬ 6) ถนนแห่งการทดสอบทดลอง 7) การพบกับองค์เทวี และ 8) การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา

โดยได้รับบททดสอบในการพัฒนาตนเพื่อเข้าสู่สภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ เกี่ยวกับสภาวะความตรงกันข้ามกับตัวตน การยอมรับสภาวะที่ตรงกันข้ามกับตัวตน ซึ่งเป็นการค้นพบตัวตนในแง่ที่ไม่เคยรู้มาก่อนรวม 10 บททดสอบ ได้แก่ 1) การมีความละเอียดและกลัวต่อบาป 2) การมีความเชื่อความศรัทธา 3) การรักษาศีล 4) การปฏิบัติธรรม 5) การสร้างทานบารมี

6) การมีความอดทนอดกลั้น 7) การปรับตัวและยืดหยุ่น 8) การมีจิตใจมั่นคง 9) การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน และ 10) การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง

จากบททดสอบข้างต้นผู้วิจัยได้ตกผลึกประสบการณ์ในสนามของการวิจัย และได้ยกระดับจิตใจของตนเองโดยมีความเข้าใจในธรรมชาติของคนและสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว มีวุฒิภาวะสูงขึ้นในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) การเรียนรู้และเข้าใจในความแตกต่างของบุคคล 2) การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น และ 3) การเรียนรู้เข้าใจในธรรมชาติของชีวิต โดยประเด็นที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้และพัฒนาทางจิตวิญญาณของตนเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 นั้นมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาระดับปริญญาโทเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย แต่มีบางประเด็นที่เพิ่งพบจากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้เฉพาะในการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ซึ่งไม่พบจากการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 กล่าวคือ จากการศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปรีวัตทางจิตวิญญาณมนุษย์ พบว่าการเรียนรู้ การผ่านบททดสอบต่าง ๆ และยกระดับจิตใจของผู้วิจัย เมื่อวิเคราะห์ด้วยการวิจัยศึกษาตนเองว่าท้าวเวสสุวรรณมีบทบาทในแต่ละขั้นตอนในการปรีวัตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัยที่สอดคล้องกับการศึกษาระดับปริญญาโทผ่านคติความคิดเกี่ยวกับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยตามแนวคิด Vogler's Mentor Functions in Mythology (Vogler, 2007, pp. 39-49) แสดงให้เห็นถึงอาร์คีไทป์เมนเทอร์ของท้าวเวสสุวรรณในการปรีวัตทางจิตวิญญาณของผู้วิจัย ดังนี้

บทบาทการสร้างแรงบันดาลใจ

1. การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการประกอบพิธีกรรม ปรากฏในขั้นตอนเสียงเรียกสู่การผจญภัย และการข้ามธรณีประตูแรก
2. การนำเข้าสู่การเดินทางของจิตวิญญาณผ่านการสื่อสารทางกายและจิต ปรากฏในขั้นตอนเสียงเรียกสู่การผจญภัย
3. การป้องกันจากภูตผีวิญญาณสังวิญญาณ ปรากฏในขั้นตอนความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ
4. การเป็นเทวานุสติแบบอย่างของการบำเพ็ญบารมี ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
5. การได้ฟังมากู้มากและปฏิบัติรู้ด้วยตนเอง ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

บทบาทการมอบของขวัญ

การให้บททดสอบโชคทรัพย์ อำนาจบารมีและความสำเร็จ ปรากฏในขั้นตอนความช่วยเหลือจากพลังเหนือธรรมชาติ และการติดอยู่ในท้องปลาวาฬ

บทบาทการสั่งสอน

1. การเป็นผู้สั่งสอนด้านหิริ - โอตตัปปะ ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

2. การเป็นผู้สั่งสอนด้านศรัทธา ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

3. การเป็นผู้สั่งสอนด้านศีล ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

4. การเป็นผู้สั่งสอนด้านจาคะ ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

5. การเป็นผู้สั่งสอนด้านปัญญา ไม่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้

บทบาทการสร้างความตระหนักในบุญบาป

การสื่อเหตุการณ์ล่วงหน้าความเป็นไปของมนุษย์ ไม่ปรากฏในการศึกษาครั้งนี้

บทบาทการปลูกฝังมโนธรรม

1. การทำความดีละเว้นความชั่วไม่เบียดเบียน ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

2. การมีสติ ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

3. การตั้งมั่นในการปฏิบัติธรรม ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

4. การมีความอดทน ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

5. การมีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

6. การมีความเชื่อศรัทธาจิตใจมั่นคง ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

7. การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง

8. การสอนตามความสามารถในการเรียนรู้ ปรากฏในขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา

9. การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ปรากฏในขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา

10. การมีความเข้าใจและปล่อยวาง ปรากฏในขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา

ทั้งนี้พบบทบาทการปลูกฝังมโนธรรมที่ไม่ได้มาจากผลการวิจัยภาคสนามในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย แต่พบจากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้จากการทำดุष्ฎิณิพนธ์นี้ ดังนี้

11. การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง ปรากฏในขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง
12. การได้เรียนรู้ความรัก ปรากฏในขั้นตอนการพบกับองค์เทวี
13. การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น ปรากฏในขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยได้เรียนรู้บทบาทของท้าวเวสสุวรรณว่าท่านเป็น "เทพแห่งความบริบูรณ์ในมิติทางโลก" เป็นผู้ประทานโชครทรัพย์บาร์มีและความสำเร็จ ในขณะที่เดียวกันท่านก็เป็น "เทพแห่งความบริบูรณ์ในมิติทางจิตวิญญาณ" เป็นผู้ชี้แนะสั่งสอนเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต ประมาตมัน และความหลุดพ้น มีความสำคัญในการสร้างกฎเกณฑ์และธรรมเนียมปฏิบัติ รางวัลและโทษของการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับกลไกโลก ในเชิงจิตวิเคราะห์ท่านเปรียบเป็น Super Ego จิตฝ่ายดีที่ควบคุม Ego ให้แสดงพฤติกรรมดี อยู่ในกรอบของสังคม ในขณะที่ผู้วิจัยได้ออกเดินทางตามวงจรทฤษฎี Monomyth จึงได้วิเคราะห์เข้าไปในตนเองเพื่อทำความเข้าใจและปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ เป็นการพัฒนาตนเพื่อปรีวัตรทางจิตวิญญาณเพื่อแหงทะเลโลกยวิสัย มุ่งพัฒนาในตนขึ้นสู่สภาวะเหนือโลก ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นแบบอย่างและวิธีการในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ อันเป็นการไต่ระดับไปสู่สภาวะที่มีความประเสริฐสูงสุดจากการตีความอุปลักษณ์ (metaphor) ในเทพปกรณัม

อภิปรายผล

การทำคุษฎีนิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาธรรมชาติและค้นหาความจริงเกี่ยวกับคนในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย ด้วยมุมมองคติชนวิทยา (folklore) เป็นการศึกษาจากทางวัฒนธรรมของ อารคิไทป์เม็นทอร์ (mentor archetype) ซึ่งเป็นที่มาของเม็นทอร์ (mentor) ในระบบพี่เลี้ยง (mentoring system) ด้วยการใช้มุมมอง "คติชนคดี 3 มิติ" (กิ่งแก้ว อัดถาวร, 2552, น. 3) ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงข้อมูลทางคติชนคดีว่าเทพปกรณัม คือ อุปลักษณ์ของศักยภาพทางจิตวิญญาณในตัวมนุษย์ เป็นพลังเดียวกับที่ทำให้ชีวิตของเรามีการขับเคลื่อน ทำให้ชีวิตในโลกมีการขับเคลื่อน (แคมป์เบลล์, 2551, น. 48 อ้างถึงใน บารนี บุญทรง, 2556) และยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของเทพปกรณัมด้านจิตวิทยาหรือการสั่งสอน (Campbell, 2004, pp. 6-9 อ้างถึงใน บารนี บุญทรง, 2556)

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าท้าวเวสสุวรรณท่านเป็นทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor) ด้วยการนำทางสู่ "การปรีวัตรทางจิตวิญญาณ – การพัฒนาตนเพื่อเข้าสู่สภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ" หรือดังที่ คาร์ลฟรีด กราฟ ดีร์คไฮม์ (Karlfried Graf Durckheim)

นักจิตวิทยาชาวเยอรมัน ได้กล่าวว่ "โปร่งใสเพื่อทะลุทะลวงภาวะเหนือโลก (transparent to transcendence)" (บาร์นี บุญทรง, 2552, น. 45) ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD) ทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ ด้วยการถอดแบบบทบาทของทิพยบุคคลต้นแบบไปประยุกต์ใช้ในระบบที่เลี้ยง ทั้งนี้เป็นการนำผลการศึกษาด้วยชุดข้อมูลทางมนุษยศาสตร์ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาเพื่อเข้าใจมนุษย์ที่สามารถอธิบายได้ทั้ง 3 มิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติที่ 3 มิติแห่งเทพปรกณัม/ มิติเหนือโลก ซึ่งศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หากใช้ข้อมูลทางคติชนวิทยาเพิ่มเติมเพื่อสร้างความเข้าใจและออกแบบพัฒนาเครื่องมือ (intervention tools) ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางจิตวิญญาณบนฐานของคติความคิดความเชื่อในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย น่าจะสนับสนุนการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ได้ดีในองค์การแบบไทย

ข้อค้นพบใหม่จากการศึกษาครั้งนี้ที่แตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา

การศึกษาเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ หรือท้าวภูเวง ที่ผ่านมาเป็นการศึกษาวิจัยจากวรรณคดีที่เกี่ยวกับศาสนา และเป็นการศึกษาทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ซึ่ง ณัฏพล ศิริสวัสดิ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่องโลกบาลในวรรณคดีพุทธศาสนา วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษารวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับ "โลกบาล" ในวรรณคดีพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทบาลี (มูล) ธรรมศาสตร์วาทีน และมหาสังฆิกะ ในด้านลักษณะและบทบาทรวมถึงแนวคิดเรื่องโลกและทิศ อันเป็นแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับโลกบาล อีกทั้งมีการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและความเชื่อของศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศรีลักษมีที่พบในประเทศไทยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ของเนื้ออ่อน ขร้าวทองเขียว (2550) พบว่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบคติการบูชาท้าวภูเวงหรือท้าวขัมมกลเช่นกัน โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย ที่ภาพลัก บริเวณประตูทางเข้าศาสนสถานจันทิเมนตุต และงานประดับที่ด้ามคันท้องสำริด ส่วนในประเทศไทยโดยเฉพาะวัฒนธรรมทวารวดี พบประติมากรรมรูปบุคคลร่างอ้วนพุงพลุ้ยนั่งชันเข่าขึ้นข้างหนึ่ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นท้าวภูเวงหรือท้าวขัมมกลที่ประดับตามศาสนสถาน มีการค้นพบหลักฐานการบูชา คชลักษมี-ภูเวง และรูปท้าวภูเวง เป็นความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ ปรากฏพบที่ 1) เมืองนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม 2) เมืองชัยจำปา จังหวัดลพบุรี 3) เมืองจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ 4) อ่างทองทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งนครไชยศรี ชัยจำปา และจันเสน เดิมเคยเป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล มีการค้าขายกับอินเดียและชุมชนร่วมสมัยอยุธยาทะเล จึงได้รับอิทธิพลของความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาคชลักษมี-ภูเวง อีกทั้งสันนิษฐานว่าวัฒนธรรมสมัยทวารวดีมีคติบูชาท้าวภูเวงว่าเป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง ประกอบกับการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปเคารพในพุทธศตวรรษก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 พบที่เมืองสทิงพระ ขององอาจ ศรียะพันธ์ (2533) พบรูปเคารพเทพชั้นรองในพุทธศตวรรษก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นเทพอารักษ์ปกป้องภัยพิบัติต่าง ๆ และเทพแห่งโชค ลาภ

สมุทรสทิงพระเป็นเมืองท่าค้าขายจึงปรากฏความเชื่อและการเคารพนับถืออยู่มาก โดยรูปท้าวภูเวรที่พบอยู่ในรูปลักษณะของเทพชัมภลสำริดตามคติพุทธศาสนามหายาน ในการศึกษารูปแบบและคติการนับถือพระภูเวรในสมัยทวารวดี ของอุษา ไพทิกนิษฐ (2527) ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของการนับถือและรูปแบบของเทพภูเวรในศาสนาฮินดู พุทธ และเซน จากข้อมูลในตำราและเอกสารด้านศาสนา ประติมาณวิทยาและศิลปะ ประกอบกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลด้านวัตถุที่พบในไทย พบว่าเทพภูเวรเป็นเจ้าแห่งยักษ์ในลัทธิขงจื๊อ ต่อมายกย่องให้เป็นเทพแห่งความมั่งคั่งและโลกบาล (เทพรักษาทิศ) ประจำทิศเหนือในศาสนาฮินดูและพุทธศาสนา แต่พุทธศาสนาจัดให้เทพภูเวรเป็นบริวารของพระพุทธรเจ้า เมื่อมีฐานะเป็นเทพแห่งความมั่งคั่งได้รับพระนามว่าเทพชัมภล ส่วนในศาสนาเซนนับถือเทพภูเวรเป็นบริวารของอรหันต์องค์ที่ 19 ชื่อว่า อวสุรปนิ เทพภูเวรที่พบตามภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย ได้แก่ 1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเทพรักษาทิศเหนือระดับหลังคาปราสาทหิน ศิลปะแบบลพบุรี สลักกรมอยู่ในแท่งหินเทพ 9 องค์ ทำตามรูปแบบศิลปะขอมหรือลพบุรี พบที่ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา 2) ภาคกลาง ที่เมืองนครไชยศรี จังหวัดนครปฐม และเมืองชัยจำปา จังหวัดลพบุรี พบหลักฐานคชลักษณ์-ภูเวร และ 3) ภาคใต้ ที่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา พบรูปสำริดเทพชัมภล เช่นเดียวกับงานของ เนื้ออ่อน ชั่วทองเขียว (2550) และองอาจ ศรียะพันธ์ (2533) ข้างต้น

ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ วรธนะ มุลขำ (2546) ได้ศึกษาร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนามหายานที่มีต่อความเชื่อและพฤติกรรมพื้นบ้าน ในจังหวัดเชียงใหม่ พบร่องรอยของคติพุทธศาสนามหายานน่าจะมีอิทธิพลจากพุทธศาสนามหายานสายตันตريان มัณฑريان และกาลจักรยาน สันนิษฐานว่ารับมาจากทิเบตผ่านพม่าเข้ามาทางภาคเหนือตอนบน ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ คือ 1) พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ และ 2) คติการนับถือจตุโลกบาล เช่นเดียวกับพระครูสิงห์แก้ว วชิรธมฺโม (2554) ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลพิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ไว้ในการศึกษาเรื่องบทบาทผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา: ศึกษากรณีเฉพาะตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ดังกล่าวมาข้างต้นเป็นภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่พบในไทย ซึ่งเป็นการศึกษาจากข้อมูลทางวรรณคดี ประวัติศาสตร์โบราณคดี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าก่อนทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่ายังไม่มีการศึกษาด้วย “มุมมองคติชนวิทยา 3 มิติ” แต่ในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับผู้วิจัยกำลังศึกษาภาคสนามก็พบว่าผู้ศึกษาเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย โดย กิตติวดี ชาญประโคน (2560) ได้ศึกษารูปแบบและรูปแบบของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในสังคมและ

วัฒนธรรมไทย พบว่าท่านมีบทบาทเป็นโลกบาล เป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง และเป็นผู้พิทักษ์ พระพุทธศาสนาและพุทธสถาน โดยมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมปัจจุบัน กล่าวคือในบทบาทโลกบาลและเทพแห่งความมั่งคั่ง นิยมสร้างวัดอุโมงค์รูปท้าวเวสสุวรรณขนาด พกพาเป็นรูปหล่อลอยตัวในท่ายืนหรือท่านั่ง เหยียด ศำยันต์ มีการบูชาตามความเชื่อ ในบทบาท ผู้พิทักษ์พระพุทธศาสนาและพุทธสถาน นิยมสร้างรูปเคารพขนาดใหญ่ในท่ายืน อยู่สองข้างของ ทางเข้าพุทธสถาน มีทั้งรูปลักษณะที่ถูกต้องตามแบบแผนและปรับเปลี่ยนตามความคิดของผู้สร้าง

เห็นได้ว่าการศึกษเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ผ่านมาข้างต้นหากใช้มุมมองคติชนวิทยา 3 มิติ จะพบประเด็นที่มีความสอดคล้อง และมุมมองใหม่เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่พบได้จากการศึกษาในครั้งนี้ กล่าวคือ

1. มิติของปัจเจกบุคคล – ในการศึกษาที่ผ่านมาเป็นการวิจัยเอกสารที่ไม่ได้ใช้มุมมองเชิงอุปลักษณะ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาอุปลักษณะ (metaphor) ผ่านเทพปกรณัมเกี่ยวกับ ท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธและฮินดู จากการวิเคราะห์ตีความในเชิงอุปลักษณะของเทพปกรณัม พบว่าท้าวเวสสุวรรณท่านมีบทบาทด้านจิตวิทยาหรือการสั่งสอน ท่านเป็น "ทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor)" ส่วนการวิเคราะห์ตีความในเชิงจิตวิเคราะห์ พบว่าท้าวเวสสุวรรณ ท่านเปรียบเป็น Super Ego ตามแนวคิดของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่ว่า Super Ego ควบคุม Ego ให้หาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการ คือ ต้องอยู่ในกรอบของสังคม คำนี้ถึงความถูกต้องรู้ผิดชอบชั่วดี คอยเตือนให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ยับยั้งไม่ให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีออกมา เป็นจิตที่สนับสนุนให้แสดงพฤติกรรมดี ๆ นอกจากนี้แล้วในเชิงวิทยาศาสตร์ท่านเปรียบเสมือนกับการทำงานของระบบสมองส่วนพรีฟรอนทอลคอร์เท็กซ์ (prefrontal cortex) ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการ (executive functions) อารมณ์ความรู้สึกที่ขาดการ ยั้งคิดไตร่ตรอง กล่าวคือข้อมูลถูกส่งไปยังสมองส่วนพรีฟรอนทอลคอร์เท็กซ์ จึงเกิดการวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ให้เหตุผลและตัดสินใจ ส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและมีการจัดการทาง อารมณ์ที่ดี (จุฑามาศ แหนจอน, 2558) สมองส่วนนี้เกี่ยวข้องกับการวางแผนหรือพฤติกรรม เกี่ยวกับการรับรู้ที่ซับซ้อน บุคลิกภาพ การตัดสินใจ การควบคุมความประพฤติที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Yang, Y., & Raine, A., 2009) โดย ดร.ภิญโญ รัตนาพันธุ์ นักพัฒนาองค์การด้วยจิตวิทยาเชิงบวก (Positive psychology) ได้ศึกษาและประยุกต์ศาสตร์การทำงานระบบสมองจากหนังสือ Meet Your Brain An Introduction To Neuroscience ของ Gregory Caremans (2015) สูงงานด้าน พัฒนาองค์การ ว่าในชีวิตประจำวันเราสามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับทำงานของสมองส่วนนี้ให้เรา

สามารถคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมในสังคม การคิดกลยุทธ์ และการสร้างสรรค์งาน ได้ด้วยการปฏิบัติธรรม การพัฒนาจิตให้เกิดสมาธิและปัญญา (ภิญโญ รัตนาพันธุ์, 2559)

2. มิติของสังคม วัฒนธรรม – การศึกษาที่ผ่านมาเป็นการศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา การนับถือท้าวเวสสุวรรณ และบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ ที่ปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ ของไทย มีความสอดคล้องกับการศึกษารั้งนี้โดยการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาความเชื่อมโยงของกระแสทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) ด้วยการศึกษาคิดความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู สุ่ววัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่มีร่องรอยของการนับถือท้าวเวสสุวรรณในเขตอาณาจักรโบราณทวารวดี ศรีวิชัย และหริภุญชัย ซึ่งนอกจากที่ กิตติยวดี ชาญประโคน (2560) ได้ศึกษาบทบาทและรูปแบบของท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในสังคมและวัฒนธรรมไทย แล้วพบว่าท่านมีบทบาท 3 ด้าน ได้แก่ 1) เป็นโลกบาล 2) เป็นเทพแห่งความมั่งคั่ง และ 3) เป็นผู้พิทักษ์พระพุทธศาสนาและพุทธสถาน ทั้งนี้จากการศึกษาในครั้งนี้ด้วยมุมมองทางคติชนวิทยาที่มุ่งศึกษาเพื่อเข้าใจคติชนคดีและประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่เป็นองค์ประกอบของสังคม โดยใช้แนวคิด "Mentor Archetype" จาก Monomyth Theory ใน the Hero with a Thousand Faces (Joseph Campbell, 1973 อ้างถึงในภฤตยา ณ หนองคาย, 2553, น. 185) ซึ่งต่อมาทฤษฎีดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ภาพยนตร์ผ่านงานเขียน The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers (Christopher Vogler, 2007, pp. 119-120) ประกอบกับ Mentor: Wise Old Man or Woman (Vogler, 2007, pp. 39-49) ทำให้พบว่านอกจากท่านมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้คุ้มครองดูแลศาสนา และจุดโลกบาลแล้ว ท้าวเวสสุวรรณท่านยังเป็นทิพยบุคคลต้นแบบในการปฏิบัติ (Spiritual Mentor) ด้วยมีบทบาท 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การมอบของขวัญ 3) การสั่งสอน 4) การสร้างความตระหนักในบุญบาป และ 5) การปลุกฝังมโนธรรม ท่านคอยสอนสั่งชี้แนะแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางกายภาพและจิตวิญญาณให้แก่ผู้ที่เดินทางบนถนนแห่งการทดสอบทดลองของวีรบุรุษ มีส่วนหล่อหลอมความเป็นตัวตนบุคคลของสมาชิกในสังคมนั้น ๆ เมื่อสมาชิกได้รับการหล่อหลอมและปฏิบัติตนไปในทิศทางเดียวกันจึงเกิดความสมานฉันท์

3. มิติแห่งเทพกรรม/ มิติเหนือโลก – ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการศึกษาในมิติปัจเจกบุคคล และ มิติของสังคม วัฒนธรรม มาศึกษาวิเคราะห์ด้วยการวิจัยศึกษาตนเอง (self-study research) โดยศึกษาจากประสบการณ์ภาคสนามของผู้วิจัย ใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและประสบการณ์ของตนเองเป็นการสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น ทัศนคติ ค่านิยม และการปฏิบัติของตนเอง เพื่อให้ได้องค์ความรู้แล้วนำไปสู่การพัฒนาตนเพื่อเข้าสู่

สภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ (Individuation) ซึ่งยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในมิตินี้ กล่าวคือจากการทำคฤหิณีพนธ์ตลอดระยะเวลา 5 ปี ผู้วิจัยเชื่อว่าตนได้รับการสอนสั่งจากท้าวเวสสุวรรณผู้เป็นเม็นทอร์ทางจิตวิญญาณ ซึ่งจากการวิจัยในตนเองผ่านการวิเคราะห์ในมิติของเทพปกรณัมตามทฤษฎี Monomyth ขั้นตอนการผจญภัยของวีรบุรุษ 17 ขั้นตอน ของแคมป์เบลล์ พบว่า ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ทั้งหมด 8 ขั้นตอน จากทั้งหมด 17 ขั้นตอน โดยมีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณ ท่านได้แสดงบทบาทเม็นทอร์ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนได้รับ กระทั่งตนได้พัฒนาทางจิตวิญญาณ ราวกับว่าตนได้ตายจากความเป็นเด็ก แล้วเกิดใหม่ด้วยวุฒิภาวะของความเป็นผู้ใหญ่ ด้วยการไต่ระดับทาง จิตวิญญาณไปตามลำดับขั้นผ่านขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบทดลอง และขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา

การพัฒนาตนเพื่อเข้าสู่สภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณในผู้วิจัย ได้แก่ 1) การทำความดี ละเว้นความชั่วไม่เบียดเบียน 2) การมีสติ 3) การตั้งมั่นในการปฏิบัติธรรม 4) การมีความอดทน 5) การมีความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต 6) การมีความเชื่อศรัทธาจิตใจมั่นคง 7) การมีความอ่อนน้อมต่อมตน 8) การมีความใส่ใจบุคคลและสิ่งที่อยู่รอบตัวมากกว่าตนเอง 9) การได้เรียนรู้ความรัก 10) การสอนตามความสามารถในการเรียนรู้ 11) การรู้จักคุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น 12) การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และ 13) การมีความเข้าใจและปล่อยวาง ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้บทบาทของเทพปกรณัมท้าวเวสสุวรรณที่มีความสำคัญในการสร้างกฎเกณฑ์และธรรมเนียมปฏิบัติ ราชวัลและโทษของการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับกลไกโลก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจและ พัฒนาตนเองโดยการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ อันเป็นการปรีวัตรทางจิตวิญญาณ (Individuation) พัฒนาตนเพื่อเข้าสู่สภาวะใหม่ทางจิตวิญญาณ (คาร์ล กุสตาฟ ยุง, 2551, น. 485) เพื่อแห่งทะเลโลกยวิสัย ขึ้นสู่สภาวะเหนือโลก

ความสัมพันธ์ของคติชนวิทยากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การศึกษาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับมุมมองแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบบ องค์ รววม (WPD: Whole Person Development) City University of Hong Kong (2554, อ้างถึงใน จิรประภา อัครบวร, 2554, น. 42-44) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ โดยมีมิติ ด้านการพัฒนาทางจิตวิญญาณ (spiritual development) เป็น 1 ใน 7 มิติ ของการพัฒนาแบบ บูรณาการดังกล่าว ได้แก่ 1) Intellectual Development – การพัฒนาด้านปัญญา 2) Spiritual Development – การพัฒนาด้านจิตวิญญาณ 3) Physical Development – การพัฒนาด้านร่างกาย 4) Social Development – การพัฒนาด้านสังคม 5) Aesthetics Development – การพัฒนาด้านสุนทรียศาสตร์ 6) Career Development – การพัฒนาด้านอาชีพ และ 7) Emotional Development – การพัฒนาด้านอารมณ์ ทั้งนี้ในมิติทางจิตวิญญาณ เป็นการมุ่งกำหนดทิศทางและความหมายใน

ชีวิต การสร้างระบบคุณค่า การพัฒนาวิจารณ์ญาณทางศีลธรรมและจริยธรรมที่ดี และการพัฒนาความมุ่งมั่นในการรับใช้สังคม

ในความสอดคล้องระหว่างคติชนวิทยากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมิติด้านการพัฒนาทางจิตวิญญาณ (spiritual development) เมื่อศึกษาวิจัยทางคติชนวิทยาด้วยข้อมูลคติชนคดีเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบทบาทของเม็นทอร์ทางจิตวิญญาณ ครูผู้มีบทบาทในการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ทำให้ทราบว่า "ราก" ของคำว่าเม็นทอร์ "Mentor" มีต้นกำเนิดมาจากมหากาพย์ The Odyssey โดย Mentor เป็นชื่อของตัวละครซึ่งรับหน้าที่ดูแล Telemachus บุตรของ Odysseus เมื่อเขาต้องเดินทางไปรบในสงคราม Troy แต่จริง ๆ แล้ว ผู้พิทักษ์ที่แท้จริง คือ เทพเทวี Athena (Vogler, C., 2007, pp. 119-120) ในบริบทของเทพปกรณัม (Mythology) นั้น เม็นทอร์ (Mentor) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้สั่งสอน พิทักษ์คุ้มครอง ให้คำแนะนำ ชี้แนะหนทาง เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ให้กำลังใจ รวมทั้งให้สติและให้จิตสำนึกใฝ่ดีแก่ตัวละครเอก ต่อมาคำว่าเม็นทอร์ ได้กลายมาเป็นคำศัพท์ที่ใช้กันทั่วไป หมายถึง "พี่เลี้ยง" หรือผู้ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ปัจจุบันคำนี้ยังถูกนำมาใช้ในบริบทของธุรกิจ ในงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร (HRD: Human Resource Development) ในความหมายว่า พี่เลี้ยงในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ช่วยแบ่งปันประสบการณ์ ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานแก่คนที่อาวุโสน้อยกว่าเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถเติบโตไปในสายอาชีพของตนเองได้ (Marks, B. M., & Goldstein, R., 2005, p. 216) ในงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร

ความเชื่อมโยงกันระหว่างแนวคิดของคำว่า เม็นทอร์ ในเทพปกรณัม และในงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นับว่ามีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่ามีจุดกำเนิดมาจากโลกตะวันตกและแผ่ขยายแนวคิดมาถึงในประเทศไทย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจประยุกต์เทพปกรณัมในมุมมองบริบทวัฒนธรรมไทยนำมาใช้ในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติใช้ โดยเทพปกรณัมเรื่องท้าวเวสสุวรรณว่าท่านเป็นหนึ่งในเทพจตุโลกบาลและในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทยก็ยังคงปรากฏอิทธิพลเป็นอย่างมากในกระแสสังคมไทยในปัจจุบัน ท่านเป็นที่เคารพศรัทธาของประชาชนที่ต้องการท่านเป็นที่พึ่งของชีวิตในการพิทักษ์คุ้มครองให้ปลอดภัยจากภัยอันตราย ความอยู่รอดของชีวิต ตลอดจนความร่ำรวย ดังมีหลักฐานเชิงประจักษ์เห็นได้จากรูปเคารพ เหรียญบูชาและเครื่องรางของขลังต่าง ๆ รวมไปถึงการมีตำแหน่งทรงและร่างทรง จากการวิจัยเรื่อง "ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปรีวัตรทางจิตวิญญาณ

มนุษย์” ครั้งนี้ทำให้ทราบว่าเรื่องราวของเทพปกรณัมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณยังคงถูกเล่าขานสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนทำให้เกิดความศรัทธาอย่างไม่ขาดสาย และท่านมีบทบาทในฐานะเม็นทอร์ที่สั่งสอนและพัฒนาจิตวิญญาณของผู้ที่ศรัทธา

เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ตีความความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้วิจัยจึงขอเสนอการอภิปรายเปรียบเทียบความเชื่อมโยงแนวคิดเม็นทอร์ในเทพปกรณัม กับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในฐานะเม็นทอร์ และแนวคิดเม็นทอร์ในระบบพี่เลี้ยง (mentoring system) ในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้แนวคิดจาก Mentor: Wise Old Man or Woman (Vogler, C., 2007, pp. 39-49), Coaching and Mentoring (Clutterbuck, D., & Sweeney, J., 1998, pp. 1106-1119), Mentoring: Theory and Practice (McKimm, J., Jollie, C., & Hatter, M., 2007) โดยหวังว่าจะสามารถนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้เทพปกรณัมเรื่องท้าวเวสสุวรรณกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ดังนี้

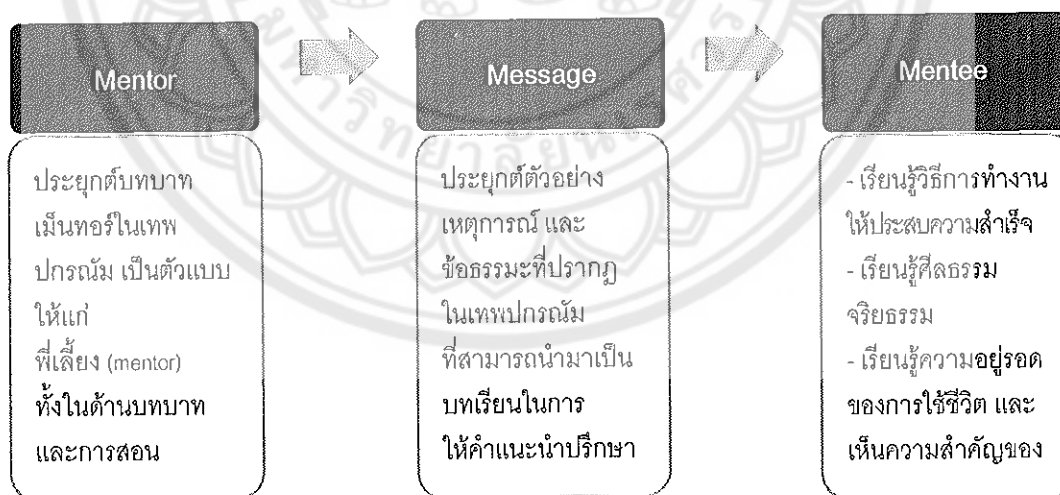
ตาราง 13 แสดงการเปรียบเทียบ mentor functions in mythology ตามทฤษฎีของโจกเลอร์ กับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในฐานะเม็นทอร์ และเม็นทอร์ในบริบทงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

mentor functions in mythology ตามทฤษฎีของ โจกเลอร์	บทบาทของท้าวเวสสุวรรณ ในฐานะเม็นทอร์	เม็นทอร์ในบริบท งานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
Motivating (การสร้างแรงบันดาลใจ)	- เป็นแรงจูงใจนำไปสู่วิถีแห่งธรรมะ การพัฒนาทางจิตวิญญาณที่ เหมาะสมกับแต่ละระดับบุคคล	- พัฒนาทักษะความสามารถด้วย การ ทำท่าย การกระตุ้น การสะท้อน ให้เห็น - ช่วยให้ออกจากพื้นที่ที่รู้สึก ปลอดภัยสู่ความท้าทายใหม่
Gift Giving (การมอบของขวัญ)	- ให้รางวัลเมื่อผ่านบททดสอบ	- สร้างความพึงพอใจในงาน - สนับสนุนช่วยเหลือ ให้กำลังใจใน การทำงาน
Teaching (การสั่งสอน)	- สอนในเรื่องของการรักษาศีล - สอนข้อธรรมะเพื่อให้เข้าใจชีวิตและ โลก	- เป็นโค้ช เรื่องการทำงานให้สำเร็จ การ แก้ปัญหาในการทำงาน และการพัฒนา งานให้ดีขึ้น - เป็นผู้ชี้ทางให้เห็นเป้าหมาย มอบ โอกาสใฝ่การทำสิ่งใหม่ ๆ และให้ หนทางใฝ่การไปสู่เป้าหมายนั้น

ตาราง 13 (ต่อ)

mentor functions in mythology ตามทฤษฎีของ โวกเลอร์	บทบาทของท้าวเวสสุวรรณ ในฐานะเม็นทอร์	เม็นทอร์ในบริบท งานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
Planting (การสร้างความตระหนักในบุญบาป)	- ปลูกฝังให้เกรงกลัวและละอายต่อ การทำบาป	- เป็นนักสร้างเครือข่ายที่ช่วยสร้าง เครือข่ายผู้มีศักยภาพให้แก่ผู้ถูกสอน งาน (mentee) ได้ซึมซับสมรรถนะ ศักยภาพ ในการทำงานจากเม็นทอร์ และผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ
Giving conscience for the hero (การปลูกฝังในธรรม)	- ให้สติในการใช้ชีวิตและให้ตระหนัก ในการพัฒนาจิตวิญญาณ	- เป็นที่ปรึกษา คอยรับฟังและเป็น ตัวแทนคอยสะท้อนความคิดของผู้อื่น ชี้ทางให้เห็นเป้าหมายของตนเอง และ เห็นหนทาง ในการไปสู่เป้าหมาย นั้นได้
Sexual Initiation (ให้บททดสอบความรัก)	-	-

ที่มา: Sirakiatsakul, P., & Suwanpratest, O., 2017

ภาพ 27 การประยุกต์บทบาทเม็นทอร์ในเทพปกรณัมในการพัฒนาพี่เลี้ยง (mentor) ในระบบพี่เลี้ยง (mentoring system)

จากตาราง 13 เป็นการเปรียบเทียบความสอดคล้องของ mentor functions in mythology ตามทฤษฎีของไวเกลอร์ กับบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในฐานะเม็นทอร์ และเม็นทอร์ในบริบทงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แสดงให้เห็นว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นเม็นทอร์ที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ 1) การเป็นแรงจูงใจนำไปสู่วิถีแห่งธรรมะและการพัฒนาทางจิตวิญญาณที่เหมาะสมกับแต่ละระดับบุคคล 2) การให้รางวัลเมื่อผ่านบททดสอบ 3) การสั่งสอนศีลธรรมในการดำรงชีวิตให้เข้าใจชีวิตและโลก 4) การปลุกฝังให้เกรงกลัวและละอายต่อการทำบาป และ 5) การให้สติในการใช้ชีวิตและตระหนักในการพัฒนาจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับเทพปกรณัมตามทฤษฎีของไวเกลอร์ ทุกข้อยกเว้นเรื่องการให้บททดสอบเรื่องความรัก (Sexual Initiation) สันนิษฐานได้ว่าเป็นเพราะท้าวเวสสุวรรณเป็นเม็นทอร์ที่ปรากฏในเทพปกรณัมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ดังนั้นบทบาทที่ปรากฏของท่านจึงแตกต่างจากบทบาทของเม็นทอร์ที่มีการให้บททดสอบเรื่องความรักดังปรากฏในเทพปกรณัมกรีกตามแนวคิดของไวเกลอร์

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในฐานะเม็นทอร์ตามแนวคิดของไวเกลอร์กับบทบาทของเม็นทอร์ในบริบทงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองบริบทมีความคล้ายคลึงกันเพียงแต่มุ่งเป้าหมายในการพัฒนาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บทบาทของเม็นทอร์ในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มุ่งเพื่อการพัฒนาศักยภาพในการทำงาน ส่วนบทบาทเม็นทอร์ของท้าวเวสสุวรรณมุ่งเพื่อการดำเนินชีวิตและพัฒนาทางจิตวิญญาณ

ประเด็นสำคัญของระบบพี่เลี้ยงในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดจากการเปรียบเทียบตามตารางข้างต้นนี้คือ การเตือนสติในการใช้ชีวิตและการชี้ให้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาจิตวิญญาณ รวมทั้งการปลุกฝังให้เกรงกลัวและละอายต่อการทำบาป ซึ่งเป็นการให้คำแนะนำในด้านคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้การให้รางวัลเมื่อผ่านบททดสอบก็เป็นส่วนหนึ่งของการให้กำลังใจที่จะเป็นแรงกระตุ้นให้ปฏิบัติตามวิถีที่เม็นทอร์แนะนำ

อย่างไรก็ตามเทพปกรณัมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอว่าอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเครื่องมือระบบพี่เลี้ยง (mentoring system) ในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ด้วยการประยุกต์ใช้แบบและวิธีการสอนตามบทบาทเม็นทอร์ในเทพปกรณัม เป็นตัวแบบให้แก่พี่เลี้ยง (mentor) ในการสอนผู้ถูกสอนงาน (mentee) และประยุกต์ใช้เนื้อหาของเทพปกรณัมในการสอนด้านศีลธรรมจริยธรรมและเป้าหมายในการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังภาพ 27 ข้างต้น

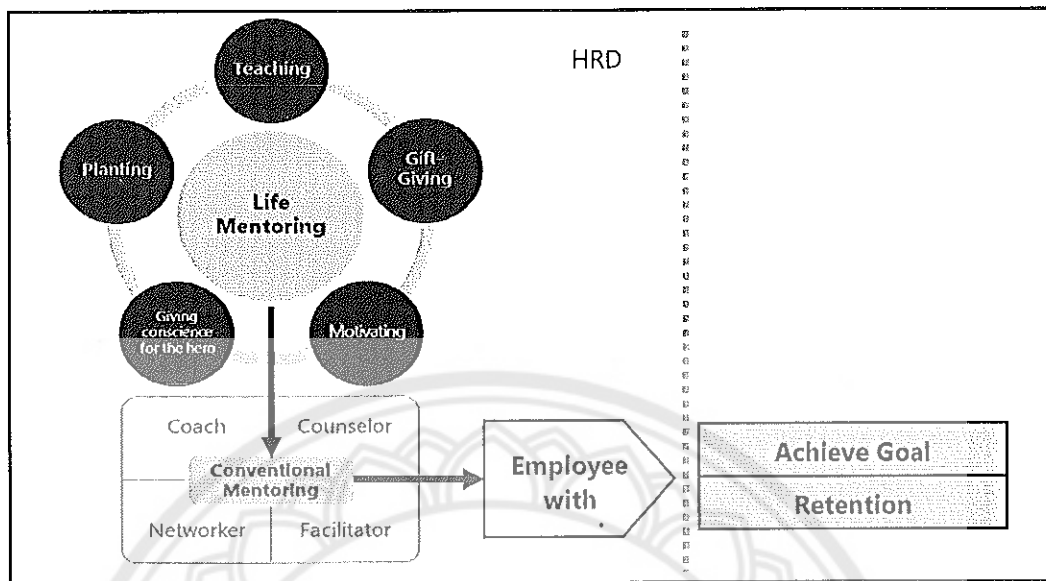
การประยุกต์คติชนวิทยาในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ในภาพรวมจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าระบบพี่เลี้ยงในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพในการทำงาน จะเป็นอย่างไรหากมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับระบบพี่เลี้ยงที่มุ่งเน้นให้ผู้ถูกสอนงานได้เรียนรู้ศีลธรรมจริยธรรม เรียนรู้ความ

อยู่รอดของการใช้ชีวิตและเห็นความสำคัญของการพัฒนาทางจิตวิญญาณควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ตามแนวคิดของงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ “มนุษย์มีคุณค่าและมีความสำคัญสูงสุดในองค์การ” ดังนั้นการที่องค์การจะพัฒนาไปสู่เป้าหมายสูงสุดขององค์การได้นั้น นอกจากการพัฒนาในด้านกายภาพพื้นฐานแล้ว องค์การควรจะต้องมีการพัฒนามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพจึงจะเป็นพลังขับเคลื่อนองค์การให้ไปสู่เป้าหมายได้ และคำวามมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพนั้น เทพปกรณัมสอนให้เราเข้าใจว่าต้องเกิดจากการถูกพัฒนาทั้งในด้านกายภาพและจิตวิญญาณ คือต้องเป็นทั้งคนที่เก่งทั้งงานควบคู่ไปกับความดีและการมีคุณธรรมจริยธรรม เฉกเช่นเดียวกับวีรบุรุษ (hero) ในเทพปกรณัม Vogler (2007) กล่าวว่าวีรบุรุษจะต้องไม่เพียงแต่เป็นผู้ที่มีพลังกำลังแข็งแรงหรือกล้าหาญตามความสามารถของตนเท่านั้น คุณสมบัติสำคัญของวีรบุรุษคือความเสียสละซึ่งเป็นคุณธรรมหลักที่บอกถึงความเป็นวีรบุรุษที่แท้จริง ความเสียสละคือความเต็มใจของวีรบุรุษในอันที่จะสละอะไรบางอย่างที่มีคุณค่า เพื่อประโยชน์ของอุดมคติ หรือของกลุ่ม (Vogler, C., 2007, p. 31) นอกจากประเด็นของศีลธรรมและจริยธรรมแล้ว ในปี พ.ศ. 2564 ยังมีการคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยโดยสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนของผู้สูงวัยต่อประชากรประชากรทั้งหมด คือ 20:80 (Bangkokbiznews, 2017) ฉะนั้นก็จะมีผู้เกษียณอายุจำนวนมาก และการสรรหาผู้มาดำรงตำแหน่งงานว่างจึงมีความสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการสรรหาผู้มาดำรงตำแหน่งที่สำคัญขององค์การคือ กระบวนการวางแผนการสืบทอดตำแหน่ง (succession planning) ร่วมกับระบบพี่เลี้ยงในการสอนงาน (mentoring system) เพื่อค้นหาบุคคลที่เป็นทายาท (successor) ด้วยการคัดกรอง 3 ระดับ คือ 1) การกรองเพื่อคัดเลือกคนดี 2) การกรองเพื่อคัดเลือกคนดีที่เป็นคนเก่ง และ 3) การกรองเพื่อคัดเลือก คนดีและคนเก่งที่เหมาะสม (ชำนาญ พิมลรัตน์, 2548; ศิริยุพา รุ่งเรืองสุข, 2550; คริสมาศ ศุภทนต์, 2552; คณินนิช อนุโรจน์, 2553 อ้างถึงใน ปรีวัตร เปลียนศิริ, และวาสิตา บุญสาร, 2558, น. 64) ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่กล่าวมาข้างต้นว่า “มนุษย์ที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องเกิดจากการพัฒนาทางกายภาพและจิตวิญญาณ คือต้องเป็นทั้งคนที่เก่ง ทั้งงานควบคู่ไปกับความดีและการมีคุณธรรมจริยธรรม” อีกทั้งยังเรื่องการดำเนินชีวิตส่วนตัว ซึ่งมีผลการวิจัยพบว่าชีวิตส่วนตัว (personal life) ส่งผลกระทบต่อผลการปฏิบัติงาน และผลิตภาพในการทำงาน (productivity) (Messer, L., 2016) และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการลาออกของพนักงาน ซึ่งในการศึกษาประเด็นดังกล่าวได้ให้ข้อเสนอแนะว่าองค์การควรมีระบบติดตามถึงผลกระทบจากการทำงานที่มีต่อชีวิตส่วนตัวของพนักงานเพื่อดูแลรักษาคนในองค์การ (Hsieh, J. Y., Pearson, E. T., & Kline, F. S., 2008, p. 1)

ดังกล่าวข้างต้นนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิทท์ กังสนันท์ (2557, น. 120) ว่าการออกแบบและพัฒนาระบบทรัพยากรมนุษย์ในบริบทศีลธรรมควรมีการศึกษาวิจัยค้นหาความจริงเกี่ยวกับคนมากขึ้น รวมทั้งการใช้ฐานความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของคนเป็นพื้นฐานสำคัญ ดังนี้แล้วผู้วิจัยจึงเสนอกรอบแนวคิด (conceptual model) อันจะเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคตในการพัฒนาเครื่องมือสำหรับงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การไทยด้านการพัฒนาชีวิตส่วนตัว ศีลธรรม ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพในการทำงาน

สำหรับแนวทางการประยุกต์บทบาทของเม็นทอรีในเทพปรกณัมท้าวเวสสุวรรณที่ได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอการประยุกต์บทบาท 5 ด้าน ของเม็นทอรีในเทพปรกณัมเข้าไปในบทบาทของเม็นทอรีในระบบพี่เลี้ยงในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่สนับสนุนการสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ได้ดีในองค์การแบบไทย ด้วยการเพิ่มกระบวนการ "Life Mentoring" (ดูที่เชิงอรรถ 43) ที่เป็นการสอน ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวัน ความปลอดภัยของการดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งการทดสอบทดลอง และการพัฒนาวิจารณ์ญาณทางศีลธรรมและจริยธรรมที่ดี ทั้งนี้จากการประยุกต์บทบาทของเม็นทอรีในเทพปรกณัมเข้าไปในระบบพี่เลี้ยง (mentoring system) เพื่อเติมเต็มระบบพี่เลี้ยงให้มีจุดเน้นทั้งด้านประสิทธิภาพ (ทั้งในด้านกายภาพและจิตวิญญาณ) และความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในด้านความเก่งงานให้มีความสมดุลควบคู่กับการพัฒนาด้านจิตวิญญาณและคุณธรรมจริยธรรมด้วย ผู้วิจัยหวังว่าจะสามารถพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์การให้เป็นทั้ง คนดีและคนเก่งโดยสมบูรณ์ ดังภาพ

ภาพ 28 กรอบแนวคิดสำหรับกรวิจัยในอนาคตในการพัฒนาระบบที่เลี้ยง (mentoring system)

การแปลงรูป (transform) แนวคิดเม็นทอรีในเทพปรกณ์มนุษย์เม็นทอรีในงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการบูรณาการแนวคิด Life Mentoring ที่ผนวกกับการถอดแบบบทบาทของเม็นทอร์จากเทพปรกณ์ทำเวสสุวัณบูรณาการร่วมกับระบบที่เลี้ยงที่มีรากฐานมาจากเทพปรกณ์กรีก นำจะช่วยสนับสนุนและเติมเต็มระบบที่เลี้ยง (mentoring system) ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยแนวคิดใหม่นี้ จะทำให้ผู้ที่เป็นเม็นทอร์หรือพี่เลี้ยงซึ่งเดิมมุ่งสอนแต่เพียงเรื่องการพัฒนาศักยภาพของผู้ถูกสอนงาน (mentee) ให้สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จราบรื่น ยังต้องคำนึงถึงการสอนและให้คำแนะนำในด้านความอยู่รอดในการใช้ชีวิต และการพัฒนาจิตวิญญาณภายใต้การมีคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสม ซึ่งการแนะนำอย่างครบถ้วนทุกส่วนนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถสร้างทายาท (successor) ผู้สืบทอดตำแหน่งงานที่เป็นคนดีที่เก่งและเหมาะสมกับงานให้แก่องค์กร และเป็นการจัดการเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของพนักงานที่จะช่วยลดอัตราการลาออกด้วย

ดังกล่าวมาเป็นการประยุกต์ข้อมูลทางคติชนวิทยาออกมาแบบพัฒนาเครื่องมือ (intervention tools) ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางจิตวิญญาณบนฐานของคติความคิด ความเชื่อในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย เห็นได้ว่าการศึกษาทางคติชนวิทยาไม่ควรหยุดเพียงการศึกษาเชิงเนื้อหาหรือข้อมูลทางคติชนคดีแต่ควรใช้มุมมองที่สัมพันธ์กับศาสตร์อื่นด้วย ทำให้เห็นสมภาพบนโลกกับแบบที่มาจากเมืองบน (archetype).

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เรียนรู้เปลี่ยนผ่านไปสู่อีกสภาวะหนึ่งของการดำเนินชีวิตและการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ดังที่พระมหาเทวีอชิราบอกกับเทเลมาคัส บุตรชายของโอดิสซียุสว่า "จงไปตามหาบิดาของเจ้า" ซึ่งการเดินทางตามหาบิดา คือ การผจญภัยเพื่อค้นหาว่าอาชีพการงานของคุณคืออะไร ธรรมชาติของคุณเป็นอย่างไร กำเนิดของคุณเป็นอย่างไร คุณรับภาระนั้นด้วยความตั้งใจ คุณได้ผ่านการตายและการฟื้นคืนชีวิต และคุณคือสิ่งมีชีวิตอีกแบบหนึ่ง (Campbell, J., บารนี บุญทรง แปล, 2551, น. 266) การเรียนรู้และพัฒนาจิตวิญญาณที่ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์จากการเดินทางตามหาบิดานั้นเปรียบดังวลีอมตะของโสกราตีส Socrates (470-399 BC) ที่ว่า "One thing only I know, and that is that I know nothing - สิ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้คือ ข้าพเจ้าไม่รู้อะไรเลย" ผู้วิจัยได้รับการพัฒนาไปสู่ความไม่มีอะไร เป็นการลดอดีตความเป็นตัวตนของตนเองผ่านบททดสอบต่าง ๆ ได้รับประสบการณ์การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา (Atonement with the Father) ได้แก่ 1) การสอนตามความสามารถในการเรียนรู้ 2) การรู้คุณค่าในตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่น 3) การมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และ 4) การมีความเข้าใจและปล่อยวาง ตามทฤษฎี Monomyth ผู้ที่จะพัฒนาตนเป็นวีรบุรุษได้นั้นนอกจากการปฏิบัติพันธกิจจนสำเร็จได้เรียนรู้สิ่งใหม่อันเป็นคุณค่าของคติชนวิทยาจากการศึกษาครั้งนี้แล้ว จะต้องนำองค์ความรู้ที่ได้รับนั้นกลับไปเผยแพร่ประยุกต์ใช้ในองค์กรตามแนวทางที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้ข้างต้น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถแผ่ขยายองค์ความรู้ทางคติชนวิทยาที่สัมพันธ์กับศาสตร์อื่นในวงกว้างต่อไป

ข้อจำกัดของการศึกษา ประโยชน์ของการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

การนำเสนอในส่วนนี้ประกอบด้วย ข้อจำกัดของการศึกษา ประโยชน์ของการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. ข้อจำกัดของการศึกษา

1.1 ด้านเอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คติความคิดเรื่องท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ศาสนาพุทธและฮินดู เป็นการศึกษาวิเคราะห์จากคัมภีร์ที่ปรากฏเทพปกรณัมเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในศาสนาพุทธและฮินดู ซึ่งเป็นการศึกษาเฉพาะคัมภีร์ศาสนาพุทธเถรวาทเท่านั้น หากจะนำผลการศึกษาไปใช้ต้องคำนึงถึงแหล่งที่มาของเอกสารที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วย

1.2 ด้านวิธีการศึกษา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวคือ เป็นการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) โดยศึกษาคัมภีร์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา การนับถือท้าวเวสสุวรรณ และบทบาทของท้าวเวสสุวรรณ ที่ปรากฏในพื้นที่อาณาจักรโบราณ ได้แก่

ทวารวดี ศรีวิชัย และ หริภุญชัย และการวิจัยศึกษาตนเอง (Self-study research) โดยศึกษาจากประสบการณ์ภาคสนามของผู้วิจัยใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและประสบการณ์ของตนเอง เป็นการสืบเสาะหาความรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น ทักษะคติ ค่านิยม และการปฏิบัติของตนเอง เพื่อให้ได้องค์ความรู้แล้วนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเอง เป็นการศึกษาที่ต้องวิเคราะห์ประสบการณ์ส่วนบุคคล ซึ่งไม่สะดวกด้วยการใช้แบบสอบถามและการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประโยชน์ของการวิจัย

2.1 มีชุดความรู้ที่ครอบคลุมกระแสของคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาพุทธและฮินดูที่มีความเชื่อมโยงกับคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่ปรากฏในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

2.2 ได้เห็นถึงการศึกษาที่ครอบคลุมกระแสความเชื่อมโยงจากวัฒนธรรมหลวง (the great tradition) สู่วัฒนธรรมย่อย (the little tradition) ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย

2.3 เป็นการอธิบายความเชื่อในสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วย การหาคำตอบแบบวิทยาศาสตร์ แต่สามารถหาคำตอบได้โดยวิธีการทางคติชนวิทยาด้วยการตีความเชิงอุปลักษณ์ (metaphor) ของเทพปกรณัม

2.4 เป็นแบบอย่างและวิธีการในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทางจิตวิญญาณมนุษย์อันเป็นการไต่ระดับไปสู่ภาวะที่มีความประเสริฐสูงสุดจากการตีความอุปลักษณ์ (metaphor) ในเทพปกรณัม

2.5 ได้เห็นถึงความก้าวหน้าในแนวทางการศึกษาทางคติชนวิทยาของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากการศึกษาด้านคติชนวิทยาในอดีต ด้วยการนำเสนอแก่นของข้อมูลทางคติชนคดีที่นำไปสู่การพัฒนาทางศีลธรรมและจิตวิญญาณของมนุษย์ อันเป็นการไต่ระดับไปสู่ภาวะแห่งความประเสริฐสูงสุด

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

3.1 การศึกษาวิจัยภาคสนามต้องมีการวางแผนให้ครอบคลุมทั้งด้านงบประมาณที่ต้องมีแหล่งทุนสนับสนุนสำหรับภาคสนามขอบเขตวงกว้าง ด้านระยะเวลาที่ต้องมีความยืดหยุ่นสำหรับแหล่งข้อมูลที่เพิ่มขึ้นในระหว่างที่อยู่ในสนามวิจัย และด้านความปลอดภัยของผู้วิจัยที่ต้องมีผู้ช่วยวิจัยอย่างน้อย 1 ท่านร่วมทีมกับผู้วิจัยด้วย

3.2 การมีผู้ช่วยวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญและมุมมองในศาสตร์ที่แตกต่างกันกับผู้วิจัย จะสนับสนุนในเรื่องมุมมองที่แตกต่าง ความสมบูรณ์ของการเก็บข้อมูล และการแก้ปัญหาได้ทันท่วงทีขณะที่อยู่ในสนามวิจัย

3.3 การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมิติเหนือโลก การสื่อสารต่างมิติ ซึ่งบางครั้งผู้ให้ข้อมูลไม่ยินดีในการให้ข้อมูล หรืออาจมีกลุ่มมิชชันนารีที่แฝงตัวเข้ามา จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องฝึกการสังเกตพฤติกรรมและการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้ชำนาญก่อนเข้าสู่สนามการวิจัย

3.4 การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ผู้วิจัยจะต้องประพฤติตนอยู่ศีลธรรมและหมั่นปฏิบัติสมาธิ เพื่อเป็นฐานเปิดรับข้อมูลจากการสื่อสารต่างมิติทั้งทางกายและจิต ซึ่งจะนำทางท่านไปพบกับข้อมูลต่าง ๆ อันนำไปสู่การไต่ระดับทางจิตวิญญาณต่อไป

3.5 ควรมีการศึกษาคติชนคดีในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย เกี่ยวกับบทบาทของเทพปกรณ์ในด้านอื่น ๆ หรือเทพปกรณ์อื่น ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์กับการดำเนินชีวิตและการทำงานได้

3.6 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบพี่เลี้ยง (mentoring system) ในงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านคติชนวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ คุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การให้เป็นคนดีที่เป็นคนเก่งและเหมาะสมกับงาน

บรรณานุกรม

กรมพระยาเดชาดิศร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. (ม.ป.ป.). *ฉันท์สังเวทพระมหาเสวตฉัตร*.

สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก <http://www.siamganesha.com/guru07.html>

กรมศิลปากร. (2542). *พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

กรมศิลปากร. (2548). *โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์*. นนทบุรี:

ส. พิจิตรการพิมพ์.

กรมศิลปากร. (2550). *หนังสือนำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ อุทอง และเรื่องราวสุวรรณภูมิ*.

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

กรมศิลปากร. (2555). *ไตรภูมิภวตบัตถอดความ*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.

ภุคณา กุศลาลัย, และเรื่องอุไร กุศลาลัย. (2555). *มหาภารตยุทธ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

ภุคตยา ณ หนองคาย. (2553). *พลาณาภาพแห่งเทพปรณัม*. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 17(1), 181-191.

ภุช เหลือลมัย (2553) *จดุคามรามเทพ: กระบวนการและพลังอำนาจของการกลายเป็นนิยาย*.

ใน *โบราณสถานตุมปัง โบราณสถานและโบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดทำโดยมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*. นครศรีธรรมราช: ไทม์พริ้นติ้ง.

กิ่งแก้ว อัดถากร. (2552). *พิธีกรรมคือการเชื่อมโยง*. *มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 6 (1), 1-9.

กิ่งแก้ว อัดถากร. (2553). *โสคราตีส์: นักปรัชญาที่แท้*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

กิ่งแก้ว อัดถากร. (2557). *เอกสารประกอบการบรรยาย วิชา 776631 ภาคการศึกษาที่ 1/2557*.

พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กิ่งแก้ว อัดถากร. (2558). *การตื่นตัวสู่มิติแห่งความลึกซึ้งทางจิตและทางเทพปรณัมด้วยวิถีการ*

ค้นคว้าด้วยปัญญาวิเคราะห์. ใน *บางเรื่องจากข้อคิดงานเขียนประกอบการเรียนการสอนคติชนวิทยา* (น. 1-39). พิษณุโลก: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กิตติยวดี ชาญประโคน. (2560). *ท้าวเวสสุวรรณในสังคมและวัฒนธรรมไทย*. *วารสารรามคำแหง*

ฉบับมนุษยศาสตร์, 36(2), 27-46.

โกวิทย์ กังสนันท์. (2557). *ก้าวข้ามการบริหารทรัพยากรมนุษย์: คนในมุมมองศีลธรรมของการ*

บริหาร. *วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ*, 6(1/2557), 94-124.

ไก่ แม่กลอง. (ม.ป.ป.). *ประวัติท้าวเวสสุวรรณวัดจุฬามณี*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก

http://www.watjulamanee.com/viewpage.php?page_id=6

- ข้อมูลธุรกิจ และท่องเที่ยว จังหวัดอุดรธานี. (ม.ป.ป.). สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก
http://www.udclick.com/home1/index.php?option=com_sobi2&sobi2Task=sobi2Details&catid=62&sobi2Id=2005&Itemid=300146
- คาร์ล กุสตาฟ ยุง. (2551). *ความทรงจำ ความฝัน ความคิดคำนึง* แปลจาก MEMORIES, DREAMS, REFLECTIONS โดย พงณา จันทรสันติ. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- แคทรียา อังทองกำเนิด. (2557). *อาร์คีไทพ์อวตาร: ปรัชญาการณ์ทางเทพปกรณัมในศาสนาฮินดู และพระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ดุขฎฐฎีนิพนธ์). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- แคมป์เบลล์, เจ. (2551). *พลาณาภาพแห่งเทพปกรณัม [The Power of Myth]* (บารนี บุญทรง, ผู้แปล กิ่งแก้ว อัดถากร, บก.). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2544). *ทำเนียบเจ้าแม่และผู้วิเศษของจีน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
- พับลิชชิ่ง.
- จิรประภา อัครบวร. (2554). *พัฒนาคนบนความยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เต้า (2000).
- จุฑาทิพย์ อุมะวิชณี. (2542). *ชีวิตและการรู้จักตนเอง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
- ธรรมศาสตร์.
- จุฑามาศ แทนจอน. (2558). *สมองกับอารมณ์: มหัศจรรย์ความเชื่อมโยง*. *วารสารราชพฤกษ์*, 13(3), 9-19.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2552). *พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- จันทรสมาลย์ กบิลสิงห์ ษฎุเสณ. (2554). *พระพุทธศาสนาแบบทิเบต*. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- ชมรมพระเครื่องศิริสโตร. (ม.ป.ป.). *พระพิมพ์เนศ*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก
http://www.siristore.com/Products/KuwenMaharah_1.asp
- ชลิตดา. (2548). *ตำนานอียิปต์โบราณ*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2551, 28-29 พฤศจิกายน). *ท้าวขัตตุคามเทพ และท้าวรามเทพ: จากทวารบาลสู่ เทเวผู้คุ้มครองเมืองนครศรีธรรมราช*. ใน *เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง โลกของ อิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์*. นครศรีธรรมราช: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์.
- ชาติรี ฝ่ายคำตา. (2556). *การศึกษาวิจัยตนเอง: กลยุทธ์ทางเลือกในการพัฒนาวิชาชีพครูของคุณ*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(1), 100-110.

ชาย โปธิลิตา.(2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

โชติช่วง นาดอน. (2555). *ไซซึ่งตำนานทรพยาทพ*. กรุงเทพฯ: ชุมศิลป์ธรรมดา.

ณัชพล ศิริสวัสดิ์. (2555). *โลกบาลในวรรณคดีพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทะเลลลामะ. (2553). *ชั่วขณะสุดท้ายแห่งชีวิต* [Advice On Dying And A Better Life] (ธรรมา รินศานต์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลด์คีมทอง.

ท้าวภูเวร เทวเมหาราชเจ้าผู้เป็นเจ้าแห่งทรัพย์. (2547). สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก <http://www.ounamilit.com/kread13.htm>

ทิโมธี ฟริค, และปีเตอร์ แกนดี้. (2551). *เฮอริเมทิกา: อมตธรรมนำโลก* [THE HERMETICA: The Lost Wisdom of the Pharaohs] (กิ่งแก้ว อัดถากร, ผู้แปล). นนทบุรี: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เทพ – สัญลักษณ์ ประจำหน่วยราชการ-ประจำทิศ. (2554). สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก <http://group.wunjun.com/stou27/topic/298920-8669>

ไทยโพสต์. (ม.ป.ป.). *ภาพท้าวเวสสุวรรณ ประติมากรรมประดับพระเมรุมาศในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช*. สืบค้น 13 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.thaipost.net/sites/default/files/20171102po202jpg.jpg>

ธวัชชัย วิสุทธิมรรค. (2535). *ชีวิตหลังความตาย Life After Death*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาบาไฮแห่งประเทศไทย.

ธนาภิต. (2546). *ตำนานเทพเจ้าและวีรบุรุษกรีก-โรมัน*. กรุงเทพฯ: ปิรามิด.

ธิดา สาระยา. (2554). *ประวัติศาสตร์มหาสมุทรอินเดีย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

นวรรตน์ ภัคดีคำ. (2553). *เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จีน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

นิติพล ภูตะโชติ. (2559). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว. (2555). *โลกของผู้หญิง*. ใน *เรื่องเล่าของพลัง* (น. 31-50). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

นิพัทธ์พร เฟ็งแก้ว. (2559). *แม่โพสพมีมาแต่เมื่อใด*. *วารสารเมืองโบราณ*, 42(3), 158-165.

นิตา ชูโต. (2551). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: พริ้นต์โพร.

เนื้ออ่อน ขรัวทองเตียว. (2550). *รูปแบบและความเชื่อของงานศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศรี-ลักษมีที่พบในประเทศไทย ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- บารนี บุญทรง. (2552). วิญญาณอิสระของโจเซฟ แคมป์เบลล์ กับการศึกษาความเทพปรกรณ์.
วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 6(1), 33-53.
- บารนี บุญทรง. (2556). เทพปรกรณ์: คติในโลกแห่งมายา. วารสารมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร, 10(2), 1-10.
- บารนี บุญทรง. (2557). เอกสารประกอบการบรรยาย วิชา 776611 ภาคการศึกษาที่ 1/2557.
พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ไบรอัน ไวส์. (2558). ความหมายของการมีชีวิตร. [Messages from the Masters-Tapping into
the Power of Love] (มณฑาณี ต้นติสุข, ผู้แปล). สมุทรปราการ: ใ้มายก้ออด.
- ปรมาลิขิตชินโรต, กรมพระ. (2552). สมุดภาพปฐมสมโพธิกถา วรรณคดีพระพุทธศาสนาพากษ์ไทย
คัมภีร์แสดงเรื่องราวของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา.
- ประจักษ์ ประกายพิทยากร. (2529). เทวอนุกรมในวรรณคดี. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประเวศ วะสี. (2545). วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 สู่ภพภูมิใหม่แห่งการพัฒนา. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ประเวศ วะสี. (2550). ความเป็นมนุษย์กับการเข้าถึงสิ่งสูงสุด ความจริง ความงาม ความดี.
กรุงเทพฯ: กรีน – ปัญญาญาณ.
- ประเวศ วะสี. (2553). ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด. กรุงเทพฯ:
เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์ และการพิมพ์.
- ประโยชน์จิติ นุตร์อำพันธ์. (2549). เมื่อความตายไม่ใช่เหตุบังเอิญ (พิมพ์ครั้งแรก ในชื่อ ภพภูมิ
ภาวะหลังความตาย และกายละเอียด). กรุงเทพฯ: สว่างสรรพคุณส์.
- ประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่. (ม.ป.ป.). สืบค้น 12 มิถุนายน 2558, จาก [http://2g.pantip.com/cafe/
isolate/topic/M13130485/M13130485.html](http://2g.pantip.com/cafe/isolate/topic/M13130485/M13130485.html)
- ประเพณีถือศีลกินผัก (กินเจ) จังหวัดภูเก็ต. (ม.ป.ป.). สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก
<http://www.phuketvegetarian.com/borad/data/4/0066-1.html>
- ปัทมรัตน์ ธรรมกวินทิพย์. (2556). การศึกษาเปรียบเทียบอารยธรรมในวรรณคดี: กรณีศึกษาจาก
นิทานพระอภัยมณีคำกลอนและโศลก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). พิษณุโลก:
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปรีวัตร เปลียนศิริ. (2555). การประยุกต์ใช้สุนทรียสาธกเพื่อพัฒนากระบวนการสืบทอดตำแหน่ง
ผู้นำในชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านแม่คงซ้าย
อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์.

ปรีวัตร เปลียนศิริ, และวาสิตา บุญสาธว. (2558). การพัฒนากระบวนการสืบทอดตำแหน่งผู้นำ
ชาติพันธุ์ด้วยสุนทรียสาธก. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 55(3/2015), 59-86.

ผาสุข อินทราวุธ. (2543). พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสมัย.

ผาสุข อินทราวุธ. (2556, 7-8 กันยายน). อุทอง: เมืองท่าโบราณและศูนย์กลางพระพุทธศาสนายุค
แรก. ใน เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง อุทองเมืองโบราณเมือง
สร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม: ผ่านหลักฐาน
พระพุทธศาสนาสมัยแรกเริ่มและรอยอุกปิด (น. 11-25). สุพรรณบุรี: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

พนิดา อัจฉรินทร์เพ็ญ (บก.). (ม.ป.ป.). สมุดภาพไตรภูมิพระร่วง. กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม
ธรรมสภา.

พัชนี สมกำลัง. (2552). ความผาสุขทางจิตวิญญาณของฟลอเรนซ์ ในตึงเกล: การตีความหมาย
ชีวิตประวัติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พัฒนิตา ภูมิวัฒน์. (2548). ปวงเทพผู้นิราศ ดำเนินเทพเจ้าเคลติกและดิวตันนิค. กรุงเทพฯ:
นวนิตา.

พระครูสังวรสมาธิวัตร (ประเดิม โกมล). (2528). บทเรียนไตรภูมิพระร่วง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร.

พระครูสิงห์แก้ว จริธมฺโม. (2554). บทบาทผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา:
ศึกษากรณีเฉพาะตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านไส้ จังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไตรปิฎก เล่มที่ 10 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 2 ทีฆนิกาย มหาวรรค. (2546). สืบค้น 20
เมษายน 2557 จาก <http://www.84000.org/tipitaka/pitaka2/v.php?B=10&A=5727&Z=6256&pagebreak=0>

พระไตรปิฎก เล่มที่ 14 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 6 มัชฌิมนิกาย อุปรินิพนสาธก. (2546).
สืบค้น 25 เมษายน 2557, จาก http://www.84000.org/tipitaka/pitaka_item/r.php?B=14&A=6750&w=%E0%B7%C7%B7%D9%B5%CA%D9%B5%C3

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์
(พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธานุภาพของธรรมสภา.

พระโพธิ์รังสี. (2510). *คำแปลจามเทวีวงศ์พงศาวดารเมืองหริภุญไชย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:

มิตรนราการพิมพ์.

พระไพศรพน. (ม.ป.ป.). สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก [http://th.wikipedia.org/wiki/](http://th.wikipedia.org/wiki/พระไพศรพน)

พระไพศรพน

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2556). *เทพเจ้าและสิ่งน่ารู้*. กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา.

พระมหาวิระ ภาวโร. (2518). *ไตรภูมิ*. อุทัยธานี: วัดจันทาราม ท่าซุง.

พระยาจักรีภิรมย์ฯ (สรวง ศรีเพ็ญ). (2556). *เทวกำเนิด*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง

แอนด์พับลิชชิ่ง.

พิธีกรรมและประเพณีที่สำคัญภาคเหนือ. (ม.ป.ป.). สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก

http://www.dra.go.th/module/attach_media/sheet8020091214030529.pdf

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา. (2559). *ภาพรูปหล่อองค์ลอยพระโพธิ์สัตว์ซุ้มกล* พบที่ อำเภอ

สะทิงพระ จังหวัดสงขลา สมัยศรีวิชัย ราวพุทธศตวรรษที่ 16. สืบค้น 17 ตุลาคม 2559,

จาก http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/database/images/songkhla_banner/m02.jpg

ปัญญา รัตนาพันธุ์. (2559). *สมอง 4.0*. สืบค้น 14 ตุลาคม 2561 จาก

<https://www.gotoknow.org/posts/606968>

ภูธร ภูมะธน. (2556, 7-8 กันยายน). *หลักฐานและหลักฐานพุทธศาสนาสมัยแรกเริ่มที่เมืองคูทอง*

และปริมนชล. *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง คูทองเมืองโบราณ*

เมืองสร้างสรรคการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม:

ผ่านหลักฐานพระพุทธรศาสนาสมัยแรกเริ่มและรอยลูกบิด (น. 85-103). สุพรรณบุรี:

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2512). *ศกุนตลา* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ:

ศิลปาบรรณาการ.

มณฑล สรไกรกิติภูล, และสุนันทา เสียงไทย. (2556). *มิติทางจิตวิญญาณในการทำงาน*

(Workplace Spirituality): *ความท้าทายในการบริหารทรัพยากรมนุษย์.*

วารสาร มลก. วิชาการ, 16(32), 129-140.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525 ก). *พระสูตรและอรรถกถาแปล: พระสูตรต้นตปิฎก ที่ทนิกาย*

มหาวรรค (ชนวนสกุสูตร) เล่ม 2 ภาค 1 (เรื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งราชวงศ์จักรี

กรุงรัตนโกสินทร์). กรุงเทพฯ: เฉลิมชาญการพิมพ์.

- มหาวิทยาลัย. (2525 ข). พระสูตรและอรรถกถาแปล: พระสูตรตันตปิฎก ที่ชนิกาย
 ปาฎิกวรรค (อภฺยานาฎิยสูตร) เล่ม 3 ภาค 2 (เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งราชวงศ์
 จักรี กรุงรัตนโกสินทร์). กรุงเทพฯ: เฉลิมชาณการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัย. (2552). พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล: พระสูตรตันตปิฎก ที่ชนิกาย
 ปาฎิกวรรค (อภฺยานาฎิยสูตร) ภาค 3 เล่ม 2. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
 มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2557). มหาภาพรรมายณะของวาลมิกิ เพื่อเฉลิมพระเกียรติ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระเกียรติ 7
 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ย่าอัมพวา: วัดจุฬามณี สมุทรสงคราม. (2553). สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก
<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=544021>
- ยุค ศรีอาริยะ. (2555). ประวัติศาสตร์อันดตา: รื้อรากประวัติศาสตร์สยาม. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- รพินทรนาถ ฐาณกร. (2554). สาดhana [SADHANA The Realisation of Life] (ระวี ภาวิไล, ผู้แปล).
 กรุงเทพฯ: ภาารตะ.
- รามเศ เมนอน. (2551). รามายณะ [The Ramayana] (วรวดี วงสง่า, ผู้แปล). กรุงเทพฯ:
 เมืองโบราณ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิภิกษา. กรุงเทพฯ:
 ราชบัณฑิตยสถาน.
- จิโรไฮ โอคาว่า. (2556 ก). กฎแห่งนิรันดร์ (เขมดักษณณ์ ดีประวัติ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิศาสตร์
 แห่งความสุข.
- จิโรไฮ โอคาว่า. (2556 ข). กฎแห่งสุริยะ (สุนิดา พันธมาตย์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิศาสตร์แห่ง
 สุข.
- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2558). ทวารวดีในอีสาน. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วริวรรณ์ วิทยฐานกรณณ์. (2556). การเปลี่ยนแปลงของจิตสำนึกกับงานจิตวิทยาเท่าทันตัวตน.
 ใน รวบรวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี จิตตปัญญาศึกษาครั้งที่ 5 ภาวะผู้นำ
 จิตวิญญาณ และการพัฒนามนุษย์ (น. 51-74). นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, และมงคล เปลียนบางช้าง. (2540). คู่มือนำชมพิพิธภัณฑ์จันเสน. กรุงเทพฯ:
 ยิงเจริญการพิมพ์.
- วิยะดา ทองมิตร. (2558). เมืองพนมรุ้ง. วารสารเมืองโบราณ, 41(2), 12-14.

- วิยะดา ทองมิตร. (2559). ลพบุรี นครตักสิลาแห่งสยามประเทศ. *วารสารเมืองโบราณ*, 42(2), 12-30.
- วรรณะ มูลขำ. (2545). *ร่องรอยและอิทธิพลของคติพุทธศาสนาหายานที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมพื้นบ้านในจังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2540). *นครหลวงของไทย*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ศรีศักร วัลลิโภดม, ประไพ วิริยะพันธุ์, และสำนักเมืองโบราณ. (2556, 7-8 กันยายน). *คู่มือท่องเที่ยว* ถูกปิดคู่มือท่องเที่ยวสองที่สุดของเมืองไทย. *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง คู่มือท่องเที่ยวเมืองโบราณเมืองสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิม: ผ่านหลักฐานพระพุทธศาสนาสมัยแรกเริ่มและรอยถูกปิด* (น. 27-57). สุพรรณบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2558). เมืองฝ้ายนครรัฐในมณฑลเทศะ. *วารสารเมืองโบราณ*, 41(2), 36-52.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2559). ละโว้ ถึง ลพบุรี การเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์เมืองโบราณ. *วารสารเมืองโบราณ*, 42(2), 31-46.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). *ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/inscribe_image_detail.php?id=671
- สถาพร เทียงธรรม. (2554). *ศรีเทพ: เมืองศูนย์กลางความเจริญแห่งลุ่มน้ำป่าสัก*. เพชรบูรณ์: อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ กรมศิลปากร.
- สมบัติ พลายน้อย. (2555). *เทวนิยาย*. กรุงเทพฯ: ยิปซี.
- สมสิทธิ์ อัสตรนีย์. (2556). *การแสวงหาความรู้แบบจิตปัญญาศึกษา*. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สยาม ภัทรานุประวัติ. (2548). *นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 3 เล่ม 3 ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ และชื่อปกิณกะ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- สร้อยวิดี อ่องสกุล. (2543). *ชุมชนโบราณในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สฤณีพงศ์ ขุนทรง. (2559). *โบราณคดีเมืองนครปฐม: การศึกษาอดีตของศูนย์กลางแห่งทวารวดี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สายวรุณ น้อยนิมิต, และวิฑูร โสภวงค์. (2548). *นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 3 เล่ม 2 ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ และชื่อปกิณกะ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.

- สำนักทรัพยากรการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (ม.ป.ป.).
ประเพณีสงเล. สืบค้น 12 มิถุนายน 2558, จาก <https://archive.clib.psu.ac.th/online-exhibition/longle/page1.html>
- สุกัญญา สุขฉายา. (2548). *นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 3 เล่ม 3 ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ และชื่อปกิณกะ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- สุกัญญาโสภี ใจกล้า. (2559). *อารีศิลป์ครูบาอาจารย์ในระบอบประเพณีกรีก ฮินดู และพระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุกัญญาโสภี ใจกล้า, และกิ่งแก้ว อัดถากกร. (2560). *อารีศิลป์ครูบาอาจารย์: การศึกษาบทบาทของครูบาอาจารย์ในระบอบประเพณีฮินดูในการพัฒนาจิตวิญญาณของศิษย์*. *วารสารมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 14(1), 83-95.
- สุจิตรา ศิริโปล์. (2548). *นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 3 เล่ม 3 ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ และชื่อปกิณกะ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- สุชีพ ปุญญาณภาพ. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน*. นครปฐม: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุภาวดี จันทวานิช. (2540). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2547). *ประวัติศาสตร์และศิลปะหริภุญไชย*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สุรศักดิ์ ทอง. (2553). *สยามเทวะ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- แสงฉาย อนงคาราม. (2521). *พระไตรปิฎก มหาวิดถารนัย 5000 กัณฑ์ พระสูตรตันตปิฎก คัมภีร์ที่ 1 ที่มณีกาย ปาฎิกวรรค*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ลูก ส. ธรรมภักดี.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2540). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ: ภาค 2 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: มามกุฏราชวิทยาลัย.
- หลักสงฆ์กับการบูชาเทพเจ้าแห่งโซคลาก ไฉซึ่งเอี้ย*. (ม.ป.ป.). สืบค้น 10 ตุลาคม 2556, จาก <http://www.tlcthai.com/horo/horo-fortune/341.html>
- องอาจ ศรียะพันธ์. (2533). *รูปเคารพในศาสนาพยานก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 พบที่เมืองสทิงพระ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อดิศร ธีรลีโล. (2459). *เล่าเรื่องทำเวสสุวัณ เทพเจ้าผู้พิทักษ์โลกของชาวพุทธโบราณ*. *สิรินธรปริทรรศน์*. 7(17), 15-20.

- อภิญา สันยาสี. (ม.ป.ป.). *ท้าวเวสวัณและท้าวภูเวร*. สืบค้น 23 ธันวาคม 2558, จาก http://wessuwan16.blogspot.com/2014/07/2_16.html
- อมรา มลิกา. (2530). *อริยทรัพย์ Seven noble treasures*. สืบค้น 31 มกราคม 2559, จาก <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~sprapant/Buddhism/treasures.htm>
- อมรา ศรีสุชาติ. (2557). *ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- อรรถกถา ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค อภฏานาฎียสูตร อรรถกถาอภฏานาฎียสูตร ปฐมภาณวารวณณนา. (2549). สืบค้น 23 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=11&i=207>
- อรรถวรรณ ทรัพย์พลอย. (2536). *เทวดารักษาทิศ (ท้าวโลกบาล)*. นิตยสารศิลปากร, 36(6), 97-108.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2551). *เทพอินทรี ผู้พิทักษ์พุทธสถาน*. กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2555). *ทิพยนิยายจากปราสาทหิน*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- อวยพร สุธนัญญากร. (2556). *วิถีสตรีนิยมจิตวิญญาณ. การเปลี่ยนแปลงของจิตสำนึกกับงานจิตวิทยาเท่าทันตัวตน. ใน รวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี จิตตปัญญาศึกษา ครั้งที่ 5 ภาวะผู้นำ จิตวิญญาณ และการพัฒนามนุษย์ (น. 217-247)*. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อาสา คำภา. (2555). *ปู่และย่าและ กับประเพณีเลี้ยงผีเมืองเชียงใหม่*. *Suranaree Journal of Social Science*, 6(2), 99-122.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2523). *เทวดาพุทธ เทพเจ้าในพระไตรปิฎกและไตรภูมิพระร่วง*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุษา โภธิกนิษฐ. (2527). *การศึกษารูปแบบและคติการนับถือพระภูเวรในสมัยทวารวดี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แอลดัส ฮักซลีย์. (2556). *ปรัชญาอมตะ [Aldous Huxley: The Perennial Philosophy]* (กิ่งแก้ว อัดถากร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ฮิวท์ เทรดเดนนิค. (2550). *เพลโต: วันสุดท้ายของโสกราตีส [The Work: The Last Days of Socrates]* (กิ่งแก้ว อัดถากร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- แฮมิลตัน เอดีธ. (2549). *ปกครองปริมปรา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- Bangkokbiznews. (2017, May 30). *Population Policy in Thailand*. Retrieved October 1, 2017, from <http://daily.bangkokbiznews.com/detail/297553>

- Buddha Tooth Relic Temple and Museum. (n.d.). *dzambhala*. Retrived December 23, 2015, from <http://www.btrts.org.sg/temple-first-dzambhala>
- Clutterbuck, D., & Sweeney, J. (1998). Coaching and Mentoring. In Dennis Lock (Ed.), *Gower Handbook of Management* (4th ed.) (pp.1106-1119). Aldershot, UK: Gower.
- Cotterell, A., & Strom, R. (2014). *The encyclopedia of world mythology*. London: Hermes House, an imprint of Anness.
- Graneheim, B. L. (2004). Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures to Achieve Trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.
- Hsieh, J. Y., Pearson, E. T., & Kline, F. S. (2008). The Moderating Effects of Job and Personal Life Involvement on the Relationship Between Work–Personal Life Conflict and Intention to Quit. *Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism*, 8(1/2008), 1-14. Retrieved October 1, 2017 from <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15332840802274387>
- Jeffrey, S. (n.d.). *Jungian Psychology & The Individuation Process*. Retrieved September 1, 2018, from <https://scottjeffrey.com/individuation-process-jungian-psychology/>
- Kinjerski, V. & Skrypnek, B. J. (2006). A human ecological model of spirit at work. *Journal of Management Spirituality & Religion*, 3(3), 232-239.
- Kinjerski, V., & Skrypnek, B. J. (2008). Four paths to spirit at work: journeys of personal meaning, fulfillment, well-being, and transcendence through work. *The Career Development Quarterly*, 56(4), 319-328.
- Marks, B. M., & Goldstein, R. (2005). The Mentoring Triad: Mentee, Mentor, and Environment. *The Journal of Rheumatolog*, 32(2), 216-218.
- McKimm, J., Jollie, C., & Hatter, M. (2007). *Mentoring: Theory and Practice*. Retrieved October 1, 2017, from http://www.faculty.londondeanery.ac.uk/e-learning/feedback/files/Mentoring_Theory_and_Practice.pdf

- Messer, L. (2016). *The impact of employees personal lives on employee productivity*. Retrieved October 1, 2017, from <http://www.hrbd.com.au/blog/employees-productivity-impacted/>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks: SAGE.
- Sanyal, S. (2004). Kubera. *Encyclopedia Mythica*. Retrieved February 2, 2014, from <http://www.pantheon.org/articles/k/kubera.html#>
- Smith, J. D. (2009). *The Mahabharata*. India: Replika Press Pvt. Ltd.
- Sirakiatsakul, P., & Suwanpratest, O. (2017, 13-15 December). A Comparative Study of the Concept of Mentor in Mythology and the Concept of Mentor in HRD, In *ASAIHL Conference 2017: Better Life Expectancy through Education, Research, and Innovation* (pp. 231-235). Phitsanulok: Naresuan University, Thailand.
- Vogler, C. (2007). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers* (3rd ed.). California: Michael Wiese Productions.
- Wayne, W. D. (2005). *Interview with new age retailer*. Retrieved June 12, 2015, from <http://www.drwaynedyer.com/press/interview-new-age-retailer/>
- Yang, Y., & Raine, A. (2009). Prefrontal structural and functional brain imaging findings in antisocial, violent, and psychopathic individuals: A meta-analysis. *Psychiatry Res*, 174(2), 81–88. doi:10.1016/j.psychresns.2009.03.012

เชิงอรรถ

1. ในไตรภูมิภคา จตุโลกบาล ได้แก่ 1) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองเทวดาทั้งหลายฝ่ายตะวันออกของภูเขาสินธุรวรานั้นชื่อว่าท้าวตวรรษราช เป็นเจ้าเทวดาทั้งหลายตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านตะวันออก 2) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองเทวดาทั้งหลายด้านทิศตะวันตกชื่อว่าท้าววิรูปกษราช เป็นเจ้าแห่งเทวดาและหมู่ครุฑราช หมู่นาคราช ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านตะวันตก 3) เทวดาผู้เป็นใหญ่ฝ่ายทักษิณชื่อว่าท้าววิรูปกษราชปกครองหมู่ยักษ์ชื่อว่ากุมภันท์และเทวดาทั้งหลาย ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านทักษิณ 4) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองด้านทิศอุดรชื่อว่าท้าวไพศรพณ์มหาราช เป็นเจ้าแห่งยักษ์ทั้งหลายและเทวดาเบื้องอุดรทิศ ของภูเขาสินธุรวรานั้น ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านอุดรทิศ และเป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
2. ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิภคา. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
3. ในพระไตรปิฎก จตุมหาราชผู้วางการรักษาทิศ 4 ทิศ ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับ ณ เขาคิชฌกูฏ ได้แก่ 1) ท้าวตวรรษราช เป็นเจ้าแห่งคนธรรพ์ ดูแลทิศตะวันออก 2) ท้าววิรูปกษ เป็นเจ้าแห่งกุมภันท์ดูแลทิศใต้ 3) ท้าววิรูปกษ เป็นเจ้าแห่งนาคราช ดูแลทิศตะวันตก 4) ท้าวเวสสุวรรณ หรือท้าวกุเวร เป็นเจ้าแห่งยักษ์ทั้งหลายดูแลทิศเหนือ
4. ในไตรภูมิภคา จตุโลกบาล ได้แก่ 1) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองเทวดาทั้งหลายฝ่ายตะวันออกของภูเขาสินธุรวรานั้นชื่อว่าท้าวตวรรษราช เป็นเจ้าเทวดาทั้งหลายตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านตะวันออก 2) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองเทวดาทั้งหลายด้านทิศตะวันตกชื่อว่าท้าววิรูปกษราช เป็นเจ้าแห่งเทวดาและหมู่ครุฑราช หมู่นาคราช ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านตะวันตก 3) เทวดาผู้เป็นใหญ่ฝ่ายทักษิณชื่อว่าท้าววิรูปกษราชปกครองหมู่ยักษ์ชื่อว่ากุมภันท์และเทวดาทั้งหลาย ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านทักษิณ 4) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองด้านทิศอุดรชื่อว่าท้าวไพศรพณ์มหาราช เป็นเจ้าแห่งยักษ์ทั้งหลายและเทวดาเบื้องอุดรทิศ ของภูเขาสินธุรวรานั้น ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านอุดรทิศ และเป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา
5. เทพดาทั้งหลาย 4 องค์ ในไตรภูมิภคาหมายถึง จตุโลกบาล
6. กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2535). ตำราภาพเทวรูปและเทวดานพเคราะห์. กรุงเทพฯ: ไชยสถาน
7. ญัฐภัทร จันทวิช. (2533). "อภิไทโกธิบาทว์", สารกรมศิลปากร. 3(7) ปกหลัง.

8. อุดม รุ่งเรืองศรี. (2523). *เทวดาพุทธ*. น. 34 (อัตถ์สำเนา).
9. เสถียรโกเศศ. (2492). "แม่โพสพ". *ศิลปากร*. 3(1) (มิถุนายน 2492): 76-84.
10. หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. (2536). *ปราสาทเขาพระวิหาร*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ. น. 543-544.
11. หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. (2516). *ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศ. น. 105-106.
12. หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. (2516). *ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศ. น. 106-107.
13. เอมอร เขาวินัสวน. (2530). *เทพนพเคราะห์*. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. น: 66-72.
14. หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์. (2536). *ปราสาทเขาพระวิหาร*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ. น. 545.
15. หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. (2516). *ประติมากรรมเทพผู้รักษาทิศซึ่งเพิ่งค้นพบที่ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์, แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี*. 7(1) (มกราคม, 2516). น. 87-94.
16. กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). *จารึกสมัยสุโขทัย*. (ม.ป.ท.). หน้า 124.
17. กรมศิลปากร. (2537). "พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับของบริทิช มิวเซียม กรุงลอนดอน", *ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 82*. (ม.ป.ท.). น. 191.
18. สมบัติ ปลายน้อย. (2534). *เทวนิยาย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น. น. 311-316.
19. ญัฐสุภัทร จันทวิษ. (2533). "อภิไทโกธิบาทร์", *สารกรมศิลปากร*. 3(7). ปกหลัง.
20. สมบัติ ปลายน้อย. (2534). *เทวนิยาย*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น. น. 313.
21. ญัฐสุภัทร จันทวิษ. (2533). "อภิไทโกธิบาทร์", *สารกรมศิลปากร*. 3(7). ปกหลัง.
22. Kempers, A. J. Bernet. (1959). *Ancient Indonesian Art*. C.P.J. van der Peet. Amsterdam. Plate 167.
23. สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2518). *ศิลปอินโดนีเซียโบราณ*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำคูลสภา. น. 10.
24. ในพจนานุกรมพุทธศาสนามีคำว่า อธิไทวิกฤษ หมายถึงทุกข์ที่เกิดจากเทพให้โทษ เช่น ดวงดาวหรือผี ปีศาจให้ร้าย เป็นต้น

25. ใน พระอินทร์ในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และวรรณคดีไทย ของ เกื้อพันธุ์ นาคบุปผา (2520, น. 177-181 อ้างถึงใน รัชพล ศิริสวัสดิ์, 2555, น. 121-122) และดูเพิ่มในสักกบัณฑิตนหสูตร ที่มณิกาย มหาวรรค พระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงการจุติของท้าวสักกเทวราชครั้งลงมาพึ่ง เทศน์จากพระพุทธเจ้า จาก <http://www.84000.org/tipitaka/pitaka2/v.php?B=10&A=5727&Z=6256&pagebreak=0> ค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2557
26. กรมศิลปากร. (2521). *เรื่องกฎหมายตราสามดวง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร. น. 236.
27. Kinjerski, V., and Skrypnek, B. J. (2006). A human ecological model of spirit at work. *Journal of Management Spirituality & Religion*. 3 (3), pp. 232-239.
28. Kinjerski, V., & Skrypnek, B. J. (2008). Four paths to spirit at work: Journeys of personal meaning, fulfillment, well-being, and transcendence through work. *The Career Development Quarterly*. 56 (4), pp. 319-328.
29. คติความเชื่อผู้หญิงเป็นใหญ่ของชาวบ้านไทยโบราณดั้งเดิม เพิ่มเติมใน นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2555). โลกของผู้หญิง. ใน *เรื่องเล่าของพลัง*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 31-50.
30. ในไตรภูมิภค จตุโลกบาล ได้แก่ 1) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองเทวดาทั้งหลายฝ่ายตะวันออกของภูเขาสินธูราชันชื่อว่าท้าวธตรฐราช เป็นเจ้าเทวดาทั้งหลายตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านตะวันออก 2) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองเทวดาทั้งหลายด้านทิศตะวันตกชื่อว่า ท้าววิรูปักษราช เป็นเจ้าแห่งเทวดาและหมู่ครุฑราช หมู่นาคราช ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านตะวันตก 3) เทวดาผู้เป็นใหญ่ฝ่ายทักษิณชื่อว่าท้าววิรูปักษราชปกครองหมู่มัจฉาชื่อว่ากุมภภัณฑ์และเทวดาทั้งหลาย ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านทักษิณ 4) เทวดาผู้เป็นใหญ่ปกครองด้านทิศอุดรชื่อว่าท้าวไพศรพณ์มหาราช เป็นเจ้าแห่งยักษ์ทั้งหลายและเทวดาเบื้องอุดรทิศ ของภูเขาสินธูราชัน ตลอดถึงกำแพงจักรวาลด้านอุดรทิศ
31. ในพระไตรปิฎก จตุมหาราชผู้วางการรักษาทิศ 4 ทิศ ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับ ณ เขาคิชฌกูฏ ได้แก่ 1) ท้าวธตรฐ เป็นเจ้าแห่งคนธรรพ์ ดูแลทิศตะวันออก 2) ท้าววิรูปักษ เป็นเจ้าแห่งกุมภภัณฑ์ดูแลทิศใต้ 3) ท้าววิรูปักษ เป็นเจ้าแห่งนาคราช ดูแลทิศตะวันตก 4) ท้าวเวสวัตน์ หรือท้าวภูเวระ เป็นเจ้าแห่งยักษ์ทั้งหลายดูแลทิศเหนือ
32. ใน พระอินทร์ในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และวรรณคดีไทย ของ เกื้อพันธุ์ นาคบุปผา (2520, น. 177-181อ้างถึงใน รัชพล ศิริสวัสดิ์, 2555, น. 121-122) และดูเพิ่มในสักกบัณฑิตนหสูตร ที่มณิกาย มหาวรรค พระสุตตันตปิฎก กล่าวถึงการจุติของท้าวสักกเทวราชครั้งลงมาพึ่ง เทศน์จากพระพุทธเจ้า จาก <http://www.84000.org/tipitaka/pitaka2/v.php?B=10&A=5727&Z=6256&pagebreak=0> ค้นเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2557

33. อ่านเพิ่มเติมในชาตคกฏฐกถา เล่ม 2 หน้า 136 อ้างถึงใน ณัฑพล ศิริสวัสดิ์ (2555, น. 123)
34. อมรา มลิกา (2530) กล่าวไว้ใน อริยทรัพย์ Seven noble treasures ว่าอริยทรัพย์ 7 ประการ ได้แก่ 1) ศรัทธา (Faith) 2) ศีล (Morality) 3) หิริ (Maral Shame) 4) โศดตปปะ (Moral Fear) 5) พาหุสัจจะ (Great Learning) 6) จาคะ (Charity) และ 7) ปัญญา (Wisdom) คุณธรรมเหล่านี้เป็นสิ่งประเสริฐ ถ้าผู้ใดทำอริยทรัพย์ทั้ง 7 ประการนี้ ให้บริบูรณ์แล้ว ความบริบูรณ์นี้จะเป็นการกำลังให้ไปถึงสภาวะโศดาบัน คือเข้าสู่กระแสความเป็นอริยบุคคล อ่านเพิ่มได้จาก <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~sprapant/Buddhism/treasures.htm> ค้นเมื่อ 31 มกราคม 2559
35. นัยนาวุธของพระยายมถ้าพระยายมพิโรธแล้ว สักว่ามองดูด้วยนัยนาวุธ กุมภัณฑ์หลายพันก็ จะลุกเป็นไฟพินาศ ดุจหญ้าและใบไม้บนกระเบื้องร้อน เป็นหนึ่งในสี่ของอาวุธที่ทรง อานุภาพมากที่สุดในโลกมี 4 อย่าง คือ วัชรอาวุธของท้าวมลิกะ คทาอาวุธของท้าวมเวสสุวรรณ นัยนาวุธของพระยม และทูลสาธุของอาฬวกยักษ์
36. เทพดาทั้งหลาย 4 องค์ ในไตรภูมิภคตหมายถึง จตุโลกบาล
37. อ่านเพิ่มเติมได้ใน <http://www.phuketvegetarian.com/borad/data/4/0066-1.html> ค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2556
38. พบภาพปูนปั้นรูปท้าวกุเวร เดิมประดับที่ลานประทักษิณด้านทิศใต้ของจุลประโทนเจดีย์ เป็น ภาพบุรุษในท่านั่งชันเข่าซ้าย แต่งกายแบบคนชั้นสูง สวมเครื่องประดับคล้ายทับทรวง สวมเครื่องประดับศรีษะทรงชฎามงกุฏ มีร่องรอยของรัศมีรอบศรีษะอันเป็นลักษณะของ เทพเจ้า ตกแต่งด้วยลายกลีบบัว เบื้องหลังบริเวณเหนือไหล่ซ้ายและขวามีรูปสตรีข้างละ คน ประกอบกับขนาดของห้องที่ค่อนข้างใหญ่ เป็นลักษณะพิเศษทำให้อาจกล่าวได้ว่า บุคคลในภาพนี้ คือ ท้าวกุเวร เทพเจ้าแห่งความมั่งคั่งตามคติอินเดีย นิยมสร้างในสมัย ทวารวดี (กรมศิลปากร, 2542, น. 96; สุภัทรทิศ ดิศกุล, 2517, น. 317 อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2548, น. 148-149)
39. ลพบุรีในสมัยทวารวดี ปรากฏชื่อเมือง "ลพปุระ" ตามพงศาวดารเหนือ สันนิษฐานว่าละโว้เกิด เป็นบ้านเมืองตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 11 วัฒนธรรมรุ่นแรก ๆ สมัยทวารวดีที่เมืองนี้เป็น วัฒนธรรมในพระพุทธศาสนาฝ่ายหินยาน ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13 มีความ เจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมดังปรากฏหลักฐานในชินกาลมาลีปกรณ์ และตำนานจามเทวี วงศ์ ว่า พระเจ้ากรุงละโว้ ได้ส่งพระราชธิดา คือ พระนางจามเทวี ขึ้นไปครองเมือง หริภุญชัย พระนางนำความเจริญรุ่งเรืองจากละโว้ไปเผยแพร่ที่หริภุญชัย ละโว้รุ่งเรืองมาก

ในสมัยทวารวดี ด้วยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทั้งในแผ่นดินและดินแดนชายฝั่งทะเล เป็นศูนย์กลางความเจริญของกลุ่มเมืองทวารวดีด้านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา (วิยะดา ทองมิตร, 2559, น. 16-17) เป็นเมืองในมณฑลทวารวดีเช่นเดียวกับ นครชัยศรี หรือ นครปฐมโบราณ มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมกับบรรดาเมืองภายในของกลุ่มแม่น้ำลพบุรีและป่าสัก และบรรดาเมืองและนครรัฐในกลุ่มน้ำมูลตอนบนของที่ราบสูงโคราช โดยเฉพาะเมืองศรีเทพและเมืองเสมา (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2559, น. 32)

40. อาณาจักรหรือดินแดนที่สำคัญทางการค้าเมื่อ 2,000-2,500 ปี สันนิษฐานว่าตั้งอยู่บริเวณ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไทย พม่า เวียดนาม ลาว กัมพูชา มาเลเซีย และหมู่เกาะต่าง ๆ
41. จารึกหุบเขาช่องคอย อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช อักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต พุทธศตวรรษที่ 12
42. ตามตำนานกล่าวว่าเป็นลูกชายของปู่สะย่าสะะ ยักษ์สองผิวเมียซึ่งเชื่อกันว่าเป็นต้นเค้าบรรพบุรุษของชาวลัวะที่เป็นต้นเค้าของบรรพบุรุษชาวลัวะผู้พิทักษ์รักษาเมืองเชียงใหม่ ปรากฏเรื่องราวในตำนานพระเจ้าเลียบโลกว่าด้วยการเผชิญหน้าระหว่างพระพุทธเจ้ากับปู่สะย่าสะะแลลูกซึ่งเป็นยักษ์ดุร้าย แต่ได้พ่ายต่อพระพุทธเจ้าและหันมารับศีล เลิกฆ่าสัตว์ อย่างไรก็ตามด้วยความเป็นยักษ์จึงขอพระพุทธเจ้ากินเนื้อสัตว์ตามสัญชาติญาณ อันเป็นที่มาของพิธีกรรม "เลี้ยงดง" – การฆ่าความเพื่อสังเวย ปู่สะย่าสะะเพิ่มเติมในปู่สะย่าสะะ กับประเพณีเลี้ยงผีเมืองเชียงใหม่ (อาสว คำภา, 2555)
43. Life Mentoring – เป็นแนวคิดซึ่งมีที่มาจากมหากาพย์ The Odyssey ที่เทเลมาคัสในยามที่ขาดพ่อคอยดูแลอบรมสั่งสอน เขาก็ได้รับการชี้แนะจากเม็นทอร์ผู้ซึ่งเคยออกเดินทางและได้รับประสบการณ์ในการเดินทางมาก่อน ซึ่งในบริบทของการทำงานและการใช้ชีวิตนั้น การมีที่ปรึกษาที่เราเชื่อใจจะเป็นการช่วยให้ก้าวผ่านในดำเนินชีวิตบนเส้นทางแห่งการทดสอบทดลองได้ (www.lifementoring.com)

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกภาคสนามการวิจัย

ผู้วิจัย นายปริวัตร ศิระเกียรติสกุล

วิจัยเรื่อง

สถานที่ _____

"ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการส่งเสริม

ในการปฏิวัติทางจิตวิญญาณมนุษย์"

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

เวลา _____ เวลาที่บันทึก _____

Conceptual Memo/ Theme (แนวคิด/ประเด็น ชั่วคราว)	Description (คำบรรยาย การพรรณนาความ)	Researcher Memo (ข้อคิดเห็นของผู้วิจัย)

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

Individual-depth Interview

วิจัยเรื่อง "ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัตรทางจิตวิญญาณมนุษย์"
วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก สาขาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Introduction

1. กล่าวต้อนรับ : สวัสดี/แนะนำตัว
2. ขอบคุณ : ขอบคุณท่านที่สละเวลามาให้ข้อมูลในวันนี้
3. วัตถุประสงค์: การทำสัมภาษณ์รายบุคคลเชิงลึก (Individual-depth Interview) ในวันนี้เป็นการสัมภาษณ์ ขอข้อมูลในเรื่องลึก
 - 3.1 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง "ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการสั่งสอนในการปริวัตรทางจิตวิญญาณมนุษย์"
 - 3.2 เพื่อศึกษาคติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย
4. ประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมจะได้รับ:
 - 4.1 ได้มีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่ขยายความรู้ คติความคิดเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย
 - 4.2 นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ในประเด็น บทบาทของท้าวเวสสุวรรณด้านการสั่งสอนในการปริวัตรทางจิตวิญญาณมนุษย์ อันเป็นการส่งต่อความรู้จากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกสู่การนำไปเผยแพร่ปฏิบัติเพื่อการพัฒนาทางจิตวิญญาณต่อไป
5. การอ้างอิงผู้ให้ข้อมูล : ก่อนที่จะเริ่ม ขอยืนยันให้ท่านมั่นใจว่าข้อมูลที่ได้รับจากท่านในวันนี้จะถูกนำไปอ้างอิงเพื่อใช้ในงานวิจัยนี้เท่านั้น โดยระบุว่าเป็นวิทยากรผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลได้ด้วยการกรอกแบบฟอร์มขออนุญาตนี้ทั้งนี้นอกจากตัวผู้วิจัย จะไม่มีใครสามารถเข้าถึงเสียงบันทึกข้อมูลในการสัมภาษณ์นี้ได้
6. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลดิบจากการสัมภาษณ์มาสรุปในภาพรวม และเขียนรายงานการวิจัยโดยมีการคัดเลือกและอ้างอิงคำพูดบางส่วนของท่าน ท่านสามารถที่จะไม่ตอบคำถามใด ๆ ที่ทำให้ท่านไม่สะดวกใจ
7. เพื่อความสะดวกในการถอดความและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ในครั้งนี้
8. การสัมภาษณ์จะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ท่านมีคำถามก่อนการเริ่มสัมภาษณ์หรือไม่

Body
(บันทึกเฉพาะสิ่งที่สังเกตได้)

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อศึกษาทัศนคติความคิดเกี่ยวกับทำเวสสุวัณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

คำถามวิจัย ทัศนคติความคิดเกี่ยวกับทำเวสสุวัณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างไร?

1. ท่านมีการรับรู้ หรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับทำเวสสุวัณอย่างไรบ้าง?

1.1 ท่านมีความเชื่อ ความศรัทธาในทำเวสสุวัณอย่างไรบ้าง

1.2 ท่านคิดว่าทำเวสสุวัณคือใคร

1.3 ทำเวสสุวัณมีความสำคัญ หรือมีบทบาทอย่างไรบ้าง

2. ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับทำเวสสุวัณอย่างไรบ้าง?

2.1 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นเมื่อไร เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้าง

2.2 ท่านมีการรับรู้ สัมผัส ทั้งด้านร่างกายและจิตใจในประสบการณ์นั้นอย่างไร

2.3 ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น

3. หลังจากที่ท่านมีการรับรู้ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับทำเวสสุวัณแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับตัวท่าน หรือชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง?

3.1 ท่านประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับทำเวสสุวัณอย่างไรบ้าง

3.2 ท่านมีพันธกิจที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับทำเวสสุวัณในทุก ๆ วันอย่างไรบ้าง

3.3 ท่านคิดว่ากรรับรู้ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับทำเวสสุวัณ มีความสำคัญอย่างไร

3.4 หลังจากที่คุณรับรู้ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวเวสสุวัณ ทำให้ชีวิตของคุณเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

4. จากการรับรู้ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวเวสสุวัณ ท่านนำสารสาระที่ได้รับจากเหตุการณ์นั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง?

4.1 ท่านคิดว่าอะไรที่ทำให้ท่านรับรู้ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวเวสสุวัณ

4.2 ท่านคิดว่าจากประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวเวสสุวัณที่ท่านได้รับนั้น มีสารสาระอะไรบ้าง

4.3 เมื่อท่านรับรู้สารสาระจากประสบการณ์ต่าง ๆ นั้นแล้ว มีการดำเนินการต่อไปอย่างไร เช่น การเผยแพร่ การนำไปปฏิบัติใช้ ฯลฯ

5. มีการเปลี่ยนแปลงดี ๆ อะไรบ้างหลังจากที่ท่านได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวเวสสุวัณ ?

5.1 ท่านคิดว่าข่าวเวสสุวัณมีความสำคัญ หรือมีบทบาทต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร

5.2 จากประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวเวสสุวัณที่ท่านได้รับ ส่งผลดีกับตัวท่านอย่างไร

5.3 จากประสบการณ์เกี่ยวกับข่าวเวสสุวัณที่ท่านได้รับ ส่งผลดีกับผู้อื่น และสังคมอย่างไร

Conclusion

- รูป Theme คร่าว ๆ + Member checking (เช็คความเข้าใจว่าตรงกับผู้ให้ข้อมูลหรือไม่)
- ขอบคุณ + ให้ข้อมูลติดต่อกลับ (Optional)
- มีใครที่คิดว่าพอจะให้ข้อมูลแบบนี้กับผมได้อีกบ้างไหม ช่วยแนะนำหน่อยได้ไหม ?

สำหรับผู้วิจัย	
เก็บข้อมูลวันที่	เดือน _____ พ.ศ. _____
เวลา _____ น.	สถานที่ _____

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึก (Individual-depth Interview)

1. ชื่อ _____ นามสกุล _____ เพศ _____

2. อายุ _____ ปี

3. ระดับการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานเอกชน ธุรกิจส่วนตัว
 ค้าขาย อื่น ๆ (โปรดระบุ _____)

5. การติดต่อ ที่อยู่ _____ โทร _____

6. ระยะเวลาตั้งแต่ได้รับประสบการณ์ครั้งแรกเกี่ยวกับท่าอากาศยานถึงปัจจุบัน _____ ปี

7. การพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาณ

การรักษาศีล

ไม่ได้ปฏิบัติ รักษาศีล 5 รักษาศีล 8 รักษาศีล 10 อื่น ๆ _____

การปฏิบัติสมาธิ

ไม่ได้ปฏิบัติ

ปฏิบัติ (เลือกความถี่ของระยะเวลาที่ปฏิบัติตามกรอบด้านล่าง)

ทุกวัน วันละ 15-30 นาที วันละ 31-60 นาที วันละมากกว่า 1 ชั่วโมงขึ้นไป

ทุกวันเว้นวัน วันละ 15-30 นาที วันละ 31-60 นาที วันละมากกว่า 1 ชั่วโมงขึ้นไป

พระ

ทุกสัปดาห์ สัปดาห์ละ 15-30 นาที สัปดาห์ละ 31-60 นาที

สัปดาห์ละมากกว่า 1 ชั่วโมงขึ้นไป

ทุกวันพระ ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละ 15-30 นาที

ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละ 31-60 นาที

ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละมากกว่า 1 ชั่วโมงขึ้นไป

ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละ 15-30 นาที

ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละ 31-60 นาที

	☐ ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละมากกว่า 1 ชั่วโมงขึ้นไป
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละ 15-30 นาที
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละ 31-60 นาที
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละมากกว่า 1 ชั่วโมงขึ้นไป
☐ อื่น ๆ	อธิบาย _____

8. การประกอบพิธีกรรมเพื่อบำบัดทุกข์เวสสุวัตน์

☐ ไม่ได้ปฏิบัติ	
☐ ปฏิบัติ (เลือกความถี่ของระยะเวลาที่ปฏิบัติตามกรอบด้านล่าง)	
☐ ทุกวัน	☐ วันละ 1 ครั้ง ☐ วันละ 2 ครั้ง ☐ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
☐ ทุกวันเว้นวัน	☐ วันละ 1 ครั้ง ☐ วันละ 2 ครั้ง ☐ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
พระ	
☐ ทุกสัปดาห์	☐ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ☐ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ☐ สัปดาห์ละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
☐ ทุกวันพระ	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละ 1 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละ 2 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
	☐ ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละ 1 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละ 2 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละ 1 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละ 2 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
☐ อื่น ๆ	อธิบาย _____

9. การปฏิบัติพันธกิจเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัตน์ (การเข้าทรง การช่วยเหลือผู้อื่น)

☐ ไม่ได้ปฏิบัติ	
☐ ปฏิบัติ (เลือกความถี่ของระยะเวลาที่ปฏิบัติตามกรอบด้านล่าง)	
☐ ทุกวัน	☐ วันละ 1 ครั้ง ☐ วันละ 2 ครั้ง ☐ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
☐ ทุกวันเว้นวัน	☐ วันละ 1 ครั้ง ☐ วันละ 2 ครั้ง ☐ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
พระ	
☐ ทุกสัปดาห์	☐ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ☐ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ☐ สัปดาห์ละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
☐ ทุกวันพระ	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละ 1 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละ 2 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป

	☐ ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละ 1 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละ 2 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 15 ค่ำ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละ 1 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละ 2 ครั้ง
	☐ ทุกวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ วันละมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป
☐ อื่น ๆ	อธิบาย _____

แนวทางคำถามการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview)

ผู้วิจัยกำหนดแนวทางของข้อคำถามในการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ เพื่อให้การถามอยู่ในขอบเขตของเนื้อหาตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทย

คำถามวิจัย ความคิดเห็นเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างไร?

1. ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลตามเกณฑ์ ต้องมีคุณสมบัติ 2 ใน 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

- เป็นผู้ดูแลสถานที่ซึ่งอยู่ในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ **หรือ**
- เป็นผู้ที่มาเคารพต่อท้าวเวสสุวรรณในสถานที่ซึ่งเป็นขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ **และ**
- เป็นผู้ที่มิใช่รูปเคารพ เครื่องราง ฯลฯ เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณซึ่งเป็นของส่วนตัวของผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล

2. คำถามในการสนทนา โดยผู้วิจัยสามารถสัมภาษณ์ข้อมูลได้ไม่เกินจากขอบเขตคำถาม ดังนี้

2.1 ท่านมีการรับรู้ หรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณอย่างไรบ้าง?

2.1.1 ท่านมีความเชื่อ ความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณอย่างไรบ้าง

2.1.2 ท่านคิดว่าท้าวเวสสุวรรณคือใคร

2.1.3 ท้าวเวสสุวรรณมีความสำคัญ หรือมีบทบาทอย่างไรบ้าง

2.2 มีการเปลี่ยนแปลงดี ๆ อะไรบ้างในชีวิต ที่เกิดขึ้นจากความศรัทธาความเชื่อ
ของท่านต่อท้าวเวสสุวรรณ ลองเล่าให้ฟังได้ไหม?

2.2.1 ท่านคิดว่าท้าวเวสสุวรรณมีความสำคัญ หรือมีบทบาทต่อชีวิตของท่านอย่างไร

2.2.2 การที่ท่านมีความศรัทธาความเชื่อต่อท้าวเวสสุวรรณ ส่งผลดีกับตัวท่านอย่างไร

2.2.3 ท่านคิดว่าการที่ผู้คนในสังคมมีความศรัทธาความเชื่อต่อท้าวเวสสุวรรณนั้นดี
อย่างไร

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview)

วิจัยเรื่อง "ท้าวเวสสุวรรณ: บทบาทด้านการส่งเสริมในการปริวรรตทางจิตวิญญาณมนุษย์"
 วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก สาขาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

1. ชื่อ _____ นามสกุล _____ เพศ _____

2. อายุ _____ ปี

3. ระดับการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานเอกชน ธุรกิจส่วนตัว
 ค้าขาย อื่น ๆ (โปรดระบุ _____)

5. ภูมิลำเนา จังหวัด _____

6. กรุณาทำเครื่องหมาย ตามที่ท่านปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน

ท่านเป็นผู้ดูแลสถานที่ซึ่งผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูลอยู่ในขณะนี้

ท่านเป็นผู้ศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณในสถานที่ซึ่งผู้วิจัยกำลังเก็บข้อมูลอยู่ในขณะนี้

ท่านมีรูปเคารพ เครื่องราง ฯลฯ เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณซึ่งเป็นของส่วนตัวของท่าน

สำหรับผู้วิจัย

สถานที่เก็บข้อมูล _____

ที่ตั้ง _____

เก็บข้อมูลวันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

เวลาที่เก็บข้อมูล _____ น.

ภาคผนวก ข วิทยากรผู้ให้ข้อมูล

วิทยากรผู้ให้ข้อมูล

ลำดับ	อาณาจักร	ชื่อ	นามสกุล	ขอบเขต
1	ศรีวิชัย	คุณกรพินธุ์	เมฆเวียง	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2	ศรีวิชัย	พระครูอนุภาสวุฒิคุณ	กระจำง อนุภาโส	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3	ศรีวิชัย	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4	ศรีวิชัย	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5	ศรีวิชัย	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6	ศรีวิชัย	คุณเมณี	แทบระน้อย	จังหวัดนครศรีธรรมราช
7	ศรีวิชัย	พระครูโสภณเจติยานุรักษ์		จังหวัดนครศรีธรรมราช
8	ศรีวิชัย	พระชนินสิทธิ์ สุทธิจิตโต	ภูเมศโปสยานนท์	จังหวัดสงขลา
9	ศรีวิชัย	พระครูนิพิฐฐิตมาจารย์	(ประกิจ)	จังหวัดสงขลา
10	ทวารวดี	คุณฤทธิพงศ์	สายแสง	จังหวัดสมุทรสาคร
11	ทวารวดี	คุณสมหมาย	น้อยสุวรรณ	จังหวัดสมุทรสาคร
12	ทวารวดี	พระครูไพศาลกิจจาภรณ์	สุรเดช สุรเดโช	จังหวัดสมุทรสงคราม
13	ทวารวดี	พระใบฎีกาสำราญ	อดิภทโท	จังหวัดสมุทรสงคราม
14	ทวารวดี	คุณศักดิ์ดา	ลูกน้ำเพชร	จังหวัดสมุทรสงคราม
15	ทวารวดี	พระครูโสภิตวิริยาภรณ์	อิฐฐ์ ภาทจจาโร	จังหวัดสมุทรสงคราม
16	ทวารวดี	พระบรรจง	สุทนต์ปญโญ	จังหวัดสมุทรสงคราม
17	ทวารวดี	คุณเพียงอัมพร	บุญสวัสดิ์	จังหวัดสมุทรสงคราม
18	ทวารวดี	พระครูปลัดกฤตพรต	กิตติปัญโญ	จังหวัดสมุทรสงคราม
19	ทวารวดี	พระครูมหาไพธาภิบาล		จังหวัดฉะเชิงเทรา
20	ทวารวดี	คุณอรุชา	ประดาธูป	จังหวัดฉะเชิงเทรา
21	ทวารวดี	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดฉะเชิงเทรา
22	ทวารวดี	พระปลัดประดิษฐ์	อนุตโตโร	จังหวัดนครนายก
23	ทวารวดี	คุณเสาวภา	ตั้งใจ	จังหวัดพิจิตร

วิทยากรผู้ให้ข้อมูล

ลำดับ	อาณาจักร	ชื่อ	นามสกุล	ขอบเขต
24	ทวารวดี	พระครูมนัสสุภณนิมิต	(อุ้นใจ)	จังหวัดนครราชสีมา
25	ทวารวดี	คุณธงไทย	สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	จังหวัดนครราชสีมา
26	ทวารวดี	คุณวรรณนา	หุ่นลำภู	จังหวัดนครราชสีมา
27	ทวารวดี	คุณสุธาทิพย์	สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	จังหวัดนครราชสีมา
28	ทวารวดี	คุณฉวาสดิ์	แสงบำรุง	จังหวัดนครราชสีมา
29	ทวารวดี	คุณรภัทสสา	ฐปศรี	จังหวัดลพบุรี
30	ทวารวดี	พระครูศีลสังวรวิสุทธิ์	พิเชษฐ สีลสุทโธ	จังหวัดลพบุรี
31	ทวารวดี	พระสมชาติ	สันตจิตโต	จังหวัดลพบุรี
32	ทวารวดี	คุณบุญมี	ทรัพย์กฤษกร	จังหวัดสระบุรี
33	ทวารวดี	คุณประนอม	ล้ำสัน	จังหวัดอุดรธานี
34	ทวารวดี	คุณปิยวรรณ	วีรวรรณ	จังหวัดอุดรธานี
35	ทวารวดี	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดอุดรธานี
36	ทวารวดี	หลวงฟอปกรณ์	กนุดวีโร	จังหวัดสกลนคร
37	ทวารวดี	พระณัฐเศรษฐ์	กันหารินทร์	จังหวัดอุบลราชธานี
38	ทวารวดี	คุณธัญสิริ	นวลศิริ	จังหวัดอุบลราชธานี
39	ทวารวดี	คุณพรหมพลีษฐ์	มัลลานู	จังหวัดอุบลราชธานี
40	ทวารวดี	คุณมนัสนันท์	ทานให้	จังหวัดอุบลราชธานี
41	ทวารวดี	พระเพลิง	ตปสีโล	จังหวัดอำนาจเจริญ
42	ทวารวดี	คุณสมชัย	ปาวะชัย	จังหวัดอำนาจเจริญ
43	ทวารวดี	คุณสร้อย	ปาวะชัย	จังหวัดอำนาจเจริญ
44	ทวารวดี	พระอธิการสมคอง	สุเมโธ	จังหวัดอำนาจเจริญ
45	ทวารวดี	พระอาจารย์เที่ยง	ถาวรธัมโม	จังหวัดอำนาจเจริญ
46	ทวารวดี	พระครูสมุห์วีระภัทร	เดชธมโม	จังหวัดกำแพงเพชร
47	ทวารวดี	พระมหาบำรุง	ฐานุศุตโร	จังหวัดนครสวรรค์
48	ทวารวดี	คุณมีโชคชัย	ศรีสิทธิ์	จังหวัดนครสวรรค์

วิทยาการผู้ให้ข้อมูล

ลำดับ	อาณาจักร	ชื่อ	นามสกุล	ขอบเขต
49	ทวารวดี	พระครูนิวริฐธรรมขันธุ์		จังหวัดนครสวรรค์
50	ทวารวดี	คุณนารัตน์	ทองแท้	จังหวัดนครสวรรค์
51	ทวารวดี	พระสิทธิพันธ์	โสณัฐโก	จังหวัดนครสวรรค์
52	ทวารวดี	คุณนพพันธ์	ศิริโกคาร์ตนา	จังหวัดนครสวรรค์
53	ทวารวดี	พระครูมงคลธรรมโสภณ		จังหวัดปราจีนบุรี
54	ทวารวดี	พระครูพิพัฒน์ธรรมภาณี		จังหวัดปราจีนบุรี
55	ทวารวดี	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดชลบุรี
56	ทวารวดี	คุณปราณี	รัตโน	จังหวัดชลบุรี
57	ทวารวดี	คุณบำรุงชัย	บุญไชรัศมี	จังหวัดชลบุรี
58	ทวารวดี	คุณชนัญชิตา	ประดิษฐ์	จังหวัดชลบุรี
59	ทวารวดี	คุณพีรภัทร	ฉันทบุญโท	จังหวัดนครปฐม
60	ทวารวดี	พระปลัดมานพ	ฐานมุตโตโม	จังหวัดนครปฐม
61	ทวารวดี	คุณฐิติพร	เนตรจรัสแสง	จังหวัดนครปฐม
62	ทวารวดี	พระอนุชัย	สุนทรโร	จังหวัดนครปฐม
63	ทวารวดี	พระครูถาวรภาณจนธรรม		จังหวัดกาญจนบุรี
64	ทวารวดี	พระอธิการสมวงศ์	อดิพโล	จังหวัดกาญจนบุรี
65	ทวารวดี	พระปลัดอนวัณณ์	อนาวิโล	จังหวัดราชบุรี
66	ทวารวดี	คุณวินัย	ศิริพงษ์ไทย	จังหวัดสุพรรณบุรี
67	ทวารวดี	พระธรรมพุทธิมงคล		จังหวัดสุพรรณบุรี
68	ทวารวดี	คุณศุภศิษฐ์	พิสิทธิจักรกุล	จังหวัดอุทัยธานี
69	หริภุญชัย	พระใบฎีกาเจริญศักดิ์	สิริกฤโท	จังหวัดเชียงใหม่
70	หริภุญชัย	พระราชวิสุทธินิยาน	ฤทธิรงค์ ญาณวโร	จังหวัดเชียงใหม่
71	หริภุญชัย	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดเชียงใหม่
72	หริภุญชัย	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดเชียงใหม่
73	หริภุญชัย	พระธนากรภิกขุ		จังหวัดเชียงใหม่

วิทยากรผู้ให้ข้อมูล

ลำดับ	อาณาจักร	ชื่อ	นามสกุล	ขอเขต
74	หริภุญชัย	พระอนุรักษ์	สุชีโว	จังหวัดเชียงใหม่
75	หริภุญชัย	คุณอัฒม์	อุทัยพัฒนะศักดิ์	จังหวัดเชียงใหม่
76	หริภุญชัย	คุณนภาชาติ	ถามล	จังหวัดเชียงใหม่
77	หริภุญชัย	คุณดุสิต	บริบูรณ์ธนาวัชร	จังหวัดเชียงใหม่
78	หริภุญชัย	คุณณรงค์ศักดิ์	สุขเกษม	จังหวัดเชียงใหม่
79	หริภุญชัย	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม		จังหวัดลำพูน
80	หริภุญชัย	คุณกสินจันทร์	บันเงิน	จังหวัดลำปาง
81	หริภุญชัย	คุณวิรงรอง	ข้างเนียม	จังหวัดลำปาง
82	หริภุญชัย	คุณอำนาจ	พุทขันบุตร	จังหวัดลำปาง
83	หริภุญชัย	คุณอรพรรณ	ปลุกใจ	จังหวัดลำปาง
84	หริภุญชัย	พระครูมงคลคุณธาดา		จังหวัดลำปาง

ภาคผนวก ค ข้อมูลการสัมภาษณ์

วิทยากร บทสัมภาษณ์

- B2321/16-23 "พูดถึงท้าวเวสสุวรรณ ไม่ใช่ท้าวเวสสุวรรณ เวสสุวรรณ ทำไมถึงเป็นเวสสุวรรณเพราะเป็นเทพเจ้าของนักธุรกิจ เข้าใจไหม เรียกว่าเวสสุวรรณนะผิดทั้งหมดผิดหมดเลย ไปขอร้องให้ท่านมาช่วยท่านไม่ช่วยหรอก เพราะคุณจำชื่อท่านยังไม่ได้เลย จะมาช่วยได้อย่างไร ท่านจะมาช่วยไหม ชื่อท่านยังจำไม่ได้เลย เข้าใจไหม จากภาษาอังกฤษเขาก็ล้อมาจากภาษาสันสกฤต ก็สะกดว่า เวสวันนา [Vessavana] ก็ไม่เข้าใจทำไมคนไทยมันชื่อไปเรียกท้าวเวสสุวรรณ เวสสุวรรณโณ แปลว่าเทพเจ้าแห่งนักธุรกิจ นักธุรกิจจะต้องบูชานับถือท้าวเวสสุวรรณ เวสสะมันแปลว่า พ่อค้า เข้าใจไหมเล่า เหมือนกับเวสสันดรนะ หมายความว่าใหม่ เกิดที่ชอยพ่อค้า ตรอกบ้านค้า เวสสะ" (B2321/16-23)
- B2011/73-82 "ยังมีอีกหนึ่งปาง คือปางเทพ เรียกว่าท้าวภูเวร ซึ่งเป็นท้าวเวสสุวรรณที่เป็นหน้าเทพ ท้าวภูเวร มหาราช ก็เป็นท้าวเวสสุวรรณที่เป็นหน้าคนปกติ หรือเป็นหน้าเทพนั่นเอง ชื่อนี้เขาแบ่งตามประมาณว่า เหมือนคุณไปเรียก พระราม พระนารายณ์ ซึ่งเป็นองค์เดียวกัน ทำไมถึงไปเรียก พระราม พระนารายณ์ พระกฤษณะ เพราะอยู่คนละสถานที่กัน อาจจะเป็นอย่างนั้น อาจจะเป็นการรอดตาย ตามความเชื่ออันเดียวที่เขาเรียกว่าเป็นการรอดตายของมหาเทพต่าง ๆ เนี่ย พระนารายณ์รอดตายลงมาเป็นพระราม อวดตายลงมาเป็นพระกฤษณะ อาจจะเป็นเช่นนั้น ตามความเข้าใจของผมนะ ไม่รู้ว่าจะถูกต้องหรือเปล่า ตามความเข้าใจของผม ผมว่าน่าจะเป็นตามแนวทางเรียกอย่างนั้นมากกว่า ก็เลยต้องมีชื่อที่แตกต่างกัน" (B2011/73-82)
- B0131/214-220 "ท้าวเวสสุวรรณต้องมีทั้งหมดสามภาค ภาคตอนนั้นท่านมาลงทรงนั้นเป็นภาคเดียว ภาคยักษ์ ที่ว่าเกิดวิญญานอะไรพวกนี้ แล้วจะมีอีกภาคหนึ่งคือภาคสีแดง คือภาคเทพบุตร แล้วก็จะ เป็นภาคพรหม ที่จะเป็นหลวงพ่อบุญรอด พุดให้ฟังใหม่ ว่าภาคนี้จะเป็นภาคพรหมของพ่อ เทวะ สุวัฒน์ แล้วก็จะ เป็นเหมือนภาคเดียว สุวัฒน์เทพ คือเป็นภาคเทพบุตรที่ใจดี มาถึงแล้วท่านก็ สอนให้เรา รู้เรื่อง บาปบุญคุณโทษ บาปมีจริงนะ" (B0131/214-220)
- B0211/112-117 "ที่ว่าหลายหน้าที่คือ ท้าวภูเวร คุณแลพระพุทธรเจ้า คุณแลทั้งสี่ทิศ ท้าวเวสสุวรรณหน้ายักษ์ คุณแล ภูตผีปิศาจ ยักษ์ ท้าวเวสสุวรรณปางพรหม คุณแลพรหมที่ไม่ดี ไล่ชิงเอี้ยเทพถือทองคำ คุณแลเงิน ทอง เทพถือเจดีย์ที่คอยดูวิญญานที่ไม่ดี" (B0211/112-117)
- B2011/47-52 "เทพเจ้าที่ปกปักรักษาป่าของกันไม่ให้ภูตผีปิศาจมาเกี่ยวข้องกับคน หรือมายุ่งกับคน เหมือนแบ่งระหว่างโลกผีกับโลกคนให้ไม่มาเกี่ยวข้องกัน เมื่อผีตนไหนที่มาเกี่ยวข้องกับโลก มนุษย์หรือมาเกี่ยวข้องกับคนนี้ ท้าวเวสสุวรรณก็จะเป็นผู้ดูแลและควบคุมกำกับ นั่นคือตาม พุทธประวัติ ก็มี ตามตำรา ตามที่เขาเล่ากันมาเป็นอย่างนี้" (B2011/47-52)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
B0111/550	"องค์ทอง นี่ไม่ใช่ยักษ์ เป็นเทพ ท่านลงมาช่วย องค์นี้จะคุยเกี่ยวกับขุมทรัพย์ ทรัพย์ของทั้งหลายทั้งปวงเป็นองค์ใหญ่" (B0111/550)
B0731/159-161	"ท้าวเวสสุวรรณ ก็หมายความว่า เจาะจงรูปลักษณะโดยว่าท้าวเวสสุวรรณ เป็นความเชื่อเฉพาะกลุ่มว่าท่านเป็นเทพที่ดี อันดับแรกคือกันฤตผีปีศาจเป็นมาก่อน แล้วตอนหลังความเชื่อมันขยายกว้างมากขึ้นจากผู้รู้ก็บอกว่าท่านเด่นทางโศกทรัพย์ด้วย"(B0731/159-161)
B0111/421-429	"ท่านก็เป็นมนุษย์ธรรมดาดีแหละ ท่านก็มีเงินมีทองสร้างบุญสร้างกรรมดี แล้วอุทิศตนให้เป็นท้าวเวสสุวรรณให้ดูแลเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ในพุทธศาสนาด้วยอะไรด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าคนประพฤติปฏิบัติตน แล้วก็สร้างบุญบารมี อย่างที่บารมีเสมอเหมือนกับท่านไปเวลาตายไปก็อาจจะไปอยู่ในชั้นนี้แล้วอาจจะเป็นบริวาร ไปปฏิบัติหน้าที่เป็นท้าวเวสสุวรรณที่อาจจะมียุในเบื้องล่างในโลกนี้เท่านั้น ไม่ใช่แบบที่อยู่ข้างบนที่เป็นตัวท่านองค์ใหญ่ ส่วนการทดแทนท่าน ท่านที่เป็นอมตะ องค์ปู้นี่ใครจะไปแทนท่านก็ได้ ท่านจะเป็นของท่านเป็นดังเดิมอยู่แล้ว จะไปเปลี่ยนแปลงไม่ได้" (B0111/421-429)
B0731/31-37	"แต่ที่จริงแล้วความเชื่อของบางกลุ่มก็ว่าท้าวเวสสุวรรณนั้นเป็นเทวดารูปหล่อ หน้าเป็นมนุษย์ที่หล่อ พอมันคนลงสร้างท้าวเวสสุวรรณเป็นรูปเทพหน้าเทพรูปหล่อ คนไม่เอา คนไม่บูชา เพราะอะไร เพราะความเชื่อมันฝังรากลึกแล้วว่ามันเป็นรูปต้องเป็นยักษ์ พอมันสร้างรูปเทพไม่รู้จัก ไม่ใช่ ฉะนั้นท้าวเวสสุวรรณรูปร่างจะเป็นแบบไหน ขึ้นอยู่กับความมโน หรือจินตนาการของผู้ปั้น นึกออกไหมครับ ท่านอาจจะไม่ได้เป็นยักษ์ ท่านอาจจะเป็นเทวดารูปหล่อเป็นเทพ แล้วแต่คุณจินตนาการแบบไหน คุณจะให้ท้าวเวสสุวรรณหล่อแบบไหนสวยแบบไหน หรือคุณจินตนาการแบบไหน มันอยู่กับจินตนาการของพวกที่นึกคิดมโนขึ้นมา ท่านสามารถอยู่ในทุกดวงใจของคุณ คุณนึกยังไงท่านก็เป็นอย่างนั้น เราไม่สามารถจะไปกำหนดว่าท่านเป็นรูปลักษณะยังไง" (B0731/31-37)
B2021-2/4-6	"เรียกตามคาถา เชื่อว่าท่านเป็นองค์ใหญ่ ท้าวเวสสุวรรณนะมีเยอะ แต่ท้าวเวสสุวรรณที่เป็นท้าวเวสสุวรรณโดนเป็นองค์ใหญ่ เพราะตามคาถาที่ท่องกัน อิติปิโส ภควา ยมราชาโณ ท้าวเวสสุวรรณโณ มรณัง สุขัง อะหัง สุขโต โนม พุทธายะ ที่จริงสมควรจะเรียกท้าวเวสสุวรรณโณ เพราะหนังสือตำราเขาเขียนอย่างนั้นกัน" (B2021-2/4-6)
B2021-2/26-30	"เป็นหัวหน้าสวรรค์ชั้นจาตุมณีแหละนะ แล้วก็ท่านเป็นผู้พิทักษ์รักษารวมสมบัติของโลก ท่านเป็นผู้พิทักษ์โลกในทิศเหนือ เหมือนโลกมีสี่ทิศนะ ได้รับพรจากองค์พระอิศวรองค์ท้าวมหาพรหมว่าเป็นผู้ให้เป็นเหมือนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เขาจึงบอกว่าใครอยากรวยให้บูชาท้าวเวสสุวรรณ แต่คนทั่วไป ก็มักจะบอกว่าท้าวเวสสุวรรณปราบภูตผีปีศาจ จริง ๆ ท่านพ่อท้าวเวสสุวรรณท่านไม่ได้มีพระวรกายหน้าตาเป็นอย่างนี้หรอก ท่านก็เป็นองค์ทรงกลมเป็นเทวดารูปงาม แต่ที่ต้องนมัสตกายเป็นอย่างนี้เพราะท่านเป็นหัวหน้าของภูตผีปีศาจ หัวหน้าของยักษ์ หัวหน้าภูตผีปีศาจ"(B2021-2/26-30)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0211/28-32 "หลังออกมาจากตรงนั้น ท้าวเวสสุวรรณบอกจะพากลับ อาจารย์เลยบอกท้าวเวสสุวรรณว่า ถ้าพากลับจะสร้างองค์ท้าวเวสสุวรรณไว้ที่วัด ท่านท้าวเวส จึงบอกว่า ถ้าจะปั้น ให้ไปหาช่างทอง ร่วง ปัจจุบันเป็นศิลปินแห่งชาติ อยู่เพชรบุรี พออาจารย์ขึ้นมา ก็อยากจะทำว่ามีจริงไหม จึงออกไปตามหา แต่ก็หาไม่เจอ จนสุดท้ายจะล้มเลิก รถก็ไปจอดอยู่หน้าบ้านช่างคนนี้ จึงได้สอบถามและแจ้งว่า ท้าวเวสสุวรรณให้มาหาและจะให้ไปปั้นองค์ท่านท้าวเวสสุวรรณ ที่วัดจุฬามณี ปัจจุบันคือ องค์ขาว ที่เป็นองค์พรหม ท้าวเวสสุวรรณพรหมมาสูติเทพ ซึ่งไม่มีที่อื่น" (B0211/28-32)
- B0211/33-38 "มีคนเข้าใจผิดว่าเป็น จตุคามบ้าง เป็นพระพรหมบ้าง แต่ถ้าดูจะเห็นว่าองค์ท่านมีเขี้ยว นิดหนึ่ง ท่านเป็นยักษ์มีเขี้ยวนิดหนึ่ง ท่านอยู่ชั้นเดียวกับ จากุมหาราชิกา ชั้นเดียวกับพระพรหม เป็นลูกศิษย์ของท่าน ท้าวมหาพรหม คือตอนแรกอยู่ จากุมหาราชิกา ก่อน และปฏิบัติไปเรื่อย ๆ จนถึงชั้นพรหม ภาพที่ปรากฏจึงเป็นดังที่เห็นแล้วแต่ภาคในแต่ละรูปแล้วแต่จะไปทำอะไร ปางพรหมก็ไปสั่งสอนพรหมที่ไม่ค่อยดี ปางยักษ์ก็ไปสั่งสอนยักษ์ที่ไม่ดี แต่ก็คือเป็นองค์เดียวกัน" (B0211/33-38)
- B0214/250-264 "พรหมมาสูติเทพนั้นคือได้เลื่อนชั้นหนึ่ง สวรรค์ ก็เหมือนท่านพัฒนาตนเองจะขึ้นชั้นพรหม คือได้ก็ไม่ต้องมากอะ เวลากรวดน้ำ (ทองบทธกรวดน้ำ)...ท่านอยู่ในกลุ่มจตุโลกบาลท่านก็ได้บุญแล้ว โยมไปวัดจีน ทุกวัน จะมีรูปท้าวเวสสุวรรณ สีองค์ ถือพิณ ถือเจดีย์ ถือกระบี่ จตุโลกบาล ท่านได้ทั้งหมด อ้าวก็เหมือนถวายสมบัตินี้ให้แก่วัด ใครอยู่วัดได้หมด ไม่มีข้อยกเว้น อ้าวถวายให้กับเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสก็ได้ องค์เดียวถูกวัดไม่ได้ ถ้าถวายพระทั้งวัด เจ้าอาวาสก็ได้ พระก็ได้ เณรก็ได้ พรหมมาสูติเทพนี่คือรวมทั้งหมด แต่ถ้าเป็นจตุโลกบาลนี่คือแบ่งหน้าที่ออกมาทำ จตุโลกบาล คู่มครอง จตุโลกบาลก็มีอีกแหละ ธรรมะโลกบาล คืออยู่คนละชั้นกันหรือยังงี้ ก็มีชั้นดาวดึงส์ จากุมหาราชินีใกล้กับโลกมนุษย์ ดาวดึงส์ขึ้นไปอีกชั้นห่างกันหน่อย สมัยพระพุทธเจ้าไปแสดงธรรมที่ดาวดึงส์ เพราะอะไร อยากอยู่ชั้นดาวดึงส์ ชั้นบนก็ลงมาที่ชั้นดาวดึงส์ได้ จากชั้นจตุมาหาราก็ขึ้นไปชั้นดาวดึงส์ได้ แต่ท่านเป็นพรหมมาสูติเทพ อยู่ชั้นยามาชั้นที่สาม ชั้นดุสิตชั้นพระโพธิสัตว์ อย่างพระสิทธัตถะสัมประสิทธิ์เทพบุตรอยู่ชั้นดุสิต ชั้นดุสิตชั้นพระโพธิสัตว์เลือกเกิดได้เลือกอะไรได้ หมายความว่าโยมสอบได้คะแนนดีเกรดสี่หมดตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน จะสอบปริญญาเอกก็ได้เกรดสี่ จะเป็นนายหรือผู้พิพากษาก็เลือกที่ไปลงได้เลยจังหวัดไหน ใช้สิทธิ์ตรงนั้นไปเลย" (B0214/250-264)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2211/3-7 "ท้าวเวสสุวรรณตามประวัติแล้วก็เป็นท้าวจตุโลกบาลอยู่องค์หนึ่ง เป็นองค์ที่ดูแลในสิ่งเร้นลับ อย่างเช่น ดูแลพวกภูตผีปีศาจสิ่งอัปมงคล บัดเป่าสิ่งที่ไม่เป็นมงคลออกห่างไปนะ อย่างส่วนมาก วัดแต่ละวัดเขาจะมีพวกนี้อยู่ วัดโพธิ์ วัดแจ้งอะไร ก็ท้าวเวสสุวรรณนี่แหละ เราไม่เรียกยักษ์ จริง ๆ ท่านก็เป็นเทวดาองค์หนึ่ง แต่ที่ท่านมีรูปร่างเป็นยักษ์เพราะว่าท่านต้องแปลงร่างเป็นอย่างนั้นให้น่ากลัวเพราะท่านต้องคุมภูตผีปีศาจอย่างเช่นสัมภเวสีไม่มีญาติอะไร ต้องคอยจับต้องคอยดูแล ต้องจับไปลงโทษตามเวรตามกรรมนะ รูปร่างท่านถึงต้องเป็นอย่างนั้น แต่ปกติท่านเป็นเทวดา" (B2211/3-7)
- B0731/27-31 "ที่นี่พอความเชื่อของคนไทยเราไปยึดจริง ๆ เลยว่า ท้าวเวสสุวรรณเนี่ยเป็นหน้ายักษ์ จะต้องมียี่หวแบบนั้น เราเห็นรูปลักษณะที่คนโบราณสร้างมาเป็นยักษ์ถือตะบอง ทำไมต้องเป็นอย่างนั้น เพราะเขาทำมาแบบนั้น คือจินตนาการของคนโบราณมาแบบไหนท่านก็ออกมาแบบไหน ถามว่าเคยเห็นท้าวเวสสุวรรณใหม่ ทุกคนก็ไม่เคยเห็น แต่เกิดจากจินตนาการของช่างของคนโบราณปั้นออกมาหรือเขียนออกมา ท้าวเวสสุวรรณนี่เป็นเจ้าของยักษ์ เจ้าแห่งภูตผี ต้องน่ากลัว ก็ต้องมีรูปยักษ์ เขาก็จินตนาการเขียนออกมาเป็นรูปยักษ์ มียี่หว ถือตะบองใหญ่ เป็นมหาอำนาจ มีตะบะ มีเดชะ" (B0731/27-31)
- B2311/183-194 "คืนนั้นผมสวดมนต์แล้วผมก็นอน ท่านก็พาผมไป ว่าท่านอยู่ยังไงอะไรยังไง ในตำหนักยังงี้ คุณเชื่อเปล่าว่าทำด้วยทองคำทั้งหมด ในห้องท่านในกุฏิที่ท่านประทับเป็นทองคำทั้งนั้น ผ้าที่ชุดสีแดง ตัวท่านแดงทั้งชุดเลย แล้วก็มีเครื่องทองประดับ นุ่งขัดสมาธิ ผมก็ไปจับผ้า ี่ปูอลังการขนาดนี้เขี้ยวหรือ ท่านก็ไม่พูดไม่จาไม่มาอะไรทั้งสิ้น นั่งตัวตรงคิงเลยคุณ ห้องท่านสะอาดสะอาด ท่านพาไปให้ดูว่ามีตัวตน ชุดแดงทั้งชุดเลยวันนั้น แล้วชุดเขี้ยวแขวนไว้ เอลอ พรทับชุดแดง โด๊ะก็ทองคำ แล้วรูปลักษณะท่านหล่อครับ เป็นยักษ์ตอนที่เห็น แต่หล่อมาก คุณมีอำนาจมากนั่งตัวตรง ไม่ดู ผมบอกโอโหปู่อสังการจริง ทองคำทั้งนั้นเลย" (B2311/183-194)
- B2011/68-73 "ลักษณะแรกคือเป็นยักษ์ก็จะมีกายสองสีคือสีเขียวและสีแดงซึ่งต้องอธิบายว่าทั้งสองสีเขียวและสีแดงไม่มีความแตกต่างกัน แต่ว่าที่ทำสองสีที่แตกต่างกันน่าคือความเชื่อของমনะ เพราะจะได้วางไว้ ช้ายขวา ส่วนใหญ่ท้าวเวสสุวรรณจะอยู่ที่ประตูทางเข้าโบสถ์ ไม่ว่าจะ เป็นโบสถ์วัดไหน ๆ ก็จะมีท้าวเวสสุวรรณ ทำไม่เอาองค์เดียว องค์เดียววางตรงกลางมันก็ไม่สวย วางซ้ายขวาเหมือนกันคนก็จะถามว่าทำไมต้องทำสององค์ เขาก็เลยสร้างสีเขียวกับสีแดงขึ้นมา ไม่ได้มีความหมายว่าสีแดงจะเป็นอย่างนี้ สีเขียวจะเป็นอย่างนี้ ไม่มีความแตกต่างที่แตกต่างก็คือมีหน้ายักษ์ที่เขาเรียกว่าท้าวเวสสุวรรณ" (B2011/68-73)
- B0261/9-11 "ที่เขาว่ามีสี่กรสามขา กรคือมือ มือหนึ่งถือตะบอง อีกสองที่ว่าจับร่มกับมังกร มังกรก็ถือว่าอำนาจวาสนา ถือร่มก็หมายความว่าร่มเย็นเป็นสุขในลักษณะนั้น สามขา ก็มีสามภพ เหมือนกับเหยียบสามภพไซ้ใหม่ นรก สวรรค์ มนุษย์นะ" (B0261/9-11)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0221/11 "ความเชื่อโดยมากที่โยมมาที่นี่ มาขอพ่อท้าว... เมื่อก่อนพ่อท้าวเป็นเทพเป็นเจ้าของโรง
อ้อย ไม่หีบอ้อย" (B0221/11)
- B0711/16-21 "หรือไปโนที่อย่างไปสวดมนต์ พาไปสวดมนต์ ก็จะเห็นนัยว่าท่านใส่ชุดขาว คือท่านพาไป
สวดมนต์ในฝันครั้งหลังครั้งตื่น ก็จะเป็นอย่างนั้นที่เห็น เหมือนชุดขาวใจกระเบนอะไร
อย่างนี้ แล้วก็เป็นท่านตัวใหญ่มาก ส่วนมากก็จะเป็นอย่างนั้น จะไปเจอท่านส่วนมากใน
ถ้ำ ท่านจะพาไปในถ้ำ พาไปดูบุญที่แม่ทำ เราทำอะไรอย่างนี้" (B0711/16-21)
- B0212/112-
115 "ท่านก็เทศน์ให้ฟังด้วย พ่อบุญเสริม บันไดสามชั้น อยากจะหลุดพ้นจากชาวโลก ท่านสอน
ผ่านร่าง เหมือนท่านแผ่อยู่ แต่เวลาท่านมาหลวงพี่รู้ บุคลิกจะเปลี่ยนไปนิดหนึ่ง ถ้าเป็นพ่อ
บุญเสริมจะธรรมดา แต่พอปลงมา เวลาคุยอะไร คนจะหัวเราะกันหมด พุดถูกใจถูกจุด
เพราะอยู่กับท่านมาตั้งแต่อยู่ในป่า พรรษาแรก ที่หลวงพี่นับถือเพราะหลวงพี่เจอกับตัวเอง"
(B0212/112-115)
- B2021-2/90-
102 "อาตมาไม่เคยเจอท่านพ่อ ท่านพ่อองค์ที่ว่านี่ไม่เคยเจอ ในที่สุดเมื่อประมาณปี2553 เมื่อ
อาตมาอยู่อาศัยที่นี่แล้วได้สองปี ท่านพ่อก็มาหา พุดแล้วขนลุกมาหา มาในร่างมนุษย์เป็นพระ
เนื่องจากก่อนที่จะมาหาอาตมาได้จุดธูปเทียนบอกเล่า พ่อผมก็นับถือท่านพ่อมานานแล้ว
อยากเจอท่านพ่อบ้าง ก็มีอะไรก็ทักติดตัวมีท่านพ่ออยู่ มีอะไรก็ไปเที่ยววัดจุฬามณี ไป
สักการะองค์ ที่วัดจุฬามณี เหมือนใกล้บ้านปลายอายุร่างท่านพ่อแล้วหรือไงก็ไม่ทราบ
ประมาณธันวาคมปี 2553 ท่านพ่อนับถือท่านพ่อมานานแล้ว ลูกได้มาอยู่หนองงูเหลือม
แล้วตอนนี้ อยากพบท่านพ่อ ท่านพ่อมาโปรดบ้างสิ ท่านพ่อก็มาเข้าฝัน ได้ลูกเดียวท่านจะ
มาหา จุดธูปอยู่ไม่กี่วันนะ ท่านพ่อก็มาหา ธันวาคม2553 ในร่างพระบุญเสริมแล้วท่านก็
พักอยู่กับอาตมาคืนนึงอาจารย์อิฎฐ์ก็เลยโทรมาที่วัด อาจารย์อิฎฐ์ก็เหมือนท่านมีญาณ
วิเศษรู้ว่าพ่อมานี้ ท่านโทรมาว่า ท่านเรียกอาตมาว่า หลวงพี่ หลวงพี่องค์จริงเข้าไปที่วัด
แล้วนะ ขององค์จริงเขาสร้างรูปไว้ที่วัดชิตี วันนั้นท่านพ่อมาพักอยู่กับอาตมาคืนนึง อาจารย์
อิฎฐ์ท่านก็ทำนองโทรมา แหมหลวงพี่นี่แน่ะ จุดธูปเชิญท่านพ่อ จนไปหาที่วัดจนได้ ก็ร่าง
ท่านพ่อนี่คนจะพบเห็นยาก มีอะไรก็ไปกราบไหว้องค์กัน ร่างท่านบวชแล้ว ไม่ได้เข้าทรง
อะไร ร่างท่านไปบวชปลีกวิเวกปฏิบัติธรรม พ่อบุญเสริมไปปฏิบัติธรรม ไม่มีใครสามารถรู้
พ่ออยู่ไหน ก็มีแต่องค์ท่าน ตามอาจารย์อิฎฐ์ ก็ไม่รู้ว่าพ่อไปไหน ก็พ่อไปกะร่างอะ แต่เวลา
บอกกล่าวที่รูปปั้นก็ศักดิ์สิทธิ์เหมือนกัน ก็ในที่สุดผมก็อ่อนวอนจนสำเร็จ จุดธูปจุดเทียนไหว้
กล่าวทุกวัน ๆ อย่างนี้ พ่อก็มาหา มาพักอยู่กับผมคืนนึง" (B2021-2/90-102)
- B0131/65-67 "ท้าวเวสสุวรรณนี่เป็นผู้ที่นับถือศาสนามากนะ เวลาพระเทศน์นี่ท่านจะนั่งตรงท่าเมื่อกี้ ไม่
กระดุกกระดิกเลย สองชั่วโมงก็เป็นอย่างนั้น แล้วท่านจะนับถือเจ้าอาวาส มาทุกครั้งที่พระ
จะไม่เสมอนะ พระจะนั่งสูงกว่าท่านนะ ท่านบอกว่าพระนี่สูงกว่าท่าน" (B0131/65-67)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
B0211/103-106	<p>"คิดว่าโลกมนุษย์วุ่นวาย ท่านอาจจะเป็นส่วนหนึ่งอาจจะเป็นจุดศูนย์กลางที่ช่วยดึงให้ไม่ทำผิด เหมือนมาช่วยพระพุทธศาสนา ในช่วงที่พระพุทธเจ้าไม่อยู่แล้ว ท่านก็ยังคงมาเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยดูแลพระพุทธศาสนา ถ้าดูตามประวัติตามพระไตรปิฎกเหมือนท่านเคยพูดกับพระพุทธเจ้าว่า จะมาช่วยดูแลพระพุทธศาสนา จะทำให้คนนับถือ มีศาสนาเป็นที่ยึด และมีการสืบทอดต่อไปเรื่อย ๆ ของพระพุทธศาสนา" (B0211/103-106)</p>
B0741/6-8	<p>"ที่เราสร้างท้าวเวสสุวรรณขึ้นมาเนี่ย คือท้าวเวสสุวรรณเนี่ย ในสมัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าที่ยังมีพระชนม์อยู่ในสมัยนั้น คือท้าวเวสสุวรรณเป็นผู้ปกป้องพระศาสนา แล้วก็ได้ประทาน หมายถึงว่า ประพันธ์คาถาไว้บทหนึ่งถวายพระพุทธองค์ บอกว่า อมนุษย์หรือยักษ์ตนใด ที่จะคุกคามพุทธบริษัทให้ท้อถอยคาถานี้ กบาลจะแตกเป็นเจ็ดเสี่ยง อันนี้คือคำพูดอันนั้นที่อยู่ในคัมภีร์" (B0741/6-8)</p>
B2021-2/240-250	<p>"ก็ตามความเชื่อที่ว่า ท้าวเวสสุวรรณกับองค์พญานาคเนี่ย ท่านรับปากกับพระพุทธเจ้าไว้แต่อดีตว่าจะต้องมาพิทักษ์รักษาพุทธศาสนา จะเห็นว่าท้าวเวสสุวรรณกับพญานาคเนี่ยทุกวัดมักจะมีเสมอ พุทธเราก็เชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณจะปกป้องรักษาพุทธศาสนา ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา แล้วก็พญานาคด้วย ท่านอยู่ทันสมัยพระพุทธเจ้าเนาะ ทั้งท้าวเวสสุวรรณ ทั้งพญานาคได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วเกิดความศรัทธา รับปาก ถึงขั้นให้คาถาปราบผีคาถานี้พุทธมนต์อันศักดิ์สิทธิ์นี้ปราบผีไม่ได้ ผีนี้พระพุทธรูปในสมัยพระพุทธเจ้า ไปจุดธูปไปอะไรเจอบ๊าย ท่านท้าวเวสสุวรรณเลยให้คาถาพระพุทธเจ้าเอาไว้ให้พระเอาไปสวดที่เรียกว่าสวดภาณยักษ์ ถ้าสวดคาถานี้แล้วผีจะไป ให้เอาคาถานี้ แล้วก็วาดรูปของท่าน ท่านเป็นนายของผี ถ้ามีโอกาสก็ทำเป็นผ้ายันต์ติดไว้ที่ลูก แล้วก็เสกด้วยคาถาดังนี้ผีจะกลัว แต่ยุคแรกไม่มีผ้ายันต์ ท่านให้คาถาภาณยักษ์ แปลว่า ยักษ์พูด ภาณแปลว่าคำพูด ภาณยักษ์ แปลว่า คำพูดของยักษ์ ยักษ์มาพูดให้พระสวดคาถานี้แล้วผีจะไป เพราะฉะนั้นคนธรรมดาสวดไม่ได้ ต้องให้พระสวด ท้าวเวสสุวรรณถวายคาถานี้ให้กับพระพุทธเจ้าไว้ พระพุทธเจ้าให้เอามาให้พระสวดภาณยักษ์นี่" (B2021-2/240-250)</p>

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2121/75-94 "ท้าวเวสสุวรรณยามที่ท่านเสด็จมาจะมียักษ์เสนาบดีซ้ายขวา สาคาศิรย์กษัตริย์องค์หนึ่ง เหมวตยักษองค์หนึ่งเป็นเสนาบดี [ในเหมวตสูตรที่ 9 ว่าด้วยยักษ์ชมเชยพระผู้มีพระภาคเจ้า] สององค์นี้ทำให้กำเนิดบพนะโม ขณะพระพุทธเจ้าแสดงให้กับบัญญัติคัมภีร์นั้น เหมวตยักษมา สาคาศิรย์กษไปเหาะอยู่เมืองราชคฤห์โน้น เหมวตยักษก็เสียดายเพื่อน ทำไมเพื่อนไม่มาฟัง ดั้นไปคุยกลางหลังคานบ้านผู้หญิงตั้งห้องคนหนึ่ง คุยว่าบัดนี้พระพุทธเจ้าแสดงธรรมจักรไป ฟังดี ขณะนั้นมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์บริบูรณ์วันนั้น สาคาศิรย์กษฟังก็เลื่อมใส ตั้ง นอบน้อมพระรัตนตรัยว่า นะโม เพราะฉะนั้นคนโบราณจึงบอกว่า 'นะโม สาคาศิรย์กษ ตัสสะ อสุรินทตโท ภาวะวะโตจาตุมหาราชิกา อระหะโตสักกะเทวา สัมมาสัมพุทธัสสะ มหาพรหมมุโนติ' [ใน ฎีกามงคลร้อยแปด] นี่แหละ ห้างค์ นะโม สาคาศิรย์กษตั้งขึ้นก่อน ตัสสะ อสุรินทตโท คำว่าตัสสะ อสุรินทตตุตั้ง ภควโตจาตุมหาราชิกา ภควโตนี้องค์มหाराช ทั้งสี่องค์ละหนึ่งคำ ถ้าเราท่องคาถาโตคำเดียวนี้หมายถึงท้าวเวสสุวรรณด้วย อระหะโตสักกะเทวา อระหะโตสี่คำนี้เป็นของพระอินทร์ สัมมาสัมพุทธัสสะ ทั้งหมดนี้เป็นของมหาพรหมเพราะฉะนั้นไม่มีมนุษย์เลยตั้งนะโม ถ้าเขาถามว่านะโมเกิดตอนไหน เกิดตอนที่พระพุทธเจ้าแสดงธรรมจักรกับปวัตตสูตร แสดงถึงท้าวเวสสุวรรณมาหรือยัง มาแล้วแต่ผลงาน ไปอยู่กับสาคาศิรย์กษกับเหมวตยักษ ตรงนี้คือบทของนะโมทำให้ท้าวเวสสุวรรณมาปรากฏแล้ว แต่ปรากฏโดยรูป เพราะฉะนั้นท้าวเวสสุวรรณบรรลุโสดาบันบุคคลนะ ยักษ์ซึ่งบรรลุโสดาบันบุคคลในพระพุทธศาสนา มีสององค์ หนึ่งท้าวเวสสุวรรณ สองพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารถูกพระเจ้าอชาตศัตรูจับขังคุก อดอาหารถึงวันสุดท้ายลูกเกิดตั้งชื่ออุทัยภัทร แต่พ่อตาย พ่อท่านอธิษฐานว่าถ้าลูกไม่นึกถึงคุณเราเราจะไม่ละสังขาร เหตุทำให้ระลึกถึงคุณก็คือลูกเกิด ได้หลานปู่ ปู่ก็ตาย แล้วไปเกิดอยู่ชั้น จาตุมหาราชิกา ชื่อ ขวนสภยักษ" (B2121/75-94)
- B0131/55-62 "ส่วนใหญ่ก็จะเอาวิญญาณที่มันแฝงอยู่กับคนนะ ท่านจะเรียก เคาะปลายเท้า มันจะมีคาถาของท่าน เราไม่รู้เขาก็รู้เวลาไล่ ๆ คนก็รู้เวลาเรียกก็จะไล่ ๆ ออกไป ออกปลายเท้า ปลายเท้าของคน ๆ นั้น คือท่านจะเขียนยันต์ของท่านไว้ที่ใบพลู วางแล้วเคาะ ๆ ลงใบพลู แล้วก็เก็บของท่านไปทิ้งน้ำ แล้วใบพลูที่ท่านก็รักษาคนไข้ของท่านด้วย คือใบหนึ่งนี้ท่านจะเสก ใบใบเดียวกันกินครั้งแรกจะผาด พอท่านเสกเป็นยาอีกที่มันจะเปรี้ยว วิธีของท่านที่รักษาแล้วท่านก็ออกยา ออกยาที่วัดกลางนั้นแหละ ออกยาหม้อ ออกใบยาแล้วก็ให้ที่วัดกลาง สมัยนั้นท่านเป็นหมอยา เจ้าอาวาสท่านก็เป็นหมอยาอยู่ ก็ออกยาวัดกลางนั้นแหละ จ่ายยารักษาตัว เงินก็เข้าโบสถ์สร้างโบสถ์ไป" (B0131/55-62)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0212/24-26 "ปี 2551 กลับจากป่ามาอยู่ดูแลตรงองค์ท้าวเวสสุวรรณตรงนี้ ช่วงแรกก็ยังไม่ค่อยมีคนกราบไหว้เท่าไร แต่หลังจากเข้ามาทำรายการบันทึกใกล้หลวงปู่เนื่องและองค์ท้าวเวสสุวรรณ หลังจากนั้นคนก็มากัน เหมือนท่านคงเปิดทางแล้ว คนมาเยอะมาก งานปิดทองฝังลูกนิมิต คนเต็มวัดต้องใช้รูปเป็นกระสอบใหญ่ ๆ เลย หลวงพี่ว่า สงสัยปู่มาช่วยสร้างวัดจุฬาแล้ว" (B0212/24-26)
- B2111/103-107 "เราไม่ได้เชื่ออะไรง่าย ๆ พระพุทธเจ้าสอนต้องมีเหตุและผลในการเชื่อ อาจารย์เคยอธิษฐานจิต แรกจะบวชสิบห้าวันแล้วอาจารย์ก็จะสึกแล้ว เมื่อไปเดินธุดงค์ปฏิบัติธรรมก็อธิษฐานจิตว่า ในชีวิตครั้งหนึ่งอยากได้โบสถ์สักหลังหนึ่งโดยที่วัดไม่ต้องเหนื่อยมาก ก็ได้มาจริง ๆ แปะปี ท่านมาสร้างให้ สร้างในสมัยอาจารย์นะ ทุกอย่างเกิดขึ้นในสมัยอาจารย์เป็นเจ้าของวัด เป็นมาสิบสองปี ที่เห็นท้าวเวสสุวรรณอะไรต่าง ๆ นะ ก็มีความเชื่อว่าพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองต้องมีทวยเทพเทวดา และมนุษย์ทั้งหลายต้องดูแลช่วยกัน ท่านก็มาสร้างบารมี สร้างบารมีเทวดาก็มีรัศมีกายเพิ่มขึ้น" (B2111/103-107)
- B0212/56-62 "มาบวชปุ๊บเนี่ยนะ ส่วนใหญ่ที่สำเร็จ มักจะบวช เพราะท้าวเวส อยู่ในพุทธศาสนา 4000 กว่าปี เกิดก่อนพุทธกาลอีก ท่านชอบให้คนบวชในพุทธศาสนา เพราะท่านดูแลพุทธศาสนา อยู่แล้ว ใครมาบวชต่ออายุเนี่ย คือบุญมันสูงไงโยม เขาบุญนี่ช่วยได้ จริง ๆ เราก็ได้แก่ตัวเอง เราบวชเนี่ย เราจะบวชให้กับคนนี่ เขาชื่อบอกท่าน คนนี้จะมาบวชพระให้ บุญคนนี่ เขาก็ได้ ทุกวันที่ 5 ธันวาคม ก็จะมีบวชให้องค์ท้าวเวส ทุกปี มีคนมาแก้บน และมาบวชให้ รวม ๆ กันมาแล้วมาบวช มีเจ้าภาพมาเป็นร้อย เจ้าภาพองค์ละ 5000 บาท คือต่ออายุ หลวงพี่แนะนำให้บนองค์ท้าวเวส สำเร็จกันเยอะ ที่หลวงพี่ดูแลอยู่ตรงนี้ มีโยมมาเยอะมาก มาถามแล้วก็ดีขึ้น แล้วก็รอด ต้องเอาของสูงหน่อย ต้องบวช ถ้ามาบวชด้วยตัวเองยิ่งดี ส่วนใหญ่ที่บนจะบนแล้วมาขอจงเป็นเจ้าภาพบวชพระให้องค์ท้าวเวส" (B0212/56-62)
- B2111/4-7 "ท้าวเวสสุวรรณก็คือเทวดา แต่เป็นเทวดาชั้นแต่กชั้นจาตุมหาราชิกา อยู่สวรรค์ชั้นที่หนึ่ง เป็นผู้ดูแล คุมดวงวิญญาณทั้งหลายที่ล่วงลับดับจิตไปแล้ว ก็จะเป็นการนำดวงวิญญาณที่จะไปพิจารณาว่าทำดีหรือไม่ดีแบบไหนอย่างไร เมื่อเป็นเกี่ยวกับเรื่องดูแลดวงวิญญาณแล้วนี่ ทางพระสงฆ์หรือว่าทางพุทธศาสนาเราก็นำมาประดิษฐาน เป็นหน้าวัดหน้าอุโบสถก็แล้วแต่เพื่อดูแลพิทักษ์รักษา พระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนา" (B2111/4-7)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2121/17-25 "ท้าวเวสสุวรรณนี้เป็นโอรสของท้าวลัสเตียน ซึ่งเป็นพ่อของทศกัณฐ์ แต่คนละแม่ เดิมที่ท่านชื่อว่ากุเพริน หรือ กุเปริน แล้วมาแปลงเป็นภาษาไทยว่า กุเวร ท้าวกุเวรหรือมาเรียกศัพท์ พุทธศาสนาว่า ท้าวเวสสุวรรณ เพราะฉะนั้นท้าวเวสสุวรรณจึงเกิดตั้งแต่ยุครามเกียรติ์เกิด แต่ว่า มาเกิดท้าวเวสสุวรรณได้ครองลงมาก่อน ท้าวลัสเตียนยกให้ท้าวเวสสุวรรณ แต่ทศกัณฐ์ซึ่งเป็น ลูกเหมือนกันเหมือนพี่กับน้องบอกว่า สมบัตินี้ของพ่อฉัน ฉันก็ต้องได้ เมื่อมารบกันท้าว เวสสุวรรณถือว่าพี่น้องกันมารบกันซึ่งสมบัติเราไปอยู่ที่อื่นก็ได้ พระพรหมก็เลยสร้างดินแดน ให้ทางทิศเหนือ เพราะฉะนั้นท้าวเวสสุวรรณก็ไปอยู่เชิงเขาทางทิศเหนือ เป็นเมืองอีกเมืองหนึ่ง ซึ่งเราถือว่าในทางพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าจะตรัสเรียก จตุมหาราช ตรีมูหิสัง ณะตระกูลรัฐ ทิศตะวันออกท้าวธตรัฐอันนี้ก็เหล่าหมู่ภูตหมู่คนธรรพ์ ทางทิศใต้ ทักขิณะนะ วิรุหะโก ท้าว วิรุฬหกนี้ดูแลเหล่าเทวดา บัจฉิณะนะ วิรุปักโข ทางทิศตะวันตกเป็นท้าววิรุฬหกนี้ดูแลหมู่ นาค กุเวโร อุตตะรัง ทิศสัง ก็คือพระพุทธเจ้าตรัสไว้ ท้าวเวสสุวรรณ จะมาปรากฏเมื่อ พระพุทธเจ้าของเราตรัสรู้ แล้วมาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาก็คือ เมื่อพระพุทธเจ้า ตรัสรู้ แล้วได้แสดงอัมมจักกัปปวัตตนสูตร" (B2121/17-25)
- B0111/398- "ที่คนกราบไหว้บูชาเป็นท้าวเวสสุวรรณบางทีก็เป็นองค์แทนนั่นแหละ แต่ที่มาปฏิบัติหน้าที่ 406 จริงก็คือองค์ใหญ่ องค์ใหญ่เขาจะควบคุม บารมีควบคุมใจ แต่องค์ที่น้อยอยู่ในตำแหน่งท้าว เวสสุวรรณก็คืออีกองค์หนึ่งเป็นองค์แทนท่าน แต่ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ก็ท้าวเวสสุวรรณนั่นแหละ ก็คือเหมือนกับเป็นองค์หนึ่งของท้าวเวสสุวรรณ เพราะว่าท่านจะกันสี่ทิศไป ท้าวเวสสุวรรณ วิรุฬหก วิรุฬปักษ์ ธรุส เป็นพี่น้อง เหมือนว่าเนรมิตเป็นพี่น้องให้ดูแล หมดหน้าทีแล้วก็ขึ้น ไปอยู่ในชั้นของท่าน จริง ๆ ทั้งสี่องค์ก็คือท้าวเวสสุวรรณนั่นแหละ ก็เป็นองค์เทพท้าวเวสสุวรรณ องค์เดียวกัน" (B0111/398-406)
- B2021-2/26- "เป็นหัวหน้าสวรรค์ชั้นจาตุมณีแหละนะ แล้วก็ท่านเป็นผู้พิทักษ์รักษารวมสมบัติของโลก ท่าน 30 เป็นผู้พิทักษ์โลกในทิศเหนือ เหมือนโลกมีสี่ทิศนะ ได้รับพรจากองค์พระอิศวรองค์ท้าว มหาพรหมว่าเป็นผู้ให้เป็นเหมือนว่ากรรมตรีว่าการกระทรวงการคลัง เขาจึงบอกว่าใครอยาก รวยให้บูชาท้าวเวสสุวรรณ แต่คนทั่วไปก็มักจะบอกว่าท้าวเวสสุวรรณปราบภูตผีปีศาจ จริง ๆ ท่านพ่อท้าวเวสสุวรรณท่านไม่ได้มีพระวรกายหน้าตาเป็นอย่างนี้หรอก ท่านก็เป็นองค์พรหม เป็นเทวดารูปงาม แต่ที่ต้องเนรมิตกายเป็นอย่างนี้เพราะท่านเป็นหัวหน้าของภูตผีปีศาจ หัวหน้าของยักษ์ หัวหน้าภูตผีปีศาจ"(B2021-2/26-30)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2321/34-39 "คติพุทธคติพราหมณ์ว่ามีเทวดาดูแลโลกนี้ อยู่สี่กลุ่มสี่พวก เรียกว่าท้าวจตุโลกบาล คือ ผู้รักษาโลกทั้งสี่ทิศ จตุ แปลว่าสี่ โลกะ แปลว่า โลก บาละ แปลว่า รักษา ที่นี้ท้าวเวสสุวรรณ ก็เป็นหนึ่งในท้าวจตุโลกบาล ก็มีชื่อทั้งสี่แหละ ท้าวอถรรุ อยู่ทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหกอยู่ทิศใต้ ท้าววิรุฬปักข์ ทิศตะวันตก ท้าวเวสสุวรรณอยู่ทิศเหนือ นี่คือท้าวจตุโลกบาล มีหน้าที่ไปควบคุมดูแลพฤติกรรมของสัตว์โลกทั้งหลาย ประจำแต่ละทิศ ๆ ท้าวเวสสุวรรณที่เราว่า ไปคุมพวกยักษ์ พวกคู ทำไมต้องดูแล ถ้าไม่ดูคนมันไม่กลัว กลัวไหมคนคู ต้องวางอำนาจ กลัวแล้วจะทำไม่ต้องมาพินอบพิเทา ต้องเอามาเช่นมาไหว้ กลัวใช่ไหม พุดง่าย ๆ คนเราทุกวันนี้ อยู่กันด้วยความกลัว ทำไม่ถึงต้องกลัว" (B2321/34-39)
- B0731/22-26 "ที่นี้เมื่อไปทำหน้าที่ตรงนั้น ก็ต้องทำตามบทบาท ตามบทบาทก็คือเหมือนว่าท้าวเวสสุวรรณนี้ ใกล้ชิดต่อโลกมนุษย์ ภพภูมิมนุษย์มากมีความเชื่อว่า มาคอยดูแลโลกมนุษย์ มาคอยตรวจความดีความชั่วของมนุษย์ บันทึกความดีความชั่วของมนุษย์ แล้วก็รายงานไปตามลำดับชั้น คือเขาก็แบ่งเกณฑ์กันว่า ดูแลภูตผี ปีศาจ อสุรกาย เหมือนทุกอย่างมันต้องมีผู้อำนวยการ มีอธิบดีคุมอยู่ แต่มันก็ต้องมีภูตผีปีศาจที่มันนอกแถวบ้าง ที่คือ ที่เกษมมันก็มีไม่ต่างอะไรกับมวลมนุษย" (B0731/22-26)
- B2111/17-26 "ที่นี้มาทำพิธีแต่แรกเลยเป็นพราหมณ์บัณฑิตในสำนัก แล้วก็ที่มาทำพิธีนี้คือ เขามีความเชื่อสืบต่อมาจากศาสนาพราหมณ์กับฮินดูนี่จะมีการบวงสรวงวางศิลาฤกษ์ สร้างอุโบสถ วิหาร หรือจะปั้นทวยเทพเทวดาอะไรก็แล้วแต่ต้องมีการบอกกล่าวเสียก่อน เหมือนเราจะไม่บ้านอีกบ้านหนึ่ง เราก็ต้องไปแจ้งเจ้าบ้านเสียก่อน เราจะไปเอาข้อมูลอะไรก็แล้วแต่ นี่ก็เหมือนกันเราจะใช้พื้นที่ตรงนี้ จะวางรูปเหมือนองค์เทพเทวดาหรือว่าพระพุทธรูปนี่ ก็ต้องเช่นไหว้บอกกล่าวเล่าสืบเสียก่อนว่าจะเริ่มดำเนินการอย่างนี้ ๆ เพื่อจะได้ไม่มีอะไรที่ผิดพลาด ความเชื่อก็ส่วนใหญ่นะเราจะเห็นว่า มีวิธีในการสวดภาณยักษ์ก็จะต้องมีรูปเหมือนท้าวเวสสุวรรณ พิธีอะไรก็แล้วแต่เรื่องของปราบดวงวิญญาณก็จะต้องมีความเชื่อว่ามีฝ่ายันต์ของท้าวเวสสุวรรณแล้วจะป้องกันภัยทั้งแปดทิศ จะเป็นดวงวิญญาณอะไรต่าง ๆ ที่จะมาทำลายพิธี สามารถป้องกันได้ ความเชื่อแบบนั้น" (B2111/17-26)
- B0811/23-29 "มีอีกเรื่องหนึ่ง วันนั้นคนตายอยู่บนศาลาบนวัด เขาก็ทำบุญ 7 วัน คนนั้นก็ไปช่วยงานอยู่ที่วัด นอนอยู่กลางศาลา นอนตั้งแต่กลางคืน ตอนเช้าประมาณสามโมงเช้า พระจะฉันข้าวแล้ว ผมก็ไปปลุก บอก ลูก ๆ ๆ ๆ พระมาแล้ว เขาก็ไม่ลุก ไม่รู้เรื่องอะไรเลย ก็จะทำไงดี เลยปรึกษาลูกเมียเขา ลูกเมียเขาก็บอกว่าไม่ต้องเอาไปไหนแล้วละ เขาตายแล้วจะจัดแจงทำพิธีศพเสีย ที่นี้ผมก็บอกว่าเอาใจลองเอาไปโรงพยาบาลก่อน ไปโรงพยาบาลสระบุรี ที่นี้ผมก็นึกขึ้นได้ ให้เมียเขาวิ่งจากโรงพยาบาลสระบุรีมานี่เลย มาจุดธูป 36 ดอก บอกอย่าเพิ่งเอาไปนะ เอาไว้ก่อน เสร็จแล้วก็วิ่งกลับไปสระบุรี ไล้หมอนันต์ลูกขึ้นมาได้เลย ลูกขึ้นมาถอดสายยางแล้วบอกทำไม กูไม่ได้เป็นอะไรนะเนีย ลูกเมียนี่ร้องไห้กันหมดแล้วนะ ผลสุดท้ายก็เดินกลับมาบ้านได้ ตอนไปไม่รู้เรื่องอะไรเลย" (B0811/23-29)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0214/141-147 "มีอีกครึ่งหนึ่ง เกิดสิ้นนามิฎปีนุณะ ปี 2548-2549 ประมาณนั้นนะ ผมก็จัดงานสวนพศุวณะห แล้วก็สวนภณณัษั ดองนิมนต์พระทั้งหมด 21 องค์ รอบสนาม ติดต่ออาจารย์บุญเสริมได้ใหม่ ไม่ได้เลย ก็ไม่ได้ โศเคให้รู้ว่าท่านเป็นพระ เจ้านี้ก็จตุรูปปักตรงั้น ประมุขฎีกาวัต ขอกราบอาราธนาพระอาจารย์บุญเสริม บุญยสิริ ไม่ว่าปุ่ที่สถิตยอยู่ใร่างท่านอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ ผมไปไม่ถูกนะ ก็ขอเอาปุ่นี้แหละเป็นสื่อ แล้วก็นิมนต์อาราธนามางาน เวลาท่านั้น 17.00 น. วัตุจพามณี ผมก็จตุรูปเสร็จไปครึ่งดอก เมาฎีกาตรงั้นนะ แล้ววันงานนะ ถึงเวลาเป๊ะ 17.00 น. ท่านมา ท่านบอกเชื่อหรือยัง บอกเชื่อแล้วครับ ว่าโยมยังอยู่กับพระอยู่ ท่านบอกว่าเรามั่นคงท่านอื่นไม่ค่อยมั่นคง ท่านพูดแค่นี้ รู้กันนะ เราก็ตอบครับ" (B0214/141-147)
- B2311/144-148 "ผลไม้ทั้งห้า ตามฤดูกาล แล้วก็ดอกไม้ที่ท่านชอบจริง ๆ เป็นดอกไม้ สีแดง แต่ที่นี้ไม่ได้มีเก็บมาด้วย ของสด ของคาว ไม่เอาท่านเป็นผู้ถือศีล ใ้เปิดหมู ไม่เอา เป็นผลไม้ ดอกไม้ เครื่องบวงสรวง บายศรี ปากชาม บายศรีตอ" (B2311/144-148)
- B0261/37-40 "แต่ละคนความสัมฤทธิ์ของแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกัน บางคนก็อาจจะบงด้วยของคาว บางคนก็อาจจะบงด้วยผลไม้ บางคนก็อาจจะขอด้วยแค่น้ำเป็นสี ๆ ก็คนมันก็จะสำเร็จไม่เหมือนกันแต่ละคน ไม่รู้อะ มันก็จะสู้กัน แสดงว่า ถ้าบงอย่างนี้ขอถ้าจะให้สัมฤทธิ์ อาจจะมีเปิด มีใ้ มีเหล่า มาสังเวจมาเช่น ก็แสดงว่าองค์นี้น่าจะชอบแบบนี้ ถ้าองค์นี้จะมีผลไม้มาก็สงสัยองค์นี้จะชอบผลไม้ก็สำเร็จตรงนั้น" (B0261/37-40)
- B0131/55-62 "ส่วนใหญ่ก็จะเอาวิญญานที่มันแฝงอยู่กับคนนะ ท่านจะเรียกเคาะปลายเท้า มันจะมีคาถาของท่าน เราไม่รู้เขาก็จะรู้เวลาไล่ ๆ คนก็จะรู้เวลาเรียกก็จะไล่ ๆ ออกไปออกปลายเท้า ปลายเท้าของคน ๆ นั้น คือท่านจะเขียนยันต์ของท่านไว้ที่ใ้พลู วางแล้วเคาะ ๆ ลงใ้พลู แล้วก็เก็บของท่านไปทิ้งน้ำ แล้วใ้พลูนี้ท่านก็รักษาคนไข้ของท่านด้วย คือใ้หนึ่งนี้ท่านจะเสก ในใ้เดียวกันกินครั้งแรกจะฝาด พอท่านเสกเป็นยากินอีกที่มันจะเปรี้ยว วิธีของท่านที่รักษาแล้วท่านก็ออกยา ออกยาที่วัดกลางนั้นแหละ ออกยาหม้อ ออกใ้ยาแล้วก็ใ้ที่วัดกลาง สมัยนั้นท่านเป็นหมอยาเจ้าอาวาสท่านก็เป็นหมอยาอยู่ ก็ออกยาวัดกลางนั้นแหละ จ่ายยารักษาตัว เงินก็เข้าใ้สร้างโบสถ์ไป" (B0131/55-62)
- B0131/138-146 "ตอนท่านลงมาใ้บ ก่อนท่านลงท่านจะอาเจียนก่อน อาเจียนเอาของที่อยู่ร่างกายนะ อาเจียนออกมาเป็น ท่านจะอาเจียนของเสียออกมาก่อน ทุกครั้งที่จะลงทรงจะเอาของที่นั้น ออกมาก่อน ก็มนุษย์ก็จะกินใ้กินใ้ อาเจียนเสร็จออกมาก่อน เสร็จแล้วเวลาท่านลง ท่านก็จะลบเขี้ยว ลบเขี้ยวของท่าน เราไม่รู้ อะนะ ว่าท่านจะทำของท่านอะนะ เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น ในกายทิพย์ของท่าน ลบเขี้ยวเสร็จ แล้วก็ท่านก็จะ ลักเค เฉิญขุมขุมเทวดา ลักเค แล้วก็ทำน้ำมนต์แก้ล่อม ทำน้ำมนต์" (B0131/138-146)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0131/153-158 "เสียงดัง สง่านะ หน้าดูเหมือนปากกล้วยแต่ใจดี คำว่าปากกล้วยคือเสียงดัง พุดเสียงดังเลย ไม่ต้องนั้น มาใหม่ ๆ จะเป็นภาษาบาลี อย่างเช่น อาไป เตโช โลหิตัง อะไรอย่างนี้ สีแดง ท่านก็เรียกโลหิตัง แล้วตอนหลังขึ้นเข้าใจกับคนที่มาพูดจากับท่าน" (B0131/153-158)
- B2021-2/108-114 "ท่านพ่อใช้โทรจิตนะ เวลาเมื่อไหร่จะติดต่อกับท่านพ่อ อาจารย์อิฏฐ์จตุรฐปะนะ จตุรฐปะเดียว ท่านพ่อมาแล้ว มากับร่างพระอาจารย์บุญเสริม ช่วงแรกท่านไม่ได้บวช อาจารย์ก็เคยถามว่าท่านติดต่อกับท่านพ่อได้ไง ท่านก็ติดต่อกับองค์นี้แหละ ลองที่วัดมีงานสิ เดี่ยวท่านพ่อก็มา เราก็เชื่อว่าผู้ที่สื่อสารกับท้าวเวสสุวรรณได้ขลังและศักดิ์สิทธิ์ก็คืออาจารย์อิฏฐ์ แต่ภายหลังก็มีการเล่าต่อกันใหม่ว่าอีกองค์หนึ่งก็คือผมก็ไม่รู้ละ ผมก็จตุรฐปะไปตามประสาผมอะ ถวายความเคารพท่านท้าวเวสสุวรรณ ก็ถวายไปถวายมาสักเดือนสองเดือนท่านพ่อองค์จริงก็มาหาเลย มารับเป็นลูก พ่อเรียกอาตมาว่าหนูนะ หนูสบายดีไหมลูก พ่อมาแล้วนะ แล้วก็เอาพระให้องค์หนึ่ง นี่คือที่มาที่ไปที่เล่าว่า เรานับถือท่านพ่อ ท่านพ่อมีอภินิหารมาก" (B2021-2/108-114)
- B2121/199-204 "พญายมราชองค์เดียวกันแต่ทำหน้าที่คนละหน้าที่ คนหนึ่งทำหลายหน้าที่ เพราะฉะนั้นบางคนบอกฝันเห็นผ้าแดง เห็นยักษ์มาก็คือท้าวเวสสุวรรณนี่แหละ จะมีบริวารเป็นภูตผี เป็นยมทูตไปเก็บวิญญาณคนตาย รวบรวมวิญญาณที่ร่อนเร่มารวมกัน แล้วก็แบ่งเป็นแผนก แผนกวิญญาณเด็ก เด็กแท้ง วิญญาณคนถูกฆาตกรรม วิญญาณของคนทำดี แบ่งไรเหมือนโลกมนุษย์เราถูกแบ่ง แบ่งเป็นโซน โรงพยาบาลคนป่วย ค่ายทหารคนแข็งแรงตำรวจ พวกนี้พวกนักเรียนนักศึกษา เห็นไหมแบ่งกันตั้งก็ชุด แต่พอถอดออกมาหมดก็คนธรรมดา โลกวิญญาณเขาก็แบ่งอย่างนั้น" (B2121/199-204)
- B0731/44-48 "บางคนก็เอามาห้อยคอ บางคนก็กล้วยี่มาก กล้วยี่คุณไสยมากก็มีความเชื่อว่ามีท้าวเวสสุวรรณแล้วผี จะกล้วยี่เสาะหามาห้อยคอกัน แล้วก็มีผ้ายันต์ท่านพ่อกัน มันจะกันได้จริงไม่จริงมันประเด็นหนึ่ง แต่อีกประเด็นคือว่า มันมีความอบอุ่นใจ คือมีที่ยึดเหนี่ยวแล้วเรื่องผี เนื่องจากเป็นคนกล้วยี่ ในเมื่อเขาบอกว่าท้าวเวสสุวรรณเป็นเจ้าของผี ผีต้องกลัว เขายึดตรงนี้ เขาก็เลยหารูปท่านมาติดมาห้อย มันกันได้หรือไม่ได้อีกประเด็นหนึ่ง แต่อีกประเด็นคือผูกพันกับความเชื่อ คติความเชื่อมันโน้มน้าวมาแบบนี้" (B0731/44-48)

- วิทยากร** **บทสัมภาษณ์**
 B2111/8-26 "บทบาทสำคัญของท่านคือปราบสัมภเวสี ดวงวิญญาณทั้งหลายที่จะมาทำลายพิธีในการสร้างบุญก็ดีหรือดวงวิญญาณที่เกเรอะไรต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาของเราก็คือนิยมสร้างไว้หน้าวิหาร หน้าอุโบสถเพื่อคุ้มครองดูแลอย่างที่ว่าตรงนี้ เกือบหนุ่นค้ำชู ถือว่าเป็นเทวดาคนหนึ่งนะที่มีบุญฤทธิ์หรือฤทธิ์แต่อยู่สวรรค์ชั้นแรก ถือว่าฤทธิ์ยังน้อยกว่าชั้นต่อ ๆ ไป น้อยกว่าพระอินทร์ ที่มาทำพิธีแต่แรกเลยเป็นพราหมณ์บัณฑิตในสำนัก แล้วก็ที่มาทำพิธีก็คือ เขามีความเชื่อสืบ ๆ ต่อมาว่าศาสนาพราหมณ์กับฮินดูนี่จะมีการบวงสรวงวางศิลาฤกษ์ สร้างอุโบสถ วิหาร หรือจะปั้นเทพเทวดาอะไรนี่ก็แล้วแต่ต้องมีการบอกกล่าวเสียก่อน เหมือนเราจะไปบ้านอีกบ้านหนึ่ง เราก็ต้องไปแจ้งเจ้าบ้านเสียก่อน เราจะไปเอาข้อมูลอะไรก็แล้วแต่ นี่ก็เหมือนกันเราจะใช้พื้นที่ตรงนี้ จะวางรูปเหมือนองค์เทพเทวดาหรือว่าพระพุทธรูปนี่ ก็ต้องเซ่นไหว้บอกกล่าวเล่าสืบเสียก่อนว่าจะเริ่มดำเนินการอย่างนี้ ๆ เพื่อจะได้ไม่มีอะไรที่ผิดพลาด ความเชื่อก็ส่วนใหญ่เราจะเห็นว่า มีวิธีในการสวดมนต์ยกยาก็จะต้องมีรูปเหมือนท้าวเวสสุวรรณ พิธีอะไรก็แล้วแต่เรื่องของปราบดวงวิญญาณก็จะมี มีความเชื่อว่ามีฝ่ายยันต์ของท้าวเวสสุวรรณแล้วจะป้องกันภัยทั้ง แแปดทิศ จะเป็นดวงวิญญาณอะไรต่าง ๆ ที่จะมาทำลายพิธี สามารถป้องกันได้ ความเชื่อแบบนั้น" (B2111/8-26)
- B0131/49-62 "เวลาลงทรงที่ก็จะไปช่วยรักษาคน ถ้ามีพานครุมา พอก็จะเข้าดูหมดเลย คือร่วมสร้างโบสถ์วัดกลางตรงนี้ จับวิญญาณ วิญญาณก็เยอะ ท่านจับวิญญาณก็จะใช้ใบพลู ใช้ปูนเขียนเรียกวิญญาณดวงนี้ แล้วท่านก็จะไปไว้ที่ศาลท่านนั้นแหละ ส่วนใหญ่ก็จะเอาวิญญาณที่มันแฝงอยู่กับคนนะ ท่านจะเรียก เคาะปลายเท้า มันจะมีศาลของท่าน เราไม่รู้เขาก็จะรู้เวลาไล่ ๆ คนก็จะรู้เวลาเรียกก็จะไล่ ๆ ออกไป ออกปลายเท้า ปลายเท้าของคน ๆ นั้น คือท่านจะเขียนยันต์ของท่านไว้ที่ใบพลู วางแล้วเคาะ ๆ ลงใบพลู แล้วก็เก็บของท่านไปทิ้งน้ำ แล้วใบพลูนี้ท่านก็รักษาคนไข้ของท่านด้วย คือใบหนึ่งนี้ท่านจะเสก ในใบเดียวกันกินครั้งแรกจะฝาด พอท่านเสกเป็นยากินอีกที่มันจะเปรี้ยว วิธีของท่านที่รักษาแล้วท่านก็ออกยาออกยาที่วัดกลางนั้นแหละ ออกยาหม้อ ออกใบยาแล้วก็ให้ที่วัดกลาง สมัยนั้นท่านเป็นหมอยา เจ้าอาวาสท่าน ก็เป็นหมอยาอยู่ ก็ออกยาวัดกลางนั้นแหละ จ่ายยารักษาตัว เงินก็เข้าโบสถ์สร้างโบสถ์ไป" (B0131/49-62)
- B0214/97-105 "ก็มีเพื่อนผมมาเล่าให้ฟังว่าวันนั้นเด็กโดนผีเข้า วันพระด้วย ผีจะมาเอาเด็ก ที่นี้พ่อแม่ก็ไม่รู้ ยังไงก็พูดว่า ใครที่เก่งกว่านี้ให้มาช่วยด้วย แล้วก็พอดีอะ รูปหมอดไปครั้งดอกก็พอดีมีครูนี้ไปไปชุดราชการเลย ไปถึง ก็ขึ้นนี่ ผีออก ออกไม่เท่าไร ทำสายสิญจน์ให้เด็กเขา เด็กคนนั้นใครรู้ไหม บอย กรกฎ บอยจำได้ บอยเขายังบอกเลยว่า ถ้าผมไม่ได้ท้าวเวสสุวรรณมาช่วยผมตายไปแล้ว แล้วปัจจุบันนี้บอยมาเป็นเงาของกรมหลวงทุกวันนี้" (B0214/97-105)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2311/180-181 "ท่านท้าวเน่ครับ ท่านเป็นเทพแห่งความศักดิ์สิทธิ์ท่านมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ทุกอย่าง ท่านสามารถบันดาลให้ทุกอย่างสำเร็จ คือว่าท่านได้รับพรจากพระอินทร์ พระพรหมณ์ ท่านมีอิทธิฤทธิ์มาก" (B2311/180-181)
- B0731/6-22 "อย่างพุทธเราในความเชื่อก็คล้ายคลึงกัน แต่หลัก ๆ เลยเรามีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณคือคนดี คือคนที่ประพฤติอยู่ในศีลในธรรม ในยามเป็นมนุษย์ ทุกสรรพสิ่งทั้งหลายที่ จะไปนั้นไม่ว่าคุณจะเป็นเทพเทวารัณไหนก็ช่าง จะเป็นพระอรหันต์ เป็นพรหม เป็นพระอรหันต์ เป็นภูตผี ปีศาจ เป็นอสูรกาย เป็นสัตว์เดรัจฉาน ทุกภพภูมิ ไปจากมนุษย์ทั้งนั้น มนุษย์เป็นศูนย์กลาง มนุษย์เป็นจุดที่ก่อเกิดที่แยกออกไป มนุษย์เนี่ยดีที่สุด คือ ทั้งใช้กรรมได้ ทั้งสร้างกรรมได้ ที่นี้เราอาจจะเลือกเกิดไม่ได้ เป็นวิบากกรรมตามความเชื่อก็ว่ากันไป แต่เราสามารถเลือกไปได้ เลือกไปดี หรือเลือกไปชั่วก็ได้ เพราะกรรมคือการกระทำ วิบากกรรมคือหนทางแห่งการกระทำ ที่นี้เมื่อมนุษย์ไม่ธรรม สร้างสมกรรมมาเยอะ พอเกิดในภพภูมิมนุษย์ เขาบารมีเขาเยอะอยู่แล้วตั้งแต่อดีตชาติสร้างสมมา เขาก็สร้างบารมี จนเมื่อละจากโลกมนุษย์ไป วิบากกรรมก็ชักนำไปสู่ ตามกำลังผลบุญที่เขาสั่งสมมา ว่าควรจะไปอยู่ระดับไหน กรรมเป็นผู้จัดสรร อย่างท้าวเวสสุวรรณความเชื่อที่ว่า ผลบุญที่ท่านสะสมมาก็อยู่ในชั้นจาตุมหาราชิกา ผลบุญท่านจะมาก ก็อาจเป็นหัวหน้า ก็เป็นหนึ่งในท้าวจตุรมาหาราชทั้งสี่ ตามผลบุญผลกรรมที่จัดมาตามนี้ ท้าวเวสสุวรรณอาจจะเป็นแค่ตำแหน่ง เหมือนเจ้าอาวาส ก็คือหมดผลบุญองค์นี้ ก็จะมีองค์ต่อไป แต่ตำแหน่งท้าวเวสสุวรรณยังคงเดิม ไม่ได้เจาะจงว่าตำแหน่งท้าวเวสสุวรรณต้องผูกขาดองค์นี้เท่านั้น หมุนเวียนกันไปเรื่อย ก็คือพอหมดวาระหรือหมดผลบุญท่านจะต้องเปลี่ยนไป องค์อื่นก็มาใช้ตำแหน่งทดแทน เหมือนเจ้าอาวาสพอมรณภาพลง ตำแหน่งเจ้าอาวาสยังคงอยู่ ก็ตั้งเจ้าอาวาสองค์ใหม่ขึ้นมา ก็เรียกเจ้าอาวาสเหมือนกัน ที่นี้เมื่อตำแหน่งเขามีอยู่ ใครเล่าจะไปอยู่ตำแหน่งนั้น ก็กำลังบุญต้องถึง ก็ยามเป็นมนุษย์ ก็ต้องสั่งสมบุญ ให้ท่าน บำเพ็ญภาวนา รักษาศีลได้ในระดับหนึ่ง ไปเกิดเป็นเทวดาก็อาจจะหนักในข้อ หิริ-โอตตปโปะ คือความละอายเกรงกลัวต่อบาปถือเป็นธรรมของเทวดา เพราะถ้าขึ้นพรหม จะเป็นพวกญาณบารมี" (B0731/6-22)
- B0211/33-38 "มีคนเข้าใจผิดว่าเป็น จตุคามบัง เป็นพระพรหมบัง แต่ถ้าดูจะเห็นว่าองค์ท่านมีเขี้ยวชนิดนี้ ท่านเป็นยักษ์มีเขี้ยวชนิดนี้ ท่านอยู่ชั้นเดียวกับ จาตุมหาราชิกา ชั้นเดียวกับพระพรหม เป็นลูกศิษย์ของท่านท้าวมหาพรหม คือตอนแรกอยู่ จาตุมหาราชิกา ก่อน และปฏิบัติไปเรื่อย ๆ จนถึงชั้นพรหม ภาพที่ปรากฏจึงเป็นดังที่เห็นแล้วแต่ภาคในแต่ละรูปแล้วแต่จะทำอะไร ปางพรหมก็ไปส่งสอนพรหมที่ไม่ค่อยดี ปางยักษ์ก็ไปส่งสอนยักษ์ที่ไม่ดี แต่ก็คือเป็นองค์เดียวกัน" (B0211/33-38)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0731/51-63 "คุณจะนับถืออะไรก็ช่าง ไม่ว่าองค์เทพองค์ไหน เมื่อเขาเป็นสัตตบุรุษ คือ คนดี คนที่จะมาเป็นอย่างนี้ได้ ก็ต้องเป็นคนดีมาก่อน เป็นสัตตบุรุษมาก่อน ต้องสร้างบารมี มาเกิดตามลำดับบารมีธรรม แล้วเขาก็ต้องเป็นคนดี เป็นเทพที่ดี ฉะนั้นหัวข้อเวสสุวัณท่านต้องสอน ต้องให้โอวาทแก่นุชย์ให้อยู่ในศีลในธรรม คือไม่มีเทพองค์ไหนหรือใครรับ ที่ว่าจะสอนให้คนทำชั่ว ถ้าท่านสอนให้คนทำดี เดินตามรอยของพระพุทธเจ้า สอนให้คนทำดีไม่ว่าจะเป็นศาสนาไหนท่านก็ต้องสอน หัวเวสสุวัณท่านก็ต้องสอน ก็ต้องสอนให้คนทำดี อยู่ในศีลในธรรม ให้คนเรากลัวบาปบุญคุณโทษ ที่นี้ถ้าคุณบูชาหัวเวสสุวัณแล้ว แต่คุณทำชั่วอย่างนี้ถามว่าท่านจะไปรอดไหมละ ท่านก็ไม่เอาด้วย เพราะท่านเกลียดชังความชั่ว เพราะเหมือนท่านเป็นเทพพิทักษ์แห่งความดี เทพทุกองค์ก็ต้องพิทักษ์ความดี ไม่ให้เอาทำชั่ว ที่มีคนบูชาท่าน ทำเหมือนว่ามีท่านแล้วต้องเตือนสติ เป็นเทวานุสติ ก็เหมือนเป็นเทพเทวดาที่เตือนสติเราให้ไม่ทำชั่วนะ เพราะท่านดูอยู่นะเราบูชาท่านอยู่นะ มันจะเป็นสิ่งที่หักห้ามยังใจเราในการที่จะทำชั่ว บูชาท่าน ทำให้เกิดความละอาย ธรรมของเทวดาก็เกิดขึ้นในข้อของนิริโธตปปะ คือความละอายต่อบาป เกรงกลัวต่อบาป มันก็ทำให้เกิดความยังคิดในการทำความชั่ว ไม่ได้ละท่านอยู่ เราบูชาท่านอยู่ ก็เกิดความกลัวเดียวท่านลงโทษเอา เราทำความชั่ว ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีในระดับหนึ่งว่า อย่างน้อยท่านก็เป็นเทพยดา แต่เราไม่ได้ยึดเป็นสรณะสูงสุด เรายึดพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไตรสรณคัมภี เป็นสรณะสูงสุด เทพเนี่ยไปรดปรานในระดับโลกียะ ก็คือเรายังต้องการชื่อเสียงเงินทอง ยังต้องการค้าขายช่วยเหลือก็เป็นความเชื่อ" (B0731/51-63)
- B0731/181-187 "คุณเข้าใจถูก จริง ๆ แล้วองค์เทพทุกองค์ เขาก็ไม่ได้ให้ยึดติดตัวท่าน เขาเป็นแค่ตัวแทนในการทำความดี เขาก็เป็นแค่หนึ่งในสาวกของพระพุทธเจ้าในการทำความดี เขาก็เป็นแค่ตัวแทน เหมือนตัวละครตัวหนึ่ง เขาก็ไม่ได้อยากให้เรายึดติดเขาไม่ว่าจะเป็นพระจักร์ ที่แต่งตั้งเป็นขอมทานก็ดี ท่านสอนว่าไม่ยึดติดในตัวรูปลักษณ์ แม้จะเป็นขอมทานเต็มเหล่ามามาย เป็นการสร้างปริศนาธรรมว่า อย่าดูแต่เพียงภายนอก อย่ายึดติดตัวบุคคล ให้ยึดคุณธรรม ให้ยึดธรรมะ ให้ปฏิบัติตามคำสอน ที่นี้คนเรากว่าจะเข้าถึงตรงนั้น กว่าที่จะเข้าสู่โลกุตระ ก็ต้องผ่านโลกียะก่อน ก็ต้องอ่อนน้อมก่อน แต่อย่างน้อยก็จิตใจที่ฝึกฝนในความดี อันดับแรกก็เป็นเทวานุสติก่อน มีความเชื่อ เชื่อเทวดา เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อเชื่อพวกนี้แล้วใจเขาก็จะ โนม่น้าวมาทางวัดทางวา มาเฝ่ดีบ้าง ดีกว่าไปทางอบายมุขนะครับถ้าเปรียบเทียบกันแล้ว ที่นี้เราจะไปห้ามความเชื่อคนไม่ได้" (B0731/181-187)
- B2111/122-127 "คือก่อนหน้านั้นไม่เคยคิดไม่เคยเชื่อเรื่องพวกนี้ ไม่เคยคิดหรอก เพราะเรามองในมุมมองของพระพุทธเจ้าอย่างเดียว พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึกอย่างเดียว ก็คือเหมือนประมาณว่าก่อนนี้เชื่อแต่ตนเอง ว่าคน ที่ตั้งใจทำอะไรนี้ ตนเองทำสำเร็จอยู่แล้วยังไงก็ได้ สอง แต่พออธิษฐานนุป เจอเทวดา เจอหัวเวสสุวัณที่มาช่วยเหลือ เออ พวกนี้ก็มีนะ สามก็คือพอท่านเข้ามาในชีวิตนึกกลับกลายเป็นว่า จากที่เราเชื่อแค่ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ากับ

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

- B2011/58-64 "ตนเอง กลับกลายเป็นว่า เทวดาก็เป็นเหมือนคติธรรม เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการที่เราสอนคนที่เข้ามาในวัดตรงนั้นด้วย เหมือนเป็นจุดเชื่อมอย่างนั้นไหมครับ"(B2111/122-127)
"ต้องบอกก่อนว่าคนเราเนี่ย มันมีอยู่แล้วเรื่องตามหลักความเชื่อ ความเชื่อมีมาอยู่แล้วตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว วัดอุ้มงคลก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เราเกิดพลัง เกิดพลังในที่นี้คือความเชื่อ ความศรัทธา เมื่อความเชื่อความศรัทธาเปลี่ยนเป็นพลัง นั่นเอง นั่นเป็นสิ่ง อย่างเช่น ยกตัวอย่างว่า ผมแนะนำให้พี่ผู้ชายวัดอุ้มงคลหนึ่งอย่างเพื่อไปค้าขาย ที่มาเช่าบูชาไปก็เกิดกำลังใจแล้ว พี่ก็มีกำลังใจในการทำงาน ก่อนที่พี่จะเช่าบูชาวัดอุ้มงคลต่าง ๆ หลวงพ่อ พระเกจิ พี่ก็จะบอกประชาชนอยู่เสมอว่า เอาวัดอุ้มงคลไปบูชาแล้ว ต้องขยัน ซื่อสัตย์ อดทน รู้บุญคุณคน เมื่อทำตามพี่บอกก็จะต้องดี แล้วอย่างเช่นถามว่า คนค้าขาย ค้าขายไม่ดีเลยทำใจให้ดี หลวงพ่อก็บอกว่า พูดยาให้เพราะกับลูกค้า เพิ่มความอดทนอดกลั้นในการคุยกับลูกค้าให้มากขึ้น นั่นคือจริง ๆ แล้ววัดอุ้มงคลเป็นกุศโลบายทั้งนั้นเลย" (B2011/58-64)
- B2031/75-82 "แก่น นัยยะ มันคือมันมีนัยยะของมันอยู่แล้ว ท้าวเวสสุวรรณก็คือเป็นปางหนึ่งของเทวดา นัยยะที่สำคัญคือ บางครั้งความศรัทธาที่เกิดขึ้นนะ มันก็อาจจะต้องสืบเนื่องมาจากใจ ถ้าใจเรามันคง ไปไหว้แล้วเราสามารถมีความสบายใจว่า เออ เราได้มาขอพระนะ ต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มันสำเร็จ นัยยะก็คือ เราออกไปจากตรงนี้แล้วเราต้องตั้งใจทำมาหากิน เราบอกว่าเราไปขอค้าขายต้องขายดีนะ แต่ถ้าเราไม่นั่งอยู่เฉย ๆ มันก็ไม่ขายดี ค้าขายเราก็ต้องรู้จักขยัน ตีดินสาก็ต้องตีดินสอทำของแต่เช้า ถ้าตีดินแต่เช้าเรามีโอกาสมากกว่าคนอื่น ไม่ใช่เฉพาะที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต้องปฏิบัติตัวเองด้วย คือไม่ใช่ว่า มานอนรอ ขอหวยสามตัวนะ มานอนรอแต่ว่าสนาเนี่ยมันก็ไม่ใช่ ต้องตั้งใจทำมาหากิน ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างหนึ่ง แต่การที่โยมจะได้มันโยมก็ต้องทำด้วยตัวเองด้วย" (B2031/75-82)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0731/190-
209 "คือแม้แต่ท้าวเวสสุวรรณหรือใครก็ช่างก็ไม่สามารถจะช่วยให้ตัวคุณเองเจริญรุ่งเรืองได้ ถ้าตัวคุณเองไม่ลงมือทำ นี่ก็ออกใหม่ครับ คือทุกสิ่งทุกอย่างนั้นนะ ตัวเราเองเป็นผู้กำหนด ตัวเราเองเป็นผู้กระทำ ต่อให้คุณเกาะจิวรพระพุทธรูป แต่คุณไม่อยู่ในศีลธรรม พระพุทธรูปก็ช่วยคุณไม่ได้ เป็นเพียงแค่อุปถัมภ์คุณเฉย ๆ แต่ถ้าคุณไม่ทำความดี ท้าวเวสสุวรรณก็ช่วยคุณไม่ได้ ตัวคนบูชาไม่ไผ่ดี ไม่สวดมนต์ภาวนา ไม่อยู่ในศีลในธรรม ไม่มีหิริโอตตัปปะ ไม่อยู่ในศีลห้าด้วยก็เท่านั้นอะครับ ต่อให้บูชาท้าวเวสสุวรรณสิบองค์ ร้อยองค์ก็เท่านั้น แต่ถ้าไม่มีรูปปั้นท่าน ใจน้อมนึกถึงท่าน เป็นเทวานุสติ แล้วทำความดี เพราะท่านอยู่ในทุกอนู ทุกอย่างสรรพสิ่งไร้รูป มันไม่ได้ยึดเป็นรูปแบบ จิตมันถึงกันไว มันจะเป็นรูปปั้นมากกว่า มนุษย์เราไม่เข้าใจ สักแต่ว่าบูชาเขาว่ามา เขาบูชาแล้วเขารวย เขาบูชาค้าขายดี กูจะเอาบ้าง แล้วไม่เคยดูจริยวัตรตัวเองเลยไปธรรมใหม่ คือใครจะบูชาอะไรอย่างน้อยคุณต้องอยู่ในศีลในธรรม คุณต้องสวดมนต์ภาวนา ช่วยตัวเองแล้ว ก็หัดออมทรัพย์ให้เป็น ศึกษาบริหารธุรกิจให้เป็น คุณจะเอาทุกสิ่งไปฝากฝังไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มันเป็นไปได้ ไม่งั้นเขาเอามาตั้งก็รวยกันหมดแล้วไซ้ใหม่ มันต้องอยู่ที่การ management of life แล้วอยู่ที่การบริหาร business ตัวเองด้วย แล้วหัดจากการออม คนไทยชอบกู้แล้วไม่มีสัจจะ คนเราต้องมีสัจจะ จะทำอะไรต้องคิด เพราะต้องใช้เงินเขาอะ แต่ไม่มีใครสอนออม พระอาจารย์ย้าหนักหนา ว่ามีลูกสอนออมครับ หัดมีเหลือไว้ ไม่ใช่ขาด คุณต้องมีก็อกสอง ต้องมีสำรอง มีการออมมีอะไรเกิดขึ้นบัญชีครัวเรือนทำไมไม่เอามาใช้ สอนชาวบ้านสิครับ ไม่รู้เงินไปไหนหมด ถ้าจะตอบได้เปล่าไม่รู้เงินไปไหนหมด แกเดินห้างอะ เห็นอะไรสวยแกก็ซื้อแล้ว เจอรองเท้าสวยพันบาท กลับมาบ้านก็โยนแห้วไม่ได้ใช้ ความอยากมันเกิด สวยดีวะ ซื้อ แต่ไม่รู้จะใช้หรือไม่ใช้ สอนงกิเลสก่อน แต่ไม่ได้ดูว่าจำเป็นไหมต้องใช้ตัวนี้ สอนองตัวนี้ ก็ไม่ได้ใช้ฝุ่นจับไปแล้วเงินอย่างนี้พอได้ไหมครับ" (B0731/190-209)
- B2311/180-
181 "ท่านท้าวเวสสุวรรณ ท่านเป็นเทพแห่งความศักดิ์สิทธิ์ท่านมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ทุกอย่าง ท่านสามารถบันดาลให้ทุกอย่างสำเร็จ คือว่าท่านได้รับพรจากพระอินทร์ พระพรหมณ์ ท่านมีอิทธิฤทธิ์มาก" (B2311/180-181)
- B2321/101-
105 "สร้างให้คนมันรู้จักว่ามันมีตำนานอยู่นะท้าวเวสสุวรรณ ตำนานทางศาสนาก็เป็นเทพองค์หนึ่ง ที่รักษาโลก เป็นเทพองค์หนึ่งที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจการค้า ใ้คนทำธุรกิจการค้าบางคนมันไม่มีความมั่นใจในตนเองว่าจะทำตรงนี้ว่าจะดีไม่ ดี มันต้องมีหาอะไรสักอย่างให้เป็นเครื่องเกิดพลังใจ คนเราพูดง่าย ๆ กำลังใจมันสำคัญ ทำอะไรนะ กำลังกายคนทั้งโลกมันไม่แตกต่างกันหรอก แต่ที่แพ้ชนะกัน ในทุกเรื่องมันอยู่ที่กำลังใจไซ้ใหม่ละ กำลังใจมันสามารถจะยกโลกนี้ทั้งโลกขึ้นได้จริงไหม" (B2321/101-105)
- B0212/18-20 "ท่านสอนชาวโลก ช่วยชาวโลก เวลาโยมมีทุกข์ มาปรึกษาท่านก็บอกหมด อย่างโชคกลางตรงท้าวเวสที่หลวงพี่เฝ้าอยู่นี่ ตรงปูลานี่นะ ก็มีคนมาเขย่าตัวก็ถูกกัน ถ้าคนเขาสร้างบุญไว้บารมีเขาเกิด มาขอรูปร่างก็เปิดให้ เพราะรูปร่างเฝ้าขุมทรัพย์อยู่แล้ว บางคนก็ได้ บางคนก็

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0213/6-7 สมหวัง บางคนก็ไม่สมหวัง อันนี้ต้องมีบุญบารมีเก่ามาเกี่ยว" (B0212/18-20)
"คือที่แรกเลยเข้าใจว่า ท่านดูแลเรื่องกันผิอะไรอย่างนี้อย่างเดียว แต่พอมาท้าวัดจุฬารณี ได้
บูชาท่าน ก็ได้รู้ว่าท่านไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องผิอย่างเดียว เป็นเรื่องเกี่ยวกับโชคกลาง เงินทอง
อย่างนี้ด้วย เราจะมีโชค มีสิ่งดี ๆ เข้ามาในชีวิตถ้าเราศรัทธาท่าน เชื่อว่าท่านมีอยู่จริง คือ
หลาย ๆ อย่างอะไรที่เราติดขัด ก็บอกท่านอย่างนี้ล่ะครับ" (B0213/6-7)
- B0201-2/140-
148 "อย่างเวสสุวรรณี่นี่ก็มีส่วนหนึ่งหมื่นบาทสร้างมานี่ ไม่ว่าจะเพชรพลอยอะไรทั้งนั้นนั่นเราก็ช่วย
ในส่วนของเรา คือตอนนั้นเราก็ไปบ่นไว้ว่าลูกสาวสอบมหิดล ติดสำรองอันดับหนึ่งแล้วไม่
เรียก เราก็มีความเครียด ไหว้ไปเซียมหาลัยแล้วก็ไม่ได้เสียที หลวงพ่อณะพาไป แล้วก็เลยไป
บ่นวัดอะไรนะหลวงพ่อก็อ่าจะสร้างศาลนะ วัดตำราดังเดิมเลย วัดของพ่อวัดแรกเลย วัด
กลางอ่างแก้ว อาจารย์อิฎฐ์ไปหาท่านพ่อที่วัดนั้นแหละ นั่นนะ วัดกลางอ่างแก้ว ถ้าลูกสาว
ติดพยาบาลที่ไหนสักที่ ที่มีความตั้งใจอยากให้ลูกเป็นพยาบาล ขอติดสักที่ที่ไหนก็ได้ เราก็
จะสร้างศาลให้ พ่อดีที่นี้เราก็คิดว่าลูกเราติดพยาบาลแล้วไปได้นานาชาติ ที่คริสเตียน เรา
คิดว่าเราจะสร้างศาลให้ พ่อดีหลวงพ่อบุญเสริมนี้มา อยู่ดี ๆ ก็เดินมาเลยวันนั้น เราก็ตกใจ
เราก็บอกว่าเราจะไปสร้างศาลที่ไหนดี ท่านก็บอกว่าอธิษฐานแล้วสร้างที่นี้ก็ได้ ก็เลยลงที่นี้"
(B0201-2/140-148)
- B2311/140-
142 "มีบนหลายอย่าง ขายที่ขายทาง ที่เขาสำเร็จนะครับ ขอตำแหน่งหน้าที่ ขอรับตำแหน่ง
ราชการ ไปสอบที่ไหนที่นี้ประสบความสำเร็จทุกอย่าง ผมถึงบอกคุณไว้ว่า ขอปู่ขออะไรก็ได้
ขอให้คุณสำเร็จ คุณตั้งใจอะไรบอกกับท่านจุดรูปแก้ดอก คุณจะเรียนต่อทำอะไรต่อมา
บอกกับท่านได้" (B2311/140-142)
- B0731/58-63 "ที่นี้คนที่บูชาท่านทำเหมือนว่ามีท่านแล้วต้องเตือนสติ เป็นเทวานุสติ ก็เหมือนเป็นเทพ
เทวดาที่เตือนสติเราให้ไม่ทำชั่วนะ เพราะท่านดูอยู่นะเราบูชาท่านอยู่นะ มันจะเป็นสิ่งที่หัก
ห้ามยังใจเราในการที่จะทำชั่ว บูชาท่าน ทำให้เกิดความละเอียด ธรรมของเทวดาก็จะเกิดขึ้น
ในข้อของ หิริโอตตัมปะ คือความละเอียดต่อบาป เกรงกลัวต่อบาป มันก็ทำให้เกิดความยัง
คิดในการทำความชั่ว ไม่ได้ละท่านอยู่ เราบูชาท่านอยู่ เดี่ยวท่านลงโทษเอา ก็เกิดความกลัว
เดียวท่านลงโทษเอา เราทำความชั่ว ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีในระดับหนึ่งว่า อย่างน้อยท่านก็เป็น
เทพยดา แต่เราไม่ได้ยึดเป็นสรณะสูงสุด เรายึดพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไตรสรณ
คัมภีร์ เป็นสรณะสูงสุด เทพเนียบปรตปรานในระดับโลกียะ ก็คือเรายังต้องการชื่อเสียงเงิน
ทอง ยังต้องการค้าขายช่วยเหลือ ก็เป็นความเชื่อ" (B0731/58-63)
- B0211/110-
111 "คือแล้วแต่ท่านอยู่ในฐานะใด หน้าที่อะไร คือท่านมีหลายหน้าที่ ท้าวเวสสุวรรณเป็นเทพที่
ดูแลมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ดูแล้วทำผิดทำถูกอะไร ตายก็ต้องไปเจอ ทำผิดอะไร เราจะ
ไปอยู่ตรงไหนตรงไหน" (B0211/110-111)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0214/229-234 "ก็คือ ให้คนยึดประกอบกรรมดี ถึงจะได้ไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็ให้เหลือกรรมชั่วสักสามสิบกรรมดีเจ็ดสิบ ไซ้ใหม่โยม เพราะว่าท้าวเวสสุวรรณท่านเป็นคนถือบัญญัติ เขาว่านะถือบัญญัติ ใครทำดีทำชั่วก็อยู่ในบัญญัติ ท่านหมด จุดไว้หมดลบไม่ได้ ยิ่งเป็นลูกศิษย์ท่านทำผิด โคนสองเท่า ท่านไม่เอาไว้นะ โคนสองเท่า ไม่เอาไว้ ไม่ปรารถนะ ก็หมายความว่าสมมุติว่าโยมเป็นลูกศิษย์ผมนี่ โยมทำผิดผมโกรธแค้นสองเท่า ที่แรกจะตีทีเดียว ล้อแม่สี่เลย" (B0214/229-234)
- B2111/88-95 "ถ้าในแง่ของคติธรรมก็คือ เป็นคติเตือนใจผู้คนที่ทั้งหลายว่าให้ทำความดี เพราะท้าวเวสสุวรรณนี่นำดวงวิญญาณทั้งหลายไปพิจารณาโทษ เมื่อตายไปแล้ว จังเป็นคติธรรมก็คือทุกคนต้องทำความดี มองท้าวเวสสุวรรณแล้ว โอ เราต้องทำความดีนะ เรามาเห็นท่านแล้วเป็นยังไง อย่างรูปเหมือนอย่างนี้ แต่เมื่อเราตายไปแล้วนี่ คนเราก็ไป มีกรรมอยู่สองอย่างกรรมดีกับกรรมชั่ว ที่หน้าอุโบสถเราเห็นหลวงปู่ท่านนั่งใหม่ กำดีอยู่ข้างบนกำชั่วอยู่ข้างล่าง นั่นเป็นคติธรรม บางคนว่าหลวงปู่ทำอะไร เป็นคติธรรมสอน ก็เหมือนท้าวเวสสุวรรณจับกระบองเห็นใหม่ ถ้าเราตีเป็นปริศนาธรรมตีได้หมด ทำโทษก็ได้ มีกระบองนี้คือทำโทษนะ กำข้างบนกรรมดีก็ได้ กำข้างล่างบอกกรรมชั่วก็ได้ ถ้าคุณทำไม่ดีคุณเจอกระบองนะ ก็ตีได้หมดทุกอย่างคือไม่มีอะไรตายตัว เราเองเป็นรูปแบบ เราก็สามารถเอาธรรมะเข้าไป" (B2111/88-95)
- B0213/145-150 "คือท่านเป็นเทพ ท่านก็จะดูแลอย่างนี้อยู่แล้ว แต่ว่าถามว่า คือทั้งหมดทั้งมวลมีมันอยู่กับความศรัทธา ถ้าเราไม่มีศรัทธาต่อตัวท่านหรือในพุทธทานุภาพของท่านก็เท่านั้นแหละครับ ก็คือจะไม่ได้เห็นไม่ได้รับรู้อะไร แต่ถ้าเราศรัทธา เราเชื่อว่าท่านมีอยู่จริง เราเชื่อว่าท่านสามารถช่วยเราได้ เราก็จะได้รับสิ่งดี ๆ ซึ่งบางอย่างมันอาจจะไม่ได้เกิดแบบทันทีทันใดหรืออะไรก็ตาม แต่ว่าในยุคนิยามที่คับขันจริง ๆ ท่านก็ ช่วยได้ ทั้งหมดทั้งมวลผมว่าขึ้นอยู่กับความศรัทธามากกว่า" (B0213/145-150)
- B0214/141-147 "มีอีกครั้งนึง เกิดสิริมามิณีปุณณะ ปี 2548-2549 ประมาณนั้นนะ ผมก็จัดงานสวนพศเคราะห์ แล้วก็สวดภาณยักษ์ ฉิบหายต้องนิมนต์พระทั้งหมด21องค์ รอบสนาม ติดต่ออาจารย์บุญเสริมได้ไหม ไม่ได้เลย ก็ไม่ได้ก็ไม่ได้ โอเค ให้รู้ว่าท่านเป็นพระ เจ้านี้ก็จุดธูปปักตรงนั้น ประชุมฎีกาวัด ขอกราบอาราธนา พระอาจารย์บุญเสริม บุญยสิริ ไม่ว่าปู่ที่สถิตย์อยู่ในร่างท่านอยู่ที่ไหนก็แล้วแต่ ผมไปไม่ถูกนะ ก็ขอเอาธูปนี้แหละเป็นสื่อ แล้วก็นิมนต์อาราธนามา งาน เวลานั้น 17.00 น. วัตถุประสงค์ ผมก็จุดธูปเสร็จไปครึ่งดอก เมาฎีกาตรงนั้นนะ แล้ววันงานนะถึงเวลาเป๊ะ17.00 น. ท่านมา ท่านบอกเชื่อหรือยัง บอกเชื่อแล้วครับ ว่าโยมยังอยู่กับพระอยู่ อาจารย์บุญเสริมบอกว่าตัวเรามั่นคงท่านอื่นไม่ค่อยมั่นคง ท่านพูดแค่นี้ รู้กันนะ เราก็ตอบครับ" (B0214/141-147)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0261/42-44 "แก่นสาระสำคัญ ก็ให้ศรัทธาณะ ตามหลักเวสสุวัณนี่เป็นยักรัษอมุขยณะ แต่ในพุทธศาสนา มันก็สื่อเกี่ยวกันนะ ก็ไม่ได้แตกต่างกัน คนเราคนไทยชอบมีความเชื่อ ความเชื่อของคน คนเหมือนกันแต่เราก็ไม่รู้ว่าจะจิตใจแต่ละคนด้วยศรัทธาตรงไหน บางคนก็ศรัทธาในส่วนของพระ บางคนก็ศรัทธาในส่วนของเทวรูป บางคนก็ศรัทธาในส่วนต่าง ๆ ประมาณนี้" (B0261/42-44)
- B0212/28-31 "มีคนเล่าว่า เมื่อปี 2532 ท่านมาทรงเสร็จแล้ว เหมือนท่านมาเปิดรูปปั้น เหมือนพ่อนุญ เสริมท่านไม่ได้เดินขึ้นหรือปีนขึ้นเหมือนท่านกระโดดตั้งขึ้นไปยืนบนองค์ท่าน เหมือนท่าน ลอยขึ้นไป คนเห็นกันเยอะ คนก็เลยเกิดความศรัทธาว่า ทำไมองค์ทรงท้าวเวสท่านเหยียบ สองที่ขึ้นไปยืนบนป่า แล้วไปนั่งบนตักองค์พรหมาสูติเทพ คนเลยเลื่อมใสและมาตลอดมา ขอพรขออะไรคนก็ได้กันตลอดคนก็เลยมากัน" (B0212/28-31)
- B0201-2/256-261 "การใช้ชีวิตของคนที่นี่ถ้ามองในภาพรวม ๆ ก็คงเหมือนเดิม แต่ความศรัทธาเขามีมากขึ้นมี ที่ยึดเหนี่ยวมากขึ้น ในอดีตคนมาที่วัดนี้คนมากกราบไหว้แต่รูปเหมือนหลวงพ่อก็ถ้าเป็นอะไร ก็มาบนโต๊ะมาขอซะอย่างนี้ แต่สมัยก่อนแม้กระทั่งนั่งก็ไม่มีใครสนใจ พอพูดก็ยกอะไรก็ไม่รู้ พอตอนหลังมาหามาศรัทธา เวลามาวัดต้องมาขอ เราดูในความรู้สึกกับความเป็นอยู่เขา ในปัจจุบัน มันเหมือนกับเป็นส่วนหนึ่ง ของชีวิต อยากได้ อยากได้ที่พึ่ง บนนะ อะอะไร ประมาณนี้" (B0201-2/256-261)
- B0731/173-177 "มันเหมือนข้าวบวกข้าวลมนี่สปาร์คกัน เขาส่งคลื่นมาบีบจากสถานี คุณจูนให้ตรงคลื่นมัน ก็สปาร์คบีบมันก็ชัด ออกมาเป็นเสียงวิทยุ ออกมาเป็นโทรทัศน์เป็นภาพออกมา แต่ถ้าคุณ จูนไม่ตรง มันก็ไม่ชัด เพราะฉะนั้นเทพท่านอาจจะพลังมีพลังงานอยู่ในตัวแต่คุณจูนเข้าหา ท่านได้ไหมล่ะ คุณต้องจูนตัวเองโดยการสร้างคุณธรรม สร้างบารมีธรรม คุณต้องอยู่ในศีล ในธรรม ถ้าคุณไม่จูนตรงนี้ไปหาท่าน ถามว่ามันจะ สปาร์คไหม ก็ไม่สปาร์ค ก็เป็นแค่ตุ๊กตา มาตั้ง ท่านก็ไม่เอาที่คุณ เพราะว่ามันอย่างเดียว ไม่สปาร์ค กันได้ บวกลบมันไม่มี" (B0731/173-177)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0731/66-75 "ก็คือทุกคนมีกรรมของตนเอง ไม่เห็นเนื่องจากกฎแห่งกรรม สรรพสิ่งทั้งหลายไม่ว่าเป็นเทพเทวา พระอรหันต์ก็ช่างไม่สามารถก้าวล่วงกฎแห่งกรรมได้ กฎก็ต้องมีกฎ กฎสวรรค์ก็กฎสวรรค์ กฎมนุษย์ก็ กฎมนุษย์นะ ช่วยได้ระดับหนึ่ง หมายความว่า ท่านมองดูแล้วบุคคลคนนี่ สมมุติร้อยคนนับถือท่าน คุณคิดว่าร้อยคนมันจะดีไปหมดหรือ ไม่ใช่ละ มันมีทั้งดีและชั่วคละเคล้ากันไป แล้วยกตัวอย่าง เขาบอกว่าท่านศักดิ์สิทธิ์วะ ได้คนนั้นบูชาแล้วถูกห่วยเราต้องเอาบ้าง คือเกิดลัทธิเลียนแบบ เราต้องไปหาบูชาบ้าง ช้างบ้านมันถูกห่วยเรื่อยเลยได้ข่าวมันบูชาหัวเวสสุวัตน์ แต่เราอาจจะไม่ศรัทธา ไม่เชื่อ แต่เราอยากรอยอย่างเขาแต่เราไม่ได้ดูตัวว่าเรามีองค์ประกอบความเชื่อใหม่ มีความศรัทธาเป็นที่ตั้งใหม่ เราอยู่ในศีลในธรรมใหม่ เห็นเขาถูกห่วยอยากจะถูกห่วยอย่างเขาบ้าง โดยไม่ดูตัวเอง ก็ไปเที่ยวเสาะหามาเหมือนกัน เอามาตั้ง ตั้งปู่คุณไม่เคยดูแล ไม่เคยจัดหาผลไม้ ไม่เคยไหว้ว ไม่เคยสวดมนต์ปล่อยให้ผู้สนใจหายากไยขึ้น ตามว่าท่านจะช่วยคุณใหม่ ทำไมบูชาหัวเวสสุวัตน์เหมือนกัน แต่ทำไมไม่ขลังเหมือนกัน มาจากวัดเดียวกันด้วย เสกจากหลวงพ่อก็คือเดียวกันด้วย หรือสำนักเดียวกันด้วย แต่ทำไมสิบคนบูชาถึงไม่ขลังเหมือนกัน เพราะอะไร มันมีองค์ประกอบองค์ประกอบมันเยอะ" (B0731/66-75)
- B2011/207-210 "ถ้าพูดได้ง่าย ๆ แล้วดูเหมือนศรัทธาที่มีปัญญา ตอนแรกขาดปัญญาก่อน เป็นเหมือนการงมงายก่อน แล้วพอมีศรัทธาที่บวกกับปัญญาปุ๊ปก็มีเหตุผลที่ไปที่ไป เราก็จะรู้ว่าเราบูชาวัตถุมงคลไปนี้เพื่ออะไร" (B2011/207-210)
- B0131/188-198 "ได้เรียนรู้นะ แต่อย่างของพี่ พี่จะเชื่อพ่อกันเพราะอะไรรู้ใหม่ พี่เป็นคนมีอะไรจะไม่พูด จะไม่บอกอะไรกับใคร แต่พ่อนี้จะรู้ของพี่หมด แล้วก็เรามีความรู้สึกว่า พ่อเป็นแสงสว่างในชีวิตของเรา เหมือนกับเราได้สวดมนต์ เราได้ไหว้พระแล้ว เรามีอะไรนะ บางทีเหมือนไม่ต้องพูดกันนะ ท่านก็จะดูแล แล้วเราเหมือนมีแสงสว่างนำชีวิตเรานะ ประมาณนั้น บางทีมันพูดออกมาเป็นคำพูดไม่ได้ แต่เรารู้สึกว่า เออ เหมือนติดขัดเรื่องอะไรระลึกถึงท่าน เราไปช่วยท่าน มันเหมือนเป็นแสงสว่างในชีวิตของพี่ แล้วเหตุการณ์ที่เจอกับพี่ พี่ก็ไม่รู้ คือพี่วันเสาร์อาทิตย์ไปพี่ก็จะไปช่วยท่าน ก่อนพี่อยู่ริมน้ำ แฟนพี่ก็จะบ่น อันนี้พี่ก็ยังไม่รู้ว่าแฟนพี่บ่นแฟนพี่ที่บ้าน จะไปไหนทำอะไรก็ไม่ว่า ชักเสื้อซักผ้าให้มันเรียบร้อยก่อน หน้าที่ยังไม่เสร็จ เออ ท่านก็พูดกับลูกศิษย์ พี่ก็ไม่รู้ จนลูกศิษย์เขามาเล่าให้พี่ฟัง พี่มาถามแฟนว่าบ่นอย่างนี้จริง ๆ ไหม เขาบอกว่าเออ จริง จะไปอะไรก็ทำให้มันเรียบร้อยก่อน" (B0131/188-198)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2031/62-68 "เราก็คงต้องบอกว่า คือ ศรัทธามันก็มี ศรัทธามันก็คือความเชื่ออย่างหนึ่ง ศรัทธาความมก
งายมันก็ห่างกันแค่นิดเดียว คำว่าศรัทธาความเชื่อ เชื่ออะไร เชื่อจากที่ปัญญานะ จาก
ความมกมายนี้เราไม่ได้คิดถึงปัญญา แต่เราก็ต้องสอนโยมให้ได้ว่าความศรัทธาทำอย่างไร ทำ
อย่างไรถึงไม่ให้เราเดือดร้อน ต้องคิดก่อน ว่าการที่เราจะเคารพบางสิ่งบางอย่าง ก็ต้องคิดว่า
สิ่งนี้เราเคารพแล้วเราเกิดความสบายใจไหม เวลาเรากราบเราไหว้ เราอย่าคิดว่าเราจะต้อง
เสียอะไรบางสิ่งบางอย่างอะไรอย่างนี้ บางครั้งบางคนศรัทธาจน มกมาย จนเราจะทำบุญนี้
เรามีรอยยิ้มต้องทำรอยยิ้มใหม่ ไม่ใช่เรามีรอยยิ้มเราทำหมคร้อยยิ้ม แล้วเราจะเอาอะไรกิน
มันก็ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไรกับชีวิต เพราะฉะนั้นคือมีรอยยิ้มทำยี่สิบ ให้มันเหลือแล้วก็กิน
ให้มันเกิดความสบายใจไม่เป็นทุกข์ เขาถึงจะเรียกว่าศรัทธา" (B2031/62-68)
- B0731/51-57 "หนึ่ง ประเด็นก็คือว่า คุณจะมีรอยยิ้มอะไรก็ช่าง ไม่ว่าองค์เทพองค์ไหน ไม่เฉพาะเจาะจงเป็น
ท้าวเวสสุวรรณ เป็นท่านใดก็ได้ เมื่อเขาเป็นสัตบุรุษ คือ คนดี คนที่จะมาเป็นอย่างนี้ได้ ก็ต้อง
เป็นคนดีมาก่อน เป็นสัตบุรุษมาก่อน ต้องสร้างบารมี มาเกิด ตามลำดับบารมีธรรม แล้วเขา
ก็ต้องเป็นคนดี เป็นเทพที่ดี ฉะนั้นท้าวเวสสุวรรณท่านต้องสอน ต้องให้อิโหวาทแก่มนุษย์ ให้อยู่
ในศีลในธรรม คือไม่ใช่เทพองค์ไหนหรือใครก็ตาม ที่ว่าจะสอนให้คนทำชั่ว ถ้าท่านสอนให้คนทำ
ดี เดินตามรอยของพระพุทธเจ้า สอนให้คนทำดีไม่ว่าจะเป็นศาสนาไหนท่านก็ต้องสอน ท้าว
เวสสุวรรณท่านก็ต้องสอน ก็ต้องสอนให้คนทำดี อยู่ในศีลในธรรม ให้คนเรากลัวบาปบุญคุณ
โทษ ที่นี้ถ้าคุณบูชาท้าวเวสสุวรรณแล้ว แต่คุณทำชั่วอย่างนี้ ถ้ามว่าท่านจะโปรดไหมละ ท่าน
ก็ไม่เอาด้วย เพราะท่านเกลียดชังความชั่ว เพราะเหมือนท่านเป็นเทพพิทักษ์แห่งความดี
เทพทุกองค์ก็ต้องพิทักษ์ความดี ไม่ให้เอาทำชั่ว " (B0731/51-57)
- B0711/215-223 "ผลดีมันคือมีอยู่แล้วแหละ เพราะว่าท่านเน้นในการทำดี ในการปฏิบัติ สวดมนต์ไหว้พระ
ถ้าคิดไม่ดี ผิดศีล หรืออะไรนะท่านไม่ช่วยนะ แล้วจะมากลิตหวังประโยชน์จากท่าน มีท่าน
แล้ว อย่างอย่างในตอนนี้มีท่านแล้วจะมีเงิน มีทรัพย์ มีโชค แต่ไม่ใช่อย่างนั้นไง คุณต้อง
เชื่อมั่น ศรัทธา ปฏิบัติ คุณจะมาบน จุดธูปสำเร็จ ของถวาย ไม่ใช่ไง ถ้าเป็นใจเป็นคนชั่ว
อะไรอย่างนี้ ก็ไม่ได้อีก สิ่งแรกที่เราเชื่อ พอเชื่อปุ้ก็ต้องเป็นคนดี ศีลห้าข้ออย่างน้อยก็ต้อง
ได้สักสามข้ออะไรอย่างนี้ เราไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ดูแลพ่อแม่ถึงจะส่งผลนะ ไม่ใช่ว่า ไม่
ดูแลพ่อแม่ เอาแต่ประโยชน์ส่วนรวม มันก็จะเหมือนเราแขวนโลหะธรรมดาเท่านั้นแหละ
บางทีก็ไม่ได้แขวนอย่างเงี้ย พี่ก็มาแขวนพิกเนศ แต่ความรู้สึกเหมือนท่านตามเราอยู่
ตลอด คือเหมือนกับว่า การที่คนนึง ที่มีความศรัทธา ความเชื่อในท้าวเวสสุวรรณแล้วจะไปขอ
จะไปอะไร แต่ตัวเองไม่ได้ปฏิบัติ ไม่ได้ทำดี ไม่ได้ช่วยคน ไม่ได้ยึดถือสังจะ มันก็ไม่ได้มีผล
อะไรทั้งสิ้น ไม่ได้มีผล ไม่ได้ส่งผล เพราะท่านเน้นทำดี ปฏิบัติ สังจะ" (B0711/215-223)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0111/245-254 "ให้รับรู้ว่าที่ท่านสอนเป็นอย่างนี้ ๆ นะ สอนในเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนากการดำรงชีวิต การใช้ชีวิตของคนท่านจะสอนผ่าน เหมือนกับที่ท่านสอนด้วย เราก็รับรู้ด้วย เกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยตรงให้รักพุทธศาสนา ให้นับถือพ่อแม่ ให้นับถือครูบาอาจารย์ ให้ใช้ศีลให้ถูก สวดมนต์ให้ถูก ใช้ชีวิตให้ถูก ท่านจะไม่ให้ไปเบียดเบียนหรือทำคนอื่นเขาเป็นทุกข์ ให้ไปทางที่ดี ทำมาหากิน แล้วดูแลครอบครัวให้ดี เพราะว่าครอบครัวจะเป็นวิบากกรรม ถ้าเราเป็นพ่อเป็นแม่เขาแล้วเราทำตัวไม่ดีแล้วลูกจะดีได้ยังไง ก็เลยสอนตรงนี้ให้มาก เกี่ยวกับตรงนี้ท่านจะสอนเยอะ" (B0111/245-254)
- B0211/9-11 "ที่หลวงพี่ศรัทธามาก ก็เจอกับพ่อบุญเสริม เป็นโยมที่ปฏิบัติและเข้าถึงท้าวเวส ปัจจุบันเสียแล้ว คือพอเข้าถึงแล้วก็มาสอนธรรมะแก่คนอื่นต่อ เอาธรรมะนำมาใช้กับชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องการทำมาหากิน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สอนรักษาศีล ซึ่งปัจจุบันในช่วงเข้าพรรษา ทุกวันพระ เราจะรวมกันมารักษาศีลในโบสถ์" (B0211/9-11)
- B0214/188-189 "โอโห คือต้องระวังมากขึ้น ระวังอารมณ์โกรธมากไปก็ไม่ดี เพราะผมเป็นคนแรงก็โกรธกัน ยันตายหาไปนั่งแหละ ไม่คุยก็ไม่คุยกัน ท่านก็ดีท่านก็แนะนำ ก็คุยกันนะพระมหาวีรกรรม4 ท่านชวนก็เป็นเรื่องที่แปลกนะ" (B0214/188-189)
- B0212/50-54 "อีกครั้งคือ น้องชายเขื่อนขันธ์ดมอง หมอถามว่าถ้าน้องชายจะไปจะให้ช่วยไหม หลวงพี่เลยอธิบายจิตบอกท้าวเวส ถ้าน้องชายหายจะจำพรรษาให้อีกสองปี ก็เลยฟังมาเรื่อย ๆ จนทุกวันนี้ น้องชายก็หาย แต่อาจต้องกินยากระตุ้นอยู่ นี่คือความที่หลวงพี่มีความศรัทธาและเชื่อ คือบนแล้วได้ แต่ต้องเอาบุญเราไปช่วย บุญในผ้าเหลืองนี้แหละ ถ้าเรามีบุญเราอธิบายจิตก็รอด มีคนเขามาขอต่ออายุกันเยอะ เขาก็รอดกันเยอะ แต่ต้องทำบุญนะ คือถ้าไม่มีบุญอะนะ มันก็ไปลำบากอะชีวิต เอาอะไรไปช่วยไม่ได้" (B0212/50-54)
- B0811/54-58 "คือว่ามันก็มองไม่เห็นนะครับ แต่นี่เป็นความเชื่อของคนที่เขา นับถือกันมาแล้วก็ทำต่อกันไป มันก็เห็นผลกันมา ท่านบอกอย่างนี้ ก็ช่วยเหลือใครที่เดือดร้อน เพียงแต่ต้องรักษาคำพูด ว่าเวลามาขอให้ช่วยเหลือแล้วจะทำอะไรให้ ก็ไม่ได้มีอะไรหรอก มีเครื่องเช่นไหว้เท่านั้น นอกนั้นก็ไม่ได้เอาอะไรอะ ให้ถือศีลห้า ปฏิบัติเวลาหายแล้วอะไรแล้วเนี่ย พระท่านฝากบอกไว้ ว่าเวลาหายแล้วอะไรแล้ว ให้อยู่ในศีลห้านะ เหมือนเป็นหลักปฏิบัติเลยว่า คนที่รอดพ้นจากความตายตรงนั้นมาแล้ว หลังจากนั้นให้อยู่ในศีลห้าเป็นสิ่งที่พระสอนตลอด" (B0811/54-58)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2021-2/77-81 "จริงเท็จอะไรไม่ทราบ เหมือนกับสัญญาใจกันไว้ว่า ถ้าเรื่องทั้งหมดเป็นจริงหมด ถ้าท่านได้เป็นสมภารเจ้าวัด ท่านจะมีการสร้างอะไรก็ตามที่ของวัด ท่านจะมีการสร้างรูปท้าวเวสสุวรรณให้คนสักการบูชาเสมอไป รับประทาน แล้วก็บวระณาตัวเป็นลูกศิษย์ลูกหาท่านพ่อ ตั้งแต่ขึ้นมา อาจารย์อิฐสร้างท้าวเวสครั้งแรกน่าจะปี 2531-2532 เริ่มมีความเคารพผูกพัน เห็นอิทธิฤทธิ์เห็นภินิหาร ตั้งแต่นั้นมาอาจารย์อิฐก็สร้างท้าวเวสสุวรรณมาโดยตลอด รับประทานว่าเป็นจริงอย่างที่ท่านทำท่านายไว้จะสร้างรูปไว้ที่วัด และจะสร้างองค์เล็ก ๆ ให้คนบูชาตลอดไปมันก็เป็นจริง"(B2021-2/77-81)
- B0211/22-27 "ตอนนั้นท่านอยู่โรงพยาบาลไทย 2 ชั้น 16 อยู่รักษาประมาณ 1 ปี ไปช่วงแรกหลับไปสัปดาห์ ในสัปดาห์อาจารย์บอกว่าเหมือนกับหนึ่งนาฬิกาของที่เค้ารู้ แต่เหมือนสัปดาห์ของเมืองมนุษย์ไปเจอท้าวเวสสุวรรณ ไม่ใช่ร่างเป็นยักษ์ เป็นร่างสีขาว เป็นพรหม หน้ามนุษย์หน้าคน และพาเข้าไปยมโลก ไปเจอคนโน้น คนนี้ คนนั้น คือเจอคนรู้จัก และไปเจอคนหนึ่ง คนที่ใส่บาตรของท่านไม่ได้ ฉันไม่ได้ เข้าไปก็เจอของที่ท่านไม่ได้อยู่เลยอาจารย์จึงกลับมาบอกว่า การทำบุญหนึ่ง ต้องถวายของที่ดี ถวายสิ่งที่ฉันได้ เหมือนเรารับบุญแล้วไปกองเอาไว้ คือการทำบุญเราได้ดีที่สุดท้ายเราตายไปแล้วเราก็ไปเก็บกินของที่เรากองไว้ไปกองอยู่ตรงนั้น" (B0211/22-27)
- B0212/21-23 "ตอนที่อยู่ทางใต้ มีโยมมาหา ญาติพี่น้องป่วยอยู่โรงพยาบาล อยู่ไอซียู มาขอให้พ่อช่วยต่ออายุ พ่อก็ตามไปคำเดียวว่า คนที่นอนโรงพยาบาลนะ เคยกรวดน้ำบ้างหรือเปล่า เขาบอกว่าไม่ได้กรวดน้ำ พ่อบอกว่าพ่อช่วยไม่ได้หรอก ไม่ได้ทำบุญมา จันก็ไปตายก่อน เพราะบุญบารมีไม่สร้างเอาไว้ ไม่รู้จะเอาบุญไหนไปช่วย" (B0212/21-23)
- B0711/79-87 "พอเรากลับมาเราก็จะพูดว่า ไม่รอด ไม่เกินเจ็ดวันเนี่ย มันก็จะประมาณนี้จริง ๆ หรือไม่ก็อย่างลูก ลูกค้า เขามอบอกว่าลูกเขาป่วยอะไรอย่างนี้ ความรู้สึกเราจะบอกเลยว่าให้ไปทำนี่นะ เสร็จแล้วเราก็จะไม่พูดกับเขา เราก็จะพูดกับแม่ว่า ไม่เกินสามวันเขาจะต้องตาย ตัวอย่างเช่น ความรู้สึกเหมือนเขา เหมือนเรารู้สึกเขาบอกเรา อะคนนี่ให้ไปทำ ทำพระนะ ประจำวันเกิดสักแก้วนี้ ส่งฆทานหนึ่งชุดไปทำเลยให้เจ้ากรรมนายเวร คือรู้อยู่แล้วว่าจะต้องตาย แต่ก็ให้ไปทำบุญก่อน เหมือนเป็นใบเบิกทาง เป็นตัวอะไรสักอย่างที่จะต้องไปเหมือนให้เขาหลุดพ้นในการใช้กรรมตรงนี้แหละ แล้วเราก็จะรู้เลยว่าต้องตายแน่ อย่างนี้อะ หรือไม่ก็แบบ คนที่ตายแล้วสามารถฝันถึงเขามอบอก อะไรอย่างนี้ จะเป็นแนวนั้น" (B0711/79-87)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2011/139-149 "ขอยกตัวอย่างตรงนี้ก็คือนักท้าวเวสสุวรรณ สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึกให้กับประชาชน ชาวบ้านที่มาสร้างทำบุญ ด้วยเขามีความเชื่อในด้านท้าวเวสสุวรรณปกป้องภูตผีปีศาจ พระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ ก็ได้จัดสร้างวัตถุมงคลท้าวเวสสุวรรณขึ้นมาเพื่อมอบให้เป็นของที่ระลึก อย่างเช่นที่ทำบุญทอดกฐิน สองพันบาท หรือว่าจำนวนใดก็ได้แล้วแต่ ก็อาจจะให้วัตถุมงคลชิ้นหนึ่งเป็นที่ระลึก ก็ต้องบอกว่าวัตถุมงคลนี้เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมาแล้ว ยกตัวอย่างที่ทำบุญแล้วผมไม่ได้ให้วัตถุมงคลไปฟรีก็เฉย ๆ แต่ถ้าให้วัตถุมงคลไปเป็นที่ระลึกก็ดี ดีใจ เรามีจิตใจที่จะทำบุญแล้ว ยังได้ของที่ระลึกกลับมาตอบแทนเป็นวัตถุมงคล นั่นคือสิ่งแรกที่ได้เลยคือขวัญและกำลังใจ ไม่ได้หมายถึงทำบุญหยุดไปแล้วไม่เกิดอะไรแล้วอย่างน้อยได้ของแลกเปลี่ยน อย่างน้อยได้วัตถุมงคลเป็นที่ตอบแทน เราว่าอย่างงั้นก็ยังมองว่าอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้มาเจอเราตรงนี้ ก็เหมือนได้ขวัญกำลังใจกับการดำเนินชีวิต ก็คือเหมือนตอนที่เรามาทำบุญไปแล้ว บางคนทำบุญโดยที่ไม่รู้ว่าจะได้อะไรหรือว่าทำบุญโดยไม่มีเป้าหมาย แต่พอท่านใช้กุศโลบายโดยที่มีเครื่องรางของขลัง มีท้าวเวสสุวรรณแจกกลับคืนไปกลายเป็นว่า เขามีกำลังใจในการดำเนินชีวิต" (B2011/139-149)
- B0111/266-278 "ก็เปลี่ยน ชีวิตดีขึ้น ลูกก็ดีขึ้น ถ้าปู่ไม่เจอองค์ปู่นี้ วิชากรรมเกี่ยวกับลูก ๆ นี้มี เพราะว่าพ่อปู่ที่เขาเป็นหมอรักษาคณ ร้างเหมือนปู่นี้แหละ แล้วตัวปู่นี้ก็เจอวิชากรรมมาเยอะ เพราะว่ามันจะเจอวิชากรรมกับลูกกับเต้า มันจะมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการใช้ชีวิตการเจอผู้คนอะไรตลอด อันนี้ประสบความสำเร็จ คือว่า แพนเปลี่ยน แพนปู่ก็ดีขึ้น เมื่อก่อนเขาอารมณ์ร้อน หงุดหงิด ง่ายงาน ทุกวันนี้เขาก็ดี ลูกก็ดีขึ้นเหมือนกับว่าเราช่วยคนผ่านร่างผ่านอะไรอย่างนี้ แล้วก็อันนี้สงฆ์ไปทางดี ลูกชายก็ดี ลูกสาวก็ดี ลูกสาวก็แต่งงานไปแล้วก็ต้องทำอยู่ เพราะรับปากองค์ปู่แล้ว บอกว่าถ้าปู่เป็นร่างแล้วมาช่วยเหลือคน ก็จะช่วยเหลือตลอดไป จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ขอให้คนเหล่านั้นที่มาหา ให้เขาได้ดีและมีชีวิตที่ดีขึ้นมีความสุขก็พอ" (B0111/266-278)
- B0212/50-54 "อีกครั้งคือ น้องชายเขื่อนขันธ์ดมอง หมอถามว่าถ้าน้องชายจะไปจะให้ช่วยไหม หลวงพี่เลยอธิษฐานจิตบอกท้าวเวส ถ้าน้องชายหายจะจำพรรษาให้อีกสองปี ก็เลยพ่วงมาเรื่อย ๆ จนทุกวันนี้ น้องชายก็หาย แต่อาจต้องกินยากระตุ้นอยู่นี้คือความที่หลวงพี่มีความศรัทธาและเชื่อ คือบนแล้วได้ แต่ต้องเอาบุญเราไปช่วย บุญในผ้าเหลืองนี้แหละ ถ้าเรามีบุญเราอธิษฐานจิตก็รอด มีคนเขามาขอต่ออายุกันเยอะ เขาก็รอดกันเยอะ แต่ต้องทำบุญนะ คือถ้าไม่มีบุญอะนะ มันก็ไปลำบากอะชีวิต เอาอะไรไปช่วยไม่ได้" (B0212/50-54)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0214/180-186 "แล้วก็พอดีเจ้าอาวาส ไปขอขมาตั้งคโยมข้างวัดมาจ่ายค่ากระเบื้องสองหมื่นเท่าไรไม่รู้ แล้วอยู่ ๆ มาโยมคนนั้นป่วย อยู่โรงพยาบาลพุทธเลิศหล้านี้ เสร็จแล้วก็โยมคนนั้นเขาก็เล่าให้เจ้าอาวาสฟัง เจ้าอาวาส ก็เล่าให้ฟัง อายากหายใหม่ ท้าวเวสสุวรรณไปแต่งชุดเหลืองเลยบอก อายากหายใหม่ อายากหายเงินนั้นถวายวัดไปเถอะแล้วจะหาย โยมนั้นก็ในฝันนะ ก็รับปากว่า ได้ ได้มาเขาก็ตื่นขึ้นมาก็เล่าให้ลูก ๆ หรือให้แฟนเขาฟังก็ไม่รู้ บอกอย่างนี้ ๆ ๆ หายไว้ย ฟุ้งขึ้นหาย หมอมาเรียกไม่มีอะไร กลับบ้านได้ นอน โรงพยาบาล ตั้งหลายวัน เสร็จก็เจ้าอาวาสพอดีหาตั้งได้เตรียมจะใช้นี้ โยมเขาก็เอากับข้าวเอาปิ่นโตไปถวาย เจ้าอาวาสก็เตรียมใส่ซองบอกโยมปัจจุณนี้คืนนะ โยมก็บอกว่าไม่เอาค่ะท่านถวายเลย ถวายสร้างวัดไป ฉันทหายแล้วเขาก็เลยบอกว่าท้าวเวสสุวรรณไปบอกจี้ ๆ ๆ ก็แปลคดี" (B0214/180-186)
- B2011/178-203 "อะ แต่ถ้าพูดถึงเฉพาะท้าวเวสสุวรรณเนี่ย ก็คือว่า ได้เรียนรู้ว่าทุกคนมีความเชื่อ ทุกคนกลัวความตาย กลัวว่าตัวเองจะป่วย กลัวว่าตัวเองจะเจ็บ ซึ่งพระพุทธรูปก็สอนอยู่แล้วว่า เกิดแก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องปกติ แต่ว่ามนุษย์ทุกคนก็กลัว กลัวว่าตัวเองจะเจ็บจะป่วยจะตายก็กลัว ถึงเลือกที่จะมาบูชา ท้าวเวสสุวรรณ เพื่อไปปกป้องรักษาทางด้านนั้น เกิดจากความกลัว นั่นคือสิ่งที่ต้องบอกว่า ตามความเชื่อของเรื่องพวกจิตวิญญาณนี้ ที่คนบูชาวัตถุมงคลนี้ส่วนใหญ่เริ่มต้นจากความกลัวเป็นส่วนมาก น้อยคนที่จะไม่ได้คิดอะไรทำบุญอยากได้ ไม่มีหรอก ส่วนใหญ่ต้องเกิดปัญหาทั้งนั้นอะครับถึงจะมาบูชา เมื่อบูชาวัตถุมงคลไปแล้วก็เอาหลักคำสอนไปด้วย เมื่อคุณเอาวัตถุมงคลไปแล้ว แล้วคุณเอาหลัก คำสอนของพระสงฆ์นี้ไม่ว่าจะเป็นองค์ไหนรูปไหนก็แล้วแต่ คุณก็จะดีขึ้นแน่นอน โดยความเชื่อเลยหนึ่งแรกเลยคือ ความกลัว คนกลัวอย่างที่บอกในข้อเมื่อกี้ กลัวเราจะเจ็บ กลัวเราจะตาย เราจะเจอสิ่งที่ไม่แน่นอนกลัว คือทุกอย่างเริ่มต้นจากความกลัว เราต้องยอมรับก่อนว่าคนไทยหรือชาวพุทธนี่มันแบ่งมีหลายลัทธิหลายศาสนาแบ่งแยกเยอะ มันก็จะมีเข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นพุทธก็จริงแต่ก็มีพิธีพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง มีคนบูชาศาลพระภูมิ บูชาพระพรหม บูชามหาเทพต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งพวกนี้ก็เป็นสิ่งที่ทำให้คนเข้ามาบูชา บูชาทั้งหมดนี้เริ่มต้น ข้อแรกเลยผมว่าเกิดจากความกลัว แล้วข้อต่อไปก็เกิดจากว่า เราจะหาสิ่งไหนมายึดเหนี่ยวจิตใจเรา ให้เราพ้นจากความกลัว เมื่อพ้นจากความกลัวแล้วนี่ step ที่สามคือเกิดความรู้สึกศรัทธาโดยส่วนตัว ข้อแรกกลัว กลัวทำไงดี กลัวบูชานี้ พอบูชาสิ่งนี้แล้วดี พอดีเสร็จแล้วนี่เริ่มเป็นศรัทธาแล้ว พอจบจากศรัทธาคนเราก็ต้องคิด วิเคราะห์ แยกแยะภายใต้หลักของเหตุผลนั่นคือสิ่งที่หลวงพี่สอนไว้คือว่า ทุกสิ่งทุกอย่างจะต้องคิด วิเคราะห์ แยกแยะแล้วก็ต้องภายใต้หลักของเหตุผล เมื่อคนเราหลุดพ้นจากความกลัว อยากได้ของมาบูชา พอคนเรามีความศรัทธา มันก็ต้องคิดวิเคราะห์แยกแยะ สุดท้ายมันเป็นเหตุเป็นผล" (B2011/178-203)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0731/181-187 "คุณเข้าใจถูก จริง ๆ แล้วองค์เทพทุกองค์ เขาก็ไม่ได้ให้ยึดติดตัวท่าน เขาเป็นแค่ตัวแทนในการทำความดี เขาก็เป็นแค่หนึ่งในสาวกของพระพุทธเจ้าในการทำความดี เขาก็เป็นแค่ตัวแทน เหมือนตัวละครตัวหนึ่ง เขาก็ไม่ได้อยากให้เรายึดติดเขาไม่ว่าจะเป็นพระจิ้งจอกที่แต่งตัวเป็นขอทานก็ดี ท่านสอนว่าไม่ยึดติดในตัวรูปลักษณ์ แม้จะเป็นขอทานดีมีเหล่ามากมาย เป็นการสร้างปริศนาธรรมว่า อย่าดูแต่เพียงภายนอก อย่ายึดติดตัวบุคคล ให้ยึดคุณธรรม ให้ยึดธรรมะ ให้ปฏิบัติตามคำสอน ที่นี้คนเรากว่าจะเข้าถึงตรงนั้น กว่าจะเข้าสู่โลกุตระ ก็ต้องผ่านโลกียก่อน ก็ต้องอ่อนน้อมก่อน แต่อย่างน้อยก็จิตใจที่ฝึกฝนในความดี อันดับแรกก็เป็นเทวานุสติก่อน มีความเชื่อ เชื่อเทวดา เชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อเชื่อพวกนี้แล้วใจเขาก็จะโน้มหน้ามาทางวัดทางวา มาใฝ่ดีบ้าง ดีกว่าไปทางอบายมุขนะครับถ้าเปรียบเทียบกันแล้ว ที่นี้เราจะไปห้ามความเชื่อคนไม่ได้" (B0731/181-187)
- B0212/119-122 "พอตอนที่ท่านจะละสังขาร ท่านไปสามรอบ ท่านออกท่านเข้าอยู่ในจิตท่าน ท่านบอกว่าสังขาร ไม่ไหวแล้ว ท่านบอกเรือมู แต่ให้เราพิจารณาดู สอนในทางธรรม ขนาดท่านมีฤทธิ์มากยังอยู่ไม่ได้ ท่านบอกเรือมูแล้ว เดี่ยวต้องไปหาเรือใหม่ ไม่รู้ต้องหาเรือใหม่อีกไม่รู้กี่พันปีจะเจอ พอบุญเสริมมาเนี่ยเหมือนกับองค์จริงเลย เหมือนองค์ท้าวเวสเลยที่สัมผัสมา" (B0212/119-122)
- B0212/108-112 "ปู่ปู่ก็ไม่ได้เครียดอะไร หน้าตาแต่เปี่ยมด้วยบารมี ใครเห็นว่ายักษ์ดู หลวงพี่ว่าไม่ดู ยิ่งองค์บนยิ่งเมตตาดูตาท่านสิ ท่านสงสารชาวโลกมากนะ หลวงพี่เหมือนสื่อจิต รู้อะไรสักนิดนะ ท่านอยากจะช่วยชาวโลก อยากให้รอดพ้นทุกคน แต่ที่จะรอดได้ขึ้นกับที่ตัวเราเอง ใครจะทำได้ขนาดไหน เหมือนอย่างงี้ หลวงพี่ที่นั่ง เอม มันอยู่ที่ตัวเรา ทำดีก็ได้ดี ทำชั่วก็ได้ชั่ว จะได้ดีได้ชั่วก็อยู่ที่ตัวเราหมดแหละ ท่านสอนมาตลอด ฟังไว้ การทำความดี มันไม่หนีไปไหนหรอก ท่านไม่ได้สอนเรื่องอื่นเลยนะ ท่านสอนว่าการทำความดีช่วยเหลือคนไหนคนนี่ยังมันดี ไม่ได้สอนเรื่องไม่ดีไม่ต้องทำ สร้างบุญบารมีไว้ สอนมาตลอด" (B0212/108-112)
- B0212/9-12 "อย่างตอนอยู่ในป่าท่านจะเคยสอน สอนเรื่องใครทำอะไร การทำดีให้ทำไปเรื่อย ๆ สิ่งที่ไม่ดีที่ทำให้ใจของเรา เช่นมีคนมาว่าให้เราโกรธแค้นเคือง ท่านบอกว่า นั่นแหละเป็น ครูบาอาจารย์ที่ดี ให้เราสงบจิตใจ สิ่งที่เขาว่าว่านั่นจะเหมือนเป็นครูที่ดีในชีวิตของเราถ้าเราจะปฏิบัติธรรม ใครทำก็ได้ ให้วาระจิตเราดีขึ้น ให้จิตเราสงบ ถ้าเราตัดตรงนี้ได้" (B0212/9-12)
- B2321/114-117 "ก็ดูแลโลกมนุษย์นี่ ดูแลมนุษย์ทั้งหมด พูดง่ายว่าทิศเหนือ มีเทวดาอยู่สี่ตน ที่เรียกว่าท้าวจตุโลกบาล ใ้ใหม่ มีท้าวธรรฐดูแลด้านตะวันออก ท้าววิรุฬหกดูแลด้านทิศใต้ ท้าววิรุฬปักข์ดูแลด้านตะวันตก ท้าวเวสสุวรรณดูแลด้านเหนือ ดูแลความเป็นไปของมนุษย์เข้าใจไหมล่ะ อยากจะได้ดิบได้ดีจะอย่างไร มนุษย์มันขนาดที่พึ่งใจใหม่ ใจความเป็นตัวของตัวเอง หม่อมมนุษย์นี่มันหายาก แกเป็นตัวของตัวเองหรือเปล่า" (B2321/114-117)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0212/32-42 "เหมือนกับสื่อกับท่านได้ช่วงแรก ๆ ตอนนอกจากป่า มีญาติโยมมาขอมีความทุกข์อะไร ไม่รู้ว่าหลวงพี่บางครั้ง พูดให้โยมฟังก็ไม่รู้ว่าตัวโยมเป็นอะไร ทำอะไรมา แต่เหมือนหลวงพี่จะรู้ว่าพูดออกไป โยมก็จะพูดว่า หลวงพี่รู้ได้อย่างไร หลวงพี่ก็บอกว่า หลวงพี่ก็ไม่รู้ว่าหลวงพี่พูดออกไปได้อย่างไร เหมือนกับท่านไปขบปุ แล้วปฐมาลงให้หลวงพี่แก้ หลวงพี่บางที่นั่ง ๆ อยู่ก็ มันเป็นไปได้ยังไง บางที่เราไม่รู้เรื่องของโยมมากหรือก ไม่เคยเจอกัน โยมมาถามเราก็ตอบ ก็บางทีก็มานั่งพิจารณาตัวเองว่าเราพูดไปได้ยังไง เหมือนปฐมาแต่งแล้วบอกออกไป เช่น บางครั้งก็เรื่องทางบ้านไปโดนของ มีคนแก่งทำคุณไสยทำของทำอะไรให้ ให้ที่บ้านอยู่ไม่เป็นสุข หลวงพี่ก็บอกให้ไปทำแบบนี้ แบบนี้ แล้วหลวงพี่ก็ไม่รู้ว่าแก้ไขอย่างไร หลวงพี่ไม่ได้เรียนมาทางนี้ บอกเอาน้ำมนต์เอาสายสิญจน์ไปล้อมบ้าน สวดมนต์บทธันต์ เดี่ยวก็จะดีขึ้น แต่ถ้ายังไม่หายอะไร ก็บอกโยมให้มาขอขบารมีไปด้วย เอาน้ำล้างเท้าท่านไล่เสนียดจัญไรออกจากตัว แล้วใครทำคุณไสยมา ให้โปะหัวรดหัวลงไปไล่ออก หลวงพี่ก็พูดออกไปโดยที่ไม่รู้ แล้วเขาก็ดีขึ้นแล้ว ก็หาย เขาก็นึกว่าหลวงพี่เก่ง หลวงพี่ก็ไม่ได้เก่งอะไร แต่อาศัยบารมีที่าวเวสสุวรรณ ท่านอาจจะช่วยชาวโลก แต่สื่อโดยตรงไม่ได้ เลยมาผ่านหลวงพี่ที่เฝ้าอยู่ตรงนี้หลายปีแล้ว โนใจหลวงพี่อาจจะเป็น ลูกศิษย์หรือบวชในอดีตชาติได้ เพราะบวชครั้งแรกก็มาเจอเลย เกิดความเชื่อมั่น" (B0212/32-42)
- B2011/19-23 "หลวงพี่ก็ไปเห็นท้าวเวสสุวรรณที่นั่น ก็บอกกับเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ว่าอยากให้อายุที่วัดเราบ้าง เพื่อปกป้องรักษาสถานที่ หรือว่าเพื่อให้คนมาราบไหว้ขอพร แล้วก็ด้วยความชอบส่วนตัวของหลวงพี่ที่มีความชอบในศิลปะและพุทธศิลป์ของท้าวเวสสุวรรณ ก็เลยบอกกับเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันให้เอา ท้าวเวสสุวรรณมาอยู่ที่วัดก็ได้เลยได้มีการสร้างทางเข้าประตูทูกมมเลยด้วยท้าวเวสสุวรรณซึ่งได้คัดลอกแบบมาจากวัดพระแก้วโดยตรง" (B2011/19-23)
- B2031/47-51 "มีความเชื่อเพราะว่า เพราะความศรัทธามากกว่า ศรัทธาในสิ่งที่คิดว่า เพราะเราทำงานในจุดนี้ไง เราดูแลเกี่ยวกับเรื่องเมรุเรื่องอะไร ถึงแม้เราจะจะเป็นพระแต่ว่า คือเพื่อความสบายใจ เราก็มีไว้กันสิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่เรามองไม่เห็น อะไรก็แล้วแต่ ภูตผีปีศาจอะไรก็แล้วแต่ที่เราองไม่เห็นอย่างนี้ คือมันเกิดจากการทำงานมากกว่า คือเราต้องดูแลพิธีกรรม ดูแลงานบวช งานศพตรงนี้ ก็เลยคิดว่าเป็นเรื่องของเจ้าที่ เจ้าทางที่เราให้ความเคารพตรงนั้นมากกว่า" (B2031/47-51)
- B2121/231-235 "ท้าวเวสสุวรรณท่านเป็นเทพเป็นเทวดา สำหรับคนที่สัมผัสญาณได้ก็จะรู้ สิ่งซึ่งเป็นสมบัติของพุทธศาสนาจะเป็นโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สิ่งก่อสร้างทางที่จะถูกต้องจะสร้าง ต้องบวงสรวงต้องบอกกล่าว นี้จะสร้างศาลานะ ท่านก็จะรับรู้ รับรู้ทั้งแม่ธรณีเจ้าที่เจ้าทาง เทวดาประจำทิศทั้งสี่ จะสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา จะสร้างพระพุทธรูปอะไร ต้องบอกกล่าวให้เทวดารับรู้ เทวดามารักษาพระพุทธรูปองค์นั้นจึงศักดิ์สิทธิ์ จะเป็นบ้าน ศาลาก็มีเทวดารักษา เพราะท่านรักษาโลก มาจากท้าวเวสสุวรรณนี่แหละ" (B2121/231-235)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0211/12-16 "คุณพ่อบุญเสริม เป็นศึกษานิเทศน์ จะมีอะไรจะมาบอกต่อ ตอนมาไม่รู้เรื่อง เหมือนมาแบบแฝง มาหาเจ้าอาวาสองค์ก่อน มาถึงบันได ตอนแรกก็ไม่รู้ว่าทำอะไรเข้า หลวงพ่อทักว่าเขาใครมา ท่านตอบไม่มี เหมือนตามมาด้วยคือท้าวเวสสุวรรณ ตอนที่มาทำให้เห็นว่าจริงไม่จริง คือเขาพูดกับเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันว่า หลวงพ่อจะเข้าโรงพยาบาลวันนี้ จะเสียชีวิตนี้ เวลานี้จนหลวงพ่อเข้าจริง เสียจริง อาจารย์ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันจึงเชื่อว่ามีจริง และได้มาสร้างเวสสุวรรณตอนที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสแล้ว" (B0211/12-16)
- B0214/51-59 "เราตั้งใจว่าพระคุณท่าน จริงหรือไม่จริงแล้วแต่พระคุณท่านพิจารณา พระคุณท่านถามว่าท่านไว้ไม่ใช่หรือ แล้วรู้ได้ว่าอยากจะรู้จักปะ แล้วสงสัยทำไมยกย่องถึงเข้าพระศาสนาทำไมยกย่องถึงมาอยู่ กับพระ นี่ข้อหนึ่งก็ไปหนึ่งแล้วอะนะ ข้อที่สองก็ไปฟังสวดภาณยักษ์ สองสามวัดมิใช่หรือแล้วก็สงสัยว่าทำไมคาถาบทนี้สวดแล้วถึงคนตื่น เออ ใช่ไหม สองแล้วนะ แล้วข้อที่สามท่านก็ตอบมาว่า แต่เขาเรียกหลวงปู่เนื่องจากว่าขรัวณะ ที่ขรัวณะเนื่องคุยกับท่านที่ศรีลังกาว่า 2530 นี่จะหลับสบาย หลับจริง ๆ สบายจริง ๆ เข้าโรงพยาบาล 17 พฤศจิกายน มรณะภาพละสังขาร 27 พฤศจิกายน วัดจะเกิดอุณวายอยู่ระยะหนึ่ง มีการคัดเลือกเจ้าอาวาสสองรอบ รอบแรกพระอิฎฐ์ได้แต่ไม่มีการแต่งตั้ง รอบที่สองก็มีการคัดเลือกอีก มกราคม 2532 ต้นเดือน พระอิฎฐ์ก็ได้ แต่จะมีพระราชกฤษฎีกาจากเมืองหลวงมาลงการคัดเลือกด้วย พระอิฎฐ์เป็นเจ้าอาวาสวัดจุฬามณีแน่นอน เลือกสองครั้งท่านบอกอย่างนี้จริงหรือไม่จริงแล้วแต่ พระคุณเจ้าจะพิจารณาดูกันต่อไป" (B0214/51-59)
- B2021-2/55-77 "ครั้งหนึ่งช่างท้าวเวสกำลังทรงอะไรอยู่ที่ทางสมุทรสาครแล้วใจไม่ทราบ ท่านจะให้เขียนข้อความไป จะถามอะไรก็ให้เขียนไปสามข้อปิดกระดาษไว้ พอถึงต่อหน้าท่านพ่อที่กำลังทรงอยู่ ท่านพ่อจะรู้ทันทีว่า แกถามอะไรมาที่อยู่ในนี้ ก็เอาเรื่องราวนี้ไปเล่าให้อาจารย์อิฎฐ์ฟัง อาจารย์อิฎฐ์ก็เลยเกิดเหมือน อายากู้ละ อาจารย์อิฎฐ์ก็ทำบางไปหาทรงองค์นั้นหาทรงพ่อเวสก่อนที่จะนับถือกัน ก็จำไม่ได้เท่าไรนะ พอท่านอาจารย์อิฎฐ์เข้าไปหา ท้าวเวสก็รู้หมดว่าเขียนอะไรไป จะถามแบบไหนรู้หมด แล้วก็บอกชัดเจนเลย ซึ่งทำให้อาจารย์อิฎฐ์นับถือศรัทธา ท่านบอกว่าเดี๋ยวจะมีการหล่อพระแต่หลวงพ่อนื่องจะไม่ได้ลงมาหล่อหรือกึ่ง อาจารย์อิฎฐ์ก็บอกเป็นไปไม่ได้ใจไม่ลงมาหล่อ หลวงพ่อนื่องจะมรณภาพช่วงนั้น ๆ รู้หมดแล้วอาจารย์อิฎฐ์ก็ถามว่าใครจะได้เป็นเจ้าอาวาสวัดจุฬามณีองค์ต่อไป ใจคนที่ถามนั้นแหละท่านพ่อ ก็บอกอย่างนี้ อาจารย์อิฎฐ์ก็เลยเก็บเป็นความคิดไว้ เหมือนถามไปสามเรื่องนี้ เรื่องหล่อพระ ถึงเวลา พ่อเนื่องไม่ได้ลงมาหล่อหรือแล้วก็เป็นจริงอย่างที่ว่า ถึงเวลาจริง ๆ พ่อเนื่องไม่ได้ลงมาทำพิธีหล่อพระ พ่อเนื่องอยู่บนกุฏิลงมาไม่ไหว แล้วก็สิ้นชีพ พ่อเนื่องจะมรณภาพท่านพ่อบอก แล้วใครจะได้เป็นเจ้าอาวาสวัดจุฬามณีองค์ต่อไป ใจคนที่ถามนั้นแหละ แล้วเป็นความจริงหมดเลยแล้วถึงเวลาจะเลือกตั้งเจ้าอาวาสวัดจุฬามณี เป็นอารามใหญ่ ถึงเวลาเอาเจ้าคุณอะไรแต่ในที่สุดก็ไม่ใช่ อาจารย์อิฎฐ์ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดจุฬามณี" (B2021-2/55-77)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0214/147-151 "พอเสร็จปลูกเสกเรียบร้อย ท่านก็เจิมองค์ระกั่วองค์หนึ่งใหญ่ขนาดนี้ ให้เสร็จก็บอกพ่ออิฐ มีอะไร จะบอกนะ วันที่ 7 มีนาคมนี้ ร่างจะละสังขารแล้วนะ บอกว่าสังขารไม่ไหวแล้วหมดอายุช่วย ช่วยจัดงานศพแบบประเพณีโบราณให้ที่ 7 มีนาคมท่านไปจริง ไปตายอยู่ที่สุพรรณ ผมก็ต้องไปเอาศพมา เพราะท่าน สั่งนะ โอโห ทางโนงโกลาหล เพราะทางโนงนี่จะไม่ยอม ไม่ได้ท่านสั่งต้องทำที่นี้ทำพิธีกรรมที่นี้ แล้วผมก็เลยทำเมรุให้เจ็ดวันเสร็จ" (B0214/147-151)
- B0711/89-93 "มาสื่อสาร เขาไปแล้วนะ เขาต้องการอะไร แต่เราจะเป็นการสื่อทางฝัน เวลาเราไปบอกคนที่ เป็นญาติเขา เขาก็เชื่อหรือไม่ก็อย่างเราดูไฟหรืออะไรต่าง ๆ อย่างคนที่ตายไปแล้วหรืออะไร เรามีพ่อท้าวเวส มันเหมือนสื่อกับคนตายได้ด้วย เขาก็บอกมาว่า อยากกินไฉนี้ อยากได้ไฉนี้ล่ะ มันก็ตรงอย่างสิ่งที่เขาต้องการ แล้วมันเรื่องจริง ซึ่งเราไม่รู้ จะเป็นแนวโน้มนั้นที่ที่สัมผัสได้ แต่รู้สึกกลัวไหม 'ไม่กลัว รู้สึกปลอดภัย อบอุ่นที่มีท่าน' (B0711/89-93)
- B0711/135-144 "นี่คือเท่าที่เรารับรู้ ส่วนมากด้านที่ท่านช่วยเหลือจริง ๆ ก็คือการ สำหรับคนที่เจ็บไข้ได้ป่วย ควรจะต้องเสียชีวิตแล้วอะไรอย่างนี้ เราก็จะเหมือนไปบอกทาง ให้เขาทำบุญเพื่อให้เจ้ากรรมนายเวรที่รุมเขาอยู่ ณ ขณะนี้ อย่างก่อนเช่น เคสลุงที่เสียชีวิตที่เพชรบูรณ์ เราไม่ได้ไปเยี่ยมหรืออะไร แต่เราหลับแล้วเราฝัน ก็เห็นว่า มันเหมือนมีเจ้ากรรมนายเวรมารอบเตียงเลย แล้วเขาก็บอกให้เราทำอย่างนี้ อย่างนั้นแล้วเราก็จะพูดเลยว่า ถ้าทำนะ ก็ต้องทำใจนะ ตายแน่ ถ้าตัดสินใจเอา ก็จะทำให้ทำ แต่ถ้าไม่ทำก็ต้องอยู่ อย่างนี้ ใช้กรรมไป สุดท้ายก็ทำแล้วอยู่ไม่เจ็ดวันก็ตาย ก็คือทำพิธีที่เหมือนทำบุญ เป็นการทำบุญให้แก่เจ้ากรรมนายเวรที่ติดตามตัวอยู่ ณ ขนาดนี้ ที่จะเน้นไปทางนี้ อิม แล้วพอหลุดก็เสียชีวิตก็จะบอกเลยว่า บางอย่างคนดูเขาจะถามเลยว่า รอดไม่รอด เราก็จะบอกเลยว่า ไม่รอด อยากรู้ก็ต้องตาย ก็คือตาย อิม จะเป็นแนวนี้มากกว่า" (B0711/135-144)
- B0211/6-8 "ศรัทธา เนื่องจากท่านช่วยได้หลายเรื่อง หลายอย่าง เกี่ยวกับชีวิตการทำมาหากิน การค้า การขาย คนเป็นทุกข์มาท่านจะช่วยตลอด มาขอพรก็จะได้รับพร ส่วนใหญ่ที่มาขอช่วยเรื่อง ประกอบอาชีพค้าขาย การเรียน ขอต่ออายุ เนื่องจากท้าวเวสสุวรรณ เกี่ยวเนื่องกับการต่ออายุ เช่นพ่อแม่ ยายอยู่ โรงพยาบาล มาขอต่ออายุ" (B0211/6-8)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0211/57-64 "พระสมุทรธรรมคณี เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อประมาณปีที่แล้ว ท่านฝ่าโนน ฝ่านี้ แล้วสุดท้ายมาติดเชื้อในกระแสเลือด คิดว่าไปแน่นอนแล้ว ย้ายจากโรงพยาบาลพุทธเลิศหล้า ไปโรงพยาบาลรามาทิบัติ นอนข้าง ๆ ปอ ทฤษฎี แต่หลวงพ่อยู่ประมาณสองเดือนกว่า ผิววมเป่งประมาณสามเท่า ไม่รู้สึกตัว กลับมาผมจึงมาถามอาจารย์อิฏฐ์ว่าไปดูแล้วไม่มารอดแน่เลย จะอย่างไร อาจารย์บอกให้ จตุรูป รูปใหญ่ รูปยาว 16 ดอกเลย ไปจุดขอท้าวเวส ขอลวงพ่อรอด และกลับมาเหมือนเดิม แล้วผมจะเอาผลไม้กำอย่าง หรือมากกว่านั้นมาถวายที่องค์ หลังกลับมาไม่นาน ปอเสียชีวิต แต่หลวงพ่อรอด ขึ้นมาแบบปาฏิหาริย์ โดยผมเอาท้าวเวสจากวัดไปไว้ที่หัวนอน และเอาผ้ายันต์ไว้ได้หมอนและบอกไว้ว่า อย่างนี้อย่างนั้นะ ไม่กี่วันเองหลวงพ่อก็ฟื้นและดีขึ้น ๆ จนปัจจุบันนี้เป็นปกติ แพทย์บอกว่าให้ยาได้ตรงโรคพอดีจึงรอด หลังกลับมาเราก็มาเก็บให้เรียบร้อย" (B0211/57-64)
- B0212/47-49 "อีกเรื่องคือเรื่องโยมแม่ โยมแม่ป่วยไม่ไหว ก็มาบนหลวงปู่ขออายุให้แม่ ขอให้ช่วยให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ หลวงปู่มารู้ที่หลังจากร่างทรงว่า อายุขัยโยมแม่หมดไปตั้งแต่อายุ 74 ตอนนั้นยังอยู่ต่อมาได้อีกสามปี แล้วก็ไม่ไหวจริง ๆ หลวงปู่ก็เอาท้าวเวสสู่วัดให้ท่านแขวนไว้ ท่านก็สามารถไปไหนมาไหนคนเดียวได้ เวลาคนถามว่ามากับใคร แม่ก็จะตอบว่ามากับยักษ์" (B0212/47-49)
- B0811/23-29 "มีอีกเรื่องหนึ่ง วันนั้นคนตายอยู่บนศาลาบนวัด เขาก็ทำบุญ7วัน คนนั้นก็ไปช่วยงานอยู่ที่วัดนอนอยู่กลางศาลา นอนตั้งแต่กลางคืน ตอนเช้าประมาณสามโมงเช้า พระจะฉันข้าวแล้วผมก็ไปปลุก บอกลูก ๆ ๆ ๆ พระมาแล้ว เขาก็ไม่ลุก ไม่รู้เรื่องอะไรเลย ก็จะทำไงดี เลยปรึกษาลูกเมียเขา ลูกเมียเขาก็บอกว่าไม่ต้องเอาไปไหนแล้วละ เขาตายแล้วจะจัดแจงทำพิธีศพเสีย ที่นี้ผมก็บอกว่าเอางี้ลองเอาไปโรงพยาบาลก่อน ไปโรงพยาบาลสระบุรี ที่นี้ผมก็นึกขึ้นได้ ให้เมียเขาวิ่งจากโรงพยาบาลสระบุรีมานี่เลย มาจุดรูป 36 ดอก บอกอย่าเพิ่งเอาไปนะ เอาไว้ก่อน เสร็จแล้วก็วิ่งกลับไปสระบุรี ไล่หมอนั้นลุกขึ้นมา ได้เลย ลุกขึ้นมาถอดสายยางแล้วบอกทำไม กูไม่ได้เป็นอะไรนะเนี่ย ลูกเมียที่ร้องให้กันหมดแล้วนะ ผลสุดท้ายก็เดินกลับบ้านได้ ตอนไปไม่รู้เรื่องอะไรเลย" (B0811/23-29)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2321/3-15 "ก่อนอื่นต้องรู้ว่า พระพุทธเจ้าแบ่งคนออกเป็นสี่ระดับ ระดับแรกเรียกว่า อุดมภูมิปัญญา พวกนี้ IQ 180 อันดับสองเรียกว่า วิปจิตปัญญา IQ 160 อันดับสามเรียกว่า เนยยะ IQ 120 อันดับสี่เรียกว่า ปทปรมะ IQ ไม่เกิน 100 นี่เป็นคนสี่ระดับที่พระพุทธเจ้าท่านแบ่งในการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ระดับที่หนึ่ง อุดมภูมิปัญญา ไม่ต้องอธิบาย พอยกหัวข้อธรรมะอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาอธิบายก็จะเข้าใจทันที เหมือนกับพระสารีบุตร ฟังพระอัสสชิท่านบอกว่าคำใดเกิดแต่เหตุ ดับไปก็เพราะเหตุดับ เพราะเหตุดับ ท่านทั้งหลายเกิด แต่เหตุย่อมดับไปเพราะหมดเหตุ พระสารีบุตรรู้ทันทีเลย ไม่ต้องมีเหตุมีผล ฟังแล้วรู้ทันทีเลย นี่พวกอันดับหนึ่งพวกอันดับสอง เอาเหตุผลมาประกอบจึงจะเข้าใจ อันดับสาม ต้องมีอุปมาอุปมัยต้องมาเปรียบเทียบกับจึงจะเข้าใจอันดับที่สี่ ต้องเล่านิทานให้ฟังอย่างชัดถ้อยชัดคำแล้วต่อมา IQ พัฒนารึ้นจะเอาสาระในนิทานนั้นมาเข้าใจได้นี่คือคนสี่อันดับที่พระพุทธเจ้าท่านแบ่งไว้ เข้าใจนะ" (B2321/3-15)
- B0741/15-20 "เขาบอกว่าศาสนาพุทธเข้ามาในประเทศไทยในสมัยพระเวท ที่นี้มันก็มีอิทธิพลทางฮินดูเข้ามา การนับถือมันก็เลยรวม ๆ กันไป เราจะเห็นว่าศาสนาพุทธของเรานับถือแบบรวม ๆ กันไป กุศ ฎี ปิศาจ ไสยศาสตร์ บางทีก็ไปเจ้าเขาทรง เทพ พรหม ยักษ์ ฤาษีก็มี ที่เขาก็บอกว่าการที่จะนับถืออะไรต่าง ๆ ก็แล้วแต่ เขาก็บอกว่าไม่หันพระพุทธองค์ คำว่าไม่หันพระพุทธองค์เขาอุปมาหรือเปรียบเทียบไว้ว่า พวกที่นับถือกุศฎีปิศาจประเภทนี้ก็เปรียบเสมือนฐานเจดีย์ กลางเจดีย์ก็คือไสยศาสตร์ แต่ใครจะเป็นฐานเจดีย์ กลางเจดีย์อะไรก็แล้วแต่ เจดีย์จะมียอดเดียว ใครจะนับถืออะไรก็แล้วแต่ก็ไม่หันพระพุทธองค์เป็นแบบนี้" (B0741/15-20)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0731/108-135 "คนเรามีหลายระดับ มีหลายเกรด คุณเอาแม่ค้า แม่ขาย นั้ขายของ พุงนี้จะกินอะไรยังไม่รู้เลย เราจะบอก เอ๊ย โยม มาตั้งกรรมฐานกันเถอะ เขาจะมาไหม เขามีแต่วัดไหนมีสิ่งดี นางกวักดี ไซ้ใหม่ เพราะเขาห่วงปากท้องเขา บางคนเขามีงานการดี เขามีเวลาใส่ใจปฏิบัติธรรม ก็ดีว่าโมทนาบุญนะ ก็ดีว่าเป็นบุญของคุณ แต่เราก็อย่าไปดูถูกคนอื่น เพราะพระอาจารย์เคยเจอประสบการณ์จริงคนระดับหัวหน้า อยู่กรุงเทพฯมีตำแหน่งใหญ่ พาลูกน้องมา ก็อคติวัดดงมดคล เขาแนวปฏิบัติกรรมฐาน เขาก็ถาม พระอาจารย์ว่า วัดดงมดคลนี้ไม่ทำให้คนงมงายหรือ เรามองแปบเดียวก็รู้ละเขาเกิดEGO คืออึดตา ตัวตน เขาก็มากะลูกน้องหลายคน เขาก็แสดงpowerว่าเขาไปปฏิบัติ เราบอกโยมฟังนะ ไล้วัดดงมดคลข้างนอก โยมไม่ต้องไปมอง นั้พระอาจารย์ทำไว้หลอกแม่ค้าแม่ขาย เป็นตุ๊กตาของเล่น โยมหันหน้ามองหน้าพระอาจารย์แล้วโยมคุยธรรมะกับพระอาจารย์นะ เพราะระดับโยมเปรียบเหมือนระดับมหาวิทยาลัยแล้ว เป็นผู้ทรงธรรมแล้ว เป็นนักปราชญ์ เราคุยแบบปราชญ์ มาอยากรู้ธรรมะเราคุยกัน แต่อันนั้นของเล่นสำหรับ ขึ้นประถม เราคุยธรรมะกัน สนทนาธรรมกัน คุณถามพระอาจารย์มา เดียวพระอาจารย์จะถามธรรมะกลับ ครั้งแรกสนทนาธรรมกัน หนึ่งชั่วโมง สบาย เราไปแต่งชุดขาวปฏิบัติธรรม การปฏิบัติต้องกลับมาแล้ว ความโลภ ความโกรธ ความหลง รากเหง้า อุกุศลบุญบาปบางลง จิตใจจากคนน้อยลง โกรธน้อยลง โลกน้อยลง อันนั้นถึงจะปฏิบัติก้าวหน้า ถือว่า คุณอาจจะมีความรู้สูง มีปริญญา จำความหนังสือแม่เฒ่า อ่านธรรมะเก่ง ท่องได้หมดรู้ทุกบท คนนะรู้ธรรมะ เขาจะชมคนอื่น แต่คนมีธรรมะเขาจะชมใจตนเอง คุณไม่เคย โอปนียิโก น้อมมาปฏิบัติเลย แต่คนที่มีธรรมะเนี่ยจะสนใจตนเอง เขาจะชมตนเองว่า ออย่าโลภนะ ออย่าโกรธนะ ออย่าหลงนะ มันมีทุกคน แต่ให้ชมให้เบาบางลง รู้เท่าทันจิตเรา สอนตัวเอง มันต่างกันนะครับ ทุกวันนี้ติด EGO ติดอึดตา หลงตัวเอง และหลงในภูมิจิตใจตัวเองว่าทรงความรู้ แล้วมาทะเลาะกัน" (B0731/108-135)
- B2321/79-82 "ข้าก็บอกแกแล้วว่าคนมันมีสี่ระดับไซ้ใหม่ แล้วระดับแกนี้จะต้องมาไหว้ทำวเวสสุวรรณใหม่ ข้าก็แสดงว่าแกก็ยังเหมือนปกติกันอยู่ ก็หมายความว่าอยู่ในคนระดับที่Qมันยังยกให้พ้นจากความกลัววันพุงนี้ไม่ได้ มันจะต้องมาไหว้ ก็ด้วยความหวังว่าทำวเวสสุวรรณจะรักษาเราให้อยู่ถึงวันพุงนี้ ก็แค่นั้นเอง" (B2321/79-82)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2321/137-147 "ก็ทำให้เรารู้ว่ามนุษย์ทุกรูปทุกนามนี้ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง มีความซี้ซลาดเป็นส่วนดานก็เลยต้อง ไปกราบ ไปขอ ไปไหว้ก็มันเป็นกำลังใจใจ ถ้าเรากลัว โลกนี้ก็มันมีภัยทุกที่ไ้หนูตรงไหนบ้างที่ไม่มีภัย ลองหลับตานึกสิ ทุกตารางบนโลกนี้มีตรงไหนที่ไม่มีภัยบ้าง เรายังอยู่ตรงนี้มีภัยไหม แผ่นดินไหวสึกแปตริกเตอร์แก็กะฆ่าตายพร้อมกันเลย ก็มันมีภัยทุกอย่างก้าวแล้วไม่มีอะไรเป็นหลักใจมันก็ผอตายหายไปอะสิ มันต้องมีโน่นบ้างนี่บ้างแล้วแต่ว่าใครจะเอาอะไรมาเป็นหลักให้ใจมีสติหลังที่จะต่อสู้อ แล้วก็ฝ่าฟันอุปสรรคอันตราย โหยภัยต่าง ๆ ทำให้เราไม่ซลาดไม่กลัว มันเกิดความกล้าขึ้นนี้ มันถึงจะได้ทำอะไรได้ คนไม่กล้ามันทำอะไรไม่ได้หรือกใช้ใหม่ละ แล้วมันจะต้องมีการรบที่พจับศึกกัน จึงไหวจึงพริบกันในเชิงธุรกิจ มนุษย์มันมีสารพัดสารเพไ้หนู แก็ไม่ต้องมาถามอะไรมากมายหรือ เอาข้อเท็จจริงที่มันเกิดพฤติกรรมอยู่ในสังคมทุกวันนี้ มันก็สามารถที่จะอธิบายปัญหาต่าง ๆ ที่มันมีอยู่บนโลกใบนี้ได้ เราต้องมีมันนี่ทำไม่ต้องมี ก็มนุษย์มันมีปัญหาทุกคน" (B2321/137-147)
- B2111/122-127 "คือก่อนหน้านั้นไม่เคยคิดไม่เคยเชื่อเรื่องพวกนี้ ไม่เคยคิดหรือ เพราะเรามองในมุมมองของพระพุทธเจ้าอย่างเดียว พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึกอย่างเดียว ก็คือเหมือนประมาณว่าก่อนนี้เชื่อแต่ตนเอง ว่าคนที่ตั้งใจทำอะไรนี่ ตนเองทำสำเร็จอยู่แล้วยังไงก็ได้ สอง แต่พออธิษฐานปุ๊ป เจอเทวดา เจอท้าวเวสสุวรรณที่มาช่วยเหลือ เออ พวกนี้ก็มีนะ สามก็คือพอท่านเข้ามาในชีวิตปุ๊ปกลับกลายเป็นว่า จากที่เราเชื่อแค่ในพระพุทศาสนา พระพุทธเจ้ากับตนเอง กลับกลายเป็นว่า เทวดาก็เป็นเหมือนคติธรรม เป็นกุศโลบายอย่างนึงในการที่เราสอนคนที่เข้ามาในวัดตรงนั้นด้วย เหมือนเป็นจุดเชื่อมอย่างนั้นใหม่ครับ"(B2111/122-127)
- B0212/76-84 "หลวงพี่เองนี่มีมากเลย ปุ้สอนมานะว่า การปฏิบัติมันดี มันบรรลุได้ ใครทำใครก็ได้ ที่หลวงพี่ได้มาคือ สวดมนต์ นั่งสมาธิ ตอนหลวงพี่บวชใหม่ก็เหมือนวัยรุ่นใจร้อน คล้าย ๆ เวลาแบบใครพูดอะไรไม่ถูกหูนี้ต้องเอาเรื่องให้ได้ พอบวชไปนาน ๆ ปุ้เค้าก็บอกแล้วให้เป็นครูเราแต่ก่อนนี่ร้อนมาก ใครผิดหูไม่ได้เลย แต่พอปฏิบัติเข้าเรื่อย ๆ ทำจิตใจ นั่งสมาธิ เรื่อย ๆ จิตมันอ่อนลงไปเอง เราจะรู้ตัวเราเองเลยว่า เดี่ยวนี้เราไม่เหมือนก่อน เดี่ยวนี้จะเก็บอารมณ์เก็บคำพูด ตอนบวชใหม่ ๆ พระด้วยกันพูดไม่ถูกว่าหลวงพี่ หลวงพี่ก็หาเรื่องทำต่อเลย พอคนนั้นคนนี้พูดเราก็มานั่งคิด ว่าเราไป ทำต่อเขาทำไม พอเขาก็สอนมาแล้วให้วาง ให้ละให้เลิก เราก็มานั่งภาวนาทุกวัน จิตเริ่มธรรมพินิจ เกิดความเมตตา หลวงพี่ก็เลยหันหน้ามาเลี้ยงสุนัข เลี้ยงแมว สงสารสัตว์มีชีวิต ไม่เคยฆ่า ไม่เคยจับ เห็นเขาตายก็แผ่เมตตาให้เขาไปใจมันเริ่มอ่อนลง เห็นแล้วเมตตาสงสารไปหมดจากใจจริง ไม่ใช่เพียงพูดด้วยปาก พอใจมันอ่อนลง มันก็เริ่มถอย ฝ่อนจากของเก่าทิ้งไป ก็เหมือนกับหน้ามือหลังมือเลยตอนนี้ พอมาดูอดีตใจเราร้อนขนาดไหน แต่ตอนนี้มันได้เย็นลงแล้ว เพราะคำสอนปฏิบัติของหลวงปู่ส" (B0212/76-84)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0214/195-199 "สิ่งที่เรารู้คือ หนึ่งในเมื่อเราได้รู้จักท่านได้สัมผัสกับท่าน ใจเริ่มเย็น มองโลกนี้ก็อะไรไปหมด ใ้อบางคนที่ยังไม่เข้าใจ ทำไมบางคนมาที่นี่ บางคนนะมาที่นี้ขอใ้อนั้นไม่ได้ขอใ้อนี้ไม่ได้ ที่นี้เขาก็ไม่ได้คิดถึงว่า เออ กรรมคนเราไม่เหมือนกัน อติตชาติฉันไม่เคยสร้าง ฉันก็ไม่ได้ ก็เหมือนกับโยมไม่เคยฝากธนาคารนะ มีบัตรเอทีเอ็มจะกดได้ไหม ไม่มีตั้งค้หรือก ที่นี้บางคนก็มาที่นี้อยากจะให้สมความปรารถนาทุกเรื่อง อ้าวการค้ไม่ดีแล้วจะขอใ้อดีแล้วมันจะไปดีใ้อยังงในเมื่อการค้ของตัวเองมันไปไม่รอด แล้วก็บางคนเขามาอะไรก็ใ้อ มาต้องใ้อ มาต้องใ้อ" (B0214/195-199)
- B0214/203-217 "ข้อต่อไปก็ใ้อนี้โยม พรหมวิหารธรรม 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จะใ้อคนทั้งหมดที่มานี้ หนึ่งในคนที่มาที่นี้มือทั้งหมดไม่เท่ากัน ก็ต้องยอม คนใจเดียวอะ ต้องมานั่งรองรับอารมณ์คนเป็นร้อยอะ เขานั่งให้ฟัง ใ้อสบาย ๆ เขาไม่ค่อยมา ไปไหนไปไหน สาวรุ่น ๆ มั่วแต่ไปล้ลลา ประชาชาวบ้าน ภาษาใหม่อย่างนี้ ศัพท์วัยรุ่นไปล้ลลา พอใ้อหนุ่ม ๆ ทั้งมันก็หันมาวัด ทำบุญบ้าง ถวายสังฆทานบ้าง มานั่งบนให้พระฟัง คือการที่ใ้อสร้างท้าวเวสอธิษฐานหนึ่งคือใ้อคนห้อยแล้วหนึ่ง คนนั้นทำดี ถ้าทำดีจะได้ผลดีร้อยเปอร์เซ็นต์ ถ้าห้อยแล้วทำดีบ้างไม่ดีบ้างก็ได้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ จากร้อยบาทก็ได้ล้ลห้าสิบบาท จากห้าสิบบาทจะเหลือล้ลยี่สิบบาท ครึ่ง ๆ ก็จริง ๆ สร้างก็ไม่ได้คิดหวังอะไรหรือก หวังว่าเออ ใ้อคนประกอบกรรมดี ใ้อใหม่ ทำดีละชั่ว ชีวิตล้ลนสงล้ล แต่ก่อนนี้ก็ เข้าไปเข้ามาเดี่ยวจะหาว่าการเมืองอีก เศรษฐกิจอย่างนี้ มันก็ทำดีใ้อคุณ ใ้อใสไม่เต็มที ภาษีก็เสียหนัก ใ้อใหม่การค้การขายก็ไม่ได้ บางวันก้วยเดี่ยวกโลกนี้ยังขายไม่หมดเลย นั่นแหละ แล้วคนต้องกินต้องใ้ออะ ขายก้วยเดี่ยววันละสามสิบบ สามล้ลสามสิบบาท วันนี้จะใ้อก็สาม แล้วกินวันหนึ่งเท่าใ้อ กินวันเป็นร้อย แล้วตอนนี้ที่ใ้อชอบท่าน ก็หมายความว่า ท่านสอนใ้อคนทำความดี ใ้ออยู่ในกรอบของศีลห้า ศีลห้าจริง ๆ นะ มันใ้อไม่ได้หมด เหลือล้ลข้อก็ยังดีอะ ปาณานี้มันไม่ได้หรือกครบ เดี่ยวนี้มันมีปอดตักกั ตกปลา ใ้อโกหกนี้มุสาวาทา ผิดไม่ได้ อทินาทานา ใ้อใ้อบางที่ลูกก็เปิดกะหีบตั้งค้แม่ ใ้อใหม่ ใ้อใ้อนี้ถ้าหยุดได้ก็ดี กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณี เพราะใ้อใ้อศีลห้าบอกใ้อหยุด ใ้อกาเมนะที่เเชม แล้วนี้เกิดอะไรขึ้นนะโรค เกิดจากกาเมใ้อใหม่" (B0214/203-217)
- B2321/156-163 "พูดง่าย ๆ ว่า หนักเข้ามันมีประสบการณ์เกิดมากเข้า ๆ ความรู้มันก็จะทยอยมาใ้อใหม่ มันก็เลื่อนระดับการที่จะทำอะไรต่าง ๆ ด้วยตัวเองได้บ้างแล้ว นานไป ๆ ใ้อคิดมันก็พัฒนาขึ้นมาใ้อใหม่ เหมือนอย่างแกเป็นตอกเตอร์นะ แต่มันก็ยังไม่หายใ้ออยู่อย่างนั้นใ้อปะ 55 เมื่อใ้อแทยใ้อแกก็ไม่ต้องนับใ้ออะไรเลยใ้อปะ ที่เราต้องนับใ้ออะไรใ้ออะไรนี้ เรามันยังไม่หายใ้อ ตำรานานหน้าคนใ้อ ตามหลังคนฉลาดใ้อรู้ใ้อ คนฉลาดเขาความรู้เขาเป็นตำราใ้อเราเรียน ใ้อเรียนตามตำราอ้างเป็นนักวิชาการนะ ไปจำขี้ปากเขามาละมั้งว่าตัวเองเป็นนักวิชาการใ้อปะ นักวิชาการมันมีอะไรที่มันรู้เองบ้าง ก็อ้างแต่ตำรานะเรียกนักวิชาการใ้อใหม่ คือนักอ้างตำรา อ่านตำรามาก แล้วก็มาว่าใ้อนักวิชาการ ใ้อ ใ้อใหม่ ตำรานานหน้า คนใ้อ ตามหลังคนฉลาด" (B2321/156-163)

- วิทยากร** **บทสัมภาษณ์**
 B0212/128-134 "ที่ได้ได้จากศรัทธาท่าน ได้มาหลายเรื่อง หลายอย่าง ก็สอนชาวโลกว่า ให้โยมทำบุญบ้าง สวดมนต์ ไหว้พระ ถ้าโยมจะมาไหว้ท้าวเวส โยมสะสมบารมีเอาไว้ สร้างบุญเอาไว้ เหมือนเอาคำของปู่มาสอน มาบอกให้ทำบุญ ท่าน บุญไหนที่สูง คือเอาคำสั่งสอนมาบอกว่าทำ ความดีกันได้ ถ้าไม่บวชเป็นพระหลวงพี่ก็ไม่รู้หรอก แต่พอเราบวชเป็นพระมาเจอกับองค์ ปู่แล้วถึงจะรู้นะ อ้อบางที่สอนไป จริง ๆ ไม่ได้สอนหรอก แนะนำญาติโยมก็เหมือนกับสอน แหละ โยมบางที่มาไหว้นะ มันยังไม่ถึงหรอก โยมมาไหว้ ขอพร ขอฝน ขอเงินจากปู่เนี่ย มัน ไม่ได้หรอก ปู่เคยสอนไว้ว่า ถ้าโยมอยากได้ เป็นผู้ให้ โยมทำบุญสิ ทำบุญอะไรก็ได้ อุทิศให้ ไป โยมต้องทำบุญก่อนที่โยมจะได้ ของของโยมนะมีรออยู่แล้วนะ ทุกคนมีรออยู่ แต่จะถึง วาระเมื่อไหร่ เวลาบารมีมันจะเกิด เมื่อไหร่บุญมันจะเกิด ถึงเมื่อไหร่ เราจะได้ตรงนั้น" (B0212/128-134)
- B0711/149-152 "แล้วทำให้ที่ที่ชอบเข้าวัดมากขึ้น สมาธิจิตดีขึ้น ปลงได้ขึ้นกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากเป็นคนอารมณ์ เจ้าอารมณ์ก็จะเย็นมากขึ้น เพราะได้เข้ามาอยู่ในการปฏิบัติ ได้สวด มนต์ภาวนา ปฏิบัตินั่งสมาธิ ยิ่งทำยิ่งมีความสุขอะไรอย่างนี้ มันจะเป็นแนวโน้มมากกว่า เพราะว่าท่านต้องการให้เราช่วยคน แล้วก็ปฏิบัติเพื่อสร้างฐานของตัวเองอีกด้วย ในการที่ เราจะต้องสื่อสารกับท่าน ของที่จะมาแนวนี้ ไม่ได้มา ลงทรง สั้นหรืออะไร ของที่จะมาใน การสื่อสารทางจิตกับทางฝัน" (B0711/149-152)
- B0711/193-201 "สาระสำคัญคือ ปลงเนอะ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ตายแน่ ส่วนมากเราไปเจอแต่เคสคนตายใจ ของที่นะ ไปญี่ปุ่นมันก็จะวูบ ไม่รอดแน่เลย มันก็จะทำให้เรารู้สึกเสียใจ ส่วนมากเราเจอแต่คน ที่เรารัก ๆ ใจอะไรอย่างงี้ ก็ทำให้รู้สึกปลง ตายแน่ สิ่งที่เราทำได้คือ พยายามจะสอนคนอื่นให้ ปฏิบัติดี คิดดี ทำดี ทุกคนต้องตายหมดแน่นอนที่สุด แล้วก็ ก็ท่านมีจริงอะ เราก็ได้แต่ บอกอะ เขามีจริงนะ ท่านมีจริง ท่านไม่ใช่เป็นยักษ์ที่จะยืนเฝ้าทางเข้าแค่นั้น อย่างอื่นท่านมี อีกเยอะแยะอะไรอย่างนี้ คือการช่วยเหลือคน ถ้าคนนั้นคือคุณมันใจเชื่อท่านศรัทธาท่าน จริง ๆ เขาก็จะสามารถสัมผัสได้ในการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่เชื่อเพื่อว่าต้องการผลประโยชน์ ไม่ใช่ใจ" (B0711/193-201)
- B2321/116-124 "อยากจะได้ดิบได้ดีจะอย่างไร มนุษย์มันขาดที่พึ่งไรใหม่ ได้รับความเป็นตัวของตัวเองในหมู่ มนุษย์นี่มัน หายาก แก่เป็นตัวของตัวเองหรือเปล่า ไม่ทั้งหมดหรอก มนุษย์นี่มันก็คือร่าง ทรงของวิญญาณ ไม่มีวิญญาณแก่เป็นมนุษย์ได้ใหม่ ก็คนเรามันเป็นกันแค่วิญญาณ ถ้าเอา วิญญาณออกจากตัว แล้วตัวเราเป็นอะไร เป็นซากผี ซากศพไรใหม่แล้ว นี่มันร่างทรง แล้ว วิญญาณเรามันเป็นเราอยู่อย่างนี้หรือเปล่า บางวันเป็นหมาปะ ไซเป่ล่า นี่แล้วยึดทำไม ก็ ธรรมชาติคิดให้มันออก ตัวเราคิดออกจากตัวเรามาให้ มันเห็น ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า มันเป็น อย่างนั้นเอง ไรใหม่" (B2321/116-124)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2321/185-202 "ชีวิตคนนี้ก็แบ่งเป็นสามวัย แล้วงานที่จะเหมาะที่เราต้องทำให้เหมาะแก่วัยนี้ปฐมวัย เล่าเรียนแสวงหาวิชาการ มัชฌิมวัยสร้างตัว สร้างหลักฐาน สร้างหลักฐานครอบครัว บัจฉิมวัยเตรียมตัวลาโลก ต้องยอมรับว่าโลกนี้เรามาอยู่กันชั่วคราวชั่วครั้งชั่วคราวไม่เกินร้อยปีเราก็ต้องตาย เราอยู่ถึงหกสิบปีหมดปฐมวัย มัชฌิมวัย เหลือวัยสุดท้ายที่เราจะต้องเตรียมตัวลาโลกกันแล้ว เราจะทำอะไรที่จะเตรียมตัวลาโลก ก็พยายามทำประโยชน์ให้สังคมให้มากที่สุด วัยแรก ทำประโยชน์ส่วนตัว70% เป็นเรื่องของตัวเองการศึกษา ช่วยครอบครัว15% ช่วยเหลือสังคม15% วัยที่สอง สร้างครอบครัว70% ช่วยเหลือสังคม15% ช่วยครอบครัวที่น้อง15% และวัยสุดท้าย ช่วยเหลือสังคม70% ช่วยครอบครัว15% ส่วนตัว 15% แบ่งให้ลูก นี้อยู่ในวัยสร้างเนื้อสร้างตัว70% พุ่มให้หมด ให้รวยก็รวยที่ตรงนี้ เสร็จแล้วหกสิบก็กลับมาบวชอุทิศชีวิตนี้เพื่อสังคมอย่างเดียวเลย" (B2321/185-202)
- B0411/5-7 "ท่านเป็นเทวดาประจำอยู่ที่ทิศเหนือของเขาพระสุเมรุ บนสวรรค์ชั้นจตุมหาราชิกา สร้างกุศลตอนเป็นมนุษย์ เปิดโรงหีบอ้อย ถวายเป็นโรงทาน ห้าร้อยชาติ อานิสงค์จากการถวายทานนี้จึงได้มาเป็นเทวดามีวิมานเรื่องรอง มีการกล่าวกันว่าท่านเป็นพระอริยะบุคคลในพระพุทธศาสนาในชั้นพระโสดาบันขึ้นไป เป็น เทพเทวดาที่ใกล้ชิดมนุษย์" (B0411/5-7)
- B0411/36-39 "ท้าวเวสสุวรรณท่านเป็นพระอริยะบุคคลในพระพุทธศาสนา เป็นเทวดาในชั้นจตุมหาราชิกา ชั้นต้น ก็จริง แต่มีความพิเศษกว่าทั้งหกชั้น ในชั้นอื่นเป็นเทวดาแต่จะบรรลุนพระอริยะบุคคลหรือไม่นั้น ทางธรรมไม่ได้ปรากฏไว้ แต่เป็นที่ยืนยันในทางพระพุทธศาสนาว่า ท้าวเวสสุวรรณได้เป็นพระอริยะบุคคล สำเร็จชั้นโสดาบัน มีวิมานเรื่องรองมากมาย พื้นเป็นทองเรื่องรองด้วยแก้วรัตนะแพรวพราว เนื่องจากกุศลที่ท่านบำเพ็ญไว้" (B0411/36-39)
- B1721/280-286 "คือจริง ๆ ก็เป็นลักษณะเทพนะ ไม่ได้เป็นยักษ์เป็นมารที่เราสร้างขึ้นมาให้เป็นจุดเด่นเสียมากกว่า ฉันทื่นอย่างนั้นนะ ฉันทื่นเชื่อว่าคำว่าท้าวเวสสุวรรณจริงแล้วคือเป็นเทพนั้นแหละ เป็นบุคคลคนนึง เป็นเทพแต่จะสร้างเป็นสัญลักษณ์อะไรที่ดูดีน่าเกรงขามหรือนั้นสักหน่อย ก็เลยสร้างออกมาเป็นรูปนี้ แบบนี้หรือเปล่าใช่ไหมละ เออ มันไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวตนก็เลยออกมาแบบนี้หรือเปล่า ใช่ไหม คำว่ายักษ์ไง" (B1721/280-286)
- B0411/55-57 "มีบางคนทีบูชาไป แล้วมาเล่าให้ฟังว่า ท้าวเวสสุวรรณปรากฏตัวให้เห็นและบอกว่าเป็นท้าวเวสสุวรรณ แต่บอกไม่เห็นเหมือนในรูปเลย เห็นเป็นท่านนั่งขาวหม่นขาว ไม่เหมือนในภาพหน้ายักษ์ทรงเครื่อง อาตมาเลยบอกว่าท่านเป็นเทวดา รูปนั้นอาจเป็นจินตนาการของคนสร้าง" (B0411/55-57)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1711/170-182 "ท้าวเวสสุวรรณี่ แต่เราไม่ค่อยได้ไปศึกษาหรือคณะ เขาเขียนกันว่าอย่างไรเราก็ไม่รู้ ตามที่เราไปเจอท่านมา ไม่ใช่พรหมณ์ ไม่ใช่เทพ ตามจักรภพที่ท่านน่าจะเป็นบุคคล พิเศษอีกแบบหนึ่งนะ ที่ได้รับมอบหมายมาดูแลตรงนี้ประมาณนี้ แต่ใจดี ความจำท่าน เลิศ แล้วดาววเวเลยนะ ตาของท่านมองดูนี่บุคลิกท่านมองทะลุนะ บางอย่างเราไม่รู้ โพล่งขึ้นมาเลยก็ พอมองไปโผล่มาให้เลยก็ เออ ๆ บางอย่างท่านดึงมาได้ยังไงไม่รู้ หรือ พวกเรายังมีตาเนื้ออยู่ของอย่างนี้อยู่ ยังต้องลากร่างกายตามไปอยู่ ประมาณนั้นนะ การแต่งกายท่านเรียบ ๆ เลย แม้แต่มาที่นี่สามครั้ง เป็นไงมายังไง ที่เราขอต่อรองสืบ แปลเมตรท่าน ท่านมาปรากฏตัวให้เราเห็นเรียบ ๆ แต่งตัวเน้นสีขาวแต่ผมยาว ประมาณนั้นนะ ที่ท่านมาอยู่ในมิติบางมิติ ถามว่ารูปลักษณ์ท่านก็ไม่ใหญ่นะ ก็อาจจะ ประมาณรุ่น ๆ พวกเรานี่ ท่านก็อาจจะมาแบบเสมอพวกเราในมิตินี้ท่านก็อาจจะมา อย่างนี้ แต่มิติอื่นท่านก็อาจจะทำอย่างอื่นอีกเยอะแยะ เราไม่รู้" (B1711/170-182)
- B0312-2/37-40 "การที่ลงมาช่วยเหลือโลกมนุษย์ เป้าหมายสูงสุดคือการบำรุงพระพุทธศาสนา และมี ด้านอื่นอีกมากมาย แต่เจ้าของร่างเขามาแล้ว พ่อต้องไปก่อน (หันโดนันร่างของหญิงผู้ สื่อสารก็ล้มลงนอน ที่พื้น โดยมีผู้วิจัย และชายอีกคนที่มาด้วยคอยพยุงร่างนั้นไว้ ร่าง มีอาการเหนื่อยหอบ) และสนทนากันต่อบนศาลเทวรูป" (B0312-2/37-40)
- B0312-2/137-139 "ก็เพิ่งได้รู้เหมือนกัน พร้อมกันครั้งแรก ท่านบอกว่าท่านมาช่วยเหลือมนุษย์ ช่วยเหลือ บำรุงพระพุทธศาสนา ช่วยขับไล่พวกสัมภเวสีที่คนไม่หวังดีส่งเข้ามา มาสอนคนให้ทำ ความดี ท่านเป็นห่วงที่สุดคือ เรื่องบำรุงพระพุทธศาสนา ท่านต้องการให้ทุกคนทำดี" (B0312-2/137-139)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0411/8-26

"ในพุทธประวัติท่านได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า และมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหลายอย่าง เช่น 1) ตอนพระพุทธเจ้าประสูติ ณ สวนลุมพินี ท่านท้าวจตุโลกบาลได้ใช้ตาข่ายทองมารองรับ 2) ให้คาถาบท "อาฏานาฏิยปริตร" บทวิปัสสิ (บทบูชาพระพุทธเจ้าทั้ง 28 พระองค์) ถวายแด่พระพุทธเจ้า ให้สาวกสวดป้องกันภัย เนื่องจากมียักษ์บางตนไม่นับถือพระ และได้มีการใช้สวดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ที่ใช้ในการสวดภาณยักษ์ เพื่อป้องกันภัย ภูตผีปีศาจกลัว และบันดาลโชคลาภ 3) คุ่มครอง ปกป้องพระพุทธศาสนา เขาเล่ากันว่าพระอิริยาบถคน พระที่สำเร็จ ท้าวเวสสุวรรณจะไปพบ ท่านจะนับถือผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ 4) ตอนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ แปรผืน โลกธาตุสิ้นสะเทือน รั้วในหมู่เทวดา ว่า พระพุทธเจ้าบังเกิดแล้ว เหล่าเทวดาจึงร่วมกล่าวอนุโมทนาสันตาคีร์ยักษ์ เป็นผู้กล่าวนมัสการ นะโม (หมายถึงพระผู้มีพระภาค ทรงเป็นใหญ่กว่า มนุษย์ เทพยดา พรหมณ์ มาร ยักษ์ และสัตว์ทั้งปวง) องค์สุรินราหู กล่าวนมัสการ ตัสสะ (แปลว่าขอบูชาขอบน้อม) ท้าวจตุมหาราชทั้งสี่ ได้แก่ ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววรุฬปักข์ และท้าวเวสสุวรรณ(บางตำรากล่าวว่า ท้าวเวสสุวรรณกล่าวนมัสการ คำนี้เพียงองค์เดียว) กล่าวนมัสการ ภาวะวะโต (แปลว่า พระผู้มีพระภาค ทรงเป็นผู้จำแนกธรรมอันยิ่ง อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า)พระอินทร์(ท้าวสักกะ) กล่าวนมัสการ อระหะโต(ผู้ไกลจากกิเลส) ท้าวมหาพรหมสหัสปติ กล่าวนมัสการ สัมมาสัมพุทธะสะ(ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง) นะโม สันตาคีร์ยักโข ตัสสะ อสุรินนะโก ภาวะวะโต จตุมหาราชิกา สักโก อระหะโต ตะธา สัมมาสัมพุทธัสสะ มหาพรหมา ปัญจะเทวา มนุษาเล"

(B0411/8-26)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1711/50-70

"ตอนที่ตายไปหกวัน ได้พบท้าวเวสสุวรรณ เขาเดินเข้าไปนะ แต่ก็คล้ายว่าเป็นถ้ำ ไม่มีเพดาน เขากำลังเล่าเรื่อง เขามอบคนนี่เขาคือท้าวเวสสุวรรณ คนที่เล่านี้ เขามอบเขาคุมพวกยักษ์ พวกเปรต พวกโอบปะปาดิกะนะ เขากำลังเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนเขาไปเฝ้าพุทธเจ้า สิทธัตถะกุมารประสูติ เขาก็พาเหล่าเทพเทวาไปช่วยโน้มกิ่งไม้ เขาเล่านะ มันมีครั้งหนึ่งที่เขาไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ท้าวเวสสุวรรณจะไปเฝ้าพระพุทธเจ้าบ่อย เขาเฉพาะองค์ปัจจุบันนั้นนะ พอเขาเล่าครั้งหนึ่งเป็นภาพขึ้นมาเลยนะ แต่ที่นี้พระพุทธเจ้าตอนนั้นน่าจะสักหกสิบปี ใส่สังฆะบาง ๆ ไม่ได้ครองจีวรสบงอย่างนี้ นั่งอยู่ แต่จะมีหินที่ตัดเป็นท่อนหินที่เขาผ่าเป็นที่นั่ง เป็นแผ่นหินใหญ่แต่เขาผ่าเป็นที่นั่ง ท่านก็นั่งอยู่ มันก็จะมีไม้สามอัน อันนี้เราเห็นพระพุทธเจ้าด้วยนะตามนี้ มีไม้สองชิ้น แล้วพระพุทธเจ้ากำลังเอาไม้สองชิ้นวัดกันความยาวความสั้นอยู่ ท้าวเวสสุวรรณก็เดินไป เขาให้เห็นภาพเลยตอนนี้ ท้าวเวสสุวรรณเล่านะ ก็เดิน ๆ ๆ เราเพิ่งรู้ว่า การสักการะของท้าวเวสสุวรรณแสดงต่อพระพุทธเจ้านั่งแบบไหน ท่านก็เดินไป หุย ท่านเคารพนับถือพระพุทธเจ้ามาก พระพุทธเจ้าเงยขึ้นเขาก็อ้อยู่ขึ้นนั่ง ก็ถามว่า ท้าวเวสสุวรรณวันนี้มีอะไรมาหรือถึงมาที่นี่ ท้าวเวสสุวรรณคุกเข่าพนมมือเงยหน้าขึ้นแล้วถึงก้มลง เยกหน้าขึ้นอีกครั้งหนึ่งแล้วถึงกราบ คือ พอมานิปปกัพนม คุกเข่านะ แล้วก็เงยหน้าขึ้นแล้วถึงมาอย่างนี้ แล้วก็อีกทีหนึ่งแล้วถึงกราบ แต่กราบครั้งเดียว กราบเสร็จนิปป ท้าวเวสสุวรรณก็พูดว่าข้าพเจ้านี้ที่มาวันนี้มีเรื่องที่จะมาพบพระพุทธเจ้า เนื่องจากทราบว่าพระพุทธเจ้าส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่ศาสนา ออกไปрудงคืออย่างนั้นะหลายทิศ แต่ที่นี้ในฐานะที่ข้าพเจ้าดูแลพวกยักษ์พวกมาร ภูติผีปีศาจโอบปะปาดิกะนี้ บางทีก็ดูไม่ทั่วถึง ให้อพวกเราก็มี กัลลมันจะไปรงค์พระสาวกเหล่านั้น ก็เลยเอาคาถาหรือบทสวดมนต์ยักษ์มาให้พระพุทธเจ้าเอาไปฝากพระสาวกหน่อย แล้วท่านก็ถวายคาถา แต่เราไม่ได้ยิน ถวายเป็นชุด ๆ นะ แต่เราไม่รู้ว่าเป็นอะไร" (B1711/50-70)

B0311/97-103

"ส่งผลดีต่อชาวบ้านนะ ในเมื่อวัดซึ่งเป็นสถานที่รวมจิตใจเค้าดี เค้าเจริญ คนก็เข้ามาวัดมากกราบไหว้บูชา พระก็ได้สอนเค้ากลับไปว่า เอะอันนั้นมันไม่ดีนะ คนที่อื่นเค้ามาเค้าเห็น ก็อยากมาดู เอ๊ะ วัดนี้มันมีอะไรดี ถึงเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น เค้าก็มาดูว่ามันมียังไง ยังไง คนก็เข้ามาไหว้พระ เป็นผลพวงจากการที่เรามีชื่อเสียงทางด้านนี้ คนก็เลยอยากมาไหว้พระ เค้าก็ว่าเออ ดีจริง ๆ วัดร่มรื่น วัดสะอาด นี่คือผลพวงที่เราเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ส่งผลดีต่อชุมชนมาก คือเมื่อก่อนไม่มีใครรู้จักชุมชนนี้ พอได้รู้ว่าวัดนี้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างนะ เค้าก็อยากจะมาดูกัน พอคนมาดูนิปปชาวบ้านเค้าก็มีรายได้ ได้ขายข้าวขายของ มันก็ส่งผลกันเป็นวัฏจักรไปเรื่อย" (B0311/97-103)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1721/297-307 "มีท้าวเวสสุวรรณมาเชื่อมตรงนี้ มาเชื่อมอยู่ แต่บางครั้งจะบอกคนก็มองที่รูปลักษณะเนอะ บางคนจะศรัทธาแต่หนึ่งยึดติดในตัวบุคคลมากกว่าฟังคำสอน ยึดติดตัวบุคคลแล้วก็มาฟังคำสั่งสอนเพราะฉะนั้นก็คือเหมือนกับบการที่ท้าวเวสสุวรรณก็เป็นสื่อกลางในการดึงคนเข้ามาแล้วค่อยมาหาพระธรรมทีหลัง ทีแรกฉันถึงบอกว่าสร้างผิดหรือเปล่า ผิดที่ใหม่ พระที่จะอยู่เอาไปสร้างไว้ท้ายวัด คนมาก็ไม่ได้เจอพระก่อน อันนี้คนมาเลี้ยวมาก็จอดไหว้ ไหว้เสร็จก็เลี้ยวออก เออ พระอยู่ไหนวะ" (B1721/297-307)
- B1721/234-249 "ก็เลี้ยวแล้วว่าสิ่งเหล่านี้ได้รับพลังตรงนี้มาด้วยส่วนหนึ่ง เริ่มมีความเชื่อส่วนนี้เราไม่ได้เก่งแต่จากตัวเอง เมื่อก่อนมันอาจจะไม่มีก็ได้ บางสิ่งบางอย่างออกมาก็ได้ แต่พอมาลองมองคิดมาหลังจากที่โยมมาถวายเงินบ้างอะไรบ้าง แต่ละคนก็ต้องมาเป็นเจ้าภาพถวายราวแสนบาท อุโบสถหรืออะไรก็แล้วแต่ แต่ละคนล้วนแต่มีความศรัทธาในองค์ท้าวเวสสุวรรณทั้งนั้นเลย เพราะฉะนั้นสิ่งบางอย่างที่เราทำในวัดได้ มันก็ไม่ได้เกิดเพราะเขาศรัทธากุณีนี่หว่า แต่เขาศรัทธาในองค์ท้าวเวสสุวรรณ แล้วจะเอาเงินท้าวเวสสุวรรณท่านจะทำอะไรได้ นอกจากให้เจ้าอาวาสฉันก็ต้องเป็นสะพานบุญทำไง เป็นในสิ่งทำในความสำเร็จของเขา แล้วเงินหรือสิ่งของที่เขามาเกิดจากความศรัทธาในองค์ท้าวเวสสุวรรณทั้งนั้น แม้กระทั่งรถที่ฉันใช้ทุกวันนี้มันก็มาจากที่เขาบนท้าวเวสสุวรรณไว้ ไม่ใช่กับฉันนะ รถมันว่างคันไหนก็เอามาให้ฉันใช้คันหนึ่งก็แล้วกัน ฉันไม่ปรารถนาจะมีเป็นของตัวเองอยู่แล้ว แต่ว่าเพื่ออาจารย์เดินทางไปก็ जरุระของวัดหรืออะไรสิ่งอำนวยความสะดวก อันนั้นความเชื่อที่เขามี แม้กระทั่งตัวฉันเองก็อ่อนลงในส่วนที่ว่า เออ มันก็ใช่ในบางส่วน ความดีอันบางครั้งนี้เขาก็ว่าเป็นลูกศิษย์เหมือนกันไว้ย จากที่เป็นอาจารย์คนอื่นนี่หว่า กูก็เป็นลูกศิษย์เขานี้ เออ เป็นบริวารนี่ก็หลาย ๆ สิ่งหลายอย่างความเชื่อที่มันบังเกิด จริง ๆ ก็ไม่ได้คิดอะไรมาก ไม่ต้องอะไรฉันเป็นเจ้าอาวาสจริง ๆ ไทรศัพทฉันไม่ให้หรือใส่รุ่นเก่า ๆ นี้ ไทรศัพทรุ่นนี้คนที่ศรัทธาท้าวเวสสุวรรณถวายฉันนะนี้ ฉันไม่มีปัญญาใช้แบบนี้หรือที่แรกฉันไม่มีความคิดในการจะผลิตเหรียญองค์ลอยท่าน เชื้อใหม่ฉันคิดทูปทิ้งเลยด้วยทีแรก มันก็นี่ไงหลายองค์ประกอบ บางอย่างมันอธิบายได้ บางอย่างมันก็อธิบายไม่ได้ มันต้องรู้ด้วยตัวเอง บางครั้งมันก็ยังไม่รู้ตัวเองเหมือนกันนะ (B1721/234-249)
- B1711/50-53 "ตอนที่ตายไปหกวัน ได้พบท้าวเวสสุวรรณ เราเดินเข้าไปนะ แต่ก็คล้ายว่าเป็นถ้ำ ไม่มีเพดาน เขากำลังเล่าเรื่อง เขาบอกคนนี่เขาคือท้าวเวสสุวรรณ คนที่เล่านี้ เขาบอกเขาคุมพวกยักษ์ พวกเปรต พวกโอบะปาติกะนะ" (B1711/50-53)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
B0312-2/33-36	<p>"(กล่าวด้วยน้ำเสียงคนแก่ เสียงเบา ๆ อยู่ในลำคอ ก้มหน้าหลับตา ในทำขึ้นเท้าไม้ กระบองเช่นเดียวกับเทวรูป) ข้ารู้ตั้งแต่เกิดจนตาย ข้ารู้เรื่องบุญกรรมทั้งหลาย ข้ารู้แจ้ง เห็นจริง ให้รับสร้างคุณงามความดี พวกสัมภเวสีจะต้องอยู่ได้พิภพ จะต้องถูกกด อ้าอิมมนุษย์ตนใดที่สร้างกรรมชั่วก็จะต้องเป็นสัมภเวสีชดใช้บุญกรรม ชั่วกับชั่วกัลป์" (B0312-2/33-36)</p>
B0411/40-41	<p>"วัน 15 ค่ำ ท่านจะตรวจตราโลกมนุษย์ ว่าใครทำดี ทำไม่ดี ท่านท้าวเวสสุวัณ มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากกว่าเทพองค์อื่น กลางคืนจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ประจํา" (B0411/40-41)</p>
B1711/133-151	<p>"ตอนสลบไป ใต้อตอนที่เราเดินอยู่กับพวกไปรายงานตัวโผน บอกละเอียด ๆ เอาพระกลับไปทำงานก็มองหาพระ พระอีกองค์ไหนอีกก็คิดไปนั้น แล้วก็ใต้อคนนี้ก็พาไปก็มีบ้างอย่าง บางเรื่องที่มีติดอยู่ บางเรื่องที่เป็นมิติติดอยู่ หลายเรื่องที่ท่านสั่งลงมาแล้วอยากให้เราทำงาน เช่น การจุดจิตของสรรพสัตว์ ก็คุยกับฉันว่าให้สังเกตนะโลกตอนนี้ กั๊ยพิบัติมันจะมากล้นหลายมนุษย์ ชั่วโลกบางชั่วโลกอาจจะต้องเปลี่ยนเขาเรียกพรวนดิน ตรงนั้น อาจจะต้องถูกทำลายเป็นประมาณลักษณะนี้ ท่านก็เล่าให้ฟังว่าต้องมีความมั่นใจว่าเราจะสร้างคนดีให้เยอะ เพราะพระศรีอริยเมตไตรย ยังไม่มาโลกนี้จะวิบัติไม่ได้ ต้องทะนุถนอมไว้ให้มวลมนุษย์ดูแลโลก อย่าทำลายธรรมชาติ มนุษย์หลีกเลี่ยงการโต้แย้งกันหรือคำทอกัน เพราะคำทอกันไปมาพลังงานเสื่อมมันอยู่ตรงกลางท่านพูดอย่างนี้เลย เราดำคุณ คุณดำขึ้นทุกอย่างเป็นพลังงานหมด เนี่ยพุ่งออกไปคือพลังงาน พุ่งกลับมาเป็นพลังงาน นั้นแหละโลกนี้จะอยู่ยังไง ท่านบอกให้มนุษย์ให้สังเกตดูธรรมชาติ จะฟ้องจะบอก พระโพธิสัตว์จะเกิดตอนไหน หรือคนดีจะมาเป็นผู้นำโลกจะมาเกิดยังไง ให้ประกอบดูจากจันทรุปราคา พระอาทิตย์ทรงกลด ดูจากการผันผวนของลำแสง ลำแสงของฟ้าของดิน ถ้าเกิดผู้มีบุญมาท่านจะบอกเรา คือสรุปแล้วให้พยายามประคองโลกให้มนุษย์อยู่กันดี ๆ อะ ประมาณนี้ แต่ท่านเล่าอีกรูปแบบหนึ่ง ประมาณนี้คือท้าวเวสสุวัณ ท้าวเวสสุวัณไม่ใช่ยักษ์นะ แต่ท่านดูแลยักษ์ แต่ท่านจะอวดตาว เหมือนท่านจะไปงานอยู่หลัก ๆ ประมาณหกงานงานท่านนะ อันนี้ไม่ต้องสนใจ แต่มีชุดไป แต่ชุดนั้นท่านจะให้เราเห็นเฉย ๆ หรือเปล่าไม่รู้นะ หรือตอนท่านไปงานไปยังไงก็ไม่รู้ ไปงาน เช่น เขามีการประชุมกันเหมือนกันนะ ประชุมโลกนั้นโลกนี้ ท่านรู้ลึกจะคุมสามมิติ แล้วก็ไม่ได้ไปว่าจ้างอนพระอินทร์พระพรหม เพราะเหล่านั้นไม่ค่อยเอื้อเฟื้อมนุษย์เท่าไร มีท่านองค์เดียวที่ได้ฉายาเทพเจ้าแห่งความร่ำรวย มีท่านองค์เดียวที่ยังเอื้อเฟื้อมนุษย์อยู่ ยังมาเกื้อกูลมนุษย์ ยังมาแนะนำอยู่ องค์อื่นท่านก็บางทีก็เบื้อ ๆ มนุษย์เหมือนกันดู ๆ นะเขาก็ไม่ยุ่งมนุษย์เท่าไรประมาณนี้" (B1711/133-151)</p>

วิทยาการ

บทสัมภาษณ์

B0312-2/4-25

"วันเสาร์ที่ 24 กันยายน 2559 ผู้วิจัยได้เดินทางกลับไปภูมิลำเนาที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งบังเอิญในวันนั้นเป็นวันพระ และผู้วิจัยจะต้องเตรียมเครื่องบำบวงขึ้นโต๊ะหมู่บูชาที่บ้าน ไม่นานใจเช่นกันว่ามีสิ่งใดสนใจให้กลับบ้านไปในวันนั้นพอดี จึงถือโอกาสถวายเครื่องสังกระและจตุรูป 16 ดอก ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ท่านพ่อท้าวเวสสุวรรณ พระนเรศวรมหาราช พระศรีมูรติ พระพิฆเนศ รุกขเทวา เจ้าที่เจ้าทาง ช่วยเปิดทางและนำพาผู้ให้ข้อมูล ให้ได้พบได้เจอ พอเดินทางมาถึงที่วัดก็ได้สัมภาษณ์ท่านเจ้าอาวาสช่วงเวลา 11.45 – 12.30 แล้วจึงมารอเก็บข้อมูลที่บริเวณศาลท้าวเวสสุวรรณ ไม่นานนักก็สังเกตเห็นชาย 1 คน และ หญิง 2 คน เดินมาพร้อมคุยกันว่าท่านไปเข้าฝันจึงต้องมาวันนี้ ก็เฝ้าสังเกตคนกลุ่มนี้ตั้งแต่จุดธูปบูชา เปะทองคำเปลว และหลังจากนั้น หญิงคนหนึ่งก็มีอาการหาวไม่หยุด แล้วพูดว่าอย่างลง อย่างมาลงที่นี่นะ ชวงไม่ถึง 1 นาที ก็มีอาการเปลี่ยนไปเป็นคนละคน ยืนทำท่าเหมือนทำกระบอง เช่นเดียวกับเทวรูป อยู่ด้านหลังเทวรูป ผู้วิจัยจึงแสดงตนว่าเป็นนักวิจัยมาเก็บข้อมูล และนำจะเป็นตนเองที่เชิญท่านมา สีนหน้าชายหญิงทั้งสองคนที่ดูแปลกอย่างใกล้ชิดก็รู้สึกแปลกใจ แต่ไม่ได้กีดกันให้เข้าพเจ้าเข้าไปซักถาม พร้อมกับบอกว่าให้ผู้วิจัยเข้าไปคุยกับท่าน ท่านลงมาแล้ว ทันใดนั้นจึงรีบหยิบเครื่องอัดเสียงติดไปด้วย แล้วจึงได้สนทนากับท่าน" (B0312-2/4-25)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1721/200-224

"ฉันก็เป็นคนที่มีความดีอันมีความเชื่ออยากแต่ฉันก็ต้องอ่อนลงเหมือนกัน เพราะมันรับกับตัวเองเหมือนกันเชื่อใหม่ฉันเคยเป็นอัมพฤกษ์มาก่อน เมื่อปีที่แล้ว ปากเบี้ยวพูดไม่ได้ นี้อยู่ตักอยู่เห็นใหม่ นี่ ต้องดูตรงนี้ โยมเวลามองต้องมองซีกขวาฉัน ดูตรงมุมปาก ซึ่งหมอบอกว่าโอกาสหายฉันเป็นศูนย์ ซึ่งช่วงนั้นกำลังจะประกอบพิธีอีกไม่นานจะยกโบสถ์ด้วยซ้ำไป แต่ถึงคราวที่จะยกท่านก่อน ตอนนั้นยังไม่ได้ยก แล้วฉันก็ป่วย ป่วย เพราะว่าก่อนที่ฉันจะทำพิธียกนี้ ฉันไม่ได้บอกกล่าววงศ์ท้าวเวสสุวรรณเลยว่าฉันจะยกองค์ท่านคืน ฉันเอาความตัวตนของฉัน ไม่ต้องบอก ไม่ต้องอะไรละ พระต้องสูงกว่าเหนือกว่า แต่ลืมไปว่าส่วนหนึ่งตัวเองเคยเป็นบริวารท่านอยู่ แล้ว ไม่ได้คิดตรงนั้นลืมไปเลย แล้วก็ไม่ได้มีสาเหตุมูลเหตุใดที่ฉันจะต้องมาเป็นอัมพฤกษ์ปากเบี้ยวข้างหนึ่ง ตาค้างหลับไม่ลงข้างหนึ่งเพราะอะไรด้วยซ้ำไป เอาละ พอเป็นแล้วก็ไม่ได้คิดอะไร ไปรักษาก็หาหมอ ไปนั่นไปนี่ทุกสิ่งทุกอย่าง แหงที่สุดลูกศิษย์พาไปหมคนะไม่ได้หาย จนเสียดูพระอาจารย์รูปหนึ่งนี่ที่เคารพนับถือกันมาหา มาหาเสร็จท่านก็บอกว่าทำไมไม่บอกเค้าละ ถ้าบอกจะได้หายเป็นปกติ ยิ่งงั้นก็ยิ่งฝัน ใจยังรั้นคนจะป่วยมันจะเกี่ยวอะไร แต่ด้วยความเชื่อศรัทธาพระอาจารย์ที่สนิทกันรับปาก จะเดินโด่งไปจุดธูปบอกเลยก็จะอายุลูกศิษย์ไว้ย มันจะว่ากู รอมืด ๆ ดึกสงัดค่อยไปแล้วกัน มืด ๆ ดึกสงัดค่อยไปบอก ก็บอกว่าสิ่งที่เป็นอยู่นี้ ไม่ได้รู้สาเหตุว่าเป็นอะไรยังไง แต่ถ้าท้าวเวสสุวรรณต้องการให้อาตมาบูรณะวัดให้เจริญรุ่งเรืองดังเดิมดังอดีตก็ขอให้นายเออะ จะได้มีกำลังใจ กำลังกายกำลังความคิดสมองในการพัฒนาวัดนี้ให้เจริญรุ่งเรืองดังเดิมดังที่เคยเป็นมาก่อน ก็ขอแค่นี้ ก็ในระหว่างที่รักษากับหมอนี้ภายในหนึ่งเดือนนี้ก็ขอให้หาย ใครมาเยี่ยมฉันบอกไม่มีทาง ที่ฉันจะหายหรอก เพราะว่าน้ำตาฉันจะไหลตลอดเวลาซีกขวา เพราะมันหลับไม่ลงไง เวลาหลับมันก็หลับข้างเดียว ปากมันก็เบี้ยว อดน้ำก็กินก็ไม่ได้ อะไรก็ไม่ได้ เคี้ยวอาหารก็น่าจะรู้ ลองฝึกดูสิ ทำปากเบี้ยวแล้วลองเคี้ยวดูดิ เคี้ยวไม่ได้ มันเคี้ยวได้นิดเดียว เคี้ยวเอื้องอะ" (B1721/200-224)

B1721/20-23

"แต่ละวันมีคนมาไหว้ทุกวันนี่ เอ้อ หลาย ๆ ท่านจะถามฉันอย่างเดียวว่าการบูชาท่านบูชาด้วยอะไร ฉันก็บอกว่าท้าวเวสสุวรรณนี่มีงสวิรตินะ ไม่มีของคารวะของสดเค็ดขาด แล้วของมีนเมาห้ามมีเด็ดขาด ถ้ามีของมีนเมาหรือของคาวนี่ไม่ประสบความสำเร็จนะ เพราะท้าวเวสสุวรรณนี่ถือศีลแปด เพราะฉะนั้นนี่โดยองค์ประกอบทั่วไปหลาย ๆ อย่าง ความเชื่อของท้องถิ่นนี่เขามีความเชื่อสูง" (B1721/20-23)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1931/50-53 "บางคนก็จะเอาน้ำมะพร้าวมาไหว้ขอพลัง ขอให้ น้ำมะพร้าวนี้เป็นน้ำมนต์ ที่จริงนะ น้ำมะพร้าวนี้เป็นน้ำที่สะอาดที่สุด ใครบางคนกินแล้วรักษาโรค บางคนเขาความเชื่อถือโง่ กำลังใจกินน้ำมะพร้าวจากท้าวเวสสุวรรณแล้วจะได้หาย แต่มันแปลกไหมบางคนกินน้ำมะพร้าวตั้งหลายลูกไม่อ้วก แต่พอเข้าท้าวเวสสุวรรณให้เขาไปจุดธูปไหว้เอง เขาไปขอเอง เราไม่ต้องไป เขาไปขอเพราะโดนขอ ขอให้ขอล้างให้ของไม่ได้ออกไปนะ ซึ่งมันก็แปลก เขากินน้ำมะพร้าวแล้วเขาก็อ้วก" (B1931/50-53)
- B1911/17-23 "วิธีการของที่นี่เป็นการแก้กรรม ด้วยวิธีการก็คือการรำรำ การพ้อนถวายท้าวเวสสุวรรณ ต้องมีใส่ชุดพ้อนกันเลยนะ เป็นนางรำของที่นี่ ก็บอกว่าเป็นการแก้กรรมจากท่าของการรำรำ การถวาย การรำตรงนี้เป็นพิธีกรรมในการที่จะแก้กรรมได้ สองอาจจะจะมีเหตุการณ์บางอย่างกระทบกระทั่งในเรื่องของร่างกายบ้างนิดหน่อย เพราะเป็นการแก้กรรมอีกอย่างก็คือเหมือนระหว่างที่เฝ้าร่างท้าวเวสสุวรรณในคืนนี้ จะมีเจ้ากรรมนายเวรของผู้ที่มาผู้เป็นลูกศิษย์นี่จะมีเจ้ากรรมนายเวรของผู้เป็นลูกศิษย์ติดตามมาด้วย เขาก็จะบอกว่าวิธีการแก้กรรมก็คือ ให้ท่านท้าวเวสสุวรรณนี้ ทำร้ายร่างกายของผู้ที่มาแก้กรรม เพื่อเป็นการที่ว่าจะไม่ให้เจ้ากรรมนายเวรนี้มาทำร้ายผู้ที่จะมาขอแก้กรรมเอง แต่ว่าจะเป็นท่านท้าวเวสสุวรรณเป็นคนทำให้เจ็บร่างกายไปแล้ว เจ้ากรรมนายเวรไม่ต้องมาทำอีก แล้วลักษณะก็จะเป็นอย่างนี้" (B1911/17-23)
- B0312-2/56-68 "วันนี้วันที่ 3 คืออยู่ไม่ได้ ยังไงก็ต้องมา ถ้าไม่มาก็คือกินอาหารจะอ้วก กินได้แต่ผักกะข้าว ท่านไปตามนะ ไปตามทุกคืนเลย ให้กินเจกันมา กินมาเป็นอาทิตย์แล้วเนี่ย ท่านตั้งใจให้เรามา ให้อึใจแทบขาดเลย แกล้งแรงนะ เค็ดลงมาแรงมากเลย เคยลงที่ต่าหนัก ตอนนั้น ถ้าบวงสรวงใหญ่ ทุกปี เค็ดลงเต็มตัวเลย คือท่านไปบอก ไปเข้าฝัน ไปตามให้มาวัดนี้ นะ ยังไงก็ต้องมา มีคนรออยู่ ไปบอกเขาหน่อย ไปช่วยเขาหน่อย แล้วก็จะได้โชคได้ลาภ ท่านมาตามแบบนี้ 3 วัน แล้ววันนี้ ธรรมดาต้องทำงาน แต่ทำงานต่อไม่ได้" (B0312-2/56-68)
- B0312-2/175-176 "ท่านก็จะบอกเราว่า... แบบมาเป็นภาพเสียงเหมือนบอกเรื่องศาลพระภูมิเมื่อกี้ คือเหมือนเราดูหนังไม้ละ ว่าเป็นแบบนี้ ๆ ๆ นะ เค็ดจะมีให้เราเห็นแบบนี้" (B0312-2/175-176)
- B0312-2/193-198 "ที่เคยเป็นช่างเสริมสวย แต่ไปไม่รอด เปลี่ยนอาชีพมาทำหม้อแปลง ทำเล็บมือให้คนอื่นได้ แต่ทำเล็บเท้าไม่ได้ ผมนี้เวลาจะตัดก็ต้องตัดเอง ต้องจุดธูปขอตัด ไม่งั้นป่วย เวลาอาบน้ำสระผมใหม่ ๆ ฝั่งที่ไม่มีผมหอมก็เป็นกลิ่นแชมพู แต่ฝั่งที่มีผมหอม จะมีกลิ่นดอกไม้หอม ๆ กลิ่นไม้กฤษณา ดอกลำดวน หอมเย็น ๆ คล้าย ๆ กลิ่นกำยานที่บูชาเทพนะ ถ้าคนที่เป็ร่างถือศีลกินเจไม่หลอกหลวง เป็นร่างท้าวเวสจริง ๆ ตัวเค้าเหงื่อจะออกไม่เหมือนมนุษย์ คือคนปกติเหงื่อจะเป็นเม็ด ๆ ๆ อันนี้ไหลออกมาเหมือนน้ำเลย ไม่รู้มาจากไหน" (B0312-2/193-198)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1711/65-69 "กราบเสร็จปุ๊บ ท้าวเวสสุวรรณก็พูดว่าข้าพเจ้านี้ที่มารวันนี้ มีเรื่องที่จะมาพบพระพุทธเจ้า เนื่องจากทราบว่าพระพุทธเจ้าส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่ศาสนา ออกไปอุทิศอย่างนี้ นะหลายทิศ แต่ที่นี้ในฐานะที่ข้าพเจ้าดูแลพวกยักษ์ พวกมาร ภูติผีปิศาจโอบปาดิจะนี้ บางทีก็ดูไม่ทั่วถึง ไล่พวกเกเรก็มี กลัวมันจะไปรังแกพระสาวกเหล่านั้น ก็เลยเอาคาถา หรือบทสวดภาณยักษ์มาให้พระพุทธเจ้าเอาไปฝากพระสาวกหน่อย แล้วท่านก็ถวาย คาถา" (B1711/65-69)
- B0311/9-14 "ในความเชื่อที่มีมาแต่บรรพบุรุษ ท้าวเวสสุวรรณก็คือเป็นเทวดายักษ์ตนหนึ่งซึ่งสามารถ จะปราบผีสิ่งไม่ดีคุณไสยอะไรต่าง ๆ ความเชื่อของลาวพวนเนี่ยปราบคุณไสยต่าง ๆ พอได้ตั้งวัดโพธิ์ใหญ่เสร็จปุ๊บ มันก็มีคนตาย มีป่าช้าเอาศพไปฝังอย่างนี้ แต่สมัยก่อนผี ตู พอดีคุณมาก ๆ ท่านเจ้าอาวาสก็มีวิชาท่านก็เลยไปสร้างท้าวเวสสุวรรณไว้ที่ป่าช้าเพื่อ กำราบพวกผีปิศาจ แต่พอสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว วิญญาณเร่ร่อนที่มาหลอกหลอน ชาวบ้านก็หายไป ชาวบ้านก็เลยเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณปราบผีได้ และป้องกันคุณไสยที่ เค้าวจะเอามาใส่ตัว ลมเพลมพัดมนต์คำต่าง ๆ พวกนี้ ที่เค้าปลุกยกกันมาในวันสิบสี่ค่ำ นั้นเป็นความเชื่อ" (B0311/9-14)
- B1721/6-9 "ในส่วนของความเชื่อของชาวบ้านหรืออะไรก็แล้วแต่ ท้าวเวสสุวรรณนี่เป็นสิ่งที่จะสามารถ ขจัดสิ่งเลวร้าย สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่เป็นอุปมงคลหรืออะไรก็แล้วแต่เขาเชื่ออย่างนั้น เมื่อเขา เชื่ออย่างนั้นว่าท้าวเวสสุวรรณนี่เป็นผู้ทรงพลังนี้แบบพิเศษนี้ เป็นผู้ปกป้อง แล้วเป็นผู้ แสดงตนเป็นพุทธมามะกะแล้ว เขาก็เชื่อว่าโดยพลังท้าวเวสสุวรรณตรงนี้สามารถจะเผื่อแผ่ในส่วนของว่าบุคคลต่าง ๆ ตกทุกข์ได้ยากเขามีความเชื่ออย่างนั้น แก่คุณไสยได้ แก่สิ่ง ที่ไม่ดีต่าง ๆ สิ่งที่อยู่สุรกายต่าง ๆ ได้" (B1721/6-9)
- B1922/27-36 "ก็คือเรื่องที่เราเห็นได้ชัด เป็นเรื่องที่มีมองไม่เห็น เป็นเรื่องที่ลึกลับเกี่ยวกับภูติผีปิศาจ ลึกลับ มาก อย่างว่าที่อยู่ของผมเป็นที่อยู่ที่ค่อนข้างแรง ตายโหงกันเยอะ มีผีมารบกวนเยอะ นะผีเข้ามาอยู่ในบ้านอะไรประมาณนี้ ผมเห็นตั้งแต่ปลุกแล้ว บ้านเราเอง อันนี้เราทำ ด้วยตัวเองดูแลเอง มีดคำก็ออกไปดูแลการก่อสร้าง มีดคำก็ยังอยู่นะก็เห็นบางสิ่ง บางอย่างมาแบบ ไม่ใช่ของดีอะ มาเห็นเป็นตัวใส่ชุดดำขึ้นลงบ้านเขาเห็น ไม่กล้าบอก เด็กเพราะเด็กมันกลัวกัน แก่ไขก็ทางนี้ ทางพ่อเขาก็ไปช่วย เขาก็ไปจับผีออกไปหมด จับโดยวิธีการพูดก็เหมือนนิยายอะนะ จับโดยการเอาขวดลิโพนี้แหละ ล้อมสายสิญจน์ แล้วก็เรียกลงขวด ร่างนี้แหละเป็นคนทำพิธี ไปทำให้ถึงที่บ้าน ตอนนั้นผมก็ช่วยเหลือ ที่นี้พอสมควร นี่ลูกศิษย์อันดับต้น ๆ ของเขา" (B1922/27-36)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0311/15-17 "ท้าวเวสสุวรรณก็เป็นยักษ์ หรือเทวดายักษ์ที่บำเพ็ญเพียรบำเพ็ญตบะเกือบถึงขั้น บรรลุธรรมเหมือนกัน ตามตำนานที่เค้าเล่า ๆ กันมา แล้วคนนะที่เค้าต้องการสิ่งยึดเหนี่ยว อะไรที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวที่จะไปปกป้องเค้าได้ เมื่อเวลาเค้ามีภัย เวลาเค้ากลัว ก็ต้องการที่ปกป้องรักษาคุ้มครอง เค้าก็มีบทบาทในสังคมนี้แหละ" (B0311/15-17)
- B0411/5-7 "ท่านเป็นเทวดาประจำอยู่ที่ศเหนือของเขาพระสุเมรุ บนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา สร้างกุศลตอนเป็นมนุษย์ เปิดโรงที่บอ้ย ถวายเป็นโรงงาน ห้าร้อยชาติ อานิสงค์จากการถวายทานนี้จึงได้มาเป็นเทวดามีวิมานเรื่องรอง มีการกล่าวกันว่าท่านเป็นพระอริยะบุคคลในพระพุทธศาสนาในชั้นพระโสดาบันขึ้นไป เป็น เทพเทวดาที่ใกล้ชิดมนุษย์" (B0411/5-7)
- B0411/73-76 "มีหลายคนพูดว่า ทำไมไปไหว้เทวดา เทวดาในชาติมนุษย์นั้นได้สร้างบุญกุศล คุณสมบัติ คุณธรรม ทาน ศีล หิริโอตตปปะ ทำให้เกิดเป็นเทวดา จริง ๆ เราต้องดูที่วัตรปฏิบัติตอนเป็นมนุษย์เทวดาบางองค์สำเร็จอริยะบุคคลเราไม่ควรไปดูถูกในพระพุทธศาสนาจัดเทวดานุสติเป็นหนึ่งใน อนุสติ 10 อย่าง เป็นกุศโลบายในการทำสมาธิ ถ้าไปดูถูกจิตกับผู้นั้น ทำให้การปฏิบัติก้าวหน้า เทวดานุสติ ระลึกถึงความดีของเทวดาเป็นอารมณ์" (B0411/73-76)
- B0411/94-103 "สาระสำคัญของการระลึกถึงท้าวเวสสุวรรณ จริง ๆ การชักชวนคนมาทำบุญ ก็เป็นอุบายในการสั่งสอนธรรมด้วยนะ พุทธองค์สอนถึงระดับ ทาน ศีล สวรรค์ นิพพาน อย่าง อนุพิพิทกา [หมายถึงเทศนาที่แสดงไปโดยลำดับ เพื่อฟอกอภัยภัยของสัตว์ให้หมดจดจากง่ายไปหายาก เพื่อเตรียมจิตของผู้ฟังให้พร้อมที่จะรับฟังธรรมชั้นสูงคือ อริยสัจ4] หรือคาถาต่าง ๆ ก็สอนให้กับคนที่มีความสามารถต่างกันคนที่ว่าสนาไม่มากนัก ก็สอนรักษาศีล บริจาคทาน เกิดเป็นมนุษย์ ต่อมาก็นั่นเกิดเป็นเทวดาและสุดท้ายไปสู่ นิพพาน การสอนธรรมชั้นสูงเลย ปรียัติธรรมชั้นสูงให้บรรลุนิพพานเลยทำได้ยาก ต้องบำรจนิสัยเรื่อยไป การพรรณนาเรื่องสวรรค์ทำให้มนุษย์มีกำลังใจในการปฏิบัติธรรม หากบารมียังอ่อนก็เรื่องคุณธรรมการเกิดเป็นมนุษย์เป็นลำดับแรก เรียงไปตามลำดับขั้นและตามกำลังบารมีของผู้ที่ฟังธรรมยกตัวอย่างการเทศน์ ในวันพระ ก็มักจะต้องเทศน์เรื่องทาน ศีล ภาวนา นรก สวรรค์ คนที่มาถือศีลญาติโยมจะรับได้มากกว่า" (B0411/94-103)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1721/288-293 "หลาย ๆ อย่าง ต้องรวมความเชื่อและความศรัทธาณะ สามารถจะดึงเข้ามาในด้านอื่นได้เพิ่ม ในกรที่จะเพิ่มหลักธรรมคำสอน เพิ่มหลักธรรมความดีของศีลห้าอะไรเข้าไปได้ ก็สามารถจะบอกว่าองค์ท้าวเวสสุวรรณประทานทุกสิ่งทุกอย่างให้คุณเพราะว่าท่านถือศีลแปด เพราะฉะนั้นคุณไม่ต้องถึงท่านก็เอาแค่ศีลห้าก็พอ จันคนที่ส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จในการบวชท่านนั้น รู้สึกจะ ยึดมั่นในศีลห้าเสียส่วนใหญ่ จนประสบความสำเร็จแล้วก็ลืมเลือนไปด้วยซ้ำไป เอาแค่ถือหรือศรัทธาตัวเองสำเร็จผลแล้วก็ลืมแต่ไม่ได้ต่อเนื่อง" (B1721/288-293)
- B1922/195-206 "คืออันนี้นั้นอยู่ที่มุมมองของคนนะครับ ถ้าคนเราเหมือนไปวัด นับถือพระตั้งพระอยู่ในหลัก อยู่ในใจเรา มองเห็นสรรพคุณความตองแท้นาใด คนเราก็ดำศึกษาเรียนรู้ไปเรื่อย ๆ จะรู้ว่า เออ มาจากไหนยังงี้ ถึงแก่นแล้วทุกสิ่งทุกอย่างดีหมด พอเราเข้ามาแล้วเราศึกษาไปเรื่อย ๆ ศึกษาค้นคว้าไปเรื่อย ๆ ผมเป็นคนชอบค้นคว้าชอบอ่านหนังสือพยายามค้นคว้าให้หมดทุกอย่างทุกคนเขียนของท่านท้าวอะไรก็แล้วแต่ คือเลือกซื้อหนังสือที่คนที่เขียนไว้ใจได้ที่มีชื่อเสียงหน่อย แล้วก็มาประมวลเอา สิ่งที่สัมผัสแล้วก็ดูความเป็นจริง พออ่านหนังสือแล้วเราก็ก่เกิดสติ ปัญญาเรา เรารู้ว่าเรื่องจริงเรื่องถูกต้องโดยใช้วิจารณญาณตัวเอง จะจากประสบการณ์ชีวิตหรือเล่าเรียนมาก็แล้วแต่ แต่อย่าหนีจากหลักความจริง คือเราไม่ได้ม่งายแค่ผิวดินเหมือนกับคนกราบไหว้พระ โดยไม่รู้หลักธรรม อันนี้เรากราบไหว้ท่านโดยรู้ว่าที่มาที่ไปของท่านคืออะไร ท่านช่วยเหลืออะไร ท่านมีความศักดิ์สิทธิ์ตรงไหน ๆ แล้วถึงมาปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือท่านตรงนั้นจริง ๆ " (B1922/195-206)
- B1721/270-276 "แล้วจริงท้าวเวสสุวรรณก็มีความเชื่อในส่วนที่ฉันรู้มาก็คือความเป็นโชคลาภของเขา โชคลาภตรงนี้ไม่จำเป็นต้องไปเล่นหวย หรือได้หวยมาแล้วรวยไม่ใช่ะ แต่สามารถพลิกฟื้นจากการทำมาหากินค้าขาย อย่างเมื่อก่อนนี้เขาค้าขายไม่ค่อยดีเลย แต่มีความเชื่อความศรัทธาตรงนี้แล้วรู้สึกว่าเขาจะมีความมั่นใจในตัวเองขึ้นแล้วก็ทำให้ค้าขายดี นั่นคือการใส่ใจเพิ่มขึ้นหรือเปล่า เขาก็ยึดมั่นในส่วนที่เขาได้บวชบวชขอไว้ด้วยอะไรด้วยความมุ่งมั่น ความใส่ใจของเขามันเกิดขึ้นเป็นทวีคูณด้วยแล้วจึงประสบผลสำเร็จ ก็คือไม่ใช่เรื่องของสิ่งที่มองไม่เห็นอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของตัวบุคคลด้วย" (B1721/270-276)
- B1921/62-65 "เหมือนว่าคนค้าขายอะ เหมือนที่ไปกินข้าวร้านแจ้แป้วเห็นใหม่ จากคนไม่มีอะไรเลย เขาไม่มีอะไรเลย วันก็มาขายแต่หมี่ผัดข้าวหมี่ผัดอย่างนี้ พอเขาจะสอนวิธีก็เลยขายแบบไหน อ่า ให้ตั้งต้นวิธีใหม่ ให้ขายของกินที่เด็กหิวแล้วซื้อกิน แล้วก็ผงซักฟอกของจำเป็นต้องใช้ เพราะคนพื้นข้างนอกนี้เขาไปไหนไม่ได้กับบางคนก็ไม่มีรถ บางคนก็มีรถก็ไปสะตวง ก็ซื้อเฉพาะของแห้งของชำร่วยอะไรมาขายอย่างนี้ นี่ค้าขายเขาก็ดี" (B1921/62-65)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1721/42-52

"อีกท่านหนึ่งที่ช่วยทำฐานให้เงินออกเงินให้ที่นี่ก็เป็นเจ้าของบ่อกึ่งอยู่บางคล้าก็มีความศรัทธาต่อองค์ท้าวเวสสุวรรณแต่ยังไม่เคยเห็นองค์ที่ตัวเองฝันหรืออะไรว่าอยู่ที่ไหน จนวันหนึ่งเพื่อนเขามาเขามาชวนมาทำบุญ เวาะมาเที่ยวมาทำบุญมาเยี่ยมเยียน เขามาเห็นเขาก็ตกใจว่า คือองค์นี้ที่อยู่ในความฝันเขา เขาก็ดันค้นหาเขาก็เจอ แล้วเขาก็มีความตั้งใจจะซื้อที่ที่นั่นเป็นหลายโหนด มีปัญหาอยากได้เพราะที่ติดกับบ่อกึ่งเขา เขาก็ขอขวันมันแหละ สักช่วงสองโมงกว่า ๆ ราคานันกลับไปแล้วละ บังเอิญว่าเจ้าของที่ถือโหนดมาให้ พร้อมโอนให้โดยที่ไม่ต้องวางเงินก็ได้ ทั้ง ๆ ที่เอาคนติดต่อพูดแล้วพูดอีกไม่รู้จะเท่าไร เป็นสิบ ๆ รอบ มันก็ไม่มีโอกาสจะได้ทั้งแปลงยกแปลงนี้นั้นแหละ หลังจากนั้นเขามา เขาก็บอกแปลกใจว่าอัศจรรย์ที่ว่า ไอ้ที่บนนี้มันไม่ใช่จะไปขายนะ ชื่อที่สิบห้าล้านนะ ชื่อเขาสิบห้าล้านนะ ไม่ใช่ขายสิบห้าล้าน เขาก็มีเหตุหลาย ๆ อย่างเขาไม่ยอมจะปล่อย มีหลายโหนด โดยมากข้างหน้ามันก็จะดีกว่าข้างหลังใจ แต่วันนั้นหลังจากไหว้เสร็จมาแล้วก็กลับไป เท่านั้นแหละ เขาก็ประสบความสำเร็จแล้วก็โทรมาบอก ทั้งโทรทั้งไลน์มาบอกเขาดีใจมาก เขาก็เลยถามฉันว่าองค์ท้าวเวสสุวรรณถ้าจะทำแทนจะใช้งบประมาณเท่าไร ฉันบอกว่าจะสองแสนกว่า เขาไม่ได้ลังเลอะไรสักอย่างเดียว เขาฝากเงินมาให้เลยวันรุ่งขึ้น" (B1721/42-52)

B1931/125-129

"นั่นคือวันที่ที่จะเลิกดูดวง ที่สาวบอกพ่อล้ม พี่รีบกลับบ้านเลย เพราะพ่อที่เจ็ดสิบแล้ว ใจล้มเขานอนอยู่ตรงนี้ เธอเชื่อใหม่ว่าตาขาว ชิดไปหมดแล้วพ่อพูดกับพี่ว่ากูไม่ไหวแล้วนะ กูจะตายแล้วพี่รู้สึกว่ามีผิดเลยอะ แล้วพี่ก็ไปจุดธูปสิบหกดอกประคองพ่อเข้าไปที่ท้าวเวสสุวรรณ แล้วพี่ก็บอกว่าจะขอขมาแล้วกัน ถ้าพ่อลูกหายลูกจะกลับมาบูชาก็ดีวันนี้เลย พี่ก็ส่งธูปให้พ่อ พ่อไหว้บูช พี่กำลังเอาธูปปัก เธอรู้ใหม่พ่อที่เดินกลับบ้านป้อเลยอะ" (B1931/125-129)

B1721/142-145

"ไม่น่าเป็นไปได้ เหมือนบางคนก็จับดินไปเลยของชีวิตอย่างนี้ แต่บางครั้งก็ไปแบบว่าคือชีวิตนี้ฉันไม่มีทางออกหาใครอะไรก็ได้แบบนี้ที่รวดเร็ว ๆ เฉื่อย ๆ ไปแล้วก็เห็นท้าวเวสสุวรรณแล้วก็เลยมาไหว้แล้วก็อธิษฐาน พอกลับไปสิ่งที่ว่าไม่ได้คืนมันก็ได้คืน สิ่งที่ไม่น่าจะมีทางออกมันก็มีทางออก ในชีวิตความเชื่อของเขาเป็นอย่างนั้น นั่นคือพรที่เขาขอจากท้าวเวสสุวรรณแล้วเขาได้แล้วเปลี่ยนวิถีชีวิตเขาได้" (B1721/142-145)

B1921/67-71

"เรื่องที่สองคือเด็กร้อนมาอาชีพการงาน ถ้าไปตรงนี้แล้วเขาจะดีไหม ให้ทำวิธีใด ท่านกับออกไป ท่านก็ช่วย หน้าทีการงานท่านกับบอกว่า อยู่จุดไหน ตรงไหน เดี่ยวเขาจะคลจิตคลใจให้มาเอง คลจิตคลใจให้ไปเจอะตรงนี้ เจอะแล้วจะถวายอะไรก็แล้วแต่ศรัทธาตัวท่านไปคลจิตคลใจ ให้การงานพวกนั้นแล้วให้เข้ามาหากับเจ้าตัวเอง" (B1921/67-71)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- B0312-2/33-36 "(กล่าวด้วยน้ำเสียงคนแก่ เสียงเบา ๆ อยู่ในลำคอ ก้มหน้าหลับตา ในทำย่นเท้าไม้ กระบองเช่นเดียวกับเทวรูป) ข้ารู้ตั้งแต่เกิดจนตาย ข้ารู้เรื่องราวพุทธธรรมทั้งหลาย ข้ารู้แจ้ง เห็นจริง ให้รับสร้างคุณงามความดี พวกสัมภเวสีจะต้องอยู่ได้พิภพ จะต้องถูกกด อ้าอิมมนุษย์ตนใดที่สร้างกรรมชั่วก็จะต้องเป็นสัมภเวสีชดใช้บุญกรรม ชั่วกับชั่วกัลป์" (B0312-2/33-36)
- B0311/86-95 "แต่ถ้าในทางพระพุทธศาสนา แะยืมมึงบาปนะ จะเป็นอย่างนั้นนี่นะ คือมันก็มีจริง แต่มันเห็นผลช้า ใ้แบบที่สอนกันนี่มันเห็นทันตาเลย เวลาใครเอาอะไรไปหยิบอะไรไป ต้องมีเรื่องปวดท้อกลับมา คือมันจะมีเรื่องกลับมาปะ มันได้เห็นผลจากสิ่งที่ทำนะ มันมีเหตุการณ์อย่างนั้นะ ที่ว่า ป่วยมา หยิบของไป อีกคนก็หักเอี้ยอย่าเอาไปนะ ท้าวเวสสุวรรณเค้ามองอยู่นะ เดี่ยวจะเป็นอย่างนั้นนี่นะ จากนั้นมันก็เป็นจริง ๆ นะ ของในวัด ในกุฏิพระอาจารย์ไม่เคยหาย เพราะชุมชนไม่ได้ลักขโมย แต่ถ้าชุมชนลักขโมย เมื่อไหร่มันก็ไม่เหลือนะ ถ้าเป็นคนอื่นจะเข้ามาทำไม่ดีก็ต้องคนในชุมชนที่เป็นได้ อันนี้คือตามที่เค้ามองกันว่าเออ อย่าไปลักขโมยนะ เดี่ยวท้าวเวสสุวรรณจะโกรธ อันนี้ก็คือบทบาทหนึ่งของท่านนะ ในทางจิตวิทยา แต่สอนในทางศาสนา คือมันเห็นผลช้าที่เป็นรูปธรรม คือทั้ง ๆ ที่มันก็เรื่องเดียวกันเหมือนกันนั่นแหละ แต่อันนี้มันมีสิ่งที่เห็น ๆ "เฮ้ย !!! เค้าจะหักคอมึงนะ" แล้วมันก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ มีการเจ็บป่วยทางกาย แล้วก็ ต้องมาขอขมากัน มันเป็นเรื่องที่ชาวบ้านเชื่อกัน" (B0311/86-95)
- B0311/115-120 "ชุมชนส่วนใหญ่มันดีขึ้นแน่นอนเพราะว่าเค้ามียึดเหนี่ยว มีที่ทำให้เค้าละอาย ไม่กล้าทำ เด็ก ๆ เค้าก็ไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดี แล้วมันก็ส่งผลมาถึงลูกหลาน ว่าลูกหลานเจอคนก็ยกมือไหว้ เจอคนมามือไม้อ่อน ไหว้โดยไม่เคอะเขิน เพราะว่าสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจากท้าวเวสสุวรรณ "เฮ้า...ญาติพี่น้องมา ไหว้ ชะนะ" เด็กสมัยนี้ถ้าไม่มีการสอนการอะไร จะไหว้ใครที่หนึ่งเคอะเขินนะไม่กล้า แล้วอีกอย่าง ชาวบ้านก็พาลูกพาหลานไปเที่ยววัด มันก็ตกเย็นครึกครื้น สังคมต่าง ๆ อะไรก็ดี ส่วนทางวัดก็ปฏิบัติธรรมกิจกรรมอะไรปกติอยู่แล้ว แต่พอมีตรงนี้ก็เลยยึดเหนี่ยวเค้าอีกอย่างนึง" (B0311/115-120)
- B1922/16-25 "มันก็มี มีมาเรื่อย ๆ เรื่องงานก่อสร้างมันมีขัดผลประโยชน์ ทั้งบวัวร์ แล้วก็ศัตรูทั้งนั้น พอรับงานก็ศัตรูหมายถึงแย่งงานกันนะ เราก็ไม่แย่งหรอกใครดี คนไหนประมูลได้คนนั้นก็ไปเนอะ เรียกว่าเราไม่เส้นใหญ่เหมือนเขา เขาใช้อำนาจกันไปสายเดียวไปใช้ อำนาจ เราใช้ความสามารถเท่านั้น เขานักเลง เราชนะ เราชนะหมดได้ทำ แต่ต้องให้พ่อ คุ้มครองให้คุ้มครองสถานที่ดูแลให้ไม่กล้า มายุ่ง อันนี้มันเกี่ยวกับความศรัทธาเลยนะ เราเชื่อพวกนี้เพราะดูแลเรา คือมันอยู่ที่จิตใจเรานะ คนเราจิตใจมีความศรัทธาสงไหวน สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ศักดิ์สิทธิ์นะ สิ่งนั้นก็จะมีคุ้มครองเราโดยแรงศรัทธาของเรา พวกนี้เกิดจากแรงศรัทธาทั้งนั้น อย่างคนไม่ได้มาขอ ยังไงก็ช่วยไม่ได้" (B1922/16-25)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1911/74-77 "เขาจะพูดเรื่องเดิม ๆ วน ๆ ๆ ซ้ำ ๆ เพื่อให้ย่ำว่าเขาคือท้าวเวสสุวรรณจริง ๆ เขาเป็นหนึ่งเดียว สิ่งที่เขาทักทายมาคือความแม่นยำ ความตรง แล้วก็บอกศรัทธาเขาหรือยัง เชื่อเขาหรือยังว่าเป็นท้าวเวสสุวรรณ ศรัทธาเกิดจากอะไร ความเชื่อเกิดจากอะไร ความแม่นยำของเราใช้ไหม เราเป็นใคร เราเป็นท้าวเวสสุวรรณ" (B1911/74-77)
- B1911/111-114 "เหตุการณ์มันก็วน ๆ ๆ อยู่อย่างนั้นทั้งคืน ทั้งให้ฟ้อน ทั้งถูกทำร้าย ทั้งก้มลงไปกราบ แล้วก็พูดถึงเรื่องเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ๆ ๆ แล้วก็ให้ย่ำว่าเขาคือท้าวเวสสุวรรณ ๆ ๆ คำที่เขาใช้คือถ้าศรัทธาไม่เกิด หมดสิทธิต่อกรรมที่จะดำเนิน คือเหมือนต้องมีศรัทธาต่อท้าวเวสสุวรรณ แล้วเขาก็จะช่วย เขาพูดอย่างนี้ แต่มันก็ตรงกับที่เข้าใจมานะ ว่าพอมีสรัทธาต่อท่าน ท่านถึงจะช่วย ท่านช่วยคนที่มีศรัทธา" (B1911/111-114)
- B1721/151-157 "บางคนเขาที่แรกเขาคิดว่ามันเป็นเพราะอย่างอื่นด้วยซ้ำไป แล้วเขาก็ลองด้วยซ้ำไปบางคนนะ แล้วเขาก็ล้มอีกนะ มันน่าจะเกี่ยวข้องตรงนี้มากกว่าที่สัญญาแล้วไม่ได้ทำรับปากแล้วไม่ได้ทำ รับปาก ขอแล้วไม่ทำ เช่อ มันน่าจะเพราะพรสวรรค์ เพราะตัวเอง เพราะความขยันตัวเองไม่ได้เกี่ยวเลย ถ้าขี้เกียจก็ไม่มีกิน ถ้าขยันก็มีกินถูกไหม เขาก็คิดว่าไม่น่าจะเกี่ยว้วย แต่ก็กลับเป็นสิ่งที่โดนลงโทษหรือว่าโดนปรามลงมาให้เหมือนย้อนระลึกนึกกลับมาว่า คุณได้พูดอะไรทำอะไรอย่างนี้ นี่ขนาดคนเขาไม่ได้มีความเชื่ออะไร " (B1721/151-157)
- B0312-2/234-244 "ที่จะอยู่กับความเป็นจริง ว่าตอนนี้ที่ต้องทำมาหากิน วันนี้เค้ามาเตือนเรานะว่าจะมีเหตุ (ระหว่างนั้นสามีของร่างก็มีอาการหาว ร่างจึงบอกให้ลุกขึ้น ไม้เงนั้นก็จะลงนะ) เหมือนมีเหตุให้เราเชื่อเค้า ถ้าไม่เชื่อก็จะเจ็บตัว รวดลาจะเสีย มันมีเหตุทำให้เราเชื่อตลอด เราจะได้บอกคนอื่นได้ก่อน ได้ช่วยเค้า ให้เค้าระวัง เเท่าที่อยู่กับท่านมา ท่านบอกเราว่าให้ยึดถือในศีล ให้เราขยันสร้างบุญกุศลช่วยเหลือมนุษย์ อย่าคิดว่าเราแยกจากเค้า เราต้องคิดว่าทุกคนไม่ว่ายากดีมีจนคือคนเหมือนกันเท่าเทียมกัน อยู่ที่ว่าสติปัญญาคนไหนจะไหวกว่าในทางที่ดีมากกว่ากัน ไม่ใช่ว่าคนรวยก็จะคิดแต่ทำดี นั่นไม่ใช่ ท่านจะสอนว่า.. ทุกคนเท่ากันหมด เพราะมนุษย์เราอะจะชอบมองว่ามีไม่เท่ากัน ท่านบอกเท่ากันหมด ตายไปก็ไปเป็นสัมภเวสี กลายเป็นญาติเหมือนกันหมด เราเป็นมนุษย์ต้องหมั่นสร้างความดี บำรุงพระพุทธศาสนา คิดดีทำดี อย่าสร้างความเดือดร้อนให้ใคร อย่างสร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง ถ้าจำเป็นต้องโกหก ไม่ต้องโกหกถึงขั้นที่ว่าให้เค้าไปฝากันตาย คือจะให้ตรงตรงที่เดียวก็ไม่ใช่ จะให้โกหกซะเลยก็ไม่ใช่ คือให้อยู่กับความเป็นจริงบนโลก" (B0312-2/234-244)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- B1721/288-293 "หลาย ๆ อย่าง ต้องรวมความเชื่อและความศรัทธาณะ สามารถจะดึงเข้ามาในด้านอื่นได้เพิ่ม ในการที่จะเพิ่มหลักธรรมคำสอน เพิ่มหลักธรรมความดีของศีลห้าอะไรเข้าไปได้ ก็สามารถจะบอกว่าองค์ท้าวเวสสุวรรณประทานทุกสิ่งทุกอย่างให้คุณเพราะว่าท่านถือศีลแปด เพราะฉะนั้นคุณไม่ต้องถึงท่านก็เอาแค่ศีลห้าก็พอ จันคนที่ส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จในการบวชบารมีท่านนั้น รู้สึกจะยึดมั่นในศีลห้าเสียส่วนใหญ่ จนประสบความสำเร็จแล้วก็ลืมเลือนไปด้วยซ้ำไป เอาแค่ถือหรือศรัทธาตัวเองสำเร็จผลแล้วก็ลืมแต่ไม่ได้ต่อเนื่องใจ" (B1721/288-293)
- B0312-2/96-97 "เหตุมาจากต้นตระกูลนะ ปู่เค้าเป็นคนเรียนของ แล้วพอปู่ตายไปลูกหลานก็ไม่มีใครสืบทอด อยู่มาวันหนึ่งอายุ 25 มีร่างทรงบอกว่าเงิงชะตาขาดนะให้อาบน้ำมนต์ ก็ไม่เชื่อเค้า ตอนเที่ยงคืนสามนาทีก่อนเที่ยง ลูกของ 2 นัด เก้าสิบแปด โคนมาสิบเจ็ด ทั้งตัวไม่โดนแต่หัวกะหัวใจ แผลเต็มตัวหมด ผ่าตัด เส้นเอ็นขาดหมด ไม่ตาย เค้าบอกให้รับเค้า ถ้าไม่รับคือต้องตาย ก็ต้องยอมรับ พอรับมาแล้ว เค้าให้เราช่วยเหลือคนที่ว่าตกทุกข์ได้ยาก เช่น เราอยู่ ๆ มาเจอกัน แล้วรู้ว่าเงิงชะตาขาดต้องมาอาบน้ำมนต์นะ คนนี้เมียทำไม่ดีเลินล่อ ทำนองนี้ เราต้องบอกเค้า ถ้าไม่บอก เรายังจะแค้น เจ็บ อ้วกเป็นเลือด" (B0312-2/96-97)
- B1721/42-52 "อีกท่านหนึ่งที่ช่วยทำฐานให้เงินออกเงินให้ก็เป็นเจ้าของบ่อกึ่งอยู่บางคล้าก็มีความศรัทธาต่อองค์ท้าวเวสสุวรรณแต่ยังไม่เคยเห็นองค์ที่ตัวเองฝันหรืออะไรว่าอยู่ที่ไหน จนวันหนึ่งเพื่อนเขามาเขาชวนมาทำบุญ เวะมาเที่ยวมาทำบุญมาเยี่ยมเยือน เขามาเห็นเขาก็ตกใจว่า คือองค์นี้ที่อยู่ในความฝันเขา เขาก็ค้นค้นหาเขาก็เจอ แล้วเขาก็มีความตั้งใจจะซื้อที่ดินที่ฝันเป็นหลายโหนด มีปัญหาอยากได้เพราะที่ติดกับบ่อกึ่งเขา เขาก็ขอ ขอวันนั้นแหละ สักช่วงสองโมงกว่า ๆ ราคานับกลับไปแล้วละ บังเอิญว่าเจ้าของที่ดินโดนคนมาให้ พร้อมอินให้โดยที่ไม่ต้องวางเงินก็ได้ ทั้ง ๆ ที่เอาคนติดต่อพูดแล้วพูดอีกไม่รู้จะเท่าไร เป็นสิบ ๆ รอบ มันก็ไม่มีโอกาสจะได้ทั้งแปลงยกแปลงนี้มันแหละ หลังจากนั้นเขามา เขาก็บอกแปลกใจว่าอัครรรยที่ว่า ไอ้ที่บนนี้มันไม่ใช่จะไปขายนะ ชื่อที่สิบห้าล้านนะ ชื่อเขาสิบห้าล้านนะ ไม่ใช่ว่าขายสิบห้าล้าน เขาก็มีเหตุหลาย ๆ อย่างเขาไม่ยอมจะปล่อย มีหลายโหนด โดยมากข้างหน้ามันก็จะดีกว่าข้างหลังใจ แต่วันนั้นหลังจากไหว้เสร็จมาลาแล้วก็กลับไป เท่านั้นแหละ เขาก็ประสบความสำเร็จแล้วก็โทรมาบอก ทั้งโทรทั้งไลน์มาบอกเขาดีใจมาก เขาก็เลยถามฉันว่าองค์ท้าวเวสสุวรรณถ้าจะทำแทนจะใช้บประมาณเท่าไร ฉันบอกว่าจะสองแสนกว่า เขาไม่ได้ลังเลอะไรสักอย่างเดียว เขาฝากเงินมาให้เลยวันรุ่งขึ้น" (B1721/42-52)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1931/103-106 "เธอไม่ต้องอะไรหรอก อันดับแรกมึงก็กลับไปดูพ่อแม่มึงให้ดี ทำงานมานี้มึงต้องเอาเงินให้พ่อแม่มึง มึงจะไปทำงานที่อาร์ อาบอบบวคอะไรก็แล้วแต่ ส่วนหนึ่งได้เงินมาต้องเอามาให้พ่อแม่ อย่างเน็ตไอดอลได้มามีสิบล้าน พี่บอกล้านแรกให้พ่อแม่เลยกราบเท้าแม่แล้วให้แม่เลย แล้วเขาก็ได้เงินขึ้น ๆ ๆ คือที่นี้ท้าวเวสสุวรรณเขาจะมีหนึ่งให้เงินพ่อแม่ ต้องดูแลพ่อแม่ ข้อสองคือทำยังไงก็ได้ต้องรวย" (B1931/103-106)
- B0312-2/246-251 "ท่านจะสอนให้เรารู้ว่า ชีวิตทุกวันนี้ อะไรก็ช่าง มันไม่ใช่ของเราเลย อย่ายึดติด ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ใช่ของเราเลย คือให้เรารู้จักปล่อยวาง อย่าไปยึดถือว่าอันนั้นก็ของเรา อันนี้ก็ของเรา พอเราตายไปปุ๊บเราก็ต้องไปหาท่าน เขาอะไรไปก็ไม่ได้ ท่านก็ไม่ได้เอาของเรา ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่เราทำว่าเราทำดีมั้ยทำชั่วมั้ย ทำดีเราก็ทิ้งไว้ ทำชั่วเราก็ทิ้งไว้ เราไม่ได้เอาไปไหนเลย คือทุกครั้งทั้งปู้ ทั้งพ่อท้าวเวสสุวรรณที่ท่านมาผ่านร่าง ท่านก็จะมาพูดมาเตือน อันนี้คือ ณ ขณะที่เราสู้ศึกตัวของการผ่านร่างบางครั้ง แต่ก็มีที่เวลาท่านลงก็จะไม่รู้รู้สึกตัวเลย" (B0312-2/246-251)
- B1711/222-231 "ท่านพาไปดูการนั่งสมาธิ เดี่ยววันนี้จะพาไปดูคนนั่งสมาธิปลอมนะ จริงนะ คนนี้มันนั่งหลับตาจริง แต่ที่จริงมันฮืม ๆ อยู่พาไปดูพระเถระบางรูป ท่านก็สั่งสอนเรา ท่านก็จะบอกว่า บางเรื่องนะที่ท่านมาปอคือประเทศสยาม ท่านก็จะอยู่ที่จีนบ้าง ที่เบตบ้าง ที่เบตก็แห้งแล้งหนาว อินเดียก็มีคนทำหน้าที่เยอะ ลูกน้องท่านก็เยอะท่านบอกว่าอาจจะไปเฉพาะงานสำคัญ ๆ ท่านชอบมาสยามประเทศ ชอบมาดูว่าเผ่าพงสมัยทวารวดี สมัยลพบุรีต่าง ๆ ท่านเล่าให้ฟัง สมัยอยุธยาว่าท่านชอบมาดูพระมหากษัตริย์ว่าองค์ไหนมาทำงานแล้วขาดทุน องค์ไหนมาทำงานแล้วได้กำไร คือพระมหากษัตริย์บางคนมาร้อยเปอร์เซ็นต์กลับไปแปดสิบขาดทุนไปยี่สิบ บางคนกลับไปร้อยกว่าท่านก็เล่าให้เราฟัง บางทีกษัตริย์บางองค์มาขอเข้ามาเพื่อที่จะประหารกันแย่งชิงกัน บางองค์ก็มาสานต่อท่านก็เล่าให้เราฟัง แล้วก็ชอบไปดูพระเถระ ท่านชอบไปนั่งใต้ต้นกระบกนะท่านก็จะเล่าให้เราฟังว่า เธอ วันนี้จะพาไปดูเรื่องนั้นนะ ไปดูเรื่องนั้นนะ คือไปดูว่าใครจริง ใครปลอม ใครทำอันนี้จริง อันไหนปลอมก็ชี้พระเถระให้เราดูหลายรูป แล้วพระเถระองค์ไหนในปัจจุบันนี้ควรจะอย่างนั้น ๆ แล้วพระองค์ไหนที่จะนำมา ต่อไปที่จะตั้งไปตั้งท่านก็จะบอก" (B1711/222-231)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0312-2/162-173 "เจอเรื่องแปลก ๆ เราจะรู้ล่วงหน้าประมาณ 7 วัน ว่าถ้าคนในหมู่บ้านเราจะตายเนี่ย เราจะรู้ เราจะรู้ว่ามีคนตายนะ ตอนนี้อยู่หมู่บ้านที่เราอยู่ที่พิษณุโลกนะนะ อีกไม่นานก็จะมีคนตาย น่าจะไม่เกิน 3 วันเนี่ย เดียวก็ตาย รู้แล้ว เค้าจะมาบอกว่าเตรียมอัฐไว้เนาะ เดียวจะมีมนุษย์ มนุษย์มรณะ เครือญาติของพวกที่เลี้ยงผีโลงนะ พวกทำพิธีกรรม จะมีคนตาย เค้ามาบอกเมื่อคืนนี้เอง ก็ไม่เข้าใจว่าทำไมต้องมาบอก คือเค้าใช้คำโบราณ บางทีไม่เข้าใจก็ต้องมานั่งแปลกัน บางทีต้องโทรไปถามคนโน้นนี่ หลวงพี่ พระต่าง ๆ ไทรถาม เค้าไปหัว ว่ามันแปลว่าไร เราไม่รู้บางทีคำศัพท์เป็นบาลี เราไม่ได้เรียนไง บางครั้งเราได้ยินมาเป็นเสียง บางครั้งมาเป็นภาพ สมมติว่าพี่จะตาย พี่จะเห็น มันเห็นเป็นคนตัวเรา นี่แหละ แต่เราบอกเค้าไม่ได้ว่าเรากำลังจะตาย เราบอกว่าเฮอ คือเหมือนเราดูทีวีเลยนะ เราบอกเค้าได้แค่... มันมีกฎห้ามอยู่ 1) ห้ามบอกเค้าตรง ๆ ว่าคุณกำลังจะตาย 2) อย่าบอกเค้าว่าบ้านจะไฟไหม้ หรือเมียมีขี้ คือถ้าบอกนึบ เค้าไม่ตาย เรายะจะตายแรงโมโหแรงอาฆาตจากเจ้ากรรมนายเวรของเค้าเนาะ ที่จะทำให้เราตาย เค้าจะเปลี่ยนทิศทันที ถ้าเราไม่เป็นอะไร ก็จะเป็นที่ครอบครัวเรา หรือไม่ก็ยานพาหนะ เช่นรถจะพาเราไปตาย ถ้าไม่ตายก็จะเสีย จะเจ็บ แต่ร้อยละเก้าสิบคือจะเจ็บ พอเราจะพูดนึบก็จะเบรค เดียวไปเสียเอาข้างหน้า" (B0312-2/162-173)
- B0312-2/184-190 "ท่านแจ้งให้รู้ล่วงหน้า 3 วัน ที่จะรู้ เห็นเป็นท่านไปยืนก้ำไม้แล้วชี้แล้วบอกเรา ชี้ขึ้นไปที่สูง เพราะเราทำงานที่สูงไง คือหมายถึงว่า คนที่ทำงานที่สูงๆที่เนาะ จะตาย คือต้องให้เราระวัง ในการทำงานที่จะเป็นคนคอยคุมดูให้ที่ผู้ขายที่เป็นคนป็นใจ เราจะคอยดูว่าไฟมีมัย ดับหมดมัย ตรงไหนทำได้ไม่ได้ ท่านก็มาบอกเรา เหมือนกับให้เราคอยดูแลคอยคุมให้ดี เพิ่งเกิดเมื่อวันสารทจีนที่ผ่านมานี้เอง มาทำงานที่นี้เนาะท่านมาบอกมาช่วย 3 ครั้งแล้ว ท่านมาบอกให้ระวัง มันมีสายไฟที่ถลอกอยู่ พอขึ้นไปก็เจอ รอบนี้เรารู้แล้วเลยได้ระวังตัวมากขึ้น ก็ได้ยินกับหูเลยนะ เรารู้ล่วงหน้าก่อนเลย พอไปถึงสถานที่จริงก็จะรู้เองว่าจะเกิดเหตุการณ์ที่ตรงนั้น แล้วมันก็เจอแบบนั้นจริง ๆ" (B0312-2/184-190)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0411/94-103 "สาระสำคัญของการระลึกถึงท้าวเวสสุวรรณ จริง ๆ การชักชวนคนมาทำบุญ ก็เป็นอุบายในการ สั่งสอนธรรมด้วยนะ พุทธองค์สอนถึงระดับ ทาน ศีล สวรรค์ นิพพาน อย่าง 'อนุปปพิทกตา(หมายถึงเทศนาที่แสดงไปโดยลำดับ เพื่อฟลอกอภัยภัยของสัตว์ให้หมดจด จากง่ายไปหายาก เพื่อเตรียมจิตของผู้ฟังให้พร้อมที่จะรับฟังธรรมชั้นสูงคือ อริยสัจ 4)' หรือคาถาต่าง ๆ ก็สอนให้กับคนที่มีความสามารถต่างกันคนที่ว่าสนาไม่มากนัก ก็สอน รักษาศีล บริจาคทาน เกิดเป็นมนุษย์ ต่อมาก็ในขั้นเกิดเป็นเทวดาและสุดท้ายไปสู่ นิพพาน การสอนธรรมชั้นสูงเลย ปรีชาธรรมชั้นสูงให้บรรลุนิพพานเลยทำได้ยาก ต้อง บำรุงนิสัยเรื่อยไป การพรรณนาเรื่องสวรรค์ทำให้มนุษย์มีกำลังใจในการปฏิบัติธรรม หากบารมียังอ่อนก็ เรื่องคุณธรรมการเกิดเป็นมนุษย์เป็นลำดับแรก เรียงไปตามลำดับ ขึ้นและตามกำลังบารมีของผู้ที่ฟังธรรมยกตัวอย่างการเทศน์ ในวันพระ ก็มักจะตั้งชื่อเทศน์เรื่องทาน ศีล ภาวนา นรก สวรรค์ คนที่มาถือศีลญาติโยมจะรับได้มากกว่า" (B0411/94-103)
- B1922/144-152 "ส่วนใหญ่ทางด้านศีลธรรม กลับตัวเป็นคนดี ห้ามฆ่าคนเด็ดขาด พ่อขอเด็ดขาดเลย ห้ามฆ่าคน ทำมาขนาดนี้ ถ้าฆ่าชีวิตจบเลย คือหมายถึง ทำดีมาตลอด ผิดด้วยการฆ่าคนทุกอย่างจบ จบเลยสิ่งที่ทำดีทั้งหมด ฆ่าคนนี่มันบาปมหาศาล สมัยก่อนผมไม่ได้ ผมพกปืนตลอด กลับห้ามใจไม่ได้ อารมณ์มันแรง เวลาโกรธโกรธร้ายนะ สิ่งที่ไม่ถูกต้อง ผมไม่ยอม เราก็ไม่พก พยายามหักห้ามใจก็ดีขึ้นนะ จากที่เราจะได้แย้ง ก็ไม่ยอม โต้แย้งก็ไม่ได้ผล สิ่งที่ดีนี้ได้แย้งกันทีละทีนี้ทำให้คนเกลียดเรา" (B1922/144-152)
- B1931/171-184 "ก็ทุกคนมาดูหม้อแล้วมีแต่เรื่องความรัก คือเดี๋ยวนี้มันไม่ได้มีรักคนเดียว มันมีรักสาม สี่ ห้า มันมาจากโนฟอส บางคนมีก็กโนฟอส แล้วเราเป็นคนที่มีท้าวเวสสุวรรณจะไม่มีความรัก คนที่มีท้าวเวสสุวรรณไม่มีความรัก ไม่มองผู้ชาย ที่เริ่มดูหนังเรื่องเดิม มันเดิม ๆ แล้ว มันก็จะกลายเป็นระเบิด กลายเป็นทุกข์ ว่าทำไมโลกมนุษย์ถึงเป็นแบบนี้ เราจะพูดกับเพื่อนเสมอ เพื่อนจะบอกเดี๋ยวนี้มันจะแปลก ๆ ทำไมโลกมนุษย์เป็นแบบนี้ คือมันเก่า ๆ อะนั่น คือเมื่อก่อนดูหม้อ พ่อแม่เป็นยังงี้บ้าง อุบัติเหตุ แต่นี่กลายเป็นมาดูเรื่องผู้ชาย ถ้าปลงอะ ก็คือถ้าเราอยากปลงตอนนี้คือ หนึ่งเราต้องเปิดใจให้กว้าง ตอนนี้ที่กำลังเปิดใจให้กว้างมาก เมื่อก่อนนี้ดูหม้อเสร็จหกโมง ร้องให้ กลับเข้าห้องร้องให้ เพราะว่ามันเหนื่อยมาก เหนื่อย ๆ ๆ ความที่เราไม่มีคู่ ความที่เราไม่มีความรัก ที่เป็นคนไม่มีความรัก รักคนไม่เป็น ถึงได้พยายามเลี้ยงหมาเลี้ยงตุ๊กตารักคนให้เป็น เออ พอแล้วมาปลงนี่" (B1931/171-184)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0312-2/256-270

"ส่งผลดีกับตัวเรานะ คือให้เรา รู้จักยังคิด อย่าใช้อารมณ์ ให้ใช้สติ อย่างเช่น เวลาเราจะไปไหน ให้เราใช้สติมากกว่าอารมณ์ เช่น ขับรถเนี่ย เดี่ยวก็ไปถึง ขับเร็ว ๆ ได้ แต่มันไม่ได้ไง ถ้าเราไปเร็วแล้วจะมีอุบัติเหตุเค้าก็จะเตือนเรา เราก็จะรู้แล้วว่าต้องตั้งสตินะ ข้างหน้ามีเหตุนะ ค่อย ๆ ไปนะต้องระวังตัวนะ เงินทองยังไม่มียู่ เหมือนเราใช้ชีวิตอยู่บนสติมากขึ้นนะ จากคนที่ไม่เชื่อเรื่องพวกนี้ พี่เคยเอาของดอกไม้ขันห้าขันธแปดไปเผา ใช้ถ่านสามกระสอบเผาไม่ไหม้ สุดท้ายก็ต้องไปชนไอทีที่เผากลับมาแล้วไปไว้วัด จากนั้นก็ต้องทำบายศรีเก้าชั้นเลย หนักกว่าเดิมอีก บ้าเต็มขั้นที่นี้ ชีวิตพี่เปลี่ยนไป ปกติเป็นคนที่ไม่ค่อยสนใจใคร ก็เลยต้องเปลี่ยนมาสนใจคนรอบข้าง คือพอเราอยู่กับตรงนี้นาน ๆ เข้า เหมือนเป็นประสบการณ์ที่ว่าเราคืออันไป ผิงไป เราก็เตือนร้อน คนรอบข้างเราก็เตือนร้อน แล้วมันก็คิดว่าในสิ่งที่เราเป็นที่ได้รับรู้เรื่องของคนอื่น ๆ ทางสัมผัสพิเศษนี้ทำไมเราไม่เหมือนคนอื่น ๆ เค้า เลยทำให้เรามีสติว่าเรื่องอะไรที่เราพูดได้ ควรพูดก็พูด เรื่องไหนเตือนได้เราก็ช่วยเค้าได้ แต่ถ้าเค้าไม่เชื่อ เราพูดไปมันก็จะไปกั๊กกับตัวเรา คือคนไหนพูดได้เตือนได้เราก็เตือน คนไหนพูดไม่ได้เตือนไม่ได้ อย่างมากเต็มทีเลยเราก็ 'เออเดี๋ยวตรงนี้นตรงนั้นเค้ามีทำบุญนะ ไปทำบุญมัย' ก็จะกลายเป็นเชื้อเชิญให้ทำทางโน้นแบบโน้นไป กลายเป็นว่าเราส่งต่อเรื่องของ เค้าไป ถ้าเค้าไปเจอพระ พระเทศน์ดีหรือพูดดี ๆ เมื่อเค้าจะเข้าใจในทางนี้ ทางโลกทางธรรม เออทางโลกเป็นอย่างนี้ ทางธรรมเป็นอย่างนี้ การใช้ชีวิตเป็นยังไงเพื่อเค้าจะได้มีสติมากขึ้น"(B0312-2/256-270)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1721/200-224

"ฉันก็เป็นคนที่มีความดีฉันมีความเชื่ออยากแต่ฉันก็ต้องอ่อนลงเหมือนกัน เพราะมันรับกับตัวเองเหมือนกันเชื่อใหม่ฉันเคยเป็นอัมพฤกษ์มาก่อน เมื่อปีที่แล้ว ปากเบี้ยวพูดไม่ได้ นี่ยังคงอยู่เห็นไหมนี่ ต้องดูตรงนี้ โยมเวลามองต้องมองซีกขวาฉัน ดูตรงมุมปากซึ่งหมอบอกว่าโอกาสหายฉันเป็นศูนย์ ซึ่งช่วงนั้นกำลังจะประกอบพิธีอีกไม่นานจะยกโบสถ์ด้วยซ้ำไป แต่ถึงคราวที่จะยกท่านก่อน ตอนนั้นยังไม่ได้ยก แล้วฉันก็ป่วย ป่วยเพราะว่าก่อนที่ฉันจะทำพิธียกนี่ ฉันไม่ได้บอกกล่าววงศ์ทั่วเวสสุวัณเลยว่าฉันจะยกองค์ท่านคืน ฉันเอาความตัวตนของฉัน ไม่ต้องบอก ไม่ต้องอะไรละ พระต้องสูงกว่าเหนือกว่า แต่ลืมไปว่าส่วนหนึ่งตัวเองเคยเป็นบริวารท่านอยู่ แล้ว ไม่ได้คิดตรงนั้นลืมไปเลย แล้วก็ไม่ได้มีสาเหตุมูลเหตุใดที่ฉันจะต้องมาเป็นอัมพฤกษ์ปากเบี้ยวข้างหนึ่ง ตาค้างหลับไม่ลงข้างหนึ่งเพราะอะไรด้วยซ้ำไป เอาหละ พอเป็นแล้วก็ไม่ได้คิดอะไร ไปรักษาก็หาหมอ ไปนั่นไปนี่ทุกสิ่งทุกอย่าง แหงที่สุดลูกศิษย์พาไปหมอน่ะไม่ได้หาย จนเมื่อพระอาจารย์รูปหนึ่งนี่ที่เคารพนับถือกันมาหา มาหาเสร็จท่านก็บอกว่าทำไมไม่บอกเค้าหละ ถ้าบอกจะได้หายเป็นปกติ ยิ่งงั้นก็ยิ่งฝืน ใจยังวันคนจะป่วยมันจะเกี่ยวอะไร แต่ด้วยความเชื่อศรัทธาพระอาจารย์ที่สนิทกันรับปาก จะเดินโค้งไปจุดธูปบอกเลยก็จะอายุลูกศิษย์ไว้ย มันจะว่ากู รอมืด ๆ ดึกสงัดค่อยไปแล้วกัน มืด ๆ ดึกสงัดค่อยไปบอก ก็บอกว่าสิ่งที่เป็นอยู่นี้ ไม่ได้รู้สาเหตุว่าเป็นอะไรยังไง แต่ถ้าทั่วเวสสุวัณต้องการให้อาตมาบูรณะวัดให้เจริญรุ่งเรืองดังเดิมดังอดีตก็ขอให้หายเถละ จะได้มีกำลังใจกำลังกายกำลังความคิดสมองในการพัฒนาวัดนี้ให้เจริญรุ่งเรืองดังเดิมดังที่เคยเป็นมาก่อน ก็ขอแค่นี้ ก็ในระหว่างที่รักษากับหมอนี้ภายในหนึ่งเดือนนี้ก็ขอให้หายใครมาเยี่ยมฉันบอกไม่มีทางที่ฉันจะหายหรอก เพราะว่าน้ำฉันจะไหลตลอดเวลาซีกขวา เพราะมันหลับไม่ลงไง เวลาหลับมันก็หลับข้างเดียว ปากมันก็เบี้ยว อดน้ำก็กินก็ไม่ได้ อะไรก็ไม่ได้ เคี้ยวอาหารก็มาจะรู้ ลองฝึกดูสิ ทำปากเบี้ยวแล้วลองเคี้ยวดูดี เคี้ยวไม่ได้ มันเคี้ยวได้นิดเดียว เคี้ยวเอื้องอะ" (B1721/200-224)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1721/234-249

"ก็เลยรู้แล้วว่าสิ่งเหล่านี้ได้รับพลังตรงนี้มาด้วยส่วนหนึ่ง เริ่มมีความเชื่อส่วนหนึ่งเราไม่ได้เก่งแต่จากตัวเอง เมื่อก่อนมันอาจจะมึนๆไป บางสิ่งบางอย่างอยากได้ก็ไม่ได้ แต่พอมาลองมองคิดมาหลังจากที่โยมมาถวายเงินบ้างอะไรบ้าง แต่ละคนก็ต้องมาเป็นเจ้าภาพถวายราวแสนเลข อุโบสถหรืออะไรก็แล้วแต่ แต่ละคนล้วนแต่มีความศรัทธาในองค์ท้าวเวสสุวรรณทั้งนั้นเลย เพราะฉะนั้นสิ่งบางอย่างที่เราทำในวัดได้ มันก็ไม่ได้เกิดเพราะเขาศรัทธาว่านี่หว่า แต่เขาศรัทธาในองค์ท้าวเวสสุวรรณ แล้วจะเอาเงินท้าวเวสสุวรรณท่านจะทำอะไรได้ นอกจากให้เจ้าอาวาสฉันก็ต้องเป็นสะพานบุญทำไง เป็นในสิ่งทำในความสำเร็จของเขา แล้วเงินหรือสิ่งของที่เขามาก็เกิดจากความศรัทธาในองค์ท้าวเวสสุวรรณทั้งนั้น แม้กระทั่งรถที่ฉันใช้ทุกวันนี้มันก็มาจากที่เขาบนท้าวเวสสุวรรณไว้ ไม่ใช่กับฉันนะ รถมันว่างคันไหนก็เอามาให้ฉันใช้คันหนึ่งก็แล้วกัน ฉันไม่ปรารถนาจะมีเงินของตัวเองอยู่แล้ว แต่ว่าเพื่ออาจารย์เดินทางไปกิจธุระของวัดหรืออะไรมีสิ่งอำนวยความสะดวก อันนั้นความเชื่อที่เขา มีแม้กระทั่งตัวฉันเองก็อ่อนลงในส่วนที่ว่า เออ มันก็ใช่ในบางส่วน ความดีอันบางครั้งนี่เราก็ว่าเราก็เป็นลูกศิษย์เหมือนกันไว้ยัย จากที่เป็นอาจารย์คนอื่นนี่หว่า ภูก็เป็นลูกศิษย์เขานี้ เออ เป็นบิรวารนี่ก็หลาย ๆ สิ่งหลายอย่างความเชื่อที่มันบังเกิด จริง ๆ ก็ไม่ได้คิดอะไรมาก ไม่ต้องอะไรฉันเป็นเจ้าอาวาสจริง ๆ ไทรศัพท์ฉันไม่ใช่หรือกั๊กนั่นเก่า ๆ นี่ ไทรศัพท์นี่คนทีศรัทธาท้าวเวสสุวรรณถวายฉันนะ นี่ ฉันไม่มีปัญญาใช้อย่างนี้หรือกั๊ก ที่แรกฉันไม่มีความคิดในการจะผลิตเหรียญองค์ลอยท่าน เชื่อใหม่ฉันคิดหุบทั้งเลยด้วยทีแรก มันก็นี่ใจหลายองค์ประกอบ บางอย่างมันอธิบายได้ บางอย่างมันก็อธิบายไม่ได้ มันต้องรู้ด้วยตัวเอง บางครั้งมันก็ยังไม่รู้ตัวเองเหมือนกันนะ" (B1721/234-249)

B1922/129-142

"พูดง่าย ๆ นะ คนตรงนะก็เหมือนเส้นเชือกที่ขึงนะ มันดึงนานเข้าก็ล้าก็ขาดอยู่ไม่ได้ คนเราต้องรู้จักชกแซกบ้าง มีอ่อนมีแข็ง ยืดหยุ่น หมายถึงว่า ในสิ่งที่เราอนุโลมได้ ก็อนุโลมบ้าง อย่าถือตรงมากนัก ก็คือที่เป็นคนที่ผิดเป็นผิด ถูกเป็นถูกไม่ทำก็คือไม่ทำ แล้วตอนหลังมาท่านก็สอนกลับมาว่าต้องมีความยืดหยุ่นในชีวิตบ้างในการดำเนินชีวิตบ้าง อย่างนั้นควรจะมีสติ เพราะพวกห้องไม่มีใครเอาด้วย เข้าเมืองตาหลิ่วก็หลิ่วตาตาม อันไหนสมควรเข้าก็เข้า ไม่เข้าก็อย่าเข้า สิ่งไม่ดีอะไรไม่ได้เราก็อย่าตามไปก่อน ก็ค่อยว่ากันออกมาเลย มันก็สอน จากคนแข็งก็เป็นคนอ่อนลง เป็นคนที่แข็งกระด้างมากนะ ใครพูดผิดถูกไม่ได้นะ สิ่งไม่ถูกต้องผมคัดค้านเต็มที่เลย แม้แต่เรื่องอะไรผมคัดค้านหมด สิ่งที่ไม่ถูกต้องผมไม่ชอบ สิ่งไม่ถูกต้องผมคัดค้านหมด ผมไม่คุยด้วย มันก็ไม่ดีใจ มีแต่คนเกลียด เราก็ทำเฉย ๆ ทำไม่รู้ซึ้ง ทั้งที่รู้ก็เฉย ๆ ไว้ ให้เราอ่อนลงใจ ไม่ต้องกลัวคนอื่นพูด ตรงเกินไปมันไม่ดี นี่คือความหมายเขา" (B1922/129-142)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1711/258-263 "มันก็อยู่อย่างนี้เป็นพระ ก็ทำงานไปตามปกติ แต่มันมีความหนักแน่นขึ้น เชื่อมั่นในมิติ บางมิติที่พระพุทโเจ้าบอกไว้ แล้วพอมันสอดคล้องกัน แต่พอเราไปเจอมิติใหม่ที่เกิดขึ้น ทั้งที่เราไม่เคยเจอ เช่น พาเราไปในมิตินั้น แต่เราก็คงว่าที่ท่านพาไปมันก็น่าจะเป็นจริงอะนะที่ท้าวเวสสุวรรณ หรือเราจะไปในลักษณะที่เราไม่มีร่างกายเราไปเฉพาะตัวมัน เราก็มีความเชื่อมั่นขึ้น และพร้อมที่จะอยู่จะไป เข้าใจว่าชีวิตมนุษย์ไม่คงที่นะ เราพร้อมจะไป แล้วตรงนี้ พร้อมไปพร้อมอยู่ มันเห็นชัดขึ้น แต่ก่อนมันก็ล่องลอยแล้วก็มโนใจกันเอง อันนี้สวรค์ขึ้นโน้นต่างคนต่างพูดกันไปตำราที่เขียนไว้หลายเรื่องมันก็เลยกลายเป็นทำให้เราหนักแน่นขึ้น" (B1711/258-263)
- B0312-2/234-251 "พี่จะอยู่กับความเป็นจริง ว่าตอนนี้ที่ต้องทำมาหากิน วันนี้เค้ามาเตือนเรานะว่าจะมีเหตุ (ระหว่างนั้นสามีของว่างก็มีอาการหวาด ว่างจึงบอกว่าให้ลุกขึ้น ไม่งั้นก็จะลงนะ) เหมือนมีเหตุให้เราเชื่อเค้า ถ้าไม่เชื่อก็จะเจ็บตัว รถลางจะเสีย มันมีเหตุทำให้เราเชื่อตลอด เราจะได้บอกคนอื่นได้ก่อน ได้ช่วยเค้า ให้เค้าระวัง เเท่าที่อยู่กับท่านมา ท่านบอกเราว่าให้ยึดถือในศีล ให้เราขยันสร้างบุญกุศลช่วยเหลือมนุษย์ อย่าคิดว่าเราแยกว่าเค้าเราต้องคิดว่าทุกคนไม่ว่ายากดีมีจนคือคนเหมือนกัน เเท่าเหมือนกัน อยู่ที่ว่าสติปัญญาคนไหนจะไหวกว่าในทางที่ดีมากกว่ากัน ไม่ใช่ว่าคนรวยก็จะคิดแต่ทำดี นั่นไม่ใช่ ท่านจะสอนว่า.. ทุกคนเท่ากันหมด เพราะมนุษย์เราอะจะชอบมองว่ามีไม่เท่ากัน ท่านบอกว่าเท่ากันหมด ตายไปก็ไปเป็นสัมภเวสี กลายเป็นญาติเหมือนกันหมด เราเป็นมนุษย์ต้องหมั่นสร้างความดี บำรุงพระพุทธศาสนา คิดดีทำดี อย่าสร้างความเดือดร้อนให้ใคร อย่างสร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง ถ้าจำเป็นต้องโกหก ไม่ต้องโกหกถึงขั้นที่ว่าให้เค้าไปฆ่ากันตาย คือจะให้เถรตรงซะทีเดียวก็ไม่ใช่ จะให้โกหกซะเลยก็ไม่ใช่ คือให้อยู่กับความเป็นจริงบนโลก ท่านจะสอนให้เราว่า ชีวิตทุกวันนี้ อะไรก็ช่าง มันไม่ใช่ของเราเลย อย่ายึดติด ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ใช่ของเราเลย คือให้เรารู้จักปล่อยวาง อย่าไปยึดถือว่าอันโน้นก็ของเรา อันนี้ก็ของเรา พอเราตายไปปุ๊บเราก็ต้องไปหาท่าน เอะอะไรไปก็ไม่ได้ ท่านก็ไม่ได้เอาของเรา ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่เราทำว่าเราทำดีมั้ยทำชั่วมั้ย ทำดีเราก็อ้างได้ ทำชั่วเราก็อ้างได้ เราไม่ได้เอาไปไหนเลย คือทุกครั้งทั้งบู๊ทั้งพ้อท้าวเวสสุวรรณที่ท่านมาผ่านร่าง ท่านก็จะมาพูดมาเตือน อันนี้คือ ณ ขณะที่เราสติตัวของการผ่านร่างบางครั้ง แต่ก็มีที่เวลาท่านลงก็จะไม่รู้สติตัวเลย" (B0312-2/234-251)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1611/28-33 "จริง ๆ แล้วสิ่งนี้เขาเป็นเทพอยู่สวรรค์ชั้นหนึ่งที่เรียกว่าชั้นจาตุม อันของเรามันมีชั้นจาตุม ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิม ชั้นปรนิม เขาเรียกสวรรค์หกชั้น เทพนี่ก็เป็นชั้นจาตุมเป็นสวรรค์ชั้นใกล้ ๆ กับมนุษย์ แล้วสิ่งนี้เขาก็ได้คำ คล้าย ๆ ถูกบัญชาจากเทพที่ดี มีศักดิ์ศรีหรือมีอำนาจกว่าให้มามนุษย์โลก จะให้มาคอยปกป้องรักษามาดูแล มากันสิ่งนี้ มีท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรุฬหก ท้าวเวสสุวรรณ และให้มาประจำอยู่ที่ ท้าวธตรฐอยู่ทางทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหกประจำอยู่ที่ทิศใต้ ท้าววิรุฬหกประจำอยู่ที่ทิศตะวันตก ท้าวเวสสุวรรณอยู่ที่ทิศเหนือเขาประจำอยู่ที่ทิศคชคฤ แล้วมีบริวารอยู่มากมาย โดยเขามีอีกชื่อหนึ่งเขาเรียก ท้าวจุลโลกบาล คือปกครองมนุษย์ในทิศทั้งสี่ นี่ถือว่าเป็นเทพ" (B1611/28-33)
- B1611/37-39 "รูปลักษณะเขามีสองภาคนะ ถ้าเป็นภาคเทพอีกภาคหนึ่งไม่ได้จำแลงเป็นรูปเหมือนเทพธรรมดาแล้วอีกภาคก็เป็นรูปร่างที่เห็น แล้วก็จะมีอาวุธประจำกาย คอยไว้คุ้มครองไว้ดูแล คือตะบอง" (B1611/37-39)
- B1621/27-30 "ท้าวฤเวร เป็นนายผี ประจำทิศอุดร ทิศเหนือ รูปร่างเขาจะเป็นลักษณะแบบนั้น พุงพลุ้ยในเรื่องราวเขาจะเป็นผู้ที่ทรงอำนาจมากในสวรรค์ภพนะ ที่เขาอยู่นะ กรรมในอดีตเขาเคยทำดีมาเยอะนะ รวยเป็นเศรษฐี รวยด้วยสินทรัพย์แล้วก็ยังมีอำนาจมาก แล้วก็ทำให้ผีสง่างงกมลว สิ่งที่ไม่ดีไม่งามก็จะเกรงกลัว สยบผีต่าง ๆ ได้หมดคอย่างนั้นนะ เทวดาก็กลัวอย่างนั้นนะ อยู่ในชั้นจาตุมหาราชิกา" (B1621/27-30)
- B1622/3-6 "ถ้าจะพูดถึงคำว่า ท้าวฤเวรนะ ท้าวฤเวรในสมัยทวารวดีของเราจะมีรูปลักษณะที่เป็นเริ่มแรกก็คงเป็นความเชื่อนะ ความเชื่อของคนในยุคนี้ว่า สมัยนั้นพระพุทธรูปหรือสิ่งที่เป็นเคารพอย่างอื่น มันยังไม่มีแพร่หลายเหมือนในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นสื่อตรงนี้ก็จะเป็นท้าวฤเวร ที่นี่ลักษณะเด่นของท้าวฤเวรของที่เงินเส้นของเราก็จะเป็นลักษณะที่รูปร่างนี้ ก็คือจะมีสองด้าน ด้านหนึ่งจะเป็นคนลักษณะมี หรือ มายาเทวี แล้วอีกด้านหนึ่งก็เป็นท้าวฤเวรแล้วก็มีฐานตั้งอยู่ข้างล่าง อันนี้คืออันที่สมบูรณ์" (B1622/3-6)
- B1623-2/237-240 "สองข้างจะเป็นโอง ซึ่งสันนิษฐานจากนักโบราณคดีซึ่งจะเป็นอาจารย์ศรีศักดิ์บ้างอะไรบ้างว่าจะเป็โองที่ใส่สมบัติ ด้านหนึ่งจะเป็นเงินเป็นทอง จะเห็นชัด ไหเงิน ไหทอง ก็ถามเขาเหมือนกันว่าทำไมถึงนั่งชันเข่าอย่างนี้ เขาบอกว่า นี่แหละนั่งอย่างมหาราชลีลานั่งแบบคนมีตั้งค์ ว่าจัน" (B1623-2/237-240)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B2411/4-12 "ท้าวเวสสุวรรณถ้าตามประวัติก็เหมือนเป็นพญายักษ์อะ ก็คือเป็นพญายักษ์เจ้ากรุงลงกา ตามประวัติอะนะ แต่พี้นะจำไม่ได้...เป็นยักษ์ที่จริง ๆ ดูเหมือนน่ากลัว แต่จริง ๆ ไม่น่ากลัวหรอก ก็คือเขาจะมีหน้าแปลงของเขา ด้านหลังเป็นเทพ อีกรูปร่าง ยอดบนเขา เป็นยักษ์ เขาเรียกยักษ์หน้าแปลงไง ก็คือจะแปลงกายเป็นมนุษย์ก็อีกรูปร่างนั้นแหละ คือจริง ๆ อะ ท้าวเวสสุวรรณอะ จะเป็นกายสีเขียว คือบางคนเข้าใจว่าเป็นกายสีแดง จริง ๆ แล้วไม่ใช่ถ้าตามหลักที่ถูกต้องแล้วต้องเป็นกายสีเขียว ยักษ์แต่ละคนจะมีสีของ แต่ละคน อย่างสหัสเดชะกับท้าวเวสสุวรรณนี่เป็นยักษ์ที่ยักษ์น้องกัน หน้าแปลงเหมือนกัน ต่างกันแค่ข้างหลัง ก็คือเป็นยักษ์ที่ช่วยเหลือกันนั้นแหละ" (B2411/4-12)
- B2411/114-118 "ก็คือท้าวเวสสุวรรณบางคนเขาคิดได้หลายอย่าง คือเขาจะไม่ใส่เต็มอะ หน้าข้างบนเป็น ยอดเทพไซ้ใหม่ แล้วก็มีหน้ายักษ์อีกสีหน้า ข้างหลังมีอีกหน้าหนึ่ง ทั้งหมดรวมเป็นหน้า หน้าไซ้ใหม่ใน หนึ่งตน แต่ส่วนมากที่เขาทำจำหน่ายกันท้าวเวสสุวรรณเขาก็จะขายอด น้ำเต้า บางคนก็เป็นกาย สีแดง บางคนก็กายสีเขียว การที่เป็นยอดน้ำเต้าเพราะจะได้ ผ่อนความแรง ความอะโรลงตรงนั้น แต่ว่าไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องการทำธุรกิจค้าขายอะไร" (B2411/114-118)
- B1611/33-35 "ถามว่าทำไมเทพจะต้องมีรูปร่างเป็นยักษ์เป็นอะไร เขาต้องมาจำแลงแปลง เป็นเทพ จำแลง เพราะบริวารเขามาปกครองพวกผี พวกอมมนุษย์ พวกปีศาจ พวกวิญญาณ พวก อะไรที่ไปรบกวนอะไรพวกนี้ อยู่ในร่างของยักษ์ แต่จริง ๆ เขาไม่ได้เป็นเทพที่ดูร้ายอะไร" (B1611/33-35)
- B2411/4-12 "ท้าวเวสสุวรรณถ้าตามประวัติก็เหมือนเป็นพญายักษ์อะ ก็คือเป็นพญายักษ์เจ้ากรุงลงกา ตามประวัติอะนะ แต่พี้นะจำไม่ได้...เป็นยักษ์ที่จริง ๆ ดูเหมือนน่ากลัว แต่จริง ๆ ไม่น่ากลัวหรอก ก็คือเขาจะมีหน้าแปลงของเขา ด้านหลังเป็นเทพ อีกรูปร่าง ยอดบนเขา เป็นยักษ์ เขาเรียกยักษ์หน้าแปลงไง ก็คือจะแปลงกายเป็นมนุษย์ก็อีกรูปร่างนั้นแหละ คือจริง ๆ อะ ท้าวเวสสุวรรณอะ จะเป็นกายสีเขียว คือบางคนเข้าใจว่าเป็นกายสีแดง จริง ๆ แล้วไม่ใช่ถ้าตามหลักที่ถูกต้องแล้วต้องเป็นกายสีเขียว ยักษ์แต่ละคนจะมีสีของแต่ละ คน อย่างสหัสเดชะกับท้าวเวสสุวรรณนี่เป็นยักษ์ที่ยักษ์น้องกัน หน้าแปลงเหมือนกัน ต่างกันแค่ข้างหลัง ก็คือเป็นยักษ์ที่ช่วยเหลือกันนั้นแหละ" (B2411/4-12)
- B0511/42-45 "ท่านท้าวเวสสุวรรณมาสั่งสอนดูแลพระพุทธศาสนา เป้าหมายสูงสุดในการสั่งสอนมนุษย์ โลก สัตว์โลกของท่านท้าวเวสสุวรรณคือ ให้ดำรงศีลซึ่งความดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น" (B0511/42-45)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1611/40-57

"แล้วพอลงมาสู่โลกมนุษย์แล้วก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เขาศิขณภูฏ ก็เหมือนกับเทพมาแล้วก็ต้องไปเฝ้าแต่ละองค์ ๆ ไปบริวารมากมาย ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าตามทุกข์สุขกับพระพุทธเจ้า ทีนี้พระพุทธเจ้าก็บอกว่า พุทธบริษัท ปฏิบัติธรรม บางคนบางท่านก็ไปหาที่สงบอยู่ในถ้ำบ้าง ที่สงบสงัดในป่าบ้าง แต่แล้วก็มีพวกวิญญาณพวกอะไร ภูตผี ที่เป็นบริวารของ เป็นภูตผีปีศาจ เป็นวิญญาณมาหลอกหลอนมาสิงมาเข้ามาสิง ก็ทำให้มีปัญหาขึ้น มากกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็รับฟังเอาไว้ มีพระพุทธเจ้าก็มาเล่าให้ทั้งสี่องค์นี้ฟังว่าเรื่องเป็นอย่างนี้ ผู้เป็นหัวหน้าเขารู้ดี อ้อ ปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดเพราะบริวารของท่านนะ ไปรบกวณ มันมีทั้งดีและไม่ดีอะ มีทั้งมีสิ่ง ไม่มีสิ่ง ก็เหมือนคนทั่ว ๆ ไปอะ พวกนี้ ก็เลยคิดว่าตามลำพังท่านสี่องค์นี้ ไม่สามารถจะดูแลได้ทั่วถึง เพราะมีมากมายเกินไปบางที่ต่อหน้าก็ดี หลังหลังก็ คล้ายไม่อยู่ในใจอวาท ก็คิดว่าท่านจะต้องไปออกคำสั่ง คล้าย ๆ ว่าท่านไปตั้งกฎอะไรขึ้นมาสักอย่างหนึ่งนี่ เหมือนกับเป็นคำสั่ง ก็พาไปที่เมืองอาฏานาฎิยนี้ ที่เรียกว่าอาฏานาฎิยสูตร เมืองอาฏานาฎิยนครตรงนี้ แล้วพระพุทธเจ้าไปที่เมืองนี้ เมืองนี้เขาเรียกว่าเป็นเมืองที่รวมเทพ แล้วก็ออกคำสั่งเลยว่า บริวารของเราผู้ใดไปรบกวณหมู่มนุษย์ มนุษย์สาธยายให้ตั้งเป็นกฎขึ้น เป็นข้อบังคับขึ้นมา คำสั่งหรือถ้าสมัยนี้ก็กฎหมาย หรือถ้าพูดอย่างปัจจุบันนี้ก็คำสั่งของนายกองจะถอดคำสั่งมาตั้ง ใครจะไปรบกวณ สาธยายกฎตรงนั้นแล้วก็คล้าย ๆ กันว่าจะต้องเลิกปฏิบัติ ต้องเลิกลา ต้องหยุดกระทำ ถ้าขึ้นไม่เลิกก็ต้องถูกทำโทษอะไรต่าง ๆ ของหัวหน้าในเรื่องนี้ ก็ไปออกคำสั่งตั้งเป็นคำสั่งออกมา ก็ผูกเป็นกฎข้อบังคับมา ผูกกันเป็นบทเป็นคาถาตรงนี้ แล้วก็นำมาถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าพิจารณาแล้วดูแล้วว่าสมควรก็รับ แล้วก็แจกจ่ายพุทธบริษัท แล้วไปสาธยายกันเวลาไปอยู่ในที่กลางค้ำกลางคืนดึกดื่น ไปสาธยายบทนี้ แล้วพวกบริวารพวกอะไรที่เขาได้ยินนี้ เขารู้ว่ามันเป็นคำสั่งของหัวหน้าที่เป็นเราเป็นบริวาร คล้าย ๆ ถ้าเราขึ้นไปคือตั้งรบกวณอะไรจะต้องถูกลงโทษ ก็มีมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้า" (B1611/40-57)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1622/15-27 "ก็มาทำเป็นสื่อให้เห็นถึงพระนางสิริมหามายา ทรงสุบินว่า พระพุทธเจ้าจะทรงจุติในพระครรภ์ แล้วก็มีข้างสองเชือกถืออุณโฑ อันนี้ก็เป็นลักษณะที่ดึงเอามาจากคชลักษณ์ แล้วส่วนภาพนี้ก็เป็นภาพที่เป็นท่านั่งของท้าวฤเวระ แต่เอามาสื่อให้เป็นพระพุทธเจ้า เหมือนกับเป็นท่านั่งสบาย ท่านั่งของผู้ที่มีบุญบารมี ที่จะมาทำตบถนี้ ก็เอามาสื่อโดยดึงสัญลักษณ์มาจากท้าวฤเวระนี่คือในส่วนของตบถนี้ ของตบถนี้บางคนก็เน้นว่าเป็นท้าวเป็นเทพที่ปกป้องโลกของเรา อันนี้เหมือน จตุคามอยู่ทางใต้ แต่ท้าวฤเวระของเราก็จะเป็นเทพทางภาคเหนือที่ดูแลทางภาคเหนือ ก็เหมือนท้าวจตุโลกบาลที่คอยดูแลโลกของเรา ในความเชื่อของคนที่นี่จะมีลักษณะนี้ ก็คือเป็นการดึงเอาเอกลักษณ์ของท่านี้จากสิ่งที่ขุดค้นและผ่านจิตกร คืออาจารย์สุตสาคร ฉายแสง คือต้องการให้พุทธประวัติ ที่มีมาเป็นอาคารต้องการให้เป็นภาพ ถ้าเป็นไม้เฉย ๆ มันก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร ก็พอเอากภาพมาใส่ ที่นี้ภาพที่มาสื่อถึงอะไร ก็จะสื่อในเรื่องราวของพุทธประวัติ พอเป็นเรื่องราวของพุทธประวัตินี้ ทำยังไงถึงจะเป็นพุทธประวัติที่มีมันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศิลป์ด้านทวารวดีด้วย ก็เลย อาจารย์สุตสาครก็ไปตระเวนว่าตรงไหนบ้างที่มีศิลปะสมัยทวารวดีก็เอามาอย่างนี้มาจากเสมานินที่เมืองฟ้าแดดสงยาง อันนี้ก็เป็นลักษณะทวารวดีของเรา " (B1622/15-27)
- B0511/13-37 "ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่นี้ มีคนกล่าวว่า เป็นองค์เดียวกัน จริง ๆ คือองค์เดียวกันแล้วทำหน้าที่ต่างกัน อยู่เบื้องกลางนะ มิใช่เบื้องบน ดูแลการบัญญัติ ตบถบัญญัติ ผู้สมควรได้รับกรรมดีกรรมชั่ว ดูแลสรรพสัตว์โลกทั้งหลาย ท้าวเวสสุวรรณมิได้เป็นองค์เดียวกับองค์พญายม เป็นส่วนหนึ่งเท่านั้นแต่มีชื่อองค์พญายม ในแบบจีนเขาก็กล่าวว่าท้าวเวสสุวรรณก็คือเทพถือเจดีย์ หรือเทพเจ้าใจชิงเอี้ย เป็นได้ทั้งเทพใจชิงเอี้ย และเทพถือเจดีย์เพราะเป็นการแบ่งภาค จริง ๆ องค์ใหญ่ก็คือเทพเจ้าใจชิงเอี้ยที่เป็นองค์ใหญ่คล้ายท้าวเวสสุวรรณของคนไทย แล้วก็มีการแบ่งภาคเป็นเทพถือเจดีย์เหมือน จตุโลกบาลของคนไทย" (B0511/13-37)
- B1511/90-93 "สาระสำคัญจริง ๆ มันคือความเชื่อตั้งแต่โบราณ โบราณกาลก็เชื่อกันว่าเป็นจตุโลกบาล องค์นี้ คอยปกป้องคุ้มครองโลก คนที่เขานับถือ ก็มีหลายองค์อะนะ แต่ส่วนใหญ่คนไทยเราก็จะนับถือท้าวเวสสุวรรณ เพราะว่าท่านเป็นเจ้าของผี หมายถึงว่าป้องกันสิ่งชั่วร้าย คนไทยเรามีความเชื่อเรื่องผี นับถือผี มีทั้งดีและไม่ดี บางคนเขาได้รับความเดือดร้อนแต่พอมานุชาท้าวเวสสุวรรณซึ่งเป็นเจ้าแห่งผีนี้เขาก็ดีขึ้นหาย ทำมาหากินดีหมดจากความเดือนร้อนตบถนี้" (B1511/90-93)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1621/27-30 "ทำวฤเวร เป็นนายผี ประจำทิศอุดร ทิศเหนือ รูปร่างเขาจะเป็นลักษณะแบบนั้น พุงพลุ้ยในเรื่องราวเขาจะเป็นผู้ที่ทรงอำนาจมากในสวรรค์ภพนะ ที่เขาอยู่นะ กรรมในอดีตเขาเคยทำดีมาเยอะนะ รวยเป็นเศรษฐี รวยด้วยสินทรัพย์แล้วก็มีอำนาจมาก แล้วก็ทำให้ผีสว่างเกรงกลัว สิ่งที่ไม่ดีไม่งามก็จะเกรงกลัว สยบผีต่าง ๆ ได้หมดอย่างนั้นนะ เทวดาก็กลัวอย่างนั้นนะ อยู่ในชั้นจตุรุมหาราชิกา" (B1621/27-30)
- B0511/103-117 "ข้าพเจ้า... เอย่นามของเจ้าไป(.....) ขอน้อมเกล้าฯ ถวายสิ่งของแด่แม่พระธรณี ขอให้องค์แม่พระธรณี จงมาเป็นพยาน ข้าขอสืบต่อ คุณความดี อันองค์พ่อท้าวเวสสุวรรณสุวรนโณ สุโยโหมา จงประทานพร ให้ข้าประสบ แต่ความโชคดี ประสบความสำเร็จ เรื่องการศึกษา ทุกอย่างให้สมจิตปรารถนา ขอให้เทพเทวา ทั้งสี่ทิศ ประทานพรแห่งข้าด้วยเทอญ ตั้งจิตอธิษฐาน มุ่งสิ่งที่ดี ที่เจ้าปรารถนาสิ่งใด ให้สมจิตปรารถนาด้วยเทอญ ขอให้แม่พระธรณีเป็นพยาน ขอให้เทพเทวาทั้งสี่ทิศ องค์ท้าวเวสสุวรรณโณ ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ พร้อมด้วยองค์พยายม องค์อัมรินทร์ราชเจ้าที่อยู่ ณ เบื้องบน และเบื้องล่าง จงมาประทานพรเทอญ ขอสุริยะจงมาประทานพร (หัวเราะ) สวด... ขอให้คุณความดีที่เจ้าปฏิบัติมา ส่งผลให้การศึกษาสำเร็จจุล่งไปด้วยดีเทอญ ให้เจ้า วนแก้วรอบ ให้ตั้งจิตอธิษฐาน วนขวาไปซ้าย เอยชื่อ นามของท่าน (.....) อธิษฐานจิตนะ จะลูปตั้งแต่ศีรษะถึงท้ายของสามครั้ง เมื่อข้าเปิดทาง เจ้าจงสำเร็จ พื้นฐานคุณความดีของเจ้า จะต่อทรัพย์ สติ ปัญญา จะเส็งเห็น สิ่งที่มีมนุษย์ทั่วไปไม่ได้เห็น ก่อนจะลงมือปฏิบัติทำงาน ของเจ้า จงตั้งจิตอธิษฐานถึงพ่อท้าวเวสสุวรรณโณ ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ พ่อพยายม เสด็จพ่อองค์อัมรินทร์ราชเจ้า องค์แม่พระธรณี พ่อพระสุริยะ แล้วสติปัญญาจะบรรเจิด ให้เกิดวิหยาณิพนธ์ที่สมบุรณ์ จดุรูปสิบหกดอก ปากกาด้ามโคเตรียมให้พร้อมที่จะเขียน ให้วางไว้บนพานบอกกล่าวให้ทุกครั้ง" (B0511/103-117)
- B2411/14-23 "คือจริง ๆ นี้ ของพวกนี้ มันมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น อย่างที่ปั้นยักษ์ไปส่งสนามบิน อย่างที่ไปติดตั้งนี้เราไม่ได้บวงสรวง งานมันก็สะอาด งานมันก็มีปัญหา พอเราบวงสรวงเสร็จญี่ปุ่น งานมันก็ราบรื่น อย่างเขาให้เราไปติดตั้งนี้ คือเราไม่ได้บอกเขาก่อนว่า บวงสรวง เราทำยักษ์สิบสองตน สิบสองชื่อ เราไม่ได้อ่านใองการ เขาไม่ได้เอาพราหมณ์มาบอก ขับจากติดตั้งโน่นยักษ์กลับมารถก็ไปชน ติดตั้งได้แล้วสองตน แล้วคือเหลือกลับมาไซ้ใหม่ เราก็เอากลับมาที่โรงงาน เพราะว่าพื้นที่เขาไม่พร้อมให้เราติดตั้ง เราชนกลับมาญี่ปุ่นถ่วงเราขับรถไปชน เสียโน่นเสียนี่ จริง ๆ ก็มีอาจารย์เขาแนะนำเขาบอกว่า บวงสรวงเถอะ บอกกล่าวเล่าขานเขา" (B2411/14-23)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- B2411/36-44 "ก็คือเชิญพราหมณ์มา พราหมณ์มาญี่ปุ่น เขาก็อ่านโองการใหม่ แล้วก็จุดธูปจุดเทียน เราก็ต้องเข็นยักษ์ที่เราหีเหลืออยู่ เพราะว่าอีกสองตนเราเอาไปตั้งที่โน่นแล้ว ก็คือเอา เศียรของยักษ์นี้ตั้ง ให้หมด ไม่ต้องเอาตัวใหญ่ เอาเฉพาะเศียรตั้งให้หมด คือทำยากนะ บางคนไม่รู้หรอก คือทำครั้งแรกนี้ ซี้ลงหมดเลย ก็คือทำครั้งแรกนี้ เขาให้เราทำ มันก็มีงานสเก็ดยี่สิบ ผมก็ทำมันยังไม่ผ่าน ญี่ปุ่น พยายามจริง มันก็ตัวใหญ่ไปบ้าง เล็กไปบ้าง ทูบทั้ง แล้วก็มาสเก็ตใหม่ มาเป็นยี่สิบให้มันได้สเกล คราวนี้เราก็ทำตามสเกลละ แต่ก็จุดธูปบอก ทำของพวกนี้มีครุหมัด อย่างถ้าเราศึกษาเรื่องหัวโขนกับหัวเวสสุวรรณี่ ญี่ปุ่น มันก็ต้องมีครุ คือของพวกนี้มันต้องมีครุ ก็คือถ้าไม่มีครุอะ ก็เหมือนเราเอาเศียรอะ เศียรยักษ์อะไรสักอย่างเล่นหัวโขนนะ อารมณ์ก็จะเป็นประมาณนั้น" (B2411/36-44)
- B1612/19-26 "นม น้ำแดง พวงมาลัย เท่านั้นเลย เพราะว่าบางคน เข้าใจว่ายักษ์จะต้องกินเนื้อสัตว์ กิน ของสด กินหัวหมู ไม่ใช่ทานไม้ ๆ คือส่วนใหญ่ท่านจะเป็นพวกนมถั่วเหลือง น้ำแดง อย่างที่ว่า พวงมาลัย ไม่เห็นมีใครเอาหมูเอาไก่มาถวายท่าน คือเป็นพวกผลไม้ ส้ม กล้วย สับปะรดทั่ว ๆ ไปนี่แหละที่มี ไม่มีใครกำหนด ก็คือคล้าย ๆ เราสะวดก กับ การชื้อมา มาถึงก็กราบไหว้ ตั้งนะโมสามจบ ตั้งจิตอธิษฐานขอถวายของลักษณะอย่างนี้ ไม่มีใครกำหนด คล้ายว่าเป็นประเพณีมา" (B1612/19-26)
- B1511/27-30 "ที่นี้ก็จะมึ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการพลี เครื่องพลีก็หมายถึง เครื่องบูชาอะ เครื่องบูชาใน การบูชาหัวเวสสุวรรณี่จะมีพวกผลไม้ พวกมะพร้าวอ่อนอะไรพวกนี้ เพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคล หมายถึงการแลกเปลี่ยน การแลกเปลี่ยนก็หมายถึงเรามีเครื่องพลีใหม่ ก็ แลกเปลี่ยน การแลกกับโชค เคราะห์กรรมต่างอะไรพวกนี้ แต่ว่าไม่ได้หายไปนะ แต่ เหมือนว่าเราก็มีอะไรไปแลกเพื่อให้เบาบางลง มันเป็นความเชื่อ สิ่งที่เราเชื่อก็จะได้เบา บางลง" (B1511/27-30)
- B1611/2-5 "สัมพัชริมพิธี เป็นพิธีในพระราชวังจะเป็นพิธีใกล้ ๆ ยามตรุษยามสงกรานต์ปีใหม่ของไทย เขาจะจัดพิธีนี้ขึ้น สมัยก่อนนี้เขาเชื่อกันเรื่องเวลามีคนอะไรมีผีมีอะไรมาสิงมาสู หรือคนเกิดถูกการกระทำอะไรเกี่ยวกับเรื่องไสยศาสตร์อะไร เขาจะเชื่อกัน แล้วเขาก็จัด พิธีนี้ขึ้นมา" (B1611/2-5)
- B1611/173-175 "ตำรา แต่ก่อนเขาเรียกสัมพัชริมพิธี เพราะเกิดมานานแล้ว ต้องไปดูสมุดเกี่ยวกับพิธี สิบสองเดือนคุณต้องไปดูตรงนี้ พิธีตรงนี้มีพิธีภณยักษ์ด้วย พิธีของเราเนี่ย เขาเรียกพิธี สิบสองเดือน เออ ไปดู ไปเอาสมุดไปไปดู โน่นจะมีรายละเอียดอยู่เยอะตอนไหนตอน ไหน เพราะเขาอยู่ในพิธีนั้นเหมือนกัน" (B1611/173-175)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1611/22-27 "ก็เขาก็ตั้งศาลเพียงตา มีพวกบายศรี ผลไม้ หัวหมู บายศรีอะไรอย่างเงี้ย แล้วก็มีการไหว้ เวสสุวรรณ ตั้งกระทาพิธีเชิญ แล้วก็บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหมือนเป็นการบอกเล่า มีการเชิญ แล้วก็มีการนิมนต์พระไปปลืงค์ เรียกพระพิธีธรรม แล้วทำนองการสวดภาณยักษ์ หรืออาฎานาฎิยปริตร ก็จะมีทำนองของเขามาเลย ที่เขาสอนกันต่อ ๆ กันมา เขาจะใช้วิธีสวดให้เสียงมันมีพลัง เสียงกังวาน เสียงกึกก้องให้เหมือนได้ขม ขมบางทีคนที่ขวัญอ่อนบ้างอะไรบ้างก็เกิดมีอาการ ตกใจกลัวอะไร บางคนที่เขาว่าเมื่อไรที่แอบแฝง อยู่ก็มีอาการต่าง ๆ ก็มีพระคอยพรมน้ำมนต์ปิดเป่าขณะสวด ก็จะใช้ทำนองวิธีสวดที่มีเสียงกึกก้องกังวาน เป็นโหมระ เสียงที่มีอำนาจ เสียงที่มีพลัง เพื่อจะร่มพวกนี้ แล้วสืบเนื่องกันมาเรื่อย" (B1611/22-27)
- B1611/76-91 "พอเขาทำพิธีตอนเช้าเนี่ยเขาจะบวงสรวงก่อน แล้วพิธีที่เขาจะนัดคนมาเข้าร่วมพิธีก็จะเอาเวลา โดยมากเขาจะเป็นหลังเที่ยงไปแล้ว นัดเวลานั้นเวลานี้แล้วเขาก็มาร่วมกันเวลามาร่วมเขาจะใช้ขันธครูหรือขันอย่างนี้ก็แล้วแต่ ในนั้นจะมีฝ้ายนัตหัวเวส แล้วก็มีการด้ายสายสิญจน์ และจะมีขงที่เขาเชือกกันก็พวกข้าวเปลือก มีถั่วมีงา แล้วก็มีการแบ่งกระแจะ ข้าวเปลือกนี้เขาจะมีให้เพราะเป็นพืชที่ขยายพันธุ์ได้ แม่โพสพ ปัจจุบันเขาทำนากัน เพราะเมล็ดข้าวเปลือกเขาจะเชื่อว่าเมล็ดหนึ่งเมล็ดเอาไปปลูกแล้วจะได้กลับคืนมากลับคืนมาเยอะ คนทำนาเขาจะทราบ เขาเมล็ดข้าวเปลือกหนึ่งเมล็ดเอาไปปลูกแล้วจะได้กลับคืนมาเยอะ เขาเชื่อว่าคนทำมาหากินเอาอันนี้ไปบูชาแล้วคล้ายว่าลงทุนน้อยจะได้กลับคืนมา เหมือนข้าวเปลือก พวกดัวพวกงานนี้ก็เป็นที่ผลที่บุญตายเราที่ปลูกดัวปลูกงา ก็มีทรายอีกอย่างในพิธีจะมีทราย แล้วก็มีการนำมนต์ ทำน้ำมนต์ด้วย จะมีทรายเสก เอาทรายนี้ไปขีดไปหว่านตามบ้านที่เชื่อว่าใครเขามาทำมากล้นเกลี้ยงเกี่ยวกับไสยศาสตร์จะเอาอะไรมาเขาก็ให้ทรายไปขีด น้ำมนต์ก็ไปพรม ไปอาบอะไรพวกนั้นนะ เวลาเสร็จพิธี โดยมากเขาก็ทำพิธีสวดไปมีคาถานี้เขาจะจัดเป็นสองตอน ตอนแรกเขาเรียกว่าภาณยักษ์ ภาณยักษ์ก็คือตอนที่เขาถือว่ายักษ์เอามาดวยพระพุทธรเจ้า ตอนที่สองเขาเรียกว่าภาณพระ ภาณพระก็หมายความว่าพระพุทธรเจ้ารับไปแล้ว แล้วเอาไปประทานกับพุทธรบริษัท ก็จะมีทำนองเดินเรียบ กับทำนองที่สวดแบบบกระทั่งกระทุ้งกระแทกอะไรแบบนั้น ที่นี้เกี่ยวกับความเชื่อ เขาก็มีความเชื่อกัน ที่วัดนี้จัดทุกปีอะ จัดมาหลายปีแล้ว โดยมากจะจัดเดือนเมษายน แล้วพอนัดเวลาแล้วคนจะมากัน ศาลาหลังใหม่จะเต็มอะ คนเข้าไปกลายเป็นพัน ๆ ที่มา" (B1611/76-91)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1611/128-139 "ก็มีภานยักษ์นี่ แล้วพวกแบ่งกระแจะอะไรเขาถือว่าเป็นเมตตามหานิยม คือเขาเอาไปผสมแป้งผัดหน้าเขาถือว่าเป็นเมตตาดำเขาหิธี ถ้าพวกถั่วพวกงาก็ถือว่าเป็นพืชประจำพืชหลัก ก็ถั่วงา งานนี้ก็เหมือนกัน เวลาไปปลูกแล้วหนึ่งเมล็ดก็จะได้กลับคืนมาหลายเม็ดงาเม็ดเล็ก ๆ นี่ลองไปปลูกสิปลูกแล้วเขาจะเป็นต้นมาขยายแล้วได้ผลขึ้นมา เป็นพืชที่ขยายพันธุ์ได้เยอะ สายสัญญาณนี้ขาดไม่ได้ ต้องให้พร้อม ผ้ายันต์นี่ต้องมีไว้ แล้วบางทีเขาก็หุงน้ำมันภานยักษ์ ก็ใช้เอาว่านต่าง ๆ ว่านร้อยแปดว่านสารพัดขมิ้น อ้อยอะไรพวกนี้ ว่านเขาเรียกว่านแยะ ๆ เอามาเกี่ยวกับน้ำมันมาทำพิธีหุงแล้วพระก็สวด เขาก็เชื่อต่อเวลาน้ำมันไปปวดขาปวดแขนปวดอะไรก็เอาไปถูไปทา นี่บางทีเขามีกองหุงน้ำมัน น้ำมันภานยักษ์ มีน้ำมันต์ มีพราย แล้วก็สายสัญญาณจริงไว้บนศีรษะให้เป็นตารางเป็นยันต์ แล้วก็เอาสายสัญญาณผูก แล้วก็มาเขียนศรีษะ เวลาสวดก็นั่งไป พระพิธีกรรมมหานาคสีองค์ สมัยโบราณจริงเขาจะมียิงปืนสี่ทิศนะ ที่จำได้ เขาเรียกปืน มหาปราบปืนอัถนา ปืนมหาปราบ ปืนมหาจักร ไว้ยิงสี่ทิศ ที่จำไม่ได้อีกชื่อหนึ่ง ในที่สมัยก่อนเขามียิงปืนสี่ทิศ สมัยนี้เขาก็ใช้พวกประทัด ขอมูลก็มีประมาณนี้" (B1611/128-139)
- B0511/55-60 "การเลือกบุคคลที่จะติดต่อสื่อสารบนโลกมนุษย์ เลือกจากการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ถือศีลห้า กินเจ เปียดเบียนสัตว์น้อยที่สุด เลือกตั้งแต่คนเหล่านั้นเกิดมาบนโลกอยู่แล้ว อันนั้นคือ ลัทธิมาเรียบร้อย วิถีชีวิตของเขาเหล่านั้นคนที่ท่านเลือกเป็นร่างมิได้เหมือน จะเหมือนตรงที่ว่าเป็นคนจริงใจ มีจิตใจบริสุทธิ์ จะเป็นคนโสดหรือไม่โสดก็แล้วแต่ ขอให้คนนั้นมีจิตใจบริสุทธิ์ ยึดมั่นในคุณความดี รักที่จะช่วยเหลือผู้อื่น" (B0511/55-60)
- B0511/63-69 "วิธีการสอนพวกเขา ในบางคนเนี่ยก็ไม่ได้ยอมรับเป็นร่าง แต่สุดท้ายแล้วก็ต้องมายอมรับเป็นร่างด้วยวิธีการคล้าย ๆ กัน มิใช่เป็นการลงโทษ แต่ให้เขาเห็นด้วยตัว ด้วยใจ ด้วยจิตวิญญาณ คือการสัมผัสในนิมิต หรือพาไปชมสิ่งที่เขาปรารถนาได้เห็น หรือภารกิจที่ต้องปฏิบัติ" (B0511/63-69)
- B0511/171-178 "การสอนของท้าวเวสสุวรรณ ผ่านจากจิตลูก จากจิต จิตสัมผัส หรือจิตวิญญาณ หูตาจมูก คนถูกกำหนดอยู่แล้วว่าต้องมาเรียนรู้ที่นี้ ทุกอย่างคือพัฒนาการ ร่างก็ไม่ได้เป็นทีเดียวนะก่อนที่จะประทับได้ ไม่ใช่อยู่ ๆ ประทับได้ ต้องพัฒนาการด้วยการปฏิบัติ ไม่ใช่แค่ปีเดียว ร่างปฏิบัติกินเจมาสวมสิบลีปี คนที่ถูกเลือกมาตั้งแต่เกิด นั่นคือเขาปฏิบัติมาก่อนหน้านั้นก่อนมาเกิด" (B0511/171-178)
- B1511/90-93 "สาระสำคัญจริง ๆ มันคือความเชื่อตั้งแต่โบราณ โบราณกาลก็เชื่อถือกันว่าเป็นจิตโลกบาลองค์หนึ่ง คอยปกป้องคุ้มครองโลก คนที่เขานับถือ ก็มีหลายองค์อะนะ แต่ส่วนใหญ่คนไทยเราก็จะนับถือท้าวเวสสุวรรณ เพราะว่าท่านเป็นเจ้าแห่งผี หมายถึงว่าป้องกันสิ่งชั่วร้าย คนไทยเรามีความเชื่อเรื่องผี นับถือผี มีทั้งดีและไม่ดี บางคนเขาได้รับความเดือดร้อนแต่พอมานูชาท้าวเวสสุวรรณซึ่งเป็นเจ้าแห่งผีนี้เขาก็ดีขึ้นหาย ทำมาหากินดี

วิทยาการ	บทสัมภาษณ์
B1621/75-76	<p>หมดจากความเดือดร้อนตรงนี้" (B1511/90-93)</p> <p>"ชุดคั้นเจอออย่างนั้น ถึงได้รู้จัก จริง ๆ แล้วยังไม่รู้จักรว่าเป็นท้าวภูเวร ชาวบ้านเขาเรียกอะไรไม่รู้ แต่เขารู้ว่าเป็นนายของผี อยู่ประจำบ้านแล้วฝึกตัว ไม่มากจนเด็กอย่างนั้นนะ เขาเชื่ออย่างนั้น" (B1621/75-76)</p>
B0511/302-305	<p>"ท่านพ่อท้าวเวสสุวรรณ ท่านพ่อพยายม ท้าวจตุโลกบาลนี้ส่งดวงวิญญาณ คือมาด้วยหน้าที่ที่ทำด้วยกัน คือหน้าที่ของท่านท้าวเวสสุวรรณภาคหนึ่ง ก็คือทำงานกับพ่อยายมถือบัญชีบุญ บัญชีบาปอยู่ข้างล่าง ก็คือมาพร้อมกันช่วยส่งวิญญาณ ตอนที่ท่านมาที่เห็นก็มีแค่นั้นนะ ที่มาแต่ละองค์จะไม่เหมือนกัน แต่อย่างของแม่มาคือช่วยเหลือดวงวิญญาณเหมือนภรรยาที่ท่านคือส่งดวงวิญญาณ มาปราบดวงวิญญาณที่ไม่ดี" (B0511/302-305)</p>
B1511/83-84	<p>"ท้าวเวสสุวรรณที่อยู่ที่นี่ ไม่นับคนที่เป็โรคที่เกี่ยวกับจิตอะนะ คนผีเข้าอะไรพวกนี้พอมาถึงที่ลานข้างหน้าก็หายเลย ล้มลงเลย หาย มาที่นี่ได้ยังไง เยอะ ประสบการณ์ที่นี้เยอะ" (B1511/83-84)</p>
B0511/124-125	<p>"เป้าหมายสูงสุดของท้าวเวสสุวรรณคือ การให้สืบทอดพระพุทธศาสนาจริง แต่ยังไม่ถึงขั้นเป้าหมายจะบรรลุนิพพาน" (B0511/124-125)</p>
B1611/142-143	<p>"จริง ๆ อะท้าวเวสสุวรรณที่ท่านเป็นเทพที่มีศีลมีธรรมมีอะโรคคล้าย ๆ เหมือนกับคนธรรมดาที่เรียกว่าคนอยู่ในศีลในธรรม เป็นคนที่มีเมตตา เป็นท้าวมหาราชอีกองค์ เป็นเทพที่อยู่ในศีล ในธรรม มีธรรมะ ไม่เบียดเบียน คล้ายมีเมตตา" (B1611/142-143)</p>
B1611/215-222	<p>"จิตใจของคนโดยมากคนก็ต้องหาที่พึ่ง ที่นี้เวลาเราจะสอนที่พึ่งเขาคนอื่นก็ต้องให้พึ่งตัวเอง เราจะสอนแบบนั้น ถึงเวลาสวดเวลาอะไรเราจะสอนเรื่องนี้ก่อน เกี่ยวกับเรื่องพึ่งตนเอง ไม่ใช่เอาแต่สวด คือให้เขาได้ประโยชน์จากการที่เขามานี้ ก่อนที่เราจะบอกเขาก็จะให้เชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก่อนอื่นเราก็สอนต้องเชื่อตัวเราเองก่อน ทำดีก็ได้ดี ทำชั่วก็ได้ชั่ว ให้พึ่งตน ให้รักษาตนให้ดีก่อน เราไม่ใช่ให้เขาไปมงายหมกมุ่น อันนี้มันเป็นส่วนกำลังใจ สบายใจ โยมมานี้โยมต้องพึ่งตนก่อน อาศัยตนของโยมก่อน โยมต้องสร้างความดีก่อน เชื่อตนของตัวเองก่อน ก่อนจะเชื่อกรรม พิธีที่โยมเข้าก็เป็นส่วนหนึ่งของกำลังใจ คนมีความวิตกกังวลอะไร คิดไปต่าง ๆ นานา นี้เราก็จะใช้วิธีการสอนให้พึ่งตนให้เชื่อตน เพราะฉะนั้นก่อนจะทำพิธีต้องให้ไหว้พระกราบพระ สมาทานศีลก่อน รักษาศีลก่อนก่อนจะเริ่มพิธี ให้เขาได้ประโยชน์หลาย ๆ อย่าง ไม่ใช่จะพุ่งไปเชื่อท้าวเวส อย่างเดียว ต้องเชื่อและเคารพพระรัตนตรัย" (B1611/215-222)</p>

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1612/112-119 "ตั้งแต่เราบูชาหรือเคารพนับถือมา ไม่ว่าจะเป็นอาชีพรูปร่างหน้าตาที่การทำงาน หรือครอบครัว คือผมขออนุญาตนะ ครอบครัวผมทุกวันนี้มันเปรียบเสมือนครอบครัวเป็นตัวอย่าง เพราะว่าลูกมีสามคน อย่างที่คนยุคนี้สมัยนี้เขาบอกกัน ถูกหวยรางวัลที่หนึ่ง ไม่เหมือนกับมีลูกที่ไม่เกรง ไม่ไปติดยา ไม่ไปเกรง เท่านั้นครอบครัวก็มีความสุขแล้ว คุณมีเงินร้อยล้านพันล้าน แต่ครอบครัวไม่มีความสุขมันก็ไม่มีประโยชน์ ผมว่าผมคิดอย่างนั้นนะ ทุกวันนี้ผมก็อยู่แบบพอเพียง เป็นผลจากการที่เราไม่ทำเวสสุวัณอยู่ในใจ ผมก็ว่าผมคิดอย่างนั้นนะ ทั้งทำเวสสุวัณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะว่าเราชาวพุทธ หนึ่งขยันทำบุญ สองเคารพนับถือในสิ่งที่เราเคารพนับถือ พระองค์แรกก็คือพ่อแม่ พระองค์ที่สองก็คือพระพุทธเจ้า หรือพระอะไรต่าง ๆ พระภิกษุสงฆ์ มันจะเป็นลักษณะนั้น" (B1612/112-119)
- B1623-2/313-320 "ผลจากลือตเตอร์ไบนัน แล้วชีวิตเปลี่ยนไปเลย เหมือนเป็นต้นทุนนะ ไม่ใช่ว่าห้าแสนจะทั้งหมด ก็ไปซื้อที่ไว้ ส่วนหนึ่งก็มาทำการค้า มันก็มีกำไร แต่กำไรน้อยสมัยก่อน ข้าวเปลือกหนึ่งได้กำไรสี่ห้าสตางค์ สิ่งหนึ่งนี้รู้แล้วนะ ตั้งละห้าบาทได้กำไรถึงละสลึงก็สุดยอดแล้ว แล้วพอถึงหน้าที่จะต้องเก็บข้าวเปลือกเข้ายุ้ง มันต้องใช้ทุนสูง เงินสดที่เคยถูกลือตเตอร์มันทั้งหมดไม่มี พอหลังจากนี้ เงินสดที่จะใช้ มกรากูมภา ก็ขาดมือ ก็ต้องมีการกู้ยืมบ้างอะไรบ้าง ก็ต้องพึ่งตนเองด้วย แล้วก็ทุกคนก็ตั้งใจเรียนหมด แล้วทุกคนเรียนก็สำเร็จทุกอย่าง ทุกคนก็ยังเชื่อเหมือนเดิมว่า เถอเตี้ยเขารวยมาจากตรงนี้ เคยได้อย่างนี้มาก่อน เราก็ศรัทธาบ้าง เชื่อถือบ้าง" (B1623-2/313-320)
- B1623/421-428 "ก็พยายามดูท่านแล้วก็จำภาพไว้ แล้วก็บอกตอนนี้ผมจะเปิดสวนนะ ถ้าทำอะไรให้สะดวก จะปลูกอะไรก็เจริญงอกงาม อย่าเจอโรคภัยไข้เจ็บต้นไม้นะ ตัดดอกออกผลเยอะ ๆ ขายได้ราคาดี ๆ ผลที่ได้จากที่ทำมาก่อนที่จะหยุด จริง ๆ ทุกอย่างอยู่ที่ศรัทธา ก็ไม่รู้จะ ทำไปทำมาก็อาจจะมีส่วนนะเป็นกำลังใจ ก็ซื้อที่ได้แปลงสองแปลง ก็ทำมะละกออยู่หกปี ก็มีเงินซื้อที่ทาง พอใช้จ่าย ก็เหมือนกับเรามีของพวกนี้แล้วแต่ไม่ใช่เราจะมีองเท้าเดี่ยวนั้นจะรำรวย ทำอะไรก็ระลึกถึงให้ท่านช่วย ขอพร นางที่ก็เอามาผูกเพ่งไปนี่ก็ถึง แต่มันก็เป็นความเชื่อเนอะ" (B1623/421-428)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1623-2/10-40 "พอหลังจากได้ทำวฤเวรมาเนี้ เด็กปกติทุกอย่างแต่เริ่มงอแง ร้องทุกวันทุกคืน ทั้งคืน จนคนที่ได้มาเขาก็รู้จักกับเตี้ย เตี้ยชอบทางนี้เนอะ เขาก็มาคุยให้เตี้ยฟัง จะเป็นไปได้ไหมที่ได้ทำวฤเวรมาแล้วทำให้ร้อน แล้วเด็กเล็กหรือคนในบ้านเนี้จะมีอาการต่าง ๆ นานา เขาก็เอาไว้อยู่นานเตี้ยนะ ที่เตี้ยเล่าให้ฟังหลายเดือน จนทนไม่ได้ก็ไปคุยกับเตี้ยว่าเตี้ยวฤจะไปขว้างลงบึงละ เจ้าของเดิม ชื่อนายสวน จำนามสกุลไม่ได้ ตอนเนี้เขาย้ายไปอยู่เชียงใหม่ พอรู้จริง ๆ ว่าเขาจะไปขว้าง เขาก็เดินไปที่บึง เตี้ยก็มาพอดี เตี้ยบอก เฮ้ย ไม่งั้นก็ซื้อต่อไว้ย้ ตาสวนก็ไม่รู้จะเรียกราคาเท่าไหร่ เตี้ยให้ไปยี้ลืบห้าบาท ตาสวนก็บอกว่า เฮ้ย มันร้อนนะ เตี้ยวฤก็มึงอยู่ไม่ได้นะ สมัยก่อนเตี้ย ก็ยังจน หาบน้ำแข็งใส เป็นตุ้ไม้ไม้คานกลม ๆ ไม่จริงหาบขาย ที่มีขายตุ้ ๆ สมัยโบราณก็ใส่น้ำหวานใสอะไร แล้วก็จริงอย่างเขาว่า กังอแงกันทั้งบ้าน ทั้งพี่ทั้งน้อง สามคน แกก็ไม่ละพยายาม ร้อนดีนักเอาไปด้วย หาบน้ำแข็งใสเอาไปด้วย ใส่น้ำแข็งใสไปะไว้ ๆ ๆ น้ำแข็งหมดก็ถ่ายออกไปะไปเรื่อย ๆ เด็กก็ยังไม่หายงอแง ทั้งที่แข็งแรง ไม่เป็นโรคไม่เป็นภัยนะ ร้องกระจองแงเสร็จแล้วตอนหลังแกก็จนปัญญาเหมือนกัน แกก็มาตามหลวงพ่อ หลวงพ่อบอกก็จับบวชซะสิ ก็เอาทำวฤเวรไปบวช ก็ไม่ว่าเชื่อว่าหลังจากนั้นพวกผมก็ไม่เคยงอแงแข็งแรงดี จนผมโต จำความได้ แกก็อธิษฐานบอกว่า ถ้าไม่งั้นก็ขอให้รำให้รวย ทำมาค้าขึ้น หลังจากนั้น ก็เลิกใส่น้ำแข็งใส พอดีเขาเปิดห้องแผลงลอย ก็ไปจงห้องแผลงลอยไว้ ลือคหนึ่ง ชายพวกผัก พวกมะพร้าวอะไร แกก็อธิษฐาน ตอนเนั้นยังขายแผลงลอยอยู่ ผมก็โตแล้วละ ก็จำความได้แล้วน่าจะมี พ.ศ.2502 หรือ 2503 เนี้แหละ แกก็ถูกล็อตเตอรี่รางวัลที่หนึ่ง ตาไหนกถูกสองแสนห้า ราว ๆ พ.ศ. 2501 2502 2503 ปรากฏว่าแกเวอร์ไม่ทำอะไรเลย มีลิเก มีอะไรเปิดบ่อนเล่น ไม่พอปีหมดตัว แล้วหลังจากนั้นเตี้ยก็มาซื้อล็อตเตอรี่ซื้อใบึงถูกห้าแสน หลังจากอีครั้งเสี้ยวนั้น รางวัลที่หนึ่งรอบบึงแล้วอันนั้น ครั้งเสี้ยว รอบหลังเนี้เต็มใบ" (B1623-2/10-40)
- B1623-2/298-299 "อย่างเงี้เขาเจอก็ถือว่าเขามีโชคโดยตรงอยู่แล้ว อย่างคนอื่นเขาขายเขาก็ได้ตั้งค้เงี้ แต่ของเฮี้ยเนี้เขาได้โชคจากสิ่งที่เขาได้มาแล้วเขาบูชา เขาก็ไม่ได้ปลอยไม่ได้ขาย เขาเก็บไว้บูชา ก็เหมือนจะดลบันดาลให้บ้านเขารวยขึ้น" (B1623-2/298-299)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1612/74-84

"มันยังงี้ก็คือเราหนึ่ง เดี่ยวขออนุญาตจะพูดไป ทั้งทำเวสสุวัณ ทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในบริเวณนี้ เราให้ความเคารพนับถือ แล้วก็ส่วนใหญ่จะทำงาน ก็คิดว่าท่านเห็นนั่นแหละ งานบริการชุมชน อันนี้ขออนุญาต ไม่ใช่ว่าคุยโอ้อวด ก็คือสมัครครั้งแรกกันสี่คน เราก็ไม่ใช่คนพื้นที่เป็นเขย ก็ไม่ใช่บ้านไกล บ้านหมู่บ้านติดกัน สมัครกันสี่คนก็ได้รับเลือกตั้ง เพราะสมัยนั้นมันอยู่กับวาระห้าปี พอครบห้าปีก็สมัคร ไม่มีคู่แข่ง ไปสมัครคนเดียว ไม่มีใครไปสมัคร เราก็ตั้งจิตอธิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายก่อนเดินทางกับออกทำเวสสุวัณให้คลาดแคล้วปลอดภัย ไม่มีใครมาลงแข่งขันนั่นแหละลักษณะนี้ ได้รอบแรกแล้วสมัครคนเดียวรอบสอง ครบวาระรอบสาม 2554 ครบห้าปีคล้าย ๆ หมดวาระก็ต้องเปิดรับสมัครใหม่ เราก็ใช้ตำราเดิมบอกกล่าว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำเวสสุวัณว่าขอให้สมัครคนเดียว ก็สมัครคนเดียว ก็คือถ้าอะไรก็ตามมีการแข่งขันมันก็เกิดความแตกแยก"

(B1612/74-84)

B0511/182-186

"เหตุที่ให้บางคนเห็นภาพคนตาย เห็นภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล่วงหน้า นั่นคือการสอนอย่างหนึ่ง ในเรื่องคุณความดีและกำหนดเวลา ทุกอย่างมีเวลา ถ้าเราได้รู้ก่อนเราก็ทำคุณความดีสะสมไว้ ต้องการสอนแบบนี้"

(B0511/182-186)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0511/401-419 "แต่ก่อนแม่ หน้าน้ำตกปลา แม่ตกปลานะ ตกปลาแล้วมีความสุขมาก แต่เราก็อามากินนะ ตกปลาก็เอามากิน โอ เห็นมันน้ำใสละ อย่างน้ำขุ่นนี่ ได้ดูนี่เห็นเหยื่อเรากระตุก ๆ แม่ยังคิดว่าเออ แต่ก่อนมีบ่อตรงนี่ บ่อนี้เขาอยู่ บ่อนี้กลัวตาจะตก ก็เลยถมบ่อ บ่อปลาสวย ปลาอะไรนี่ ที่ก็ไปตกข้างนอก เออ ขอให้ได้สิบ อยางกะตัวเราเป็นพระสังข์อะ ได้สิบตัวนะ ยี่สิบตัว แต่แม่ไม่ค่อยนั้น ไม่ค่อยทำปลา ไม่กลัว ตอนหลังก็เราเห็นปากแจ้ออย่างนี้ ตอนแม่อยู่กรุงเทพฯนะ มีผลนะ เรื่องนี้จริง ๆ มีผลจริง ๆ เรื่องกรรมจริงตามทันแล้วแม่ไปเกี่ยวกับพุทธศาสนา แม่จะไป ที่จริงแล้วแม่ยังไม่ได้เขียนเกียรติบัตรให้เขานะ เขามาเป็นพุทธมามะกะ เข้าแถวกันยาว แล้วแม่กินเจ วันนั้นอะ กินเจยังไม่รู้ฟันหักไปโดนอะไรไม่รู้ฟันหัก เขาเรียกอะไรเงงแหลมอะ มันก็แทงตรงนี้เหงือกอะ เจ้ออย่างนี้เลยนะ คอมพิวเตอร์เสีย แล้วแม่ต้องเขียนอะ เขียนเกียรติบัตรให้เขา แถวยาวอย่างนี้เลยนะถึงบ้านโน้นอะ เขารอ จนสามสี่ทุ่มแม่กลับบ้าน แล้วจะไปนั้นก็ได้ ตอนหลังพระมาช่วยเขียน เขียนคนเดียวแล้วคอมพิวเตอร์มันเสียใจ ปากก็เจ้อ ก็ต้องเขียนอย่างนี้เลยรู้เลย ตั้งแต่นั้นมาก็เลยตั้งจิตอธิษฐานกับองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าจะไม่ตกปลาอีกแล้ว แล้วไม่ปากเปื่อยไม่เป็นอะไรเลยนะ แต่ก่อนแม่จะบวมตรงโง่ง บวมตรงนี้ เขาเรียกรำมะนาด ไซ้ใหม่ นั้นแหละปากอักเสบ เหงือกตรงโง่งตรงนี้เป็นป่อย มันเป็นเพราะผลนี้ละ เรื่องจริง เหมือนกับท่านก็มาสั่งมาสอนอย่างนี้ ลักษณะอย่างนั้นแหละ เหมือนเราจะต้องเจอตัวเองแล้ว จะรู้อะ แล้วขนาดหน้าปลาช่อน แต่ก่อนยายเขายังไม่แก่เท่าไรว่ ก็ทำปลา ปลายังเยอะ น้ำเยอะปลาเยอะ เขาให้ทำปลาช่อน แม่ก็หุบหัวปลาช่อน หุบหัวแล้วมันคืน ๆ ๆ ๆ อย่างนี้ แล้วแม่ก็สั้นอย่างงี้ โอโห เชื่อไหม แม่เลยรู้ว่าทำไมเลขขนาดนั้น แล้วไม่ทำเลยตั้งแต่นั้น ไม่เคยเลยนะเรื่องทำปลา แม่ไปซื้อเอาดีกว่าสบายใจ ชื่อทานดีกว่า ไม่ทำปลา ก็อาจจะเป็นเพราะข้างในเขาด้วย สอนเราด้วย แล้วเขาทำให้เราเห็นว่านี่ทำแล้วมันเป็นอย่างนี้ ผลของการทำบาป แล้วทันควันอะไรอย่างนี้" (B0511/401-419)
- B2411/48-51 "ก็คือบางคนนี่ ที่รู้มานะ คนในสนามบินมันมีบางคนนะ เขาเล่าให้ฟังที่เขาทำงานที่โง่ง เขาไปเก็บงานอีกรอบ เขาบอกมีบางคนไปลบหลู่อะ ก็มานอนตายข้างหน้าแท่น ก็มีคนข้างในเขาเห็นอยู่ดี ๆ ก็ไปนอนตาย เราก็ไม่รู้ว่าจะจริงเท็จแค่ไหน" (B2411/48-51)
- B0511/152 "ตั้งจิตอธิษฐาน จิตเรามัน สมมติเป็นเลิศ สมมติประเสริฐ ขอให้ตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้เรารู้ด้วยจิตของเรา ในการทำกิจการงานต่าง ๆ ให้สำเร็จ" (B0511/152)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1623-2/185-193 "ก็ยังคงศรัทธา แล้วก็เชื่อถือ ยึดมั่นในสิ่งนี้อยู่ว่า ถ้าเรามีครอบครัวแล้ว เรานูชาเรานับถือ แล้วก็มั่นในด้านของชีวิต ในมุมมองของชีวิตที่ดีขึ้น สุภาพการเงินก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ถึงกับจับจวนอะไร ณ ปัจจุบันก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ ๆ เวลานูชา ก็ได้ไปก็ยกมือไหว้แล้วก็บอกกล่าว ได้มาแล้วเนอะก็เป็น โชคลาภดี มาอยู่กับผมก็ขอให้ร่ำรวยยิ่ง ๆ ขึ้น ๆ ทำอะไรก็เฝ้าระวังนี่อะครับ แต่เดิมก็เคยไว้ที่หิ้งพระ หลังจากข่าวที่เขาว่าถ้าได้ทำวฤเวจรจะร่ำรวยแพร่สะพัด ออกไปก็เลย ไม่อยากไว้ที่หิ้งพระ ตอนนั้นก็เลยเก็บเข้าตู้ แต่จิตใจก็ยังระลึกถึงแล้วก็ศรัทธาอยู่ คือก็มีในครอบครัวแต่ศรัทธาก็คือใจของเราที่นึกไปถึง แม้ไม่ได้อยู่กับตัวเราแล้วแต่ใจก็ยังนึกถึงสิ่งที่เราได้พบได้เจอตรงนั้นนึกถึงท่านตรงนั้น " (B1623-2/185-193)
- B1622/58-60 "คือของเราไม่ได้ทำเหมือนกับว่า ถ้าใครมานูชาแล้วจะต้องร่ำรวย ไม่มีอภินิหาร ไม่ได้มีความเชื่อ ไม่ได้สวดแทรกอะไรตรงนั้นไปเลย เราก็จะบรรยายอย่างให้คุณฟังว่า ทำไมถึงมีตรงนี้ ๆ ก็เหมือนกับสมัยนี้เรามีตัวแทนสำหรับที่เป็นพระเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ว่าของเราทำวฤเวจรเป็นตัวยึดเหนี่ยว" (B1622/58-60)
- B0511/72-74 "ในสถานที่ต่าง ๆ ทั่วโลก มีความเชื่อ มีศาสนาที่ต่างกัน มีการเข้าถึงหรือว่าสอนกลุ่มคนที่แตกต่างกัน ด้วยแบ่งภาคนะ ไม่ว่าจะทุกชาติศาสนา เหมือนกันหมดคุณความดีเหมือนกัน แต่องค์รูปร่างกายแตกต่างกัน" (B0511/72-74)
- B1511/104-111 "ก็ให้เขาสวนใหญ่มาให้ให้อาบน้ำมนต์ ได้นูชาสิ่งที่เป็นมงคลแล้วก็ สอนให้เขา ในวิชาของอาจารย์ก็จะมี ห้ามในเรื่องของการผิดลูกผิดเมียให้อยู่ในศีลในธรรมอะไรพวกนี้ ในศีลห้า คนที่อาบน้ำมนต์ไปแล้ว สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติต่อหลังจากนั้นก็คือรักษาศีล ภาวนาบ้าง ค่อย ๆ ดึงเขาเข้ามา แล้วก็ซึมซับในเรื่องของท่าน ศีล ภาวนาไป เพราะว่าบางทีคนเราเขามีทุกข์แล้วเขาไม่รู้จะไปแก้ที่ไหน บางทีเขาก็ไปผิดที่ แล้วก็ซึมซับข้อมูลในเรื่องของผิด ๆ อย่างนี้ อย่างน้อยเราก็ดึงคนเข้ามาใกล้วัดได้นิดนึง ถึงเวลาความเชื่อมั่นจะไม่ได้ความเชื่อโดยตรงของศาสนาพุทธเรา แต่มันก็เป็นทางอ้อมซึมซับอยู่ในคนไทยเรามานาน" (B1511/104-111)
- B0511/85-93 "แนวทางของมนุษย์ในการปฏิบัติตนเพื่อเตรียมความพร้อมเดินทางสู่โลกหน้า คือปฏิบัติตนปกติ ถือศีลธรรมตา ให้ครบแค่นั้น ให้มนุษย์ยังรู้จักตนเอง มองจิตตนเอง ภาวนา หรือว่าให้จำให้ได้ว่าตนเองเป็นใครมาทำอะไรที่นี่ การจำให้ได้ว่าตนเองมาที่นี่เพื่ออะไร" (B0511/85-93)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0511/189-202 "อืม มิเชื่อก็ไม่เป็นไรแต่บางร่างนะอาจจะมีอันเป็นไป มันจะเป็นเหมือนการลงโทษนะ ถ้าคนทั่วไปจะเป็นการลงโทษ แต่จริง ๆ แล้วนั่นคือต้องการให้ยอมรับ ให้เขายอมรับว่า มันมีอีกโลกหนึ่ง คนบนโลกนี้ทุกคน เลือกลงมาเกิดนี้ ทุกคนเห็นชีวิตของตนเองก่อนมาเกิด แล้วพอมาเกิดแล้วก็จะไปไปตามวัฏจักรที่ควรจะเป็นคือทุกอย่างถูกกำหนดไว้ว่า ช่วงชีวิตนี้เจอแบบนี้ ๆ เป็นไปเพื่อการเรียนรู้ของดวงจิตที่มากเกิดในกายตรงนี้ เหมือนกับ วิบากกรรม บางคนอาจจะอยู่เบื้องบนแต่ตกวิบากกรรมให้หล่นลงมาเป็นมนุษย์ ต้องมารับ ต้องสร้างคุณความดี เพื่อจะกลับไปสู่เบื้องบนเช่นเดิม เราสามารถเปลี่ยนวิถีของเราได้ ถ้าทุกอย่างถูกกำหนดตั้งแต่มาเกิด แต่เราสามารถเปลี่ยนทาง เปลี่ยนทางได้คือด้วย จิตของเรา ถ้าจิตเราบริสุทธิ์ บาป บุญแยกกันนะลูก บาปคือส่วนบาป บุญคือส่วนบุญ บุญเราสร้างสมสร้างสมไปเรื่อย ๆ แต่บาปถ้าเราบุญไม่ได้สร้างเลยบาปก็ตามทัน" (B0511/189-202)
- B0511/47-52 "ความมุ่งหมายต่อมนุษย์โลกในการพัฒนาตนเอง ก็แล้วแต่ความเชื่อและศรัทธา มนุษย์ บางคนก็เหมือนบัวพันเหนือน้ำ บางคนก็อยู่ใต้ดิน ข้าปรารถนาให้มนุษย์โลกเป็นมนุษย์ แท้มิใช่คน มนุษย์ก็คือผู้สร้างแต่คุณความดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ละเว้นความชั่ว"(B0511/47-52)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1611/109-124 "วัตถุประสงค์ก็คือช่วยเหลือพวกที่ว่ามีจิตใจที่ไม่มั่นคง คือความเชื่อศรัทธายังไม่มั่นคง พอใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ยังหวั่นไหว ไปเจอหมอดูทักว่าโดนของบ้าง ดวงไม่ดีบ้างอะไรอย่างนี้ ในใจมันก็เรียกว่ามันกึ่งกัน 50:50 ที่นี้เฮ้จะเชื่อทางนี้ดีทางนั้นดี พอใจไม่มั่นคงเกิดอะไรขึ้นมาก็เกิดความระแวง นี่ส่วนมากจะเป็นพวกนี้ เกิดความระแวงขึ้นมา ที่นี้เขาทำขึ้นมาคล้าย ๆ มันใจ ไม่ใช่ว่าจะสอนให้เขามงายเรื่องพวกนี้ เพราะถ้ามงายจริง ๆ พิธีนี้เขามาจากในพระราชวัง ถ้าจะมงายอะไรพวกบัณฑิตอะไรที่เขาจัดงานขึ้นมาเรื่อย ๆ ตลอดเวลา ความจริง ไม่ถึงกับจะต้องสอนให้มงาย คือคล้าย ๆ การสอนคนมันก็ต้องมีหลายระดับ เพราะมันมีเปลือก มีกระพี้ มีแก่นใช้ใหม่ ต้องดูว่าเขาอยู่ในระดับเปลือกหรือเปล้า ระดับกระพี้หรือเปล้า ระดับแก่นหรือเปล้า ถ้าเราไปสอนแต่แก่นจริง ๆ มีแค่บางคน อันนี้ผสมมันก็ต้องมีอีกอย่างหนึ่งก็เหมือนรวมคนให้เข้าวัดนี้สำคัญ รวมผู้รวมคนมา แล้วก่อนหน้าเราก็มีทำบุญ มีเทศน์สอนเขาอะไรเขาก่อน เนี่ยให้เขาเข้าวัดมากก็ต้องมีการเรียกสอน มีการอธิบาย มีการให้บริจจาคทำบุญ วัดบางวัดเขาก็ยังทำการก่อสร้างอะไร บัจฉัยที่เขามาทำบุญก็จะได้สร้างบุญให้ทานบริจจาคทาน แล้วก็พิธีก็ไม่ให้ใครเขามงายอะไรแบบนั้น คือจะพูดให้เป็นกลาง ๆ คือก็มียึดถือ แต่ยังไม่เขาก็ต้องยึดถือพระพุทธเจ้าก่อนละ เหมือนกับเป็นการสอนผ่านพิธีกรรมนี่แหละที่พูดมานี่ถูกต้อง เพราะคนเรานี้จะสอนตรง ๆ โดยมากไม่ค่อยเชื่อ จะเอาแก่นไปสอนเขาที่เดียวเขาไม่เชื่อ มันต้องหาทุกศโลบาย วิธีการให้เขาเข้ามาแล้วก็จะมีอะไรจะแนะนำก็แนะนำ ไม่ได้ให้มงายให้เชื่อจน ... ก็ยังมีที่เขายังนิยมก็มี ส่วนผ้ายันต์อะไร เขาก็นับถือว่ากันภูตผีปีศาจเขาไปไว้บ้านไว้อะไร รูปท้าวเวสดีติดบ้านไว้ก็ถือว่าเป็นเทพเจ้า" (B1611/109-124)
- B1511/73-80 "อ่า ก็เหมือนสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ถ้าเราไม่มีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจบ้างก็เหมือนหัว ๆ ไปเขาก็ไม่รู้ตรงนี้มีอะไรสิ่งยึดเหนี่ยวที่จะให้เขาคลายทุกข์ได้ พอเขามาเขาก็ได้คลายทุกข์ก็มีกำลังใจที่จะสร้างบุญสร้างกุศลและประพฤติปฏิบัติ มันก็เป็นเบื้องต้น แต่ไม่ใช่ทางหลุดพ้น เพราะว่าทางหลุดพ้นก็คือธรรมะของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ก็หมายถึงว่า คนเรามีทุกข์อะไร ได้มีอะไรที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวสักอย่างหนึ่งพอให้เขาคลายทุกข์เขาก็มีกำลังใจที่จะเดินต่อไปข้างหน้า บางคนไม่มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนะ พอมีทุกข์ขึ้นมาไม่รู้จะไปพึ่งอะไร บางคนถึงขั้นฆ่าตัวตายก็มี เพราะว่าตัวเองไม่เชื่อถืออะไร แล้วก็ไม่นับถืออะไร แต่ครั้งเชื่อถือนับถือในที่นี้ก็เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้เราจะมีกำลังใจในการทำความดีแค่นั้นเอง" (B1511/73-80)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1511/104-111 "ก็ให้เขาส่วนใหญ่มาให้เขาบ้างมนต์ ได้บูชาสิ่งที่เป็นมงคลแล้วก็ สอนให้เขา ในวิชาของอาจารย์ก็จะมี ห้ามในเรื่องของการติดลูกติดเมียให้อยู่ในศีลในธรรมอะไรพวกนี้ ในศีลห้า คนที่อาบน้ำมนต์ไปแล้ว สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติต่อหลังจากนั้นก็คือรักษาศีล ภาวนาบ้าง ศ้อย ๆ ดึงเขาเข้ามา แล้วก็ซึมซับในเรื่องของท่าน ศีล ภาวนาไป เพราะว่าบางทีคนเขาเขามีทุกข์แล้วเขาไม่รู้จะไปแก้ที่ไหน บางทีเขาก็ไปผิดที่ แล้วก็ซึมซับข้อมูลในเรื่องของผิด ๆ อย่างนี้ อย่างน้อยเขาก็ดึงคนเข้ามาใกล้วัดได้หนึ่งถึงสองคน ความเชื่อมั่นจะไม่ได้อาศัยโดยตรงของศาสนาพุทธเรา แต่มันก็เป็นทางอ้อมซึมซับอยู่ในคน "ไทยเรามาวัน" (B1511/104-111)
- B0511/315-321 "ก็หมายความว่าเรา เราต้องมีจิตบริสุทธิ์นะ จิตที่เราชอบช่วยเหลือคนนะ ถ้าเราไม่ชอบนี้เราจะปฏิเสธเลย คือ ถ้าเราไม่ชอบทางด้านนี้เราไม่สามารถทำได้ ไม่สามารถทำหน้าที่คือแบบพื้นฐานจิตใจของเรา ไซ่ ๆ พื้นฐานจิตใจของเราคือเราต้องบริสุทธิ์ใจ คือชอบช่วยเหลือคนมากกว่าที่ จะขอเขา อย่างสมมุติใครถือพานมา มาไหว้เหมือนเวลาจะมาดูเวลาทำพิธีนี้ คือสิบสองบาทเท่านั้น ที่อื่นเขาไปไหนอะ สามแก้ว สิบแก้ว แล้วแต่ แล้วอาบน้ำมนต์ที่เป็นพัน แล้วพานนี้ พานแก้ว พานสิบหก พานแปด สารพัด แต่ไม่ ก็ดูสิ แล้วองค์ทุกองค์ที่นี้ละ สอนให้คนปฏิบัติ ประหยัด แล้วอย่าคิดว่าการที่จะไหว้ครูแค่สิบสองบาทเป็นของปลอม เพราะบางคนคิดว่าการไปไหว้ครูองค์ละพันเป็นของจริง ไม่ใช่" (B0511/315-321)
- B1211/356-358 "ปางข้างล่างจะเป็นปางทิเบต จะเป็นขัณฑ์กาลา ซึ่งถ้าเอาความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณเกี่ยวกับศาสนาพุทธเรา ปางนี้จะเป็นปางที่เก่าที่สุดในโลก ซึ่งมีมาเป็นพันกว่าปี คนนับถือกันมาตลอด ขัณฑ์กาลามีถือฟังพจนนนะ เขี่ยบบนถุงเงิน" (B1211/356-358)
- B 0911/185-189 "พ่อท่านก็จะอยู่ชั้นจาดุม แต่ก็มีภาคพระพรหมอีก เป็นเทวสุวัตพระมหาสุตีเทพ คือถ้าในความคิดของพี่น้อง คือถามว่าทำไมต้องมีหลายภาค หลายปาง ก็คือเป็นความเชื่อของเทพ ในสมัยฮินดูนะ ก็ต้องมี คือเหมือนกับท่านจะแบ่งภาคอันนั้นอันนี้ ภาคนี้จิตดวงนี้ จิตดวงนี้อาจจะปฏิบัติแล้วถึงขั้นพรหม" (B 0911/185-189)
- B1211/338-348 "องค์สี่ทองข้างโน้นะ จะเป็นตอนที่ท่านมาสื่อตอนสมาธิ ตอนฝันถึงท่าน บอกว่ารูปร่างประมาณนี้ แล้วท่านก็ให้เราปั้นออกมาเอง โดยที่ว่าไม่ต้องเอาช่างปั้นมาปั้น ท่านว่าพวกช่างปั้นส่วนใหญ่จะเป็นคนที่กินเหล้า สวยไม่สวยก็ให้ทำออกมาเอง ที่นี้ทำไปทำมา โยมที่เขามา ขอพร ข้าว ทำไมท้าวเวสฯ เป็นแบบนี้ ไม่เป็นรูปปั้นยักษ์ เราก็เลยต้องทำรูปปั้นยักษ์ให้ จะเป็นลักษณะเหมือนรูปวาดของเทวดา จะเป็นกายสี่ทอง รูปลักษณะที่ เราฝันถึงท่านจะคล้ายคนธรรมดา แต่จะเป็นกายออกสี่ทอง ๆ คล้าย ๆ พวกดาราที่เราส่องไฟใส่ละ แต่ก็เป็นแค่คนปกติเหมือนเรา แต่ไม่ได้มีเครื่องทรงอะไรเหมือนในภาพวาด นะครับ" (B1211/338-348)

- วิทยากร** **บทสัมภาษณ์**
- B1441/260-263 "เพราะว่าท่านเคยปลวารถากับพระพุทธเจ้าไว้ว่า ตัวของท่านจะช่วยค้ำจุนศาสนาถึงห้าพันปี จะช่วยทุกวิถีทาง เพื่อให้ลูกหลานบุคคลในพุทธศาสนา พุทธศาสนานี้ถ้าบุคคลใดมีความทุกข์ท่านก็จะช่วยสงเคราะห์ให้ ถ้าบุคคลใดใฝ่ในเรื่องของคุณธรรม ท่านก็จะช่วย ก็แล้วแต่เหตุปัจจัย อย่างเช่นเรามีความใฝ่ฝันในด้านบำเพ็ญภาวนา ท่านก็ช่วย บางคนใฝ่ฝันในด้านค้าขายท่านก็ช่วย" (B1441/260-263)
- B1281/387-393 "มันเป็นยุคเสื่อมทำให้ผู้คนต่าง ๆ ถอยเดินออกจากวัดกันเยอะแยะไปหมดเลย และในขณะที่ผู้คนต่าง ๆ เดินจากความเสื่อมของสงฆ์ คณะสงฆ์แม้แต่เถรสมาคมก็ดูวุ่นวายกันอยู่ในเห็นไหม มันเป็นเรื่องของกาลวิบัติ แต่อย่าลืมว่าเมื่อสมัยสองพันห้าร้อยปีต้นมา ตอนนั้นเราเข้าสู่ยุคที่สองของศาสนามาห้าสิบเก้าปีแล้ว ซึ่งเป็นยุคของใคร มนุษย์ เทพ เทวดาต่าง ๆ ที่จะเข้ามา ปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา มนุษย์ก็มีผู้คนต่าง ๆ ที่พยายามจะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ผู้คนนั้นกลับคืนเข้าวัด ศาสตรียืนดวงก็อันหนึ่ง พวกคนกลับเข้าวัดนะ คุณจะต้องไม่หนีจากข้อปฏิบัติของพระนะ การใส่บาตร การทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว การทำสังฆทาน การสำนึกผิดตัวเอง การขอขมากรรม แล้วก็การขอพรองค์ท้าวเวสสุวรรณ ก็พวกกลับแบบนี้" (B1281/387-393)
- B0611/50-59 "จริง ๆ แล้ว เขาช่วยปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา คือให้เขาอยู่ในพระพุทธศาสนา ถ้าคนเราอยู่ในพระพุทธศาสนา บ้านเมืองก็จะไม่วุ่นวาย ทุกอย่างตั้งคมตรงไหนก็แล้วแต่ เทวดาก็มีศีลแปด ก็คงอยากจะให้มนุษย์สร้างความคิดดี แต่เขามาเนี่ยเพื่อมาสร้างบารมีของเขา สั่งสอนคน แต่คนบางที่เขาก็บอกกันไม่ได้ไง สัมผัสกันไม่ได้ เหมือนสุญญากาศ แต่เขาอยู่ในจิต ก็คือเหมือนอีกภพหนึ่ง ก็เหมือนเราอย่างนี้ เราก็ไม่สามารถจะมองนรกมีจริงหรือเปล่า สวรรค์มีจริงหรือเปล่า แต่เราก็สร้างความคิดดีเพื่อจะไปสวรรค์ ถ้าเราทำความชั่วเราก็ไปนรก แต่หลังความตายแล้วจะมีใครรู้อะไรบ้างว่าเราจะไปจริงหรือเปล่า ถ้าเกิดว่าเราศรัทธาบุญเวส แต่เราไม่เคยทำความดี ไม่เคยมีศีลห้า ไม่เคยสวดมนต์ไหว้พระ ไม่เคยทำมาหากิน ใครก็ช่วยเราไม่ได้" (B0611/50-59)
- B1411/268-273 "นี่เวสสุวรรณเขาก็สอนอย่างนี้นะ อยากให้หมู่มวลมนุษย์มีศีลมีธรรม เมื่อหมู่มวลมนุษย์มีศีลแล้ว เขาก็จะมีเทวดาอยู่บนสวรรค์ เมื่อสวรรค์ของเขามีเทวดามาก เขาก็ภูมิใจ อยากให้หมู่มวลมนุษย์มีศีล เขาก็เลยมาดูแลรักษาพระพุทธศาสนาช่วยพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์องค์ใดยังสอนพระพุทธศาสนาอยู่ ยังมีพุทธบริษัทมาประพฤติปฏิบัติดีอยู่ เขาก็สาธุโมทนา ช่วยค้ำจุนส่งเสริม ถ้าคนเหล่านั้นจิตใจต่ำทรามเป็นสัตว์เป็นอสุรกาย เป็นเปรต เป็นเดรัจฉาน ไม่มีเมตตากรุณา ค้ำจุนโลก เขาจะเอาไฟเผาบ้าง บ้านแตกสาแหรกขาดติดคุกติดตาราง เขาเอาจริงนะ ถ้ามีเช่นนั้นก็ทุบทิ้งเลย เอาหัวน็อคพื้นตายเลย เตือนนะ" (B1411/268-273)

วิทยากร

B1441/48-62

บทสัมภาษณ์

"แต่ถ้าของไทยนี้จะเน้นทรงเครื่องแบบอลังการสวย ๆ อย่างภาพนี้คืองานเขียนเน้นเป็นรูปลักษณะแขกอินเดีย ท้าวเวสสุวรรณที่มีเมียชื่อ นางจายวี หรือนางฤทธิ แล้วท่านมีลูกชายสองคนชื่อ ลูกชายคือท้าวณะระกุกกร กับท้าวมณีศรีพ ส่วนลูกสาวชื่อนางมีนาศรี คือท่านมีลูกชาย สองคน ลูกสาวหนึ่งคน ส่วนมากเขาจะกล่าวถึงแต่ท้าวเวสสุวรรณ แต่อยู่ในชาดกในไตรภูมิ พระร่วงเขาก็กล่าวไว้ว่า ในสมัยของพระนาคพระเศียร หลังพุทธกาลเราล่วงไป 500 ปี คือถ้าคิดเปรียบเทียบจะอยู่ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช คือพระนาคพระเศียรที่มีความเลื่อมใสว่า อยากรจะสร้างพระพุทธรูปสักองค์ ด้วยแก้วมณีโชติ ก็เลยไปขอกับท้าวภูเวรหรือท้าวเวสสุวรรณอันเดียวกัน แต่ท้าวภูเวรไม่ให้เพราะแก้วมณีโชตินี้เป็นสมบัติของพระพุทธเจ้าองค์ที่ห้าคือท่านเก็บรักษาไว้จนกว่าจะถึงในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย แต่ท่านไม่อยากจะให้เสียกำลังใจใจ ท่านก็เลยมอบแก้วมรกตให้ มอบมาแล้วก็เลยอาราธนา หรืออัญเชิญวิษณุกรรมมาแกะสลักให้ ก็เลยดูว่า เราดูว่ารูปทรงลักษณะไปทางศิลปกรรมอินเดีย ถ้าเราเห็นถอดเครื่องทรงออกจะเป็นลักษณะจุกเล็ก ๆ คือท่านมาเสริมเติมแต่งใส่มงกุฎใส่อะไรไปตามฤดูกาล แต่จริง ๆ จะเป็นรูปลักษณะหัวโล้นแล้วก็มีจุกผมเล็ก ๆ ท่านก็เลยเสี่ยงทำนายว่า ถ้าตราบไศศาสนาของพระสมณะโคดมเจริญรุ่งเรืองไปก็ขอให้พระแก้วมรกตนี้ไปอยู่ในสถานที่นั้น ก็เลยอยู่มาเรื่อย ๆ มาเผลอที่ไทยนี้ ถ้าตามประวัตินี้ เชียงใหม่ก็เคยไปอยู่แล้วก็หลาย ๆ ประเทศ แล้วก็ยุคสุดท้ายที่ลำบากที่จระประภาที่ว่าเป็นหลานของพระเจ้าไชยเชษฐาที่เวียงจันทน์ จระประภานี่คือถ้าเราดูประวัติพระนเรศวรที่ทำสงครามกับพระไชยราชา แล้วก็หลังจากนั้นมาก็ขอหย่ายุติศึกแล้วก็ขอกลับไปครองที่เวียงจันทน์ แล้วก็เลยนำพระแก้วมรกต แต่ก่อนคือซ่อนไว้อยู่ในเจดีย์คือเอาออกจากเจดีย์คือหนีภัยสงคราม แล้วก็เอากลับไปเวียงจันทน์ จนมาถึงรัชกาลที่ 1 ค่อยได้ไปอัญเชิญกลับมา เป็นข้อมูลจากไตรภูมิพระร่วง" (B1441/48-62)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1441/72-78

"คือไตรภูมิพระร่วงคือเป็นฉบับดั้งเดิมที่เขาจะกล่าวถึงวิมานของท้าวเวสสุวรรณ ว่าจะมีอยู่เท่าไร มีบริวารอยู่เท่าไร อยู่ทิศไหน แต่ถ้าพระอินทร์ในปัจจุบันนี่คือองค์ใหม่ ไม่ใช่องค์ที่ถวายดีดพิณต่อพระพุทธรูป แต่เป็นองค์ใหม่ ส่วนท้าวเวสสุวรรณยังเป็นองค์เดิมที่อยู่ในพุทธประวัติ คือจุลกุกบาลทั้งสี่ ถ้าในศาสนาของพระพุทธรูปเจ้าองค์ต่อไป ก็จะมีจุลกุกบาลทั้งสี่เหมือนกัน เท่ากับเป็นคุณงามความดีของพระพุทธรูปศาสนา อย่างเช่นไปจำพรรษาที่ดาวดึงส์ เป็นพุทธประเพณีที่พุทธมารดาของพระพุทธรูปที่ประสูติออกมาคืออยู่ได้เจ็ดวันคือจะตาย แล้วก็ไปจุดที่ดาวดึงส์ แล้วก็ถึงกาลเวลาแล้วพระพุทธรูปเจ้าต้องเสด็จไปจำพรรษาที่ดาวดึงส์สามเดือนแล้วก็จะเสด็จลงมาจากดาวดึงส์ ลงมาโลกมนุษย์ อันนี้เป็นธรรมเนียมเหมือนกันทุก ๆ พระองค์ อย่างพระพุทธรูปเจ้าองค์แรกก็มีธรรมเนียมนี้เหมือนกันคือที่จะไปโปรดพุทธมารดา คือจุลกุกบาลทั้งสี่นี่คือในยุคของพระพุทธรูปเจ้าองค์ต่อไปคือพระศรีฯนี่ก็ต้องมีเหมือนกัน" (B1441/72-78)

B1441/358-360

"ท้าวเวสสุวรรณนี่ก็จะอยู่ในเสาหลักเมืองทั้งสี่ด้านของมเหศักดิ์ หลักเมือง คำว่ามเหศักดิ์ ก็คล้าย ๆ กับยกขึ้นมาเป็นเทพ เป็นภูมิที่ดูแล ณ สถานที่ตรงนั้น ส่วนจุลกุกบาลเป็นผู้เป็นใหญ่ทั้งสี่ทิศที่อยู่ตรงเสาทั้งสี่ด้าน หรือสะดือบ้าน หรือเสาอินทวิลที่เรารู้จักกัน" (B1441/358-360)

B1011/61-64

"ท้าวเวสสุวรรณนี่ เขาเป็นท้าวเวโรหิ คือเป็นจุลกุกบาลนั้นแหละ จตุก็คือสี่ โลกุกบาลก็คือในโลกนี้ ก็คือทิศทั้งสี่ โลกทั้งสี่ ท่านเป็นหนึ่งในนั้น ท้าวเวโรหิ ก็คือยักษ์ ผู้ถือกระบองผู้เฝ้าสมบัตินี้แหละ ในประวัติดั้งเดิมที่เขียนไว้ เป็นยักษ์ถือกระบองผู้เฝ้าสมบัติ แล้วก็เข้าแห่งวิญญูณ หรือว่าเป็นผู้นำทางวิญญูณ ภูตผีปีศาจกลัว" (B1011/61-64)

วิทยาการ

บทสัมภาษณ์

B1411/113-130

"เป็นผู้มีบทบาท ดูแลหนุ่มมวลมนุษย์ คนไหนทำดี เขาก็จะยกย่องสรรเสริญ ช่วยอุปถัมภ์ค้ำจุน พวกที่ทำคุณงามความดีนี้แหละ อนุโมทนาด้วย ถ้าคนไหนทำผิด เขาจะลงโทษ โดยไม่มีคำว่างดเว้น ถ้าทำผิด ก็ต้องเป็นผิด ทำถูกก็ต้องเป็นถูก ท่านท้าวเวสสุวรรณเขาเอาจริงนะ ไม่พูดเล่นหรอก บางคนให้ล้มหัวน็อกพื้นตายเลยก็มี สมมุติว่ามาทำงานรับจ้างอยู่ในวัดทำความสะอาด มาทำอู๋ มาเอาแต่เงินพระ เอาแต่เงินวัด วันหนึ่งเอาเครื่องมาตัดหญ้า เอาแต่ว่าเดี๋ยวนี้อะ สองตัวเมียวันละห้าร้อย ดูไปดูมา สองสามเดือน มาเอาแต่เงิน มันไม่ทำงาน ปกติเครื่องตัดหญ้า วันหนึ่งได้ไม่รู้กี่เท่าไร เนี่ยมาเอาวันละห้าร้อยสองตัวเมีย เอาไปเอามาหัวน็อกพื้นตายเลย ถ้าไม่มีใครทำหัวมันจะน็อกพื้นตายใหม่ อายุแค่สามสิบเอ็ดปีเอง ตายแต่ผู้เป็นพ่อ นี่พาดูงานอยู่วัดโคกการามก็เหมือนกัน นักบวชเป็นพระ แต่จิตใจมันเป็นปุถุชน นมผ้าเหลืองก็สมมุติให้ท่านเป็นพระภิกษุสงฆ์ แต่จิตใจของท่านยังไม่เป็นพระ ความเมตตาอารีก็ไม่มี มีแต่จะเอาของๆ นี่แหละพวกไม่มีคุณธรรมอยู่ในใจ ท่านท้าวไม่เอา ไม่เอาด้วย วัดโคกการาม ล้มฝั่งปากเบี้ยว ชักกระตุก ลงวิหารแทบจะไม่ทัน วัดโคกการามนี้ยังขลังอยู่นะ ท่านท้าวเวสสุวรรณ ท่าน พ่อลีไม่เคยบอกไว้ว่า ท่านท้าวเวสสุวรรณเป็นองค์รักษาดูแลพวกเราอยู่นะ อยู่ประมาณนี้ท่าน พ่อลีเคยสั่งไว้ ตั้งแต่ท่านยังมีชีวิต ถึงได้มาสร้างเหรียญรุ่นนี้ เหรียญเวสสุวรรณ 2519 งานฉลองโบสถ์มีแกะสลักหน้าประตูโบสถ์องค์เล็ก นี่แหละผลงาน"(B1411/113-130)

B0631/2-14

"ความเชื่อและความศรัทธาของท้าวเวสสุวรรณ มาจากที่ว่าถ้าเราได้ดูละครเรื่อง พิภพมัจจุราชสมัยก่อนนะครับ ก็จะมีท่านยมทูต ท่านท้าวเวสสุวรรณ แล้วก็ท้าวเวสสุวรรณเนี่ยเป็นผู้ทำบัญชีวิญญาณทั้งหลาย วิญญาณภูตผีปีศาจทั้งหลาย วิญญาณผู้ที่เสียชีวิตแล้วก็ล่องลับไปแล้วเนี่ย ท่านจะมีบัญชี แล้วบัญชีของท่านเนี่ยก็จะบอกว่าคนนี้มีทำกรรมดีมาบ้าง คนนี้ทำกรรมชั่วมาบ้างน้อยแค่ไหน เพื่อที่จะให้ท่านยมทูตได้สั่งว่าให้คนนี้ไปสูคติภพในสวรรค์ หรือไปสูนรกชั้นไหนอะไรยังไง จะดูจากกรรมที่ก่อก่อนเสียชีวิต ที่นี้ท้าวเวสสุวรรณเนี่ยท่านจะมีบัญชีทั้งหมดในพิภพโลกมนุษย์ที่ล่องลับไปแล้วเนี่ยนะ ก็ถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทนะครับ ที่นี้ ความเชื่อตรงนี้ก็เกิด เกิดเมื่อว่าทำดีเมื่อล่องลับไปแล้วก็จะไปสูสวรรค์โดยการพิจารณาจากท้าวเวสสุวรรณที่เป็นผู้ให้ข้อมูลกับยมทูตนะครับ ที่นี้ทำไมถึงเอาศาลท้าวเวสสุวรรณมาตั้งไว้ในโรงพยาบาล โรงพยาบาลเนี่ยมีคนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก แล้วทั้งวิญญาณทั้งอะไรทั้งหลายเนี่ยทั้งภูตผีปีศาจ ก็ไม่อยากจะมันล่องลอยอยู่โดยไม่มี พูดย่างๆ ว่าไม่มีทะเบียนควบคุม คนดีคนชั่ว ปีศาจร้ายอะไรยังไงก็ไม่อยากให้มารังควาญคนที่ดี ที่นี้ความเชื่อตรงนี้เนี่ยก็เกิดขึ้นทางเราก็ได้ไปกราบนิมนต์หลวงพ่อ ผมไม่ทราบว่าคุณชื่ออะไรจริงของ ท่าน แต่ฉายาท่านว่า "หลวงพ่อชีโคส" ตรงนี้ผมไม่ทราบรายละเอียดนะครับ" (B0631/2-14)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0631/64-72 "ปี 2526 ตอนนั้นเจริญ จะไม่มีพิธีอะไรที่ใหญ่โต เพียงแต่หลวงพ่อกำหนดมาแล้วท่านก็บอกวิธีที่จะตั้ง คือ ทำวเสศสุวัณเณย เสมือนว่า ในภพของยมทูตนะครับ ต้องเจริญท่านไว้ที่สูง ให้สามารถมองเห็นอะไรได้ทั่ว สมัยก่อนหลังคา รพ. เเนียก็ไม่ใช่ลักษณะแบบนี้ เมื่อปี 2526 ก็จะเป็นอาคารที่เตี้ยบางสูงบ้าง หลักการไหว้เคารพท่านนะครับ มีอยู่คือจุดรูปเก้าดอก ดอกกุหลาบสีแดงเก้าดอก แล้วก็ขึ้นตอนการไหว้เครื่องบูชา นั้นจะไม่มีของที่เป็นกลิ่นคาว จะมีแต่ของหวานแล้วก็ของสวยงาม ผลไม้ สิ่งไม่มีชีวิต ไม่มีพวกหมูเป็ดไก่" (B0631/64-72)
- B0911/10-19 "โดยปกตินี้ดอกบัวนี่จะถวายพระพุทธร แต่เป็นพวงมาลัยเป็นดอกอย่างอื่นคือเราไหว้ศาล ไหว้อะไรก็ได้ แต่อันนี้จะเป็นแต่ละองค์ โดยเฉพาะอย่างองค์พ่อเวสข ที่จะเรียกท่านพ่อเวสข ท่านจะมีดอกกุหลาบแดงเป็นสัญลักษณ์ เพราะว่าบางคนเขาจะว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความรัก แต่จริง ๆ แล้วไม่ใช่ เพราะว่าสีแดงเป็นสีแห่งอำนาจ สีบารมี สีแห่งความรัก ความเมตตา คือเป็นสีประจำของท่านอยู่แล้ว บางคนเ้าะทำไมต้องไหว้ขอความรักจากท่านหรือ คืออันนี้สีแดงหมายถึงอำนาจไป ผู้ทรงพลัง ผู้มีพลังยิ่งใหญ่อะไรประมาณนี้ไง เป็นดอกไม้สีแดงมีหนาม ตามว่าเป็นดอกคาร์เนชั่นได้ไหมก็ได้ อยู่ แต่โดยทั่วไปท่านจะระบุไว้โดยตรงว่าเป็นสีแดง เป็นหนามพวกหนามนี้อาจจะมีความหมายในทางแหลมคมอะไรอย่างนี้ละ ถ้าเราตีปริศนาทางธรรมหรือในทางโลกก็ดีเนอะ อาจจะเป็นหนามที่แหลมคม มีบัญญัติเขียนแหลม คือเป็น ผู้ที่จะมีพลังมีอำนาจ สามารถเกี่ยวโน่นเกี่ยวนี่เหมือนงเล็บของพญาครุฑ อะไรประมาณนี้แหละ คือ ความหมายนะ" (B0911/10-19)
- B1431/47-54 "ข้อพิธีกรรมที่บนเนาะ ก็จะเป็นพวกผลไม้ ดอกไม้ที่บุ้ทำวเสศสุวัณชอบมากที่สุดคือเป็นดอกกุหลาบสีแดง หรือว่าเป็นดอกไม้ก็ขอให้เป็นสีแดงอะนะ รูปเก้าดอก มีบายศรีก็คล้าย ๆ ที่พาวัญญูเรานี้แหละ มันจะมีเก้าชั้น สิบห้าชั้น สิบหกชั้น คล้าย ๆ พาวัญญู บายศรีสุวัณอะนะ บายศรีพรหม ใช้บายศรีแบบนั้นเลย เพราะว่าบุ้ทำวเสศสุวัณพุดจริง ๆ ก็ เป็นพรหมก็ว่าได้อะนะ พออีกคนละชั้นเป็นที่ว่าอยู่อีกคนละภพภูมิ" (B1431/47-54)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1211/132-145

"ของเราเราจะถอดคาถาจากทางด้านนา ซึ่งมันน่าจะอิงกับศาสนาพุทธเรามากกว่า ก็เลยเอาตัวนี้ครับ คาถาโบราณจากล้านนาอยู่ใน อูบปาตะสันติ มหาสันติหลวง คาถานี้ล้านนาเราสวดมาตั้งแต่สัก 700 กว่าปีที่แล้ว ก็เลยถือว่าเป็นคาถาที่มีหลักฐานอยู่จริง แล้วก็เก่าแก่สุดในศาสนาทางเราโทษนะครับ เป็นความเชื่อเนอะ คือท่านชอบตัวนี้มากกว่า มันจะตรงมากกว่า คืออันที่ขึ้น อุตตะรัญจะ ... ประมาณว่า ข้าพเจ้าขออนอบน้อมเทพซึ่งรักษาทิศอุดร ซึ่งก็คือท้าวเวสสุวรรณและกบิรवारของท่าน ให้ข้าพเจ้าโชคดีมีชัยประมาณนี้แหละครับ แต่ถ้าบทที่เขาใช้กันทั่วไป อิติปิ โสภควา ยะมะราชาโน จะรวมของพญายมเข้าไปด้วย มันจะไม่ค่อยตรง แล้วที่นี้โยมจะไปสืบสนว่า ท้าวเวสสุวรรณกับพญายมองค์เดียวกันใช่ไหมที่จริงก็คือไม่ใช่" (B1211/132-145)

B142-2/243-263

"ชั้นรับตอกกล้วยจ๊ะ ก็มาแต่งต่ออายุ ทำจำนวนเท่าอายุ มีคนแก่ที่บ้านเขาทำให้ทำให้เขาแล้วก็มานูชาด้วย นิด ๆ หน่อยเป็นค่าแรง เป็นชั้นรับบายศรีลาว คล้าย ๆ กับบายศรีแต่จะเล็ก แล้วก็ผลไม้ มีไข่ เติริยมมาของแต่ละคนเติริยมมา หนึ่งมีบายศรี สองมีผลไม้ สามมีไข่ต้ม ก็คือเติริยมมาเท่าไรก็แล้วแต่ แต่บายศรีต้องเท่าอายุตามที่ท่านสั่ง สั่งไว้ก่อน พอถึงวัดนัดเขาก็จะมาทำตามนัดจ๊ะ ส่วนเรื่องปัจจัยเรื่องเงินทอง มันเป็นชั้นรับของท่าน ชั้นรับ 55 บาท อย่างอื่นก็แล้วแต่จะให้ แค่นั้นทุกพิธีที่มาจะกำหนดประมาณนี้ หรือว่าครั้ง ๆ ไปครับ หมายถึงอุปกรณ์ที่ใช้ ก็แล้วแต่บุคคล บางคนก็เยอะ บางคนก็ไม่เยอะทำพิธี แล้วแต่อายุของบางคน วันเดือนปีเกิดของแต่ละคน แต่ของก็คือมีแค่สามสิ่งแค่นี้ในทุกครั้ง สำหรับการมาขอความช่วยเหลือ หรือมาต่ออายุ เคราะห์กรรมต่าง ๆ ก็ขอมีแค่นี้ แต่จำนวนแล้วแต่ตามอายุตามวาระ โดยท่านสื่อสารผ่านมาบอกให้ แล้วเขาก็จะมาตามก่อนล่วงหน้า แล้วค่อยมาทำที่หลัง หลังจากที่ทำเสร็จแล้ว วันนัดหมายครั้งต่อไป เขาก็มาอีก เขาก็มาแล้วให้ฟังบอกว่าดีขึ้น แล้วพอนัดครั้งต่อไปเขาก็มาเรื่อย ๆ" (B142-2/243-263)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1441/211-231

"คือมันไม่ได้มีเครื่องบวงสรวงอะไร ถ้าภาคเหนือเขาเรียกสะตวง แต่เราก็มาเพิ่มหุ่น ฟางเข้าไปอีก เป็นหุ่นพระเคราะห์ แล้วก็ให้มีมือใส่พระเคราะห์ แล้วก็มียศทวดตามหลักพุทธศาสนาของเราให้แหละ และเราก็ใช้บทสวดในหลักของสิบสองปันนา แต่เราก็ตัดเอามาพอนเป็นท่อนเป็นท่อนก็มี เราเพิ่มหลักสูตรเข้าไปอีก แล้วก็มาเข้ามาเพิ่ม เจ้ากรรมนายเวรอันนี้เข้ามาอีก หลังจากพิธีกรรมดาคนเราจะจับป้าย จับป้ายแล้วก็หลังจากที่เรากล่าวนำเสร็จ ก็ให้หลับตาแล้วให้อธิษฐานว่า ข้าพเจ้ามีกรรมเวรอันใด สิ่งไหนที่กรรมเวรปิดกั้นดวงของข้าพเจ้า ที่มาเสวยอายุ วัน เดือน ปีเกิดของข้าพเจ้า ไม่ว่าจะเป็นเคราะห์ปีเคราะห์เดือน ก็ขอให้ขาดจากข้าพเจ้าไปในวันนี้ ในวินาทีนี้ด้วย บารมีของพ่อปู่เวสสุวัณ พ่อปู่พยายมท่าน แล้วก็ให้หนึ่งหลับตาจนกว่าอาจารย์สวดเสร็จ สวดเสร็จก็คือจะให้ลืมตาแล้วก็ว่าตาม ว่าเสร็จแล้วค่อยมาตัดด้วยสายสิญจน์ แล้วก็เอาด้ายสายสิญจน์ไปมัดเท้าของเจ้ากรรมนายเวรนี่ก็คือ คือให้เจ้ากรรมนายเวรเอวโหลสิกรรมให้ คนเราถ้าเจ้ากรรมนายเวรไม่โหลสิกรรมให้นี่คือบุญกุศลที่เราสร้างนี้จะไม่ได้หนุนของเราแล้วเราจะดวงไม่ดี ถ้าเจ้ากรรมนายเวรโหลสิกรรมแล้วคือบุญกุศลที่เราสร้างนี้มันจะหนุนของเรา ก็อันนี้บางคนก็ว่าเป็นดวงดีอะนะ เปรียบเทียบก็คือวิบากกรรมของเรา แต่สำคัญคือว่าเราพูดตกลงกันว่า มีระหว่าง ท้าวเวสสุวัณเป็นประธาน กับตัวเรากับเจ้ากรรมนายเวร ระหว่างสามคนนี่ต่อหน้า คือถ้าเขาตกลงนี้ ก็แสดงว่าเราผ่านอย่างนี้ อย่างเช่น แต่ก่อนมาขอมากที่สุดก็คือ พวกอาจารย์3 พวกครู โรงเรียนอะไรก็หอบผลงานมาให้ท้าวเวสสุวัณเจิมให้ 555 อาจารย์ก็ใช้วิธีสวดตัดกรรมตัดเวรแล้วก็เจิมแป้งสปริงของ แป้งเด็กนาร์ก แป้งตามูนี่ เป็นแป้งยี่ห้อเก่า ที่มีสัญลักษณ์ของความสมหวังเป็นรูปผู้ชายผู้หญิงกอดกัน แป้งเด็กนาร์กก็คือเป็นคติว่าเราทำอะไรก็น่ามองน่าอะไร คล้าย ๆ กับว่าเป็นเคล็ดเฉย ๆ แป้งสปริงของเป็นรูปคล้าย ๆ ความหอมของดอกมะลิ ก็เอามาผสมกัน" (B1441/211-231)

B1411/154-159

"แล้วก็ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ ถึงว่าชาวบ้าน บ้านไหนตำบลไหน อำเภอไหนก็ช่าง มีพระสงฆ์องค์เณรมาอยู่แล้วเขาก็ทำบุญเบิกบ้าน ทำบุญอะไรนี้ เกี่ยวกับท้าวทั้งสี่ที่เราทำกระทง ที่นี้ก็มาเชิญท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่มาดูแลหมู่บ้านนี้แหละ ท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ มีคนธรรพ์ มียักษ์ มีนาค ในงานขึ้นบ้านใหม่ งานบุญพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ ท่านอยู่ชั้นจตุตถะ อยู่ติดโลกมนุษย์นี้แหละ แต่เรามองไม่เห็น เขาไม่มีกาย มีแต่ธาตุวิญญาณ เขาก็จะดูอย่างนี้" (B1411/154-159)

- วิทยากร **บทสัมภาษณ์**
- B 0911/392-395 "ในชีวิตประจำวันของพี่ พี่ก็ไหว้ท่านธรรมดานะ คือพี่จะไหว้ดอกกุหลาบแดง ไหว้หน้าธรรมดา แต่ถามว่าพี่ทำทุกวันไหม พี่ไม่ได้ทำทุกวัน ท่านบอกว่า มันเป็นเพียงศาสนาพิธีภายนอก แต่ถ้าการที่จะทำให้ท่านทุกวันก็คือ หนึ่งเป็นคนดี สองคือสัจย์สุจริต สามเราจะลึกซึ้งอยู่ตลอดเวลา ก็คือปฏิบัติภายใน คำว่าระลึกก็คือเราปฏิบัติ เราภาวนา" (B 0911/392-395)
- B0621/259-275 "สาระสำคัญที่สุด คือการปฏิบัติตน การสวดมนต์และนั่งสมาธิเยอะ ๆ อันนี้จะเป็นประโยชน์มาก และเป็นหลักสำคัญในของพวกร่างต่าง ๆ ทั้งหลาย ถ้าเราปฏิบัติแล้วจิตเรานิ่ง จิตเรานิ่งแล้วทุกอย่างท่านจัดสรรให้ ท่านให้เราเอง แล้วท่านจะคอยช่วยเหลือเรา แม้กระทั่งเรานั่งสมาธิ ท่านก็จะสอนเรานะ มีคนเข้านะ เป็นอย่างงั้นนะ ลูก ทำอย่างนั้นนะ แนะเขาไปอย่างนี้ สอนเขาไปอย่างนี้ แม้กระทั่งไปงานที่ต่าง ๆ ท่านก็ยังไม่ให้เราเห็นนะ ว่าเขาไปงานนะ เราก็ไป พอเราตอนสมาธิมาทำไมมันเหนื่อยจังวะ มันเหนื่อยมากเลยเมื่อก็ เหมือนไปจริง อยู่ในห้องแอร์ห้องแตกพลัก ไปไหนมาวะ ขามีปวดเมื่อยเลยเหมือนเดินทางไกลมาเลยอะ แล้วพอเอ่อ ไปงานไหน ปู่จะพาไปงานไหนหนอ พอมาไม่กี่เดือนไปจริง ๆ เอ่ ตรงนี้เคยมาแล้วนี่ว่า งานนี้เคยมาไปนี่ไม่ต้องอะไรเลย ไปดิ่งเลย ทั้งที่ไม่เคยไปเลย ไปเป็นจ้ออย่างงี้ไม่ดี เราไปทำหน้าที่ของเราแล้วกลับ เพราะต่อไปมันไม่ดีล่ะ ท่านก็จะสอนเยอะ ท่านก็จะพาไปข้างบนข้างล่างนี่เป็นอย่างนี้ ท่านพาไปทุก ๆ ชั้นข้างล่าง เราไปเห็น นรกทั้งหลาย บาบาดาลทั้งหลาย เราไปจากที่เราั่งสมาธิท่านพาไป ใต้คนทำกรรมอย่างนี้ มันจะเป็นอย่างนี้นะลูก ผลมันจะเป็นอย่างนี้ มาข้างบน พระจุฬามณี มันจะเป็นอย่างนี้นะลูก" (B0621/259-275)
- B0622-2/21-26 "นานแล้วนะ 20 กว่าปีฝันเห็นพ่อ เมื่อก่อนไม่เคยรู้จักอะไรพวกนี้ เด็กบ้านนอก พ่อเขาลงมา เขาเป็นกายแก้วที่สวยงามมาก ไม่ได้เป็นอะไรที่นำกลัว พ่อเขาหล่อ เขาลงมาแต่เขาไม่ได้ยืนที่พื้นดินนะ แต่เรานั่งคุกเข่า เรารู้แต่ว่าเทวดาลงมาในความฝันเลย ยกมือพนมไหว้เทวดา เทวดาองค์นั้นก็ขี้ออกบิวารที่ตามลงมาสัก ห้า หก คนเห็นจะได้ แต่ก็เหมือนกายแก้วเหมือนกัน ก็บอกว่ามนุษย์เกิดมาก็ตามวิบากกรรมนะ ถ้าใครทำชั่วท่านจะ จัดการตามนี้ ถ้าใครทำดีท่านจะส่งเสริมเมตตา แต่สำหรับคนนี่คือลูกสาวของเรา ให้ช่วยกันดูแลให้ดี ๆ ในวบนี้ไม่ได้ตั้งใจที่เจอเทวดา เสียใจน้อยใจว่าส่งลูกมาเกิดด้วยความลำบากยากแค้น" (B0622-2/21-26)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1211/1-20

"เดิมทีตัวเองเป็นคนชอบนั่งสมาธิ ศึกษาศาสตร์พวกนี้ ก็นั่งมานานแล้วแหละ ทีนี้มันมีช่วงนึงอะ ได้คลุกคลีกับญาติโยมเยอะ โยมที่เขามีปัญหาชีวิต เราก็ได้ดูดวงให้ ไปพัวพันกับกรณีที่เราไม่สามารถแก้ไขได้ แล้วทีนี้ก็เริ่มป่วย ท่านเริ่มมา โดยการสื่อสาร ผีน ผีนว่าท่านชื่ออย่างนั้นะ ท่านเป็นท้าวเวสสุวรรณนะ ท่านจะมาช่วยเหลือเรา ให้เราทำงานคล่องขึ้น ประมาณนี้ คล้าย ๆ อย่างนี้ step อย่างนี้ พวกเคสแปลก ๆ ตัวเราเองก็เป็นแค่มนุษย์ธรรมดาคนหนึ่ง ไม่พอรู้เรื่องไซ้ใหม่ ทีนี้การสื่อสารคล้าย ๆ ความฝันมากกว่า ไม่ใช่มาพูดมาคุยกันเป็นตัว บางเคสมีแล้ว ท่านก็แก้ให้ว่าต้องใช้ยาตัวนี้ ใช้สมุนไพรแบบนี้ เราก็ลองทำตามแล้วมันก็โอเค หรือไม่ก็พวกคาถาบทสวดอะไรแบบนี้ ซึ่งเราเองเราก็จบสายวิทย์มา เราก็ไม่ได้เรียนรู้เรื่องพวกนี้ ท่านก็บอกว่า มันอยู่ตรงนี้ ๆ นะ เราไปตามดูมันก็มีจริง ๆ ให้ไปค้นที่วัดนี้ ไปค้นที่ร้านนี้ มุมนั้น มันจะมาในความฝัน (B1211/1-20)

B142-2/88-109

"ตอนนั้นก็บวชอยู่เหมือนกัน เป็นคนนั่งสมาธิเก่ง บางทีนั่งอยู่ก็ลอยขึ้นไปในวิหาร เออ ลอยขึ้นไปติดเพดาน แล้วก็ลอยลงมา ผมก็ไม่ทราบนะ อาจจะเป็นช่วงจิตเราว่างอะนะ เออ ไม่ได้ ลืมตา เออ ช่วงนั้นบวชอยู่วัดท่านพ่ออี ผมก็เป็นคนรักขากฎี ท่าน กฎีท่านพ่อลี ท่านอยู่ด้วยกันแต่ก่อน ผมเป็นคนดูแลอยู่ที่นั่น นั่งวิปัสสนากรรมฐานก็อยู่ที่นั่น ก็หลายอย่างนะ ช่วงเราลอยขึ้นไป เราชู้สึกเหมือนว่า มันแจ่ม มันสว่างหมดเลย เหลืองอร่ามเต็มในวิหาร ลอยขึ้นไปแล้วก็ลอยลงมา แต่ก็อยู่ที่การกำหนดจิตของเราเหมือนกัน กำหนดจิตให้มันขึ้นไป กำหนดจิตให้มันลงมา ช่วงนั้นผมนั่งแกงพุดง่าย ๆ ไม่อยากสึกเลย ช่วงเรานั่งภาวนา จิตเราเงิบไป แล้วท่านก็ผ่านเข้ามา ตอนนั้นช่วงใหม่ ๆ ก็ปรากฏเห็นภาพพ่อลี ท่านลอยมาด้วยกันกับท้าวเวสสุวรรณ อาจช่วงนั้นจิตผมว่างมาก เข้ามาทั้งสององค์ แล้วก็เทศน์ เทศน์ก็เกี่ยวกับธรรมะทุกอย่าง ธรรมะของท่านพ่อลี ท้าวเวสสุวรรณท่านถึงพรหมน้ามนต์ให้ลูกศิษย์ลูกหา" (B142-2/88-109)

B1211/223-230

"ก็เคยเจอที่ว่าอันนี้เป็นเศษจริงนะ โยมเขาอยู่ที่โยโกฮามา เป็นคนอิสาน อยู่ถัดไปจากนี้ไปสองหมู่บ้าน แยกไปเปิดร้านอาหารอยู่ที่ญี่ปุ่น โยโกฮามาซึ่งห้องก็เล็ก ๆ ประมาณนี้แหละครับ เขาจะบอกว่าแหล่งประวัติศาสตร์ตรงนั้น มันจะเป็นส่วนที่ขามูไรเขาฆ่ากันตายเยอะ แล้วก็ไม่ว่าจะร้านคนเวียดนาม คนอะไรไปทำเดอะ เจิงหมดครับ แกก็คล้าย ๆ หมดทุนก่อนสุดท้ายแล้ว แกจะไปตั้งตัวแกนอนไม่ได้เลยแกว่าจั้น หลับตาลงก็ฝันร้าย ฝันแต่สิ่งไม่ดี เขาก็ให้ญาติมาขอผ้ายันต์ เราก็อะให้ให้ไปตามความเชื่อ เพราะก็ไปเสริมมาบอกว่าถ้าจะไล่ผีก็ต้องทำเวสสุวรรณเท่านั้น เราก็ให้ไป เขาก็เอาไปแก้ไขตามความเชื่อ พอเขาเอาผ้ายันต์ไปแปะก็โอเค ก็รู้สึกมั่นใจหรือเปล่าไม่รู้นะ แต่เขาบอกว่าเขาหลับสนิทมากขึ้น แล้วเขาก็ทำมาค้าขายได้ตามปกติ ตอนนั้นก็ผ่านมามีที่สามแล้วครับ ก็มีกำไรก็ส่งกลับมาที่บ้านเขา" (B1211/223-230)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0631/9-14

"ที่นี่ ความเชื่อตรงนี้ก็เกิด เกิดเมื่อว่าทำดีเมื่อล่วงลับไปแล้วก็จะไปสู่สวรรค์โดยการพิจารณาจากท้าวเวสสุวรรณที่เป็นผู้ให้ข้อมูลกับยมทูตนะครับ ที่นี้ทำไมถึงเอาศาลท้าวเวสสุวรรณมาตั้งไว้ในโรงพยาบาล โรงพยาบาลเนี่ยมีคนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก แล้วทั้งวิญญาณทั้งอะไรทั้งหลายเนี่ย ทั้งภูตผีปีศาจ ก็ไม่ยอมให้มันล่องลอยอยู่โดยไม่มีพุดง่าย ๆ ว่าไม่มีทะเบียนควบคุม คนดีคนชั่ว ปีศาจร้ายอะไรยังไงก็ไม่อยากให้มารังควาญคนที่ดี ที่นี้ความเชื่อตรงเนี่ยก็เกิดขึ้นทางเราก็ได้ไปกราบนิมนต์หลวงพ่อบุญมาไม่ทราบว่าคุณชื่ออะไรจริงของท่าน แต่ฉายาท่านว่า "หลวงพ่อบุญโศลก" ตรงนี้ผมไม่ทราบรายละเอียดนะครับ" (B0631/9-14)

B 0911/110-121

"เหมือนเขาคิดว่าเป็นของแท้หรือเปล่าที่ลงมา หรือเราอุปโลก ณ ตอนนั้นที่ก็ไม่รู้หรือกว่ามันเกิดอะไรขึ้น แล้วที่นี้พอที่รับอะไรไป พี่ก็สวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติ แล้วที่นี้พอมาโดนลงของ ประมาณห้ากลุ่ม ทางหนองคายบ้าง ร้างทรงอันนั้นอันนั้นบ้าง เหมือนกับมาหาผลประโยชน์ไง แล้วที่นี้เอาลาบเลือดมาไหว้ท่าน เอาโน้นเอานี้มาไหว้ท่าน ที่ตอนนั้นเหมือนกับท่านลงมาใหม่ ๆ เราไม่รู้เนอะว่าเราจะป้องกันตัวยังไง เราไม่รู้ว่ามีเกิดอะไรขึ้นกับเรา เรามีแต่ความสงสัยใจ ว่ามันเป็นยังไง พอเลือดมา พี่ก็จะมีการเลย เป็นเหมือนกับญาติท่านถอย เหมือนเรากลัว อ้อ ไม่เอาแล้ว หรือบางทีก็เสียดังเลย เอาออกไปจากตรงนี้เลยอะไรประมาณนี้ พอเรากินน้ำมะพร้าว มันก็เริ่มมีกำลังขึ้น พอเราบริโภคน้ำมะพร้าวแล้วมันก็มีกำลัง เหมือนมันล้างออก เอ มันก็แปลกเหมือนกัน มันก็สงสัยจนท่านบอกว่า อย่าสงสัยเลย ตามว่าได้ยินไหม ไม่รู้ว่ามีได้ยินหรือไม่ได้ยิน มันเหมือนเป็นคำพูดขึ้นมาว่า อย่าสงสัยเลย คือมันเป็นเรื่องจริง ท่านลงมาเพื่อที่จะช่วย แล้วบ้านเมืองตอนนี้มันวุ่นวายแล้ว ถ้าไม่ลงก็ไม่ได้อะไร ประมาณนี้ ท่านต้องลงมาแล้วเพราะแต่ก่อนมันไม่มีใครดูแลอยู่ตรงเนี่ยจริง ๆ จัง ๆ คนที่ดูแลเขาก็ผิดศีล อะไรประมาณนี้ พี่ก็เลยเริ่ม อะ ไม่สงสัยละ พอพ่อบอก เริ่มปฏิบัติ สวดมนต์ ไหว้พระ ภาวนา รักษาศีล ทำบุญตรงเนี่ยตรงนี้" (B 0911/110-121)

B0631/137-141

"แก่นหรือความสำคัญที่มีท้าวเวสสุวรรณ นี้คือ ความบริสุทธิ์ยุติธรรม หมายถึงว่า คนดีเนี่ย เมื่อเสียชีวิตไปแล้วก็ไปสู่สุคติภพที่ดี นี้คือแก่นแท้ ที่นี้ท้าวเวสสุวรรณเนี่ยท่านอยู่ในภพของยมโลก เราไม่สามารถที่จะไปมองตรงนั้นได้ แต่เราต้องบอกว่าคุณที่ทำความดี จิตใจดี ชาติดี คิดดี พุทธดี ดีทั้งหมดนี้มันจะรวมเป็นการกระทำที่ดี เมื่อการกระทำที่ดีแล้วก็จะนำไปสู่สุคติภพที่ดี นี้เป็นแก่น ถึงแม้จะมีบรรดาศักดิ์สูงส่งขนาดไหนถ้าทำไม่ดีก็จะนำไปสู่ภพที่ไม่ดี" (B0631/137-141)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0631/145-158

"ชีวิตเปลี่ยนนะครับ ก่อนที่เราจะทำอะไรเนี่ย เราจะต้องนึกถึงว่าสิ่งที่เราทำไปเนี่ยมัน เป็นผลดี หรือผลร้าย ทำให้เรานึกถึงว่าก่อนที่เราจะตัดสินใจทำอะไรทั้งหลายเนี่ย มันมีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่แล้ว เมื่อทำไปแล้วเนี่ยมันเกิดประโยชน์ หรือ เกิด โทษ ทำให้เราได้คิดตรงนั้น อีกอันหนึ่งเราในฐานะผู้บังคับบัญชาในระดับหนึ่ง รองจาก ผอ. การที่เราจะให้คุณให้โทษบุคลากรเนี่ย เราก็ต้องนึกถึงจิตใจเค้าด้วย ที่เค้าทำไป เนี่ย ทำไปเพราะภาวะจำยอมหรือเปล่า หรือเค้าทำเพราะจิตใจเค้าไม่ที่จะทำอย่างนี้ ยกตัวอย่างนะครับ เช่น ทรัพย์สินของ รพ. หาย โดยมีเจ้าหน้าที่มีส่วนรู้เห็นด้วย อย่างกรณีของการแพทย์ขึ้นเนี่ยราคาหลายตังค์ แล้วเค้าไม่ได้รักษาในฐานะที่เค้า เป็น รพ. เนี่ย รักษาให้ดี ทำให้บุคคลภายนอกเข้ามาอย่างนี้ ก็ถือว่า เค้าละเลยต่อ หน้าที่ยี่ หรือเค้ามีส่วนรู้เห็นในการกระทำครั้งนี้ครับ หรืออย่างกรณีคนไข้ กระโดดตึกเนี่ย ทั้ง ๆ ที่ รพ. ได้ดูแลตามวิสัยของคนที่จะดูแลตามสมควรมั๊ย หรือ ปลดปล่อยให้เค้าเดินออกไปเร่รอน หรือ คนไข้ที่ออกนอก รพ. โดยใส่ชุดผู้ป่วยไป ที่หนีไป เนี่ย คนที่เป็น รพ. เนี่ย เค้าได้ตั้งใจทำหน้าที่ตรงมั๊ย เราก็ดูเค้า ก่อนที่จะตัดสินใจ ต้องให้ได้ข้อเท็จจริงซะก่อน ก่อนที่จะลงโทษเค้า อะไรก็ตามเราจะไม่ทำร้ายจิตใจเค้า เป็นอันขาด อันนี้เราก็ได้คิดสิ่งเหล่านี้ว่า ความยุติธรรมเนี่ย ถ้าเราเป็นผู้มีอำนาจแล้ว เราขาดความยุติธรรมเนี่ยมันก็ไม่ไปปกครองใครเค้าก็ไม่ได้ ก็ไปเชื่อมโยงกับความ ยุติธรรมของท้าวเวสสุวรรณที่เรานับถืออยู่ คือท่านมีความยุติธรรมแม้กระทั่งภูตผี ปีศาจ ที่เป็นวิญญาณ" (B0631/145-158)

B0611/10-18

"จริง ๆ ก็เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวนั่นแหละ เป็นเทวดารูปหนึ่งอยู่ชั้นจาตุม แต่ถ้าใคร ๆ รู้จักก็ เป็น ท้าวเวสสุวรรณ เป็นยักษ์ แต่จริง ๆ เขาเป็นพ่อค้าเก่า พ่อค้าขายน้ำช้อยคัน เขา ขยันทำมาหากินจนรวยแล้วก็มึนเมาเมตตา เมื่อแผ่คนอื่นด้วย คนที่เขาไม่มี เขาก็จะ สอนให้เราเห็นว่า การให้ แล้วก็มีสัจจะ สัจจะนี้ไม่ต้องถึงท้าวเวสสุวรรณก็ได้ ถ้าเกิด คนเราพูดไปแล้วทำไม่ได้ ครั้งต่อไปใครจะฟังเรา ถ้าเราพูดไปแล้วก๊วนน้ำลายตัวเอง ต่อให้ใหญ่โตแค่ไหน ครั้งสอง ครั้งสามก็ไม่มีใครฟังเรา เพราะว่าเราพูดไปแล้วเราทำ ไม่ได้ เขาถึงบอกว่า คำพูดมันไม่ค่อยสำคัญ แต่การกระทำมันสำคัญกว่า แต่ท้าวเวส สุวานี่ เขานั่นเรื่องสัจจะจริง ๆ คือการพูดการให้คำสัญญาใด ๆ ไปแล้วต้องทำให้ได้ นั่นแหละ" (B0611/10-18)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1011/318-335

"ที่อาจารย์เห็นก็คือ ความอดทนของท่าน กว่าที่จะแกะท่านเสร็จ ตากแดดตากลม ตลอด ท่านก็ยังอดทน เสร็จแล้วก็ยังตากแดด ตากลม ท่านก็สร้างบารมีท่าน ท่านก็ยังอดทน เรามาน้อม ใสใจเราทำไมเราจะไม่อดทน มีความซื่อสัตย์ มีความห้าวหาญ งานแต่ละชิ้นเราสร้างด้วยความอดทน แต่เรายังเหมือนกับท่าน ใครจะเอาน้ำรด เอาน้ำร้อน ทำอะไรท่าน ท่านก็ยังไม่พูดไม่จา การเป็นอยู่ของเราต้องอดทนแบบอย่างตรงนั้น ซึ่งเป็นหลักพระพุทธเจ้าขั้นต้นก็คือการอดทน ถ้าพวกเราอดทนอดกลั้นหน่อย ทุกอย่างก็จะผ่านไปโดยไม่มีปัญหาเท่าไร พอหลังเรามา นั่ง ใอัย ถ้าเราอดทนหน่อย ผลเสียมันคงไม่ตามมาอย่างนี้ใช่ไหม พอมาดูเอาตามาใช้ความอดทนใหม่ อดทน นี้ดูที่จริงเจ้าอาวาสต้องหน้าแก่ ๆ ไซ้ใหม่ ใครเห็น ท่านทำได้ไง ตะกั่วท่านนายพลมาเห็น โห อาจารย์ทำได้ไง เห็นแล้วทิ้งเลย ขนาดเขามีลูกน้องเป็นพันเป็นหมื่นยังทำไม่ได้เลย แล้วเรามีอะไรล่ะ ชาวบ้าน ชาวบ้านเขาเห็นอาจารย์ทำ แรกเขาเห็นอาจารย์ทำ เขาว่าพระมีอำนาจแกะหินเลนนะ เราก็ไม่เป็นไร มีคนเป็นบ้านมาดูของคนเป็นบ้าน 555 บอก เดี่ยวจะมีคนบ้านมาดูงานคนบ้านก็ต้องบอกไปไซ้ใหม่ เราไม่รู้เลยว่าสิ่งที่เราสร้างมันยิ่งใหญ่ การที่จะเพียรพยายามสร้างมันต้องทุ่มเทใจ ปัญหาจะเกิดขึ้นยังไง ต้องอดทน พอโยมมาเห็นบ๊อบ อย่างนี้ช่วยท่านได้นี่หว่า บุญมันเกิดบ๊อบ บาทสองบาท เขาทำบุญถูกบุญ บุญก็หนุนหน้าที่การงานกิจการจากไม่ดี ทำให้ดีขึ้นมาได้ ก็นี่เกิดจากที่เราได้ความรู้ความเข้าใจ ความอดทน เหมือนเวสสุวรรณ ประมาณนั้น แล้วเราก็ต้องสะสมบารมี มากขึ้นไปเรื่อย ๆ สุดท้ายเวสสุวรรณก็ต้องเข้าพระนิพพาน ทุกคนก็ต้องเข้าพระนิพพานหมดเพราะมันเป้าหมายที่มาถือกระบอง ที่จริงองค์ท่านอาจเข้าพระนิพพานไปแล้วก็ได้ แต่นี่คือความเชื่อ" (B1011/318-335)

B0611/38-47

"แต่พระอาจารย์สร้างวัดเนี้ย คิดตอนกลางคืน แล้วขึ้นรูป แล้วเข้ามาเรียกช่างมาลงมือทำ แต่ห้ามเป็นหนี้ แต่ต้องบอกสิ่งพวกนี้ บอกครูบาอาจารย์ด้วย ไม่ใช่บอกท้าวเวสสุวรรณอย่างเดียว เพราะแต่ละที่ก็อาจจะมียิ่งที่มองไม่เห็น เราจะไปบอกใครเขาได้ว่ามันมีนะ เพราะนี่มันเป็นยุควิทยาศาสตร์ เมื่อก่อนพระอาจารย์ก็คือไม่ค่อยจะเชื่อหรอก ทุกวันนี้ก็ยังมานั่งอยู่มองของที่เรารสร้างขึ้นมาว่า มันเกิดขึ้นมาได้ยังไง โดยที่วัดไม่มีเงินแล้วจะทำ พระอาจารย์ก็เลยเอาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวไป แต่ว่าเราก็ไม่ทิ้งพระพุทธเจ้า ไม่ทิ้งการสวดมนต์ ต้องอยู่ในกรอบของการเป็นพระ เพื่อจะสอนโยมให้มีสติ ถ้าเราจะสอนให้เชื่อปุ๊วเลย จะเดินไปยังไง เขาไม่ได้สัมผัสกับบุญเวสได้ แต่ถ้าเขามีจิตศรัทธา ก็เหมือนเราห้อยพระองค์หนึ่งคอยคุ้มครองเรา จริง ๆ แล้วเวลาเราไม่มีเงินพระก็เอาเงินมาให้เราไม่ได้ เวลาเราเกิดอุบัติเหตุหรือเกิดปัญหาชีวิต พระที่องค์ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหา แต่เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวที่เราศรัทธา คือมีความเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองดูแลเราแค่นั้นเอง" (B0611/38-47)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0611/50-59

"จริง ๆ แล้ว เขาช่วยปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา คือให้เราอยู่ในพระพุทธศาสนา ถ้าคนเราอยู่ในพระพุทธศาสนา บ้านเมืองก็จะไม่วุ่นวาย ทุกอย่างสังคมตรงไหนก็แล้วแต่ เทวดาก็มีศีลแปด ก็คงอยากจะให้มนุษย์สร้างความคิดดี แต่เขามาเนียเพื่อมาสร้างบารมีของเขา สั่งสอนคน แต่คนบางที่เราก็บอกกันไม่ได้ใจ สัมผัสกันไม่ได้ เหมือนสุญญากาศ แต่เขาอยู่ในจิต ก็คือเหมือนอีกภพหนึ่ง ก็เหมือนเราอย่างนี้ เราก็มไม่สามารถจะมองนรกมีจริงหรือเปล่า สวรรค์มีจริงหรือเปล่า แต่เราก็มสร้างความคิดดีเพื่อจะไปสวรรค์ ถ้าเราทำความชั่วเราก็มไปนรก แต่หลังความตายแล้วจะมีใครรู้บ้างว่าเราจะไปจริงหรือเปล่า ถ้าเกิดว่าเราศรัทธาปุ๊บเลย แต่เราไม่เคยทำความดี ไม่เคยมีศีลห้า ไม่เคยสวดมนต์ไหว้พระ ไม่เคยทำมาหากิน ใครก็ช่วยเราไม่ได้" (B0611/50-59)

B1011/192-201

"คุณได้เงินไปแล้ว คุณก็อย่าไปใช้สุรุ่ยสุร่าย คุณรู้จักเก็บออมใช้ใหม่ล่ะ พระพุทธเจ้าบอกว่าเงินร้อยนึงคุณต้องจ่ายเป็นสี่ส่วน ส่วนหนึ่งก็ทำบุญ ส่วนหนึ่งก็เก็บไว้ให้ตัวเอง ส่วนหนึ่งก็เก็บไว้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ส่วนหนึ่งก็ฝากธนาคารไว้ก็ว่ากันไปใช้ใหม่ล่ะ เราก็มบอกอย่างนี้ คือสอดแทรกคำแนะนำเขาไป บางทีเขามีเงินร้อยนึงเขาใช้หมดเลย แล้วใช้ไม่รู้เกิดประโยชน์เกิดผลเสียอย่างไรกับชีวิต ไม่คิดว่าตัวเองต้องตายใช้ใหม่ เตี่ยเกิดปัญหาตามมาลูกหลานจะทำใจเขาไม่ได้มองประเด็นนี้ใจเราก็มสอดแทรกความคิดตรงนี้ ที่เราคิดว่าเป็นประโยชน์ให้เขา จะใช้จ่ายก็ต้องประหยัดนะเท่าที่จำเป็น คุณขายของใหม่แล้วคุณต้องใช้ทุนพอสมควรว่าจะตั้งตัวได้ พุดตรง ๆ นี่แหละท้าวเวสสุวรรณ 555 มันอยู่ที่คนให้อะ ได้อธิบายอย่างนี้ใหม่ ถ้าอธิบายแล้วก็เท่ากับเราเป็นท้าวเวสสุวรรณอธิบายเรื่องราวว่าคุณจะต้องทำยังไง" (B1011/192-201)

B1011/203-207

"ท้าวเวสสุวรรณอยู่ที่ใจเรานี่แหละ เป็นรูปลักษณะเท่านั้นเอง ก็เหมือนที่อาจารย์กำเหรีญหลวงพ่อนั้นแหละ หลวงพ่อก็มไม่ได้มาช่วยเรา แต่พอเราไปยึดทำนกำทำนไว้คิดว่าเรารอดพ้น เราสบายใจขึ้น เรามั่นใจขึ้น สักพักนึงมีคนมาซื้อของ เขายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นไงครับ สบายดีไหมครับ เออ เขาซื้อขายได้ ก็ได้ตั้งค้มาก็คุ้มเคยมีประสบการณ์ ประสบการณ์นั้นมาอธิบายมาบอก ให้อึดกุมมาเป็นความรู้ เราทำกรียาอย่างนั้น อาการอย่างนั้น ลูกค้าสนใจ ลูกค้าพอใจใช้ใหม่" (B1011/203-207)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1011/256-263

"ที่ป่าเราจะรู้เลยว่าหนักไม่หนัก ถังหน้าถังหลังหนักเกินไปหรือเปล่า ต้องเติมฝั่งนี้ ต้องใส่ฝั่งนั้น สถิติจำเป็นมาก ต้องมีสถิติ นี่คือขบวนการต่าง ๆ คนที่ได้ทำเวสสุวัณไป แล้วศรัทธามากเกินไปก็ไม่ได้ ต้องมีสถิติด้วย ต้องขยันด้วยนะ ศรัทธาแล้วต้องขยันทำมาหากินด้วย ศรัทธาแต่เอาผ้ายันต์ปกครณ์ แต่ไม่ขยันทำมาหากินก็ไม่ไหวเหมือนกันนะ หลวงพ่อทำไมไม่ช่วยหนูหละ มันไม่ได้มันต้องขยันทำมาหากินด้วย คุณต้องหมั่นเพียรด้วย พอศรัทธาแล้วมันต้องมีสติปัญญาในการนำเสนอ ในการแนะนำสินค้า ตามหน่วยอันนี้ใช้อย่างไร ไม่รู้ชื่อ ๆ ไปเลย แนะนำผู้บริโภคไม่ได้ก็ขายไม่ได้ ขายถูกขายแพงไม่รู้เรื่องเลยจะเอาเงินอย่างเดียว คุณไม่มีปัญญาแยกแยะอธิบายลูกค้าให้เข้าใจ จะได้ตัดสินใจได้ มันต้องทำความเข้าใจกับสินค้าของเรา ทุกอย่างหลักพระ หลักของพระพุทธเจ้ามันนำมาใช้ได้หมดอะ" (B1011/256-263)

B0611/96-106

"การมีประสบการณ์เกี่ยวกับทำเวสสุวัณมันมีความสำคัญอย่างไร ถ้าเขาได้จากตัวเองเขาก็จะรู้ทันที ว่าชีวิตเขาเปลี่ยนไป ว่าชีวิตจากที่ว่างแยกก็กลายเป็นค่อย ๆ ดีขึ้น เนี่ย ตรงนี้แหละสำคัญ ว่าเขาจะได้อยู่ด้วยตนเอง ไม่ใช่เราบอกเขาไปแล้วให้เขาทำ เพราะถ้าเราบอกเขาไป เขาก็ไม่รู้ว่าจะไปอย่างไร รู้แค่ว่า อ้อ ทำเวสสุวัณนี่คือยักษ์ ที่จับตะบอง แต่ตามว่าเขาต้องการอะไร ต้องการให้เราทำอะไร ใครเขาจะไปบอกเราได้ ก็เหมือนพระ พระที่เราสร้างขึ้นมาเป็นวัตถุ เป็นตัวแทนพระพุทธองค์เหมือนกัน ให้เรารู้ว่านี่คือสัญลักษณ์ ก็จะมีรูปมีนามขึ้นมา บางทีบางคนมา ยังตามเลยว่าองค์ไหนอย่างไร จนบางทีเราก็ต้องอธิบาย เพื่อให้เขากระจ่างก่อน ก่อนที่เขาจะไปขึ้นรูป เหมือนเกริ่นให้เขาก่อน ว่ามันเป็นแบบนี้ แบบนี้ ลองก็ลองได้ เพราะเราไม่ได้เสียเงิน แค่รูป 16 ดอกกับจิตเท่านั้นเอง ไม่จำเป็นต้องใส่ของให้พระอาจารย์ มันแหละคือการที่เราจะสอนคน บอกทุกคนว่าอย่างน้อย ๆ ให้เรารู้ด้วยตัวเราเองดีกว่า" (B0611/96-106)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- B0911/319-328 "มันต้องทำ แต่ให้พี่ไปบอกว่า เจ้าต้องไปทำแบบนี้ ๆ นะ มันบอกได้อยู่ แต่เขาจะรู้ไหมว่า รสชาติมันเป็นแบบไหน เหมือนกับพี่มาเล่าให้ฟังว่า บางคนเขาก็เชื่อ บางคนเขาก็ไม่เชื่อ ก็แล้วแต่เพราะว่าเหมือนกับคนกินข้าว บางคนกินข้าวเปล่า บางคนกินข้าวกับทอดไข่ บางคนกินกับลาบ บางคนกินแซนวิช ต่างคนต่างมีรสชาติ มันไม่เหมือนกัน แต่ทุกคนก็ควรที่จะเข้ามาชิม เข้ามาดูรสชาติของธรรมชาติ รสชาติของการดูแลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มันเป็นอย่างไง ถ้ามามันได้อะไร มันได้ความอึดอึด มันได้ความปิติ มันได้ธรรมชาติ แล้วเราก็นำกลับมาใช้ในการครองเรือน คือหนึ่งเราไม่เบียดเบียน สองเราไม่ผิดศีล ศีลห้าพื้นฐานจะบอกตลอดนะ อย่างองค์พ่อเวสข ปู่หลักเมืองก็ดี ท่านจะบอกว่า ศีลห้าคืออะไร ถ้าเปรียบภาษามนุษย์ ศีลห้าคือรั้วกันบ้านเรา เพื่อที่จะไม่ให้ขโมยมันเข้ามาใช่ไหม ขโมยที่มันจะเข้ามาลักทรัพย์บ้านเรา ถ้าเปรียบทางธรรมก็เหมือนนิเลสที่มันจะเข้ามาเกาะกุมจิตใจเราถ้าเปรียบเป็นธรรมนะ ถ้าเปรียบเป็นภาษาโลกก็คือไม่ให้ขโมยนอกบ้านเข้ามาในบ้านเรา ก็คือถ้าเราอยู่ในศีลในธรรมศีลห้า เต็มเราก็เจริญ" (B0911/319-328)
- B1211/191-200 "ถ้าอย่างในกรณีของโยมมานอน ไม่รู้ว่าเรื่องมันสำเร็จเอง หรือว่าเทวดาช่วย ก็ไม่รู้เหมือนกัน แต่ในเมื่อเขาได้ให้สัจจะไว้แล้ว มันก็เป็นจริงที่อยู่ในใจเขาเอง ที่นี้ถ้าเขาไม่ทำเขาก็ไม่สบายใจว่าเขาไม่ทำ คือคล้าย ๆ ว่าเป็นกึ่ง ๆ หลักจิตวิทยาเพื่อคล้าย ๆ ว่าทำให้เราเกิดความคิดแล้วก็นำมาแก้ไข เกิดความรับผิดชอบอย่างนี้ สมมติว่าเขาบอกว่าขอสอบติด จะถวายสังฆทานชุดหนึ่ง ถวายท่าน พอเขาสอบติดขึ้นมาจริง ๆ แต่จริง ๆ เขาอาจจะอ่านหนังสือมากนะครับ เตรียมตัวมาดี พอดิผ่านไปเดือนสองเดือนเสร็จปุ๊บ เขาเริ่มไม่สบายใจ บางทีรถอาจจะแลบลงข้างทาง บางทีอาจจะขับรถประมาทเอง นอนดึก นอนไม่พอ นี่ก็เริ่มคิด เราติดบนหรือเปล่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีมาทรงหรือเปล่า ก็ต้องรีบกลับมาแก้บน อันนี้เป็นแนวความคิดมากกว่า ทางหนึ่งก็คือความกลัวใจครับ อีกทางหนึ่งก็คือความรับผิดชอบ" (B1211/191-200)
- B1271/288-242 "นี่คือประสบการณ์ที่ได้รับมา จากตรงนั้นที่กรรมหนัก ๆ นะ มันก็เบาลง ๆ เชื้อมัย พี่เคยปวดขาทรมาณ คือโดนท่านตีนะนะ ท่านไม่เอาถึงตาย การที่ท่านเป็นพ่อท้าวเวสสุวรรณ จะฆ่าคนนะ พ่อว่าอย่างไร 'มันบาป' ไม่ฆ่า ได้แต่ทรมาณมัน คุณรู้มัยความทรมาณตรงที่พ่อตีนะ มันจะเป็นจะตายให้ได้เลยนะ เจ็บหนัก แต่ไม่ตาย คือที่พูดไม่ได้ว่าท่าน ทำดีทำต่อเลย ท่านก็เลยให้บททดสอบที่เรื่องของการเจ็บป่วย คือที่คิดเองเลย เริ่มปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิสวดมนต์ ทุกวันนี้ก็ยังเจ็บนิดหน่อย มันซาแซนซาซา คือพอเรานั่งสมาธิสวดมนต์ มันก็ค่อย ๆ คลายแต่ละการเจ็บป่วย แต่ละอย่าง มันค่อย ๆ หายไปหมด มันจะหายอย่างอัตโนมัตินะ จากที่เราซาซา มันก็ค่อย ๆ ไล่ลงไปเลยนะ ยุบยับ ๆ ๆ ๆ มันก็จะไล่ เหมือนคนเป็นเหน็บ เรารู้เลยเวลาเรานอนกลางคืน มันจะค่อย ๆ ออก" (B1271/288-242)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0921-2/98-119

"แม่เป็นคนที่ไม่ว่าจะมีอะไรหรือไม่มีอะไร แต่วันหนึ่งแม่สงบจิตใจลงไปเรื่อย แล้วก็เข้าไปในถ้ำ ถ้ำนี้ยาวมีแท่นหินขนาดนี้ ขึ้นมาเป็นแบบนี้เหมือนนี้เป็นถ้ำแล้วกัน แล้วน้ำที่มันรับแสง มันจะแวววาว ในถ้ำนี้แวววาว นึกออกไหมคะ แล้วน้ำใสมาก แล้วไหลอยู่ตลอดเวลา เราเข้าไปยืนอยู่ตรงนั้น แล้วเราเห็นน้ำใสเห็นตัวปลา เราก็ชื่นชม มีความเบิกบานกับน้ำใส ฝูงปลาสวย สักพักหนึ่งเสียงโครม ๆ มาจากข้างหลัง ถึงได้หันไปดูว่า อ้อ นี่เป็นที่มาของลำน้ำ มันจะมีน้ำที่ไหลออกมาถึงได้หันไปเจอตรงนั้น เห็นฝูงปลากำลังมา ฝูงปลาที่ดำทมิฬมาเลยมากเหลือเกิน มีบิวราวด้วย แล้วมีหัวหน้ำอยู่ตัวหนึ่ง หัวหน้ำนี้หนูก็กถึงลูกแมวน้ำนะ ปลาที่สลบอย่างนั้นนะ เกร็ดนี้มันหมดเลยนะ ตาค่า เขี้ยวดำ ศรีปด้า แล้วมาเล่นอยู่ตรงหน้าอย่างนี้ มาเล่นเหมือนกับโลมา เขาก็จะมาสายอยู่ตรงนี้เราเห็นแล้วน่ารักจังเลย ปลาน่ารัก ตาค่าปิดปี ถ้าเป็นความคิดอย่างนั้นมันไม่สวยอะ แต่ตรงนั้นนะ รักปลาดูมันจังเลย ก็เลยอุ้มเอาปลาดูนี้ขึ้นมา ปลาเขาก็เลยพูดขึ้นมาที่ตรงหูว่า จะเอาไปให้ใครล่ะ เราบอกไม่ เปล่า พอเราเปล่านั้นไปเราก็จับแขนเอาปลามาอย่างนี้ ปลาก็พูดกับแม่ตรงหน้าว่า หรือว่าจะเอาเอง เท่านั้นละ โยนใส่น้ำตุ้มเลย โยนลงไปเลยตกใจสัญญามาแล้ว สัญญาความจำได้หมายรู้แม่ พอสัญญาความจำได้หมายรู้มาบ๊ปปี้ ปลาดูนี้หมุนตัว พอหมุนบ๊ปปี้กลับมาเป็นยักษ์ดำทมิฬเลย แล้วว่ายน้ำหายไปเลย ไปอุ้มเขาเข้ามาแล้วก็เลย ก็เลยต้องไปทำมาตั้งไว้ นี่ สงสัยตรงนี้ดีกว่าว่าทำไมท่านถึงมาอย่างนี้ ลองตั้งข้อสงสัยสิว่าทำไมท่านถึงมา คือท่านมาทดสอบใจ ท่านมาบอกว่าเรานี่ คือที่มันบริสุทธิ์นี้ ให้รักษาไว้ แล้วเราจะมาขออยู่ด้วย ท่านมีสรรพคุณมาก ท่านทำให้ยาู้ เพราะยาู้ทำมาโดยที่ไม่รู้อะไรเลย แล้วพระเป็น ๆ ก็สอนไม่ค่อยได้ เพราะฉะนั้นท่านมาที่ท่านมีสรรพคุณ คือท่านมารักษา แล้วท่านมาให้เราอุ้มเลย มันอัศจรรย์ เห็นแล้วน่ารักมาก เชื่องด้วย ก็เลยอุ้มขึ้นมา พออุ้มขึ้นมาแล้ว จะเอาไปให้ใครล่ะ บอกเปล่า หรือว่าจะเอาเอง เท่านั้นละโยนเลย" (B0921-2/98-119)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- B0921-2/121-141 "รุ่งเช้าที่ก็ยังไม่รู้เรื่องนะค่ะ แม่เค้าปกตินั่งตรงนี่ พี่นั่งตรงโน้น ท่านก็ทำงานท่านไป พี่ได้ยินเสียงดูเลยนะดังด้วย โทธาอาจารย์สุวรรณเดี๋ยวนี โทธาเดี๋ยวนี เราก็ตกใจ เราก็โทธาเราก็นึกในใจ ปกติท่านจะไม่รับท่านสายนอก พอโทธาบ๊อบท่านรับปุ๊ป เราก็อ้าว เามาให้แม่ แม่ค่ะอาจารย์สุวรรณ อาจารย์สุวรรณโทธามาหรือลูก เราก็งง ๆ นะคะ แล้วท่านก็คุยกันบอกเออ ลูก แม่จะให้ลูกวาดท้าวเวสสุวรรณ อาจารย์สุวรรณก็บอกแม่หยุดก่อนแม่ฟังผมก่อน ขอโทษด้วยนะ แม่ฟังผมก่อน เมื่อคืนผมนอนไม่ได้ ผมมาวาดท้าวเวสสุวรรณ (16 มกราคม วันพฤหัสบดี วันพระ 15 ค่ำ เป็นวันครู) ท่านบอกว่า ท่านนอนไม่หลับ เห็นแต่หน้ายักษ์ ท่านก็เลยลุกขึ้นมาวาด พอท่านคุยกันเสร็จ อนุโมทนาบุญกันเสร็จ คืออาจารย์สุวรรณแกตื่นเต้นมาก แม่รู้ใหม่ครับชีวิตผมนี้เคยพออยู่สองอย่างในชีวิตที่ทำให้ดำเนินมาคือ มหาเทพ แล้วก็ท้าวเวสสุวรรณ ผมดีใจ พอแม่อนุโมทนาเสร็จ แม่ก็คืนโทรศัพท์ให้พี่ขอบคุณนะสุวรรณที่โทธา อาจารย์สุวรรณเขาก็อึ้ง ๆ พี่ก็รับโทรศัพท์ แม่ค่ะ แม่ให้หนูโทรแม่ก็ เปล่า แม่ไม่ได้พูด แม่ค่ะ แม่เป็นคนให้หนูโทร ฟังดี ๆ นะ ชั้นไม่ใช่คนบ้า ชั้นรู้ว่าชั้นพูดหรือไม่พูด พี่ก็อึ้ง ซ็อค" (B0921-2/121-141)
- B0911/152-154 "เป็นบททดสอบ แต่จิตเราล่ะ มันตั้งมั่น ว่าเราจะไปนิพพาน ว่าเราจะดูแลพระพุทธศาสนา คือจิตตอนนั้นเราตั้งมั่น เราไม่หวั่นไหว คือเหมือนกับถ้าจิตเราตั้งมั่นอะไรก็ไม่คลอนแคลน คือเรารู้แล้วว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับเรา เราตั้งมั่นอย่างเดียว แล้วก็ท่านก็บอกว่าให้ปฏิบัติมาเรื่อย ๆ ๆ ๆ" (B0911/152-154)
- B0911/159-163 "สร้างวัดกับครูบาอาจารย์ วัน ๆ หนึ่งเหมือนกับท่านทดสอบ วันหนึ่งหาเงินได้ห้าหมื่น เก็บแบส่น บอกฎบาติธรรมอะไร ไปสร้างสองปีเสร็จ ศาลาหลังนั้นคือสร้างแค่สองเดือน คือพากันไปทำอะไรเรียบร้อย เหมือนกับท่านทดสอบว่าเราจะมุ่งมั่นไหมอะไรใหม่ พอสร้างเสร็จก็เหมือนท่านทำอะไร อยู่ดี ๆ วัดก็แตกออกมา แต่ตอนนี้ก็เป็นเหมือนเดิม ครูบาอาจารย์เห็นอีกองค์หนึ่งก็ไปอยู่ทางขอนแก่น อีกองค์ก็อยู่ที่วัดแหละ พี่ก็เที่ยวไปเที่ยวมา เหมือนเห็นทดสอบใจ ว่าเราจะมีคามมุ่งมั่น มีอะไรประมาณนี้ไหม" (B0911/159-163)
- B1282/112-117 "พอเรามาเจอศาสตร์คินดวง มันรู้ มันรู้ รู้ว่า เออ ครั้งที่หนึ่งเราทำให้ใคร ครั้งที่สองเราทำให้ใคร ครั้งแรกเจ้ากรรมนายเวรแต่ชาติปางก่อน เออ เราเข้าใจแล้วที่นี้ ทั้งหมดก็ครั้ง สิบห้าครั้ง สิบแปดครั้ง แล้วแต่คน แล้วที่นี้เราก็อ้าว ทำไปเสร็จ อ้าวรอบสอง รอบที่เขามาทวงคืน รอบที่เขามาทวงคืนจะหนัก ถ้าใครใจไม่สู้จะขึ้นรอบสามไม่ได้นะ เขาก็ออกจากการทำพิธีไปเลย เขาไม่เชื่อ คือคนที่ไม่เชื่อ คือคนที่ไม่เชื่อไม่สามารถอยู่ทำต่อได้เรื่อย ๆ แบบ สวดทำไม่ต้องสวดซ้ำแบบนี้ ทำไม่ต้องทำพิธีซ้ำ ๆ แบบนี้ ชั้นไม่อยู่แล้วไม่ทำแล้ว จริง ๆ มันเป็นการทดลองใจมากกว่าว่าอดทนอยู่ได้ไหม รอได้ไหม" (B1282/112-117)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0611/38-47

"แต่พระอาจารย์สร้างวัดเนี้ย คิดตอนกลางคืน แล้วขึ้นรูป แล้วเข้ามาเรียกช่างมาลงมือทำแต่ห้ามเป็นหนี้ แต่ต้องบอกสิ่งพวกนี้ บอกครูบาอาจารย์ด้วย ไม่ใช่บอกท้าวเวสสุวรรณอย่างเดียว เพราะแต่ละที่ก็อาจจะมียิ่งที่มองไม่เห็น เราจะไปบอกใครเขาได้ ว่ามันมีนะ เพราะนี่มันเป็นยุควิทยาศาสตร์ เมื่อก่อนพระอาจารย์ก็คือไม่ค่อยจะเชื่อหรอก ทุกวันนี้ก็ยังมานั่งอยู่มองของที่เรารสร้างขึ้นมาว่า มันเกิดขึ้นมาได้ยังไง โดยที่วัดไม่มีเงินแล้วจะทำ พระอาจารย์ก็เลยเอาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวไป แต่ว่าเราก็จะไม่ทิ้งพระพุทธเจ้า ไม่ทิ้งการสวดมนต์ ต้องอยู่ในกรอบของการเป็นพระ เพื่อจะสอนโยมให้มีสติ ถ้าเราจะสอนให้เชื่อปุ๊บเวสเลย จะเดินไปยังไง เขาไม่ได้สัมผัสกับรูปเวสได้ แต่ถ้าเขามีจิตศรัทธา ก็เหมือนเราห้อยพระองค์หนึ่งคอยคุ้มครองเรา จริง ๆ แล้วเวลาเราไม่มีเงินพระก็เอาเงินมาให้เราไม่ได้ เวลาเราเกิดอุบัติเหตุหรือเกิดปัญหาชีวิต พระที่คอยก็ไม่ช่วยแก้ปัญหาค่ะ แต่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวที่เราศรัทธา คือมีความเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองดูแลเราแค่นั้นเอง" (B0611/38-47)

B1011/267-274

"ในแง่รูปธรรมก็คือ กรมศิลป์เขาเคยมาดูแล้ว เอะ ผมก็ไม่เคยเห็นศิลปะนี้มาก่อน ไปรวมกันครุฑกับเวสสุวรรณ เป็นภาพใหม่ เป็นภาพที่ตื่นตาตื่นใจ เอ๊ย แปลก เรื่องราวที่เราแกะไว้บนหินนี้ เขาก็พยายามที่จะ อาจารย์มีเนื้อเรื่องอะไร เราก็ต้องเขียนเรื่องนี้ ความละเอียดก็ยาวขึ้นอีก คนเห็นภาพตรงนี้แล้วมันมีผลต่อเราก็คือว่า เขาก็จะมากล่าวให้ฟังว่า มันเป็นศิลปะที่แปลกแล้วก็ไม่เคยเห็นมาก่อน พอกล่าวแล้วอธิบายให้ฟังแล้วก็ป็นอันเข้าใจว่าผู้สร้างต้องการสื่อความหมายอะไร ให้เกิดปัญญาประมาณนั้น แต่ในแง่ของศรัทธานี้ ถ้าอุทยานภาพหรือ ปาฏิหาริย์ของครุฑมีจริง ของเวสสุวรรณมีจริง เขาบอกว่ามันอยู่ในสองอย่างในชิ้นเดียวกัน อยู่ที่คุณศรัทธาอธิษฐานไปในด้านไหน คุณอยากได้อำนาจหน้าที่การงาน คุณก็ขอหลังจากครุฑไป คุณอยากได้กำไรจากกิจการร้านค้ารับรายเงินทอง ก็เวสสุวรรณ" (B1011/267-274)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- B1211/76-88 "ในหลาย ๆ เคสหลาย ๆ กรณีที่เขาแก้ด้วยวิทยาศาสตร์ไม่ได้ เขาก็มาลงหิ้งตรงนี้ดู เขาก็ สำเร็จผล จะมองว่าฟิสิกส์ก็จะแปลกเหมือนกัน อย่างกรณีของโยมวัดราช สำราญ เขาปล้ำอยู่ให้ห้องตามธรรมชาติ 3 ปี ไม่ได้ลุก แล้วเขาลองมาขอดูก็คลอตกก็ เป็นมนุษย์ปกตินี้แหละ ก็ถือว่าเป็นเรื่องแปลกเหมือนกัน บางเคสล่าสุด อยู่ กัณฑ์วาร มณเฑียร บ้านหนองมะแซ สมรสกันมา 18 ปีไม่ได้ลุก มาขอที่นี้ ตอนนี่ตั้งครรรภ์ได้ห้า เดือน ก็ไม่รู้ยังงัย เป็นความเชื่ออะ บางทีมันก็มองตามหลักวิทยาศาสตร์ไม่ได้ ก็น่าจะมีจริง อย่างเคสเจอเคสของโยม อันนั้นปี 2552 งวดนั้นที่หอยมันออกเลข 222 โยม เขาแค่เดินผ่านตรงนี้ แกเห็นคนมาขอพรกันเยอะ แยกก็บ่น ๆ ว่า ผมอยากูรู้จิงเลยว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์มันมีจริงหรือเปล่า ผมก็ทำงาน หากินสุจริต ผมไม่รวยสักที ผมไม่เคย ถูกหอย อยากถูกหอยมันจะเป็นยังงัย ตกคืนนั้นโยมเขาก็กลับไปฝัน เป็นผู้ชายไป เข้าฝันแก ฝันว่าแกโดนจุงเขนมาที่นี้ ไอ้หนูมึงอยากถูกหอยใช่ไหม เอาไปเลขนะ 222 แล้วแกก็ตื่นมาเล่าความฝันให้ญาติ ๆ ฟัง เขาก็วิเคราะห์กัน เลขอะไรมันจะออก สองสามตัว เป็นไปไม่ได้ แยกก็เลยแทงแค่ 22 ตอนนั้นแกแทงได้คืนแค่สองร้อย ซึ่งงวด นั้นทั้งสามตัวก็ออก 22 สองตัวก็ออก 22 แยกก็ได้ตั้งค์ ญาติแยกก็ได้เป็นแสน ถ้าจะว่า มันไม่มีจริงทำไมมีเคสอะไรพวกนี้ขึ้นมา ก็แปลกเหมือนกัน ถ้าเราจะเจาะลึก ถ้ามี เวลาคนที่ม่ประสบการณืพวกนี้เขายังมีชีวิตอยู่จริงเลย สามารถเก็บข้อมูลได้ แต่ว่า ส่วนตัวก็ไม่ได้บันทึกไว้" (B1211/76-88)
- B1281/227-229 "ในขณะที่จะทำอะไรที่เกี่ยวกับองค์ท้าวเวสสุวรรณนี่อะไรที่มันยากกลับง่าย บางทีบาง สิ่งบางอย่างที่มันเหมือนต้องเข็นครกขึ้นภูเขาอะ แต่มันกลายเป็นเหมือนกับแหวก เหมือนโมเสสแยกทะเล เหมือนกับง่าย อะจะพาประชาชนข้ามไปได้โขขนาดนี้ สามารถแหวน้ำข้าม ไปได้ มันก็มีลักษณะของผมแบบนี้" (B1281/227-229)
- B1282/4-12 "เป็นองค์ที่ลูกศิษย์ลูกหาเคารพมากท่านท้าวเวสสุวรรณ เพราะว่าทำคุณประโยชน์ ให้แก่ลูกศิษย์ลูกหามาก เวลาที่เขามีทุกข์ เขาจะมากอบไหว้ท่านท้าวเวสสุวรรณกันทุกคน ก็ได้ผลทุกอย่าง อาจารย์แม่อยู่ที่ตรงนั้น ที่วัดศรีประดู่ ประมาณสี่ห้าปี ก็เห็นทุกคนเขาก็มาครั้งแรก เขาก็ไม่มีความหวังอะไร พอมาเปิดดวงจากอาจารย์ใหญ่ทาง สถาบันแล้ว เขาก็ไปทำ พอทำเสร็จประมาณอาทิตย์นึงหรือสองอาทิตย์ ชีวิตเขาจะดีขึ้น ทำให้จิตใจเขาสงบ จากที่เขาร้อนแล้วก็ หมดหวัง ไม่รู้จะไปพึ่งใครบางคน หนี้สินเพิ่มพูนขึ้นมา มันไม่มีทางออก แล้วที่นี้พอมาเจอศาสตร์นี้แล้ว เขาว่าเป็นศาสตร์ที่ดี มาก ทำให้ชีวิตเขามีความสุขมาก จิตเขาก็สงบ จากที่เขาเคยทุกข์ระทม บางคนก็ ชีวิตครอบครัวก็แตกแยก บางคนก็ชีวิตเขามันก็น่าสงสาร เรื่องลูกเรื่องเต้า ทุกสิ่งทุกอย่าง บางคนก็.. มันคนหลายหลากที่มาตรงจุดนั้น บางคนก็เรื่องเรียน บางคนก็เรื่อง จิปาถะ แต่เขาก็มาความหวังเพราะเขาได้มาเจอท้าวเวสสุวรรณที่อยู่ตรงหน้าโบสถ์ สององค์ที่ท่านยืนอยู่นะ" (B1282/4-12)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
B0622-2/21-26	<p>"นานแล้วนะ 20 กว่าปีฝันเห็นพ่อ เมื่อก่อนไม่เคยรู้จักอะไรพวกนี้ เด็กบ้านนอก พ่อเขาลงมา เขาเป็นกายแก้วที่สวยงามมาก ไม่ได้เป็นอะไรที่น่ากลัว พ่อเขาหล่อ เขาลงมาแต่เขาไม่ได้ยืนที่พื้นดินนะ แต่เรานั่งคุกเข่า เรารู้แต่ว่าเทวดาลงมาในความฝันเลย ยกมือพนมไหว้เทวดา เทวดาองค์นั้นก็ขึ้นบอกบริวารที่ตามลงมาลี้ก ห้า หก คนเห็นจะได้ แต่ก็เหมือนกายแก้วเหมือนกัน ก็บอกว่ามนุษย์เกิดมาก็ตามวิบากกรรมนะ ถ้าใครทำชั่วท่านจะ จัดการตามน้ำ ถ้าใครทำดีท่านจะส่งเสริมเมตตา แต่สำหรับคนนี่คือลูกสาวของเรา ให้ช่วยกันดูแลให้ดี ๆ ในวาระนี้ไม่ได้ตั้งใจที่เจอเทวดา เสียใจน้อยใจว่าส่งลูกมาเกิดด้วยความลำบากยากแค้น" (B0622-2/21-26)</p>
B1411/66-77	<p>"พระราชาที่สองอยู่ภูผาหยาด บ้านโคกกลางใกล้ ๆ กับภูจะก่อ หลวงปู่หล้า พอดีไปภาวนาอยู่ที่นั่น ก็เลยไปรู้ รู้ว่าบาปมีจริง บุญมีจริง แล้วก็ผู้รู้มันมีจริง คือเทวดารุกขภูมิ ท่านท้าวเวสสุวรรณท่านจะเดินเข้ามาถึงไม้หัก เข้าแข่งเข้าขาเขาเดินเหยียบหัก รู้สึกว่าตัวเขาใหญ่มาก เดินเข้ามามาหา แล้วมาปรากฏกัน ที่นี้เราอยากทำอะไรเขาก็นิมิตให้ สื่อสารกับเขาได้ตอนนั้น ที่นี้เมื่อรู้แล้วว่า เราเป็นปฤตชนนะ ยังอยากให้ลูกให้หลานให้ชาวบ้านเขาร่ำเขารวยกันอยู่ ก็เพราะว่ารู้ แต่ท่านบอกว่ามันบาปนะอาจารย์ มันบาปนะ มันบาปแล้วให้กูรู้ทำไมอะ ก็อยากให้เราบาปมันมีจริง บุญมีจริง รุกขภูมิมีจริง เทวดามีจริง เขาบอกอย่างนี้ เขาวามันบาปนะนี่คือ บาปหนัก ถ้าไปบอกหวนนี่ มันบาป บาปยังงี้ คนชื้อก็ฉิบหาย คนขายก็วายวอด คนบอกรักก็ย่อยยับ เราก็เชื่อบ้าง ไม่เชื่อบ้าง" (B1411/66-77)</p>
B1411/92-102	<p>"ไปเยี่ยมอาจารย์ที่ผาน้ำหยาด อาจารย์ก็ขอที่นี้ ผมขอพึ่งบารมีหน่อย อาจารย์จะขอพึ่งบารมีผมยังงี้ ผมพระพึ่งแค่สามสี่พระพรฯ ท่านก็ว่าหลวงปู่เคยสัมผัสกับรุกขภูมิ เทวดาภูมิได้ ผมขอพึ่งบารมีหน่อย อาจารย์จะทำอะไร จะสร้างศาลาทรงไทย เพราะศาลาเก่ามันหลังแบน จะยกทรงใหม่เป็นศาลาทรงไทย จะยกพื้นให้สูงขึ้น เพราะศาลาลงเล็กหลังนั้นมันต่ำจนหัว อาจารย์จะใช้บเท้าไหว้ จะใช้บแค่สองเส้น จะให้ผมช่วยยังงี้ เอาหอยให้ผมสามวงก็ดีพอ นี่สาเหตุได้รู้ว่ามีจริง บุญมีจริง เราก็บอกอาจารย์ เขาบอกว่ามันบาปนะ จะเอาหรือ เขาบอกบาปพ่อจะรับเอาเอง ขอให้ผมบอกเขาก็แล้วกัน แล้วก็เลยต้องไปเอาหอยให้เขาสามวงทีเดียว หอยมันเข้า เปะ เปะ เปะ สามวงวัด นี่สาเหตุ หอยเข้าสามวง เขาเอาเงินมาถวายท่านสามล้านเจ็ดแสน ท่านก็ทำศาลาทรงไทย เมื่อทำศาลาเสร็จถูกพินคองขาด บาบถึงขนาดนั้นเลย อาจารย์ที่ขอจากเราไปแหละ ก็บอกโยมไป โยมเขาไปซื้อแล้วที่นี้เจ้ามือล่มจม เงินสามล้านเจ็ดที่เขาเอามาให้ ที่เขาได้ไม่รู้เท่าไร นี่บาป คนชื้อก็ฉิบหาย คนขายก็วายวอด คนบอกรักก็ย่อยยับ แต่เราไม่ได้บอกบอกแต่อาจารย์องค์เดียวเพราะอาจารย์ขอ" (B1411/92-102)</p>

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0631/179-183 "ถ้าเรามองว่าในมวลมนุษยโลก ภาพรวมในประเทศไทยเนี่ย ถ้ายึดถือท้าวเวสสุวรรณ ยมทูตผู้มีความยุติธรรมมีความบริสุทธิ์ แล้วเป็นผู้ที่ควบคุมภูตผีปีศาจที่กระทำความดีและไม่ดี ทุกคนน่าจะระลึกว่าทุกคนต้องทำความดี ที่นี้ ความดีตรงนี้เนี่ยจะต้องไปสอดคล้องกับปณิธานที่ตั้งกับองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า 'จะทำความดีเพื่อพ่อ' นอกจากทำดีเพื่อพ่อแล้ว ก็เป็นการทำดีเพื่อชีวิตของตนเองเพื่อไปสู่สุขคติภพข้างหน้า" (B0631/179-183)
- B0921-2/82-88 "การที่เราทำมาได้สามสิบสองปี แล้วทำอันนี้สำเร็จ เมื่อทำอันนี้สำเร็จ ถามว่ายามีที่พึ่งอะไร คือมีคุณเป็นที่พึ่ง ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตนอันดับแรก แล้วพึ่งคุณในสติปัญญาคุณในความเมตตาที่ตนเองมีอยู่ แล้วไปเอาคุณตรงนี้จากผู้ใหญ่ระดับนั้นเขาให้มาแล้วเราได้มาอยู่ตรงนี้สามสิบกว่าปี แล้วก็มาทำงานนี้ตรงสำเร็จอย่างนี้ ทำไมท้าวเวสสุวรรณจะไม่มา เพราะฉะนั้นท้าวเวสสุวรรณเขามีคุณสมบัติมากมายโดยที่แม่ไม่เคยศึกษา ไม่เคยเรียน คือท่านเป็นพยานที่ยอดเยี่ยม แล้วก็เป็นผู้บอกเรา ให้เราในฐานะตนเอง เราจะได้รักษาตนให้มันคงยิ่งขึ้น" (B0921-2/82-88)
- B0622-2/28-38 "ก็คือตัวเองนะเป็นคนถ้าดวงตกมาอะไรมา เราจะไม่หันไปทางอื่นไง เวลาเรามีทุกข์จะหันไปกินเหล้าสูบบุหรี่เราไม่เอา เราจะหันเข้ามาเกี่ยวกับทางเรื่องพวกนี้ ถามว่าดีไหม มันไม่ใช่ว่า เออ เรามากอบไหวแล้ว เราจะส่งเงินให้เรา แต่ชีวิตเราจะดีขึ้นใจ ดีขึ้นเรื่อย ๆ เหมือนพอดวงเราตกบู๊ป หน้าที่การงานเราก็แย่หมด ทุกสิ่งทุกอย่างเราก็แย่หมด ไม่มีคนเรียกมรดก ไม่มีอะไร แต่พอเรามาไหว้บู๊ป จากวันนี้เราไม่ได้เงินเลย ก็ได้อย่างน้อยเจ็ดร้อย แปดร้อยทุกวัน แล้วเราก็ไม่เคยทิ้ง เราก็ไหว้ของเราอยู่ทุกวัน ไม่เคยละทิ้ง ไม่ใช่พอเราได้เงิน แล้วกูหยุดก่อน กูไม่ไหว ไม่ทำอะไรทั้งสิ้นหยุด คือเราก็ทำต่อเนื่อง คือเราอยากให้มันได้เยอะกว่านี้ ให้ชีวิตเราดีกว่านี้ ให้ครอบครัวเราดีกว่านี้ เราก็ปฏิบัติของเราไปตลอด มันเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ไม่ให้เราไปทำตัวไม่ดีอะไรให้เรามองว่า วันนี้เราทำไม่ได้ กูไปกินเหล้าดีกว่า เครียดกลุ่ม มันไม่ใช่ เราหันหน้ามาสดมภ์ เขาก็จะประทานในสิ่งดี ๆ ให้เรา จากเราไม่เคยเจอ เราก็มาเจอ สมมุติลูกค้าคนนั้นเรามองดูแล้วเขาจะให้เราใหม่ พอนวดเสร็จ อู้ย โอเค ชอบใจ ก็ได้เยอะอีก สมมุติปกติเรานวดในรีสอร์ทได้สองชั่วโมงห้าร้อย แต่พอเรานวดเขา เขาประทับใจ เขาถูกใจ ถ้าเราไม่มีสิ่งนี้ บางทีเรานวดใคร มันก็ไม่ใช่อีก นวดจบก็คือจบ แต่เนี่ยเขาก็จะเมตตาเรา" (B0622-2/28-38)

- วิทยากร** **บทสัมภาษณ์**
 B0911/302-316 "พี่ก็ไม่รู้นะสำหรับคนอื่น แต่สำหรับพี่ขออะไร พี่ก็ได้นะ พี่บอกตรง ๆ แต่ก่อนพี่ทำงานโรงแรมไม่ได้อะไร ได้แต่กินอยู่ไปวัน ๆ พอเรามาดูแลรับใช้ท่าน เพราะเราก็บอกว่า ลูกขอมาดูแลรับใช้ จะขอถือเอาความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้ง แล้วลูกก็จะเป็นคาน้ำพระพุทธรูปศาสนา เพื่อที่จะให้พระพุทธรูปศาสนาดำรงสืบต่อถึง 5,000 ปี ถ้าเป็นไปได้ก็ขอให้ถึงซึ่งพระนิพพานในปัจจุบันนี้ หลังจากที่ไม่มีอะไร หนึ่ง บ้านก็ทำเสร็จ บ้านหลังแรก พอต่อมาพี่ก็ขอว่า ลูกไม่มีพานะที่จะขึ้นไปปีมาเพราะว่าไม่สะดวกในการที่จะปีมอเตอร์ไซค์ขึ้นไปปีมาก็ลำบาก ทางมันก็ลำบาก ก็ได้รถยนต์ ต่อมาก็ได้บ้านอีกหลังหนึ่ง เป็นหลังที่สอง อยู่ดี ๆ ธนาครไปยึด เหมือนเขามาขอความช่วยเหลือ เราไม่ได้ขออยากได้หรอก แต่เขามาขอความช่วยเหลือ ประกอบกับท่านเคยบอกว่าเดี๋ยวลูกก็จะได้อีกหลัง พี่ก็เอะเรามีบ้านอยู่แล้วจะได้อะไรอีก ก็ได้เป็นหลังที่สอง พอต่อมาปัจจุบันที่อยู่บ้านหลังที่สาม แปลกใหม่ เกิดจากการที่เราปฏิบัติ เพราะคำว่าศรัทธา ก็คือความเชื่อ ถ้าเราเชื่อว่าบาปกับบุญมีจริง เราทำดีก็ต้องได้ดีไง เราทำกับท่านด้วยแรงศรัทธาไง เวลาที่ทำบุญอะไรก็ตามพี่ก็จะอธิษฐานบุญให้ท่านตลอดว่า บุญนี้ที่ลูกได้ทำขอถวายพระพุทธรูป พระธรรมพระสงฆ์ ขอถวายปู่ให้ทีทอง ปุ่มเหล็กดีเหล็กเมือง แล้วก็องค์พ่อเวสสุวรรณกับ ทำวามหาราชทั้งสี่ แล้วก็เทพเทวาที่ดูแลรักษาเราทั่วไปอะไรประมาณนี้ ถามว่ามันเห็นผลไหม มันเห็นผล เห็นถึงบอกว่า มันเป็นอภินิหาร -ควรบอกกล่าวผู้อื่นว่า ท่านจงมาดูแล โอปะนะนิโก -เป็นสิ่งที่น้อมเข้ามาใส่ตัว บัจฉิตตัง -รู้ได้เฉพาะตน" (B0911/302-316)
- B1011/235-238 "ร้อยเอ็ดนี่ โยมสมนึกนี่ แต่ก่อนนี่ขายของเต็มร้าน แต่ไม่มีคนเข้าร้าน ปัญหาทุกอย่างขายของก็ไม่ได้ ใครก็ไม่อยากเข้าร้าน เดินผ่านไม่สนใจ แต่พอมานูชาอันนี้ไป ด้วยความที่ศรัทธาเบื้องต้นแหละ เขาว่าศรัทธาเป็นจุดแรกของการที่ทุกอย่างจะเกิดขึ้น ที่เราทำทุกอย่างเกิดเพราะความศรัทธา เบื้องต้นคุณต้องมีศรัทธาก่อน ถ้าคุณไม่มีศรัทธารับรองว่าทุกอย่างไม่มีประโยชน์ เลยนะ เพราะว่ามันเป็นพละ เป็นกำลังข้อแรกเลย" (B1011/235-238)
- B1271/5-10 "ในโลกของเรานี้ท่านจะลงมาให้พรคนที่ศรัทธา จะทำอะไรก็ต้องศรัทธาท่าน เรื่องอย่างนี้เราต้องศรัทธาก่อน ถ้าไม่ศรัทธามันก็ไม่มีผล บางคนมากกราบไหว้บูชา คือกราบไหว้ตามที่คนอื่นเค้าทำกัน แล้วพอไม่เห็นผลก็ซุกกันไปต่าง ๆ นานา แต่บางคนเค้าศรัทธาใจ เค้าขออะไรเค้าก็ได้ นะ ไม่ใช่ว่าเรื่องงมงาย มันก็แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละบุคคล เราไม่บอกว่า คุณต้องชอบตามที่ฉันชอบนะ ไม่... เค้าจะไม่บังคับ คุณชอบสิ่งไหนคุณก็ปฏิบัติตรงนั้นไปเลย ชอบอะไรก็นับถือไป แต่เราต้องทำดีแค่นั้น คิดดีทำดี" (B1271/5-10)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1431/101-108

"ก็อาจารย์ก็มีความรู้ไม่มาก แนะนำคือ ถ้าเรามีความเชื่อ สิ่งนั้นบังเกิดแน่นอน สิ่งไหนก็ช่าง อย่างอาจารย์ก็ยกตัวอย่าง อย่างพระพุทธศาสนาของเรา พระพุทธเจ้า มีใครเห็นไหม เกิดมาแล้วก็ไม่มีใครเห็น แต่ทำไมเราเชื่อในศาสนาพุทธ เชื่อในพระพุทธเจ้า ถามว่าคนที่เชื่อ แล้วกราบไหว้สักการะบูชา จะมีผล จะเกิดด้วยตนเอง ถามว่าถ้าเราไม่เชื่อไม่ปฏิบัติเราก็จะไม่เห็นผลจริงทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วสิ่งนี้ถ้าเขาขอได้ เขาก็อธิษฐานของเขาเอง สิ่งนี้เกิดความเชื่อของเขา ในตัวของเขา ถามว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีไหม มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริง ถามว่าจะเกิดขึ้นอยู่กับแรงกรรมมากน้อยของเรา ขึ้นกับอดีตชาติจนมาถึงปัจจุบัน แต่ถ้าเราสร้างบุญไว้เยอะ บุญนั้นก็ผ่อนนำเป็นหนทางให้เราเดิน สิ่งที่เราทำไม่อาจจะสำเร็จ มันก็สำเร็จก็คือบุญ บางคนถามหาว่า บุญเป็นตัวอย่างไร บุญไม่มีตัว บุญนี่คือมีคนทำ คนปฏิบัติ คนสร้าง แค่นั้นเป็นบุญ" (B1431/101-108)

B0611/20-31

"สมมุติว่าเขามาทวงนี้เรา แล้วเราก็ไม่มี เราก็บอกว่าพູ່งนี้ค່อยมาเอา โดยที่เราก็ไม่ได้คิดไตร่ตรองไว้ก่อนว่า พູ່งนี้เราจะเอาเงินจากตรงไหนมาใช้นี้เขา เราก็คือให้ผ่านจากวันนี้ พູ່งนี้จะเป็นยังงี้ก็อีกเรื่องนึ่ง นั่นคือการที่เราไม่มีสัจจะ แล้วถ้าพູ່งนี้มาถึงแล้ว แล้วเขามาเอาเงิน แล้วเราจะเอาอะไรให้เขา ทำวเวสข คือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวง แต่จริงตัวเขา องค์เขา เขานั้นสัจจะ ถ้ามนุษย์คนไหนมีสัจจะ ท่านก็อาจประสิทธิประสาท แต่ถ้าเหมือนที่เมื่อก่อนนี้จะติดคุกแล้วก็มีเช็คเสร็จเรียบร้อย ไม่รู้จักพระอาจารย์หรือท ไทรมา เสร็จเรียบร้อยพระอาจารย์ก็บอกว่า พระอาจารย์จะลองไปขึ้นรูปให้แล้วกันโดยไม่ต้องเสียเงินสักบาทเดียว ใช้แค่รูป 16 ดอก หันหน้าทางทิศเหนือ แล้วก็บอกท่านไปว่า คนนี้ ๆ มีความทุกข์เรื่องนี้อยู่ขอให้ท่านช่วย เพื่อให้เขาสร้างบุญสร้างบารมีต่อ เสร็จเรียบร้อยแล้ววันรุ่งขึ้นเขาก็โทรกลับมาบ่ายสามโมงว่า ศาลยกฟ้อง แต่สิ่งที่จะให้เขาหลังจากศาลยกฟ้องแล้วคือ ไก่ลวก เชียงฮูน แอปเปิ้ลแดง บุหรี่ บายศรี ปากชาม ต้องได้หลังจากที่เราขอไป ไม่ใช่เอาไปวางให้เขาก่อนเรายังไม่ได้ เขาไม่เอา อันนี้คือความรู้สึกของพระอาจารย์ที่ทำมานะ มันไม่ใช่เขามาบอกพระอาจารย์ว่าจะเอานี้จะเอานั้น มันไม่ใช่" (B0611/20-31)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1211/191-200 "ถ้าอย่างในกรณีของโยมมาบน ไม่รู้ว่าเรื่องมันสำเร็จเอง หรือว่าเทวดาช่วย ก็ไม่รู้เหมือนกัน แต่ในเมื่อเขาได้ให้สัจจะไว้แล้ว มันก็เป็นจริงอยู่ในใจเขาเอง ทีนี้ถ้าเขาไม่ทำเขาก็ไม่สบายใจว่าเขาไม่ทำ คือคล้าย ๆ ว่าเป็นกึ่ง ๆ หลักจิตวิทยาเพื่อคล้าย ๆ ว่าทำให้เราเกิดความคิดแล้วก็นำมาแก้ไข เกิดความรับผิดชอบอย่างนี้ สมมุติว่าเขามาบนว่าขอสอบติด จะถวายสังฆทานชุดหนึ่ง ถวายทาน พอเขาสอบติดขึ้นมาจริง ๆ แต่จริง ๆ เขาอาจจะอ่านหนังสือมากนะครับ เตรียมตัวมาดี พอติดผ่านไปเดือนสองเดือนเสร็จปุ๊บ เขาเริ่มไม่สบายใจ บางทีรถอาจเจอหลบลงข้างทาง บางทีอาจจะขับรถประมาทเอง นอนดึก นอนไม่พอ นี่ก็เริ่มคิด เราติดบนหรือเปล่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีทางหรือเปล่า ก็ต้องรีบกลับมาแก้บน อันนี้เป็นแนวความคิดมากกว่า ทางหนึ่งก็คือความกลัวใจครับ อีกทางหนึ่งก็คือความรับผิดชอบต่อ" (B1211/191-200)
- B1441/128-133 "เพราะว่าของเราเป็นคนคิดคำนึงสัญญา ตามที่แต่ก่อนเรามีความทุกข์นี้ เราอธิษฐานหมดทุกสิ่งทุกอย่าง อยากให้ท่านช่วย คือส่วนมากที่เราคิดได้นี้ เขาทำอะไรก็ไม่สำเร็จ คือไปค้าขายก็ขาดทุน ลูกก็บอกลาก อะไรก็มีปะตะปะตั้งปัญหา มรสุมเข้ามาทับถมมาก ๆ เขาก็เลยไปหาตามร่างทรงต่าง ๆ ตามหมอดู ถ้าว่าเป็นพวกร่างทรง เขาจะว่า ไปติดบนกับใครไม่รู้ ตัวใหญ่ ๆ สูง วัดนี้อยู่บนภู แต่วัดนี้มีเจดีย์ เขาก็คิดได้ห้าปี สิบบีกี่เลยคิดได้มา มาท้าวความอาจารย์จำหนูได้ไหม อาจารย์ก็แก้งานาน ๆ มาสิบบีกี่ครั้งนึง อาจารย์จำไม่ได้หรอก บุญช่วยไม่ได้อยู่ได้ขนาดนี้ ก็ไม่ได้มาเจอเจ้าอีกล่ะปอ แต่จริง ๆ เราจำได้อยู่แต่เราแต่งฟังเรื่องของเขาก่อน" (B1441/128-133)
- B0631/89-92 "ที่เชื่อก็เพราะท้าวเวสสุวรรณเนี่ย เป็นผู้คุ้มครองคนดีนะครับ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ดีของรพ. นี่ท่านก็คุ้มครอง ก็ไม่ได้เสื่อมสลาย อันนี้คือความเชื่อ ที่เชื่อ แล้วเชื่อจนถึงทุกวันนี้ ทีนี้ในเจ้าหน้าที่ของ รพ. เนี่ย เค้าจะไม่รู้ เค้าก็เลยเลยโทรไปถามผมว่า ท้าวเวสสุวรรณเนี่ยเป็นมายังไง ผมได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นอย่างนี้ แล้วเค้าก็บอกว่าท่านจะคุ้มครองคนที่ดี และสุจริต" (B0631/89-92)
- B0911/360-365 "เวลาร่างทรงองค์นั้นองค์นี้มาพี่ไม่เคยบอกว่าพี่เป็นอะไร แต่ว่าเขาจะมารู้เลย แต่ถ้าคนที่เขาเหมือนกับมีมานะทวิภูมิเขาก็จะไม่รู้ว่าพี่เป็นอะไร พี่ก็จะปล่อยให้เขาทำ อยากทำอะไรก็ทำไป ก่อนหน้านั้นไม่ได้นะ อืม นี่มาเหยียบบุญกุฏประมาณนี้ พี่ก็จัดการไปเลย ท่านก็เลยบอกว่าเราต้องมีเมตตาเป็นหลัก เหาเมตตาเท่านั้น อุทิศเดชนี้มันใช้ได้อยู่ แต่มันจะกลับมาทิ่มแทงเรา แต่พระพุทธเจ้าทรงชนะพญามาร ทรงชนะช้างนาคาคีรี คือชนะทุกอย่างด้วยเมตตา อุเบกขา ก็คือให้เอาพรหมวิหารสี่" (B0911/360-365)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1411/263-268 "ถ้าทำตามท่านท้าวเวสสุวรรณนี่นะ ถ้าทำดีเราก็มีความสุข เพราะท่านเป็นคนที่สอนให้ หม่อมวลมนุษย์ทำคุณงามความดี คือพระพุทธเจ้าสอนให้รักษาศีล พระธรรมนั้นและจะเป็นศาสดาแทนเธอทั้งหลาย นี่พระพุทธองค์เคยตรัสกับอานนท์ เมื่อพระธรรมคือคำสอน เรายกษาพระธรรมคือรักษาคำสอนของท่าน เราก็มีความสุข เหมือนกับท่านว่า สีเลสุขติงยันติ ท่านมีศีลท่านก็มีความสุข สีเลนะ โภคสัมปทา ท่านไม่เป็นผู้ขี้ขโมย ท่านก็เป็นผู้มีทรัพย์ ถ้าผู้เป็นขโมย เมียเป็นขโมย หามาจากไหนก็ไม่เหลือ ผู้ก็ลักของเมีย เมียก็ลักของผัว ได้เงินมาเท่าไรก็หมด นี่เห็นไหม เป็นขี้ขโมย นี่เวสสุวรรณ เขาก็สอนอย่างนี้นะ อยากให้หม่อมวลมนุษย์มีศีลมีธรรม " (B1411/263-268)
- B142-2/79-85 "ผมคิดว่าการปฏิบัติดี ทำให้ตัวเองดีที่สุดก็พอแล้ว การที่เราปฏิบัติให้ตนเองดี ให้พ้นจากทุกข์ ไม่ให้ความวุ่นวายเข้ามา มันก็เป็นพลังใจที่ดีแล้วนะครับ สำหรับผมนะ เชื่อหรือไม่เชื่อ ผมก็ครึ่งหรือไม่ครึ่งนะ แต่ผมคิดว่าดีอยู่นะ คืออย่างหนึ่ง คือท่านสอนให้คนทำดี ไม่ได้สอนให้คนลุ่มหลงในอบายมุขต่าง ๆ เหล่านี้ ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ นั่งวิปัสสนา" (B142-2/79-85)
- B0621/71-73 "มีสติ รู้ เราจะรู้ว่า ที่ท่านพูดแล้วก็ที่เขาสนทนา คือเราได้ยิน คือเรารู้ แต่มาจากที่จิตเรา ไม่ใช่เราคุย ท่านบอก ถ้ามีงบอกกับ มีข้อแม้ว่า หนึ่งเวลาแยกมาห้ามหน้าอห้ามปฏิเสธ ห้ามเบียดอะไรอย่างเงี้ยะ คือต้องช่วย แต่จะช่วยมากช่วยน้อย ช่วยในที่ว่าให้สติ" (B0621/71-73)
- B0621/161-169 "ความสำคัญคือ เราได้ปฏิบัติได้สมาธิตรงนี้ จะรู้เลยว่า ในการปฏิบัติ หรือในการช่วยเหลือผู้อื่น มันสำคัญ คือ หนึ่งเราได้บุญ ที่เราได้ช่วย สองเราได้ทานบารมีที่เราได้ช่วยเหลือเขา แล้วเราได้ให้ข้อคิด ให้แนวคิด ในการที่เขาไปแก้ไขในตัวเอง อาจจะไม่ต้องถึงกับปรับเปลี่ยนในชีวิตประจำวัน แต่ให้มันมีอยู่ในทำนองคลองธรรม และหัดในการแก้ปัญหาของเขาด้วย เพราะการนั่งสมาธินี้ มันจะทำให้เราใจเย็นลง จิตเราเย็นลง เราไปเจอปัญหา ไปประสบปัญหา คนที่พูดแล้วไม่รู้เรื่อง เป็นในระดับหัวหน้าก็ดี ลูกน้องก็ดี เราจะได้มีจิตที่จะสติในการที่เราจะไปบริหาร จัดการ ในการตัดสินใจ แล้วอีกอย่างในการทำสมาธินี้ ถ้าคนทำอยู่ประจำเรื่อย ๆ แค่ว่าเจอหน้าแล้วเราทำสมาธิให้หนึ่ง เราก็จะรู้ว่าคนนั้นเป็นยังไง มันจะได้ตรงนี้ด้วย เขาเรียกว่า sense เอม มันเป็นอย่างนี้ นิสัยเออมันเป็นอย่างนี้ ดูมันสักหน่อยนึงก่อน เหยี่ยมันจะบอก ในการทำสมาธิมันจะบอก เหมือนกับการที่เราไปตรงไหน แล้วเป็นอย่างนี้นะ ไปอย่างนี้นะ เอม แผลก ฐู่ใจวะ" (B0621/161-169)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- B0621/172-188 "แล้วท่านก็ยังสอนเราต่อ สอนการใช้ชีวิต ในแง่คิด จะสอนว่าเจอ ไข้คนนี้เป็นอย่างไรนะ คนนี้เป็นอย่างไร คือท่านสอน ท่านจะให้เราเจอด้วยตนเอง เจอคนมาหลากหลายหลายแบบมาก แต่ดีที่ว่า เมื่อก่อนนี้ เรามีจิตที่ขอช่วยเหลือผู้อื่นอยู่แล้ว เมื่อก่อนที่จะมาเจอท่านนี้ ตอนที่เรายังทำงานคืออยู่ สมบายอยู่ ได้หมุนเวียนใช้จ่าย ได้ไรต่ออะไรเนี่ย คือเราทำมูลนิธิช่วยเหลือคนอื่นมาก่อน ทำร่วมกตัญญูอะ โดยที่ว่่าเมื่อก่อน พ่อเองก็ประสบอุบัติเหตุ มูลนิธิเขาก็ไปช่วยเหลือ ดีที่ไปเจอมูลนิธิเจ้าหน้าที่คนที่เขาดีอะ เขาช่วยเหลือหมดทุกอย่าง เราก็ เอบ ต่อไปถ้ามีโอกาสเราก็จะทำอย่างนี้นะ ทำช่วยเหลือผู้อื่นเขาบ้าง ก็พอดีพอดีเสียได้ซักหนึ่ง เราก็เฝ้า ลองดูดี ทุกอย่างมันเข้าที่แล้ว อาจจะเป็นด้วยบุญกุศลอย่างหนึ่งให้กับพ่อเราด้วย การที่ได้เจอคนหลายแบบเรียนรู้ที่จะได้เจอคนในตรงนั้นไง ว่าบางคนเขาทุกกรั้วเราก็มีนะ แนวความคิดเอง การที่เราได้ช่วยเหลือเขาบางทีมันก็ผลตอบรับกลับมาที่เราได้ชื่นชม มนุษย์ชื่นชมเราก็ดี หรือบางทีให้อาหารัย มันก็มี แต่ที่เราทำ เราก็ไม่ได้เอาอะไรเลยนะ สักอย่าง โดยที่เราก็มีเงินจากที่เราทำงานเนี่ย ธุรกิจของเราส่วนตัวเนี่ย เอาตรงนี้แบ่งมาทำ ซึ่งทุกอย่างเราก็ให้ ให้หมด ท่านก็คงจะมองเห็นเราตรงนี้ด้วยอย่างหนึ่ง สถานะจิตมันดีอะ เอบ มันก็ให้ แล้วเราก็ไม่ได้เอาอะไร" (B0621/172-188)
- B0911/328-334 "หนึ่งคือเราอยู่ในศีลในธรรม สองเราก็ต้องกตัญญูรู้คุณ คนที่ให้น้ำเราแก้วหนึ่งก็ถือว่าผู้มีพระคุณ เราก็ควรที่จะดูแล ส่งเสริมและตอบแทนบุญคุณเขา คือการตอบแทนบุญคุณนี้ ให้เงินให้ทอง ให้โน่นให้นี่มันก็ยังได้น้อยกว่าการที่เราให้ธรรมะเป็นทาน เราก็ควรที่จะให้ธรรมะเขา บอกกล่าวเขา สอนเขาในสิ่งที่ดี คือคนเรามันสามารถผิดพลาดได้ทุกคน แต่เราจะนำความผิดพลาดนั้นมาเป็นบทเรียนใช้ในชีวิตการครองเรือนหรือใช้ในชีวิตรปัจจุบัน เพราะจำท่านเคยสอน พระพุทธเจ้าบอกว่า อดีตเราไม่สามารถกลับไปแก้ไขได้ อนาคตเราไม่สามารถที่จะไป หยั่งรู้ แต่ให้อยู่กับปัจจุบันดีที่สุด ปัจจุบันคือ ณ ขณะนี้ ตอนที่เรากุยกัณอยู่นี้คือปัจจุบัน เมื่อเข้าก็เรียกว่าเป็นอดีตไปแล้ว แต่อนาคตเราก็ยังไม่รู้ว่ามันจะเป็นยังไง" (B0911/328-334)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B1211/233-239 "ถ้าในมุมมองตรงนี้จะมองในเรื่องของความสงสารมากกว่า ความสงสารก็คือ เห็นผู้คนที่เข้ามาในความเชื่อพวกนี้ ทุก ๆ คนเลย ทุก ๆ เคสเลย บางทีเขาหามาคนใช้มาส่ง บางทีเขาวิตก บางทีเขามาขอคำปรึกษา ซึ่งเขาจะเป็นคนที่ขาดที่พึ่งทางใจ ทีนี้เขาจะต้องหาคน ๆ หนึ่งมารองรับเขา ซึ่งอาจจะต้องใช้ความเชื่อ เจ้าพ่อเจ้าแม่อะไรก็หลายแหล่ ทำเวสสุวัณบ้างอะไรบ้าง มาที่ก็ไปหาร่างทรงอะไรพวกนั้น ซึ่งเรามองแล้วมันไม่สงสารกับคนเหล่านี้ ซึ่งบางทีเขาไปเจอกรณีคนที่เป็นมิชฌาชีพ เขาจะโดนหลอกได้อย่างมหาศาลเลย เราก็เลยทำตรงนี้มาเรื่อย ๆ ของเรา โดยเราพยายามอิงหลักความเชื่อเล็กน้อย แล้วก็ดึงเข้าหลักความเชื่อของศาสนาพุทธ เราจะใช้ประมาณนี้ ให้เขาคิดเอง ให้เขาวิเคราะห์เอง ให้เขาแก้ไขด้วยตัวของเขาเอง" (B1211/233-239)
- B1441/3-9 "คืออาจารย์นี้นับถือท่านมาตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก แต่จริง ๆ แล้วสิ่งที่เห็นนี่ สิ่งปลูกสร้างนี่ก็คือ เกิดจากบุญบารมีของท่านทำเวสสุวัณช่วยอาจารย์ คือไม่ใช่ว่าเป็นการดูดวง แต่เป็นการที่ว่าความทุกข์ของชาวบ้าน เพราะว่า สิ่งที่เราเห็นเช่นพระนอน พระพุทธรูปไสยาสน์ความยาว 34 เมตร ว่าความทุกข์ของชาวบ้าน ส่วนมากเงินที่อาจารย์สวดสะเดาะเคราะห์นี้ อาจารย์เก็บคนละ 220 บาทค่าประกอบพิธี บางวันคนก็เยอะ บางวันคนก็ไม่เยอะ ขนาดคนละ 220 นี้ สามารถสร้างพระนอนองค์ใหญ่ได้แสดงว่าความทุกข์ของคนเรานั้นก็มาพอสมควร ส่วนมากคนที่มาหาอาจารย์นี่ก็คือ หนึ่งพวกคนป่วย จะสอบ หรือพวกจะเดินทางไปต่างประเทศ หรือพวกผู้ชายเขาก็อยากจะได้ผิวเหมือนกัน อันนี้อีกกลุ่มหนึ่งนะครับ ที่ทุกวันนี้อยู่ในบทบาทของเราที่มากพอสมควรเลย หญิงรักหญิง ชายรักชาย แล้วก็ส่วนมากมีปัญหาแบบนี้ แล้วก็มาสวด" (B1441/3-9)
- B1441/189-195 "คนมีความทุกข์ มาขอความช่วยเหลือ ทำเวสสุวัณ เอาทำเวสสุวัณเป็นหลักก่อน แล้วทีนี้พอมีการช่วยเหลือเกิดขึ้น ได้รับสิ่งที่ต้องการแล้ว พระอาจารย์ก็บอกการสอนในเชิงของหลักเหตุผล หลักของพระพุทธศาสนาเข้าไปตรงนั้นด้วย โดยที่พระอาจารย์ได้ปฏิบัติหน้าที่ภารกิจทั้งผ่านทั้งทำเวสสุวัณด้วยและทั้งผ่านผ้าเหลืองด้วย คือของอาจารย์นี้บางครั้งเป็นสายของหลักปฏิบัติภาวนา คือเราก็ไม่ทิ้ง แต่เราก็เอาหลักของทำเวสสุวัณเข้ามาแฝง ๆ เพราะเราปรารถนาที่จะช่วยชาวโลกที่เขามีความทุกข์ ตามเจตนาของพ่อปู่ทำเวสสุวัณท่าน คือพ่อปู่ท่านมีแต่ชื่อ อาศัยตัวเราเป็นสะพานบุญให้กับท่าน ก็อาศัยว่าเป็นสื่อผ่าน มาช่วงหลังแล้วเราพอทำได้ คือก็ไม่รบกวนท่าน" (B1441/189-195)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0621/79-82

"ท่านช่วย คือ ท่านจะเน้นว่า หนึ่งในคนที่จะมีเงินได้ต้องมาจากบุญ จากกุศลที่ท่านทำมา เพราะที่เกิดในปัจจุบันเกิดในบุญเก่า บุญในอดีตชาติ คือจิตของมนุษย์ทุกคนคือจิตเดิมตั้งแต่อดีต ตั้งแต่โบราณ ตั้งแต่ยุคสมัยไหน มันก็คือจิตเดียวกันนี้ที่มาก่อเกิดในโลก อาศัยร่างกายเท่านั้นที่เป็น กายหยาบในปัจจุบันนี้ แต่จิตนี่คือจิตเดิม จิตละเอียด เพราะฉะนั้นในอดีตเฉย ทำอะไรมา ทำกรรมทำอะไรมา มันไม่มีใครรู้หรอก ไม่มีใครที่จะนั่งได้ถึงขนาดนั้น เพราะฉะนั้นการที่เราเกิดมาในปัจจุบันตั้งแต่เล็ก เกิดมาในตระกูลที่ดี ในตระกูลที่ร่ำรวย เกิดในตระกูลที่ปานกลาง เกิดในตระกูลที่จน หรือว่าเกิดในที่ที่เป็นพิการหรืออะไรอย่างนี้ นั่นแหละ นั่นมันมาจากบาป ท่านสอนแบบนี้เลยการที่เกิดมาในปัจจุบัน จิตในปัจจุบัน นั่นแหละคือบุญและบาปทั้งสิ้น" (B0621/79-82)

B0621/86-94

"ไม่ใช่ว่าทุกคนมาขอแล้วจะได้ตามที่ขอ เป็นสิ่งที่สะสมมา แล้วมาเปิดอกให้ใช้ เกิดมาแล้วช่วงแรกอาจมีสุข ต่อไปอาจมีทุกข์ หรือว่ารวยแล้วมาจน นั่นอะเกิดจากกรรมในอดีต มันได้เสวยบุญในอดีตอยู่มามันก็ดี แล้วก็กรรมที่ตามมา มัน ๆ ท่านบอกว่า มนุษย์เฉย เปรียบเหมือนกับเข็มนาฬิกา เข็มชั่วโมง เข็มนาฬิกา เข็มวินาที เวลาผ่านไปมันเดิน มันก็คือช่วงหนึ่งในชีวิตของเรา ในชีวิตแล้วก็บุญ ในชีวิตของเราที่มันเดินเข็มนาฬิกา พอมานะจุดหนึ่งที่บุญ ผ่านวินาทีไป อ้าวเข็มยาวจะเลื่อนผ่านไปตรงไหนบุญเราไปอยู่ยังไง นั่นอะให้เขาเปรียบเหมือนเข็มนาฬิกา คือช่วงหนึ่งที่เข็มมันเดินเฉย เป็นเข็มของบุญ ถ้าไปพอดีเข็มบุญ เอะ ถ้าเรามีน้อยหน่อยเราค่อยยังชั่ว บุญและกรรมมันก็เดินตามกันมา เพราะฉะนั้นทุกวินาที ทุกวินาทีต่อไปเฉย เราจะอยู่แล้วเราจะทำบุญอย่างไร" (B0621/86-94)

B1011/24-35

"ความหมายของอาจารย์ต้องการสื่อว่าครุฑก็คือเจ้าอำนาจ เวศสุวรรณคือเจ้าแห่งจุมพรีพฤษีที่มันบ่งบอกความมนุษย์เราใครก็ตามที่อยู่บนโลกใบนี้ มันติดอยู่สองอย่างติดในที่นี้ความหมายก็คือว่าเข้าพระนิพพานไม่ได้ เราทำอะไรไม่สำเร็จ เราทำอะไรเป้าหมายไม่ถึง เกิดจากเราติดอำนาจ แล้วก็เราติดยศ พุดตรง ๆ ว่าอำนาจกับเงินตรา ที่เราเห็นนักการเมือง นักปกครองข้าราชการใหญ่ มีอำนาจมากล้นฟ้าก็อยากจะมีเงิน เศรษฐีมีเงินแล้วก็อยากจะมีอำนาจ เห็นไหม เศรษฐีมีเงินแล้วก็พยายามจะเป็นนักปกครอง นักปกครองมีอำนาจแล้วก็พยายามที่จะได้เงินโดยอำนาจตัวเองเป็นตัวชี้ว่า นี่ก็เลยเป็นแบบอย่างงานฉันทน์นี้ เพื่อต้องการสื่อว่ามนุษย์เราที่เป็นทางโลกติดอยู่สองอย่าง แล้วก็ก็เป็นพระก็เหมือนกัน เป็นนักบวช เป็นบรรพชิต บวชเข้ามาแล้ว ก็ติดอยู่สองอย่าง คือติดอยู่กับอำนาจ ยศถาวรศักดิ์สิทธิ์ พระครู พระท่าน พระธรรม พระสมเด็จเห็นไหม ที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้ ก็ติดอยู่ในตำแหน่งอำนาจ เพื่อให้ได้มาถึงลาภสักการะ ไม่ทิ้งกันเลย นี่ไงเลยเป็นเหตุและผลและปัจจัยที่ทำให้คนที่อยู่บนโลกนี้ แม้แต่ผู้ที่ เป็นนักบวช ก็ติดอยู่สองอันนี้ ไปไหนไม่ได้" (B1011/24-35)

วิทยาการ

บทสัมภาษณ์

B0631/137-141

"แก่นหรือความสำคัญที่มีท่าวเวสสุวรรณ นี่คือ ความบริสุทธิ์ยุติธรรม หมายถึงว่า คนดีเนี่ย เมื่อเสียชีวิตไปแล้วก็ไปสู่สุขคติภพที่ดี นี่คือแก่นแท้ ที่นี้ท่าวเวสสุวรรณเนี่ยท่านอยู่ในภพของยมโลก เราไม่สามารถที่จะไปมองตรงนั้นได้ แต่เราต้องบอกว่าคนที่ทำความดี จิตใจดี กายดีใจดี คิดดี พูดดี ดีทั้งหมดนี้มันจะรวมเป็นการกระทำที่ดี เมื่อการกระทำที่ดีแล้วก็จะนำไปสู่สุขคติภพที่ดี นี่เป็นแก่น ถึงแม้จะมีบรรดาศักดิ์สูงส่งขนาดไหนถ้าทำไม่ดีก็จะนำไปสู่ภพที่ไม่ดี" (B0631/137-141)

B0911/367-375

"ท่านสอน ท่านจะสอนตลอด ท่านไม่เคยว่าต้องไปแก้กรรมตรงนั้นตรงนี้ละ ท่านเคยบอกว่า ไม่มีมนุษย์ไหนไหน สามารถแก้กรรมได้ แม้แต่พระพุทธเจ้าก็แก้ให้เราไม่ได้ แต่ที่เขาทำกัน ทุกวันนี้ มันเป็นการเชื่อในแต่ละบุคคล แล้วนำสิ่งนั้น ๆ มาหากิน ใช้กับอาชีพของเจ้าของ อันนี้ท่านสอนว่า ไม่มีใครสามารถแก้กรรมให้ใครได้นอกจากตัวเราเอง ถ้าเราอยากแก้กรรมด้วยตัวเองก็คือ หนึ่งสวดมนต์ไหว้พระ ภาวนา รักษาศีล แผ่เมตตา ทาน ศีล ภาวนา สามอย่างนี้ ก็คือ ทาน ศีล ภาวนา สามอย่างนี้มันเป็นความจริง แล้วมันเป็นความเชื่อ ถ้าใครทำอย่างนี้ได้ ชีวิตก็จะดีเจริญรุ่งเรือง" (B0911/367-375)

B0911/472-482

"ใจความสำคัญตรงนั้นก็คือ ท่านจะชี้เหตุแห่งกรรม ชี้เหตุปัจจัยว่า พอเราสร้างเหตุแบบนี้ มันก็ต้องได้รับผลแบบนี้ ก็คือท่านจะให้มุ่งมันทำดี เพื่อที่จะตอบแทนพระพุทธศาสนา และก็ตอบแทนบ้านเมืองเนอะ อันนี้เป็นสาระแก่นสารสำคัญที่ท่านบอกว่า ใครมาขออะไรทำนก็ตาม สิ่งที่ท่านต้องการก็คือความดี แต่ตามว่าถ้าจะไปบอกมนุษย์ทุกคนได้ไหม ไม่ได้ เขาก็จะบอกว่าพี่เป็นบ้า ช้อยเข็ดอยู่ดอกความดีช้อยไปได้ไปตีไปฆ่าไป ความดีคืออะไร ความดีก็คือหนึ่งตัวเองเป็นคนดี ทำดีดูแลบิดามารดา รักษาศีล ไม่ไปเบียดเบียน แต่บางที่เราอาจจะใช้กุศโลบายสอนคนอื่นว่า อันนี้มันเป็นกุศโลบายในการสอนนะ คือสาระแก่นสารสำคัญก็คือ ธรรมะของพระพุทธเจ้านี้แหละ ท่านบอกว่าไม่มีอะไรเหนือธรรมะของพระพุทธเจ้า ข้อธรรมของพระพุทธเจ้า ถ้านำมาใช้ในการครองเรือน มีแต่สิ่งที่ดี ๆ เข้ามา มีแต่บุญไม่มีบาป เพราะว่าบาปนี้ท่านตัดไปแล้ว ไม่ได้สอนว่าต้องมาล้างบาปล้างกรรมอันไหนอันนี้ ไม่มี คือให้เอาธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก คือเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ ทุกสิ่งสรณะ คัจฉามี ถัมมัง สรณัง คัจฉามี สังฆัง สรณัง คัจฉามี อันนี้คือท่านจะบอกไว้เลยว่า ไม่มีอะไรยิ่งใหญ่ไปกว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์" (B0911/472-482)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1011/239-247

"ความศรัทธาในท้าวเวสสุวรรณ ศรัทธาจะเกิดขึ้นต้องมีวิริยะ ความอดทนขยันด้วย มีศรัทธาวิริยะ อดทนแล้ว ก็ต้องมีสติการเป็นอยู่ของตนเอง เมื่อมีสติ สมาธิก็เกิดขึ้น เมื่อมีสมาธิปัญญาก็มีตาม อาจารย์อธิบายนี้ให้เราเข้าใจบวณการผละ เคยหาบน้ำใหม่ เขาก็มีถังข้างหน้าอันหนึ่ง กับข้างหลังอันที่สอง ก็คือหลักการปฏิบัติ ถังน้ำใบนี้ผละทั้งห้าจะทำงานร่วมกัน นี่ตัวเราอยู่ตรงกลาง ถังใบหน้านี้ให้มีศรัทธากับปัญญา อันนี้ก็คือสมาธิกับความเพียรอยู่ดังนี้ แต่สติอยู่ตรงกลาง บางคนมีปัญหามากก็บ้ำได้เหมือนกันนะ บางคนศรัทธามากก็บ้ำได้ง่ายเหมือนกันนะ บางคนทำความเพียรมากก็บ้ำได้เหมือนกัน บางคนมีสมาธิมากก็บ้ำได้เหมือนกัน แต่ว่าตัวที่เป็นป่าของเราคือสติ มันจะเช็คได้เลยว่าถังใบหน้าหรือใบหลังของเรามีน้ำมากน้ำน้อย หลักปฏิบัติความเป็นอยู่ของคนสติต้องมี เพื่อให้เช็คได้ว่าตัวนี้เราปัญญามากไปไหมก็จะรู้เลยว่าบ้ำนี้หนักมาก เราสมาธิมากไปหรือทำความเพียรมากไปหรือเปล่า บางทีเราอ่านหนังสือมากสมองเราก็ตันเหมือนกันนะ"(B1011/239-247)

B1281/229-236

"แล้วก็การเกิดอุบัติเหตุหวิดตายนี่ก็ เราชะลิกอยู่ตลอด ในรถของอาจารย์ก็จะมีภูเวสไปด้วย ไปไหนไปไปด้วย พอเราไปบ๊ีบเราก็มีความรู้สึกว่ามันอยู่กับเรา ท่านไปกับเรา ก็พูดง่าย ๆ ว่าเหมือนท่านเตือนสติเราอยู่ตลอด พอเกิดอุบัติเหตุจริง รถเก่งคนไปด้วยกับอาจารย์บาดเจ็บหมดเลยนะ เข้าโรงพยาบาลหมดเลยนะ เขาก็ว่าคนขับตายแน่ ๆ แต่อาจารย์ไม่เป็นไร พอจับดู ไม่เป็นไรสักนิด ดูห้อยโรปาว อาจารย์ไม่ได้ห้อยอะไรนะ แต่ที่รถนะมีภูเวสแน่ มันจึงยังให้เรายิ่งศรัทธา ยิ่งมีความเชื่อ แต่ก็ไม่ได้ให้เราบอกว่า อาจารย์อย่างโน่นอย่างนั้น เธอต้องมาเชื่อเหมือนอาจารย์ ไม่ แต่บอกว่าทุกอย่างคุณต้องขอเองนะ อยู่ที่ท่านนะ คุณมีอะไรให้แก่นั่น คุณมีความดีให้ท่านไหม คุณมีบุญให้ท่านไหมกับสิ่งที่คุณขอ อาจารย์จึงใช้หลักตรงนี้ มาให้เขาเกิดความเชื่อ แล้วก็ทำความดีเพื่อที่จะไม่แลกกับสิ่งที่ตัวเองขอ" (B1281/229-236)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B0631/103-118

"เหตุการณ์สำคัญประการหนึ่ง ถ้าภัยธรรมชาติเนี่ยก็คือเรื่องน้ำท่วม ห้างใต้ดิน คลังยาทั้งหลาย เราก็ขนย้ายกัน ไม่ได้เกิดความเสียหาย ส่วนหนึ่งคือทำให้เราตัวก่อน อีกอันหนึ่งมีเหตุการณ์ไฟไหม้ มันอาจจะเกิดจากระบบไฟฟ้าลัดวงจรก็ดี หรือเกิดจากระบบชักฟอกซึ่งมีเครื่องอบผ้าเป็นสิบเครื่อง เมื่ออบผ้าออกมาแล้วเนี่ยผ้าก็ยังไม่ร้อนระอุอยู่ เมื่อเอาผ้ามากองรวมกันมันก็เกิดเป็นไฟขึ้นได้ แล้วก็เพดานมีหลอดไฟ พอเจอความร้อนก็แตกแล้วเป็นประกายไฟ แทนที่มันจะลุกลามใหญ่โต ก็คือ มีคนรู้ระก่อน ก็ไม่ได้ลุกลามใหญ่โต คือเหมือนกับว่า เหมือนท่านเนี่ย ดลจิตดลใจ เอ๊ะมันจะมีเหตุอะไรไว้บ้าง ก็ ปรก. ก็เข้าไปดู แล้วก็รายงานผม ก็ทุกคนมาช่วยกันดับไฟ คนภายนอกเนี่ยผมห้ามเข้า พวกกู้ภัยทั้งหลายห้ามเข้าโดยเด็ดขาด ต้องได้รับอนุญาตจากผม เพราะว่าตรงเนี่ยมันไม่ใช่อุบัติเหตุคนเสียชีวิต เป็นเพลิงไหม้ ฉะนั้นกู้ภัยไม่ต้องเข้ามา แล้วนักข่าวผมก็บอกว่าห้ามเด็ดขาด เพราะเวลาไปเขียนแล้วมันเขียน แล้วจะทำให้คนไม่กังวลว่าจะเอาผ้าที่ไหนให้ผู้ป่วยนั่ง จะเอาผ้าที่ไหนให้คนไข้หม ก็ใช้คำสั่งคณะบริหารว่าห้ามเด็ดขาด ให้ปิดกันเลย ถ้าใครจะเข้ามาต้องขออนุญาตผม แล้วทุกสิ่งอย่างมันก็เรียบร้อยในคืนเดียว แล้วเศษผ้าที่ไหม้ ผมก็ให้เจ้าหน้าที่เอาถุงดำใส่ แล้วทำความสะอาดพื้นที่ให้เหมือนปกติทุกอย่างกระทั่งสามารถดำเนินการซักผ้าผู้ป่วยได้ตามปกติ นี่เป็นเหตุการณ์ที่ประทับใจมาก คิดว่าเป็นบุญบารมีของท่านหัวเวสสุวรรณ ที่ท่านคุ้มครองผู้ที่ได้รับการเจ็บป่วยซึ่งเป็นคนดี ปกติเป็นเรื่องยากมากที่ปรก. จะเดินไปแถวนั้น เพราะห้องชักฟอกเนี่ย จะต้องเอาไว้ท้ายสุด ให้ใกล้ระบบบำบัดน้ำเสีย เพราะว่าเวลาชำระล้างผ้าเปื้อนทั้งหลายเนี่ย จะต้องเข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสียเพื่อบำบัดน้ำให้สะอาดและมีการตรวจคุณภาพน้ำก่อนปล่อยสู่สาธารณะ" (B0631/103-118)

B0621/120-136

"ก็ ต่ออายุนี้ ก็จะทำสังฆทานนะ ปล่อยโคกระบือ แล้วก็ปล่อยปลา ปล่อยกบ ปล่อยเต่า โดยการที่ต่ออายุ เหตุผลของท่าน ท่านว่า ถ้าเราต่ออายุแล้วเนี่ย ท่านก็จะบอกว่าจะได้อีกเท่าไร แล้วจะต้องทำอะไรต่ออีก ทำอะไรที่เป็นประจำ ๆ คือ ส่วนตัว คือ ต่ออายุปี ๑๖ ผมให้ท่านเท่านั้นนะ ให้ไปทำคือ ปล่อยชีวิตโคกระบือ ทำสังฆทาน ปล่อยปลา ปล่อยเต่าเป็นประจำ แล้วก็ไปใส่เงินค่าน้ำค่าไฟตามวัดต่าง ๆ ที่เรามีโอกาสไป หรือว่าเติมน้ำมันตะเกียงตามศาลเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อย่างบางคนท่านบอกต่อแล้วอะ มันจะอยู่ได้เท่านั้นนะ มันจะยึดออกไปอีกเท่านี้ ถ้ายึดไปเท่านี้ แต่ถ้าเขาไปทำต่อ อย่างที่ว่า ก็จะต่อ หรืออาจจะสุดแล้ว มันอาจจะเป็นวิบากกรรมของแต่ละคนว่ามันอยู่ในขนาดไหน" (B0621/120-136)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- B0911/508-511 "คือถ้าตามนิสัยของมนุษย์เนอะ ก็มาขอโชคลาภก็ดี ขอชีวิตก็ดี ขอให้มีความสุข ความเจริญ มาขอความรัก คือมนุษย์ก็ขอทุกอย่างแหละ ส่วนมากที่มาขอโดยตรงก็คือเกี่ยวกับชีวิต กับโชคลาภ ก็คือคนจะตายแล้วนะ พระบอกมาให้ไปขอท้าวเวสาลี ร่วงทรงบอกมา ก็ขอได้อยู่ ถ้าบุคคลคนนั้นยังไม่ถึงมาต หรืออาจจะขอแล้วท่านช่วยขึ้นมา แต่ถ้าท่านช่วยขึ้นมาแล้วก็ต้องมาบวช ต้องมาทำคุณงามความดีอะไรประมาณนี้นะ" (B0911/508-511)
- B142-2/60-71 "แก้เคราะห์กรรม ต่ออายุนี้แหละสองอย่าง ถ้าใครพูดง่าย ๆ ว่า เหน็ดหนทางไปแล้ว ไม่รู้จะหากินอย่างไร เธอท่านพ่อก็ เออ บุญถ้าเค้ายังมีอยู่ อายุขัยเขาก็ยังเยอะอยู่ ท่านก็จะบอกให้ไปสะเดาะเคราะห์แทนอย่างนี้นะ พอเขาทำไปแล้วชีวิตเขาก็ราบรื่น จากไม่มีอะไรกินเลย ผมคิดว่า มันน่าจะเป็นกำลังใจให้เขามากกว่า กำลังใจให้เขา เขาก็มีความสุขพร้อม มีจิตพร้อม ทำงานไปแบบไม่ขาดสติ เออ เป็นพลังให้เขา ให้เขามีพลังกายพลังใจดีขึ้นนะ พอเขาพูดแบบนั้น เขาก็ดีขึ้น มันคล้าย ๆ กับช่วยแก้ทางด้านจิตใจมากกว่าผมว่า ช่วยเหลือจิตใจให้เขามีพลัง พลังจิตใจ ให้เขามีสติ เขาก็เดินไปแบบไม่ขาดสติ มันก็สำเร็จได้"(B142-2/60-71)
- B1011/159-170 "พอเรามายึดพระเหรียญองค์นี้ อุปาทานในการยึด ทำให้เราสบายใจขึ้น ดังนั้นอาจารย์คิดว่าคำสอนนี้ ถ้าเราจะมากล่าวแต่พุทธวจนะล้วน ๆ ตามว่ามีใครรู้เรื่องกันไหม ฟังไปหลับเลย แต่มีอีกหลายกลุ่มที่เขาต้องการพวกนี้ พวกทหาร ตำรวจ ข้าราชการ ที่เขาต้องการ ตามว่าเขาพุทธวจนะไปห้อยคอ ไปรบกับภาคใต้แล้วเราจะเอาใหม่ กับเอาตะกรุดหลวงพ่อทวดนี้ เราจะเอาใครห้อยคอ ถึงหลวงปู่ทวดไม่มาช่วยแต่ก็สบายใจ ใจใหม่ เป็นใจ เขาบอกว่าการสอนหรือการแนะนำพวกนี้ต้องเป็นขั้นตอน เขาจะชวนชวญของเขาเอง เหมือนกับพวกเรา ทำไมขั้นต้นเราต้องให้ความรู้เบื้องต้นพวกนี้ก่อน บัจฉยสี่พื้นฐานพวกนี้ก่อน ทำไมโตขึ้นค่อยละเอียดขึ้น ทำไมไม่เอาระดับตีกเตอร์มาสอนเราเลยล่ะ เรารับไม่ได้ เรื่องปริญาของพระพุทธศาสนา เรื่องพุทธวจนะ มันเรื่องตีกเตอร์เลยนะ" (B1011/159-170)
- B1011/298-299 "ภาพครุฑเวสสุวรรณที่สลักบนหินอันนี้เหมือนตัวแทนความรู้ สติ ปัญญาที่เราผ่านระดับตรงนั้นมาแล้ว เพียงแต่ให้เข้าใจทุกคนเหมือนที่เราเข้าใจไม่ได้ ก็เลยให้เข้าใจตรงนี้ก่อน ให้ติดตามเรื่องราวมา จนกระทั่งเข้าใจเหมือนที่พระอาจารย์เข้าใจ" (B1011/298-299)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1011/276-291

"ก็มี ในแง่ของพระอาจารย์วัดต่างๆ พวกเรามองข้ามไปแล้วแหละ ในแง่ของจิตใจ ภาควิชาใจได้มาเห็นงานที่เราสร้างเอาไว้ และเขามากล่าวคำชื่นชมว่า เป็นภาพ ศิลปินที่แปลก ภาควิชาใจที่ว่างานพวกนี้ที่เราสร้างสรรค์ออกมาเป็นคติธรรม แล้วก็เป็นประโยชน์เพราะเราแกะสลักไว้ในหิน ซึ่งหินพวกนี้จะอยู่เป็นพัน ๆ ปี คนโบราณ รุ่นก่อน คนสมัยที่จะต้องตามเรามาอีก ต้องมาศึกษาเรื่องราวประวัติของวัดถ้ามา แດ้น การศึกษาศาสนาพุทธก็ต้องเกิดขึ้น มันเป็นประโยชน์ตรงนั้น ถ้าเขียนใน กระดาษเวลามันมี ไม่ก็ร้อยปีสูญสลาย แต่ถ้าเราบันทึกไว้ในหินนี่มันจะเป็น ประโยชน์ อย่างเช่นอู่ฟกานิสถาน พระสงฆ์ทั้งหลายพระอรหันต์ทั้งหลาย เขามีการ แกะสลักเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ในหินถ้าถามว่าในคำสอนจริง ถ้าในคำสอนจริง ๆ ถ้าเรา มีแต่เนื้อหาคำสอนบางที่คนเราไม่เข้าใจ การเรียนรู้ของมนุษย์มีหลายขั้นตอนแล้วก็ หลายกลุ่มพวกหลายวัยระยะการเข้าใจหลายระดับ ถ้างานพวกนี้ต้องการความมั่นใจ ก่อนที่จะได้ลายลักษณ์อักษร เพราะก่อนที่เราจะได้รับความรู้ความเข้าใจพวกนี้ เราก็ ต้องห้อยอะไรเต็มคอเหมือนกัน555 เหมือนตรงนี้สองมือมีเงินเต็มอยู่เลย แต่ข้างหน้า มีทองคำ เราจะทิ้งเงินปะ ต้องทิ้งไปไหม พอไปเจอทองคำไป ข้างหน้ามีเพชร เราก็ ทิ้งทองคำไปเอาเพชร แล้วเรารู้ตรงนั้น แต่ขบวนการต่าง ๆ นี้ที่เราทำ ก็จริง พยายามบอก แต่ใช้กลุ่มอื่นที่ความรู้ความเข้าใจประสบการณ์ที่ยังน้อย ก็ต้องผ่าน เหมือนกับเรา เราจะไม่ลัดคิว ลัดคิวยากมาก" (B1011/276-291)

B142-2/175-177

"หลังจากคนเข้าวัดฟังเทศน์จากท้าวเวสสุวรรณผ่านสามนครแก้ว ก็เปลี่ยนไปนะ หนึ่งก็ ทำให้จิตใจคนมีความสุขขึ้น ไม่ทุกข์ ปฏิบัติตนแบบพอเพียง ไม่ต้องไปรีบร้อนอะไร แล้วก็สติ ให้คนมีสติ คนที่อยู่ก็มีสติคนที่มาฟังก็มีสติ เป็นรู้แจ้ง พุดง่ายแบบที่ว่า ผ่านจากหน้ามือเป็นหลังมือแบบนี้" (B142-2/175-177)

B0611/136-141

"หนึ่ง คนเรานั้นก็ต้องมีสัจจะแล้วแหละ สอง คนนั้นก็ต้องมีจิตที่ละเอียดอ่อนขึ้นมา อีกนิดหนึ่งในการสวดมนต์ไหว้พระ เพราะถ้าเกิดว่ามนุษย์เราไม่มีการสังฆ สวดมนต์ หรือการมีศีลเนี่ย มันก็เหมือนแบกของหนัก ที่จะเอาสิ่งที่ไม่เห็นเนี่ยมาอยู่กับเรา พอเราแบกไปเรื่อย แบกไปเรื่อยเราก็ไม่ไหวเหมือนกัน เพราะว่าเราก็ต้องมีวิบากแห่ง กรรมแต่ละคน พระก็ยังมิ นั่นแหละคือการที่เขาได้สัจจะ เขาได้สติ ที่ว่าเขาคงไป สวดมนต์นะ ต้องค่อย ๆ เดินนะ ชีวิตถ้าเรารีบเดินไปเหมือนที่ผ่านมามีเราก็จะพลาด อีก" (B0611/136-141)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- B0631/198-201 "สิ่งเหล่านี้จะครบผมก็คิดว่าท้าวเวสสุวรรณมีจริง แล้วก็เป็นตัวที่เราเคารพนับถือแล้ว ก็มันเกิดผลจริง ในช่วงที่ผมมารับราชการที่นี้ะครับ อันนี้ผมขอยืนยันว่าเป็นผลดีจริง แล้วทุกคนเนี่ยก็ควรที่จะระลึกถึงตรงนี้เพื่อจะขัดเกลาจิตใจตนเองให้เป็นคนที่มีความยุติธรรม กระทำความดี นอกจากเจ้าตัวกระทำแล้วก็น่าจะสร้างจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังโดยเฉพาะลูกหลานเราเนี่ยได้รู้จักท้าวเวสสุวรรณ ได้รู้จักการทำความดี" (B0631/198-201)
- B142-2/266-271 "คือตอนแรกเขามาขอให้ท้าวเวสสุวรรณช่วยก่อนเรื่องชีวิต เรื่องหาทางออกชีวิตต่าง ๆ แล้วพอช่วยเหลือเสร็จแล้วปู่ เขาก็ยังกลับมาเรื่อย ๆ ในการกลับมาครั้งที่สอง ครั้งที่สามไม่ได้มาขอให้ช่วยแล้ว แต่มานั่งสมาธิปฏิบัติธรรม มานั่งสมาธิ ฟังเทศน์ฟังธรรม มาแต่ละครั้งเขาก็ไม่ได้ให้เงินให้ทองอะไร มีขันท์ห้าบาท เทียนห้าคู่ ธูปห้าคู่ แล้วแต่บุคคล บางคนก็ห้าสิบบาทแล้วแต่ ประมาณนั้น ร้อยสองร้อย แล้วแต่บุคคล ทางฝ่ายเราไม่ได้เรียกร้อง ไม่ได้บอกเท่านั้นเท่านั้น" (B142-2/266-271)
- B0911/402-425 "ถามว่าพัฒนาอย่างไรก็คือ บอกตรง ๆ ว่าแต่ก่อนนี้ พี่คนหนึ่งที่โมโหร้ายมากที่สุด ภาษาเขาก็เป็นตางอีกหฺลี เป็นคักเลยหละ แบบมึงมาแห่จุมกุกูหรือ ถ้าไม่ไปถึงบ้านมึงไม่ไปกูอะไรประมาณนี้ละ พุดง่าย ๆ ว่าเป็นคนที่หยาบคายนะ บางทีถ้าพูด ณ ขณะตอนนั้นบางทีมันรับตัวเองไม่ได้อะ พี่จะบอกได้เลยว่าพี่ไม่ไรคนดี แต่พยายามทำในสิ่งที่ดี พี่ไม่เชื่อว่าพี่จะเลิศเลออะไรอย่างนั้นอย่างนี้ ณ ปัจจุบันนี้พี่ก็ไม่ไรคนดี แต่พี่พยายามทำในสิ่งที่ดี สิ่งที่ถูก สิ่งที่ดี เพื่อที่เราจะตัดกรรมในแต่ละภพแต่ละชาติ ถามว่าเราเป็นคนดีร้อยเปอร์เซ็นต์ไหม ไม่มีใครเป็นคนดีร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่เราพยายามทำในสิ่งที่ดี ให้จิตเราที่มันหยาบกระด้างมันอ่อนกำลังลง เหมือนกับเหล็กที่มันแข็ง ๆ แล้วมันไปโดนไฟ มันก็ตีมันก็อ่อนลง พอจิตเราได้รับธรรมะ การพัฒนาทางจิตก็จะอ่อนโยนลง พอจิตเรามันอ่อนโยนลง แวดตาเราหรือว่าลักษณะ อากัปกริยาท่าทางของเรา มันก็จะอ่อนโยนลงด้วย แต่มันก็จะมีข้อแม้ว่า เหมือนเราวางอุเบกขานะ เราก็วางในสิ่งที่เราควรวาง สิ่งไหนที่เราไม่ควรวางเราก็ไม่วาง ก็คือไม่ใช่ว่า เขามาทำอันโน้นอันนี้เรามีหน้าที่ดูแลอยู่ เราก็ปล่อยให้เขาทำเขาฟังอะไร อย่างนี้มันไม่ใช่เป็นการวางอุเบกขา อันนี้มันเป็นการวางเฉย อันไหนที่เราควรทำก็ทำหน้าที่ที่เราปฏิบัติอยู่เราก็ทำไปตามหน้าที่ ตามกำลังความสามารถที่เราจะทำได้ เราก็คือมีเมตตาบ้าง แต่เมตตามากเกินไปก็ไม่ดีมันก็เจออันตราย คือเมตตาแล้วเมตตาอีก..คือภาษาธรรม เขาจะเรียกว่า มานะทิฏฐิเนอะ ก็คือความหยิ่ง ความผยอง ความเหยียดหยิ่งในตัวเองตัวเองคักอะไรประมาณนี้ละ ว่ากูคักหลายกูป่อยานไผอะไร ประมาณนี้ละ แต่ถามว่า ณ ตอนนี้นั้นมีไหม มันก็ยังมีอยู่ แต่มันน้อยลงแล้วมันดับได้เร็ว คือเรามีสติตัดไปตัดไป ในขณะที่บางครั้งเราโมโหขึ้นมา มันอาจจะวิ่งขึ้นมา แต่พอเรามีสติมันก็ตัดไป มันก็จบ มันก็แล้ว ๆ อะไรอย่างนี้ แต่สิ่งที่เราจะต้องทำอยู่

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- มันก็มีบางทีมันก็ต้องใช้วาจาในการที่เหมือนเป็นอาวุธอะไรประมาณนี้แหละ มันเกิดจากธรรมชาติ" (B0911/402-425)
- B1441/272-278 "ช่วงแรกเวลาไปนอน เราก็มีคิดถึงเรื่องของเขาเหมือนกัน โอว คนนี้น่าสงสาร โอว คนนี้เราจะช่วยเขาอย่างไรหนอ ท่านก็เลยว่าบุพกรรมของเขา แต่คือไม่ช้าไม่เร็ว เราผ่านวิบากกรรมจุดนี้ไป เขาก็จะดีของเขาเอง ก็คือจะให้อาศัยว่า จะให้รวดเร็วทันใจเหมือน ขานมโหสถ ไม่ได้ เพราะว่าคนเรามีวิบากกรรมกันทุกคน สำคัญคือต้องอาศัยกาลเวลา ถ้าไม่ผ่านหน้าหนาวไปก็ไม่กลายเป็นหน้าแล้ง ถ้าไม่ผ่านหน้าแล้งไป มันก็จะไม่เข้าพรรษา ถ้าไม่ผ่านเข้าพรรษาไปมันก็ไม่ออกพรรษา ใจต้องอาศัยกาลเวลา จะผ่านกาลเวลาได้ สำคัญคือว่าต้องอดทน และทนอด อดทน ทนอด และอดทน ประโยคสั้น ๆ แค่นั้นเอง" (B1441/272-278)
- B0621/161-169 "ความสำคัญคือ เราได้ปฏิบัติได้สมาธิตรงนี้ จะรู้เลยว่า ในการปฏิบัติ หรือในการช่วยเหลือผู้อื่น มันสำคัญ คือ หนึ่งเราได้บุญ ที่เราได้ช่วย สองเราได้ทานบารมีที่เราได้ช่วยเหลือเขา แล้วเราได้ให้ข้อคิด ให้แนวคิด ในการที่เขาไปแก้ไขในตัวเอง อาจจะไม่ต้องถึงกับปรับเปลี่ยนในชีวิตประจำวัน แต่ให้มันมีอยู่ในทำนองคลองธรรม และหัดในการแก้ปัญหาของเขาด้วย เพราะการนั่งสมาธินี้ มันจะทำให้เราใจเย็นลง จิตเราเย็นลง เราไปเจอปัญหา ไปประสบปัญหา คนที่พูดแล้วไม่รู้เรื่อง เป็นในระดับหัวหน้าที่ดี ลูกน้องก็ดี เราจะได้มีจิตที่จะสติในการที่เราจะไปบริหาร จัดการ ในการตัดสินใจ แล้วอีกอย่างในการทำสมาธินี้ ถ้าคนทำอยู่ประจำเรื่อย ๆ แค่ว่าเจอหน้า แล้วเราทำสมาธิให้มัน เราก็จะรู้ว่าคนนั้นนะเป็นยังไง มันจะได้ตรงนี้ด้วย เขาเรียกว่า sense เออมันเป็นอย่างนี้ นิสัยเออมันเป็นอย่างนี้ คุณมันสักหน่อยนึงก่อน เนี่ยมันจะบอก ในการทำสมาธิมันจะบอก เหมือนกับการที่เราไปตรงไหน แล้วเป็นอย่างนั้นนะ ไปอย่างนี้นะ เออ แปลก รู้ไงวะ" (B0621/161-169)
- B0921-2/202-207 "พอเรามีสุข เราก็แบ่งปันความสุข แน่แน่นอน จะแบ่งหรือไม่แบ่ง มันก็เป็นไป เพราะมันเก็บไม่ได้ มันไม่ใช่ของคุณ ไม่ใช่ของแม่ ต้องคืนท่าน ต้องคืน เพราะทุกคนคือบุญคุณไม่มีบุญคุณเกิดเป็นคนไม่ได้ ศีลห้า กรรมบถสิบ นั่นคือบุญของคุณที่คุณเกิดมาอาการสามสิบสอง แล้วไม่ทำกับคนอาการสามสิบสอง เหนอหรือไง ท่านเป็นผู้ประกาศธรรมให้เรารู้ฐานะตนเอง แล้วแม่ก็จะมืออย่างนี้ละ แม่ทุกข์ไม่ได้ ไม่ยอมให้ทุกข์ ทุกข์ที่โอบพระอรหันต์ทุกที ท่านจะมาทุกทีทุกครั้งไปไม่เคยข้ามคืน ท่านจะมาเตือนทุกครั้งไป" (B0921-2/202-207)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1282/203-212

"เราก็บอกเขาว่าอย่าไปคิดมาก คนเราทำอะไรไปไม่ได้ ถึงเวลาเขาก็ไป เราก็ไป ไม่มีใครยึดติดกับอะไรทั้งสิ้น บอกเขา บอกคนที่มิทุกข์ แล้วก็บอกเขาว่าให้คิดแบบนี้ เวลาเราเกิดมาเราก็มาตัวเปล่า เรากลับไปเราก็ไปตัวเปล่า คนอื่นไม่มาทำให้เราได้เนอะ ตายแทนเรามีไหม ไม่มี เราก็จงคิดอยู่ตรงนี้ ให้เราละทิ้งสติอารมณ์ ใครเขาจะมาทำอะไรเราก็ช่าง ขอให้เราโอสิกรรมเขาซะ ขาดิปางก่อนเราทำบุญร่วมกันกับเขา มาคือหมคนบุญกับเขาแล้ว เขาก็ต้องจากเราไป เราก็อยู่ของเรา เขาก็มีสติ จากที่ว่า จะไปฆ่ามันอย่างไหนอย่างนี้ ใช้อย่าไปทำมันบาป ถ้าเราไปฆ่าตัวตายก็ไม่ได้นะ ฆ่าตัวตายชาติหน้าก็ไม่ได้เกิด ในเมื่อเกิดมาแล้วจะไปฆ่าตัวทำไม ก็แนะนำเขาไป เขาก็ใจเย็นลงที่นี้ จากที่ใจร้อนก็ใจเย็น เอะ ไซเหมือนที่อาจารย์แม่พูดจริง ๆ อาจารย์แม่ได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ ประสบการณ์ของตัวเอง แล้วก็ตกผลึกแล้ว ชีวิตมันเป็นแบบนี้ แล้วเธอเจอแบบที่ฉันเจอเราก็ถ่ายทอดไป บอกกล่าวตรงนั้น"

(B1282/203-212)

B0621/192-196

"การได้ช่วยเหลือคนหลาย ๆ แบบ ผ่านร่างท้าวเวสข นั่นแหละ คือ ตรงนี้ทำให้เราวางใจ วางลง อ้อ มนุษย์มันเป็นอย่างนี้เนอะ คือดิทิมเราก็ดีใจนะ แล้วเราก็ขอบคุณเขาที่ชมเรา แต่คนที่มาแล้วมันบ่นแล้วว่าอีก เราก้..เออ มนุษย์มันก็เป็นอย่างนี้แหละ บางทีช่วยแล้วไปเลย ก็มี ไม่ได้มีอะไรสักอย่าง ก็ไม่เป็นไร เราก้ไม่เป็นไร อย่างคนตาย ศพที่มีตั้งค์ เขาก็จ้างกันไปละ เหลือแต่ศพที่ไม่มีตั้งค์จะถึงเรา แล้วมันไกลซะด้วยสิ เอะเราก้บอกมีเท่าไรวะละ เราก้แกล้งถาม คุย มีอยู่นี่นะ เข้ามีแค่นี้ก็ไม่ใช่ไร ก็ไป ไปเนี่ยอย่างไปไกล ๆ ไปอุบล หมิ่นสองหมิ่นละ" (B0621/192-196)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

B1281/323-339

"ก็คือเรามาทางด้านนี้ อย่าลืมนะว่ามันเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่มีความทุกข์มากมายพอสมควร พอเราตื่นเช้าลงมาปั๊บ ถ้าเขามีความสุขดีเขามาหาเราใหม่วัน ๆ หนึ่ง โห ทุกข์เรื่องนั้นทุกข์เรื่องนี้ แก้ปัญหาให้เขาอย่างไร แต่บังเอิญเป็นคนประกอบอาชีพมาแล้วหลายอาชีพ เป็นคนที่ลุยโลกมาเยอะแล้วเหมือนกัน ปัญหาต่าง ๆ จะเป็นปัญหาที่ไม่ไกลจากเรามากนัก เพราะฉะนั้นเวลาลูกศิษย์คุยเรื่องนั้นเรื่องนี้มา มันค่อนข้างที่จะ...แก้ปัญหาลงโลกได้ ค่อนข้างที่จะไปได้ แต่ตัวเราเองนั้นจะอยู่เฉยก็ไม่ได้ เราก็ต้องปฏิบัติตนด้วย ตอนเช้าประมาณตีสี่ครึ่ง อาจารย์ก็อาบน้ำลงมานั่งสมาธิ ไหว้พระ แล้วก็นั่งสมาธิ ทำจิตทำใจให้มันโนนนิ่งนั่นไง อย่างที่บอกแล้วว่าอยากให้เราได้ดี หรืออยากได้เงินเขา เราต้องทำตัวเราให้สะอาดด้วย ดูแล้วเราเป็นผู้ให้พอไหม เราให้แล้วเราปล่อยวางไหม คุยกับลูกศิษย์คนนั้นเสร็จ ก่อนเขาออก กจากห้องต้องให้กำลังใจนะ คนเราแค่เส้นด้ายบาง ๆ เท่านั้นเองที่เขาจะไปสู้ชีวิตต่ออีกนิดหนึ่งอะ ทำอย่างไร เราต้องให้ ให้เป็น แล้วก็ต้องปล่อยวาง วางลงซะสำหรับลูกศิษย์ คนนี้ สำหรับลูกศิษย์คนใหม่เข้ามาเราเริ่มใหม่ ลูกศิษย์คนนี้จะป็นภาวะอารมณ์ที่แตกต่างจากคนเมื่อกี้ แต่ไม่ใช่กลายเป็นว่า เฮ้ย ยังพุ่นเคืองกับคนเมื่อกี้อยู่ คนนี้ก็มา ตายละ ฉันทมาใหม่ ๆ ไม่รู้เรื่องเลย เราก็ต้องปล่อยวาง เพราะอาจารย์ใช้ในเรื่องของ การให้และปล่อยวาง แม้กระทั่งการทำหน้าที่ในปัจจุบันของเราก็ต้องใช้ เพราะตกกลางคืนไป ถึงเวลานอนเราก็ต้องปล่อยวางลง วันนั้นปล่อยวาง พอถึงรุ่งนั้นก็มาปฏิบัติตนทำจิตใจให้สะอาดแล้วก็ให้ แล้วก็ปล่อยวาง ให้แล้วก็ปล่อยวาง ก็คืออาจารย์จะเป็นลักษณะให้ ปล่อยวาง ให้ ปล่อยวาง อยู่ทั้งวัน" (B1281/323-339)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
A0111/7	"พี่รู้แต่ว่า เขาบอกว่าเป็นเทพเจ้าแห่งชุมทรัพย์" (A0111/7)
A0321/30-32	"จีนเขาเรียกว่าอะไร ไฉชิงเฉีย ถ้าไปคุยกับชาวจีน เขาก็ว่าดีมาก นับถือมาก มาตั้งแต่รุ่นก่ง เป็นพระเจ้าที่จินตนาการ และเป็นพระเจ้าที่ดลบันดาลให้เกิดความสำเร็จ เพราะเขาเชื่อ และได้มา แล้วปฏิบัติตามลัทธิพิธีกรรม" (A0321/30-32)
A0131-2/11-15	"แล้วรู้ไหมว่าท่านซาเป้ เพราะท่านไปเหยียบราชรถ เอาเท้าไปจิกราชรถ อีกเรื่องก็ทะเลาะกับพระพิรุณ คือจริง ๆ เป็นเรื่องของการพนัน พญานาค ครุฑ แล้วก็ไปเรื่องพระพิรุณ อรุณขึ้น จริง ๆ แล้วสามองค์นี้มีแม่คนละคน พ่อองค์เดียวกัน แล้วมีเรื่องโกงพนัน เหมือนพญานาคบอกว่าอรุณขึ้นพรุ้งนี้ ครุฑบอกว่าขึ้นหัวรุ่ง พญานาคโกงพนันน้ำเง ทำให้ครุฑไม่ให้อรุณขึ้น หัวเวสสุวรรณก็เลยไปฟ้อง คือพี่น้องตีกันเง เออเลยถามว่า ถ้าเราเล่นแบบนี้โยมเชื่อไหม คงไม่เชื่อ เพราะมันเป็นเรื่องที่มีมันเป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม เหมือนความดีความชั่ว" (A0131-2/11-15)
A0142/33	"ตามตำราที่อ้างอิงกัน ในลักษณะเป็นเทวรูปหัวเวสสุวรรณ หัวกุมเวร ไฉชิงเฉีย" (A0142/33)
A0231/37-39	"จริง ๆ แล้วเทวดาเป็นระดับพรหมชั้นสูง พรหมชั้นสูงต้องมีเมตตากรมสูง อาจจะแสดงกริยาหน้าตาน่ากลัว แต่จริง ๆ มีความเมตตาช่วยเหลือมนุษย์ เทวดาชั้นสูงถ้าเทวดาชั้นสูงต้องอยู่ในชั้นพรหม (A0231/37-39)
A0142/29	"ตามคติพราหมณ์โบราณ ตามตำราโบราณ ว่า ท่านเป็นยักษ์" (A0142/29)
A0131-2/40	"ถ้าคนไม่รู้เลย ก็คือยักษ์ ยักษ์ตนหนึ่งที่มานั่งเฝ้าหน้าประตู" (A0131-2/40)
A0231/41-44	"บอกแล้วว่าเป็นกลุ่มลดหลั่นกันไป มีตั้งแต่ผู้ใหญ่จนถึงเด็ก ในกลุ่มนี้ไม่ได้มีองค์เดียว มีถึงเป็นหมื่นเป็นกองทัพเลย อาจจะอยู่ในรูปยักษ์เฝ้า ไม่ใช่องค์เดียว หมายถึงท่านอาจแบ่งไปอยู่ที่อื่น ระดับอื่น ๆ เป็นเหมือนกองทัพ เทวดาไม่ใช่องค์เดียว เพราะฉะนั้นหัวหน้าเขาก็อยู่เฉย ๆ เหมือนคอยบัญชาการ แล้วลูกทีมก็ไปทำงาน" (A0231/41-44)
A0131-2/10	"ท่านโดนเอาเปรียบ และเป็นคนขี้เหนียว เป็นพ่อค้าที่ขี้เหนียว" (A0131-2/10)
A0131-2/42-43	"แกเป็นคนมีศรัทธามาก เป็นคนมีทรัพย์ แต่ขี้เหนียว แกไม่ค่อยทำบุญ" (A0131-2/42-43)
A0131-2/40-42	"ป้องกันพุทธสถาน ป้องกันสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในวัด ป้องกันสิ่งชั่วร้ายเข้าวัด เพราะหัวเวสสุวรรณนี่จะหว่านพระพุทธรูปศาสนา มาก แกได้มานแกก็จะปกป้องพระพุทธรูปศาสนาไม่ให้มีใครมาทำร้าย" (A0131-2/40-42)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
A0131-2/64-66	"หน้าที่หลักคือ ปกป้องศาสนา ไม่ให้พวกมารมา หรือแม้แต่ยักษ์เกเร มารเกเร ท่านถึงให้คาถาไว้กับพระพุทธเจ้าให้บอกพระ พวกยักษ์พวกมารเกเรก็จะมากวนไม่ให้พระเข้าสมาธิ ให้บทอาถรรพณ์ปริตร บทวิปัสสิ บทที่ท้าวเวสสุวรรณให้" (A0131-2/64-66)
A0231/45-48	"สิ่งเหล่านี้คือเป็นเจ้าของที่ดูแลพระธาตุเท่านั้น เวลาที่เขาจะทำพิธีกรรมทุกครั้งหรือใครจะมาบวงสรวงกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สื่อของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดลบันดาลคือเทวดา หลวงพ่อที่เขาว่าศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่อำนาจหลวงพ่อ แต่ว่าเทวดาเขาศรัทธาหลวงพ่อ เขาจะไปผลักดันให้เกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา เทวดาเหล่านี้และกับวิวารจะไปดลบันดาล" (A0231/45-48)
A0231/77-79	"จริง ๆ แล้วเขามาไหว้พระธาตุ มาขอพร เขาก็ไม่ได้มานั่นอะไรมาเรื่องเทวดา ถือพุทธมาไหว้พระธาตุ มาไหว้ก็เหมือนมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก็แค่นั้น ที่ตรงนี้เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ที่เขากราบไหว้ ความศักดิ์สิทธิ์เกิดจากอำนาจของเทวดา ที่นี้เขาเลยปั้นรูปเทวดาไว้ 4 คู่ ประมาณนี้" (A0231/ 77-79)
A0131-2/44-45	"บทบาทของท่านทั้งหมดเกิดในเทวโลก แก่เป็นเทวดาเฝ้าหน้าประตู แก้วเลย ใครทำอะไร แก้วก็กรรมได้ เฝ้าไม่ให้สิ่งชั่วหลายจากนรกหลายขุมขึ้นมาอันนี้คือบทบาท" (A0131-2/44-45)
A0231/12-16	"จะว่าถึงคติพราหมณ์นี้เขาแบ่งเทวดาเป็น 4 เหล่า ที่เรียกว่าจตุโลกบาลพญานาค คอยดูแลภาคพื้นน้ำ พญาครุฑ คอยดูแลภาคพื้นอากาศ ยักษ์ ที่เรียกท้าวเวสสุวรรณ ท้าวเวรุราช ก็เป็นกลุ่มที่ดูแลภาคพื้นแผ่นดิน คนธรรพ์ บรรพบุรุษเจ้าเมืองที่สวรรคตไปแล้วไปเกิดเป็นเทวดา แล้วก็มาปกป้องชาวบ้าน" (A0231/12-16)
A0231/21-26	"ตั้งแต่เขาสร้างเจดีย์ใหม่ ๆ เพราะตรงนี้มีเป็นที่เคารพ พอเป็นแท่นเคารพ เขาไปตั้งบายศรีขมมนุเทวดาสี่เหล่าต้องบอกกล่าว เพราะเป็นเจ้าของที่ใหญ่ จตุโลกบาลที่ท้าวเวสสุวรรณ ก็เป็นใหญ่ในภาคพื้นดิน เทวดาสี่เหล่านี้เป็นกลุ่มเทวดาที่คัดกรองมนุษย์ว่าทำความดี ทำความชั่วอะไร เวลาตายไปแล้วก็คัดกรองว่าให้ไปอยู่ในสวรรค์ดี หรือไปอยู่ในนรกชั้นไหนดี คือคัดกรองแล้วเหมือนคล้าย ๆ ว่าไปส่งให้ยมบาลอีกที ก็มีตำแหน่งหน้าที่กันอยู่นะ เป็นขั้นเป็นตอน เหมือนกับทหารนั่นแหละ เหมือนทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศนั่นแหละ ตำรวจ องครักษ์" (A0231/21-26)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
A0231/32-34	"ก็ส่วนมากเขาก็มาบวงสรวง บางคนเขาก็มาตั้งของสด ๆ บ้าง หมูบ้าง ชีนึง บางทีก็ไข่ต้ม บอกกล่าวแล้วก็เอามาตั้ง เขาจะบวงไว้ เห็นมาตั้งไข่ต้มบ่อย บางทีก็ไม่ต้มก็มี ชอบมาตั้งมาตั้งที่ท้าวเวสสุวรรณ" (A0231/32-34)
A0231/46-52	"เวลาเขาบวงสรวงขึ้นพิธีกรรม พระจะสวดมนต์ก็เหมือนกันอะ ก็ต้อง สักเค กาเม จะรูป คิริสิขะระตะเง จันตะลิเช วิมานะ ที่เป็ฏฐู จะ คาเม ตะรุวะนะคะหะเน เคหะ วัตถุมหิ เขตเต ฎุมมา จายันตุ เทวา ชะละณะละวิสะเม ยักกะคันธัพพะนาคา ติฏฐัน ตา สันติเก ยังมุนิวะระจะนัง สาธะโวเม สุนันตฺฯ นั้นแหละชุมนุมเทวดา ตกกลงตรงนี้เนี่ยะ มีเทวดาที่เค้าชุมนุม เขาไปบวงสรวง พราหมณ์จะอ่านโองการอะไรก็แล้วแต่ ก็ต้องขึ้นชุมนุมเทวดาก่อน พระจะสวดมนต์ขึ้นบ้านใหม่พิธีเทวาภิเษก พุทธาภิเษก ราชาภิเษก อะไรต่าง ๆ พิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนาพุทธหรือศาสนาพราหมณ์ต้องบวงสรวงเทวดาก่อน มาชุมนุมให้เทวดามารับรู้ นั้นแหละเป็นที่มาของคติความเชื่อท้าวเวสสุวรรณ" (A0231/46-52)
A0121/72-73	"ทำพิธีอะไรก็ได้ ไม่ใช่ทำบุญอย่างเดียว ทำประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้จะแนะนำเป็นของคน ๆ ไป แต่ละบุคคล ไม่เสมอเหมือน" (A0121/72-73)
A0131-2/34-37	"อย่างที่อาจารย์ท่านว่า เวลาโยมไม่ทำ ท่านก็มาทำโทษคนนี้แหละ จนบางครั้งต้องเข้าโรงพยาบาล หมอตรวจไม่เจออะไรเลย เดินไม่ได้เลย ชักเป็นเลือด ถ่ายเป็นเลือด แต่พอไป หาหมอ หมอก็บอกว่าไม่เป็นไร ตามว่ามันเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อ มันอยู่ที่เราพิจารณาเชื่อหรือไม่เชื่อก็แล้วแต่ นี่แหละคือหลักการสำคัญ ๆ ของท้าวเวสสุวรรณที่เรา รู้สึกที่เราสัมผัสได้คืออย่างนี้ มันเป็นความเชื่อ" (A0131-2/34-37)
A0142/34-35	"มีการสื่อสารทางจิตผ่านร่างทรง อาจมีองค์ลงจริง หรือมีรูปแบบสิ่งเร้นลับที่เหนือธรรมชาติ มีอยู่จริง แต่ไม่มีใครพิสูจน์ได้" (A0142/34-35)
A0221/7	"พี่ก็ไม่รู้อะไรแน่ชัด รู้แต่ว่าหลวงปู่เค้าบอกว่า อดีตชาติเค้าเป็นสหายกัน" (A0221/7)
A0221/23	"แกบอกว่าเป็นสหายแก แกบอกลูกกันทางญาณ ลูกกันทางจิต" (A0221/23)
A0221/49-52	"แล้วท้าวเวสสุวรรณที่ตั้งอยู่บนเจดีย์ มีน้องคนนึงเขามาสร้างไว้ บ้านเดิมเขาอยู่หาดใหญ่แต่เขาไปทำงาน กรุงเทพฯ แล้วเขาฝันว่า ท้าวเวสสุวรรณอยากไปอยู่กับหลวงปู่ที่เจดีย์ ทีนี้เค้าก็โทรมาถามพี่ว่า ถ้าสร้างท้าวเวสสุวรรณมาไว้ที่หน้าเจดีย์ได้ไหม พี่ก็เลยไปถามหลวงพี่ หลวงพี่ก็ตอบ ว่าได้ ยังไงก็เพื่อนหลวงปู่อยู่แล้วใช่ไหมเลยให้มาอยู่ได้" (A0221/49-52)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- A0121/36-45 “สื่อสารกันไม่ได้ เมื่อเขาให้ช่วยอย่างหนึ่งอย่างใดที่เขาเป็นมา เรามีสื่อสารกันว่านี่เป็น
 อย่างนี้ อย่างนี้ ควรจะทำอย่างนั้น อย่างนั้นเพื่อแก้ไข คนเขามาขอร้อง ผู้เจ็บป่วยมา
 ขอร้องให้ช่วยเหลือก็จะทำได้ ถ้าไม่มีเหตุมีกรณีเราก็ไม่อะไร ทำมาหลายปีแล้ว
 ศึกษามานานแล้ว เกินกว่าสี่สิบปีแล้ว นี่มันปลายชีวิตอีกไม่กี่วันแล้ว มีพฤติกรรมรัฐ
 ทางจิต ประสานกันทางจิต เริ่มจากพิธีกรรมก่อน ต้องเข้าสมาธิถึงจะคุยได้ ไม่ใช่
 ธรรมดาอย่างนี้” (A0121/36-45)
- A0121/62-66 “ก็มี บางทีอาจจะเป็นนิมิตบอก บางคนผู้คนเจ็บหนักที่นั่นที่นี้ เขาบอกได้เป็นอย่างนั้น
 อย่างนั้น แล้วต้องแก้ด้วยวิธีอย่างนั้นอย่างนั้น บางทีเราก็ไม่รู้วิธีแก้ แต่ก็มาบอกให้ ถ้า
 เราผู้เขาก็บอกอย่างเดียวให้ไปช่วย แต่ถ้าเรายังไม่รู้ว่าการณ์จะเกิดที่เขา คนนั้นไปทำ
 อะไร เขาก็มาบอกไม่ว่าคุณจะไปทำอะไรทำ แต่ถ้าคุณไปทำอะไรที่ผิด ในเมื่อทำที่ผิด
 แล้ว โคนลงโทษ พอลงโทษแล้วยังไม่รู้ว่าคุณลงโทษ แล้วเขามาบอกเราว่าคนนั้นไปทำผิด
 พอลงโทษแล้วแก้อย่างไร บอกให้แก้อย่างนั้นอย่างนั้นแล้วเขาก็หาย” (A0121/62-66)
- A0311/42-47 “ทางวัดนี้เคยมีตำหนักทำเวสสุวัณมาก่อน แต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว สลายไปหมดแล้ว
 แล้วก็แม่ชีนี้เป็นคนทรงทำเวสสุวัณ แต่ตอนนี้ท่านมรณะไปแล้ว ทรงอยู่ในวัดนี้เลย
 พวกมาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มากันวันหนึ่งเป็นร้อย ๆ คนนะ มาถึงก็มานั่ง พอลคน
 มามาก ๆ ก็เชิญองค์ ทำเวสสุวัณมาเข้าทรงด้วยกรรมวิธีใดต่าง ๆ เมื่อจิตสงบแล้ว
 ก็เป็นเหมือนองค์ทำเวสสุวัณมาทรงแล้ว เมื่อมาทรงแล้วก็กลายเป็นพญายักษ์ที่มี
 ฤทธิ์อำนาจมาก แล้วก็จะมีว่าผู้มีอะไรให้ข้าที่จะช่วยบ้างเท่านั้น” (A0311/42-47)
- A0111/8 “เกี่ยวกับไสยศาสตร์แบบว่าใครโดนของโดนอะไร แบบว่าถ้าเขวอนท่านแล้วจะหลุด
 หันจากโดนของใจ” (A0111/8)
- A0121/6-8 “ท่านเป็นเทพพวกหนึ่ง เป็นหัวหน้าภูตผีทั้งหลาย คอยห้ามมิให้พวกผีมารังควาญแก่
 มวลมนุษย์ทั้งหลาย เป็นหัวหน้าที่จะควบคุมพวกปิศาจทั้งหลายไม่ให้มาทำร้าย
 มนุษย์ ท่านโอบอุ้มอารีกับมวลหมู่มนุษย์และปวงสัตว์ทั้งหลาย เขาอยู่ด้านคุ้มครอง
 ป้องกัน” (A0121/6-8)
- A0221/52-58 “ตรงกำแพงตรงข้ามบ้านพี่ก็มีอีกองค์ ตอนนั้นหลวงปู่สร้างไว้สี่องค์ ทำวจุโลกบาล
 แกบอกได้ว่าเฝ้าวัด ถ้าใครไม่ดี คือมาแค่นั้นก็เข้าเขตวัดไม่ได้ คนโดนผีเข้าโดนไรมา
 ก็หงายหลังออก เข้าไม่ได้ ที่พี่เคยเห็นมา จากที่มีฤทธิ์มีเดชมา พอเข้าเขตวัดจะเงิบ
 ไปเลย สลบไปเลย หลายคน แต่ก่อนเยอะมาก แต่ก่อนตอนปู่แข็งแรงปู่รักษาเอง ผี
 เข้า ผีแอบมา ปู่รักษาให้ด้วย ท่านจะภาวนา บริกรรมคาถา แล้วก็ขี้ดน้ำมนต์ ก็จะ
 ร้องกรีด ๆ ๆ เคี้ยวสักพักเดียวก็หาย แต่ถ้าบางคนก็มียาต้ม ยาหม้ออะไรด้วยนะบาง
 คน แกก็จะมีการตะกรุดเขียนเป็นแผ่นยันต์แผ่นตะกรุดให้เอาไปแขวนคอ คือกันไม่ให้
 กลับเข้ามาอีก” (A0221/52-58)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- A0211/20-21 “พ่อท่านเชื่อม ก็บอกว่าเป็นอย่างนี้ได้ยังไงก็ไม่รู้ ไม่รู้ตัว แต่ถ้าคนโดนของ โดนผีเข้า โดนโรมา ไปหาแหกหาย” (A0211/20-21)
- A0111/9-19 “แล้วก็การทำแท้งไง เพราะว่าพี่เคยพาเพื่อนไป พี่ก็ไม่ได้ทำเองนะ คือพี่เคยเป็นผู้ช่วยพยาบาล คือตอนนั้นเรียนหนังสือด้วย แล้วก็ทำงานด้วยที่กรุงเทพฯ พอตอนเย็นจะมาทำที่คลินิกแถว ๆ บางเขน มีอยู่วันนึง หมอเค้าบอกมาให้ไปส่งคนไข้หน่อย หมายถึงคนไข้ที่ห้องอยู่แล้วอยากจะทำแท้งอะไรแบบนั้น แล้วพี่ก็พาไปส่งที่คลินิกอีกที่นึง มันเหมือนกับบาปติดตัวเราไง ความรู้สึกของพี่คือ พี่ฝันบ่อยว่าเด็กจะมาขอลูก แต่พี่บอกว่าไม่เอา คือเราจะบอกว่า ไม่ต้องตามนะ ไม่เอา ไม่เอาตลอดในความรู้สึกนะ ก็จะมีเด็กตามอยู่ แล้วก็ฝันเห็นเด็กบ่อย เราก็ทำบุญให้เขา แล้วพี่ก็กลับมาอยู่สุราษฎร์ มาเจอเพื่อน ทำอะไรก็ไม่ค่อยประสบความสำเร็จ คือขายอะไรก็เจ๊ง พอหลังจากนั้นไม่กี่ปีพี่ก็มาเจอเพื่อนแล้วเพื่อนก็บอกว่า แนะนำว่าที่วัดบางพลาม มีพระอาจารย์ ท่านจะเก่งเรื่องแบบนี้ไง” (A0111/9-19)
- A0111/24-31 “เพื่อนบอกว่า ถ้าใครทำแท้งมา พาเพื่อนไปหลายคนมาก แล้วตัวพี่ก็ไปปรึกษาท่านว่าตัวพี่ไม่ได้ทำเอง แต่พี่พาคนอื่นไป ที่ว่าเราจำเป็น เราทำงานกับเขา เราต้องไปหลวงพ่อบอกว่า ก็ไม่เป็นไร เราก็มา แล้วก็นัดวัน รู้สึกว่า วันโกน ก่อนวันพระวันนึงให้ไปทำ เขาบอกว่าวันโกนจะส่งวิญญาณเด็ก แล้วก็นัดสามครั้ง นัดให้ตรงกับวันโกนสามครั้ง แล้วก็ของที่จะเอาไปใช้ มีดอกกุหลาบแดงไม่แน่ใจว่ากี่ดอก เยอะมาก 19 หรือ 29 ดอก ไม่แน่ใจ แล้วก็นำมาบ่มหรือสามลูกนี้แหละ แล้วก็รูปเทียน รูป 16 หรือว่า 9 ดอก พี่ก็จำไม่ได้ละ พี่ก็ไปประมาณสองปีแล้วนะ แล้วหลังจากไปครบครั้งที่สามบางคนก็ไม่ฝัน ถ้าไม่ฝันท่านก็ทำให้อีกจนกว่าจะฝันเห็นเด็ก ท่านบอกว่า ถ้ายังไม่ฝันแสดงว่าเด็กยังไม่โหวตัวเราอยู่ โมหะพ่อแม่ที่ทำแท้งเขา” (A0111/24-31)
- A0121/11-12 “ไม่เคยสัมผัสนะ อยู่เฉย ๆ เราไปเกี่ยวข้องไม่ได้ เราไปเกี่ยวข้องเรื่องมันมาก ต่างพวกต่างอยู่นะ แต่ถ้ามีอะไรภูตผี ออกชื่อออกเสียงให้ท่าน [ท้าวเวสสุวรรณ] พาพวกนี้กลับไป มาให้ไล่ ช่วยไล่ผีให้ประชาชน ให้เขา [ท้าวเวสสุวรรณ] มาพาไป” (A0121/11-12)
- A0311/147-150 “ท้าวเวสสุวรรณ ท่านได้ให้การรักษาซึ่งความเชื่อความศรัทธาด้านจิตวิญญาณ คือการให้การอนุเคราะห์ต่อผู้ที่เดือดร้อน คนถ้าไม่เดือดร้อนจะไม่มาพึ่งพาหมอ ไม่มาพึ่งพาสังคค์ศีลสิทธิ์เหล่านี้เป็นต้น จึงมาหาเหตุให้ออกจากทุกข์ แต่ในทางพุทธศาสนาแล้ว การออกจากทุกข์ได้ก็คือ อริยสัจสี่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์เกิดตรงไหนก็แก้ตรงนั้น ที่มันมีปัญหาทุกวันนี้เพราะคุณไปยึดติด คุณต้องใช้ความคิดให้ได้ว่าทำอย่างไรให้คุณพ้นทุกข์” (A0311/147-150)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

A0311/167-173

“ส่วนใหญ่จะยอมรับกับโยมว่า ทุกสิ่งทุกอย่างโยมเชื่อได้ เคารพได้แต่เราต้องมีเหตุและผล ต้องเอาคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประกอบ สงสารโยมนะบางคนเขาเชื่อแบบหัวปักหัวปำเลย เชื่อไปเสียทุกอย่างอย่าง แต่สุดท้ายก็หนีกฎธรรมชาติไม่ได้ เพราะฉะนั้น ตัวหลวงตาจะไม่ไปขัดในสิ่งเหล่านั้น แต่ถ้าดึงกลับมาได้ ก็จะต้องดึงกลับมาทีละนิด ๆ เพื่อให้เขาเข้าใจและไม่หลงงมงายในสิ่งเหล่านั้นจนเกินกว่าเหตุ เรามีความเชื่อ เพื่อให้จิตของเรามีที่ยึดเหนี่ยว เพราะฉะนั้นทุกอย่างเกิดขึ้นจากใจและจิตเป็นตัวตั้งโดยสรุปโดยรวม หลวงตาก็ต้องพยายามดึงเขาเหล่านั้นกลับมาสู่ความเป็นธรรมชาติ ทุกคนจะผินจากกฎธรรมชาติไม่ได้” (A0311/167-173)

A0321/7-12

“เกิดขึ้นจากศรัทธาแล้วก็นำไปปฏิบัติตามความเชื่อในชื่อ [หัวข้อเสฐ์วัน] นั้น ๆ ยกตัวอย่าง บังเอิญ มีนักศึกษาแพทย์ไปบูชา สอบได้เกียรตินิยม อันนี้ก็ทรัพย์สินรูปแบบหนึ่ง ทรัพย์สินแบบนามธรรม พอได้แล้วก็เกิดความมั่นใจไปพูดในหมู่เพื่อนรุ่นเดียวกันไม่ค่อยใส่ใจ ไปพูดกับดอกไม้พูดไปพูดมาดอกไม้ร่วงลงมาเต็มไปหมดเลย หมอบอกว่า ขนาดพูดอยู่โคนต้นไม้ ดอกไม้ยังร่วงลงมา ดอกไม้ที่ร่วงลงมา ร่วงลงมาเพราะรักในความพยายามของหมอ รักในความพยายามที่หมอก่อเกิดศรัทธา แล้วก็มีปัญญาไปวิเคราะห์หว่าถ้านับถือท่านอุเวระเนี่ย สามารถบันดาลให้มีดอกไม้งามได้ มีเงิน มีทรัพย์สิน นี่มันก็เกิดจากศรัทธาความเชื่อ อันนี้เป็นทั้งตัวอย่างและเรื่องจริง หากทำแล้วไม่ได้ผล จมไปนานแล้ว” (A0321/7-12)

A0321/44-50

“ก็ที่นักศึกษาไปเห็น [รูปปั้นพระอนนต์] นำไหว้ใหม่ละ พอเห็นปั๊บ จิตวิ่งเข้าไปจับนั้นคือตัวศรัทธาเราวิเคราะห์ว่าศรัทธาย่อย กับศรัทธาหลวงเหมือนกันไหม ศรัทธาหลวงเขามีพิธี ศรัทธาย่อยก็มีพิธีท้องถิ่น ในการประกอบศรัทธาท้องถิ่นมันต่างกันนะ แล้วก็เกิดขึ้นกับความเชื่อถือตัวเดียว ตัวศรัทธานะ ถ้าศรัทธาแล้วเราไปวิเคราะห์ดูพอวิเคราะห์เสร็จ อย่างที่เรายกตัวอย่าง หลังจากหมอบอกวิธีฐาน ไม่รู้เหตุบังเอิญหรือว่าอะไร หมอตั้งใจจริง รู้ว่าท่านไปเชียร์ให้ได้เกียรตินิยม เพื่อนก็เอ๊ะยังไง ทำไมไม่ได้ทำไมเธอถึงมาเป็นทีหนึ่ง ก็เกิดถามกัน มาจะบอกให้นะ เราไม่นับถือใครนะ เรานับถือนี้ เป็นเหรียญที่เจอมาแล้วก็ศรัทธา แล้วก็เหรียญเดียว ด้วยนะ นี่คือที่มาของความเชื่อ หมอก็อ้วทุกคืน ก่อนนอนหรือว่าจะไปไหนก็ยกมือไหว้ท่าน” (A0321/44-50)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- A0321/53-58 “ที่เปลี่ยนแปลงก็อย่างยกตัวอย่าง หมอพอนำรูปท้าวฤเวโรไปไว้ที่คลินิก หรือไว้ที่บ้าน พอจับอะไรเป็นเงินเป็นทองหมด คนไข้ก็นั่งไห้ลมา หมอใหม่นี้ แต่หมอหล่อ Personality ดี Character ดี กินขาดเลย หมอก็ตรวจแล้วบอกคุณแม่ไม่เป็นไร ให้รับ ยาไปตามที่หมอให้ทาน เมื่อทานเสร็จแล้วไม่หายกรุณานำของมาด้วย ที่ให้นำของ ยามาด้วยเพราะว่าจ่ายไม่ได้ เดี่ยวจะยุ่ง 555 นี่แหละเป็นที่มาของศรัทธา พอหมอ รักษาคนแรกหาย คนที่สองหาย คนที่สามหาย คนไข้ก็นั่งไห้ลมาเต็มไปหมด ที่หมอม มาเชื่อเพราะว่าหมอมมีประสบการณ์จากที่อธิษฐานเหรียญท้าวเวสสุวรรณที่ว่าเนี่ย ว่า ถ้าได้เกียรตินิยมอันใดหนึ่งจะนำไปบูชาตลอด” (A0321/53-58)
- A0321/109-114 “อย่างหม่อธิษฐาน ขอให้ได้เกียรตินิยมอันใดหนึ่ง ท่านก็ได้ทรัพย์ ได้ไหม ได้ทั้งรูป ได้ทั้งนามด้วย รูปธรรมก็คือเกียรตินิยม นามธรรมก็คือความเชื่อถือ แล้วหมอก็คจะไม่ งอนแง่นคลอนแคลน เพราะว่าอธิษฐานแล้วได้บิ๊ป ซึ่งหมอลืมไปว่า หมอขยันอะ หมอประหยัดเวลาในการเรียน แทนที่จะเอาเวลาเรียนไปเที่ยวที่อื่น ความสนใจใฝ่ ถามมี สงสัยก็ไปตามรายวิชา มีปัญหาเกิดขึ้น ‘สูงสุดส่ง ละภะเต ปัญญัง - ผู้ฟังด้วยดี ย่อมเกิดปัญญา’ สุจิตฺลิ ทังไม่ได้เลย (A0321/109-114)
- A0111/43-49 “มีสิ่งดี ๆ เข้ามาไง ก่อนนั้นลุ่ม ๆ ดอน ๆ เลย จากที่มีเงินเมื่อก่อนนะ ตอนหลังพอมมี แล้ว ก็หมด พอพอที่เสีย พอเลิกกับแฟนที่ เสียเงินเป็นแสนเลย แล้วก็มาขาย สิ่งขทาน สองห้องที่พี่เช่าอยู่ หลวงตาเอ็นวัดเขารามูมาเจิมให้ แล้วก็ร้านนี้หลวงพ่อ กระจ่างวัดน้ำรอบมาเจิมที่พี่เปิดเมื่อสองวันที่แล้ว มันก็ดี ๆ ขึ้นใจ แล้วมันก็ดีขึ้น เรื่อย ๆ เมื่อก่อนตอนยังไม่ได้ไปหาเจ้าอาวาสวัดบางปลา แล้วท้าวเวสสุวรรณที่พี่ก็ยัง ไม่มี ตอนนั้นพี่ไม่มีตั้งศรัทธาที่ว่า พี่ต้องกู้กัน” (A0111/43-49)
- A0111/53-56 “อาจจะเป็นให้โชคลาภ ที่เคยบนท่านนะ ถูกหวย บนลิงที่วัดโพธิ์วาสนี้ ตอนที่พี่มีศาล แล้วพี่ก็ไปกราบไหว้ท่าน รูป 9 ดอก เทียนเล่มหนึ่ง แล้วพี่ก็บอกว่า ‘ลูกไม่มีตั้งศรัทธาเลย เงินจะลงทุนค้าขายก็ไม่มี’ แล้วก็ถูกหวยหุ้น 50 บาท แล้วก็ไปแก้สิ่งง แล้วพี่ก็ขายลิง พี่ก็อยากถามคนรู้เหมือนกันว่าทำไมต้องถวายลิง ยังสงสัยอยู่ ท่านพระเลขาที่อยู่ตรง นั้นบอก บนลิงแล้วได้” (A0111/53-56)
- A0311/145-146 “ถ้าคนทรงที่มีความต้องการ โดยอาศัยความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ อาศัยองค์ท้าว เวสสุวรรณ แล้วก็กลับมาอาศัยการทำมาหากินในสิ่งเหล่านั้นเพื่อให้ตนเองมีความ เป็นอยู่ในสังคมที่ดีขึ้น” (A0311/145-146)
- A0321/30-32 “ศรัทธา ความเชื่อ แล้วทดลองปฏิบัติ แล้วได้ผลดังที่อธิษฐานไว้ ของจีนเขาเรียกว่า อะไร ‘ใจซึ่งเฉีย’ ถ้าไปคุยกับชาวจีน เขาก็ว่าดีมาก นับถือมาก มาตั้งแต่รุ่นปู่ เป็น พระเจ้าที่จินตนาการ และเป็นพระเจ้าที่คลบนันดาลให้เขาเกิดความสำเร็จ เพราะเขา เชื่อ และได้มา แล้วปฏิบัติตามลัทธิพิธีกรรม” (A0321/30-32)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
A0231/29-32	"คนเรามีความเชื่อบางคนนี่ บางทีเขาไปเชื่อคำเล่าขานของใครต่อใคร บางทีผู้หลักผู้ใหญ่บางคนก็มาไหว้อยู่ มาขอ บอกว่าถ้ามาไหว้ทั่วเวสสุวัณแล้วมันจะมีอำนาจ มีความยิ่งใหญ่อะไรอย่างนี้ มีตบะ มีเดชะ เพราะเหมือนกับเป็นยักษ์ ยักษ์นี่มีอำนาจ มีตบะ มีเดชะ (A0231/29-32)
A0231/36-37	"ก็บ่นให้พันเคราะห์ พันภัย ให้มีตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้นอะไรอย่างนี้ ระดับผู้ว่าหรือรัฐมนตรีก็มี เขาเป็นความเชื่อ เชื่อกันว่ายักษ์มีฤทธิ์มีเดช จริง ๆ แล้ว เทวดา [ท้าวเวสสุวัณ] นี่เป็นระดับพรหมชั้นสูง" (A0231/36-37)
A0121/62-66	"ก็มี บางทีอาจจะเป็นนิมิตบอก บางคนผู้คนเจ็บหนักที่นั่นที่นี้ เขาบอกได้เป็นอย่างนั้นอย่างนั้น แล้วต้องแก้ด้วยวิธีอย่างนั้นอย่างนั้น บางทีเราก็มารู้วิธีแก้ แต่ก็มาบอกให้ ถ้าเรารู้เขาก็บอกอย่างเดียวให้ไปช่วย แต่ถ้าเรายังไม่รู้ว่าจะเหตุการณ์จะเกิดที่เขาคอนนั้นไปทำอะไร เขาก็มาบอกไม่ว่าคุณจะไปทำอะไรก็ทำ แต่ถ้าคุณไปทำอะไรที่ผิด ในเมื่อทำที่ผิดแล้ว โดนลงโทษ พอลงโทษแล้ว ยังไม่รู้ว่าเขาลงโทษ แล้วเขามาบอกเราว่าคนนี่ไปทำผิด พอลงโทษแล้วแก้อย่างไร บอกให้แก้อย่างนั้นอย่างนั้น แล้วเขาก็หาย" (A0121/62-66)
A0131-2/70-74	"ก็อย่างที่เล่าไปแล้ว คือช่วยเหลือไปแล้ว ประสบความสำเร็จไปแล้ว ไม่ทำตามแก่นะ [ท้าวเวสสุวัณ] เป็นคนบอก ถ้าจะแก้กรรมแบบนี้ จะต้องบอกแก แล้วแกถึงจะทำได้ เพราะบางคนไปทำมาทั่วประเทศนะ ไปแก้ แล้วไปเสียเงินมาแบบบางที่ สี หันห้าพัน แก้มันก็ไม่ได้หลุด เด็กมันก็ไม่ได้ให้อภัย พอมาที่นี้ ชาวถึงนั่งกลัวยหวิ้นให้ ก็ยังช่วยไม่ได้ปะบางคน แต่ที่ให้ได้ก็ให้" (A0131-2/70-74)
A0131-2/21-26	"อย่างบางคนมาทำจตุรูไปโหราศัพทไปก็มี แต่ทำไม่ได้ลงโทษโยม แล้วเรื่องแบบนี้ แกก็ค่อนข้างปน เพราะว่ากรรมบางอย่างมันเป็นกรรมของโยม และกรรมที่มันล้างไม่ได้ แต่ทำเพื่อให้เบาบางได้ แต่ว่าอย่างไรมันก็ล้างไม่ได้ ทุกคนต้องชดใช้ แล้วเรื่องอื่นคือกรรมมันจะสั่งตัวมันเองเรียบร้อยแล้วว่าจะยังไง แกก็บอกว่าถ้าคนไหนมันหนักจริง ๆ ก็อย่าเพิ่งช่วย ปล่อยให้เขาได้รับผลสักสองเดือน สามเดือน สี่เดือนแล้วค่อยแก้ แล้วเหมือนพอเราไปขวางกรรม เรายังรับกรรม แทนตาย เหมือนโยมมาหาเราร้อยคน เราได้รับกรรมของโยมทั้งร้อยคน" (A0131-2/21-26)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
A0311/75-80	"เพื่อรักษาไว้เพื่อความศรัทธา โยมทั้งสองมีความศรัทธามหาฉัน ฉันจะทำลายความศรัทธานั้นหรือ ฉันต้องให้ต้องรักษาความศรัทธานั้นไว้ ต้องรักษาความเชื่อฉันไว้ เพราะความศรัทธาความเชื่อฉันเกิดอยู่ในจิตใจของโยมทั้งสอง โยมมุ่งมั่นมาอย่างนั้นแล้ว แต่ในขณะที่ฉันเป็นคนทรง อันนี้สมมุตินะ เมื่อเป็นคนทรงฉันก็ต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ แพทย์ทางจิตวิญญาณ เป็นนักจิตวิญญาณ ด้วยสถานภาพและสิ่งแวดล้อมที่พาไปใช้ใหม่ครับ เพราะฉะนั้นเมื่อโยมมาหาฉันอยู่อย่างนี้ ถ้าหากฉันเข้าทรงมา โยมก็เชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง แต่ไม่กล้าลบหลู่ ถูกใหม่ครับ นี่คือข้อวิเคราะห์ตรงนี้" (A0311/75-80)
A0131-2/75-76	"เรียนผู้ให้ตรงคำว่าเรียนรู้เฉียนนะ คือรู้ว่าสัจจะไม่มี เพราะบางคนรับสัจจะไปแล้วจะทำ ความดี ก็ไม่มีทำตามสัจจะ ขาดความรับผิดชอบ" (A0131-2/75-76)
A0131-2/16-18	"เรื่องที่โยมไม่ตั้งใจนะ บางคนมาทำ มาทำเพื่อให้มันเสร็จ ๆ ไม่ได้ตั้งใจที่จะขอขมา ไม่ได้ตั้งใจที่จะทำให้มันถูกต้อง ให้จิตมันนิ่งให้เป็นกุศล แล้วคนที่เจ็บคือพวกเราเนี่ยแหละ ก็ตีขานเราเลย เราเดินไม่ได้เลย นอนอยู่โรงพยาบาล" (A0131-2/16-18)
A0321/100-102	"คือท่านช่วยให้คนไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน อย่างไปลักไปขโมยเขา ไปฆ่าเขา ไปตีชิงวิ่งราว ก็มานับถือทำกุศลเสีย ที่มานับถือทำกุศล ก็เพราะไปขออธิษฐานขอเรื่องร้ายวก็ไม่ต้องไปขอธนบัตร อันนี้มันเกิดจากศรัทธาทั้งนั้น" (A0321/100-102)
A0131-2/56-58	"ก็มีการให้โยมบูชา พระบูชาไม่ได้ พระไหว้ไม่ได้ แต่ประเด็นคือต้องใส่บาตรอุทิศบุญให้ท่าน อันนี้เป็นแค่วิธีการ บางคนชั่วขั้นหนึ่ง กลัวยหวิหนึ่งใส่บาตรให้ไม่ได้ แก้อ่านกัณฑ์นา บางที่เราที่เป็นคนกลางในการช่วยก็ต้องมาโดนเอง" (A0131-2/56-58)
A0131-2/76-78	"มนุษย์เราสมัยนี้จิตใจค่อนข้างตระหนี่ ทำบุญต้องมีข้อแลกเปลี่ยน ทำบุญต้องหวังผล มันตรงกับที่พระพุทธเจ้ากล่าวไว้ว่าเป็นยุคเนี่ย ถ้าแบ่งสี่ส่วนคือ สามส่วนครึ่งตกนรกทั้งหมด ยุคสองพันห้าร้อยลงมา จะเป็นยุคที่ศาสนาต่ำที่สุด เพราะคนขาดศรัทธา" (A0131-2/76-78)
A0231/32-34	"ก็ส่วนมากเขาก็มาบวงสรวง บางคนเขาก็มาตั้งของสด ๆ บ้าง หมูบ้างชิ้นเนึ่ง บางทีก็ไข่ต้ม บอกกล่าวแล้วก็เอามาตั้ง เขาจะบนไว้ เห็นมาตั้งไข่ต้มบ่อย บางทีก็ไข่ต้มก็มีขอมาตั้ง มาตั้งที่หัวเวสสุวรรณ" (A0231/32-34)
A0311/40-42	"อันนี้เฉพาะบุคคล ถ้ามว่าเขามีความสมหวังใหม่ เขามีนะ นี่ใจเขาสร้างโต๊ะหมู่บูชาให้หัวเวสสุวรรณ [ตั้งอยู่หน้าพระประธานในโบสถ์ มีอักษร ตำนานหัวเวสสุวรรณ (แม่ณิกายร์) 1 มกราคม 2530]" (A0311/40-42)
A0321/123-125	"เป็นเรื่องของการอยู่ที่ตัวเรานี่ละ จะอยู่ที่คนอื่นได้อย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสแล้ว 'มโนปุพพังคมา ทัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา มนสา เจ ปสันเนน ภาสติ วา กริตี วา' สำเร็จอยู่ที่ใจ จะพูดก็ตาม จะทำก็ตาม เมื่อใจดีแล้วก็อยู่ตรงนี้ สุจิตฺติ หัวใจรักปรารถนา ทำได้ละ" (A0321/123-125)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- A0311/96-102 “มันไม่เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณเลย มันเกี่ยวกับคุณ มันเกี่ยวกับจิตใต้สำนึก ที่ว่าท่านท้าวเวสสุวรรณช่วยได้ ความหมายช่วยได้ในทางด้านจิต คนมันทุกข์อยู่แล้วก็เลยให้ท่านท้าวเวสสุวรรณ โดยเฉพาะเอาน้ำมนต์ของท่านท้าวเวสสุวรรณไปรดลงไปสักหน่อยนึง สบายใจขึ้นละ กรรมเนี่ยนะไม่สามารถมีใครที่จะลบล้างได้ หลักพุทธศาสนาเนี่ย กรรมใครกรรมมัน คำว่ากรรมมันมาจาก คำว่า การกระทำ กรรมคือการกระทำของคุณนั่นแหละ ถ้าคุณทำกรรมดี คุณไปสู่สุคติ ถ้าคุณทำกรรมชั่ว คุณก็ไปอยู่ทุกข์คติ เท่านั้นแหละ” (A0311/96-102)
- A0142/36-44 “นามธรรม คือท้าวเวสสุวรรณภายในจิตใจ ซึ่งแบ่งเป็นสองด้าน คือ ท้าวเวสสุวรรณด้านดี และท้าวเวสสุวรรณด้านไม่ดี [จิตใจฝ่ายสูงและจิตใจฝ่ายต่ำ] ท้าวเวสสุวรรณด้านดีนั้น คือการควบคุมจิตใจ ทำให้คนทำดี ควบคุมคนไม่ดี ควบคุมด้านไม่ดี ส่วนท้าวเวสสุวรรณด้านไม่ดี คือการไม่ควบคุมจิตใจ ทำไม่ดี ไม่ใส่ใจทำดี ซึ่งจริง ๆ แล้วไม่มีตัวตน แต่เป็นส่วนหนึ่งของจิตใจคน จิตใต้สำนึกที่คอยควบคุมสอนสั่งและเป็นแรงผลักดันให้เราทำความดี ประกอบด้วยกรรมดีหรือไม่ดี โดยอาศัยพื้นฐานของ ศีล สมาธิ ปัญญา และอาศัยจิตที่สะอาด เว้นจาก โลภะ โทสะ โมหะ ดังนั้นหากโยมจะบำเพ็ญบุญเอกให้สำเร็จ โยมต้องทำในรูปแบบที่จับต้องได้ ชี้อัดได้ ไม่ใช่ทำสิ่งเร้นลับ” (A0142/36-44)
- A0311/157-165 “สมมุติว่ามีรายได้เข้ามาจากองค์ท้าวเวสสุวรรณเดือนละแสน ปีละล้านสอง ถ้าทำบุญมาแล้ว ไม่มีความเจริญของสังคมรอบข้างมันจะเป็นข้อครหาขึ้นได้ นี่คือสภาวะจิตของคนผู้นั้นว่าต้องทำอะไรขึ้นมาสักอย่าง จากท้าวเวสสุวรรณองค์เล็ก ๆ ก็ต้องสร้างเป็นองค์ใหญ่ขึ้น พอคนมาเห็นที่มีความเชื่ออยู่แล้ว ก็บริจาคเพิ่มขึ้น เมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีคนมาเลเซียมาบริจาคสามแสน อันนี้เป็นเพราะความโลภของนักจิตวิญญาณบางคน ไปเผยแพร่และดึงเข้ามา ทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกนี้เป็นธุรกิจ คนทำแรก ๆ อาจจะไม่ได้แต่พอตั้งขึ้นมาก็เป็นธุรกิจ คนที่มีศีล ศีลจะส่งให้เราได้พบในสิ่งที่ตั้งถาม แต่หากเป็นการเปลี่ยนแปลงในแนวลบ ก็คือการขัดกันของผลประโยชน์ คือ สมภาพ การได้เห็นการเท่ากันของสองสิ่ง” (A0311/157-165)
- A0311/125-130 “มุมมองท้าวเวสสุวรรณ ด้านเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างองค์พ่อจตุคาม มันเป็นกระแสที่มาแรงมาก ๆ อย่างกับสินามิ ทำให้คนรวยล้านฟ้า และก็จนสิ้นเนื้อประดาตัว เหมือนท่านได้สอนผ่านตรงนี้ 'ความโลภ' ใจ แล้วหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ท้าวเวสสุวรรณก็คือหลักธรรม ไม่ว่าจะเป็พรหมวิหารสี่ ทศพิศราชธรรม นี่คือเทพ สังคหวัดฤดี ฆราวาสธรรมสี่ ให้ไปหาสิ่งเหล่านี้แล้วมาประยุกต์กับข้อมูล (A0311/125-130)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- A0221/25-41 “ตอนที่เริ่มทำท้าวเวสสุวรรณ พี่เป็นคนเปิดจองตั้งหลายล้าน ก็รุ่น 107 ปี พี่แหละคะ ไม่ใช่มีแต่ท้าวเวสสุวรรณ มีเป็นรูปหลวงปู่ด้วย เขาก็ให้พี่เป็นเปอร์เซ็นต์ ก็พอได้สร้าง บ้านบ้างแต่ไม่ทั้งหมด อย่างท้าวเวสสุวรรณองค์นี้พี่ก็เก็บไว้มีคนมาบูชาหลายราย แต่พี่ก็ไม่ได้ปล่อยให้เขา พี่จะเก็บไว้บูชานับถือท้าวเวสสุวรรณ ต่อมาตอนหลังที่วัด เจียบ เลื่อมเพราะคนที่คิดอยากมีอยากได้นะ พอหลวงปู่สิ้น วัดก็เจียบไปเลย เหลือ ของพี่อยู่แฉ่งเดียว เมื่อก่อนเต็มลานตรงนี้ คือเวลานายทุนเขามาสร้าง เขาจะให้วัด ส่วนนี้ เขาจะเอาส่วนนี้ไปไหมล่ะ หลวงปู่ไปสิ้นบุญที่โน่น แกจะได้ปล่อยพระนั้นคน เดียว โดยที่ห้ามพวกแม่ค้า เขาจะปล่อยของเขาคนเดียว แล้วที่นี้พอมันไม่เป็นไป อย่างที่คาด” (A0221/25-41)
- A0311/108-116 “ท้าวเวสสุวรรณเธอ นั่นคือหมายถึงจิตเขาหนึ่ง มโนจิตทั้งนั้น เราเคยเห็นไหม แต่ เนื่องจากความเชื่อมาเป็นพัน ๆ ปี เราจึงหลีกเลี่ยงที่จะไม่พูดสิ่งเหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ พระองค์ท่านคือเทพ คือเทวดาองค์ หนึ่งอยู่บนโน้น แต่ว่าท่านมีภารกิจ สั่งให้ท่านลงมาในโลกมนุษย์ที่แหลมสุวรรณภูมิ ลงมาช่วยทำธุระให้หน่อย ลงมาดูสิว่าเราอยู่กันยังไง 100 ปีบนโลกมนุษย์ เท่ากับ หนึ่งวันในสวรรค์ ท่านลงมาไม่ถึงหนึ่งวันดี ท่านทำภารกิจสำเร็จเสียก่อน ช่างล่ำลึง เหิงมากเลย นี่เราช่วยวางแนวไว้ให้แล้ว เศรษฐกิจพอเพียง เพราะฉะนั้นนี่คือ ความเชื่อ หมายความว่าท่านเป็นสมมุติเทพ เทวดาโดยสมมุติ เป็นมหาบุรุษในยุค ปัจจุบันและเป็นนักปรัชญา 2,600 ปี เจ้าชายสิทธัตถะเป็นนักปรัชญา ไอโนสไตน์เป็น นักปรัชญา นักวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งหมดเป็นนักปรัชญา เมืองไทยก็ท่านพุทธทาส เนี่ยเราต้องเอาข้อมูลเหล่านี้เข้ามาวิเคราะห์ แล้วเราจะได้ข้อมูลว่าทำไมต้องไหว้ท้าว เวสสุวรรณ” (A0311/108-116)
- A0311/27-29 “องค์ท้าวเวสสุวรรณ เป็นความเชื่อที่ท่านเกิดมาเพื่อปกป้อง รักษา ค้ำครองมวล มนุษยชาติ ของลัทธิพราหมณ์ ไม่ใช่เพิ่งเกิดเมื่อปีสองปีนี่ แต่เป็นพันปีมาแล้ว ที่วัด โลกสมานคุณมีอยู่องค์หนึ่ง องค์ใหญ่” (A0311/27-29)
- A0311/49-51 “ก็ถือว่าเสกกันไปขอกันไป อย่างนั้นอย่างนี้ ก็เลยเกิดสิ่งอันที่เรียกว่าน้ำมนต์บ้าง น้ำ หนักบ้างอะไรบ้าง อย่างนี้ให้ไป บัดเป่า อยู่ในเคราะห์กรรม อยู่ในอดีตชาติเป็น อย่างนั้น ปัจจุบันนี้ไปทำเรื่องนี้มาใช่ไหมอะไรพวกนี้ แต่ต้องถามวันเดือนปีเกิดก่อน” (A0311/49-51)
- A0211/19-21 “เข้ามาก็มาเปิดร้านเสริมก็เข้าไปหาแกตามปกติทุกวัน จะไปบอกแกว่า ‘พ่อท่าน เนียม ปากพาง สิ้นบุญ’ แล้วพี่มาบอกทวดตอนเช้า พ่อท่านเอื้อมบอก ‘รู้แล้วท้าว เวสสุวรรณมาบอกผมนี่กว่ามารับผม’ ท้าวเวสสุวรรณบอกมารับพ่อท่านเนียม ปากพาง” (A0211/19-21)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
A0311/147-150	"ท้าวเวสสุวรรณ ท่านได้ให้การรักษาซึ่งความเชื่อความศรัทธาด้านจิตวิญญาณ คือการให้การอนุเคราะห์ต่อผู้ที่เดือดร้อน คนถ้าไม่เดือดร้อนจะไม่มาพึ่งพาหมอ ไม่มาพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้เป็นต้น จึงมาหาเหตุให้ออกจากทุกข์ แต่ในทางพุทธศาสนาแล้ว การออกจากทุกข์ได้ก็คือ อริยสัจสี่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์เกิดตรงไหนก็แก้ตรงนั้น ที่มันมีปัญหาทุกวันนี้เพราะคุณไปยึดติด คุณต้องใช้ความคิดให้ได้ว่าทำอะไรให้คุณพ้นทุกข์" (A0311/147-150)
A0142/47-48	"หากจิตที่มีท้าวเวสสุวรรณด้านดีแล้ว จิตสะอาดแล้ว จะมีการพัฒนาไปในแนวทางใด และโยมเองได้พัฒนาตนเองอย่างไรนับตั้งแต่ที่มีท้าวเวสสุวรรณในจิตใจโยม?" (A0142/47-48)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
C0121/5-6	"เราได้รับการถ่ายทอดความเชื่อว่างค์ท่านเป็นเทพอยู่ในสวรรค์ชั้นจตุมหาราชิกา ในตัวหลักฐานบันทึกก็มี ผมก็เพิ่งมารับความรู้ชัดเจนทางพระพุทธศาสนานี้แหละ เพราะว่าในพระไตรปิฎกก็ได้บรรจุไว้ ว่าท่านมีตัวตน" (C0121/5-6)
C0121/25-29	"องค์ท่านนะ จริง ๆ คือวรรณะทอง สุวรรณแปลว่าทอง ผมก็คิดว่านะ ความคิดเห็นของผมคือร่างทอง ร่างเป็นทองมากกว่า เป็นปางหน้าเทพ หน้าดี หน้าดูดี หน้าหล่อ เทพที่ดูมีผิวพรรณวรรณะที่ผุดผ่องใส ดูสง่างาม ดูสวยงาม" (C0121/25-29)
C0121/30-33	"เห็นว่าอีกปางหนึ่ง ผมไม่แน่ใจว่าแบบไหน แบบพรหมนั้นอยู่ชั้นหนึ่ง นี่ชั้นที่สาม ประมาณดาวดึงส์ ดุสิต อะไรพวกนี้แหละครับ และอีกชั้นหนึ่งสูงขึ้นไปก็เป็นปางพรหม ก็มีท้าวเวสสุวรรณปางพรหม เป็นพรหมจตุ ก็เป็นปางหนึ่งที่ครูบาอาจารย์ผมได้สอนมา ก็ท่านพระอาจารย์ พระครูโสภิตวิริยาภรณ์ หลวงพ่ออิฏฐ์ เจ้าอาวาสวัดจุฬามณี ได้สาธยายไว้" (C0121/30-33)
C0131-3/4-8	"ตามในพระไตรปิฎกบทสวดมนต์ก็คือเป็นเทวดาประจำทิศเหนือ เป็นใหญ่แก่เทวดาทั้งหลาย เขาว่าในภพภูมิของสัตว์โลกมีหลายประเภท คนก็เป็นประเภทหนึ่ง เทวดาก็เป็นประเภทหนึ่ง คนธรรพ์ก็เป็นประเภทหนึ่ง นาคะนาคาก็เป็นประเภทหนึ่ง ยักษ์ก็เป็นประเภทหนึ่ง แต่เราก็ไม่รู้ว่าหน้าตาจะเป็นยังไง แต่ที่เราหลงกัน มันเป็นยักษ์ของคนไทย ไม่รู้ว่าหน้าตาเป็นอย่างไร แต่ข้างจินตนาการเป็นอย่างนี้ แต่ละคร่างก็จะมีหัวหน้าใหญ่ ท้าวเวสสุวรรณก็ได้รับการสมมุติว่าเป็น หัวหน้ายักษ์ เป็นพระโสดาบัน" (C0131-3/4-8)
C0132/55-56	"จากคำบอกเล่าของครูบาอาจารย์ว่า ถ้าเป็นชั้นจตุมหาราชิกา ก็เป็นเทวดา ไม่ได้เป็นยักษ์ แล้วก็ไปเกิดอยู่ชั้นสุทธาวาสกายก็จะเป็นสีทอง แต่ถ้าเกิดเป็นท้าวเวสสุวรรณชั้นพรหมก็จะใจดีกลายเป็นสีขาวเข้าสมาบัติ คือ เข้าสมาธิอย่างเดียว ไม่สนใจอะไรเลย" (C0132/55-56)
C0171/4-6	"หน้าที่ของท่านคือ ปัจจุบันนี้ก็คือเป็นองค์ที่เฝ้าหวั่นไฉนของพระอิศวร [พระศิวะ] ถ้ามีเรื่องราวอะไรโดยตรง ก็จะบูชาบูชเวสฯ หรือสอบถาม นาคอกบฏเก่าดอกสีขาวถวายให้ท่าน แล้วท่านจะนำเรื่องขึ้นไปหาปู่อิศวรเจ้าโดยตรงไม่ต้องมีผ่านใคร" (C0171/4-6)
C0121/20-21	"ในปางที่เราคุ้นชินกันนะ หรือที่เราจินตนาการกันขึ้นมา ปางหน้ายักษ์ ในทุกที่อย่างที่เราเห็น อย่างที่วัดพระแก้วจะเห็นชัด ก็มาจากจินตนาการของช่างที่ปั้นหล่อขึ้นมา ถ่ายทอดมาจากรามเกียรติ์ จากท้าวทศกัณฐ์เป็นหลัก" (C0121/20-21)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0121/23-27 "หัวข้อเวอร์ แต่เป็นยักษ์พิการ ยักษ์สามขา ก็เป็นลูกพี่ลูกน้องกับทศกัณฐ์นั่นแหละ ถ้าศึกษาดูเราก็ได้รับการถ่ายทอดนั่นแหละ มันพิวพันกันทั้งในเรื่องวัฒนธรรมหลายอย่าง พราหมณ์ กับ พุทธ กับวิถีชาวบ้านเรา วัฒนธรรมท้องถิ่นของเรา มันก็ผูกพันกันมา แต่ที่เราคิดที่เราจำก็คือเป็นร่างยักษ์ ยักษ์ที่มีกายผสม เขียว ทอง และแดง ด้วยลักษณะนี้มากกว่า แต่ด้วยนัยยะที่ท่านมีการนมิตกาย เทพเนอะก็มีการนมิตกายให้คุณเป็นคุณัน" (C0121/23-27)
- C0163/80-83 "ในมุมมองของผม น่าจะเกี่ยวกับพุทธศาสนาเพราะว่า แต่ละวัดก็มีท้าวเวสสุวรรณ เหมือนวัดอรุณ วัดสุทัศน์อะไรที่มีท้าวเวสสุวรรณยืนถือกระบอง เป็นผู้เฝ้าสมบัติของทางพระพุทธศาสนา อย่างเมื่อก่อนเราสร้างวัด สร้างอะไร สร้างพระธาตุก็จะมีสิ่งของมีค่า มีทองมีพระอยู่ในเจดีย์ แบบว่าทางภาคเหนือเนอะ เวลาใครไปบูชาพระจากในเจดีย์อย่างนี้ ก็จะมีอันเป็นไปอย่างนี้ ทางเหนือเขาเรียก ผีกะยักษ์ ก็คือกับยักษ์นี่แหละ คือ ผีเป็นลูกน้องของท้าวเวสสุวรรณ ท้าวเวสสุวรรณเป็นยักษ์ที่ดูแลเจดีย์อยู่ตรงนั้น" (C0163/80-83)
- C0171/73-80 "ไม่ว่าจะเป็นท้าวเวสฯ ญูเวสฯ ท้าวเวสฯ นี่ก็คือท้าวเวสฯ นะ อย่าไปเข้าใจว่าเป็นเวสสุวรรณนะ ญูเวสฯ นี่คืออยู่วัดนะ ท้าวเวสสุวรรณนี้อยู่บนนะ ยักษ์ที่อยู่หน้านี่คือญูเวสฯ กล่าวคือเป็นยักษ์เหมือนกันแต่ก็จะมีหลายเศียร อ้ออีกองค์หนึ่ง เขาจะไปเรียกกันญูเวสฯ ท้าวเวสสุวรรณ มันไม่ใช่ คือระดับชั้นแต่ละชั้นไม่เหมือนกัน ก็คือญูเวสฯ นี้เค้าจะเป็นสายอยู่กับวัด ส่วนมากอยู่เชิงใหม่ก็จะได้เห็นญูเวสฯ แต่ท้าวเวสฯ ไม่มี ท้าวเวสสุวรรณท่านอยู่สูง จะมีเศียรหลายเศียรบนส่วนบนของท่าน" (C0171/73-80)
- C0121/15-18 "อาจจะอยู่ในร่างมนุษย์คนใดคนหนึ่งที่มีบุญบารมีพอที่ท่านจะมาถ่ายทอด จะมาโปรดมาสร้างบุญบารมี เทพก็ต้องสร้างนะ เพราะว่าเทพก็มีอายุขัย ที่จะหมดบุญที่เสวยสุขวิมุตติ ความสุขในบนสวรรค์แต่ละชั้น ๆ นะ มันก็มีอายุ มีความจำกัดอยู่ เช่นเดียวกัน ไม่รู้จะกี่ห้าพันปีทิพย์ หรือร้อยปีทิพย์ ห้าร้อยปีทิพย์ พันปีทิพย์ก็แล้วแต่แล้วแต่บุญที่ท่านสะสมไว้ ฉะนั้นเหล่าเทพทั้งหลายเหล่านี้ จะต้องการบุญเพื่อไปเสริมให้ท่านมีบุญบารมีต่อไป" (C0121/15-18)
- C0132/49-54 "ท่านก็เล่าต่อไปว่า ท้าวเวสสุวรรณไม่ใช่อย่างที่เราเห็นเป็นยักษ์ มันไม่ใช่ ท้าวเวสสุวรรณนี้ไม่จำเป็นต้องไปเกิดบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาอย่างเดียว คือก็ต้องดูตั้งแต่ว่า ถ้าเป็นท้าวเวสสุวรรณที่เกิดบนโลกมนุษย์ก็จะมีรูปร่างเหมือนมนุษย์ทั่วไป ก็จะเป็นอย่างนี้แหละ แต่จะเป็นคนหนุ่มชวามขาวถือศีลแปด ท่านเล่าว่าอย่างนั้น เป็นมนุษย์เกิดมาเป็นมนุษย์ แต่ว่าจะมีสัมผัสพิเศษเหมือนว่าทรง หมอทรง หรือว่าสื่ออะไรประมาณนี้" (C0132/49-54)
- C0131-3/76-78 "ท้าวเวสสุวรรณคือเทวดารักษาพระพุทธศาสนา เทวดารักษาบ้านรักษาเมือง มันก็เป็นแบบไทย ๆ ท้าวเวสสุวรรณนี่ก็คือรักษาพระพุทธเจ้า ดูแลเอาใจใส่พระศาสนา ดูแลพิทักษ์คนดี ป้องกันคนชั่ว" (C0131-3/76-78)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0131-3/10-13 "ถือว่าเป็นหัวหน้าของเทวดา เพราะว่าในบทสวดหลายอย่าง อย่างในบทสวดอาภาวาท
 ฎิยปริตร ก็ดี รัตนสูตร ก็ดี มีคำประพันธ์ของเทวดา ของจุตโลกบาลที่ทูลถวาย
 พระพุทธเจ้าไว้สำหรับสวด เพราะว่าลูกน้องมีทั้งเกร เหมือนคนอะ มีทั้งพูดรู้เรื่องบ้าง
 พูดไม่รู้เรื่องบ้าง เหมือนทหารเกรก็มี แต่ถ้าได้เห็นสัญลักษณ์ของหัวหน้าก็ยอม"
 (C0131-3/10-13)
- C0132/164-168 "เราสามารถเข้าใจคนจีน คนสิงคโปร์ คนมาเลเซียที่มาเที่ยววัดป่า เออ วัดป่านี้มีท้าว
 เวสสุวรรณ คนหลายกลุ่มหลายอาชีพมาอยู่ที่เดียวกัน..ก็เป็นวิธีที่สืบต่อพระศาสนา
 อย่างหนึ่ง ก็ช่วยให้คนเข้าวัดเยอะขึ้น คือเหมือนอาจจะเห็นว่า ท้าวเวสสุวรรณท่านเคย
 ทูลขอพระพุทธเจ้าแล้วก็ทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับพระพุทธเจ้าในสมัยนั้น"
 (C0132/164-168)
- C0121/161-164 "เราปฏิเสธไม่ได้ที่เขามาบนศาลกล่าว ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เขาประเพณีปฏิบัติทำ
 กันแล้วประสบผลสำเร็จ มันก็จะเป็น step อย่างที่คุณว่านั่นแหละ เขามาบนศาล
 กล่าวสำเร็จปุ๊บ เขาก็จะขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง เขาก็จะเข้ามาหาเราละ จากตรงไหนที่เขา
 มาบนศาลกล่าว มาตามเรา วัดมีความต้องการอะไร เขาก็จะได้ถ่ายทอดว่า สิ่ง
 ที่ต้องการของวัดตอนนี้ ต้องการบูรณะโน้นบูรณะนี่เขาก็จะมาช่วยถ้าเขามีกำลังที่
 เพียงพอแล้ว" (C0121/161-164)
- C0121/ 176-179 "สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมคือ ผมมีโอกาสได้พัฒนาวัดได้ดีขึ้นมากกว่าเดิมเยอะ มีญาติโยม
 เข้ามาร่วมทำบุญกับทางวัดเยอะ แล้วก็สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ผมยกให้เป็นคุณภาพความ
 ดีของท่านด้วยนะ เพราะว่าอย่างวิหารหลังเล็กนี้ หอระฆัง ศาลาน้ำบ่อแก้วที่กำลังทำ
 แล้วก็หอพระไตรปิฎกข้างหน้าที่กำลังทำ ผมว่าท่านได้สื่อหมดละ ผมว่าท่านเป็น
 ตัวเชื่อมหมดละ เพราะว่าผมทำวัดมุงคลท้าวเวสสุวรรณ โดยมีท่านเป็นสื่ออย่างที่ผม
 บอก" (C0121/ 176-179)
- C0314/3-7 "ท่านปลุกเบิกรักษานครลำปาง ต้นโพธิ์นี้ได้มาจากลังกานะ พระพุทธเจ้าเสด็จเอาพระ
 เกศาไว้ที่วัดม่อนพระยาแสนะ ที่นี้ก็สั่งให้ท้าวเวสสุวรรณ เจ้าพ่อยักษ์สามพันตน มา
 รักษานครเวียงลำปางที่นี้ละ แต่ก่อนพระพุทธเจ้าเสด็จที่นี้ละ คนเขาเล่าให้ฟัง ท่านเจ้า
 คุณเขาเล่าให้ฟัง เขาว่า วัดศรีล้อมนี่เป็นวัดเก่าแก่ วัดโบราณ พระพุทธเจ้าเสด็จมาที่
 วัดศรีล้อมนี่ สมัยก่อนเขาเรียกว่า เมืองละคอน ท่านสั่งให้ท้าวเวสสุวรรณ มารักษาวัดศรี
 ล้อม ยักษ์เจ้าสามพันตนนี้เป็นบริวาร ท้าวเวสสุวรรณเป็นประธาน" (C0314/3-7)
- C0131-3/22-25 "วัดหลวงพ่อบึงเป็นวัดหลวง มีของสำคัญมากมาย เราก็นึกถึงคติของคนโบราณว่า การที่
 สำคัญ การที่เป็นมหาเจติยธาตุที่วัดใหญ่ ๆ เขาก็จะมียักษ์สร้างไว้ ทางเหนือเรียกว่า
 กุมภภัณฑ์ รักษาตามเจติย ก็เลยนึกเห็นวัดพระแก้วมี ใจก็สวมนึงจะได้อาศัยบารมี
 ของท้าวเวสสุวรรณปลุกเบิกรักษาวัด ป้องกันคนพาล อภิบาลคนดี" (C0131-3/22-25)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0131-3/4-8 "ตามในพระไตรปิฎกบทสวดมนต์ก็คือเป็นเทวดาประจำทิศเหนือ เป็นใหญ่แก่เทวดาทั้งหลาย เขาว่าในภพภูมิของสัตว์โลกมีหลายประเภท คนก็ประเภทหนึ่ง เทวดาก็ประเภทหนึ่ง คนธรรพ์ก็ประเภทหนึ่ง นาคะนาคาก็ประเภทหนึ่ง ยักษ์ก็ประเภทหนึ่ง แต่เราก็ไม่รู้ว่หน้าตาจะเป็นยังไง แต่ที่เราหล่อกัน มันเป็นยักษ์ของคนไทย ไม่รู้ว่หน้าตาเป็นอย่างไร แต่ช่างจินตนาการเป็นอย่างนี้ แต่ละร่างก็จะมีหัวหน้าใหญ่ ท้าวเวสสุวรรณก็ได้รับการสมมุติว่าเป็น หัวหน้ายักษ์ เป็นพระโสดาบัน" (C0131-3/4-8)
- C0132/7-9 "ท้าวเวสสุวรรณยังมีความเชื่อว่เป็นท้าวภูเวระนะ หนึ่งในท้าวจุลโลกบาลทั้งสี่ บทบาทที่สำคัญเป็นเจ้าของแลวก็ดูแลทรัพย์สินทั่วโลก เพราะว่ถือว่เป็นหนึ่งในจุลโลกบาลทั้งสี่" (C0132/7-9)
- C0161/4-7 "ท้าวเวสสุวรรณถ้าตามคนทั่วไปแลว ที่รู้กันแบบชาวบ้าน ตามชาวบ้านก็คือว่ เป็นเทวดาที่กัฏฐีปีศาจ กัฐนีงอั้งมกคั้งหลายที่เกิดในตัวเรากัฐี เกิดในคนรอบข้างกัฐี เกิดในที่อย่าศัยกัฐี แต่ท้าวเวสสุวรรณในทางภาคเหนือนี้ก็คือ เทวดาที่ประจำทิศเหนือ มีเทวดาสี่องค์แต่ละทิศแลวมีองค์กลางก็คือพระอินทร์ องค์ข้งกลางก็คือพระแม่ธรณีเป็นอย่างนี้" (C0161/4-7)
- C0132/36-39 "คำบอกเล่าของครูบาอาจารย์ที่เห็นจากตาใน ท่านเล่าว่ท้าวเวสสุวรรณนี้เป็นเพื่อนสนิทกับท้าวสักกะ [พระอินทร์] สนิทกัน เวลาจะไปตรวจดูความประพฤติของเทวดา แม้แต่กัฐนีปีศาจตั้งแต่วรรคชั้นจตุมหาราชิกาจนถึงชั้นดุสิตเดยนะ ที่หลวงปู่เล่าให้ฟัง ก็เหาะกันไปดูเป็นเพื่อนกัน แต่ว่เป็นพระโสดาบันก็ยังมีกิเลสนะครับ เสพกาม โทสะ โมหะ กินเหล้าอะไรแบบนี้ยังมีอยู่ คือเรียกว่ภาษาทางโลกเรียกว่ เป็นอะไรอะ คอแ้งีง ลูกคออะ" (C0132/36-39)
- C0121/53-57 "ผมว่กัฐีด้วยชั้นสวรรค์ที่เรามีลำดับชั้น แลวแต่บุญบารมีที่สั่งสม ผมว่หน้าทีที่หนักสุดน่าจะเป็นชั้นแรกละ จาตุมหาราชิกา อธิบดีแห่งทิศอุดร ท่านอย่ทิศอุดร ทิศเหนือ ผมว่น่าจะเป็นหนักสุดแหละ ดูแลกัฐนีปีศาจทุกอย่าง บริจารทุกอย่างนั้นแหละ แต่ชั้นสูงไปผมว่หน้าทีบทบาทน่าจะเป็นขั้น คือเสวยวิมุตติของตัวเอง คือยิ่งสูงขึ้น บทบาทหน้าทีก็จะคุมอีกที ก็เหมือนลำดับชั้นที่เราทำงานกันอย่ ก็จะมีดูในภาพรวม องค์รวมมากกว่า ยิ่งสูงขึ้นก็อาจจะมึบทบาทหน้าทีเบาละ แต่ดูด้วยความคิดรวมให้กัฐีว่ขึ้น" (C0121/53-57)
- C0121/285-289 "จะทำในโอกาสไหว้ครุประจำปี ผมจะเป็นคนกล่าว แต่ถ้าพิธีทางด้านพุทธาภิเษกจะเชิญท่านอื่นที่ถนัดมาวงสรวงอัญเชิญ การบูชานั้นไม่จำกัฐีว่ดอกอะไร ถึงแม้มไม่มีดอกคุณก็ไหว้ได้ ขอให้มาจากจิตจากใจคุณ การปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องกับท้าวเวสสุวรรณ คนมาขอความช่วยเหลือจากพระ โดยตัวเชื่อมของเราคือว่ตุ้มงคคมากกว่า ให้ไปนั่งจตุฐีปอธิสฐานกล่าวคำบูชา แลว้่น้อมจิตศรัทธาท่านอย่างแท้จริงแลว้ขอสิ่งทีต้องการ" (C0121/285-289)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0314/23-28 "นี่ก็อีกรายหนึ่ง เรื่องมรดกพี่น้อง ก็มาขอเจ้าพ่อดลบันดาลด้วยนะ ผมจะไปขึ้นคดีที่กรุงเทพฯ เรื่องมรดก ขอเจ้าพ่อช่วยผม แล้วแกขอใบโพธิ์จากตรงศาลไปใส่กระเป๋าก็ไปตัดดินญี่ปุ่นแกชนะ แกก็เอาหมามาเป็นตัวนะ หมูฆ่าแล้วนะ เอามาแกบนเลย นี่มีความศักดิ์สิทธิ์ ที่เก็บใบโพธิ์ไปเพราะว่าเป็นตัวแทนเจ้าพ่อยักษ์สามพันตน ก็มีอีกหลายนะ ก็มีคนใบโพธิ์หล่นใส่ ไปซื้อหอยถูกหอยเลยอะ เขาก็ยืนยันเจ้าพ่อนะว่าศักดิ์สิทธิ์"
(C0314/23-28)
- C0161/9-19 "ทางเหนือจะเชิญท้าวเวสสุวรรณที่ในงานใหญ่ ๆ เท่านั้น สมมุติจะมีงานใหญ่ ๆ อะไรเขาก็ต้องเรียกท้าวเวสสุวรรณ เขาจะเรียกเทวดาท้าวทั้งสี่เขาเรียกมาแล้ว แต่ท้าวเวสสุวรรณจะเป็นองค์แรกที่เขาเรียก ก่อนทำพิธีกรรมต่าง ๆ ถ้าภาคกลางนี่ก็จะมีบวงสรวงอันเชิญเทวดา แต่ท้าวทั้งสี่ทางภาคเหนือคือเหมือนทำเป็นไม้ บางคนก็มีกระทง ก็เหมือนให้บูชาเทวดาสี่ทิศ ทิศตรงกลาง ธงสีเขียวก็คือพระอินทร์ ข้างล่างก็คือพระแม่ธรณีแค่นี้เหมือนบวงสรวงของภาคกลาง แต่ภาคกลางรู้สึกของมันดูจะเยอะหน่อย ดูสังการงานสร้างหน่อย แต่ภาคเหนือมันดูกระจุกกระจิมดูเล็ก ๆ ในกระทง แต่กระทงก็จะมี ความหมายแต่ละความหมาย ตามธงเป็นสี ๆ สีดำ สีเขียว สีเหลือง สีขาว" (C0161/9-19)
- C0171/212-216 "การประกอบพิธีกรรมบวงสรวงด้านปู่เขาไม่มีอะไรมากนะ ปู่เขาก็ง่าย ๆ นะ ขอบายศรีมีอะไรแค่นี้เองสมถะง่าย ๆ วันพระส่วนมากจะเป็นดอกบัวแก้ว สีขาวอย่างเดียว รูปก็สีบหกถ้ามีซ้ายขวาก็ใช้แก้วสองข้าง จะมียักษ์ปู่เวสฯ แดง ปู่เวสฯ เขียวนะ"
(C0171/212-216)
- C0211/1-5 "ท่านครูบา ได้ให้คำแนะนำในการเก็บข้อมูลว่า ถ้าที่ลำบากก็จะวัดที่สามารถเก็บข้อมูลได้อยู่ที่เดียวคือวัดศรีล้อม ถ้าทุนไม่มีนะ ส่วนเชียงใหม่ให้ตรงไปที่วัดดอนแก้ว แมริม รูปปั้นท้าวเวสสุวรรณ หรือรูปยักษ์ที่อยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ในภาคเหนือมันเป็นเพียงงานศิลปะที่นำมาประกอบตัวโบสถ์และเจดีย์ ถ้าหากมีการนับถือและเก็บข้อมูลได้ ให้สังเกตที่บายศรี [ท่านเป็นเกจิอาจารย์ที่ร่วมอธิษฐานจิตท้าวเวสสุวรรณ เท่าที่ทราบคืองานพิธีกรรมที่วัดป่าดาราภิรมย์]" (C0211/1-5)
- C0171/169-177 "องค์เทพนี้ส่วนมากก็จะเป็นรักษาแค่นั้นเอง รักษาที่ว่าจะช่วยคน นี่มันส่วนมากคนมาขอมาให้แบบพุดง่าย ๆ เหลือแต่ตัวมาแล้วอะ แนะนำบ้าง แนะนำไปนะ ทำอย่างนี้ อย่างนี้ ถ้าเขาทำได้ก็ดีกับตัวเขาไปเอง ก็บางครั้ง เขามาแต่ละคนนะ มนุษย์นะมันไม่ใช่เหมือนกันหรอก บางคนคงไม่ดีมา แค่เดินเข้ามาเราก็รู้แล้วไปทำแท้งมา เราก็บอกให้ไปเอาบายศรีเข้าโบสถ์ซะ มันถึงจะปรับได้ แต่ถ้าคุณมาทำอย่างนี้ ไปที่ที่คุณก็ไปดู ไปที่โน่นคุณก็ไปดู แล้วเค้าแนะนำคุณ ไปยังไง ตัดจะตัดแบบไหน อย่างจี้ ๆ เขาทำไม่ถูกหรอก คุณทำแท้งอะต้องทำบายศรีเอาไปเข้าโบสถ์ มันถึงจะตัดได้"
(C0171/169-177)

- วิทยากร **บทสัมภาษณ์**
- C0312/13-16 "บนก็มีหัวหมูบ้าง เนื้อหนึ่งกิโล มันครึ่งกิโล เหล้าขาวหนึ่งขวด ทุบแก้าคอก พร้อมคำขอบคุณ คำอธิษฐานที่เราเขียนไป ข้าพเจ้านายนี้... ท่านได้ช่วยเหลือเรียบร้อยแล้ว เรากราบอนุเคราะห์ท่าน ขอให้ท่านได้ดูแลลูกหลานต่อไป สาธุ สาธุ อย่างนี้แหละ ที่นี้ก็มาทำให้เพื่อน" (C0312/13-16)
- C0314/51-58 "จะไปสอบ หรือว่าจะไปบน ไปค้าขาย ก็จะมาบน แต่วันพระเจ้าห้ามเลี้ยงนะ วันธรรมดาเลี้ยงจากเช้าถึงเที่ยง เพราะถ้าเลี้ยงนี้ท่านไปถือศีล ท่านไม่มารับของแก้บนแล้ว บางคนก็ไม่รู้ก็มาเลี้ยงตอนเย็น แล้วที่ว่าเลี้ยงเป็นหัวหมูเป็นอะไร ก็คือเลี้ยงตรงยกษ์ให้พ่อยกษ์กับบวัวร์ เลี้ยงใหญ่ ๆ โต ๆ ก็หมูหนึ่งตัว เล็ก ๆ น้อยก็หัวหมู หมูกิโล ขายที่ขายทางใต้ก็เลี้ยงหมูตัว เลี้ยงเล็ก ๆ น้อย ๆ จะไปสอบนี้ หมูกิโล สองกิโล ผลไม้ บนสำเร็จก่อนค่อยมาเลี้ยง บนให้ลูกสอบได้ ไม่มาแก้ กลับบ้านเจ็บตาตาแดง ก็หักเขามาทวง มาแก้บนให้เขาเนื้อ พอมาแก้บนปุ๊บหายเลย" (C0314/51-58)
- C0171/14-18 "ก็วันนั้นผมไปออกงานโดยไม่รู้ตัวเองเลยว่า เรามีองค์ปู้ อยู่ไปร่วมงานกับเขา ใส่ชุดขาวไปแล้วไปนั่งอยู่เฉย ๆ โดยที่ทำไมได้ทำอะไรเขาเลย ไปนั่งเฉย ๆ เสร็จปุ๊บเราก็ไม่รู้เป็นอะไรนะ มันนั่งแข็งไปทั้งตัว คือนั่งท่าอย่างนี้อย่างเดียวไปไหนไม่ได้ ใส่ชุดขาวทวารก็จะเปิด น้ำตาเราไหลหมดแล้ว เลือดขาวนี่บิดออกมาเนี่ยเหลืองอย่างเดียว คือธาตุเราเปิดทั้งหมด คือเราไม่ยอมรับเขา คือเราจะตายในวันนั้น พอดีศรีเราอยู่ใกล้ ๆ พอดีเห็นเราเหลืองไปหมดทั้งตัวแล้ว ใจจะไปแล้ว แกกก็เลยเอา ตรีศูลของแกมาให้เราจับ ให้เราจับเสร็จก็พาเราออกไปนั่ง ให้เรายอมรับเขา ก็ตั้งแต่นั้นมา..." (C0171/14-18)
- C0171/129-136 "เขาจะ screen คนที่จะเข้ามาหาเรา ที่นี้เราก็ไม่รู้จะทำยังไงนะ ขอจุดขึ้นรูปบอกปู้ ถ้าผมทำงานอยู่อย่างนี้ ถ้าผมไปทำอย่างนี้บ้างมันไม่ได้ ผมอยู่ไม่ได้ เวลาถึงผมจะทำหน้าที่ปู้ ผมก็จะทำให้เต็มที่ ถึงเวลางานชีวิตมนุษย์ สังคมมันต้องมี แต่เหล่าไม่กินแค่นี้เอง เราก็บอกปู้อย่างนั้นขอ อันที่จริงนี่กำหนดผมที่จะออกงาน คือสามปีไม่ให้ออกงาน เพราะพุดง่ายคือบารมียังไม่สูงพอที่จะขนาดนั้น แต่ที่นี้กลายเป็นคนเฝ้าแทนไปแทนใจ เราก็จะได้บารมีจากตรงไหนมาช่วยตัวเองด้วย ก็คือพุดง่าย องค์ปู้นี่ คนที่จะลงปู้ เวสข ท้าวเวสสุวรรณี่บารมีต้องเยอะ คือต้องพัฒนาตัวเอง ในการเป็นฐานเป็นรับสื่อตรงนั้น" (C0171/129-136)
- C0171/187-190 "ส่วนมากมัน มันเป็นโดยที่ว่า บางครั้งเราพุดไปเราก็ไม่รู้เหมือนกันนะ เพราะผมก็ไม่ได้มาอยู่อย่างนี้ บางทีเขามาชวนให้เราก็ไม่รู้เรื่อง บางทีก็พุดไป พุดเขียนบ้าง ดิตถ่างไปเรื่อยเรื่อยเลย บางทีเราจึง ๆ มันไม่ใช่ อย่างบางทีพุดนี่องค์มันจะมา ไก่ล้ละ เราอีกอีกอีกอีก พุดไม่ถูกอะ มันเป็นอย่างนี้ บางทีไม่ได้ทำพิธีกรรมหรือนั่งอยู่อย่างนี้ ลงเฉย ๆ ให้เราพุดกับเขาว่าทำแบบนี้สิ ทำแบบนี้สิ" (C0171/187-190)

- วิทยากร** **บทสัมภาษณ์**
- C0121/59-63 "เชื้อ ผมมีความเชื่อตั้งแต่ต้น ต้องให้ความไป ทุกคนนะ คุณ ผม ถูก ปลุกฝังมาตั้งแต่ เล็กเรื่องภูตผีปิศาจ เรื่องความกลัวที่มันฝังอยู่ในจิต แต่สิ่งที่ช่วยเราได้คือท้าวเวสสุวรรณ นั้นนะ ยักษ์ พ่อแม่เราก็จะบอกเรา ท้าวเวสสุวรรณช่วยได้ลูก เป็นจะป้องกันภูตผีปิศาจ เราก็ถูกปลุกฝังมาตั้งแต่นั้นแล้วว่า เออท่านช่วยเราได้ คู่ครองเราได้ นั้นแหละครับ มันก็เป็นความเชื่อที่ปลุกฝังมาตั้งแต่เด็ก แล้วก็เกิดขึ้นมา สั่งสมมา สั่งสมมา" (C0121/59-63)
- C0132/12-15 "ความเชื่อญาติโยมก็จะเชื่อว่าเป็นหัวหน้าผี เวลาเจอภูตผีปิศาจหรือว่าสัมภเวสีก็ตั้ง ท้าวเวสสุวรรณไว้ที่บ้าน เพราะว่าท่านเป็นหัวหน้าผีก็เลยจะกลัว ในธรรมบทก็กล่าวว่ อัครินัยยะ อัครินेत्र ท้าวเวสสุวรรณไม่ได้ใช้กระบอง เพราะว่ากระบองของท่านนี้ถ้าชัก ขึ้นมาี่สามแดนโลกธาตุ ท่านก็จะใช้ไฟนัยน์ตาในการเผาในการจัดการพวกผีปิศาจที่ ดื้อหรือที่ไปรังแกผู้คนแล้วก็เกิดการร้องเรียนมา" (C0132/12-15)
- C0162-2/49-69 "พอผมห้อยผมก็รู้สึกสบายใจนะ ผมมีติดตัวไปไหนมาไหนก็รู้สึกแบบว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่ครองอยู่ตลอด ก็คือตอนแรกที่ผมไปอาศัยอยู่กับพี่เขา พี่บอกว่าเขาเจอผีอำ แล้วก็ ไม่รู้ว่าเป็นใคร แล้วก็เลยคิดว่าน่าจะมี พอดีเพิ่งย้ายมา เพิ่งย้ายมาอยู่ที่โรงแรม มาอำ อย่างนี้สามสี่รอบ เพื่อนคนได้หวั่นก็ถามเราว่า ทำไมถึงมาอยู่ที่นี่ เราก็บอกว่าที่นี่มัน เยียบสงบดีชอบ เพื่อนก็บอกว่าไม่รู้หรือว่าก่อนหน้านี้ เจ้าของเดิมเป็นคนได้หวั่น ลูก ชายเขากระโดดตึกตาย หลวงพ่ออิฎฐ์ก็เอาท้าวเวสสุวรรณรุ่นจำปีมาให้ หลังจากวันนั้นก็ ไม่เจอนะคะ คือเขามาบ่อยมากจนบอกเค้าไปเลยว่า พู้งนี่มาอีกนะ ตั้งแต่นั้นเขาก็ไม่ มาอีก รำคาญไป มาบ่อยเกิน" (C0162-2/49-69)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

- C0131-3/29-39 "มีท่านเจ้าคุณที่สิงคโปร์ ท่านไปอยู่ที่สิงคโปร์ ไปอยู่ที่ท่ามกลางมุสลิมท่านก็บอกว่ามันมีสารพัดอย่าง คำเมืองเขาเรียกว่า โดนของ ใสเข้ามา ๆ บางที่แทบจะเอาชีวิตไม่รอด เขาบอกว่า ผมอธิษฐานถึงท้าวเวสสุวรรณ ถามว่าอธิษฐานยังไง บอกว่า นึกถึงท่านว่า ต้องช่วยผมนะ ถ้าไม่ช่วยจะตายแล้วนะ เขาก็บอกว่ามันมีแสงโผล่เข้ามา ทุกอย่างมันคลายออกไป อันนี้เพราะท่านท้าวเวสสุวรรณ อันที่สองที่แม่สอด ท่านไปอยู่กับมูเซอที่แม่สอด บอกว่าโยมขอให้ไปช่วยว่าเขาโดนของ ท่านก็จริงไม่ได้มีคาถาอะไร เข้าไปท่านก็อธิษฐานเต็มทีถึงท้าวเวส เพราะว่าจะเจอของ ไม่ดี ท่านก็อธิษฐานถึงท้าวเวส ท่านบอกหลังมันมี พลังใจมันอีกเต็ม ทั้งที่เราไม่มีความรู้อะไรเลย พอเข้าไปในวัด ท่านบอกท่านเห็นเศษผ้า เศษผ้าที่เขาจารึกอะไร ท่านก็ดึงออกมาแล้วมาคลี่ ปรากฏว่ามันมีสารพัดคำแข่ง ท่านก็อธิบายว่าไม่รู้จะอยู่ ๆ คิดก็คือเผลอ อันนี้คือในบริเวณบ้านโยมเผลอแล้วบังสุกุลแล้วกลับ แต่ท่านบอกว่าขณะที่กำลังเผลอ เสียงโหยหวนมันดังไปหมด ท่านก็ บอกว่ากลับไปทวด ท่านบอกคืนนี้จะต้องมีอะไรแน่นอน ก่อนนอนท่านบอกว่า ฎีกาท่านสนั่นหวั่นไหวมันมีเสียงเหมือนคนรบกวน แต่ว่าท่านอำนาจจิตของท่านสูงก็เอาตัวรอด ปรากฏว่า พระที่อยู่ข้างอีกฎีกาหนึ่ง ท้องร่วงทั้งคืน อันนี้ท่านก็อ้างว่าท่านต่อสู้อยู่โดยอาศัยพลังเวทย์ ใช้ อธิมันโต ชูติมันโต วัฒนธวัณโต ยะสัสสิโน ใน มหาสมัยสูตร อันนี้ที่ท่านเล่าให้ฟัง" (C0131-3/29-39)
- C0132/132-139 "ท้าวเวสสุวรรณที่เป็นขื่อนี้ จะมีทั้งหมด 14 องค์ ถือเป็นเลขมงคลของคนจีน ก็บวกพุทธพาณิชย์ไปด้วย แต่ก็มีมันแปลกกว่าเดิมใจ แต่ขอทั้งหมดจะมี 15 บนสุดจะเป็นพระพุทธรูป บอกรว่าที่จริงแล้วต่อให้ท้าวเวสสุวรรณจะยิ่งใหญ่ แต่ก็อยู่ใต้พุทธบารมีในพระพุทธรูปอยู่ดี จำลองมาจากการที่ทุกวันพระ ยักษ์ที่เป็นเทวดาก็จะไปชุมนุมกันที่เทวสถานชั้นดาวดึงส์ สุธรรมศาลา นี่แหละก็เอาความเชื่อนี้มาว่า ท้าวสักกะ...ไปนิมนต์ สมัยพระพุทธเจ้ายังจำพรรษาอยู่ชั้นดุสิตนิมนต์พระพุทธเจ้า มาได้ แต่พอพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพาน ท้าวสักกะเองก็แสดงพระธรรมเทศนาเพราะเป็นพระโสดาบัน ท้าวเวสหรือท้าวเวสสุวรรณก็แสดงบ้าง บางครั้งก็นิมนต์ พระโพธิสัตว์มาแสดง" (C0132/132-139)
- C0132/41-44 "ปฏิบัติตนที่เป็นแบบอย่างคือ ท้าวเวสสุวรรณจะไม่ละทิ้งการภาวนา เจริญสมาธิภาวนา แต่ท้าวเวสสุวรรณนี้ท่านใช้หลักของอานาปานสติคือการกำหนดลมหายใจเข้าออก ท้าวเวสสุวรรณก็คง ไม่เข้าใจว่าการบริกรรม พุท โธ เพราะ พุท โธ นี้เป็นของพระอริยะที่ทางสายป่าท่านสอน แต่ท้าวเวสสุวรรณนี้ท่านยึดแนวของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านใช้อานาปานสติเหมือนกันในการบรรลุโพธิญาณ" (C0132/41-44)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0132/16-23 "ส่วนในของพระก็เป็นความเชื่อในเรื่องของการเป็นอริยบุคคล เป็นตัวอย่างให้กับพระว่า ปฏิบัติดีประพฤติชอบตามแนวทางคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพราะที่ท่านเป็นพระโสดาบันไง เป็นอริยบุคคลเบื้องต้น พระส่วนใหญ่บรมขามากก็เพื่อหาทางหลุดพ้น เพื่อหวังจะเป็นอริยบุคคล ก็ต้องเป็นพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ ในทางพระนี่จะบอกว่า บุคคลที่จะมาเป็นท้าวเวสสุวรรณ คือตัวพระองค์ ตัวโยมเองก็สามารถที่จะอธิษฐานบารมีที่อยากเป็นท้าวเวสสุวรรณได้" (C0132/16-23)
- C0132/60-76 "พระไตรปิฎกจะเขียนว่า ชั้นจาคุมหาราชิกาเป็นยักษะอะไรแบบนี้ไม่ใช่ เพราะตอนนั้นนิมนต์ท่าน [พระชั้นผู้ใหญ่] มาเสกท้าวเวสสุวรรณวัดป่าด้วย ท่านก็บอกว่าไม่ใช่ เราไม่เคยเห็นท้าวเวสสุวรรณในรูปแบบยักษ์ จริง ๆ แล้วท้าวเวสสุวรรณท่านใจดี คนจะเป็นผู้นำได้จะโหดร้าย มาโหดลูกน้องไม่ใช่ จะได้ใจหมู่มารทั้งหลายต้องใจดีมีเมตตา แล้วก็ส่วนที่เป็นยักษ์นี่คือบริวารที่สนทนนี่ชื่อว่า ยักษิณี คนล้างเท้าอุปัฏฐาก ดูแลเหมือนนางสนม เองง่าย ๆ นางสนมของท้าวเวสสุวรรณนี่คือ ยักษิณี ก็มีคนบอกว่า ยักษิณี รับอุปัฏฐากท้าวเวสสุวรรณเพื่อจะมากินพระโฬิสต์ร์ คือยักษ์ ยังอยากกินคนเป็นอาหารอยู่ในธรรมชาติเรื่องสุริยะกุมาร ที่ว่าต้องตอบข้อธรรมแปดข้อใครถูกหมดก็ปล่อยไป คือตัวยักษ์ตัวนี้ก็เหมือนที่ครูบาอาจารย์ท่านเล่าเลย ว่ายักษ์นี่อุปัฏฐากก่อน ที่นี้รับรับ รับจะมากับกินคนคือ สุริยะกุมารเป็นพระโฬิสต์ร์ จันทกุมารก็เป็นน้องแต่เป็นผู้มีบุญ สุริยะกุมารเกิดมาเป็นพระพุทธเจ้า จันทกุมารเกิดมาเป็นพระอานนท์ โดนดูก่อน ก็เหมือนว่ารับทำเสร็จแล้วจะอะไรอีก ก็เลยลงมาก่อน พอจะไปจับสุริยะกุมารกับจันทกุมาร ก็กลับไป ท้าวเวสสุวรรณก็เลยใช้ ตาเขาก็เกิดความร้อน แต่ถ้าสมมุติถ้าท่านจะฆ่าก็ได้ แต่ท่านก็ให้แค่เกิดความสำนึกว่าหน้าที่ต้องมาก่อน ไม่ใช่ว่าเธอเห็นแก่ปากแก่ท้อง" (C0132/60-76)
- C0121/105-111 "เราต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งว่า อย่างผมเปรียบเทียบกับให้ฟังว่า อย่างพระพุทธศาสนานะ คุณไม่เคยแอบแคลงใจเลยว่า พระพุทธเจ้าท่านประเสริฐอย่างไร ท่านเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานยังไง ด้วยเรามีตัวหนังสือ หนังสือ หลักคำสอนที่เป็นองค์ประกอบ แต่องค์ท้าวเวสนี้ ไม่มีหนังสือ ไม่มีสิ่งใดประกอบเป็นชั้นเป็นอัน แต่เป็นความเชื่อเป็นความศรัทธาที่ถูกปลูกฝังมา ฉะนั้นการที่จะเชื่ออย่างลึกซึ้ง คุณต้องเข้าใจในบริบทของว่า องค์ท้าวเวสท่านเป็นใคร เป็นเทพผู้ปกป้องพระพุทธศาสนา คุณต้องทำความเข้าใจความดีนะ ท่านถึงจะปกป้องคุณ คุณต้องคิดดี ทำดีนะ มีบุญคุณต้องสะสมบุญด้วยนะ นี่เป็นฐานที่สำคัญต่ออานุภาพที่จะเกิดขึ้นกับคุณอย่างแท้จริง ไม่ใช่ว่าบูชามาแล้ว บูชามาแล้ว เออคุณทำบุญกะวัดนี่แล้ว บูชามาแล้ว แต่ขณะที่ยังอยู่ ความหมายแท้จริง ที่แฝงอยู่ คุณไม่เข้าใจ มันมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแฝงอยู่เสมอ" (C0121/105-111)

- วิทยาการ บทสัมภาษณ์
- C0311-2/127-131 "คือมันไม่ได้เป็นความมั่งงายที่ต้องมาเสียเงินซื้อ อาหารที่เรามาไหว้ พอเราไหว้เสร็จ เราก็ขอท่านกลับไป เอาไปทำอาหารเลี้ยงในครอบครัว มันก็ไม่ใช่การหลอกลวง หรือ ทำคุณไสยอะไร เป็นที่พึ่งทางใจส่วนนึงแล้วการที่เรานับถือต่อมาก็ไม่ใช่แบบการที่คนอื่นเขาเล่ามา คือเราประสบการณ์จากเราจริง ๆ มา มาไหว้ ถ้าหนูอยากรู้ว่าท่านช่วย ได้จริง ๆ หนูก็มาไหว้บนไว้ให้สำเร็จ ไหว้ตรงนี้ได้นะค่ะ ขอเพิ่มนะค่ะ มันเป็นหน้าที่การ งาน แล้วหนูก็จะเอาไปช่วยเหลือคนอื่นได้" (C0311-2/127-131)
- C0312/28-36 "ก็ถึงแม้เรามีความรู้ เราปลูกฝังมานาน เราก็เชื่อ เราอย่าลบลู่ท่าน เชื่อเถอะ เรานึก อะไรเรา จะได้ แต่โดยมากอย่าไปขอโชคขอลาภ ท่านจะให้ ท่านก็ให้เอง แต่เราโชคดี สุขภาพแข็งแรง ถือว่าโชคสะ ลูกเราดีทำงานดี ถือว่าถูกหวยรางวัลที่หนึ่งละใช่ปะ ต้อง คิดอย่างนี้ คิดบวก คิดบวก ได้บวก คิดลบได้ลบ ก็ทุกอย่างมันจะดีไปหมดไง อย่งไป ไหนก็ตามนะ แทนที่จะมีอุบัติเหตุ เราก็แคล้วคลาด เราไปเซ็นทรัลพลาซ่า ฟิวเจอร์ พาร์ค เราคิดว่าที่จอดรถเยอะ เดี่ยวมีคนนอกเราไปแทนเลย เราก็คิดอย่างนี้ คิดบวก เดี่ยวมันได้ละ ลูกชายก็บอกว่า พ่อไปกับผมเดี่ยวนะมีที่จอดรถนะ แป๊ปเดียวจะมีที่จอด คนอื่นเขาวนสามสี่รอบ เราวนรอบเดียวเขาเปิดกุญแจแป๊ปแป๊ปให้เราไปแทนเลย" (C0312/28-36)
- C0313/39-50 "อย่างเหมือนไม่กี่วันที่ผ่านมานี้เนอะ หลานสาว เขาเรียกบ๊าวว่าแม่เนอะ เป็นป้าเขา เขา บอกแม่ ทำไงดี หนูจะสอบครูคืนถิ่น เพราะหนูเพิ่งจบ เอาจ้ลูก เดี่ยวเราไปหาเจ้าพ่อ ยักษ์เนอะ เพราะเราไปไหว้ตลอด แม่เคยขอท่าน ท่านให้ทุกเรื่อง วันนั้นก็พาหลานสาว มา ก็บอกกับท่านว่า นางสาว นี้ ชื่อนี้ บ้านเลขที่เท่านี้ จะไปสอบครูคืนถิ่น ที่เชียงใหม่ ให้เจ้าพ่อช่วยเขาให้ได้นะ ให้ผ่านนะ เชื่อใหม่ว่าเชื่อจริง ๆ คือไปสอบที่ที่ที่อันนั้น ผ่านจริง คือสอบติดหมด แต่เป็นสำรองสามที่อะ ก็เลยกลับมา ป้าก็เลยมาถวายท่าน ตอนนั้นคือรอว่าลูกครูคืนถิ่นคือว่าได้ ก็มาขออีกว่าเจ้าพ่อช่วยให้เขาได้โรงเรียนให้ได้ สอนให้ได้เป็นข้าราชการเลย ก็เลยกลับมาอีกรอบ ก็เลยมาถวายท่านก่อนมาบอกท่าน ก่อนว่าตอนนี้สอบผ่านแล้วนะ พูดใหม่ว่าขอให้ได้เป็นข้าราชการครู บรรจุเลยจะถวาย หมูให้เจ้าพ่อตัวนึง พอไม่กี่วัน หลานสาวบอก แม่ ๆ ลูกได้แล้ว ได้อะไรละ ตกใจร้องไห้ ร้องให้กัน ดีใจ ลูกได้แล้วไปให้เริ่มต้นพุงนี้ได้เลย ก็ไม่กี่วันนะที่มาขอท่าน อ้าวทำไม ลูก ไหนบอกว่าไม่มี มีใครสละสิทธิ์ละ ไม่มีอะ เขาสิม คือตำแหน่งเขาเอาสองคน เขา สิสม แต่เขาลงไปแค่คนเดียว" (C0313/39-50)
- C0161/85-88 "อย่างเขาค้าขาย ก็เอารูปหัวเวสสุวรรณหลวงพ่อกุฎิให้ไป ก็ไปติดหน้าร้านเลยละ เรา บอกว่าจะติดก็ติดไม่ติดก็แล้วไป เรามีหน้าที่แจก ก็ชอบแจกเขาก็สังเกตตัวเองว่า ตั้งแต่ติดแล้ว ร้านจากคนที่ไม่เคยเข้า ที่หมอง ๆ ก็คนเข้าเยอะแยะ ก็ร้านแถวนิมมาน เหมินทร์ แถวนั้นเดินกัน โอโห เหยียบกันตาย แต่ร้านไม่มีคนเข้าอะ มันเป็นไปไม่ได้อะ โยม มันต้องมีอะไร พอติดเข้าไปแล้วก็โอเค" (C0161/85-88)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0171/68-72 "ก็มนุษย์อะเนอะ ก็มีเรื่องไร เรื่องเงิน เรื่องทอง เรื่องลาภยศ คุณตำรวจจะไปสอบ มาให้ตัวจริงนี่ อยากรู้เป็น มันก็ได้เป็นจริง ๆ คืออยากจะได้เป็นอย่างนี้ ก็ลอง ก็ได้จริง ๆ ทั้งสองคนติดนายร้อยหมด สอบมาก็ครั้งไม่ได้เลย ลองดูอะนะ เชื่อไม่เชื่อก็ลองดู พอมันได้ปั๊ป มันเอาของ มาถวายเลย ตอนนี้อยู่ไปอยู่ไป บอกรู้มีเวลาจะลงมาหา ถ้าใครจิตดีทำดีจะได้ดี" (C0171/68-72)
- C0312/5-13 "ในฐานะที่ลุงอยู่ที่นี้มานานอะ เกิดมาลุงก็เห็นแล้ว เห็นตั้งแต่สมัยเด็ก ๆ มารู้จักท่าน ตอนอายุประมาณสามสิบกว่า มีครอบครัวมีลูก ลุงจะไปเรียนที่ไหนก็ต้องมาบนที่ท่าน ไม่ใช่บนมาคารวะท่าน ขอให้ลูกเรียนจบสำเร็จ สอบทุน พสวท.ได้บ้าง เข้าทำงานที่ ม.ธรรมศาสตร์รังสิตบ้าง ลูกสาวก็ไปทำงานที่ประเทศกาตาร์เป็นแอร์โฮสเตส ทุกปีจะมาคารวะ ปีใหม่เมืองมาคารวะ เดินมาขอบคุณท่านทุกอย่าง ให้อยู่เย็นเป็นสุข ให้ร่มเย็น ให้ปลอดภัย ให้แคล้วคลาดทุกอย่าง ให้ครอบครัวมีความสุข ให้เดินทางปลอดภัย ถึงแม้เจ้าตัวเขาไม่ได้มา แต่เราเป็นพ่อเป็นแม่เราก็ทำให้เขาด้วยความศรัทธาท่าน ท่านก็คงจะอยู่ไม่นานละ เจ้าพ่อพญายักษ์ท้าวเวสสุวรรณ เจ้าพ่อพญายักษ์สามพันตนก็เป็นคู่บ้านคู่เมืองของเมืองลำปางที่เคารพนับถือมาตลอด พ่อจะมาทุกครั้งที่คุณมีการทำงานหรือสมัครงาน พ่อก็จะมาบนท่าน แล้วถ้าสำเร็จแล้ว ถึงแม้ไม่สำเร็จสองสามครั้ง ท่านก็ให้ครั้งที่สองที่สาม ครั้งแรกอาจจะไม่สำเร็จ สำเร็จก็มาแก้บน" (C0312/5-13)
- C0121/156-160 "คือเราไปห้ามไม่ได้ เรื่องความเชื่อที่เขามาบนบานศาลกล่าว ขอพรว่า อยากได้อันนั้น อยากได้อันนั้น อยากได้อันนี้ คนเรามันยังมีความต้องการ มันไปห้ามไม่ได้หรอกว่าคุณต้องพอเพียงอย่างนี้ คุณมีแค่นี้ไม่ได้ คนเรามันยังมีความโลภ หนึ่งมันยังมีหน้าที่ มีครอบครัว มีชุมชนมีสิ่งแวดล้อม มีบริบทต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว ที่คุณต้องดูแล ฉะนั้นการมาอธิษฐานบนบานศาลกล่าว ถามว่ามันผิดไหม มันไม่ผิดหรอก เพราะว่าคนเรายังต้องการอยู่ ถ้าเราไม่มีฐานอย่างคนเหล่านี้ มาช่วยทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนา มาช่วยกันบูรณะถาวรวัตถุ หรือนำปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาช่วยนี้ มันก็ไม่สำเร็จได้ เฝ้ามถึงบอกว่าทางเหล่านี้" (C0121/156-160)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0121/181-187 "ประสบการณ์โดยตรง ผมเชื่อโดยสนิทใจอย่างที่ผมบอกคุณว่าบูชาท่านแล้วดี แต่ก็ยึดถือในจิตที่คิดดี ทำดี มีความตั้งใจ ผมว่าท่านเห็นนะ ท่านเห็นในความตั้งใจของเรา ในความศรัทธาของเรา แล้วก็ปัญหาที่เกิดขึ้น มันก็จะคลี่คลายไปด้วยไฉน มันจะมีทางออกเสมอ สมมุติผมประสบปัญหาอะไร ชาวบ้านเขาไม่เข้าใจในสิ่งที่เราทำอยู่ ไม่เข้าใจในสิ่งที่เราจะพัฒนาให้วัดดีขึ้น เราอธิบายเขาก็เข้าใจ จากที่จะเป็นปัญหามันไม่เป็นปัญหา มันไปช่วยทำความเข้าใจให้เขาว่า เออ ไช้ ต้องทำ ตามที่เราได้ยกตัวอย่างว่าวัดเรามันไม่ใช่วัดใหญ่ วัดที่มีชื่อเสียง เป็นวัดที่อยู่ห่างไกล ถามว่ากำลังของบ้านเรามันมีไหม มี มันก็มีเท่านี้ แต่มันจะมากมายที่จะให้สำเร็จโดยบริบูรณ์ไหม มันก็ไม่สำเร็จ มันก็ต้องอาศัยกำลังจากข้างนอกด้วย นั่นแหละ ก็ต้องดึงศรัทธาจากข้างนอกเข้ามาช่วยเราด้วย" (C0121/181-187)
- C0311-2/136-138 "ก็เป็นเหมือนกับว่า คือบางครั้งที่เราทำดีนะ อย่างที่เขาบอกว่าคนอื่นไม่เห็น แต่เทวดารับรู้ อย่างส่วนตัวคือเสริมให้เรายิ่งทำความดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง หรือว่าเราจะเกรงกลัวต่อสิ่งที่เราจะทำไม่ดีว่า เดี๋ยวจะมีคนเห็นหรือว่าอะไรอย่างนี้ละ " (C0311-2/136-138)
- C0171/274-284 "ประกอบกิจการแบบนี้แบบนี้ ถึงแม้ว่ามันจะไม่ได้เยอะมากมาย เพราะอาชีพรับเหมามันมี ทางลัดทางแทรกอะไรของมัน บางครั้งอย่างนี้มันไม่ได้ละ มันก็ต้องมีอย่างนี้บ้างใช่ไหม หน้าทีการงานบางทีเรานึก ฟู ขออนุญาตนะปู ถ้าไม่พูดมันไปไม่รอดละ เราต้องพูดอะ เราก็ขอกับท่านนะ เราก็ขึ้นธูป ปู สมัยเป็นมนุษย์ ใ้ผิตพลาดมันก็ต้องมีบ้างจะให้ผมตรงเปะเลยเรากียังมีหน้าที่การงาน ถ้าเราได้ปฏิบัติหน้าที่ให้ปูเต็มร้อยสิ ผมจะตรงเปะให้ปู มันยังไม่ถึงเวลา ถ้าถึงเวลาผมจะทำให้เต็มที เพราะผมยังมีภาระหน้าที่เลี้ยงดูลูก เราก็จะต้องมีนิดหน่อย ๆ ปู อะลุ่มอล่วยให้หน่อย เวลาบวงสรวงผมก็ขมาท่าน อะไรอย่างนี้ ถึงจะอยู่ได้ ไม่งั้น ไฉน ไฉน เขาตรงขนาดนั้นอะ" (C0171/274-284)
- C0132/145-146 "ในทางศาสนาความเชื่อก็ในเรื่องการเผยแพร่ศาสนา การที่จะให้คนมาศรัทธา อย่างเช่นท้าวเวสสุวรรณเนี่ยไม่ได้เป็นพระแต่ยังศรัทธาในพระพุทธเจ้า เป็นโพธิสัตว์ บำเพ็ญตน ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ก็เห็นผลตามที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้" (C0132/145-146)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0163/53-64 "รุ่น วัดน้ำแบ่ง จังหวัดพะเยา สร้างท้าวเวสสุวรรณ แล้วก็ผมชอบศิลปะ การสร้างท้าวเวสสุวรรณรุ่นนี้ มันวิจิตรครับ หลวงพ่ออิฏฐ์ก็มาปลุกเสก ตอนนั้นผมรู้จักหลวงพ่ออิฏฐ์ก็เรื่องเก่าเทพประทานพร เหรียญที่หลวงพ่ออิฏฐ์สร้าง ที่วงการนาฏศิลป์นับถือ แต่ไม่ได้รู้ว่าหลวงพ่ออิฏฐ์สร้าง ท้าวเวสสุวรรณ ก็มารู้จักจากพระอาจารย์ผมอีกทีหนึ่ง เรื่องของเรื่องก็คือชอบศิลปะ แบบสร้างเหรียญ คือชอบพระอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นก็อ่านประวัติดูไว้ดู เลยชอบเลย ตอนนั้นศรัทธาเลย ยิ่งเรากลัวผีอยู่แล้ว โอ้โฮ แจ๋วเลย อย่างนี้ อ่านประวัติคือตอนแรกชอบศิลปะเหรียญนี่ ตอนหลังอ่านประวัติมา ไว้ดู กันผี เป็นเจ้าแห่งพุทธภัย ไข่ ดีเลย" (C0163/53-64)
- C0311-2/80-84 "ก็นี่ค่ะ ถ้ามาเราก็จะมาหยิบใบโพธิ์ที่ร่วงไป แล้วเราก็เอาไปไว้ที่บ้าน ไม่จำเป็นต้องมีรูปองค์ท่าน คือเราตั้งแต่คุณยายเราก็เอาใบโพธิ์ไป เวลาเราไหว้พระสวดมนต์ เราก็เหมือนกับว่าจะสื่อให้ท่านรู้ว่าบ้านหลังนี้นะ ให้ท่านปกปักรักษาคุ้มครองด้วย ไม่จำเป็นต้องเอารูปท่านไป หรืออะไรไป ใช้จิตใจสื่อ" (C0311-2/80-84)
- C0313/100-102 "ก็เหมือนกับที่บอกใจ ว่าเราศรัทธาท่านมาก เราจะทำอะไรทุกฝีก้าว อย่างเราอยู่บ้านติดขัดเราจะทำอะไรเรานึกถึงท่าน จุดธูป 16 ดอก บอกกลางแจ้ง เพราะองค์ท่านต้องช่วยเราได้แน่ ประมาดนั่นนะค่ะ เรื่องนี้มันบอกไม่ถูกความเชื่อของแต่ละบุคคลนะ" (C0313/100-102)
- C0121/35-44 "ผมสร้างท้าวเวสสุวรรณรุ่นแรกของวัดดอนแก้ว เมื่อปี 2553 ก็ด้วยความชอบความศรัทธาเป็นเบื้องต้น ความตั้งใจที่จะเอาไว้เป็นวัตถุที่ระลึกในการสร้างคุณงามความดีนั้นแหละ...ผมว่ามันก็มีด้วยปรากฏการณ์ที่ว่าท้าวเวสก็มีส่วน เทพท่านก็มีส่วน เนื่องจากเราศรัทธา เราสร้างท่านแล้ว ท่านก็เลยร้อยเรียงเรื่องราวที่เกิดขึ้น" (C0121/35-44)
- C0121/217-220 "เทพเหล่านี้มีอายุชั้ย ท่านต้องการสร้างบุญบารมีด้วยเช่นเดียวกัน แต่คนที่ท่านจะมาสร้างด้วยคนนั้นก็ต้องมีบุญเป็นฐานในเบื้องต้นอยู่แล้ว คนนั้นต้องเป็นคนที่ดี อยู่ในศีลมีบุญที่เชื่อมโยงกับท่านไว้ในเบื้องต้นอยู่แล้ว ท่านถึงมาช่วยผมว่า แล้วอีกในแง่หนึ่งท่านต้องการให้เห็นว่า การที่เราศรัทธาอะไร วัตถุอะไรด้วยความตั้งใจด้วยใจจริงนี้ สิ่งเหล่านั้น วัตถุเหล่านั้น หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นย่อมจะคุ้มครองเราได้" (C0121/217-220)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0121/181-187 "ประสบการณ์โดยตรง ผมเชื่อโดยสนิทใจอย่างที่ผมบอกคุณว่าบุรุษท่านแล้วดี แต่ก็ยึดถือในจิตที่คิดดี ทำดี มีความตั้งใจ ผมว่าท่านเห็นนะ ท่านเห็นในความตั้งใจของเรา ในความศรัทธาของเรา แล้วก็ปัญหาที่เกิดขึ้น มันก็จะคลี่คลายไปด้วยไฉน มันจะมีทางออกเสมอ สมมุติผมประสบปัญหาอะไร ชาวบ้านเขาไม่เข้าใจในสิ่งที่เราทำอยู่ ไม่เข้าใจในสิ่งที่เราจะพัฒนาให้วัดดีขึ้น เราอธิบายเขาก็เข้าใจ จากที่จะเป็นปัญหามันไม่เป็นปัญหา มันไปช่วยทำความเข้าใจให้เขารู้ว่า เออ ใช่ ต้องทำ ตามที่เราได้ยกตัวอย่างว่าวัดเรามันไม่ใช่วัดใหญ่ วัดที่มีชื่อเสียง เป็นวัดที่อยู่ห่างไกล ถ้ามองว่ากำลังของบ้านเรามันมีไหม มี มันก็มีเท่านี้ แต่มันจะมากมายที่จะให้สำเร็จโดยบริบูรณ์ไหม มันก็ไม่สำเร็จ มันก็ต้องอาศัย กำลังจากข้างนอกด้วย นั่นแหละ ก็ต้องดึงศรัทธาจากข้างนอกเข้ามาช่วยเราด้วย" (C0121/181-187)
- C0311-2/13-17 "องค์เทพนี้จะสามารถเข้ามาช่วยเหลือใกล้เคียงกับโลกมนุษย์ได้อะไอย่างนี้จะคะ อย่างเราจะไม่เห็นพระอริยะลงมาเข้าทรง แต่เราจะเห็นในเรื่องของจิตวิญญาณหรือว่าเป็นเทพที่จะลงมา หรือว่ามีบางอย่างที่ทำให้เราเชื่อถือ โดยออกมาในรูปแบบของการกระทำในเชิงประจักษ์ให้เราเห็นมากกว่า เลยทำให้ สิ่งนั้นอะ เราก็เลยสืบทอดต่อกันมา เพราะว่าเราได้รับในสิ่งที่เราปรารถนาจริง" (C0311-2/13-17)
- C0314/63-68 "ก็ทุกคนที่ไปหาท่าน คนที่มีศีลธรรม คนไม่คิดไม่โกง คนไม่ดีท่านไม่ช่วย ต้องมีสัจจะ ก็คือความบริสุทธิ์ ไม่คิดโกง จิตใจบริสุทธิ์ผุดผ่อง บางคนเป็นหนี้เป็นสินไปโกงเขา ท่านไม่ช่วยหรอก ท่านช่วยคนที่ศีลธรรมมีสัจจะ คนไม่มีศีลธรรมมาขอ ไม่สำเร็จสักรายตามที่ห่อหุ้มมานะ" (C0314/63-68)
- C0161/65-73 "นางคนก็ขออย่างนั้นเราก็ไม่ว่าแล้วแต่คน ถ้าคนเราไม่ทำดี ขอไปเท่าไรมันก็ไม่สำเร็จหรอกโยม หมายความว่า คนถ้าทำดี ผลก็ดี ผลตอบรับมันก็ดีอะ ถ้าผลตอบรับมันไม่ดี ทำแคไหนมันก็ไม่ดีโยม อธิษฐานไปเถอะเป็นภูเขา เขาก็ไม่ให้โชใหม่โยม เหมือนโยมเงินกู้อะ โยมติดธนาคารเยอะ เขาจะให้กู้อีกหรือเปล่า เขาก็ไม่ให้กู้อันใดก็อันนั้นแหละ คนเราถ้าทำความดีอยู่เสมอ เขาเรียกว่า น้ำเท่าไรรดดอกบัวเท่านั้น ไม่ต้องเอา โห ทำที่ละล้านสองล้าน ยี่สิบห้าบาทก็ขึ้นสวรรค์เหมือนกัน ผมมีความคิดว่าเมื่อก่อนเคยเจอหลวงพ่ोजรัลนะ ทำกับพระดีพระชั่วนะ หลวงพี่ มันก็ได้บุญเหมือนกันอย่าคิด อย่าติดกับมัน เจอไปข้างหน้า เจอเนรกก็ใส่เนรก เจอพระก็ใส่พระ พระนี่มันจะเลวสุดเลว จะดีสุดดี ทำแล้วเราเป็นอานิสงค์เราก็ได้บุญเหมือนกัน" (C0161/65-73)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0313/64-77 "มันก็เปลี่ยนหมดเลยนะคะ กับเราเหมือนก่อน ป้าเป็นแม่ค้า ทำงานหามรุ่งหามค่ำ ค้าขาย ไม่เคยหยุด ก็ตอนนี้ก็เหมือนกับลูกทำงานดีละ อะไรเรียบร้อยหมดแล้ว แม่ไม่ต้องทำแล้วนะ ลูกสาวแต่งงานก็เลยมาเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานอยู่บ้าน เราก็ไม่มีอะไรแล้ว ใจ ดีขึ้นหมดทุกเรื่อง แล้วไง เราว่าเราดีหมดแล้วไง ลูกเราก็ดี หลานเราก็ดี ทุกเรื่องเราดีหมด ก็ตรงนี้ หรือว่าเราทำความดีด้วยไม่รู้ หนึ่งในเราก็เป็นคนดี อาจจะสัจจะวาจาเราเรามีสัจจะใจ คือพูดคำไหนก็คำนั้น ถ้าว่าเราไม่ เราก็จะไม่ละ ก็เหมือนเราขอท่านนะ ว่าถ้าเป็นผลสำเร็จเราจะมาถวายเจ้าพ่อท่านทีนะ พอสำเร็จเราก็มาทันที เราไม่เคยละเว้น ไม่อิดออดเลย คือเราสัจจะนะว่าเรามีอะไร อย่างเราบอกพวงนี่นะ ป้าให้หนูนะ เราก็คือ พวงนี่นะ เราไม่มีเบี้ยว ผัดวันประกันพวง" (C0313/64-77)
- C0171/58-66 "ส่วนมากบทบาทของท่านก็คือจะดูแลสิบสองชั้นฟ้า ใครกระทำความดีก็ให้ได้ดี คือทำเวสสุวัณก็คือ...ทรัพย์สินอยู่แล้ว ใครทำดีเขาก็จะเปิดทรัพย์สินให้ ก็คือ ถือศีลง่าย ๆ ถือศีลภาวนาบ่อย ๆ อย่างคนไม่มีเวลาเลยก็วันพระหนึ่งครั้งหนึ่ง คือทำเวสสุวัณนี่แกชอบคนปฏิบัติ ถ้าใครปฏิบัติถึง แกก็จะให้ถึงเหมือนกัน เรียกว่าถึงเลยแหละ อะไรได้หมดทุกอย่าง แต่ต้องถือศีลจริง ๆ " (C0171/58-66)
- C0314/14-18 "คนลำปางเขานับถือเคารพเจ้าพ่อยักษ์ บนบานศาลกล่าว ขอได้ทุกอย่างเลย เรื่องคดีความ เรื่องของหาย บนเจ้าพ่อได้ทุกขอย่างเลย บนเจ้าพ่อจะได้สอบได้ ให้ท่านช่วยกันทางนี้ แต่ต้องมีศีลธรรมนะ ไม่มีศีลธรรมท่านไม่ช่วยนะ พวกลักขโมยนี้ไม่ช่วยนะ อย่างมีผู้การคนหนึ่งนะ มาหาหลวงพ่อกะจะบนเจ้าพ่อจะได้ไหม แต่แกกินเงินหลวง กินของหลวง ใ้ย ไม่ได้หรอก ท่านไม่ช่วยหรอก ไม่ต้องบนหรอกนะ ผลสุดท้ายก็โดนออกเลยนะ คนเรามีศีลธรรมบริสุทธิ์ ไม่คดไม่โกงนี่ท่านช่วย (C0314/14-18)
- C0171/113-116 "บางครั้งเราไปดูไปออกงาน ใ้โห่งค์อะไร ปู่เวสกินเหล้าหเรอ ผมถามหน่อย ผมนี่เมื่อก่อนกินหนัก เดี่ยวนี้ไม่เคย กินไม่ได้ พอกินเข้าไปปากเป็กบวมหมด ไม่ได้ บางคนลงปู่เวส ทำเวสสุวัณ จะกินเหล้าตอนลงปู่ มันมีที่ไหน ผมบอกมันไม่มีอะ ปู่เขาอยู่สายพระ เราก็แปลกใจตรงนี้ เราก็ไม่อยากจะเก็ยจโดนมันตำ ผมเคยลองมาหมดแล้ว อย่างนี้ ขนาดวันโกณ วันพระยังไม่ได้เลย วันโกณนี่ยังโดนเลย ปากเป็กหูเหอไม่เหลือ คือไม่เชื่อเขาใจ เขาบอกให้เลิกแล้วตรงนี้" (C0171/113-116)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0313/64-77 "มันก็เปลี่ยนหมดเลยนะค่ะ กับเราเหมือนก่อน ป้าเป็นแม่ค้า ทำงานหามรุ่งหามค่ำ ค้าขายไม่เคยหยุด ก็ตอนนี้ก็เหมือนกับลูกทำงานศิลปะ อะไรเรียบร้อยหมดแล้ว แม่ไม่ต้องทำแล้วนะ ลูกสาวแต่งงานก็เลยมาเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานอยู่บ้าน เราก็ไม่มีอะไรแล้ว ใจดีขึ้นหมดทุกเรื่อง แล้วไง เราว่าเราดีหมดแล้วไง ลูกเราก็ดี หลานเราก็ดี ทุกเรื่องเราดีหมด ก็ตรงนี้ หรือว่าเราทำความดีด้วยไม่รู้ หนึ่งเราก็เป็นคนดี อาจจะมีสิ่งจจะวาจาเรา เรามีสิ่งจจะใจ คือพูดคำไหนก็คำนั้น ถ้าว่าเราไม่เราก็จะไม่ละ ก็เหมือนเราขอท่านนะ ว่าถ้าเป็นผลสำเร็จเราจะมาถวายเจ้าพ่อท่านทีนะ พอสำเร็จเราก็มาทันที เราไม่เคยละเว้น ไร้อิดอดเลย คือเราสิ่งจจะนะว่าเรามีอะไร อย่างเราบอกพวงนี่นะ ป้าให้หนูนะ เราก็คือ พวงนี่นะ เราไม่มีเบี้ยว ผัดวันประกันพวง" (C0313/64-77)
- C0311-2/115-120 "คือมองว่า ถ้าเรามากกราบท่านอย่างนี้ เราก็จะไปแป๊บหนึ่ง เราก็จะมีสมาธินะ พอกลับไปเราก็จะรู้ตัวเองว่า เรามาขอพรท่าน เราต้องทำดี ถ้าเราเป็นคนไม่ดี ผิดศีลอะไร อย่างนี้ ท่านก็จะไม่ช่วย มันก็เหมือนกับให้เราทำดีต่อไปค่ะ ค่ะให้เราทำดีต่อไป พอเราเป็นผู้ใหญ่เรารู้ว่าดี เราก็จะบอกลูกหลานต่อไป แล้วลูกหลานก็จะทำอย่างนี้ต่อไป เขาก็เป็นคนดี อีกหน่อยเขามีลูก มีหลานเขาก็จะสอนกันไปอย่างนี้ ทำดีก็ต้องได้ดี แต่ว่าเราต้องช่วยเหลือตัวเองก่อน ถ้าเราช่วยเหลือตัวเองไม่ได้จริง ๆ เราก็มาขอพรท่าน เสริม" (C0311-2/115-120)
- C0311-2/54-61 "ตามประเพณีแบบนี้ คือให้ท่านคุ้มครอง คือมันก็จะได้ผลทุกครั้งที่เรามากกราบไหว้ ท่านพอลูกหลานเรียนจบ ไปสอบที่ไหน ทำงานยังไม่ได้สักที เราก็มาพืงท่านมาขอ แล้วมันก็ได้ ได้แล้วก็มาไหว้ แต่จะไม่ขอในเรื่องโชคลาภอะไร ขอในเรื่องหน้าที่การงาน การเรียน อย่างท่านอยู่ตรงนี้ กลางคืนเราไหว้พระสวดมนต์เสร็จ เราก็ไหว้แบบว่าขอให้ท่านช่วยปกป้องรักษาคุ้มครองบ้านเรือน อย่าให้มีโจรภัยอะไร เวลาเราจะไปต่างจังหวัด เราก็ไหว้ขออย่าให้มีอัคคีภัย ไม่มีขโมยอะไรอย่างนี้ บ้านเราก็ปลอดภัย มีความสุขกัน อย่างนี้ค่ะทุกคน มันก็เป็นอย่างนี้สืบมาตั้งแต่รุ่นทวด มาถึงพ่อแม่ตายาย แล้วเราก็สืบต่อลูกหลานมาอย่างนี้ ก็เหมือนว่าท่านคุ้มครองอยู่ในรัศมีของท่าน" (C0311-2/54-61)
- C0314/69-73 "มีอยู่คืน คนขับรถไปเขามาเล่า ขับ ๆ ไปตรงที่สะพานชำรุดแล้ว สะพานจะพังอยู่แล้ว เจ้าพ่อมาขึ้นขวางไว้ มากันไว้ ถ้าข้ามไปก็ตกสะพานตายเลย จากนั้นเขาก็จับถือเจ้าพ่อนะ เอาของมาถวายแก่นบน เขาก็มาเล่าให้พ่อ ไอ้อ...พ่อ ถ้าไม่มีเจ้าพ่อนี้ผมตายไปแล้วนะ เขามาขึ้นกันไว้ สะพานมันพัง แล้วเขาก็มาแก่นบน" (C0314/69-73)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0162-2/18-23 "ผมเคยมอไซค์คว่ำอยู่ แล้วก็ขี่รถมาแต่เบรคหันนะครับ รถใหญ่มา ผมห้อยท้ายเวสสุวรรณ โบมะขามไว้ที่มอไซค์ แต่บิดเขาไว้ไม่ให้คนอื่นเห็นเดี๋ยวยาย ผมก็บิดไปแล้วมันคว่ำ ผมจำความได้ว่ามีคนมามองหน้าผมอย่างนี้ บอกว่ามีท้ายเวสสุวรรณแล้วไม่ตายหรอก ท้ายเวสสุวรรณไม่เป็นไรหรอก เขาบอกมีท้ายเวสสุวรรณผมไม่ตายหรอก ผมไม่รู้เค้าเห็นเปล่านะ แต่ผมไปโรงพยาบาล ไม่ได้เป็นอะไรเลย แค่เป็นแผลถลอกอะไรแค่นี้" (C0162-2/18-23)
- C0121/198-212 "คนหนึ่งป้าห้อยท้ายเวสสุวรรณองค์จิ้งจอกรูปหล่ออะ องค์ข้างบน แถวสองข้างซ้าย ยืนอยู่ใต้ต้นสักรอรอดตอนค่ำตอนมืดละ หรือว่ายืนรออยู่ข้างทางจะข้ามถนน มอเตอร์ไซค์ที่ไหนไม่รู้วิ่งมา ป้าว่ามันเสียหลัก คงเมาอะ พุงเข้ามา ชนแน่ ๆ อะ ยังไงก็ชนแน่ ๆ นะ ป้าบอกนะ ไม่รอดหรอก กูตายใต้ต้นสักนี้แน่ แต่มันเหมือนอะไรไม่รู้ดึงป้าออกจากตรงนั้นไป แล้วรอดมอเตอร์ไซค์ก็ชนกับต้นสัก มันเป็นไปได้อย่างไรอะ แล้วป้าก็บอกคนแก่ละนะ หกสิบกว่าความไวมันไม่ขนาดนั้นละ หลบไม่ไวหรอก แต่ป้าบอกว่ามีบางอย่าง ผลักป้าให้ออกไป แล้วถามว่าในตัวป้ามีอะไร ก็บอกมีท่าน แล้วป้าคนเดิมคนนี้ก็เล่าให้ฟังอีกว่า เคยมีประสบการณ์อีก ด้วยอาชีพทำนา มันจะมีรถไถที่ คราดไถด้านหลังอะ เป็นแผ่นไถ เขาเรียก ผางไถ หับข่าป้าแต่ไม่เป็นไร จริง ๆ เอ้ยมันขาดไปเลย แต่ป้าบอกถึงแม้มันไม่หมุนแรง แต่มันหับไป ตามหลักมันก็ต้องหักแล้ว แต่ป้าบอกว่าข่าป้าไม่เป็นไร เอ้า...ขนาดนี้เลยเหรอ" (C0121/198-212)
- C0132/80-83 "ประสบการณ์ก็มีเพื่อนเป็นธรรวาส แล้วที่นี้ไปเจอพระ ตอนนั้นอาตมายังไม่บวชทำงานอยู่ ตอนนั้นพระท่านก็ทักว่า นี่เธอทำอาชีพกลางคืนหรือเปล่า เขาเป็นดีใจใจ ท่านก็ว่าเอาท้ายเวสสุวรรณไปห้อย เพราะว่าคืนนี้จะมีภัยกับเธอ ถ้าเธอไม่ห้อยเธอก็จะมีอันเป็นไป เพื่อนก็ไปทำงานปกติ ตอนนั้นไปเจอพระอาจารย์ที่ญี่ปุ่น ก็ห้อยปกติ ก็ปรากฏว่าในฝันนั้นเขาตีกันเอง ก็เอาขวดเขาอะไรมาฟาดหัวดีใจใจ ก็แค่บาดเจ็บสาหัส ถ้าสมมุติไม่ห้อยท้ายเวสสุวรรณก็คงแย่กว่านี้แล้ว" (C0132/80-83)
- C0163/25-27 "ท้ายเวสสุวรรณรุ่นต่ออายุ คือก่อนหน้านั้น พ่อผมป่วยเป็นโรคไต ตอนนี้อายุ 82 ปี ก็เหมือนจะ ไม่รอด ต้องไปฟอกไตตลอดกินยาตลอด แล้วก็หลังจากได้ท่านมาครับ รุ่นต่ออายุ เหมือนต่ออายุชีวิตท่าน ตอนนี้อยู่ท่านแข็งแรงปกติ ไตก็ไม่ต้องฟอก ไม่ต้องฟอกไตแล้ว ไปหาหมอสามเดือนนัดครั้งนึง" (C0163/25-27)

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0313/120-139 "เราก็คิดว่าเราเป็นคนดีนะ เราก็อำมาทุกอย่างทุกอย่างที่เรำทำมา มันเหมือนกับเรำคงฝงอยู่ตรงนี้หรือเปลำเรำก็ไม่รู้ละ เรำขอทำนได้ อย่างเหมือนยายจะฝำตัด อ่ำย 87 ปี สะโงกหลุดเนอะ ปรีกษำใครแต่ละคนบอก ำเำ ำฝำ ยำแ่ ด้ได้ลูกเขยเป็นหมอ ก็เลยบอก...หมอแม่ให้หมอเป็นคนจัดการเองนะหมอไปหำเลยแพทย์ที่เก่ง เรำก็ส่งให้แพทย์เก่งเนอะ เขำบอกแม่ก็มี หนึ่งถ้าฝำคุณย่ำก็จะนอนย่ำเลย ถ้าแม่ฝำก็คือ มีโอกำสลูกเดินได้ ลูกหลำนทุกคนคิดอยู่ นั้นแหละ เพราะคนมีอ่ำยมำกแล้ว ด้วเล็กด้วยน้ำหนัก 33 กิโล ทุกคนก็กลัว เำละหมอฝำวันไหน แม่รีบเจ้ำนเลยมำที่เลย มำกรำยเจ้ำพ่อ ขอให้เจ้ำพ่อช่วยปกปักรักษำ ถ้าฝำตัดขอให้แม่มีชีวิตดีและขอให้เรำรอดนะ อื่อหือ สองวันสะ ลูกขึ้นได้ เจ้ำนเลยหันที่สะ เจ้ำพ่อ จะถวำยเจ้ำพ่อ มีใครเชื่ออะเรำก็ด้ขอเชื่อด้วเรำเอง หมอนี้เดินมำดูตลอดคักย่ำยเป็นอะไร หมอบอกย่ำยแข็งแรงเนอะ เรำก็ อืม...ไซ่ ย่ำยแข็งแรง ทุกวันนีเวลำทำนไม่สบำยอะไร เจ้ำพ่อขอให้ช่วยชีวิตย่ำยนะ ให้ย่ำยเค้ำด้ขึ้นนะ ตลอดทุกเรื่อง วันนั้นก็ย่ำยไม่สบำย เจ้ำพ่อ ช่วยเขำเถอะ ทั้งคินย่ำยไม่หลับ ย่ำยลูกเดิน เจ้ำพ่อมำช่วยหมอย ย่ำยเจ็บ ไม่รู้ย่ำยเจ็บตรงไหน เจ้ำพ่อช่วยให้ย่ำยหลับพักฝ่อนแบบสบำยสัก สองวันเจ้ำหลับสบำย หลับตื่นหลับตื่น คือคนฝ่ำ คือไม่ไหวใจ ไม่ได้หลับได้นอน ย่ำยจะลุกขึ้น จะอะไรสำรพัดอะแกปวด ไม่ไหวอะ ก็เลยจุดธูปขอให้เจ้ำพ่อช่วย ที่เจ็บมำกก็ให้เจ็บน้อยนะ ช่วยดลจิตดลใจย่ำให้ลูกให้หลำนได้เสรำ ก็เป็นลูกเป็นหลำนเจ้ำพ่ออย่างนี้แหละ ทุกคนก็ขอให้เจ้ำพ่อปกปัองคุ้มครองหมดเลยนะ มำไหวเสรำมำไหวอย่างจ้ เรำก็ขอให้เจ้ำพ่อปกปัองคุ้มครองลูกหลำนข้ำพเจ้ำ อยู่บำนเลขที่นั้น ขอให้เจ้ำพ่อคุ้มครองหมดเทอญ ใครไม่เชื่อ เรำเชื่อเองคักง่ำ เพราะเรำสำเร็จทุกเรื่อง" (C0313/120-139)
- C0121/121-126 "ท้วเวสสุวัฒน์เป็นจุดเชื่อม เพื่อให้คนเข้ำมำตรงฐำนนี้ก่อน แล้วก็ค่อยไ้ระดับขึ้นไปตรงนั้น คุณอ่ำยสิมสิ ทุกคนนะมีปัญหาไม่เทำกัน พระพุทธเจ้ำบอกง่ำ บัวสี่เหลลำ แล้วคุณจะให้คนที่อยู่ข้ำงส่ำงที่เป็นหน่อเป็นอะไรอยู่นี้ ให้มันกระโดดข้ำมขึ้นมำข้ำงบนคุณจะมีวิธียั้งใจ แรงจูงใจยั้งใจ เพราะพวกนี้ หรือพวกกลำง หรือพวกยังไม่ปรีมน้ำ มันยังมีความด้องกำร มีความโลภ มีด้ณหำ ด้ณหำคือความอยำก อยำกได้ อยำกมี ไม่อยำกได้ ไม่อยำกมีก็ไซ่นะ นี่มันมีสิ่งเหลำนี้อยู่จะนั้นเรำจะมีวิธีการใด กระบวนกำรใด ขึ้นตอนใด ให้ก้ำวไปหำบุญ แล้วก็ก้ำวขึ้นไป ก้ำวไปมีด้วเชื่อมไป ค่อย ๆ ป้อนไป โดยมีท้วเวสฯ เชื่อม" (C0121/121-126)
- C0132/159-162 "ส่วของคน โยมมีน่ำว้ตมุงคล คนเรำนีความเชื่อหลำยแบบ ก็เปรียบเทียบเหมือนคนเรียนหนังสือก่อนประถม ประถม มัธยม พวกที่ยังไม่จบมหำลัยด้องพั้งพำว้ตมุงคลที่จะเป็นเรือพำยก่อน แต่พวกที่จบมหำลัยแล้วมีความรู้แล้วไม่เำแล้ว ละแล้วพวกนี้ปฏิบัติค้ำสอนอ่ำงเดียว นิ่งสมำธิ ภำวนำ สวดมนต์" (C0132/159-162)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

C0121/222-235

"นัยยะที่แฝงมากกว่าสิ่งที่ผมพูดไป ผมว่าคือทุกอย่างมันเป็นเส้นทางอะ ท่านก็อยากบ้ำาเพ็ญเพียรเพื่อให้ได้บุญเพื่อไปสู่ทางหลุดพ้น เป้าหมายที่สุดของทุกคน ท่านก็ต้องการหลุดพ้นเหมือนกัน เราก็เช่นเดียวกัน ทุกคนก็ต้องมีฐาน คุณก็ต้องมีฐาน ผมก็ต้องมีฐาน ทุกคนก็ต้องมีฐานแห่งบุญ โดยไปสร้างบุญด้วยการบอกกล่าวก็ตาม โดยการไปแนะนำก็ตาม โดยการไปชักจูง ใช้คำว่าชักจูงก็ได้ ชักจูงนี้ไม่ชักจูงในทางที่ผิด ชักจูงในทางที่ดีในการสรรค์สร้างในสิ่งที่ดี ให้สร้างบุญบารมี ท่านเหล่านั้นสร้างก็ได้ เราก็ได้อานิสงส์ผลบุญกับเขาด้วย อย่างเดียวกัน ท้าวเวสข มาสร้างบุญบารมีกับเรามาตายทอดต่าง ๆ สิ่งทีอนุเคราะห์ สงเคราะห์ ไม่ว่าจะทางด้านใดก็ตาม ทางด้านปัจจัยสี่ก็ตาม ความเป็นอยู่ก็ตาม ท่านก็ต้องการเพื่อที่จะไปเพิ่ม ตามที่ท่านมีความปรารถนาใหม่ คือผมคิดเองอาจจะถูกบ้างไม่ถูกบ้าง แต่ผมคิดลักษณะนี้ ท่านก็ต้องการฐานแห่งบุญ เพื่อที่จะไปเสริมบุญของท่าน เพื่อที่จะไปสู่หนทางแห่งความหลุดพ้น เช่นเดียวกันกับเรานั้นแหละ คือจุดมุ่งหมายนะ ไปสู่จุดเดียวกัน แต่เส้นทางที่ทุกคนจะเดินมันมีคนละเส้นทาง ทางที่เดินมันไม่เหมือนกัน อย่างที่คุณโยมไปสัมภาษณ์ อย่างคนเข้าทรงก็ตาม อะไรก็ตาม เขาก็มีเส้นทางของเขา แต่สุดท้ายแล้วมันก็ไปบรรจบกับเส้นหลัก ปลายทางหลัก เส้นทางที่จะนำไปสู่หนทางแห่งความหลุดพ้น ทุกคนมีเส้นทาง เส้นทางที่จะนำไป บางคนก็อ้อมหน่อย บางคนก็ตรงหน่อย บางคนก็เฉียงหน่อยแล้วแต่ครับ แล้วแต่ผู้นำที่จะไปสู่เส้นทางนั้น คนที่นำเป็นตัวเชื่อม เชื่อมต่อกับองค์ท้าวเวสข อีกทีหนึ่ง คนที่เป็นตัวเชื่อม อย่างผมเป็นตัวเชื่อม เชื่อมไปสู่องค์ท้าวเวสข ๆ อีกที โดยอาศัยท้าวเวสข เป็นตัวเชื่อมนั้นแหละ" (C0121/222-235)

C0163/53-64

"สุน วัตน้ำแข็ง จังหวัดพะเยา สร้างท้าวเวสสุวรรณ แล้วก็ผมชอบศิลปะ การสร้างท้าวเวสสุวรรณรุ่นนี้ มันวิจิตรครับ หลวงพ่ออิฏฐ์ก็มาปลุกเสก ตอนนั้นผมรู้จักหลวงพ่ออิฏฐ์ก็เรื่องเก่าเทพประทานพร เหรียญที่หลวงพ่ออิฏฐ์สร้าง ที่วงการนาฏศิลป์นับถือ แต่ไม่ได้รู้ว่าหลวงพ่ออิฏฐ์สร้างท้าวเวสสุวรรณ ก็มารู้จักจากพระอาจารย์ผมอีกทีหนึ่ง เรื่องของเรื่องก็คือชอบศิลปะแบบสร้างเหรียญ คือชอบพระอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นก็อ่านประวัติดู ใ้วเลยชอบเลย ตอนนั้นศรัทธาเลย ยิ่งเรากลัวผีอยู่แล้ว ไฉ่โห แจ้วเลย อย่างนี้ อ่านประวัติคือตอนแรกชอบศิลปะเหรียญนี้ ตอนหลังอ่านประวัติมา ใ้ว กันผี เป็นเจ้าแห่งชุมทรัพย์ ใ้ว ดีเลย" (C0163/53-64)

วิทยากร	บทสัมภาษณ์
C0132/104-110	"ถ้านับถือก็ หนึ่ง อาจจะชักจูงคนเป็นเครื่องรางของขลัง ในด้านของการเข้าหา พระศาสนา การเผยแพร่พระศาสนาใจครับ มีวัตถุประสงค์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ จากเดิม เขาไม่รู้จัก ดึกว่าเขาจะไปฝั่งต้นไม้ ไปฝั่งอะไรที่ไม่มี ความแน่นอน แต่ที่ท้าวเวสสุวรรณ พระพุทธเจ้าก็กล่าวถึง ครูบาอาจารย์ก็กล่าวถึง ก็คงเป็นเรื่องจริงอะ มีอยู่จริง ก็ท้าว เวสสุวรรณนี่จะมีตำนานที่พระพุทธเจ้าตัดพ้อต่อว่า รู้สึกว่าศาสนาของเราธรรมะที่เรา ตรีศไปนี่มันสุขุมคัมภีรภาพ ยากเกินที่เวไนยสัตว์จะเข้าใจ ท้าวเวสสุวรรณ ท้าวสักกะ เหล่าเทวดา พญานาค และครุฑ ทูลขอว่าขอให้พระองค์ยึดอายุของพระศาสนาให้ได้ นานที่สุดเท่าไรพระเจ้าข้า พระพุทธเจ้าบอกว่าได้ แค่น้ำพันปี ที่จริงพระพุทธเจ้าบอก ว่าสองพันห้าร้อยปี" (C0132/104-110)
C0171/58-66	"ส่วนมากบทบาทของท่านก็คือจะดูแลสิบสองชั้นฟ้า ใครกระทำได้ก็ให้ได้ดี คือท้าว เวสสุวรรณก็คือ...ทรัพย์สินอยู่แล้ว ใครทำดีเขาก็จะเปิดทรัพย์สินให้ ก็คือ ถือศีล ง่าย ๆ ถือศีลภาวนาบ่อย ๆ อย่างคนไม่มีเวลาเลยก็วันพระหนึ่งก็ครั้งหนึ่ง คือท้าว เวสสุวรรณนี่แกชอบคนปฏิบัติ ถ้าใครปฏิบัติถึง แกก็จะให้ถึงเหมือนกัน เรียกว่าถึงเลย แหะละ อะไรได้หมดทุกอย่าง แต่ต้องถือศีลจริง ๆ " (C0171/58-66)
C0312/72-74	"สาระสำคัญคือ หนึ่ง คุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพที่สุจริต คือกลัวเงืง ท่านบอกว่า ต้อง ทำดีนะ คือลักษณะชาวบ้านทั่วไปถ้าจะหาท่านไม่ขาดสาย เป็นสิ่งยึดมั่นให้ทำ แต่ความถูกต้อง" (C0312/72-74)
C0131-3/82-85	"สำหรับคนไทยก็คือขอกรรมของท่าน คุ่มครอง ป้องกัน อกรรม ในเชิงอิทธิปาฏิหาริย์ อันที่ จริงก็ไม่มีอะไรพ้นจากการประพฤติดี ปฏิบัติชอบ คิดดี ทำดี พูดดี ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มันก็ไม่มีอะไรพ้นจากคำสอนของพระพุทธเจ้า อาจจะมีเทวดานี้มาเสริมเพื่อเพิ่มความ มั่นใจยิ่งขึ้นในฐานะที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ แต่ทุกอย่างก็หนีไม่พ้นหลักคำสอนของ พระพุทธเจ้า แต่พวกเราเน้นถือแบบไทย ๆ เลยมีอันนี้ช่วย ถ้าโดยปรมาัตถธรรมก็ไม่มี แล้ว "ไม่มีสิ่งเหล่านี้" (C0131-3/82-85)
C0314/63-68	"ก็ทุกคนที่ไปหาท่าน คนที่มีศีลธรรม คนไม่คดไม่โกง คนไม่ดีท่านไม่ช่วย ต้องมีศีลจะ ก็ คือความบริสุทธิ์ ไม่คดโกง จิตใจบริสุทธิ์ผุดผ่อง บางคนเป็นหนี้เป็นสินไปโกงเขา ท่าน ไม่ช่วยหรอก ท่านช่วยคนที่มีศีลธรรมมีศีลจะ คนไม่มีศีลธรรมมาขอ ไม่สำเร็จสักราย ตามที่พ่อรู้มานะ" (C0314/63-68)
C0171/113-116	"บางครั้งเราไปดูไปออกงาน ไร่โห่งคืออะไร ปู่เวสฯ กินเหล้าเหรอก ผมถามหน่อย ผมนี้ เมื่อก่อน กินหนัก เดียวนี้ไม่เคย กินไม่ได้ พอกินเข้าไปปากเป็กบวมหมด ไม่ได้ บางคน ลงปู่เวสฯ ท้าวเวสสุวรรณ จะกินเหล้าตอนลงปู่ มันมีที่ไหน ผมบอกมันไม่มีอะ ปู่เขาอยู่ สายพระ เราก็แปลกใจตรงนี้ เราก็ไม่อยากจะเกี่ยจโดนมันตำ ผมเคยลองมาหมดแล้ว อย่างนี้ ขนาดวันโกนวันพระยังไม่ได้เลย วันโกนนี่ยังโดนเลย ปากเป็กหูเหอ ไม่เหลือ

- วิทยากร บทสัมภาษณ์
- C0171/129-136 คือไม่เชื่อเขาไง เขาบอกให้เลิก" (C0171/113-116)
- C0171/129-136 "เขาจะ screen คนที่จะเข้ามาหาเรา ทีนี้เราก็ไม่รู้จะทำยังไงเนอะ ขอ จุดขึ้นรูปบอกปุ๊ ถ้าผมทำงานอยู่อย่างงี้ ถ้าผมไปทำอย่างนี้บ้างมันไม่ได้ ผมอยู่ไม่ได้ เวลาถึงผมจะทำหน้าทีปุ๊ ผมก็จะทำให้เต็มที่ ถึงเวลางานชีวิตมนุษย์ สังคมมันต้องมีบ้าง แต่เหล้าไม่กิน แค่นี้เอง เราก็บอกปุตัวเราเองด้วย ก็คือพูดง่าย องค์กรปุ๊นี่ คนที่จะลงปุ๊เวลฯ ท้าวเวสสุวัณ นี่บารมีต้องเยอะ คือต้องพัฒนาตัวเอง ในการเป็นฐานเป็นรับสื่อตรงนั้น" (C0171/129-136)
- C0171/274-284 "ประกอบกิจการแบบนี้แบบนี้ ถึงแม้ว่ามันจะไม่ได้เยอะมากมาย เพราะอาชีพรับเหมา มันมี ทางลัด ทางแทรกอะไรของมัน บางครั้งอย่างนี้มันไม่ได้อะ มันก็ต้องมีอย่างนี้ บ้างใช่ไหม หน้าทีการทำงานบางทีเรานึก ปุ๊ ขออนุญาตนะปุ๊ ถ้าไม่พูดมันไปไม่รอดอะ เรา ต้องพูดอะ เราก็ขอกับท่านเนอะ เราก็ขึ้นรูป 'ปุ๊...ผมยังเป็นมนุษย์ ให้อึดพลาดมันก็ ต้องมีบ้างจะให้ผมตรงเป๊ะเลยเรากียังมีหน้าทีการทำงาน ถ้าเราได้ปฏิบัติหน้าที่ให้ปุ๊เต็ม ร้อยสิ ผมจะตรงเป๊ะให้ปุ๊ มันยังไม่ถึงเวลา ถ้าถึงเวลาผมจะทำให้เต็มที่ เพราะผมยังมี ภาระหน้าที่เลี้ยงดูลูก เรากียังต้องมีนิดหน่อย ๆ ปุ๊อะลุ่มล่อล้วยให้หน่อย เวลา บวงสรวงผมก็ขมาท่าน อะไรอย่างนี้ ถึงจะอยู่ได้ ไม่งั้น ไม่ไหว เอาตรงขนาดนั้นอะ" (C0171/274-284)
- C0121/257-260 "บวชแล้วได้อะไรเยอะมากกว่าที่เราคิด ไม่ใช่เฉพาะแค่การซึมซับในด้าน พระพุทธศาสนา หลักคำสอน ไม่ได้แค่เรียนรู้ตัวเอง แต่เรายังเกื้อกูลคนอื่น ผมรู้คุณค่า ของตัวเองเมื่อตอนมาอยู่ในศาสนาแล้ว คุณจะรู้ตัวเองก็เมื่อคุณไปเจอสิ่งที่คุณทำแล้ว ได้ดี ผมคิดว่าผมอยู่ตรงนี้ ผมรู้คุณค่าตัวเอง เมื่อก่อนผมก็เกเรนะ ตอนข้างเกร ไม่ค่อย ที่จะเชื่อฟังคำสอน เชื่อแต่ไม่ทำ ครับแต่ไม่ทำ" (C0121/257-260)
- C0132/25-34 "ต้องตั้งจิตอธิษฐานก่อน แล้วก็ถือวัตรบพ 7 ประการ หมายความว่า 1) ไม่โกหกตลอด ชีวิต 2) เป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นตลอดชีวิต 3) มีน้ำใจตลอดชีวิต 4) เชื่อฟังคำสั่งสอนของ บิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ตลอดชีวิต 5) ไม่คบโกงบุคคลอื่นตลอดชีวิต 6) เป็นผู้ นอบน้อมต่อผู้อื่นที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ตลอดชีวิต 7) รักเพื่อน รักมิตรสนิท เขาเรียกว่า ธรรมทั้งเจ็ดที่จะทำให้ไปเป็นท้าวเวสสุวัณ (อันที่จริงคือธรรมของมฆมานพก่อนจะได้ เป็นพระอินทร์ ประกอบด้วย 1) เลี้ยงดูและมีความเคารพในพ่อแม่ 2) เคารพอ่อนน้อม ต่อผู้ใหญ่ 3) กล่าววาจาสุภาพอ่อนหวาน 4) ไม่กล่าวคำส่อเสียด กล่าวแต่วาจาสมาน สามีคคี 5) ขอบเผื่อแผ่ ไม่ประพฤติดตนเป็นคนตระหนี่ 6) มีความสัตย์ กล่าวแต่คำที่เป็นจริง 7) ระวังความโกรธด้วยขันติธรรม] คือว่าสามารถอธิษฐานได้ว่าจะเป็นหนึ่งใน จตุโลกบาลทั้งสี่ ที่อาตมาเข้าไปฟัง ครูบาอาจารย์นะจากตาในนะ" (C0132/25-34)

วิทยากร

บทสัมภาษณ์

C0161/112-140

"หัวข้อสรวัดณอยู่ตรงนี้ก็คือว่า ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นที่ตั้งใจ จะทำอะไรเราก็ดึกก่อน ว่าจะทำสำเร็จไหม เดินไปข้างหน้ามันจะมีอุปสรรคยังงัย ทำไปแล้วเขาจะตำหนิติเตียนหรือเปล่า อย่างหลวงพี่ทำพระแจกอะ เขาจะขายเขาไม่ได้ขายเขาก็จะเกลียดเราอีก เราก็ต้องใช้ความอุเบกขา ความอดทนอย่างยวดยงใจใหม่โยม เหมือนอยู่ดี ๆ โยมเปิดร้านขายของแจก ของเสียเงินใครจะไปซื้ออะไรใหม่ ยากนะโยมจิตใจมันไม่เหมือนกัน คือ มันได้เห็นจากการที่เราทำหัวข้อสรวัดณตรงนี้ด้วย ก็ทำมานานเพราะใจรัก คนเราก้ถ้าไม่มีใจรัก ใครจะทำอะไรใหม่ หลวงพี่ทำมาเยอะมาก บางทีก็ทำให้วัดมัน วัดนี้ ทำแจกไม่ใช่ ทำขาย เขาจะไปขายก็เรื่องของเขา ก็บางทีบางคนรับจากที่เ็นไป หลวงพี่ไม่โกรธนะโยม ให้โยมเดี่ยวนี เาไปขายข้างหน้า ก็ถือว่าเขาเอาไปต่อชีวิตเขา อ้าว ทำให้ชีวิตเขาต่อ มีเงิน มีทอง มีข้าวกิน ต่อชีวิตเขาอีสิบองค์ ก็เอาไปเลย ไม่สนนะ ลูกศิษย์จะเอาไปขายก็ ไม่สน คือว่าออกจากกฎฉันไปแล้ว ฉันให้แล้วคุณมีวาสนาแล้ว คุณจะเก็บวาสนาให้มันนานเท่าไรก็แล้วแต่คุณ อย่างพระหลวงพ่อกฐิฐูบางที่ท่านให้มาเท่านั้นะ เหริยญุ จำปี เหริยญุละห้าร้อย ตอนนีไม่รู้ก้พันไม่รู้ ผมแจกหมดนะ โดนหลวงพ่อดู ทำไมแจกหมด ไม่เสียคายของเหรอ เวลามาขอก็ให้ อย่างเหริยญุหลวงพ่อกฐิฐูมีมือหลวงพ่อกฐิฐู บณเหริยญุเหริยบร้อยแล้วจากเหริยญุแปดร้อยขึ้นไปพัน ก็รู้ว่าเขาเอาไปขายนะ ก็ให้อาจารย์ก้เคยถามนะ ให้เขาแล้วเหรอ ก็อ้าวอาจารย์เขาไปต่อชีวิต เขาต้องไปเลี้ยง ลูกเลี้ยงเมียเขา เราได้บุญมากกว่านะสิ วาสนาเขามีแค่ได้จับ แต่เขาไม่มีวาสนาจะได้น้อย ไม่คิดมาก สิ่งเดียวที่ควรลดละมันเสียเนอะ อะหยัง เงินตัวเดียวเท่านั้น มันจะนำพาให้ทุกสิ่งทุกอย่างเราไม่พ้นจากกิเลส ตามว่าอยากได้ใหม่ ก็อยากได้เงินทองจะ ทำพระแจก มีเงินมาเป็นกองจะทำให้ดู (หัวเราะ) แต่มันเป็นกิเลส คนก็เหมือนกัน ถ้ามันมีมากเกินไป มันก็เป็นที่ทุกษณะ ไม่มีก้เป็นทุกษณะเพราะคนเราไม่รู้จักพอ ยังมีตัวกิเลสอยู่ ถ้าเมื่อไหร่ดับ ดับคือดับ คือจิตเราตาย มันจะหมดทุกสิ่งทุกอย่างเหลือแต่ความว่างเปล่า" (C0161/112-140)

ภาคผนวก ง ภาพประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูล

แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรม

1. ตำนกหัวเวสสุวัณ หมู่บ้านพระปิ่น 10 ตำบลบ้านเกาะ
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร	20. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. วัดกลางอ่างแก้ว ตำบลท่าจีน อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสาคร	21. วัดหินแท่นลำภาชี ตำบลหนองไผ่ อำเภอด่านมะขามเตี้ย
จังหวัดกาญจนบุรี
3. วัดจุฬามณี ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม	22. วัดหนองปลวก ตำบลหนองกุ่ม อำเภอปอพลอย
จังหวัดกาญจนบุรี
4. วัดบางแคใหญ่ ตำบลแคอ้อม อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม	23. วัดจักระแจ๊ะ ตำบลจักระแจ๊ะ อำเภอไทรโยค
จังหวัดกาญจนบุรี
5. วัดบางแคน้อย ตำบลแคอ้อม อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม	24. โบราณสถานหงตึก ตำบลหงตึก อำเภอท่ามะกา
จังหวัดกาญจนบุรี
6. วัดนางตะเคียน ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสงคราม	25. ปราสาทเมืองสิงห์ ตำบลสิงห์ อำเภอไทรโยค
จังหวัดกาญจนบุรี
7. วัดศรีศรัทธาธรรม ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสงคราม	26. เจดีย์พุทธคยา ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี
8. ตำนกหัวเวสสุวัณ ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง
จังหวัดลพบุรี	27. วัดถ้ำน้ำผุด ตำบลเกาะสำโรง อำเภอเมือง
จังหวัดกาญจนบุรี
9. วัดเกริ่นกฐิน ตำบลบ้านชี อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี	28. วัดหนองหอย ตำบลเขาแร้ง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
10. วัดเชิงท่า ตำบลท่าหิน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	29. วัดลาดบัวขาว ตำบลลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง
จังหวัดราชบุรี
11. วัดโคกหม้อ ตำบลโพธิ์เก้าต้น อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	
12. วัดตอแป ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	

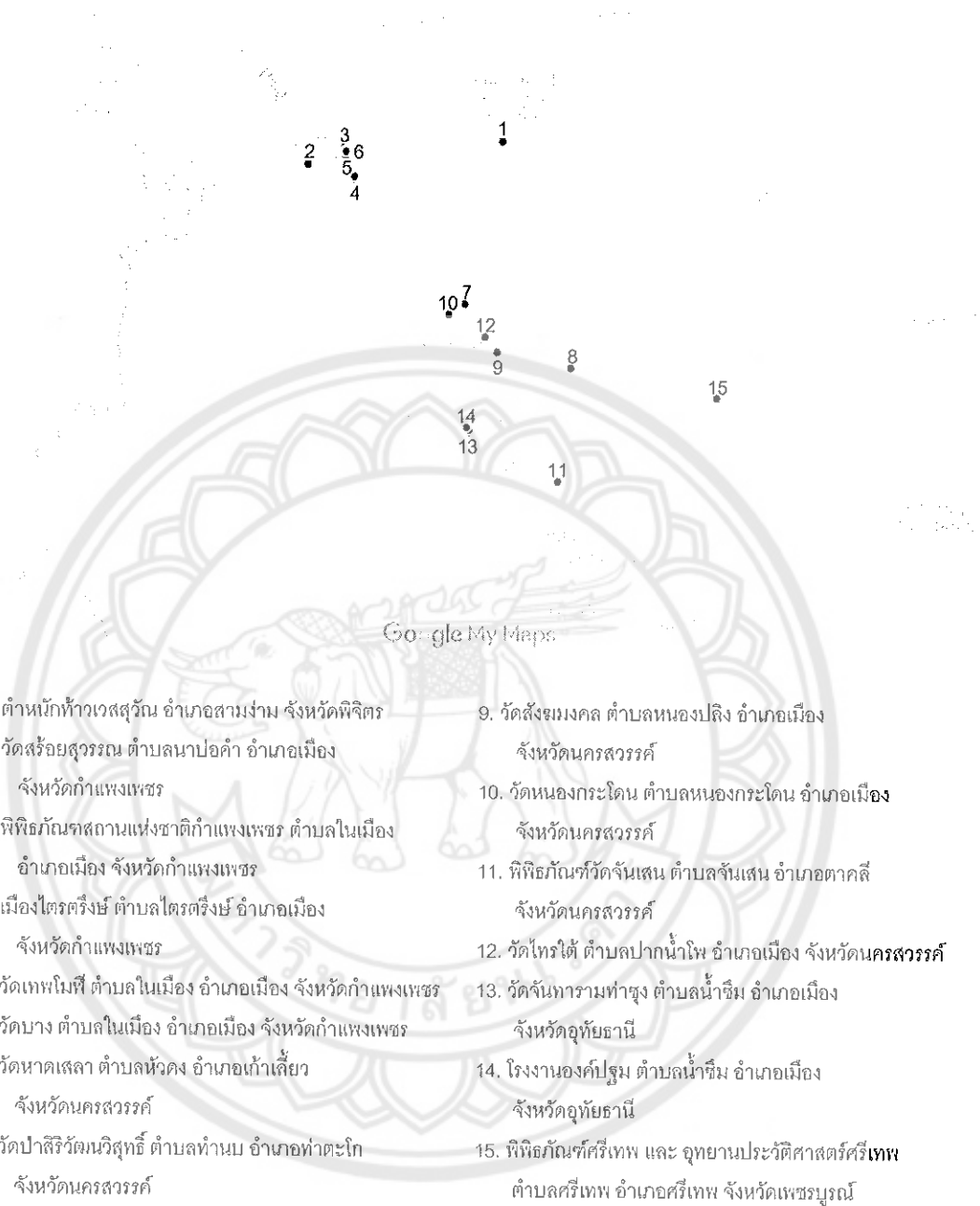
13. วัดพระพุทธบาททวารวดีวิหาร ตำบลขุนโขลน
อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี 14. วัดคู้งเขาเขียว ตำบลหน้าพระลาน
อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี 15. จุลประโทนเจดีย์ ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง
จังหวัดนครปฐม 16. วัดไผ่ล้อม ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง
จังหวัดนครปฐม 17. วัดสามง่าม ตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม
จังหวัดนครปฐม 18. วัดหนองงูเหลือม ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมือง
จังหวัดนครปฐม 19. วัดเสนาหา ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง
จังหวัดนครปฐม | <ul style="list-style-type: none"> 30. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี ตำบลหน้าเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 31. เมืองโบราณคูบัว วัดโฆลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 32. วัดมหาธาตุวรวิหาร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดราชบุรี 33. วัดบ้านทึง ตำบลกระเสี้ยว อำเภอสามชุก
จังหวัดสุพรรณบุรี 34. วัดชัยภักดิ์ (บ้านช้าง) ตำบลพลับพลาไชย อำเภออู่ทอง
จังหวัดสุพรรณบุรี 35. วัดป่าเลไลยก์วิหาร ตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง
จังหวัดสุพรรณบุรี 36. มหาพุทธอุทยานเขาทำเทียม ตำบลอู่ทอง อำเภออู่ทอง
จังหวัดสุพรรณบุรี 37. เมืองโบราณอู่ทอง ตำบลอู่ทอง อำเภออู่ทอง
จังหวัดสุพรรณบุรี 38. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอู่ทอง ตำบลอู่ทอง อำเภออู่ทอง
จังหวัดสุพรรณบุรี |
|--|---|

ภาพ 29 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคกลาง

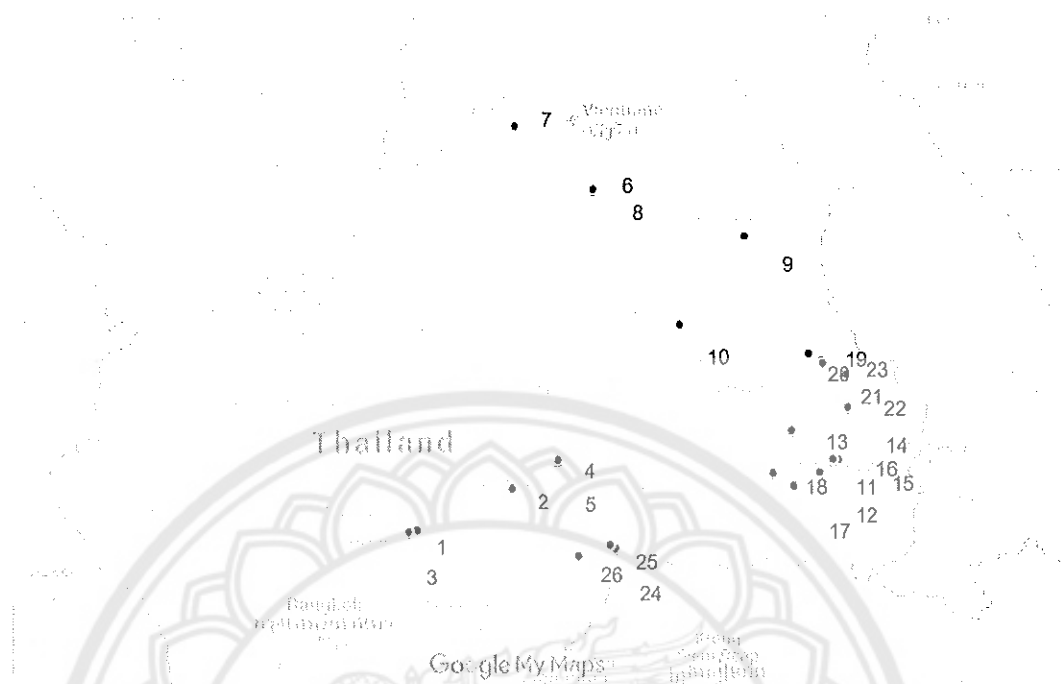

1. วัดโพธิ์ใหญ่ ตำบลเกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. วัดบางสมัคร ตำบลบางสมัคร อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. วัดปากน้ำโจ้โล้ ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
4. วัดจีนประชาสโมสร (เส่งถกยี่) ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
5. พุทธสถานจีตึกลิ้ม ตำบลศรีจุฬา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
6. วัดลำบัวลอย ตำบลท่าเรือ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก
7. เมืองโบราณศรีมโหสถ ตำบลโคกปี่ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
8. โบราณสถานสระมรกต ตำบลโคกปี่ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
9. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติปราจีนบุรี ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
10. วัดแจ้ง (เมืองเก่า) ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี
11. วัดประทุมบูชา ตำบลบ้านทาม อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี
12. วัดป่าหนองห่ม ตำบลโนนหมากเค็ง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
13. วัดอนุบรรพต (วัดเขาน้อย) ตำบลบ้านใหม่หนองไทร อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
14. วัดวังศรีทอง ตำบลวังใหม่ อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว
15. ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ตำบลคลองน้ำใส อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
16. ปราสาทสดีกก๊กกรม ตำบลโคกสูง อำเภอโคกสูง จังหวัดสระแก้ว
17. พระธาตุเมืองพระรถ ตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
18. หอพระพนัสนิคม ตำบลพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
19. วัดแสนสุขสุทธิวาราม ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
20. ตำหนักท้าวเวสสุวรรณ หลวงปู่จិនรื้อท้าวเวสสุวรรณโณ
21. ตำหนักท้าวเวสสุวรรณ ซ.ชุมชนหนองปรือ 2 ตำบลบึง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

ภาพ 30 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคตะวันออก

ภาพ 31 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคเหนือ

1. ตำนานักหัวเวสสุวัณมหาราชกลางดง ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	15. วัดศรีประตู่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. ศาลหัวเวสสุวัณ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	16. สถาบันศาสตร์คินดง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
3. วัดถนนโค้ง ตำบลเทพาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	17. วัดบ้านจาน ตำบลบ้านจาน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
4. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา	18. วัดมหาพุทธาราม ตำบลเมืองเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ
5. ปราสาทพิมาย ตำบลในเมือง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา	19. วัดป่าธรรมรังษี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ
6. ศาลหลักเมือง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	20. ตำนานักหัวเวสใกล้วัดป่าธรรมรังษี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ
7. วัดป่าภูก้อน ตำบลบ้านดั่ง อำเภอหนอง จังหวัดอุดรธานี	21. วัดกลางรุ่งอรุณ (บ้านหนองโน) ตำบลโพหนอง อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ
8. วัดมณีมวิลาส ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	22. วัดภูน้อย ตำบลนาหว้า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ
9. วัดถ้ำผาแต่น ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	23. วัดอินทราราม ตำบลโพหนอง อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ
10. เมืองฟ้าแดดสงยาง ตำบลหนองเป่ง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์	24. ปราสาทเมืองต่ำ ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
11. ตำนานักหัวเวสสุวัณมณูญ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	25. อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป๊ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์
12. วัดบ้านเยี่ยม ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	26. วัดโคกกลาง ตำบลหนองบัว อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์
13. สำนักสงฆ์ป่าช้าโพนดิม ตำบลยางซึก อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี	
14. วัดปัจฉิมนิเวศ ตำบลนาละม อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี	

ภาพ 32 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

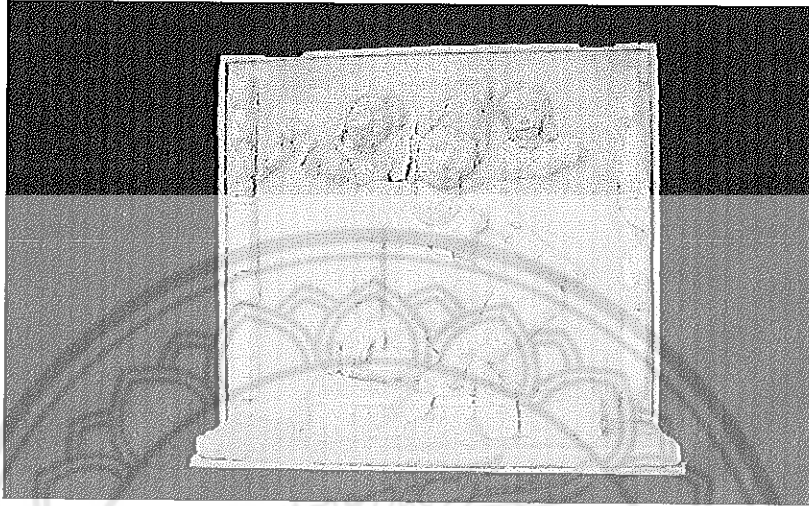
ภาพ 33 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของศรีวิชัย

1. วัดป่ายาง (สันพระเจ้าแดง) ตำบลห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน	8. วัดศรีรุ่งเมือง ตำบลลงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. วัดศรีล้อม ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	9. วัดสันป่าข่อย ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
3. อุทยานไตรลักษณ์ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง	10. ตำหนักห้าวรสสุวัณ ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
4. วัดต้นแก้ว (วัดรัตนาราม) ตำบลลริมใต้ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	11. วัดโลกโมฬี ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
5. วัดคอนแก้ว ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	12. วัดเจดีย์หนองวรวินาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
6. วัดป่าดาราภิรมย์ ตำบลลริมใต้ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	13. วัดพระธาตุดอยคำ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
7. วัดเจดีย์สถาน (วัดเหมืองฝาย) ตำบลลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	14. วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 34 แผนที่แสดงการกระจายทางวัฒนธรรมของหริภุญชัย

ขอบเขตพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคกลาง

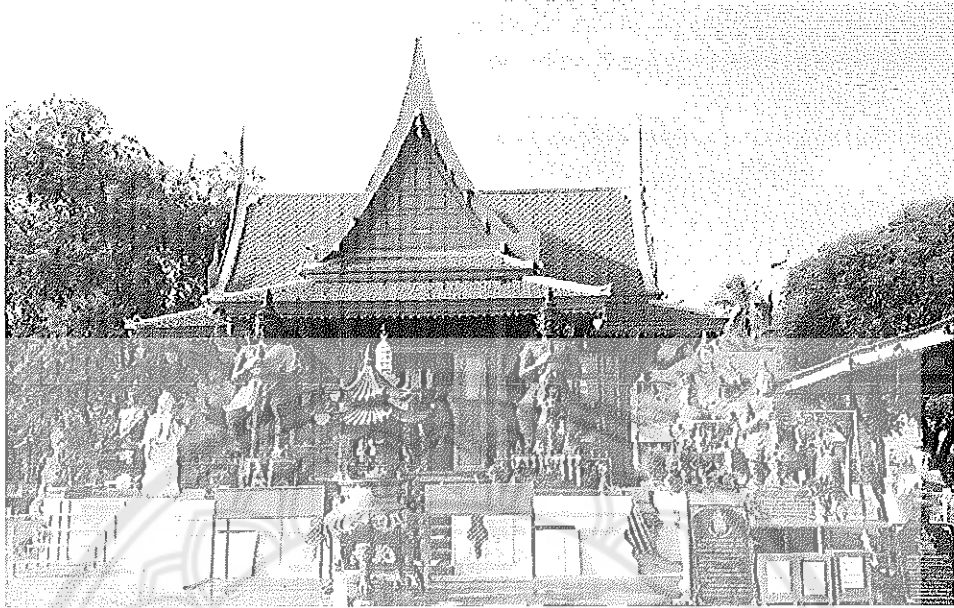

ภาพ 35 ปูนปั้นรูปท้าวฤๅษณ์ที่จุลประโทนเจดีย์สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-14)

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์ภาพจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระปฐมเจดีย์

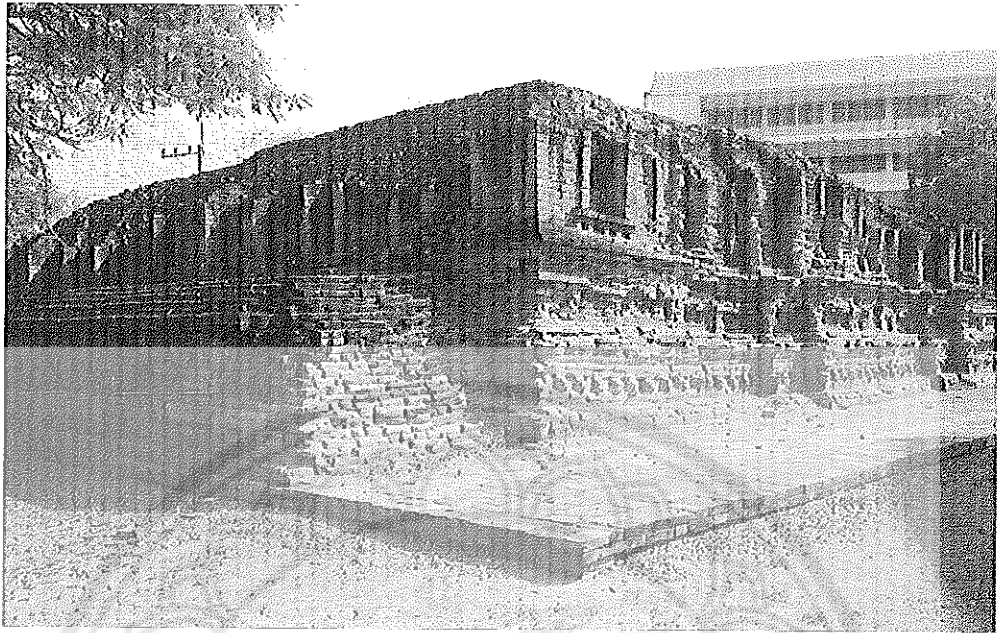
ภาพ 36 พระอาจารย์บุญเสริม บุญยสิริ ร่างทรงท้าวเวสสุวรรณ ขณะเป็นฆราวาส กำลังตรวจรายชื่อ ไนบัญญัติบุญบาป (เสียชีวิตแล้ว)

ภาพ 37 ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดจุฬามณี ตำบลบางช้าง อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพ 38 วัดศรีศรัทธาธรรม ตำบลคลองเขิน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพ 39 จุลประโทนเจดีย์ ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ภาพ 40 วัดไร่ล่อม ตำบลพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ภาพ 41 วัดหนองงูเหลือม ตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ภาพ 42 โต๊ะหมู่บูชาท้าวเวสสุวรรณ พร้อมด้วยภาพถ่ายพระอาจารย์บุญเสริม
วัดกลางอ่างแก้ว และพระอาจารย์อิฏฐ์ วัดจุฬามณี

ภาพ 43 ศิลปจารึก คธาเย ธมฺมา ชาวพุทธศตวรรษที่ 12-16

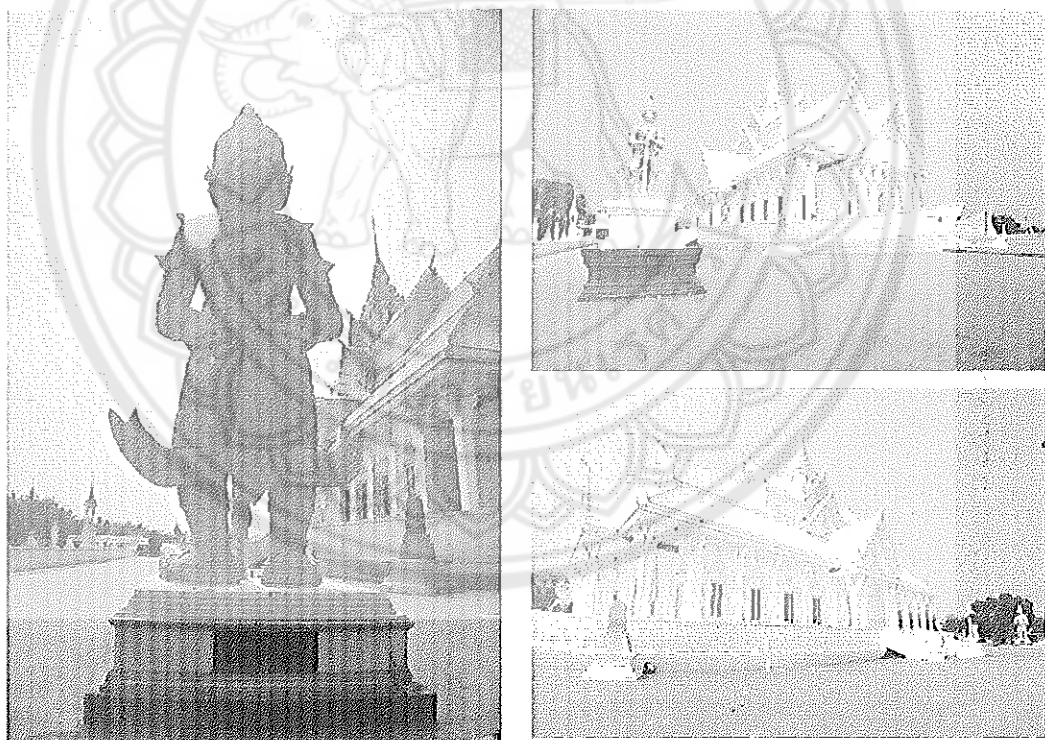

ภาพ 44 เหรียญเงินจารึกศรีทวารวดีศวรรษที่ 12-16 อีกด้านหนึ่งเป็นรูปสัตว์ และเป็นรูปหม้อปุณณณะ

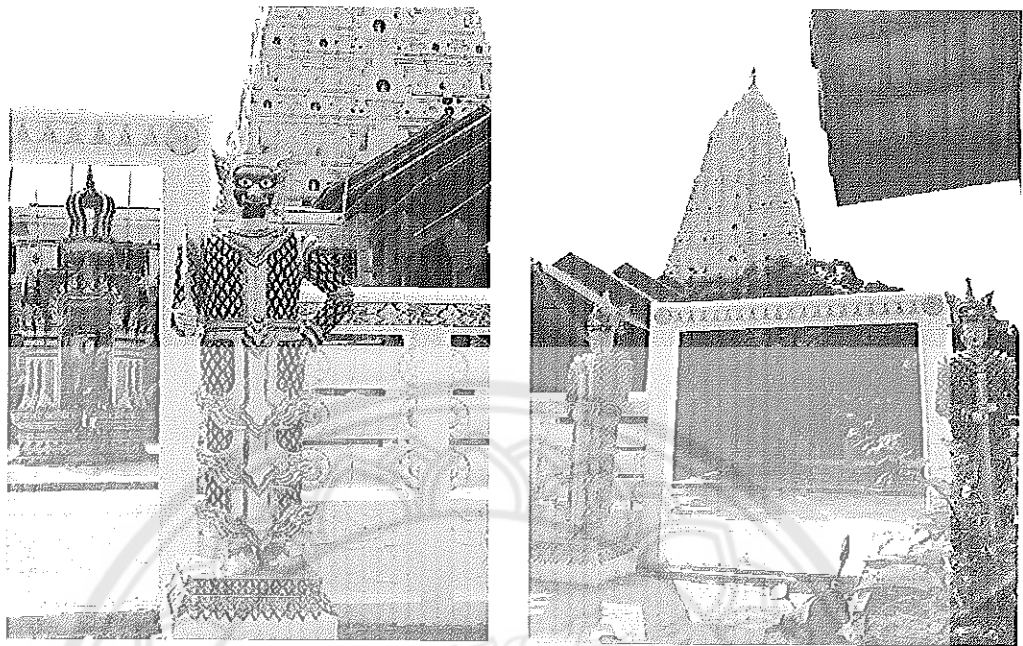
ที่มา: กรมศิลปากร, 2542

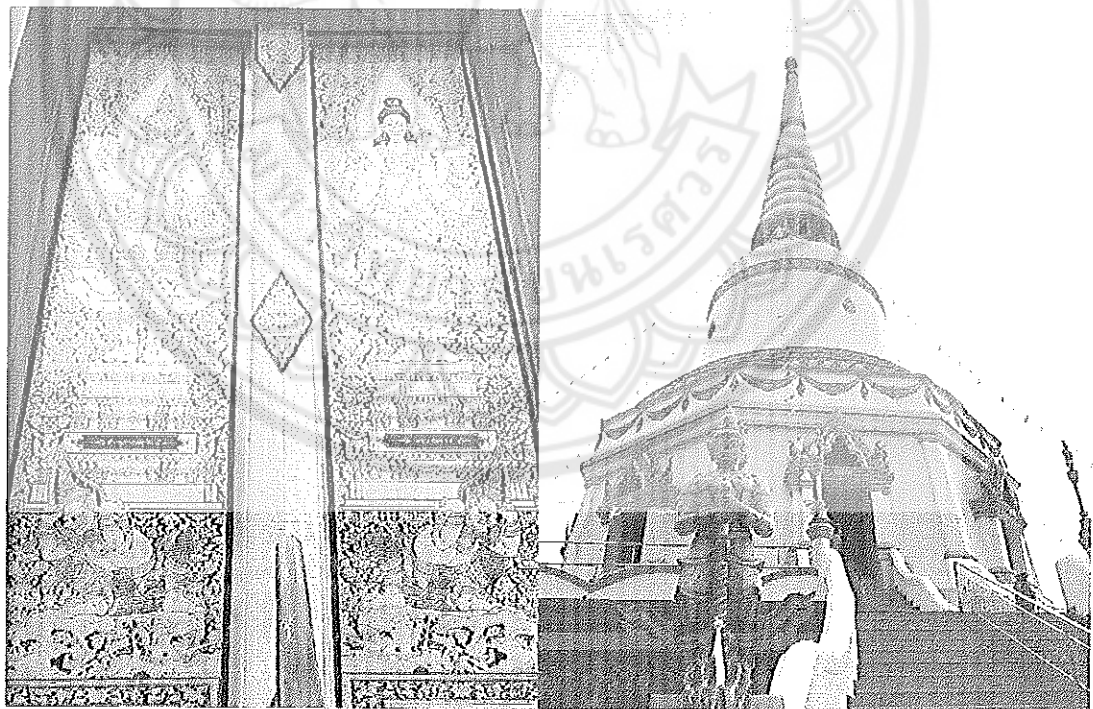
ภาพ 45 รูปปั้นพระพุทธรูปประทับเหนือพนัสบดี

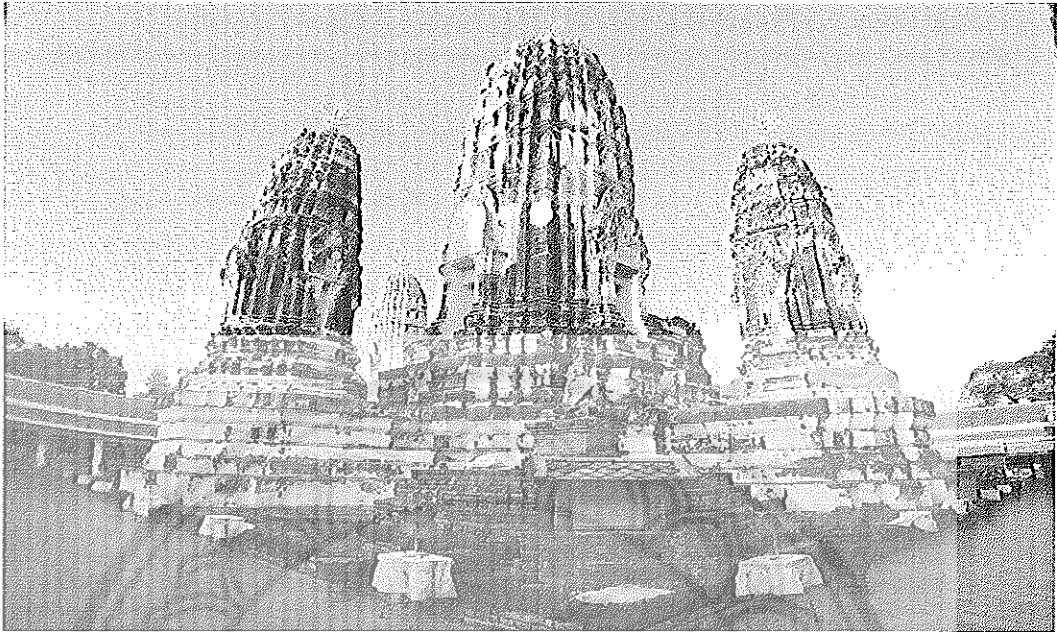
ภาพ 46 ท้าวจตุโลกบาล 4 พักตร์ และท้าวเวสสุวรรณ วัดหินแทนลำภาชี ตำบลหนองไผ่ อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพ 47 รูปปั้นยักษ์ เจดีย์พุทธคยา ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

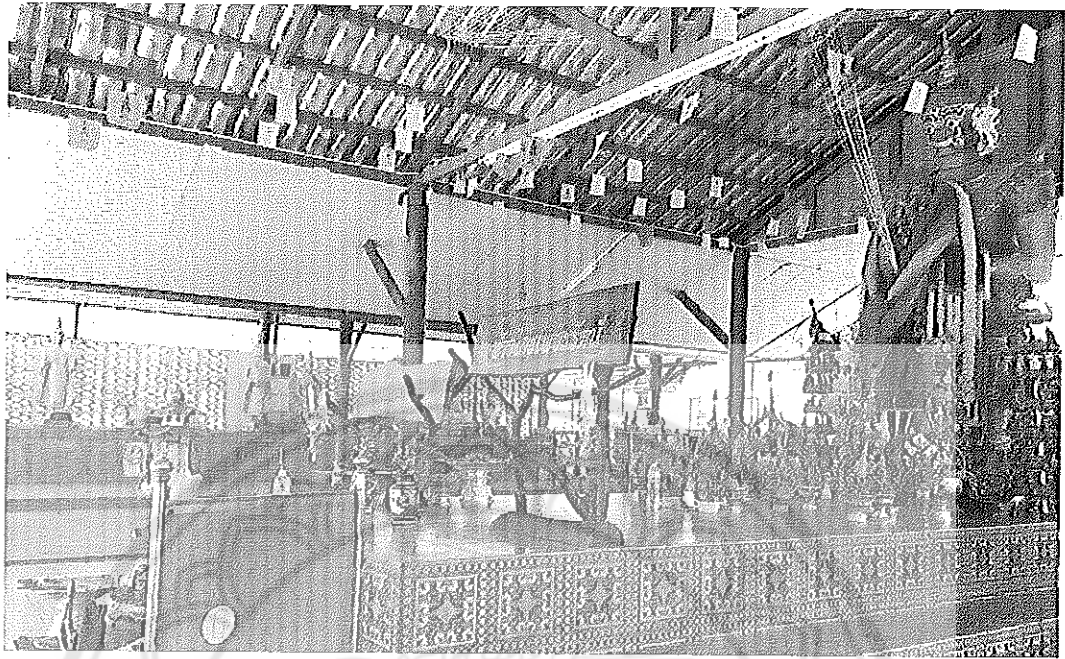
ภาพ 48 ทำวเสสสุวัณและพระอิศวรที่บานประตูล และรูปปั้นยักษ์ที่บันไดชั้นเจดีย์
วัดถ้ำมูนิบาท ตำบลเกาะสาโรง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

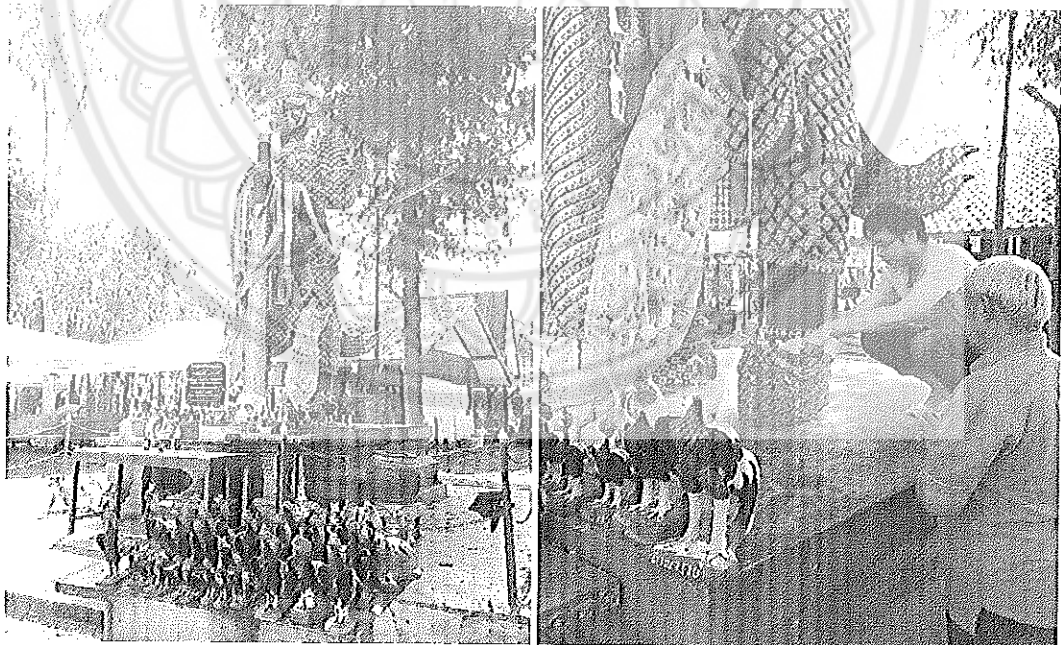
ภาพ 49 อัฐแบบทวารวดีวางเรียงเป็นแนวยาวที่ฐานล่างสุดของพระปรางค์
วัดมหาธาตุวรวิหาร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ภาพ 50 ประติมากรรมรูปยักษ์ที่บริเวณยอดพระปรางค์ วัดมหาธาตุวรวิหาร
ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

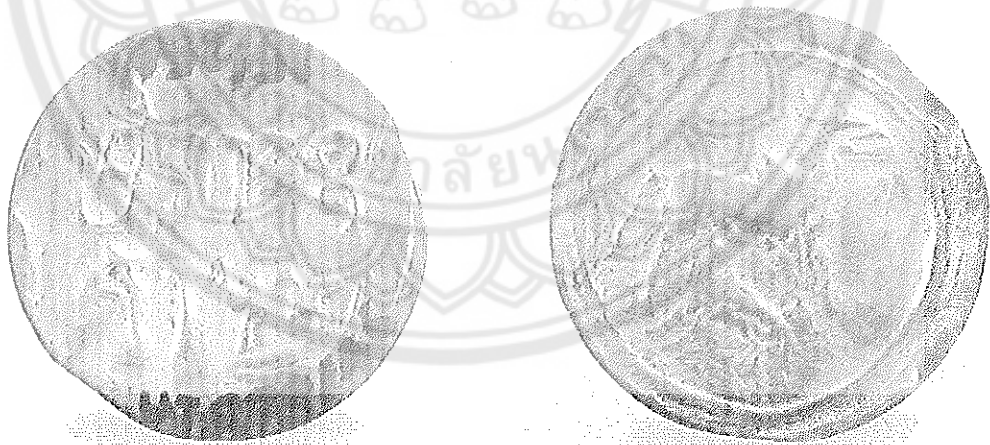
ภาพ 51 ท้าวเวสสุวรรณซึ่งขุดค้นได้จากใต้น้ำด้านหลังโบสถ์วัดบ้านทิง ตำบลกระเสี้ยว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพ 52 พิธีกรรมสงฆ์ท้าวเวสสุวรรณที่บริเวณศาลท้าวเวสสุวรรณวัดบ้านทิง ตำบลกระเสี้ยว อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

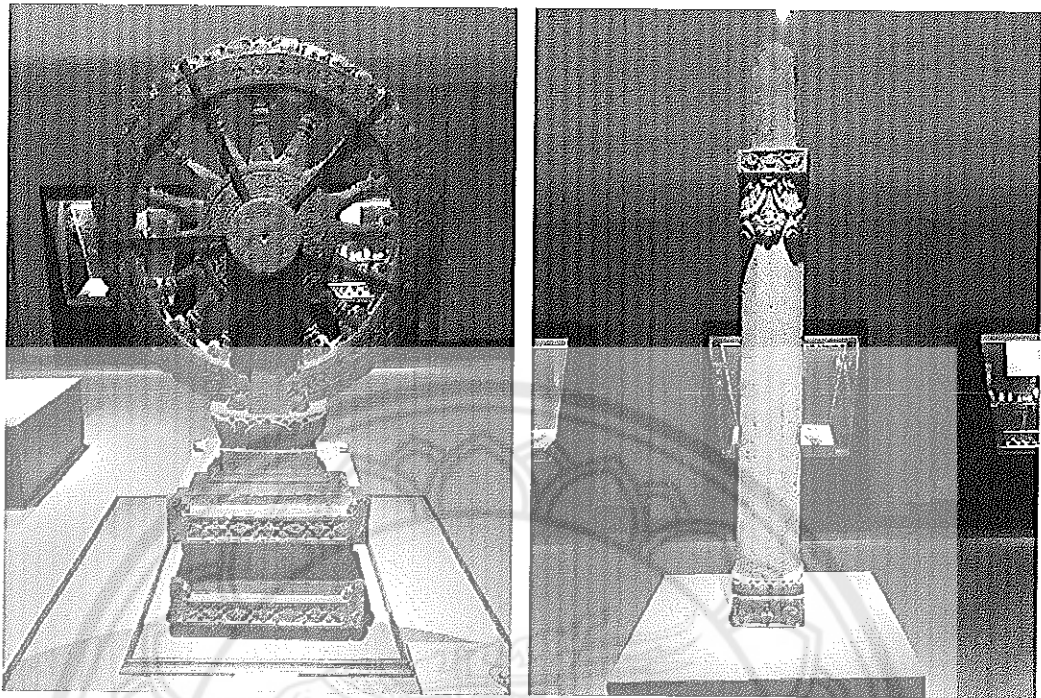

ภาพ 53 ศาลทำวเสสสุวรรณมหาพุทธอุทยานเขาทำเทียม ตำบลอุ้ม
อำเภอลำดวน จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพ 54 เหรียญเงินจารึกศรืทวารวดีศวรรษปุณณะ อีกด้านหนึ่งเป็นรูปแม่โคกับลูกโค

ที่มา: กรมศิลปากร, 2550

ภาพ 55 ธรรมจักรศิลาพร้อมแท่นและเสาตั้ง

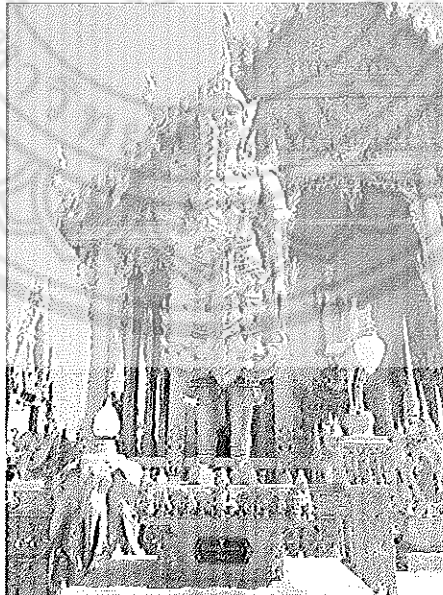

ภาพ 56 ท้าวเวสสุวรรณพรมมาสูติเทพ วัดจุฬามณี อำเภออัมพวา จังหวัด

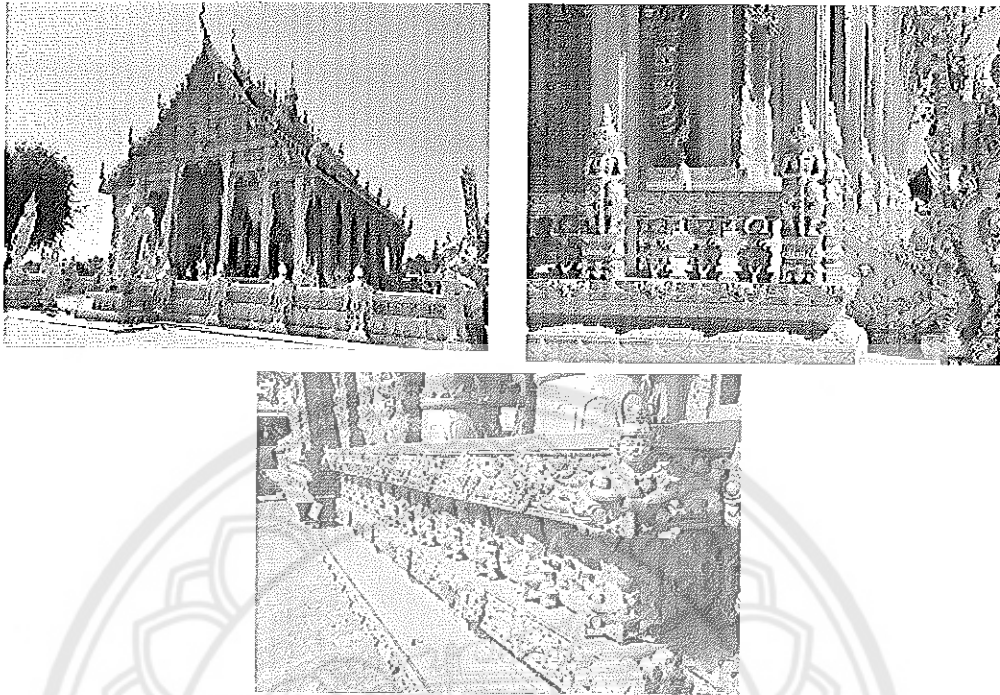
ขอบเขตพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียง

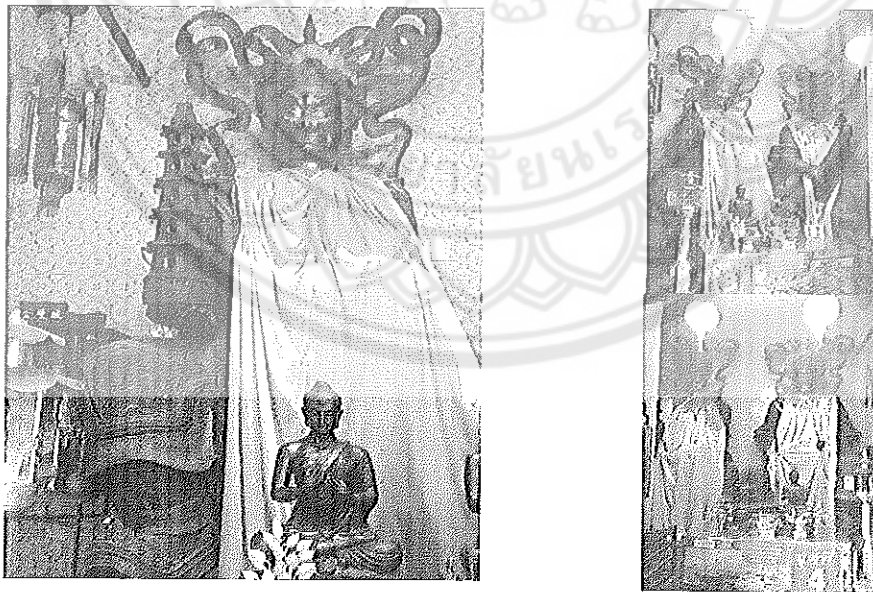
ภาพ 57 พิธีกรรมบ่าบวงท้าวเวสสุวรรณ วัดโพธิ์ใหญ่ ตำบลเกาะขนุน
อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

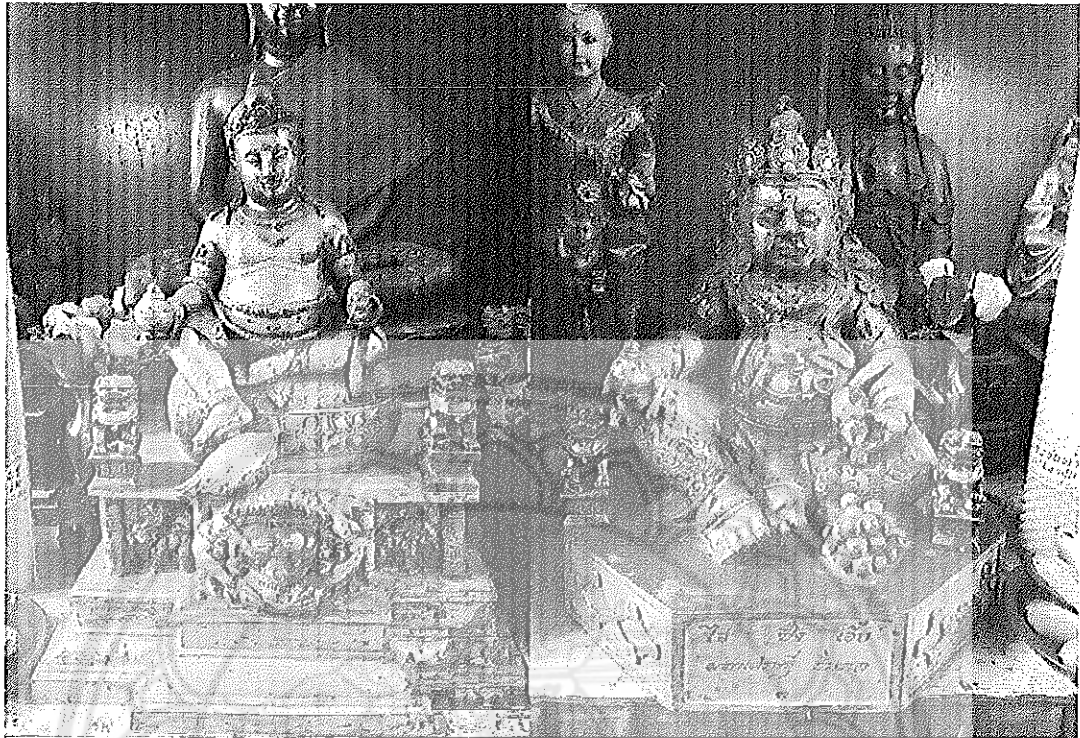
ภาพ 58 รูปปั้นท้าวเวสสุวรรณมหาราช วัดปากน้ำโจ้โล้ ตำบลปากน้ำ
อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

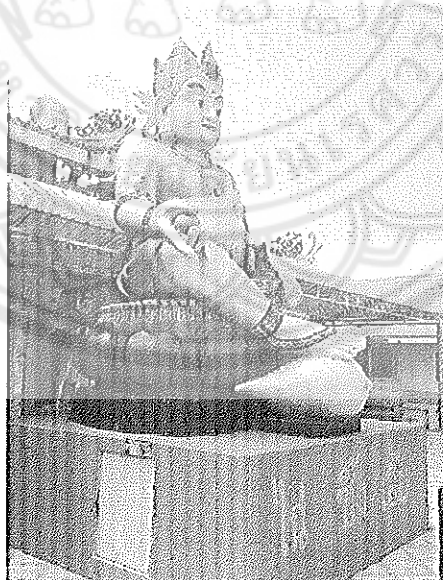
ภาพ 59 ประติมากรรมปูนปั้นรูปยักษ์รักษาโดยรอบพระอุโบสถวัดปากน้ำโจ้ได้ ตำบลปากน้ำ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพ 60 รูปปั้นทำวฤกรรมหาราชหรือทำวเจสสุวรรณพร้อมทั้งจตุโลกบาล วัดจีนประชาสโมสร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาพ 61 เทพเจ้าโล่ชิงเอี้ยะวัดจีนประชาสโมสร ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดฉะเชิงเทรา

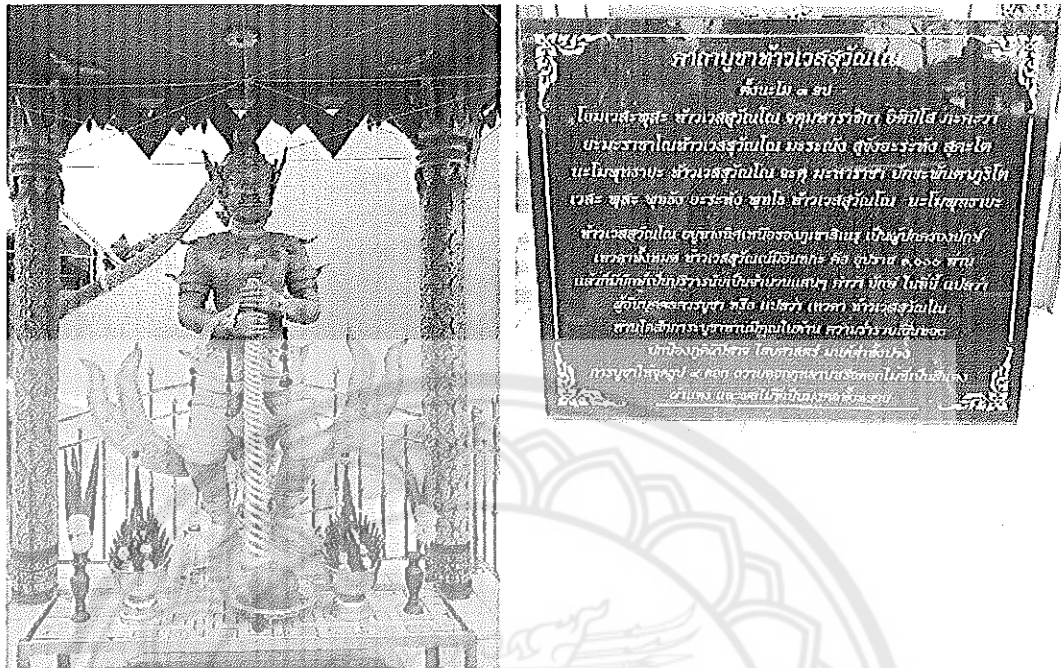
ภาพ 62 รูปหล่อเทพเจ้าแห่งโชคลาภโล่ชิงเอี้ยปางมหาเศรษฐีข้ามภ
พุทธสถานจีเต็กลิ้ม ตำบลศรีจุฬา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

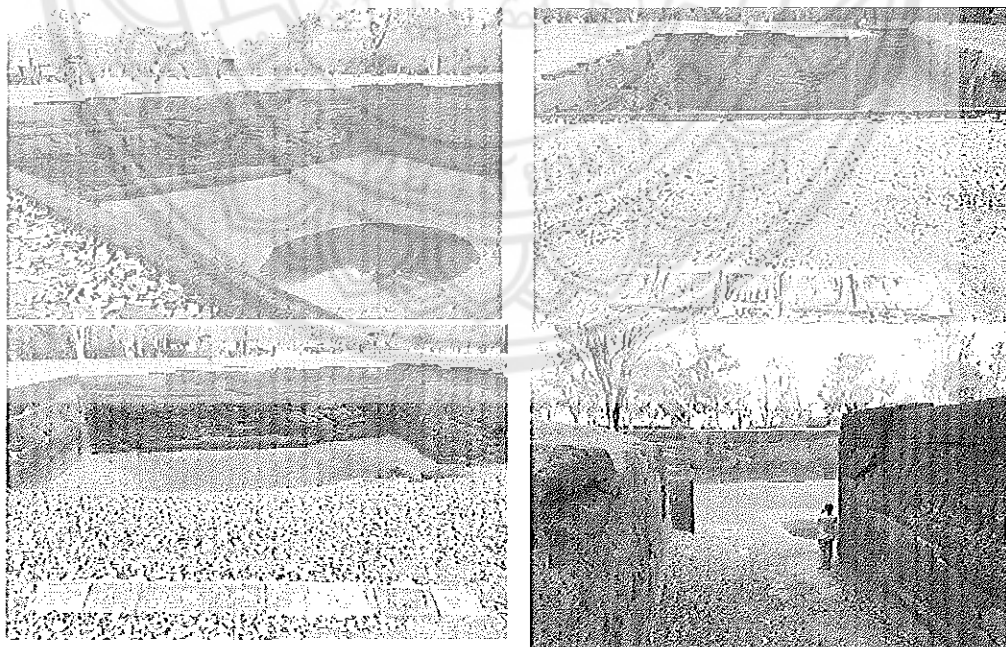
ภาพ 63 ท้าวเวสสุวรรณมหาราช พุทธสถานจีเต็กลิ้ม ตำบลศรีจุฬา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

ภาพ 64 เทพเจ้าแห่งโชคลาภใจชิงเฉี่ยปางมหาเศรษฐีพิมพ์ลแกะสลักจากหยกขาว พุทธสถานจีเต็กลิ้ม ตำบลศรีจุฬา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

ภาพ 65 ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดลำบัวลอย ตำบลท่าเรือ อำเภอปากพลี
จังหวัดนครนายก

ภาพ 66 โบราณสถานสระแก้ว เมืองโบราณศรีมโหสถ ตำบลโคกปี่
อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

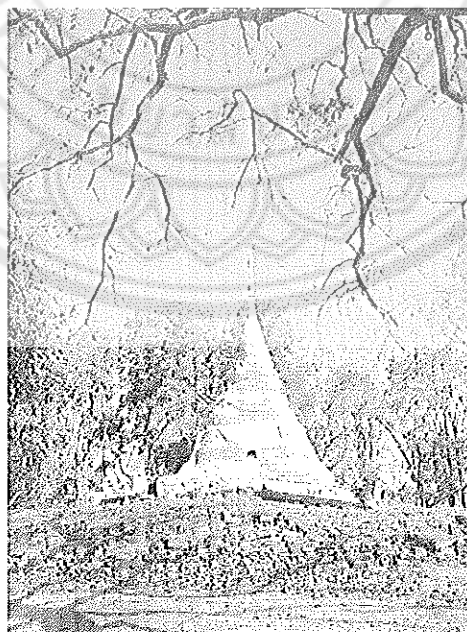
ภาพ 67 รอยพระพุทธรูปที่โบราณสถานสระมรกต ตำบลโคกปีบ
อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

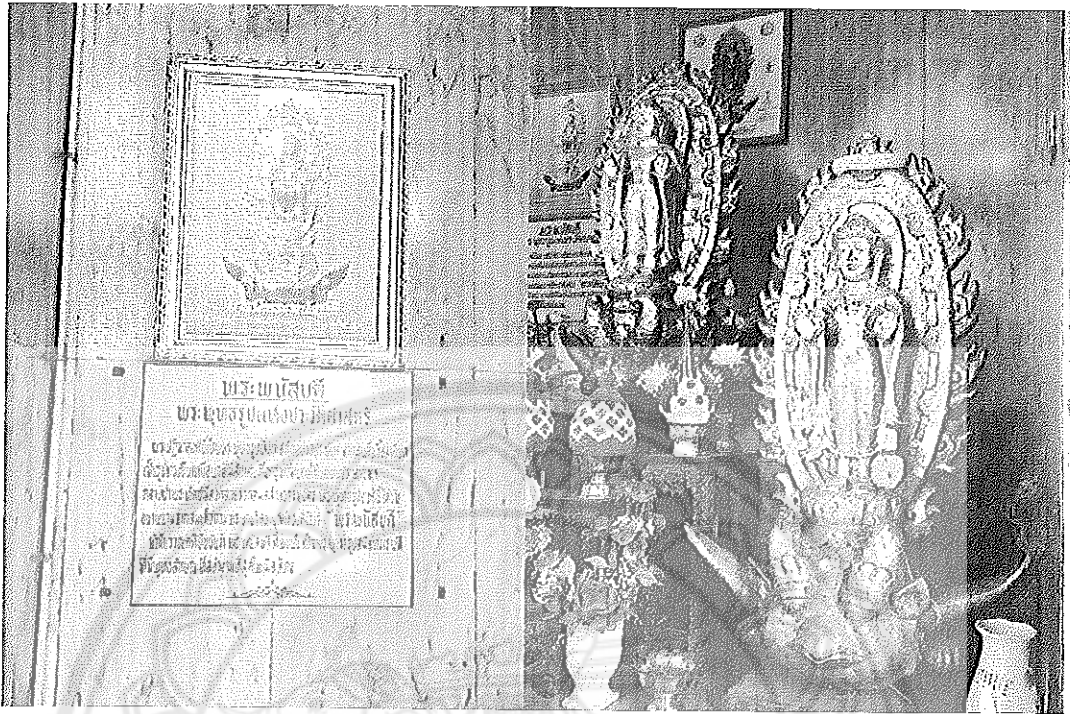
ภาพ 68 ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดแจ้ง (เมืองเก่า) ตำบลประจันตคาม
อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

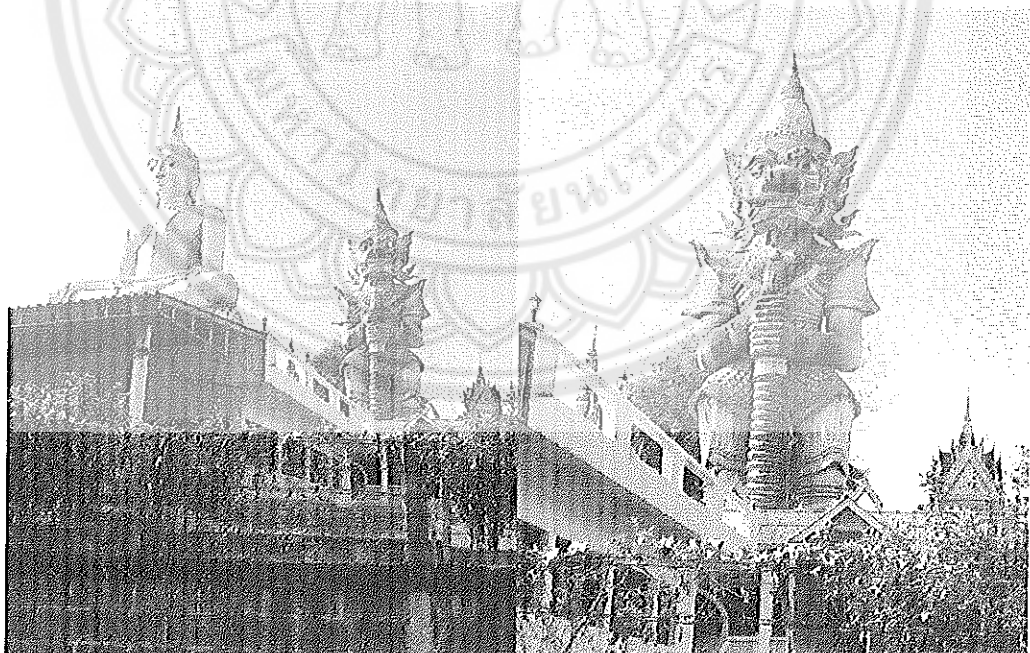
ภาพ 69 ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดประทุมบุชา ตำบลบ้านทาม อำเภอศรีมหาโพธิ์
จังหวัดปราจีนบุรี

ภาพ 70 พระธาตุเมืองพระรถ ตำบลหน้าพระธาตุ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

ภาพ 71 หอพระพนัสบดี ตำบลพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

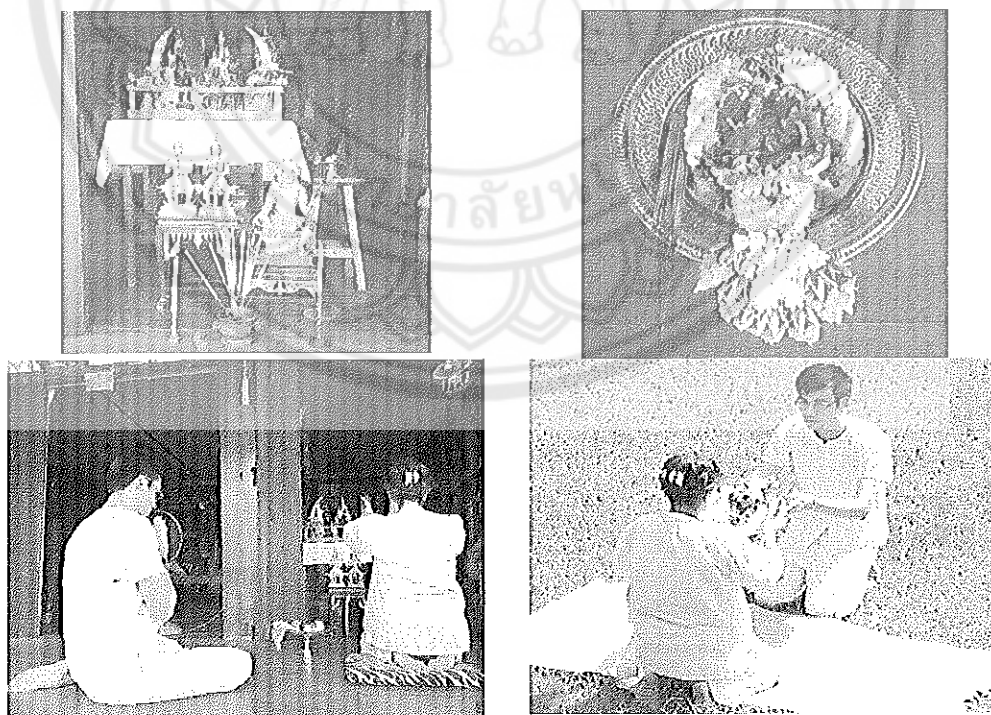

ภาพ 72 ตำนกทำเวสสุวรรณ หลวงปู่จันธิทำเวสสุวรรณโนน ตรงขำวัดเขำบ่อ
กวำงทอง ตำบลบ่อกวำงทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

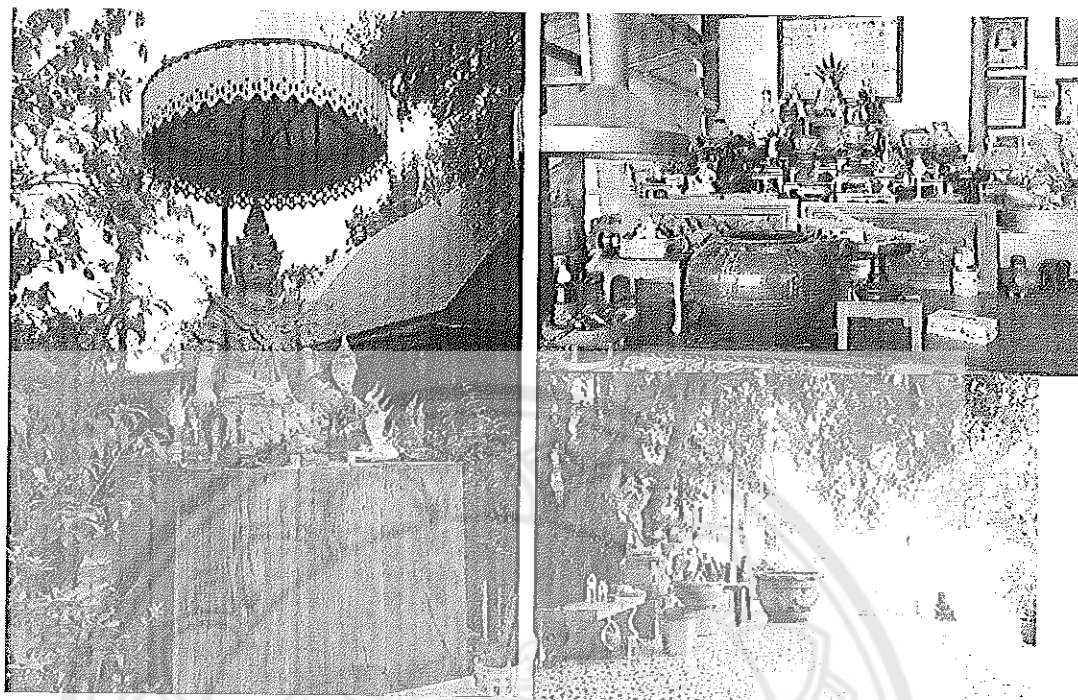
ขอบเขตพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคเหนือ

ภาพ 73 ศษลักษณ์มี-กุเวรสมัยทวารวดีพบที่พิพิธภัณฑ์จันเสน

ภาพ 74 การสังเอดแบบมีส่วนร่วม ตำหนักท้าวเวสสุวรรณ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

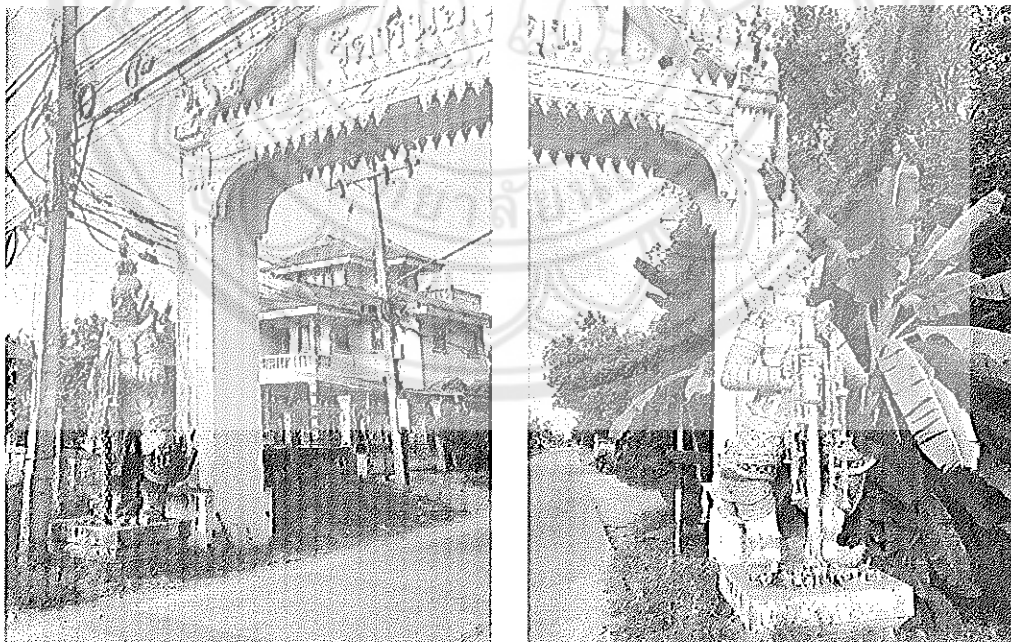
ภาพ 75 ศาลทำางเวสสุวัณ วัดสร้อยสุวรรณ ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมือง
จังหวัดกำแพงเพชร

ภาพ 76 วัดวังพระธาตุ เมืองไตรตรังษ์ ตำบลไตรตรังษ์ อำเภอเมือง
จังหวัดกำแพงเพชร

ภาพ 77 ท้าวเวสสุวรรณในรูปลักษณะเทพบุตร วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ ตำบลท่าบ
อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

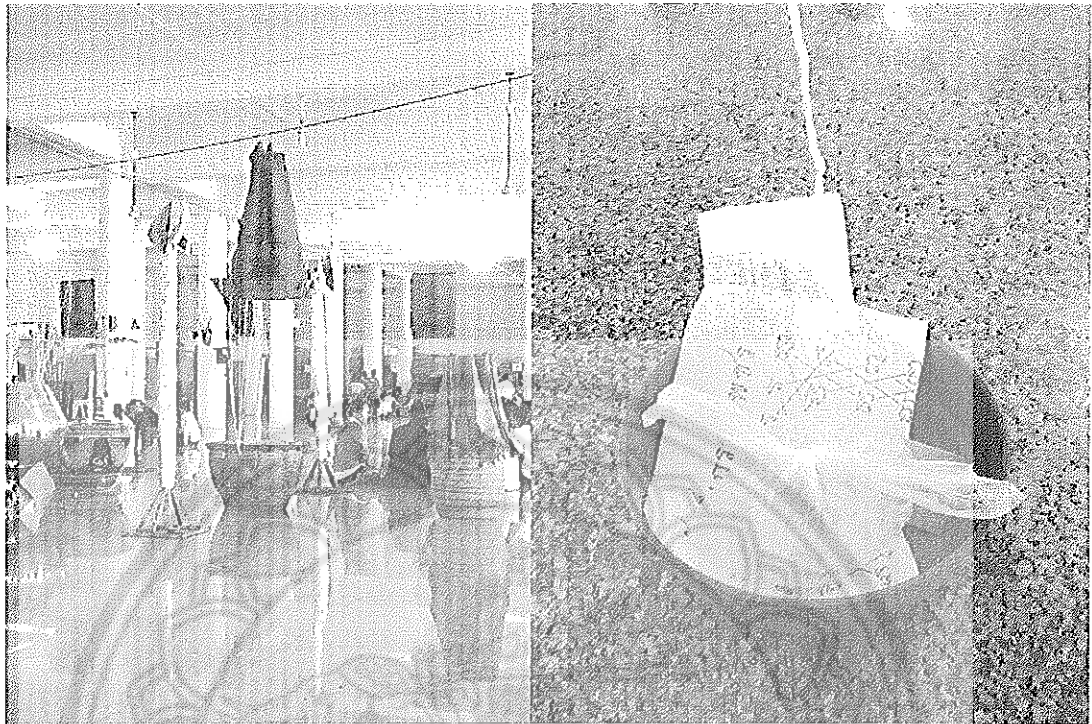
ภาพ 78 ท้าวเวสสุวรรณประตู่ทางเข้าหมู่บ้าน วัดหนองกระโดน ตำบลหนองกระโดน
อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ภาพ 79 ทิวเวสสุวัณประตูทางเข้าวัด วัดหนองกระโดน ตำบลหนองกระโดน
อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ภาพ 80 สังเกตแบบมีส่วนร่วมในพิธีกรรมสวดภาณยักษ์วัดหนองกระโดน
ตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

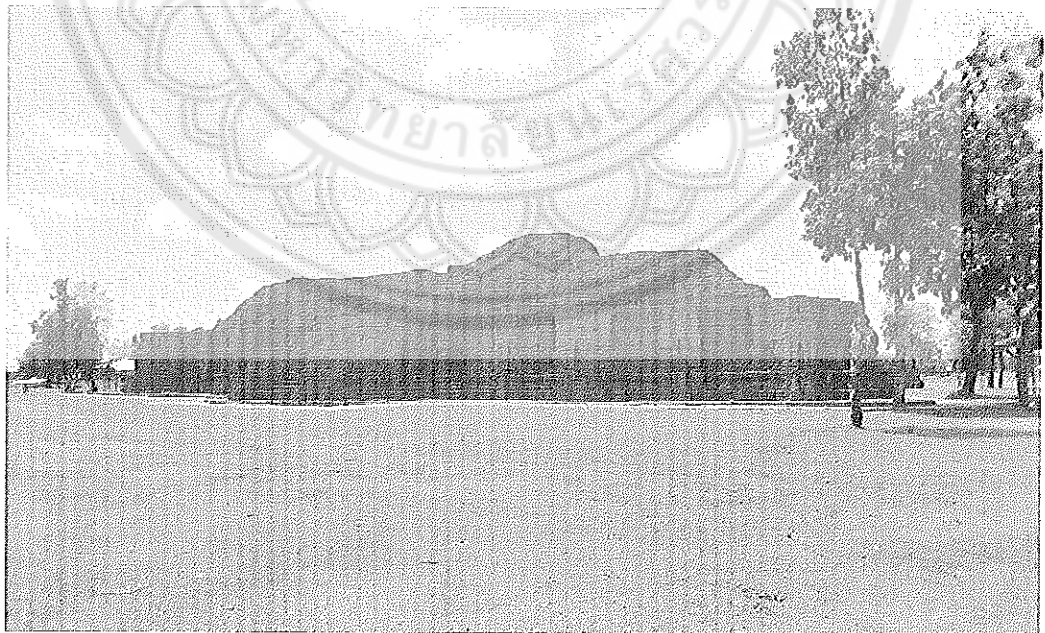
ภาพ 81 ผ้ายันต์ทำเวสสุวรรณ ด้ายสายสิญจน์ ข้าวเปลือก ถังวา แบ่งกระแจะ
ข้าวเปลือก ทรายเสก ในพิธีกรรมสวดภาณยักษ์

ภาพ 82 ทำนังของเจ้าชายสิทธัตถะที่มสานศิลปะทวารวดี
จากทำนังมหาราชลีลาทำวฤเวร

ภาพ 83 วิหารจตุโลกบาล วัดจันทารามท่าซุง ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง
จังหวัดอุทัยธานี

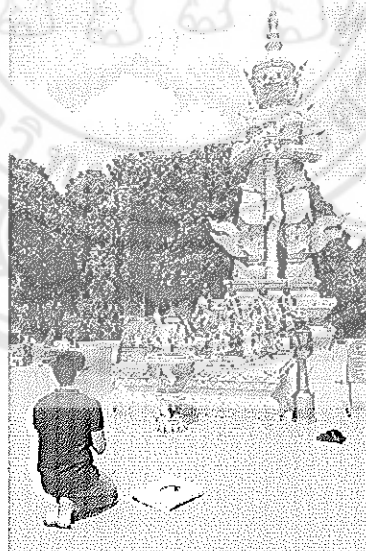

ภาพ 84 เขาค้างนอก ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตพื้นที่อาณาจักรทวารวดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพ 85 แท่งหินทรงสี่เหลี่ยมสลักทำวฤเวรทรงคชสีห์

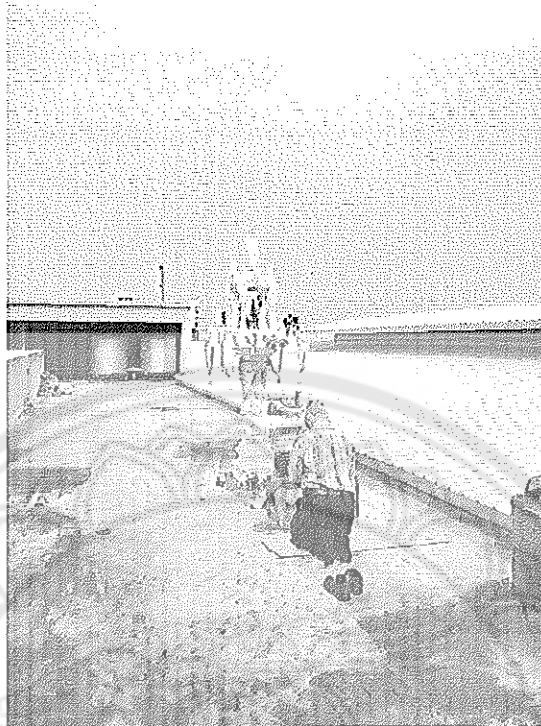
ภาพ 86 ศาลทำวเวสสุวัณดำหนักทำวเวสสุวัณมหาราชกลางดง ตำบลกลางดง
อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

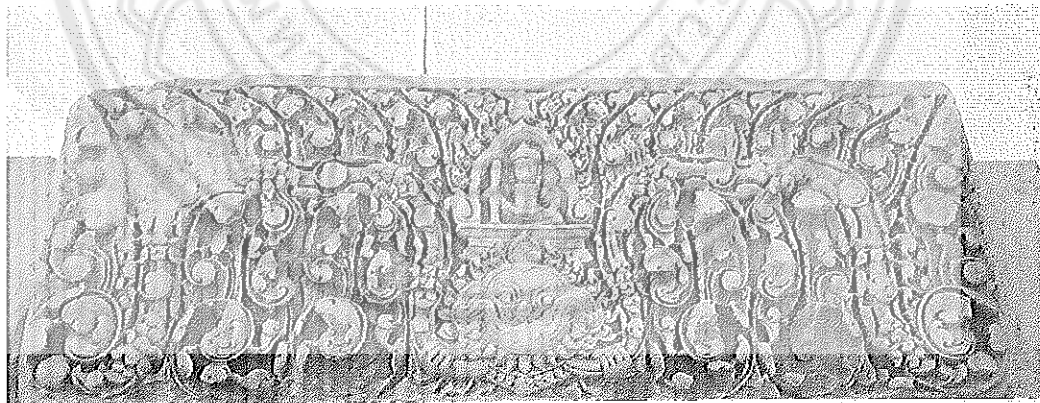
ภาพ 87 รูปหล่อท้าวเวสสุวรรณโณมหาราช จากนิมิตพรหมพันกร เทพพระยาบนธาตุ (ซ้าย)
ท้าวเวรปางข้ามภมมหาเศรษฐี (ขวา)

ภาพ 88 โต๊ะหมู่บูชา ตำนานท้าวเวสสุวรรณโณมหาราชกลางดง ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา

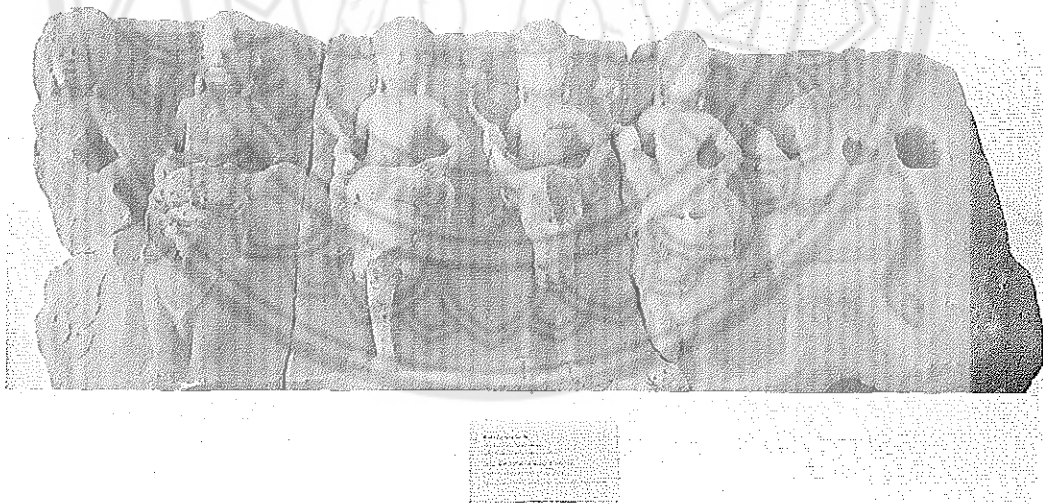
ภาพ 89 ศาลท้าวเวสสุวรรณ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา

ภาพ 90 ทับหลังสลักภาพเทวดาประทับนั่งภายในซุ้มเหนือหน้ากาล

ภาพ 91 ภาพสลักรูปเทพ 9 องค์

ภาพ 92 ทับหลังสลักรูปเทพประจำทิศ

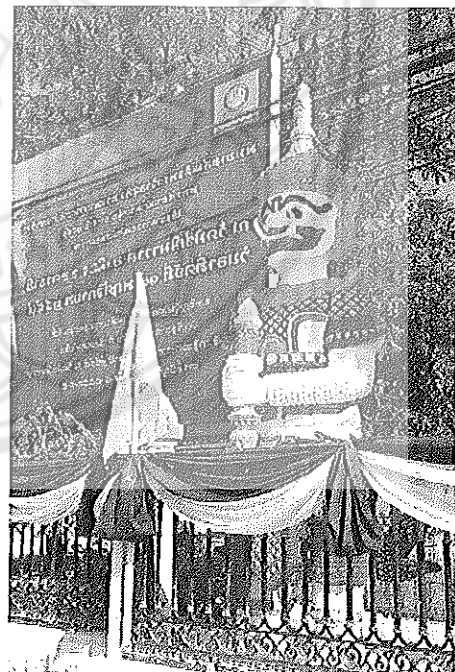
ภาพ 93 บรรพแดง หรือกลีบขนุน [สันนิษฐานว่าเป็นทำวฤเวร หรือทวารบาล
เนื่องด้วยเป็นรูปคนถือกระบอง]

ภาพ 94 ศาลหลักเมือง ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

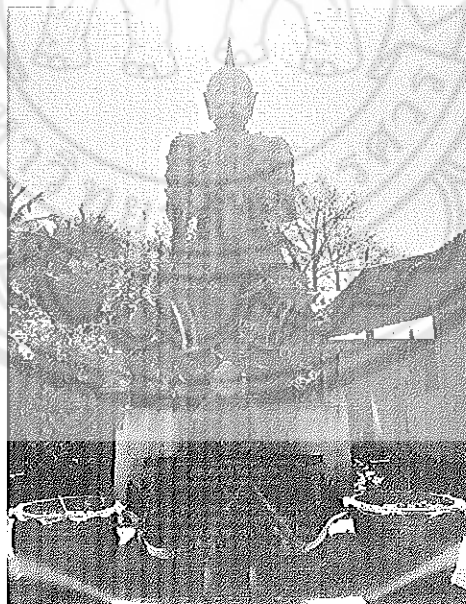
ภาพ 95 รูปหล่อท้าวเวสสุวรรณที่ทางเข้าวิหารพระพุทฺธไสยาสน์โลกนาถศาสดามหามุนี
วัดป่าภูก้อน ตำบลบ้านก้อง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ภาพ 96 ทศคีรีธรรยักรักษ์ (ชาย) และสหัสสะเดชะยักรักษ์ (ขวา) วัดมณีมวาส ตำบลหมากแข้ง
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

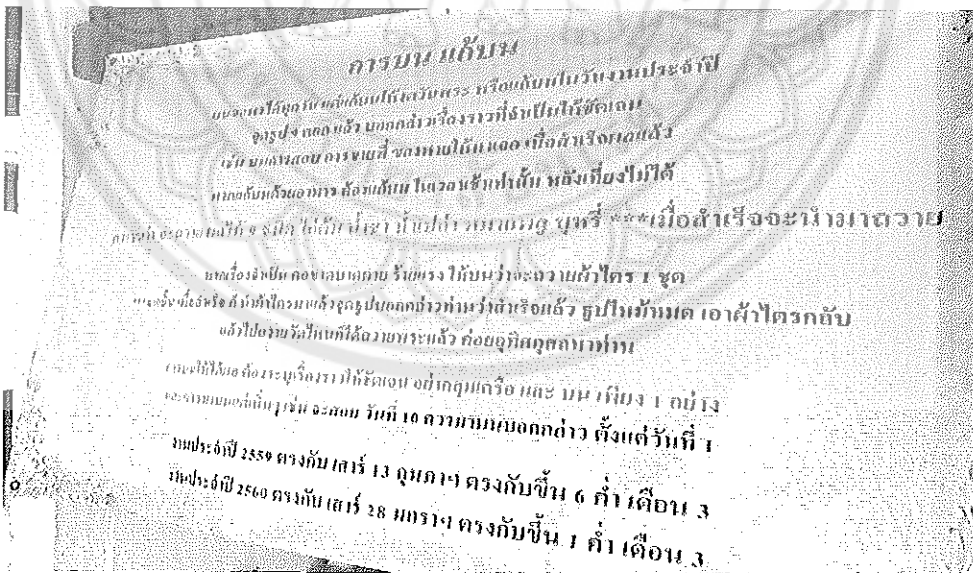
ภาพ 97 ภาพแกะสลักหินรูปครุฑเวสสุวัณ วัดถ้ำผาแต่น ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง
จังหวัดสกลนคร

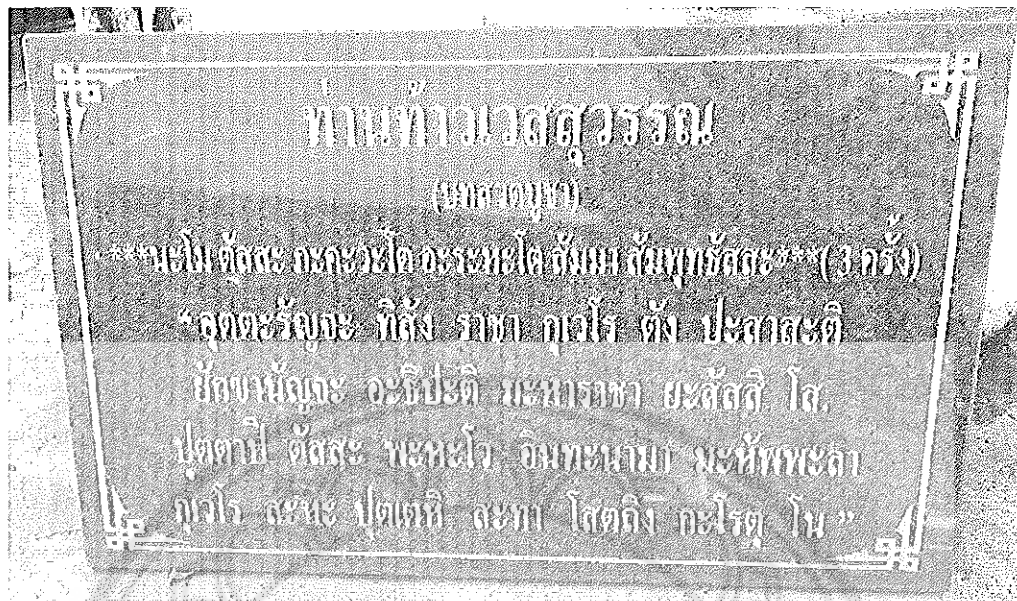
ภาพ 98 ปูนปั้นรูปยักษ์กายสีเขียวยืนถือกระบอง และที่ส่วนฐานพบ
รูปปั้นท้าวเวรป่างิเบต ตำนกท้าวเวสสุวัณผลบุญ ตำบลท่าลาด
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพ 99 รูปปั้นท้าวเวสสุวรรณจากการสื่อสารผ่านทางจิตตำหนักท้าวเวสสุวรรณผลบุญ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

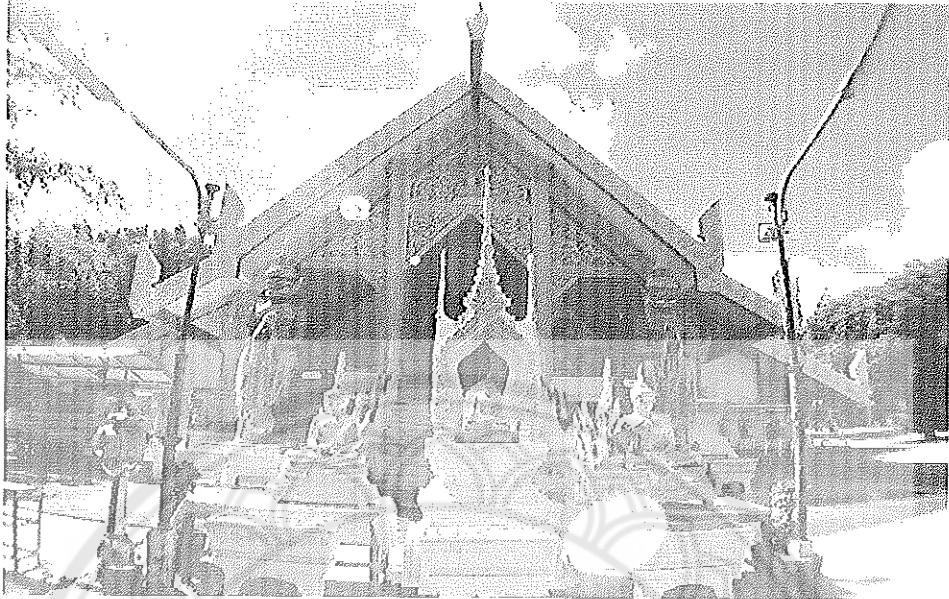
ภาพ 100 วิธีการบ่นบานศาลกล่าวเกี่ยวกับความสำเร็จด้วยอาหาร เครื่องพลี และผ้าไตรจีวร ตำหนักท้าวเวสสุวรรณผลบุญ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพ 101 คาลาบูชาทำวเวสสุวรรณภูมิจากคัมภีร์ "อุปปาตสันติ หรือมหาสันติหลง"
ตำหนักทำวเวสสุวรรณภูมิ ตำบลท่าลาด อำเภอวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี

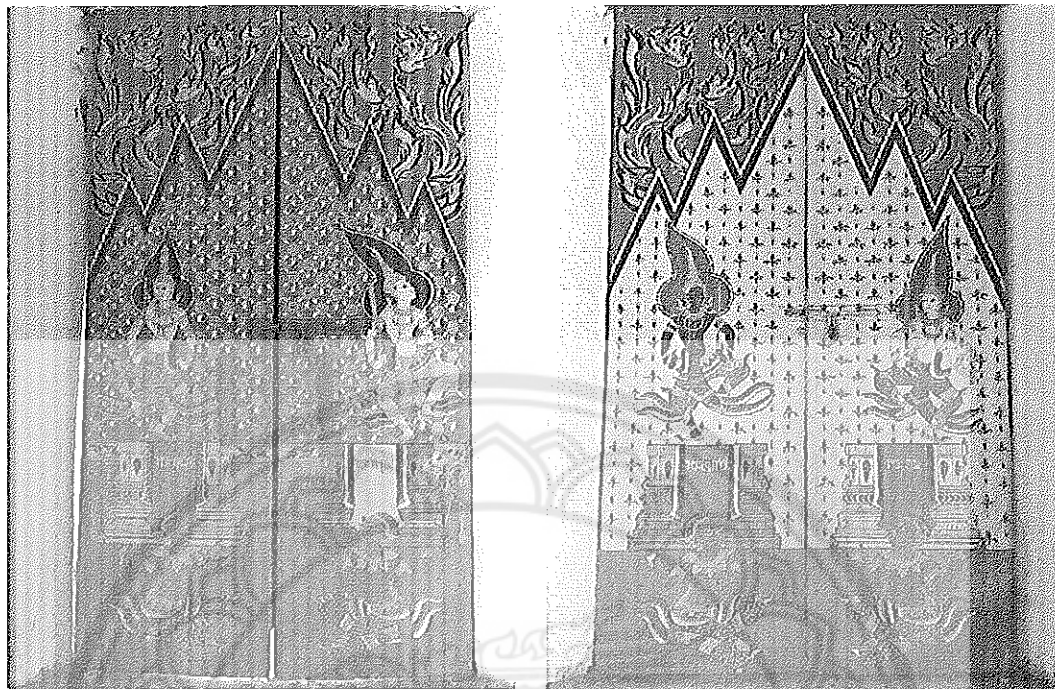
ภาพ 102 เครื่องรางเบี่ยงแก้งทำวเวสสุวรรณภูมิสำนักสงฆ์ป่าช้าโพนสิม ตำบลยางขึ้น
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพ 103 ปูนปั้นทำวรสสุวัฒน์ วัดศรีประดู่ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพ 104 ภาพสลักนูนต่ำรูปเทพทวารบาลประดับภายในบานประตูไม้ทางเข้าโบสถ์
วัดป่าธรรมรังสี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพ 105 จิตรกรรมหลังบานหน้าต่างวัดป่าธรรมรังสี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม
จังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพ 106 ตำหนักท้าวเวสสุวรรณใกล้วัดป่าธรรมรังสี ตำบลไร่สีสุก อำเภอเสนางคนิคม
จังหวัดอำนาจเจริญ

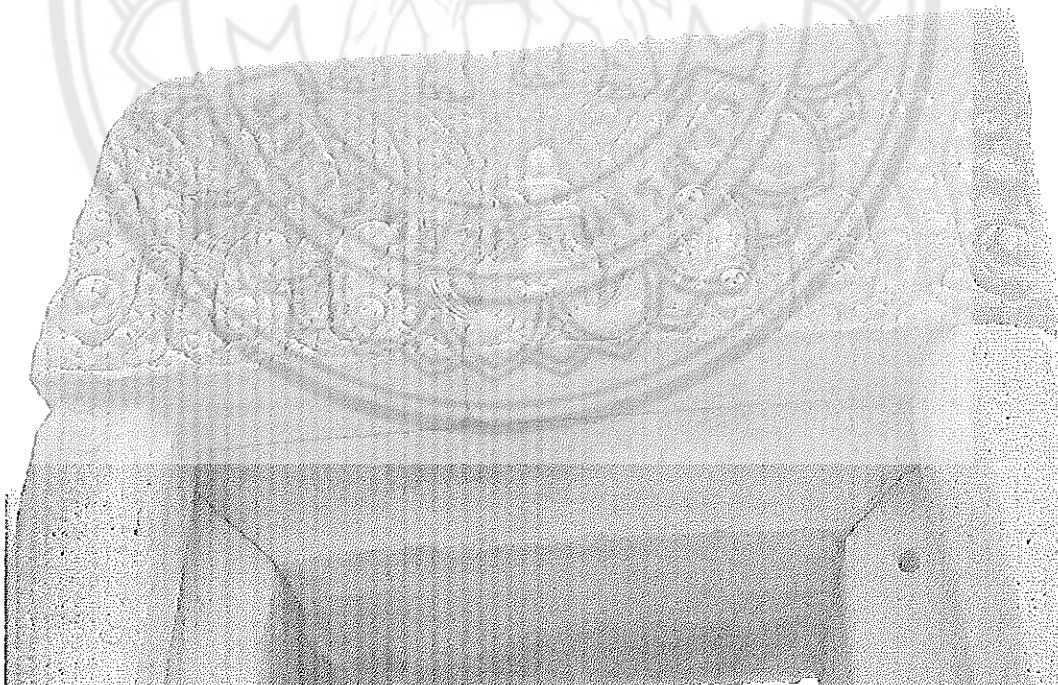
ภาพ 107 ภาพเสด็จปู่ท้าวเวสสุวรรณปางทองคืด (ซ้าย) และท้าวเวสสุวรรณปางประตาคามทรัพย์ (ขวา) วัดภู่น้อย ตำบลนาหว้า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ

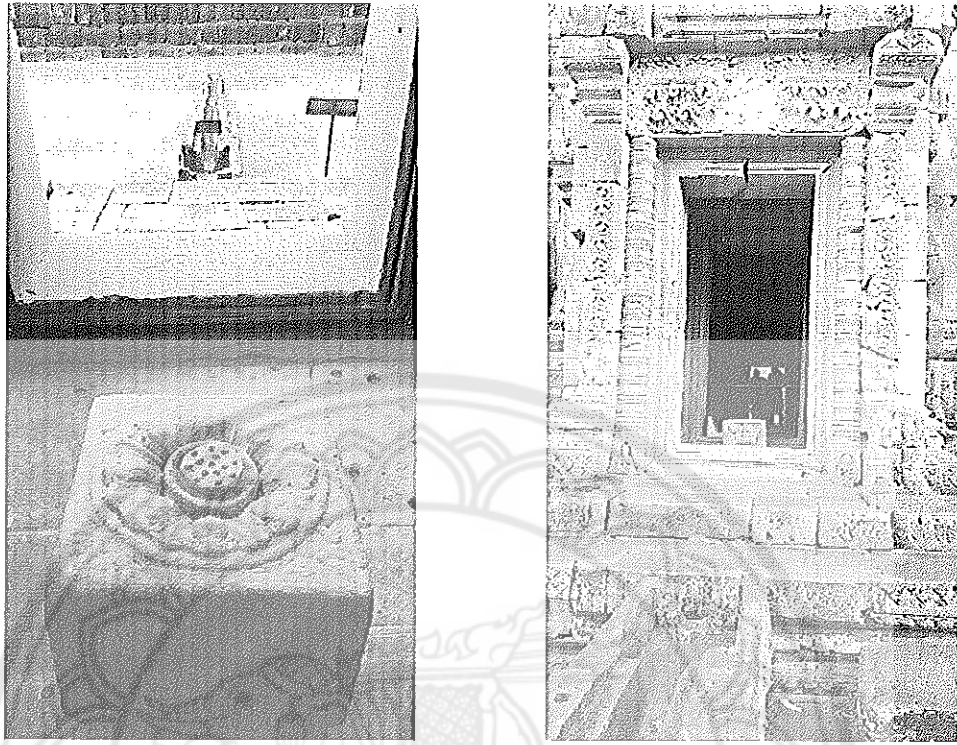
ภาพ 108 ตำหนักท้าวเวสสุวรรณ วัดภู่น้อย ตำบลนาหว้า อำเภอปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพ 109 ยักษ์แบกวิหาร วัดอินทาราม ตำบลโพนทอง อำเภอเสนางคนิคม
จังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพ 110 ทับหลังบรรณาลัย ภาพเทพรักษาทิศ ปราสาทเมืองต่ำ ตำบลจระเข้มาก
อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

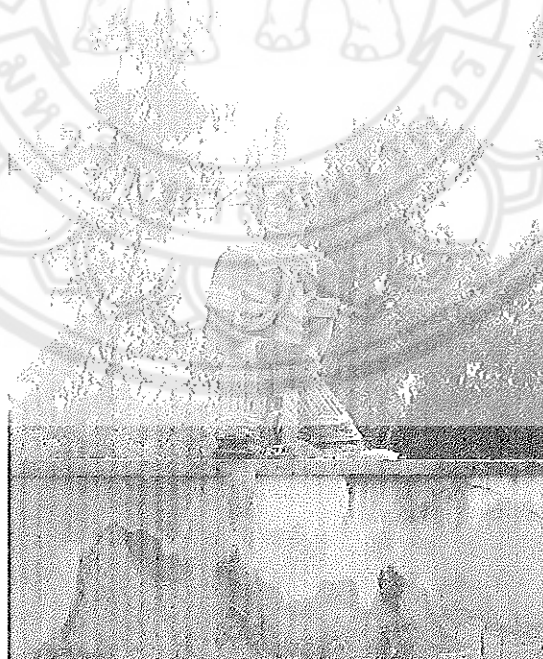

ภาพ 111 แท่งหินสลักทำวฤเวรทรงคชสีห์ (จำลอง) เทพประจำทิศเหนือ
 อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
 จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตพื้นที่อาณาจักรศรีวิชัย

ภาพ 112 ศาลท้าวเวสสุวัณ วัดโพธาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพ 113 รูปปั้นท้าวเวสสุวัณที่บริเวณขอบรั้วด้านหน้าของวัดบางเนียน ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพ 114 ท้าวเวสสุวัณภายในพระวิหารมหาภิเนษกรมณ (วิหารพระทรงม้า) (ขวา)
วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพ 115 รูปหล่อท้าวเวสสุวัณที่ประตูทางทิศเหนือของศาลหลักเมือง ตำบลคลัง
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

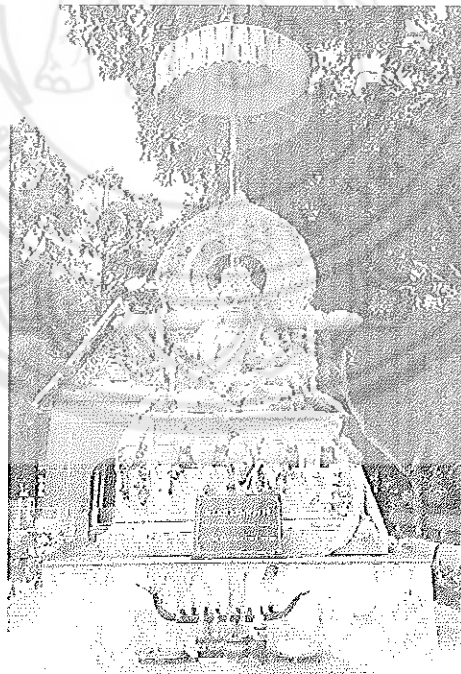
ภาพ 116 ยักษ์อินทรีโรจน์ (ซ้าย) และยักษ์จันทรลาโภ (ขวา) วัดโคกสมานคุณ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

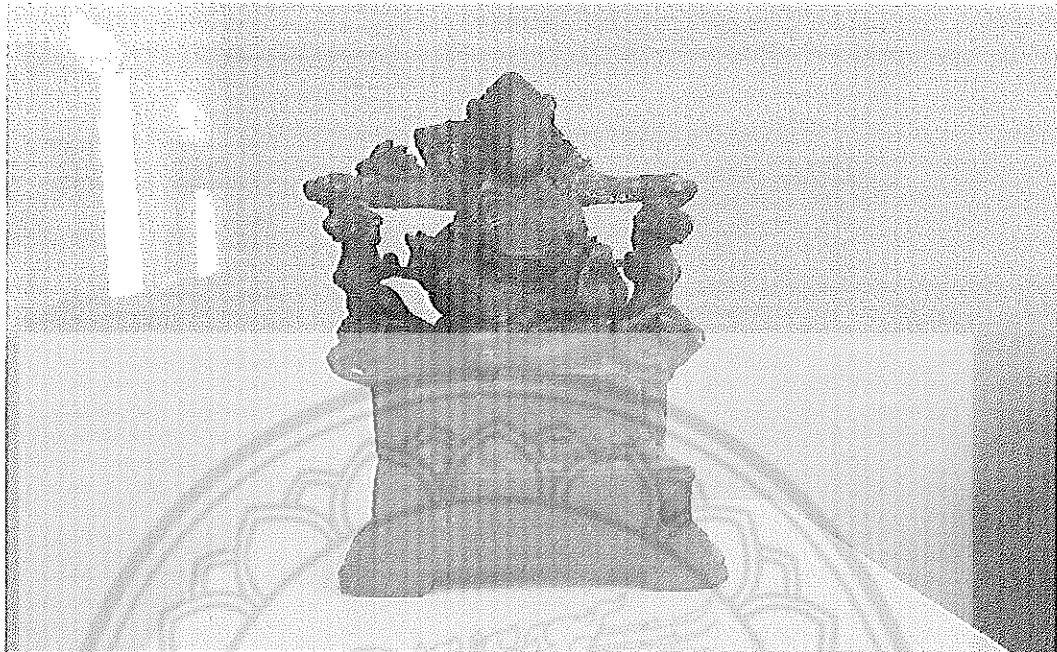
ภาพ 117 ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดโคกสมานคุณ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ภาพ 118 รูปปั้นทำวฤเทโรที่บนกำแพงรั้ววัดมัชฌิมาวาสวิหาร ตำบลป่อยาง
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ภาพ 119 ศาลทำวฤเทรมหาราชปางมหาเศรษฐีษัฎมกลวัดมัชฌิมาวาสวิหาร ตำบลป่อยาง
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ภาพ 120 รูปหล่อองค์ลอยรูปทำวุกแวจรปางมหาเศรษฐีขั้มภล พบที่อำเภอสะทิงพระ
จังหวัดสงขลา สมัยศรีวิชัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ 14

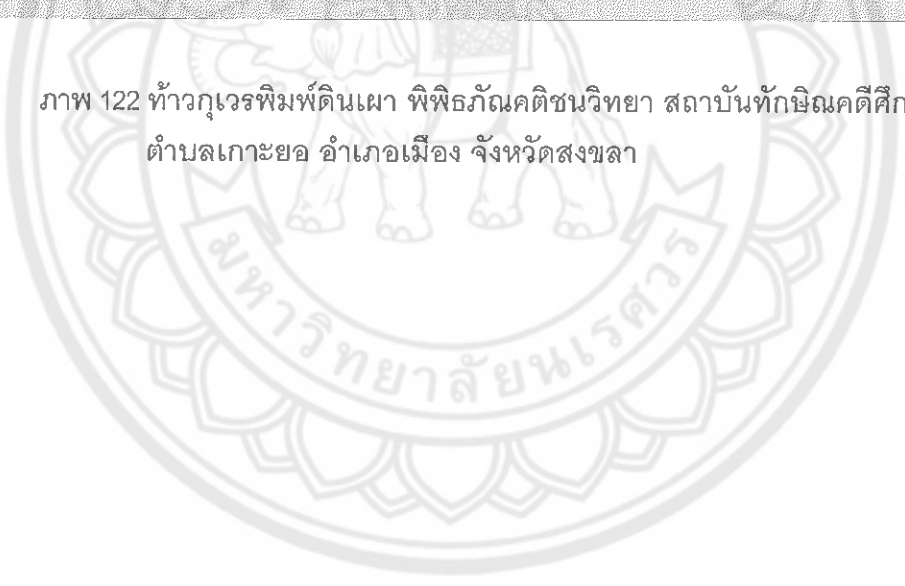

ภาพ 121 รูปหล่อองค์ลอยพระโพธิสัตว์ขั้มภล พบที่อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา สมัยศรีวิชัย
ราวพุทธศตวรรษที่ 16

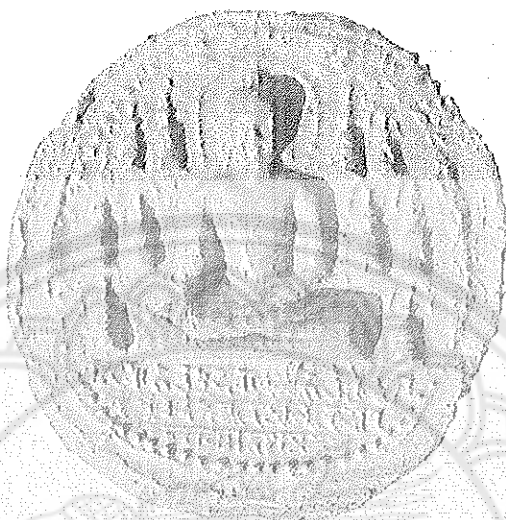
ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติสงขลา, 2559

ภาพ 122 ทำวฤเวรพิมพ์ดินเผา พิพิธภัณฑสถานวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา
ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ขอบเขตพื้นที่อาณาจักรสุโขทัย

ภาพ 123 พระงบน้ำน้อย

ที่มา: สุรพล ดำริห์กุล, 2547

ภาพ 124 พระตรีกาย

ที่มา: สุรพล ดำริห์กุล, 2547

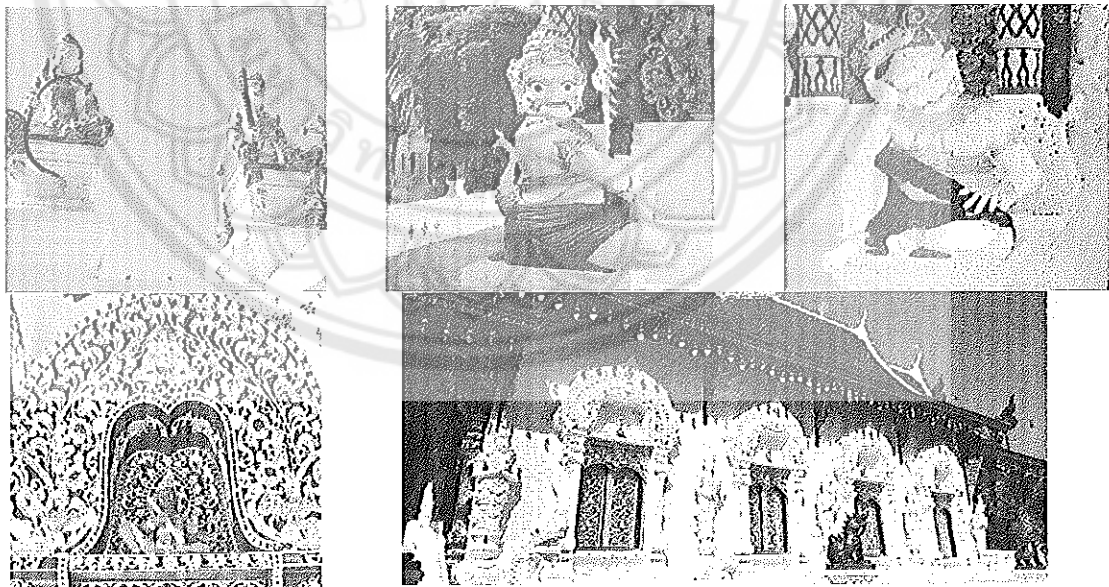
ภาพ 125 ศาลเจ้าพ่อมหายักษ์สามพันตนและท้าวเวสสุวรรณ วัดศรีล้อม ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ภาพ 126 ท้าวเวสสุวรรณสุสานไตรลักษณ์ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ภาพ 127 ศาลทำเวสสุวัณ รูปหล่อ และเหรียญ วัดดอนแก้ว ตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 128 รูปปั้นทำวจตุโลกบาล และยักษ์ รักษาพุทธสถานที่บริเวณโดยรอบ หน้าโบสถ์ และเจดีย์ วัดป่าดาราภิรมย์ ตำบลริมใต้ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

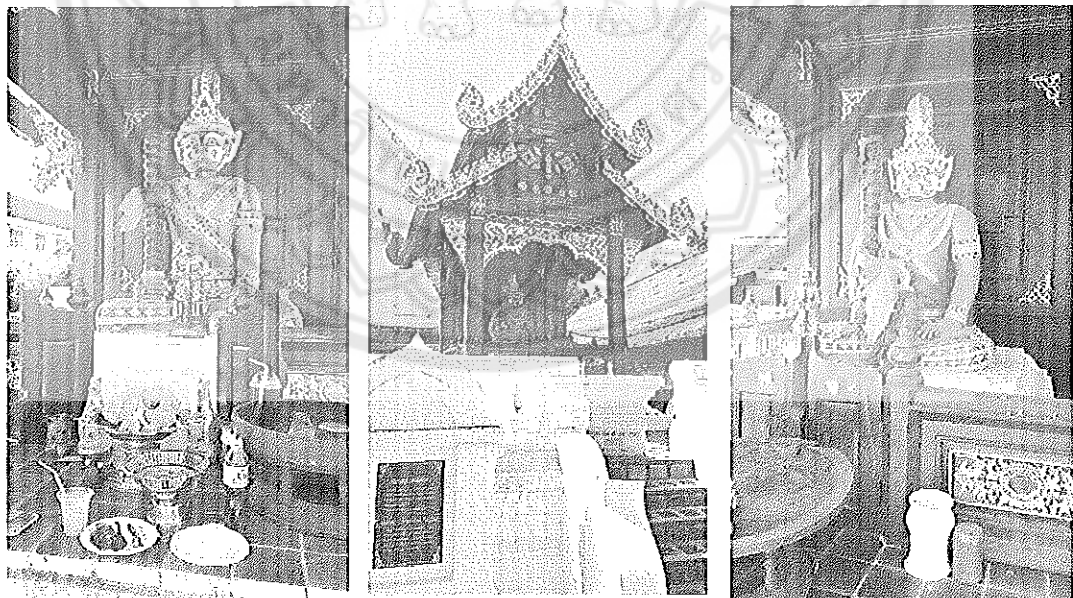
ภาพ 129 ท้าวเวสสุวรรณไม้แกะสลัก วัดป่าตาราภิรมย์ ตำบลริมใต้ อำเภอแม่ริม
จังหวัดเชียงใหม่

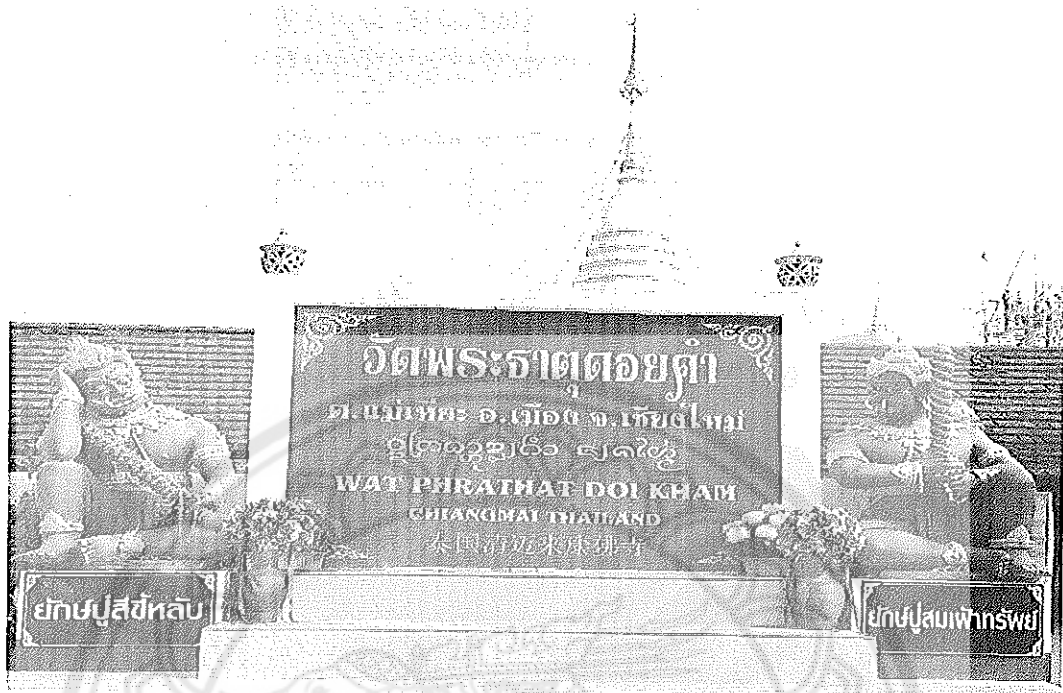
ภาพ 130 ศาลท้าวเวสสุวรรณ วัดเจดีย์สถาน (วัดเหมืองฝ้า) ตำบลริมเหนือ อำเภอแม่ริม
จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 131 ท้าวเวสสุวรรณที่ประตูทางเข้าศาลอินทขิล วัดเจติยหลวงวรวิหาร ตำบลพระสิงห์
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 132 ศาลพญายักษ์ราช (ศาลใต้) (ซ้าย) ศาลอมรเทพ (ศาลเหนือ)
(ขวา) วัดเจติยหลวงวรวิหาร ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 133 รูปปั้นยักษ์ปูลี่ซี้หัลบ และยักษ์ปูลี่สมเฝ้าทรัพย์ วัดพระธาตุดอยคำ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 134 อาศรมยักษ์ผู้ดูแลพระธาตูปู่แสนย่าแสนรักษาเจดีย์ วัดพระธาตุดอยคำ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพ 135 รูปปั้นท้าวเวสสุวรรณภายในเสาซุ้มประตูทางเข้าวัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร
ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

